

MARTYROLOGII HISPANI

Tomus Quartus.

ANAMNESIS,

SIVE

COMMEMORATIONIS

SANCTORVM HISPANORVM,

PONTIFICVM, MARTYRVM, CONFESSORVM,
Virginum, Viduarum, ac Sanctarum Mulierum,

AD ORDINEM, ET METHODVM

MARTYROLOGII ROMANI,

QVO VTITVR ECCLESIA CATHOLICA;

AVCTORE

D. IOANNE TAMAYO SALAZAR,
V.I.C. Presbytero Ilipensi Bituri-Turdulo, ac Illustrissimi & Reuerendissimi Episcopi Generalis Inquisitoris Hispaniæ Secretario.

TOMVS QVARTVS.

LVGDVNI,
Sumptib. PHIL. BORDE, LAVR. ARNAVD, & CL. RIGAVD.
M. DC. LVI.
CVM SVPERIORVM PERMISSV.

ILLVSTRISSIMO,
ET REVERENDISSIMO DOMINO,
AC DOMINO SVO

D.DIDACO DE ARCE REYNOSO,

OLIM EPISCOPO PLACENTINO, nunc Sanctæ, & Generalis Inquisitionis Hispaniæ Supremi Senatus Præsidi, ac PHILIPPO IV. *Regi Catholico à Consiliis,*

IOANNES TAMAYO SALAZAR
S. D. C.

OPERIS Nostri, quo *Sanctorum Hispanorum* memorias, & Acta tuis auxiliis (ILLVSTRISSIME DOMINE) aliquot *Voluminibus* colligere cœpimus, Martyrologij Romani ectypo, QVARTVM hunc suscipe TOMVM, in quo Mensium IVLII, & AVGVSTI Nostrorum Diuorum Nomina, & actiones feliciter recensentur. Igitur in TRIBVS præcedentibus excusis, iam mei obsequij, & tui obseruantiam agnouisti præcepti: cuius repetitione subnixus assiduâ, & tuæ probationis circumspectam intueor instantiam, & debitum mei laboris præmium amplector. QVARTVM ergo tibi dicare non ambigam, nec tu illum recipere recusabis. Nam cùm sæpe mysteria tractes, & in hoc *Numero* adsit mysterium, & me offerente, & te recipiente, mystica respuere religio erit. Hoc sacra probent scripta: Deus olim arborum fructus QVARTI Anni omnium selectissimos iudicauit, ideóque illos eius diuino conspectui offerendos præcepit. Quid in causa? *Et quia Populus Deo maturiora dicaret; & quia Deus, Populi obsequelâ, præstantiora susciperet.* Ergo QVARTI *Numeri* calculus Sacramentum

Leuit. c. 19.

in Te recipiente, & perfectionem in Me offerente demonstrat. En equidem (SACER FIDEI MYSTES) pensi huius QVARTI Anni fructus, & à Te expetitos, & à Me conceptos: O vtinam pro vt in *Numero* symbolum, in fructu reperiatur suauitas, & in dono commisceatur auctoritas! Sed & aliud speculor in *Numero* ad nostræ intentionis applicationem, arcanum. RATIONALE illud, quo Legis Sacerdotes vtebantur Antiquæ, ideò erat QVADRANGVLARIS figuræ, *quòd in eo* SANCTORVM *constantia designabatur*, *propter* Numeri *perfectionem*. Si ergo in hoc QVATERNARIO nostro Sanctorum HISPANORVM constantias, & Numeri ministerio, & facinorum illustrium relatione reponimus, quid mirum si in manus Legis-Gratiæ Mystarchæ, hoc nostrum RATIONALE suspendimus, & vt Numeri mysterium, & relationis virtutum essentia, illo auctorante, clarescat. Suscipe igitur (MI DOMINE) plausu, quo adsoles, huius *Voluminis* Codicem, & eius clausulas eruditâ animaduersione perlege, quarum nonnullas

Exod. c. 28.

è nigris
Eductas tenebris, in classes, ordine, certas
Cœpi, secutus, cogere
Iussa tua; & limâ paulatim eradere mendas,
Quæ se obtulere plurimas:
Vt nitida tandem, veteri rubigine tersâ,
Exire possint in manus
Poscentis forsan Populi; nec te malè digna,
Nec me simul; sub Nominis
Præsulis auspicio tanti.

Hinc nec mobilis vulgi ora varia pertimescam, nec grauium ferre Catonum abhorream censuram; si tantæ super me tutelæ deueniant vmbræ, quibus Lernæa Hydra, ne dentes acuat, ne sibila spitet, ne ignea colla proteruiùs erigat, facilè submouebitur. Cùm virtutes, animique dotes tuæ è quibus pietatis, modestiæ, prudentiæ, ac doctrinæ vbique monimenta corruscant, omnium inuidorum ora constringant. Quo fit, vt velut sydus quoddam

Hac virtute tua allecti tot carmine Vates
Per singulos fermè dies
Te vario accedunt, certatim læta precantur
Annosque vitæ plurimos.

Si hæc illi, quid Ego, qui sæpius tuam sum munificentiam ab incunabulis expertus. Ergo hocce QVARTVM *Martyrologij Hispanici* perpetuæ gratitudinis monumentum, quod pro confessoriâ, non liberatoriâ sit tabellâ, benignus accipe, & Me, meaque *Arcis* tuæ præsidium

præſidium tueatur. Vale, & diù Viue, vt Eccleſiæ obſequia, Religioni augmentum, Ciuibus ſalutem, Tuis honorem, Extraneis ſuffragium, Omnibus iuſtitiam, & MIHI famulo tuo huiuſmodi ſacra impartiaris præcepta. Illipæ Turdulorum XII. Kalend. Decembris, Anno M. DC. LIV.

Illuſtriſſime, ac Reuerendiſſime Domine,

Illuſtriſſimæ Dominationis Tuæ,
Addictiſſimus Seruus,

L. IOANNES TAMAYO SALAZAR.

LECTORI

LECTORI PRÆFATIO.

ANCTORVM Hiſpanorum *res geſtas in* TRIBVS *præcedentibus* Voluminibus (*Lector erudite*) *ſingulari affectione tibi perlegendas iam obtuli, & nunc* QVARTVM *Anamneſis* TOMVM *prælo meliori conflatum, æquali voluntate diuulgo, vt in illis tanquam in ſpeculum vultus tui næuos, & maculas deprehendas. Æqualis eſt etenim* Speculi, & Hiſtoriæ *vis ad exemplar. Nam*

Oſtendit tibi te, maculáſque ex ore repellit
Fons purus; ſimilem dixeris Hiſtoriam.

Maximè Sanctorum, *nam ex ea diſcimus quid ſequendum, quid vè fugiendum. Hinc dùm horum, aut illorum, prout affecti ſumus,* ACTIONES *aſſiduâ lectione, & iugi meditatione verſamus, quod in noſtris eſt moribus vitioſum, expungimus; quod verò laudabile toto mentis amplectimur conatu. En igitur Menſium* IVLII, & AVGVSTI *Duorum Noſtratum* Nomina, *quæ inter cæleſtes Spiritus collocata, & in Sanctorum faſtis repoſita, Nobis exempla ſuis intercedentibus virtutibus, omnibus eorum accedentibus ſuffragiis venerationem infundunt. Multa in* Notis Apodicticis *ad eorum honorem, & agnitionem, quam temporum confuſio, & Scriptorum incuria deturpauerat, ſelecta, & adhuc ſub ſilentij puluere abſcondita, patefecimus, quæ Tibi inter deuotionis ardores, imbuta eruditione Eccleſiaſticâ videbuntur. Laboris huius aſſidui penſum, quod in hiſce componendis ad tui vſum (ô vtinam bonum!)* Voluminibus *exegimus, proculdubio potius gratitudinem, quàm calumniam depoſcit. Quinimò tunc Libelli iſti mei erunt*

Felices: ſi fortè ſinu, dextrâque benignâ
Excipis; inuitô nec cecidere Deô.

Sic de tua benignitate confido, vnum te pro vt in cæteris Præfationibus monens, ad debitam cautelam, & dignam obſeruationem Apoſtolicarum ſanctionum, ſcilicet: Quod Illuſtrium Virorum, quos hoc TOMO IV. aut aliis huius Operis recenſui, aut deinceps recenſendi ſunt, geſta, virtutes, dona, & miracula, eam fidem duntaxat habere volumus, quæ ex Hiſtoria peti debet, aut Traditione: non autem eam, quæ in approbatione Eccleſiæ requiſita eſt ad publicum cultum; præter eos, quibus aliàs ex Sedis Apoſtolicæ ſpeciali indulto, aut longiſſimi temporis ſcientiâ, & tolerantiâ eiuſdem Sedis, vel Ordinariorum id contigerit. Et ſi quando appellationem SANCTI, aut MARTYRIS, aut eiuſmodi ſubiunxerim, nequaquam ſtrictâ, & propriâ acceptione, & fundata in approbatione Canonica, & Eccleſiaſtica, quæ deſeruit ad communem cultum, & inuocationem ſumenda eſt; ſed iuxta vulgarem notionem, quâ Seruis Dei, & Piis Viris, ratione inſtituti, vel arctioris vitæ, aut ſtudij rerum cæleſtium, etiam in carne viuentibus, ſolet accommodari; ac proinde omne hinc periculum, & argumentum tranſgreſſionis ſubmoueatur.

Me, Meáque omnia correctioni S. Matris Eccleſiæ Catholicæ Romanæ, ex corde ſubmitto. Hoc mi LECTOR *te ſcire volebam, nunc ad vlteriora perge. Vale & fruere.*

INDEX

INDEX

SANCTORVM, ET FESTIVITATVM, quæ in hoc Menſe IVLII continentur per Dierum curſum.

Index Festorum Iulij.

SANCTORVM

SANCTORVM NOMINA quorum ACTA exprimuntur in hoc Menſe IVLII Alphabeticè.

Sanctorum Nomina Mense Iulij.

INDEX

INDEX

CHOROGRAPHICVS SANCTORVM, & Feſtiuitatum huius Menſis IVLII.

APPROBATIO DOCTORVM.

PERLVSTRAVIMVS *Anamnesim seu Commemorationem Sanctorum Hispaniæ*, editam in lucem ab Eruditissimo Viro D. D. Ioanne Tamayo Salazar I. V. C. Illipensi Presbytero, in qua Nos infrà scripti in Sacra Facultate Parisiensi Doctores Theologi omnia curiosissimè selecta, Ecclesiæ vtilia & orthodoxæ doctrinæ conformia iudicauimus, hac die 28. Ianuarij 1651.

F. FRANCISCVS LORNET, *Ordinis Prædicatorum.*
F. PAVLVS LOMBARD, *Carmelitarum Lugdunensium Prior.*

PERMISSIO.

Visa Doctorum Approbatione, Ego infrà scriptus Regio nomine non impedio, quin hic Liber à *Philippo Borde, Laurentio Arnaud, & Claudio Rigaud*, Bibliopolis Lugdunensibus excusus in publicam lucem prodeat, cum defensione, tali casu requisita, & solita. Actum Lugduni 30. Ianuarij 1651.

LORIN.

CONSENSVS.

ITA & me non dissentiente fiat. Lugduni die 30. Ianuarij 1652.

SEVE.

SCRIBEN

SCRIBENTIVM IMAGINES in Librorum limine præfigi, & honeſtas, & neceſſitas perſuadet, vt ſicut Codicibus fruitur per quos erudiatur, ita effigies eorum, à quibus docetur, ad viuum delineatas, ſeculum conſequatur.

Philoſtrat. in Vit. Apollin.

Petrus de Villafranca ad vivum delineavit. et sculpsit Madriti. Ann. 1650

Corporis eſt iſthac præclari forma TAMAYI:
Effigiem Mentis docta camæna dabit.
Jllam ſi quæris, placidam in compagine frontis
Jnuenies normam, quòd venereris eam.
Jſtam ſi inquiris Sex volue Volumina Diuûm,
Jn quibus Ingenij grandis acumen ineſt.
J. T. S. A. D. D.

IVLIVS.

MENSIS huius Nomen ex primæua constitutione QVINTILIS extitit, quia inchoaote Anno, Mense *Martio*, quem *Romulus*, Anni principium fecerat, is QVINTVS ab eo fuit: Quo etiam nomine postmodum fuit vocitatus, licet *Numa Pompilius* duos *Ianuarium*, & *Februarium* in Anni exordio addiderit Menses, vt Macrobius *lib* 1. *Saturnal. c.* 12. testatur, his verbis: *Sequitur* IVLIVS, *qui cùm secundùm* Romuli *constitutionem* Martio *Anni tenente principium*, QVINTILIS *à numero vocaretur nihilominus tamen etiam post præpositos à* Numa *Ianuarium, ac Februarium, retinuit nomen, cùm non videretur iam* QVINTVS *esse, sed Septimus*. A quo Rosinus *lib.* 4. *Antiquit. Roman. c.* 11. & cæteri scribentes vt *Paulus Manutius*, & Lylius Gyraldus *de Mensibus*. *Quintilis primò vocatus.*

POSTMODVM *Iulio* Cæsare Romanæ vrbis imperium inuadente, Anno Vrbis Conditæ DCC. IX. eùm illi plurimos Populus impartiretur honores, inter alios quòd hic Mensis IVLIVS vocaretur decreuit, eo quod *IV. Idus* ipsius Cæsar procreatus fuisset. Macrobium eodem *c.* 12. ausculta: *Sedpostea in honorem* Iulij Cæsaris *Dictatoris, legem ferente M. Antonio, M. filio, Consule*, IVLIVS *appellatus est, quod hoc Mense, ad* IV. Idus Quintiles, *Iulius procreatus sit*. Conueniunt Sueton. Tranquil. *de Cæsaribus in Iul. Cæsar c.*76. Dion Caſ. *Histor. Roman. lib.* 44. Plutarch. in *Vit. Num.* Censorinus de *Die Natal.* Rosinus, Gyraldus, & Baptista Mascul. in *Encom Sanctor.* *Quare Iulius?*

ERAT Mensis iste ab Antiquis Ethnicis IOVI Deorum Maximo dicatus, in cuius tutela positus XXXI. dierum semper fuit: quia licet *Cæsar* Anni formam, à *Numa* constitutam mutauerit, addens aliquibus Mensibus Dies, huic & aliis pristinum statum seruauit, quòd satis pleno erant numero dierum, vt notauit Rosinus *d lib.*4 *c.*1. *fol.* 319. *Quot dies habeat?*

FVIT & est semper Agricolis spectabilis, quia in eius spe viuere videntur, eo quod iste Mensis est, qui eorum labores opimâ messe demulcet. Ita ille. *Agricola spes.*

Granum IVLIVS *aridis flagello*
E spicis quatio coquente Sole.

Quia cùm IVLIVS Æstatis sit medius Mensium segetes caloris ariditate maturat; hinc Messis adest, & Agricola voti plenus sata congerit somni, & cibi plenè oblitus. Tunc

Fluctuat in grauido culmine Messis agro.
Tunc Cererem campis lectam sitientibus Æstas
Condit, & aggestas area tundit opes.

SED & hominum saluti nocentissimus Mensis experitur, nisi documentis medicinalibus quæ passim ab eruditioribus referuntur, vtamor. Sic *Chrythæus*: *Saluti nocens.*

Omnia nunc ardent, nunc est calidissimus Annus;
Vita igitur Cypria feruida sacra Dea.
Intacta maneant vena; fuge balnea & æstus;
Et tibi sit somni parua, breuisque quies.

Ferè eadem documenta Ioachimus Camerarius in suis *Distichis de Ratione Victus* expressit hisce carminibus:

Aëris ignifluos intendit IVLIVS *æstus:*
Hoc breuior somno tempore danda quies.
Balnea vitentur: nec venam tangere ferro,
Nec Domina petulans accubuisse velis.

Breuiaria. In aliquibus *Breuiariis* vetustissimis *Hispaniæ* passim in *Kalendario* vniuscuiusque Mensis consueuit Typographorum curiositas quatuor carmina subiicere, quæ temporis qualitatem, saluti necessaria, & Agricultorum officia exprimerent. Sic *Segobiense*:

IVLIVS *& medicos vitat; retinétque cruorem;*
Vinaque misce aquis; falci resecatur auena;
Et procissa prius iteratur terra; serantur
Cepullæ; vaccas iuuat & submittere tauris.

In alio etiam peruetusto S. E. *Dertosensis*, Principatus *Cathaloniæ*, aliud simile Carmen reperitur, vbi breuiter Leoninis versibus hæc documenta leguntur:

Qui vult solamen IVLIO, *hoc probat medicamen:*
Venam non scindat, nec ventrem potio lædat;
Somnum compescat; & balnea cuncta pauescat;
Prodest recens vnda; allium cum saluia munda.

Plura alia in aliis reperiuntur; sed breuitatis causâ illa omittimus, ne in *Lectoribus* fastidium generemus.

Varia Nomina à Nationibus. MENSIS huius à diuersis Nationibus variè Nomen concipitur: hinc prout instituti ratio postulat, Gentium Nomina IVLIVM exprimentia subiicere conabimur: Hebræi, & Syri TAMVZ. Chaldæi, & Ægyptij MESORI. Abissini EPIP. Græci METAΓΕΙΤΝΙΩΝ. Macedones ARTEMISIOS. Cypri ANTOCRATORICOS. Persæ MEHAR. Arabes, & Sarraceni RIGIABV. Carolini HEVVMONAT. Fasti veteres HOVVET. Alemani HEVVMONAT. Belgici HONMAENT. Cymbrici HONMAANET. Bithyni BENDIGEOS. Capadoces TETHVSIA. Itali IVGLIO. Galli IVILLET. Hispani IVLIO. & Angli IVLIE. His igitur sic prælibatis ad Romanorum, & Græcorum fastos gentilicâ obseruatione cultos, deuenio.

I. *Annua locationes domorum.* KALENDIS IVLII. Quia hoc die nulla erat in *Veteri Kalendario* Romano adnotata festiuitas, aliqui meminere antiqui illius moris, quo Romani hisce *Kalendis* Annuas locationes domorum repetebant, de quibus videndi Iuris Interpretes in *l. cum in plures 60. D. de locat. & conduct.* Anton. Augustin. *lib. 4. Emendat. c. 14.* Sueton. de *Cæsarib. in Tiber c. 35.* vbi Beroaldus, Torrentius, & alij. Cicero *lib. 2. Epistol. 3. ad Q. Frat.* & alij apud Rosin. *d. c. 11.*

Triumphus de Samnitibus. Hoc etiam Die celebris fuit Romæ Triumphus *C. Sulpitij Longi* Cos. qui de *Samnitibus* ad Annum Vrbis Conditæ CCCC. XXXIX. opimis spoliis onustus verbum ingressus est; vt sunt testes Goltzius in *Fast. Triumphal. Ann.* 439. Mascul. in *Encom. SS fol.* 287.

In veteri *Kalendario* apud Reusnerum hodie etiam signantur apud Athenienses Festa *Methagitnia* in honorem Apollinis: quorum originem refert Plutarch. *de Exil* à quo Lyl. Gyrald. *de Diis Gent. Syntagmat.* 7. *&* 17 *fol.*689. Hinc Apollo Μεταγειτνι© dictus, & iste Mensis simili vocabulo apud Græcos appellatus. *Methagitnia festa Apollini.*

VI. Non. Ivlii. Gentilibus ater Dies, vt in *Kalendariis Veteribus* Romanorum. In Astronomicis prisci seculi consignatur: *Obscurum astrum*, quo Auster flat, siue Fauonius. In veteri Pontificio Romano, refertur: *Grandis festus Dies; Pistorum ientaculariorum Feria; Sacrum eorundem; Fœdus Pontificis cum Cæsare, & preces publicæ.* In Kalendario Rusticorum sic in Marmore Quadrato de hoc Mense Inscriptio: II. *Variæ Festiuitates.*

IVLIVS
DIES XXXI. NONÆ
SEPTIMAN.
DIES XIIII. NOX. HOR.
VIIIII.
SOL IN. CANCRO.
TVTELA IOVIS.
MESSES HORDIARVM.
ET FABARVM.
APOLLINARIVM.
NEPTVNAL.

Quæ omnia continentur in relatis *Kalendariis* apud Reusnerum in *Diar. Histor.* & alibi. III.

V. Non. Ivlii. Apud Romanos nihil; sed apud Græcos *Minerua* Sapientiæ Dea colebatur, eo quod Tertium Diem vniuscuiusque Mensis ipsi dedicarunt. In *Kalendario Astronomico* prisci seculi, hodie consignatur: *Austrina Dies, & conturbatio aeris.* vt ex ipso videre licebit apud *Reusner*

IV. Non Ivlii. Celebris Romæ festiuitas ob triumphum, quem *M. Licinius Crassus* Proconsul Anno Vrbis conditæ DCC XXV. ex *Thracia*, & *Getis* reportauit, vt ex *Goltzio* probat Mascul. *vbi supr fol.* 288. IV. *Triumphus Crassi.*

III. Non. Ivlii. Dies inter Ægyptiacos numeratus. Hinc *Poplifugia* sacra, eo quod Populus fugeret, cùm olim repentino tumultu Ficulneates, & Fidenates aduersus Romanos insurrexissent. Sic M. Varro *lib.* 5. *de L L.* his verbis: *Dies* Popvli-fvgia, *videtur nominatus, quòd eo Die repentè tumultu fugerit Populus, non multò enim post hic Dies quàm decessus Gallorum ex vrbe: & qui tum sub Vrbe populi, vt Ficulneates, & Fidenates, & finitimi alÿ contra nos coniurarunt.* De hisce etiam Sacris Macrobius. *lib.* 3. *Saturnal. c* 2. ista profert: *Piso ait, vitulam Victoriam nominari, cuius rei hoc argumentum profert: Quod postridie Nonas Iulias, re benè gestâ, cum Pridie Populus à Thuscis in fugam versus sit, vnde* Popvli-Fvgia *vocantur, post Victoriam certis sacrificiis fiat Vitulatio.* Hinc vox isthæc postmodum in sacris introducta, idem significat, ac sacrum facere. Sic aliqui carmen illud V. *Poplifugia sacra.* *Vitulatio quæ?*

77 *Eclogæ 3. Maronis*

Cùm faciam Vitvla *pro frugibus ipse venito.*

intelligunt; vt & ipse Macrob. *d. lib.* 3. *c.* 2 hac serie: *Vt* Vitvla *dixerit pro* Vitvlatione, *quod nomen esse sacrificÿ ob lætitiam facti, superius expreßimus.* Ideo in solemnibus Ludis, & insperata priuatorum lætitiâ frequens Vitvlatio erat. Plaut. in *Pers.*

Ioui *opulento, inclyto, Opegnato, supremo, valido, Viro potenti*
Opes, spes bonas, copias commodanti, lubens vituloq; meritò.

De hoc plura apud Lil. Gyrald. *Syntagm.* 10. Iacobo Guther. *de Veter. Iur. Pont. lib* 4. *c.* 16. Rosinum *d. lib.* 4. *c.* 11. P Ioan. Ludou. de la Cerd. *in Not. ad Eclog. Virgil vers.* 77.

Prid Non. Ivlii. Hoc die in Fastis Lvdi Apollinares consignantur. Celebris fuit hæc Lvdorvm festiuitas; quâ per Dies octo spectabat Populus laureatus. De quorum origine T. Liu. *lib.* 25. ista profatur: *Tunc alterum carmen* VI. *Apollinares Ludi.*

(Martij Vatis illustris, & antiqui) recitatum, non eo tantùm obscurius, quia incertiora futura præteritis sunt, sed perplexius etiam scripturæ genere.

Causa.

Hostem Romani si expellere vultis,
Vomicámque, quæ Gentium venit longè:
Apollini vouendos censeo LVDOS:
Qui quotannis comiter Apollini fiant,
Cùm Populus dederit ex publico partem:
Priuati vti conferant pro se, suísque.
Iis LVDIS *faciendis præerit Prætor is,*
Qui ius Populo, plebique dabit summum.
Decem-Viri Græco ritu hostiis sacra faciant.
Hæc si rectè faxitis, gaudebitis semper,
Fietque res vestra melior; nam is Diuus extinguet
Perduelles vestros, qui vestros campos pascunt placidè.

Institutio. *Ad id Carmen explicandum, diem vnum sumpserunt, postero die S. C. factum est, vt Decem Viri Libros de* LVDIS *Apollini, réque diuina facienda inspicerent. Ea cùm inspectâ, relatáque ad Senatum essent, censuerunt Patres, Appollini* LVDOS *vouendos, faciendósque: & quando* LVDI *facti essent* XII. *Millia æris Prætori ad rem diuinam, & duas hostias maiores dandas. Alterum S. C. factum est, vt Decem-Viri sacra Græco ritu facerent, iisque hostiis Apollini Boue aurato, & capris duabus albis auratis, Latonæ Boue fœminâ auratâ.* LVDOS *Prætor in Circo Maximo cùm facturus esset, edixit; vt Populus per eos* LVDOS, *stipem Apollini, quantam commodum esset, conferret. Hæc est Origo* LVDORVM APOLLINARIVM, *victoriæ non valetudinis ergô, vt plerique rentur, votorum, factósque Populus coronatus spectauit; Matronæ supplicauere, vulgò apertis ianuis in propatulo epulati sunt; Celebérque Dies omni cæremoniarum genere fuit.* *Solemnitas.* Et licet in hoc loco *Liuius* nihil de Die, aut Mense, quibus hi LVDI peragerentur, exprimat, tamen postmodùm *Lib.* 27. omnia recenset, sic: LVDI Apollinares Q. *Fuluio, Ap. Claudio* COSS *à P. Cornelio Sulla Præfecto Vrbis primùm facti erant: inde omnes Prætores vrbani deinceps fecerant, sed in vnum annum vouebant, diéque incerta faciebant. Eo anno pestilentia grauis incidit in Vrbem, agrósque; quæ tamen magis in longos morbos, quàm in perniciales euasit. Eius pestilētiæ causâ, & supplicatum per compita tota Vrbe est, & P. Licinius Varus Prætor Vrbis legem ferre ad populum iussus, vt hi* LVDI *in perpetuum in statam Diem vouerentur. Itaque ipse primus ita vouit, fecitque ad* III. Nonas Quintiles: *is Dies deinde solemnis seruatus.* *Diei assignatio.* De his etiam Ludis scripsere Macrobius *lib.* 1. *Saturnal. c.* 17. Lilius Gyrald. *Syntagmat.* 7. Guillelmus Stuchius *de Sacrific. Gentil fol* 41. Rosinus *Antiquitat. Roman. lib.* 5. *c.* 17. Tiraquel. *Genial. Dier lib.* 5. *c.* 26.

VII. NONIS IVLII. Quæ & CAPROTINÆ dictæ in memoriam, & obsequium *Iunonis Caprotinæ*, cuius historiam refert Macrobius *lib.* 1. *Saturnal. c.* 11. his verbis: NONIS IVLIIS, *Diem festum esse Ancillarum, tàm vulgo notum est, vt nec origo nec causa celebritatis ignota sit.* Iunoni *enim* Caprotinæ *Die illo Liberæ pariter Ancillæque sacrificant sub arbore Caprifico, in memoriam Benignæ virtutis, quæ in Ancillarum animis pro conseruatione publicæ dignitatis apparuit: nam post vrbem captam, cùm sedatus esset Gallicus motus, Respublica verò esset ad tenue deducta: finitimi opportunitatem inuadendi Romani nominis aucupati præfecerunt sibi Postumium Liuium Fidenatium Dictatorem, qui mandatis ad Senatum missis postulauit, vt si vellent Reliquias suæ Ciuitatis manere, Matres familiæ sibi & Virgines dederentur. Cúmque Patres essent in ancipiti deliberatione suspensi, Ancilla nomine Tutela, seu Philotis pollicita est se cum cæteris Ancillis, sub nomine Dominarum ad hostes ituram: habitúque Matrum familias, & Virginum sumpto, hostibus cum prosequentium lachrymis ad fidem doloris ingestæ sunt.*

Nonæ Caprotinæ quæ?

Origo, & causa?

Quæ

Quæ cùm à Liuio *in castris distributa fuissent, viros plurimo vino prouocauerunt, Diem festum apud se esse simulantes quibus soporatis, ex arbore* Caprifico, *quæ castris erat proxima, signum Romanis dederunt, qui cum repentina incursione superassent; memor beneficij Senatus omnes Ancillas manu iussit emitti, dotemque iis ex publico fecit, & ornatum quo tunc erant vsæ gestare concessit; Diemque ipsum* NONAS CAPROTINAS *nuncupauit, ab illa* CAPRIFICO *ex qua signum victoriæ ceperunt: sacrificiumque statuit annuâ solennitate celebrandum, cui lac, quod ex Caprifico manat, propter memoriam facti præcedentis adhibetur.* De hac etiam solemnitate, sic Ouidius de *Art. Amand.*

Porrige, & Ancillæ, quæ pœnas luce pependit
Lusa maritali Gallica veste manus.

Ita Lil. Gyrald. *Syntagm.* 3. *&* *Syntag.* 17. Iulianus Aurel. *De cognomin. Deor. lib.* 2. *c.* 1. *fol.* 163. Rosin. *lib.* 4. *c.* 11. Alex. ab Alex. *Dier. Genial. lib* 5. *c.* 5. qui ex Plutarcho in *Vita Romul. fol mihi* 12. & in *Vit. Camilli fol* 47. rem paulò dissimilem enarrat.

VIII. IDVS IVLII. Solemnis hic Dies fuit apud Romanos, & lætus, ob sacra quæ instituerat deuotio Gentilium Deæ *Victoriæ*, quam VITVLAM appellauere. Huius festiuitatis sacra sumpserunt originem propter victoriam, quam Romani de Thuscis reportarunt, vbi pæan canebatur, & hoc sacrificium VITVLATIO dicebatur, eo quod Veteres Ethnici Victoriam VITVLÆ nomine sint soliti nuncupare, Græcique παιανίζειν dicunt. Videnda superiùs posita ad *III. Non. Iulij* Hæc VITVLA, Dea etiam ab aliquibus Dea Lætitiæ vocitabatur, quæ frugibus præsidebat, & ideo hoc *Mense* illi sacra instituta. Ita *Macrobius, Gyraldus, Rosinus, Masinlus,* & cæteri scribentes. Apud Græcos vt inquit Varro OCTAVVM cuiusque Mensis diem *Neptuno* sacrum esse voluerunt, hic hocce Die in *Kalendario Veteri* consignatur, & refert Gyrald. *Syntagm* 5. VIII.

Victoria Vitula qua. *Dea Lætitia.*

VII. IDVS IVLII. Prosecutio *Apollinarium Ludorum* Romæ; nec aliqua aliâ festiuitate h c Dies consignatus in *Kalendariis* conspicitur. IX.

Ludi Apollinares.

VI. IDVS IVLII. Celebris Dies iste Romanis fuit, ob Triumphum insignem, quem de Tarentinis, Samnitibus, & Salentinis *L. Æmilius Barbula* Proconsul Anno Vrbis Conditæ CCCC LXXIII. reportauit, vt ex *Goltzio* probat Masculus *h d fol.* 191. Reusner. in *Diario Historico h d. fol.* 104. Item Messium festiuitas hoc etiam Die consignatur in *Fastis*. X.

Triumphus. *Messium festum.*

V. IDVS IVLII. Continuatio *Ludorum Apollinarium*: nec alio notatur hic Dies Triumpho aut festiuitate in Kalendariis.

IV. IDVS IVLII. Faustissimus iste Dies apud Romanos habitus est, ob *Natalem Iulij Cæsaris*, vnde & Mensi nomen inditum, vt ex *Suetonio, Macrobio, Plutarcho, Censorino, Dione*, & aliis recentioribus retulimus supra in hoc *Prolegomen. in princip verb.* Postmodum.

Natalis Iulij Cæsaris.

III IDVS IVLII. Quo Die LVDI CIRCENSES Romæ incipere solebant: sic in *Kalendariis Veteribus* est: quâ de causa isti LVDI peragarentur à nemine scriptum inuenio, nisi forte hoc Die APOLLINARES finem acciperent, eo quod Iacobus Gutherus de *Veter. Iur. Pont. lib.* 3. *c* 18 *fol* 338. referens per Anni circulum, Dies, in quibus olim CIRCENSES LVDI consignabantur, Mense IVLIO solùm APOLLINARES enumerat: hinc crederem, LVDOS, quos CIRCENSES appingunt *Vetera Kalendaria*, fuisse APOLLINARES, fortè quia hoc Die terminabantur. Hinc elicies, quod Nomen hoc CIRCENSIVM Ludorum commune fuit omnibus LVDIS, quos Roma designabat in CIRCO Maximo, siue in aliis, exercendos, & à CIRCO, quo fiebant, dicti CIRCENSES, ex aliquorum sententia fuere: vt notarunt Onuphrius Panuinus de *Lud. Circens. lib.* 1. *c.* 3. Rossinus de *Antiquit. Rom. lib.* 5. *c.* 2. & cæteri scriptores. Qui asserunt hos LVDOS primum institutos apud Elidem Arcadum oppidum, postmodum translatos Romæ à *Romulo*, & CONSVALES vocatos, à CONSO DEO, cui illos sacrauit, tanquam Consiliorum Numini, à quo illud, & opem in Sabinarum Virginum raptu petierat. Ast quoniam Romulus Dei huius suffragio in illa coniu-

Circensium Ludorum etymon. *Olim Consuales dicti*

giorum

giorum difficultate indemnis euasit, hos LVDOS instituit, vt ex *Fabio Pictore, M. Varrone, Pediano, Tertulliano, Isidoro Hispalensi Nostro & Cassiodoro* referunt *Panuinus, & Rosinus*, & probatur ex illis *Æneid lib.8. Virgil.* carminibus:

Institutio.

Nec procul hic Romam, & raptas sine more Sabinas
Consessu caueæ magnis CIRCENSIBVS *actis*
Addiderat; subitoque nouum consurgere bellum
Romulidis, Tatióque seni, Curibusque seueris.

Ara Consi Dei in Circo.

Et fulcitur hæc opinio, ex eo quòd postmodum in CIRCO, vbi LVDI edebantur, sub terra, iuxta primas Metas, Ara dicata fuit CONSO Deo cum hac Inscriptione.

CONSVS. CONSILIO.
MARS. DVELLO.
LARES. COMITIO.
POTENTES.

Neptunus Equestris, quis?

Hunc Deum CONSVM sic à Romanis appellatum, Græci *ἱπποποσειδῶνα* vocitabant eumque esse *Neptunum Equestrem* credebant; eiusque Templum ab *Euandro* Arcade in Lario prope Vrbem Romam conditum fuisse, festúmque Diem statutum ex Dionys. Halicarnas. *lib.* 1.*Histor. Rom.* refert Panuin. *d. c.* 3.

Circi extructor.

SIC euenit, vt hi CONSVALES Ludi primò inoenri, Equitia, Martiales, Robigales, & eiusmodi, vt commodius, & speciosius exhiberentur, à *Tarquinio* tunc primùm in CIRCO, qui postea MAXIMVS dictus est, designatus lucus fuit; à quo omnes LVDI in eo quibusuis Diebus, & quacumque de causa celebrati, CIRCENSES vocati fuere inposterum. De huius partibus CIRCI qui omnia scire desiderat, adeat Panuinum de *Lud. Circens.* per totum codicem vbi delineatis imaginibus vniuscuiusque partis totum eius ambitum, formam, topographiam, & exemplaria, ex numis, lapidibus, & aliis antiquitatum monimentis, exponit.

XIV. PRID. IDVS IVLII. In vetustis *Kalendariis* hoc die sic notatur C.C. MERK. quod interpretatur Ioannes Rosinus *lib.4 d. c.* 1. COMITIALIS, MERCATVS. Hubertus verò Goltzius in *Explicat. Literar. Kalend. tit.*24 *fol.* 195. *in Thesaur Antiquit.* credit legendum MERCVRIALIA, hoc est sacra MERCVRIO dicata, Ast hæc siue MERCATVS, siue MERCVRIALIA vsque ad XIV. *Kalend Augusti* durabant, quo LVCARIA festa incipiebant.

Mercurialia, & Mercatus.

Fortuna Muliebris

NECNON hic Dies fuit FORTVNÆ muliebri dicatus, cuius sacra licet *Kalendis Decembris* in vetusto *Kalendario* adnotentur, attamen vt inquit Rosinus *lib* 4. *c.*4. postea in hunc Diem fuere translata. Quod & notauit Dionys. Halicarnas. *lib.*8. *Antiquit Roman.* illis verbis: *Sacrificium fecere primum pro Populo Fœmina, capiente primitias* Valeriâ, *super parata in Templo Arâ, priusquam sacellum*, aut *simulacrum erigeretur*, Mense Decembri *Anni vltimo, nouâ existente Lunâ, quam Græci* Numiniam, *Romani* Kalendas *vocant. Ea enim fuit qua sustulit bellum Dies. Posteriore verò Anno post primam immolationem extructum ex publicis pecuniis Sacellum, consummatum est, & dedicatum Mensis* QVINTILIS septimo *maximè secundum Lunam. Est enim Dies ea secundum Romanos* PRIDIE NON QVINT. Sed forte in Codice error est, & pro PRID. IDVS, scripsere PRID. NON. QVINT.

Dies sacrorum translatus.

Sacrorum causa.

HORVM Matronarum Romanarum Sacrorum causam, & formam scripsit ibidem acuratè Dionysius *d. lib.*8. *Antiquit* Nam cùm *Coriolanus* exul bellum patriæ intulisset, nec armis resisti posset, nec precibus, Mulierum tamen Romanarum lachrymis placatus est; tunc FORTVNÆ MVLIEBRI, vt diximus, Templum extructum, & Mulieribus sacra peragendi permissum; eo quòd, cùm largiri sumptus omnes de publico in Sacellum, & in Simulacrum Senatus statuisset; & è contra alterum Matronæ ex collatis inter se pecuniis erexissent: positis vnâ simul simulachris ambobus, primo Dedicationis die, illud à Matronis erectum, hocce emisit sonum intelligibilem, & perfectum: RITE ME MATRONÆ VIDISTIS, RITEQVE DEDICASTIS, vt referunt Plutarch. *de Fortun.*

Fortun Romanor Valer. Maxim. *lib.* 1. *c.* 8. *de Mirabil.* Lil. Girald. *Histor. Deor. Syntagm.* 12. *in fin.* Lactant. *Lib.* 2. *de Orig Error. c.*8. & alij plurimi.

Idibvs Ivlii. Dies Equitibus Romanis celebris, quo, ex institutione XV.
Q. *Faby* cognomento *Maximi*, oleaginâ coronati fronde, ac trabeis, siue togis *Transuectionis*
palmatis amicti, ex Æde Honoris ascendebant in Capitolivm. sic T. Liu. *Equitum*
Histor Roman. lib. 9. *in fin.* Valer. Maxim *lib.*2. *c.*2. §.14 Rossin. *Ant. Roman. d.* *Roman.*
*lib.*4. *c.*11. Huius institutionis causam refert Masculus *vbi supra fol.*292. *num.*15. *institutia.*
asserens, hoc factum: ob insignem victoriam in Latinos partam, cuius duo
Equites cataphracti, qui Castor, & Pollux habiti sunt, statim nuntium Romam *Causa.*
attulerunt. *Masculi* sententiam probat Dionys. Halicarnas. *lib.*6. his verbis: *Eius mirifica apparitionis Numinum* (Castoris, & Pollucis) *in Vrbe multa extant monumenta: in foro Templum* Castorum *publicè constructum, vbi visa sunt eorum imagines, vicinúsque foris hic, sacer dictus, & vsque ad nostra tempora creditus; tùm sacrificium splendidum, quod quotannis P. R. per Primarios Equestris Ordinis* Idibvs Qvintilibvs *peragit, quâ die victoria hac illi contigit.* Formam vero describit idem Ha- *Forma.*
licarnas. *d.lib* 6. his clausulis: *Præter omnia verò post sacrificium* Transuectio *eorum, qui equos habent ex publico, qui per Tribus, & Centurias distincti, ordine in equis vehuntur omnes, quasi è pugna redeant, coronati fronde oleagina, & togis palmatis amicti, quas vocant* Trabeas, *initio pompa facto ex Æde Martis, qua extra Vrbem sita est, & pertranseuntes, tùm cæteras Vrbis partes, tùm forum, Ædemque Castorum, nonnunquam, Quinque Virorum Millia, gerentes quidquid donorum militarium acceperunt.* Hucusque Dionysius. Huius etiam ritum notauit Plin. *lib.* 15. *c* 4. Sueton. in *August c.* 38. Plura notatu digna Rebard *lib* 2. *Var c.*13.

Hoc etiam Die Athenis Adonia Sacra peragebantur, ob *Adonidis* necem, *Adonia*
quâ Venus planctu magno Græcos hocce festum edocuit. De eo Ammian. Mar- *sacra quæ!*
cellin. *lib.*22. *Histor. Roman. in Iuliano*, ita loquitur: *At hinc* (Iulianus) *videre properans Antiochiam, Orientis apicem pulchrum, vsus itineribus solitis, venit: vrbique propinquans, in speciem alicuius Numinis votis excipitur, publicas miratus voces multitudinis magnæ, salutare sidus inluxisse Eois partibus adclamantis. Euenerat autem ijs diebus, annuo cursu completo,* Adonia *ritu veteri celebrari, amato Veneris, vt fabulæ fingunt, apri dente ferali deleto; quòd in adulto flore sectarum est indicium frugum.* Idem Ammian. Marcellin *lib.*19. Grumbatis Regis Chionitarum filij mortem præposteram, ciusque obsequias referens, prosequitur: *Fœmina verò miserabili planctu in primæuo flore succisam spem gentis, solitis fletibus conclamabant; vt lachrymare cultrices Venerea sæpe spectantur in Solemnibus* Adonidis *sacris, quod Simulacrum aliquod esse frugum adultarum religiones mysticæ docent.* Quod hoc Mense, & Die fierent Athenis hæc sacra refert Masculus *d.fol* 292. & Vetus Kalendarium Romanum apud *Eliam Reusnerum*.

XVII. Kal. Avgvsti. Dies Romanis funestissimus, & ater, ob miseram XVI.
cladem, quam apud Alliam fluuium à Gallis accepere; necnon ob stragem *Alliensis*
apud *Cremeram* in Hetruria qui â Trecenti Fabij occisi sunt. Plutarch. *Quæst.* *clades.*
*Rom.*25. & in *Vit Camilli.* T. Liv *lib.* 5. Macrob. *lib* 1. *Saturnal. c.* 16. Cicer. *ad* *Postridie*
Attic. lib 9. *Epistol.* 1. Hinc origo apud Romanos adoleuit, vt Dies omnes *ater Dies.*
Postridie *Iduum, Nonarum, & Kalendarum* cuiuscunque Mensis Atri dicerentur, vt idem Plutarchus *d Quæst* 25. & Macrob. *d c.*16. referunt.

XVI. Kal. Avgvsti Celebris Dies iste apud Romanos, ob triumphum XVII.
C. Domitij Caluini Proconsulis ex *Hispania* Anno Vrbis Conditæ DCC. XVII. vt *Triumphus*
notarunt Goltzius, & Elias Reusner. in *Diar. Histor. in Polemicis h.d fol.* 108. & *Domitij.*
Mascul. *fol.*293.

XV. Kal. Avgvsti. Is etiam Dies Ater, quo *Valerius* Pontifex Romæ pa- XVIII.
rentauit *Trecentis Fabiis* in prælio apud *Cremeram* in Hetruria cæsis, Anno Vrbis *Parentalia*
Conditæ CC. LXXVII. vt ex Reusnero, & Goltzio notauit Mascul. *fol.* 293. *Fabiorum.*
*num.*18.

XIV. Kal. Avgvsti. Dies Lvcariis festis apud Romanos in *Luco* XIX.
inter Viam Salariam, & Tyberim consignatus. Horum festorum institutio ori- *Lucaria*
ginem sumpsit Anno Vrbis conditæ (vt notauit Reusnerus in *Diar. Histor. h. d.* *festa quæ?*
fol. 108.)

fol. 108.) CCC. LXXV. quo Galli Senones aduersus Romanos dimicantes illos fugam verterunt, & Romani præ timore *Lucum* adeuntes, ibidem sese occultauerunt; in cuius rei memoriam hæc festa instituta sunt, ita Festus, à quo Lil. Gyrald. *Syntag* 17. & Rossin. *d c.* 11 *fol.* 402. Ast M. Varr. *lib.* 5. *de Ling. Lat.* horum festorum etymon non à *Luco*, sed à *Luce* deprehendit; eius hæc sunt verba: LVCARIA *item* à LVCE, *quod propter lucem amissam is cultus institutus.* Sed Festi opinionem sequitur Stuch. de *Sacrific. Gentil. fol* 59.

XX. *Ludi Victoriales, qui?* XIII. KAL. AVGVSTI. Celebris Dies apud Romanos ob Ludos VICTORIALES, quos *Iulius Cæsar* instituit, ob victoriam de *Pompeio* in *Pharsalicis* partam, quorum solemnitatem primus *Augustus Cæsar* celebrare decreuit, vt Sueton. in *August c.* 10. his verbis refert: LVDOS *autem* Victoriæ Cæsaris *non audentibus facere quibus obtigerat id munus ipse edidit* Eadem Dio Cass. *Hist. Rom lib.* 45. videndi Casaubon. in *Not. ad Sueton. d c.* 10. Sabellicus, Rosinus, & Masculus.

XXI. *Natalis Mundi solemnitas apud Ægyptios.* XII. KAL. AVGVSTI. In *Veteri Kalendario* adhuc repetitio LVCARIORVM festorum consignatur; in aliis NATALIS *Mundi* ex Sacerdotum Ægyptiorum sententiâ præscribitur, vt ex Solino in *Polyhistor. c.* 45. deprehenditur, his verbis: *Quod tempus Sacerdotes* NATALEM *Mundi iudicarunt, id est inter* XIII. Kalendas Augustas, *&* XI. *Diem.* Quo loco Ioannes Camertis in *Not. fol* 232. *lit. F.* ibi differit: *Ægyptij Sacerdotes opinati sunt, ita fuisse factum in primo* Mundi NATALI, *sicut in Ægypto annis singulis fieri experiebantur. In Ægypto enim*

Vbi deseruit madidos Septemfluus agros
Nilus, & antiquo sua flumina reddidit alueo,
Æthereoque recens exarsit sidere limus,
Plurima cultores versis animalia glebis
Inueniunt, & in his quædam modò cœpta per ipsum
Nascendi spatium; quædam imperfecta suisque
Trunca vident humeris, & eodem corpore sæpe
Altera pars viuit, rudis est pars altera tellus.
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus.
Quippe vbi temperiem sumpsere, humórque, calorque.

Quo tempore Natalis Mundi? *Sic quoque in principio, cùm terra quæ tunc fuerat aquis obducta, arida apparuisset, multiformis in ea facta est generatio.* Ex qua sententia colligitur *Mundi Originem* cœpisse Iulij Mense, Die XXI. Sed contrariam opinionem tenuere Virgil. *lib.* 2. *Georg. vers.* 336. *Sic*:

Non alios prima crescentis origine Mundi
Illuxisse dies, alium vè habuisse tenorem
Crediderim: Ver illud erat, Ver magnus agebat
Orbis, & hybernis parcebant flatibus Euri:
Cùm primùm lucem pecudes hausere, Virumque
Ferrea progenies duris caput extulit aruis:
Immissæque feræ siluis, & sydera cœlo.

Ita vt *Natalis Mundi* fuerit Die XXI. Martij secundum *Virgilij* sententiam, quam probant *Theologi*, & scriptores relati à P. Ioann. Ludonico de la Cerda *in Not. ad Georg. Virg. d. lib.* 2. *vers.* 336, *num.* 26. *fol.* 338.

XXII. XI. KAL. AVGVSTI. In *Veteri Kalendario* consignantur festa *Neptunalia*, sed ad Diem sequentem ea reiicit Rosinus *d c.* 11. licet Masculus hoc die reposuerit *d. fol.* 293. *num.* 22. Sed Rosini sententiam amplector.

XXIII. *Neptunalia quæ?* X. KALEND. AVGVSTI. Apud Romanos NEPTVNALIA festa, quæ in honorem *Neptuni* Ludis indictis celebrabantur, vt exponit M. Varro *lib.* 5. *de*

L.L.

L. L. Lil. Gyrald. *Histor. Deor. Syntagm.* 5. Rossin. *d. c.* 11. Quis verò hæc sacra, siue Ludos instituerit adhuc non liquet. Licet ipse *Gyraldus* contendat hocce festum singulis *Feriis Sextis* celebratum fuisse, velut feriæ annuales. De his Tertullian. *de Spectacul. c.* 6.

IX KAL. AVGVSTI. Hoc Die mulieribus Romanis prægnantibus succurrebatur, ita vt *Opigenæ* Deæ terreas offerrent icunculas, vt facilius partum emitterent, ita Masculus *d fol.* 195 *num.* 13. Erat igitur OPIGENA, eadem ipsa IVNO, quæ sic dicebatur, quòd opem prægnantibus ferret, vt refert Alex. ab Alexandr. *Dier. Gen lib* 6. *c.* 4. *fol.* 617. Lil. Gyrald. *Syntagm.* 3 *fol* 160. Item hoc Die, Phœbo cui sacer erat, mel nonum è fauis expressum offerebant in sacris, Stuch. de Sacrif. *Gent. fol.* 48. Mascul. *fol* 196 *num.* 14 XXIV. *Opigena Dea cty-mon.*

VIII. KAL. AVGVSTI. Romæ Feriæ, siue sacra FVRRINALIA, quæ in honorem *Furinæ* Deæ peragebantur. Hæc, vt inquit Varr. *de Ling Lat. lib.* 5. ei instituta singulis annis, & Flamen attributus Dea verò vna erat ex furiis, quas *Eumenides* dicebant, & vocitabant Gentiles, de quibus Cicer. *lib.* 3 *de Natur. Deor.* XXV. *Furrinalia sacra quæ?*

VII. KAL. AVGVSTI. Hoc Die singulares LVDI Romæ, quos votiuos appellauere, incipere mos erat, vt ex *Kalendariis Veteribus* deprehenditur. Hos in CIRCO fuisse per sequentes dies indictos refert Rossin. *d c.* 11. *fol.* 402. XXVI. *Ludi Votiui.*

VI. KAL. AVGVSTI. Ludorum in CIRCO continuatio Votiuorum, licet iste Dies vnus ex *Ægyptiacis* haberetur, ob certum quemdam Astrorum positum, & aspectum, vt ex *Gyraldo* notauit Mascul. *fol.* 197. *num.* 17. Necnon celebris ob Sarmaticam victoriam, quam Anno Christi CCLXXX tulit *Probus* Imperator, ex Elia Reusner. *in Diar. Histor. fol.* 112. XXVII *Dies Ægyptiacus.*

V. KAL. AVGVSTI. Votiui Ludi in CIRCO. Necnon funestus Romanis, ob exitum & mortem Catholici *Theodosij II.* Imperatoris, qui ex hac luce migrauit ad æternam Anno Domini CCCC. L. vt probat Reusner. *supr. fol.* 115. XXVIII. *Theodosij mors.*

IV. KAL. AVGVSTI. Continuatio in Ludis votiuis. Ater Dies Romanis & infaustus, nulloque alio insignitus suffragio. XXIX. *Ater Dies.*

III. KAL. AVGVSTI. Celebris Romanis Dies ob duplicem victoriam, quarum aliam *C. Iunius Bubulcus* Anno Vrbis Conditæ CCCC. LI. de *Æquis*, alteram *C. Marius* V. Coss. ad Vercellas de *Cymbris* Anno Conditæ Vrbis DC. LIII. reportarunt, ita vt honor Triumphi tantis Ducibus deferretur, ita Reusner. *supr. fol.* 113. XXX. *Triumphi.*

PRID. KAL. AVGVSTI. Finis Ludorum in CIRCO. Hoc Mense Romani ad placandum CANICVLÆ Sydus, frugibus inimicum, canes mactare solebant, easque Ruffas adhibebant, quod sacrum CANARIVM *Augurium* nuncupabant, vt Autor est Festus *lib.* 3. à quo Alex. ab Alex. *lib.* 3. *cap.* 12. Lil. Gyrald. *Syntagm.* 17. Huc pertinent illa Columellæ de *Re Rust lib.* 10. carmina dicentia. XXXI. *Canarium Augurium, quod?*

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactentis Catuli placatur & extis.

Hæc igitur sacra CANICVLÆ seu mactationes *Canis Ruffa* fiebant ad Portam *Catulariam*, vt ipse *Festus* scribit: & addit Stephanus in *Diction.* Hanc Portam sic dictam, ob *Catulorum* mactationem pro placando Sydere frugibus infesto. *Porta Catularia vbi hæc sacrificia fiebant.*

HÆC sunt quæ hoc Mense FESTA dicauit Gentilitas vanâ Religione suis Diuis, quæ, & quam obscœna fuissent, tu Catholice Lector meditaberis; nunc Nostrorum Sanctorum Dies Natales hoc Mense occurrentes, & quantis fuerint mirabilibus compositi attentiùs, & religiosiùs ausculta.

KALEND. IVLII.

DIES I.

A TOLETI *in Carpetania natalis* S. EVGENII *huius nominis II. Epiſcopi eiuſdem vrbis, qui literis, doctrinâ, & moribus ſanctiſsimis, imbutus, ad opus miniſterij felici pietate cucurrit, & meritis plenus, in gaudium Domini ſui fidelis ſeruus intrauit.*

B *Ibidem* S. CONCORDII *Toletani Præſulis, qui tempore captiuitatis Hiſpanicæ, apud vrbem Regiam, pauperum afflictionibus Muzarabum ſolamina præbuit, adeò vt Ouium miſerandæ cladis angoribus conturbatus, & afflictus, vitam hanc ærumnoſam cum æterna commutauerit.*

C *In Diœceſi Calagurritanâ depoſitio* S. SIMEONIS *Agricolæ, qui clarus miraculis obdormiuit in Domino. Eius interceſsione plurima Deus agricolis territorii, ſiccitate ingraueſcente, pluuiæ copiâ, impartitur beneficia quotannis.*

NOTÆ.

A. *Tres Eugenij apud Toletum.*

ANCTVS EVGENIVS II. Epiſcopus Toletanus.] Felix Toletum EVGENIIS, Tribus fruitur ſanctimoniâ illuſtribus Pontificibus, PRIMO, & TERTIO vniuerſali Eccleſiæ acclamatione claris, hoc SECVNDO plurium ſcriptorum, ſanctitudine, auctoritate celebri. Hinc à Philippo Ferrar. in *Topograph. SS. verb. Toletum. fol.* 126. inter Sanctos adſcitus *Eugenius II.* cuius hoc die commemorationem agimus. Idem Philip. Ferrar. *in Not ad Diem III. Nouembris. fol.*430. *in Catal. General. SS.* proſequitur. TRES *huius nominis*, EVGENII, *Epiſcopi* Toletani *fuiſſe feruntur ſanctitate fulgentes*: I. *Martyr de quo* Die XV. Nouembris. II. *cuius Dies Natalitius ignoratur.* III. *de quo nunc* III. Nouembris *agimus.* Sed licet *Ferrario* ignota Dies Tranſitus, Nobis communis ex Luitprand. in *Chron. Ann.* 647. *num.*79. apud Ramirez *fol.*320. apud D. Thom. Tamay. *fol.*58. vbi hæc verba: Primâ Iulij *moritur Toleti* S. EVGENIVS II. *Vir Sanctus, ſepelitur in Æde S. Leocadiæ Martyris.* Ferè eadem Iulian. *in Chron num.* 318. & 320. S. Ildephonſus de *Scriptor. Eccleſ. c.*13. de eo iſta profatur: EVGENIVS *diſcipulus Helladij, conlector, & conſors Iuſti, Pontifex poſt Iuſtum acceſsit ab infantia Monachus* Poſt illum Scriptores Noſtri Loayſa in *Not. ad Concil. Hiſpan fol.* 277. Don Roderic. Archiep. Tolet. *Hiſtor. Hiſpan. lib.* 3. *c.* 14. Vaſſ. in *Chron. Ann.* 702. Stephan. Garibay.

Eugenij II. ſanctitas.

Scriptores.

Caribav. *Comp. Histor. lib* 8. *c.* 35. Moral. *lib.* 12. *c.* 23. D. Franc. Padilla *Hist Ecclef. Hifpan Tom.* 2. *Cent* 7. *c.* 35. F. Ioann. Mariet. *Histor. SS. Hifpan. lib.* 1. *c.* 44. P. Ioann. Marian. *Histor. Hifpan lib.* 7. *c.* 6. Petr. de Alcozer. *Hist. Tolet. lib.* 1. *c* 24. Francifc. Pifa *ead. Histor lib* 2. *c.* 21. Anton. Yep. in *Chron. Benedictin. Tom.* 2. *Cent.* 2. *Ann* 647. *c.* 1. *fol.* 187. *col.* 3. & 4. D. Thom. Tamay. in *Verit. Dextr. Nouitat* 7. in *Dipthic. Tales Prafulum. num.* 39 *fol.* 123. *col.* 2. Henric. Rantzouius in *Catalog Viror. Illustr in Astrolog. fol.* 27. P. Ieronym. Rom. de la Higuera *in Not. ad Luitprand. in Chron. Ann.* 635 *num.* 58. *fol.* 314. vbi Carmen Sepulchrale compulfat, D. Didacus Caftejon in *Primat. Toletan.* 2. *p. c.* 1. §. 5. *tom.* 1. *fol.* 414. P. Anton. Quintana-Dueñas *Histor. SS Toletanor. in Fundat S E. Toletan. c* 29. *fol.* 115. & alij ab iftis relati. ACTA abs aliquibus compulfantur, fed breuiffima, illa Nos ampliora dabimus.

ACTA S. EVGENII II. EPISCOPI Toletani, Confefforis ex D. Ildephonfo, & aliis.

EVGENIVS *huius nominis* II. *inter* Toletanos *Epifcopos, fuit origine* Hifpanus, *& in vrbe* Toletana *natus, ex Gothorum perilluftri femine oriundus, ab infantia Monaftica vita in Agalienfi Regio Cœnobio addictus, & fub Helladij Abbatis difciplina educatus, vnà cum Iufto pariter facris inftitutionibus eruditus, fic & ætate puerili, qua in matura peragenda monftrauit, vt prorfus S. Magiftri oculos, & vifcera, fatali dulcedine, raperet.* Origo. Educatio. *Quod poftmodum manifeftauit euentus; nam* Aurafio *Toletanæ fedis Antiftite è viris fublato, &* Helladius *in eius locum fubrogatus Epifcopus, protinus* EVGENIVM *fecum à Monafterio tulit, & vt in opus Ecclefiafticum Minifter fedulus laboraret, illum rurfus Ordinibus Clericalibus inftituit.* Ordinatur. *Poft igitur S. Senis obitum,* Iuftus *eius Difcipulus, &* EVGENII *confors, & focius, infulas Metropoliticæ dignitatis arripuit, fub cuius etiam tutela, donec vixit Antiftes, clericalibus minifteriis interfuit, femper, & vbique profunda eruditionis radios extendens. Sed poftmodum* Iufto *è carnis vinculis abfoluto,* EVGENIVS *Toletanæ fedis Pontifex renuntiatus, Ecclefiæ Dei hæreditatem gubernare promeruit.* Epifcopus. TRES *in fui Pontificatus tempore fynodos congregauit, videlicet* V. VI. *&* VII. *apud Vrbem Regiam; quarum Acta luculenter S. Præfulis religionem, pietatem, & doctrinam demonftrant. Ifidoro Hifpalenfi amicitiâ inuctiffimus fuit, prout ex Epiftolis hinc inde dimiffis agnofcitur; præcipue ex illa, quam cum* Verecundo *Archipresbytero Toletano, poftea Epifcopo Africano confultiuam ad* Ifidorum *dimifit, quærens; an Superioris fententiam, qui, poteftate inferior eft, foluere poffet, & an æqualis poteftas Apoftolis attributa? Cui quæfito* Ifidorus *fequenti Epiftolâ fecit fatis.* S. Ifidoro amicitia coniunctus.

DOMINO CHARISSIMO, ET Virtutibus inclyto EVGENIO *Epifcopo:* ISIDORVS.

VESTRÆ fanctitatis literas per nuntium fufcipiens Verecundum; Rerum omnium Conditori grates impendimus, quòd Ecclefiæ fuæ fanctæ, mentis, & corporis veftri valetudinem conferuare dignatur; atque ad inquifita pro modulo parari fatisfacere, exoramus Orationum veftrarum fuffragiis, ab ærumnis opprimentibus à Domino fubleuari. Verum quod in quibufdam Quæftionibus Venerabilis veftra fraternitas, licet Vos non ignoretis, me compulit refpondere; Quod maioris fententiæ innodatio, nifi in mortis articulo, à minori nequaquam valeat enodari, fed potius ab inferiore prolata, à fu-

petiore, iure mediante, cafferut, Orthodoxi Patres quidem Spiritus ſancti auctoritate præuiâ ſanxerunt: aliter autem quolibet adstruenre, ſicut eſt Veſtræ prudentiæ cognitum, prauum ſuboriretur exemplum, ſcilicet gloriatio ſecuris, contra eum qui ſecat in ea. QVOD verò de parilitate agitur Apoſtolorum, Petrus præminet cæteris, qui à Domino audire meruit: *Tu vocaberis Cephas: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam* Et non ab aliquo, ſed ab ipſo Dei, & Virginis filio honorem Pontificatus in Chriſti Eccleſiâ primus ſuſcepit. Cui etiam poſt Reſurrectionem Filij Dei, ab eodem dictum eſt: *Paſce agnos meos.* Agnorum nomine, Eccleſiarum Prælatos notans. Cuius dignitas poteſtatis, etſi ad omnes Catholicorum Epiſcopos eſt transfuſa, ſpecialiùs tamen Romanus Antiſtes, ſingulari quodam priuilegio, velut caput, cæteris membris celſior permanet in æternum. Qui igitur debitam ei non exhibet reuerenter obedientiam, à capite ſeiunctus, acephaliſmo ſe reddit obnoxium. Quod ſicut illud S. Athanaſij de Fide S. Trinitatis, S. Eccleſia approbat, & cuſtodit, quaſi Fidei Catholicæ articulum, quod niſi quiſque fideliter, firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit. Hæc veſtræ dulciſſimæ charitati breuiter prælibaui, conſiderans illud Philoſophi: *Pauca ſufficiunt ſapienti.* Vale.

Coronat Regem Chintilanem. ERGO *Rex Gothorum Catholicus* Siſenandus, *cùm Toleti moreretur die* XXII Septembris, *Erâ DC. LXXII. &* Chintilanis *in locum Siſenandi Gothorum Rex eligeretur Toleti, iſtum more Gentilitio Gothorum* EVGENIVS *die XXV.* Octobris *conſecrat, inungit, & coronat in Regem Gothorum adſtantibus plurimis Epiſcopis. & Aulicis, in Eccleſia Vrbanâ S. Leocadiæ. Poſtmodum dùm ſynodus V. Toletana haberetur, cum obiiſſet* B. Bonifacius *Epiſcopus* Caurienſis *in ipſa Vrbe Regia, qui ad Concilium venerat, ſtantibus S. Præſulis virtutibus conſpicuus in Eccleſia S. Iuſtæ Toletanâ honorificè ab* Eugenio *ſepelitur. Inde* Erâ *DC LXXVIII. mortuo* Chintilane *Rege, in Regno Gothorum cùm ſucceſſiſſet* Flauius Tulga, *etiam ab ipſo* EVGENIO *conſecratur, inungitur, & coronatur, die S. Iacobi Hiſpaniarum Apoſtoli, & Patroni, in Eccleſia* S. MARIÆ *Toletanâ. Quo Rege* Tulga *è viuis ſublato, Erâ DC LXXX. die XIV. Octobris;* Cindaſuinthus *Rex Gothorum inauguratur, & ab* EVGENIO *iisdem in Eccleſia S. Petri Pratorienſi Toletanâ, præſentibus Epiſcopis, & Palatinis, coronatur. Horum quippè trium Catholicorum Regum temporibus, S. Vir, vt erat Catholicæ veritatis amator, proculdubio illorum Principum animos, ad componendam Eccleſiaſticæ diſciplinæ regulam moreſque populi corrigendos, ſynodalibus canonibus, dirigere procurauit; ideoque V. VI. & VII. Toletanum Concilium, ipſis Regibus aſſentientibus, indixit, quibus, de obſeruatione fidei Catholicæ, & aliis Eccleſiaſticis diſciplinis, illo ſeculo, neceſſariis, multa fuere prudenti animaduerſione ſancita.*

S. Bonifacium Caurienſem ſepelit.

Alios etiam Reges coronat.

Tres ſynodos congregauit.

Mores. SANCTI *igitur* EVGENII *mores puriſſimi fuere; quia cùm ab infantia à ſeculi tumultibus, à populi anfractibus, & ab Aulicorum embolis, in Agalienſi Regio Cænobio, & ſub diſciplina, & magiſterio* S. Helladij *ſegregatus extitiſſet, prorſus mundialis ætatis fallacias, & plebis profanæ deſpexit errores. Hinc moribus & inceſſu grauis; verbis, & eloquio ſuauis, verbere, & correctione miſericors, omnibus amabilis, & pius; & demum egenis, & pauperibus largus, & liberalis.*

Eruditio. *Nec minus in ſacris doctrinis eruditus, ſed hiſce excellentiùs, quibus aſtrologicâ comprehenſione ſpiritus eleuatur; ita vt de his dixerit* Ildephonſus, *eius in ſede aliquando ſucceſſor*: Numeros, ſtatum, incrementa, decrementaque, curſus, recurſus lunarum, tantâ peritiâ nouit, vt conſiderationes diſputationis eius, auditorem in ſtuporem verterent, & in conſiderabilem doctrinam inducerent.

Mors. *Demùm multis in Pontificatu præclarè geſtis, & ad æternæ ſalutis conſequenda præmia, plurium virtutum ſarcinis coagulatis, in Domino requieuit*, Kalend. Iulij

Anno

Anno Domini DC. XLVII. Cuius Corpus in Templo S. Leocadiæ tumulatur. Sedit in Episcopatu ferè XI. Annis. In cuius tumulo hoc Sepulchrale Carmen appenditur:

EVGENI *Olympiacâ Præsul dignissime lauro,*
Cuius & ingenio machina tota subest:
In dubio est, vtrùm maior pietate vocandus
Sis, an doctrina, quando in vtraque micas.
Sedulus es Pastor, Pater optimus, omnibus idem,
Mercaris superas religione Domus.
Morte triumphatâ scandis super æthera victor,
Et cingit frontem laurea sacra tuam.
Inter Apostolicos splendescis Apostolicus Vir,
Non minor Eugenio, *non minor* Helladio.
Pro nobis effunde preces sanctissime Præsul,
Et Monache excellens, Præsul, & eximie.
Tu Patriamque, tuamque regas mitissime gentem,
Quæ tibi sollicita supplicat ipsa prece.

Carmen Sepulchrale.

ISTHÆC ACTA quæ ex Variis scriptoribus colligere potuimus: nam hucusque nullus nec integram, nec ordinatam sic dedit. Aliqua probanda veniunt, vt Actorum ecphrasis illustretur, & vt omnibus, ex instituto, faciamus satis.

PRIMVM circa *Originem Toletanam*. In hac omnes scriptores conueniunt, videlicet fuisse ex Gothorum illustri prosapia, ita vt ab infantia, in *Agaliensi* Regali ab *Helladio* educatum extitisse Cœnobio, vt ex verbis supra *S. Ildephonsi* recensitis appatet: & probatur ex vltimo Carminis sepulchralis Disticho, ibi: *Patria probatio.*

Tu Patriamque, tuamque regas, mitissime Gentem,
Quæ tibi sollicitâ supplicat ipsa prece.

SECVNDVM *circa amicitiam cum S. Isidoro Hispalensi* Episcopo. Pluribus probat P. Ioannes Mariana *Histor. Hispan. d lib.6.c.6* vbi Epistolam superius relatam inseruit; & P. Ieronym. Rom. de la Higuera in *Not. ad Liuitprand. in Chron. num. 6*, *fol.* 316. D. Didac. Castelon. in *Primat. Toletan d. Tom. 2. fol.* 414. Vbi etiam agunt de VERECVNDO, Archipresbytero Toletano, qui à S. EVGENIO cum eius Epistola, Hispalim ad *S. Isidorum* missus accessit, vt in eius responsiuis literis repetitur. De quo & Luitprand. d. num 61. his verbis: Floret Toleti Archipresbyter VERECVNDVS, cuius meminit *S. Isidorus*. Fuit postea idem Episcopus Africanus, Huncque fuisse Poëtam probat P. Higuer. in *Not. ad Luitprandi Chronic. num.* 80. *fol.* 320. *Amicitia cum S. Isidoro Hispalensi.* *Quis fuit Verecundus?*

TERTIVM de *Sepulturâ datâ S. Bonifacio Episcopo Cauriensi* apud Toletum emortuo. De quo idem Luitprand. in *Chron. num.* 63. his verbis: B. Bonifacius *Episcopus* Cauriensis, *Toleti moritur: in Æde S. Iustæ à* B. Eugenio *honorifice sepelitur.* Quo loco P. Higuera, & Don. Thom. Tamay. in *Not.* plura, & Nos supr. *Tom. 1. Die VIII. Ianuar fol* 104. *lit. B.* *Sepeliuit S. Bonifacium.*

QVARTVM de *Coronatione Trium Gothorum Regum*, videlicet Chintilanis, Tulgæ, & Chindasuinthi: Nostratum peruetustæ Historiæ proclamant. De CHINTILANE, audi Luitprand. *in Chron. Era* 673. *num* 59. asserentem: EVGENIVS, XXV. *die Octobris consecrat, inungit, & coronat Regem* Chintilanem, *in præsentia multorum Episcoporum, & Aulicorum, in Æde S. Leocadia Vrbana.* Vbi P. Higuera in *Not. fol.* 315. fuisseque diem Dominicum contendit. De TVLGA, idem Luitprand. in *Chron Era* 678. his verbis: *Hoc Anno XXVI. Mensis Iunij moritur* Chintilanis *Rex. Succedit* Flauius Tulga *in Regno Gothorum: regnat Annos* *Tres Hispaniæ Reges coronauit.*

duos ; Menſes Quatuor : eligitur Die S. IACOBI , *Patroni Hiſpaniarum ; & eodem die ab* EVGENIO *Toletano conſecratur , inungitur , & coronatur in Æde S. Mariæ Toleti.* Conueniunt Rodericus Archiepiſcop. Toletan. *Hiſtor. Hiſpan. lib. 2. cap. 19. &* P. Ioann. Mariana *Hiſtor. Hiſpan lib. 6. c.* 8. qui aduerſus *Sigibertum Gemblacenſem* dicentem, TVLGAM, iuuenem ingenio leui fuiſſe, vitiorum licentiâ , Gothorum animos exacerbaſſe: demùm, à ſuis regno pulſum; meritò inuehitur concludẽs: *Nobis* Illephonſi *Præſulis , qui viſa retulit , auctoritas potior eſt, quàm externi hominis commentum , ex Nationis odio , aut ob regionum longinquitatem fama vitiata, natum.* Fuit namque Rex iſte (vt verbis *Roderici* vtar) bonæ indolis , & radicis Gothorum; qui blandus , & Catholicus in omnibus eſt inuentus , & Regna ſibi ſubdita pacificè dilatauit ; in iudicio rectus iudex ; claruit largitate ; magnâ fuit lenitate: doluit Gens Gothorum tàm citò talem indolem amiſiſſe , cunctis flentibus, quia flos tantæ indolis in fructum non adoleuit. Hinc elicies qualiter externorum Scriptorum aliquando liuor Noſtrorum virtutes in vitiâ conuertere , auſu temerario, contendit ; ſed & huius Regis inclyta facinora , quiſquis *Gemblacenſem* legiſti , demireris, & ab huius Auctoris deliramentis abſtineas. En eius carmen Sepulcbrale:

Gemblacenſis de Tulga commentum detegitur.

Heu moreris TVLGA *primæ ſub flore iuuentæ ,*
Qui multos annos viuere dignus eras.
Indole præclarâ , ceu Titan ſurgis in Orbem ,
In medio curſu ſtamina Parca ſecat.
In te Religio micuit, pietaſque, fideſque:
Pauperibus largus; iuſtitiæque tenax.
Annos qui numeret , iuuenem te dixerit eſſe:
Virtutes numerans , dixerit eſſe ſenem.
Te pueri lachrymis deflent, iuueneſque, ſeneſque,
Vrbs Toletana patrem te vocat eſſe ſuum.
Ad meliora tuo Regno Rex Regia vocaris ,
Pax vbi continua eſt, & ſine nube dies.
Sorte ſepulchrali , TVLGA , *Leocadia Virgo ,*
Adſociata tibi eſt , ſemper amica comes.
Et comes in terris, comes & ſuper æthera fida ,
Gaudet vbique tuo , Rex generoſe , bono.
Eriperis terris , Princeps , vt ſydera calces :
Quam tibi virtutes expediere viam.

Sed ad incepta redeamus. Igitur *Tulgâ* Rege mortuo , *Chindaſuinthus* Gothorum Regnum arripuit , quem & S. EVGENIVS coronauit in Eccleſia Prætorienſi S. Petri Toletanâ , vt inquit Luitprandus in *Chron. Era 680. num.* 74. hac ſerie ; *Hoc Anno XIV. Octobris moritur Rex* Tulga , CINDASVINTHVS *Rex Gothorum eligitur , & in die SS. CC. Martyrum* (fortè die XXX. Octobris) *coronatur ab* EVGENIO *in Æde S. Petri Prætorienſi , præſentibus Epiſcopis , & Palatinis.* Eadem Iſidorus Pacenſis , Rodericus Toletanus, Lucas Tudenſis in *ſuis Chronicis ad Ann.642.* quibus adhærent. D. Thom. Tamay. in *Not. ad Luitprand. fol.* 57. & P. Higuera ibidem *fol.* 319. Qui ex ipſo *Luitprando* paſſim in horum Regum Gothorum coronatione, vtitur verbis CONSECRATVR , & INVNGITVR ; ita vt quæret eruditus : An olim Reges Hiſpaniæ , quando coronabantur, CONSECRARENTVR, & INVNGERENTVR? Cui quæſito faciet ſatis vetuſtus mos apud Gothos executus, quo deprehenditur, Reges illo æuo , & CONSECRARI , & INVNGI ſolitos, vt patet ex *Exhortatione ad Principem* , aliàs dictam *Viam Regiam*, quam ex Codice MS. Gothico

Reges Hiſpani olim conſecrabantur, & inungebantur.

thico *Alueldensi*, hodie in Bibliotheca Scnnalensi, seruato, typis mandauit D. Garsias Loaysa, in *limine Concilior. Hispan. fol.* XXXIV. vbi hæc verba: *Secundò quia te* Regem *esse*, & sacri Chrismatis vnctio, *& fidei confessio, operis confirmat & actio.* Ex quibus liqnet consuetudinem consectandi Reges Gothicos Hispaniæ inuiolabiliter obseruatam; cum illa *exhortatio* pro nôrma coronationis Regum adhiberetur, vt in margine idem *D. Loaysa* notauit. Quod & liquidò patet ex *Concil XII. Toletan. c. 1. fol* 589. vbi Patres *Vuambanis* Regni dimissionem, & *Eruigy* electionem referentes, prosequuntur: *Etenim sub quâ parte, vel ordine Serenissimus* Eruigius *Princeps Regni conscenderit culmen, regnandique per* SACROSANCTAM VNCTIONEM *susceperit potestatem.* Et paulo inferius: *Mox perscripturam definitionis sua hunc inclytum D N.* Eruigium, *post se*(Vuamba) *praelegerit regnaturum, & Sacerdotali* benedictione vngendum. Et postmodum paucis interiectis: *Aliam quoque informationem iam dicti Viri, in nomine honorabilis, & sanctissimi fratris* Iuliani *Toletanæ Sedis Episcopi, vbi eum separauit pariter & instruxit, vt sub omni diligentia ordine iam dictum D. N.* Eruigium *in regno* VNGERE *deberet, & sub omni diligentiâ* VNCTIONIS *ipsius celebritas fieret.* Consentiunt ex Nostris Luitprand. in Chron. *d. num* 59. 70. & 74. D. Garſ. Loaysa in *Not. ad Decret. Gundemar. fol.* 276. & ad *Concil Toletan c. 10. fol.* 475. Vide ad longum P. Higuera, & D.D. Laurentium Ramirez *in Not. ad Luitprand. in Chron. num* 8. *fol.* 298. & 299.

Qualis forma in consecrationibus, vnctionibus, & coronationibus Regum Gothorum.

SED qualis erat in hisce Consecrationibus, vnctionibus, & coronationibus Regum Gothorum forma, sciscitaberis. P. Ieronymus de la Higneta in *Not. ad Luitprand. in Chron. num.* 74. *fol.* 319. asserit agens de Chindasuinto: *Hunc Regem sacrauit, iunxit, & coronauit* D. Eugenius II. *in Æde SS. Petri, & Pauli Pratoriensi cum magnâ pompâ, & apparatu*, more *Græcorum* Imperatorum *Constantinopolitanorum.* Si ita fuit, vt præmittit eruditissimus Pater: olim Constantinopolitani Imperatores in eorum consecratione inungebantur in capite in modum Crucis, vt Codinus *lib de offic. Aulæ Constantinopolitan.* testatur, sic: ὁ δὲ πατριάρχης χρίει σταυροειδῶς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως τῷ μύρῳ. Id est: *Patriarcha vngit ad formam* Crucis *Imperatorem diuino vnguento* Sed an *chrismate*, an *oleo sancto* non aperit. Hugo Menardus in *Not ad Secramental. S. Gregor Pap. fol.* 404 agens de hac Constantinopolitanorum Imperatorum vnctione, prosequitur: *Fuit mos etiam olim apud* Græcos, *vt* Imperatores Constantinopolitani *non simplici oleo consecrarentur, sed* vnguento, *quod est* Chrisma *sacrum.* Fortunatus Scacchus *Sacror. Elaeochrismat. Myroth. 1. c. 21. in fin. fol.* 198. probat ex sacris oraculis *Sacerdotes*, & *Reges* singulari quodam vnguento sanctificari solitos, quem videas ad propositnm. Hinc elicies Reges Nostros, si Græcorum more sacrari fuere soliti, proculdubio *Chrismate* delibutos, non oleo simplici, fateberis: licèt ex decreto Pontificio in *c. cum venisset. de Sacr. Vnction.* & ex *Romano Pontificali*, hodie aliter obseruetur. Vnum scias velim: Quod hæc TRIA scilicet consecratio, vnctio, & coronatio, olim apud *Ægyptios*; & *Iudæos*, vno actu fiebant: *Nam illi suum* Regem *vngendo sacrabant*, & *vnctionem, qua capitis tempora madebat, fasciâ lineâ, & candidâ, qua* Diadema *dicebatur, stringebant*, vt notauit Ieronymus Balbus de *Coronation c. 2. fol.* 14.

Quo vnguenti genere.

B.

S. CONCORDIVS Episcopus Toletanus] Celebris suo æuo sanctitatis titulo, & patientiæ, pietatisque symbolo celebrior. Eius meminere ferè omnes Diptychæ Toletanorum Præsulum. Et licet *Aluarus Gomezius* illum seculo *Silonis* referat, proculdubio fallitur, quia præcedit *Cixilanem*, & *Elipandum*, qui in *Silonis* incidit ætatem, & ad illum scripsit, ab eoque literas accepit, & in Catalogo *D. Garsia Loaysa* ponitur Anno DCC. LX. *Cixila* Anno DCC. LXXV. & *Elipandus* DCC. LXXXIV. & ideo nullo modo potuit incidere in tempora *Silonis*, qui cum IX. Annis regnasset, in *Cixilanis* ætatem incidit. Item Luitprand. in *Chron. Ann.* 746. *num.* 221. vbi P. Higuera *fol.* 403. Iulian. in *Chron. Ann.* 743 *num.* 381. & iste hoc elogio: *Successit Sinderedo* B. Pontifex CONCORDIVS, *Archidiaconus Vrbani; Vir egregiè doctus, pauperum compatiens, & in subeundis pro grege suo periculis alacer, & promptus. Hic excepit tectis, domoque* S. Veranum *Episcopum* Tarraconensem *exulem, & Virum mirificum, qui non multò post in* Carpetania, *tractuque* Aurelianensi *sanctè moritur, die XIX. Mensis* Octobris. *Cuius Corpus defertur in* Toletum,

Aluari Gomezy lapsus.

Scriptores:

&

& tunc multis cum lacrymis Muzarabum, & CONCORDII Pontificis in Æde S. Iustæ honorificè sepelitur. & in eod. Chron. num. 383. prosequitur: S. Episcopus CONCORDIVS ærumnis, & Muzarabum captiuorum miseratione confectus, moritur Toleti, Prima die Iuny (lege Iulij) sepelitur cum multis lachrymis in Æde S. Iustæ. Postmodum num. 384. concludit: Successit in Sede Toletana (Petrus cognomento Pulcer) S. CONCORDIO De eo post supra relatos scripsere Blasius Ortizius, Ambrosius Morales, Stephanus Garibayus, & D. Garsias de Loaysa in Catalogis Præsulum Toletanorum quos refert P. Higuera in Not. ad Luitprand. in Chron. d Ann. 743. numer. 221. fol. 403. Nouissime D. Thom. Tamay, in Not. ad Luitprandi Chron. Era 784. fol. 131. & in Veritate Dextr. Nouitat. 7. fol. 126. col. 2. D. D. Didacus Castejon de Primat Toletan. tom. 2. p. 3. c. 1. §. 2. fol. 547. Eius ACTA periere: illa ex hisce breuibus pittaciis, quæ temporum ingluuies seruauit, sic fideliter assuemus.

ACTA S. CONCORDII EPISCOPI Toletani Confessoris ex Iuliano, & aliis Scriptoribus.

Origo. *Ordo.*

CONCORDIVS ex nobilissimo Gothorum genere Toleti ortus, à primis adolescentiæ progressibus, se se ministerio dedicauit Ecclesiæ, ita vt successiua tempore. præcedentibus meritis, Vrbanus Sedis Toletanæ Pontifex proclamatus, ad Archidiaconatus illius Patriarchalis apicem Ecclesiæ, Venerabilem Virum, nullo renuente, proueheret. Euenerat quippè tunc temporis miserabile Hispaniæ excidium, qua Arabes ferè totas illius regionis vrbes gladio, & igne vastauerant, & Regiam Gotharum vrbem vi captam, sub earum tributo infeliciter opprimebant, nec non Ecclesias profanis ritibus polluebat, quin & ipsam S. MARIÆ Toletanam Basilicam, ipso inspectante CONCORDIO, in Sarracenorum conuertere Mezquitam sunt aggressi Huius enim rei causâ Clerus, & Populus Toletanorum Muzarubum spe libertatis deiecti, sacrorum indubitabilem ruinam pertimescentes, ærumnosam eorum captiuitatem interioribus gemitibus deplorabant. Hinc Sinderedus Toletanæ Sedis Antistes lachrymabilem ouium deuiarum dispersionem intuitus, vrbe, & sede relictâ, Romam profugus aduentauit. Quaè viuis sublata, ne fidelibus Catholicis inter tot angustias fluctuantibus, hocce Pastoris solatium deficeret, Cleri, & Populi Toletani suffragiis, ad culmen totius Hispaniæ Patriarchatus euehitur. *(Toletanus Præsul eligitur.)* Annuit Vir Dei miserabilibus Populi clamoribus, & quamuis munus oblatum, potius onera, quàm honores secum trahere cognoscebat, tamen charitatis igne succensus, & Christi exemplo confisus, potius animam pro amicis, & conciuibus ponere, quàm illas inter afflictiones, & mæroris angores relinquere maluit deliberatione virili. Tum manum ad aratrum apponens, vt erat doctrinâ clarus, & pietate insignis, fidelium Muzarabum oppressionem humanis, & suauibus verbis deliniebat, aliorum miserias demulcebat, pauperum angustias deplorabat, & pro vnoquoque sedulus procurator existens, se se omnium periculis opponebat: ita vt omnes in religione conseruaret, in pietatis officiis detineret, & in Canonum obseruatione custodiret.

S. Veranus Episcopus exulat Toletum.

INTEREA Veranus Tarraconensis Episcopus, Vir sanctitate præclarus, & doctrinâ celebris, ab vrbe, & sede pulsus, Toletum exul venit, vbi à S. CONCORDIO benignè in propria domo exceptus, & perhumaniter tractatus, illius angustiis fomenta, salutaribus orationibus, & piis admonebat alloquiis. Sed S. Verani zelus in conseruandis, inter tot agmina luporum, Dominici gregis ouibus, diu vacuus Toleti commorari non sustinens, per Carpetaniæ Oppida, & vicos cursitare disposuit, vt Christi asseclas, inter Arabum turmas fœda captiuitate commorantes, in fide retineret, & illis solamina, vt temporis angustia sinebat, præberet. Ergo acceptis sodalibus, & à S. CONCORDIO benedictione susceptâ, missionem tandiu feliciter expleuit, donec in

Carpetaniæ

Carpetaniæ *tractu* Aurelianensi *die* XIX. Octobris, *mirâ virtutum sarcinâ onustus, & excelsâ miraculorum gloriâ honestatus occubuit. Vix quippe Sanctissimi Præsulis* Tarraconensis *exitus, ad S.* CONCORDII *famâ peruenit auditum, cùm eius sacrum Corpus Toletum honorifice deferri curauit, & illud in S. Iustæ Basilica sepeliri, omnium Muzarabum lachrymis, piâ religione disposuit. Post hæc cùm sanctissimus Pontifex* CONCORDIVS *tot laborum oneribus premeretur, tot ærumnarum angoribus opprimeretur, ouium miseratione, & annorum pondere pressus Toleti decessit* Kalend. Iulij, *Anno Domini DCC. XLVI. Ast eius Corpus Muzarabes cum lachrymis in Ecclesia S. Iustæ honorificè tumularunt, & in eius Sarcophago hocce sepulchrale carmen apposuerunt:* Obitus Concordij.

Sub Tumulo iacet isto, proh! CONCORDIVS *almus*
Toleti Præsul, Muzarabumque salus.
Illorum regimen suscepit tempore, quando
Christicolas sæuus defatigabat Arabs.
Nobilis hic scriptor fuit, vt sancti Theoribi
Indicat homilia litera docta senis.
Pauperibus panis, viduis solamen, & ægris
Contactuque salus, omnibus omnis erat.
Muzarabum donec ærumnis fractus, humana
Praexcelsus Pastor deserit, alta capit.
Primaque Quintilis dies (heu mihi) sustulit ægram
Pontificis vitam, celsaque Regna dedit.
Esto memor nostri Præsul sanctissime; Petrus
En tuus, hocce canit carmine sæpe melos.

Hactenus ACTA, in quorum recensione DVO à Nobis se offerunt illustranda, nam de cæteris in prolegomeno prolixiùs disseruimus, & Luitprandi, Iulianique auctoritate illa probauimus.

PRIMVM circa intelligentiam Tertij Distichi Carminis Sepulchralis, quo dicitur Nostrum Beatissimum CONCORDIVM scripsisse HOMILIAM in die *S. Theoribij.* Quod probatur ex eodemmet Luitpraud. *in Chron. Ann.* 709 *n.* 181. his verbis: CONCORDIVS, *Toletanus Diaconus composuit* HOMILIAM *in laudem* S. Turibij, *ex Monacho Benedictino Pontificis Palentini; quæ sic incipit:* In Nostrum. De qua altum silentium apud P. *Higuera*, & *D. Thom. Tamayo* eius Notatores. *Scripsit homiliam de laudibus S. Turibij Palentini.*

SECVNDVM circa vltimum Distichum, quo sese *Petrum* vocitat Auctor Carminis sepulchralis. Crediderim hunc fuisse *Petrum Pulchrum* CONCORDII in Sede Toletana successorem immediatum; de quo Luitprand. in *Chron. Ann.* 746. *num* 221. hac clausulâ: PETRVS *cognomento* PVLCHER *regit Ecclesiam Toletanam post* CONCORDIVM. Eadem Iulian. in *Chron. Ann.* 743. *num* 384. & fere omnes qui Toletanorum Præsulum Catalogos texuere. *Quis Auctor Carminis sepulchralis?*

S. SIMEON Agricola, Calagurritanus Confessor.] Huius Diui memoriam recolit eruditissimus M. Ægidius Gonzal. Dauila Regius Chronographus in *Theatr. Ecclesiar Castell. Tom* 2. *fol.* 337. vbi hæc verba recenset: *En la Iglesia Parroquial. de* S. Lorje *del lugar de* Acuelo, *en la Capilla Mayor se reuerencia el Cuerpo de* S. SIMON, Labrador, *que tuuo por patria la Villa de* Cabredo. *Aeste Sancto ponen per intercesor los Labradores, paraque Dios les embie lluuias para sus sembrados, y se an visto, y ven marauillosos effectos en el* Primer Dia de Iulio, *y acuden à ella Nueue Villas cercanas deste Pueblo, que la cebran con grande solemnidad.* Quæ latina facta sic sonant: *In Ecclesia Parœchiali* S. Georgij *Oppidi* Acuelensis, *in eius Maiori Capella Corpus* S. SI- C. *Eius memoria.* *Locus sepulchri.*

MEONIS Agricolæ *veneratur, ex Oppido* Cabredensi *oriundi. Sanctus hic Agricolarum tutela est, vt à Deo pluuiam pro eorum segetibus efflagitet, de quo plura quotidie mirabilia visuntur. Colitur eius festiuitas* Kalendis Iulij, *ad quam Nouem circumiacentium Oppidorum accolæ conueniunt, qui Solemni ritu festum concelebrant.* Quis hic fuerit S. Agricola; quæ eius Acta; quo vè ritu colatur, nondum didici: fides sit apud Chronographum Regium.

Dies cultus.

SEXTO NON. IVLII.

DIES II.

A *In Hispania celebre Visitationis* B. MARIÆ *Virginis D.N. ad Elizabeth matrem Præcursoris festum recolitur, cuius mysterio plurima in Regnis Templa, Oratoria, & Altaria dedicata visuntur.*

B *In Campania Italiæ* S. VITALIS, *qui ex vrbe Carpetanorum Thermeda Complutum deueniens, ibidem ex vxore Iustum, & Pastorem liberos suscepit, quibus martyrio coronatis Campaniam adiuit, vbi iterum susceptâ coniuge, ex ea Natalium Episcopū Toletanum procreauit, demum martyrium cum aliis sociis inclytus agonista compleuit.*

C *Romæ* S. LONGINI *Præfecti militum, Martyris, qui à S. Paulo ad fidem conuersus, ob ipsius confessionem cum sociis ad martyrij coronam peruenit. Cuius sacra pignora in Conuentu B. Mariæ Salicensi in Carpetania Ordinis S. Francisci honorificè reconduntur.*

D *In Oratorio Marchionis Castri-Roderici* S. VRBANI *Martyris lipsana, quæ vnà cum aliis Romæ dono accepit, dum ibidem Regij Oratoris fungeretur Officio.*

E *In Oppido Villa-Noua vulgo de los Infantes in Carpetania* S. VITALIS *Martyris Romæ passi sacræ reseruantur exuuiæ, quas Monasterium fratrum Discalceatorum SS. Trinitatis, ex donatione Generalis accepit.*

NOTÆ.

A. *Institutio à quibus, & quo Anno?*

ISITATIO B. Virginis MARIÆ.] Huius festiuitatis solemnitas ab Ecclesia fuit introducta per *Vrbanum VI.* Pont. Max. & per *Bonifacium IX.* confirmata, & publicata ad Annum Domini M. CCC. LXXXIX. Postmodum in *Concilio Basiliensi* obseruari præcepta, *Sess.* 43. *Ann.* 1441. vt testantur Baron. in *Not ad hunc diem lit. A.* Gauant. in *Comment. in Rubric. Breuiar sect* 7. c. 9. *fol* 154. Abraham. Bzouius *Annal. Eccles. Ann.* 1390. Ferreol. Locrius in *Maria August. lib.* 6.

lib.6.c.6.fol.618. Georgius Coluener. in *Kalendar. Marian. Tom 2.h d.fol.2.* At Bonifacij IX. Bulla, ita habet: BONIFACIVS *Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Superni benignitas Conditoris, humanam creaturam ad similitudinem suam creatam*,&c. Et post multa: *Hanc igitur* VISITATIONEM, *felicis recordationis* Vrbanus PP. VI. *Prædecessor Noster, de Fratrum suorum* S. R. E. *Cardinalium consilio, Annis singulis, vt Virginis Matris Dei humile obsequium Cognatæ exhibitum, iugiter cordibus fidelium sit infixum, in Ecclesia Catholica* VI. Nonas Iulij, *in perpetuum celebrari instituit. Volens etiam idem prædecessor Christi fideles ad colendum festum tantæ Virginis, & etiam celebrandum donis spiritualibus animare, ipsosque mysticis de thesauris Militantis Ecclesiæ benedictionis muneribus cupiens præuenire, omnibus, verè pœnitentibus, & confessis*,&c. Prosequuntur indulgentiæ.

SED licet generaliter hæc solemnitas *ab Vrbano VI. Bonifacio IX. & Patribus Basiliensis* Synodi fuerit instituta, euulgata, & obseruari præcepta, tamen illam speciali diplomate abs *Sixto* IV. Pont. Max. fuit *Hispanis* Præsulibus intimata, vt patet ex *Bulla*, quam per modum *Lectionis* antiquitus in choris Ecclesiarum *Hispaniæ* decantabant Clerici in Vigilia huius festiuitatis, vt videre est in Breuiariis *Compostellano*, & *Burgensi* vetustissimis, vbi hæc: *Sixtus IV. festum in Hispaniam induxit.*

SIXTVS *Seruus Seruorum Dei. Venerabilibus Fratribus, Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque Ecclesiarum Prælatis per* Hispanias *constitutis salutem, & Apostolicam benedictionem. Præclara meritorum insignia, quibus Regina cælorum, veluti stella matutina prærutilat, nostræ considerationis acie repetentes, atque altiori indagine perscrutantes; quòd immensa Dei pietas, vt violatorem humanæ propaginis, incorruptâ natiuitate damnaret, & renouandis mortalibus sua charitatis opportuna adhiberet remedia, ordinatione salubri; disposuit Redemptorem Nostrum, eius Vnigenitum ex ipsa Virgine gloriosa* MARIA, *plenâ gratiâ, ac benedictione prædita, cæteris ampliori, humanam carnem assumere; & in ara Crucis nostra facinora, suo pio cruore abstergere, nosque æternæ benedictionis efficere possessores: dignum quin potius debitum reputamus; vt quemadmodum ipsa, quæ misericordiæ Mater, Militantis Ecclesiæ, & cunctorum fidelium Aduocata, ac cæteris Sanctis, & electis Dei in cælestibus sublimata existit, ita quoque eius vita actus, exemplaresque, deuotâ reminiscentiâ, & speciali commemoratione, ad ipsius laudem, & gloriam, attentâ cum deuotione, in Vniuersis Catholicis Ecclesiis celebrentur. Hac igitur piâ, & religiosâ consideratione inducti, huius præclarissimæ Virginis Celsitudinem, cui & Nos, atque vniuersi Christicolæ gratiarum debemus plurimas actiones, condignis laudum præconiis decorare: & inter celebres alias, illam quoque, quâ ipsa Virgo Dei Vnigenito, Sancto Spiritu obumbrata concepto; & gressus eius pariter dirigente Matrem Præcursoris Domini in testimonium veri luminis nasciturì, officiosâ* VISITATIONE *præueniens, ad Montana perrexit, vt seniori Cognatæ iam sterili, nouo quamuis conceptu diuinâ voluntate, fœcundæ, charitatis exhiberet obsequia, festiuam, ac celebrem constituere cupientes; Fraternitati Vestræ per Apostolica scripta committimus, & mandamus, quatenus festum* VISITATIONIS *huiusmodi, cum ipsius* OCTAVA, *& officij ad ipsius laudem, & gloriam nouiter instituti, recitatione singulis annis,* VI. Nonis Iulij, *deuotè, & solemniter celebretis, ac faciatis in singulis Ciuitatum, & diœcesum vestrarum Ecclesiis, ab omnibus celebrari. Et proprium ipsius dici Officium ante dictum de verbo ad verbum, præsentibus insertum, deuotione, & attentione congruis decantari. Nos enim de Omnipotentis Dei misericordiâ, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, vniuersis, & singulis clericalis ordinis professoribus, Festum huiusmodi celebrantibus, atque nouum Officium ipsum decantantibus, seu recitantibus, quàm aliis virtusque sexus fidelibus, horis canonicis, festiuitatis, & Octauæ prædictorum interessentibus, verè tamen pœnitentibus, & confessis, pro speciali remuneratione, & animarum salute, infrascriptas indulgentias duximus concedendas*, &c.

HIC OFFICIVM, ET MISSA.

Datum Romæ Kalendas Ianuary, Anno Quarto, apud S. Petrum.
Hoc eſt, Anno M. C C C.C. L X X. IV. ex *Samotheo, Bzouio,* & aliis.

HINC cœpit in *Hiſpaniâ* celebrari huiuſmodi VISITATIONIS Virgineæ feſtiuitas, vt ex omnibus liquet *Hiſpanicis Breuiariis*, vbi Officium à *Sixto IV.* miſſum inuenitur, licet in peruetuſto *Burgenſi* ſpeciales *Hymni* reponuntur, quos inferius dabimus.

Cauſa inſtitutionis.

NVNC cauſam huius inſtitutionis inquiramus. Eam fuiſſe aſſerunt ſcriptores ſuperius relati, vt diuturno ſchiſmati, quo Eccleſia tunc temporis affligebatur, Deus per interceſſionem glorioſæ, & B. Virginis Dei-Genitricis finem imponeret. Notant Creſpecius in *Summ. Eccleſ. lit. M.* Azor. 2. *p. lib.* 1. *c.* 23. *q.* 2. Bzouius *d Ann.* 1390. & Coluener. *d. fol.* 2. *col.* 2.

Hiſtoriam Viſitationis huiuſmodi quis ſcripſerit.

ISTVM B. Virginis Matris ADVENTVM in Montana, pro VISITANDA *Eliſabethâ* Zachariæ vxore, Præcurſoris Matre, Virginisque Cognatâ deſcripſit Euangelicus Hiſtoriographus Lucas *c.* 1. vbi Patres tàm Latini, quàm Græci myſticè: Ex Noſtris carmine literaliter nonnulli Latini Poëtæ ſacri, quorum primas fert B. Iuuencus Cæſarobrigenſis *lib.* 1. *Euangel. Hiſtor verſ.* 81. vbi poſtquam Angeli *Gabrielis* ſalutationem ad B. Virginem deſcripſiſſet, *Eliſabethaque* eius Cognatæ futurum fœtum retuliſſet, proſequitur eum Euangeliſta, Noſter etiam Euangelicus Preſbyter.

Illa dehinc rapidis Iudæam paſsibus vrbem,
Zachariæque domum penetrat, grauidamque ſalutat
Elizabeth *: clauſæ cui protinus anxia prolis*
Membra vteri gremio motu maiore reſultant ;
Et ſimul exiluit Mater concuſſa tremore,
Diuinæ vocis completa affamine Sancto.
Et magnum clamans : Felix ô fœmina ſalue,
Felicem geſtans vteri ſinuamine fœtum.
Vnde meam tanto voluit Deus æquus honore
Illuſtrare domum, quam Mater Numinis alti
Viſeret? Ecce meo gaudens in viſcere proles
Exultat, MARIÆ cùm prima affamina ſenſit.
Felix quæ credit finem mox affore verbis,
Quæ Deus ad famulos, magnum dignando, loquetur
Illa trahens animum per gaudia mixta pudore
Suppreſſæ vocis pauitantia dicta volutat.
Magnificas laudes animo, grateſque rependit
Immenſi Domino mundi : vix gaudia tanta
Spiritus iſte capit, quòd me dignatus in altum
Erigere ex humili celſam, cunctiſque Beatam
Gentibus, & ſeclis voluit Deus æquus haberi.
Suſtulit ecce thronum ſæuis, fregitque ſuperbos.
Largifluis humiles opibus ditauit egentes.
Tunc illic manſit Trinos ex ordine Menſes
Ad propriamque domum repedat iam certa futuri.

Succedat

Succedat *Aluarus Gomezius* Toletanus Poëta Theologus, & Eques nobilissimus, qui etiam huiusmodi mysterium in *Tali-Christ.lib.6.fol. XLIII.* sequentibus versibus explanauit:

An memor interea Gabrielis *candida Virgo*
In Montana volat, sedemque intrauit amicæ.
Elizabeht *Dominam simul hæc vt conspicit ipsam*
Sic ait: Vnde mihi tanta hæc est gloria? Mater
Vt Domini miseram dignetur visere seruam?
Fortunata domus; tecta ô felicia; quæ te
Excipiunt, te, te, te, te, lux maxima nostri
Seminis, alma parens, ô magni gloria Mundi!
O decus! En vestram cùm primum nostra salutem
Auris habet, dulces infundis mente liquores.
Ac vitale iubar, diuinaque gaudia, motos
Cerne sinus, gaudens intra hos exultat & infans
Paruulus, & teneram vult in noua carmina linguam,
Conaturque loqui; visuque admotus amico
Exigit ad lætos potuit quæ brachia saltus,
Imaque, materno deflectit crura sub antro:
Teque simul recolitque Deum, quem cordis adorat
Viribus ignotâ peregrinum veste. Beata
Es Genitrix, cui tanta fides, quæ dixerat ante
Ipse Deus venie t, æternum Numine summum
Iungere mortali datur hoc tibi sanguine regi.
Virgoque tunc dulcem tenuit laudata ruborem
Et pudet ad laudes, cupiensque indigna videri,
Tunc plus digna placet Domino, quem laudat, & inquit:
Magnificat mens ista Patrem, quòd exultat in ipso
Spiritus iste Deo; cuius veneranda salutem
Dextra dedit seruæ diuinaque munera paruæ:
Contulit hoc Dominam ventura in secla, beatam
Me dicent omnes cui dona ingentia Gentes
Hæc dat habenda Deus, qui nostro in pectore clausus:
Cuius adest pietas, sedes metuentibus altas
Luce parans: humilesque leuat, quâ lance superbos
Percutit, ex alto quassurus brachia cœlo:
Implet egena bonis, plenos dimisit inanes
Templa beans: qui cum summo furibundus amore
Vincitur, optatum populis credentibus istum
Dat puerum, nostro retinens promissa sub agro,
Magnifico dulcem firmauit munere vocem.

Præcedentibus

Præcedentibus subsequator *Henricus coquus*, qui licet origine *Gorcomius*, attamen *Hispanus* educatione, officiis, & obitu: cuius apud me MSS. opera, prosâ, & carmine concinnata, & in *Christomach. lib.* 1. c. 2. hæc de ista festiuitate conscripsit, agens de B. Dei benitrice:

Illa tamen nimium ardenti exundabat amore,
Mysta Deo Mulier-Virgo, mirabile dictu,
Saxa per, & scopulos, & depressas conualles
Dissiliit, Præcursoris benedicere Matri.
Victa & amore sui, Cognatæ sanguine victa.
Si quis ebur, vel mista rubent vbi lilia multa,
Alba Rosa tales Virgo dabat ore colores.
Illam turbat amor, figitque in Virgine vultus,
Dicens: ô cunctas inter Benedicta puellas,
Nympha decus fluuiorum, animo gratissima nostro:
Scimus, vt è cunctis vnam te Rector Olympi
Prætulerit, cœlique libens in parte locauit.
Talia dicentem circumstetit aurea Mater,
Seruitioque suo curas lenibat aniles.

D. Ludouicus Marcellus Braua de Mendoza post hos locum teneat, qui carmine elegiaco totam *Euangelicam Historiam* nuperrime carmine conscripsit, vbi *lib.* 1. *vers* 91. sic prosequitur:

At Regina celer transmissis montibus vrbem
Iudæam penetrat, Zachariæque Domum.
Elizabeth *rutilo prægnatemque ore salutat,*
Exultatque vtero cuius ad ista Puer.
Ac simul affata exclamauit Numine Elissa;
Sis Benedicta, tui & pondera ventris erunt.
Vnde ego promerui tantorum culmina honorum?
Vt memet Domini viseret Alma Parens?
Ecce sonus verbi vix nostras attigit aures,
Exultat soboles corpore chara meo.
Sunt tibi iam Deus omnia, quæ promiserat acta;
Quàm felix facta es credulitate tua!
Magnificat Dominum (*Cœlestis Virgo reclamat*)
Tunc anima, exultat spiritus inque Deo.
Respexit quoniam ancillam indignam me humilemq;
Gentibus innumeris ecce Beata vocor.
Magna mihi Omnipotens fecit, quia sanctus, & eius
Est clementia iis, qui reuerentur eum.
In dextrâ validâ tum dispersitque superbos
Mente sui cordis, dispulit hosque super.
Deposuit penitùs magnâ de sede potentes;

Exaltans

Exaltans humiles ad soliumque tulit.
Ditat egenos, & locupletes misit inanes;
Suscepit Puerum iam populusque suum.
In mentem cuius clementia venit, vt olim
Iam patribus nostris sæpe locutus erat.
Dúmque Nouem Phœbus Decies lustrauerat Orbem
Cognatæ hospitio Cælica Virgo manet.

Hactenus nostri Historici Poëtæ: Nunc aliqua aliorum piissima carmina seorsim scripta & extra Hispaniam concinnata dabimus, etiam ex nostrorum Vatum, vt instituto pareamus, monimentis selecta. Primas ferat *P. Emanuel Pimenta* sacrarum Musarum delitium, *Tom. 1. Sacrar. Poemat. lib 2. fol* 49. sic de VISITATIONE cecinit.

Virgo quid accelerat, montesque perambulat altos,
Inque tuos properat, magna Isabella, *lares?*
Non incerta putat responsa, nec alitis alti
Nuntia: nutanti non labat illa fide.
Præbeat exemplum seclis vt Virgo futuris,
Obsequij famulas it subitura vices.
Nutabunda forent fastigia tanta; superbè
Ni starent humili tàm benè fixa gradu.
Virgo ministeriis, tendit properanter, vt imis
Seruiat Agnatæ fœta puella suæ.
Numine fœta volat: leuis est sub Numine cursus:
Pondera seruitiis sunt prope nulla piis.
Sedula seruitiis, Nati volat æmula: Nato
Nec poterat melius Virgo placere suo.
Hinc tua Numen adit penetralia, Magne Sacerdos, *Ad Zachariam.*
Dicere iam, Templum fit Domus ista, licet.
Templum est: Numen adest: mactetur victima Diuis;
Corde, Senex, melior non erit vlla tuo.
Si tibi suffitus placet addere, thura repone
Ter sacra, de lachrymis, quæ cecidere tuis.

Sed & in Ecclesiasticis Officiis *Hymni* antiquitus canebantur, vt videre est in Breuiario S. E. *Burgensis* vetustissimo, vbi sequentes inter Horarum solemnia distributos agnoscimus, quos etiam P. Antonius Belinghem in *Parnass. Marian. fol.* 109. transcripsit.

IN FESTO

IN FESTO VISITATIONIS. B. MARIÆ Virginis ad Elizabeth.

HYMNVS AD VESPERAS.

Magna Dies lætitiæ
Nobis illuxit cœlitus,
Maria *thronus gloriæ*
Montes petit diuinitus.
Ancilla ferens Dominum,
Gerentem Vatem viſitat,
Notumque fecit geminum
Donum, quod prius latitat.
Recepit nupta Virginem,
Et ſalutantem prædicat,
Sic homo Deum-Hominem,
Abſtruſus clauſum indicat.
In Roſa latet Lilium,
Et in antiqua floſculus;
Sed maieſtatis ſolium
Sentit, & clamat paruulus.
A ſtella Sol nunc geritur,
Et Vatem cana baiulat:
Sed virtus Solis cernitur
Cū Infans laudes cumulat,
Maria *Mater gratiæ,*
Mater miſericordiæ,
Tu Nos ab hoſte protege,
Et horâ mortis ſuſcipe.
Gloria tibi Domine,
Qui latitas in Virgine,
Laudes Patris, ac Spiritus
Multiplicas diuinitus. Amen.

AD LAVDES HYMNVS.

Lingua pangat, & cortangat
Virginis præconium.
Quæ aſcendit, & oſtendit
Paradyſi lilium.
Dùm ſalutat, & immutat
Zachariæ filium.
Lux ſuperna, & æterna
In Virgine contuens.
Montes tranſit, & pertranſit
In Iudæam veniens.
Vt Mariam *lucis viam*
Pandat, Vates faciens.
Sic feſtinat, & feſtiuat
Domum quam ingreditur:
Nam ſerena, Deo plena
Lucem dat cum loquitur.
Fitque feſtum manifeſtum
Dum Deus oſtenditur.
Hinc adſurgit, & conſurgit
Elinguis Infantulus.
Exultando, & adorando
Deum qui fit paruulus:
Vt ſanetur, & ſaluētur
Electorum populus:
Veterana, mente ſana
Fit per vocem Virginis.
Mater Vatis, atque gratis
Vas cœleſtis luminis.
Quo repleta, prodit læta
Saluatorem hominis.
O benigna, laude digna,
Vera lucis gerula;
Tu Nos amoue, atque foue
Siſque Noſtri baiula,
Donec Natum tibi datum
Cernamus per ſecula.
Laus gignenti, & naſcenti
Sit ſemper, & gloria:
Procedenti, & fouenti
Sint æque præconia. Amen.

IN SECVNDIS VESPERIS HYMNVS.

HYmnum festiuæ gloriæ
Dulci productum cantico,
Chorus depromat hodie
Flori nostro Dauidico.

Stirps Iesse virgam protulit,
Et virga florem attulit,
Cuius odorem intulit
In Vatem dùm se obtulit.

Elisabeth. *hoc percipit,*
Dum hãc virgã virgineam,
Sic salutantem recipit,
Quam nouit cõsanguineam.

Tunc clamat tota stupida:
Benedicta tu virgula,
Quæ fructum geris florida
Benedictum per secula.

Maria hæc intelligens,
Laudes cantat magnificas,
Quas paucis verbis colligẽs
Vias pandit Dominicas.

Quibus in Ecclesijs Officium vetus conseruetur?

Et licet huius solemnia festiuitatis ex decreto *Pij .V* Pont. Max. redacta fuisse parescat ad Officium duplex Maius sine Octaua secundum Regulas sui Breuiarij, & absque Vigilia; tamen adbuc in aliquibus Cathedralibus Ecclesiis conseruatur Officium antiquum prour illud instituere *Vrbanus VI. Bonifacius IX. & Sixtus IV.* in *Hispaniarum* Regnis, videlicet *Zamorensis*; *Asturicensis*, & Ordo *Carmelitarum.*

Quæstio I. *Ex quâ vrbe discessit. & ad quam accessit B. Virgo?*

Sed circa huius VISITATIONIS mysterium, aliqua inuestigare compellimur, vt in vnum congesta. Lectori adhuc amplius inquirere nec locum demus. PRIMVM ergo Quæsitum sit: *A quâ vrbe, ad quam, discessit, & accessit* MARIA? Cui respondent omnes, B. Virginem à *Nazareth* in Ciuitatem *Iudà* diuertisse, & deuenisse. Ita B. Lucas *d.c* 1. vbi describens aduentum Angeli *Gabrielis* in Ciuitatem *Nazareth*, vbi morabatur MARIA vt ei de verbi conceptione nuntiaret, expleto incarnationis mysterio, prosequitur: *Exurgens abijt in* Montana *cum festinatione in Ciuitatem* IVDA, *& intrauit in Domum Zachariæ, & salutauit Elisabeth,* Annuntiatio facta fuit in vrbe *Nazareth*, & câ expletâ, abiit in *Montana* MARIA, ergo ab vrbe *Nazareth* discessit. Sed quæ Ciuitas IVDA, ad quam properauit? R.P. Martinus Del-Rius, & origine, & studiis Noster in *Florid. Marian. Panegyr. 7. fol.* 1044. *p.* 2. hanc Ciuitatem dictam CARIATHARBE affirmat; eamque à Chamo conditam, ante cunctas vrbes Palæstinæ, & Memphim Ægyptiam multis, ante Christum verò natum Annis Bis-Mille Ducentis stetisse profatur. Illam etiam Gigantes, stirpem Enachim habitauisse, Calebum, fortissimum, & fiduciæ plenissimum in Deum, imperium tenuisse contendit. In ea denique Iacobum, Liam, Isaacum, Rebeccam, Abrahamum, & Saram. imò ipsos primos humani generis Parentes sepultos fuisse concludit. Qui etiam TRES causas, quibus potissimùm hocce mysterium perfectum fuisse, refert: PRIMAM, ob loci nobilitatem, & antiquitatem, quo tot Proceres dominati, tot Patriarchæ sepulti sunt. SECVNDAM, ob loci mysterium, vt eò, quo Adam, qui peccatum in seram posteritatem trasmisit, situs erat; illic secundus Adam, peccatum illud originale, Ioanne sanctificato, inciperet eneruare: & vbi cranium primi Adami secundò sepultum fuit; illic Adam secundus mortem moriendo primus destrueret. Vt vbi infelicis Euæ cadauer, quem solent cætera de humana corruptione fœtorem sparserat; ibidem Euæ fortunatæ de sua incorruptione suauissimum odorem dispergeret: vt sicut illius odor superbiæ hominibus ad exitium fuit; sic istius odor bumilitatis foret iisdem ad sempiternam vitam. Accedit (prosequitur Del-Rius) quòd hæc sola in Tribus Iudæ Montanis ciuitas Sacerdotum: Decebat Ioannem noui sacerdotij Præcursorem, à Ter-Maximo Melchisedecij ordinis Sacerdote in vrbe Sacerdotali sanctificari. Dauid Regem in CARIATHARBE

Quo nomine vocabatur Ciuitas Iudà, vbi erat Elisabeth?

Quare in Vrbe Cariatharbe hoc mysterium?

I. Causa à loci nobilitate.

II. Causa à loci mysterio.

(quæ & HEBRON dicta) inunctum accepimus: decebat Saluatorem Mundi, verum episitaren, cuius nomen oleum effusum, hic porius quàm vspiam alibi solido trimestri Bapristam suum Athletam in huius seculi scamma prodirurum, & contra peccata certamen acerrimum subiturum, diuinæ gratiæ ceromate inungere, & humilitatis inuictæ puluere spargere. TERTIAM, ab vrbis etymo, & nominis significatione. Nam CARIATH ARBE vrbem (inquir) ARBEÆ, & ARBEÆ accubitum, vel Quatuor significat. Nonne in CARIATH-ARBE Rex quando CHRISTVS in accubiru suo? Nonne CHRISTVS in accubiru suo, quando MARIA in CARIATH-ARBE dedit odorem suum? Nonne Regi nostro felici hodie in CARIATH-ARBE ingressu, Regni sui possessionem auspicanti nomen Quadriliterum, nomen illud tremendum, & ineffabile? Nonne quæ ciuitas huius Regis, verè ciuitas Quatuor literarum? Ciuitas Dei; cuius Nomen in omni fermè sermone, & idiomate roridem lirerarum Quatuor. Nonne CARIATHARBE Ciuitas Quatuor incomparabilium, cùm in ea simul ELIZABETH & IOANNES, MARIA, & IESVS? Nonne hic CARIATHARBE Nardum spirat quatuor ex locis, vt Humilitatem diffundat in Quatuor Cardines Vniuersi? Spirat humilitatem ELIZABETH, spirat IOANNES, spirat MARIA, spirat IESVS. Seruum Dominus honorat; Dominum seruulus adorat; Dei-Genitrix Matrem Præcursoris inuisit; honorem hæc amolitur. Vbi qui plura edisce re satagit, notanda reperiet: nam Nos ad alia Quæsita pergimus.

III Causa ab vrbu etymo.

Quæst. II. *Cur B. Virgo ad Elisabetham profecta?*

SECVNDVM Quæsitum. *Cur* B. MARIA *de domo exiens cum festinatione, ad* Elizabetham *profecta est?* R. P. Petrus de Ribadeneyra Noster in *Flor SS. Tom.* 1. *h.d fol.* 295. apud Canisium, QVINQVE Causas huius profectionis appingit, quas hic apponere non grauabor, vt omnibus pateant, & quia ex Nostris, PRIMA, quòd à S. Spiritu singul arirer incitaretur ad communicandum Elisabethæ Cognatæ suæ diuinum, quo iam ditata erat, thesaurum, & cœlestia, quibus abundabat, charismata impertiendum, sanctificandumque Bearum suis verbis Præcursorem, qui materno clausus adhuc vtero delitescebat. Itaque cùm tot præsentia eius clareret miraculis, quot deinde patrata sunt, cùm & diuinus Christi Baptista, adhuc visceribus matris inclusus, præsenti Numini, festum plausum læto dedit assultu: Elisabeth impleta est S. Spiritu: & Zacharias non tantummodo defectæ loquelæ, vocisque vsum, sed & diuinum Prophetiæ donum recepit. SECVNDA, nimirum Domina hæc, publico nata bono, iam cœperat publicam agere personam, nostræque redemptionis administram. Publicarum verò Personarum, & Christianæ Reipublicæ Ministrorum (quales sunt Episcopi, & Ecclesiarum Pastores) officium est, suos inuisere greges, vitæque æternæ pabula eisdem impertiri, neque suam rantummodo, sed & alienam sollicitè, impendioque salutem curare. TERTIA, nam iuit congratulatum Elisabethæ super accepto diuinitus beneficio, quod quamuis sterili fuisset effæta senio, nobili tamen esset iam fœcundata fœtu, magnoque & admirando donata filio futuro mortalibus rarorum causa gaudiorum. Charitas enim, diuina charismata etiam aliis collata, sua purat, esse propria; eoque pro his meritas agit, horum donorum fonti, Deo, grates, iisque, quibus ea dona collata videt, congratulatur. QVARTA, quia iuit in domum Zachariæ seruitum Elisabethæ, solidum iam semestre vterum ferenti. Nam cùm Virgo omnium (Christo semper excepto) esset modestissima, nossetquè filium, quem suo gerebat vtero, non venisse ministrari, sed ministrare; hinc illius & imitatura modestiam, iuit inuisum, salutatum, famulatumque eius ancillæ Elisabeth.

Causa I.

Causa II.

Causa III.

Causa IV.

Causa V.

QVINTA, nec hoc suscepit iter, suam vt curiositatem expleret, nec quòd de cœlestis veritate Nuntij (quo fœtam didicerat Elisabetham Cognatam suam) quidquam dubitaret: Sed sancto S. Spiritus instinctu mota, submississimo rarissimæ modestiæ decore ducta, incredibili impulsa gaudio, quò fuit inundata, simul, ac didicit Cognatam esse grauidam, & opprobrio sterilitatis absolutam. Alias etiam Quæstiones piissimas circa mysterium Lector apud eundem R. Patrem percurrere porerit, quas hic transcribere prolixum.

Quæst. III. *Cur festum*

TERTIVM Quæsitum. Quare si hæc Virginis profectio ad Montana fuit illicò post

post Gabrielis Archangeli Annuntiationem, hoc est in exordio Mensis Aprilis, vt plurimi referunt, quos congerit Coluenerius in *Kalendar. Marian. Tom. 1. Die I. April fol.266.* non Kalendis Aprilis Ecclesia festum VISITATIONIS celebrandum decreuerit. Cui dubio respondent Patres Concilij Basiliensis *sess.43.* hoc sic actiratum, *quia tempus illud impeditur, vel ob Quadragesimam, vel ob hebdomadam Paschalem.*

hoc non institutum, die quo euenit actio.

QVARTVM Quæsitum Sed cur in exordio Iulij Ecclesia hocce festum instituerit? Quia circa huius diei tempus, visitatione completa, nato, & circumciso iam Præcursore, Beatissimo IOANNE, domum Virgo reuersa est, vt Ioann. Charon. in *Lib de Sacr. Rosar.* Strengel. *in Vit. S. Ioseph. c 4* & Hentic. Burlngus Author damnatus in *Chronol. h d.* quos refert Georg. Coluener. *Tom. 2. Die I I. Iul. fol.6 col 2.*

Quæst.IV. *quare Mense Iulio.*

QVINTVM Quæsitum. An Iosephus Virginem in hac profectione fuerit comitatus? Patres in diuersa trahuntur, B. Bonauentur. *c 5. Meditat. Vit. Christ.* Caietan in *3 p S Thom. q.29 art.2.* Viualdus in *Bacul. Sacerdotal. c 15 num.50.* Strengel. in *Vit S. Ioseph c.5.* affirmant. Ioann. Azor. *Instiut. Moral. Tom. 2. lib.1. c 23. quæst.7.* Ioann. Herolt *Sermon.25 de Sanct.* Lancellot. in *Viticul. Marian Pampin.10.* Lyra in *Comm ad Matth c. 1.* Georg. Coluener. *in Kal Marian. Tom. 1. Die IV. April. §.2 num 2. fol.267. col.2 & Tom. 2. Die I I. Iuly num 7. fol.7.* & Die IV. Iulij. *§.2 fol.16.* negant, qui pro hac opinione scripturæ locum adducit. De quo Nos hactenus.

Quæst. V. *an Ioseph cum Virgine profectus.*

S. VITALIS *Martyr.*] Famigerata huius Sancti Agonistæ *Hispani* memoria est, tàm apud Nostrus, quàm exteros scriptores, & Martyrologos, apud quos, post Bedam, Vsuardum, Adonem, & recentiores, Martyrolog Roman. h.d. *Barony,* Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lupi*, Hispanum MS. *P. Higuera*; & Italum *Constanty Felic.* eius Nomen inter alios compulsatur, hoc elogio: *Eodem Die SS. Martyrum* Aristonis, Crescentiani, Eutichiani, Vrbani, VITALIS, Iusti, Felicissimi, Felicis, Martiæ, *&* Symphorosæ, *qui omnes apud* Campaniam, *cùm Diocletiani Imperatoris persecutio desæuiret, martyrio coronati sunt.* & addit Molanus in *Not. ad Vsuard.* hæc verba: *Ariston, & reliqui, quos* Vsuardus *nominat conuertuntur, & dant nomina Polycarpo in Gestis Sebastiani.* Et patet, nam illos ad fidem *S. Sebastianus* reduxit, vt ex eius Actis apud Surium in *Act. SS. Tom. 1. Die XX. Ianuar.* constat, hac clausulâ: *Primus itaque omnium dedit nomen suum Tranquillinus, pater Marcelliani, & Marci. Post hunc sex amici eorum*, Ariston, Crescentianus, Eutichianus, Vrbanus, VITALIS, *&* Iustus. Illos fuisse *Cives Romanos* Philippus Ferrar. in *Catalog. SS. Ital. h.d fol 402.* asseruit; eorumque lipsána apud vrbem *Suessam* in Regno Neapolitano adseruari contendit. Sed *ciuilitatis Romanæ* à Ferrario assignatæ S. VITALI propositio, nihil Nostratum eneruat sententiam, dicentium S. Martyrem fuisse origine *Hispanum*; cùm potuit esse *Ciuis Romanus*, & origine *Hispanus*, ex his quæ diximus supra *Tom. 1. Die IV. Ianuar. §. Nunc ad congressum. fol 65.* Sed Nostrorum sententias referamus. Flauius Dext. in *Chron Ann. 290.* hac serie: *In Campania Italiæ* S. VITALIS Hispanus, *ex Oppido* Thermedâ *in* Carpetania, *Pater SS Martyrum ad* Complutum *passorum*, Iusti *&* Pastoris; *conuersus ad fidem monitis* S. Sebastiani, *cum aliis patitur.* Quo loco plura congerit P. Biuat. *Comment. ad Ann.290. num.1. fol.309.* Roderic. Caro *fol.96. lit. H.* Dextri sententiam defendunt *Vualderedus* Episcopus Cæsaraugustanus, de quo & Nos supra *Tom. 2. Die XX. April fol.706. lit. B.* hoc carmine:

B.

Martyrologia.

A quo conuersus S. Vitalis.

Scriptores.

Salue VITALIS *Martyr fortißime Christi,*
Qui quoque Martyribus diceris esse Parens.
Patria Complutum, *sed* Thermeda *rustica sedes,*
Iustum, *&* Pastorem *te genuisse ferunt.*
Vos eadem rabies correptos intulit astris:
Non locus est idem, sed propè tempus idem.

Non paucis annis Genitor prope Fundia perfert
Anterior Natis; palma ſed vna Tribus.
Gaude ſorte tuâ VITALIS, *ſorte tuorum*
Felix Natorum: iure Beatus eris.
Te modò victorem binis amplectitur vlnis
Arcobrica, hæc Capuæ proxima terra ſolo.
Ter tua membra loco direpta fuere, ſed ipſa
Antiquam ſedem cœlitus Acta petunt.
Inibi terra tenet Hiſpani *Martyris oſſa,*
Inuidet Hiſpanus *hoc decus Italiæ.*
Ora pro nobis VITALIS *ſplendide Martyr:*
Eſto memor Patriæ, ceu memor Italiæ es.

Luitprandus in *Aduerſ. num.* 154. agens de *S. Natali* primùm Toletano, pòſt Mediolanenſi Epiſcopo, de quo & Nos ſupra *Tom.* 3. *Die XIII. Maij. lit. A.* & referens qualiter fuiſſet S. VITALIS Hiſpani filius; *num.* 155. proſequitur: VITALIS *Pater huius* (Naralis Epiſcopi) *in* HISPANIA *natus eſt, qui veniens in* Italiam *genuit* S. Natalem, *pòſt* Thermedæ *in* Carpetania, *priore coniuge defunctâ, duxit* Hiſpanam; *ex qua genuit SS. Fratres* Iuſtum, *&* Paſtorem *Martyres* Complutenſes. *Itaque erant fratres iſti SS Martyres, &* Natalis *Toletanus, ex Patre.* Hoc idem confirmat *Aulus Halus* in meo MS. Carminum Codice ſequenti Octaſticho:

Progenuit Sanctum Ciuem Thermeda VITALEM,
In Carpetania *vrbs memoranda diù.*
Illeque Paſtorem *genuit*, Iuſtumque *pugilles*
Fratres-germanos, quos veneratur Iber.
Italiam pergens Campanos luſtrat amœnos,
Coniuge ſuſceptâ, pignora grata capit.
Denique pro fide, Chriſto diſponente, coronam
Martyrij Martyr ſuſcipit, Aſtra volat.

Conueniunt Iulianus Archipreſbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 290. *numer.* 125. P. Franc. Biuar. in *Not. ad S. M. Maxim. in Addit. num.* 53. *fol.* 57. D Laurent. Ramir. in *Not. ad Luitprand. Aduerſ. num.* 16. *fol.* 461. D. Martin. Carrill. *in Annal. Eccleſ. Ann.* 290. & P. Camargo *ibidem.* P. Anton. Quintana-Duen. *Hiſt. SS. Toletan. fol.* 380. §. 1. D. Alphonſ. Nunnius in *Hiſtor. Guadalajarenſ. lib.* 6. *c.* 1. P. Ieronym. de la Higuera, & illuſtriſſimus Comes de Mora in ſuis *Hiſtor. MSS. Toletanis.* ACTA verò S. Martyris ſeparatim ab Actis *S. Sebaſtiani* deſcripſit patrio idiomate P. Antonius Quintana-Dueñas *vbi ſupra d. fol.* 380. §. 1. & Latino, licèt non integra, quamuis aliquibus apocryphis P. Franciſcus Biuarius in *Additionib. ad Maxim. d. num.* 53. *fol.* 57. à quibus, reſecatis ſuperfluis, iſta damus.

Acta à quibus ſcripta?

ACTA S. VITALIS MARTYRIS Thermedenſis in Hiſpania ex Variis.

Origo,

VITALIS *apud Oppidum* Thermeda *in* Carpetania Hiſpaniæ *natus, Patrem habuiſſe* S. Natalem *Confeſſorem Romanum creditur. Qui cùm ad annos adoleſcentiæ deueniſſet,* Italiam, *vt ſub Imperialibus Aquilis deſeruiret miles, perrexit, vbi poſt varios fortunæ euentus, ductâ vxore, filium nomine*

mine Natalem *suscepit, qui postmodum ad* Toletanæ *Sedis apicem euectus, & ad* Mediolanensis *Ecclesiæ regimen euocatus, sanctitatis titulo veneratur. Igitur, post multa,* VITALIS *cum coniuge, & prole* Hispanias *repedauit, & apud* Thermedam *suæ natiuitatis oppidum sistens, ibidem vitam, adhuc Ethnicus communem agebat. Sed vxore è viuis sublatâ, secundam conciuem Catholicam duxit, è qua* Iustum, & Pastorem, *postmodum Martyres illustrissimos, ad* Complutum *pro fide passos, filios agnouit, & suscepit: quos, quia militaris legis vinculum illi fortiter aastringebat, iterum* Italiam *profectus, cum Matre, & Natali fratre, educandos reliquit. Romam deueniens cum* Marco, & Marcelliano *Nobilissimis Romanis fortissimam contraxit necessitudinem, adeò vt illis, in vinculis, causâ fidei, ab Agrestio Chromatio Vrbis Præfecto detentis, & impetratis triginta dierum induciis, quibus ageretur cum illis, vt ad sacrificandum Idolis accederent, vnus inter alios,* VITALIS *electus est, qui sanctos Martyres à Christi nomine separaret, & ad Deorum cultum, amicitiâ compellente, perduceret. Hinc illos commonere cum cæteris adortus*: Vnde vobis tam dura mens, tamque ferreum pectus, vt neque Patris canicie commoueamini, & Matri iam decrepitæ nouos partus doloris afferatis? Olim quidem illa partus sui dolores his consolationibus superabat, quòd vno cruciatu duos filios pareret, & geminum Patri filiorum affectum funderet; at nunc insanabilis dolor, pœna incurabilis, immedicabilis cruciatus, incomparabilis parturitio est, dùm spes, & gaudium eripitur, vita contemnitur, respuitur gloria, & conculcatis omnibus pietatis affectibus, mortis atrocitas appetitur, potiùs quàm timetur. Obsecramus vos, ô amici charissimi, tandem hisce finem date calamitatibus; & vos patres esse dulcium filiorum, vel admoniti, mementote. *Hæc, & his similia* VITALIS *& cæteri amici cùm dixissent, miseram se clamitans Mater aduenit; accessit & senissimus Pater, accesserunt & Coniuges cum teneris filiolis; quibus omnibus lachrymantibus, & mollia verba proferentibus, cœperunt Milites Christi mollescere, & animi dolore permoueri.*

Italiam pergit.

Hispanias repedat.

Iterum Italiam reuertitur.

Marcum, & Marcellianum amicos à fide diuertere conatur.

Huic autem spectaculo intererat Sebastianus, *Vir per omnia Christianissimus, quem occultabat militaris habitus, & chlamydis vsus celabat. Cùmque cerneret Athletas Dei immenso certaminis pondere fatigari, in medium eorum se inserens grauissimam habuit orationem, de gaudijs cœlestis Paradisi perennitate; déque vita huius voluptatibus, & diuitiis respuendis pro æterna consequenda salute. Cumque ex suo ore talia proferret, subito per vnam fermè horam splendore nimio de cœlo veniente, perfusus est, & sub ipso splendore, pallio candidissimo ab Angelis septem clarissimis amictus, apparuitque Iuuenis iuxta eum dans ei pacem, & dicens*: Tu semper mecum eris. *Aderat his omnibus ocularis testis* VITALIS, *ceu cæteri Militum pernecessarij, viditque extemplò Zoa vxori Nicostrati Prothoscriniarij, in cuius domo hæc gerebantur, loquelam à* Sebastiano *restitui, cum per sex annos eâ ægritudine laborasset. Vidit & ipsum* Nicostratum *miraculi pondere, ad pedes* Sebastiani *prouolutum, & ad Fidem perductum, simul cum parentibus, vxoribus, & amicis Martyrum; hinc est & ipse* VITALIS *ad Christi confessionem inuitatus, & cum cæteris ad* Polycarpum *Presbyterum adductus, vt sacri Baptismatis vndis recrearetur. Suscepto igitur regenerationis lauacro,* VITALIS *de consilio* S. Caij *Papa in* Campaniam *cum* Chromatio, *& aliis amicis commilitonibus perrexit, vbi apud* Suessam *sistens, Deo aliquandiu piis operibus vacans, in orationibus, inseruiebat. Sed apud* Campaniæ *Præsidem vnà cum sociis accusatus, & comprehensus, post dira tormenta membratim discerptus pro fidei confessione martyrio coronatus est,* VI. Nonas Iulij, *Anno Domini* CC. XCIII. *Cuius sacra pignora, & aliorum Sociorum apud* Suessam *condita, ibidem honorificè asseruata, culta debito venerantur.*

S. Sebastiani Oratio, & constantia.

Ab eo Vitalis conuertitur.

A Polycarpo baptizatur.

In Campania capitur, & coronatur.

Vbi sacrum Corpus?

Hæc sunt genuina S. Martyris ACTA. Nam quæ addidere *Binerius, Quintana-Dueñas,* & *D. Alfonsus Nunnius*, de fraternitate SS. VITALIS huiusmodi, & Matr. Hisp. Iulius.

Binarij, & aliorum commentum circa fraternitatem S. Marthæ Aſturicenſis. MARTÆ Virginis, & Martyris *Aſturicenſis*, cui ille, dum *Italiam* repedauit, *Iuſtum*, & *Paſtorem* filios educandos commendauit; merum commentum eſt, à regulis Hiſtoriæ alienum eſt, & à temporum Chronographiâ diſſonum. Patet, nam vt ex *Romano* liquet *Martyrologio*, & ex à Nobis ſupra *Tom* 1. *Die XXIII. fol.* 218. *lit. A.* relatis, S. MARTHA tempore *Decij* Imperatoris ad Annum CC. LIII. vel CC. LIV. martyrium conſummauit, quo tempore nondum SS. Martyres *Complutenſes* nec multo poſt, nati fuere, cùm conſtet ex eorum Actis, ipſos ad Annum CCC. III. agonizaſſe; & tunc *Paſtor* annorum IX. *Iuſtus* vero VII. extitiſſe, ita vt ille Anno CC. XCIV. iſte CC. XCVI. naſceretur: ergo quo pacto MARTHA illos ſuſcipere nutriendos valuit, cùm ipſa ante eorum natiuitatem per XL. fermè annos eſſet martyrio coronata? Nec *Binarij* emendationi eſt aliquid deferendum, quia cùm illa ex proprio capite mediraſſet, nec auctorem claſſicum, à quo didiciſſet, depromeret, protſus omnia corruere fatendum eſt.

Quo Anno coronatur. QVATENVS ad Annum, quò S. VITALIS agonem confecit, diſquirendum eſt, omnes ad CC. XC. appingunt, ſed perperam, quia ſi Anno CC.XCVI. natus creditur *Iuſtus* vltimus eius filius, qui ſeptennis Anno CCC. III. occubuit, ergo à fortiori illo Anno adhuc in *Hiſpania* vitam retinebat. Poſt *Italiam* reuerſus, Romæ ſiſtit, amicitiam cum *Marco*, & *Marcelliano* contrahit, ad fidem conuertitur, *Campaniam* ſecedit, apud *Sueſſam* demoratur, & vt inquit *Ferrarius*, infra citandus, per aliquod temporis ſpatium ibidem bonis operibus vacat, donec coronatur; in quorum expeditione duos Annos conſumpſiſſe credendum eſt; ideo eius martyrium ad Annum CC. XCVIII. fuit conſignare neceſſum: Niſi computationem *Dextri* inſequi velimus, qui paſſos Martyres *Complutenſes* VITALIS filios, ad Annum CC. XCVI. refert; & tunc bene potuit Pater martyrio coronari ad Annum CC. XC. vt & ipſe fatetur: eo quod tunc temporis *Iuſtus* vltimus filiorum naſci potuerit ad Annum CC. LXXXIX. & ætatis ſeptimum Annum explere in aſſignato per *Dextrum*, ſcilicet CC. XCVI. & ſic etiam datur tempus Patri, vt Hiſpaniâ Romam repedaret, & cætera, quæ in Actis referuntur, perficeret.

Quo loco? CIRCA Locum agonis apud SVESSAM Campaniæ vrbem, teſtes habeo Paulum Reg. & Dauid Rhom. *in Catal. SS. Regn. Neapol.* quos refert Philipp. Ferrar. *in Catal. SS. Italiæ, h. d. fol.* 402. qui expreſſe in ACTIS à ſe conſcriptis S. VITALIS & Sociorum, contendit eos apud SVESSAM perueniſſe, vbi martyrio coronatos fuiſſe, ibidem ſacra eorum pignora quieuiſſe, adhucque aſſeruari, & coli. Cætera quæ in ACTIS à Nobis concinnatis ſupra, communia ſunt, & quæ comprobatione non indigent, ex citatis Scriptoribus, & ex erudite congeſtis à Doctore *Gregorio Tamayo*, Canonico Complutenſi, & in eius Academiâ Sacrorum Bibliorum Interprete.

Topographia. THERMEDA. Vrbs antiqua *Hiſpaniæ* in *Carpetania*, vt Ptolemæo placet in *Geograph. lib.* 2. *Tabul.* 2. *Europ. c.* 6. De qua Ortelius in *Theſaur Geographic.* verb. *Thermeda.* Hanc ipſam eſſe, quam Appian. Alexander. *de Bell. Hiſpan. fol* 96 t. TERMANTIAM vocitauit, Biuar. in *Not. ad Dextr. fol.* 310. fatetur. Hodie vero TIELMES nuncupari omnes ſuperius citati affirmant.

C. S. LONGINVS Martyr Romanus.] Is cum *Aceſto*, & *Megiſto* Martyrio coronatus creditur *hoc die*, vt refert Cardinalis Cæſar Baronius in *Annalib. Eccleſ.*

Martyrologia. *Tom.* 1. *Ann.* 69. *num.* 111. & in *Not. ad Martyrolog. Roman. h. d. lit C* Eius ſacras exuuias *Româ* ad Monaſterium *Salicenſe* tranſtulit Illuſtriſſimus, ac Reuerendiſſimus Dominus *D. F. Petrus Gonzalez de Mendoza* Archiepiſcopus Granatenſis illius Cœnobij à fundamentis extructor, vt ipſe fatetur in *Hiſtor. Salicenſ. lib.* 4. *c.* 4.

Scriptores. *fol.* 766. ACTA verò ex paſſione SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli quam *B. Linus* ſcripſit, & *Michael Sonnius* impreſſit Pariſiis *Anno* 1583. eamque referunt P. F. Ioannes Pineda in *Monarch. Eccleſ.* 2. *p. lib.* 10 *c.* 35. §. 3. congerit Idem Archiepiſcopus Granatenſis *d. Hiſtor. Salicenſ. lib.* 4. *c.* 4. *fol* 770. hiſce verbis:

ACTA

ACTA SANCTI LONGINI MARTYRIS Romani, ex Passione SS. Petri, & Pauli Apostolorum à B. Lino descripta, & ab aliis Scriptoribus relata.

Origo, & militia. LONGINVS *origine Romanus, ciuis, & miles, qui cùm tempore Claudij Neronis Imperatoris inter Legionarios Romæ sagum indueret, vnus ex tribus ad custodiam* B. Pauli *Apostoli militibus in carcere inclusi, consignatus est.* *Custos S. Pauli Apostoli.* *At cognitu* Pauli *mirabilibus in opere, & sermone facinoribus, vnà cum sociis* ACESTO, *&* MEGISTO *custodibus, & commilitonibus, Christo nomen dedit.* *Conuersio, & martyrium.* *Postmodum per gladium sublato* Paulo, *& ipse cum sociis ad martyrium iussu Neronis accessit* VI. Non. Iulij *Anno Domini Nostri Iesu-Christi* LXIX. *Cuius* Corpus *in Cœmeteriis vrbis Romæ sepultum, postmodum in* Hispaniam *delatum, & in Monasterio* Salicienſi *Fratrum Minorum in Carpetania conlocatum, ibidem honorificentissima thecâ inclusum, cultu debito requiescit, & oppidanorum frequentia veneratur.* *Translatio, & veneratio.*

Quatenus ad martyrium, sanctitudinem, & translationem Româ in *Hispaniam* Sanctissimi LONGINI videsis Illustriss. Præsulem *d.lib.4.c* 4 cui in hoc totum defero.

D. S. VRBANVS Martyr Romanus.] Huius memoriam recolunt Martyrologia *Bedæ*, *Vsuardi*, & *Adonis*, à quibus Romanum, hac clausula: *Eodem die* (VI. Non. Iulij) *Sanctorum Martyrum Aristonis, Crescentiani, Eutychiani,* VRBANI, *Vitalis, Iusti, Felicissimi, Felicis, Marcia, & Symphorosa, qui omnes apud Campaniam, cum Diocletiani Imperatoris persecutio desaniret, martyrio coronati sunt.* *Martyrologia.* Conueniunt Martyrologiorum Scriptores recentiores; qui etiam referunt Nostri Martyris passionem apud Campaniam.

QVATENVS ad *Translationem* sacrarum exuuiarum huius S. Martyris Româ *Madridium*, vbi eius sacra lipsana in Oratorio Marchionis *Castri-Roderici* adseruata conduntur, indubitabilis propositio est; & patet ex sequenti Diplomate. *Translatio Corporis.*

IOANNES Baptista de Alteriis, olim Episcopus Camerinensis, Eminentissimi Vrbis Vicarij Vices-Gerens, & Iudex Ordinarius: Vniuersis, & singulis præsentes literas inspecturis, fidem facimus, & attestamur qualiter Nos ad maiorem Omnipotentis Dei, & Sanctorum suorum gloriam tradidimus, & consignauimus Illustrissimo, & Excellentissimo Domino *D.D. Emanueli de Moura* Curiæ Regali, Marchioni Castri-Roderici, Comiti Limiarum, Militiæ Christi Magno Commendatario, Terræ-Nouæ, & Quatuor Insularum Maris Occeani, S. Georgij, Fajalis, & Pici perpetuo Præsidi, Censui Regio in Lusitania Præfecto, Hispaniarum Dynastæ, Philippi IV. Hispaniarum Regis auratæ clauis Cubiculario, & nunc apud S.D.N. Vrbanum VIII. Pontificem Maximum dignissimo Oratori, nonnulla CORPORA Sanctorum, atque Sanctarum Martyrum, inter quæ Corpus S. VRBANI Martyris, aliàs à Nobis ex Callixti cœmeterio de mandaro eiusdem S. D.N. Vrbani VIII. extracta. Eidemque tenore præsentium, vt ab vrbe trasmittere seu transportare, aliis donare, & in Ecclesia, seu in Ecclesiis sibi beneuisis collocare, & exponere possit, vt à piis fidelibus deuote venerari valeant, licentiam, & facultatem in Domino concedimus, & impartimur. Dat. Romæ hac Die XXV. Iulij Anno Domini M. DC. XLI. Ioannes de Alteriis Episcop. Camerinens. Vices-Gerens. *Diploma.*

Omnia hæc sanctissima Martyrum CORPORA quæ Romæ accepit Excellentissimus Marchio Castri-Roderici Madridium aduexit & in Oratorio domus suæ honorificè condidit, vbi adhuc adseruantur.

S. VITALIS Martyr Romanus.] Eius memoriam hoc die repetere curauimus, quia de alio VITALI de quo & Nos *supra lit. B.* agit Vniuersalis Ecclesia; & cùm E.

istius

Sanctitas, & Translatio. istius adhuc altum silentium in Tabulis Ecclesiasticis sit, ideo vt eius memoria ne deficiat in Nostris, cùm eius sacra pignora Romà *Hispaniam* sint effectiuè translata, hic illam subiungere proposui. Quod attinet ad eius sanctitudinem,& agonem, illud constat ex Diplomate Apostolico, quod Fratres Excalceati SSS. Trinitatis habent, ex quo liquet CORPVS huiusmodi extractum ex Cœmeteriis almæ Vrbis, & concessum cum aliis R. P. F. *Ioanni ab Annuntiatione* illius Ordinis Ministro Conuentus S. Caroli ad Quatuor-Fontes de Vrbe, vt constat ex Diplomatis trasumpto, quod dedimus supra *Tom.2. Die IX. April. fol.* 564. & hic etiam dabimus, vt cunctis pateat.

Testimonium de Translatione. IN DEI NOMINE, AMEN. Præsenti publico instrumento cunctis vbique pateat euidenter, & sit notum, quòd Anno à Natiuitate eiusdem D.N. Iesu-Christi M. DC. XL. Indict. VIII Die XXVI. Mensis Augusti, Pontificatus autem SS. in Christo P. ac D. N. D. Vrbani diuinâ prouidentiâ PP. VIII. Anno eius XVIII. in mei Notarij publici, testiumque infrascriptorum præsentiâ, præsens & personaliter constitutus admodum R. P. *Ioannes ab Annuntiatione* Fratrum Discalceatorum Ordinis SSS. Trinitatis, Redemptionis Captiuorum, & dicti Ordinis Procurator Generalis, ac Eminentissimi, & Reuerendissimi D. Cardinalis Barberini, S. D. N. Vrbani PP. VIII. secundum carnem ex fratre Nepotis, Confessarius, nec non Minister venerabilis Conuentus S. Caroli ad Quatuor Fontes de Vrbe, mihi Notario optimè cognitus, asserens reuerenter habuisse, & recepisse ab Illustrissimo, & Reuerendissimo *D. Ioanne Baptista de Alteriis* Nobili Romano, olim Episcopo Camerinensi, ac Eminentissimi, & Reuerendissimi Domini Almæ Vrbis Cardinalis Vicarij, Vices-Gerente, nonnulla Sanctorum, & Sanctarum CORPORA, aliàs ab eodem Illustriss. & Reuerendiss. D. Vices-Gerente, ex Callixti Cœmeterio, de Mandato eiusdem S. D. N. Vrbani VIII. extracta, & signanter infrascripta Corpora, videlicet *SS. Felicissimi, Maximi, Iusti, Innocentij, Hilarij,* *SS. Corpora Romà Hispaniam translata.* *Iustini, Mauri, Feliciani,* Hyacinthi, VITALIS, *Alexandri, Gratiani, Ioannis, Vincentij, Bonifacij, Valentini, Dionysij, Claudij, Valeriani, & Callixti Martyrum, &* Sanctarum *Concordiæ, Floræ, Fabianæ, Aureliæ, Restitutæ, Victoriæ, Candidæ, & Eugeniæ Virginum, & Martyrum,* prout ex literis patentibus ab eodem Illustrissi. ac Reuerendiss. D. Vicesgerente, subscriptis, sibi concessis, quarum copiam præ manibus habens, in medium exhibuit, mihique Notario tradidit, de quo fidem facio: Ideo perillustris ac Reuerendus Pater Ioannes vtens pro infrascriptis valide peragendis licentiâ, & facultate sibi à dicto Illustriss. & Reuerendiss. D. Vicesgerente concessis, & attributis, prout in eis continetur, sponte, &c. Omni meliori modo &c. Supradicta SS. Corpora donauit, & elargitus est R. P. F. *Isidoro de S. Ioanne*, Ministro Generali Fratrum Discalceatorum Ordinis SSS. Trinitatis, Redemptionis Captiuorum, Matriti residenti,& hinc licet absenti, perillustri D. Henrico de la Fluet Belgico,& Excellentissimi Domini Oratoris Catholicæ Maiestatis familiari, & continuo commensali, pro eo præsenti, & acceptanti, & eâ qua decet reuerentiâ recipienti, ad habendum, &c. Actum Romæ in Conuentu S. Caroli ad Quatuor-Fontes eiusdem Ordinis. Præsentibus &c.

Hæc igitur SS. CORPORA in Diplomate recensita, Madridium adlata per eundem R. P. F. *Isidorum à S. Ioanne* Ministrum Generalem per Conuentus ipsius Ordinis in Hispania constitutos distributa, S. VITALIS lipsana Monasterio *Villa-Nouano*, quòd *Infantium* vocitant in *Carpetaniæ* prouincia erecto concessit, vt patet ex literis distributionis ab eodem Ministro Generali confectis, vt typis excusis *Mandridij Die XXX. Martij, Anno Domini M. DC. XLI.* coram *Lamberto Tito Notario* Apostol.

QVINTO

V. NON. IVLII.
DIES III.

A *Apud* Caparram *in Vettonia Hispaniæ* SS. Marci, Mvtiani & Pavli, *qui pro Christi nomine tormentorum angustia oppressi, iamiam declinare visi, ni* Paruulus *illos ne Idolis litarent, intrepidâ supra ætatem libertate, moneret, quo resipiscentes cum* Pueruli *innocentia coronati sunt.*

B *In Monte* Libaniensi *apud Astures* S. Tolobæi *Episcopi Braccarensis, qui auditis* S. Turibij *miraculis, ad ipsum montem degentis, & Monasterium ædificantis, relicto Episcopatu,* Libanium *accessit, & accepta S. P. Benedicti cuculla, gloriosum de se præbens virtutum odorem, ad superos euolauit.*

NOTÆ.

Ancti Marcvs, Mvtianvs, & Pavlvs Martyres] A.
Eorum nomina Græcorum *Menologium* hac serie seruauit: *Eodem Die* (V. Non. Iulij) SS. Marci & Mvtiani *Martyrum, qui cum quodam* Pavlo *ipsos exhortante, &* Puerulo *illos ad confessionem fidei monente, gladio cæsi sunt.* A quo Martyrolog. Roman. prolixius sic: *Eodem die Sanctorum Martyrum* Marci, & Mvtiani, *qui pro Christo, gladio cæsi sunt: Quos cùm* Puer *paruulus, ne immolarent Idolis altâ voce moneret, verberibus iussus est cædi; cùmque vehementius Christum confiteretur, vnà cum quodam* Pavlo *Martyres exhortante, necatus est.* Conueniunt Martyrologia Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lupi*; Hispanum MS. *P. Higuera*; & Italum *Constantij Felicis.* cum aliis recentioribus. Apud quos altum silentium de loco palæstræ. Illum consignauit Flau. Dextr. Noster *in Chron. Ann.* 308. vbi P. Biuar. *Comment.* 2. *num* 9. *fol.* 368. & Roderic. Car. *fol* 118. *lit. C.* his verbis: *In Vrbe* Cappara *Lusitaniæ* SS. Marcvs, Mvtianvs *& eius Socij.* Ita in MSS. emendatioribus. In Antiquo verò MS. Carminum Codice apud me hoc Epigramma recensetur:

Martyrologia. *Scriptores.*

PRO SS. MARCO, MVTIANO, ET
Sociis Martyribus Capparensibus,
Decastichon.

Cappara, Marcvs *adest Martyr, necnon* Mvtianvs,
Vnà cum Pavlo, Paruulus *& socius.*

Illos in cœlum per dulcia pondera mittis
Martyrij, quando thura Dijsque litas.
Illos de cœlo post tempo[illegible] multa reducis
Catholica, ad proprios, te venerante, lares.
Ergo tui memores, tua semper nomina Diui
Seruarunt seclis, quòd sua corde gerat.
Grates redde tuis memorabilis inclyta Sanctis
Vrbs, quos sedulitas restituitque tibi.

Martyres officio Duplici donati.

Fortè æuo quo hæc scripsit Epigrammatarius, ob Sarracenorum Hispanias moderantium, & Sanctorum Nomina delentium, strages, Nostrorum Nomina Sanctorum sub silentio occlusa, restituta Capparitanis fuere, vt indicant Duo vltima Disticha. Quod & nuperrimè Nostro euenit quoque tempore: nam cognito per Illustrissimum ac Reuerendissimum Dominum, ac Dominum meum *D Didacum de Arce Reynoso* nunc Episcopum *Placentinum*, post Supremum Fidei Censorem, palæstræ locum, illumque in suæ Diœcesis terminis constitutum existere, Nostros Sanctos Martyres, vti sui Episcopatus ciues, & agonistas, Naturales in posterum declarauit, eorumque memoriam sub ritu Officij Duplicis de Communi Plurimorum Martyrum secundum Regulas Breuiarij Romani per totam Diœcesim, cultu anniuersario celebrari præcepit, vt ex literis circularibus coram me expeditis liquet, quarum copiam supra *Tom* 1. *Die* XXVIII. *April. fol.* 799. *lit. A* cudere curauimus. De eis & Nos in *Vita S Epitatij c.* 1. *num* 16. *fol.* 34. *& c.* 2. *num.* 16 *fol* 103. Eorum ACTA prorsus periere, illa prout Scriptorum breuia nobis pensa reliquere vestigia, illis cohærentes subiiciemus:

ACTA SS. MARCI, MVTIANI, Pauli, & Pueri anonymi, Martyrum Capparensium, ex Græcorum schedis, Martyrologiis, & Flau. Dextro.

Origo.

MARCVS, MVTIANVS, *&* PAVLVS *origine* Hispani, *ex vrbe* Capparâ Lusitaniæ *vetustissimâ oriundi, conculcatis idololatriæ vanis superstitionibus, quibus fermè totum Romanum Imperium cacâ libidine cohærebat, & explosis inanium Deorum adorationibus, quarum Orbis, & Vrbis penè stulta caligo insectabatur errores, Christo nomina dedere. Hinc inter Christicolas numerati, communionem cum cæteris fidelibus receperunt, quorum pietatem, & doctrinam ebibentes, vitam religiosâ circunspectione texebant. Sed eueniente per* Hispanias *horribili Imperatorum persecutionis procellâ, quâ fere omnes Catholicas dira Præsidum rabies crudeliter absumebat; ob fidei professionem in vrbe* Capparâ MARCVS, *&* MVTIANVS *fuere carceribus mancipati. Quos cùm per aliquot temporis intercapedinem fœda obscuritas retineret ergastuli, illos ad tribunal Iudicis sæua satellitum manus cathenarum pondere duxit adstrictos. Quibus postquam Iudex multa de Deorum potentiâ, cultu, & veneratione dixisset, cùm Martyres in fidei constantiâ firmissimos prænotasset, ad cruciatuum experientiam furoris oppletione deuenit Ergo in equuleum extensi Martyres brachiis post terga distortis, pedibusque machinæ funiculis alligatis, graues dolorum ictus ita persentire cœpere, vt penè tormentorum rigoribus obruti deficere viderentur. Quos, vt Puer paruulus in fidei professione nutritus, vacillantes agnouit, illos altâ voce, ne Idolis immolarent, intrepidâ pietate commonuit. Arsit* Pueruli *Christiani voce intempestiuâ Tyranni furor, & quem, causam suæ ignominiæ ob additam Martyribus, iam deficientibus, constantiam, fuisse cognouit, licet ætate pusillum verberibus cædere iussit. Sed Sanctus* Puer *Iudicis pœnas contemnens, & Martyrum*

Christo adhærent. — *Capiuntur.* — *Cruciantur.* — *Puer Martyres monet.* — *Flagellatur.*

tyrum angustias adhuc in catastis eleuatorum emolliens, vehementius Christum, verum esse Deum, inter verbera fatebatur intrepidus. Duorum igitur Concinium imbecillitatem, & Pueruli constantiam demirans PAVLVS, *qui inter Gentilium turbas euentus inspectator aderat, martyrij gloriâ succensus, & vt homopolos ad passionum fortitudinem inuitaret; & vt* Pueri *fidei robur imitaretur ex animo, se se Christianum esse profitens, Martyres suos ad consequendam coronæ gloriam, in æternum duraturam, totis animi visceribus exhortabat. Tunc denique Iudex tot Christianorum Martyres auxiliantium commonitionibus inescatus, protinus omnes gladio cadere permisit: quo facto, martyrij lauream Agonistæ intrepidi percepere* V. Nonas Iulij, *Anno Domini* CCC. VIII. *Pauli exhortatio ad Martyres* *Coronantur.*

Hactenus ACTA, quæ elici ex Menologio, & cæteris Scriptoribus tam Nostris, quàm exteris potuere. Cætera quia communia sunt illustratione non indigent. Vnum hic notandum est: quòd licet Anno, quo *Dexter* Nostrorum Martyrum consignat agonem, iam Diocletianus, & Maximianus ab Imperij regimine essent alieni, ita vt in Christianos persecutio remissior esset; hoc est intelligendum in *Italia* circulis propinquis, non verò in remotis, vbi Præsides ferociùs aduersus Christi membra desæuiebant, & videre est apud *Chronologos*, maximè in *Hispania*, quâ vt notat Dexter *d. Ann.* 308. prolixius huiusmodi furoris procella serpere visa est.

S. TOLOBÆVS *Episcopus* Braccarensis *Confessor.*] Eius obitus diem consignat Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 593. *num* 310. *fol.* 68. his verbis: *Moritur* S. TOLOBÆVS, *aliàs* TOBÆVS *in Eremo* Libaniensi, III. Die Iulij. *qui prius fuerat Episcopus Braccarensis.* Cognito transitus die, nunc eius memoriam ex obliuionis tenebris extrahere opus erit, vt tanti Præsulis res gestas totus quoque cognoscat Orbis. De eo S. M Maxim. primò in *Chron Ann* 612. apud Rodericum Caro *fol.* 217 & apud Biuar. *num.* 12. *&* 13. § 17. *&* 18. *fol* 716. dixerat: *Per hæc tempora in Monte* Libanensi Asturum, *celebris habetur memoria* S. TOLOBÆI, *Episcopi* Braccarensis *in Hispania* Post illum, & *Iulianum*, S. Pontificis meminere P. Anton. Yep. in *Chron. Benedict. Tom.* 1. *Ann.* 537. *c.* 3. *fol.* 97. D. Prudent. Sandoual. in *Fundation. Monaster. Libanens* § 7. *fol.* 4 *col.* 4 D. Roderic. de Acuña *Histor. Braccarens.* 1. *p. c.* 80. *fol.* 343 P. Biuar. in *Not. ad S. Maxim. in Chron. Ann.* 540. *num.* 6. §. 38. *&* 39. *fol.* 408. Eius ACTA huc vsque nullus scripsit, illa ex Nostris dabimus. B. *Scriptores.*

ACTA S. TOLOBÆI BRACCARENSIS Episcopi, & Confessoris, ex S. Maximo, Iuliano, & D. Prudentio Sandoualio, & aliis Scriptoribus.

TOLOBÆVS *natione* Hispanus *Gothorum Regum tempore sanctitate celebris, ad apicem Sedis* Braccarensis *deuenit, cuius infulas induens, Ecclesiæ, & Diœcesis regimini Pastor prouidus insistens, plurimos de se virtutis, & doctrinæ respirauit odores. Itaque eo huiusmodi pontificatum Metropolitieum possidente, quidam sanctus Monachus Benedictinus origine* Pallentinus, *& ex nobilissima Gothorum progenie oriundus, nomine* Turibius *Monasterium S. Martino dicatum in Eremo* Libaniensi *apud* Astures *extruere cæpit. Huius igitur Viri Dei* Turibij *miracula, quæ Deus eius intercessione faciebat, adeò totius Hispaniæ regiones opplebant, quòd eorum fama* Braccaram *deueniret, & S.* TOLOBÆI *eius Præsulis occuparet auditum: qui tot prodigiosa mirabilia demirans, pietatis ardore succensus, & religionis impulsu inescatus, se se socium* Turibio *addere cupiebat, sed suscepti muneris onus totas benè noti desiderij machinas dissoluebat. Att totum negotij pondus in manus Numinis dereliquens, vt viam executioni eius piissimæ intentionis securam quantocius aperiret, euenit, Deo disponente, quòd dimisso Episco-* *Origo, & infula.* *S. Turibij Monachi opinio.* *Illi adhærere desiderat.*

Dimissa sede Eremum petit. *patu iuridicè, vt illa ferebant tempora, in supra memoratam Eremi* Libaniensis *solitudinem, vnà cum* Synobi *Diacono*, Eusebio, Eusostomo, *&* Iosaso *familiaribus, & sociis pergeret, vbi* Turibio *adhærens, subque eius sanctissimâ ferulâ se & suos verâ humilitate redactus, cucullam sibi, & sociis à S. Viro prolixius deposcebat.*

Monachum agit. ERGO Turibius *B. Præsulis, cuius iam per literas animum deprehenderat, secessus spiritum agnoscens, vt piis eius, & sociorum desideriis, ex intimis cordium affectibus, emanatis, protinus B. Benedicti* TOLOBÆVM, *& socios cucullâ decorauit, quâ induti ad opera Cœnobij, absque vlla relaxatione, festinantes, regulam ad vnguem, Deo auxiliante complebant.* *Exercitiâ spiritualia.* *Præcipuum quippè Beati* TOLOBÆI, *& sociorum cura pondus, in animarum curâ, & virtutum segete consistebat, vt corda, acceptabile Deo Templum efficeret, quo Numen sistens, eorum viscera, à peccatis aliena, diuinis fauoribus illustraret Post hoc B. Vir cum sociis, ad Cœnobij constructionem perficiendam. lapides, calcem, aquam, & his similia, operariis, propriis manibus deferebat,* *Manualia.* *quorum adiutorio, & operâ, illud celebre Cœnobium, ditissimum sæculis Sanctitatis thesaurum, munitissimum aduersus futurum Sarracenorum dominationem, præsidium, quo Gothorum reliquia tuerentur, perfectionem accepit. Demum S. Vir postquam in hoc sæculo vitam Pontifex texuisset onerosam, in regimine spirituali populorum sibi sub baculo commissorum, quorum regimen totos Deo poscit; post actam in Eremo sibi gratam, virtutum sarcinis* *Moritur.* *cumulatam, doctrina, & pietatis cumulis expeditam, cupiens dissolui, agritudine oppressus, pœnitentiâ fideliter acceptâ, ad æterni præmij remunerationem Confessor inclytus properauit* V. Non. Iulij, *circa Annum Domini* D. LX. *Cuius* Corpus, *cum SS. Sociorum pignoribus adhuc in Monasterio* Libaniensi *adseruatur, vbi veneratione debitâ colitur.*

Hæc sunt ACTA quæ congerere potuimus, in quorum ecphrasi, illud probandum venit, quod dimisso Episcopatu, *S. Turibio* adhæsisset, cucullamque *An Monachus?* Benedictinam cum sociis induisset. Omnia vnâ complectitur clausulâ D. Prudent. Sandoual *d. §. 7. fol.* 5. his verbis latinitate donatis: Turibius *igitur vitâ, & popularibus curis defessus (tunc temporis florere Regulam* S. P. Benedicti, *in multis sanctissimis Monachis* Hispaniam *ab ipso Patriarcha dimissis, cœpit) habitum & regulam prædictam suscipere proposuit, quam tandem adeptus est: & accitis aliquibus sociis in Eremum* Libaniensem *secessit, vbi in montis asperi cacumine Monasterium D. Martino construere cœpit. Cui operi socios adhibuit* TOLOBÆVM *Episcopum*, Synobim *Diaconum*, Eusebium, Eusostomum; *&* Iosasum, *quos cucullâ monasticâ decorauit.* Subscribunt P. F. Antonius Yepius *d. Ann.* 537. *c.* 3. *fol.* 97. D. Roder. de Acuña *d. c.* 80. *num* 2.

Quo Anno moritur? QVATENVS ad *Annum Transitus*, licet à nemine eius computatio referatur, crediderim euenisse. circa D. LX. Ratio est, quia si *S. Turibius* viuere desiit ad Annum Domini D. XLIX. vel circiter, optimo iure TOLOBÆVM occubuisse post decem annos fatebimur, cum constet superuixisse *Turibio*.

Quo loco sepultus? CIRCA Corporis sacrati TOLOBÆI, & sacrorum pignorum Sociorum, existentiam in antiquo *Libaniensi Cœnobio*, vbi cultu debito venerantur, eundem Sandoualium *vbi supra* § 9. *fol.* 5. *col* 4. de illis loquentem ausculta: *In Ecclesia Cœnobij* Libaniensis *conduntur* Corpora S. Turibij *Episcopi* Asturicensis, *Asturum Patroni; & alterius* S. Turibij *Monachi, & eius Sociorum* TOLOBÆI *Episcopi*, Synobis *Diaconi*, Ensebij, Eusostomi, *&* Iosasi. *Eadem* Yepius, *&* Acuña.

Topographia. MONASTERIVM LIBANIENSE. Conditum fuit in asperrimis Hispaniæ Montibus, non procul ab eo quem *Europa* vocitant, è regione Maris *S. Vincentij de la Barquera*: ad Oppidum *Potes*, quod Monasterio proximum est in *Montanis S. Iuliana*. Hocce Cœnobium à tempore *S. Toribij* Monachi extructum creditur, in quo celebres Reliqnias Sanctorum repositas intuemur: quarum catalogum, & antiquitatem Monasterij referunt P. F. Antonius de Yepes vbi supr. *d. Ann.* 537. *c.* 3. *fol.* 97. & D. Prudentius de Sandoual in *Fundation. Monasterior. Ordin. Benedictin. Castell. in Monaster. Libaniens.* §. 1. *fol.* 2. qui asserit: Prouinciam illam *Libaniensem* olim

olim fuiſſe *Comitatus* titulo decoraram, quem domus *Gironum* poſſedit; poſtmodum verò illius, Carrionis, & Saldañæ Comes dignoſcebatur. *D. Petrus Aſſurius*, qui Valliſoleti Dominus & Dynaſta fuit temporibus Adelphónſi V I. Regis Caſtellæ, & Legionis, qui vrbem Toletanam ex Agarenorum faucibus eripuit.

Comitatus Libanienſis, quibus paruit.

IV. NON. IVLII.

DIES IV.

A. HISPALI *in Bætica* S. LAVREANI *ipſius vrbis Epiſcopi, qui à Totila Vviſigothorum Ariano Rege propter Catholicæ fidei firmitatem, inſequutus, poſt varias exulatus ærumnas, ad Bituricenſem Galliæ territorium, ab impij Regis apparitoribus adinuentus, ſucciſo capite, quod diu manibus reportauit, vt alter Dionyſius, gloriam martyrio eſt conſequutus æternam.*

B. Vlyſippone *in Luſitania* S. Eliſabethæ *viduæ, Portugalliæ Reginæ, quæ quia à finibus terræ, Mulier Fortis inuenta eſt; hinc ineſtimabile in Eccleſia Sanctorum pretium eius; & quia in multis Domino placuit, ideò à Domino mercedem accepit.*

C. Pampilonæ S. INNOCENTII *Martyris Romæ paſſi ſacra pignora reconduntur in Monaſterio fratrum excalceatorum SSS. Trinitatis, quæ ab Ordinis Generali accepta, honorificè coluntur.*

NOTÆ.

SANCTVS LAVREANVS *Epiſcopus* Hiſpalenſis *Martyr.*] Eius celebris eſt memoria non ſolum in *Hiſpania*, cuius Epiſcopus apud *Hiſpalim* fuit, ſed in *Italia* apud *Mediolanum*, cuius Diaconus extitit, & in *Aquitania* apud agrum *Bituricenſem*, quo, pro fidei prædicatione, martyrium compleuit. Romanum Martyrolog. h. d. ſic eius agonem profert *In Territorio Bituricenſi* S. LAVREANI *Epiſcopi* Hiſpalenſis, *& Martyris; cuius* CAPVT Hiſpalim *in* Hiſpania *delatum eſt.* Conueniunt *Beda, Ado, Vſuardus, Galeſinius, Maurolicus*, & cæteri recentiores, nec non Martyrologia Caſtellanum *P. Vaſquez*, Luſitanum *P. Lupi*, Hiſpanum *MS. P. Higuera*, Italum *Conſtantij Felicis*, Gallicum *Andrea Sauſſay Tom.* 1. *fol.* 413. Petr. Equilin. in *Catalog. SS. lib.* 6. *c.* 49. Ex Noſtris, & Exteris ſcriptoribus eius meminere S. M. Maxim. *in Chron. Ann.* 534. vbi Roder. Caro *fol.* 186. *lit. N.* & P. Biuar. *num.* 7. §. 20. *& ſeqq. fol.* 399. Marineus Siculus de *Reb. Hiſpan. lib.* 5. Vaſſ. in *Chron. Ann.* 544. Garibay in *Compend. Hiſtor. lib.* 8. *c.* 16. Marieta *Hiſtor. SS. Hiſpan.*

Martyrologia.

Scriptores.

lib.1.c.25. Ambroſ. Moral. *Hiſtor. Hiſpan. lib. 11. c. 52.* Ioann. Marian *ead. Hiſt. lib. 5. c. 8.* Cæſar Baron. *Annal. Eccleſ. tom. 7. Ann. 548.* D. Franc Padill. *Hiſtor. Eccleſ Hiſpan. tom 2. Cent 6. c. 23* Alphonſus Morgado *Hiſtor. Hiſpolenſ. lib. 1. cap. 8.* D. Paulus de Spinoſa *cod. Hiſtor lib. 2. c. 16.* Roder. Caro in *Corograph Hiſpal. lib. 2. c. 1.* P. Anton. Quintana-Duen. *Hiſtor. SS Hiſpolenſ. fol 111.* D. Martin de Anaya in *Apolog pro SS. Hiſpol. 5. p. num. 10 fol 24.* Ex Floribus SS. Truxillo in *Theſaur Concionat. Tom. 2. fol. 1255.* Villegas, Sanctorus, Vega, Æmilianus, Cayraſco, Maldonatus, Ribadeneyra, & alij Scriptores vt Benedictus Gononius *Tom 1. & Vit. Patr. Occidentol. lib. 4 fol. 248.* Eius ACTA ex *Breuiario Hiſpolenſi* vetuſto, & ex aliis Scriptotibus coagulabimus.

Flores ſanctorum.

ACTA S. LAVREANI MARTYRIS Epiſcopi Hiſpalenſis in Hiſpania ex Breuiario Hiſpalenſi antiquo, & aliis Scriptoribus.

Origo.

LAVREANVS *Pannonenſium territorio oriundus, Parentibus quamquam paganis, nobiliſſimus tamen, genere glorioſus effulſit. Qui ab infantia* Mediolanum *deueniens, in eius Eccleſia nutritus, ibidem literarum diſciplinis extitit eruditus. Cùm enim annum vigeſimum quintum attigiſſet (eo tam pridem baptizato) ab* Euſtorgio *eius nomini* II. *Epiſcopo* Mediolanenſi *Diaconatus officium ſuſcepit, quem & ad eruditionem, & doctrinam Magiſtrum habuit; è cuius ſcholâ ſic in eccleſiaſticis exercitationibus eruditus euaſit, vt penè omnis Arianorum perfidia* Mediolanenſium *S Diaconi irrefragabilibus diſputationibus, & continuis ad populum concionibus laberetur. Tantam etenim B Viri veritatis argutiam, vt* Totila *Oſtrogothorum Rex in Italia cognouit, protinus furore concitus, ſanctiſſimum Diaconum ad necem trahere procurauit, ſed diuinitus admonitus* Mediolanum *relinquens, poſt varios laborum anfractus* Hiſpalim Hiſpaniæ *deuenit.*

Educatio. *Fit Diaconus.* *Hiſpaniam venit.*

TVNC *temporis ſedem illam Metropoliticam Beatiſſimus* Maximus *regebat, qui cognito* LAVREANI *ingenio, & exilij cauſâ perſpectâ, illum ad propria reduxit, & poſtmodum ſuum* Archidiaconum *ordinauit. Quâ dignitate obtentâ, ita in eius ſe geſſit adminiſtratione, quòd S. Viri opera prorſus muneris exiſtimationem, virtutum ſarcinâ, ſuperarent. Hinc ad gloriam tranſlato* Maximo Hiſpalenſi *Pontifice, Cleri, & Populi ſuffragiis in eius locum Antiſtes inauguratus, tantorum Populorum Regimini aſſiſtere, & inſiſtere, prout muneris onus expoſcebat incepit Sed cùm Decem, & Septem annis contra Arium, & eius ſequaces, vt robuſtus prælator Chriſti debellaret, & nequiuiſſet totaliter extirpare, quadam die poſt Matutinas feſſus quieſcens, aſtitit ei iuuenis præclarè reſplendens, ter vocans eum:* LAVREANE. *Cui B. Præſul reſpondit.* Adſum. *Iuuenis inquit:* Surge, recede ab hac plebe maligna, quæ te frui non meretur, & vade vnde audieris, & cum corona Martyrum peruenies ad gaudia Paradiſi. Noli tardare; hæc quoque Ciuitas flagellabitur fame, & peſte, carebitque pluuiâ ſeptem annis, donec pœnitens tuis Reliquiis illuſtretur. *Quo dicto Iuuenis euanuit.*

Archidiaconus Hiſpalenſis. *Epiſcopus.* *Hiſpalim deſerere iubetur.*

POST *hæc* B. LAVREANVS *ſurgens, corpore Chriſti, & ſanguine præmunitus, plebem alloquitur iniquam, à mane vſque ad horam Tertiam: & accepto baculo circuiens ciuitatem flendo clamabat:* Omnis hæc ciuitas in anguſtia erit multis diebus, donec pœnitendo, diuino reſpectu viſitetur. *Quo facto ciuitatem deſeruit, quo agente iter, cæcus quidam è via clamauit:* Sancte Dei illumina me, & ſequar te. *Qui dixit:* Si vis me ſequi, ego regam greſſus tuos. *Surgens cæcus cœpit eum ſequi, & ambo pariter ibant. Eo autem die poſt ſolis occaſum peruenerunt ad Maris portum, cui adfuit prædictus Iuuenis, inquiens:* Intra velociter, quia Rex Theudius

Cæcum in via illuminat.

te

te iussit insequi, vt redeas. *Tunc aperti sunt oculi caci, & dixit*: Obsecro Pater, quis est iste Iuuenis tam pulcher, qui te præcedit? *Sanctus dixit*: Christus qui te illuminauit. Vide ne alicui dixeris, *Ingrediente verò nauim, nullus Nautarum interrogauit*: Tu quis es *Nam pauor eos inuaserat.*

PERVENIT S. *Præsul breui* Massiliam *Galliæ vrbem, in Mediterranei Maris littore positam, vbi e naui soluens, vrbem ingressus filium cuiusdam Principis suscitauit, quem, & parentes, totamque familiam, & alios ciues ad fidem Catholicam reduxit; & veniens ad Italiæ portum, ibidem multos afflictos de diuersis languoribus curauit, & cæcos illuminauit. Deinde venit* Romam, *& à Beatissimo Papa* Vigilio *honorifice susceptus, illum facundissimo lætificauit eloquio, qui postmodum ex præcepto sanctissimi Pontificis in solemnitate Cathedræ S. Petri solemnia celebrauit; vbi egenum quendam senio grauatum, cuius à natiuitate genua, & brachia aruerant, integre restituit sanitati. Quo facto, vt auram popularem diffugeret* Turonem *Galliæ vrbem deuenit, vt* S. Martini, *cuius amore flagrabat, sacra pignora visitaret.*

Massiliã appulsus suscitat puerum.

Romam venit vbi paralyticũ sanat.

IGITVR *expleto huius pietatis officio, Iuuenis ille, qui fas est credi Angelus, eius martyrium nuntiauit, dicens*: LAVREANE constans esto: ecce *Totilla* Rex apparitores per omnes Prouincias misit, vt te interficiant, & caput tuum *Hispalim* deducant, vt perpetua si ffragio, ciuitas illa diu afflicta, valeat adipisci. *Ad hanc vocem confestim S. Præsul surrexit, ac prompto gressu, lætoque animo, quod iussus fuerat agere complenit. Nam à sepulchro* B. Martini, *oratione expletâ, regressus, ad locum sibi destinatum intrepidus iter arripuit, quem* Vallinum *in agro* Bituticensi *Oppidani compellant. Ibique missi sicarij à Rege perfido caput eius amputauerunt. Qui post sacrilegum facinus nimio pauore perterriti velut amentes, capite relicto, fugere cœperunt. Tunc Beatissimus* LAVREANVS *caput suum in manibus tollens, ibat post eos clamans*: Nolite fugere, sed hoc meum accipientes caput, *Hispalim* asportate ad eum, qui vos misit. *Qui corde valde compuncti ad S. Martyris pedes accedentes, & eius peccatum confitentes, & de eius manibus caput accipientes ad* Totillam *abierunt, cui illud stupefacti tradiderunt, omnia quæ euenerant recensentes.* Totilla *postmodum* Caput *sacratum* Theudio *demisit, qui magna deuotionis veneratione Ecclesia obtulit* Hispalensi, *ex quâ die vrbis fames, & epidemia cessauit, & terra pluuiâ cœlesti cœpit inebriari. Corpus apud* Vastinum *sepultum, postmodum in* Bituricensi *Ecclesiæ honorificum locum translatum est. Præstante Domino Nostro Iesu-Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit in secula, Amen.*

Angelus martyrij locum designat.

Illuc pergit, vbi coronatur.

Caput manibus defert.

Hispalim dimittitur.

Hæc sunt ACTA, quæ ex vetustis *Breuiariis Hispalensibus*, & aliis scriptoribus deducere potuimus; & licet in Nostris non inueniatur, S. LAVREANVM fuisse ab *Eustorgio* huius nominis II. Mediolanensi Episcopo, Diaconatus munere decoratum, id tamen constat ex *Actuario Mediolanensium Præsulum* à S. Carolo Borromæo collecto, & in fine sui *Instructiorij Pastoralis*, Antuerpiæ Anno 1586. editi, excusso, vbi *fol.* 319. ita leguntur: EVSTORGIVS II. *Græcus* FLORIANVM (*lege* LAVREANVM) *qui deinceps sanctitatis clarus laude Episcopus Ecclesiæ* Hispalensi *præfuit, ab vltima* Pannonia *profectum, domi excepit, baptizauit*, Diaconum *instituit, & literis erudiuit*, &c. Cætera quæ in Actis communia sunt.

A quo eruditur, baptizatur, & ordinatur?

SED quo *Anno* vitam amiserit gladio sicariorum, cùm ex Actis non constet, sciscitaberis. *Vassæus* à quo *Truxillo*, & recentiores Nostri eius agonem ad Annum D.XLIV. referunt. *Baronius* ad Annum D XLVIII. quem sequitur P. Quintana-Dueñas *supra fol.* 115. P. Biuar. ad Anoum D. L. apud quem *supra fol.* 399. §. 21. plura perleges. Ego pro *Baronio*, & *Hispalensibus* stare compellor.

Quo Anno occubuit Martyr.

CIRCA Martyris CAPVT *Hispalim* delatum, honorificéque susceptum, cuius aduentu vrbis famem, & pestem cessasse, territoriumque salutaribus fœcundasse pluuiis, nihil tàm certius, audi Epigrammatis fragmentum in meo MS. Codice Carminum:

Quo loco caput adlatum?

Conditur

Conditur hac capsâ CAPVT *sine corpore* LAVRI
Præsulis eximij, Hispalis *alma*, *tui.*
Impius ergo sacros ditauit CAPITE *Muros*
Rex Totilla *tuos Pontificisque tui.*
Corporis exuuias tenet alma Biturica, *quasque*
Eusebius *Præsul in sua Templa vehit.*

Andrea Sauffay error.

Cætera antiquitate corrosa, vix lectutæ locum admittunt, & protsus characteribus formam teliquere. Errauit toto cœlo *Andreas Saussayus* amicus Noster in *Supplement. Gallicani Martyrolog. h. d. fol.* 1141. *Tom.* 2. asserens, CORPVS etiam S. LAVREANI ad vrbem fuisse *Hispalensem* perductum. Illum ausculta: *In Vico* Vastino *agri* Bituricensis *passio* S. LAVREANI *Episcopi* Hispalensis, *illic à sicariis* Totillæ *Regis impiè obtruncati. Vbi & sepultus, magnus coruscauit diuina virtutis prodigiis.* CAPVT *autem eius gloriosum ab ipso post feralem ictum, triumphaliter ad locum vsque sepulturæ euectum, ab iisdem emissariis tantum portentum mirantibus, & de perpetrato scelere dolentibus*, Hispalim *honorifice deportatum fuit, vbi etiamnum seruatur, & colitur, cum toto* CORPORE, *quod subinde ad Sedem ipsam tandem reuectum, perpetuâ Populi deuotione frequentatur.* Tantum abest, vt hæc vltima verba vera sint, quòd hodie haut sciatur quo loci CAPVT Martyris post Hispanicum excidium occultetut, vt refert Quintana Dueñas *supra fol.* 116.

Caput ab excidio Hispanico ignoratum.

DE Sepultura datâ sacratissimo trunco Corporis S. Martyris ab *Eusebio Arelatensi* Præsule, post *Breuiarium, Truxillum, Ribadeneyra, Baronium*, & alios ista subnectit P. Anton Quintana-Duen. *d fol.* 116. verba: *Emissarij* Totillæ *tam compuncti Corporis B Martyris exuuias intra profundum spelai cauum condidere, vbi sacra pignora latuere, quæ sic Deus custodire decreuit. Ad hiatus ergo foramen vrsos quosdam custodes sacrati Corporis apposuit, qui nunquam speluncam deserentes, feris, & hominibus aditum defensabant. Sed tempore eueniente, cùm* Eusebius *Episcopus* Arelatensis *sæpius ad orandum post Matutinos ante sepulchrum* S. Cæsarij *prædecessoris prosiliret, ab Angelo de loco vbi situm erat* Corpus S. LAVREANI *Martyris, edoctus est. Qui confestim ad speluncam pergens, in itinere flumen inuenit, in quo iuuenis cum cymbula assistens, vt illam ingrederetur* Eusebio *præcepit. Qui flumine emenso, in agrum* Vastinum *soluens ad speleum accessit, cui vrsi obuij facti, diuinitus rem intelligentes* Eusebio *locum sepulturæ demonstrarunt. Qui sacrum* CORPVS *colligens ad propriam transtulit Ecclesiam, & honorifico sarcophago tumulauit.* A quo ista didicerit *P. Antonius* nondum diuino, cùm prorsus apud *Breuiaria Hispalensia*, & Scriptores superiùs relatos hæc relationis series deficiat.

Series Inuentionis sacrorum pignorum ab Eusebio Arelatensi.

INSVPER addunt *Vassæus*, *Marinæus Siculus*, & *Quintana-Dueñas*, quòd *Theudius* Hispaniæ Rex cognitis B. LAVREANI miraculis, relicto Arianismo fidem Catholicam suscepit, & *Templum* magnificum S. Martyris aduocationi construxit. Quod & fatetur Andr. Saussay in *Martyrol. Gall. h d. Tom.* 1. *fol.* 414 his verbis: *Quod cùm emissarij iniquitatis vidissent, metu perterriti ad fidem pœnitentiamque conuersi, & baptismatis vndâ expiati*, Caput *ipsum Martyris colligentes* Hispalim *magno honore detulerunt: Regique quæ facta fuerant retulerunt: qui sceleris admissi compunctus, atque ad pietatis studia conuersus, B Athletam præcipuo affectu deuotionis coluit; memoriamque eius, excitato insigni* Templo, *clarificans, se, Regnumque suum in ipsius peculiarem commisit clientelam.* Huius Templi fabrica penitus Sarracenorum imperio corruit. Hodie in Maiori Metropolitana Basilica, Capella S. Martyris nomini insignis dicata conspicitur. Nec non ad Portam vrbis Regiam *Collegium* Fratrum B. Mariæ de Mercede Redemptionis Captiuorum, etiam S. LAVREANO dicatum, quo Religiosa huius sacri Ordinis iuuentus sacras didicit literas ex præcepio.

Templa S. Martyri Hispali dicata.

S. ELIZABETH *Vidua*, Portugalliæ *Regina.*] Coniugem habuit *Dionysium* Portugalliæ Principem, sed corde Christum Regum Regem sponsum. Ob eius ergo miras virtutes, & miracula in Sanctorum albo abs Vrbano VIII. die XXV.

Maij

Martyrologia.

Maij Anno Domini M. DC. XXV. conscriptam fuisse refert Nonum Martyrolog. Romanum, hac serie: *Vlissipone* S. ELIZABETH *vidua Portugalliæ Regina, quam virtutibus, & miraculis claram* Vrbanus VIII. *in sanctorum numerum retulit.* Conueniunt Martyrologia *Franciscanum*, Arturij, *Lusitanum* P. Lupi, & *Hispanum MS.* P. Higuera. Nec non *Officium SS. Lusitanor.* Hymn. Vltim. sic:

> Lysiæ *quondam veneranda Mater*
> *Aduena, claudi, vidua leuamen,*
> *Pacis inuentrix, super astra regnat.*

ELIZABETHA.

Scriptores Hispani.

A Georgio Cardoso *fol.* 10. conscriptum, & in *Relation. SS. Portugall cap.* 33. *fol.*27. De ea ex Nostris Marcus Vlysipon. *In Chron. Minor.* 2.*p. lib.*8.*c.*15. §. 1. & *c.*26. *cum seqq.* Ieronym. Zurit. *Annal. Aragon.Tom.*1 *lib.* 3 *c.*19.& 43. & *lib* 4.*c.*12. P. Ioann. Mariana. *Histor. Hisp. lib.* 14.*c.* 5. Ieronym Blancas *in Commentar Rer. Aragon. Ann.* 1282. F. Ioann. Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.* 19.*c.* 19. & in Topograph. *lib.*22.*verb.* Conymbria *fol* 19. Eduardus Nunius in *Descript. Portugal. c.* 58. F. Ludouic. ab Angel. *in Viridar. Portugal. c* 87 *fol.* 231. Don. Roder de Acuna *Histor. Vlysipon.* 1.*p.c.*25 *n* 2. & 2.*p.c.*27.*n* 7 & 9.*c.*60. *n* 5.*c.*80.*n.*2.*c.*82 *n* 3. & 4. *c.*84 *n* 1.& 2 Ex Floribus SS. P Truxill. in *Thesaur Concionat.* 2.*p. fol* 1256. Villegas *Tom* 4 *Ribadeneyra Tom.*2. F. Didacus de Rossario *in Flor SS. Portugal.* qui eius vitam per synopsim scripsere, necnon prolixius *P. Ioannes Petrus Perpinianus* è S.I. *Tribus libris* comprehensam, & Coloniæ Agrippinæ editam *Anno* 1609. & concisiùs P. Antonius Vasconcellos In *Anaceophal. Regum Portugall fol.* 91. Ex Exteris Gonzaga de *Origin. Seraph. Religion.* 3.*p. in Conuent. Conymbricens.* Galter in *Tabul. Chronolog. secul.* 4 Elzear. in *Sacro Mont. Oliuet. lib.* 3. *cap.* 5. Aubert. Miræus de *SS. Isabell.* §. 2. *fol.* 46. Theodor. Godefrid *de Origin. Regum. Portugall.* Algezira in *Arbor. Epilog. Cornel.* à Lapide in *Comment. in Daniel c.* 13.*verb.* 62. Vuading. in *Annal. Minor Tom.*1.*Ann.*1235. § 13.*Tom.*2. *Ann.* 1252.§.6. *Ann* 1271. §.12. & 13. *Ann.*1282 § 13 & *Tom.*3 *Ann.*1311.§.6.*Ann.*1317.§.65. *Ann.* 1325.& 1336.§.3 & *seq* Valetianus de *SS. Fæmin. Ordin. Minor. lib.*5 Eius vitam Italam fecit *Iacobus Fuligati*, quam & Gallieam *Hilarion Costaus*, postque *Latinam* San-Marthan. *lib.*26. *Histor Genealogicar. Dom. Franc* Francisc. Victon *de Antiq. & Modern. vsu Canonizat. SS c.*28. Arturus à Monaster. in *Martyrolog Francisc. h.d. fol.* 274. Eius ACTA à *Vasconcellos* petemus.

Scriptores Exteri.

ACTA S. ELIZABETHÆ PORTVGALLIÆ Reginæ ex P. Antonio Vascõcellos S.I. Presbytero.

Parentes.

ELIZABETHA *sanctissima Regina, patrem habuit* Petrum Aragoniæ *Regem*, Iacobi, *ob eximiam sanctitatem, & bellicam virtutem, gloriosam Sancti pariter, & Oppugnatoris nomenclaturam adepti, filium; Matrem verò* Constantiam, *Manfredi Siciliæ Regis filiam, Federici II. Imperatoris neptem Regnante adhuc auo, Anno à partu Virginis* M. CC.LXXI. *in lucem edita est; præter solitum obuoluta, & vndique septa membranarum integumento (secundas Latini vocant) non sine admiratione, lætoque præsagio vitæ honestissimæ cui pelliceâ tunicâ succincta, claris rudimentis præludebat, ad paradisum quasi postliminio reditura. Exuuias igitur Mater argenteâ capsellâ inclusas, in suo thesauro custodiri iussit. Inditum illi, dùm lustralibus aquis oblueretur,* ELIZABETHÆ *nomen, ob recentem alterius* Elisabethæ *sororis auiæ paternæ* Violantæ, Andreæ *Pannoniæ Regis filiæ, memoriam: quæ non ita pridem illustri sanctimoniæ præconio floruerat, emisso, viuentis adhuc mariti facultate, castitatis voto. Illoque mortuo, insigne Nosocomium ædificauit, in quo vitæ reliquum consumeret, seruilibus vltrò addicta*

Natiuitas.

Nomen vnde inditum.

ministeriis, pauperum vsui opportunis, multis clara miraculis, ob idque à Gregorio IX. *Pont. Max. in Sanctarum numero relata est.*

Vbi nata est inter auum & patrem pacem firmauit.

HISCE *Parentibus; & quas attigimus circumstantiis, orta, auum* Iacobum *tanto perfudit gaudio, vt positâ simultate, cum* Petro *filio Optimus senex gratiam statim redintegraret; neptemque pacis domesticæ arbitram, & sequestrem in suam Regiam ducendam curauit studiosissimè alendam, omnique virtutum exemplo diligentissimè imbuendam. Et facto præstitit, ne honorificum illius vaticinium vanum redderetur, quo solitus prædicere: suam Neptem clarissimum Aragonensis Regiæ splendorem haut dubiè futuram. Illam,* Iacobus *naturæ concedens, sextum agentem annum reliquit. Mox domum Patris reducitur, vbi tenerâ in ætate se ipsâ maior, quid in robustâ factura esset, non obscurè indicabat, eundem viuendi morem seruans, tota ad modestiam composita, præceptorum quæ in auitâ aulâ didicerat, non oblita. Octauum annum attingens, diurnum, ac nocturnum horarum Canonicarum pensum studiosè reddebat: ita in egenos, quorum miseriis compatiebatur, liberalis, vt quidquid per ætatem liceret, illis suppeditaret, mirante Patre, prosperosque suarum rerum successus filiæ meritis acceptos referente.*

Virtutis indicia in infantia.

A multis petita, Dionysio despondetur.

HAVT *poterat tàm eximiæ sanctimoniæ splendor inuidè obtegi, quin transluceret, clarissimique gratiæ, & naturæ dotum radij orbem peruaderent. Multi illam magno ex Latio, totâque petebant Europâ in vxorem; Neapolitanus videlicet, & Britannus Principes, missis in eam rem, eodem tempore, Oratoribus. Hæ tamen preces & si honorifica, Aragonio graues admodum apparebãt, ne amantissimam à se filiam ablegare cogeretur:* ELIZABETHÆ *grauiores, vt potè humana præ diuinis pili facienti, Regiosque thalamos purissimos Diuini Agni nuptiis posthabenti. Mortuo paulo ante in Lusitania* Alfonso III. *Regni clauum moderabatur eius filius* Dionysius*: qui vbi primùm rerum potitus est, nihil habuit antiquius, quàm Tres Nobilissimos Aulicos* Ioannem Velho, Ioannem Martinium, *&* Vascum Pirezium *ad Aragoniæ Regem, Barcinonæ tum temporis commorantem, Oratores destinare; qui enixè* ELIZABETHAM *in Lusitaniæ Reginam peterent. Hæsit valde dubius Aragonius, quem potius è Tribus petitoribus sibi generum eligeret: Tandem re melius consideratâ* Dionysium *Principibus* Salernitano, *&* Britanno *non temerè prætulit. Hi enim Regnum adhuc sperabant; Ille verò possidebat: nec tàm arcto sanguinis vinculo, sicut duo priores, iunctus erat; vt non nisi interpositâ Sedis Apostolicæ auctoritate* ELIZABETHAM *duceret. Feliciter adiudicata, lite dubia, Lusitanus,* Ioannes Velho *legationis princeps, ex traditâ sibi ad absoluendum negotium potestate, ne victor victoriâ vti nesciret,* ELIZABETHAM *nomine* Dionysij *in vxorem accepit: decreto statim die, & ordine, quo viæ se expediret, Aragoniamque desereret. Res tàm benè transacta Regem, vniuersamque* Lusitaniam *mirificè exhilarauit, excellentissimam Reginam, veluti de cœlo lapsam, expectantem.*

Legati Portugallenses ad Aragoniũ Regem.

Conclusio matrimonij.

Deducitur in Lusitaniam.

VT *primùm profectionis tempus aduenit, magno, vt par erat, comitatu, charissimum pignus Pater ad* Castellæ *vsque fines secutus, vix præ lachrymis ab eius colloquio auulsus est; illam ibi amitinus* Sancius *perhonorificè excepit, bellique negotiis distentus, fratrem suum Iacobum viæ comitem dedit, & Castellæ proceres nobilissimos.* Brigantij *in confinibus Lusitaniæ constiterat* Alfonsus *Regis* Dionysij *frater, Episcopis, Dynastis, & nobilibus stipatus. Huic tradita* ELIZABETHA, Trancosium, *quo se Rex contulerat, deducta est; vbi tàm felices nuptiæ incredibili omnium lætitiâ, & plausu celebratæ,* Augusto *anni humanæ salutis* M. CC. LXXXII. *Assignantur illi à Rege peculiares reditus ex certis Oppidis (vt mos est in Lusitania) amplissimi: peculiares Aulici, & Ministri. Non mutarunt noui honores pristinos* Elisabethæ *mores; imò ab illis nec transuersum digitum, aut latum vnguem discedens, Diuino aspirante Numine, Duodecim annorum ætate disparia numerosè temperans, delicias temperantiâ, gaudia lachrymis, holosericas & aureas vestes voluntariâ maceratione, diuinisque*

Nuptiæ Trancosij celebrãtur.

diuinisque precibus ingeniosè commiscebat ; & animum in Deum transferens, Regis obsequio non deerat.

Quo ordine disponebat tempus ad preces, & alia pia opera.

HVIVS *rei gratiâ diurnum tempus distinctè, & ordinatè disposuerat. Ab strato surgens, Matutinas preces, & Primam recitabat ; paratis mox in Sacello ad rem diuinam Sacerdotibus, simphoniacisque, sacro, flexis genibus, religiosè aderat : exosculataque facientis manu, pro diei ratione munus, ne vacua appareret, afferebat ; ad reliquas deinde horas Canonicas absoluendas (quem morem perpetuò seruauit) reuertebatur ; quibus pro corollario Virgineas precationes, ac funebres addebat. A prandio iterum Sacellum adibat ad Vesperas audiendas, & quod suis deerat, recitabat, remotisque arbitris cœlitum colloquio vacabat, & libros ad pietatem institutos euoluebat, fluentibus vbertim lachrymis, mirâ liquefacti animi teneritudine. Ad muliebres deinde artes, ne ipsa, domesticæque famulæ otio diffluerent, se conferebat ; quibus exemplo prælucens propriis manibus sacram aræ supellectilem operosa conficiebat. Expiatis piâ detestatione maculis, frequenter ad Augustissimam Eucharistiam accedebat. Hæc* D. ELIZABETHÆ *fuerunt studia : his occupationibus ex Apostoli consilio tempus redimebat ; quin aulæ curam omitteret, cui benè instituenda industria neruos sedulò intendebat.*

Mira Reginæ abstinentia.

QVEMADMODVM *orandi studio, nimiopere dedita erat, sic orationis assеclam abstinentiam diligenter obseruabat, ne distentum lautis epulis corpus, mentem ad Superos euolantem, deorsum traheret. Nam præter statos ab Ecclesia per annum esuriales dies, Tres singulis hebdomadis, ieiunio transigebat ; integrum Christi Domini Aduentum ; à die etiam D. Ioanni sacro Baptista, vsque ad Virginis Assumptæ ferias ; huic subinde Angelorum (vt appellant) Quadragesimam adiungebat D. Michaelis festo claudendam. Et quasi per hæc indulgentiùs secum ageretur, diebus Veneris, & Saturni per annum Deiparæ, Apostolorumque priuilegiis, solo pane, & aquâ vires vtcumque reficiebat. Longius hac in re progrederetur, nisi progressura aureum mediocritatis frænum Dionysius iniiceret. Norat prudentissima Regina inter opiparas, ac saliares mensas vermes scaturire, & mollibus serici vestibus vitia libentius cubare. Illud eius abstinentiam non leuiter commendat :* Alanquerij *ob perditam valetudinem Medici Reginæ præscripserunt, morbo id postulante, vt vini modicum degustaret : illa tum, quod vnicè abstemia, tum quòd ad valetudinem superuacuum reputaret renuit (in more enim positum Lusitaniæ Regibus, nedum Reginis à vino esse penitus alienos) mirum sanè : pristinâ Canæ Galilaicæ metamorphosi renouatâ, bis clientæ vrceolum frigidæ attulerunt, bis diuinitus in generosum vinum frigida versa est.*

Aqua in vinum bis mutata.

Largitas in pauperes, & hospites.

IN *leuandâ pauperum miseriâ, quos vel durior egestas oppresserat, vel atrociter afflixerat morbus, aut immitis fortuna iactauerat, adeo frequens extitit, & munifica, vt crebra largitiones opes excedere viderentur ; nullus Reginæ liberalitatem non sentiebat ; hoc enim eleemosynarum dispensatori edixerat. Non pauci sub specie egestatis illam adibant ; non tàm ob lucrum, quàm eius conspectu stipem piâ magnificentiâ largientis recrearentur. Peregrinos, præsertim exteros non solum hospitio humaniter recipiebat, sed nauis indutos vestibus viatico iuuabat. Omnibus, tàm virorum, quàm fœminarum cœnobiis, iuxta illorum copiam, vel inopiam, annonam diuidebat. Nec intra Regni limites Regia liberalitas circumscribebatur ; fines prætergressa, externos benemerendo sui memores faciebat. Nobilibus præcipuè prudenter inuigilabat, qui reflante fortunâ, ex magnis opibus, in miseriarum angustias exciderant. Facta certior plurimas in Regno esse honestas fœminas, & vulgi non paucas inopiâ laborantes, ob idque fortassè non procul à Charybdi, multam illis vestem per fide dignos distribuit, multasque honestis nuptiis collocauit. Et quamuis omni tempore, esurialibus tamen feriis, eius pia liberalitas triumphabat. Illam sacrosanctâ hebdomadâ videres vili amictam veste, solemnibus Ecclesiæ sacrificiis, ac precationibus religiosè adesse Quadragesima diebus*

Veneris, Tredecim egenis pedum sordes obsequiosa adluebat, infixo plantis osculo, nouisque operiebat indumentis. Id ipsum ex Christiano ritu, sacri Iouis die, totidem fæminis præstabat: illud tum accidit mirabile.

A cancro, & ictu fæminam, & virum sanat.

ALTERVM *pedem quædam protulerat lauandum, alterum verecunda abscondebat enormi cancro exulceratum, putrique fætore penè exesum, peruicit Reginæ pietas, & fætidum vlcus digitis leniter contrectans, lauat, abstergit, fouet, osculatur, sanitatique restituit: quod ægra vbi primùm domum rediit, doloris expers, admirabunda considerauit.* Scalabi, *Feria VI. Maioris hebdomadæ solitum hoc ministerium peregerat; cæterisque abeuntibus, in aula vnus remansit debilis, alienæque opis indigus. Offendit eum ianitor, iraque efferuescens: Quid tu pergis (ait)* tam graui morbo nobis molestus esse? *& ministrante subito furore arma, baculo miserum dedolauit. Factum monita Regina à domestica fæmina tulit permolestè: adduci coram se iubet, suis ipsa manibus icto adhibet medicamenta, & peculiarem illius curam deinceps haberi imperat: qui tamen die postero* ELIZABETHÆ *ob recuperatam valetudinem gratias sanus retulit.*

Nummi in rosas versi.

QVAM *grata Deo fuerit hæc in egenos benignitas, gratiosum miraculum declarauit, vel à pueris alphabeticis in Lusitania solitum inuicem referri. Magnam aliquando pecuniæ copiam pauperibus diuidendam, collecto vestis sinu, ipsa gerebat. Accurrit* Dionysius *Rex; quid rei sciscitatur?* Rosas *inquit* ELISABETHA: *Rosæque explicato sinu, per hyemem alienis mensibus pulcherrimo colore diuinitùs efformatæ, apparuerunt. Ob cuius memoriam Rosas sinu explicans solita depingi, & in Cœnobio S. Claræ ex portis quædam à* Ro*sis nomen habet, ob crebras ibi factas egenis largitiones. Ob has, tantùm diuitias, & pecuniam æstimabat, vt maior ex bene impensis Diuino Numini gloria accresceret, & quæ sibi frugi moderataque, ad illas contemptis opibus pietate singulari profusa erat. Vnde si frustratum iri hanc opem cerneret, teruntij diuitias æstimabat.*

Maritum cum fratre conciliat.

GRAVITER *dissidebat à Rege* Dionysio *eius frater* Alphonsus, *periculosâ de reditibus lite, non sine sanguine dirimendâ: suis expensis Regina amicitiam auro pretiosorem redemit, Cintram, aliaque Oppida in Lusitania, & amplos in illis reditus marito lubentissimè remittens. Præcipuum Reginarum munus esse intelligens, iratos in populum & clientes Regum animos mulcere, officiique admonere, & hostiles fraudulentorum mutuò insidiantium telas clarissimis veritatis radiis retexere; in hunc scopum omnes cogitationes destinabat. Regem monebat frequenter, suadebat efficaciter, beneuolum animum, mentemque benignam in benemerentes acciperet: nec aures falsis delationibus præberet. Ipsa, si quos exasperatis animis discordare intelligebat, ad concordiam æquis conditionibus reuocabat, ne perplexis litium ambagibus, odioque Vatiniano tempus tererent, facultates exhaurirent, ac vitam in discrimen pertinaciter adducerent; largâque manu, si debitores iniuria damnum, vel quid simile, soluendo non essent, munera, & beneficia largiebatur, ne pacis conditiones medio in cursu retardarentur. Non tamen ob hæc, si quid iustitia omnino plectendum suaderet, districtoque vindictæ gladio resecandum (quod in fæminis maximè mirandum) crudeli pietate, ac iniqua misericordia protegebat; flexo in contrariam sententiam Regis animo.*

Pacis tenendæ studiosa.

PACIS *conciliandæ amor extra Lusitaniæ limites longè latéque extendebatur, in reliqua præcipuè Hispaniarum Regna, ne eorum Principes, dùm intestino odio mutuò deseuiunt, aliique alios omni conatu bello subiugare student, perfidis ex Mahometica fæce Mauritanis, non modicam adhuc Hispaniæ partem incolentibus, oramque maritimam continuis classibus infestantibus, & in insidiis excubantibus, delendæ Reipublicæ Christianæ occasionem imprudenter exhiberent. Illa patrem suum* Iacobum Aragoniæ *Regem, & generum suum* Fernandum Castellæ *Regem dissidentes, quod multi Principes frustrà tentauerant, ad veræ pietatis amicitiam adduxit: perfecitque vt Regem* Dionysium *vterque iustissimum dubiæ litis arbitrum fraternâ vnanimitate eligeret.*

oligeret, Regisque decretum, velut ex Delphico tripode, oracula audiret. Quod re ipsâ præstiterunt, & ob hanc causam Dionysium ELIZABETHA, posthabito otio, magnis expensis in Aragoniam secuta est. Eundem Dionysium Regem, ac Regem Castellæ Fernandum, ad triste bellum, tristiaque arma, nullos habitura triumphos, iam iam venturos, felicissimè sedauit.

Alphonsus sæpe patri pacificatus.

BIS, vel Ter Alphonsum Principem aduersus patrem Dionysium impiè rebellantem, & iuueniliter exultantem, Leyram, aliaque Oppida pleno dominio sibi vsurpantem, fracto impetu domuit, Regique obsequiosum tradidit: & ciuile bellum, quo in sua viscera Lusitania ferrum conuertebat, dùm tumultuariâ seditione, alij à Principe, à Rege starent alij, penitùs consopiuit. Tunc maximè, cum non procul Olysipone gliscere pugnam audiens, fundarum rotatu lapides contorqueri, districtum vibrari ferrum, quo mutuâ internecione patria funditus periret; mulam ascendit Regia Heroina, & per medias acies, mediaque tela volat impigrè, trahente mulam anteambulone, Tartareum populi furorem detestans, vesanam rabiem obiurgans, omnique sermonis eloquentiâ, profusis præ intimo cordis dolore, lachrymis; rebellem filium reprehendit: itque, reditque viam toties, nunc ad Patrem, nunc ad filium, quem, tandem reconciliatâ gratiâ, ad Patrem manum osculaturum, duxit.

Exulat ob delationem quòd filio faueret.

HÆ pacificationes non paruo Reginæ stabant: & quæ solùm ad aliorum concordiam natu videbatur, ab eisdem sibi exoriri discordiam, & conflari inuidiam sentiebat. A pessimis consiliatoribus ad Regem delata est, quòd Alphonso filio à Patre discordanti, belli subsidia, ac neruos occultè subministraret: occultaque Regis arcana Principi nudaret: idcirco omnia stratagemata eludi, ac è manibus toties elabi. Indignatus Rex vehementer adimit Reginæ Oppida, & reditus amplissimos: Alenquerum velut exulem relegat, illinc pedem efferre prohibet. Dictum factum; pares imperanti, abit in custodiam. Quod vbi per Lusitaniam vulgatum est, quantoperè bonorum animos perculerit, non facilè credi potest. Extemplò plures adeunt Reginam, in quibus arcium illius Prætores, semel, atque iterum precibus obsecrant; liceat armis ius prosequi, quousque indignum exilij decretum rescindatur, & immeritò sugillata indignitas recuperetur; domat fidelium clientium iram ELIZABETHA, lenitque ferociam, linquens hunc superis laborem, vni se Deo fidere, cui propitiando, die, nocteque studebat, voluntariis pœnis se macerans: integras hebdomadas simplicis aqua, ac panis ieiunio transigens, fusas interim ad Deum preces non intermittens. Per hæc Reginæ fides obryzo auro purior Dionysio apparuit: illam pristino honori restituit, & impensius veneratur: vt amantium iræ fortioris essent amoris redintegratio.

Illicitos Dionysij amores tolerat.

NON minor, imò fortassè, si muliebrem fragilitatem consideres, maior Reginæ prudentia, & constantia apparuit, dum illicitos Regis amores æquo animo tolerat. Maritalis enim tori oblitus, & Reginæ florenti in ætate omnibus dotibus suspiciendæ, suique decoris immemor, qui populis seruandarum legum esse debuerat exemplum, in varios pellicum amores distractus est. Regina, ac si illius sanctum ius non violaretur, eadem animi serenitate perstabat, mare per Halcyonia tranquillum diceres, suique immemor, solum Deum lædi sentiebat: & populum publico Regis exemplo pronum trahi posse ad flagitia: Quinimò ipsosmet ortos ex pellicatu liberos, non odio nouercali, sed materno amore, vt suos amplectebatur: seduloque nutriri, & erudiri curabat, mirâ in nutrices, & nutricios indulgentiâ, & liberalitate: criminationibus aures præbens obseratas. Obstupuit præclara ELIZABETHÆ patientia Dionysius: & concitatum rapidæ libidinis cursum fortiter inhibuit: inuiolatasque deinceps maritalis fidei leges, ad extremam vitæ periodum seruauit.

Aulicus pœnas luit de crimine in Reginâ confictо.

ALIENATO per id temporis Regis animo, procliue fuit, sinistrum quid de innocentissima Regina suspicari. Aulicus iuuenis acribus inuidiæ stimulis exagitatus, quòd alterius famuli, optimis moribus imbuti operâ & industriâ ELIZABETHA in subleuanda egenorum inopiâ frequentius vteretur, hoc ipsum, vt suspectum læsæ fidei, Regi falsarius sycophanta indicauit. Famulum

statim de medio tollendum decernit: Erga operariis in calcaria fornace laborantibus secreto imperat, vt quem primum nuntium ad eos miserit, momentò in ardentem fornacem comburendum, detrudant. Præmissus postea innocens iuuenis ad sibi destinatum incendium; forte in vicino Templo, signum dante tintinnabulo sacra Eucharistia adoranda, vt fit in sacro, accurrit; diuque ex paterna disciplina, quòd plura se obtulerint sacra, feliciter immoratur. Rei euentum cupiens scire Rex, eidem Quadruplatorem mittit. Vbi primùm calcarij Regiam agnouere tesseram, confestim ex condicto ligneis tridentibus, palisque bifurcatis hominem inuadunt, & manibus licet, pedibusque reluctantem, lachrymosaque vociferatione Regis auxilium inclamantem, in ardentem voracibus flammis calcariam deiiciunt. Quod vbi ex primo nuntio Dyonisius resciuit, defixus stupore hæsit; miratus diuino ex decreto, malum consilium consultori pessimum euasisse, & sanctissima Regina fidem à calamitosa fama cælum perniciosa fama vindicasse.

Constantia filia nupta Regi Castella obiit.

Primo partu filiam edidit nomine Constantiam, vt maternam auiam referret: illam Fernando Castellæ Regi huius nominis III. vxorem dedit, celebratis, incredibili vtriusque Regni gaudio, nuptiis, præmaturo Constantiæ obitu paulo post simili dolore condiendis. Scalabi Arambujam Elizabetha cum marito Dionysio petebat. Procedit illi obuiam Anachoreta, paucis Reginam velle obtestatus: qui factâ loquendi copiâ: Et si grauis nuntius (ait) tuas aures verberem, scias charissimum tuum pignus Reginam Constantiam celeri fato obiisse: illius imago subtristis meo in Sacello non semel occurrit, deprecans, de hoc te certiorem redderem: & quomodo eius anima Purgatorij igne torquetur: quem vt celerius euadat, interimque aliquantulum dolor mitescat, annuas Augustissimi Sacrificij suppetias à matre rogat, oratque. Postulatis abundè mater satisfecit: annoque peracto, Conimbricæ per somnium candida in veste, hilari vultu, filia Reginam proprio nomine compellans: Mater (ait) Elizabetha Mater, meritas tibi Superi, ad quos supplicio libera volo, gratias referant. Euigilat Regina, nec satis præ gaudio sibi constat: Sacellum adit: accedit sacerdos vita integerrima, annuum sacrificij munus absolutum esse referens: tum demum ob verisimilia indicia, prima vltimis numerose respondere cognouit Elizabetha XVII. Constantiam, XX. ætatis anno, Conimbricæ Alphonsum peperit Regis Dionysij successorem, & Regni hæredem. In singulos munifica, in communem totius Reipublicæ vtilitatem munificentissima erat: communium laborum, operumque particeps, rata id quod est publicum particulari semper præferendum Si Ædes sacra, aut Nosocomia ædificanda: si pontes, fontesque in publicum commodum construendi, præsto aderat in partem operis, & impensarum Regina. Quæ munificentia vsque adeò innotuerat, vt nobilis fœmina Almosterij non procul ab Scalabi Cœnobium S. Bernardi monialibus, aggressa ædificare, morbo præueniente moritura, Reginæ absoluendum opus commendauerit. Quæ pium legatum operosa lubentissimè acceptauit: ducto ad fastigium ædificio, assignatis in posterum largâ manu reditibus, relicto tamen Berengariæ ob cœptum opus nomine, & honore.

Matris vocibus à Purgatorij flammis liberatur.

Reginæ munificentia egregia.

Expositorum infantium ædem Scalabi perficit.

Scalabi quoque non aliter Igeditanus Antistes Martinus Brephotrophium expositiitiis præcipue infantibus alendis, ægrotantiumque egenorum remedio sub tutela SS. Innocentium cœpit extruere: inceptis tamen mors telam vitæ præscindens, obstabat. Quam sibi impendere Martinus videns, Reginam perficiendi operis hæredem relinquere non dubitauit, vltimis precibus obsecrans, laboriosam tanti operis hæreditatem adire ne grauaretur. Regina verò non solùm optatis annuit, sed capacius reddidit ædificium: reditus ad ampliores expensas auxit, legesque ad optimam administrationem dedit. Expositorum nutrices ad se accersebat, & infantibus cibos maternâ pietate porrigebat: & vbi per ætatem licebat, opificibus tradebat variis artibus erudiendos. Brephotrophium postea ab Innocentio VIII. Romano Pontifice Serenissimus Rex

Emanuel,

Emanuel, vt publico Scalabis Xenodochio iungeretur, impetrauit. Illud etiam eius magnanimitatem mirificè declarat, cœpta aliorum opera studiosè prosequi; ex quibus plus laboris, & expensarum oriebatur, quàm honoris, ac famæ, mille vijs à mortalibus quæsita: in solum enim Dei honorem, & animarum salutem, ac totius Reipublicæ vtilitatem, velis, remisque ferebatur. Nam Conimbricense S. Claræ Cœnobium paruis initiis, sacello, modicisque ædibus honesta fœmina struere cœperat: sed vires medijs in conatibus defecerant. Ædes, ac vicinum solum emit ELIZABETHA, & Diuæ Claræ, in quam miro amore ferebatur, Moniales amplificatis substructionibus aliunde acciuit: quas hospitio perhumaniter excepit: & beneuolentiæ ergò Regina, eiusque Regia nurus Beatrix accumbentibus perofficiosè ministrarunt: quibus cùm postea pari facilitate iucundissimè agebat. In eadem vrbe prope Regiam hospitium constituit, in quo Quindecim viros inopes, ac totidem fœminas alebat. Aliud in Oppido Nouarum-Turrium castimoniæ asylum statuit fœminis, quæ abiectâ turpi viuendi licentiâ Veneri nuntium remittebant.

Conimbricæ Monasterium S. Claræ ædificat.

ILLIVS in maritum Dionysium fidus amor, & obsequium, eo moriente, magis enituit. Verbis difficile complectar, quid Scalabi, vt Regem morbo leuaret, fecerit, quantum sudauerit, fusis ad Deum precibus, opportunis adhortationibus, vt eius animus ab omni scelerum macula liber, à corporis ergastulis, si ita visum superis, auolaret: quantis in pauperes largitionibus vitam illi prorogare, vel morituri flagitia redimere conata fuerit. Vt primùm Rex naturæ concessit, acerrimus quamuis dolor animum lancinabat, non fœmineo vlulatu tristem aulam adimplenit. Aureas vestes, & Regia indumenta exuit, vili S. Claræ sacco alacris induitur: & ad Regni proceres frigidum Regis cadauer circunstantes egreditur, ac tristi vocis sono, viriliter temperato: Cum vestro Rege (inquit) Viri optimi, Reginam interiisse credite, vna licèt geminato ictu duos mors abstulit: illum Regium in morem, superbis Equitum insignibus in tumulum componite. Vt ipsum mihi præstarem, alienâ ancillarum ope non indigebam. Ne miremini, squalido habitu circundata vltimum humanæ vitæ actum funebri choro pro viribus prosequar: vilis hæc tunica ad theatrale choragium satis est: hic funis, recens Dionysij funus in memoriam reducet: bissinum tonsi capitis velamen canam ELIZABETHÆ fidem testabitur. Expressit omnibus lachrymas abundanter insolitum spectaculum, quos prudenti sermone, æquo animo solata, mortuo Regi iusta pro dignitate soluit, nec pheretrum amplius deseruit: sed funebri pompâ ad Cistercensium Virginum parthenonem iuxta Odiuelas profecuta est: vbi corpus digno tanto Rege mausoleo sepeliuit, vltimaque verba dixit.

Verus in Regem coniugem amor.

EXEQVIIS ritè persolutis, Conimbricam se recepit, & ne suos omnino deserens, incomparabili tristitiâ afficeret; cum monialibus S. Claræ vota non emisit, sed peruio suis in ædibus aditu, factâ à Romano Pontifice potestate, inter illas familiariter versabatur, precibus recitandis vel canendis in odeo aderat; vilibusque parthenonis, vt ex voto, adstrictæ ministeriis, vt se tempus dabat, variaque subueniendi aliorum necessitatibus occupationes permiscebant. Ad Compostellanum Apostoli IACOBI Templum religionis causâ ire voluit, & modico comitatu, ac peregrino habitu profecta est. Ipsique Apostolo Die sacro præsens adfuit, sacras exuuias venerata, oblatis pretiosissimis donariis, qualia ibi visa nunquam peritiores affirmabant. Inter quæ pretiosis lapillis conspicua corona radiabat: arte laborata vestes, insertis maioris, minorisque famæ vnionibus, omnium, quas Regina habuerat, lectissimis. Pontificis etiam solemni apparatu sacrificantis vestes, auro, gemmisque rigentes, ac Regia peripetasmata Lusitaniæ, & Aragoniæ stemmatibus æquâ portione diuisis, adsutis phrygionum opere gemmis spectabilia: præter generosam mulam freno aureo, ac gemmifero, barbarico operimento mirabilem, summamque pecuniæ vim.

In S. Claræ Monasterium se abdidit.

Peregrinatur Compostellam, & Apostolo munera offert.

COMPOSTELLA rediens ad parentandum iterum, anniuersariasque inferias

inferias Dionysij *cineribus reddendas, filio* Alphonso *Regi, Regnique Principibus stipata* Odiuelas *petiit Quibus redditis*, Conimbricam *regressa est, ad perficiendum S. Claræ parthenonem. Mundum muliebrem, torques, argentea, aurea, gemmeaque dona, in pensilia; aut stabilia candelabra, in cruces, ac sacros calices vertit: Regias opulentiæ singularis vestes, in amicula Sacerdotum, & Ararum ornatum: Regnique Templis, pro vniuscuiusque inopiâ in vsum singula diuisit. Fabricari sibi iusserat ex operoso marmore sepulchralem arcam: ueritaque ne restagnans hybernis alluuionibus Monda extra ripas de more effusus S. Claræ Templum inundaret; in superiori parte Templi nonum ædificauerat Odeum. Verum nullis viribus, aut machinis fabri illuc prægrandem arcam attollere valebant:* Quid desperatis (*inquit* ELIZABETHA) moliendo ponderi manus admouete, meas ego, etsi aniles, pariter admouebo. *Dixit, & arcam leuiter baculo impellens, veluti modico gubernaculo sursum adductam, optata in sede, vbi illam hoc tempore intuemur, facile collocauit. Quæ vix lucis vsurâ fruens, in primo vitæ limine patrem Petrum, & Iacobum auum Aragonensium Reges inter se dissidentes, vagitu ad concordiam reuocauit, vt exitus principio aptissimè responderet, in pacis victimam se obtulit moritura. Inter duos* Alphonsos *Lusitaniæ, & Castellæ Reges, hunc generum & sobrinum, illum socerum, & auunculum, iactis belli seminibus, parum aberat, quin crudelibus præliorum incendiis, intestinisque Regnis, vtraque Regna penitus conflagrarent. Tristis harum rerum nuntius Reginam plusquam credi potest, commouit. Itaque imminentem eladem celeri remedio auertendam existimans, ne serò cum Phrygibus saperet, principiis obstare decreuit: & quamuis dissuadentibus domesticis, ne affecta ætate longi itineris molestias, immodicis per æstatem caloribus, incommodissimè pateretur:* Stremotium, *vbi tunc filius* Alphonsus *degebat*, Conimbricâ *proficiscitur, vt pacato filio ad Castellanum suum nepotem se conferret: nec prius incœpto desisteret, quam eorum animos precibus, & auctoritate ad concordiam omnino flecteret; quamuis & sanguine, ac vitæ instaret, animamque sub graui ardui negotij face exhalaret, tantus erat pacis, & concordiæ amor.*

Omnia sua in sacram suppellectilem expendit.

Sepulchrale saxum tactu eleuauit.

Pacis, & concordiæ desiderium.

IN *Oppido enim* Stremotio, *contracto tùm caloris æstiui iniuriis, tùm ex itineris iactatione, morbo, scripto prius testamento coram* Alphonso *filio, ac* Beatrice *nuru, expiatam sæpius sacrâ exomologesi animam, Augustissimique viatici pane confirmatam, placidissimè efflauit IV. Nonas Iuly, Anni* M. CCC. XXXVI. *pacis egregia caduceatrix, Quinto supra Sexagesimum ætatis anno, maximo totius Reipublicæ desiderio, & dolore, cui conseruandæ, & augendæ, vsque ad vltimum anhelitum se vtiliter expendit. Corpus quamuis succi plenum, & ex ardente per æstatem calore,* Conimbricam *ad S. Claræ Monasterium delatum est, nullo fœtoris indicio, sed mirâ insoliti odoris fragrantiâ. Miraculis eximiè claruit exindè non paucis, tribus præsertim, quo die sepulchro condita est, in publicas eiusdem parthenonis tabulas relatas. Quibus permotus Rex* Emanuel *à* Leone X *Pontifice Maximo obtinuit, vt illius obitus Dies in Conimbricensi Diœcesi Missarum sacrificio ac solemnibus ritibus celebraretur. Quam facultatem postea* Ioanne III. *Lusitaniæ Rege exorante,* Paulus IV. *Pont. Max. ad omnes Portugalliæ prouincias benignè dilatauit. Tandem* Philippis III. *&* IV. *Catholicis Regibus instantibus, Anno Iubilæi, & nostræ salutis* M. DC. XXV. *totius Christiani Orbis concursu, & applausu ab* Vrbano VIII. *ritè inter Sanctos adscripta est.*

Moritur.

Sepelitur.

Beata renuntiatur.

Inter Sanctos refertur.

Hactenus ACTA quorum ecphrasis communis est apud omnes Scriptores tàm Exteros, quàm Hispanos, ita vt in illis nulla relationis pars probationem desideret; maximè stantibus Lectionibus, quas pro huius S. Reginæ festiuitate decantandas summus Pontifex *Vrbanus VIII.* concessit, vel toto Orbe Christiano ad libitum recitandas permisit, & *Innocentius X.* Pontifex Maximus in fine *Breuiarij* à se recogniti cum proprio officio imprimendas mandauit. Ad S. Reginæ Reliquias hocce Poëta Lusitanus conscripsit carmen.

Officium conceditur recitandū in Ecclesia ad libitum.

Mille

Mille catenatos pateris Matrona labores,
Viuens mille subis funera, mille cruces.
Post obitum sacri tumulo referuntur honores,
Vita olim vilis, mors pretiosa fuit.
Agmen ad exequias gemmantibus aduolat alis:
Miraque solemni voce parentat auis.
Relliquiæ manant oleæ cœlestis oliuo,
Spirat ab extincto corpore dulcis odor.
Mille modis olim fuit æmula vita Tonanti:
Æmula funeribus busta Tonantis erunt.
Det pietas aurum. Mens aurea despicit aurum;
Donet opes. Magna despiciuntur opes.
Regna det & titulis ingentia? reddat honores?
Grandia cum titulis sub pede regna iacent.
Repperit in loculis cœlestia dona superbis,
Plena sacri, dixit, Numinis ossa dabo.
Et dedit, ambo sacro ne possent munere vinci,
Relliquias donant pro pietate suas.
Aurea sic pietas victa est pietate duorum,
Et nihil vlterius quod dare possit, habet.
Denique adhuc certant; pietas vincare necesse est,
Te nisi cum cœlo prodiga tradideris.

Plura alia carmina edidit *P. Antonius Vasconcellos* post S. Reginæ vitam, quæ si eruditus perlegere voluerit, apud illum inueniet.

STREMOTIVM, siue EXTREMOZIVM. Oppidum Hispaniæ in Regno Portugalliæ non obscurum, inter *Eboram*, & *Portalegre*, ab eis, & ab *Eluensi* vrbe ad VII. Mille pass. Hispanicos dissidens, vrecolis fictilibus rubris pretiosissimis, quos *Bucaros*, vocant, nobile, de quibus Eduardus Nunius in *Descript. Portugall c.23.* *Topographia.*

S. INNOCENTIVS Martyr.] De quo Beda, Vsuardus, Ado, & alij recentiores, à quibus Cæsar Baronius in *Martyrolog. Roman. h.d.lit. D.* Quibus conueniunt Martyrologia Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P.Lupi.* Italum *Constantij Felicis* & aliorum. Hunc fuisse martyrio coronatum cum aliis *Triginta* Sociis, quorum res gestas nullus scripsit, nec quo Anno eorum martyrium euenerit, patescit. Igitur S INNOCENTII pignora Româ Hispaniam remisit ad Fratres Excalceatos SSS. Trinitatis, & eorum Generalem Ministrum cum aliorum Sanctorum lipsanis *P. F. Ioannes ab Annuntiatione* S. Vrbani VIII. Pont. Max. Confessarius, inter Monasteria sui ordinis apud Hispanias fundata, distribuendis, & INNOCENTII pignora Martyris Conuentui *Pampilonensi* obtigit, vbi adhuc honorificè requiescunt, & cultu debito venerantur: vt omnia hæc patent ex literis Apostolicis & Testimonialibus diplomatibus sæpius in hoc opere à Nobis recensitis. C. *Martyrologia.* *Vbi sacra Pignora.*

III. NON. IVLII.
DIES V.

A TOLETI S. ADEODATÆ *Virginis, Sanctimonialis Ordinis Benedictini, de qua S. Gregorius Magnus celebre consarcinat elogium; quæ postquam innumeris floruisset virtutibus, & supernaturalibus ornaretur fauoribus, deposito terreni ponderis sacculo, cœlestem induit chlamydem puritatis, apud Hetruriam Italiæ.*

B *Apud* Tarraconem *Hispaniæ celebre ipsius vrbis* Dedicationis *Ecclesiæ festum, anniuersario repetitur officio, & plausibili annuatur affectu.*

NOTÆ.

A. ANCTA ADEODATA Virgo Toletana.] Hanc sanctissimam Benedictini ordinis alumnam, & Toletanæ vrbis ciuem, multis *B. Gregorius Magnus* extollit encomiis: & licet apud ipsum de loco originis, & ciuilitatis nulla sit mentio, illas Luitprandus in *Chron. Ann* 611. *n.* 11. vbi P. Ieronymus Roman. *fol.* 300. & D. Thom. Tamayo *in Not. fol.* 33. specifice hoc elogio præscribit: ADEODATA *Virgo Sanctissima* Toletana, *Monialis Benedictina floret, ad quam olim* S. Gregorius *scripsit.* Hinc notandum est, errasse *Higueram*, credens ex textu *Luitprandi* S. Virginem, apud *Toletum* demoratse *Monialem*, ibidemque babitum induisse Nam vt ex Epistolis *Gregory* liquet ad S. ADEODATAM missis, constat iam ad *Italiam* demigrasse, & apud *Lunensem* vrbem *Hetruriæ* constitisse. Quod & patet ex *Epistol.* 28. *lib.* 7. quâ S. Pontifex scribit *Venantio* Episcopo *Lunensi*, vt contentionem ADEODATÆ Virginis ancillæ Dei, & *Fidentia* Matris componat. Quod perperam committerer Pontifex *Venantio* Episcopo Italo, & à *Toleto* tàm valdè remoto, nisi Virgo sanctissima, & eius mater intra ipsius Commissarij Episcopi vrbem existerent. Maximè quia ex ipso Epistolæ exordio, S. Virginem Romam ad *S. Gregorij* pedes, pro explicatione suæ querimoniæ pertexisse, colligitur. Secundo etiam patet ex *Epistol.* 64. *lib.* 8. quâ B. Pontifex scripsit *Hilario* Notario, vt Nauem ADEODATÆ Abbatissæ datam pro sustentatione sui Monasterij, tueator. Quod, si apud *Toletum*, vt somniauit *Higuera*, Abbatissam ageret ADEODATA, minime *Gregorius* Nauis tuitionem *Hilario* committeret, nec Nauem Virgini emitteret. Ideò *Luitprandi* sensus erit, quod ADEODATA fuit origine TOLETANA, & apud *Lunensem* vrbem *Hetruria* Christo adhærens, ibidem spiritum Sponso reddidit, vbi miraculis florere cœpit. Hoc & probatur sequenti Epigrammate, quod inter MSS. *Auli Hali* mei reperi, hoc lemmate:

Error. P. Higuera.

Probatur I.

Probatur II.

Probatur III.

PRO

PRO S. ADEODATA VIRGINE Toletana, Octastichon.

Hic ADEODATÆ *requiescunt pignora Sancta,*
Quæ Benedictinâ *veste fruitur ouans.*
Toletum *deserens ad* Lunæ *transuolat oras,*
Quâ sistens, Christo viscera Virgo dedit.
Gregorij *tandem Papæ præcepta subiuit,*
Cuius & huic frequens littera sæpe fauet.
Tertius en dies illam rapuit vbere fœtu
Nonas Quintilis, quo petit astra flagrans.

De Nostra hac sanctissima Virgine nullus præter *S. Gregorium*, *Luitprandum*, & MS. *Epitaphium*, memoriam fecit, quod & fatentur *P. Higuera*, & *D. Thomas Tamayo* in locis supra citatis. Hinc eius ACTA ex eorum relatione conscribere compellimur, vt instituto, pro vt promisimus, pareamus. *Acta nullus scripsit.*

ACTA S. ADEODATÆ VIRGINIS Toletanæ in Hispania, & Abbatissæ Lunensis in Hetruria, ex B. Gregorio Papa, & aliis.

ADEODATA *ex illustrissima* Gothorum *gente progenita, apud vrbem* Toletum *in* Hispania, *parentibus clarissimis, orta est. Quæ cùm tempore debito sacris tingeretur lymphis Catholica, crescentibus annis, admirabile de se dedit vrbi Regiæ sanctitatis specimen. Illic sanctimonialium Virginum cœtibus adhærens, sacrioribus edocta mysteriis, & sanctioribus irretita disciplinis, sic vitæ normam texuit ad gloriam, vt prorsus inter coæuas sanctitudinis nomen arriperet. Sed hoc tempore, parentibus in* Italiam *pergentibus, sanctissima Virgo parentum insequi vestigia feliciter est compulsa: qui apud* Lunensem *vrbem* Hetturiæ *sedem figentes, protinus nobilitatis suæ splendorem Lunensibus monstrauére. Hic* ADEODATA *pietatis studia quærens, cùm animus Christi saucius amore quiescere non valeat, virginum vestibula perscrutatur, & inuento thesauro læta, illarum cœtus adauxit, ideoque sanctimoniâ, & ætate crescebat. Quæ cognitâ sanctitatis famâ Gregorij Pontificis Maximi, cuius & in* Hispania *laudes deprehenderat, ad illum scripsit, communicans suum pro obtinenda gloria conatum. Cui sanctissimus Doctor in hæc verba rescripsit.*

Origo.

Italiam pergit.

Gregorio Magno scribit.

GREGORIVS ADEODATÆ Illustri.

Magnam nobis lætitiam gloriæ vestræ ingessit Epistola, quæ æternæ vitæ desiderium vos habere signauit: sed quia huiusmodi studium fugitiua solet mundi gloria præpedire, hortamur, vt mentis vestræ saluberrimam deliberationem res quælibet transitura non reuocet, nec ab incepto eam tramite deuiet. Sed magis supernæ patriæ amor accendat, præmia mansura sollicitent, & ad venturi iudicis promissionem certa semper aspiret, atque ex temporalibus æterna mercetur: vt ex hoc, & in vera gloria esse, & inter matronas possitis cœlestes adscribi. Reducite ad animos prosperitates temporum, multitudinem hominum, dignitatum pompas, matronarum gloriam, diuitiarum abun-

Cui ille respondet. Lib. 7. Ep. 54.

abundantiam. Attendite hæc omnia, vbi vel quid facta sunt, & ex hoc pensate, quòd nulla sunt; & quia qui ista diligit, somnium vigilans vidit. Hæc itaque recordatio, magna vobis debet esse instructio, quoniam pro magno diligi non debet, quidquid fine concluditur. Illa ergo petenda, illa summopere diligenda sunt, quæ nec inuenta transeunt, nec adepta deficiunt. Sed quia ad horum desiderium anhelare sine diuinæ misericordiæ gratiâ nullus valet, oramus Omnipotentem Dominum, vt hæc vobis, & eligendi velle, & posse tribuat obtinendi: quatenus & hic vos in suo viuere timore concedat, & postea in Sanctarum sorte recipiat.

Romam adiit.

CVPIEBAT *fortè S. Virgo vitam in solitudine Monasterij transigere, sed à* Fidentiâ *matre impedita desiderium adimplere non valebat, ideò Romam pergere constituit, &* Gregorium *interpellare, matrisque querimoniam eidem proponere, vt eius auctoritate disponeret, quòd Virginis sanctissimæ conatus efficacia ad debitum perduceretur effectum. Annuit Sanctissimus Pontifex Virginis petitionibus, & illam cum Epistola ad* Venantium *Episcopum Lunensem dimisit huiusmodi:* QVÆ fit ADEODATÆ ancillæ Dei, latricis præsentium, adnexus Fidentiam matrem suam querimonia, ex pagina petitionis oblatæ, quæ tenetur in subditis, fraternitas vestra cognoscit. Et quoniam æquitatis censura admonet, vt maximum conuersis, saluâ ratione, Episcopale debeat esse solatium, idcircò his fraternitatem vestram Epistolis adhortamur, vt prædictam matrem ipsius ad se faciat euocari, & tranquillâ ei adhortatione suadeat, ve facere sponte non desinat, quod legali potest ratione compelli: quatenus nec illa affligi, nec ista videatur præiudicium sustinere. Quæ si, quod non credimus, admonitionem vestram differre voluerit, prædictæ ADEODATÆ Religiosæ, contra eam, tuitionem impendite, atque vestris eam solatiis apud iudicem, vel quocunque vsus exegerit, instantiùs adiuuate. Et ita in exequendam vos hanc causam impendite, vt legali ratione constrictâ, inuita vrgeatur facere, quod spontè postponit. Memoratam verò latricem fraternitas vestra, ita seruatâ æquitate habeat in omnibus commendatam, vt vobis eidem tuitionem impendentibus, in eo, quem assumpsit, habitu, sine aliqua, Deo protegente, concussione permaneat.

Lib. 7. Ep. 18.

Fit Monialis Benedictina.

HIS *literis Pontificis* Venantius *roboratus quæstionem inter* ADEODATAM, & Fidentiam *matrem sedauit, ita vt in posterum S. Virgo Benedictini ordinis vestem assumptam fideliter retineret. Igitur à maternis obstaculis libera, & præceptis Pontificis auxiliaris sanioribus inhærens, totam se dedit cælestium rerum contemplationi, cuius mysteria suggerens, ad inenarrabilia virtutum cacumina peruolauit. Hinc Monasterij Abbatissa electa totius congregationis Virgines erudiebat, & ad perfectam Religionis assumptæ celsitudinem perducere laborabat. Cuius pietatis famam agnoscens Gregorius* ADEODATÆ *intuitu, Nauem Monasterio obtulit, vt eius necessitudinibus subueniret, & ne propter illam aliquibus gabellis grauaretur Cœnobium,* Hilario *Notario ita scripsit Pontifex:* Nauem in qua Vitalis præsentium portitor nauigat, ad dilectissimam filiam nostram ADEODATAM Abbatissam pro sustentatione Monasterij sui emissam, cognoscas. Quâ illuc veniente, hac tibi auctoritate præcipimus, vt ita eam in cunctis tuearis, atque ab omni angariâ, vel onere exuere, excusareque festines, ac si specialiter nostra sit. Nam nostri causâ, in eodem Monasterio tanta congregatio, Deo propitio, degere comprobatur, vt plus illi solatiari, atque concurrere, quàm nostræ in omnibus festinemus Ecclesiæ. Et ideo postquam voluntatem nostram experientia tua, circa prædictum Monasterium, talem esse cognoscit, ita se in tuitione supradictæ Nauis impendat, vt te illic posito, nullam moram, vel impedimentum ab aliquo valeat sustinere. Nam si, quod non credimus,

Et Abbatissa.

Lib. 8. Ep. 64. Nauem S. Gregorius emittit.

Illam à gabellis liberat.

credimus, in aliquo negligens esse tentaueris, vehementer te nostram noueris offensam incurrere.

POST *hæc sanctissima Virgo spiritum ad Dei obsequium exhibendum strictiùs erigens, Monasterium in domo, quam sui iuris habebat apud vrbem* Lillabiranam *extruxit, cuius Altari Reliquias à B.* Gregorio *efflagitauit enixè, nec non licentiam consecrationi Ecclesiæ. Omnibus etenim Pontifex consensum præbens, ita* Decio *illius vrbis Episcopo scribere destinauit:* ADEODATA gloriosa fœmina petitoriâ nobis insinuatione suggessit, quod habetur in subditis. In domo siquidem iuris sui intra ciuitatem Lillabitanam, Monasterium ancillarum Dei à solo, se pro sua deuotione fundasse, quod in honorem B. Petri Principis Apostolorum, & SS. Christi Martyrum *Laurentij*, *Hermetis*, *Pancratij*, *Sebastiani*, & *Agnetis* desiderat consecrari. Et ideò frater charissime, quia in tuo memorata constructio iure consistit, si nullum corpus ibidem constat humatum, perceptâ prius donatione legitimâ Ecclesiam illam consecrare non differas, absque Missis publicis, & cætera secundum ordinem. *Quo peracto* ADEODATA *postmodum cœpit clarere virtutibus, & eueniente mortis die tandem ad cælestis sponsi amplexus festinauit* Tertio Nonas Iulij *Anno Domini* DC. XI.

Monasterium aliud construit.

Lib. 8. Ep. 63. Illius consecrationē efflagitat.

Huius Sanctissimæ Ciuis Toletanæ memoriam etiam omisit *P. Antonius Quintana-Dueñas* in Historia SS. Toletanorum, fortassis quia non sic hæc digesta cognouit; sed parcendum eruditissimi Patris senectuti, & ægritudinibus, quibus oppletus ad illam scribendam accessit. Sed quod plus est nec *P. Ieronymus Roman de la Higuera*, nec *Comes Morensis* in suis MSS. Chronicis Toletanis vllam de ea commemorationem dedere. Cætera quæ in ACTIS communia sunt ex Epistolis S. Gregorij Magni, quibus adde *Epistolam* 43. *lib* 8. vbi Pontifex *Venantio* scribit, vt ADEODATAM nostram ordinet Abbatissam.

Scriptores Toletani S. Virginē omiserunt.

LVNA. Ciuitas quondam Hetruriæ celebris, & Episcopalis, ac inter primas antiquitate, & nobilitate, iuxta Liguriæ confinia, à Gothis solo æquata: manent tamen cum nomine vestigia apud oram Maris Thyrreni, & Macræ fluuij ostia. Ex illius reliquiis SARZANA proxima ciuitas condita fertur, eoque Sedes Episcopalis recepta est. Magnus illi portus inest, qui nunc *Il Golfo della Spezia* dicitur.

Topographia.

DEDICATIO S. E. Tarraconensis in Cathalonia.] Vrbs hæc TARRACO olim citerioris Hispaniæ caput, per Pyrenæos montes, quibus affixa est, vtrumque mare nostrum, & Occeanum attingens, Solorio Monte, Oretanis, Carpetanis, atque Assurum ingis definita, multas diœceses habuit contributas: in Cathalonia quidem, & in reliquis citra Iberum amnem regionibus, omnes: vltra verò Pampilonensem, Tyriasonensem, Calagurritanam, & Calciatensem, Segobricensem, Valentinam, Cæsaraugustanam, & omnes Insulas huic nostro mari finitimas. Huius igitur celeberrimæ vrbis, quam Scipionum opus fatetur antiquitas, primùm accepit prædicationem S. IACOBVS Hispaniarum Apostolus, quâ Metropolim constituit, vt fatetur Iulianus Toletanus in *Chron. Ann.* 36. *num* 5. *fol.* 7. & refert P. Biuar. in *Not. ad Dextr. in Chron. Ann.* 37. *Commentar.* 2. *fol.* 70. *vers.* Restant. Ibidemque AGATHODORVM Episcopum I. constituisse contendit, qui postmodum martyrio coronatus est Die IV. Martij, Anno Domini L X. apud Cherronesum in Hispania, de quo & Nos supr. *Tom.* 2. *Die IV. Mart. fol.* 69. Cuius, & seqnentium Præsulum huiusmodi Catalogum ex instituto conficere proposuimus.

B.

Huius Vrbis Apostolus quis.

CATALOGUS EPISCOPORUM *S. Ecclesiæ Tarraconensis Metropolitica in Cathalonia Hispaniæ.*

I. S. Agathodorus huius nominis I. Episcopus Tarraconensis I. Discipulus S. Iacobi, qui ædem B. V. Mariæ Dei-Genitrici sacrauit, inde cum aliis ad Compostellam Altare Magistro erexit, cuius funeri interfuit, post martyrio coronatur I V. Martij Anno Domini LX. 60.

II. S. Epaphroditus huius nominis I Episcopus Tarraconensis I I. Discipulus S. Petri, & ab eo in hac Sede constitutus An. n. LXXII. 72.

III. S Fructuosus huius nominis I. Episcopus Tarraconensis III. qui cum Augurio, & Eulogio Diaconibus martyrium consummauit Die XXI. Ianuarij Anno Domini CC. LIX. 259.

IV. Benignus huius nominis I. Episcopus Tarraconensis I V. ad quem scripsit S. Felix PP. de quo Iulian. in Chron. n. 118. Eius memoria ad Annum Domini CC. LXXXVI. 286.

V. Himerius huius nominis I. Episcopus Tarraconensis V. Concilium apud Tarraconem indixit, cuius canones confirmauit Syricius PP. ad Annum CCC. LXXXV. quo eius memoria retigit. 385.

VI. Nicomerius huius nominis I. Episcopus Tarraconensis V I. tantæ fuit auctoritatis, vt ad eum Pontifex epistolas dirigeret, ad Ann. CCC. XC. 390.

VII. Paterninus huius nominis I. Episcopus Tarraconensis VII. Vir eximiæ pietatis, sed Vandalis Hispaniam populantibus, Tarracone expugnatâ, à sede pulsus est, ad Annum CCCC. X. 410.

VIII. Ascanius huius nominis I. Episcopus Tarraconensis V I I I. qui Hilarium PP. consuluit, cui S. Pontifex rescripsit, ad Ann. CCCC. LXIX. 469.

IX. Orentius huius nominis I. Episcopus Tarraconensis I X. post ad Sedem Iliberitanam Bæticæ promotus, ad Annum CCCC. LXXXI. 481.

X. Ioannes huius nominis I. Episcopus Tarraconensis X. qui Tarracone instauratâ Concilium Anno D. X. indixit, obiit Anno D. XLVI. 546.

XI. Sergius huius nominis I. Episcopus Tarraconensis XI. Concilium Ilerdense indixit, post modum Ann. D L X. moritur 560.

XII. Ascanius huius nominis I I. Episcopus Tarraconensis X I I. à Leouigildo in exilium missus in Sardinia vitam consummauit Ann. D L X I V. 564.

XIII. Agnellus huius nominis I. Episcopus Tarraconensis X I I I. ad quem S. Gregorius Magnus scripsit, obiit Anno D. XCIV. 594.

XIV. Euphemius huius nominis I. Episcopus Tarraconensis XIV. cuius memoria in dyptichis consignatur ad Annum DC. I I I. 603.

XV. Eusebius huius nominis I. Episcopus Tarraconensis XV. Vir vitâ pientissimâ nobilis, qui eius Sedem optimis moribus stabiliuit. Ann. DC. X. 910.

D. Franciscus Padilla Histor. Eccles. Hispan. Tom. 2. in Chronolog. Corographic. Episcop. Hispan. verb. *Tarragona.* fol. 58. *ab Anno* D. LXXXIX. *supponit* Artemium, *ad Annum* D. XCII. *&* Asiaticum, *ad Annum Domini* D. XCIX. *quos prorsus expungit Catalogus Episcoporum Tarraconensium, cuius ope vsi sumus.*

Audax

XVI. Audax huius nominis I. Episcopus Tarraconensis XVI. interfuit Concilio IV. Toletano ad Annum Domini DC.XXXIII. 633.

XVII. Phalvax huius nominis I. Episcopus Tarraconensis XVII. postquam plures annos Ecclesiam administrasset ad Annum DC. LXVII. obiit. 667.

XVIII. Cyprianvs huius nominis I. Episcopus Tarraconensis XVIII. interfuit Conciliis XIII. per Spasandum Archidiaconum, XIV. per Vitalianum, & Abbatem Argebudum, & XV. per Sesaldum, Archipresbyterum, & Abbatem, Toletanis, obiit Anno DC. LXXXVIII. Corpus in Ecclesia quiescit. 688.

XIX. Vera huius nominis I. Episcopus Tarraconensis XIX. interfuit Toletanis Conciliis XVI. & XVII. ad Annum DC. XCIV. 694.

XX. Gvilielmvs huius nominis I. Episcopus Tarraconensis XX. ex Barcinonense Sede translatus, vixit ad Annum DCC. XIII. 713.

In huius tempus illa miserrima, nec unquam satis deplorata Sarracenorum in Hispaniam *incurrit irruptio, & totius* Hispaniæ *vastatio, quâ factum est, vt Pontificum* Tarraconensium, *aut memoria deperiret, aut electio intermitteretur. De vno tantum agit* Luitprandus in *Chron. Ann.* 744. *num.* 219. *fol.* 401. sic:

XXI. S. Veranvs huius nominis I. Episcopus Tarraconensis XXI. qui è Sede à Sarracenis expulsus Toletum venit, & ab Vrbano Toletano Præsule benignè susceptus, tandem apud Aureliam Anno DCC. XLIV. obiit. 744.

Post hac partim ob Sarracenorum iniurias, partim ob teterrimum monstrum, quod ciuitatem obsederat, eamque cadibus, fame, & tabo interfecerat, Tarraco *iacuit inculta, & colonis omnibus exhausta. Succedentibus verò temporibus, Sarracenis etiam magnâ ex parte ab hac regione expulsis, iterum* Tarraco *post CCC Annos, aut eo plus, variis calamitatibus afflictata, cœpit habitari, & Sede restituta Patriarchali, sequentes illa Apostolica Ecclesia Pontifices ènumerat.*

XXII. D. Berengarivs huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis, XXII. cognomento *Rosanis*, ex Ausonensi Episcopo, obiit Anno M.C.VIII. 1108

XXIII. D. Raymvndvs huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XXIII. cognomento *Tarrago* ex Præsule Barcinonensi, Anno M.C.XIII. occubuit. 1113

XXIV. S. Ollegarivs huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XXIV. ex Barcinonensi Antistite, sanctitate clarus obiit Anno M.C.XXXVI. 1136

XXV. D. Gregorivs huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XXV. de quo nulla alia inest memoria, quam quod Anno M.C.XLV. obierit. 1145

XXVI. D. Bernardvs huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XXVI. cognomento *Tort*, ex Canonico S. Ruffi, obiit apud Britannos Anno M.C.LXIII. 1163

XXVII. D. Hvgo huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XXVII. cognomento *Ceruilion*, quin in Regis defensione occubuit Anno M.C.LXXI. 1171

XXVIII. D. Gvilielmvs huius nominis II. Archiepiscopus Tarraconensis XXVIII. cognomento *Cumba*, Obiit Anno M.C.LXXIV. amplificatâ Ecclesiâ. 1174

XXIX. D. Berengarivs huius nominis II. Archiepiscopus Tarraconensis XXIX. qui pro Ecclesiæ iuribus defensandis Martyr occubuit Anno M.C.XCIII. 1193

D.Raymvn-

XXX. D. RAYMVNDVS huius nominis II. Archiepiscopus Tarraconensis XXX. ex familia *Castri Tertioli*, Obiit Anno M. C. XCVIII. 1198

XXXI. D. RAYMVNDVS huius nominis III. Archiepiscopus Tarranensis XXXI. ex Rochabertinorum familia, obiit Anno M. CC. XIV. 1214

XXXII. D. SPARAGVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XXXII. ex Regio genere ortus, Constitutiones Synodales instituit, & obiit Anno M. CC.XXXII. 1232

XXXIII. D. PETRVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XXXIII. cognomento *Albalator*, ex Ilerdensi Præsule, obiit anno M. CC. LI. 1251

XXXIV. D. BENEDICTVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XXXIV. cognomento *Rochabert*, ex Camerario eiusdem Ecclesiæ, obiit Anno M. CC. LXVIII. 1268

XXXV. D. BERNARDVS huius nominis II. Archiepiscopus Tarraconensis XXXV. cognomento *Olivella*, ex Episcopo Dertusano, obiit Anno M. CC. LXXXVII. 1287

XXXVI. D. RODERICVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XXXVI. cognomento *Tello*, ex Hispalensi vrbe ortus, obiit Anno M.CCC. VIII. 1308

XXXVII. D. GVILLELMVS huius nominis III. Archiepiscopus Tarraconensis XXXVI I. cognomento *Rochabert*, addito suæ Ecclesiæ patrimonio, obiit Anno M. CCC.XV. 1315

XXXVIII. D. EXIMINVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XXXVIII. cognomento *Luna*, ex Cæsaraugustano ad hanc Sedem translatus, deinde ad Toletanam, Anno M. CCC.XXVII. euectus, obiit Anno M. CCC. XXXVIII. 1338

XXXIX. D. IOANNES huius nominis II. Archiepiscopus Tarraconensis XXXIX. cognomento *de Aragon*, qui & Toletanus, & Patriarcha Alexandrinus, multis miraculis clarus obiit, Anno M. CCC. XXXIV. Iacobi II. Aragoniæ Regis filius 1334

XL. D. ARNALDVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XL. cognomento *de Cumbis*, illustrato suæ Ecclesiæ Templo, obiit Anno M. CCC. XLVI. 1346

XLI. D. SANCTIVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XLI. cognomento *Ayerbe*, ex Tirasonensi Præsule, obiit Anno M. CCC. LVI. 1356

XLII. D. PETRVS huius nominis II. Archiepiscopus Tarraconensis XLII. cognomento *Clasquerin*, prius Oscæ Præsul, Maioricensi fuit Præpositus Ecclesiæ, & ex ea Tarraconem translatus, obiit Anno M. CCC. LXXX. 1380

XLIII. D. ENECVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XLIII cognomento *Valterra*, ex Segobiensi Præsule, obiit Anno M.CCCC.VII. 1407

XLIV. D. PETRVS huius nominis III. Archiepiscopus Tarraconensis XLIV. cognomento *Zagarriga*, ex Ilerdensi Præsule, obiit Anno M.CCCC. XIX. 1419

XLV. D. DALMACIVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XLV. cognomento *Muro*, ex Gerundensi Præsule ad hanc Metropoliticam promotus, inde in Cæsaraugustanam translatus, Anno M.CCCC.XXXI. 1431

XLVI. D. GVNDISALVVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis XLVI. cognomento *de Yxar*, ex Regia Aragonensi Domo, obiit Anno M.CCCC. XXXIII. 1433

XLVII. D. DOMINICVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis

nensis XLVII. cognomento *Ramos*, ex Præsule Oscensis, & Ilerdensis Ecclesiarum, S. R. E. Cardinalis, obiit Romæ Anno M. CCCC. XLV. 1445

XLVIII. D. PETRVS huius nominis IV. Archiepiscopus Tarraconensis XLVIII. cognomento *Vrrea*, ex Thesaurario Tarraconensi, & Ecclesiæ Cæsaraugustanæ Priore, Patriarcha Alexandrinus, obiit Anno M. CCCC. LXXXIX. 1489

XLIX. D. GVNDISALVVS huius nominis II. Archiepiscopus Tarraconensis XLIX. cognomento *Heredia*, ex Barcinonensi Præsule, suo muneri respondere curauit, obiit Anno M. CCCCC. 1500

L. D. ALFONSVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis L. cognomento *Aragon*, ex Dertusensi Præsule, obiit Anno M. D. IV. 1504

LI. D. PETRVS huius nominis V. Archiepiscopus Tarraconensis LI. cognomento *Cardona*, ex Vrgellensi Sede promotus, pluribus muneribus administratis, tandem Anno M. D. XXX. vitam exuit. 1530

LII. D. LVDOVICVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis LII. cognomento *Cardona*, ex Abbate Solonensi, & Barcinonensi Præsule, Vir pietate, religione, & moribus celebris, obiit Anno M. D. XXXII. 1532

LIII. D. IERONYMVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis LIII. cognomento *Auria*, S. R. E. Cardinalis. Obiit Anno M. D. XL. 1540

Sequentes Archipræsules *hic tumultuariè subiicimus, quia in Catalogis, quibus sumus vsi, nulla temporum ratio inuenitur.*

LIV. D. FERNANDVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis LIV. cognomento *Loazes*, Oriolensis, Patriarcha Antiochenus.

LVI. D. BARTHOLOMÆVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis, cognomento *Sebastianus*, Aragonensis.

LVII. D. GASPAR huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis LVII. cognomento *Ceruantes de Gabete*, S. R. E. Cardinalis.

LVIII. D. ANTONIVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis LVIII. cognomento *Augustinus*, ex Alifano, & Ilerdensi Præsule, obiit Anno Domini M. D. LXXXVI. 1586

LIX. D. IOANNES huius nominis III. Archiepiscopus Tarraconensis LIX. cognomento *Terez*, Cathalanus ex Oppido Verdù.

LX. D. IOANNES huius nominis IV. Archiepiscopus Tarraconensis LX. cognomento *Vic*, & *Manrrique* Valentinus.

LXI. D. IOANNES huius nominis V. Archiepiscopus Tarraconensis LXI. cognomento *Moncada*, Castellanus.

LXII. D. IOANNES huius nominis VI. Archiepiscopus Tarraconensis LXII. cognomento *de Hozes*, Castellanus.

LXIII. F. D. IOANNES huius nominis VII. Archiepiscopus Tarraconensis LXIII. cognomento *de Guzman*, Castellanus ex ordine Minorum.

LXIV. F. D. ANTONIVS huius nominis II. Archiepiscopus Tarraconensis LXIV. cognomento *Perez*, Castellanus ex ordine Benedictino.

LXV. D. FRANCISCVS huius nominis I. Archiepiscopus Tarraconensis, LXV. cognomento de Roxas, Artes, & Borgia Valentinus, hodie sedem illam Metropoliticam gubernas.

Hic eſt Pontificum Tarraconenſium Catalogus, cuius copia mihi valde diminuta dimiſſa eſt, maxime in hiſce vltimis Præſulibus, in quorum ſerie, nec dies electionis, tranſlationis, aut tranſitus vniuſcuiuſque Antiſtitis recenſetur. Hæc igitur, mi Lector, huius temporis incuria Eccleſiarum eſt, vt etiam ea quæ ad earum honorem ſpectant, vix amandare permittunt, ideo ſibi imputent, ſi copioſiores Dypticas non damus.

PRID. NON. IVLII.

DIES VI.

A *Apud* Iuliobrigam *in Hiſpania* S. LVCIÆ *Martyris, quæ è Campania, cuius accola erat, Hiſpaniam aduenïens, à Riccio Varo propter Chriſti fidem comprehenſa, vt Idolis offerret thura compellitur, ſed in religione perſiſtens, non ſolum* Antoninum, Seuerinum, Diodorum, Dionem, Apollonium, Appanium, Papyranum, Cotyum, Oronum, Dapimum, Satyrum, Victorem, *& alios IX. conuertit ſatellites, ſed & ipſum* Varum *Iudicem, cum quo eſt martyrio coronata.*

B Heracleæ *in Hiſpania iuxta* Calpem S. LVCIÆ *Martyris, quæ ob fidem ſeruatam Chriſto, grauiſſimis expoſita ſuppliciis, demum victrix agoniſta, lauream martyrio comparauit æternam.*

NOTÆ.

Hiſpania patitur.

ANCTA LVCIA *Martyr* Iuliobrigenſis.] Fuit ſanctiſſima Martyr natione *Campana*, ſed agone *Noſtra*, vt expreſsè ſcriptum reliquit Flau. Dext. in *Chron. Anno* 300. hac ſerie: IVLIOBRIGÆ *in Hiſpania* S. LVCIA *Martyr, quæ à Regione* Campania *venit in* Hiſpaniam, *& à* Rictio Varo *comprehenſa, quem ad fidem conuertit, relicta ab eo; & ab alio iudice comprehenſa, cum alijs etiam ſociis patitur, Pridie Nonas Iulij.* Noſtrum ſequuntur clariſſimum Chronographum Roder. Caro in *Not. fol* 101 *lit. D.* & Biuar. *Anno* 300. *n.* 3. *fol.* 328. *Com.* 2. Circa Martyris, & Sociorum agonem conueniunt *Græcorum Menolog.* & *Romanum Martyrologium*; cuius epitomem ſequuntur recentiores, ſcilicet *Maurolycus*, & *Bellinus*, nec non Martyrologia *Caſtellanum* P. Vaſ.u. *Luſitanum* P. Lupi, *Hiſpanum MS.* P. Higuera, & *Italum* Conſtantij Felicis: quibus accedit Philipp. Ferrar. in *Topograph. SS. verb* Campania. *fol.* 31. licet in *Catalogo SS. Italiæ* nullam prorſus de ea mentionem faciat, fortaſſis ignorans locum agonis. Eius ACTA ex Dextro & Martyrologiis breui calculo compaginabimus.

Martyrologia.

ACTA

ACTA S. LVCIÆ CAMPANÆ, Martyris Iuliobricensis in Hispania, ex Variis.

LVCIA *origine* Campana, *in illa Italiæ Regione, quæ inter Latium, & Picentes, nec non inter Samnium, & Mare Thyrrenum continetur; cùm Imperatorum Diocletiani, & Maximiani aduersus Christi asseclas sæuitias intueretur, patriam deserens, alienas quærere regiones compulsa*, Hispanias *deuenit, & ad portum* Iuliobrigensem *soluens, requiem in proxima vrbe inuenisse credidit. Sed pullulante per regionem illam Imperatorum persecutione, à satellitibus tenta, & ad Iudicis tribunal deducta, Christum verum Deum esse, voce liberâ fatebatur. Erat tunc in illis partibus Iudex, quidam homo Romanus,* Rictio-Varus *nomine, qui sanctissimæ fæminæ oracula perpendens, & intra cordis abstrusa, Martyris verba conseruans, illa diù meditabundus expendens, tandem strenuissimæ fæminæ doctrinis adhærens, sacris tinctus laticibus, vnà cum* ANTONINO, SEVERINO, DIODORO, DIONE, APOLLONIO, APAMO, PAPYRANO, COTYO, ORONO, DAPIMO, SATYRO, VICTORE, *& aliis Nouem sociis, Christum prædicare cœpit. Quorum confessiones* Dacianus *exaudiens protinus aduersus fideles Christi seruos arma commouens alium Iudicem exlegauit, qui Deorum honorem, & Diuorum decreta sanguine vindicaret. Igitur nouus Iudex* LVCIAM, RICTIO-VARVM *& reliquos, qui Christo nomina dederant, comprehendens, cùm illos nec à proposito resilire, nec Idolis thura adolere, nec Imperatorum decretis obtemperare perpenderet, ferali sententiâ damnauit, quâ qui in passione collegæ, in corona identidem fuere consortes* Pridie Nonas Iulij, *Anno Dominicæ Natiuitatis* CCC.

Origo. *Hispanias venit.* *Comprehenditur, & Rictionarum conuertit cum sociis. Sociorum nomina.* *Coronatur.*

En ACTA, in quibus notabis, quod RICTIOVARVS iste, qui cum S. LVCIA & Sociis apud *Iuliobrigam* Hispaniæ coronatus est, longe fuit diuersus ab illo Præside, quem Diabolus in ignem iniecit, de quo Surius in *Act. SS. Tom.* 5. *Die XXVIII. Octobr. in Vit. SS. Crispini, & Crispiniani fol.* 387. his verbis: *Cernens* RICTIOVARVS *impius se nihil suis efficere suppliciis, furibundus in ignem se se præcipitat, & tali morte abiit è vita, iusto quidem Dei iudicio, vt qui multos Christi Martyres, ad cœlestia regna properantes, ignibus cruciatos interemerat, ipse ad æterni ignis flammas inextinguibiles, igne extinctus proficisceretur.* Quæ verba etiam refert Cardinal. Baron. *in Annal. Eccles. Tom.* 2. *Ann.* 303. *n.* 132. *fol. mihi in Roman.* 780. Hinc elicies duos fuisse Præsides nominibus similes, sed forte diuersos. Alius, scilicet Noster fidei confessione Martyr; alius, scilicet Gallicanus ob fidei procuratam extirpationem ad inferos condemnatus.

Rictionari duo, alius Gallicanus, & alius Hispanus: Ille præcipitatus, iste Martyr.

IVLIOBRIGA. Eam fuisse vetustissimam vrbem apud Cantabros Hispaniæ multis probauimus supra Tom. I. Die XXVII. Ianuar. fol. 315. Illamque hodie AGVILAR *de Campoò* vocitari affirmant melioris notæ Scriptores, quibus adhæsi, & adhæreo.

Topographia.

S. LVCIA *Martyr* Heraclæensis.] Diuersam fuisse ab antecedenti Martyre locorum agonis diuersitas persuadet. Illa *Iuliobrigæ* in Cantabris; ista *Heracleæ* in Bætica. Illa origine *Campana* in Italia; ista origine *Bætica* in Hispania. De illa iam *Flauij Dextri* elogium vidisti; De hac en eiusdem Clar. Viri in *Chron. Ann.* 300. memoriam ausculta: *Vrbe* HERACLEA *in Calpe Hispaniæ* S. LVCIA *Martyr.* Roder. Car. *in Not. ad Dextr fol.* 105 *lit. D.* istam cum antecedenti eandem esse suspicatur, sed perperam, vt infra parebit. P. Biuar. *Ann.* 300. *num.* 19. *Com.* 2. *fol.* 333. de Martyre altum Silentium. Quis igitur tantæ obscuritatis nebulas clarificare conabitur? Nemo, me Hercle, Nemo ex Neotericis, nisi lampadis antiquorum lucem præseferat. Ergo, Deo auspice, en ad illustrationem Dextri, præcursor lychnus apparet, *Epigramma* scilicet *Cypriani* Archipresbyteri *Cordubensis*, qui de hac Martyre loquens, prosequitur, in meo *MS. Codice* vetusto Carminum.

B. *Hæc Martyr ab antecedenti diuersa.* *Scriptores.*

Obtulit & Domino constantia pignora Calpes;
LVCIA *de numero fuit illo tempore Martyr*
Vrbis Heracleæ, *quam passam rettulit almus*
Noster Isidorus, *cuius vestigia calco*,
Tempore quo Felix *subiecit colla mucroni.*

Iste FELIX de quo hic *Cyprianus* ex auctoritate *Isidori Cordubensis*, longe diuersi ab *Hispalensi*, forte fuit ille cuius meminit Dexter *Ann. 296. num. 4.* his verbis: HERACLEÆ *in* Hispania, *prope fretum* Herculeum *Sanctissimi Christi Martyres* FELIX, *& Ianuarius*, & Luitprandus in *Aduersar. num.* 8. *&* 15. De quibus & Nos supra *Tom. 1. Die VII. Ianuar lit. B. fol.* 98. Quæ ista sanctissima Martyr fuerit, nec *Dexter*, nec *Cyprianus Cordubensis* aperiunt, nec Nos vestigia quæ sequamur inuenimus; imò nec diem cultus. Hinc in hunc reiicere decreuimus, ob memoriam alterius Martyris LVCIÆ, *Iuliobrigensis*, vt moris est in similibus accidentibus.

S. Felix M. Heraclea obiit Anno 296.

HERACLEA. Fuisse vrbem vetustissimam in *Betica* diximos supra *d. Tom. 1. fol.* 101. quam circa *fretum Herculeum* extitisse fatetur Dexter. *d. Ann. 296. num. 4.* Vbi Biuar. *in Com. fol.* 313. hodieque vocari GIBRALTAR ex *Marulio* & cæteris Scriptoribus.

Topographia.

NONAS IVLII.
DIES VII.

A. Illiberi *in Betica* S. ORENTII *primò* Tarraconensis, *post illius vrbis Episcopi*, *V. C. & Scriptoris nobilis*, *cuius elogium concinnauit* Sidonius Apollinaris, *qui post coaceruatos illustrium virtutum*, *insignis doctrinæ*, *& mirabilium operationum cumulos*, *absoluto feliciter studio*, *ad verum beatitudinis studium felicior accessit.*

B. Vrgellæ *in Hispania Citeriori* S. ODONIS *ipsius Ciuitatis Episcopi*, *qui ex illustrium prosapiâ Comitum oriundus*, *semetipsum virtutum præconiis nobilitauit*, *quibus sacras Præsulatus*, *& cælestis coronæ infulas*, *Deo disponente*, *promeruit.*

NOTÆ.

ANCTVS ORENTIVS *Episcopus* Illiberitanus *in Betica.*] Tres huius hominis sanctitate illustrissimos Viros agnoscit *Hispania*, videlicet ORENTIVM Patrem *S. Laurentij* de quo & Nos supra *Tom 3. Die I. Maij.* ORENTIVM filium eiusdem, & fratrem ipsius *Laurentij* Martyris, Episcopum *Auscensem* in Gallia, de quo Nos supra *Tom. 2. Die XV. Mart. lit. C. fol.* 225. & ORENTIVM *Illiberitanæ* Sedis Episcopum, cuius hæc Dies memoriæ est, vt patet ex relatione

A. *Tres fuisse Orentios in Hispania Sanctos probatur.*

S. M.

S.M. Maximi in *Chron. Ann.* 518. *n.* 3. apud Biuar. *fol.* 339. hic verbis: *Obiit* S. ORENTIVS *Episcopus* Illiberitanus, *scriptis clarus, Iulij Die VII.* Eadem reperiuntur verba apud Roderic. Caro in *Not. ad Max. fol,* 181. *lit. H.* licet de die obitus altum silentium ad Annum D. XVIII. imo iam illius meminerat ad Annum CCCC. LXXXI. *fol.* 173. *lit. G.* Hinc elicio variè apud hos erudirissimos *S. Maximi* Commentatores de Transitus Nostri ORENTII anno computationem esse consignatam. Nam *Carus* obitum ad Annum CCCC. LXXXI. *Biuarius* ad D.XVIII. consignat. Hinc etiam déduco causam, quâ moti R. P. F. *Petrus à S. Cæcilio* Mercenarius Excalciatus, amicus mihi semper venerandus in *Memorial. MS. SS. Illiberitan. c* 5. & D. Franc. Bermudez de Pedraza in *Histor. Granat.* 2. *p c.* 13. *n.* 29 *fol* 71. *col.* 4. asseruere, *Duos* fuisse Sedis *Illiberitanæ* Episcopos nomine ORENTIOS, alium è viuis sublatum ex *Maximo*, secundùm scripturæ computum *Roderici Caro*, Anno CCCC.LXXXI. alterum ex *Biuario* emortuum Anno D. XVIII. Nam scripturæ varietatem inspectantes, illis ansam præbuit Annorum diuersitas, vt ad duplicatam vnius Episcoporum nominis assignationem dilaberentur. Sed salvâ pace tantorum Virorum, proculdubio vnus, & idem fuit ORENTIVS cuius diuersis clausulis meminit *Maximus* ad Annum vsque D. XVIII. ab exordio eius Natiuitatis, prout collocantur à *Biuario* in hunc modum: Ad Annum CCCC. XXX. eius Natiuitas referrur in Oppido *Palfuriana* prope *Tarraconem.* Ad Annum CCCC. LXXXI. iam Episcopus scriptis floret, & famâ. Ad Annum D. XVI. interfuit *Concilio Tarraconensi.* Ad Annum D. XVII. *Concilio Gerundensi*; & denique ad Annum D. XVIII. obiit: & hic est verus ætatis huius sanctissimi ORENTII vitæ excursus; ideo perperam DVOS huius nominis *Præsules Illiberritanos* ex vno efficere ex *Maximo* contendunt Granatensium rerum scriptores. Sed nec hic illorum lapsus; in alium corruére primo peiorem: Nam ignoratâ ciuitate & Die, quibus ORENTIVS, quem dicunt SECVNDVM, vitam exuisset, Adonis, & Martyrologij Romani Kal. I. *Maij* textus perlegentes, & sequentem periodum perscrutantes: AVSCI *in Gallia* S. ORENTII *Episcopi*; & in Adonis textu TOLOSÆ, omnia Ecclesiastica monimenta confundentes, hunc textum *Romani Martyrologij*, & *Adonis*, ORENTIO *Illiberitano* Episcopo applicuerunt, & de propria Sede ORENTIVM Episcopum *Auocensem* eiecerunt. Quis credet Viros eruditissimos ignorasse, ORENTIVM, cuius elogium *Ado*, & Tabulæ Ecclesiasticæ *Die Kal Maij* compaginant, fuisse OSCHÆ in *Aragonia* natum filium *SS. Orenty* & *Patientia*; fratrem *S. Laurenty*, & Episcopum *Auscensem* in Gallia? Sed eo amplius demiror subtilitatem *D. Francisci Bermudez*, qui haud contentus expulsione S. Præsulis è Sede sua, etiam corrigere *Martyrologij Romani* textum aggreditur, his verbis patrio idiomate: *Lo que yo tengo por mas cierto es, que* S. ORENCIO *murio en la Ciudad de* VIQVE *a quien los Latinos llamam* AVSONA, *cabeza de Obispado en Cataluña, no lejos de* Tarragona *que es su Metropoli: y pudo ser yerro del* Martyrologio Romano, *ocasionado de lengaño de algun Escriuiente poco aduertido poner* AVSCII *por* AVSÆ *pues es tan poca la differencia de las letras; de que se hallan à cada paso en el mismo* Martyrologio *muchos exemplares.* Quæ Latinirate donata, sic legito: *Quod Ego veriùs credo est, quòd* S. ORENTIVS *obyt in vrbe* Vicensi, *quam Latini vocant* AVSONA, *Sedes Episcopalis in Cathalonia, non procul à* Tarracone *eius Metropoli: & fortè irrepsit mendum in* Martyrologio Romano, *excriptoris imperiti errore contractum, qui loco* AVSÆ *reposuit* AVSCII, *maximè cùm in literis tàm minuta discrepantia, sit, & de quo passim complura in eodem* Martyrologio *inueniuntur exemplaria.* Quidquid sit, in hoc errauit vterque doctissimus Vir.

Diuersa obitus computationis scriptores compulit Scriptores Granatenses credere Dvos fuisse Orentios Illiberitanos.

Vnus & idem tantùm ex Maximi Chronico, probatur.

Lapsus eorundem in assignatione vrbis, quâ obiit, & Diei.

Aliùs eorũ error in emendatione textus Martyrologij Romani.

SED nunc ad Notationem Nostram, circa memoriam S. ORENTII Nostri, calamum conuertamus De eo post *S. Maximum* in locis superius allegatis, Iulianus Archipresbyrer Toletanus in *Chron. Ann.* 487. *num* 256. hac serie: ORENTIVS *Episcopus* Tarraconensis, *Vir illustris, quem laudat* Sydonius Apollinaris, *& fuit Episcopus* Illiberitanus *in Bætica, Ciuis* Tarraconensis *fuit; paulò post hac tempora Scriptor nobilis* Fallitur proculdubio Biuarius *in Notis ad Maxim. Ann.* 481. *num.* 2. *fol.* 240. §. 49. asserens ORENTIVM Nostrum minimè *Episcopum* fuisse

Scriptores.

Tarraconensem contra placitum *Iuliani*, cuius textum corrigere conatur, apponens virgulam post verba: ORENTIVS *Episcopus*, & ante vocem, *Tarraconensis*, ita vt hæc adhæreat dictionibus *Vir Illustris*, & sensus sit: *Quòd* ORENTIVS *qui fuit Episcopus, erat Vir Illustris* Tarraconensis, *hoc est*, Tarracone *oriundus*. Quia præter hoc quòd S. Virum de primo spoliat Episcopatu, totum clausulæ *Iuliani* textum confundit verborum duplicatione, vt patet ex eo à Nobis proximè adducto, vbi sensus integer, & æqualis. Tu nunc Lector erudite textum iterum ausculta, prout à *Biuario* punctuatur: ORENTIVS *Episcopus*, (hic virgula) *Tarraconensis Vir Illustris, quem laudat* Sydonius Apollinaris, *& fuit Episcopus* Illiberitanus *in Bætica*, (en duplicationem) *Ciuis* Tarraconensis *fuit*; *paulo post hac tempor a Scriptor nobilis*. Nam si in principio (secundùm correctionem *Biuary*) dixerat *Iulianus*, ORENTIVM fuisse *Virum Illustrem Tarraconensem*, ad quid in fine repetit, *Ciuem fuisse Tarraconensem*? Perperam ergo doctissimus Vir disiungit verba, *Episcopus Tarraconensis*, quæ in originalibus MSS. & in excuso optime coniuncta perlegimus: ita vt tota illa periodus ad hunc finem tendat, vt demonstret, ORENTIVM, qui fuerat Vir Illustris, *Episcopus Tarraconensis*, & *Illiberitanus* in Bætica, quem laudat Sydonius Appollinaris, *Tarraconensem Ciuem*, & nobilem Scriptorem fuisse. Et hæc est vera, & genuina *Iuliani* intentio, omissis castigationibus Biuarianis, prorsus à mente Scriptoris alienis, nec ad rem aliquam pertinentibus. His sic delibatis, de S. ORENTIO etiam scripsere idem Iulianus in *Aduersar. n.* 433. *fol.* 102. Loysa in *Not. ad Concil. Tarraconens. fol.* 72. Sigebert. Gemblacens. *de Scriptorib. Eccles. c.* 34. Aubert Myræus in *Not. ad Gennad. de Scriptorib. Eccles. c.* 9. *Tom.* 1. *Bibliothec. Ecclesiast. fol* 45. Padilla in *Histor. Eccles. Hispan. Tom.* 2 *Cent.* 6. *c.* 3. *&* 9. P. Diago *Histor. Comit. Barcinonens. lib.* 1. *c.* 11. Mendoza *de Confirmat. Concil. Illiberitan. lib.* 1. *c.* 1. D. Martin. Corrill. *in Hist. S. Valerij. c.* 15. P. F. Petr. à S. Cæcilio in *Memorial. SS. Illiberitan c.* 5. P. Martin. Del-Rio *in Præfation. ad Commonitor. S. Orentij*, *&* D. D. Laurentius Ramir. *in Epistol. ad Lector.* Iustus Lipsius in *eius Opusculi editione.* Bibliothec. Veter. Patr. *Tom.* 5. *p.* 3. *fol.* 793. Cardinalis Cæsar Baron. *In Annalib. Eccles. Tom.* 6. *Ann.* 484. *num.* 126. Sydon. Apollinar. *lib.* 9. *Epistol.* 12. vbi P. Ioannes Sabarus *fol.* 595. Fortunatus *de Vit. S. Martin. Turonens.* D. Francisc. Bermudez de Pedraza *Historia. Granatens.* 2. *p. c.* 19. *&* 20. *fol.* 71. *&* 72. & alij. Huius Sanctissimi Præsulis ACTA prorsus sub silentio iacent, ideo illa ex hisce Scriptoribus compaginare disponimus, & ne tanti Viri res gestæ occludantur in posterum, & ne instituto deficere videamur.

Biuarij opinio taxatur.

Chronologi.

ACTA S. ORENTII EPISCOPI Primùm Tarraconensis post Illiberitani in Bætica Hispaniæ; ex S. Marco, Maximo, Iuliano, & aliis.

Origo. ORENTIVS *ex illustri* Tarraconensium *Ciuium prosapiâ apud* Palfurianam *Oppidum prope* Tarraconem *natus*, *ex primis iuuentutis ardoribus totum se poëtices tradidit eruditioni*, *quam sic*, *vt illa ferebant tempora, diuino spiritu didicit*, *& retinuit*, *vt meritò* Venantius Fortunatus *illum inter* Prudentium, *&* Iuuencum *clarissimos*, *& Catholicos* Hispaniarum *adnumeraret Pœtas*; *&* Sydonius Apollinaris *sequentem* Epistolam *emitteret eidem*, *inspectâ* ORENTII *dulcedine*.

Studia.

SIDONIVS ORENTIO SVO, S.

Epistola Sidonij. Venit in nostras à te profecta pagina manus, quæ trahit multam similitudinem de sale Hispano in iugis cæso Tarraconensibus. Nam recensenti lucida, & salsa est, nec tamen propter hoc ipsum mellea minus, sermo dulcis, & propositionibus acer. Sic enim oblectat eloquio, quod turbat imperio, quippè qui parum metiens, quid ordinis

ordinis agam, carmina à nobis nunc noua petat. Primùm, ab exordio Religiosæ professionis, huic principaliter exercitio renuntiaui; quia nimirum facilitati possem accommodari, si me occupasset leuitas versuum, quem respicere cœperat grauitas actionum. Tum præterea constat omnem operam, si longâ intercapedine quiescat, ægrè resumi. Quisnam enim ignoret cunctis aut artificibus, aut artibus, maximum decus vsuuenire? Cumque studia consueta non frequententur, brachia in corporibus, ingenia pigrescere in artibus. Vnde est illud, quòd serò correptus, aut rarò, plus arcus manui, iugo bos, equus fræno rebellat. Insuper desidiæ nostræ verecundia comes ad hoc sententiam inclinat, vt me postquam in silentio decurri tres Olympiadas tam pudeat nouum poëma conficere quàm pigeat. Hoc item nefas, etiam difficilia factu tibi negari, cuius affectum tantò minus decipi decet, quantò constantius nil repulsam veretur. Tenebimus igitur quippiam medium: & sicut Epigrammata recentia, modò nulla dictabo, ita literas (si quæ iacebunt versu refertæ scilicet, ante præsentis officij necessitatem) mittam tibi, petens, ne tu hactenus iustitiæ præuaricator, vt me opineris nunquam ab huiusmodi conscriptione temperaturum. Neque enim suffragio tuo minus angeat; si fortè digneris iam modestum potius, quàm facetum existimare. Vale.

Ecclesiasticam eruditionem amplectitur. HAC *ergo fortè epistolariâ animaduersione correptus* ORONTIVS *ad ecclesiastica munia ediscenda animum applicuit, sic, vt sui foret aui inter ecclesiasticæ professionis proceres, penè maximus reputatus, cuius rei certitudinem auget, quòd Ecclesia* Tarraconensis *Pastoris solatio destituta, prorsus suum meritò* ORENTIVM *acclamaret Antistitem.* *Fit Episcopus Taraconensis.* *Ouium suarum igitur curam suscepit Episcopus, sed breui ad* Illiberitanam *in* Bætica *translatus, penitùs illarum gubernationem dimittere compulsus, alienas quærere, licet suas munere obediens Metropolita decreuit.* *Et Illiberitanus.* *In illius itaque Sede multa tempora compleuit, & omnia fructuosè: nam oneris pensum in pauperum leuamen, sceleratorum correctionem, languentium salutem, & omnium gentium sub suo baculo contentarum adiutorium impendere, ipsius summa religio erat. Hisce denique, & aliis virtutum cumulis, ita inter* Hispaniæ *doctissimos, & sanctissimos Viros florere cœpit, quòd eius doctrina radius, & sanctitudinis fulgor, non tantum* Iberiæ *circulos occuparet, sed in exteras quoque Regiones transcendens omnium corda compleret, & vota.* *Interfuit Concilijs Tarraconensi, & Gerundensi.* *Hinc interesse Concilio* Tarraconensi *primùm, post Synodo* Gerundensi *creditur, in quorum dispositione S. Præsul multa digessit, vt canones efficaci ordinarentur instantia. Scripsit sanctissimus Vir nonnulla eruditione plena, & maxime* Commonitorium *carmine scriptum.* *Moritur.* *Tandem bonorum operum sarcinâ cumulatus in Domino quieuit* Nonas Iulij, *Anno Domini* D.XVIII.

HACTENVS quæ potuimus ACTA cumulare, cætera sub silentio latent. *Qualis vera Nominis scriptura.* Sed quia de *Nomine Præsulis* diuersa diuersi dixerunt, vt notauit Del-Rius in *d. Præfat. ad Commonitor. fol.* 5. proculdubio crederem ORENTIVM vocitatum; & Nomina ORESIVS, ORONTIVS, ORVNTIVS, & ORIENTIVS penitus deprauata apud Scriptores extitisse: sic in correctioribus *Maximi* canonibus, & apud *Gemblacensem*, & *Baronium*.

CIRCA *Natiuitatis* locum, audi Maxim. in *Chron. Ann.* 430. de Alanis, & Vuandalis loquentem: *Post in* Tarraconensi *consistunt, in Oppido* PALFVRIANA, *vbi natus est* S. ORENTIVS *Episcopus* Iliberitanus *in Bætica.* *Quo loco natus?* Cuius opinionem sequuntur *Biuarius* ad eum locum Maximi *n.* 3.§.10.*fol.*98. Pedraza. *d c.*19 *fol.*71.

CÆTERA pro vt communia omittimus, vt COMMONITORII hactenus desiderati, & à *R.P. M.Antonio Del-Rio* Nostro editi, & cum alio *MS. Nostro* conlati ecphrasim recenseamus, cùm exemplaria sint rara excussa, & in pluribus versibus lacunata, quæ ex Nostro MS. supplentur.

COMMO-

COMMONITORIVM S. ORENTII
Episcopi Illiberitani in Bætica Hispaniæ.

Præfatio.

Quisquis ad æternæ festinus præmia vitæ,
Perpetuanda magis, quàm peritura cupis;
Quæ cœlum referet, mortem fuget, aspera vincat,
Felici currat tramite, disce viam.
Nam nos & carnis vitiis, & tempore victi,
Terrenum gradimur, siue doloris iter.
Solaque permixtis hæc sunt modò gaudia votis,
Si, quod non facimus, saltem alij faciant:
Vt quia nunc istud, quod protinus effugit, æuum
Insidis capti degimus illecebris,
Lasciuum, miserum, fallax, breue, mobile, vanum,
Ceu per petram anguis, vanaque nauis aquas. *Sic in meo MS.
Omnibus his, raptum quæ sunt moritura, relictis,
Tu forti, teneas non moritura, fide.
Ergo age, da pronas aures, sensumque vacantem,
Vita docenda mihi est, vita petenda tibi.
Sed, quo sit melior nostri doctrina Libelli,
Et teneat rectas carminis ordo vias;
Te Deus Omnipotens, & corde, & voce rogare,
Te sine nec linguam soluere CHRISTE *placet:*
Demere qui tenebras reuocato lumine cæcis,
Auditum surdis auribus inserere,
Corporis & mentis sæuos depellere morbos,
Soluere mutorum qui pius ora soles:
Te penes officium nostri est & cordis, & oris,
Da sentire mihi, da mihi posse loqui:
Nimirum vt nostram vegetent tua munera linguam;
Ac per te, de te sit mihi sermo placens.
Mandato cùm iussa tuo superauerit omnem
Naturam nostrâ voce fruens asina,
Et stimulis propria subigentem terga Balaam
Terruerit miro quadrupes alloquio;
Qui magno Regis trepidi crebroque rogatu,
Dira super sanctum verba parans populum
Non potuit properè motam sibi subdere linguam,
Ore aliud dicens, corde aliud cupiens.
Nam maledicturus, nimiè benedicere cœpit,
Impendens aliis verba parata aliis.

Ergo

Ergo nisi eloquium, sensum nisi CHRISTE *ministres,*
Conatus animæ tu nisi CHRISTE *regas;*
Ora homines omnes, & muta, & bruta tenebunt;
Quodque etiam possunt, hoc quoque non poterunt.
PRINCIPIO *geminam debes cognoscere vitam* *Opusculum.*
A Domino indultam cum ratione homini:
Vt, quoniam brutum terreno est pondere corpus,
Ast anima afflatu est viuificata Dei;
Nullum sentirent animæ dispendia finem,
Esset in hoc fragili corpore vita breuis.
Vnica nascendi ratio primam omnibus affert,
Hanc propriis puram consequitur meritis.
Nasci non nostrum, nec longum viuere nostrum:
Vitam, quæ sequitur vita parare potest.
At licet arbitrio Domini sumamus vtramque,
Et neutra obueniat, ni Deus hoc iubeat:
Prima tamen celeri fertur per prona rotatu,
Quæ sequitur tutis est data temporibus.
In primam ignari nullâ mercede venimus,
Altera de summo parta labore venit.
Nascimur, vt Dominum cœli, terræque, marisque
Quæramus toto peruigiles studio.
Quærimus, vt quis sit, qualis, vel quantus, agat quid,
Possimus vero noscere iudicio.
Noscimus, vt dignâ compertum laude colamus:
Vt vitam tribuat perpetuam, colimus.
Et colimus non thure dato, non sanguine fuso,
Non vino madidi, non epulis grauidi.
Aurum, vestis, odor, pecudes, libamina, gemmæ,
Et quæ lauta homines, vel pretiosa putant;
Ante Deum, vt vile, terreno è pondere moles,
Vt cœnum, vt sordes, sic inhonora iacent.
Omnia sunt eius, cuius nos esse fatemur;
Nil proprium est nobis, ipse habet, ipse dedit.
Ecce etenim sancto proclamat ore Propheta
Nolo tuos hircos, nolo tuos vitulos.
Et species igitur mecum est, & gloria cœli,
Et meus est orbis, & quod in orbe meum.
Debita soluantur sancto mihi pectore vota,
Hostia me laudis, puraque vox celebret.
Ergo nihil noster poteris prætendere Lector

Iſtis quod tibi ſit difficile in monitis.
Non longe poſitum, non eſt aliunde petendum
Non re, non ſumptu, non opus eſt pretio.
Sufficit, vt Dominum mundi, rerumque Parentem,
Cuius in arbitrio, vel bona, vel mala ſunt;
Cenſu maiore vincentem verba loquentis,
Vnum, incorporeum, perpetuúmque ſacrum,
Omnia complexum, vel ſemper in omnibus vnum,
Corde pio credas; credulus ore roges.
Sed quid ſic nudis tantùm ſermonibus vtor
Tanquam nulla Dei ſint ſuper hoc monita?
Nam primùm veteri cautum ſub lege memento,
Quæ dudum in ſolidis ſcripta fuit tabulis,
Quod nunc per Dominum renouat data gratia Chriſtum,
Atque Euangelij vox veneranda ſonat:
Vt, quod ſaxa prius, modò pectora noſtra tenerent,
Eſſet & vberior bis repetita fides.
Affectu toto Dominum, totiſque medullis,
Atque tuo toto dilige corde Deum. — *Primum præceptum Decalogi.*
Et rectè: quid enim poteris tu iuſtiùs vnquam
Obſtrictus tantis ſoluere muneribus?
Qui tibi, cùm limus terrena in face iaceres,
Dempſit perpetui temporis eſſe lutum:
Qui tibi, quod membris conſtas, quod mente moueris,
Quod linguâ loqueris, quod ratione ſapis;
Quod manibus tangis, graderis pede, lumine cernis,
Aure audis, ſentis naribus, ore probas,
Ante aliquod meritum, propriâ pietate miniſtrat,
Corporis ac animæ ſic Pater, vt Dominus:
Et non hoc ſolo contentus munere, quo te
Inſtruxit membris, ſenſibus excoluit:
Qui tribuens vitam, largitur commoda vitæ,
Omnibus vt tibi ſit prædita delitiis.
Ecce tibi cœlum pendet, tibi terra quieſcit,
Aëra librantur, fluctuat Occeanus:
Noctibus vltro Dies ſuccedunt, Menſibus Anni,
Sol ſplendet, lucent Sydera, Luna micat.
Ver varios blando perfundit germine flores,
Æſtas iam grauidis fructibus arua coquit,
Autumnus muſto madidus, præpinguis oliua eſt,
Ignibus admotis frigora neſcit hyems:

Imbribus

Imbribus arcendis confirmas pendula tecta;
Ignoras ventos ædibus appositis;
Hirtaque lanigeræ depectens terga bidentis
Mollibus inuoluis algida membra togis.
Lenia nec desunt niuei velamina lini,
Sunt etiam Eois pallia velleribus.
Illa ferax iacto reddet tibi semine tellus,
Hæc celsis carpent Seres in arboribus.
Denique per totum, qui circumuoluitur, annum
Quidquid habes, totum dat tibi cura Dei.
Campus messe viret, vestitur palmite collis,
Arbore diuersâ dulcia poma capis;
Et studium impendens fœcundo prouidus horto,
Vtile quo libuit tempore sumis holus.
Accendis pinguem quacumque in lumina pinum,
Nobilibus mensis cerea flamma micat.
Nec modo terreno tantùm seruire iubetur
Per varios vsus subdita terra homini:
Ipsa etiam quidquid fertur prope nubila, quidquid
Alto subductum voluitur in pelago,
Nunc fallente cibo, nunc texto in retia lino
Artibus innumeris inde, vel inde petis:
Et tibi nunc imo trahitur de gurgite piscis,
Aëre nunc summo decipiuntur aues;
Agmina venanti procumbunt densa ferarum
Ista procùl iaculis, vel laqueata plagis.
Prona petis ferro, canibus fugientia sistis,
Contundis frenis ora ferocis equi:
Ad iuga panda boues cogis, ad mulctra capellas,
Distillant crispis dulcia mella fauis,
De saxis gemmas, aurum producis arenis,
Lentaque de terris igne metalla coquis:
Gramina discernens tristes medicantia morbos.
Pellis letiferum sedulus arte malum.
Quin etiam vt mercem peregrino à littore sumas,
Et tua des aliis, atque aliena petas.
Flumina remigio percurris, & æquora velo,
Ibis longinquas absque labore vias:
Aut si formidas pelagus, carpenta mouebis,
Se que tuis sternet terra notanda rotis.
Tunc si lassatum quærit blanda otia corpus,

Humida puluereum balnea suscipient.
Atque cauo tota spoliatus veste lauacro,
Marcida perdomitis membra fouebis aquis.
Tot tantisque bonis Domini tibi munere partis
Quid tandem dignum reddis amore pio?
Aut quibus hæc opibus, quibus & persoluere donis,
Vel quanto poteris pendere seruitio?
Nec tamen hæc Dominus, cuius sunt omnia, quærit:
Sufficit vt Dominum seruus amatus ames.
Decalogi præceptum II. *Hæc quoque mandati succedit forma secundi*
Proximus vt tibi sit sic velut ipse tibi es.
Nosco salutiferam mansuro munere legem,
Vno quæ cunctis prospicit officio.
Nam cùm aliena mihi mandatur cura, necesse est,
Vt mea mandetur sic quoque cura alij.
Ecce pecus pecudem fœcunda ad pabula ducit;
Ammugit proprio buccula læta gregi;
Murmure respondent: quâ possunt voce loquuntur,
Inque vicem docilis lambere lingua solet.
Non caret affectu quod fluctibus occulit Æquor,
Et volucris volucri est, & fera blanda feræ.
Tum, si quando venit quocunque ex agmine præda,
Fortior inualidos vngue, vel ore premens;
Seu volucrum res est, seu res est illa ferarum,
Vndique collectis tenditur auxiliis,
Captiuam comitem cursu, fide, voce, volatu,
Et si non possunt, eripuisse volunt.
Cumque ita se solo naturæ munere seruent,
Quæ nec consilio, nec ratione vigent:
Quid mirum Domini, si iussa verenda secutum
Mutua constringat cura hominis hominem;
Atque vsu, ingenio, rebus, ratione peritus,
Vt sua, quæ tua sunt commoda, frater agat.
Hinc venit illa placens meritò sententia, nectens
Humanum parili conditione genus:
Nec facias aliis, quidquid fieri tibi non vis;
Idque aliis facias, quod tibi vis fieri.
Quod genus est hominum, quis sexus, ritus, & ætas,
Qui neget hoc rectum, qui neget esse probum?
Quid non mandatum latè complectitur arctum?
Plenius hæc tradi quid breuitate potest?

Nam

Nam ea quæ mala sunt, fieri modò sic mihi nolim,
Vt rursum cupiam quæ bona sunt fieri;
Indice non opus est, doctor nec quæritur vllus:
De nobis scimus, quæ bona, quæ mala sunt.
Gaudebis certè si quis te nocte viantem
Blandus vicinum ducat in hospitium:
Tu quoque sollicitus prouisis excipe tectis
Illum, qui serâ nocte viator erit.
Veste tegi nudus, sitiens ad pocla vocari,
Esuriens optas, vt satiere cibis:
Te quoque permoueat proprij par causa laboris,
Diuide cum miseris pallia, pocla, cibos.
Ecce manum poscis lapsus, solatia mœstus,
Auxilium trepidus, consilium dubius:
Id mœstis, dubiis, trepidis, labentibus offert:
In simili causâ fac vt ameris amans.
Certè incusari falsò de crimine non vis,
Crimine falso alios insimulare time.
Odisti furem, furtum caue: perdere non vis
Per vim quæ tua sunt; nihil violenter agas.
Pacta tibi dubio non vis nutare paratu;
Commissam certo tempore redde fidem.
Quæ tibi detraxit, velles succidere linguam;
Cura sit vt nullum liuida verba notent.
Mutua cúmque petis vis sumere protinus æra;
Mutua poscentem dextera prompta iuuet.
Elatos fastu damnas; depone tumorem,
Quod fugis in celsis nesciat inferior.
Certè tibi soror est, vel mater, charáue coniux,
Quarum ne vitam fama grauis maculet,
Perpetui curam cautâ pietate pudoris
Filius, aut frater, siue maritus agis;
Hæc veneranda tibi si nomina temptat adulter,
Ferrum in vindictam non satis esse putas.
Nonne eadem pœna reus es, si tu quoque furtim
Aggrederis castos sollicitare toros?
Hinc fuit vt Dominus primâ sub lege iuberet
Pensari paribus crimina suppliciis;
Pro dapno dapnum, vulnus pro vulnere, dentem
Pro dente, atque lui lumina luminibus;
Nec minus vt propriam sub iudice redderet audax,

Alterius cuperet qui rapuisse animam:
Iudiciumque reus ne posset dicere prauum,
Paruis decreta est vltio criminibus.
Et licet hæc melius mutaret gratia CHRISTI,
Mitiaque potius quàm violenta docet:
Ast tamen est rectum, quidquid iubet ista, vel illa,
Seu citò restituas, seu patienter agas.
Hoc tamen est melior qui Christo vindice gaudet,
Seruet sic Domino quod dedit ille sibi.
Ergo piis votis, & sanctis perfice rebus
Vita quod hæc præsens, quodque futura probet.
Vitæ quem rectæ fugiens commendat honestas
Perpes post obitum gloria suscipiat.
Nam nostris certus monitis, mansura memento
Omnia, nunc stulti quæ peritura putant:
Atque animas, isdem membris redeuntibus, ipsum
Crede recepturas corporis inuolucrum.
Ora, color, sanguis, venæ, cutis, ossa, capilli,
Vt nunc labuntur, sic iterum venient;
Non modo quæ tumulis benè condita saxa reseruant,
Aut carnem solidans puluis, odorque tenet:
Sed dictio citiùs, firmanda in verba redibit
Portio de tumulis, portio de fluuiis,
Quod ventus flatu minuit, quod bestia morsu,
Flamma quod exussit, quodque ruina premit;
Totum aderit, totum diuersà ex parte coibit,
Pars volucri, aut pisci, pars laniata feris.
Et quod nunc ætas sensim longæua resoluit,
Id raptim Domini buccina restituet.
Vt pro factorum meritis, in corpore eodem
In quo gesserunt seu bona, siue mala;
Scilicet, ad motus animorum carne reuersâ,
Pœna reos, iustos gloria suscipiat.
Cur autem dubites, cùm præcedentia monstrent,
Vt tibi venturi sit manifesta fides?
Respice nudatas brumali frigore syluas,
Iam desperatis luxuriare comis:
Quæ stabat mærens decusso palmite vitis,
Vestitur foliis, fructibus induitur.
Spiceus en densis calamus flauescit aristis,
In terra granum quod modò putre fuit:

Et

Et quæ nunc tristi squalebant arua veterno,
Læta nouo rident germine, flore virent.
Ipse etiam, variis conclusus mensibus, Annus
Tempore mutato, mortis habet speciem:
Cùm Ver Autumno, frigus depellitur Æstu;
Vtque hominum res est, hoc abit, ille venit.
Hoc tamen æterno, donec Deus annuit, vsu,
Inque vicem alterno voluitur officio,
Et dùm se longi sequitur rota mobilis anni,
Nascitur, & moritur, succidit atque redit.
Nam, finis noster finem non accipit, & mors
Qua primò morimur perpetuo moritur:
Victuro semper motu, sensúque manente,
Omnis perpetuo tempore viuit homo.
Viuet homo. Fletus ast hîc mea verba sequuntur:
Nam puto sic hominis sors melior fuerat,
Cum sensu vitæ sensum deponere pœnæ,
Et natum innatis consimilem fieri:
Quàm nunc, peccatis toto dominantibus æuo,
Extingui vitæ, viuere suppliciis.
Nam rogo ne credas diræ ad compendia pœnæ,
Quod raptim sontes debita flamma voret.
Ignibus æternis immensos respice colles
Iugiter amburi, non tamen inminui:
Et gelidos fontes, & cærula flumina cerne
Fundere semper aquas, semper habere tamen:
Sic miseros vindex semper populabitur ignis,
Vt semper seruet pabula læta sibi.
Hæc si falsa putas, meritò post vera probabis:
Hinc falsa effugies, si modò vera times.
Quare post mortem sequitur si vita perennis,
Lætificans iustos, discruciansque reos;
Viribus & totis, & totis nitere votis,
Quæ rectum ducunt continuare vias:
Contere calcatum, cum mundi principe, mundum, Contra lasciuiam.
Et fuge lasciuis credere deliciis.
Præcipue semper famosos despice cultus,
Iudiciumque tuis eripe luminibus.
Nemo feret rutilos intactis vestibus ignes,
Nemo inter lituos non trahet aure sonos.
Nemo inter flores blandorum ambitus odorum

Naribus aſsiduam non metet vngue roſam.
Nemo diù ſitiens, & multo ſole peruſtus,
Jncumbet gelidis, nec potietur aquis.
Nemo vias pedibus brumali tempore carpens,
Conſperſus pluuiâ, nec madefactus erit.
Nemo, licet mediis muris, ſub tempore belli
Aut benè ſecurus, aut benè tutus erit.
Congreſſus præſtat viſum, mox lumina viſu
Concipiunt flammas, parturiúntque nefas;
Dùm, veluti iacto piſcantis fraudibus hamo,
Primò animus capitur, poſt etiam moritur.
Prima mali labes, heu! fœmina, te dolus anguis,
Ac hominem per te repulit à Domino.
Erepti tu cauſa boni, tu ianua mortis,
Tu citò decepta, tu citò decipiens.
Ergo age, qui nullo maculari pectora neuo,
Et purus puro niteris eſſe animo;
Vt laqueos ignis validos, & acuta venena,
Cernere laudatam ſic fugies faciem.
Non ego nunc repetam per tot iam ſecula quantos
Fœminei vultus perdiderint populos;
Prætercam clades Spartanas, Troica bella
Et raptim excidium quàm propè Roma tuum:
Cum gentes nullâ Domini ſub lege, nec vllis
Sanctorum ad vitam perdomitas monitis;
Quâ furor impulerat, laſciuus duceret error,
Eſſet, & hoc licitum quod fuerat libitum.
De ſacris inquam, de ſacris percipe Libris,
Opprobrio quantis turpis amor fuerit.
Gen. c. 34. *Te Dina ſpecies nimio ſub amore ruentem*
Extinxit Sichen, cum patre, cum patriâ.
Nam male compreſſam fratrum pia cura ſororem
Permittit thalamo, vindicat in gladio.
2. Reg. 11. *Hunc quoque laudatum Pſalmorum carmine Dauid*
Forma placens celſo depoſuit ſolio,
Cum male laſciuum comperto crimine corpus
Sacco contegeret, contereret cinere.
2. Reg. 13. *Thamar forma duos ſub eodem tempore fratres*
Jnceſti & ferri perpulit in facinus:
Vnus corrumpit, corruptam vlciſcitur alter;
Vltio quæ iuſta eſt deſinit eſſe pia.

Ipse etiam Salomon; cuius sapientia prisco 3. Reg. 11.
Tempore, & in toto nobilis Orbe fuit;
Ducitur in facinus vetito laqueatus amore,
Fœmineo subdens turpia colla iugo:
Et Domini immemorem meritò præconia laudum
Quæ iuuenem ornarant, destituere senem.
Forma placens Regi, letho te tradidit Aman: Esther. 7.
Forma tuum rapuit Dux Oloferne caput. Iudith. 16.
Illum mirifico famosum robore Samson Iudic. 16.
Forma decens sæuis tradidit Allophilis.
Sanctus, & Victor per tot modò prælia Miles, Num. 25. & 31.
Heu malè fœmineis subditur arte choris,
Vt iam pollutus, pariunt quia crimina pœnam,
Oscula virginibus, terga daret gladiis.
Tu quoque Leuitis tantum dilecta, nec vxor, Iud. 19. 20
Insano iuuenum subdita nocte toro,
Vindictæ studio totas ad bella dedisti,
Perdere contentas siue perire Tribus.
Vt membris lacero dispersis funere Gabat
Efficeret diris ignibus vsta rogum.
Non mihi si lingua centum sint, oráque centum,
Expediam quantum forma placens noceat.
Lasciuo clamat benedictus Apostolus Orbi 1. Cor. 7.
Dans etiam licitis iura seuera thoris:
Coniuge possessus, contempta coniuge liber,
Non similem causam relligionis habent.
Coniugis implicitum detentat cura maritum:
Solum vult cælebs emeruisse Deum.
Sed quia nonnunquam succumbunt lumina formæ,
Ancipiti rectus labitur in biuio,
Si purum maculare animum parat impius hostis,
Semper ouans castam sollicitare fidem:
Accipe tela, quibus cordis pia mœnia serues.
Crux tibi sit, Crux tibi sit gladius.
Supplicibus lachrymis, gemitu, prece, pectore tunso,
Quære salutiferum nocte, diéque Deum.
Ac ne paullatim facilem spes palpet amorem,
Lapsum à præcipiti perge referre pedem.
Non ignarus enim miseris succurrere quæro,
Omnia perpessus, quæ fugienda loquor.
Respicis ad formam? Sed sæuas rèspice pœnas:

Respice quid laudes, respice quid timeas:
Internisque oculis, & vero lumine cerne,
De terra ad cælum, deque homine ad Dominum.
Hic breuis est, fine exiguo clandenda voluptas,
Illic perpetuo sulfure flamma vorax.
Isai. 40. *Audi clamantem cum magnâ voce Prophetem;*
Seu mandata legas pristina, siue noua,
Quæ laus in vultu est; fœnum omnem credite carnem,
Quippe vt flos fœni gloria carnis erit.
Nam veluti flores ictus metit, atterit æstus,
Confundunt imbres, fortior aura rapit:
Sic vultum, quandoque placet, consumere tempus,
Et tumor, & liuor despoliare potest.
Atque ipsam vt taceam quæ conterit omnia mortem;
Quanta licent morbis, febribus, vlceribus?
Hic modò qui canent albo sordente capillo,
Collatas olim non timuere pices:
Pendula, quæ mœrent rugis deformibus, ora
Pratulerant vanum conspicienda decus.
Qui nunc in laxâ tremulus pes pelle vacillat,
Vix dederat tenui signa notata solo.
Ceruix, colla, manus, & quod nunc omnibus horret,
Heu miseris quondam causa furoris erant.
Lumina, quæ madidus deformia subluit humor,
Stellarum rutilæ ceu micuere faces.
Respice quod paucis floret, nec permanet annis,
Et tamen æternis culpa manet lachrymis.
Ergo puellares vultus, formasque decentes,
Aut verso, aut merso despicies capite.
Atque vt sis penitus sic corde, vt corpore purus,
Vt nullum facias suspicione reum;
Da studium, curans, & semper prouidus opta,
Vt tibi sit nulla fœmina iuncta nimis
Amittent vires, si non sint obuia, venti:
Pabula si desint, irritus ignis erit.
Ac ne mandatis tantum pars vna putetur,
Ad vitæ rectas sollicitata vias:
Si qua viri discunt, credat sibi fœmina dici:
Et meritum, & pœnas hic quoque sexus habet.
Oderit ignotis audax attollere vultus,
Seque tamen notis addere luminibus.

Nam

Nam male permixto ludentia lumina visu
Blandè sæpe solent, ore tacente, loqui.
Atque amor, vt lachrymæ quas fundi iniuria cogit,
Ex oculis surgit, pectoris ima petit.
Ergo ea quæ iuuenes præcepti lege monentur,
Hæc fugiat cunctos fœmina casta viros.
Iam si corporeas calcaris corpore casto
Illecebras, reliquum discute cordis onus.
Namque subire solet nigri de felle veneni;
Multiplicis mater criminis INVIDIA. Contra Inuidiam.
Inuidia infelix mortem moritura parauit:
Angelus hâc celsi decidit arce poli; Sap. 2. v. 25.
Dumque hominem properat cœlesti pellere Regno;
Detrudi in tenebras ipse prior meruit.
Hinc Domini in cunctos vindex sententia venit:
Omnibus hæc reliquis mortibus vna rea est.
Hæc belli rabies, hæc est discordia pacis,
Plus sibi, quàm cui vult sæua nocere, nocens. Gen. 37.
Hæc Ioseph fratrum falso sub crimine causa
Primum seruitij, mox fuit imperij.
Hæc iusti fratrem maculauit sanguine Caïn.
Hæc Dauid mortis quàm prope causa fuit.
Cùm iam confecto solius robore bello 1. Reg. 18.
Extolli nollet laude socer generum. Matth. 20. v. 11.
Hæc primæ cogente gemens operarius horæ
Vincere fossorem nititur vndecimæ.
Hæc & postremò dedit ad ludibria Christum,
Dum peragit liuor crudelitatis opus,
Et præceps populus signa & miracula rerum
Obtutu cernit, pectore non recipit.
In tantum studiis furialibus improba cunctos,
A vero, in facinus verterat inuidia:
Vt non nescirent, sed nollent credere; quod tunc
Esset per Dominum glorificandus homo,
Nec curâ leuiore de hinc vitare memento In Auaritiam.
Vnius in numerum crimen AVARITIÆ.
Omnibus in terris quas sol videt, æquora claudunt,
Quasque dies adeunt, quasque tegunt tenebræ,
Ignoto nobis quidquid diffunditur Orbe,
Omnibus in regnis, omnibus in populis,
Infectis morbò multorum mentibus; hæc est

Radix, causa, caput, fons, & origo mali.
Innocuos quidquid Dominus formarat in vsus,
Hac malè mutatis perdidit officijs.
Quid quæreris diros portus, ventosque furentes
Tristia famosis æquora naufragijs?
Tu cæsam syluis annoso robore quercum,
Si lignis non est vtilis, adde focis.
Contentusque tuo submotum si qua per orbem
Nascuntur, patiens crede negata tibi
Et pelagi motus, & sæuas flare procellas
Securus tuto littore perspicies.
Vsum naturæ vitium fecistis auari,
Nata bona, & prauis vsibus esse mala.
E terra genitum terrena in munera ferrum,
Falcibus incuruum, vomeribus rigidum,
In cædem, & diras, bellorum crimina, mortes
Armamus contis, missilibus, gladijs.
Pelleret vt frigus violentum accepimus ignem,
Pelleret vt tenebras, discoqueretque dapes:
Cœpimus insani flammas immittere tectis,
Atque exurendis subdere corporibus:
Tanquam esset paruum prædandi in crimine crimen,
Ni ferret sparsas sanguine raptor opes;
Et miseros pœnis varijs vis vltima cogat,
Cùm quod habent perdant, dicere si qua latent.
Fratribus inuisos fratres, vitamque parentum
Exosam natis fecit auaritia:
De vero falsum. de falso fingere verum,
Sæua per innumeras hæc docet insidias.
Hac faciente reus dùm partem subtrahit auri,
Act. 5. *In mortem totus transiit Ananias,*
Nec solus: sociam nam fœdo in crimine falsi
Couiunxit misero par quoque pœna viro.
Hæc miseros homines mortis sub tempore fecit,
Non benè postremis fidere iudicijs.
Subduntur tabulæ, conquiritur vndique testis
Ore ferens falsum, pectore vera premens:
Scalpuntur gemmæ similes, manus improba discit,
Heu malè mentitas adsimulare manus:
Vt pater alterius factus credatur, & hæres
Non possit proprij filius esse patris.

Hac duce custodes inter securus adulter
Peruenit ad castos muneribus thalamos,
Itur in omne nefas animis, manibusque paratis,
Aurum si pretium constituas sceleris.
Quis furor ô misero tibi laxas misit habenas;
Vt tibi sat non sit, quod tibi iam satis est?
Immensis properas terris coniungere terras,
Claudendus parui marmore Sarcophagi?
Alterius damno fieri locupletior ambis?
Quod rapis ex aliis, mox erit alterius:
Et cursu celeri, post sic amissa dolebis,
Vt doluere illi qui tenuere prius.
Ceu non casuras immensas constrruis arces,
Ipse tamen raptim qui moriturus eris?
Quaritur in somnos tenuato lucida vitro,
Marmoribus varijs lubrica cella tibi:
Tanquam non adeat tectis coëuntia lignis
In benè securo pectore tuta quies.
Certè non aliter sitientia proluit ora,
Quem palma obtulerint, quem caua gemma liquor:
Et sic suscipient rabidi ieiunia ventris
Quos christalla dabunt, quosque patella cibos.
An non pellendo glaciali frigore bruma
Hirta tibi melius pallia prabet ouis;
Quam qua lentato per lubrica fila metallo
Alternos frangit vestis onusta gradus?
Quo tibi perlucens habitus, qui tegmine raro
Offerat ignotis membra tegenda oculis?
Argentum, & auri moles, & gemma coruscans
Et mundo, & mundi est, hinc venit, hic residet.
Venisti in mundum nudus, nudusque redibis:
Nil tecum attuleras, ferre nihil poteris. De Eleemosyna.
Ferre tamen poteris contempta hic munera mundi Matth. 19.
Mitte securus qua duplicentur opes.
Nam seruata nimis, qua mox bona, non tua fient:
Si tibi non serues, sic erit, vt tua sint.
Munera qua donat moriens, hac munera non sunt,
Donat enim quod iam desinit esse suum.
Qui sanus, metuensque nihil, qui mente quietâ,
Qui sibi dum viuit dempserit, ille dedit:
Et sibi quod dempsit melius reparabitur illi,

Math.6. *Integra mox capiet, qui peritura dabit.*
Condita nam cœlo non fur, non auferet hoſtis,
Non tinea, aut pluuia, flammaque carpet edax:
Cœlo autem condes, quidquid pro nomine Chriſti,
Chriſtum reſpiciens, pauperibus tribues;
Qui poſt aſſumpta carnis myſteria dicit:
Math.25 *Veſtior in nudis, ſubleuor in miſeris,*
Viſitor in clauſis, curor confotus in agris,
Adiuuor in paruis, protegor in viduis;
Et quodcumque facis miſeris, vel non facis, illud
Crede, mihi fieri, vel mihi non fieri.
At ne pauperiem pauper prætendere poſſis,
Vt color iniuſtæ detur auaritiæ;
Si tibi non fuerint ſumptus, quos quærit egenus,
Non cibus, aut calida quâ foueatur aquâ
Cùm poſcit gelidus ſitiens ſub nomine Chriſti
Oblatus poterit præmia ferre calix.
Hoc, quo quiſque poteſt miſerum ſolare rogantem,
Et ſi defuerint munera vota dabis.
Ipſa etenim ante Deum non eſt peritura voluntas,
Si benè non poterit, quæ benè velle cupit.
Sic in mea M S. *Cum pius exiſtis, nec non mea ſymbola ſeruas,*
Ira tibi prorſus ſit inimica fera.
Hæc facilis ducit flammantes improba fumos
Capitis ad ſummum, vertere iudicium:
Quo ſine ſpumantes mens raptim concipit vnà
Furoris rabies, cordis & arma mouet.
Hinc populorum cædes, hinc diſcordia fratrum:
Omnibus hæc ferox impia bella parat.
Gen. 4. *Compulit ad fœdum crimen quis tempore Cain*
Primæuo, vt fratrem perderet ipſe ſuum?
Impatiens maiora ruet per vulnera caſus;
Non decuit rectos ira, furorque viros.
Qui pius eſt, ſe ſe diuinâ ſeruat ab ira,
Crudelis gladio ſe necat ipſe ſuo
Te pietatis amor doceat, quod perdis in ira,
Vt veniam capias, dum venia indigeas.
Laus Pacis. *Pacis amator eris ſemper, quam Chriſtus amauit,*
Quam mundo linquit, Diſcipuliſque dedit.
Hæc plenum virtutis opus, hæc ſumma laborum,
Terrea conſiſtunt, ſydera pace vigent.

Hinc

Hinc fuit vt Dominus, monitis felicibus omnes
Coniungi vellet pacis amore homines:
Et quæ per sanctos prædixerat ante Prophetas;
Discipulis proprio traderet ore suis:
Dùm nihil iniustum, nil durum nil violentum,
Nil leue, nil cupidum, nil graue, nil varium,
Vel facere in rebus, vel verbis dicere poßit,
Casto seruatus pectore pacis amor.
Hinc cohibet totum pacis concordia Mundum,
Quæ brutis etiam cum ratione datur.
Et cum flammiferis frigentia, mollia duris,
Siccis cùm pugnent humida, lenta citis;
Omne per ignotas tacito moderamine causas
Vno consociat fœdere pacis opus.
Si modo, si paruis cupias componere magna;
Corporeum premit pacis amor populum
Vt sub terreno sociatus Principe discat
Regi cœlorum soluere vota simul.
Ergo mei similis peccator, me minor immo,
(Omnes criminibus namquè ego vinco meis)
Pacem placatus, pacem quoquè læsus amato,
Pax in visceribus, pax sit in ore tuo.
Pelle odium, contemne minas, depone rigorem,
Offensam teneant tempora nulla tuam:
Vt te Sol blandæ seruantem vincula pacis
Deserat abscedens, inueniat rediens.
Hæc quoque, neque tuos vitiet quæ Superbia mores, Hinc ex MS. contra Superbiam.
Iam monita exemplis iungimus vltrò tibi.
Parturit horrendos væsana Superbia casus
Qui cristas animi deprimit est sapiens.
Omnis tu vitij caput, tu criminis omnis
Radix, tu cæli pestis amara fluis.
Lucifer est testis qui prælia duxit in illis,
Cùm solium Solis flectere raptor amat.
Testis & est Goliat, qui fremens colla parauit
Pastoris fundæ, quâ quoque & ense cadit.
Regis & obscœni fastum quis concidit? An ne
Cœlestis radius, citò cadente petrâ.
Ergo superba fuge, Si Christum quæris vbique,
Crimina; virtutis culmina celsa terne.
Vtque modestia truces pòst moderetur habenas,

Quò

Quis, recole, ex istis, quantus in orbe venis.
Quis tuus est ortus, quis finis, respice; Nonne
Gigneris è terrâ, vermibus esca fies?
En humiles Dominus quærit, complectitur, ardet,
Quorum corda pius replet, amanat, amat.
Hincque gulam generat sufflata superbia, quando
Innumeras quærit, ventre replente, dapes.
Ambitiosa fames, & lautæ gloria mensæ,
Quid nisi luxuries? quid nisi conuitia?
Diuitias licèt immensas teneas quoquè Cræsi,
Omnia consumit ingeniosa Gula.
Illius obtutu, fratris lens paucula regnum
Transtulit ad fratrem; pagina sacra docet.
Hinc animi morbos, hinc morbos corporis vnà
Continuos raptim fercula multa ferunt.
Hoc tibi probabit facinus errantis Adami,
Corpus qui & animam commaculauit edax.
Abstine tu prorsùs nimio moderatus ab esu;
Corporis vtque salus sit tibi prout animæ.
Plurimus ergo cibus multos consumpsit edaces;
Paucos, vt perhibent, obruit ægra fames.
Plenus quippè Deo semper fuit vndique venter
Inuisus; parcus tu simul hære Deo.
Nec te pigritia absumat, nec viscera turpis
Commaculet; Christi desides horret amor.
Hanc generat ventris spumantis crapula vinum;
Si mater est talis, filia qualis erit?
Hæc est tristitia infamis, quæ lumina mentis
Aggrauat, vt nunquam mens agat vltrò bona:
Hæc est, quæ bona cœpta semel per semina lucis
Fastidit, cæcat, vt mala cuncta ferat.
Vincat vt hanc pestem virtus, diuina Magistri
Symbola securus percipe citò fide.
Hæc tibi decreui monita hic componere sancta
Si vitam quæris illa resume tibi.
Virtutum praxim, necnonque pericula lubens
Inscripsi vitij, tu lege, nosce, caue.

Scripsit quoque vitam S. Magini Martyris. Hactenus meus *MS. codex*, vbi plurima, quæ in editis desiderabantur, adiecimus, vt integrum COMMONITORIVM quod hactenus diminutum circumferebatur, accipias, eiusque saluberrimis clausulis vtaris.

ITEM Sãctissimus Episcopus ORENTIVS scripsit carmine heroico *Vitã* Sancti MAGINI Martyris homopoli, quam infra hoc *IV. Tom. die XXV. Augusti* dabimus.

NVNC

Cuius Iliberis fuerit Episcopus.

NVNC controuersiam sedare conabimur circa verum locum Præsulatus S. ORENTII Nostri, in qua feliciter insudarunt D. Franscisc. Bermudez *Histor. Granat. d.2.p.c 20.fol.*73. & P. Biuar. in *Not. ad Maxim. Ann.*481. *n.*2.§.50 *fol.*240. *& seqq.* aduersus P. F. Franciscum Diago *Histor. Comit. Barcinonens. lib.* 1. *c.* 12. & Martin. Del-Rium in *Præfat. ad Comenonis. S.Orent.* qui inconcussè fatentur *Iliberim*, cuius Pontifex fuerat S. ORENTIVS, eam fuisse, quam CAVCO-ILIBERIM vocitant Scriptores ad radices Pyrenes, quâ vergit ad mare Tyrrhenum, & hodie COLIBRE nuncupatur. Sed saluâ pace *Diagi*, & *Del-Rij*, aliàs doctissimorum Virorum, necnon eruditissimi D. Garsiæ Loaysa in *Not. ad Concil. Gerundens. fol.*78. contraria sententia amplectenda est, scilicet ORENTIVM Episcopum fuisse *Iliberitanum in Bætica*, non in *Cathalonia*, quod probatur, PRIMO, ex auctoritate S. Maximi in *Chron. Ann.* 430. his verbis agens de *Palfuriana* oppido: *Vbi natus est* S. ORENTIVS *Episcopus* Iliberitanus in Bætica Et *Ann* 481. illis: S. ORENTIVS *Episcopus* Iliberitanus in Bætica *scriptis valdè floret, & fama.* Item ex asseueratione Iuliani Archipresbyteri Toletani in *Chron. d. Ann.* 487. *num.* 256. *fol.* 58. cuius verba superius dedimus; vbi Sedem in *Bætica* constituunt.

Quid fuerit Bætica probatur. I.

SECVNDO, quia CAVCOILIBERIS Ciuitas nunquam habuit sedem Episcopalem; quod ex veteribus Hispaniæ indicibus, in quibus Sedes referuntur, liquet; apud quos nullibi CAVCO-ILIBERIS Episcopalem Sedem meruit, vt probatur ex indicibus Sedium excussis, quos refert D. Gars. Loaysa in *Not. ad Concil. Hispan. fol.* 134. 141. 143. *&* 144. Dempto vno, in quo CAVCO-ILIBERIS inter Sedes Episcopales Hispaniæ numeratur, quia hæc non obstat consignatio; cùm ista fortè excribentis errore mutata, per alias consignationes venit corrigenda, vt inquiunt *Pedraza*, & Biuar. §.51. & alij ab eis citati.

Probatur II.

TERTIO, non incredibile videtur, Sedem Episcopalem, *Constantinum* Imperatorem, & *Vuambanem* Regem, apud CAVCO-ILIBERIM posuisse, oppidum ignobile, & in ipsissimo agro *Helenensi* (in quo semper insula Episcopalis extitit, & nunc est) situm; quod vix per vnum lapidem Hispanum ab *Helena* vrbe separatur. Hinc non est credendum, sanctissimos Patres, qui Imperatoris, & Regis, suis seculis, præceptis Sedes diuisere, in tam contiguis vrbibus Episcopos ordinasse.

Probatur III.

QVARTO, quia nulli dubium est, quòd à tempore S. IACOBI Apostoli, & Hispaniarum Magistri, ILLIBERIS *Bætica*, Sede condecorata Episcopali conspicitur. Nec insuper dubium erit erudito ista legenti, S. COECILIVM ipsius Episcopum & Martyrem fuisse. His suppositis, & concessis, si CAVCO-ILIBERIS Pyrenæa Episcopos habebat, quare nullus Antistes *Cauco-Iliberitanus* in Hispaniæ Synodis inuenitur. Dicet fortè *Gotholanus*; quòd proculdubio interfuere Conciliis Hispaniæ *Cauco-Iliberitani* Episcopi, qui *Iliberitani* tantum voce vtentes, tantùm *Iliberitanos* se Episcopos esse dicebant. Sed fallitur *Gotholanus*, quia Episcopi, quorum subscriptiones in Conciliis Toletanis, nomine *Iliberitanorum*, intuemur, nequaquam *Cauco-Iliberitani* in Pyreneis fuere, sed *Iliberitani* in *Bætica*, quorum Sedem haut negare poterit vllus. Et si iterum replicetur, quòd adhuc Sedes Episcopalis apud CAVCO-ILIBERIM extitit, vt quid nullus eius Pontifex ad Concilia deuenit, & si deuenit, quare non subscripsit ita vt duos *Iliberitanos* Episcopos in aliquo ex tot Conciliis comperiremus? Ergo CAVCO-ILIBERIS minimè Sedem Episcopalem accepit.

Probatur IV.

NEC me mouet aliquorum instantia dicentium, hanc meam vltimam resolutionem claudicare; esto quod in *Concilio III. Toletano* Duos inueniri Episcopos *Iliberitanos*: Quia facilis est responsio. In illo Concilio, vt ex ipso patet, actum fuit, de hæresi Arianâ abiurandâ, quam sectarij, & hæretici, inter quos plurimi conuenerunt Episcopi hac fœce infecti, & insulas Episcopales Hispanicarum vrbium possidentes, publicè in Synodo anathematizarunt. Hinc euenit, vt illi Concilio interfuere Duo Episcopi vnius Sedis, alter Catholicus, & alter hæreticus. Ita inter omnes Nostros conuenit Scriptores, vt videsis apud Biuar. §. 53. *fol.* 241. Pedraza, & cæteri.

Aliquorũ instantia diluitur.

S. ODO *Episcopus* Vrgellensis *Confessor.*] Eius illustrissimam progeniem, quo ad B.

ſeculum, commendat Hiſtoria, & illius præclariſſima facinora, quo ad cœlos extollit Eccleſia, vt originis, & ſanctitudinis connexio totam huius hominis piiſſimi compaginem donis excellentioribus decoraret.

Martyrologia.

Martyrology igitur *Romani* ſymbolum auſculta: VRGELLÆ *in* Hiſpania *Citeriori Tarraconenſi* S. ODONIS *Epiſcopi.* Cui conueniunt *Caſtellanum* P. Vaſq. *Luſitanum* P. Lupi; *Hiſpanum MS.* P. Higuera; *Italum* Conſtantij Felicis, & alia recentiora: licet Molanus in *Addit. ad Vſuardum*, eius diem feſtum ad XXX Iunij immeritò præponat.

Scriptores.

De eo Franciſcus Tarrapha de *Regib. Hiſpan. in Alfonſo VI. fol.* 557. *Tom.* 1. *Hiſpan. Illuſtrata*, hæc verba recenſuit: ODO *Epiſcopus* Vrgellenſis, *claro genere Comitum Pallarienſium, & glorioſo ſanguine Barcinonenſium, & magnanimorum Aquitaniæ Comitum ortus, hac tempeſtate claruit, qui vitâ, & conuerſatione ſanctiſſimus, ob meritorum ſuorum excellentiam, Catalogo Sanctorum adſcriptus fuit.* Philipp. Ferrar. *in Topograph. ſacr. verb* Vrgella *fol.* 136. Iulianus Archipreſbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 1131. *n.*631. *fol.* 137. Marier. *Hiſtor. SS. Hiſpan. lib.* 5. *c.*88 *fol* 143. Anton. Vincent. Domenec *Hiſtor. SS Cathalon. lib* 1. *fol.*62. Excellentiſſ. D. Ioann. Ferdinand. Dux Ixarenſ. *in Catal. SS. Hiſpan. MS. Tabul.* 2. *n.*56. Eius ACTA ex vetuſto *MS. Legendario* deſumpſit *Domenec*, eaque Hiſpana fecit, Nos eadem ſuo idiomati reſtituimus.

ACTA S. ODONIS EPISCOPI Vrgellenſis Confeſſoris ex MS. Legendario illius S. Eccleſiæ.

Proſapia.

ODO, *ſiue* OTHO *Eccleſiæ* Vrgellenſis *beatiſſimus Epiſcopus, ex nobiliſſima Comitum Barcinonenſium ortus lineâ, & ex illuſtriſſimâ Vaſconia in Aquitania, & Vrgella in Cathalonia Principum proſapiâ progenitus,*

Parentes.

patrem habuit Artalem Pallarienſem Comitem, & Lucianam matrem, clariſſimam fœminam. Hanc equidem ſtirpem, & gentem ſanctiſſimus Vir illuſtrauit præclariſſimus vitæ facinoribus, & mirabilium operatione virtutum, quas in Dei obſequio feliciter exegit. Cùm ergo ODO *ad ætatem adoleſcentiæ perueniſſet,*

Studia.

& ingenij fœlicitatem demonſtraſſet, Pater Comes, magiſtris doctrinâ claris puerum tradidit, à quibus ſcientias ediſceret, quas ſic eſt perenniter adeptus, vt doctiſſimus inter ſui ſeculi doctores euaderet, ita vt quid in poſterum fuiſſet profuturus facilè demonſtraret: nam eius vitæ candor, & virtutum excellentia inter cæteros condiſcipulos eminebat, velut inter ignes Luna minores.

Militia.

Hinc virili togâ præcinctus, militiæ agmina (°vt illa ferebant tempora) inſequi diſpoſuit, & vt iniuſtitiæ vires deprimeret, & æquitatis iura, quæ in Dominio Patris bellorum confuſione, & temporum abominatione conſpiciebantur euerſa, defenderet, & virilibus protegeret auſis. Hæc vtique violentior fuit cauſa, quâ S. Vir armis conſultus arripuit, maximè cognitâ malitiâ procerum, qui non ſolùm Eccleſias in parentis Comitatu perſequi ſtudebant, ita vt eccleſiaſticas diriperent poſſeſſiones, ſed etiam earum filios, nempè pauperes, quos fœdâ incurſione pertinaciter comprimebant.

Vacat Sedes Vrgellenſis.

POST *hæc euenit, quòd Epiſcopus, qui tunc temporis* Vrgellenſem *moderabatur Eccleſiam, grauiſſimâ infirmitate depreſſus, vitæ periculum contuens, Clerum, & Populum ad eius conſpectum conuocare præcipiens, & illis præſentibus, qualiter ſe Eccleſiam illam, & Epiſcopatum contra iuris ordinem, & Sacrorum canonum regulas obtinuiſſe, detexit; tunc miniſterium ſacerdotale, Epiſcopatus infulas, nomen, & honorem Pontificalem, dimittens, omnia ſua Eccleſiæ verâ pœnitentiæ contritione reliquit, & vitam impleuit. Quo defuncto, Comites Pallarienſes, & Vrgellenſes cum clero, & populo ad noui Præſulis electionem congregati, tales virum, totis viribus eligere cupiebant, qualem temporum anguſtia, Eccleſiarum neceſſitas, & pauperum indigentia depoſcebat.*

Eius infulas induit.

Qui poſtquam de aliquorum ſacerdotum vitâ, & moribus rigidum peregiſſent ſcrutinium, ODONIS *celebrem indolem meditantes,*

tantes, eiusque insignia facta recensentes, necnon humanitatem mansuetudine plenam, & nobilem spiritum, vnà cum doctrinæ cumulis, & laudabilium, pioramque morum strue, demirantes; & denique, quòd relicto baltheo secularis militiæ, cælestis habitum induisset, & Ecclesiæ Vrgellensis *Archidiaconum ageret, omnium suffragiis Beatissimus* Odo *illius Sedis Episcopus est electus.*

Eo *igitur Præsulatus huiusmodi habenas moderante, continuò Ecclesiastica iura secundum sacrorum canonum sanctiones, toto pectoris conatu, restituit. Sceleratorum hominum possessiones Ecclesiarum, vi captas, retinentium insolentias frænauit, & ad restitutionem illarum mucrone excommunicationis Ecclesiastico compulit. Pauperum deinde iniurias à potentioribus insectas flagranti solicitudine redemit. Populi prauos mores bellorum vlcere contractos, & militum licentiâ inductos rigorosâ animaduersione correxit. Cleri vitia, prædecessoris indulgentiâ turpiùs emanata, face correctionis extinxit, & austeritatis falce resecuit. Sic plebem hactenus scelerum multitudine fœdam, criminum multitudine maculatum, & peccatorum onere oppressam, ad veri Dei cultum, & insignium factuorum operationem, reduxit, ita vt eo viuente tota diœcesis, vera Christi soboles putaretur.*

Diœcesim reformauit.

Nec *sibi in hisce sanctissimis exercitiis, Vir Beatus, defuit; nam adeò animæ, & corporis componebat actiones, vt non videretur sibi in opere deficere, quod in aliis verbo reprehendere decernebat. Orationi continuus, & mortificationi erat obnoxius: famelicis pascua salubria pane, & sermone præbebat: Omnibus quæ sua erant continuo iustitiæ lance condonabat; ita vt nec aliena appeteret, nec sua auarus retineret; sed manu largus, propria, discretione modestissimâ dispensabat, non verò prodiga dispersione fundebat. Denique postquam per viginti & octo annorum excursum Sedem rexisset, à Domino cui seruierat euocatus, sanctissimam animam è corporis ergastulo liberam, eidem tradidit coronandam* Nonis Iulij *Anno Domini* M C. XXII. *Sedem Apostolicam tenente* Innocentio II. *Pont. Max. & Barcinonensium Comitatum* Raymundo Berengario *huius nominis* III. *Eius mors procùldubio adeò totius regionis hominum corda commouit, vt de amisso Pastore vniuersi sine solamine dolerent. Tandem corpus in Basilica Vrgellensi tumulatum sarcophago hocce appendit Decastichon deuotio:*

Mores in Præsulatu.

Mors.

Sepultura.

Hac thecâ iacet almi sanctum Corpus Odonis;
Qui fuit Vrgellæ *Præsul, & vrbis honor.*
Sanguine conspicuus, clarâ de stirpe Baronum,
Quorum progeniem condecorauit ouans.
Illum Ecclesia protectorem prorsus vbique
Aduocat intrepidum, quòd sua iura fouet.
Ingenio sed clarus erat, quin moribus item
Insignis; cultor Relligionis erat.
Pupillis pater, & viduis quoque sæpe maritus,
Ægrotisque salus, pauperibusque cibus.

Plurima in vita, & post transitum Deus S. Pontificis interuentione, dignatus est operari miracula, quorum historia temporum antiquitate, & Nostrorum incuriâ ferè omnes periere, exceptis aliquibus, quas è faucibus obliuionis diligentia seruauit, huiusmodi.

Miracula.

Quidam *iuuenis mutus ex* Pallariensi *oppido oriundus, qui à natiuitate absque lingua natus erat, cùm per noctem ad sepulchrum S. Præsulis orasset, linguam prorsus, sed sine vsu adeptus est. Patriam reuersus, cùm amici, & consanguinei demirarentur qualiter linguam, qua carebat, Viri Dei*

Mutus linguam, & loquelam accipit.

Dei interuentu percepisset, absque loquela iterum iuuenem compellunt, vt ad sepulchrum accedat, & fide oret, donec loquelam percipiat, asserentes, quòd Deus, qui linguam creauerat ex nihilo, etiam vocem impartiretur misericors. Profectus iterum Vrgellam iuuenis, ad lacum Aquilinum accedens, S. ODONEM *facie splendidum, Pontificali infulâ indutum inuenit, quem vt iuuenis inuisit, stupefactus in terram cecidit. Sed S. Vir iuuenem salutauit benignè, qui signis communibus significauit, qualiter mutus esset. Cui S. Præsul dixit:* Loquere. *Ille loquutus est, tunc* ODO *disparuit. Iuuenis sanus* Vrgellam *peruenit, ad sepulchrum accessit, gratias egit, historiam retulit, & ad propria reuersus est.*

Alius mutus vocem consequitur.

SARDVS *quidam Eques* S. ODONI *familiarissimus amicus dùm viueret, humiliato corde post Sancti mortem cum seruo muto ad sepulchrum eius accessit, qui flexis genibus dixit:* Pater mi, & sanctissime ODO toties quoties ad vestram Curiam accessi, de manu vestra liberaliter singularia dona percepi, nùnc à te humiliter oro, si cœli, vt credo, culmina tenes, quòd huic seruo meo loquelam restituas, ad Dei honorem, tui gloriam, & Sanctorum omnium laudem. *Eandem mutus seruus repetebat orationem, donec fessus in profundum incidit somnum, quo sibi visus est videre, duos homines honestissimos, facie decoros, qui Virginem quandam pulchritudine splendidam, & splendore formosam ad* S. ODONIS *sepulchrum accedentem insequebantur. Quæ coram sarcophago posita, & amanter mutum intuita, vni ex sociis dixit:* Fili, iuuenis iste, remedio indiget. *Cui venerabilis socius respondit.* Domina iube fratri nostro, & seruo tuo ODONI Episcopo, vt illud impartiatur. *Tunc Virgo speciosa intuens* ODONEM *dixit:* Fili, mutus iste, qui ad tuum sepulchrum dormit, tuum auxilium implorat, vt quid non illi medelam adhibes? *Tunc S. Præsul obediens, ad dormientem mutum accedens, dextræ manus pollice linguam tetigit, & illi loquelam restituit. Tum iuuenis à somno excitatus visionem expressit, & vniuersi Deum collaudantes, S. Præsulis gloriam fatebantur.*

Paralyticus curatur.

PARALYTICVS *quidam, auditâ* S. ODONIS *miraculorum famâ patrem rogauit, vt eum ad S. Præsulis sepulchrum deferret, qui delatus, cùm plurimos ibidem exegisset dies, nec medelam acciperet, toto cordis conatu supplices ad Deum S. Viri interuentione preces fundebat. Pater diuturnitate medicinæ confectus filium paralyticum dereliquit, & ad propria concessit. O miraculum! vix pater ab Ecclesia discessit, cùm filius salutem accepit, & Deo,* ODONI*que gratiis actis, primus in propriam domum intrauit.*

Item alius.

ALIVS *Iuuenis natione* Gallus *simili paralysi laborans, ad sepulchrum* S. ODONIS *peruenit, prodigiorum ibidem patratorum famâ compulsus, qui licet per plures continuos dies, & noctes, sanitatem consecuturus, sarcophago S. Præsulis adhæreret, nunquam salutem adeptus est. Ergo asello impositus, Ecclesiam mærens reliquit. Sed cùm ad fontem Plouinensem sitibundus accessisset, de asello descendit, vt aquam hauriret, & biberet; Ast asellus ponderis sarcinâ vacuus, continuò per agrum fugere cœpit. Paralyticus suam intuens miseriam, iterum ad Deum,* S. ODONIS *interuentione preces effudit, & protinus sanus euasit, ita vt asellum apprehenderet, & pro gratiarum actione ad sedem* Vrgellensem *lachrymarum imbre perfusus, reuerteretur.*

Item alter.

ALTER *etiam iuuenis ex oppido* Castri-Pontis *incola, cùm in nocte S. Ioannis Baptistæ ludibrij causâ paralyticum fingeret, Dei permissione, luxatus remansit, absque vllo medicinæ confugio. Sed ad sepulchrum* S. ODONIS *protractus, quamuis per multa ibidem tempora pernoctasset, in sua membrorum debilitate remansit. Hoc videntes, qui iuuenem illuc attulerant, ad propria deducere decreuerunt. Sed interim homo ille vidit* S. ODONEM *cum duobus Sociis, albissimis clamydibus indutis, quorum vnus iubente S. Viro, iuuenem in terra proiecit. Quem cùm supinum, & clamantem vidissent, qui aderant, clamabant, vt se erigeret, & causam lapsus interrogabant:*

bant Quibus omnia quæ viderat, & euenerant propalauit; & addidit, qualiter salutem se recepturum credebat, nempè si clericorum orationes adessent, qui protinus Psalmorum recitatione iuuenem adiuuantes, cum ad versum: Non est sanitas in carne mea, nec est pax ossibus meis; *deuenerunt, continuo paralyticus liber euasit, & actis gratiis ad propria recessit.*

Hactenus ACTA, quæ apud *Scriptores Gotholanos* seruantur; in quorum exornatione illud PRIMVM obseruandum est, circa Parentum S. ODONIS nobilitatem, quòd *Artal* pater, Comes Pallariensis, erat filius Comitum ipsius vrbis ex nobilissima comitum Barcinonensium & Vrgellensium prosapiâ: & *Luciana* Mater (quam *Luciam* vocitant alij) fuit soror *Almoydis* vxoris *Raymundi Berengarij* huius nominis II. Barcinonensium Comitis, & Carcasonensis vrbis Comitissæ, & amita etiam fuit *Guillelmi* Comitis Tolosæ, nec non & *Raymundi Berengarij* Comitis Barcinonensis huius nominis III. vt probat P. Diago *Histor Comit. Barcinon. lib. 2. c 40. fol* 103. & 104. & *c.* 73 *fol.* 137.

SECVNDVM versatur dubium circa nomen prædecessoris in Episcopatu, eumque fuisse *Bernardum* patet: nam vt constat ex eodem P. Diago d. *Histor. Comit. Barcinon. lib.* 2 *c.* 72. *fol* 137. iste *Bernardus Vrgellensis Episcopus* in viuis erat Anno M. X C. quando auxilia obtulit *Ermengaudio* Comiti Vrgellensi in recuperatione vrbis *Balaguer*; ast cùm Acta S. ODONIS superius recensita proclament, S. Virum post *Vigesimum Octauum* annum, quo *Vrgellensem* Ecclesiam rexerat, occubuisse, Anno Domini M. C. X X. I I. & demptis XXVIII. Præsulatus annis, constat ad Annum M. XC. I V. Ecclesiæ illius regimen suscepisse mortuo *Bernardo*.

TERTIVM, constat quatenus Anno M. C. XXX. III. S. ODO relatus fuerit in numero Sanctorum post vndecimum ab eius obitu annum, ex sequenti Diplomate à *Domenec* relato *fol.* 64. huiusmodi.

ANNO AB INCARNATIONE DOMINI M.C.XXXIII. XI. *Kalendas Iulij. Ergo Dn. Petrus Vrgellensis Ecclesiæ Episcopus, & vniuersus Canonicorum cœtus, magnam, atque præclaram Beatæ memoriæ Pontificis* ODONIS *cælebrantes, venerandam solemnitatem Natalis eius Diem annuatim canonizari, & canonicè ab omnibus institui, atque laudabiliter confirmari, vno ore omnes conuocamus: quatenus semper deinceps inter cæteras præcipuas huius anni festiuitates, hac proculdubio dignè, & laudabiliter vti vel Domini, seu tanti Patroni Nostri Pontificis* Emengaudi *diutius veneranda mysteriis obseruetur: atque in sumendis quoque canonicalibus cibis prædictarum moribus solemnitatum, tàm in maximis, quàm in pueris, firmiter teneatur, & habeatur, & venerabiliter honorificetur. Dispensator dono, atque confirmo vnam vaccam de meo censu. Quod si quis sane successor mei, vel vllus hoc inquietare voluerit, siue hoc ad disrumpendum venerit, ex parte Dei Omnipotentis, & B. Petri Apostolorum Principis excommunicetur. & anathematizetur, & in infernum demergatur. Et propterea hæc carta firma, inconuulsa permaneat omni tempore. Si autem in die veneris factum illius euenerit, magnis piscibus honorificè clerici reficiantur.*

✠. *Signum D. Petri Vrgell. E. Ep.*	✠. *Sign. Gomballi Sacristæ.*
✠. *Sign. Benedicti. S. Saturn. Abb.*	✠. *Sign. Petri Guillelmi Archidiac.*
✠. *Sign. Geralli Archidiaconi.*	✠. *Sign. Pontij Archidiaconi.*
✠. *Sign. Berengarij Archidiac.*	✠. *Sign. Bernardi Prioris Præpositi.*

Arnaldus *vel rogatus scripsit, & suo* ✠. *Signo firmauit. Amen.*

Hæc sunt quæ hic adnotare potuimus, de Vrbe *Vrgella* diximus supra *Tom.* 3. *Die X X V I I I. Maij. lit. A.*

VIII. IDVS IVLII.

DIES VIII.

A. ARSÆ propè Montes-Marianos in *Beturia Turdulorum* Beticæ in Hiſpania SS. AQVILÆ, & PRTSCILLÆ coniugum, qui *S. Paulum* Apoſtolum apud *Hiſpaniam* quærentes, *Heracleam* deuenere, poſt *Arſam* conuenere, vbi pro fidei Catholicæ prædicatione detenti, cruciatibuſque expoſiti, demum quos vna coniugij fibula conligauerat, & vna fidei religio coniunxerat, etiam vna corona victoriæ indeficiens connexuit vtrumque.

NOTÆ.

SANCTI AQVILA, & PRISCILLA Martyres Arſenſes.] Eos fuiſſe coniuges conſtat ex B. Luca in *Act. Apoſtolor. cap.* 18 quos B. Paulus Apoſtolns præcipuos habuit Diſcipulos, ipſeque Gentium Doctor dùm Athenis venit Chorintum inuenit eos, & quia eiuſdem erat artis ſcenofactoriæ, cuius & ipſi, apud eos aliquantulum manſit, & operabatur. Quorum etiam ipſe meminit Paulus *ad Roman. c.*16. 1. Ad *Corinth. cap* 16. & 2. *ad Timoth. c.*4. Sed dubium eſt, an iſti SS. Coniuges *Confeſſores*? An *Martyres*? Quod fuerint *Confeſſores*, contendunt *Beda*, *Vſuardus*, & *Ado*, quibus conueniunt *Martyrolog. Romanum* Baronij; *Caſtellanum* P. Vaſq. *Luſitanum* P. Lupi, & *Italum* Conſtantij Felicis, & Maſſutius in *Vit. S. Paul. lib.*7 *c.*1. *fol.* 333. Quod verò fuiſſent *Martyres*, fatentur Græci in *Horolog Die XIII. Februar.* his verbis ex verſione Petri Galeſinij: *Hoc die Sanctorum* AQVILÆ, *&* PRISCILLÆ. *Hi coniuges à B Apoſtolo.*Paulo *verbo veritatis instructi, tum baptizati ſe ei comites, quocunque proficiſceretur, adiunxerunt, vnáque cum illo multa incommoda, & labores pro fide adierunt. Poſt eius autem martyrium, cum hi nunquam, à Chriſti prædicatione deſiſterent, ab Idolorum cultoribus comprehenſi, primùm acerbè, crudeliterque torti, denique capite præciſo palmas tulerunt.* S. Ioann. Chryſoſtom. in *Homil poſt Epiſtol. ad Roman.* in illis verbis loquens de hiſce Coniugibus: *Si* AQVILA, *&* PRISCILLA *tantum id vnum egiſſent* (*ſeruantes in domo Paulum*) *ingenti laude digni erant. Qui enim Ducem exercitus ſaluum fecit, & milites ſaluos fecit: qui Medicum liberauit periculis, & laborantes morbis ad ſanitatem reduxit: qui gubernatorem fluctibus eripuit, nauem totam ex vndis liberauit: ſic igitur qui Magiſtrum orbis ſaluarunt, & pro eo illiuſque ſalute* ſanguinem ſuum fuderunt, *Orbis quoque totius fuerunt benefactores.* Flau. Dext. in *Chron. Ann.* 95. hac ſerie: *In* Arſa *Mariana Hiſpaniæ patiuntur* AQVILA, *&* PRISCILLA. Aulus Halus Poëta Burdigalenſis, & Ciuis Toletanus *de Aduen. S Iacob verſ.* 405.

An Confeſſores, an Martyres?

> *Hunc* AQVILA, *&* PRISCILLA *in vertice nemoris* Arſæ
> Bæturiæ, *linquent, quæis palma hic protinus vrget.*

Alter

Alter *Poëta* anonymus in meo *MS. Codice Carminum* vetustissimorum, vbi in *Decasticho* agens de his sanctissimis Martyribus, in duobus primis Distichis asserit:

Ponticus AQVILA, PRISCILLA *item Pontica*, *Christi*
Coniuges, *hoc tumulo* Martyr *vterque jacet*.
Martyr *vterque jacet*, *sequendo munera* Pauli,
Cuius ab exemplo clymata cuncta notant.

Hanc quoque sententiam sequuti sunt Roderic. Caro in *Not. ad Dextr. Ann.* 95. *fol.* 52. *lit.* 1. & Biuar. ibidem *n.* 4. *fol.* 191. & Nos in *Not. ad Aul. Hal. vers.* 405. *fol.* 89.

Hoc sic prælibato, ingens se se offert DVBIVM, *quo Orbis situ Sancti Coniuges fuerint martyrio coronati?* In cuius explicatione sciendum est, variè ab Scriptoribus huius loci palæstram explicatam, & consignatam. Hinc apud illos TRES sententias diuersâ punctuatione considero. PRIMA est Græcorum in *Horolog. Die* XIII. *Februar.* apud *Galesin.* in suo *Martyrolog. fol.* 26. & 63. *col.* 2. qui in GRÆCIA passos contendit, sic: *In* GRÆCIA *Sanctorũ Martyrum* AQVILÆ, & PRISCILLÆ. Cuius *Galesinij* consignationem illustrans Biuar *supr. d. num.* 4 *fol.* 191. prosequitur: *Cæterum* Galesinus, *doctus sanè ac diligens Vir*, *non legit in* ASIA, *sed in* AFRICA Minori, *non alio sanè*, *nisi quia repererat non in* ASIA *obiisse*: *tamen eos in* AFRICAM *transferendi certam causam non habuit*. *Vbi passi* *I. Opinio.*

SECVNDA deducitur ex anctoritate *Bedæ*, *Adonis*, & *Vsuardi*, à quibus *Martyrologium Romanum*, vbi hæc verba: In ASIA MINORI *Sanctorum* AQVILÆ, & PRISCILLÆ *vxoris eius*, *de quibus in Actibus Apostolorum scribitur*. Quorum sententiam hucusque amplexati sunt cæteri Latinorum, vt inquit Baron. in *Not. lit. A.* Cui opinioni responder Biuar. *supr. d. n.* 4. *fol.* 190. sequenti coniectatione: *Irrepsit mendum in* MS. *Martyrologio*, *vt pro* ARSA *scriberetur* ASIA, *quo semel admisso*, *verbum* MARIANA, *cùm non cohæreret cum* ASIA, *facilè versum est in* MINORI, *& sic legunt impressa pene omnia*. *II. Opinio.*

TERTIA deducitur ex *Flauio Dextro*, qui Sanctos Coniuges in *Hispania* passos clarâ periodo significat, in *Chron. Ann.* 95. verbis superius relatis, quæ hic repetere non grauabor, sic: *In* ARSA MARIANA Hispaniæ *patiuntur* AQVILA, & PRISCILLA. Cuius opinioni adhærent Aulus Halo de *Aduent. S. Iacob. in Hispan. vers.* 405. vbi apud ARSAM *Beturia* in Hispania martyrij palmas recepisse refert, & *Anonymus* vetustus in *Decasticho MS.* cuius duo disticha supra retulimus, & sequentia subiicimus. *III. Opinio.*

Clymata cuncta notant, & *Iberi clymata lustrant*:
Heracleæ *sistunt*, *agmina Christo legunt*.
Agmina Christo legunt, *nec non de ciuibus* ARSÆ,
Hæc illis palmam *sors veneranda dedit*.
Sors veneranda dedit tunc ARSÆ *Numina tanta*:
Numina tanta vouens ARSA *requirat*, *amet*.

Quorum sententia Nostratum verisimiliùs conciliabitur, si Dorothei in *Synopsi* assertionem meditaberis, dicentis, S. AQVILAM apud HERACLEAM diuertisse, eiusque Ecclesiæ Præfectum egisse: de quo Baron. *in Not ad Martyrol. Rom. h. d lit. A.* subdubitat, quia vnde *Dorotheus* id acceperit, non innenit. Sed quod ignorauit eruditissimus purpuratus edisces ex *Dextro*, qui in *Chron. Ann.* 70. hæc verba scripta reliquit: HERACLEÆ *In* Hispania *prædicat Sanctus* AQVILA *Ponticus*, *missus ab Apostolo Paulo in* Hispanias *prædicationis causâ*. Et hoc idem significare voluit *Poëta Anonymus*, in relato carmine, dicens: *SS. Coniuges Heraclea in Hispania Apostoli.*

Clymata

Clymata cuncta notant, & Iberi *clymata lustrant*:
HERACLEÆ *sistunt*, *agmina Christo legunt*.

Heraclea sium apud Hispanias.

Hinc elicies HERACLEAM vrbem hanc, nequaquam fuisse ex tot illis vrbibus extra *Hispaniam* abs Geographis in toto Orbe consignatis, sed Nostram esse in *Batica Hispaniæ*, quam à Nostratibus in freto Herculeo GIBRALTAR dicitur, & cuius meminere Strabo *lib. 3. Geograph.* hac clausulâ: *Ad XL. inde Stadia vrbs* Calpe *vetusta, & memorabilis olim statio nauibus* Hispanorum. *Hanc ab Hercule quidam conditam, aiunt. Inter quos est* Timosthenes, *qui eam antiquitus* HERACLEAM *fuisse appellatam refert, ostendique adhuc magnum murorum circuitum, & nauale.* Dexter in *Chron. Ann.* 296. *n* 4. & *Ann.* 300. *Com.* 2. *num.* 19 P. Ioannes Mariana *Histor. Hispan. lib.* 16. *c.* 2. Biuar. ad *Dextr. d. Ann.* 70 *num.* 2 *fol.* 157. & *fol.* 313. *num.* 4. & *fol.* 333. *n* 19. & Rodericus Caro in dictis *Dextri* locis.

Confirmatur Tertia Opinio ex reuerentia Oppidanorum.

HVIVS Tertiæ sententiæ veritati suffragatur vetustissima Oppidanorum circumiacentium ad prædictæ vrbis ARSÆ situm habitantium reuerentia, quâ etiam nunc antiquissimæ illius ciuitatis diruta vestigia prosequuntur. ARSA igitur jacet in Vlteriori Hispania in Bæticæ comprehensione, non procul à Marianis Montibus, intra regionem, quam Beturiam Turdulorum vetustiores Geographi vocauere, sic Plin. *Histor. Natur. lib.* 3. *c.* 1. hac serie: *Altera* Beturia, *quam diximus* Turdulorum, *& Conuentus* Cordubensis, *habet oppida non ignobilia,* ARSAM, *Mellariam, Mirobricam.* Sic & vniuersi, inter quos & Aulus Halus meus in *Poëmat. de Aduent. S. Iacob. vers.* 255. *fol.* 43. vrbes à S. Iacobo per Hispanias lustratas scribens, ait:

Arsa vbi sita?

Altera, & ingenuos refouet Bæturia *campos*,
Multiiugasque domos; *hic prima est nominis* ARSA,
Illipa *quæ minor isti nunc contiguior vrbs*;
Mirobrica, & magna non bello ignota Carissæ
Agmina; *& vrbs populis Regina obuersa Latinis.*

Situs descriptio.

Hæc igitur vrbs, vt diximus, quæ in agro *Beturi-Turdulo* sita est, secundo, vt aiunt, lapide Hispanico ab *Illipa Minori*, patriâ meâ distat, quâ & nunc ista scribimus, ideoque necessario, totius huius situs ecphrasim ediscere curauimus, vt Lectoribus veram relationem texeremus. Ergo hodie Oppidum est dirutum, antiquitatis vestigiis plenum, in frondosissimo siluestrium arborum nemore, quod adhuc Nominis tinnitum seruans olim ARSALLEN auorum Nostrorum tempore, vt ex pluribus Scripturis authenticis liquet, accentuabatur, hodie S. in G mutuata litera ARGALLEN dicimus. Ibidem castellum fortissimum perseuerat, in excelso Monte, & arduo, cuius inferiora, quæ ad Septemtrionem, vbi nunc ILIPA est, siue ZALAMEA DE LA SERENA, Patria mea, spectant, & vbi condita ARSA erat, densis nemoribus vestiuntur: superiora alticomis interpuncta arboribus, quæ, ni illas incendia totondissent, horridæ gressus interdicerent, & densæ cœli claritudinem vsurparent. In vertice planicies maxima, vbi adhuc funesta propter ruinam, licèt elegantiora propter artem, monimenta visuntur antiqua, ad equi cursum continuantia, quæ ad Amphitheatri speciem accedunt. Ad calcem nemoris, vrbisque dirutæ, riuulus, cum vrbe, & nomine communis, qui fruticibus circundatus siluestribus posteriora ciuitatis tegmina pertingebat. In Montis cacumine Meridiem versus, ex aquarum dilabentium, aut per cœli pluuias, aut per fontium exundantium excessus, copiâ, altus, latusque congeritur lacus, cuius vndæ placidæ saxum immani magnitudine procerum, arte compositum, sed absque diligentiâ politum, imò sectum, tantâ tenacitate complectuntur, & nimiâ adeò seueritate custodiunt, vt vix accolarum oculis liberum permittant intuitum. Ibidem vt longæua, ab hominum memoria, traditio est, tanto incolas horrore fatigare, & noctu, diuque transeuntibus formi-

dinem

dinem inferre silentium, aut situs opacitate silvestris, aut lacus murmure vndantis,vt prorsus nemini pateat aditus. Illinc inesse thesaurum præstigiis catenatum, & incantationibus occlusum, & Lemuris custodiâ tutatum, opinio apud Oppidanos meos perantiqua est. Sed si me mea non fallit coniectatio (ô vtinam non!) crederem stuporem illum homopolis euenire, propter maius Deo reseruatum mysterium, quin fortè propter SS. AQVILÆ, & PRISCILLÆ coniugis tecondita pignora, in eo loco delitescentia, donec ad maiorem Dei gloriam, & Martyrum honorem, ipse qui eos laureâ coronauit agonis, quorumque capitis capillos, ne pereant, enumerat, custoditque, illa consignato propalationis tempore, nostris deposcentibus orationibus, manifestet. Nec terrorem istum oppidanorum meorum paruipendendum, aut ex imaginario metu contractum fuisse, iudicabis. Quia similes horroris assidui in certo loco successus, potius teuerentiam timore commixtam significant in Sacris literis. Exempla petis? Nota Iacob Patriarcham *Genes.* 28 qui post visionem scalæ surgens, pauensque: *Quàm terribilis est (inquit) locus iste.* Daniel Propheta *c.*7.8. *&* 10. Abacu *c.* 3 Ierem. *cap.* 23. Act. Apostol. *c.* 10 S. Gregor. Magn. *lib.* 3. *Dialog c.* 23. causam explicat, nam cùm de horrore ad tumulum S. Petri Apostoli contracto, per Theodorum ipsius Basilicæ mansionarium, ageret, & Petro in Dialogo interlocutori, dubitanti conuinceret, concludit: *Quid super hac re miraris, Petre? Nunquid non mente excidit, quia cum* Daniel *Propheta, magnam illam, & terribilem visionem vidit, ex qua contremuit, protinus adiunxit*: Et ego elangui, & ægrotaui per dies plurimos *Caro enim ea qua sunt spiritus, capere non valet, & idcirco nunquam, cum mens humana, vltra se ad videndum ducitur, necesse est, vt hoc carneum vasculum, quod ferre tolenti pondus non valet, infirmetur.* Hinc elicies qualiter similis stupor proculdubio reuerentiam parit, licet cordibus nostris grauatis pondere imbecillitatis, aliud imaginatione se ingerat, quàm in veritatis existentia est Hoc enim maximè accidit, vbi sunt sanctorum Corpora sepulta, vt ex *D. Gregorio Magno* probat P Petrus Tyreus *de Apparit. Spirit. c.* 14. & P. F. Emanuel Tamayo in *Apolog pro SS. Vrgabon.* 3. *p.c.*1.§.1.*& c.*3.§.2. vbi asserunt, quòd ideò in hisce locis horrorem sæpius incutiunt Sancti, quia *ibi se mente atque cognitione, externis signis probant*, *vbi* Corpora, *in quibus militarunt Deo, conquiescunt.* Quod *P. Tamayo*, demonstrans, fatetur, asserens, locum illum, in quo reperta sunt *Vrgabonensium* Martyrum sacra cadauera, superioribus seculis terribilem, horridum, & formidabilem fuisse. Quod etiam adhuc hodie in nostro ARSÆ nemore passim experimur. Adsit Deus, vt Nostra sacrosanctis Martyrum Coniugum desideria compleat exuuiis.

Formido, aliquando reuerentia est.

IN fœdissimum errorem incidere, situs ignoratione, Archipresbyter Iulianus in *Aduersar num.*180. qui de Nostra vrbe loquens, prosequitur: ARSA *in* Beturia Turdulana *est prope* Iornacam, *id est*, Hornachos, *nunc* Magazela, *vbi Castrum fortissimum, est Bellamata.* Quis si locorum hic enumeratorum situs agnoscit, & ista legit,non solnet cachinnum, videns turpissimum *Geographiæ* inuolucrum? Laborant enim hæc *Iuliani* verba manifesto glossemmatis vitio. Dictio autem MAGAZELA,cui ergo epitheton consignabis? ARSÆ ne? An IORNACÆ? Si ARSÆ, attende, & deridebis ridiculam hanc lectionem. MAGAZELA, castrum nouum à Sarracenis constructum, vt ipsum opus liquidò manifestat, & totius prouinciæ inconcussa traditio, distans ab vrbe ILIPA cui erat contiguior ARSA, per XX. P. M. Si verò IORNACÆ, error erit peior priore Nam IORNACA in Lectione *Iuliani*, correspondet PHORNACIS *Ptolemai*, iuxta ARSAM, cui hodie nomen HORNACHOS. Sed quanta diuersitas sit inter MAGAZELA oppidum.& HORNACHOS ipsius se se distinguit situs, cùm constet de vno ad aliud XL.P M. intercedere. Verba illa vltima *Iuliani* dicentia: *Est Bellamata*: quid significent prorsus ignoro: nisi sit pascuæ, seu prati latitudo, quercuum densitate diffusa, inter ILIPAM, seu ZALAMEAM, & MAGAZELAM sita, licet ZALAMEÆ parens, quæ hodie dicitur MATA-VIEXA. Quidquid sit, MAGAZELA, ab ARSA, situ, nomine antiquitate, & existentiâ diuersa est.

Iuliani error in consignatione situs vrbis Arsæ.

SED & Ambrosius Morales in *Antiquit Hispan verb.* Beturia *fol.* 90. à quo Abraham. Ortel. in *Thesaur. Geograph. verb.* ARSA. P. Biuar. *ad Dextr. in Chron. Mart. Hisp. Iulian.*

Ambrosij Morales & aliorum lapsus.

Ann 95. *n* 4 *fol.* 191. alium prorſus errorem contraxere, aſſerentes ARSAM eſſe Oppidum, quod hodie AZVAGA dicimus, in eodem agro *Beturiano* ſitum. Sed proculdubio falluntur, nam AZVAGA etiam à Sarracenis conditum fuiſſe conſtat poſt Hiſpaniæ excidium àb AZVAGIS Mauritaniæ accolis, qui Oppido patriæ nomen impoſuere. Inſuper quia ſi ARSÆ contiguior vrbs erat ILIPA, & AZVAGA erat ARSA ex opinione *Morales*, & aliorum, falſa remanet *geographia* communis, quia Oppido AZVAGÆ contiguiores erant *Mellaria*, quæ diſtat àb AZVAGA tantùm XII. P.M. & ab ILIPA ad Meridiem XXVIII P.M. & aliæ antiquiſſimæ vrbes in *Montibus Marianis*, prout & *Populi Emani*, vbi hodie *Alanis*; Callenſes, quorum caput *Cazalla*, & Tereſij quibus ſucceſſit *Guadalcanal*, vt diximus in *Not ad Poem. Auli Hal. verſ.* 252. *fol.* 45. Nec eſt audiendus *Iacobus Moletius*, qui ARSAM conſtituit extra *Beturiam*, in *Bætica* interiori vmbilico, vbi nunc ARCOS Oppidum iacet.

Roderici Caro lectio in Dextro diluitur. QVIBVS ſic abſolutis, meum *Lectorem* monitum volumus, quòd prorſus abs Roderici Caro, in *Notis ad Dextr. in Chron. Ann* 95. *lit. Z. fol.* 52. *col.* 2. opinione diſcedat, quâ conatur legere *Dextrum* diuersâ à cæteris periodo, in conſignatione ſitus agonis Noſtrorum SS. Coniugum, ſic: IN ASSA MATIANA, credens ex *Ortellio*, auctoritate *Euſtathij*, & *Herodiis*, dictam ſic fuiſſe ASIAM ob Populos MATIANOS in ea ſitos. Sed proculdubio errorem contraxit, maximè ſi expungatur vocula HISPANIÆ, vt ipſe ſignificat: Nam certe *Dexter* de Sanctis apud *Hiſpanias* martyrio coronatis agere inſtituit, nec abſque propoſiti imagine, inducere voluiſſe Martyres alibi paſſos crediderim. Inſuper quia nequaquam apud *Geographos* inuenies, ASIAM cognomine MATIANAM nullibi fuiſſe dictam. Hinc retinebis lectionem *Biuarij*, & propter auctoritatem *Dextri*, & *Auli Hali*, & quia vt ipſe inquit *d. n.* 4. *fol.* 191. agens de Romani Martyrologij lectione: *Certe moris fuit* Romano Martyrologio *vrbes, quibus Sancti quieuerunt, deſignare potius, quàm latiſſimas Regiones, confuſam* Geographiæ *notitiam relinquendo.* Quidquid ſit, apud Noſtros, SS. Coniuges Martyrio fuiſſe coronatos, traditionem inconcuſſam *Scriptores* ex *Dextro*, & *Halo*, extitiſſe conſtat. Illâ igitur retentâ, de eis ſcripſere S. Luc. *cap.* 18. cuius Apoſtolicam hiſtoriam ſic Arator Diaconus *lib.* 2. *cap.* 9. carmine vertit.

Attica diſcedens iam liquerat agmina Paulus
Eloquiis ſuperata piis; bimariſque Corinthi
Mœnia iuncta petens, populoſam reperit vrbem,
Quæ licet alterni contingeret æquoris vndas,
Perpetuas ſitiebat aquas. Ibi Ponticus *ille*
AQVILA *tunc præceptor erat, Vir plurima laudis*
Inſtrumenta gerens; cuius ſe Paulus amico
Contulit hoſpitio, ſociam dignatus adire
Artis amore domum: nam ſcenifactor vterque
Pollebant operis, ſtudiis, & dogmate legis.

Item eorum meminit Paulus in *Epiſtol. ad Roman c.* 16. dicens: *Salutate* Priſcam, *&* Aquilam *adiutores meos in Chriſto Ieſu (qui pro anima mea ſuas ceruices ſuppoſuerunt, quibus non ſolus ego gratias ago, ſed cuncta Eccleſia Gentium) & domeſticam Eccleſiam eorum* Sic legit Biuar. *d. Ann.* 70. *n* 2. *fol.* 157. licet aliter legatur in Vulgatis, & apud Aluarum Gomeſium Noſtrum Toletanum, in *Muſ. Paulin. Epiſtol. ad Roman. c.* 16. *fol.* 93. *&* 94. his carminibus.

Cum conſorte AQVILAM *Chriſto ſaluere ſub vno*
Dicite, & optatis pondus ineſſe piis:
Qui pro diuino (Chriſti eſt ea gloria) verbo

Ceruices

Ceruices plagis ſuppoſuere meis.
Et contra tauros, vrſos, aproſque Caneſque,
Inuicti noſtrum ſuſtinuere caput.
His meritis agimus grates in luce, ſimulque
Mecum Chriſtiani cætera turba chori.
Nam me ſeruantes tractaſſe negotia credunt
Publica, & electis dona dediſſe viris.
Cumque ſacris ducibus totam ſaluere cateruam
Optamus, Capiti conſona membra pio.

Idem Apoſtolus Paulus ad *Corinthios* ſcribens *Epiſtol.* I. *c.* 16. aſſerit: *Salutant vos in Domino multum* AQVILA, *&* PRISCA *cum domeſtica ſua Eccleſia, apud quos hoſpitor.* Quæ verba idem Aluarus Gomeſius in *Muſ. Paulin. d. Epiſtol.* 1. *c.* 16. ſic carmine vertit,

Vos AQVILA, *& vos* PRISCA *optat ſaluere, ſimulque*
Oſcula dant ſocij ſancta ſed illa mei.

Denique ſcribens ad *Timotheum Epiſtol.* 2. *c.* 4. ait: *Saluta* PRISCAM *&* AQVILAM. Et licet à *Paulo* ſanctiſſima fœmina PRISCA vocitetur, tamen Lucas *d. c.* 18. ſemper & vbique illam PRISCILLAM appellat; nam agens de coniugibus iſtis, proſequitur: *Poſt hæc egreſſus* Paulus *Athenis, venit Corinthum: & inueniens quendam Iudæum, nomine* AQVILAM, *Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, &* PRISCILLAM *vxorem eius, acceſſit ad eos.* Et paucis interiectis agens de Apolline Alexandrino, concludit: *Quem cùm audiſſent* PRISCILLA, *&* AQVILA *aſſumpſerunt eum, & diligentius expoſuerunt viam Domini.* Hinc Euangeliſtæ in compoſitione Nominis conſignationem ſequentes omnes Scriptores Eccleſiaſtici, beatiſſimam fœminam PRISCILLAM vocitant. *An Priſca, an Priſcilla?*

De eis item ſcripſere S. Ioannes Chryſoſtomus *Homiliam*, quâ eorum laudes congeſſit, & cæteri Patres, qui in Acta Apoſtolorum, & in Pauli Epiſtolas relatas, Commentarios, & ſcholia fecerunt. Necnon Baronius eruditiſſimus Cardinalis in *Annal. Eccleſ. Tom.* 1. *Ann.* 51. *num.* 1. *&* 2. *fol.* 380. *& num* 75. *fol.* 399. *& Ann.* 52. *num.* 1. *fol* 403. *& num.* 15. *fol* 408. *& Ann* 53. *n.* 35 *fol* 422. *& Ann.* 58. *n.* 55. *fol.* 542. Maſſutius in *Vit. S. Pauli d lib.* 7. *c.* 1. *fol.* 313. & alij, à quibus ACTA eligemus, nam alibi nequaquam ſcripta iunctim colligimus.

ACTA SS. AQVILÆ, ET PRISCILLÆ Coniugum, S. Pauli Apoſtoli Diſcipulorum, apud Arſam in Hiſpania Martyrum, ex Varijs.

AQVILA, *&* PRISCILLA, *alijs* PRISCA, *ex Nazaræorum genere Iudæorum oriundi, & apud* Pontum *orti, & matrimonio coniuncti, in arte ſcenofactoriâ edocti; vitam humiliter tranſigebant. Sed opulentiam Romanæ vrbis, proprijs commoditatibus ambientes, illuc perrexere, vbi artis ſuæ exercitia, continuo labore, complebant, & aſſiduâ manuum fatigatione, operabantur, quo vſque Petrus vrbem illam ingreſſus, & Chriſti Domini nomen, & miracula prædicans, Sanctiſſimi Coniuges eius ſermonibus adhærentes, cum alijs ſuæ nationis hominibus Chriſto nomina dedere. Tunc cætera Iudæorum turba, quæ vbique gentium Apoſtolorum fidem Chriſti docentium, veritatem impugnabat, videns, quo pacto Petrus Euangelium Romæ felicibus auſpicijs,* pra-

Origo. *Romam pergunt.* *Conuertuntur ad fidem.*

prædicaret, illudque indies magis inter Gentiles, imò & inter Iudæos, assiduis miraculis propagaret, turbas sæpius aduersus Apostolorum Principem concitauit, cæterosque Christianæ Religionis pedisequos, qui perfidis ista machinantibus restitére Iudæis. Hinc inter vtriusque factionis duces continuæ concertationes exortæ, & immensæ dissensiones emanatæ causam dedere, vt à Claudio *Imperatore tota Iudæorum soboles, tàm quæ in sua pertinacia, obduratis visceribus persistebat; quàm quæ cognitâ fidei veritate, Christum verum Deum, toto cordis conamine fatebatur, Româ publicis expelleretur edictis.*

Româ expulsi Corinthi sistunt.

HORVM *quippè animaduersione compuncti Beati Coniuges, relictâ Orbis maximâ vrbe, & principe, Corinthum deuenere Christiani, vbi & artis suæ ministerio operantes, & fidei suæ zelo, Deo seruientes, vitam pacificam peragebant. Sed Dominus eorum recordatus fidei, cùm iamiam illos Euangelij ministros, & operatores constituisset, disposuit, quòd* Paulus *Apostolus, & Gentium prædicator, Athenis Corinthum veniens, ad hanc sanctam familiam, tanquam ad priuatam Ecclesiam accederet, vbi in eorum hospitio susceptus, vi Christianæ extitit charitatis. Quorum sanè Coniugum domum, non eo tantum consilio, quasi sustentari alienis opibus, aut laboribus cogitaret: quamuis admittere, quæ ad vitam erant necessaria, optimo suo iure tantus Euangelij Operarius, vbique potuisset: sed quod summâ dignum est admiratione, ac si famulus, cum aliis eiusdem officinæ laboratoribus victum illo ipso opificio suis manibus sibi adquisiturus, admisit. Ergo B. Apostolus apud eosdem aliquantulum sistens, & Christi fidem, vt eius erat moris, vbique prædicans, grauis Corinthi aduersus eum persecutio excitata est, cuius impetum sustinuere sanctissimi Coniuges, ita vt Apostolum, suppositis ceruicibus, custodirent. Sed eò peruenere conturbia seditionis, quòd Paulus domum* SS. AQVILÆ, & PRISCILLÆ *relinquere, & ad ædes Titi cognomento Iusti demigrare compelleretur, donec à Domino Syriam pergere, & Corinthum deserere iussus, Spiritus-Sancti monitis satisfecit.*

Paulum hospitio suscipiunt.

Ab eorum domo discedit.

Syriam cum Apostolo petiit.

IGITVR *Sancti Coniuges* Paulo *adhærentes, & eius ad Syriam comites facti, cum eo profecti, Ephesum deuenere, vbi cum Apostolo per Tres Menses commorantes, eius doctrinam magnâ comprehensione bibebant. Ast post hoc trimestre tempus, cùm* Paulus *Syriam soluere decreuisset,* AQVILAM, & PRISCILLAM *apud Ephesum relinquens, Syriam petens, Cæsaream Palestinæ, Antiochiam, & Ecclesias Minoris Asiæ peragrauit. Relictis equidem SS. Coniugibus Ephesi, absente Paulo, euenit, quòd quidam Iudæus Apollo nomine, Alexandrinus genere, Vir eloquens deuenit Ephesum, potens in Scripturis. Hic erat doctus viam Domini, & feruens Spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ sunt* IESV, *sciens tantùm baptisma Ioannis. Hunc ergo audientes* SS. AQVILA, & PRISCILLA *dùm fiducialiter in Synagoga Iudæorum concionaretur, susceperunt eum, & diligentiùs exposuerunt ei viam Domini. Post hæc Ephesum rediit* Paulus, *& inuentis SS. Coniugibus, cum eis per biennium in eadem vrbe permansit, donec è viuis sublato Claudio Imperatore, Romam pergere destinauit, eo quòd Nero edictum Claudij decessoris, de non recipiendis in vrbe Iudæis, imò expellendis cassauerat. Cuius indulgentiâ commotus & Romam visendi constrictus itineris necessaria parauit; sed cùm hæc Numine aliud disponente, exequi non valuisset, SS. Coniuges acceptâ ab Apostolo benedictione Romam perrexere, & ibidem aliquantulum permansere, donec iterum Româ in Asiam secedentes, Pauli recommendationem per epistolam datam Timotheo recepere; à quo cum etiam didicissent, Paulum iam iam Romam pergere properasse, cum eodem Timotheo ab Apostolo Romam euocato, in vrbem rursus nullâ interpositâ morâ concessere: vbi permansere, donec Paulus vrbem ingressus, ab eis fuit christianâ charitate, & inenarrabili lætitiâ susceptus; & illis Apostolus in Christo* IESV *benedixit.*

Apollini exponunt viam Domini.

SS. varia itinera.

Hispanias veniunt.

POSTMODVM *cùm Apostolus* Hispanias *perlustrare decreuisset,*

SS. AQVILAM,

SS. AQVILAM, & PRISCILLAM *in eam regionem præmisit, vt prædicationis primordiis incumberent, quo vsque ille Prouinciam illam Occidentalem suis aspectibus conlustraret. Iussionis igitur Apostolicæ decreto SS. Coniuges recreati, Româ discedentes,* Hispanias *nauigant, & ad Herculeum soluentes fretum, apud* Heracleam *sistere compulsi, spiritus feruentis zelo verbum Dei ciuibus prædicare Gentilibus cæpere, adeò vt sermonum semine maturato, plurimos in Ecclesiæ horreo fructus includerent. Hisce insuper ministeriis sedulò SS. Coniuges operantes, totas illius freti maritimas vrbes collustrarunt, donec* Hispanias *demùm Magistro appulso, SS. Coniuges ad eius pedes accurrerunt illicò prouoluti. qui eos in Christo benignè suscipiens socios per totum* Hispaniæ *circulum, sanctissimos permisit discipulos. Munere ergo per Paulum absoluto, iterum Romam remeare disposuit, & SS. Coniugibus, vt totam Regionem Beticæ lustrantes Euangelicæ veritatis semina porrigerent, præcepit; & vale dicto, Romam contendit. Tunc SS. Coniuges fide roborati, per* Hispanias *cursitantes, Magistri præceptum, inuictâ constantiâ, complentes, plurimos Gentiles Domino peperere. Sed cùm demùm* Bæturiam Turdulanam, *tunc Beticæ regionis fructum, deuenissent, & per eius præcipuas vrbes Euangelium prædicassent, & feruenti charitatis studio, fructus haut exiguos feliciter collegissent, apud* ARSAM *illius regionis celebrem vrbem, pro Christi nomine tenti, & carceribus mancipati, gloriosum, ob eius amorem, quàm citissimè spectabant agonem. Quorum fidelitatis instantiam Dominus remunerari constituens, post varios tormentorum cruciatus, ad æterni præmij palmam, abscisis capitibus, eorum spiritus reuocauit,* VIII. Idus Iulij, *Anno Domini* XC. V. *Sedem Apostolicam moderante* Clemente I. *Pont. Max. &* Domitiano *Imperij habenas obscænissimo Imperatore tenente.*

Heraclea sistunt

Ad Bæturiam. Turdulorum accedunt.

Comprehenduntur, & coronantur.

Hactenus ACTA, quæ potuimus ex Variorum Scriptorem placitis recensere, & in vnum colligere, quorum ecphrasim, ad morem illustrare cupientes, vt omnibus legentibus vnaquæque clausula, à quibus illam desumpsimus, innotescat, eam sequentibus propalabimus.

PRIMVM Quæsitum. Quo iure SS. Coniuges diximus, fuisse ex *Nazareorum* genere orti, & ad *Pontum* nati? De primo Baronius est Auctor. *d. Tom. Ann.* 53. *num.* 35. vbi S. Lucæ locum in *Act. Apostolor. c.* 18. in illis verbis: *Fratribus valedicens, nauigauit in Syriam, & cum eo* AQVILA, & PRISCILLA, *qui sibi totonderat in Cenchris caput*: exponens; *Nazareos* origine fuisse commemorat. De Secundo, an *Pontici*? Textus est expressus Lucæ in *d. c.* 18 vbi AQVILAM ex proprio genere *Ponticum* appellat, quasi ibidem natus, & simili modo etiam PRISCILLA *Pontica* nuncupatur.

Quæsitum I. An Nazarei, & Pontici?

SECVNDVM. Quæ, & qualis erat eorum ars *scenofactoria*? De quo plura apud Patres dicta comperimus, vt Baronius *d. Tom.* 1. *Ann.* 52. *num.* 18. & Massutius in *Vit. S Pauli lib.* 7. *cap.* 1. *fol.* 334. notauere, qui concludunt, illam artem esse, quâ *ex pellibus facienda consueret tabernacula, quibus milites vterentur in castris.* P. Biuarius in *Not ad Dextr. Ann.* 70. *n.* 2 *fol* 157. huius artis professores apud Hispanos GVADAMEZILEROS vocitari contendit. *Scenofactoria* enim vox, bipartita est, ex Græca dictione Σκηνο: & Latina *Factor*: ita vt eius Opifices *Tabernaculorum factores* dicerentur, sic Massutius *supr d. c.* 1. *fol* 334. vbi ad longum.

Quæsitum II. Quæ eorum ars scenofactoria?

TERTIVM. Quo tépore & à quo fidem Catholicam SS. Côiuges suscepere? Respondet Massutius *supr. d. c.* 1. *fol.* 332. asserens qualiter SS. Coniuges Romam deuenerant, prosequitur: *Illo igitur eodem tempore Vir nomine* AQVILA, *Iudæus genere, & à* Ponti *regione* Ponticus *cognominatus, cùm Româ à* S. Petro *fidem Euangelicam, & Christiana sacra suscepisset, inde similiter compulsus est recedere cum vxore sua* PRISCILLA; *tum, quia ambo erant professione Christiani; tum, quòd nati essent ex Iudæis, quos omnes edictum* Claudij Cæsaris *promiscuè, sicut alibi retulimus, comprehendebat.* Hæc igitur conuersio, si Baronio *d Tom* 1 *Ann.* 44. *num.* 61. credimus, effecta est Anno Domini XLIV. Nam eo, postquam apud contribules Iudæos prædicasset, non amplius apud eos permissus est agere, sed à *Pudente* Senatore, qui Christo credidit, in domo sua exceptus fuit, exindeque prædicatio ad Gétiles translata est.

Quæsitum III. Quo tempore, & à quo Christiani facti

Quæsitum IV. Quo Anno Româ expulsi?

Qvartvm. Quo anno Româ expulsi, & à quo Imperatore, quave causa: Totam huius Quæsiti rationem breuiter Baronius *d. Tom. 1. Ann. 51. n. 1.* complectitur, & aduersus *Panuinum* insectatur in *Fast.* qui perperam Anno VI. Claudij Cæsaris hoc euenisse scribir, cùm re verâ, ex *Orosio* Nostro, & aliis Scriptoribus constet, edictum Cæsaris de expellendis ab Vrbe Iudæis, tam iam Christo conuersis, quàm pertinacibus prodiisse, Anno IX. Imperij eiusdem, & Domini Natalis LI. ob contentiones, & rixas inter vtriusque factionis sectatores obortas.

Quæsitum V. Quæ illa assumptio Apollinis?

Qvintvm. Quo sensu *assumpserunt Apollinem* apud Ephesum? De quo sic Euangelista Lucas *d. c. 18. vers. 24. & 25* loquitur · *Quem cum audissent* Priscilla, *&* Aqvila assumpserunt *eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini.* S. Augustinus *lib. 8. de Confess. c. 12.* intelligit verba illa: *Assumpserunt eum*, id est, in *domum, siue hospitium* Aqvilæ, *&* Priscillæ *fuisse receptum*, vt ibi Apollo commodius tanquam hospes Ephesi, per dies aliquot instrueretur. Alia est aliorum opinio, vt inquit Massutius *supr. lib. 8 c. 7. fol. 399.* dicentium, ideo Apollo dici *assumptum* siue *susceptum*, in ea significatione, qua baptizati suscipiebantur, siue eleuebantur ecclesiasticâ ceremoniâ ex fonte baptismatis à suis patrinis, qui propterea *Susceptores* ex Dionysio de Ecclesiast. Ierarch. c. de Baptismo. siue *Sponsores*, ex Tertulliano Libr. de Baptism. Plura de hoc *Massutius.*

Topographia.

Qvatenvs in Actis retulimus SS. Coniugum *Aduentum in Hispanias*, ibidemque apud vrbem Arsam meam in Bæturia Turdulana agonem, iam supra probatum euidenter relinquimus. Nunc hocce Octastichon pij Poëtæ ausculta.

Ponticus *ille* Aqvila *hic castâ cum coniuge* Prisca,
Conditur, at quiuis culmina celsa tenet.
Arsa *suos primùm contriuit corporis artus:*
Arsa *suos rursus est venerata Lares.*
Temporis est lapsus, quin belli incommoda, prorsus
Sarcophagi tumulum occuluere fidum.
Sed Dominus dabit, hac quòd nostris cognita Diuum
Pignora sint populis, vt veneremur ea.

Quatenus ad Arsæ vrbis *topographiam*, iam plura superius accepisti, quibus vtique in situs cognitionem deuenies. Illud hic tantum obserua, secundum *Geographiæ* regulas, illam distare à Corduba XVIII. leucas Hispaniæ, ab Emerita XIV. & à Pace-Augusta XXIII.

SEPTIMO

SEPTIMO IDVS IVLII.
DIES IX.

A. *Apud* THYAR *vrbem Ilercaonum Tarraconenſis Hiſpaniæ* S. ANATHOLIÆ *clariſſimæ fœminæ*, *T. Aurelij Hiſpani ſponſæ*, *& ſororis* S. Victoriæ *ad* Turbulam *in Baſſetanis paſſæ: quæ poſtquam ſororis agonem agnouit*, *in fidei confeſſionem robuſta*, *nec Iudicum minas*, *nec Præſidum pœnas exhorruit*, *quin potius ob Chriſti nomen comprehenſa*, *viriliter in eius prædicatione perſiſtens*, *ad palmam acceſſit*, *& glorioſum martyrij trophæum feliciter reportauit*, *conuerſo* AVDACE, *venefico.*

B. *Apud* IVLIAM-MYRTILIM *in Luſitania Hiſpaniæ* S. BRICCII *Epiſcopi Eborenſis: qui cùm à Martiano Hiſpaniæ Præſide*, *propter fidem Catholicam*, *quam maximo zelo profeſſionis infatigabiliter prædicabat*, *teneretur*, *nec reſipiſcens*, *ex quo cruciatuum imbre petitus*, *ad vltimum vſque perduceretur deliquium*; *ſed à* B. Petro Ratenſi *confotus*, *& à vinculis abſolutus*, *longè diſcedens*, *Euangelicæ prædicationis onera*, *rediuiuâ charitate ſuſcipiens*, *innumera Gentilium Eccleſiæ ſpolia retulit*, *& opima*; *quo vſque*, *virtutibus clarus*, *glorioſo fine quieuit.*

NOTÆ.

ANCTA ANATHOLIA Martyr Thyarenſis.] Paſſim in hiſce *Notationibus* querimur de Noſtratum incuriâ, & de bellorum *Hiſpanias* irruentium ſtrage, quibus Sanctorum Noſtrorum ACTA, & facinorum monumenta, aut conſopita, aut ignorata, anſam *Exteris* dedere vrbium homonomiâ protractis, ad tribuendum ſibi, & ſuis prouinciis Noſtrorum Sanctorum agones, *Hiſpanorum* ſpolia diuidentibus; fortè quia Nobis in reſtauratione *Hiſpaniæ* occupatis, & illi poſſeſſionem in conſiguatione Sanctorum habentes, nequaquam aduentura tempora, quibus plagiarium deregeretur delictum, & vnicuique quod ſuum eſſet reſtitueretur, exiſtimantes. Aſt Domino placuit, quòd iſthæc nubila, temporum confuſione, contracta, dilaberentur, vt Noſtris reſtituantur Diui, quos *Hiſpania* per fidei conſtantiam ſuppoſitis ceruicibus adquiſiuit. Inter hos proculdubio ANATHOLIA, quæ licet ciuis *Romana*, & deſponſata *Tito Aurelio* origine

Hiſpanorum Sanctorum memorias ad tempus obliterauit incuria, & bellorum ſtrages.

Anatholia an Itala Martyr, an Hiſpana.

Hiſpano, apud THYAR vrbem in Ilercaonibus Hiſpaniæ ſitam, paſſa eſt. Ita Biuar. ad Dextr. *Ann.* 255. *num* 4 *fol.*186 his verbis : *Pari modo accidit nomen vrbis* S. ANATHOLIÆ *ſororis* Victoriæ *quarentibus. In* Adonis MSS. *Codicibus*, *legitur paſſa in ciuitate* Thyro, *& ſimiliter in excuſo : cuius verba ſunt* : VII. Idus Iulij. In Ciuitate THYRO paſſio SS. ANATHOLIÆ & AVDACIS ſub Decio Imperatore. *Caterùm cùm crederetur in* Italia *occiſa*, *pro* THYRO *à nonnullis lectum eſt* THYRE, *& ab aliis* THVRIVM, *& in* Romano Martyrologio *additum eſt* : Ad Lacum VVLSINVM, *vt ita in* Tuſcia *paſſa aſſereretur. Tandem* Cardinalis Baronius *relatione*, *& hortatu* Curtij Franci, *Canonici S. Petri*, *verbum illud* : In Ciuitate THYRE ad Lacum Vulſinum, *abraſit*, *& eius loco ſcripſit* : In Ciuitate THORA ad Lacum Velinum ; *quaſi liberum ſit vnicuique* S. ANATHOLIAM, *huc, illúcque mouere.* Et meritò, nam in ſcripturâ vrbis, quâ martyrium compleuit Sanctiſſima Martyr, tot ſunt variantium lectionum opinationes, vt vix quâ pedem figas comperies: eſto quod nulla ſit ex Antiquioribus Martyrologiorum Scriptoribus deſumpta; quæ *Curtij Franci*, à quo *Baronius*, ſententiam tueatur. Omnium lectiones edifcere cupis ? Ipſum audi Purpuratum in *Not ad hunc diem lit. C.* dicentem : *Legebatur in aliis Martyrologiis* TYRI ad Lacum Vulſinum ; *ſed pro* THYRO, ſeu THVRIO, *vel* THYRE ; THORA, *& pro* Lacu Vulſino, Velinus *eſt poſitus.* Hactenus Baronius. Sed à quo poſitus ? Ab ipſiſſimo Cardinale, ex relatione *Curtij Franci*, vt ipſe teſtatur infra hac clauſulâ : *Hac accepimus à R. D.* Curtio Franco, *Canonico S. Petri in Vaticano, qui in his perquirendis plurimum laborauit.* Hinc elicies qualis fuerit in aliquibus huius eruditiſſimi Scriptoris Eccleſiaſtici perſuaſio. Hic ſolâ vnius hominis coæui relatione contentus, totam vetuſtiſſimorum Martyrologiorum ecphraſim, in loci palæſtræ conſignatione deturbat : & alibi nec antiquorum auctorita, nec populorum firmâ traditione, nec Neothericorum Prouincialium aſſiduâ inuincibilibus rationibus manifeſtatione mouetur, vt quod ſemel aſſumpſerit, dimitteret, nec ab eius opinatione tenaci deſiſteret. Ergo vera, ex Noſtratum ſententiâ, lectio eſt THYAR, ex ſuperius dictis, & ex relatione Luitprandi in *Aduerſar. num.*91. apud Ramires *fol* 477. & *num.*76.&77. apud Tamay. *fol.* 21. ſi illam, vt in editis mendoſam, corrigis hoc modo : S ANATHOLIA *ſoror* S. Victoriæ, *ſecuta* S. Victoriam *ad* Hiſpaniam : *quæ poſt ſorore effecta* Turbulæ *Martyre* XXIII. *Decembris*, *venit ad* THIAR, *vbi anno ſequenti* IX Iulij *cum* Audace *paſſa eſt.* Nam lectio THORA in editis poſita, merum gloſſemma eſt; Cùm verbum illud penitus tempore *Luitprandi* ignotum fuit, & à ſolo *Baronio* inuentum, vt diximus. Noſtrorum opinioni adſtipulatur Exaſtichon *Auli Halsmei* in *Codice MS. Carminum* hoc lemmate.

Qualis in aliquibus Baronij perſuaſio?

Gloſſemma in editis Luitprandi Aduerſariis detegitur.

PRO S. ANATHOLIA MARTYRE
Thyarenſi in Hiſpania Citeriori.

Roma *mihi eſt patria*, *& fuit inde* Hiſpania *buſtum* :
Illa mihi ſpecimen, *iſta corona mihi.*
Nomine ANATHOLIA, *&* Tito *deſponſa marito*,
Chriſti ſponſa fide, *martyrioque fui.*
Tandem expulſa, *tuos relliqui* Roma *penates* ;
Limina ſed tinxi poſtque cruore THIAR.

Hinc nequaquam ſunt audiendi recentiores Scriptores Itali, qui *Baronij* emendationem ſequentes, prorſus ACTORVM, & Martyrologiorum vetuſtiſſimorum lectionem reſpuentes, paſſionem Sanctiſſimæ Martyris ad THORAM Oppidum in Vmbriæ Italiæ confinio retulerunt, pro vt fecere Philipp. Ferrar. *in Catal. SS. Ital. h d. fol* 419. & in *Topograph SS. verb.* Thiora. *fol.* 124 *col* 2. Martyrologium Romanum *Barony* ; Caſtellanum *P. Dion. Vaſq.* Luſitanum *P. Lupi*, & Italum *Conſtantij Felicis* ; & alij plures qui iſtos ſunt inſecuti. Nec me mouet Opinio P. Franciſci

Martyrologia.

cisci de Bilches In *Histor. SS. Bæticens. 1. p.c. 16. fol. 46.* dicentis : S. Virginem Aurelij sponsi interuentu *Italiam* fuisse delatam ex vrbe *Turbula*, & apud *Thoram* in Tuscia coronatam, quia ex supra relatis rationibus, & Carmine Sepulchrali vetustissimo, omnia in contrarium dicta diluuntur. Tantùm hic ex ipso P. Bilches *fol. 48.* addendum erit, quòd Nostræ S. V. & M. festiuitas recolitur officio *Duplici* in Episcopatu *Giennensi*. ACTA verò retulit Sur. *Tom. 1.* ea, sed correctiora, prout ex Nostris comprehenditur Historiis, damus.

ACTA SS. ANATHOLIÆ, ET Audacis Martyrum Thyarensium in Hispania, ex Variis.

ANATHOLIA *Virgo* Romana *ex illustribus & honestis illius Vrbis familiis orta, Christianam colens religionem, vnà cum sorore sua* Victoriâ, *in colligendis virtutum manipulis vitam transigebat. Quarum* Victoria *desponsata erat* C. Lucio Eugenio *viro* Hispano *ex vrbe* Turbula *oriundo, qua rogante* T. Aurelio *sponsi homopolo, etiam* Hispano, *qui sponsam* ANATHOLIAM *virginem habebat, ad suadendam eam, vt ei nuberet, perrexit; cui & dixit*: Audi me Domina soror ANATHOLIA; & Ego Christiana sum, & noui quia Deus nuptias non condemnat. Prophetæ, & Patriarchæ coniuges habuerunt, & posteritas eorum à Domino benedicta est. Nunc audi me, & accipe virum, qui te non prodat, quòd sis Christiana: sed per maritalem copulam fiat, vt ipse Christianis consentiat. *Hac dicente*, Victoriæ *sorori virgo* ANATHOLIA *respondit*: O Victoria vince diabolum, & esto vera Victoria. Tunc quando tota terra vacua erat, dixit Deus hominibus: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Nunc plena terra, postquam filius Dei de cœlo descendit, quotidie clamat: *Crescite in fide, multiplicamini in charitate, & replete cælos*: quia appropinquabit regnum cœlorum. *Subticuit* Victoria, *& iterum Virgo* ANATHOLIA *intulit*: Ego die quâ explicui pretium ornamentorum meorum in pauperes Christi, vidi per visum Iuuenem aureo diademate splendidum, in vestibus purpureis, atque gemmatis, qui gratâ facie, & læto vultu, me inspiciens ait: *O Virginitas, qua non in operibus tenebrarum, sed semper in lumine versaris.* Hæc ego audiens, euigilaui, & cœpi flere: & proiiciens me in pauimento, rogaui Dominum, vt is qui mihi loquebatur, dulcissimos sermones iterum prosequeretur. Sic mihi oranti & prostratæ, idem qui ante loquebantur, talia mihi subsequitur: *Virginitas, purpura Regalis est, quam qui induit, reliquis fit eminentior. Virginitas, gemma est pretiosa. Virginitas, thesaurus est Regis immensus. Huic fures insidias tendunt.* Hanc tu soror Victoria euigilans solicite custodi, quantumque re plus habete cognoscis, instantius recole, ne perdas. *Quibus dictis S. Virgo tacuit.*

Origo.

Victoria suadet sororem ad nuptias.

Anatholia constantia.

Visio Anatholia.

Virginitatis encomia.

VICTORIA *verò sororis sermonibus incitata omne pretium monilium suorum, & ipsa distraxit pauperibus. Sicque factum est, vt agentibus sponsis earum* Aurelio, & Eugenio, *quia nubere illis Virgines Christi noluerunt, à Decio Imperatore vrbe Româ pulsæ sunt.* ANATHOLIA *verò in* Picenum *venit, vbi cùm se ieiuniis, & precibus maceraret, atque in suo exilio eta exultaret, vt sibi videretur Paschatis festiuitate gaudere: contigit filium* Diodori, *qui erat Consularis Prouinciæ, nomine* Anianum, *à Diabolo vexatum, clamare*: DOMINA ANATHOLIA incendis me. *Interea* Diodoro *homine cum primis pagano, eum per lucos, & templa mittente, venit vbi erat* ANATHOLIA, *dirumpens catenas, quibus erat constrictus, & ante orantis Virginis pedes se abiecit, dicens*: Tu es, quæ me flammis orationum tuarum exuris. *Porrò S. Virgo exsufflauit in eum, & ait*: Exi Diabole de homine isto. *Et statim exiit ab eo. Cùmque ille sanus venisset ad patrem*

Romà expellitur.

Dæmonem expellit.

ſuum in faſcibus poſitum; iſque cognouiſſet eum curatum à S. ANATHOLIA, *abiit ad eam cum vxore ſua, & filiis, adoranſque eam, obtulit ei infinitas pecunias. Sed S. Virgo nihil penitus accipiens, dixit:* Vade, & egenis Chriſtianis, atque inopibus eroga: tu vero crede in Chriſtum, vnà cum tuis, & liberaberis.

EXIIT *vero opinio* S. ANATHOLIÆ *per totam* Piceni *prouinciam, & deferebantur ad eam infirmi, quos medici deſperabant, & omnes ſanabantur credentes in Chriſtum. Interea ſuggerentibus Idolorum Pontificibus, &* Aurelio, *&* Eugenio *SS. Virginum Sororum ſponſis*, Hiſpanias *ad eorum prædia ductæ ſunt, eo decreto Præfecto Prouinciæ, nomine* Fauſtiniano *impoſito, vt eas interficeret, niſi Diis ſacrificia offerre, & ſponſis nubere vellent. Igitur* Turbulanam *vrbem in* Baſtetanis, *ſeu* Baſſetanis *SS. Sorores ingreſſa, cùm* Victoriam *Iudex ob fidei Catholicæ, & virginitatis conſtantiam martyrio coronaſſet die* XXIII. Decembris *Anno Domini* CC.LII. *Beatiſſimam Virginem* ANATHOLIAM *ſecum ad vrbem* THYAR *deferens, iuſſit eam diuerſarum plagarum genere vexari: ac deinde ſuſpenſam in equuleo, lampadibus aduri. Interrogabat autem eam, num thura vellet Diis incendere, & libera abire, quò viſum eſſet. Illa reſpondit:* Miſer, & infelix, ſi non receſſeris à cultura Dæmonum, vnà cum illis pespetuo incendio cremaberis. *Vocauit poſtmodum Præfectus ad ſe* AVDACEM, *veneficum, & dixit ei:* Ego hanc iubeo includi in cubiculo: tu verò immitte ſerpentes in eam, qui eam comedant, & multa à me accipies, & in amicis meis nnmeraberis. *Reſpondit* AVDAX, *qui &* MARSVS *dicebatur:* Tu multos ſerpentes dicis, ego verò vnum ſolùm dimittam, & ſtatim interficiet illam. *Cùm ergo* ANATHOLIA *in anguſto eſſet incluſa cubiculo,* MARSVS*que ſerpentem in illud immiſiſſet, totâ nocte Virgo in hymnis, pſalmis, & orationibus durans, acerrimum ſerpentem illum manſuefecit. Mane facto,* MARSVS *Mercurium, & Mineruam inuocans, cubiculum aperit, & ecce ſerpens in eum inuolans, collum eius cingit, comedere eum volens. Sed* S. ANATHOLIA *manu ſuâ ſerpentem comprehenſum, in nomine D.N. Ieſu Chriſti iuſſit abire in locum ſuum: quod ille mox cum ſummâ manſuetudine fecit. Eo viſo,* AVDAX MARSVS *adorauit eam, dicens:* Verè Deus Chriſtus eſt.

Hiſpanias SS. Sorores ducuntur.

Dirè cruciatur.

Serpens nihil ei nocet.

Magus credit.

VT *autem reſciuit* Præfectus MARSVM *Chriſtum confiteri, illi ad ſe accito, ait:* Si illa magicis artibus ſerpentem à ſe depulit, num tu propterea, in Deorum contumeliam, Chriſtum Deum credere debuiſti? AVDAX *dixit:* Ego Chriſtom, verum Deum credo, quem illa inuocans, ſerpentem atrociſſimum à gutture meo, ſuâ manu abſtraxit. *Iudex dixit:* O te miſerum! Habes auri, & argenti plurimum, habes familiam copioſam, habes vxorem, & liberos, & his omnibus poſthabitis, mori non times? AVDAX *reſpondit:* Ego ſcio, & comperi virtutem nominis Chriſti, & idcirco mori iam non timeo. Non vides quam à me ferum ſerpentem eius nominis inuocatio profligauit? *Præfectus ait:* Relatio fiet de te, & ea efficiet, vt eandem cum Chriſtianis ſententiam excipias. *Miſſus igitur* AVDAX *in cuſtodiam, dùm iret relatio, & veniret reſponſum, agente* ANATHOLIA, *interim Chriſtianâ religione initiatus eſt, ac deinde pro Chriſti nomine capite damnatus eſt. Sancta verò Virgo, extenſis manibus ſtans ad orationem, ita gladio tranſuerberata eſt, vt à dextro latere, vſque ad ſiniſtrum confoſſa cerneretur: atque hoc exitu triumphantem Chriſtus excipiens, & Virginem ſacratiſſimam ſibi & Martyrem conſecrauit*, VII. Idus Inlij *Anno Domini* CC.LIII. *Ciues autem* Thyarenſes *rapuerunt Corpus S. Virginis, & vbi reuelatum eis fuit, ibi retulerunt illud.* AVDACIS *autem Martyris Corpus, vxor, & filij eius tulerunt, & nauigantes omnia ſua adſportarunt.*

Conſtantia Audacis.

Capite caditur.

Coronatur Virgo.

ISTA ſunt vera, & genuina SS. AVDACIS, & ANATHOLIÆ Virginis, & Martyrum ACTA, qui ambo vt liquet paſſi ſunt apud *Hiſpaniam* in vrbe Ilercaonum

caonum THYAR. Cætera ex ACTIS communia, nisi *Nomina*, & *Patrias* vtriusque SS. Virginum sororum sponsi. De *Nominibus* videsis ACTA S. *Victoriæ* apud Sur. *Tom.6. Die XXIII Decembr. fol.* 304. De *Patria* Luitprandum in *Aduersar.n* 93. apud Ramires *fol* 478 hac serie: Titus Aurelius, & C. Lucius Eugenius, Hispani *Ciues* Turbulani, *vel* Tribulani (*vtroque modo dicitur*) *in ea vrbe, eiusque territorio, versus* Hellenas, *oppidum* Græcorum, *vbi nati, prædia habuerunt: profectique Romam*, Victoriam *hic ille duxit* ANATHOLIAM. sequitur Biuar. ad *Dextr.Ann.* 255. *n.4.d.fol* 285. & 286. *Nomina, & patria Coniugum SS. Virginum.*

CIRCA alia in ACTIS recensita, de *Dæmoniaco* curato, & aliis, serpentis mansuetudine, MARSI, seu AVDACIS venefici conuersione, & coronatione, audi *Adelmum* in suo carmine:

Sic quoque famosis felix ANATHOLIA *signis*
Claruit, exilium sæui perpessa Tyranni.
Consulis en sobolem, constrictam nexibus arctis,
Expertem sensus, cum brutâ mente vagando,
Hostibus explosis reparauit pectus anhelum.
Qui rumor fusus, diuersis pestibus ægros,
Conduci fecit, stipantes agmine sanctam:
Illis optatam reddebat Virgo salutem,
Necnon & MARSVM, *qui toruam carmine dipsam*
Efferet, ardebat sanctos vt belua lacertos
Dentibus horrendis & rictu rodat aperto:
Curauit subitò, disrumpens vincla chelidri,
Qui priùs in spira MARSVM *sinuarat inertem.*
Idcirco cursum pergebat credere Christo,
Agnoscens propriam tantâ virtute salutem.
Insuper & meritum cumulauit sanguinis ostro,
Quem subiit binis sertis mox candida Virgo:
Integritas nitidum, necnon & passio rubram,
Pingebant variam celsâ virtute coronam.

Proculdubio eruditissimum Biuarium *suprà d.fol.*286. errasse fatendum est, quandò ex hisce carminibus affirmat, MARSVM quem ANATHOLIA conuertit ad Christum, hoc nomine vocitatum, tanquam vnum ex illis hominibus, qui sic soliti erant appellari, eo quod cum serpentibus bella gererent: ac si MARSVS iste non fuisset Magus ille binominis, cuius industria Præfectus vtebatur ad cruciandam S. Virginem, qui & AVDAX, & MARSVS vocabatur, vt ex Actis constat à Sur. *h. d. Tom.*4. recensitis. *Biuarij error.*

THYAR. Vrbs antiqua *Hispaniæ* Citerioris, viâ *Tarracone* Carthaginem Spartariam, vt in *Antonini Pij* itinerario apud Zurit. *fol.* 91. & apud Simlerum. *fol.* 183. sic: *Topographia.*

Ilicim. M. P. X X I I I I.
THIAR. M. P. X X V I I.
Carthaginem Spart. M. P. X X V.

Ieronymus Zurita in *Not. fol.* 550. fatetur, nullum de huiusmodi mansione vestigium reperiisse. *Iulianus* autem Noster Archipresbyter Toletanus in *Aduers. n.* 88. & 89. meminit huius mansionis, fuisseque Oppidum à Græcis ædificatum, & eo nomine vocitatum, à copiâ *lolij* nascentis ibidem. Et optimè, nam Θυαρ Græcè, *Conditores.*

Græcè, aliquando LOLIVM Latinis significat, vt ex Dioscorid. *lib.* 1.*c.* 25. probat Robertus Constantin. in *Leg Græco-Lat. Tom.* 1. *fol.* 732.

Etymon.

S. BRICTIVS Episcopus Mytilensis Confessor.] Ferè similem ac de *S. Anatholia* cum Scriptoribus Italis, circa locum, quò S. Præsul vitam exuit, contentionem excitare compellimur; Nam isti in *Vmbria*; Nostri in *Lusitania*; Illi apud *Martam*; Nostri apud *Martulam*, seu *Myrtilim* occubuisse contendunt. Vtrorumque sententias referre opus erit, vt veritatis apex liquidò cognoscatur. Qui illum S. Præsulem, *Italum* efficiunt, mouentur ex opinione aliquorum, qui *Carpophorum*, & *Abundium* dixere apud *Spoletum*, martyrio fuisse coronatos; cùm res gestas S. BRICTII, ex ACTIS SS. Carpophorij, & Abundij omnes ferè Scriptores desumant. Qui verò illum *Hispanum* Episcopum consignant, suadentur ex receptissimâ sententiâ Nostratum (cui nec in aliquo fuit Baronius *in Not. ad Martyrolog. Rom Die X. Decembr lit. B* ausus minuere, imò pro Nostrorum opinione stetit, dicens: *Sed quod præstat his omnibus*; (post Italorum relationem) *Catalogus Episcoporum Hispalensium*, Carpophorum *habet Episcopum*, *& Martyrem*) asserenti illos sanctissimos Martyres apud *Hispalim* fuisse coronatos. Insuper Nostri pro se habent auctoritatem Flauij Dextri in *Chron. Anno* 308. vbi hæc verba leguntur: *Ciuitate* MARTVLA *in* Lusitania (*vt ex Martyrologio constat Eusebij Cæsariensis, quod iussu Constantini Imperatoris ille composuit*) S BRICTIVS, *vt creditur*, *Episcopus* Eborensis; *qui comprehensus à* Mattiano Lusitaniæ *Præside*, *pro fidei confessione multa perpessus est*; *qui prædicauit etiam ad* Castulonem *prope fluuium* Tagum, *qui illam vrbem præterfluit*; *deinde rediens ad* Segisamonem Vaccæorum *vrbem*, *vbi prædicauerat prius*, *& postmodum prædicauit*: *peragratâque totâ fermè* Hispaniâ, MARTVLAM *reuersus à præfato Iudice comprehenditur. Deinde in equuleo torquetur*; *post in carcerem conicitur*; *ac deinde suborto graui per vrbem terræmotu*, *pariete corruente* M..ttianus *deprimitur. Deindeq;* BRICTIVS *à Petro* (*quidam putant*) *Episcopo Braccarensi*, *& ab Angelo exhilaratus*, *à custodiâ publicâ educitur*, *longèque ac latè per* Bæticam, Lusitaniam, *&* Tarraconensem *prædicans*, *ad suam vrbem reuersus*, VII Idus Iulij, *plenus dierum*, *& sanctorum operum*, *ad cælum victor commigrat*; *astantesque confirmant eius animam instar candidissimæ columbæ*, *pulcherrimis meritis locupletatam*, *euolasse*. De quo plura apud Biuat. in *Not ad Dextr. Com.* 1 *n.* 1 *fol* 359. Roder. Car. *ibidem fol.* 112. *lit. V.* P. Quintana Dueñas *Histor. SS. Hispalens. fol.* 73. Vasseus in *Chron. Ann.* 300. qui ex Breuiario *Eborensi* Nostrorum sententiam confirmat, quibus conueniunt *Flor. SS. Hispan.* & Pater Truxillo in *Thesaur. Concionat. tom.* 2. *fol.* 2210.

An Confessor in Italia, an in Hispania.

Scriptores pro Hispania.

NEC huic Hispanorum Scriptorum veritati obstabit assertio *P. Ioannis Baptistæ Brascchescij* Florentini in *Histor. de SS. Spoletan.* relatus à Philipp. Ferrar. in *Catalog. SS Ital. h.d. fol.* 418. quâ S. BRICTIVM, quem apud MARTVLAM vrbem Martyrologia omnia occubuisse referunt, *Italum* fuisse, & mortuum in *Italia*, contendunt; quia facilè eorum opinatio diluitur, ex sequentibus rationibus. PRIMA, quia hunc Sanctissimum Confessorem, infulas *Spoletanæ* Ecclesiæ induisse idem Philippus Ferrarius in *Catalog General. SS Die IX. Septembr. fol.* 360. affirmat; cùm prius dixerat ipse, & *P. Bracceschius* occubuisse S. Vitum, Episcopum MARTANVM. Hinc elicitur quanta inter Scriptores *Italos* confusionis nebula insit; cùm vix locum Præsulatus inueniant. SECVNDA, quia esto, quòd vrbs quâ S. Antistes vitam exuit, appellabatur MARTVLA, & hæc nequaquam in totius Geographiæ tabulis, apud Italos inuenitur: perperam Sanctum sibi arrogant BRICTIVM supracitati Itali Scriptores. Patet suppositum. Nam idem Philippus Ferrar. in *Topograph. SS. verb.* Martula. *fol.* 74. agens de *Itala*, prosequitur: *Ciuitas olim* Vmbriæ *ad Montis* Martani *radices sita*, *à* Spoletio *paulò supra* III. M.P. *qua* Tudertum *itur*, *distans. Tametsi pro* MARTVLA, *potius* MARTA, *siue* MARTANA *legendum videtur.* TERTIA, nam hoc oppidum Vmbriæ MARTA. seu MARTANA recens est, necdum conditum tempore *Diocletiani*, quo passus est S BRICTIVS, imò nec cognitum ab vetustis, siue recentioribus Geographis, vt videre est apud Leandr. Albert. *in sua Italia*, *verb.* Vmbria. *fol.* 138. vbi Spoletanum depingit agrum & Raphael Volaterran. in *Geograph. fol.* 170. QVARTA, nam Oppidum

Italorum opinio diluitur.

I. Ex variatione Sedium.

II. Ex vrbis pronuntiatione.

III. Ex recenti Oppidi constructione.

Oppidum illud, nunquam Sedem Episcopalem agnouit, nec tale quid inuenitur apud aliquem ex Scriptoribus, vt facile percipiet quiuis, qui *Notitiam Episcopatuum* Orbis legerit *Auberti Miræi*. Ergo Italorum Scriptorum cessabit in posterum pertinacia, cognitâ veritate Nostratum. QVINTA, quia nullibi apud Martyrologos inuenitur, S. BRICTIVM fuisse Episcopum MARTVLANVM, sed alterius Vrbis & Sedis quam nullus exprimit: ergo perperam *Itali* sanctissimum Confessorem inter Antistites *Martulanos*, & inter *Spoletanos* constituunt. Probatur antecedens ex relatione *Vsuardi*, à quo omnes, h. d. dicentis: *Ciuitate* MARTVLA *natalis* S. BRICTII *Episcopi, & Confessoris*: Non dixit Vsuardus: *illius vrbis Episcopi*, vt assolet, & mos est cæterorum Martyrologiorum, quando alicuius Sancti Sedem consignant: prout nec Martyrologium Romanum, nec Equilinus in *Catalog. SS. lib.6.c 74.* qui quæstionem diremit, dicens: BRICTIVS *Episcopus, in Ciuitate* MARTVLA *claruit*. Nam si illum Episcopum MARTVLANVM dicere decreuisset, orationem sic, BRICTIVS, *Episcopus Ciuitatis* MARTVLANÆ *claruit*: ordinaret; hoc non fecit, ergo Pontifex non fuit *Martulanus*.

IV. Ex defectu sedis Episcopalis.

V. Ex inexistentia Præsulatus apud Martulã.

His sic controuersis, venio ad ACTA, pro vt ex Nostris desumitur Scriptoribus, & Exteris, Sancti BRICTII, quæ etiam ex rebus gestis *SS. Carpophori, & Abundij* deducemus, vt integram narrationem in hisce à Nobis congestis actionibus, attexamus:

ACTA S. BRICTII EPISCOPI Eborensis apud Martulam, seu Myrtilem vrbem Lusitaniæ Confessoris, ex Variis Scriptoribus Latinis.

BRICTIVS *origine* Hispanus, *Episcopus, vt creditur* Eborensis *in* Lusitania, *cùm aliquantulum per suæ diœcesis terminos Christi fidem feliciter prædicasset, diuinâ admonitione præuentus ad* Vaccæos Hispaniæ *populos perrexit, vbi Euangelici semina verbi distribuens, & apud* Segisamonam *sistens, plurimos ab Idolorum adoratione, ad Ecclesiæ catholicæ sinum adtraxit. Hinc ad* Bastetanos *pergens*, Castulonenses, *quos iam diù veritas fidei oblustrauerat, roborauit, & cæteros ad Crucifixi venerationem adduxit. Quibus sic expletis, iterum ad* Segisamonam, *quæ suum auxilium vehementius efflagitabat, properauit, & repedauit, vbi compositis rebus ad religionem Catholicam spectãtibus, ad proprias oues reuersus est. Cum igitur* Iuliam Myrtilem *sui Episcopatus vrbem quæ postea* Martula *dicta est attingeret, illicò suæ prædicationis munus exercuit; quo gregem sibi commissum pascuis salutaribus recreauit, & plurimos à fidei regulis alienatos compescuit, & ad Catholicæ veritatis gremium perduxit. Per hoc tempus* Lusitaniam *ferè totam sub* Martiani *Præsidis potestate extare S Episcopus contuens, eiusque in Christianos sæuitiam perpendens, grauiter doluit, sed constanti spiritu omnem gregem in fidei confessione solidauit, cuius zelo succensus omnium locorum angulos visitabat, & ad martyrium fideles inuitabat feruidus. Eius itaque* Martianus *Præses sollicitudinem agnoscens, S. Præsulem carceri mancipare præcepit, ratus quòd si illum è medio tolleret, necessariò Christiani ad Dearum adorationem, & cultum accederent, & Principum Romanorum iussa obtemperare haut negligerent. In custodia igitur S. Pontifex constitutus, multa pro Christi nominis defensione sustinuit cruciamina, verbera, & cruciatus. sed cum in veritatis confessione persisteret, Præsidis iussu in equuleo positus à carnificibus denuò torquetur, & corpus ferociùs lancinatum vix in cadaueris formam depositum, iterum carceris ergastulum est expertum. Sic S. Episcopus intra fœtidi spelæi parietes remansit horridos sine vacuis oraculo. sed cum cordis spiritu, mente integrâ laudans Deum, qui illi tantam concesserat fortitudinem. quâ potuisset pro eius fide tot vlcera sustinere. Nec isthac constantia à cælestis præmy gratificatione vacauit; nam in medio noctis silentio, cùm S. Pontifex orationi pro-*

Origo.

Prædicat in tota ferè Hispania.

Myrtilim vrbem ingreditur.

Capitur.

Torquetur.

Apparet illi S. Petrus, qui S. Præsulem sanat, & è carcere educit.

nus insisteret. ecce lux in ergastulo praluminaris apparuit, & inter cælestes radios S. Præsul coruscans, Angelicis agminibus comitatus, qui S. Martyrem adlocutus, è solo erexit, & Sanctis verbis illum exhilarauit, ita vt prorsus sanitati diuinitus restitueret. Tunc per totam vrbem magnus factus est terræmotus, ita vt videretur domuum compago penitus ruere; quod in ædibus Martiani *Præsidis euenit, nam parietibus cubiculi, quo dormierat, corruentibus, ab ipsis miser homo Dei Omnipotentis deprimitur iudicio. Tunc S. Pontifex, qui* S. BRICTIVM *ab vlceribus liberauerat, ferreis catenis confractis Martyrem è carceris ergastulo eduxit, & illi Dei voluntatem periens, vale dicto, lucibus cælestibus inuolutus euanuit. Quo viso S. Præsul gratias Deo agens* Bæticam *pergere aggreditur, deinde* Lusitaniam, & Tarraconensem *perlustrans, verbum Dei vbique indefessus minister prædicauit. Quibus placide itineribus absolutis,* Eboram *sua diœcesis sedem reuersus, plenus dierum & bonorum operum, ad cælum Confessoris titulo victor agonista commigrat,* VII. Idus Iulij, *Anno Domini* CCC.VIII. *Cuius sanctissima anima ab omnibus visa fuit, illico ac spirauit, instar candidissima columbæ, insignioribus ditata meritis ad cælos euolare.*

Moritur.

HVcusque ACTA, quæ à diuersis Scriptoribus excerpta singularem splendoris flosculum efficiunt; Hinc concordiam inter Hispanos Nostros adnotabis, si legeris quæ de S. Præsule scripsere M. Ruf. Puerta *Histor. Giennens.* 1 *p. Secul* 4. *c.* 5. *fol.* 126. P. Franciscus Bilches *de SS. Giennensib.* 1. *p. c.* 22. *fol.* 58. D. Martinus Ximena Iurado *in Annal. Eccles. Giennens. Ann.* 308. *fol.* 55. qui vnanimiter fatentur S. Confessorem fuisse Episcopum *Eborensem* in Lusitania, & prædicauisse apud *Castulonem* antiquissimam, & celebrem Bæticæ vrbem diœcesis *Giennensis*, & ideò inter Diuos, quos diœcesis illa proprios agnoscit, & quorum in recitatione Officij Diuini memoriam repetit hoc die, vnus S. BRICTIVS Episcopus & Confessor appingitur.

Apud Giennense colitur officio Duplici.

QVATENVS ad S. Pontificem, qui S. BRICTIVM à carceris vinculis absoluit, quis ille fuerit adhuc sub controuersia est. Nam *Flauius Dexter*, qui proximè vixit temporibus S. Confessoris, illum fuisse PETRVM, & addit, quòd aliqui putabant suo tempore, fuisse PETRVM Episcopum *Braccarensem*, quorum sententiæ adhærere compellor; quia licet aliqui pro PETRO Apostolo contendant, qui hanc opinionem sequuntur sunt exteri, & de rebus ad Hispanias pertinentibus alieni; & credendum est, *Braccarensem* soluisse vincula sui homopoli, cuius doctrina per totas Hispaniæ oras felicibus auspiciis pullulabat; & similes Sanctorum apparitiones, & auxilia à Deo permissa, facilius, & sæpius inter Diuos, & à Diuis vniuscuiusque prouinciæ contingunt, quàm ab alienigenis. Sed non ex hoc negamus potuisse Deum præmittere, & permittere, quod Princeps Apostolorum deueniret ad simile impartiendum S. Præsuli benificium. Nostra enim elucidare statuimus absque aliorum præiudicio, sed cùm dubia sententia existat, quid mirum si pro nostris causam decernimus? Hinc Petrus de Natalibus *in Catalog. SS. lib.* 6. *c.* 74. fortè honimiâ deceptus Apostolum PETRVM pro PETRO Apostolo Braccarensium substituere iudicauit, cùm vt suspicor, apud aliquem legisset PETRVM absolutè, & alterius PETRI ignoratione deceptus, Apostolo tribuit, quòd forte *Braccarensium* Apostolo contigit; quod & notauit Biuar. *in d. Comment. ad Dextr. Ann.* 308. *n.* 1. *fol.* 360. ex sententia Patrum Concilij *Braccarensis*, PETRVS iste *Ratensis* Apostoluis fuit vocatus.

An Petrus Apostolus, an Ratensis soluerit vincula S. Præsulis?

MARTVLA, siue IVLIA-MYRTILIS. Vrbs fuit in finibus Lusitaniæ, ad confluentem *Anæ* fluminis sita, non procul à *Pace-Iulia*, iuxta Oppidum nunc *Alcotin* dictum. De ea Plin. *lib.* 8. *c.* 22. Ptolem. in *Geograph. in Tabul.* 2. *Europ. c* 6. Andreas Resendius in *Antiquit. Lusitan. lib.* 4. *cap.* 3. vbi plura de hac vrbe, quam hodie MERTOLA dicunt, reperies.

Topographia.

SEXTO

SEXTO IDVS IVLII.

DIES X.

A. *Apud* CÆSAREAM *Mauritaniæ in Africa* S. MARINI, *natione Hispani, qui cum alijs socijs aduenis, pro Christi nomine comprehensus, & varijs tormentorum agonibus dilaniatus, tandem succisso capite, ad præmium Martyr properauit æternum.*

B. BARCINONE *in Hispania celebris, anniuersario repetitur cultu, festiuitas* TRANSLATIONIS *sacrorum pignorum* S. EVLALIÆ *ipsius Vrbis Ciuis, Martyris, & Patronæ: Cuius lipsana à Frodoario Episcopo primùm inuenta, & in Cathedralem adducta Basilicam; post in honoratiorem locum à Ferrerio Abellano Episcopo conlocata, ibidem accolarum pietate, & veneratione coluntur.*

C. ROMÆ *passio* S. PHILIPPI *Martyris, filij S. Felicitatis; qui cum aliis fratribus ad martyrij coronam accessit. Cuius sacrum Corpus in Conuentu* S. MARIÆ *Saliciensi in Carpetania, Ordinis S. Francisci, honorificè custoditur.*

D. NICOPOLI *in Armenia* S. LEONTII *Martyris, qui cum aliis Sociis agonem admirabilem compleuit. Cuius exuuiæ sacra in Oppido Alcaudete, diœcesis Giennensis, in Cœnobio Monialium B. Claræ, debitâ cultus honorificentiâ seruantur.*

NOTÆ.

SANCTVS MARINVS Martyr Hispanus.] Diuersus omnino ab illo Milite Martyre apud *Cæsaream Palæstinæ* passo, cuius memoriam retulimus supra *Tom. 2. Die III. Martij fol.* 58. *lit. B.* Nam licet vterque HISPANVS, attamen diuersis in locis, & persecutionibus Martyr. De illo videnda à Nobis recensita. De hoc nunc agemus. MARINI ergo *Africani* Martyris, & *Hispani* Ciuis, meminere hac die *Beda, Vsuardus, Ado,* & cæteri recentiores, à quibus, Martyrologium Romanum *Baronij*, hoc elogio: *In Africa SS Martyrum* Ianuarij, MARINI, Naboris, & Felicis *decollatorum.* Cui adhærent Martyrologia Castellanum, *P. Vasq.* *Martyrologia.*

Lusita

Luſitanum. *P. Lupi*; Italum *Conſtanuj Felicis*, & Hiſpanum MS. *P. Higuera*, hac ſerie: *En* ARGEL, *antiquamente llamada* IOL, *deſpues en hanar de Ceſar, dicha* CESAREA, *o como otros dicen* IVLIA-CESAREA, *que fue Metropoli de Mauritania Epiſcopal, padecio* S. MARINO Eſpagñol *de Naçion, y natural de* Liſboa *segun è leydo, con tres Compañeros* Ianuario, Nabor, y Feliz *en tiempo de Iuliano Apoſtata.* Quæ verba Latinitate donata, ſic leges: *Apud vrbem* ARGE, *olim* IOL, *poſt in honorem Caſaris*, CÆSAREAM, *ſeu vt aly dicunt*, IVLIAM-CÆSAREAM, *vocatam, totius Mauritania Caſarienſis Metropolim; paſſio* S. MARINI *origine* Hiſpani, *& (pro vt legi)* Vlyſipponenſis *genere, qui cum Tribus Sociis* Ianuario, Nabore, *&* Felice, *tempore Iuliani Apoſtata agonem impleuit.* Fortè hæc legit *R. P. Ieronymus Roman de la Higuera* in Elegia quadam ab *Andrea Reſcendio* conſcripta pro *SS. Olyſiponenſibus*, quam MS. habeo inter eius Poëmata ſacra, & prophana; vbi poſtquam ageret de aliquibus Martyribus Olyſipponenſibus, carmine heròico proſequitur:

Scriptores.

Addere nunc libet his, quem olim dixere MARINVM,
Ciuem Olyſipponenſem, *cui quoque verbera Maurus*
Impegit Iolenſis *atrox; quem Numina nobis*
Commendant, vibrante ferox Apoſtata cultro,
Aduerſus Chriſti aſſeclas, quos perdere iurat.

Hinc diſcrepantiam inter MARINVM Militem, de quo ſupra *die III. Martij ſol.* 58. egimus, & iſtum agnoſces. Ille Martyr apud *Palaſtinam* coronatur. Iſte apud *Mauritaniam* conſtans agoniſta torquetur. Ille ſæuiente *Gallieno*: Iſte imperante *Iuliano*. Ille ad *Annum* Domini iuxta communem computationem CC.LXVIII. Iſte, pro vt Apoſtatæ perſecutio ſumpſit initium circa *Annum* Domini CCC. LXII. Eius ACTA nullus, quem viderim, ſcripſit, illa ſic coagulo.

ACTA S. MARINI OLYSIPPONENSIS Ciuis, & Martyris Caſarienſis in Mauritania Africa cum aliis Sociis, ex Variis Scriptoribus.

Origo. MARINVS *ex* Marinorum *familiâ apud* Olyſipponem *nobiliſſimâ oriundus, cùm Chriſti veſtigia Catholicus ſequeretur,* Africam *transfretauit, vbi aliis fidelibus adharens, Arianorum, & Donatiſtarum hareticorum deliria deridebat. In hac igitur animi pace vitam cùm ageret intrepidus fidei defenſor, & apud* Cæſaream Mauritaniæ *demoraretur, perfidi Apoſtata* *Africam pergit.* Iuliani *ad Romanum Imperium inaugurati edicta, quibus Chriſti nomen, & gentem extinguere conabatur, audiuit, & pœnas in eis comminatas, & aduerſus Chriſticolas, qui fidem Catholicam abiurare neglexerint, irrogandas ſpreuit. Hinc cum* Ianuario, Nabore, *&* Felice *ſociis in carcerem raptus,* *Capitur.* *& poſtmodum ad Iudicis tribunal directus, cùm Chriſti laudes, & fidei Chriſtiana ſacra iura abnegare noluiſſet, capite plexus cum ſociis aternam* *Coronatur.* *beatitudinem Agoniſta victor inuenit,* VI. Idus Iulij, *Anno Domini* CCC. LXII.

Marinorum memoria apud Olyſipponem. Horum ecphraſis ACTORVM haut vllam expetit illuſtrationem, niſi circa familiam *Marinorum* apud *Olyſipponem* olim nobiliſſimam inuentam. De ea mentio eſt in marmore vetuſtiſſimo apud illam vrbem, à tergo Paræchiæ S.IACOBI incluſo, vbi hæc leguntur:

D.D.

D. D.
L. GAVLIO. L. F.
GAL. MARINO.
AEDILI.
VIBIA. MAXIMA.
AVIA. ET
MARIA. PROCVL.
MATER. HONOR.
CONTENTÆ.
D. S. P.

Quam Inscriptionem refert D. Roderic. de Acuña in *Histor Olysippon.* 1. *p. c.* 7. *n.* 8. *fol.* 15. vbi ex *Comite D. Petro* plura de antiquitate, & nobilitate huius familiæ refert. Nos etiam de *Gallecianis Marinis* aliqua diximus supra. *d. Tom.* 2. *Die III. Martij fol.* 60. Quibus adde quæ reliquit scriptum *D. Petrus Seguinus* Episcopus Auriensis, qui vixit ad Annum M. C. L I in *Additionib. ad Seruandum* Episcopum Auriensem : quorum Historiam MS. accepi, & iconibus illustrare curaui : & ibidem parma marinis vndiq depicta conspicitur, sic : *Apud Galleciam.*

Et *D. Petrus Seguinus* prosequitur suo idiomate : MARINOS *Istos descenden do Illorum* C. MARIO, *Gouernador de* Galiza. *Tem seu Soar na Isla de* Saluora, *e terra de* Goyas. *A istos se iuntaron os* Vargas, *e* Ribeyras. *Trahen pour diuisa vnhas* Ondas azuradas *en carapo dourado.* Quæ ita Latina facies : MARINI *Isti originem à* C. MARIO. Galleciæ *Pretore trahunt. Solum natale suum ad* Saluoram *Insulam in agro* Goiano *habent. Quibus* Vargas, *&* Ribeyras *adhæsere. Quorum insigne fuere vnda cerulea, in aurea parma.* *Origo, & insigne in parmis.*

CÆSAREA *Mauritania.* Vrbs antiquissima olim *Archiepiscopalis*, & totius *Mauritaniæ Cæsariensis* Metropolis. Prius IOL, deinde in honorem Cæsaris, CÆSAREA, & IVLIA-CÆSAREA vocata. Vrbs maritima, nostrâ tempestate florentissima, optimè munita, cum ingenti Turcarum præsidio, ipsiusque Regni Mauritaniei caput, sedesque Præfecti, ac Piratarum, qui Hispaniæ, & Italiæ litrora assiduis incursionibus infestant, tutissimum domicilium. Hodie ab Italis teste Ferrario ALGER ; à Nostris Ludouico Marmolio *lib.* 5. *Histor Afric. cap.* 50. *tom.* 2. *fol.* 215. auctore ARGEL ; à Mauris, eodem attestante, GEZEYR, Arabum idiomate dicta. De qua plura apud Scriptores. *Topographia.*

TRANSLATIO *sacrorum pignorum* S. EVLALIÆ *Virginis, & Martyris* Barcinonensis] De ea meminere P. F. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan. lib* 4. *c.* 2 *fol.* 86. Antonius Vincentius Domenec *Histor.SS.Cathalon.lib.*1 *fol.*16.*col.*2. Philipp. Ferrar. in *Catalog General.SS h d fol* 283. hoc elogio : BARCINONE *in Hispania* TRANSLATIO *Sanctæ* EVLALIÆ *Virginis, & Martyris.* Eamque commendant Tabulæ S. E. Barcinonensis, & Florum SS. Scriptores Hispaniæ. Huius Translationis res gestas, pro vt illas recensuit *Domenec* sermone patrio, Latino dabimus. *Scriptores.*

ACTA TRANSLATIONIS SACRORVM Pignorum S. EVLALIÆ Barcinonensis Virginis & Martyris, ex R. P. F. Antonio Vincentio Domenec.

ANNO *Domini* DCCC. LXXVIII. *cùm* Sigebodus *Archiepiscopus Narbonensis in Gallia* Reliquias *aliquas* S. EVLALIÆ *Virginis, & Martyris* *Causa Inuentionis.*

tyris Barcinonenſis *habere cuperet , ad conſecrationem Templi, quod in tanta*
Virginis honorem extruere properabat , Barcinonem *deuenit , vt partem*
aliquam ſocrorum pignorum reportaret Sed licèt idem Archiepiſcopus , &
Frodoarius *Epiſcopus* Barcinonenſis *ſacras Martyris exuuias ſedulò quæri-*
taſſent , nequaquam illas potuerunt , etſi pluribus diligentiis adhibitis , inue-
Inuentio. *nire Igitur* Sigebodo *Archiepiſco ad propriam ſedem reuerſo* , Frodoarius
Epiſcopus , triduano indicto ieiunio , & ſancto Miſſæ Rogationum D. N. Ieſu-
Chriſto , eiuſque Sponſæ Virgini ſacrificio celebrato , in Eccleſia B. MARIÆ,
quam de Mare *dicunt , ſacra lipſana ibidem prolixius quærens , tandem fo-*
ramen in ipſo Eccleſiæ ſolo percepit ; cuius hiatum intuitus , Epiſcopalis baculi
cuſpide locum tangens , foſſoribus præcipit , vt illic foderent. Qui præceptum
Præſulis exequentes , & hiatum circulariter extendentes, ſacratiſſimas B Vir-
ginis , & Martyris exuuias , odore ſuauiſſimo præcedente , repererunt Quas,
nimiâ ſuffuſus hilaritate Prælatus , propriis manibus extraxit, illaſque ad Ca-
Miraculum. *thedralem Eccleſiam reducere , indicta proceſſione , curauit His ſic ita diſpo-*
ſitis , cùm ſacra pignora ad forum, quod hodie Del Blat *dicitur . peruenìſſent,*
euenit , quòd qui ea portabant humeris , ſiſterent & amplius procedere non
valerent. Quæ cùm renuntiata fuiſſent Epiſcopo , negotium illud Domino com-
mendauit , & ecce ſacerdos ad pedes Antiſtitis prouolutus , faſſus eſt , ſe di-
Aliud. *gitum è ſacro corpore ſubripuiſſe , illumque Pontifici omnibus præſentibus ob-*
tulit. Quem cùm Præſul manu accepiſſet , & ori reuerenter admouiſſet , prunis
adhibitis , illum in ignem , vt veritas probaretur , iniecit ; & ſtatim illæſus
euaſit. Tum Frodoarius *digitum intra thecam cum cæteris exuuiis repoſuit;*
quæ protinus leuiores inuenta , ad Cathedralem fuere facilius , omnibus demi-
In ſacrario conduntur. *rantibus reportata. In huius igitur Baſilicæ ſacrario per Quatuor & amplius*
ſecula honorifice quieuerunt.

ANNO *verò Domini* M. CCC. IX. *die verò* DECIMO *Menſis* IVLII,
cùm eſſet Epiſcopus Barcinonenſis D. F Ferrerius de Abella *ex ordine Præ-*
Tranſlatio ſecunda. *dicatorum , ſacra lipſana in honorabiliorem locum transferre curauit , & Ca-*
pellâ ſub Maioris Ara cano, ſplendidè extructâ,ad opus TRANSLATIONIS
acceſſit ; ideò conuocatis Sereniſſimis Petro *Aragoniæ , &* Iacobo *Maioricæ*
Regibus , & DD. Petro, *&* Raymundo *Principibus , Iacobi demortui Regis*
filiis , nec non Ferdinando *Iacobi Maioricæ Regis fratre ; & Sereniſſimis ho-*
rum Regum vxoribus Reginis, & aliis pluribus Comitibus . Comitiſſis,& illu-
ſtribus Viris , & fœminis , vnà cum Illuſtriſſimo . & Reuerendiſſimo Domino
Regum, & Prælatorũ aſſiſtentia. D. Bernardo de Albi S. R. E. *Cardinale , Epiſcopi Barcinonenſis fratre, &*
multis aliis Prælatis , Canonicis , & Clericis , prælibato Die X. Iulij , *magno*
præſentium iubilo , Sacra pignora de Sacrario ad Cappellam tranſlata ſunt , &
honorifice collocata. Cuius ſanctiſſimæ Virginis, & Martyris EVLALIÆ *pa-*
trocinium deinceps Nauigantes feliciter experiere ; & Agricolæ contra tem-
porum ſiccitatem ; præſtante D. N. Ieſu-Chriſto qui cum Patre , & S. Spiritu
viuit in ſecula , Amen.

Huius INVENTIONIS , & TRANSLATIONIS ſeriem prolixius, ex authen-
tico teſtimonio , à *Marco Mayol* illius ſeculi *Notario* conſcripto, & in *Archiuo Sedis*
Verus Tranſlationis Annum. *Barcinonenſis* inuento , deſcribit P. F. Franciſcus Diagus *in Hiſtor. Comit. Barcino-*
*nenſ. lib.*3. *c.*18. *fol.* 297. vbi Reges , Comites , Barones, Proceres, Epiſcopos,
Abbates, & alios in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutos , enumerat ; & Annum
huius euentus fuiſſe M. CCC. XXXIX. contendit : & optime , nam *Ferrerius*
Epiſcopus *Barcinonenſis* , cuius operâ fuit executa *Tranſlatio* , ad hanc Sedem aſ-
cendit ad Annum M. CCC. XXXIIII. & ideo nequaquam potuit fieri Anno
M. CCC. IX vt ſcripſit *Domenec* & ita corriges eius ecphraſim. Quoad INVEN-
TIONEM videſis eundem Diago in *d. Hiſtor. Comit. lib.* 2. *cap.* 9. *fol.* 65. vbi ad
amuſſim.

C. *Quis fuerit ?* S. PHILIPPVS *Martyr Romanus.*] Eum vnum fuiſſe ex *Septem* fratribus Marty-
ribus filium *S. Felicitatis* , Romæ paſſum , *Beda , Vſuardus , Ado* , & cæteri recen-
tiores fatentur. Quibus adhæret *Martyrologium Romanum* h. d. ſimili elogio: *Romæ*

paſſio

passio SS. Septem *Fratrum*, *filiorum* S. Felicitatis *Martyris*, *id est: Ianuarij*, *Felicis*, PHILIPPI, *Syluani*, *Alexandri*, *Vitalis*, *& Martialis*, *tempore Antonini Imperatoris*, *sub Præfecto vrbis Publio*, *ex quibus* PHILIPPVS *fustibus mactatus*. Conueniunt *Martyrologia* Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* & Italum *Constantij Felic.* Eius ACTA inter Matris Martyris res gestas descripsere Bonin. Mombrit. *Tom.* 1. Sur. *Tom* 4. & Philippus Ferrar. *in Catal SS Ital h.d fol* 420. Qui asserit occisum Anno Domini C. LXXV. & Primo Soteris Papæ, & XIII. M. Aurelij Antonini. Quòd sacra S. PHILIPPI pignora Româ *Hispaniam* in Montem Cœlium Carpetaniæ translata fuerint, nuncque honorifico sarcophago condita per Illustrissimum *D. D. Petrum Gonzalez de Mendoza* illius Conuentus Minorum Auctorem, & Archiepiscopum Granatensem. existant, ipsum consule in *Histor. Saliciens. lib.4.c.6 fol.*790. & Testimonium *c.*3. *fol.*760.

Martyrologia. *Annus agonis.* *In Hispaniam Translatio.*

S. LEONTIVS *Martyr Nicopolitanus*,] Memoriam tanti Agonistæ repetunt h. d. Græci in *Menologio*, cuius seriem resumpsit *Martyrologium Romanum*, hisce verbis: *Nicopoli in Armenia SS. Martyrum* LEONTII, *Mauritij*, *Danielis*, *& Sociorum*, *qui sub Licinio Imperatore*, *& Lysia Præside varie excruciati*, *tandem in ignem coniecti*, *martyrij cursum confecerunt*. Illis adhærent *Martyrologia* Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* & Italum *Constantij Felic.* De eis Baron. *Annal. Eccles. Tom.* 3. *Ann.* 316. *num.* 46. vbi probat S. LEONTIVM & socios martyrio fuisse coronatos Anno Domini CCC. XVI. quando Licinius in Oriente aduersus Constantinum Imperatorem, & eius Duces bella gerebat. Quod sacra huius S. Martyris lipsana sint apud Oppidum ALCAVDETE diœcesis *Giennensis* translata, & in *Conuentu Sanctimonialium S. Claræ* ipsius oppidi conlocata, testem habeo amicum eruditissimum, mihi semper venerandum, *P. Martinum Ximena Iurado*, S. E. Toleranæ Portionarium, qui in Libello MS. *de SS. & Reliq. Diœces. Giennens. cap.* 2. §. 1. ita profatur: *Monasterium Monialium* S. Claræ *D. Alphonsus Fernandez à Corduba*, *& D. Maria de Velasco coniuges*, *& huius Oppidi Comites*, *Alexandri* VI. *Papæ auctoritate*, *Anno* M. D *condidere. Hic Corpus* S. LEONTII *Martyris*, *cuius memoriam recolit* M.R. VI. Idus Iulij. *Illud de manu Pauli V. Pont. Max. D. Ioannes Alphonsus Pimentel*, *Comes Beneuentanus Anno* M. DC. VII. *accepit*, *quod & donauit D. Ioannæ Pimentel eius amitæ Comitissæ de* Alcaudetæ, *& ista Monialibus S. Claræ*, *vbi honorificè seruatur*. Hactenus Martinus. Sed Ego suspicor errasse amicum eruditum, & hæc pignora esse alterius LEONTII Martyris Romæ passi de quo agunt Maurolycus, Galesinius, & Philippus Ferrar. in Gener. Catal. SS. die XI. Iulij. fol. 284. & suademur ex eo quod Comiti Beneuentano eius exuuias obtulit Paulus V. Pont. Max. extractas ex Romanis Cœmeteriis. nec hucusque sciatur Nicopolitani Romæ aduectas fuisse.

D. *Martyrologia.* *Annus passionis.* *In Hispanias transfertur sanctum Corpus.*

V. IDVS IVLII.

DIES XI.

A. ROMÆ *Natalis* S. BENEDICTÆ *Virginis*, *& Martyris*, *quæ cùm è patribus Hispanis ex Cæsaraugusta oriundis*, *nomen*, *& votum Christo dedisset strenua*; *à Nerone propter hoc comprehensa*, *& variè cæsa*, *ita vt nudo corpore per vrbem adduceretur inuicta*, *etiam si à nullo visa*, *quousque suppliciis cedens in-*

uictrix, coronam quam optauerat agoniſta promeruit.

B. CORDVBÆ *in Bætica* S. ABVNDII *Martyris, ex Vico Ananellos in Montana oriundi, qui increpatis Mahumetis, eiuſque cultorum dogmatibus, & erroribus, fidem Catholicam exaltabat intrepidus; ſed à Sarracenis comprehenſus facile perimitur; cuius ſacrum corpus canibus, & beſtiis dilacerandum exponitur; ſpiritus verò Angelicis comitatus phalangibus in cœleſtem patriam victor coronandus aſcendit.*

NOTÆ.

Huius nominis Quatuor diua, & quæ

ANCTA BENEDICTA *Martyr Romana.*] Nullam huius nominis Virginem, & Martyrem *Romæ* paſſam, tempore *Neronis*, ex Eccleſiaſticis Tabulis depromere potuimus. *Quatuor* verò in *Romano*, & aliorum *Martyrologiis* inuenio: quarum alia *Roma* Martyr cum *Priſco*, Die IV. Ianuarij: alia *Roma* etiam, Virgo, ſine martyrij munere, *Die VII. Maij.* Tertia Virgo tantùm apud Senonem, *Die XXIX Iunij*, de qua Nos ſupra *Tom. 3. eod. die lit. C.* diximus. Quarta verò, Virgo & Martyr *Lugdunenſis* in Gallia, *Die VIII Octobris.* Et licet iſta *Româ* diffugiens *Gallias* deueniſſet; proculdubio, diuerſam eſſe credimus à Noſtra *Cæſarauguſtana*, perpenſis verbis Luitprandi in *Aduerſar. n.* 297. apud D. D. Laurent Ram. *fol.* 512 vbi hæc referuntur: S. BENEDICTA, *quæ tempore* Neronis Romæ *victrix occubuit, patribus* Cæſarauguſtanis *ex* Hiſpania, *Gentilibus tamen, nata fuit: quæ cum ad palmam, quam diù, multúmque concupierat, perueniſſet, ter, quaternè flagellis cæſa, nudo corpore per vrbem aducta, ſed Dei munere, minime nuda viſa*, XI. Iulij, *datis ceruicibus, euolauit ad ſponſum.* Hinc aliam à *Lugdunenſi* fuiſſe coniicitur, cum iſta diuerſis fuerit ſuppliciis affecta. Ergo, aut cuius meminit in *d. Aduerſ* 297. Luitprandus, adhuc in *Tabulis* non eſt ſcripta *Communibus*; aut mendum in eius codice edito in nomine Virginis ineſt. Nos hoc vltimum probamus, & *Actorum* conuenientiâ, & familiaritate, nec non & *Nominum* conſonantiâ credere compellimur, quod vbi in *Aduerſario* legitur S. BENEDICTA, legendum erat S. BONOSA, quod amplector ex ſequentibus rationibus, & qualificatis coniectationibus.

An Lugdunenſis quæ fuit Romana?

An BONOSA *pro Benedicta?*

Probatur I. ex nominis frequentia.

PRIMA ex *Nominis* ſtructura. Familiare enim fuit *Hiſpanis* viribus agnomen BONOSI, ideò paſſim huius nominis viros inuenimus. Ambroſius Morales *Hiſtor. Hiſpan. lib. 9. c. 49.* BONOSVM contra *Probum* rebellantem refert, qui *Hiſpaniæ* uatus Tyranni, ſeu Imperatoris nomen accepit; de quo etiam Biuar. ad *Dextr. in Chron. Ann.* 285. *n.* 1. *fol.* 300. BONOSI Martyris apud *Octogeſam* Hiſpaniæ, circa Annum C. X tempore *Traiani* Imperatoris meminit Luitprandus in *Aduerſar. n.* 74. apud D. D Laurent. Rom. *fol.* 472. Item BONOSVM Martyrem, loco & Anno diuerſum agnoſcit *Dexter.* ad Annum C. LVI. ſuo *Antonino* Principe; vt ex eius *Chron. Ann.* 156. *n.* 2. patet; & ibidem Biuar. *fol.* 249. Denique alium BONOSVM etiam diuerſum vrbe, & ſeculo, idem *Dexter* apud *Vrgabonem*, Anno CCC. VIII. enumerat, vbi Biuar. *in Chron. Ann.* 308. *n.* 4. *Com.* 1. *fol.* 360. Imò & fœminæ hoc patronimico vtebantur, vt ex *Inſcriptione* apud me his caracteribus:

D. M. S.

D. M. S.
BONOSA. C. F. PPOCVLA.
ANNOR. XXXVIII.
H. S. E. S. T. T. L.
FAB. BONOSA. MATER
D. S. P. C.

Quam in marmore bruto *Egomet* excripsi, cùm primùm illud ex ruderibus ædificij campestris eruere curarem, in sylua huic Oppido de ZAZAMEA contiguâ, quæ *El Rincondelas Tegnas* dicitur; vbi plurium Inscriptionum lapides inueniuntur.

SECVNDA, quia ipsimet *Scriptores Itali* de Origine Romana S. BONOSÆ dubitant, vt animaduertit Anton. Gallon. *Histor. SS. Virgin. Roman. fol.* 115. nec id ex Romano Martyrologio, & aliis tàm Scriptoribus, quàm Legendariis elicitur: ergo fignum est, S. BONOSAM, aliam originem, quam Romanam trahere. *Ratio II. ex dubitatione originis.*

TERTIA, Nam iidem insuper *Scriptores Itali* nequaquam verum Anni, quo S. BONOSA impleuit agonem, computum percipiunt. Quia Georgius Galignan. *Legendar. SS. Virgin. & Martyr. Legend.* 33. *fol.* 146. illam passam credit Anno Domini CC. VII. Syluanus Razzi in *Histor. SS. Virgin. Tom.* 4. *Die XV. Iulij. fol.* 47. fuisse martyrio coronatam Anno Domini CC. LXXV. cui adhærent Anton. Gallonius *vbi supra d. fol.* 115. & Philippus Ferrar. *supra in Catalog. SS. Ital fol.* 436. qua varietate inspectâ dubio datur locus, ita vt *Luitprandi* sustineri possit asseueratio. *Ratio III. ex Anni martyrij confusione.*

QVARTA & concludens, Nam historia relata à *Luitprando* nulli Virgini, & Martyri congruit luculentius, quam BONOSÆ, cum ter, aut quater virgis fuerit cæsa, & nuda lupanari transmissa, vt ex eius ACTIS apparet; quæ omnia conueniunt relationi *Luitprandi*, in cuius codice facile amanuensium incuriâ potuit mendum irrepere, & pro BONOSA Virgine, BENEDICTA Martyr exscribi. Nisi forte B. Virgo binominis erat, & BENEDICTA BONOSA dicebatur, & alij Scriptores BENEDICTAM vt *Hispani*; alij BONOSAM vt *Itali* appellitent. Nec nouum in hisce Ecclesiasticis eruditionibus: Nam *Memius Mansius* Episcopus *Eborensis* & Martyr in *Hispania*, necnon Apostolus *Catalaunensium* in *Gallia*, à Nostris *Mantius*, à Gallis *Memius* vocitatur; cùm re verâ, vnus, & idem sit. De quo plura possemus exempla referre. His sic recensitis, & obtenta hac opinione, sic S. Virginis, & Martyris BONOSÆ, seu BENEDICTÆ asseuere curabimus ACTA. *Ratio IV. ex similitudine cruciatuum.*

ACTA S. BENEDICTÆ VIRGINIS, & Martyris aliàs BONOSÆ *origine Hispana ex Luitprando, & aliis Italis Scriptoribus, & Legendariis.*

BENEDICTA, *siue* BONOSA, *origine* Hispana, *ex Patribus* Cæsaraugustanis, *licet Gentilibus orta, vnà cum* EVTROPIO, *&* ZOSIMA *fratribus, quæ cùm* Romæ *à teneris annis demoraretur, ibidem in Christiana religione erudita, ieiuniis, & orationibus vacabat; sed pro fide capta, & ad* Neronem *Imperatorem adducta, se Christi Domini, qui fecit cælum, & terram, & factus homo ex Virgine, hominem per mortem redemit, seruam liberè confessa est. Interrogata autem; cur Deos immortales non coleret? Eos homines sceleftos fuisse, & obiisse, & propterea haut venerandos esse, respondit. Quibus verbis Tyrannus incensus, eam post verbera in carcerem Septem dies sine cibo, & potu detrudi iubet; vbi cum preces Christo fudisset, affuit Angelus eam solans, & ad certamen inflammans. Septimo die transacto eductam viuam, & lætam, miratur Imperator, & quis ei cibum ministrasses percunctatur; & vt Deos veneretur, sponsum nobilissimum, & opes pollicitus suadet. Cui illa, Dei seruos, non in solo pane, sed ex omni verbo, de ore Dei procedente, pasci; seque Sponso suo, qui Christus est, & solus immortalis, totam* *Origo. Fides. Capitur. Flagellatur. Carceratur. Constantia.*

consecrasse, dixit. Cùm autem denudata dirè cæsa, æquissimo animo verbera tolerasset, Iudici traditur, qui illam de ea mente deduceret, vel cruciatibus affectam, necaret. Qui illam, suas hortationes, & pollicitationes contemnentem, alapis cadi iussit, sed brachia tortoribus ita obriguere, vt illis non valentibus eam cadere, imbecillitatem exprobraret; ac in Christum non solum illi, sed & plurimi Milites crederent. Iudex iratus Virginem Magicarum cantionum ream arguens, ad Idolorum cultum pertrahere conabatur. Sed illa constans, Dæmones Deos esse dicens, illud Prophetæ attulit: Omnes Dij Gentium dæmonia; *& in equuleo suspensa, dùm torqueretur Christo gratias agebat. Deposita igitur in carcerem reducitur, in quo ab Angelo, cibo cælitùs delato, refecta, ad pugnam roboratur. Index posthac S. Virginem plumbatis flagellis iterum cæsam, necnon rursus blandiciis, & promissis à Christo abducere nititur; illa verò multis de altera vita disserens, iudicem ad Christianam religionem inuitabat. Tunc sæuus Iudex, Virginem nudam, & vestibus destitutam ad impudicarum mulierum obscœnum locum emisit, vt abs lenonibus violaretur: sed Dei prouidentiâ factum est, quod etiam si nudo corpore per vrbem aduceheretur, nequaquam nuda à nemine visa est; imò & ipsi lupanaris insessores, illius pudicitiam diuinitus defensarunt. Quo viso Iudex S. Virginem post verberum imbrem, laminis candentibus ad latus admotis, aduri, ac in equuleo denuò extensam, ferreis vngulis dilaniari, & cùm in tormentis lætior appareret, in carcerem reduci iussit. Vbi tertiò Angelica visitatione roborata, fortiter dato capite, martyrium gladio consummauit* V. Idus Iulij, *Anno Domini* LXXV. *Imperante Nerone Passi sunt cum illa* EVTROPIVS *frater, &* ZOSIMA *soror illius. Eius nominè* Romæ *extat Ecclesia, in qua Corpus conditur.*

Iterum flagellatur. *Milites conuertit ad fidem.* *Flagellatur iterum.* *Ad lupanar nuda mittitur.* *Quartò verberatur.* *Coronatur.*

Diei, & Anni vera computatio. Hæc sunt ACTA ab *Italis* Scriptoribus concinnata, dùm de S. BONOSA loquuntur; vt videas Lector amice, quanta insit consonantia certaminis huius Virginis, cum relatione *Luitprandi.* Nec obstat discrimen dierum, nam tempore *Diaconi Toletani* forte in *Hispania* hoc die Virginis, & Martyris cultus peragebatur. Nec minus annorum discrepantia, quia cùm *Luitprandus* fuerit antiquior potuit veriùs assequi computationem anni, quàm recentiores, qui adhuc in eius hallucinant consignatione. Hinc *Cæsaraugustanis* Nostris (si placent coniectata) Tres Martyres Fratres restituimus.

Martyrologia. S. ABVNDIVS *Martyr Cordubensis.*] Admirabilis eius memoria apud S. Eulogium in *Memorial. SS lib. 3. cap. 12.* vbi Ambros. Moral. *in eius Notis.* A quo S. Presbyteri nomen reposuere in Tabulis Ecclesiasticis, Martyrologium Romanum *Baronij* hoc elogio: *Corduba* S. ABVNDII *Presbyteri, qui cum in Mahumetis sectam inueheretur, martyrio coronatus est.* Conueniunt Martyrologia Castellanum *Dionys. Vasq.* Lusitanum *P. Lupi*, & Italum *Constantij Felicis*, necnon Hispanum *MS. P. Higuera* Ast Philippus Ferrar. in *Catalog General SS. h d. fol.* 284. addidit

An Socios Martyres habuerit? MARCVM & socios, quos cum S. ABVNDIO fuisse martyrio coronatos affirmat: hocque desumpsisse fatetur ex *Tabulis S E. Cordubensis*; quod & confirmat R. P. Martinus de Roa *Histor. SS Cordubens. Die III. Septembr. fol.* 139. *col.* 2. hac serie: *Ecclesia* Cordubensis *olim per plures annos officium diuinum peregit, & recitauit de* SS. HABVNDO, MARCO, *& Sociis Martyribus, quorum hodie nulla alia in Historiis, & Martyrologiis inuenitur memoria, temporum noxâ, Scriptorum incuriâ, hominum obliuione, & quod est dolendum, inimicorum malitiâ.* Quidquid fuerit, in nupertimis *S. Ecclesia Cordubensis* Officiis nulla de SS. MARCO & Sociis mentio reperitur, imò & *S. Eulogius* qui S. ABVNDII Acta recensuit, eos prorsus illius fuisse in agone Socios ignorat. Ideo crederem eum *P. Roa*, HABVNDVM cui adhæsere MARCVS, & Socij Martyres in palæstra, diuersum fuisse ab ABVNDIO de quo *Eulogius*, & Nos hoc die. Ratio in promptu est, nam idem *P. Roa* illos discriminat in contextura nominum, & in dierum consignatione: ergo signum est fuisse diuersos. Nos infra *Tom.5. Die III. Septembris.* aliqua de hac diuersitate dicemus: nunc ad Acta ex *B. Eulogio* transeamus.

Probatur Habundũ, diuersum ab Abundio.

ACTA

ACTA S. ABVNDII PRESBYTERI, Martyris Cordubensis, ex D. Eulogio Martyre.

ABVNDIVS *Presbyter ex vico* ANANELLOS, *qui est in Montana* Cordubensi, *cùm ex hoc tempore, decem Mensibus interiectis, quorundam commento, vel fraude Gentilium ad martyrium fuisset pertractus, dùm sacerdotium suum, in eodem vico vbi erat exortus peragereт, euenit, quod Dei famulus cùm se quadam vocatione, in sacrificium verum cœlitus aptari conspiceret, quò volens ducebatur, grato animo adiit. Ac sic interrogatus à Iudice, intrepidâ responsione rationem fidei pandens, vltimò scelerosum dogmatistem, eiusque cultores, veridicis assertionum obiectis inculcat. Ideoque sub celeri indignatione peremptus, canibus, & bestiis deuorandus exponitur*, V. Idus Iulij, *Erâ* DCCC. XCII. *Anno Domini* DCCC. LIV. *Origo.* *Ducitur ad Tribunal.* *Coronatur.*

ACTA hæc simili breuitate descripsit *S. Eulogius* Noster, electus Archiepiscopus Toletanus, & Martyr Cordobensis, quem sequuntur Ambros. Moral. *Histor. Hispan Tom* 3. *lib.* 14. *c.* 23. Ioann. Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.* 2. *c.* 68. & Roa de SS *Cordubens. d. fol.* 116. Cæteras ab eo res gestas sub silentio nobis tempora reliquere. *Scriptores.*

ANANELLOS olim vicum fuisse in Montana Cordubensi asserit *Eulogius*, in qua Parochi munus obiisse S. ABVNDIVM affirmat *P. Martin. de Roa*, quemque hodie dictum (secundum aliquorum opinionem) BANNVELO refert. Ast tamen pro HORNACVELOS sententiam dicere conatur. Nos in hoc nihil deferimus, quando Prouincialium lites mediare non possumus locorum cognitione. Dissidium igitur est inter illos, aliis vnum asserentibus, aliis illud negantibus. Ipsi viderint, remque suam agant. *Topographia.*

QVARTO IDVS IVLII. DIES XII.

A. Toleti *in Hispania* S. MARTIANÆ *Virginis, & Martyris, quæ dùm pro fide Sponsi Cœlestis, castitatem, pro Christi pietate religionem defensando congreditur, à Iudice comprehensa, & obiecta bestiis, à Tauro demùm dilacerata, corporis puritatem, & mentis candorem inter cruenta dilaniatæ compaginis vulnera conseruauit strenua, ita vt duplicem & fidei, & castitatis coronam, in vno adipisceretur examine.*

B. Apud Serpam *in Bætica* SS. PROCVLI, & HILARIONIS *Martyrum, qui sub* Trajano *Imp. &* M. Aurelio *Præside propter fidem Catholicam comprehensi, ille facibus in humeris, & ventre perustus, telisque impetitus occubuit,*

buit, iste post varias suppliciorum angustias, obtruncato capite, adhuc fide exaltatâ decessit, & ambo ad palmam martyrio peruenerunt strenui.

NOTÆ.

Baronij lapsus. SANCTA MARTIANA Virgo, & Martyr *Toletana.*] Eminentissimus *Cardinalis Cæsar Baronius* fortè ignoratione rerum gestarum Hispanorum Martyrum, confundere conatur duas huius Nominis Martyres, & Virgines, hasque Vnam tantùm fuisse suspicatur, scilicet *Cæsarea Mauritaniæ* passam; & *Toleti* in Hispania translatam. Illum ausculta in *Not. ad M. R. h. d. lit. H.* dicentem: *Agitur de eadem*, Die I X. Ianuarij: *Sed altera est Dies Natalis; Altera verò Translationis.* Quo significare constat, MARCIANAM, cuius elogium congerit *Martyrologium Romanum Die I X. Ianuarij* dicens: *In* Mauritania Cæsariensi S. MARCIANÆ *Virginis, quæ bestiis tradita, martyrium consummauit*: & MARCIANAM, quam hoc die idem refert *Martyrologium* hac clausula: Toleti S. MARCIANÆ *Virginis, & Martyris, quæ pro fide Christi bestiis obiecta, atque à tauro discerptâ, martyrio coronatur*; vnam, eandemque fuisse, diuersis in locis cultam, scilicet *Cæsarea*
Probatur I. *Mauritaniæ* propter agonem; & *Toleti* verò Hispaniæ ob translationem. Sed proculdubio Sacer Purpurati calamus contraxit errorem, *Primò*, quia vt ex aliis constat Martyrologiis, MARCIANAM illam Cæsariensem, nequaquam à Tauro, sed à Leopardo dilaceratam refertur: pro omnibus adsit Petrus Galesin. *fol. 6.* hac serie: *In Mauritania Cæsariensi* S. MARTIANÆ, *Virginis & Martyris: quæ Diocletiano Imperatore, bestiis exposita, demùm à* Leopardo *dilacerata, in summa fidei constantia, ad martyrij, & Virginitatis præmium abiit in cælum*: ergo diuersa illa *Cæsariensis* à Nostra *Toletana*, quæ à *Tauro* discerpta fuit. *Secundò*, nam si antiquum
Probatur II. *Romanum Martyrologium* inspectamus, prout illud edidit *Rosuueydus*, illa Cæsariensis Virgo & Martyr, minimè MARCIANA vocata est, sed MACRA, vt ex ipso patet, ibidem: *In Mauritania Cæsariensi* MACRÆ *Virginis, & Martyris.* Igitur discrimen in nominum structurâ, diuersas fuisse Virgines, & Martyres persuadet.
Probatur III. *Tertiò*, quia Annorum intercapedo, maxima inter vtriusque Martyris agones intercessit; cùm illa tempore *Diocletiani* ad Annum CCCII. vt refert Baron. *Tom. 2. Annal. Eccles. Ann. 302. num. 125.* occubuit: & *Toletana* Nostra tempore *Antonini* ad Annum C. LV. vt Dext. *in Chron. Ann. 155.* & Iulian. in *Chron. num. 57.* & cæteri infra referendi, recensent *Quartò* quia hæc Nostra sanctissima Virgo, fuit vna
Probatur IV. ex illis NOVEM Sororibus Martyribus *Gallæcianis*, filiabus *C. Attilij Reguli*, vno partu editis, quarum memorias vnico contextu supra *Tom. 1. Die XVIII. Ianuar. fol. 185.* retulimus. His sic probatis, non est amplius ambigendum de origine, & martyrio apud *Hispaniam*, & *Toletum*, vt & affirmant antiquiores Chronographi.
Scriptores. Flau. Dext. in *Chron. d. Ann. 155.* hac clausula: TOLETI *patitur* S. MARCIANA *filia* C. Attilij *Reguli* Lusitaniæ, *sororque* OCTO *aliarum Virginum, Ælio, & Licentio Coss.* Quo loco plura eruditissimus Biuar. in *Not. fol. 247.* & Roder. Caro *Ann. 155. lit. T. fol. 87.* qui editione *Cæsaraugustanâ* deceptus, passionem Martyris gloriosæ post centum annos descripsit, vt & notauit optimè Biuar. *d. Ann. 155. fol. 247.* & patet ex *Iuliano* Archipresbytero Toletano in *Chron. Ann. 118. n. 57. fol. 21.* vbi agens de NOVEM Sororum agonibus, prosequitur: MARCIANA *passa est* TOLETI *Anno* C. LV. *aliquantò post sorores*, XII. Iulij. *Huius mentio fit in Martyrologiis.* Agunt etiam de eâ, vt de Hispanâ Virgine, & Martyre, idem P. Franciscus Biuar in *Not. ad Dextr. Ann. 134. fol. 240.* Ambrosi. Moral. *Histor. Hispan. tom. 1. lib. 10. c. 18.* P. F. Ioann. Mariet. *Histor. SS. Hispan. lib. 4. c. 60.* D. Prudent. Sandoual *Histor. Tudens. à fol. 35. ad 45.* D. Rodericus de Acuña *Histor. Bracarens. 1. p. cap. 24.* P. F. Ludouicus ab Angel. in *Viridar. Lusitan. 1. p. à c. 6. & seqq. fol. 33.*

fol 33. Balthasar Porreño *Histor. S. Liberatæ.c.2.& seqq.* Padilla *Histor. Eccles. Hispan. Cent.* 4. *c.*26. Truxillo in *Thesaur. Concionat. tom.*2 *fol.*450. Vasconcell. in *Descript. Lusitan. fol.*445. Brito in *Monarch. Lusitan. lib.*5. *c.*18. Sanchez in *Anacephal. Hispan. lib.*2. *c.*2. Franciscus Pisa *Histor Toletan. lib.*5. *c.*36. D. Petrus Salazar de Mendoza *Histor. Cardinal. fol.* 10. D. Martinus Carillo in *Annal. Eccles. Hispan. Anno.* 138. & eius pedisequus F. Fernand. Camargo in *Chronolog. Hispan. Ann.* 138. D. Thom. Tamayo in *Not. ad Luitprand. in Chron. Ann.*676. *fol.* 73. P. Antonius Quintana-Dueñas *Histor. SS. Toletanor. Secul.*2. §. 1 *fol* 183. Eius ACTA genuina olim MSS. ad *Cœnobium Fuldense* delata ex Hispania fuisse, suggestio Iuliani Archipresbyteri Toletani ad Albertum Abbatem in *Dedicatoria Epistola ad sui Chronici* limen, hac clausula: *Vitam* S. MARCIANÆ *Virginis, & Martyris* Toletanæ *obsecro vestram admodum venerabilem Paternitatem mittatis ad Nos ex vestra refertissima Bibliotheca*; indubitabiliter persuadet. Ea postmodum *P. Binarius* in Cœnobio Toletano Cistercienfium Montis-Syon vetustissima, & MSS. itidem inuenisse fatetur in *Not. ad Dextr. d. Ann.* 155. *fol.*248. Alia denique etiam MSS. se vidisse, & legisse scribit *P. Quintana-Dueñas* in Bibliotheca S. E. Toletanæ in Legendario vetustissimo Smragdino. Nos quoque ea ipsa MSS. habemus, quorum talis est series. *Acta olim apud Fuldenses Monachos, & alibi MSS.*

ACTA S. MARCIANÆ VIRGINIS, & Martyris Toletanæ ex MSS. Codicibus, & aliis Script.

FVIT *igitur quidam Regulus Nobilis inter finitimos Occidentis, nomine* C. Attilius, *cuius Regni caput* Balchagia, *quæ postea* Estuciana *ciuitas vocata fuit. Is nobilem vxorem* Calsiam *vocabulo sortitus est. Accidit autem diuinâ permissione, vt præfata Calsia multiplici sobole fœcunda, vnâ die Nouem filias peperisset. Quod cùm compertum esset,* Galsia *maximo pudore acta, inhumano vsu, omnes filias interficere cogitabat, vt hoc factum ad viri, & populi notitiam non perueniret. Excogitato igitur malignitatis consilio, vocans ad se obstetricem, quæ sibi familiaris, & secretorum eius conscia erat,* Sila *nomine, iubet, vt totam illam paruularum turbam latenter, & cautè ad flumen deferat, & ibi, nullo conscio, omnes simul, in profundum gurgitis demergat. O mulieris, imò Diaboli inuentio! O fœmina omni ferâ ferocior. Quæ filias, quas vix in lucem ediderat, in ipso vitæ ingressu, morte horribili extinguere cogitabat! Sed misericors Deus, qui de malis hominum actis, bona consueuit elicere, de his Infantulis aliter statuit: nam præfata obstetrix, infantularum pietate, & Dei timore commota, opportunitate adinuentâ, accessit ad vicum, qui in suburbio Ciuitatis à Christianis habitabatur, & ibi quærens nutrices idoneas, singulas puellas, singulis tradidit nutriendas. Quæ Infantulas suscipientes, sacro fontis lauacro illas regenerari fecerunt, Nomina eis imponentes huiusmodi:* Gineuera, Victoria, Eumelia, Gemma, MARCIANA, Germana, Basilia, Quiteria, *&* Liberata. *Quæ omnes tempore procedente, cùm iam adimpleuissent discretionis annos, per Christianorum cohabitationem, & conlocutionem, genus suum, & ortum didicerunt.* *Parentes. Natiuitas. Educatio.*

CVM*que postea exorta esset à Romanis aduersus Christianos sæua persecutio, & per omnes vrbes satellites mitterentur, qui ad prophana sacrificia fideles compellerent; Beatas istas Sorores, in illo vico reperientes, ante Reguli Patris sui conspectum crudeliter attraxerunt. Postquam verò illas facie decoras, & ætate pares Ateilius inspexit, & cuius generis, & religionis essent, interrogasset,* Gineuera *respondit*: Quatenus ad genus filiæ tuæ sumus; quatenus ad conditionem Christi Domini Nostri famulæ *Obstupuit* C. Attilius, *& cognitâ per vxoris confessionem veritate, illas blandis commonuit verbis, vt à Christi cultu discederent, & datis ad deliberandum induciis, vt sibi adsentirent, dimisit. Tunc sanctissimæ Sorores ad montem diffugientes* *Persecutio.*

Angeli admonitione, ibidemque orantes simul & flentes & se se alterutrum consolantes, Dei nutu ab inuicem discesserunt.

Toletum deuenit. MARCIANA *igitur à cæteris Sororibus separata* Carpetaniam *adiuit, & apud vrbem* Toletum *sistens, in Dei amore, & timore persistens, vitam Angelicam transigebat; donec pullulante Gentilium persecutionis procellâ, tanquam Christi sponsa, & famula fidelis ad Præsidis tribunal rapitur, eo quod Dianæ simulacrum supra fontis cuiusdam marmor existens, multorum ciuium conspectibus, deiecisset, & in frusta minuta,* IESV *nomine inuocato feliciter reduxisset.* *Capitur, & flagellatur.* *Præses Virginis audaciam, & irreuerentiam verbis increpans, & verberibus puniens; eius sacrum corpusculum penè sine spiritu dereliquit, & demum sic lacerum, in ergastulis fœdi hiatum includere præcepit. Posthac iterùm ad Præsidis conspectum deducta est: quam vt vidit Iudex sine læsione formosam, illam ad publicum locum ducere præcepit, & cuidam gladiatori tradidit illudendam. Qui dùm nocte ad ipsam ingredi properaret; paries diuinitus se interposuit, & ne ad eam accedere posset, prohibuit. Quod & aliis pluribus obscœnis adolescentibus euenit, ita vt Dei dispositione Virgo penitus intacta remaneret. Omnia hæc Præsidi referuntur, qui lasciuientium iuuenum delusorum voces aduersus Christi famulam perscrutatus, illam ad Amphitheatrum perducere, & bestiis subiicere præcepit. Tunc Leo solutur, qui ad Virginem dilacerandam accurrens, ad eius pedes mansuetus factus, illos lingere cœpit. Spectaculo aderat* Budarius *quidam Iudæorum Archisynagogus, qui Leonis elementiâ lymphatus, vt Virgini Taurus indomitus laxaretur consuluit, qui in arenam descendens, & S. Virgini vmbram inspectans, impetu facto, oculum Martyris eruit, & denique læcerauit: sicque immaculatum spiritum Christo reddidit,* IV. Idus Iulij, *Anno Domini* C. LV. *Antonino Pio Romanum Imperium moderante. Eius* CORPVS *à fidelibus in ipsa Ciuitate sepultum est.* *Coronatur.* *Sed nec impij Archisynagogi consilium absque punitione transiuit: nam vbi deuota Virginis spiritus exiuit de corpore, eo temporis puncto* Budarij *blasphemi domus, cum omnibus qui ibidem fuerant, diuino arsit incendio.* *Miraculum.* *Frequenter à Iudæis* Budarij *parentibus ædificari tentata est, & cecidit in ruinam; multique qui exinde ad structuram saxa collegerant, portare visi sunt sepulturam. Manet vsque hodie de illa domo Martyris Beata sententia, & in æternum mansura perdurat. Præstante D. N. Iesu. Christo qui viuit & regnat cum Patre, & S. Spiritu per sempiterna sæcula, Amen.*

Hactenus ACTA, quæ in *MSS. Legendariis* circumferuntur; eaque proculdubio diminuta credimus, nam in *Missali Isidoriano*, quod *Muzarabe* vocitamus, alia supplicia, & cruciatus referuntur à S. MARCIANA passi, vt constat ex *Missa Inlatione* his verbis: *Implentur sancto cruore vlcera laterum loca, vt per sulcos cruentos liquor decurrit immaculatus. Dúmque ad similitudinem* Crucis *exaltatur ligno, animam immobiliter fixam tenet in cœlo.* *An in Crucem acta?* En ex hisce verborum clausulis, quo pacto B. Virgo, & Martyr etiam in *Crucem* acta, maiora pertulit tormenta, quàm in ACTIS superius recensitis referuntur. Ego proculdubio pro *Missalis* relatione stare compellor, & propter Collectoris Isidori reuerentiam, & propter ipsius antiquissimi Missalis, & officij auctoritatem, quam in aliquo euacuare religio foret.

Acta ex Hymno. Ferè totam ACTORVM ecphrasim breuiauit idem *Isidorus* in Hymno à se composito, qui in *Breuiario Muzarabi* reperitur, hac serie:

IN FESTI-

IN FESTIVITATE S. MARCIANÆ VIRGIN. ET MARTYRIS TOLETANÆ,

HYMNVS.

Sacra triumphum Martyris
Celebret vox Ecclesiæ :
Camæna sit cunctis vna
MARCIANÆ *in laudem Virginis.*
Quæ passionis præmium,
Dum tendit adipiscitur :
Vltrò ad palæstram gloriæ
Audet prompta concurrere.
Hæc namq; astantem Dæmonis
Cernens, adlisit effigiem :
Sub cuius larga perpetim
Fluebat vnda gressibus.
Mox flagris cæsa trahitur
Celsa ad Prætoris atria :
Atque ludis illicitis
Prosternit membra Virginis.
Quam prædo pudicitiæ
Dùm inter vmbras sequitur,
Oblata extemplò cælitùs
Secluditur maceria.
Vincta deinde stipite
In formam Crucis *tollitur :*
Sed pœnas fert blasphemia,
Ruinas, & incendia.
Emissa namque bestiis,
Leo percurrit percitus ;
Adoraturus veniens,
Non comesturus Virginem.
Taurus dehinc prosiliens,
Formâ, & mugitu horribili :
Sulcabat eius teneras
Papillas, ictu vulnerans.
At fera pernix corpore,
Et maculoso tegmine;
Lethali dente ad vltimum,
Membra Puellæ laniat.
Post hos triumphos anima
Vinclis elapsa corporis ;
Plaudens petit ad libera
Summi Poli fastigia.

Nec in hac tantum Hymni serie Sanctissimæ Virginis, & Martyris Toletanæ agonis recensetur relatio, sed etiam in vetustissimo Epigrammate olim abs *Aulo Halo* (vt credimus) scripto ; nam inter eius *Codicis MS.* carmina reperitur, hoc lemmate. *Acta ex Epigrammate.*

PRO S. MARTIANA VIRGINE, ET Martyre Toletana, Carmen Elegiacum.

MARCIA *Virgo, simul Martyr sub marmore clausa*
Condor Toleti mœnia pulcra tuens.
Impius ergo meos compressit verbere Præses
Artus ; quòd Christi Numina sancta colo.
Hinc Diuûm simulacra ruunt, nam forma Dianæ
Lapidea in fontis vertice sculpta cadit.
Túncque ferox populus commotus fœdere honoris
Diuorum, in nostros irruit vltrò Lares.
Me capit, & flagris cædit, me stipite vinctum

Extollit; Christo sed mea corda paro.
Denique sustinui brutorum cornua, dentes:
Quo in Christo exultans spiritus, astra petit.
Sic Tolete *tua inlustraui mœnia, sicque*
Nascentis Solis est via sacra mihi.

Ex hoc igitur *Epigrammate* illustratur Luitprandi locus in *Chron. Ann.* 676. *n.* 118. vbi agens de reparatione mœnium vrbis *Toletanæ*, asserit quatenus portam Orientalem dedicauerit Wamba S. MARTIANÆ Virgini & Martyri Toletanæ: eius auscultа verba: *Rex Vvamba, victo Paulo, ac profligatis omnibus hostibus suis, gloriosa fruitur quiete:* Toletum *Ciuitatem Regiam laxat, ac muris ambit; portam quæ respicit Septemtrionem S. Thyrso Toletano ciui, Martyrique foris passo, dedicat: similiter & S. Leocadiæ Virgini, & Martyri; & eam quæ respicit* Orientem *B.* MARCIANÆ *Ciui, Martyrique, ac Virgini sanctissimæ.* Hactenus *Luitprandus*, cuius verba conueniunt cum relatione *Carminis* 2. *& vltimi Distichi.* Hinc etiam lucem accipient illa verba *Iuliani Petri* Archipresbyteri Toletani in *Chron. Ann.* 1079. *n.* 510. vbi de Rege Alphonso VI. Toletum obsidente agens, vt vrbem Regiam caperet, & in suam reduceret ditionem, mediis interpositis temporalibus, prosequitur: *Innocauitque Vrbis* Patronos *ad suam opem, S. Marcum Marcellum Eugenium; S. Iulianum; S. Thyrsum Martyrem, Ciuem Toletanum; Obdulium, &* MARCIANAM *Martyres Toletanas.* Ex quibus verbis colliges S. Virginem inter vrbis Toleti PATRONOS antiquitus fuisse electam & ab Alphonso Rege nominatam. Sic etiam illam vocitat P. Quintana-Dueñas *vbi supr. fol.* 193.

Toletanæ vrbis Patrona.

Miraculũ de ruina domus Budary probatur.

QVATENVS ad miraculum, Dei prouidentiâ, patratum in domo *Budarij Archisynagogi Toletani*, quo scilicet illius domus incendio consumpta est, ob consilium de Tauro immittendo Virgini, patet ex Hymno superius recensito, & abs Isidoro Archiepiscopo Hispalensi (vt creditur) concinnato, sic:

Sed pœnas fert blasphemia
Ruinas, & incendia.

Et ex relatione Petri de Natal. in *Catalog SS. lib* 1. *c.* 58. dicentis: *Dum Archisynagogus domum rediisset, igne cœlesti cum omni familia, & domo consumptus est: quæ domus nunquam deinceps permanere potuit, sed in miraculi testimonium, pluries reparata, semper corruit.* Quod & notarunt Biuar. *ad Dextr. d. Ann.* 155. *n.* 1. *fol.* 248. Quintana-Dueñas *de SS. Toletan. d fol.* 191.

Equilini confusio diluitur.

NEC obstat quod incendium hoc *Equilinus* enumeret in Actis S. MARCIANÆ Cæsariensis Martyris, quia plus est deferendum *S Isidoro* tanquam antiquiori, & de Hispanorum Martyrum instructo, quàm *Equilino*, qui alienus à cognitione rerum gestarum in Hispania, homonomia sacrarum Virginum, vtriusque Acta absque discretione commiscuit.

Concilij Iliberitani canon explicatur.

MINVS obstabit aliquorum sententia, si dicatur S. MARCIANAM inter Martyres adnumerandam non esse, eo quod occisa à Gentilibus ipsa refertur in Actis, quòd simulacrum supra fontem sculptum fregerit, repugnante Concilij Iliberitani *Canon.* 60. placito, quo præcipitur, quod si quis idcirco occidatur à Gentilibus, quòd idolum fregerit, nequaquam inter Martyres scribatur: quia vt optime notauit Biuar. *d. Ann* 155. *fol.* 249. tempore S. MARCIANÆ nondum lex illa lata erat, ideo nec comprehendere visa est eius prohibitio præteritis Martyribus, sed futuris; nec istis post decretum *Constantini Magni* ex rationibus à Cæsare Baronio relatis in *Not. ad Martyrol. Rom. Die IX. April. lit. D.* vbi agens de *S. Eusychio* plura ad propositum concinnauit.

Toleti conditor Alcides probatur.

TOLETVM. Vrbs antiquissima Hispaniæ, Carpetanorum caput Imperatorum Romanorum æuo; Gothorum Regum tempore Sedes Regia. De ea plura supra *Tom.* 1. *Die* 1. *&* XXIII. *Ianuar.* & *Tom.* 2. *Die V I April. fol.* 525. egimus; nunc qualiter *Alcides* illam condiderit ex *Russo Festo Auieno* Poëta Hispano, prout eius carmina referunt Alphonsus Tellez Menessius in *Histor. Orbis MS.* 1. *p. Tom.* 2. *lib.* 4.

lib.4. cap. 10. *fol.* 175. P. Ieronymus Roman. de la Higuera *Hist. Toletan.* 1. *p: lib.* 2. *cap.7. fol.* 8. Comes Morensis *Histor. Toletan.* 1. *p. lib.2.c.2.* probabimus: en Carmina.

Et Carpetanos *interpro verse sub Auris*
Toletum, *labor* Alcide *præclaraque gentis*
Metropolis, ingente Tago *sese vndique restat:*
Inque tardigradus conspectat parte Trionis.
Haut pater Alcides *(vt dicunt) condidit vrbem,*
Mox vbi tergemino victor Gerione perempto,
In Latium meditatur iter Dionysij quondam
Primum dicta fuit, de fundatoris honesti
Nomine, Toletum *alij dixere Coloni.*

Idem *Ruffus Festus* alibi etiam ipsam opinionem de *Alcidis* conditore prosequens, ex recensione ipsius *Comitis Morensis*, adiecit:

Toletum *opus victoris* Alcidis, *vado*
Simul hac, dicta nunc Dionysia
A Conditore: at spacia per longissima
Vastum cauatur antrum; at vnda longior
Moresque multa gurgitis distenditur.

Sed quia diximus S. Marciam Nostram ad *Orientalis porta* viam, cultam extitisse, ex *Vuambanis* placito, dùm mœnia reficerentur, hic inscriptionem Romanam in marmore incisam, & ad illam portam inuentam, vt ipse Comes Morensis 1. *p. lib.2. c.15.* refert, subiiciemus:

EX AVCTORITATE. DD. NN. IMPP.
C. AVREL. VAL. DIOCLETIANI.
ET. M. AVR. VAL. MAXIMIANI. HERCVL.
PIORVM. FELICIVM. SEMP. AVGG.
L. MASINDIVS. LONGVS.
DOMO CORDVBENSIS. LEG. P. DACIAN.
HH. PRAES. CVRATOR. ALVEI.
ET. RIP. FLVM. TAGI.
ET. CLOACARVM. TOLETI.
PROXIMAM. CYPP. RIPAM. TERM.
PEDES. CC. XXIIII.
VBI. CLOACAE. FLVV. EXONER.
ET. IN. LOCO. SVBTERRANEO. ET.
OBSITO. CLOACINAE. DEAE.
ALIQVOT. HOMINES.
GENTIS. SVPERSTITIOSAE.
EIDEM. DEVOVIT.

Dvo ex hac Inscriptione colliges: *Alterum* de huius Cloacinæ Deæ ætymologiâ, & nomine. Hanc Lactant. Firmian. *de Fals. Relig. lib.* 1. *c.* 20. à Cloaca vbi dictam refert, hac serie: Cloacinæ *simulacrum in Cloaca maxima repertum, Tatius consecrauit, & quia cuius esset effigies ignorabat, ex loco illi nomen imposuit.* Conueniunt. Lil. Gyrald. *de Diis Gent. Syntagm.* 1. *fol.* 75. Rossinus *Antiquitat. Roman. lib.2. c.21. fol.* 260. Eamque cloacis præesse affirmat Claud. Salmas. *ad Librum Tertulliani de Pall. fol.* 293. Alterum de intelligentia verborum Inscriptionis *Cloacina Dea qual*

in fine quibus ſignificatur L. Maſindium Longum deuouiſſe huic Deæ *aliquot homines Gentis ſuperſtitioſa.* Sed quæ hæc Gens ſciſcitaberis. Crederem hic intelligendos eſſe Chriſtianos, quos ſuperſtitioſæ religionis vbique Gentilitas ſectatores vocabat, vt probat Cæſar Baron. *Annal. Eccleſ. Tom. 1. Ann 49. num. 2.* vbi Cornel. Taciti *lib. 11. Annal.* Claudij Imperatoris S. C. referentis in hæc verba: *Retulit deinde ad Senatum ſuper Collegio Aruſpicum, ne vetuſtiſsima Italia diſciplina per deſidiam exoleſceret: & quia externa* SVPERSTITIONES *valeſcebant.* &c. proſequitur ſacer Purpuratus: *Quem per externas* SVPERSTITIONES, *Chriſtianam quoque Religionem, in vrbe iam ante Quinque annos diſſeminari cæptam ſignificare voluiſſe, nullus iure poterit dubitare.* Videndus etiam de hoc amicus Noſter D. Didacus Portocarret. *Hiſtor. Ercauicenſ. c. 14. fol. 144.* vbi alteram Inſcriptionem, & Numiſma ſimili voce vtentia compaginat. De quo ſatis.

Chriſtiana Religio ab Ethnicis ſuperſtitio vocata.

B. SS. PROCVLVS & HILARION Martyres *Serpenſes.*] Iſtorum agonem, abſque aſſignatione loci quo pro Chriſti nomine ſanctiſſimi Pugiles decertarunt referunt Græci in *Menologio h. d.* ſequenti periodo. *Eodem die SS. Martyrum* PROCVLI, & HILARII. *Primùm S.* PROCVLVS *Trajano Imperatore comprehenſus in iudicio ſiſtitur, fidemque apud Maximum Præfectum liberè profeſſus, illius iuſſu ſtatim facibus in humeris, & ventre aduritur; poſt ſaxo pedibus alligato, ſublimis appenditur in ligno, deinde telis denſiſsimis vulneratur, quibus confoſſus abiit ad Dominum. Deinde* HILARIVS *Beati* PROCVLI *conſobrinus Chriſtianum ſe eſſe confeſſus, ſuſpenſus verberatur; & ad Tria Millia tractus, abſciſſo capite, cum S.* PROCVLO *depoſitus eſt.* Eadem licet breuiori clauſulâ Martyrolog. Roman. *h. d.* vbi Baron. in *Not. lit. F.* Quibus conueniunt Martyrologia Caſtellanum *P. Vaſq.* Luſitanum *P. Lupi*; Hiſpanum MS. *P. Higuer.* & Italum *Conſtantij Felicis*; apud quos nulla de loco palæſtræ mentio. Hinc *Petri Galeſinij* audaciam demiror, qui, nullo duce, illos in *Græcia* paſſos ſcribit; eâ ſolâ raptus conſideratione, quòd SS. Martyrum agones à *Græcis* in *Menologio* deſcriptos inuenerit. Sed huius *Protho Notarij* auditatis frequentiam pluries in hiſce *Notationibus* propalauimus, & reprobauimus, pro vt & illam etiam detegere, & confutauere *Biuarius*, & alij Scriptores paſſim. Sed vt eius lapſum certiùs agnoſcas audi Flauium Dextrum in *Chron. Ann.* 308. vrbem paſſionis referentem: SERPÆ *in Bætico SS. Martyres* PROCVLVS & HILARION, *quos etiam Græci celebrant, ob ſanctitatis gloriam; qui ſub* Trajano *Imperatore, M. Aurelio Præſide paſſi ſunt.* PROCVLVS *primò facibus in humeris, & ventre aduritur, deinde telis frequentibus vulneratus obiit.* HILARION *verò poſt varios cruciatus, tandem capitis obſciſsione, martyrium conſummauit.* En ex verbis *Dextri* qualiter SS. Martyres huiuſmodi non in *Græcia*, vt ſomniauit *Galeſinius*, ſed in *Hiſpania* agonem apud *Serpam* compleuere; quod & fatentur P. Biuar. *in Not. ad Dextr. d. Ann. 308. n. 2. Comment. 1. fol.* 360. Roderic. Caro ibidem. *fol.* 112. *lit. Z* & in *Corograph. Conuent. Hiſpal. lib. 3. c. 71. fol* 199. Sed Petri Protho Notarij elogium ſubijciamus, vt *Dextri* in ecphraſi conuenientiam, & vtriuſque in locorum diuerſitate cognoſcas: *In Græcia Sanctorum* PROCLI, & HILARIONIS *Martyrum. Primò* PROCVLVS, *Trajano Imperatore comprehenſus, in iudicio ſiſtitur, fidemque apud Maximum Præfectum liberè profeſſus, illius iuſſu ſtatim facibus in humeris, & ventre aduritur; poſt ſaxo pedibus alligato, ſublimis appenditur; deinde telis denſiſsimis vulneratur, quibus confectis abiit ad Dominum. Deinde* HILARIO *poſt varios in fidei confeſsione cruciatus, tandem datis ceruicibus, coronatur.* Eorum ACTA adhuc ſub ſilentio latitant; illa pro vt moris noſtri eſt prolixius extendemus:

Menologium.

Martyrologia.

Galeſinij lapſus.

Quo iure Hiſpani iſti SS. Martyres?

ACTA SS. PROCVLI, & HILARIONIS Martyrum Serpenſium in Hiſpania, ex Dextro.

Origo.

S. PROCVLVS *origine* Hiſpanus, *& Ciuis* Serpenſis *vrbis in Bætica olim, nunc in Portugallia ſita, Chriſto nomen dederat, & in Catholica fide* HILARIONEM *eius conſobrinum erudierat, tempore, quo Eccleſia perſecutiones diu conſopita, haudquaquam aduerſus eius membra pulſabant; quarum taciturnitas, ſic fidelibus dedit vbique anſam creſcendi, vt meritò Hiſpa-*

niarum

niarum Regiones Christianorum cætibus pullularent. In hac igitur pace viventes Catholici, numerus augebatur fidelium, & ecclesiasticus ordo felicioribus roboratus auspiciis, radios sacri luminis extendebat, & multorum umbras Gentilium, viscerum abscondita deturpantes expendens, sub Ecclesia suaui iugo connectens, plurimos ad Christi obsequium perduxit. Ast serpentis antiqui liuor nequaquam tantam Christi gloriam sustinere valebat, & ideo sublimato ad Imperium Trajano, *Hispania Nostra lumine, sic eius cordis latebras veneno superstitionis impleuit, & vlcere falsæ religionis tuendæ spiritum boni Principis maculauit, vt prorsus ad sæuissimam aduersus Christicolas persecutionem totis viribus incitaret. Arsit illo anno totius Imperij globus imperialibus edictis, quibus Gentilium rabies vires assumens, protinus Christi nomen, & numen obliterare credebat. Huius sæueritatis procellam statim agnouit* Hispania, *& in Catholicos desæuiens, plurimas Christo obtulit pro eius defensione coronas. Istas inter cæteros* PROCVLVS *recepit primus, post* HILARIO *eius consobrinus; nam* Bæticam *lustrante M. Aurelio Vlterioris Hispaniæ Præside,* SERPAM *illius ditionis vrbem, Maximum Præfectum dimisit, qui Imperatoris edicta aduersus Christianos exequeretur ad vnguem. Ille oblato per satellites* PROCVLO, *eius fidem blandis abstergere alloquiis fiducialiter cogitauit, sed Martyris constantiam considerans, ad verbera processit; & ideò Sanctum Pugilem facibus in humeris, & ventre superpositis adurere præcepit. Quibus expletis, & in confessione fidei illum persistere noscens, Martyrem in sublimi appensum, & saxo pedibus alligato, telis densissimis vulnerare disposuit: quorum imbre, breui confossus* PROCVLVS, *animam Domino tradidit inuictus Agonista. Tunc eius consobrinus* HILARIO, *cognito auunculi martyrio, Christianum se esse confessus est: qui ad Iudicis tribunal ductus, & in fidei confessione persistens, ad verberum supplicium rapitur. Tunc stipite flagellatur suspensus, donec quasi exanimis redderetur, qui deinde ad Tria Millia ab vrbe Serpensi tractus, abscisso capite coronatur,* IV. Idus Iulij, *Anno Domini* C. X. *Quorum scilicet SS. Martyrum cultus adhuc sequentibus seculis apud eandem vrbem, piâ deuotione durauit.*

Persecutio. — *Vincula.* — *Cruciatus.* — *Corona.* — *Cultus.*

Hæc sunt quæ potuimus ACTA contexere, in quibus nihil quod illustretur inuenies, nisi causam quæras, cur in *Dextri* codice eorum memoria reponatur Anno CCC. VIII. cum re verâ passi videantur Anno C. X. tempore Trajani? Cui quæsito facile respondet Roder. Caro *in Not. ad Dextr. fol.* 112. *col.* 2. *lit. A.* dicens: *Qui cùm sub Imperatore Trajano passi fuissent, eorum memoriam ob populi deuotionem, & in pretio Anno CCC. VIII. esse refert Dexter.* Sic notabis, quòd eo Anno non passionem, sed cultum adesse, quem tantum eo tempore floruisse scribit.

Eorum cultus post duo secula apud Serpam.

SERPA. Ciuitas vetustissima *Hispaniæ*, quam olim in *Bætica* populis sitam fuisse contendunt scriptores, hodie verò in *Portugalliæ* regno cognoscimus; de ea Itinerarium Antonini Pij apud Zurit. *fol.* 96. & apud Simlerum *fol.* 190. hac serie.

Topographia.

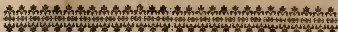
Eboram. M. P. XLIIII.
SERPA. M. P. XIII.
Fines M. P. XX.

Et licet Biuar. *ad Dext. d. Anno* 308. *n.* 2. *fol.* 360. eius situm indagare non valuisset, & per plures diuagatus vrbes penitus hallucinasset, sciendum est, vrbem hanc adhuc nomen retinere vt patet ex Roder. Car. in *Corograph. Hispalens. lib.* 3. *c.* 71. in qua lapis cum hac Inscriptione.

D. M. S.
FABIA. PRISCA. SERPENSIS
C. R. AN. XX. H. S. E. S. T. T. L.
C. GEMINIVS. PRISCVS. PATER.
ET. FABIA. CADILA. MATER.
POSVERVNT.

Quam

Quam Inscriptionem etiam refert Andreas Resend. *lib* 4. *Antiquitat. Lusitan. Tom.* 2. *Hispan. Illustrat.fol.*952. & Conestag. de *Obtent. Portugall. eod tom fol.*1142. *lin.* 56. & alij Scribentes.

TERTIO IDVS IVLII.
DIES XIII.

A. Sedacia *in Vasconibus* S. Maximiliani *Episcopi* Calagurritani *Martyris*, *qui postquam milites* Aluendibilenses *ad fidem Catholicam perduxisset*, *sacroque fonte lauasset*, *à Diocletiani*, *& Maximiani satellitibus tentus*, *gloriosum pro Christi nomine decertauit agonem*.

B. Scalabi *in Portugallia veneratio* B. Bernardi *ex Ordine Prædicatorum alumni*, *qui cum duobus* Puerulis, *à* Iesv *Paruulo inuitatus ad escas*, *die consignato*, *spiritualibus vallatus commeatibus*, *& indutus veste nuptiali*, *ad cælestem agni mensam*, *vnà cum Pueris*, *æternum fruiturus ascendit*.

NOTÆ.

Scriptores.

Anctvs Maximilianvs *Episcopus* Calagurritanus, *& Martyr.*] Licet huius S. Pontificis, & Martyris memoria à Martyrologiis exciderit, tamen illam adhuc conseruauit Scriptorum diligentia, ne penitus in Nostratum offensionem obliteraretur. Hinc eam è tenebris eruentes *Calagurritanis* Nostris & Præsulem, & Martyrem restituimus. Sic *Iulianus Petri* Archipresbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 288. *num.* 121. eius compaginat elogium: *Imperatoribus Diocletiano, & Maximiano, ciuitate* Sedacia *in Vasconibus*, S. Maximilianvs *Episcopus*, *& Martyr*, *qui creditur baptizasse milites Aluendibenses*, *Pompilium Varum*, *& Lucium Varum fratres*, *& egregios Christi Martyres*. Sedem Episcopalem, & Diem martyrij licet *Archipresbyter* omiserit, omnia *Epigrammatarius* vetustus in meô *Codice MS. Carminum* suppleuit, sequenti lemmate, & elogio.

Epitaphiū.

PRO S. MAXIMILIANO EPISCOPO
Calagurritano, & Martyre, Carmen.

Maximilianvs *iacet hoc in marmore clausus*
Martyrij specimen, *Religionis apex*.
Calagurris *erat Diuo firmissima Sedes*,

Quā

Quàm plures duxit en tibi Christe choros.
Verbera post, Diuus, posthinc certamina, Christo
SEDACIA, *Martyr obtulit vltro caput.*
Tertius ergo dies Quintilis Mensis & Idus
Martyrium vidit, concelebratque simul.

Hæc sunt quæ potuimus de hoc S. Pontifice, & Martyre cnmpulsare, cæteræ eius res gestæ sub silentio latent: prout de vrbe SANACIA, seu SEDACIA, cuius penitùs ignorn situm, nec eius apud *Geographos* nnmen inuenio. Crediderim eam sitam prope LOCRONIVM *Calagurritanæ* diœcesis vrbem fuisse: nam ALVENNIBILIS hodie ALVELNA haur pmcul ab vrbe LOCRONIO, hodie LOCRONO, est, vt notauimus supra *Tom.2. Die VIII. Aprilis fol.* 549. vbi de *S. Exuperio Aluendibilensi* Martyre egimus. In Historia *Petri* Regis Castellæ, cognomento *Crudelis*, quam scripsit *Petrus Lopez de Ayala*, & apud me M S. vetustissimam seruo, *Ann* 11 *huius Regis c.* 11. *&* 15. refertur qualiter *Guillelmus Cardinalis Bononiæ*, & Innncentij Pontificis Maximi Legatus Hispanias adierat, vt pacem inter Reges Castellæ, & Aragoniæ componeret, & *d.c.* 11. asserens, quòd Reges promisere Oratnres, & plenipotentiarios ad vrbem *Nauarræ*, quam eligeret Legatus, dimittere, prosequitur Historia: *E el Cardenal de* Bolnia *fue para vna villa de* Nauarra, *que dicen* Xatiua, *alias* Sanduna, *alias* Sadacia, *que es frontera de Aragon.* Et in *d c.*15. dicitur: *Otrosi en este Año mesmo estando el Rey en Senilla, embio mandar por sus Cartas à Gutierre Fernandez su Repostero Mayor, el qual estaua frontero en* Molina *contra Aragon, que se fuese para* Nauarra, *à vna villa que dicen* Xatiua, *alias* Sanduna, *alias* Sadacia, *do estaua el Cardenal de Boloña, Legado del Papa.* Hinc crederem SADACIAM quâ occubuit S. Præsul, hanc ipsam esse, & apud *Nauarram* sitam. *Topographia.* *Opinio I.* *Opinio II.*

B. BERNARDVS & Pueri Scalabitani.] Horum memoriam nonnulli ex Scriptoribus Portugallensibus repetunt, dùm *Scalabitani* Prædicatorum Cœnobij monumenta recensent, inter quos P. Antonius Vasconcellos in *Descriptione Portugall. fol.* 553. *num.*12. vbi hæc verba: *In Cœnobio S. Dominici Scalabitano, illud interim locupletant reliquiæ* B. F. Bernardi, *& Puerorum, quos* IESVS *Puer conuiuantes cælo inuexit.* Eorum etiam meminit F. Ludouicus de Sousa *Histor Prædicator. Portugall. lib* 2. *c.*36. D. Rodericus de Acuña *Histor. Olyssiponens.* 2.*p.c.*64. *n.*4 *fol.*195. P. Raderus in *Viridar. SS. fol.*518. qui enrum ACTA sic describunt. *B. Scriptores.*

ACTA B. BERNARDI SCALABITANI, ex Prædicatorum Ordine, & Duorum Puerorum, ex Var. Scriptoribus, & Radero.

BERNARDVS *origine* Gallus, *ex Oppido* Morlans *in Vasconia oriundus è patribus nobilibus & diuitibus*, Parisios *pergens studiorum causâ, inde* Hispanias, *tandem* Cæsaraugustam *deuenit Aragoniæ, vbi habitum à B. Ægidio Hispaniæ Prouinciali suscepit, qui eum post* Scalabim *traxit. In eo Cœnobio sacristæ munus exercuit, & eius præcipua cura in edocendis pueris illius Oppidi literarum rudimenta versabatur. Inter alios igitur pueros, qui ad Ecclesiam Cœnobij, vbi erat schola, conueniebant, aderant Duo Pueruli habitu Prædicatorio induti, qui quotidie, vt moris est, ientacula è propria domo ad Cœnobij Scholam deferebant. Ij ante Altare B. Virginis* MARIÆ *puerum* IESVM *in vlnis tenentis soliti ientare, euenit, quod vnus ex pueris videns* IESVM *eos prospicientes, illum protinus inuitauit. O res mirabilis! Ex templo* IESVS *puer, relictis Parentis brachiis, cum puerulis ientare incipientibus sociatus summa alacritate comedit, & finito ientaculo, ad Matris brachia re-* *Origo.* *Exercitiũ.* *Pueri inuitant Iesum ad ientaculum.*

uerſus eſt. Quod ſimile conuiuium pluries continuatum, tandem ad certum diem IESVS *pueros inuitauit, vt in domo ſua comederent. Annuit vtriuſque pueri voluntas, qui alacres, & læti caleſte conuiuium admiſerunt. Omnia hæc occultè inſpectabatur* BERNARDVS, *& vocatis ad ſe puerulis, quid eis euenerat ſciſcitatur. omnia Magiſtro fatentur, & conuiuium promiſſū à* IESV *in certum diem declarant. Stupet Magiſter, & tertium ſe conuiuam ſpondet. Dies conſignatus accedit, conuiuæ ſe præparant, &* IESV *adueniente,* BERNARDVS, *& Pueri ante Aram Dei Genitricis, flexis genibus, expectantes verba promiſſionis, ſpiritus reddidere, quos* IESVS *ſecum aſſumens, cœli conuiuas effecit* III. Idus Iulij *Anno Domini* M. CC. LXXVII. *Accurrit populus ad miraculum, & gratiis actis Deo, eorum Corpora in marmoreo tumulo ſepeliuntur, magna hucuſque veneratione.*

Accedit Bernardus & Ieſu ferculum efflagitat.

Omnes genuflexi aſtra petunt.

Encomion. Hæc eſt ſynoptica ACTORVM ecphraſis, quam relati Scriptores recenſent, in cuius probationem mulra ſcripſerunt Poëtæ Portugallenſes apud Emanuelem Campos de *Reliq. Vlyſſiponenſ. fol.* 396. Vnum auſculta:

Prandia cum pueris caperet dum blandus IESVS,
Nobilis infantum molle cor eſca fuit.
Non epulas caperet, Pueri niſi corda dediſſent,
Cumque habeat cœli fercula, corda petit.
Hoſpes vt accedat cor dulce appone Tonanti,
Nobilis hac ſoli conuenit eſca Deo.
Cùm ferat æthereos nunc Luſitania *flores,*
Vbere cœleſti fertilis annus erit.

Annus euentus. Falluntur qui conuiuium hocce eueniſſe contendunt ad Annum M. CCC. L. cùm re verâ acciderit tempore *D. Matthæi* Epiſcopi *Vlyſſiponenſis*, qui infulas illius Sedis induit ad Annum M.CC.LIX. & computatur XXI. illius Eccleſiæ Epiſcopus, vt probat D. Rodericus de Acuña *Hiſtor. Vlyſſiponenſ. 2. p. cap. 50. fol.* 171. & *c.64 n.10. fol.* 196. F. Ludouicus de Souſa in *Hiſtor. Ordin: Prædicator. Portugall d. lib.2. c.36.* & cæteri ſuperius relati.

PRIDIE IDVS IVLII.

DIES XIV.

A. Apud Lucum *in Gallæcia Hiſpaniæ* S. PHOCATI *eiuſdem Ciuitatis Epiſcopi, qui poſt magnas virtutum glebas, ad Dominum, cuius amore languebat, Confeſſor inclytus euolauit.*

B. In Collegio Bæcenſi *in Bætica fratrum SSS. Trinitatis Excalceatorum depoſitio* S. IVSTI *Martyris Romæ paſſi; cuius ſacra pignora Hiſpaniam allata, prædicti Ordinis Miniſter Generalis iſti Collegio eſt eadem impartitus, vbi honorificè coluntur.*

C. Abulæ

C. Abulæ *in Hispania* Festum *ipsius Ecclesiæ* Dedicationis, *quod anniuersario recolitur apparatu, & magnifico repetitur cultu.*

NOTÆ.

A. SANCTVS PHOCATVS *Episcopus* Lucensis *Confessor.*] Diuersus ab illis quos recenset Baron. *in Not. ad Martyrolog. Roman. h. d. lit. C.* & ab alio, cuius meminit Petr. de Natalib. in *Catalog. SS. lib. 6. c. 98.* Nam Noster PHOCATVS nomine, ille PHOCAS, vt ex Martyrologiis *Adonis, Bedæ, Vsuardi,* & aliorum liquet, licèt perperam apud *B. Notkerum* PHOCATI vocabulo recenseatur. Nec tantùm in structura Nominis differentia; Sed etiam in aliis qualitatibus. Noster Episcopus & Confessor; illi alter Episcopus & Martyr; & alius secularis Martyr. Noster vixit ad Annum CCC. LXXXV. ille ad Annum C. I. Noster in *Hispania* apud LVCVM *Gallaciæ*; ille in *Ponto* apud SYNOPEM *Græciæ*. Denique de Nostro diuersimodè scribit *Equilinus*, vt patet ex *Lib. 11. Catal SS. c. fin. n. 193.* hoc breui elogio: PHOCATVS *Episcopus, ipso die* (scilicet Pridie Idus Iulij) *in Christo dormiuit.* Quod & primum dixerat Flauius Dexter in *Chron. Ann. 385.* hac periodo: *In* Luco Augusto *in Hispania* S. PHOCATVS *Episcopus*. Ex quibus rationibus, & auctoritate *Flauij Dextri* colligitur, S. Præsulem, quem *Equilinus* h. d. inter Sanctos enumerat, eundem esse, cuius memoria apud Dextrum *d. Ann.* 385. vbi P. Biuar. *n. 1. fol.* 409. & Roder. Caro *fol.* 138. *col. 2. lit. R.* P. Philippus de la Gandara *Histor. Gallac.* 2 *p. lib.* 1. c. 4. licet perperam nomen Præsulis apud ipsos FORCATVS scribatur. De huius S. Pontificis rebus gestis, altum silentium apud Nostros, & Exteros scriptores, ideo hoc solo anamnesis tinnitu, ad alia pergimus, ne, cùm solidiora in Nostris Notationibus monumenta cupimus interserere, incerta, & apocrypha proferamus. *Plures huius Nominis Diui.* *Episcopus & Confessor Hispanus.* *Nominis vera structura.*

S. IVSTVS Martyr.] Eius agonem scribunt Græci in *Menologio h. d.* vt notauit Baron. in *Not. ad Martyrolog. Roman. lit. B.* vbi in textu sequens elogium: *Romæ* S. IVSTI; *Militis sub Claudio Tribuno, qui apparente sibi diuinitùs* CRVCE, *credidit in Christum, & mox baptizatus omnia sua pauperibus erogauit: tentus deinde à Magnetio Præfecto, verberari neruis, galeâ ignitâ contegi, & in rogum immitti iussus, nec in capillo quidem læsus, in confessione Domini reddidit spiritum.* Quibus verbis conueniunt cætera Martyrologia recentiora. ACTA penitùs periere. Eius CORPVS in *Hispaniam* translatum, *Collegio Bæcensi* Fratrum Excalceatorum SSS. Trinitatis attributum, ibidem honorificè requiescit, vt ex authentico testimonio tenoris sequentis, patet. *Martyrologia.* *Corpus in Hispania.*

IN DEI NOMINE, AMEN. Præsenti publico Instrumento cunctis vbique pateat euidenter, & sit notum, quòd Anno à Natiuitate eiusdem D. N. Iesu-Christi M. DC. XL. Indict. VIII. Die verò XXVI. Mensis Augusti, Pontificatus autem SS. in Christo Patris, ac Domini Nostri *D. Vrbani* diuinâ prouidentiâ PP. VIII. in mei Notarij Publici, testiúmque infrascriptorum præsentiâ, præsens, & personaliter constitutus admodum *R. P. Ioannes ab Annuntiatione* Fratrum Discalciatorum, Ordinis SSS. Trinitatis, Redemptionis Captiuorum, & dicti Ordinis Procurator Generalis, ac Eminentissimi ac Reuerendissimi D. Card. Barberini. S D. N. Vrbani PP. VIII. secundum carnem ex fratre Nepotis Confessarius, nec non Minister Venerabilis Connentus S. Caroli ad Quatuor fontes de Vrbe, mihi Notario optimè cognitus, asserens reuerenter habuisse & recepisse ab Illustr. & Reuerendissimo *D. Ioanne Baptista de Alteriis*, Nobili Romano, olim Epi-

scopo Camerinensi, & Eminentissimi, ac Reuerendissimi D. Almæ Vrbis Cardinalis Vicarij, Vicesgerente, nonnulla Sanctorum, & Sanctarum Corpora, aliàs ab Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Vicesgerente ex Calixti cœmeterio de Mandato eiusdem S. D. N. Vrbani extracta, & signanter infrascripta Corpora, videlicet *SS. Felicissimi, Maximi,* IVSTI, *Innocentij, Hilarij, Iustini, Mauri, Feliciani, Hyacinthi, Vitalis, Alexandri, Gratiani, Ioannis, Vincentij, Bonifacij, Valentini, Dionysij, Claudij, Valentini, Calixti Martyrum*; & Sanctarum *Concordiæ, Floræ, Fabianæ, Aureliæ, Restitutæ, Victoriæ, Candidæ, & Eugeniæ* Virgin. & Martyr. prout ex literis parentibus ab eodem Illustr. & R. D. Vicesgerente subscripti sibi concessis, quarum copiam præ manibus habens in medium exhibuit, mihique Notario tradidit, de quo fidem facio. Ideò perillustris & *R. P. Ioannes* vtens, pro infrascriptis validè peragendis, licentiâ, & facultate sibi à dicto Illustriss. & R. D. Vicesgerente concessis, & attributis prout in eis continetur, sponte &c. Omni meliori modo &c. Supradicta SS. Corpora donauit, & elargitus est *R. P. F. Isidoro de S. Ioanne,* Ministro Generali Fratrum Discalceatorum Ordinis SSS. Trinitatis, Redemptionis Captiuorum, *Matriti* residenti, & hinc licet absenti perillustri D. Henrico de la Fluet Belgico, & Excellentissimi Domini Oratoris Majestatis Catholicæ familiari, & continuo commensali, pro eo præsenti & acceptanti, & eâ, quâ decet, reuerentiâ, & deuotione recipienti, ad habendum tenendum &c. Actum Romæ in Conuentu S. Caroli ad Quatuor Fontes Ordinis &c. Præsentibus, &c.

Quæquidem Sanctorum Corpora *Madridium* adlata, idem *R. P. F. Isidorus de S. Ioanne* Minister Generalis præfatus vtens facultate sibi concessa per supra memoratum *R. P. F. Ioannem de Annuntiatione* supra dicta SS. Corpora inter ipsius Ordinis Conuentus Hispaniæ distribuens, Collegio BAECENSI sacrum S. IVSTI Martyris Corpus attribuit; vt patet ex Distributione ab eodem confecta, & typis excussa Madridio XXX. *Die Martij*, Anno Domini M DC. XLI. coram *Lamberto Tito* Notario Apostolico.

C. DEDICATIO S. E. ABVLENSIS.] Hanc esse *Apostolicam* Ecclesiam nullus hactenus dubitauit, nam S. SECVNDVS primò IACOBI, post *Petri* Apostolorum Discipulus illam Euangelij semine construxit, vt supra probauimus *Tom. 3. Die II. Maij.* Postea tempore Magni *Constantini* Imperatoris, datâ Ecclesiis pace, Sedes ABVLENSIS firmata est, & sub *Emeritensium* Metropolitanorum suffragio posita. Deinde tempore *Vuambani* Regis Gothorum ipsa eadem sedes confirmata, & eidem Metropolitæ *Emeritensi* conseruata, & diœcesis terminos circumscripsit Rex, & Sedis auctoritatem adauxit. Ast eueniente *Hispaniæ* per Sarracenorum gladios, ruinâ, sedes illa penitus excisa, sub silentio iacuit ad Annum vsque DCC. XL. quo *Alphonsus* Catholicus vrbem in suam porestatem redegit, & ad Annum DCC. LXVII. obtinuit, & possedit. Sed illam postea recuperauit *Muza Abencazin* Rex Toleti, & eius successores eam possedere vsque ad Annum Domini DCCC. LXIV. quo *Alphonsus Magnus* illam iterum recepit; sed *Abderramen* postmodum Anno DCCC. XCVI. eam adquisiuit. Iterum Anno DCCCC. X. in *Ramiri II.* potestatem deuenit, quâ perditâ Anno DCCCC. LXVIII. illam expugnauit *Alhagib Almanzor*, & Comes Garsia Ferdinandi ipsam ab eius faucibus Anno DCCCC. LXXXI. redimiuit. Ast Anno Domini DCCCC. LXXXV. vrbem ferè totam solò æquauit *Almanzorius*, & Comes Sanctius vestigia vrbis recepit, secum deferens ciues, & gentem omnem, quam in eius ruderibus inuenit. Sic vrbs celebris vltimam passa est ruinam, donec *Comes Raymundus*, instante Alphonso VI. Rege, ABVLAM reparauit, populauit, & Ecclesiam Cathedralem extruxit Vrbani II. Pont. Max. decreto, necnon & Sedem Episcopalem restituit circa Annum M. XC. IV. Cuius cathedra adhuc perseuerat, in qua sequentes sedisse cognoscimus Præsules, licet plurimorum memoria exciderit.

Abulensis Sedis extructio.

Euentus sidiner.

CATA-

CATALOGVS EPISCOPORVM S. Abulensis Ecclesiæ in Vettonia antiqua Hispaniæ, nunc in Regno Castellæ Vteris.

I. S. SECVNDVS huius nominis I. Episcopus Abulensis I. & eius vrbis Apostolus, S. IACOBI Discipulus, in eadem vrbe Martyr & totius diœcesis Patronus Anno Domini coronatur XC. vel circiter. 90.

II. S. IVLIVS huius nominis I. Episcopus Abulensis II. ad quem scripsit S. Clemens Pont. Max. de quo Dexter in Chron. Ann. 94. eius memoria ad Annum C. 100.

III. IVSTINIANVS huius nominis I. Episcopus Abulensis III. (explosо ab hoc Catalogo Priscilliano hæretico) interfuit confirmationi Decreti Gundemari Anno DC.X. 610.

IV. THEODOIGIVS huius nominis I. Episcopus Abulensis IV. Concilio Toletano IV. interfuit ad Annum DC. XXXIII. 633.

V. MAVRISIVS huius nominis I. Episcopus Abulensis V. interfuit Concilio VII. Toletano ad Annum DC.XLVI. 646.

VI. AMANVRIVS huius nominis I. Episcopus Abulensis VI. interfuit Toletano Concilio VIII. ad Annum DC. LIII. 653.

VII. ASPHALIVS huius nominis I. Episcopus Abulensis VII. interfuit Concilio Emeritensi celebrato Anno DC. LXVI. ex Toletano XII. ad Annum Domini DC. LXXXI. 681.

VIII. VNIGIRVS huius nominis I. Episcopus Abulensis VIII. interfuit Concilio Toletano XIII. ad Annum DC. LXXXIII. 683.

IX. IOANNES huius nominis I. Episcopus Abulensis IX. interfuit Conciliis XV. ad Annum DC. LXXXVIII. & XVI. ad Annum Domini DC. XCIII. 693

Huius Præsulis tempore Sarracenorum euenit excidium, ita vt fere omnes Sedes absque Pontificum gubernatione remanerent; & hac per fere CCC. LXXX. annos Præsulum assistentia iacuit destituta.

X. D. PETRVS huius nominis I. Episcopus Abulensis X firmauit votum, quod Rex Ramirus emisit pro S. IACOBO Hispaniarum Apostolo post victoriam Clauisij; Eius memoria ad Ann. DCCC. XXXII. 832.

XI. D. DOMINICVS huius nominis I. Episcopus Abulensis XI. cuius memoria reperitur ad Annum M. LXXXVII. 1087

XII. D. IERONYMVS huius nominis I. Episcopus Abulensis XII. de quo est mentio ad Annum M. C. III. 1103

XIII. D. PETRVS huius nominis II. Episcopus Abulensis XIII. cuius tempore Cathedralis Basilica perfecta est, eius memoria peruenit ad Annum M. C. XXVI. 1126

XIV. D. SVERIVS huius nominis I. Episcopus Abulensis XIV. & hanc Sedem rexit vsque ad Annum M. C. XXX. 1130

XV. D. IOANNES huius nominis II. Episcopus Abulensis XV. qui huius Ecclesiæ infulas tenuit ad Annum M. C. XXXIII. 1133

XVI. D. ENECO huius nominis I. Episcopus Abulensis XVI. cuius baculum peruenit ad Annum M. C. LIII. 1153

XVII. D. PETRVS huius nominis III. Episcopus Abulensis XVII. qui cum aliis interfuit consecrationi Ecclesiæ S. Isidori Legionensis, sub Era M. C. LXXXVII. quod si ita est perperam Ioannem prædecessorem ad Annum M. C. LIII. peruenisse scripsit M. Ægidius

Gonzal. in Theatr. Abulenſ. tom. 2. fol. 243. Quidquid ſit iſte Præſul peruenit ad Annum M. C. LVI. 1156

XVIII. D. Didacus huius nominis I. Epiſcopus Abulenſis XVIII. cognomento *de Lugo*, obiit Anno M.C. LIX. & apud Placentiam creditur ſepultus. 1159

XIX. D. Sanctius huius nominis I. Epiſcopus Abulenſis XIX. qui vnà cum nobiliſſimis,& fideliſſimis proceribus Abulenſibus Regem Alphonſum IX. infantulum nutrire curauit, cuſtodiuit, & tutauit. Obiit Abulæ Anno M.C. LXXX. ſepelitur extra chorum Eccleſiæ. 1180

XX. D. Dominicus huius nominis II. cognomento *Blaſco*, Epiſcopus Abulenſis XX. compoſuit iurgia inter Abulenſes, Placentinos, & Bejarenſes, & Nuninm Rabiâ. Obiit Anno M.C.LXXXII. iacet ſepultus in Capella S.Iacobi Cathedralis Eccleſiæ. 1182

XXI. D. Didacus huius nominis II. Epiſcopus Abulenſis XXI. qui obiit Anno M.C. LXXXVII. F. Ludouicus de Ariz Hiſtor. Abulenſi alium Dominicum aſſignat, & apud Placentiam ſepultum affirmat. Sed dubius M. Ægidius cum hac relatione tacet. 1187

XXII. D. Dominicus huius nominis III. Epiſcopus Abulenſis XXII. Obiit Anno M.C.XC. ſepelitur iuxta chori oſtium. 1190

XXIII. D. Didacus huius nominis III. Epiſcopus Abulenſis XXIII. dedicauit Eccleſiam Parœchialem S. Nicolai in vrbe Abulenſi, vt ex inſcriptione lapidis liquet. Obiit Anno M. CC. III. 1203

XXIV. D. Benedictus huius nominis I. Epiſcopus Abulenſis XXIV. interfuit fundationi Monaſterij S. Spiritus Præmonſtratenſium. Obiit Anno M. CC. X. ſepelitur in Choro Eccleſiæ. 1210

XXV. D. Petrus huius nominis IV. cognomento *Inſtancio*, Epiſcopus Abulenſis XXV. conſecranit Eccleſiam S. Bartbolomæi vrbis Abulenſis, & Baſilicam S. Dominici Silenſis, vt ex Inſcriptionibus in prædictis Eccleſiis legitur. Obiit Anno M.CC.XIII. 1213

XXVI. D. Ioannes huius nominis III. Epiſcopus Abulenſis XXVI. Obiit Anno M. CC. XVI. ſepelitur in Monaſterio S.Petri Spinenſi Ordinis Ciſtercienſis. 1216

XXVII. D. Petrus huius nominis V. Epiſcopus Abulenſis XXVII. cuius memoria adbuc in Eccleſia S. Iſidori vrbis eiuſdem ſeruatur. Obiit Anno M. CC. XX. ſepelitur iuxta Altare S. Nicolai. 1220

XXVIII. D. Dominicus huius nominis IV. cognomento *Dentudo*, Epiſcopus Abulenſis XXVIII. interfuit expeditioni Cordubenſis Vrbis Obiit Die IV. Septembris Anno M. CC. XXXIX. 1239

XXIX. D. Benedictus hnins nominis II. Epiſcopus Abulenſis XXIX. conſecrauit Aram S. Ioannis Baptiſtæ in Cœnobio Matæplanæ Ordinis Ciſtercienſis Anno M. CC. LIV. vt ex hac mamoris epigraphe, patet.

Anno Domini M.CCLIV. Tertio Nonas Iulii Conſecratum eſt hoc Altare in honorem S. Ioannis Baptistæ à D. Benedicto Venerabili Epiſcopo Abulenſe. In quo Reliquiæ prædicti Baptiſtæ, SS. Apoſtolorum Simonis,& Matthæi, Ligni Crucis ſalutiferæ, Petræ Menſæ Domini, Laurentij Martyris, Mantij Martyris, Chriſanti, & Dariæ Martyrum, Agnetis V. M. honorifice poſitæ conſeruantur, ipſumque pro patrocinio vindicantes in ſignum ſuæ præſentiæ Sanctitatis.

Huius Præſulis æuo maximè ſplenduit memoria S. Petri Cymbenſis, vulgo *del Barco*, cuius anamneſim ſcribemus, Deo annuente, infra Tom 6. Die I. Nouembris. Epiſcopi vita peruenit ad Annum M. CC.LVI. 1256

D. F. Domi-

XXX. D. F. Dominicvs huius nominis V. cognomento *Suarez*, Episcopus Abulensis XXX. fuit Orator Regis Alphonsi Sapientis ad Alexandrum IV. Pont. Max. pro recuperatione Imperij Germanici. Obiit Anno M. CC. LXXII. 1272

XXXI. D. Sanctivs huius nominis II. Episcopus Abulensis XXXI. eius rerum gestarum memoria periit, creditur obiisse Anno Domini M. CC. LXXX. nam sequenti fuit electus successor 1280

XXXII. D. F. Aymarvs huius nominis I. Episcopus Abulensis XXXII. Alphonsi Sapientis iussu Romam adiuit pro recuperatione Imperij, sed sine fructu. Obiit Anno M CC. LXXXIV. 1284

XXXIII. D. Ferdinandvs huius nominis I. Episcopus Abulensis XXXIII. Regi Sanctio apud Vallisoletum commoranti plurima detulit fidelitatis obsequia. Obiit XV. Augusti, Anno M. CC. XC. 1290

XXXIV. D. Sanctivs huius nominis III. cognomento *Dauila*, Episcopus Abulensis XXXIV. totius Regni Castellæ Notarius Maior, construxit Monasterium Sanctimonialium Cisterciensium S. Annæ, obiit Anno Domini M. CCC. LIII. 1353

XXXV. D. Gvndisalvvs huius nominis I. cognomento *de la Torre*, Episcopus Abulensis XXXV. Eius memoria ad Annum M CCC. LVIII. 1358

XXXVI. D. Alphonsvs huius nominis I. cognomento *de Cordoua*, Episcopus Abulensis XXXVI. Eius memoria ad Annum M. CCC. LXIX. 1369

XXXVII. D. Alphonsvs huius nominis II. Episcopus Abulensis XXXVII. erexit auctoritate Pontificis Cœnobium Ieronymianum apud Guisandum, Obiit Anno M. CCC. LXXVIII. 1378

XXXVIII. D. Didacvs huius nominis IV. cognomento *de los Roëles*, Episcopus Abulensis XXXVIII. Eius tempore tres Conuentus Religiosorum construxit deuotio, scilicet Carmelitanum de vrbe, Mejoradense Ieronymianum, & Arenense Augustinianum. Obiit Præsul ad Annum M. CCC. XC. vel circiter. 1390

XXXIX. D. Alphonsvs huius nominis III. cognomento *de Cordoua*, Episcopus Abulensis XXXIX. in viuis erat Anno M. CCC. XCVII. vt patet ex Bulla Benedicti XIII. Antipapæ. 1397

XL. D. Ioannes huius nominis IV. cognomento *Guzman*, Episcopus Abulensis XL. ex Episcopo Calagurritano, Obiit Anno Domini M. CCCC. XXIV. Die VI. Octobris. 1424

XLI. D. Ioannes huius nominis V. cognomento *Ceruantes*, Episcopus Abulensis XLI. & S. R. E. Cardinalis, & Archiepiscopus Hispalensis: hanc sedem dimisit Anno M. CCCC. XLIV. Obiit Anno Domini M. CCCC. LIII. de eo plura Tom. 2. Die XI. Mart. fol. 198. 1444

XLII. D. F. Lvpvs huius nominis I. cognomento *Barrientos*, Episcopus Abulensis XLII. ex Sede Segobiensi translatus, post Conchensis, ex ordine Prædicatorum Ioannis II. Regis Confessarius, & Henrici IV. Magister, Salmanticensis Academiæ Theologiæ sacræ Primarius, hanc Sedem discessit Anno M. CCCC. XLV. vitam Anno LX. 1445

XLIII. D. Alphonsvs huius nominis IV. cognomento *Fonseca*, Episcopus Abulensis XLIII. ex hac sede ad Metropoliticam Hispalensem translatus est Anno M. CCCC. LIV. obiit M. CCCC. LXXII. 1454

XLIV. D. Alphonsvs huius nominis V. cognomento *Tostado*, Episcopus Abulensis XLIV. ex Doctore Salmanticensi, qui tantâ rerum sacrarum cognitione excelluit, vt eo seculo doctior, & sapientior sit

sit inuentus nemo. Memoriam quoque eam habuisse fertur, quâ lecta à se cuncta veluti thesauro contineret. Laboris verò patientia vsque eò euenit, vt quod de Didymo Alexandrino iactatum ferunt, ænea habere intestina putaretur. Vixit ad Annum M.CCCC. L V. & in eius sepulchro distichon hoc. 1455

Hic stupor est mundi qui scibile discutit omne.

XLV. D. MARTINVS huius nominis I. cognomento *Vilches*, Episcopus Abulensis X L V. Obiit Die III. Nouembris, Anno Domini M. CCCC. LXIX. sepelitur in Apostolorum Capella. 1469

XLVI. D. ALPHONSVS huius nominis VI. cognomento *Fonseca*, Episcopus Abulensis X L VI. pòst Anno M. CCCC. LXXX V. translatus ad Sedem Conchensem, & demùm ad Oxomensem, quâ obiit. 1485

XLVII. D. DIDACVS huius nominis V. cognomento *Saldaña*, Episcopus Abulensis X L V I I. qui cùm tegulam B. Mariæ de Mercede Redemptionis captiuorum profiteretur, Commendatarius factus, & Regum Catholicorum Confessarius obiit Anno M.CCCC. XCIII. 1493

XLVIII. D. F. FERNANDVS huius nominis II. cognomento *Talauera*, Episcopus Abulensis X L VIII. ex ordine S. Ieronymi Reginæ Catholicæ Confessarius, postmodum ex hac sede Abulensi ad Granatensem translatus Anno M. CCCC.XCIV. Obiit sanctitatis opinione celebris Anno M. D. VII. 1494

XLIX. D. FRANCISCVS huius nominis I. cognomento *de la Fuente*, Episcopus Abulensis XLIX. Decanus Toletanus, & Granatensis, Orator ad Galliæ Regem pro concordia Comitatum Ruscinonis,& Cerdaniæ, promotus ad Sedem Cordubensem Anno M CCCC. XCVII. Obiit Mense Septembri Anno M. CCCC. XCIX 1499

L. D. ALPHONSVS huius nominis VII. cognomento *Carrillo*, Episcopus Abulensis L. Canonicus Toletanus, & totius Ordinis Benedictini per Hispanias moderator, post Episcopus Cathanensis apud Sieulos, Pręses I. Granatensis; Obiit Anno M. D. XIV. 1514

LI. D. F. FRANCISCVS huius nominis II. cognomento *Ruiz*,Episcopus Abulensis LI. ex ordine Minorum, primum Episcopus Ciuitatensis. Obiit Anno M.D.XXVIII. 1528

LII. D. RODERICVS huius nominis I. cognomento *Mercado*, Episcopus Abulensis LII. ex Præsule Maioricensi, & Vice-Rege Nauarræ S. Cruciatæ Commissarius Generalis, & Præses Granatensis: Obiit Die XXV. Ianuarij Anno M. D.XLVIII. 1548

LIII. D. DIDACVS huius nominis V I cognomento *Alaua y Esquiuel* Episcopus Abulensis L III I. vnus ex Consiliariis Ordinum, Calatrauensi Cruce signatus, Præses Granatensis, & Vallisoletanus, & translatus ad Sedem Cordubensem Anno M.D. LIX. & Obiit Die XVII. Martij Anno M. D. LXII. 1559

LIV. D. DIDACVS huius nominis VII. cognomento *De los Cobos* Episcopus Abulensis L I V. ex Archidiacono Caurienfi Vallisoletanus Auditor, & Supremi Generalis Inquisitionis Consilij Consiliarius, post Anno M. D. LX. ad Giennensem infulam translatus, obiit Anno M. D. LXV. 1560

L V. D. ALVARVS huius nominis I. cognomento *Mendoza*, Episcopus Abulensis L V. interfuit Concilio Compostellano · transfertur ad Sedem Palentinam Anno M.D.L.XXVII. Obiit Vallisoleti,Die XIX. Aprilis,Anno M.D.LXXXVI. Huius tempore vixere S. TERESIA à IESV, & Venerabilis MARIA DIAZ, vtraque Sanctitate illustris, de quibus plura in Chronicis Abulensibus. 1577

LVI. D. ANTONIVS huius nominis I. cognomento *Mauricio de Pazos*, Episcopus

Episcopus Abulensis LVI. ex Episcopo Siculo, postea Castellæ Præses, cuius muneris pensum, vt agnouit, incompatibile eum Episcopatu fore, Sedem renunciauit Anno M.D.LXXVIII. Postea fuit electus ad Cordubensem vbi obiit Anno M.D.LXXXVI. 1578

LVII. D. SANCTIVS huius nominis IV. cognomento *Busto de Villegas*, Episcopus Abulensis LVII. qui fuit & Vallisoletanus Auditor, S. Generalis Inquisitionis Consiliarius, Archiepiscopatus Toletani Gubernator, & Canonicus Hispalensis. Obiit Anno M. D. LXXXI. 1581

LVIII. D. PETRVS huius nominis VI. cognomento *Fernandez Temiño*, Episcopus Abulensis LVIII. ex Canonico Toletano, & Calagurritano Inquisitore, ad Consilium Supremum S.G. Inquisitionis translatus; Obiit XXIX. Augusti Anno M. D. XC. 1590

LIX. D. IERONYMVS huius nominis II. cognomento *Manrrique*, Episcopus Abulensis LIX. ex Carthaginensi Sede translatus, postea Generalis Inquisitor; eius expensis constructa Capella in Ecclesia Abulensi S. SECVNDO dignoscitur, ad quam eius Sanctum transtulit Corpus, vbi honorificentissimè custoditur. Obiit Episcopus Madridij Pridie Kal. Septembris Anno M.D.XCV. sepelitur in eadem Capella, & hoc Epitaphio Sarcophagus decoratur. 1595

D.D. HIERONYMVS MANRIQVE DE
LARA. OLIM CARTHAGINIS. IN
HISPANIA. POSTEA VERO ABVLENSIS.
EPISCOPVS. AC TANDEM. IN REGNIS
HISPANIAE GENERALIS INQVISITOR.
HOC SACELLVM
PROPRIIS IMPENSIS RELIGIONIS ERGO
CONSTRVXIT. ET. B. SECVNDO. PRIMO
ABVLENSIVM EPISCOPO
SACRAVIT.
OBIIT. PRID. KAL. SEPTEMBRIS. ANNO
DOMINI. M. D. XCV.

LX. D.F. IOANNES huius nominis VI. cognomento *Velazquez de las Cerebas*, Episcopus Abulensis LX. ex Ordine Prædicatorum Prouincialis, & Archiducis Alberti Confessarius Obiit Anno M.D. XC.VIII. 1598

LXI. D. LAVRENTIVS huius nominis I. cognomento *Otadui*, Episcopus Abulensis LXI. ex Canonico Conchensi Episcopus Lucensis in Gallæcia; Obiit Die IV. Decembris, Anno M.DC. XI. 1611

LXII. D. IOANNES huius nominis VII. cognomento *Aluarez de Caldas*, Episcopus Abulensis LXII. ex Canonico Seguntino, Barcinonensis Inquisitor, & S. G. Inquisitionis Consiliarius, Prior Aracenensis, & Episcopus Ouetensis, & ex Abulensi Sede ad Malacitanam translatus Anno M. DC. XV. 1615

LXIII. D. FRANCISCVS huius nominis III. cognomento *Gamarra*, Episcopus Abulensis LXIII. qui & fuerat electus Canariensis, Astaricensis, & Carthaginensis Præsul, Synodum Abulensem congregauit, quâ finita obiit die XI. Decembris Anno M. DC. XVII. 1617

LXIV. D. IOANNES huius nominis VIII. cognomento *Gallo*, Episcopus Abulensis LXIV. ex Vallesoletana Sede translatus, obiit ante quam possessionem Abulensis acciperet Anno M. DC. XVIII. 1618

LXV. D. FRANCISCVS huius nominis IV. cognomento *Marquez de Gaceta*, Episcopus Abulensis LXV. ex Consiliario Castellæ, Vallesoletanæ Cancellariæ Præses, Obiit Anno M. DC. XXXI. 1631

LXVI. D. PETRVS huius nominis VII. cognomento *Cifontes*, Episco-

pus Abulensis LXVI. ex Inquisitore Conchensi, Cordubensi, & Granatensi, Supremi S. G. Inquisitionis fisci Patronus, & S.E.Toletanæ Thesaurarius; obiit Anno M. DC.XXXVI. 1636

LXVII. D. F. ANTONIVS huius nominis II. cognomento *Perez* Episcopus Abulensis LXVII. ex Ordine Benedictino, Scriptor nobilis, ex Sede Vigellensi, & Ilerdensi Archiepiscopus Tarraconensis, scripsit Opuscula sequentia: Laurea Salmantina. Pentatheucum Fidei. Super Euangelia selectissima Commentaria Tomis IV. distincta. Aliud Super Epistol. ad Corinthios. Super Regulam S. Benedicti aliud. Item Sermones de Aduentu, & Quadragesima Tomis IV. diuisos. Obiit Kal. Maij, Anno M.DC. XXXVII. 1637

LXVIII. D. DIDACVS huius nominis VIII. cognomento *Arze, Reynoso*, Episcopus Abulensis LXVIII. Dominus meus, cuius auspiciis, & impensis hæc qualiacumque Commentaria digessimus; qui post obtentas apud Salmanticenses publicis Cathedrarum ad vsque Primariam Legum muneribus, & stipendiis Collegii Conchensis togatus, Granatensis Cancellariæ Auditor effectus, Hispalensis Regens, Supremi Castellæ Consiliarius Senatus, Tudensis Episcopus, & Abulensis, quem obtinuit ad Annum M. DC. XXXIX. 1639 quo ad *Placentinam* Sedem translatus est, è qua Generalis Inquisitoris munus accepit Anno M. DC. XLIII. eamque dimisit Anno M. DC. XLIX. cuius dimissio admissa fuit Anno M. DC. LIII. Adhuc in viuis est, *& ô vtinam viuat ad mei, & eruditorum protectionem!*

LXIX. D. IOANNES huius nominis IX. cognomento *Velez de Valdiuieso*, Episcopus Abulensis LXIX. ex Sede Lucensi in Gallæcia ad hanc promotus, hinc ad Carthaginensem vbi obiit Anno M. DC. XLV. 1645

LXX. D. IOSEPHVS huius nominis I. cognomine *Argaiz* Episcopus Abulensis LXX. ex Episcopo Almeriensi in Bætica adhuc sub honore baculi laborat.

Isti sunt illustrissimi Præsules, qui *Abulensem* Sedem feliciter moderantes eorum memoria in benedictione est. Plures Ecclesia hæc possidet Sanctorum RELIQVIAS, inter quas CAPVT Sancti Martyris DIONYSII *Areopagitæ* se iactat habere, quod in Sacrario venerabiliter custodit, & eius festiuitatis die, solemni processione factâ illud in Maiori Ara collocatur, & omnium ciuium plausu, & deuotione veneratur; de quo testis ocularis fuimus, dum *Prouisoris* munere fungeremur. Cætera quæ ad Præsules *Abulenses* spectant, videre poterit eruditus apud *M. Ægidium Gonzalez Dauila*, Regium Chronographum. *Tom. 2. Theatr. Eccles. à fol. 189. & seqq.* licet cautè legendum erit opusculum illud, quia Typographi incuria multa sunt impressa à tanto Viro, & Historiæ Hispanicæ Magistro aliena.

Caput S. Dionysii apud Abulam.

IDIBVS IVLII.

DIES XV.

A. Sexifirmij *in Hispania* S. EPOENETI *ipsius vrbis Episcopi, qui à* S. Petro Apostolo, *cuius erat Discipulus, ordinatus, & ibidem constitutus, ita in opere se gessit commisso, vt* B. Pauli *mereretur encomium, tandem consummato peregrinationis itinere, fuit ad æterna tabernacula translatus.*

B. Secuntiæ *in Hispania* Depositio *sacrorum pignorum* S. LIBERATÆ *Virginis, & Martyris* Hispanæ: *Quæ sacra lipsana cùm primum in Cœnobio* S. Dorotheæ *Benedictinorum, ad vrbem* Florentiæ *in Italia seruarentur, Ecclesiæ* Secuntinæ *restituta, demum honorificè translata illinc venerabiliter requiescunt.*

NOTÆ.

ANCTVS EPOENETVS, Episcopus *Sexifirmi* in Hispania.] Illum inter Domini Discipulos adnumerat Equilin. in *Catalog. SS.h.d.lib. 6.c.* 100. & Primus Cabilonens. *in Catalog. Discipulorum fol.* 120. qui hæc exsuxere ab Dorotheo in *Synops. De Septuagint. Discipul. Dom.n.17.fol. mihi* 273. vbi hæc verba: EPOENETVS, *cuius Apostolus in Epistola ad Romanos mentionem facit, Episcopus* Carthaginensis *factus*. Sed cuius *Carthaginis* an Africanæ, an Hispanæ non exprimit. P. Biuar. ad *Dextr. Ann.64.n.2.fol.* 123. asserit nequaquam in Africana *Carthagine* illo tempore potuisse Pontificatum habere: nam his diebus præerat illi S. *Crescens*. Pro Hispana *Carthagine* stat doctissimus Pater, & D. Franciscus Cascales *Histor. Carthaginens. Discurs. fin. c.6. fol.*415. quorum opinione moti & Nos inter Præsules Carthaginenses supra *Tom I. Die XXIV. Ianuar. fol.* 278. reposuimus. Sed contra hanc sententiam vetustiores Chronographi clamant, audi Flauium Dextrum in *Chron. Anno* 50. Sedem S. Præsulis indigitantem: *Petrus vt Christi Vicarius* Hispanias *adiit; Imagines Antiochiâ delatas affert.* EPOENETVM Sexifirmij *in Bætica reliquit Episcopum.* Iulianum Archypresbyterum Toletanum in *Chron. Ann.60.n.19.* ausculta: *S. Petrus ad* Hispanias *se contulit. Vt Pastor vniuersalis oues inuisit, illas præsentiâ suâ, doctrinâque nobilitat.* Firmij, *vel* Sexi-Firmij EPOENETVM *Episcopum reliquit.* Et in *Aduersar.n.196.fol.41.* dicentem: *S. Petrus veniens ad* Hispaniam, *in Bætica reliquit Episcopum ad* Sexifirmium (*nunc vocatur* Frigiliana) EPOENETVM. Hanc controuersiam dirimere conantur Biuarius, & Cascales *supr.* dicentes, quod S. Petrus reliquit S. EPOENETVM *Sexifirmi* Episcopali decoratum infulâ, sed postmodum ad Sedem *Carthaginensem* Hispaniæ translatum. Quorum

A. Quà vrbe Episcopus.
An Carthaginis Hispaniæ.
An Sexifirmij in Bætica.
Quid tenendum.

assertioni adhæreo, vt *Dextri* & *Iuliani* auctoritas, necnon *Dorothei*, *Equilini*, & *Cabilonensis* placitum sustineatur. Hinc liquet nullibi scriptum inueniri S. EPOENETVM fuisse Episcopum *Africanum*; nam vt Cardinalis Cæsar Baronius *Annal. Eccles. Tom. I. Ann.* 58. *n.* 56. asserit: *Nulla eius rei mentio reperitur apud* Africanos *Scriptores Ecclesiasticos*. ergo signum est, nequaquam fuisse Episcopum Africanum. His sic discussis venio ad ACTA, quæ licet nullus scripserit, ea ex Patrum, & Sctiptorum fragmentis, in flosculum coagulabimus.

Nunquam fuit Episcopus Africanus.

ACTA SANCTI EPOENETI Carthaginensis in Hispania Episcopi, ex variis Scriptoribus.

Origo.

EPOENETVS *ex Asia (vt creditur) ortundus, & fortè primus qui in illis Regionibus Christo nomen dedit, cum illum Primitiuum Asiæ in Christo vocitet Apostolus* Paulus, *cui valde charus fuit, vt ipse testatur, scribens ad Romanos, quibus vt salutent* EPOENETVM *præcepit. Is igitur Beatissimus Vir adhærens* Petro *Apostolorum Principi, eius pedisequus factus, plurimas Prouincias, quas Apostolus suâ præsentiâ nobilitauerat, conlustrauit. Nam cùm non diù Apostolus mansisset apud Romanos, & sancto baptismo multos regenerasset, & Ecclesiam constituisset, Linúmque Episcopum ordinasset, venit* Tarraconam, *in qua cùm* Epaphroditum *ordinasset Episcopum, venit* Syrmium *ciuitates* Hispaniæ, *quo in loco cùm* EPOENETVM *constituisset Episcopum, deuenit* Carthaginem *ciuitatem* Africæ, *in qua* Crescentem *ordinauit Episcopum. Huius igitur Africanæ peregrinationis Petri excursum non inuisit* EPOENETVS, *nam apud* Sexifirmium *sistens oues sibi commissas Euangelij prædicatione roborauit, & multas ad fidem conuertens, veritatis pabulo saturauit, & catholici dogmatis illustratiône nutriuit.*

Comes peregrinationum S. Petri.

Hispanias adiit & Episcopus constituitur.

POST *hæc cum plurimos deuicisset labores in constructione Ecclesiæ* Sexifirmiensis, *ad Sedem* Carthaginis Spartariæ *translatus est, nam sublato per martyrium* Basilio *istius vrbis Episcopo, &* S. IACOBI *Discipulo, à quo infulam Carthaginensem acceperat, proximus* EPOENETVS *in eius locum subrogatur: qui vt opus sibi commissum totis viribus adimpleret, munus Euangelicæ prædicationis exercens, sic manus ad aratrum apposuit, vt breui multi, & quidem illustres prompto, & alacri animo fidei obedirent. In huius igitur negotij occupatione detentus, euenit, quòd* Paulus *Apostolus*, Hispaniæ *inuisendæ causâ raptus, Romam deserens*, Carthagine *soluit, cuius aduentum agnoscens* EPOENETVS *ad Apostolum accessit, & eius officij munus Apostolo referens, quidquid in exercitij onere expleuerat recitauit. Cuius* Paulus *diligentiam conlaudãs assiduam, & vt in Domino operaretur commendans, explesò S. Episcopi comitatu, in interiora* Hispaniæ *recessit; ita vt omnes Regionis prouincias cordialiter visitaret.*

Carthaginis Spartaniæ Episcopus.

Ibi hospitatur Paulum Apost.

VIX *igitur Paulo valedixerat* EPOENETVS, *quando ad operis admissi continuationem accensus, Christi fidem prolixiùs prædicare constituit. Quod sic totis visceribus exequebatur, vt non tantùm viri, sed & fœminæ nobilissimæ, relictis Idolorum erroribus, ad Christi veritatem, & Euangelij salutem accederent, ita vt etiam quæ impudicitiæ nexibus astringerentur, iamiam honestatis & pudicitiæ vota conquirerent. Hæc cùm Ethnici conspectarent, libidinis furore obcæcati immanissimum aduersus S. Pontificem persecutionem excitare cœpere; quã sic S. Vir vndequaque sese impetitum agnouit, vt prorsus illam quam huc vsque conceperat animi quietem breui temporis internallo deperderet. Nec ex hoc spiritus fortitudo Præsulis cecidit, quinimo S. Spiritus robore vallatus, Gentilium errores frequentiori prædicatione detexit, & eorum ignorantias aperuit. Sed illorum tenax odium tanto præsumptionis canamine creuit, quòd S. Præsulem ab vrbe tumultuum concitationibus expellerent. Tunc* EPOENETVS *à propria Sede violentia Gentilium exul*, Hispaniç

Quanta pro fide passus?

Moritur.

circulos

circulos perlustrauit, vbi perpessis innumerabilibus laborum anfractibus, tandem ad propriam Cathedram restitutus glorioso fine quieuit XV. Die Iulij *Anno* LXIV. *Imperante Nerone, & B. Petro Apostolo Pontificatum Romæ moderante.*

Hæc sunt ACTA quæ de Sanctissimo Præsule coagulare potuimus, quorum ecphrasim illustrare præcisum. *De Aduentu S Petri in Hispaniam* plura diximus supra *Tom.* 3. *Die XXIX. Iun. lit. A.* De constitutione EPOENETI in Sede *Sexifirmiensi*, seu *Syrmiensi* Hispaniæ; ost *Dextrum*, & *Iulianum*, & alios, andi *Metaphrastem* apud *Lipomanum*, & *Surium Tom.* 3. *in Vit. SS. Petr. & Pauli*, dicentem: *Venit* (Petrus) *Tarraconem, in qua cum Epaphroditum ordinasset Episcopum, venit* SYRMYVM *ciuitatem Hispaniæ, quo loco cùm* EPOENETVM *constituisset Episcopum venit* Carthaginem. En ex Simone Metaphraste etiam roborata Nostratum opinio. Cætera in Prolegomeno probata relinquimus; illud tantum deficit, de *Anno transitus* hunc euenisse Anno Domini LXIV. liquet ex Dextr. *Ann.* 64 *Chron. num.* 2. his verbis: EPOENETVS *cùm multum, diùque in* Hispania *laborasset, tandem fine beato in vrbe sua quieuit; dubium an Martyr.* Conueniunt Biuar. in *Commentar. d. n.* 2. *fol.* 123. Roder. Caro *lit. O. fol.* 22. Cascal. *d. fol.* 425. *& alij.* *Aduentus in Hispaniam.* *Quo anno moritur?*

SEXIFIRMIVM, SEX, FIRMIVM, & SYRMIVM. Sic vrbs hæc quadrupliciter vociratur; vt pluribus probauimus supra *Tom.* 2. *Die XXVI. Martij fol.* 407. vbi diuersorum opiniones recensuimus. Hanc hodie vrbem esse FRIGILIANA in Regno Granatæ suspicatur Iulian. in *Aduers. n.* 196. nisi sit in textu glosema. Quidquid sit ea fuit Ciuitas in Hispania, vt ex supra relatis, & Simeone Metaphraste patet. *Topographia.*

TRANSLATIO S. LIBERATÆ Virginis, & Martyris.] Huius Sanctissimæ Virginis & Martyris Diem agonis consignat Ecclesia *XIII. Kalendas Augusti*, quo die originem, passionem, & cæteras eius res gestas compilabimus. Hoc etenim Dic *vltimam* S. Virginis *Translationem* sacrorum pignorum S. E. concelebrat SEGVNTINA, vt ex eius *Tabulis Ecclesiasticis* liquet; & ex Philippo Ferrar. in *Catalog. General. SS. h. d. fol.* 291. hac periodo: SEGONTIÆ *in Hispania Translatio* S. LIBERATÆ *Virginis, & Martyris*, Conueniont P. F. Ioann. Marieta *in Kalendar. SS. h. d.* & in *Topograph. SS. Hispan. lib.* 22. *verb.* Siguenza. *fol.* 40. *col.* 2. Balthazar Porreño *Histor. S. Liberat. c.* 5. *fol.* 38. *&* 47. *cap.* 6. *fol.* 62. *c* 8. *fol.* 79. *col.* 2. *& c* 10. *fol.* 99. D. Didacus Portocarrer. in *Catalog. Episcop. Seguntinor.* §. 27. *fol.* 36. *&* §. 45. *fol.* 68. M. Ægidius Gonzal. Chronographus Regius in *Theatr. Eccles. Tom.* 1. *c.* 3. *fol.* 146. Dixi *Vltimam Translationem*, quia plures factas inuenio, vt ex ACTORVM relatione patebit, quæ talis est: B. *Scriptores.*

ACTA TRANSLATIONVM S. Liberatæ Virginis & Martyris, ad Seguntiam in Hispania collocata, ex variis Scriptorum schedis.

LIBERATA *Virgo* Gallæciensis *in Hispania filia* C. *Attilij Reguli, & soror* SS. Quiteriæ, *& aliarum Septem Virginum, & Martyrum Hispanarum vno partu editarum, postquam per varia cruciatuum certamina, ad coronam martyrij, Deo roborante peruenit, eius sacrum Corpus à Christianis noctu sublatum honorifice tumulatum, diu apud* Amphilochium, *vbi agonem compleuerat, requieuit, per aliquot secula, donec translatum creditur ad vnum ex Cœnobiis, quæ postmodum in* Gallæcia *constructa Benedictinorum fuere: à quo bellorum frequentium timore ad aliud Nagelense in Diœcesi Seguntinâ nuncupatum, deductum est, vbi per aliquot annos reconditum iacuit miraculorum frequentia, quo vsque* Bernardus *Episcopus* Seguntinus *S. Virginis, & Martyris deuotione compulsus sacra eius pignora è Monasterio* Nagelensi *ad Ecclesiam Cathedralem* Seguntinam *transferre decreuit; sed temporum, & accidentium turbine præpeditus illud perficere non valuit. Hinc Monacho-* *Post martyrium Corpus honorificè sepelitur.* *Translatio I. II. III.*

rum Nagelenſium temeritas cauſam arripuit, ne alius Seguntinus Præſul ſacras exuuias è Monaſterio deferret, vt eas ex Hiſpania perduceret, & in Italiam transferret, & apud vrbem Florentiam honorificè collocaret; melius eſſe Monachi arbitrantes ex tota Hiſpania ſacra lypſana Virginis, & Martyris exulare, quàm Seguntinæ Eccleſiæ, cuius erat Patrona, & Tutelaris Diua, piis precibus adhærere. ASt cùm quotidie illius Sedis Pontificum, & totius diœceſis Ciuium vota pro recuperatione ſacrati Corporis raperentur, vllum lapidem non intermittere decreuere quem non mouerent, quouſque ad deſideratam reſtitutionis perfectionem totis viribus peruenirent. Annuit igitur Deus tantis Seguntinorum affectibus, & ideò quod olim Monachorum indiſcreta errauerat ignorantia, diuina efficaciter miſericordia ſubſanauit. Nam cùm ad Sedem Seguntinam Simon huius nominis I. cognomento Giron, Vir ſanctitate, & morum integritate celebris, doctrinâ, & eloquentia profundus adſcenderet, protinus ſuarum ouium deſideriis adhærens, ad reſtaurationem ſacrarum exuuiarum B. LIBERATÆ, ſuæ diœceſis Tutelaris animum applicuit, quod vt efficacius conſequeretur, Bonifacij VIII. Pontificis Maximi, cuius erat amicitiam ſæpius in cauſis grauioribus expertus, licentiam, interpoſitis ſupplicationum inſtantiis, obtinere curauit. Quarum Pontifex aſſiduitate permotus, & cognitâ Epiſcopi Simonis, totiuſque eius diœceſis iuſtitiâ, quâ noſcebatur ſacra pignora Virginis, & Martyris occultè à Monachis ſublata, & Florentiam tranſlata contra Seguntinorum accolarum voluntatem, eoſque tanti theſauri ſpoliatos exiſtere, decreuit quòd D. LIBERATÆ Corpus integrum Simoni Epiſcopo, & fidelibus Seguntinis abſque mora reſtitueretur. Ita factum, & Corpus ſacrum Seguntiæ tranſlatum eſt Anno Domini M. CCC. ad cuius depoſitionem idem Epiſcopus argenteam arcam, & ſumptuoſum extruxit ſacellum, quo per duo, & amplius ſecula collocatum, per S. Virginis, & Martyris interceſſionem plurima eſt Deus impartitus miracula.

IV.

Simon Epiſcopus Seguntinus celebris.

Tranſlatio V.

DENIQVE Illuſtris Federicus à Portugali Epiſcopus Seguntinus, & poſtmodum Cæſarauguſtanus B. Virginis & Martyris deuotione compulſus aliud Regale Sacellum conſtruere decreuit, vbi honorificentius ſacra Patronæ pignora tranſlata, ſaculis ſui voti demonſtraret ſpecimen; ſic vt cogitauit, exegit, & ideo Anno Domini M. D. XXXVII. Die verò XV. Iulij ſacrum Corpus mira fragantia odores ſpirans in arca argentea, lapideâ incluſâ, editis miraculis honorifice tranſlatum eſt. Nam eiuſdem B. Virginis, & Martyris camiſia, adeò recenti ſanguine perfuſa viſa eſt, ac ſi heſternâ die effuſus eſſet. Ad hanc Tranſlationem conuenit vndique infinitus populus, & vt S. Virginis, & Martyris patrocinium cognoſceret, & indulgentiis à Sanctiſſimis Adriano VI. Clemente VII. & Paulo III. Romanis Pontificibus conceſſis, huiuſmodi Tranſlationi intereſſentibus, frueretur.

Federicus à Portugali Epiſcopus.

Tranſlatio VI. & vltima.

Hæc ſanctiſſimæ Virginis, & Martyris pignorum vltima TRANSLATIO adhuc hodie in Eccleſia Seguntina honorificè celebratur, licet etiam illius penultimæ à Simone Epiſcopi factæ in Antiphona vetuſti Breuiarij meminerit, dicens: Gaudeat Ciuitas Seguntina pro tanti honoris gloria, quia hodie coronatur in cælis B. V. LIBERATA, cuius ſanctiſſimum Corpus, inclytus SIMON Epiſcopus in Arca argentea, & optimo loco cum magno honore repoſuit.

Memoria in Eccleſia Seguntina de Tranſlatione à Simone Epiſcopo facta.

NECNON de hac vltima Federici Epiſcopi TRANSLATIONE meminit Breuiarium Antiquum Seguntinum in Lect. 1. Matutinal. hac ſerie: Deinde Illuſtris Federicus à Portugali ſub huius B. Virginis nomine Regale Sacellum conſtruxit, vbi S. Corpus XV. Iulij Anno Domini M.D.XXXVII. honorifice in arca argentea, lapidea introcluſa, miraculis editis tranſlatum eſt.

Et à Federico Epiſcopo completâ.

DECIMO-

DECIMO-SEPTIMO
Kal. Augusti.
DIES XVI.

A. *Celebris est in* HISPANIA *festiuitas* TRIUMPHI S. CRVCIS, *cuius sacrum signum in cœlis apparens*, Alphonso Castellæ Regi *apud* Nauas Tolosæ *dimicanti aduersus Sarracenos, miraculosam victoriam designauit.*

B. CORDVBÆ *in Bætica Hispaniæ* S. SISENANDI *Diaconi, & Martyris, qui è* Pacensi *vrbe, cuius erat ciuis,* Cordubam, *studiorum amore raptus, pergens, inter* S. Acisc li *Ecclesiæ ministros adscriptus, suauissimum de se virtutis, & doctrinæ præbuit odorem; demùm pro fide Catholica à Sarracenis interemptus, martyrio palmam agonis in cœlis adinuenit æternam.*

C. CAMPANIÆ *in Italia* S. DIODORI *Martyris, qui cum aliis pro fide comprehensus, martyrio coronatur. Cuius sacra pignora apud* Valentiam *in Edetanis, in Collegio Patriarchæ* D. Ioannis de Ribéra *honore debito custodiuntur.*

D. SECOBIÆ *in Hispania Citeriori* DEDICATIONIS *Ecclesiæ Cathedralis eiusdem vrbis festiuitas annuatur, cuius celebritas magnifico recolitur plausu, & deuoto repetitur affectu.*

NOTÆ.

TRIVMPHVS S. CRVCIS.] Festiuitas hæc communis & propria est Nostrarum Ecclesiarum *Hispaniæ*, vt ex officio à Summis Pontificibus concesso, & in Corpore Nostrorum Breuiariorum incluso liquet. Huius festiuitatis causam retulere Nostrates præcipue Archiepiscopus Toletanus D Rodericus Scemenius *Histor. Hispan. lib.* 8. *c.* 10. à quo Lectiones huius officij. P. Ioann. Mariana *Histor. Hispan. lib.* 11. *c.* 23. & 24. Odoricus Raynaldus *Annal. Eccles. Tom.* 13. *Ann.* 1212. *n.* 29. Antonius Balinghen *in Kalend. Marian. fol.* 375. Ferreolus Locrius

A. *Causa festiuitatis.* *Scriptores.*

in

in Maria Augusta lib. 1. c. 2. §. fin fol. 94. Argote de Molina in *Nobiliar. c.* 41. & 47. Joannes Bonifacius *Histor. Deipar lib.* 3. *c.* 13. F. Alphonsus de Vargas *Histor. Virgin. Hortens. fol.* 32. Quam & Nos referemus, prout abs *Roderico* Archiepiscopo coagulatur:

ACTA EXPEDITIONIS VICTORIÆ Regis Alphonsi VIII. ad Nouas Tolosæ, cuius occasione festiuitas TRIVMPHI S. CRVCIS *in Hispania celebris est.*

Mahomat vastat vrbes Christianorum.

ALPHONSVS *Castellæ Rex huius nominis* VIII. *cognomento* Nobilis, *& aliis Bonus agnoscens vastationes, quas in Christianorum populis Agareni cum Rege* Mahomat *apud* Saluam-Terram *oppidum munitum expleuerant, exercitum suum in confinia* Talaueræ *congregauerat, & cum vellet dubiæ sorti belli se committere, præcipue ad instantiam filij sui primogeniti* FERNANDI, *maturiori vsus consilio, mandauit in sequentem annum belli dubia prorogari, cum vtilior sit dilata opportunitas quàm audaciæ praeceps temeritas. Agarenus autem adeptus præsidium* Saluæ-Terræ *cum magna superbia ad propria est reuersus.* Alphonsus *verò Rex* Nobilis *habito cum Archiepiscopo, Episcopis, & Magnatibus diligenti consilio, ore eius vniuersis acclamantibus est prolatum, melius esse in bello voluntatem cæli sub discrimine experiri, quàm videre mala Patriæ, & Sanctorum. Fecitque edictum per omnes Prouincias Regni sui, vt milites, equites, & pedites relictis superfluis vestium, & aurificij, & ornatus cuiuslibet, quæ ad rem non pertineut, armis vtilibus se munirent, & qui prius in superfluis displicebant, nunc in necessariis, & vtilibus Altissimo complacerent. Omnes autem à minimo vsque ad maximum voluntati Regiæ paruerunt.*

Saluam-Terram capit.

Edictum contra vestes superfluas.

Toleti congregatur exercitus.

VERTENTE *autem anno, eo tempore, quo solent Reges ad bella procedere, ab* ALPHONSO *Nobili citatis gentibus, congregatis armis, victualibus comparatis, necnon & omnium cordibus ad bellum erectis, factus est concursus omnium apud* Toletum, *quæ sola potuit sui opulentiâ omnium necessitatibus non deesse. Tunc cœpit vrbs Regia repleri populis, abundare necessariis, insigniri armis, diuersificari linguis, variari cultibus. Nam zelo belli ex omnibus ferè Europæ partibus, ad eam diuersarum nationum varietas concurrebat. Nec erat qui posset alicuius rei causari defectum, cum & ipsa Ciuitas sua abundantiâ occurreret, & prodiga manus Nobilis Principis omnibus omnia necessaria ministraret. Concursus autem venientium à Mense* Februario *particularis incepit, & multiplicationis paulatim incrementa suscipiens per totum vernum tempus, & amplius creuit turbarum multitudine copiosâ. Et quia diuersarum Nationum varietas diuersitate morum, linguarum, & cultuum discrepabat, de voluntate Principis in eadem vrbe eiusdem vrbis Pontifex morabatur, vt dissidentium varietas per eius industriam sedaretur. Et sic factum est per Omnipotentis Dei gratiam, qui suo nutu omnia disponebat, vt nulla seditio, nulla perturbatio exorta fuerit, quæ potuerit belli negotium impedire, licet per hostem humani generis fuerit sæpius attentatum. Et quia de die in diem crescebat numerus bellatorum stigmata Domini in corpore suo portantium, ne intra vrbis angustias arctaretur, Regis* Nobilis *voluntas fuit, eorum commodis prouidere, extra vrbem circa vrbis fluenta* Tagi *deliciosa viridaria, quæ ob Regiæ grauitatis recreandam maiestatem coalita fuerunt, eis exposuit, vt sub vmbraculis arborum æstus iniurias euitarent, ibique ex fructiferis arboribus constructis tabernaculis, vsque in diem processus ad bellum in Regis sumptibus permanserunt. Octauo itaque die post festum, quo Christiana Religio* Pentecostem *celebrat,* Petrus *Rex* Aragonum *Nobilis* Alphonsi *fidelis amicus, secundum fœdus apud* Concham *initum, dictis plus fastu Regio festinatis, die præfixâ venit* Toletum; *vbi*

Toletanus Pontifex Iudex inter Nationes constituitur.

Petrus Rex Aragonia venit Toletum.

vbi à Pontifice, & toto Clero processionaliter est receptus, ibique in viridario Regis fixis tentoriis gentis suæ præstolabatur aduentum.

Vltramontanorum Magnates, qui

ETIAM venire cœperunt Magnates de partibus Galliarum, Burdigalensis, & Nanetensis Episcopi, multique Barones de iisdem partibus, & Italiâ. Conuenerunt & simplices milites, necnon & de pedestri ordine plurima multitudo. Aduenit enim venerabilis Arnaldus, qui aliquando solitudini Cistertij functus, tunc regebat Ecclesiam Narbonensem, & cum multitudine Citerioris Galliæ belligeris signis, & armis onustâ, Vrbem ingressus est Toletanam, in qua decenter à Nobili Rege, & eiusdem vrbis Præsule receptus est. Conuenerunt etiam ad eandem vrbem plerique milites de partibus Portugalliæ, peditum verò copiosa multitudo, qui mirâ agilitate expeditionis onera facile sustinebant, & audaci impetu reportabant. Adhac Magnates Regis Aragonum strenuitate inclyti, apparatu insignes, armis, & equis honesti, Toletum ad exercitum peruenerunt, inter quos fuerunt Garsias Romeri, Eximinus Cornely, Michael de Lusia, Aznarius Pardi, Gillermus de Ceruario Comes Empurensis, Raymundus Fulconis, & Guillelmus de Cardona, & multi alij Principes, & Barones, & simplices milites, necnon balli-stariorum, & peditum copia gratiosa. Aderat in vrbe Regia cum Nobili Rege Magnatum suorum generosa societas, nobilitate, strenuitate, & multitudine approbanda, quos sic & morum elegantia, & curialitatis prærogatiua, & strenuitatis supereminentia venustauerat, vt & in oculis hostium non solùm terribiles, verum digni honoribus apparerent. Ciuitatum verò, & Oppidorum concilia, sic copiosis phalangibus, & equis, & armis, & vehiculis, & victualibus, & omnibus ad bellum necessariis præmunita venerunt, vt non essent inter eos, qui aliquo indigerent, imò sua aliis liberaliter communicarent. Fuerunt etiam ibi Pontifices, qui se, & sua, pro vt Deus dedit, in sumptibus, & laboribus deuotè pro fidei negotio impenderunt, in solicitudinibus vigiles, in officiis deuoti, in consiliis prouidi, in necessitatibus largi, in exhortationibus seduli, in periculis strenui, & in laboribus patientes. De Regno Castellæ Rodericus Archiepiscopus Toletanus, Tellius Palentinus Episcopus, Rodericus Segontinensis, Menendus Oxomensis, Petrus Abulensis, & Dominicus Placentinus. De Regno Aragonum Garsias Tyrasonensis, Berengarius Barcinonensis electus. De Seculari verò militiâ Regni Castellæ Didacus Lupi de Haro, Comes Fernandus de Lara, Comes Aluarus, & Comes Gundisaluus, frater eius Comes Lupus Didaci de Haro, Rodericus Didaci de Camberis, Gonsaluus Roderici, & frater eius, & multi alij Nobiles, & magni, & strenui, quorum nomina longum esset enumerare. Fuerunt etiam Fratres Calatrauæ sub vno militiæ suæ Magistro Roderico Didaci (grata Deo, & hominibus fraterna societas) Fratres militiæ Templi sub vno Magistro Gomezio Ramiri, qui post bellum feliciter expirauit. Fratres etiam militiæ Hospitalis, qui fraternitatis charitati insistẽtes deuotè, zelo fidei, & terræ sanctæ necessitate accensi defensionis gladium assumpserunt, hi sub vno Priore Guterio Ermegildi. Fratres etiã militiæ S. IACOBI sub vno Magistro Petro Ariæ. Hi in partibus Hispaniæ multa opera militiæ decẽter egerũt. Multi etiam Christianæ Religionis diuersorum votorum, & professionum milites zelo, & compassione moti, insigniti signaculo sanctæ CRVCIS ibi conuenerunt. Omnibus igitur Nobilis Rex necessaria largâ manu est elargitus, & satisfacto omnibus per omnia XII. Kalendas Iulij exercitus Domini ab vrbe Regia est profectus: Vltramontani per se dato eis pro duce Didaco Lupi de Haro. Petrus strenuus Rex Aragoniæ cum suis; Alphonsus Nobilis cum suis: qui licet separatim procederent, modicum tamen spatium exercitus diuidebat. Primo die castra metati sunt iuxta alueum Guadararaz: secundo iuxta Guadacelet: tertio iuxta Algodor. Vltramontani verò iuxta Daralferciam castra fixerũt; & inde procedentes obsederunt præsidium Malagonis, & signum in bonum diuinâ gratiâ faciente, licet qui erant in arce satis viriliter se defenderent, instantiâ vero Vltramontanorũ, qua magnâ strenuitate feruebat pro Christi nomine mori desiderans, virtutem resisten-

Ex Regno Aragonia qui?

Castella Concilia plurima militum copia.

Episcoporum nomina.

Magnati Castella.

Militia Cruce signata.

Exercitus profectio.

Malagon capitur.

resistentium, & munitionum præsidium in nomine Domini minorauit, cepitque Malagonem, *omnibus qui in eo erant interfectis. Sequentique die exercitus Regem aduenit, ibique substitit vno die, sed licet aliquantulum victualia defecere, tamen occurrit industria Regis* Nobilis, *& fecit ea copiosissime exponi.*

Agarenorum stratagema ad Calatrauam.

INDE *igitur procedentes omnes pariter (inquit Archiepiscopus Rodericus) peruenimus* Calatrauam. *Agareni autem qui inibi rebellabant, excogitauerunt tribulos ferreos fabricare, & per omnes transitus Ana fluminis protecerunt, & quatuor habentes aculeos, qualitercunque caderent, vno eorum erecto, pedibus hominum, & equorum vngulis figerentur. Sed quia humana artificia contra Dei prouidentiam nihil valent, sic Deus voluit, vt paucissimi, vel nulli ferè illis tribulis læderentur, & gratia Dei manu suppositâ transiuimus flumen* Anam, *& Castra metati fuimus in circuitu* Calatrauæ. *Agareni autem Oppidum illud sic in summitatibus turrium armis, & vexillis, & machinis munierant, vt volentibus expugnare satis difficile videretur. Præterea licet sit oppidum illud in plano, tamen ex vna parte muri eius per tactum fluminis inaccessibile inuenitur: ex aliis partibus sic muro, & antemurali, fossatis, & turribus, & propugnaculis est munitum, vt absque longa machinarum impugnatione captu impossibile reputaretur. Erat autem ibi Agarenus quidam nomine* Aben-Haliz *longâ armorum assuefactione assuetus, & bellorum exercitia frequenter expertus. De huius industriâ plus se ipsis confidebat populus obsessorum, licet esset ibi in præsidio quidam* Almohat, *qui præsidij custodia præsidebat. Cúmque in obsidione per dies aliquot moraremur, & Reges cum Principibus de impugnatione præsidij dubitarent, post longos tractatus, placuit omnibus non relinquere oppidum intentatum, licet impugnatio difficilis videretur. Plerique autem meliùs iudicabant, cœpto itinere ad bellum procedere, quàm impugnationibus castrorum insistere, præsertim cum in talibus, & strenui periclitentur, & exercitus fatigetur, cùm & sui adquisitionis, & retentionis talium pendeat ex fine belli. Assumptis itaque armis, locisque Oppidi specialiter Regibus, & Principibus assignatis, voce fidei eleuatâ, Oppidum sunt aggressi. Sicque per Dei gratiam factum est, vt die Dominicâ post festum* S. Pauli, *expulsis Arabibus, fuit* Calatraua *Regi* Nobili *restituta, quæ statim à fratribus, qui dudùm ibidem resederant, fuit munita, & Christiano nomini redonata.* Nobilis *autem Rex de omnibus ibidem inuentis, nihil sibi retinuit, sed* Vltramontanis, *& Regi* Aragonum *cuncta cessit. Sed quoniam humani generis inimicus non cessat Christianis actibus inuidere, misit Satan in exercitum charitatis, & in corda æmulantium venena resipiscentiæ, quibus omnia turbauit, & qui ad certamen fidei se accinxerant, retrorsus à bono proposito abierunt. Omnes enim ferè Vltramontani communi proposito statuerunt, vt relictis* Crucis *signaculis, omissis etiam belli laboribus, ad propria remearent. Rex autem* Nobilis *suorum victualia compartitus, quantum necesse erat omnibus est elargitus, sed nec sic propositi cœpta obstinatio potuit reuocari, imò passim omnes inglorij recesserunt, excepto Venerabili* Arnaldo *Narbonensi Antistite, qui cum omnibus, quos habere potuit, & multis nobilibus de prouincia* Viennensi, *semper in bono constans, à bono proposito non recessit: & erant etiam circiter Centum, & Triginta Milites, præter pedites, de quibus etiam aliqui remanserunt. Etiam de partibus* Pictauiæ *remansit* Theobaldus de Balzon, *homo nobilis, & strenuus, & natione* Hispanus, *& genere* Castellanus. *Rex* Aragonum *cum omnibus suis vsque ad finem permansit, indissolubili dilectione Regi* Nobili *fœderatus, & quia sicut dicit Salomon:* Si possides amicum in tentatione posside illum: *hic probari potuit, quisque qualiter diligebat. Sed quoniam diligentibus Dominum omnia cooperantur in bonum, licet schismatis huius periculosus exitus timeretur, omnia tamen cœperunt de die in diem felicius prosperari.*

Calatraua obsidetur.

Vrbis munitissimum præsidium.

Capitur, & restituitur Regi.

Vltramontani ab exercitu recedunt.

Recedentibus

Recedentibus itaque his qui Crucem *Domini in* Angaria *receperunt, soli* Hispani *cum aliis* Vltramontanis *paucis superius nominatis proficisci cœperunt ad bellum Domini confidenter, & primò venerunt* Alarcuris, *ibique castro meto ti Municipium occuparunt, necnon Castello alia in vicino. In eadem mansione aduenit* Sanctius *Rex* Nauarræ, *qui licet à principio simulasset nolle venire, cùm ad discrimen peruentum fuit, strenuitatis suæ gloriam à Dei seruitio non substraxit. Sicque Regum ternarius in SSS. Trinitatis nomine processerunt; & primo die castro metati sunt in circuitu* Saluæ - Terræ. *Dominicâ die sequenti visum fuit Regibus, & Principibus, vt totus exercitus armaretur, & etiam omnia tanquam ad bellum disponerentur. Et per Dei gratiam talis apparuit multitudo armis, & signis, & equis ornata, vt intuentibus nobilis hostibus, & terribilis appareret, nobis amabilis, bello expediens discessum absentium compensaret, ita quòd etiam corda Magnanimorum creuerunt, pusillanimes confortati, dubij confirmati, & discedentium schisma, quod multos terruerat, recessit à cordibus timidorum. Ibique etiam die altero spectantes, pòst peruenimus ad aliam mansionem quæ dicitur* Fragineda. *Tandem peruenimus ad aliam eius nominis. Tertio verò die ad aliam mansionem in radice Montis* Muradal, *quæ dicitur* Guadalfajar.

Hispani bellum prosequuntur.

Sanctius Rex Nauarræ aduenit.

Oppida mansionũ.

INTEREA *dùm hæc agerentur* Mahomat *Rex Agarenorum prope* Giennum *congregauerat gentes suas, ibique præstolabatur exercitum Christianorum. Nec erat ei cordi pugnare, quia verebatur auxilia peregrina, sed vt in reditu insiliret, vt fortè Christiani fatigati laboribus, diminuti mortibus, ei resistere non valerent. Et ideò fortè consilio Altissimi factum est, quod aduentitij discederent. Post discessum enim eorum quidam instincti diabolo, clanculò de exercitu nostro se furantes ad Arabes transfugerunt, eis statum Christiani exercitus, & defectum victualium detegentes, qui tamen cessauerat post dissidium* Calatrauæ. *Sicque procurante prouidentiâ, quæ in sui dispositione non fallitur, fuit factum, vt Agarenus, mutato consilio, assumptâ audaciâ, præsumens gloriam à partibus* Giennij *processit contra nos properans,* Beatiam *vsque peruenit, & aliquos inde misit ad* Nauas Tolosæ, *vt in angustia transitus, vbi est rupis ferè inuia, alueique vorago, Christianorum transitum impedirent. Et si Christiani summitatem Montium non cepissent, in Montis supercilio residerent, vt ascensum exercitus Domini prohiberent, sicut capti in bello postea narrauerunt. Hoc intentione obseruabant transitum, vt tandem deficientibus victualibus, affecti tædio, & inediâ rediremus. Domino autem aliter faciente,* Didacus Lupi de Haro, *cui ducatus exercitus erat commissus, præmisit filium* Lupum Didaci, *& duos Nepotes eius* Sanctium Fernandi, *&* Martinum Munionis, *vt præcederent ad Montis supercilia obtinenda. Verùm cùm illi de strenuitate confisi, aliquantulum præcederent improuisi, in summitate Montis, iuxta* Castrum, *quod* Ferral *dicitur, quosdam Arabes inuenerunt, qui insultum facientes in eos, fere læsissent, nisi diuinâ gratiâ operante, acceptis armis prædicti Christiani cum suis Arabes viriliter repulissent, & summitatem Montis per Dei gratiam obseruarunt, ita quod statim fixis tentoriis inibi remanserunt. Quintâ autem feriâ circa horam Nonam venimus ad pedem montis, & eodem die plerique de Nostris ad Montis ardua conscenderũt: maior verò pars circa* Guadalfaxar *alueum remanserunt. Sextâ feriâ in mane Tres Reges,* Alphonsus *de Castello,* Petrus *de Aragonia,* Sanctius *de Nauarra, inuocato nomine Domini ascenderunt, ibique in quodam decliuo Montis fixis tentoriis resederunt, & eadem die occupatum fuit à Nostris* Castrum Ferral, *sub quo sunt quædam voragines, & in rupe anfractus, & Scopulorum præcipitia iuxta* Tolosam, *& tanta est ibi angustia transitus, vt etiam expeditos impediat difficultas. Ibique quædam phalanges Agarenorum per diem illum, & partem sequentis Christianorum transitus obseruabant, ibique frequenter, illo die inter Nostros, & ipsos quædam belli præludia intercesserunt, ita quòd ex vtraque parte aliqui, non tamen plurimi ceciderunt. Dum hæc* age-

Mahomat Rex Agarenorum dubitat de congressu.

Ad Nauas Tolosæ munitionem omittit.

Montis Ferral summitatem capiũt Christiani.

Castrum occupant.

agerentur, Regum, & Principum deliberatio eligebat, quà esset sine periculo procedendum, nam transitus Tolosæ *non erat possibilis sine damno. Et cum iam exercitus Agareni vicinior nobis esset, necnon & eius tentorium rubeum appareret affixum, diversorum de processu exercitus diversæ sententiæ ferebantur. Aliqui enim attendentes impossibilitatem transitus, retrocedere consulebant, & per locum faciliorem ad Agarenorum campestria transmeare. Ad hoc Nobilis* Alphonsus *Rex* Castellæ *dixit* : Et si hoc consilium discretione fulgeat, periculum secum portat. Populus enim, & alij inexperti cùm Nos retrocedere viderint, non bellum quærere, sed bellum fugere iudicabunt, & fiet discessio in exercitu, nec poterunt retineri. Sed ex quo in vicino hostes prospicimus, ad eos necesse est vt eamus. Sicut enim fuerit voluntas in cœlo, sic fiat. *Cúmque hoc consilium* Nobilis *Regis praualuisset, Deus Omnipotens, qui negotium speciali gratiâ dirigebat, misit quendam hominem plebeium, satis despicabilem, & habitu & personâ, qui olim in Montanis illis pecora pauerat, & cuniculorum, & leporum ibidem captioni institerat: is ostendit facilem viam, omnino possibilem per decliuum lateris Montis eiusdem. Nec oportet ab aspectu hostium occultari, & ipsis videntibus, nec impedire valentibus, venire ad locum pugnæ congruum poteramus.*

Impossibilitas transitus multos deterret.

Consilium Regis Alphonsi praualet.

SED *quia in tanto discrimine tali personæ vix credi poterat; duo Principes præcesserunt,* Didacus Lupi de Haro, *&* Garsias Romerij, *vt si inuenirent esse vera, quæ* Pastor *dixerat, Montem quendam in summitate sui habentem planitiem occuparent. Et dante Domino sic euenit, vt ille tanquam Dei nuntius, qui infirma mundi eligit, verax inueniretur: & prædicti Principes Montis planitiem occuparunt, & Tres Reges die Sabbathi summo mane, susceptâ benedictione Pontificali, & gratiâ Sacramenti ad prædictum Montem cum suis agminibus peruenerunt* C.astrum Ferral, *quasi omnino tunc inutile est dimissum. Ipsi tamen credentes, Nos à prælio deuitare, eo quòd* Tolosæ *transitum non seruauimus, prædictum.* Castrum *cum magna lætitia occuparunt. Reges itaque postrema exercitus obseruantes cum toto comitatu ad suos Principes, qui præcesserant, peruenerunt. Quod attendentes Agareni non esse subterfugium, sed processum, grauiter doluerunt, & prospicientes tentoria, quæ in prædicti Montis cacumine figebantur, caternam militum destinarunt, vt à metatione castrorum primos agminis cohiberent. Nec enim propter viæ angustias porrecto agmine procedere cogebamur: cum Nostris autem diutius confligentes, Domino faciente, viriliter Arabes sunt repulsi; & Nostri occupatâ planitie Montis, per Dei gratiam castra feliciter locauerunt. Hinc tentoriis vix metatis, videns Rex* Agarenorum, *quòd in obseruatione transitus nihil ei proderant insidiæ, neque doli, dispositis aciebus, eadem die processit ad campum, & præcipuam aciem, quæ eius erat custodiæ deputata, super quodam promontorio, ad quod erat difficilis ascensus, nobiliter collocauit, cæteris suis aciebus à dextris, & à sinistris, prudentissimè ordinatis, & ibi ab hora Sexta, vsque ad vesperum spectarunt, putantes Nos eo die ad prælium processuros. Sed consilij consideratione habitô, prouisum fuit, vt bellum vsque ad Secundam feriam differretur, eo quòd equi erant Montium difficultate vexati, & exercitus fatigatus, vt etiam statum eorum, & processum possemus, in isto medio, contueri. Cúmque intellexisset Agarenus, quòd non procedebamus ad bellum, elatus in gloriam, non ex cautela, sed prouenire credidit ex timore. Vnde Epistolas misit* Beatiam, *&* Giennum, *quòd Tres Reges obsederat, intra triduum capiendos. Tamen aliqui altiùs cogitabant. Sequenti die Dominicâ, summo mane iterum egressus est Agarenus in campum, vt pridie, & mansit in campo vsque ad meridiem, dispositis aciebus, & ad astus iniuriæ repellendas adlatum fuit tentorium rubeum ad vmbraculum* Mahomat *diuersis artificiis adornatum, sub quo gloriosius debito residens, conflictum, fastu Regio expectabat. Nos verò sicut pridie fecimus, eorum exercitum attendentes, obseruatis castris, deliberabamus, qualiter in crastino procedere deberemus.* Tole-

Pastoris cuiusdam veritas comprobatur.

Reges Montis planitiem occupant.

Mahomat acies ad bellum parat.

Eius arrogantia & elatio.

Christianorum pietas.

tanus *autem, & cæteri Pontifices per singularum Ciuitatum, & Principum mansiones verbum exhortationis, & indulgentia deuotissimè proponebant. Eo die Illustris Rex* Aragonum, *consobrinum suum* Nuntium Sanctij *accinxit cingulo militari. Agareni etiam in modum torneamenti circa vltimam partem castrorum, quædam belli præludia attendebant. Tandem inter Sextam, & Nonam, post longam expectationem Agareni ad locum, quo castra metati fuerant, sunt reuersi.*

SEQVENTI *verò die circa mediam noctem vox exultationis, & confessionis insonuit in Tabernaculis Christianorum; & per vocem præconis inclamatum est, vt omnes ad bellum Domini se armarent. Celebratis itaque Dominica Passionis mysteriis, & factâ confessione, sumptis Sacramentis, acceptis armis, ad campi certamina processerunt. Dispositisque aciebus (sicut iam dudum fuerat pertractatum inter Principes Castellanos)* Didacus Lupi *cum suis habuit primos ictus: Mediam aciem Comes* Gonsaluus Nunij *cum fratribus Templi, & Hospitalis, & Vclesij, & Calatrauæ: Collateram habuit* Rodericus Didaci *de Camberis, &* Aluarus Didaci *frater eius, &* Ioannes Gonsalui, *& alij nobiles cum eisdem: In vltima acie* Nobilis *Rex* Alphonsus, *&* Rodericus *Archiepiscopus Toletanus cum eo, & alij Episcopi suprà dicti. De Baronibus* Gonsaluus Roderici, *& frater eius* Rodericus Petri *de Villa-Luporum,* Suerius Telli, *&* Fernandus Garsiæ, *& alij. In qualibet autem istarum acierum erant communia Ciuitatum, sicut fuerat ordinatum. Strenuus autem* Petrus *Rex* Aragonum *exercitum suum disposuit in totidem aciebus. Primos ictus habuit* Garsias Romerij: *Secundam aciem* Eximinus Cornelij, *&* Aznarius Pardi: *In vltima fuit ipse cum aliis Magnatibus Regni sui. Similiter & in collaterali acie alios de suis nobilibus collocauit. De communibus etiam Ciuitatum Castellæ habuit ipse secum Rex* Nauarræ Sanctius *speciali strenuitatis prærogatiua præcipuus, cum suis à dextris Regis* Nobilis *procedebat, & in comitatu suo communia Ciuitatum* Segobiæ, Abulæ, *&* Medinæ. *Dispositis itaque aciebus, eleuatis ad cælum manibus, directis ad Deum oculis, cordibus ad martyrium excitatis, protensis vexillis fidei, & nomine Domini inuocato, ad belli discrimina omnes pariter peruenerunt. Primi autem, qui primos ictus dederunt in acie* Didaci Lupi de Haro, *fuerunt suus filius & Nepotes superius nominati strenui, & audaces. Agareni verò in summitate quadam præsidium instar atrij firmauerunt de scriniis sagittarum, infra quod erant præcipui peditum collocati, ibidemque Rex eorum resedit habens iuxta se ensem, induens cappam nigram, quæ fuerat* Abdel-Mumi, *qui fuit principium* Almohadum, *& librum etiam sectæ nefariæ* Mahometi, *qui dicitur* Alchoranus. *Extra atrium erant aliæ acies peditum, quorum quidam tàm de interioribus, quàm de exterioribus sibi ad inuicem colligatis, vt quasi de fuga præsidio desperarent, constanter belli instantiam sustinebant. Erat autem exterius ante atrium acies* Almohadum *militaris, equis, & armis, & infinitâ multitudine terribilis in aspectu: à dextris autem ipsorum, & à sinistris erant Arabes velocitate, & lancearum agilitate nocui inexpertis, qui & fugiendo impetum, & fugati ampliùs insolescunt. In planitie verò vbi volubilitati non obest angustia, nociuiores reperiuntur. Hi similes Parthis, sagittarum insistunt negotiis, & in clauarum ponderibus vasa ferunt vertiginis, & hi, & illi extraordinariis vagationibus intenti acierum ordinem non obseruant, vt aduersarios incursionibus turbent, & suis ordinatè venientibus, ruptis agminibus, ex aduerso grassandi tribuant facultatem. Sed & istorum, & aliorum innumerabilem multitudinem, nullum credo de Nostris potuisse veraciter extimare, nisi quòd posteà ab Agarenis audiuimus, quod erant octuaginta millia militum, peditum verò turba non poterant numerari. Ad hæc dicebantur adesse quidam Agareni de partibus* Azdore *prope* Marrochium *minus accepti in oculis Regis sui. Hi equis relictis, Regi suo, vt eius gratiam compararent, pedites astiterunt, & ex his omnibus nullus creditur euasisse. Astabat etiam Regi eorum*

Acierum dispositio.

Castellanorum acies.

Aragonum acies.

Regis Mahomet situs, & forma.

Almohadum & Arabum officia & mores in bello.

quadam acies stupendâ multitudine stipata, & militaribus insignibus mirabiliter adornata.

Belli congressus incipitur.

AGARENI *autem ferè immobiles in loco manentes cœperunt repellere primos Nostrorum, qui ascendebant per loca satis congressui importuna, & in his repulsis aliqui ex Nostris congressoribus, difficultatibus fatigati, aliquantulum substiterant. Tunc aliqui ex mediis aciebus* Castellæ, *&* Aragoniæ *in vnum agmen ad primas acies conuenerunt, & fuit ibi commotio magna, & res dubio periculosa, ita vt etiam aliqui, non tamen de Magnatibus, viderentur fugæ præsidio inhiare; Sed primi & medij ex* Aragonia, *&* Castellâ *coniunctim congressui insistebant, & collaterales acies etiam cum Agarenorum aciebus acriter dimicabant, adeò quod quidam eorum terga vertentes fugere viderentur. Quod attendens* Alphonsus *Nobilis, vidensque quosdam plebeiâ vilitate, quid deceat non curare, dixit (omnibus audientibus) Pontifici Toletano*: Archiepiscope, Ego, & Vos hic moriamur. *Qui respondit ei*: Nequaquam, imò hîc præualebitis inimicis. *Rex autem inuictus animo*: Festinemus (*inquit*) primis succurrere in periculo constitutis. *Tunc* Gonsaluus Roderici *& fratres eius processerunt ad primos.* Fernandus *verò* Garciæ, *vir strenuus, & in militia industrius, retardauit ipsum Regem, consulens, vt obseruato moderamine procederent ad succursum, Tunc Rex inquit iterum*: Hic Archiepiscope moriamur, talis enim, & in tali articulo Nos decet. *Et ille*: Si Deo placet, corona victoriæ, non mors instat: Sin autem aliter Deo placuerit, vobiscum mori omnes communiter sumus parati. *In his autem omnibus (testificor coram Deo)* Nobilis *Rex non mutauit vultum, nec gestum solitum, nec loquelam, imò viriliter, & constanter, vt leo imperterritus, aut mori, aut vincere firmus erat. nec diutius valens tolerare primorum periculum, festinato gressu, vsque ad atrium Agareni, dante Domino, hilariter vexillorum insignia peruenerunt. Crux verò Domini, quæ coram* Toletano *Pontifice consueuerat baiulari præferente eam* Dominico Paschasij *Canonico Toletano, per Agarenorum acies miraculosè transiuit, & ibidem illæso baiulo, sine suis vsque ad finem belli, sicut Domino placuit, perdurauit. Erat autem in vexillis Regum Imago* B. MARIÆ *Virginis, quæ Toletanæ Prouinciæ, & totius Hispaniæ semper tutrix extitit, & patrona. In cuius aduentu acies illa mirabilis, & turba innumerabilis, quæ hactenus satis immobilis permanebat, & rebellis Nostris obstiterat, cæsa gladiis, fugata lanceis, victa ictibus terga dedit. Tunc* CRVX Alphonso, *quam plurimisque aliis in acre visa est, & quia primus qui eam viderat ex familia* REYNOSI erat, *ex tunc Rege* Nobili *iubente, illi, & cæteris de eius familia* CRVX *pro insigni data est, quam hucusque in parmis gestant. Tunc ad instantiam germani sui, qui* Zeit Aben Zeit *vocabatur, Rex Agarenus iumento varij caloris insidens fugæ præsidio se commisit, & cum quatuor militibus periculi sociis* Beatiam *vsque venit, &* Beatensibus, *quid facerent, sciscitantibus, dicitur respondisse*: Nec mihi, nec vobis possum consulere, Dominus sit vobiscum. *Ibique mutato iumento,* Giennium *eâ nocte peruenit. Interea* Aragonensibus *ex suâ,* Castellanis *ex suâ,* Nauarris *ex suâ parte instantibus cæsa sunt multa Millia Agarenorum. Quo viso, & audito* Toletanus *Pontifex hæc verba dixit Nobili Regi*: Estote memor gratiæ Dei, quæ omnes defectus in Nobis suppleuit, & opprobrium aliquando toleratum hodie releuauit. Estote etiam memor vestrorum militum, quorum auxilio ad tantam gloriam peruenistis. *His & aliis ad hunc modum dictis, ipse* Toletanus, *& alij Pontifices qui simul aderant, cum lachrymis deuotionis, in laudis Canticum, eleuatis vocibus proruperunt, dicentes*: Te Deum laudamus, Te Dominum confitemur. *Campus autem sic Agarenorum strage plenus erat, vt etiam in robustissimis equis, vix super eorum cadauera absque periculo transiremus. Erant autem Agareni, qui iuxta prædictum atrium inuenti sunt, staturâ proceri, pinguedine dilatati, & (quod mirabile est*

Alphonsi Regis Constantia.

Crux Præsulis Toletani miraculosè custodita.

Crux apparet in cælo.

Mahomat Beatiam fugit.

Præsules canticis gratias agunt Deo.

est dictu) licet iacerent in omnibus partibus corporis detruncati, & iam à pauperibus spoliati, in toto campo nec signum sanguinis poterat inueniri. Quibus peractis Nostri gratia Dei terminum nolentes imponere, per omnes partes vsque ad noctem eos in fatigabiliter sunt secuti, & secundun existimationem creduntur circiter bis Centum Millia interfecta: de Nostris autem vix defuere Viginti Quinque. Iste belli finis, quare, & quod Christianis symbolum, ac insigne CRVX *erat*, Triumphus S. CRVCIS *hac praclara victoria compellata est, obtenta* XVII. Kalcodas Augusti, *Anno Domini* M.CC. XII.

Occisorum numerus de Agarenis, & Christianis.

Eo ACTA victotiæ, quæ abs *Roderico* Archiepiscopo *Toletano* mutuauimus: Cætera apud ipsum prolixiora, & apud alios rerum Hispanicarum Scriptotes, præcipue apud P. Ioannem Mariana *lib.* 11. *c.*24. qui *c.* 25. refert Epistolam, totum belli euentum continentem, quam Rex *Alphonsus* misit *Innocentio* III. Pontifici Maximo, & Nos in *Triumphis Catholicis* ope MARIÆ Virginis peteeptis *Tom* I. *Secul.*13. *Triumph.*43. etiam aliam *Epistolam* responsiuam *Innocentij* III. *Alphonso* Regi retulimus.

SED licet apud Hispanos meos hæc victoria CRVCI viuificæ specialiter sit tributa, & ideo festiuitas, TRIVMPHVS S. CRVCIS, vniuersaliter appelletur; tamen Sanctissima Dei-Genitrix Virgo MARIA haut quaqnam defuit Nostratibus, quinimo eam fuisse victoriæ causam referunt Scribentes, vt notarunt *Balinghen*, *Coluenerius*, & *Ferreolus* supra.

Virgo MARIA *item auxilium detulit Regibus.*

QVATENVS ad apparitionem Signi CRVCIS salutiferæ in aëre in conflictu certaminis, licet eam omiserit *Rodericus*, illam referunt Argote de Molina *vbi supr. c.*41. *&* 47. & alij Genealogici asserentes, ipsum signum primò vidisse militem quendam de familia nobili REYNOSORVM, Regique *Alphonso* demonstrasse, qui protinus CRVCEM ad *Calatrana* formam militi detulit, vt eam, in memoriam tanti successus, in eius parma præfigeret; prout & huculque gerunt.

Reynosorum familia nobilis, Crucem in parma gerunt, & quare?

S. SISENANDVS Diaconus Martyr Cordubensis.] Tanti *Diaconi* agonem breui calamo prosequitur. S. Eulogius Noster in *Memor. SS lib.* 1. *c.* 5. à quo elogium *Martyrolog. Rom.* h.d. vbi Baron. *lit. F.* & in *Annal. Eccles. Tom.* 10. *Ann.*851. *n.*5. Conueniunt Martyrologia Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lupi*, Hispanum M.S. *P. Higuer.* & Italnm *Constantij Felicis.* Subscribit Philipp. Ferr. in *Catalog. Gener. Die XVII. Iul. fol.*293. & in *Topograph. SS. verb.* Corduba. *fol.* 47. De eo Ambros. Moral. *Histor. Hispan. lib.* 14. *c.*9. F. Ioann. Mariet. *Hist. SS. Hispan. lib.*2. *c.*71. P. Martinus de Roa *Histor. SS. Cordubens. fol.* 117. ACTA S. Martyris descripsit *S. Eulogius* hac serie:

B.

Martyrologia.

ACTA S. SISENANDI DIACONI, & Martyris Cordubensis, ex S. Eulogio Martyre.

SISENANDVS *Leuita sanctißimus, ex* Pacensi *oppido ortus*, Cordubam *intuitu discendi aduectus est; ibique apud Beatißimi* Acisli *Basilicam, quâ corpus eiusdem Martyris requiescit, digniter enutritus, vt ipse familiaribus retulit, inuitantibus se Beatißimis* Petro, *&* Vualabonso, *iam cælo Martyribus collocatis, martyrium quoque & ipse aggressus est. Qui dum in carcere religatus maneret, tradunt, quòd prophetico illustratus spiritu, patibuli sui horam præscius nuntiauerit. Nam quodam die, cùm responsum cuidam amico se interroganti aptaret, eique reciprocationis schedam scriberet, tribus, aut quatuor iam digestis versiculis, subito nimiâ hilaritate perfusus, cœlesti quodammodo gaudio vegetatus, è loco seßionis suæ consurgens astanti puero schedulæ portitori. cui miles Christi reciprocare intendebat, semiscriptam, vt erat, accommodans, multis audientibus, ait:* Recede modò fili, ne impetu satellitum opprimaris, quoniam iam potestas tenebrarum vinculis me extrahere præcipiens, nunc decollandum sibimet exhibebit

Origo.

Studia.

Sui agonis horam præscinit.

Capitur ad martyriũ. *Coronatur.* *Sepelitur.*

hibebit. *Post hanc prophetiam immobili semper gressu ipso persistente, eodem momento vociferantes Lictores adueniunt, eumque pracipiti furore, ad locum, quo martyrium erat consummaturus, pugnis, alapisque cadentes perducunt. Pergit Dei famulus latantibus animis, de corona victoria certus, qui ad cæleste conuiuium exhortantibus Sanctis fuerat inuitatus. Sic namque Iudici præsentatus, eadem, quâ prius, constantiâ, in sancta confeßione perdurans, delicatus ephebus gloriosâ morte peremptus est, atque inhumatus pra foribus Palatij derelictus est*, XVII. Kalendas Augusti, *Anno Domini* D.CCC.LI. *Cuius ossa post multos dies, donante Deo, à quibusdam mulieribus inuenta inter lapillos alui, in prædicti Martyris* Aciscli *aulam deportata reconduntur; hodie in Ecclesiam* S. Petri *translata cum aliis Sanctorum lipsanis venerantur.*

Quâ ex vrbibus Pacensibus ortus Martyr? *Ex Augusta probatur I.* *Probatur II.*

Hactenus ACTA ex *Memoriali Sanctorum* Illustrissimi Martyris *Eulogij*: in quibus *Duo* illustranda veniunt. PRIMVM ex qua vrbe PACENSI S. Martyr originem traxerit, an ex PACE-IVLIA, hodie BEIA in Portugallia? An ex PACE-AVGVSTA, hodie BADAIOZ in Extremadura? Cui quæsito, communis sententia fuit ab *Ambrosio Moralio* excitata in *Not ad Memor. S. Eulog. lib. 1. c. 5. n. 1.* asserens PACEM, de qua *Eulogius*, esse BEIAM in Portugallia; cui sententiæ adhæsere *Marieta*, & *Roa* absque locorum discretione. Sed saluâ eorum pace, contrarium est tenendum, & S. Martyr restituendus est PACI-AVGVSTÆ, hodie BADAIOR, ex sequentibus. PRIMO qua vt supra *Tom. 3. Die XXII. Maij. lit. C.* probauimus, PACEM-IVLIAM ab excidio Hispanico funditus fuisse dirutam, & hominibus vacuam, & PACEM-AVGVSTAM ad annum vsque *Millesimum*, & amplius suos Episcopos, & Muzarabes conseruasse, auctoritatibus irrefragabilibus obtestati sumus. Ergo perperam Scriptores contrariæ Sententiæ. SECVNDO quia ex PACE-AVGVSTA ortum S. Martyrem fatetur *Cyprianus* Archipresbyter *Cordubensis* in suis Carminibus MSS. apud me, hac serie:

SISENANDE *tuos custodit theca* Leuita
Artus sacratos Aciscli *in limine sancto,*
Quos pia fœminei iunxit audacia sexus.
PAX-AVGVSTA, *Dei nutu, te prouida nobis*
Concessit, nostras vt perditeris, & Oras;
Martyrioque tuos PACENSES *sæpe beatos*
Efficeres: nostra absterge hinc peccamina Martyr,
Vt tecum iuncti mereamur Regna Polorum.

Cuius auctoritatem amplector, cum sit Scriptor nobilis *Cyprianus*, & antiquior omnibus contraria dicentibus, & expressè PACEM-AVGVSTAM fuisse S. Martyris patriam fatetur.

De Translatione pignorum Auctores.

SECVNDVM ad illustrationem *Quæsitum* est, circa *Translationem* ad Ecclesiam *S. Petri Cordubensis* sacrorum pignorum. De quo videndi Ambros. Moral. *Tom. 3. Histor. Hispan. lib. 17. à c. 1. vsque ad c. 12.* Roa *Histor. SS. Cordubens. Die XXI. Nouembr. fol.* 163. Nos infra *Tom. 6. Die XXI. Nouembr.* & aliqua supra *Tom. 3. Die XV. Iunij.*

Scriptores.

S. DIODORVS *Martyr Campanus.*] Fortè ille est, qui cum *Lucia* Martyre Die VI. huius Mensis, de qua Nos supra eodem die mentionem fecimus, agonem apud *Iuliobrigam* Hispaniæ compleuit. Si hæc ita, & martyrio est & possessione Noster. Eius festum hoc die recolit *Collegium Patriarcha D. Ioannis à Ribera* apud *Valentiam in Edetanis* Hispaniæ magnificè constructum, & mirificè elaboratum, vt testis est Solorzanus in *Sacrar. Valentin. fol.* 153. *col.* 2. de quo etiam Testimonium expressum, & impressum apud me. ACTA si quæris, illa supra *d. Die VI. huius Mensis* vnà cum rebus gestis *S. Luciæ* perquire. De quo nihil aliud scribere possumus.

DEDICATIO

DEDICATIO S. E. SEGOBIENSIS.] Huiusigitur Vrbis vetustissimæ accolas primus Deo propriâ prædicatione deuinxit S. IACOBVS Hispaniarum Apostolus, prout totius Prouinciæ Prædicator à Domino diuinâ sortitione constitutus, qui licèt tunc temporis Sedem Episcopalem haut quaquam inibi cõstruxisset, cùm non constet, tamen non ex hoc definir esse Ecclesia Apostolica, quia eius Sedis erectio tribuitur *S. Hierotheo*, B. Pauli Apostoli Discipulo, & S. Dionysij Areopagitæ Magistro. Quòd probatur ex Flau. Dextr. *Ann.* 71. *Chron. n.* 3. Vbi Biuar. *fol.* 163. Luitprand. *in Aduers. n.* 136. P. Anton. Quintana-Dueñas *Hist. SS. Hispal. fol.* 243. Mariet. *Histor. SS. Hispan. lib.* 6. *c.* 1. P. Matt. de Roa *Histor. SS. Astigitan. lib* 2. *c.* 4. Didacus Colmenares *Histor. Segobiens. c.* 4 §. 5. *fol.* 18. Excellentissimus Vir, Marchiõ Astapensis in *Vit. S. Hieroth.* quam scripsisse refert Biuar. *in Not. ad S. M. Max. Ann.* 516. *n.* 8. §. 86. *fol.* 334. Aulus Halus in *Libr. Carmin. MS.* hoc lemmate:

Hierotheum Segobiensis Ecclesiæ extruxit.

DE S. HIEROTHÆO EPISCOPO Segobiensi Carmen Sepulchrale.

Ex genere Hispanus *nascens, fuit* Astigis *vrna:*
Ast Hierothæus *post mihi nomen inest.*
Dimittens patriam, patriam mihi præbet Athenas;
Hîc Sophiæ mystes iura seuera dedi.
Tunc Pauli *inluxit clarum mihi dogma Magistri,*
Cuius amæna fide verba sacrata bibi.
Antistes gregem paui, sed lumine carens
In patriam repedans lucis abyssu fruor.
Christum demonstrans, tua prisca Secouia *cerno*
Mœnia; tuncque tui Præsulis onus amo.

Quam etiam opinionem sequitur *M. Ægidius Gonzal.* Regius Chronographus in *Theatr. Eccles. Tom.* 1. *fol* 532. à quo, & abs *Didaco Colmenares* amico meo eruditissimo, iam (proh dolor!) vita functo, *Catalogum Episcoporum Segobiensium*, subiiciemus.

CATALOGVS EPISCOPORVM, S. E. Segobiensis in Hispania ex Variis Scriptor.

I. S. HIEROTHÆVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis I. natione *Hispanus*, ex vrbe *Astigitana* oriundus, *Dionysij* Areopagitæ Magister, *S. Pauli* in fide Discipulus, Episcopus *Athenienfis*, post *Segobiensis* in Areuacis Hispaniæ, sanctitate mirabilis, cuius memoria ad Annum LXXI. 71.

II. PETRVS huius nominis I Episcopus Segobiensis II. interfuit consecrationi S. E. Toletanæ, & Concilio Toletano tempore Regis Recaredi Anno Domini D. LXXXIX. 589.

III. MINITIANVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis III. interfuit Concilio Gundemari Toletano, Anno DC. X. 610.

IV. ANSERICVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis IV. interfuit Conciliis IV. V. VI. VII. VIII. & IX. Toletanis ad Annum vsque Domini DC. LV. 655.

V. SINDVITVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis V. per Liberatum eius Diaconum, & Procuratorem interfuit Concilio X I. Toletano ad Annum DC. LXXV. 675.

VI. Deodatvs huius nominis I. Episcopus Segobiensis VI. Conciliis XII. XIII. XIV. & XV. Toletanis, interfuit, cuius memoria ad Annum vsque DC.LXXXVIII. durat. 688

VII. Decentivs huius nominis I. Episcopus Segobiensis VII. interfuit Concilio XVI. Toletano ad Annum DC. XCIII. Cuius tempore Gothorum finiuit Imperium in Hispania, & Sarracenis paruit, quorum insolentiam contuentes Christiani Reliquias, & Imagines Sanctorum in locis abditis absconderunt, inter quos Sacarvs Beneficiatus S. E. Segouiensis Imaginem Diuæ Virginis Deiparæ, quam hodie *De la* Fuencisla vocitant, in Ecclesia S. Ægidij occuluit hacce epigraphe:

D. SACARVS, BENEFICIATVS HVIVS
ALMÆ ECCLESIÆ SEGOVIENSIS.
HANC TVLIT IMAGINEM. BEATÆ
MARIÆ DE RVPE SVPRA
FONTES. VBI ERAT IN VIA. ET CVM
ALIIS ABSCONDIT IN ISTA ECCLESIA.
ERA. DCC. LII.
MISERA HISPANIA.

Post multa tempora vix in Nostris Chronicis nomen alicuius inuenitur Segouiensis Episcopi, vsque ad sequentem.

VIII. Ilderedvs huius nominis I. Episcopus Segouiensis VIII. qui in ripa fluminis Aratry donauit fundum Gundisaluo Legionensi Episcopo, eiusque Canonicis, ad Annum DCCCC. XL. 940.

IX. D. Petrvs huius nominis II. Episcopus Segouiensis IX. interfuit funeri Regis Alphonsi VI. Concilioque Lateranensi II. & Ouetensi, Apostolicam confirmationem Episcopatus, à Calixto II. Romano Pontifice obtinuit, Regiamque limitum assignationem ab Alfonso Raymundi obtinuit. Tutelarium SS. Fructus & fratrum lipsana asportauit. Cœnobium Cistercienſium S. Mariæ de Serra fundauit, & dotauit. Templumque Cathedralis Ecclesiæ construxit, tandem ad Domini Annum M.C.XLIX. decessit. 1149

X. D. Ioannes huius nominis I. Episcopus Segobiensis X. ex ipsa vrbe oriundus, ad Ecclesiam Toletanam, Anno M. C. LI. transfertur, quà obiit ad Annum M. C. LXVI. 1151

XI. D. Vincentivs huius nominis I. Episcopus Segobiensis XI. ab Alfonso Raymundi donariis acceptis, obiit Anno M. C. LVI. 1156

XII. D. Gvillelmvs huius nominis I. Episcopus Segobiensis XII. interfuit Synodo Prouinciali à Ioanne Toletano Metropolita, ad Segobiam indictæ Anno M. C L X V I. Eius memoria ad Annum M.C LXX. 1170

XIII. D. Gvndisalvvs huius nominis I. Episcopus Segobiensis XIII. Epistolam decretalem accepit à Clemente III. Pont. Max. quæ extat in Decretalib. lib. 2. titulo 21. vixit ad Annum M.C. XCII. 1192.

XIV. D. Gvterivs huius nominis I. Episcopus Segobiensis XIV. cognomento *Giron*, assensum præbuit Capitulo ad erectionem Cappellæ ad Annum M. C. XCV, quo obiit. 1195

XV. D. Gvndisalvvs huius hominis II. Episcopus Segobiensis XV. cognomento *Michael*, SSS. Trinitatis fratres collocauit in Suburbio, & alia plurima pro dignitatis honore stabiliuit, obiit Anno M. CC.XI. 1211

XVI. D. Gerardvs huius nominis I. Episcopus Segobiensis XVI. interfuit funeri Alfonsi VIII. & S Dominicum Patriarcham in fundatione S. Crucis adiuuit, obiit ad Annum M. CC. XXV. 1225

D. Lvpvs

XVII. D. LVPVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis XVII. cognomento *Haro*, datus fuit Gerardo mente destituto Coadiutor, post successor, obiit Anno M. CC. XXVII. sepelitur in Regno S. Benedicti Najarensi Cœnobio. 1227

XVIII. D. BERNARDVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis XVIII. ab Honorio III. Pont. Max. electus; suo tempore Cathedralis Ecclesia hoc die consecratur, Anno M CC. XXVIII. à Ioanne Cardinali Bisuntino Hispaniarum Legato, obiit Anno M. CC. XLVIII. 1248

XIX. D. RODERICVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis XIX. ex Decano Segobiensis Ecclesiæ electus, obiit Anno M. C C. XLIX. 1249

XX. D. RAYMVNDVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis XX. cognomento *Losana*, Segobiæ alumnus, & altor, cùm Regi Fernando III. à libellis, à secretis, & à confessionibus adesset, ad Hispalensem promotus sedem Anno M.CC.LIX. tandem Anno M.CC. LXXXVIII. obiit. 1259

XXI. D. F. MARTINVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis XXI. ex fratre Minorum alumnus, vario regimine obiit, Anno M. CC. LXV. 1265

XXII. D. FERDINANDVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis X XII. cognomento *Velasquez*, ex Canonico Segobiensi electus, XIII. Kalend. Februarij, Anno M. CC. LXXVII. Romæ decessit. 1277

XXIII. D. RODERICVS huius nominis II. Episcopus Segobiensis XXIII. cognomento *Tello*, post varia cum Alfonso, & Sanctio Regibus Castellæ dissidia, exul factus, Tarraconensem Sedem est assecutus, Anno M. CC.LXXXVIII. 1288

XXIV. D. BLASIVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis X XIV. ex ipsa oriundus, Ecclesiasticæ immunitatis vindex; obiit Anno M. CCC. 1300

XXV. D FERDINANDVS huius nominis II. Episcopus Segobiensis XXV. cognomento *Sarrazin*, Concilio apud Pennamfidelem interfuit, Bonifacij VIII. Pont. Max. diploma immunitatem Ecclesiasticam decernens, publicauit, & tandem Anno M. CCC. XVIII. decessit. 1318

XXVI. D. BENEDICTVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis XXVI. cognomento *Perez*, ex Archidiacono Segobiensi, obiit Anno M. CCC. XIX. 1319

XXVII. D. AMATVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis XXVII ex Archidiacono Septempublicensi, obiit Anno M. CCC. XX. 1320

XXVIII. D. PETRVS huius nominis III. Episcopus Segobiensis XXVIII. cognomento *Cuellar*, Synodum diœcesanam celebrauit, & Prouinciali Concilio interfuit, Anno M. CCC. L. deficit eius memoria. 1350

XXIX. D. BLASIVS huius nominis II. Episcopus Segobiensis XXIX. cognomento *Portugal*, vel à patria, vel à genere, obiit Anno M CCC. LIII. 1353

XXX. D. PETRVS huius nominis IV. Episcopus Segobiensis X XX. cognomento *Gudiel*, patriâ Toletanus, eius memoria ad Annum M. CCC. LIV. 1354

XXXI. D. F. GVNDISALVVS huius nominis III. Episcopus Segobiensis XXXI. Franciscanæ familiæ alumnus, obiit Anno M.CCC. LVIII. 1358

XXXII. D. IOANNES huius nominis II. Episcopus Segobiensis XXXII. cognomento *Luzero*, ex sede Salmantina translatus, anniuersariam

SS. Dei-Genitricis Conceptionis Purissimæ festiuitatem, à Gerardo Canonico antea firmatam, confirmauit, Anno M.CCC.LXII. 1362

XXXIII. D. MARTINVS huius nominis II. Episcopus Segobiensis XXXIII. cognomento *Cande*, cuius memoria ad Annum M.CCC.LXVII. 1367

XXXIV. D. IOANNES huius nominis III. Episcopus Segobiensis XXXIV. cognomento *Sierra*, Doctorum Doctor appellatus, Diœcesana Synodo celebratâ, XIV. Kalend. Martij Anno M. CCC. LXXIV. decessit. 1374

XXXV. D. GVNDISALVVS huius nominis IV. Episcopus Segobiensis XXXV. ex Catalogo Antistitum extractus, eius memoria ad Annum M.CCC.LXXV. 1375

XXXVI. D. HVGO huius nominis I. Episcopus Segobiensis XXXVI. cognomento de Alemania, cuius extinguitur notitia Anno M.CCC LXXIX. 1379

XXXVII. D. GVNDISALVVS huius nominis V. Episcopus Segobiensis XXXVII. cognomento *Aquilar* eius memoria ad Annum M CCC. LXXX. 1380

XXXVIII. D. IOANNES huius nominis IV. Episcopus Segobiensis XXXVIII. cognomento *Serrano*, ex Priore Guadalupensi, ad Seguntinam Sedem promotus Anno M. CCC XC. fuit. 1390

XXXIX. D. GVNDISALVVS huius nominis VI. Episcopus Segobiensis XXXIX. cognomento *Gonzalez de Bustamante*, obiit Anno M.CCC XCII. 1392

XL. D. ALFONSVS huius nominis I Episcopus Segobiensis XL. cognomento *de Frias*, Imaginem Deiparæ ad pagum Nieua. ... Ann. M.CCC.XCII. 1392

XLI. D. ALFONSVS huius nominis II. Episcopus Segobiensis XLI. cognomento *Correa* Lusitanus, Ioannis I. Castellæ, & eius vxoris Beatricis Cancellarius, ex Igeditano Præsule in Portugallia, obiit Anno M.CCC. XCVII. 1397

XLII. D. IOANNES huius nominis V. Episcopus Segobiensis XLII. cognomento *Vasquez de Zepeda*, à patriâ *Tordesillas* vulgariter nuncupatus, Exlegatus, seu Orator Regis Castellæ ad Pontificem Romanum, obiit Anno M.CCCC. XXXVII. 1437

XLIII. D.F. LVPVS huius nominis II Episcopus Segobiensis XLIII. cognomento *Barrientos*, ex Dominicana familia, & Ioannis II. Regis à Cōfessionibus, post ad Abulensem Sedem Anno M.CCCC. XLII. inde ad Conchensem translatus, tandem Anno M. CCCC. LXIX è vita discessit. 1442

XLIV. D. IOANNES huius nominis VI Episcopus Segobiensis XLIV. cognomento *Cervantes*, S. R. E Cardinalis ex Abulensi, post ad Hispalensem translatus Anno M.CCCC.XLIX. Obiit ibidem. 1449

XLV. D. LVDOVICVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis XLV. cognomento *Osorio de Acuña*. Postea ad Cathedralem Sedem Burgensem Anno M. CCCC.LVII. translatus, obiit Anno M. CCCC. XCVI. 1457

LXVI. D. FERNANDVS huius nominis III. Episcopus Segobiensis XLVI. cognomento *Lopez de Villalscusa*, ex Thesaurario Segobiensi Archicapellanus Regius, & Consiliarius, obiit Idibus Iunij Anno M. CCCC. LX. 1460

XLVII. D. IOANNES huius nominis VII Episcopus Segobiensis XLVII. cognomento *Arias Davila*, ex Collega B. Bartholomæi apud Salmanticam. Sacra SS. Fructus, & Sociorum fratrum Segobiensium Tutelarium pignora, diù occulta quæsiuit, feliciter inuenit, & religiosè collocauit. Tres Synodos diuersis temporibus celebrauit, Romam

Romam litium causâ adiens, ibidem è viuis discessit V. Kal. Nouembr. Anno M.CCCC. XCVII & ad Cathedralem transfertur. 1497

XLVIII. D. IOANNES huius nominis VIII. Episcopus Segobiensis XLVIII. cognomento *Arias del Villar*, ex Decano Hispalensi, & Legato ad Regem Carolum VIII. Galliæ, nec non Episcopo Ouetensi: Cancellariæ Vallisoletanæ Præses vnà cum Episcopatu, obiit Anno M. D. I. 1501

XLIX. D. IOANNES huius nominis IX. Episcopus Segobiensis XLIX. cognomento *Ruiz de Medina*, ex Asturicensi, Pacensi, & Carthaginensi Sedibus euocatus, obiit Anno M. D. VII. 1507

L. D. FRIDERICVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis L. cognomento *Portugal*, è Regia Lusitanorum Regum stirpe. Fuerat primùm Calagurritanus Episcopus, deinde ex Segobiensi ad Seguntinam Sedem translatus Anno M. D. XII. demùm ad Cæsaraugustanam in Aragonia Proregis titulo, obiit VIII. Idus Februarij, Anno M. D. XXXIX. 1539

LI. D. DIDACVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis LI. cognomento *de Ribera*, patriâ Toletanus. Hic prima noui Templi Cathedralis fundamenta posuit Anno M. D. XXV. obiit M. D. XLIII. 1543

LII. D. ANTONIVS huius nominis I. Episcupus Segobiensis LII. cognomento *Ramirez de Haro*, ex Episcopo Auriensi, Ciuitatensis, & Calaguritanus, ac denique Segobiensis, obiit Burgis Anno M. D. XLIX. 1549

LIII. D. GASPAR huius nominis I. Episcopus Segobiensis LIII. cognomento *Zuñiga* & *Auellaneda*, Comitum *de Miranda* filius, S.R.E. Cardinalis, Concilio Tridentino interfuit, ad Compostellanam Anno M. D. LVIII. translatus, postea ad Hispalensem Metropolim, tandem vitam exuit, Anno M. D. LXXI. 1558

LIV. D. F. FRANCISCVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis LIV. cognomento *Benauides*, ex Ieronymianorum ordine primùm Carthaginis ad Indos Præsul, post Mindoniensis, denique ex Segobiensi ad Sedem Giennensem translatus Anno M. D. LIX. & obiit Idibus Maij Anno Domini M. D. LX. 1560

LV. D. MARTINVS huius nominis II. Episcopus Segobiensis LV. cognomento *Perez de Ayala*, Iacobeæ Religionis alumnus, primùm Accitanus Pontifex, post ad Valentinam Metropolim promotus Anno M. D. LXIV. interfuit Concilio Tridentino, & Segobiam reuersus, ibidem seminarium instituit, Synodum diœcesanam habuit, obiit Valentiæ Anno M. D. LXVI. 1564

LVI. D. DIDACVS huius nominis II. Episcopus Segobiensis LVI. cognomento *Couarrubias*, & *Leyua*, patriâ Toletanus, omnimodâ eruditione clarissimus, ex Auditore Granatensis Cancellariæ, S. Dominici apud Indos Metropolita, post Episcopus Ciuitatensis, inde Segobiensis, Synodum diœcesanam congregauit, Hispaniarum Præses constitutus, demùm ad Conchensem Ecclesiam translatus, tandem obiit V. Kalend. Octobr. Anno M. D. LXXVII. 1577 De eo Aubertus Myræus in Bibliothec. Eccles. Tom. 2. fol. 240. c. 219. aliqua concinnauit encomia, eumque singulare Hispaniæ ornamentum fuisse dixit. Iacet in Segobiensi Cathedrali Basilica, illustri tumulo, cum hoc epitaphio.

ILLVSTRISSIMVS DOMINVS DOMINVS. DIDACVS DE COVVARRVVIAS ALEYVA. HISPANIARVM PRÆSES SVB PHILIPPO II. HVIVS S. E. SEGOBIENSIS EPISCOPVS.
H. S. E.
OBIIT. V. KAL. OCTOBRIS. ANNO DOMINI. M. D. LXXVII. AETATIS SVÆ LXVI.

LVII. D. GREGORIVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis LVII. cognomento *Gallo*, patria Burgensis, Theologus, & concionator insignis, Salmanticensium Scholarium Magister, ad hanc sedem ex Oroliensi in Valentino Regno sublimatus, VII. Kalend. Octobris, Anno M. D. LXXVIII. decessit. 1578

LVIII. D. LVDOVICVS huius nominis II. Episcopus Segobiensis LVIII. cognomento *Tello Maldonado*, patria Hispalensis, Iurisprudentiæ peritissimus, apud Salmanticam Collegij Ouetensis alumnus; Cordubensis diœcesis Ordinarius Iudex, post Valleloletanæ Cancellariæ Auditor, deinde Regius Consiliarius, religione & pietate insignis III. Idus Iunij Anno Domini M. D. LXXXI. moritur, & in Primario Templo Segobiensi sepelitur sub illustri tumulo, & sequenti epitaphio: 1581

HIC IACET LVDOVICVS TELLO MALDONADO. EPISCOPVS SEGOBIENSIS. VIR INTEGERRIM. RELIGIONE. PIETATE. ET LITERIS. INSIGNIS. OBIIT. XI. IVN. ANN. M. D. LXXXI. ÆTATIS. SVÆ. LXIII.

LIX. D. ANDREAS huius nominis I. Episcopus Segobiensis LIX. cognomento *Cabrera*, & *Bobadilla*, ex Comitibus de Chinchon Segobiæ natus, egregius Theologus, ex Abbate Alcalæ-Regiæ in Bætica inauguratus, postquam Synodum diœcesanam congregasset ad Metropolitanam Cæsaraugustanam Sedem Anno M. D. LXXXVII. translatus, & Prorex Aragonensium factus obiit Anno M. D. XCII. Die VII. Kalend. Septembris. 1587

LX. D. FRANCISCVS huius nominis II. Episcopus Segobiensis LX. cognomento *Reibera*, & *Onando*, ex Castro Cereris in Extremadura oriundus, Alcantarensis Ordinis alumnus, in Supremo Fidei Senatu Censor, bimestri consumptus est XVII. Kal. Octobris, Anno M. D. LXXXVII. sepultusque in Templo Cathedrali hoc epitaphio. 1587

D. O. M.
D. FRANCISCVS DE RIBERA. ET OVANDO. OLIM SVPREMO RERVM FIDEI SENATV CENSOR. POSTEA HVIVS S. ECCLESIÆ SEGOBIENS. EPISCOPVS.
H. S. E.
OBIIT XVI. KAL. OCTOBRIS. ANN. M. D. LXXXVII.

LXI. D. ANDREAS huius nominis II. Episcopus Segobiensis LXI. cognomento Pacheco, genere nobilis, literis nobilior, virtute nobilissimus, Complutensis Theologus, & Abbas: Synodum diœcesanam celebrauit, post modum ad Conchensem Ecclesiam Anno M. DC. I. promotus, & recusatis Burgensi, Compostellano, & Hispalensi Archiepiscopatibus, Senatus Fidei supremus Præses constitutus, 1601

constitutus, & Indiarum Patriarcha, Obiit Madridij Anno M.DC. XXVI.

LXII. D. Maximilianus huius nominis I. Episcopus Segobiensis LXII. cognomento *de Austria*, ex Abbate Alcalæ Regalis in Bætica, Gaditanus Antistes, ex Segobiensi ad Compostellanam Metropoliticam Sedem translatus Anno M. DC. III. Denique sum- 1603
mum diem obiit Anno Domini M. DC. XIV.

LXIII. D. Petrus huius nominis V. Episcopus Segobiensis LXIII. cognomento *de Castro*, & *Nero*, ex Parocho Lancaitensi in diœcesi Abulensi, apud Salmanticam Collegij Maioris Conchensis alumnus, post Canonicus Abulensis, deinde Toletanus, hinc Lucensis in Gallæcia Præsul: in Segobiensi Synodum congregauit. Sedem ad Valentinam renunciatus ante electionem Obiit Die XXVIII.
Octobris, Anno M.DC.XI. 1611

LXIV. D. Antonius huius nominis II. Episcopus Segobiensis LXIV. cognomento *Idiaquez Manrrique*, ex Canonico, & Archidiacono Segobiensi Ciuitatensis Ecclesiæ Præsul; B. Virginis Mariæ imaginem, quam *de la Fuencisla* vocitant, è veteri Eremitorio, ad nouum & splendidum Templum solemnibus, celebratissimisque encæniis transtulit. Tandem XV. Kalendas Decembris Anno M.DC. XV. obiit, Cuius corpus in Sacello Parœciali Cathedralis Basilicæ,
illustri tumulo, & sequenti epitaphio iacet. 1615

D. ANTONIVS IDIAQVEZ MANRRIQVE. PIETATE. LITERIS. ET GENERE ILLVSTRIS. EX CANONICO. ARCHIDIACONOQVE SEGOBIENSI. CREATVS EPISCOPVS CIVITATENSIS. INDE SEGOBIENSIS. IN HOC SACELLO DOTATION. AMPLISSIM. DECORATO. VNA CVM PARENTIBVS REQVIESCIT. OBIIT. XV. KAL. DECEMBR. ANN. M. DC. XV.

LXV. D. Ioannes huius nominis X. Episcopus Segobiensis LXV. cognomento *Vigil de Quiñones*, ex Ouetensi diœcesi oriundus, Iurisprudentiæ Professor, S. Pelagij apud Salmanticenses Collega, deinde apud Vallesoletanos S. Crucis alumnus, ibidem Fidei Censor, post ad supremum S. Inquisitionis tribunal Senator constitutus, Episcopusque Vallesoletanus consecratus, tandem Segobiæ obiit Kalendas Septembris Anno M. DC. XVII. Sepultus in Cathedrali
Ecclesia, postmodum ad Ouetensem vrbem translatus. 1617

LXVI. D. Alfonsus huius nominis III. Episcopus Segobiensis LXVI. cognomento *Marquez de Prado*, patriâ Spinarensis, diœcesis Segobiensis, ex D. Bartholomæi Maiori Collegio, Canonicus Conchensis, & Fidei in Tribunali Barcinonensi, ac postmodum in Supremo Senatu Censor. Inde Episcopus Dertosanus in Cathalonia consecratus, diœcesanâ Synodo habitâ, dùm religionis zelo, ex Templo siccarios eijcere conatur, plumbeis glandulis sclopeto expetitur, penè ad miraculum liberatus, ad Carthaginensem Sedem, inde ad Segouiensem promotus, dum Synodum diœcesanam celebrare parat, fato interceptus occubuit VII. Idus Nouembris Anno M. DC. XXI. & in Cathedrali sepultus iacet, hoc 1621
epitaphio.

D. ALFONSVS

D. ALFONSVS MARQVEZ DE PRADO. IN SVPREMO FIDEI SENATV CENSOR. OB PRÆCLARAMERITA IAM EPISCOPVS DERTVSENSIS. ET CARTHAGINENSIS. ET TANDEM. H. S. E. SEGOBIENSIS. PIETATE. LITERIS. ET GENERE CLARVS. IVSTITIÆ PROPVGNATOR ACERRIM.
H. S. E.
OBIIT. XVII. NOVEMBRIS. ANNO. M. DC. XXI.

LXVII. D. F. INIGVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis LXVII. cognomento *de Brizuela*, patria Medina-Campestrensis, ex Prædicatorum ordine, Archiducis Austriæ Alberti à confessionibus, & recusato Archiepiscopatu Cameracensi in Flandria, Segobiensem Sedem admisit, quâ in supremum Flandriæ Præsidem electus, hocce neqnaquam munus acceptare voluit, nisi Episcopatum dimitteret, propter oneris Præsulatus residentiam. Denique sedem renuntians Anno M. DC. XXIII. munus Præsidentis exercuit ad Annum M. DC. XXIX. quo è vita discessit. 1613

LXVIII. D. MELCHIOR huius nominis I. Episcopus Segobiensis LXVIII. cognomento *Moscoso*, ex nobili Comitum de Altamira stirpe natus, ex Canonico Conchensi, & Archidiacono Alarconensi, à cortinis & Oratorio Regis Catholici Minister, & Regum Nouorum in Ecclesia Toletana Archicapellanus. Dimisit Episcopatum, vt habitum Carthusianorum indueret, sed morte præuentus, opus adimpelre non potuit, Annno M.DC. XXXII. 1632

LXIX. D. MENDVS huius nominis I. Episcopus Segobiensis LXIX. cognomento *Benauides*, ex Comitum S. Stephani illustri progenie oriundus. in Cancellaria Vallesoletana Auditor, & cum stemmate Iacobæo in Regali Ordinum Senatu fisci Patronus, post Senator integerrimus, deinde Supremi S. Inquisitionis Consilij Censor, Granatensis Cancellariæ Præses, & Abbas Arucciranus, ex Segobiensi Sede Anno M. DC. XL. ad Carthaginensem translatus, qui â Anno M.DC.XLIV. diem clausit extremum. 1640

LXX. D. F. PETRVS huius nominis V I. Episcopus Segobiensis LXX. cognomento *Tapia*, ex Prædicatorum ordine alumnus, in quo insignis literis, pietate, & sanctissimis moribus excelluit, post Segobiensem Sedem ad Seguntinam Anno M. DC. XLIV. translatus est, deinde ad Cordubensem, & tandem ad Metropoliticam Hispalensem, cuius onera adhuc sustinet infatigatus Vir Apostolicus. 1644

LXXI. D. PETRVS huius nominis V I I. Episcopus Segobiensis LXXI. cognomento *Neyla*, ex Ordine Militari Calatrauensi alumnus, Iudex Monarchiæ Regni Siciliæ, & Proregum Consultor, Italiæ Regens, Archiepiscopus Panormitanus, Obiit Segobiæ Anno M. DC. XLVIII. 1648

LXXII. D. F. FRANCISCVS huius nominis III. Episcopus Segobiensis LXXII. cognomento *Arauxo*, ex Ordine Prædicatorum, celebris literis, & pietate adhuc viuit.

Hactenus S. E. Segobiensis Præsulum Catalogus, quorum nomina, actiones, & munera recensuimus, vt cunctis innotescat, quantis hæc Ecclesia illustretur Episcopis. De eis scripsere per Synopsin Didacus Colmenares in Histor. Segob. per tot. & fol. 645. M. Ægidius Gonzalez Dauila Regius Chronograph. in Theatr. Eccles. Castell. Tom. 1. fol. 532.

DECIMO-

DECIMO-SEXTO
Kal. Augusti.
DIES XVII.

A. *Apud* Gerundam *Hispaniæ in Ecclesia Parachiali Oppidi* Celranensis *Depositio* S. Sixti *Martyris, qui imperante Diocletiano, sub Daciano Præside ad martyrij coronam properauit strenuus.*

B. Carthagine Spartariâ *Hispaniæ* SS. Sperati, Natalis, Cyrini, Donatæ, Secundæ, Bessiæ, *& aliorum sociorum qui à Saturnino Proconsule propter fidei confessionem apprehensi, carcerali fragore damnati tandiu fuere, donec mucronis ictui iugulati ceruices Domino feliciter obtulerunt.*

NOTÆ.

Anctus Sixtus *Martyr Gerũdensis.*] De eo vnà cum S. Eovaldo supra *Tom.* 3. *Die VII. Maij* egimus ex relatione Antonij Vincentij Domenec *Histor. SS. Cathalon. lib.* 1. *fol.* 42. *col.* 2. vbi etiam de eorum passione, & sanctorum vtrinsque pignorum *Inuentione*, & *Translatione* differuimus: quam & Philippus Ferrar. in *Catalog. General. SS. Die VII. Maij fol.* 186. hac clausulâ: *Apud* Gerundam *in Hispania SS. Martyrum* Eovaldi, & Sixti *sub Daciano.* Et in *Notula* prosequitur: *Horum* Corpora Celrani *pago territorij, seu diœcesis* Gerundensis *asseruantur, & coluntur.* Eorum Acta supra dedimus, & nunc dabimus desumpta ex MS. Codice in eorum Ecclesia conseruato, huiusmodi: Scriptores.

ACTA PASSIONIS S. SIXTI Martyris & eius Inuentionis, & Translationis Pignorum sacrorum. Ex Antonio Vincentio, Domenec, & MS. Codice peruetusto.

Incipit in Nomine Domini, & Seruatoris Nostri Iesv-Christi Legenda Inventionis Corporum Sanctorum Eovaldi, & Sixti Martyrum *Hispanorum*, qui passi sunt sub *Daciano* Præside, vt ab antiquis temporibus scripta est, quam in honorem Dei, & gloriam Sanctorum, in hunc codicem transtulimus, ex antiquo Gothico, ne memoria deperiret, & in futuris seculis, quid de illorum veneratione accepimus, cognoscatur. Præfatio.

Fideles corpora Martyrũ abscondebant.

TEMPORE *quo Dacianus crudeliter fideles in* Hispania *persequebatur, & cruciatibus diris illorum vitas perdebat, multa Sanctorum* CORPORA *Martyrum in locis abditis à Christianis sepulta sunt, vt vix de eorum exuuiis penitùs sciretur quousque Deus illas ad sui gloriam,& fidei exaltationem paulatim mirabiliter propalauit. Quod & euenit in* INVENTIONE *Corporum* SS. EOVALDI, & SIXTI *Martyrum, quæ hac ordine detegere dignatus est.*

Angelus apparet Agricolæ.

ERAT *igitur in Oppido* CELRAN *quidam Agricola honoratus, iustus, & timens Deum, qui inter alia virtutum insignia, quotidie Missam deuotè audiebat. Euenit si quidem, vt quadam nocte in somnis, Dei illi Angelus apparuit, cui nominatim dixit*: Serue Dei, accede ad vineam quam in loco *Valtorta*, iuxta Ecclesiam B. Virginis, & Martyris *Teda* habes, & ibidem Duo CORPORA inuenies Sanctorum, qui martyrium passi sunt pro fide D. N. IESV-CHRISTI, vbi propter *Daciani* tyrannidem illa fideles illic condiderunt. *His vocibus seruus Dei stupefactus, & à somno excitatus, primo diluculo è lecto surgens, vt visionem nocturnam examinaret, ad Ecclesiam properatò deuenit, sicut mos illi erat, & Beata* MARIÆ *Virginis Missam celebrari disponit, vt Deus precibus suæ sanctissima Matris de hoc in somno eliceret veritatem.*

Agricola vidit in vinea lumen.

NOCTE *superueniente ad vineam accessit, vbi Orationi intendens, cùm in illa per aliquot temporis perseuerasset, vidit in angulo vineæ super cumulum veprium, & ruborum tantum luminis fulgorem, vt conuicinos agros, & oppida lux repleret cælestis. Quâ visione lætus, gratias Deo egit, ex eo quod tale meruit respicere, & mane facta, iterum ad Ecclesiam deuenit, & auditâ de Spiritu-Sancto Missâ, iterum de nocte vineam repedauit, vbi secundò lumen intuens, & sic tertio, audito de Sanctissima Trinitate sacrificio, eadem lumina oculatus inuenit, quo visa, cum ligone, & aliis ferramentis agriculturæ ad vineam peruenit, & combustis rubis, & spinetis, aggerem lapidum occupantibus fodere incepit, & illico capsam ligneam inuenit,tali arte clausam,vt nulla,in ea,scissura cognosceretur.*

Capsas ligneas inuenit.

POSTEA *iterum laborare prosequitur, & protinus aliam similem capsam detexit. Quo thesauro inuento Sacrista Ecclesiæ Oppidi de* CELRAN, *omnia quæ euenerant, aperuit. Qui ad Episcopum* Gerundensem *accedens, eadem, vt ab Agricola acceperat, pro Sanctorum manifestauit honore. Episcopus relata prudenter pensans, & factâ inquisitione, ad locum Inuentionis capsarum cum Clero, & Capitulo suæ Ecclesiæ deuenit, & acceptis capsis reuerenter, cum hymnorum cantu maxima ad* Gerundam *reuersi sunt.*

Immobiles factæ sunt.

SED, *Domino aliter disponente, cùm ad riuulum, qui Parœchias Oppidi de* CELRAN, & Compdora *disterminat,* Corpora *Sanctarum peruenissent, ita sunt immobilia facta, vt nequaquam eminus pergere visa sint. Hoc visa miraculo, Episcopus, qui Dei voluntatem agnouit, Reliquias in Ecclesia* Celranensi *deposuit. Quo facto præcepit, vt omnes tàm Ecclesiastici, quam Seculares à Deo peterent, vt Sanctorum Nomina illis manifestaret; & oratione factâ, vnaquæque capsa per se aperta est, quo omnis populus* Corpora *vidit Sanctarum, in quarum vna Sanctus* EOVALDVS Martyr, *in alia* S. SIXTVS Martyr *legebatur: & protinus capsa per se, vt prius, clausæ sunt. Tunc Episcopus duas erexit Aras, & in vnaquaque Carpus vnius Sancti Martyris conlocauit vt ad ea populi deuotâ mente oraturi accederent.*

Ara pro collocatione capsarum erigitur.

HORVM *Inuentio, & Translatio Sanctorum* Corporum, *statim per circumiacentes populos diuulgata est, & ex tunc quotannis tantus, & ingens Oppidanorum concursus ad locum illum, quo capsæ cum Reliquiis Sanctorum Martyrum collocatæ sunt, fieri solet, vt vix tantam capiat Ecclesia ambitus* C[illegible] *multitudinem. Innumera sunt quotidie miracula, quæ Deus interuentu Sanctorum suorum dignatus est operari, quarum numerum ipse qui eos honore sanctitatis candecarauit, & è veprium, & lapidum densitate, ad locum honorabilem, mirabiliter sublimauit, tantum scire valebit.*

Oppidanorum deuotio.

POST

Post hæc Codex MS. aliquot S. Eovaldi miracula refert, quæ & Nos dedimus supra *d. Tom. 3. Die VII. Maij.* eaque hic non subiungimus, quia haut quaquam huic Nostro Martyri conueniunt. De *Genere* passionis, & *Tempore*, quo agonem compleuit S. Sixtus, altum silentium in Actis MSS. De Die vero festiuitatis apud *Cebranenses*, mentio est apud *Domenec*, qui eius Sancti Martyris nomen in Missæ collectis pronuntiari asserit.

Sancti Speratus, Natalius, Cyrinus, Donata, Secunda, & Bassia *Martyres Carthaginenses in Hispania.*] Adhuc circa horum sanctorum locum palæstræ singulare certamen literarium cum Eminentissimo *Baronio*, Ecclesiasticæ eruditionis Magistro habere compellimur. Quia cùm fere omnes Scriptores hos Martyres Carthagine absque consignatione Prouinciæ occubuisse fateantur, & Nostratibus opinio communis fuerit, & sit, eos agonizasse apud Carthaginem *Hispaniæ*; Eminentissimus Purpuratus in *Not. ad Roman. Martyrolog. h. d. lit. B.* Nostrorum respuens sententiam, eos hallucinasse contendit, motus hymni carmine *S. Isidori* relato in *Breuiario Toletano* in festo S. Sperati & Sociorum, hac serie : B. *Baronij lapsus.*

Hunc vrbs præpollens Africa
Carthago *seruat Martyrem:*

Sed saluâ tanti calami pace, proculdubio conseruanda est opinio Nostratum; quia si *Baronius* sequentia eiusdem hymni carmina perpendisset, suum errorem prorsus euitasset; prosequitur enim *Isidorus.* *Baronio fit satis.*

Amplectiturque Occiduus
Christo dicatus Populus *Id est Hispania.*
Floret eximiis eius
Hic tumulus virtutibus,
Et passionis gloriam
Amplificant miracula.
Hic sacris cum sodalibus
Dum cogitur ad victimam,
Negauit se se fortiter
Thura libanda Idolis.

Sensus enim carminum est, quod *Vrbs* Carthago *Africa seruat* (per translationem sacrorum pignorum) *S. Martyrem, quem amplectitur* (per martyrium) *Populus Occiduus, id est* Hispania, *vbi floret eximiis virtutibus eius tumulus, & vbi miracula amplificant gloriam passionis eius.* Nam hic, id est in *Hispania*, dùm cogitur ad *victimam cum Sodalibus, negauit constanter esse libanda Idolis thura* Aduerbium enim Hic respicit vniuersaliter vltimam partem orationis antecedentis, & cùm ea fuerit in carmine *Isidoriano*, Occiduus Populus, hoc est Hispania, sequentia Aduerbia Hic *tumulus*: Hic *sacris cum sodalibus*, ad *Hispaniam* referenda sunt, tanquam ad partem vltimam carminis, & *Hymni Isidoriani.* His sic cum Cæsare decertatis, ad Scriptores venio, qui de Nostris SS. Martyribus memoriam egere. Hinc post Martyrologia *Bedæ*, *Vsuardi*, *Adonis*, & recentiorum, de eis etiam Romanum *Baronij*; Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* Hispanum MS. *P. Higuera*; Italum *Constant. Felicij*, & aliorum. Ex Nostris Marineus Sicul. *de Reb. Hispan. lib. 5. fol. 339.* P. Ioannes Marieta *Hist. SS. Hispan. lib. 2. c. 73.* D. Sanctius Dauila *de Venerat. Relig. lib. 3. c. 8. fol. 294.* D. Francisc. Cascales *Histor. Carthagin. Discurs. fin. c. 6.* P. Vargas *Histor. Hortens.* §. 2. Breuiarium Antiquum *Hispalense*, vbi Acta vnicâ Lectione comprehensa *fol. 203.* Ex alienis Maurolycus in *Martyrolog. h. d.* & Petrus Cabilonensis in *Topograph. SS. verb.* Carthago Noua *Hymni verus sensus.* *Martyrologia.* *Scriptores.*

Mart. Hisp. Iulius. V 2 *fol 99.*

fol. 99. Protsus à vera *Chorographiâ* palæstræ Sanctorum horum Martyrum deuiauit Philippus Ferrar. *in Catalog. General. SS. Die* 19. *Iul. fol.* 297. eùm apud CORDVBAM passos *SS.* Martyres, *Gallesini* auctoritate, contendit; quia *Galesinius* Nostros Martyres, quos hic appingimus verè apud *Carthaginem* passos, non apud *Cordubam* scriptum reliquit, vt patet ex eius Martyrolog *h. d. fol.* 101. SPERATVS autem, & socij, quos *Cordubæ* veneratos affirmat idem Gallesinus *Die XIX. Iulij fol.* 102. non quòd *Cordubæ* coronatos, sed quòd ibidem fuisse cultos dixisse credendum est. Eorum ACTA ex *Breuiario* vetustissimo *Hispalensi* dabimus.

ACTA SS. SPERATI, NATALII, Cyrini, Donatæ, Secundæ, & Bassiæ Martyrum Carthaginensium in Hispania, ex Hymno Isidoriano, & Breuiariis vetustissimis Hispalensi, & aliarum Ecclesiarum Hispaniæ.

Ciues Carthaginis Nouæ.

SPERATVS, NATALIVS, CYRINVS, DONATA, SECVNDA, & BASSIA *Ciues* Carthaginis Spartariæ *in* Hispania, *Christi fidem tenentes, & sub* Crucis *signaculo militantes, à* Saturnino *Romanorum in* Hispania *Proconsule ad eius tribunal propter Christi confessionem adducti sunt; quos* Saturninus *talibus verbis adloquitur*: Potestis indulgentiam ab Imperatoribus Nostris promereri, si Deorum Nostrorum ceremonias obseruaueritis. S. SPERATVS *dixit*: Nunquam male gessisse conscij sumus; iniquitati opem, atque assensum non præbuimus; nulli vnquàm maledixisse recolimus; sed male tractati, ac lacessiti Deo gratias semper egimus, orantes pro malefactoribus; & ista norma ab Imperatore Nostro nobis tradita est. S. CYRINVS *dixit*: Non te à nobis aliud oportet audire Proconsul, nisi ea, que socius Noster SPERATVS confessus est. *Cuius verbis* S. DONATA *sua quoque mentis conceptum adiecit*: Honorem Cæsari, quia Deus præcipit, reddimus, timorem autem, & cultum Christo præstamus. *Sancta quoque* BASSIA *sic est loquuta*: Hoc meditabitur cor meum semper, & labia mea pronuntiabunt, quia Christiana sum. S. SECVNDA *subinde dixit*: Ego quoque sum Christiana, & à professione sociorum meorum nunquam recedam. *Tunc* Saturninus *videns eos tàm constantes, & fortes sententiam dedit, dicens*: SPERATVM, NATALIVM, CYRINVM, DONATAM, SECVNDAM, BASSIAM, & omnes, qui Christi ritum professi sunt, gladio placet interire. *Tunc* SPERATVS *dixit*: Deo gratias. NATALIVS *dixit*: Hodie in cælo Martyres sumus, Deo gratias. *Proconsul vero iussit Sanctos decollari, scilicet*: SPERATVM, NATALIVM, CYRINVM, BETVRIVM, FELICEM, AQVILINVM, LETARIVM, IANVARIVM, GENEROSAM, BASSIAM, DONATAM, & SECVNDINAM, *qui latentes ad locum martyrij venientes, beatas animas Domino tradiderunt, Die* XVI. Kalendas Augusti, *Anno Domini* CC. XC. *vel circiter. Postmodum sacra pignora* SPERATI *in Africam translata fuere, deinde ex Africa Galliam transuecta, & Lugduni in Basilica S. Ioannis Baptistæ honorificè fuere condita.*

Capiuntur.

Damnantur.

Coronantur.

Hactenus ACTA, quæ ad SS. Martyrum memoriam conseruauit officium *Hispanica* Ecclesiæ in *Breuiariis* Antiquis, & in *Toletano* secundum regulam *S. Isidori* iste Hymnus.

SPERATI

SPERATI Sancti Martyris
Palmam virtutis inclytam
Alternis inuicem choris,
Hymnis canamus mysticis.
Hunc vrbs præpollens Africa
Carthago *seruat Martyrem*
Amplectitúrque Occiduus
Christo dicatus Populus.
Floret eximiis eius
Hic tumulus virtutibus,
Et passionis gloriam
Amplificant miracula.
Hic sacris cum sodalibus
Dum cogitur ad victimam,
Negauit sese fortiter
Thura libanda Idolis.

Exclamat namque protinùs
Christi minister ego sum;
Quosque videtis Socios
Tales adesse credite.
His dictis Præsul impius
Commotus irâ insaniæ;
Ferire iubet gladio
Colla piorum Martyrum:
Post hoc tropheum fidei
Euolauerunt animæ
Petentes Patris solium;
Pares coronas capiunt.
Sicque gerentes stigmata
Christi in carne propria;
Conformes facti sunt Christò
Cælesti regno, & præmio.

Quatenus ad *Translationem* S. SPERATI Hispaniâ Africam constat ex Hymno *Carm.* 2. ibi: *Hunc* (SPERATVM) *Vrbs præpollens Africa Carthago seruat Martyrem*, per Translationem scilicet, vt supra diximus. *Transfertur Corpus S. Sperati Africam.*

CIRCA secundam *Translationem* Africâ *Lugdunum* Galliæ, testes sunt Martyrolog. Rom. *h.d.* & Ado Viennens. in *Chron. Ann* 806. Sigebert. Gemblacens. *in Chron. Ann.* 802. Baron. *Annal. Eccles. Tom.* 9. *Ann.* 808. *n.*46. Amicus Andreas Saussay *in Martyrolog. Gallic. Tom.* 2. *Die X. Nouembr. in Supplement. fol.* 1194. *Post Lugdunum Galliæ.*

DECIMO-QVINTO
Kal. Augusti.
DIES XVIII.

A. Amphilochij *in Gallacia Hispaniæ* S. MARGARITÆ; *siue, vt aliis,* MARINÆ *Virginis & Martyris, quæ cum aliis octo Sororibus adelphis sanctissimis Virginibus*, Belcagiam *patriam*, & C. Attilium, *patrem*, *Numine disponente, desereret, Amphilochium aduenit, vbi ab Olybrio Præside propter fidem Catholicam apprehensa, post deuictos signo Salutiferæ* CRVCIS *diaboli in forma draconis aspectus, & Præsidis in specie dæmonis conspectus, continuatione cæsa terri-*

bili, & per varios cruciatuum, lampadum, ligaminum, verberum, & facium agones exercita, ad palmas martyrij, & virginitatis alacri ſtrenuitate cucurrit.

Br Carthagine *Spartariâ* S. GVDENIS *Virginis, & Martyris, quæ ob Chriſti Sponſi fidem à* Ruffino *Præſide comprehenſa, & quater in equulei machina, dilaniata, & extenſa, vngulis ferreis lacerata, poſtmodúmque carcerali cuſtodiâ diutiſſime áfflicta, tandiu ſeceſſit, quouſque mucrone iugulata, ad gloriam repromiſſionis Martyr inuicta peruenit.*

C. BRIXIÆ *in Italia* S. PHILASTRII *Hiſpani, & ipſius vrbis Epiſcopi, qui doctrina conſpicuus, & virtutibus imbutus, ſic hiſce armis Arianorum errores compeſcuit, ſectarios ex diœceſi decertator fugauit acerrimus, vt ab ipſis comprehenſus, & cruci affixus, aliquantulum ſiſteretur; demum miraculis clarus obdormiuit in Domino.*

NOTÆ.

A. *Marina, & Margarita, vna & eadem Virgo, & Martyr eſt.*

ANCTA MARGARITA, *ſiue* MARINA *Virgo, & Martyr.*] Duplici hoc nomine Sanctiſſima hæc Virgo apud *Hiſpanos* colitur, & ideo fœminæ aliquando MARGARITÆ, aliquando MARINÆ vocabulo nominantur. MARINÆ titulo, eius meminit Martyrolog. Roman. *h d.* ſic: *Gallaciæ in Hiſpania* S. MARINÆ *Virginis, & Martyris.* Conueniunt & Caſtellanum *P. Dionyſ. Vaſq.* Luſitanum *P. Lup.* Hiſpanum. MS. *P. Higuer.* & Italum *Conſtant. Felic.* Vtroque nomine vtitur Flau. Dext. in *Chron. Ann.* 138. *n.* 5. dicens: *Amphilochij in Gallacia Hiſpania* S. MARINA, *vel* MARGARETA, *Virgo & Martyr, pro fide Chriſtiana, & pudicitia paſſa.* Et *Ann.* 300. Inuentionem ſacrorum pignorum eiuſdem aſſignans, inquit: *In Gallacia, Prouincia Hiſpaniæ repertum eſt Corpus* S. MARINÆ, *vel* MARGARETÆ, *Virginis, & Martyris, ibidem paſſæ.* S. M. Maxim. in *Chron. Anno* 556. proſequitur: *Maximè viget in* Hiſpania *memoria* S. MARINÆ, *Virginis, & Martyris* Hiſpanæ *Gallicienſis (quam alij* MARGARETAM *vocarunt, alij* GEMMAM-MARINAM*) paſſam ad vrbem Amphilochium Gallaciæ, ſub Olybrio iudice, & Adriano Imperatore.* Quorum ſententiam ſequitur eruditiſſimus P. F. Franciſcus Biuarius *in Comment. ad Dext. d. Ann.* 138. *n.* 5. *fol.* 234. vbi illâ, quâ pollebat efficaciâ euidentiſſimè probat, S. Virginem, & Martyrem quam Græci MARGARETAM dixere ſuo idiomate, hanc eandem eſſe, quam Latini, & maxime Hiſpani Noſtri vocauere MARINAM. Fundamenta quibus *Biuarius* vtitur, vt hæc probet, ſolidiſſima ſunt, quæ hic non repeto, quia Codex ille præ manibus vbique habetur. Hiſce igitur rationibus admiſſis, & probatis de S. MARINA, vel MARGARETA ſcripſere præter omnia *Martyrologia*, & totius Hiſpaniæ vniuerſa *Breuiaria*, Iulianus Archipreſbyter Toletanus in *Chron. n.* 58. *fol.* 22. Ambroſius Morales *Hiſtor. Hiſpan. lib.* 10. *c.* 18. P. Ioannes Marieta *Hiſtor. SS. Hiſpan. lib.* 4. *c.* 14. Bernardus de Brito *Monarch. Luſitan.* 2. *p. lib.* 5. *c.* 18. F. Ludouicus ab Angelis in *Viridar.*

Huius rei probationes congeſſit Biuarius.

Scriptores.

Viridar. SS. Portugall. fol. 48. P. Antonius Vasconcell. in *Descript. Portugall. fol.* 445. D. Prudentius de Sandoual, *Histor. Tudens. fol* 41. Heribertus Rosuveydus *lib* 1: *Vit. Patr. in Notation ad Vit. S. Marin.* D. Rodericus de Acuña *Histor. Braccarens.* 1: *p. c.* 28. *fol.* 133. Ex Florum SS. Scriptoribus ACTA passim deducuntur, videlicet *Basilio Santoro, Alfonso Villegas, Thomâ Truxillo, Petro de Ribadeneyra*, & aliis; Nos illa dabimus ex vetusto *Asturicensi Legendario*, huiusmodi:

ACTA S. MARGARITÆ, VEL Marinæ Virginis, & Martyris Gallicienses in Hispania, ex vetusto Legendario Asturicensi MS. & aliis.

PASSIO *Sanctæ, ac Beatissimæ* MARINÆ *Virginis, & Martyris, quæ passa est in campo* LIMIÆ *circa vrbem* Armeniam, *sub* OLIBRIO *Præside, die Quinto Decimo Kalendas Augusti. Quæ igitur* B. MARINA C. Attilij Seueri *Lusitaniæ Reguli filia fuit, ex matre* Calsia, *quæ cùm vno partu* *Parentel.* *Nouem filias peperisset in vrbe Belcagia, quæ postea* Estuniciana *dicta est, maximo pudore acta, inhumano ausu, omnes illas perdere cogitabat, vt hoc* *Natiuitat.* *factum ad viri, & populi notitiam non perueniret. Excogitato igitur maligno consilio, vocans ad se obstetricem, quæ sibi familiaris, & secretorum eius conscia erat, Sila nomine, iubet, vt totam illam paruularum turbam, latenter, & caute ad flumen deferat, & ibi nullo conscio, omnes simul in profundum gurgitis demergat. Sed misericors Deus, qui de malis hominum actis bona* *Educatio.* *consueuit elicere, de his infantulis aliter statuit: Nam præfata obstetrix infantularum pietate, & Dei amore commota, opportunitate adinuentâ accessit ad vicum, qui in suburbio ciuitatis à Christianis habitabatur, & ibi quærens nutrices idoneas, singulas puellas, singulis tradidit nutriendas. Quæ ipsas suscipientes, sacri fontis lauacro, illas regenerari fecerunt, nomina eis imponentes. Quarum vna* MARINA *fuit, quæ cum aliis tempore procedente, cùm iam adoleuisset, per Christianorum cohabitationem, & conlocutionem, ortum suum didicit & genus.*

CVMque *postea exorta esset à Romanis aduersus Christianos sæua persecutio, & per omnes vrbes satellites mitterentur, qui ad prophana sacrificia fideles compellerent,* B. MARINAM *cum cæteris sororibus in illo vico reperientes, ante Reguli, Patris sui conspectum crudeliter adtraxerunt. Post multas autem interrogationes,* C. Attilius *filias suas, non sine magno stupore* *Persecutio.* Galsiæ *vxoris suæ, ipsas esse cognoscens, blandis eas verbis commonens, vt à Christi cultura reuocaret, datis induciis, vt sibi assentirent. Sed ab Angelo admonitæ omnes fugerunt, & consolantes se alterutrum, & orantes simul & flentes discesserunt ab inuicem. Quæ omnes per diuersa loca à persecutoribus* *Fuga.* *comprehensæ martyrium consummarunt, & coronas duplicis virtutis feliciter permeruerunt.*

IGITVR *à Sororibus* B. MARINA *separata, ad campum Limiæ sub vrbe* Armenia, *habente stadia Quindecim ab* Amphilochia *peruenit, vbi tota se dedit orationibus, & operibus Iesu-Christi, & audiens Martyrum certamina, eorum particeps fieri vehementer desiderabat.* *Amphilochin sistit.* *Cùm autem* Olybrius *Præses* Amphilochiam *ciuitatem pergeret, ibi* MARINAM *in itinere obuiam habuit. Quam cùm comprehendere iussisset, illa inuocare Dominum cæpit, dicens:* Miserere ancillæ tuæ Domine Iesu Christe, & ne perdas cum impiis animam meam. *Capitur.* *Vocauit igitur Præses eam ad se, dixitque ei:* Ex quo genere, libera, an ancilla? MARINA *respondit:* Libera sum, & ancilla Christi. *Tunc iussit eam in carcerem mitti atque in sequenti die eam ad se adduci præcepit; quam cum non posset à Christi amore separare, iussit eam suspendi, atque virgis acerrimis, vsque ad sanguinis effusionem lauari. Beata* *Cruciatur.* *verò* MARINA *virtute Dei confortata, nec suspirauit, nec gemuit, nec*

saltem

saltem vultum tristem ostendit. Et cùm adhuc Dominum prædicaret, putans se Præses irrideri pectinibus ferreis iussit carnes eius vsque ad ossa sulcari, in tantum, vt populus, atque ipse Tyrannus compaßione moueretur, qui ad eam dixit: Consule puella iuuentuti tuæ, & mihi assensum præbe, ne tuæ pulchritudinis florem amittas. *Ad quem* MARINA: O male consiliator! Hæc cruciatio, animæ est saluatio. O impudens canis: insatiabilis leo: Tu in carnem potestatem habes; sed Christus animam seruat, quam redemit. *Ad hæc Tyrannus*: Iam non parcam, iam non miserebor, consulentes sibi deludit, Deos blasphemat, tormenta contemnit. *In carcerem igitur recluditur obscurißimum; sed statim immenso lumine radiatur. Diabolus verò in forma Draconis, quasi eam deuoraturi apparens, subitò signo* Crucis *opposito, euanuit. Sequenti verò die Virgo Præsidi præsentatur, & præsentibus populis sacrificare nolens exuritur, & appositis ad latera facibus ardentibus, caro recens lacerata, vsque ad intima, concrematur; ita vt mirarentur omnes, quomodo tàm fragilis puella tanta posset tolerare tormenta. Sed insanus Præses cùm videret eam tot cruciatibus non posse superari, ad vltimum decapitari iussit* XV. Kalendas Augusti *Anno* C.XXXVIII.

Vincit tormenta & Tyrannū.

Diabolum in forma Draconis.

Coronatur.

Hæc sunt ACTA quæ communiter circumferuntur à Nostris Scriptoribus, licet in aliquibus *Breuiariis* Hispaniæ, veluti *Segobiensi, Hispalensi, Toletano*, & aliis, loco *C. Attilij* Parentis S. Virginis, & Martyris reponitur THEVDIVS Idolorum Patriarcha. Sed huic difficultati occurrit P. Biuar. in *Comment. Dextr. ad Ann.* 138. *n.* 5 *fol.* 236. apud quem nodum dissolutum inuenies.

Armenia vrbs in Gallacia.

CIRCA vrbes ARMENIAM, & AMPHILOCHIVM, seu AMPHILOCHIAM in *Gallacia*, de quibus mentio est in ACTIS; D. Petrus Fernandez de Boan *in Description. MS. Ecclesi. Parœchial. S. Marin.* quam de AGVAS-SANCTAS vocant, asserit vrbem ARMENIAM constructam VIII. M. P. ab vrbe *Auriensi*, quam & olim dixere AMPHILOCHIVM, fuisse abs Nepotibus Noæ, cuius nomen adhuc conseruari decurtato vocabulo, vt *Gallæcorum* mos est, & dici hodie ARMEA in campo *Limiæ*, vbi sacrum S. Virginis, & Martyris *Corpus* custoditur honorificè conditum, & Ecclesiam inibi extructam *ab Alphonso* cognomento *Magno* conseruari contendit. Cætera quæ ad ACTA comprobanda deficiunt, communia cum aliis octo SS. Sororibus sunt, quæ si repetere desideras, vide supr. *Tom.* 5. *Die XVIII. Ianuar. fol.* 183. & R. P. F. Philippum de la Gandara in *Hist. Hierophisotop. Gallæc. Tom.* 1. *lib.* 6 *c.* 23.

Amphilochij Topographia.

AMPHILOCHIVM, siue AMPHILOCHIA, vrbs vetustissima Hispaniæ, in *Gallecia* finibus, quam hodie ORENSE dicunt, Episcopali Sede decoratam à *S. Petro Braccarensium* Apostolo, cognomento *Ratensi*, vt refert S. Athanasius Cæsaraugustanus in *fragment. apud Biuar. in Comment. ad Dextr. d. Ann.* 138. *n.* 5 *fol.* 234. Vide Ludonicum Nonium in *sua Hispan c.* 53.

Martyrologia.

S. GVDENES Virgo, & Martyr Carthaginis in Hispania.] Omnia ferè Martyrologia scilicet *Bedæ, Adonis, Vsuardi*, & cætera recentiorum passionem huius Sanctissimæ Virginis, & Martyris simpliciter apud CARTHAGINEM constituunt absque expressione *Africana*, aut *Hispana*, quorum silentium etiam Romanum *Baronij*, Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lupi*, & Italum *Constantij Felicis* subsequuntur. Hinc nescio à quo ductus Philippus Ferrarius *in Topograph. SS. verb.* Carthago Africæ *fol.* 33. *col.* 2 perperam inter illius vrbis *Africanæ* Diuos apponere ausus, cùm Venerabilis *Beda*, quem in margine citat, nihil tale dixit. Igitur, vt huius Scriptoris lapsum agnoscas, audi Flau. Dextr. in *Chron. Ann.* 208 palæstram consignantem: CARTHAGINE in *Hispania, Getâ, & Plautiano Coss.* GVDENES *Virgo patitur* XV. Kalend. *Sextilis.* Quod & probant Martyrologium Hispanum MS. *P. Higuera*, P. Biuar. in *Not. ad Ann.* 208. *n.* 2. *fol.* 267. Rodericus Caro in *Not. ad Dextr. fol.* 8 2. *lit. B.* D. Francisc. Cascales *Histor. Murciens. Discurs. fin. c.* 6. P. Vargas *Histor. Hortens.* §. 3. D. Martin. Carrill. *Annal. Ecclesiastic. Hispan. Ann.* 208. Equilinus *Catalog SS. lib.* 6. *c.* 112. D. Didacus de Castejon. *in Primat. Toletan.* 1. *p. cap.* 9. §. 14. *fol.* 179. Eius breuibus complexus est clausulis ACTA

Ferrarij error.

Scriptores.

Petrus

Petrus de Natalibus, sed ea ex *Legendario* vetusto *Segobiensi* prolixiora dabimus.

ACTA S. GVDENIS, VIRGINIS & Martyris Carthaginensis in Hispania, ex Legend. Segobiensi.

GVDENES *igitur sanctissima Virgo, & fortissima Martyr apud* Carthaginem Spartariam Hispaniæ *nata, & sanctis moribus educata, Christi fidem ab eius natiuitate retinuit, pro qua sic feliciter militauit, vt animam pro eius defensione relinqueret.* *Origo.* *Nam eueniente seriβimâ Seueri Imperatoris per totius Imperij angulos persecutione, sic Iudicum ferocitas in* Hispania *contra Christi membra disparuit, vt minutiora vicorum loca vexaret.* *Educatio.* *Igitur* Ruffinus *Proconsul* Hispaniæ *Cæsaris edicta suscipiens, cùm* Carthagine *demoraretur, protinus ad illa exequenda, totius diabolica machinationis embolia, vt fideles ad Idolorum attraheret cultum, & à Christi separaret adoratione, meditatus, illos per satellites quæritauit.* *Persecutio.* *Qui cum* GVDENEM *Virginem honestiβimam ad* Ruffini *tribunal fidei causâ perducerent, & ab eo, vt errorem Christiana superstitionis deponeret, sæpius blanditiis primum, post minis S. Virgo requireretur; nec obtinere valens, illam in equuleo suspendi iuβit;* *Capitur.* *quæ licet continuò vexata, & vngularum horrenda laceratione cruciata, nequaquam Christi Sponsi amplexus constans agonista deseruit. Ter igitur postea, tribus diuersis diebus equulei repetitur strages, sed hisce tribus vicibus Ruffini extenuatur auctoritas, qui se victum à fæmina fragili cognoscens, eam in carceris squalore diu afflictam retinens, tandem illam gladio cæsam secreto, corpus reptilibus destinauit* XV. Kal. Augusti *Anno Domini* CC. V. Getâ, & *Plautiano Consulibus.* *Torquetur.* *Coronatur.*

Hæc sunt ACTA, quæ nullâ indigent illustratione. Nam vt inquit Baron. in *Not. ad h. d. lit. B.* Annus agonis S. Virginis, & Martyris fuit CC. V. quia illo Consulatum gessere Septimius Geta, & Septimius Plautianus, temporibus Seueri Imperatoris.

S. PHILASTRIVS *Episcopus Brixiensis Confessor.*] Celebris est eius memoria in *Romano Martyrologio* tàm antiquo, quàm recentiori, hoc elogio: *Brixia natalis* S. PHILASTRII *eiusdem ciuitatis Episcopi, qui aduersus hæreticos, præsertim Arianos, à quibus multa perpessus est, plurimum verbis, scriptisque pugnauit, demùm clarus miraculis, Confessor in pace quieuit.* *Martyrologia.* Conueniunt Martyrologia Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* Italum *Constant. Felic.* Deco S. Augustin. *Libr. de Hæresib. ad Quoduultdeum.* Baron. *Annal. Eccles. Tom* 4. *Ann.* 374. *num* 9. & *Ann.* 381 *n.* 83. *Scriptores.* Perr. de Natalib. in *Catalog. SS lib.* 6. *c.* 115. Philippus Ferrar. in *Catalog SS. Ital. h d. fol.* 445. qui expresè fuisse natione HISPANVM fatetur, ex Monumentis Ecclesiæ Brixiensis, & Helia Capreolo *lib.* 3. *Chron.* & aliis. *Hispanus natione.* Eius ACTA scripsit *S. Gaudentius* eius successor in Sede, quæ Lippoman. *Tom.* 2. & Sur. *Tom.* 4. *Vit. SS.* suis operibus inseruere. Illa, pro vt ab eis accepimus, subiungemus.

ACTA S. PHILASTRII BRIXIENSIS Episcopi, Confessoris, natione Hispani, ex Sermone S. Gaudentij, & Catalogo SS. Italiæ Philippi Ferrarij.

PHILASTRIVS *natione* HISPANVS *diuinis, & humanis literis apprimè doctus, & eruditus, qui Deo credens fide plenissimâ, exiit de terra suâ, & de cognatione suâ, & de domo Patris sui, & sequebatur verbum Dei, ab omnibus seculi impedimentis exutus: ac propterea assequi meruit estò, quod sequi studuit expeditus. Exercens namque continentiam singularem, peruigil* *Origo.* *Hispaniam deserit.*

Presbyter fit. — *Arrianos oppugnat, a quibus verberatur.*

in Scripturis sanctis, Dei sapientiam concupiuit, portionem suam Christum reputans Dominum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ cælestis absconditi. Quibus cum repleuisset desiderium suum, desideriorum cælestium vir, & per impositionem manus Presbyterij, dispensator fuisset diuini sermonis electus, negligere gratiam Dei omnino passus non est. Sed circumueniens vniuersum penè ambitum Romani Orbis, Dominicum prædicauit verbum, Pauli Apostoli idoneus imitator existens. Sancto enim spiritu plenus, non solum contra Gentiles, atque Iudæos, verum etiam contra hæreses omnes, & maximè contra furentem eo tempore Arrianam perfidiam, tanto fidei vigore pugnauit, vt etiam verberibus subderetur, & in corpore suo stigmata D. N. Iesu-Christi portaret. Nam & in Mediolanensi vrbe, idoneus enim custos olim Dominici gregis fuit, Ariano repugnans Auxentio*, priusquam Beatus eligeretur* Ambrosius. *Romæ etiam non exiguo tempore moratus, multos, & publicâ, & priuatâ disputatione est lucratus in fide. Sed neque per vicos, & castella diuersarum præteriens regionum prædicare verbum Dei vnquam destitit fidelis Christi Discipulus.*

Venit Brixiam.

POST *illos itaque circuitus animarum plurium salutares, Brixia eum rudis quondam, sed cupida doctrinæ promeruit Scientia quidem spiritalis ignara, studio tamen discendi laudabilis. Excidit continuò imis ab stirpibus horrentem syluis diuersi erroris bonus Agricola & aratro doctrinæ pronus incumbens, inuertit crudam totis viribus terram, squallentemque humum sulcis assiduis in noualia fæcunda conuertit, affatim semita vitalium mandatorum gremio eius insinuans. Plantauit quoque vineam, cùm lætaretur ex fructu: quoniam vinum lætificat cor hominis. Oleas etiam pacis agrestibus indidit oleastris, & asperitati pomorum syluestrium, germina pinguedinis, ac suauitatis inseruit, vt haberet Apostolicus vir aliquem & in* Brixiensibus *fructum, sicut & in cæteris gentibus Et iste quidem consummati operis nunc apud Deum fructibus gratulatur, nam dignus est operarius mercede sua: & laborantem agricolam oportet primò de fructibus sumere.*

Virtutes eius.

IAM *reminiscamur, vehemens ille ardor animi, quantam possederit in sanctis moribus lenitatem: illa celsitudo scientiæ quantâ fuerit humilitate sublimis: illa cælestium rerum peritia, quàm fuerit ignara terrestrium. Erat enim humanæ gloriæ nescius; & acer diuini honoris exactor non quærens quæ sua essent, sed quæ Iesu Christi. Amicitias seculi, & officia mundana contemnens, seruitio Dei iugiter adhærens, inter humana colloquia iugiter occupatus, nimirum ibi cor eius erat, vbi thesaurus. Illud etiam quale est, quod cum operosa quæque huius seculi, ac pretiosa despiceret, vilium rerum pauperrimos venditores misericordi ambitione profusus emptor augebat. Parum scilicet computans, quod profusius egentibus largiretur. Erat idem S Vir irâ breuis, indulgentiâ facilis, patientia supremus, humanitate deuincens: in corripiendo districtus, in relaxando absolutus, liber in agendo Omni ætati, & conditioni, & sexui stupendâ benignitate communis, & tum humilibus quibuscumque coniunctior Ipse quoque in illo habitu vestium totâ erat vilitate mundissimus, gratus sine industria, contemptibilis sine fuco, & planè, qui ipso nil curante, mentis eius panderet puritatem.*

Festus Dies. — *Obitus.*

PAVCA *hæc de virtutibus hominis Dei breuissimo sermone memoraui, ne Dies iste, quo ad superna migrauit* B. PHILASTRIVS, *Patronus Noster, cuius hodie festa celebramus, tristi silentio, ingloriùs præteriret. Nam cùm multa meritorum eius præconia, Quatuordecim iam per annos solemnitatis huius cultum renouans, auditui vestro intulerim, plura quæ prædicari adhuc possint, intacta perspicio.* XV Kalend. Augusti *exuit hominem, & migrauit ad eum, quem dilexit Tam digni igitur memoriam Sacerdotis debito affectu veneremur, vt ipsius quoque suffragio, bona quæ poscimus faciliùs impetremus. Largiente Dei Filio, cum Patre, & S. Spiritu, quibus est honor, & gloria Amen.*

Hucusque ACTA à *S. Gaudentio* in scripta, quorum meminere *Baronius*, & *Ferrarius* qui speciatum aliqua non prætermittenda addidit pro illustratione ACTORVM

RVM

RVM Nostri Sanctissimi Præsulis, quæ hic subiungere decreuimus, ne diminutas S. PHILASTRII res gestas referamus.

PRIMVM addit Ferrarius in *Catalog. SS. Ital fol.* 445. S. Virum *Athenas* aduenisse, ibique magnos habuisse progressus refert, hac serie: *Nam & Athenas nauigans ibi breui ingentes progressus habuit.* *Athenas pergit.*

SECVNDVM (prosequitur *Ferrarius*) S. Virum Romam perrexisse, & ibidem à *S. Damaso* homopolo susceptum, & ibidem publicè docuisse profatur, sic: *Romaque à* Damaso *liberaliter tractatus publice docuit.* *Romam accedit.*

TERTIVM, Sanctissimum Præsulem Concilio *Aquileiensi* cum *S. Ambrosio* interfuisse meminit, hac clausula: *Concilio Aquileiensi cum S. Ambrosio interfuit.* Quod & fatetur Aubert. Myreus in *Bibliothec. Eccles. Tom.* 1. *fol.* 102. *in Not. ad c.* 3. *Concilio Aquileiësi interfuit.*

QVATENVS ad ANNVM dormitionis, seu obitus, omnes conueniunt cum *Baronio, Ferrario*, & *Myræo*, euenisse ad CCC. LXXX. ex rationibus ab ipsis adductis. *Annus obitus.*

DECIMO-QVARTO
Kal. Augusti.
DIES XIX.

A. HISPALI *in Bætica Hispaniæ* SS. IVSTÆ, & RVFFINÆ *Virginum*, & *Martyrum*, *quæ cùm vrbem* Romulam *pro vendendis fictilibus vasculis concessissent, eo die, quo Salambonæ festum perageretur ab Ethnicis, vt aliquod Idolo exhiberent munus, à Sanctis sororibus postulabat gentilitas; quæ cum nollent dare, à* Diogeniano *Præside in carcerem coniectæ, viriliter Christum sponsum confitebantur, sed grauibus afflictæ suppliciis, illa ergastuli squalore, ista ceruice succisa feliciter ad Dominum properauit.*

B. CORDVBÆ *in Hispaniæ Bætica* S. AVREÆ *Virginis Cænobij* Cuteclarensis *Sanctimonialis, quæ ex nobili* Hispalensium *origine orta*, Adulphum & Ioannem *inclyto Martyres fratres agnouit; sed cùm pro fide comprehenderetur incuriè, parum abfuit, quin religionis vincula prorupisset; ast sui, & suorum memor, ad Christum conuersa, mirabili constantiâ, & cordis dolore, anteactum errorem suo sanguine lauit, & ad Sponsi vlnas martyrio coronata cucurrit.*

C. CÆSARAVGVSTÆ *in Hispania Citeriori* Inuentio *sacrorum*

rum pignorum S. BRAVLIONIS *ipsius Vrbis Episcopi, quæ ipso reuelante, ex humili loco extracta, & in honoratiorem in Ecclesia* B. MARIÆ *Virginis, & Matris collocata, pientissimè venerantur.*

NOTÆ.

A.

Martyrologia.

ANCTÆ IVSTA & RVFFINA *Martyres Hispalenses.*] Has, quas vitæ operibus pariles, sociâque passionis consummatione felices vocitat *Isidorus* Noster, celebrioribus encomiis extollunt vniuersa penè Martyrologia *Bedæ, Adonis, Vsuardi,* & recentiorum. *Romanum* hoc elogio: HISPALI *in* Hispania *Sanctarum Virginum* IVSTÆ, *&* RVFFINÆ *quæ à Præside Diogeniano comprehensæ, primò equulei extensione, & vngularum laniatione vexatæ, post carcere, inediâ, & variis torsionibus afflictæ: tandem* IVSTA *in carcere spiritum exhalauit;* RVFFINÆ *verò ceruix in confessione Domini confracta est.* Conueniunt Martyrologia Castellanum *P.D.Vesq.* Lusitanum *P. Lup.* Hispanum MS. *P. Higuer.* & Italum *Constant. Felic.*

Breuiaria. Subscribunt omnia Hispaniæ Ecclesiarum *Breuiaria* vetusta in quibus officia solemnia, sub diuersis ritibus, secundum vniuscuiusque Ecclesiæ, & diœcesis morem. De ea Bellouacensis in *Specul. Histor. lib* 3.*c*.3. Equilin in *Catal. SS. lib* 6. *c.* 117. Ambros. Moral. *Hist. Hispan. lib.* 10.*c*.16. D. Laurent. Padill. *de SS. Hispan. fol.* 19. Marieta *Histor. SS. Hispan. lib* 4.*c*.11. Vasæus in *Chron. Annal.* 306. Stephan. Gari-

Scriptores. bay. *in Compend Histor. lib.*7.*c*.45. P. Ioan. Marian. *Histor. Hispan. lib.*4.*c*.12. D. Martin. Carrill. in *Annal. Eccles. Hispan. Ann.* 287. Franciscus Pisa *Hist. Tolet. lib.*1 *c*.28. Blascus Lanuza *Histor. Aragon. tom.*1.*lib.* 5. *c.* 1. *&* 21. Alphons. Morgado *Histor. Hispal. lib.*1.*c*.4. Archiepiscopus Rodericus Ximen. *Histor. Hispan. lib.*3.*c*.13. P. Biuar. in *Not ad Dextr. Ann.* 300. *n.* 1. *fol.* 338. Rodericus Caro *Hisp. Antiquitat. Hispalens lib* 2.*c.* 11.*fol.* 70.*col.* 2. D. Paul. de Spinosa *Histor. Hispalens.* 1.*p. lib.* 1. *c.* 14. P. Quintana-Dueñas *Histor. SS. Hispalens. fol* 73. M. Ægidius Gonzal. Chronographus Regins *in Theatr. Eccles. Tom* 2. *fol.* 100. P. Ioannes Baptista Masculus in *Fast. SS. Encom.* 129. Philip. Ferrar. *in Catalog. Generol. SS. Die XVII Iulij fol.* 293. & in *Topograph. SS. Verb.* Hispalis *fol.* 61. *col.* 2. D. Franciscus Padilla *Histor. Eccles. Hispan. tom.* 1. *Cent.* 3.*c*.21. Syluanus Razzius *Histor. SS. Fœminar. Tom* 4. *fol.* 64. *col* 2. Henricus Coquus *in Hispania Heroic. MS. apud me vers.* 666 Iulius Cæsar. Scalig. *in Poëmat sacr. Titul.* DIVÆ *Epigramm* 32 *fol.* 68. Earum ACTA collegerunt fere omnes Martyrologiorum Scriptores, Surius *Tom.* 4. Basilius Sanctorus. Æmilianus, Villegas, Trugillo in *Thesaur. Concionat. tom.* 2. Ioann. Maldonado. Franciscus Haræus, Grasius, Lipoolæus in *Act. SS. Tom.* 3. P. Petrus Ribadeneyra, & alij plurimi post Legendaria MS. & edita S.E. Hispalensis, Asturicensis, Toletanæ, Segobiensis, & Calagurritanæ: è quibus hæc sequentia transcripsimus, quia omnia ferè communia.

Flores Sanctorũ.

ACTA SS. IVSTÆ, & RVFFINÆ Virginum, & Martyrum Hispalensium in Hispania Bætica, ex MSS. Legendariis Hispalensi, Asturicensi, Segobiensi, & Calagurritano.

Hispalinaũ. MAGNA, *& plurimùm laudabilis est constantia virtutum, quæ passionis constantia coronatur.* IVSTA *siquidem &* RVFFINA *fœmineo sexu fragiles, & medio*

& mediocri paupertate pertenues, patientes, castæ, & religiosæ curam domus suæ gerebant, nihil habentes, & omnia possidentes. Erat autem illis vsus mercandi fictilium vasculorum, de quorum quæstu indigentiam inopum satiabant, sibique tantum quod ad victum diei, & tegumentum sufficeret, procurabant. Quotidianis orationibus pure operam mandabant. Sciebant enim se non frustra, nec incassum mentem exhibere Deo. Sed quia semper Deo aduersarius vetustissimus inimicus in seruos, & ancillas Dei æmulationis, & inuidiæ suæ flammas obiectat, grauissimas pœnas indicit, vt tormentis sænientibus bene fixas mentes euertat; vngulas, & gladios comminatur vt mentes terreat innocentes, & Deo dicata corda conturbet. Sed quibus debebatur in tanto certamine sæuissima pœna, simul aderas & parata victoria. Iam tempus gloriosi certaminis feruebat, & spiritalis agonis studium parabatur, nec differri quidem diutius poterant spectacula Dei.

Exercitiũ. Virtutes.

QVIPPE *inter hæc quæ agebantur, cùm sanctissimæ fœminæ distrahendorum vasculorum gererent curam, occurrit eis nescio quod monstrum, & immane portentum, quod perditorum Gentilium turba* SALAMBONEM *appellat, postulans ab eis aliquod beneficium dari. Quæ cùm audissent & dare nollent, dicentes: Nos* Deum colimus, non manufactum istud Idolum, quod nec oculos, nec manus, nec pedes habet, neque spiritum viuentem in se: sed si eget stipe aliquâ, aut inopiam patitur, ipse accipiat à Nobis, nam Nos ei aliter non damus. *Ille verò qui in forma Zabuli latens Idolum ita baiulabat, turbulenter inuectus est, vt quæcunque in vsu vascula mercandi habere poterant sanctissimæ fœminæ omnia penitus contereret, & frangeret. Illæ verò religiosæ, & nobiles Virgines non damno paupertatis commotæ, sed ad destruendum tanti dedecoris malum, Idolum repulerunt, statimque ad terram corruit comminutum. Tunc veluti admissum sacrilegium diuulgabatur ore Gentilium, reasque eas, & morti obnoxias tanti criminis proclamabant.*

Salambona Dei simulachrum. Vasa Virginum conterit. Virgines Idolum repellunt.

ERAT *autem tempore illo* Diogenianus *Præses deditus ritui, & obseruationi Gentilium: ad cuius aures, cùm rem gestam Nuntius detulisset, iubet protinùs deuotissimas Virgines in arctissima carceris recludi custodiâ, & easdem ad Ciuitatem* Hispalensem *deduci appositis idoneis, copiosissimisque custodibus. Cùm autem postmodum in eandem ciuitatem venisset Præses iubet eas sub tortorum metu suppliciis subiugari. Sistuntur igitur deuotæ, & dicatæ Deo fœminæ in conspectu crudelissimi Iudicis Diogeniani; & cùm nec dum adhuc pœnale illud reorum lignum per moras itineris cucurrissent, telarias deferri iubet, ne tanti furoris crudelitas, aliquâ interueniente dilatione languesceret. Suspenduntur igitur statim, non ad pœnam, sed ad gloriam, & vngulis vexari iubentur. Madebant viscera cruore purpureo, sed martyrium promittebant. Præsidis interrogatio admissum sacrilegium nuntiabat. Quas cùm Diogenianus vidisset hilares vultu, & lætis animis exultare, & tanquam nihil fuissent perpessæ doloris, ita pronuntiat:* Adhuc eas maiori squalore, & carceris custodiâ, ac famis inopiâ cruciate.

Capiuntur. Torquentur. Constantia.

POST *aliquos autem dies, cùm ad* Montis Mariani *loca Diogenianus ire disposuisset, iussit sanctissimas Virgines, per aspera, & fragosa loca, nudis pedibus properare, sed quia erant pedes calceati in euangelio pacis; nihil illis durum, nihil asperum videbatur, quia totum illud iter, quasi puluerem conculcabant. Interea cùm iam tempus immineret promerendæ victoriæ, & tot cruciatibus differri non posset digna, & Deo debita agonis corona,* IVSTA *sanctissima afflauit in carcere animam, & purum Deo commendans spiritum obtulit consecratum. Cumque hoc ad Diogenianum Præsidem custos carceris retulisset, Corpus eius in altissimum valdè puteum præcipitari præcepit. Quod cùm cognouisset factum eo tempore vir religiosus, qui & Antistes* Sabinus, *extractum de puteo S.* IVSTÆ *corpusculum in cœmeterio* Hispalensi *honorificè collocauit. Beatissima verò* RVFFINA, *quæ in carcere remanserat, iussione Diogeniani Præsidis, fractis ceruicibus, deuotum Deo emisit spiritum. Cuius*

Iusta in carcere occubuit. Sepelitur.

Ruffina fractis cernicibus coronatur.

Corpus in amphitheatrum deferri mandauit, vt illic flammis atrocioribus cremaretur. Huius ſiquidem corpus, etſi igne combuſtum, ſed Deo deuotum, pari honorificentiâ eſt ſepultum Sic Sanctæ Martyres Domini, conſimiles paſsione, licet exitu diſcrepantes, vnius tamen gloria beatitudinem conſequentes expectant e cælo cæleſtem iucunditatem. Merentur nunc coli, quia promeruerunt Abrahæ iam finibus collocari. Regnante Domino Noſtro Ieſu-Chriſto, qui Martyres ſuas in pace ſuſcepit, cui eſt honor, virtus, & poteſtas, in ſecula ſeculorum Amen.

Hactenus ACTA, quæ etiam *B. Iſidorus Hiſpalenſis* Præſul, & Hiſpaniarum Doctor Hymno cecinit ſacro, & in *Gothico Muzarabum Breuiario*, coagulato, huiuſmodi:

Adſunt punicea floſcula Virginum,
Cæleſti placido rore virentia:
Quarum vaſa Poli ſtigmate Syderum
Cæli flammigero igne probata ſunt.
Hæc primùm olei ignibus illita
Igneſcit faſcibus cordis in æthera:
Noctis perfidiam, hoſtis & impetum
Vincens fidei lumine optimo.
En IVSTA *pariter atque* RVFFINA *eſt,*
Quæ clarent meritis, moribus inclytis:
Diſcreto ſiquidem nomine Virgines,
Vno ſed ſtudij munere Martyres.
Theſaurum Domini legibus inclytæ
Vaſis fictilibus corporis vnicè
Geſtantes, pretio vaſcula diſtrahunt
Quo quæſtu ſatient viſcera pauperum.
Sed his ſubſidiis callidus artifex
Frangit teſtacea vaſcula munda;
Ne teſta hominum ſcanderet æthera,
Et puluis fieret gloria cælica.
Hinc robuſta fides fragmine fictili
Gliſcens martyrium corporis excipit:
Præſtans fœmineo gloria ſexui,
Quo celſo valeant ſydere inlabi.
Ob hoc vita, ſalus, & via, veritas
Te ſummis precibus Chriſte repoſcimus:
Harum ſuffragio nos tibi conſecres,
Quarum tu fidei voce placatus es.
Mentis vos facite lampada Virgines,
Fluxu corporeo effici liberas:
Vt votis rigidis corda calentia
Geſtantes habeant regna cæleſtia.

Te nostra iubilet gloria perpetim,
Qui solus Dominus Trinus, & Vnus es:
Iugi imperio secula continens,
Et cuncta dominans, omnibus imperas.
Amen.

Et licet *Isidorus* Noster de hisce Sanctis Virginibus *Hispalensibus* relatum *Hymnum* tantùm in *Breuiario Gothico* reposuisset, attamen separatim alios duos de S. IVSTA eruditâ compositione retexit, quos quia nec *Biuarius*, nec *Quintana-Dueñas* reposuere, hic eruditorum gratia subiungere decreuimus, ne tantæ antiquitatis monimenta depereant.

Virginis sacra triumphum, plebs alumna parili
Concentu, IVSTÆ cœlesti paratum ex gratia
Resonet, piis modis, almis pandens cantibus.
Cliens ex te Christe casus addit vota dedicans
Martyris, vt prece queat, propriis vt piaculis
Horrendis semper carere, munitus suffragiis.
Hæc semper mundum, hostemque vicit simul impium:
Te cordis amore sequens, tetrum calcat Zabulon:
Gemella serta corona, cœlo pollet perpetim.
Huius incolatu magis hæc sors claret occidens;
Recinens semper triumphum, locis præstet cæteris;
Cespite sacrum cruorem cœlo arham vindicans.
Intrepida Deo sæpe famulans, comminuit
Tenacis mundique vitam, simulachrum prophanum:
Illico Regis tremendam patitur sententiam.
Variis afflicta pœnis, mentis calens ignibus,
Gladio confossa hostis, cœlo reddit spiritum:
Hinc puteo proiectum corpus, viuens Deo perpetim.
Sacris Virginum supernis accita consortus,
Sanguine contemnit hostem, mente vicit Zabulon:
Geminâ proinde cluit laureata gloriâ.
Hæc superno soli Regi ouans, sic perpetuis
Angelorum mixta choris, nouum pangit canticum:
Triumphat potita regno sempiternæ gloriæ.
Inde cernui precamur, Rex serene, seruuli,
Et simul piaculorum pandentes facinora,
Iam medelis foue Pater, quos trementes conspicis:
Huius sacro impetratu terge nostra crimina;
Scelerum nodos resolue; da fomenta gratiæ,
Vt tecum semper victuri gloriemur agie.
Pelle iram, arce pestem à Nostris confinibus:

Gladium

Gladium hostis retunde huius prece Martyris;
Et supernam præsta quietem tuis Christe famulis.
Gloriam Patri canamus, Christoque perpetuo,
Etiam cum Sancto simul vtriusque Spiritu,
Qui Deus vnus æternus regnat ante secula Amen.

Alius Hymnus *S. Isidori*, quem ad festiuitatem harum SS. Virginum Tutelarium vrbis *Hispalensis* composuit, & *Breuiario Gothico* inseruit *ad Laudes*, etiam de sola S. IVSTÆ passione agit, & est huiusmodi:

Concentu parili IVSTAM *canamus.*
Virgo, qua Deo placuit, pudore
A primis nutrita rudibus annis,
Deuicto libitu cælebs permansit.
Hæc quæstu laboris, vasis fictilibus,
Victum pauperibus præbet; sibique
Contemnens seculum, Christum secuta sic
Perenniter viuit semper in æthera.
Æternis denique pollens oraculis,
Confossum perimit portentum, vibrans
Cœlestis spicula Regis, retundit
Sceptrum, perfidiamque sæui hostis.
Illico subiens dira tormenta,
Altis suppliciis vitam reperit
Cœlestem, meruit quam terra potens,
Solersque famula victrix quæsiuit.
Hanc pro piaculis iam Christe Nostris
Suffragatricem admitte semper:
Vt ciues strenuè protegat, suo
Sanguine muniens, preceque tutans.
Æterni Prolis ingeniti Patris,
Cum Sancto Spiritu perenni, honor
Sit tibi, gloria semper
Pollens perpetim sit, Amen.

Hinc etiam Iulius Cæsar Scaliger in suis *Poëmatib. Diuar fol. 68.* Beatissimas Virgines, & Martyres *Hispalenses* introducit loquentes, hoc Epigrammate.

Cur non interitum curatis sanguine? Nobis
Debita erant vestro fata minora Deo:
Si Deus est: verum ecce latet. Si non Deus, ergo
Sic iaceat: vobis mens pia facta ferat.
Nec tamen aut IVSTA, *aut* RVFFINA *hæc deprecor, imum*
Quem puteum credis, Regna superna puto.

Ad

Ad *Monstrum* illud, quod in ACTIS refertur nomine *Salambonam*, his carminibus respexisse videtur, cuius idolum Sanctæ Virginis confregere. Sed & antiquissimus quidam Epigrammatorius in meo *MS. Carminum*, etiam huius Idoli meminit in Carmine Sepulchrali sic:

IVSTA *Dei famula, &* RVFFINÆ *proxima lege*
Sanguinis, hoc saxo, Diua sepulta iacet.
Hic quoque RVFFINÆ *conduntur pignora, quarum*
Antistes cineres nocte Sabinus *habet.*
Hæc monstrum infringunt Salambon *nomine dictum,*
Quo Veneris plangens sistit imago Deæ.
Hinc furor, hinc rabies Gentis in Virgines ardet:
IVSTA*que sic spirat, sic Soror ense cadit.*
Hispali *heu felix tantis ornata Patronis:*
Ciuibus heu tantis vrbs veneranda, Vale.

Sæpius igitur *D. D. Alphonsus Nuñez Godoy*, Vir omnigenâ literarum eruditione imbutus, & nunc in Nauarræo apud Pampilonenses Senatu meritissimus Regens, mihi amicissimus, cum aliquando ACTA in *Breuiario* legisset *Segobiensi* Nostrarum Virginum, & Martyrum, dubitauit de hac voce SALAMBONA, & qualis hic Deus, aut Dea esset ignorans, sciscitauit à me, quæ hæc vox esset, & cui Deorum, quos Gentilium superstitio coluit, hocce nomen, nullibi à se lectitatum, conueniret. Cuius Ego interpellationi satisfacere cupiens, totum mysterij symbolum, ex probatis exquirens Scriptoribus, aperui, sic: SALAMBONA *nomen est* Syriacum, *istis*, Babyloniis, *&* Phænicibus *commune, quo* VENEREM *patriò compellitant idiomate; Sic* Hesychius: Σαλαμβὼ ἡ Ἀφροδίτη παρὰ Βαβυλωνίοις. Quem sequitur Auctor Ætymologici Magni per hæc verba: καὶ Σαλαμβὰς ἡ δαίμων παρὰ τὸ ἀεὶ περιφέρεσθαι καὶ ἐν σάλῳ εἶναι, καὶ ὅτι περιέρχεται θρηνοῦσα τὸν Ἄδωνιν. *Hoc est:* SALAMBAS, Dea est sic dicta, quod semper in Salo circumvehatur, & versetur, & quod circumeundo Adonim plangat. *Hæc respexit vetustus* Poëta *supra:* *Salambona Dea quæ Opinio I.*

Hæc monstrum infringunt SALAMBON *nomine dictum,*
Quo Veneris plangens sistit imago Deæ.

Hinc colliges, quòd Deam quam Romani Venerem, *Syri, Babylonij, & Phœnices* SALAMBONAM *vocauere, de quo Auctores sunt* Lilius Girald. de *Diis Gent. Syntagm* 13. *fol.* 535. Ioannes Seldenus *de Diis Syris Syntagm.* 2. *cap.* 4. *fol.* 285. Helias Schedius *de Diis Germanic. Syntagm.* 1. *c.* 9. *fol.* 127. Qui omnes ex Suida, & Anacreonte *etymon à verbo Græco* σαλαΐζειν, *hoc est plangere deduxere. Hinc etiam Veneris Adonidem plangentis simulacrum apud Ethnicos commune, cuius iconam apud Carthar.* de Imaginib. Deor. fol. 351. Ioannes *autem* Seldenus *diducto ore hasce Græcorum nugulas coturnissat, contendens* SALAMBONÆ *nomen, tantum è* Syrorum *idiomate confictum, quod nihil cum Græco commune habuit, ita vt istam ex eorum dialectis originationem obtrudere, ridiculum suspicetur.*

R. P. F. *Luisius Tineo* Præmonstratensis omni disciplinarum genere excultus, qui literis sacris iunxit elegantioris literaturæ, Linguæque Græcæ peritiam; dùm mecum hanc de SALAMBONÆ etymo, communicaret Quæstionem, sequentia in quadam *Epistola* mihi verba mandauit, quæ integra referam: FORTE *dùm* (inquit) *inter ganeatas dapes, vilis quandoque appetitur oliua, in tanta ac sublimi Nasutorum serie, videamus etiam si & Nos ariolemur tucetum.* Breuiarium *antiquum* Seguntinum *de* SS. IVSTA, & RVFFINA *sic recitat:* Quoddam Monstrum occurrit, quod Gentiles SALAMBOVEM appellant. *Et licet* Ioannes Maldonatus, *Doctissimi* Baronij *elogio satis celebris, exscribat* SALAMBONEM, *hæc mihi Lectio non* *Opinio II.*

placet, *sed potius arridet* Seguntina *Præsertim cùm nulli dubium, quia hac nomenclaturâ, ab ipsius pro suo Adonide planctu Venus apud omnes insignatur. Cùm perspicuum etiam sit Ægyptios Venerem, & Adonidem, sub* Isidis, *&* Osiridis *nominibus coluisse. De quo inter alios Macrobius in* Saturnalib. *Quem quidem* Osiridem *constat interfectum, & in* Bouis *speciem postea transformatum apparuisse; atque ob id* Serapim *illo idiomate esse dictum, haut ambigendum videtur, conformius, & congruentius* Venerem *suum* Apim, *seu* Osiridem *deplorantem, non vtcumque* SALAMBONA, *vt vulgo circumfertur, sed potius,* SALAMBOVEM, *Latinè, vel* SALAMBOA, *Græcè; quod in accusandi casu nuncupandam, inflexâ voce* Salambos, Salambouis, *Latinè; Græce autem* Σαλαμβοῦς Σαλαμβόος, *nimirum à planctu* Bouis, *nempe* Osiridis, *qui conuersus est in* Bouem, *dùm interfectus plangitur. Accipe elegantissimum* Tibullum, *qui illo concinnissimo Elego de* Messalæ Natali, *dum ad Nili laudes diuertit, sic altè rem insinuat, & scite meam stabilit coniecturam,* Lib. 1. Eleg. 7.

Te canit, atque suum pubes imitatur Osirim
Barbara, Memphitidem plangere docta Bouem.

Vnde illud Ezechiel. c. 8. vers. 14. *dictum*: Et ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem; *sic meo iudicio debere intelligi pro comperto habeo. Ita sanè, quòd mulieres illæ Præficæ, & lamentosæ statuam illam* Bouinam *circumlugerent: & quidem nomen hoc Atticum esse nequaquam dubito, confictumque* ἀπὸ τοῦ σαλαιβῶν καὶ ἀπὸ τοῦ βοῦς, *hoc est*, à plangendo Bouem: *sicque hoc cognomentum pro* Babylonico *ritu Græcos vt tàm eximios mythologos suo proprio idiomate expressisse, insuperque non solùm de nomine, quin potius de re, & munere huiusmodi nomen idiomatizasse. Quod quidem etsi expressum in Græco aliquo hactenus non repererim, nihilominus à mea existimatione adhuc sto, vt cernere est apud Theocrit. in* Epitaph. Adonid. *sic de Venere eiulante:*

Ἀσσύριον βοόωσα πόσιν καὶ παῖδα καλεῦσα.

Assyrium clamans maritum, & puerum vocans.

Quis verò ignorat (vt serio vocatur Politianus *) quamplures Atticismos citra mare periclitari, maximè inter Grammaticos, omnia quasi per nebulam videntes, & Græca ferruminantes?* Hactenus meus *Lusitus*, & Nos hactenus.

Quis Salambonam Hispali inuexit.

SED quorsum *Hispali* SALAMBONAM quæritabis? En tibi mysterium propono. Phœnices vt diximus, & notat Seldenus *de Diis Syr. d. Syntagm. 2. c. 4. fol.* 280. in pño. & Hel. Sched. *de Dijs German. d. Syntagm 1. c. 9. fol.* 138 Venerem colebant; hincque Phœniciam, Veneris terram ab Æschylo *in Supplicib.* vocitatam, hoc carmine; monstrat.

Τᾶς Ἀφροδίτας πολύπυρον αἶαν.

Veneris igneam terram.

Vbi *Scholiastes* huiusmodi causam refert. Ast cùm Phœnices Occeani littora Gadium incoluissent, vt notum lippis, & tonsoribus est, isthac superstitionis epidemiâ finitimos populos macularunt, & in Nostras Veneris lugentis simulachrum turpiter inuexerunt, nomine SALAMBONÆ. Quod postmodum Romam abs Heliogabalo aduectum inter Romanos adorationem promeruit. Sic Ælius Lamprid. *in Heliogabal.* dicens: SALAMBONEM, *etiam omni planctu, & iactatione* Syriaci *cultus exhibuit, omen sibi faciens imminentis exitij.* Hanc fuisse Veneris imaginem, quam sub nomine SALAMBONÆ colebant Hispalenses ex Ioanne Bapt. Mascul. supr. patet, sic:

Proferat nunc suas HISPALIS *heroinas;*
Nempe virtus Hispanica *& in fœminis viget,*
IVSTA, *&* RVFFINA *duo dedere spectacula,*
Alterum Religionis, alterum & constantiæ,

Alij aliis de Diis fecerunt stragem;
His vt Virginibus fuit hostile in Venerem *odium.*
Nihil putarunt à se fieri posse venustius,
Quàm vt simulachrum frangerent Veneris;
Comminutum redegerunt in puluerem,
Vt ipsa se se tumularet Venus;
Fecerunt verè Libitinam.
Vnum illa acceperat olim à Diomede vulnus,
Sed Homerica fuit fabula.
Ab his certe tot accepit vulnera,
Quot est in frusta concissa.
Hesperus dicta Venus, aptè apud Hesperiam occidit.
Nunquam iustior fuit IVSTA,
Quàm cum idoneas de Venere sumpsit pœnas.
Nempe frangi debuit,
Quæ studet frangere corda mortalium.
Comminuta Venus *non modo formosa non fuit,*
Sed omni caruit formâ.
Venustas omnis abiit in hostes Veneris,
Cùm pro Religione fuso rubuerunt sanguine,
Vt infractam se vi hominis virtus ostenderet, fregit Deos.

Hæc & alia *Nunesio* meo de huiusmodi SALAMBONÆ simulacro rescripsimus, qui omnia gratâ humanitate probans, sequentem mihi eruditissimam manifestâ propalatione dedit Epistolam.

ERVDITISSIMO VIRO D.D. IOANNI Tamayo Salazario suo, D. Alphonsus Nuñez Godoy S. P. D.

SEMEL *atque iterum legi* SALAMBONAM; *bis, imò pluries admiratus eruditionem, si hac* Epistolâ *semel gratuler, iterum debeam. Siccinè in sterili, ac pertenui re fœcundissimum, ac facundissimum tuum germinauit ingenium? O bonarum artium, & remota, ac penè obliterata Antiquitatis fidelissimum Archiuum! in qua dùm excutienda anxiè torqueri solent ingenia, tuum ita in pagina conspiciendam exhibuit, vt neque plus illis temporibus deprehendi, quàm te delineante præsentibus liceat. Idem prope quod in caligine constitutis mihi accidisse fateor: inconniuis oculis lucem præstolantur, tardi sunt gressus, figunt vestigia, extentâ manus palmâ, ne quid offensionis occurrat, præcauent; verberant tenebras; suspenso pede pauimentum examinant; quid mirum? furor est, in tenebris cursus: vsque dùm infusum repente lumen phantasias discreuit, confusionem depulit, ac simul obumbrata veritatis imaginem reddidit. Diu quidem hæsitans existimaueram, vel à mari, vel à plangendo fortassis dictam* SALAMBONAM, *vel quòd ex mari natâ* Venus *fingeretur*, Ausonio *teste*:

Nata salo, excepta Solo, patre edita cœlo.

Vel quòd Adonidem, *præmaturâ morte extinctum plangeret; vel ipsius*

Sacerdotes circumeundo, imò, vt exiſtimo circumſtando quaſi ſepulchrum in omnem adulationis habitum confićti ſuperſtitiosè elugere ſolerent. Iam equidem ſcio conjećturas, occultâ veritate bonas, eadem patefaćta ridicula protuliſſe figmenta. Parum certe de veritate conſtitit, quandiu tuam deſideraueram ſatis eruditam ſenteatiam, qua vt mihi gratiſſima, ita & commoda Seldeni *videtur. Hac porum compoſita, & ſine ordine iacentia, erudita ac beneuola comitas tua ex noſtro penu quantumuis tenui retraxit; quis enim contraćtior illo? Non vtique tibi miſſurus, niſi tuâ correćtione meliora fieri poſſe ſperarem, & cum* Sanazaro, *pro* Salazario *meo rećtiſſimè dicam:*

Deleat errores æqua litura meos.

Vale, & chariſſimum Muſis caput tuum conſerua. Ex Domo Kalend Septembr. Anno M.DC.L.

Telaria martyrium quodi

Hæc *Nunezius* meus, & hæc de SALAMBONA. Nunc ad alia pergere neceſſum. Et primum quærendum duximus de genere martyrij, nomine TELARIA, quo Noſtrarum Virginum, & Martyrum vtuntur ACTA, illis verbis: *Et cùm necdum adhuc pœnale illud reorum lignum per moras itineris cucurriſſent*, TELARIAS *deferri iubet, ne tanti furoris crudelitas, aliquâ interueniente dilatione langueſceret. Suſpenduntur igitur ſtatim, & vngulis vexari iubentur.* Huius ſupplicij machinæ licet necdum meminerint Scribentes, & præcipue *Baronius* qui Notas ad *Martyrologium Romanum* ſimilium cruciatuum formulis reſperſit, nec *Antonius Gallonius*, qui integrum Librum de *SS. Martyrum Cruciatibus* ſcripſit, attamen crederem TELARIAM, eandem ipſam eſſe ac Trochleam, nam vtrobique Martyres ſuſpendebantur. TELARIA enim *Hiſpanis* meis deducta eſt à TELONE, inſtrumento ruſtico longo ex ligno confecto, quo vtuntur ad aquam è puteis hauriendam, & illud ZIGVNNAL, vocitant, à ſimilitudine roſtri Ciconiarum. Quæ omnia in *Trochleis* deſiderant Vitruuius *lib* 10. *c.*2. *& ſeq.* Iſidor Noſter *lib.* 19. *Etymolog. c.*11. Hinc deprehendes SS. Virgines fuiſſe in TELONE, ſiue TELARIA ſuſpenſas, & ibidem vngulis vexatas.

Annus agonis.

QVATENVS ad Annum agonis, omnes conueniunt illuſtriſſimas Martyres occubuiſſe *Hiſpali* Anno Domini CC. LXXXVII. ſic *Morales, Truxillo*, & cæteri ex relatione omnium vetuſtiſſimorum totius Hiſpaniæ *Breuiariorum*, Traditionis S. E. Hiſpalenſis, & aliorum Scriptorum.

Quo loco ſacra pignora?

CIRCA locum, quo earum ſacra lipſana requieſcant: Varie à Noſtratibus circunfertur. Nam *S. E. Hiſpalenſis* traditio contendit eſſe ſub caua turris famoſæ eius Eccleſiæ, hoc miraculum comprobante. F. Alphonſus Saluador in *Hiſtor. Relig. SS. Iuſt. & Ruffin.* apud *Leodium* in Belgio, illic à Catholicis Hiſpanis deportata. D. Rodericus Ximen. *Hiſtor. Hiſpan. lib.*3 *c* 13. apud vrbem *Burgenſem* in Cœnobio Monialium, quas *Huelgas*, vocant. Ambroſ. Moral. *Hiſtor Hiſpan. lib.* 10. *c.*16. in quodam loco *Aſturiæ* prope *Santillana*. Vincentius Blaſco *Hiſtor. Aragon. tom.*1. *lib.*5. *c.*21. in Monaſterio Aragoniæ *Sigenenſi* repoſita ſuſpicantur. Quid tenendum? Deo relinquamus quod inueſtigare non poſſumus,

Templa in Hiſpania.

PLVRA denique TEMPLA Sanctiſſimis Virginibus, & Martyribus, eaque celeberrima extruxit totius *Hiſpaniæ* deuotio; hinc Templum *Toletanum* à Gothorum temporibus extructum agnoſcimus, in quo, tempore captiuitatis Hiſpanicæ Toletani Præſules reſidebant, vt fatetur Iulianus Petri Archipreſbyter Toletanus in *Chron. num.* 376. & in *Aduerſar. n.*127. Franciſc. Piſa *Hiſtor. Tolet. lib* 1. *c.*28. & alij. TEMPLVM Vlyſipponenſe ab *Alphonſo Henriquez* constructum, vt refert Ambroſ. Moral. *Hiſtor. Hiſpan. lib.* 10. *c.* 16. Aliud apud *Orioleſes* apud Valentinum Regnum, ob recuperatam hoc die vrbem à Sarracenis. Aliud apud *Huete*, ob liberatum oppidum ab obſidione *Aben-Iacobi* Marrochiorum Regis hoc ipſo die, Anno M. C. LXXII. vt idem Morales *d. lib.* 10. *c.*16. & Pat. Quintana-Dueñas *d. fol.* 80. referunt, qui Tria intra Hiſpalim constructa olim recenſet.

B. S AVREA *Virgo, & Martyr Cordubenſis.*] Plura de ea ſcripſit S. Eulogius in *Memorial. SS. Cordub. lib.*3. *c.* 17. à quo Martyrolog. Romanum *Baronij* h. d. ſequenti

quenti elogio, Cordubæ S. AVREÆ *Virginis, quæ aliquando lapsa, sed facti pœnitens, iterato certamine, hostem effuso sanguine superauit.* Galesinij prolixius sic: CORDVBÆ *item, S. AVREÆ Virginis, & Martyris, quæ nobili genere nata, Ioannis, & Adulphi Martyrum soror, aliquando lapsa, pòst facinoris intimè pœnitens, iterum accusatu, liberè, constanterque fidem professa, libenti animo, datis pro Christo ceruicibus, martyrium subiit.* Conueniunt Vvion, & Hugo Menard. in suis *Martyrolog. Monast.* h. d. Cum Romano Martyrologia Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* Hispanum MS. *P. Higuera*; Italum *Constant. Felic.* & alia recentiorum. De ea post B. Eulogium, Ambros Moral. *Histor. Hispan. lib.* 14. *c.* 17. P. Ioann. Marian. *lib.* 7. *c.* 15. Baron. *Annal. Eccles. Tom.* 10. *Ann.* 856. *num.* 30. Vass. in *Chron. Ann.* 306. Gualter. in *Chronol. Ann.* 800. D. Martin. Carrill. *Annal. Eccles. Hispan. Ann.* 856. Iacob. Bleda *Histor. Sarracen. lib.* 7. *c.* 25. Ioann. Marieta *Histor. SS. Hispan lib.* 4. *c.* 27. Roderic. Caro in *Antiquit. Hispalens. lib.* 2. *c.* 11. D. Paul. Spinosa *Histor. Hispal. lib.* 3. *c.* 19. P. Martin. de Roa *Histor. SS. Cordubens. fol.* 119. P. Anton. Quintana-*Dueñas Histor. SS. Hispalens. fol.* 169. Proculdubio errorem contraxit R. P. F. Didacus de Coria *Histor. Carmelit. lib.* 2. *c.* 17. credens absque Historica suffragatione S. AVREAM fuisse ex *Carmelitarum* ordine alumnam, cùm contra eius placitum sint totius traditionis, & Scriptorum auctoritates. Eius ACTA Beatissimus Presbyter *Eulogius*, & Toletanus Pontifex electus, nobis veraciter suppeditabit:

Martyrologia.

Scriptores.

F. Didaci de Coria error.

ACTA S. AVREÆ VIRGINIS, & Martyris Cordubensis Sanctimonialis, ex D. Eulogio.

AVREA *Virgo* Hispalensis *nobilis* SS. Adulphi, *&* Ioannis *Martyrum soror, quæ à tempore collisionis eorum deuotionis præmio fungebatur, cùm reuelatis sacræ Religionis studiis in Cœnobio* Cuteclariensi, *quod antiquitus Sanctæ, & gloriosæ Virginis* MARIÆ *nomini dicatum est, commaneret per annos ferme Triginta, & amplius, cunctis fidei suæ notitiam donans, nec vllis adumbrata pauoribus, conuersationem Christianismi sui patulo gerebat congressu. Et quia erat stemmatis ortu præcincta, grandique fastu Arabica traducis exornabatur, nullus exterorum Virginis fidem incursare audebat, donec quidam suorum ex Prouincia Hispalensi, vnde genus trahebat, diuinitus vt arbitror, concitati, quo iam debita ante mundi constitutionem Virgini corona martyrij pararetur, & præstantius in cælestibus de consummato lætaretur triumpho, causa explorandi ad se perlati rumoris fidem, ac propositum Virginis venientes callide contribulam suam gratiâ hospitandi se seuisere mentiuntur. Quam non solùm Christianam, verumetiam sacræ deuotionis insignitam stigmate conuenientes, confestim de ea Iudici referunt quæstionem. Qui & ipse iure natiuitatis eidem Virgini concretis adhærebat prosapiis. Tali ergo stimulatus relatione, suis eam assistere iubens obtutibus, quare se tàm nobiliter auctam, famulatu fidei Christianæ degenerem reddiderit, vilique proposito, tam præcelsi generis infecerit infulam, elementi admodum exhortatu compellat.* Sed poteris (*inquit*) quàm properè totis absolui pædoribus; debitamque interpollatæ originis recipere claritatem, si tui gerens consultum, fidei nostræ cultibus, intimis te votis admittendam elegeris, summisque nobis affectibus parens, quod sequimur sequaris, & quo ducimur ire contenderis. Si verò, & contemptos nos, & etiam quæ colimus abrogaueris, & illos quos hactenus æmulata es, intuitu fidei sectare decreueris: post varia diræ cruciationis tormenta, post multiplicium dolorum immensa supplicia, quæ meritò tanti criminis rea rependens, postremò turpissimæ mortis supplicium incurres. *Ferunt eodem momento Virginem sub Iudicis obiurgatione cessisse, & omne sibi imperatum libenter exequendum polliceri. Et quia de rebus non expertis melius silendum est, quàm procaciter incognita*

Origo.

Institutum.

Eius fides à propinquis exploratur:

Iudex eius consanguineus.

Iudicis persuasio.

Fidem abnegat.

ventilare, cuius rei obtentu hac ipsa negatio Martyrem futuram subrepserit; vtrum formidine carnis, an causa disponendi rem familiarem, incompertus testificare non audeo, nisi fortè ex subsecutis euentibus, quibus postmodum obstinanter in professione perdurans, promeritam adepta est lauream, vt sese coniectura arbitratus humani habet, carnis illam infirmitate non succubuisse credamus.

Dimittitur libera.

Igitvr *post auditam Iudex oris eius professionem, quâ iuxta omnes ritus legis sua degere spoponderat; illico abeundi quocumque vult sibimet libertate collata, è vestigio domum regreditur. Ac sicus prius militans Christo, nullatenus à proposito sanctæ fidei desuenit, nec à fidelium contubernio se passa est disgregari, quin potius illorum persæpe se cœtibus conserens, quos pietatis religio perlustrabat, condignis fletibus, affectúque interno lapsum linguæ deplorans, spei sua veram fiduciam ad Redemptoris adligat indulgentiam, si forte reatu prauaricationis obnoxiã famulam non repellat, qui adulteram ab exitio lapidationis eripiens, Petrum à maris fluctibus incubantem Apostolico functurum primatu receptat; furemque parricidio coinquinatum suo comitatui Paradisum lustraturum admittit. Nec obesse fidebat prælarga, & incomparabili Domini pietati inutilis famula momentaneum crimen, apud quem multimoda miseratio, & redemptio copiosa, & exuberans, præuenit gratiæ dono indignus, ex quibus strenui laboris stipendia nulla suppeditant, consultâ pietate iustificat. Auget præterea Virgo sancta compunctionem, studium lamentationis multiplicat, votis vota congeminat, & duplicato mærore, affectúque mentem perurgens, ne supremo examine, aut de scelere condemnata, æterno mancipetur supplicio, aut à consortio fratrum suorum* Adulphi *scilicet, &* Ioannis *Martyrum Beatorum congruis meritorum repagulis detrudatur, felicibus votis admittitur.*

Eius pœnitudo.

Ipsius pœnitentia.

Fidelibus adhæsio.

Exin *claro, intrepidoque processu frequenter Ecclesiam adiens, iamiamque in virtute Domini roborato, terrenis abstracta contagiis, & cœlesti curia anhelas scribenda; si forte cuiusquam recidiuo contestationis euentu in ius denuò mitteretur. Sed hæc callidus veterator non leuiter ferens, cùm fideliori conciliatu nuper elapsam, creatori suo nunc quam antea militare intelligit, nec in aliquo penitus profuisse circumuentionis suæ præstigium contuetur quin iniecto stupore nescio cuius habitudinis transuersam Virginis linguam à professione veritatis, leuiter ac perfunctoriè contestauerat ore, non corde fuisse sublatam aduertens: haud dubie condæmonibus de extenuatò cursu conqueritur, dicens:* Hæc cælebs pridem me labiis fortuitu honorans, modò cor eius præcinctum virtute supernâ, grandi obiectu à meis disparatur illecebris. *Et idcircò quendam in persecutionem B. Virginis pruritans denuò ad perquirendam Tyronem fides sua compulit.*

Diaboli malignitas.

Accusatur.

Nonnvlli *interea Gentilium eius explorantes conuersationem, nihilominus iuxta priorem habitum. Christi famulam reperientes, illicò de ea coram Iudice questum deponunt, fidem asserunt, dolosque prætendunt, & vt tanti abusus præsumptioni vindex occurrat, talesque ausus legali auctoritate percellat, peruersis linguis contendunt. Qui protinus vehementi irâ commotus, ferocium truculento satellitum ministerio, suis eam attrahere conspectibus iubens, illico exhibitam de contemptu nuper adepti cultus redarguit, de neglectu promissi comminatur propositi, & cur tanti viri decretum non reuerita sit horrisonis percontatur clamoribus. Tum Virgo, quæ se nouerat ad tale iam diuinitus electam certamen, vt erat prudentioribus disertu facundiis, sancto iam perlustrata respectu, Iudici refert.* Nunquam à Christo Deo meo separata sum, nunquam à religione pietatis eius discessi, nunquam prophanationibus vestris, vel ad momentum inhæsi; licet dudùm coram te, lapsu quodam sermonis lingua succubuerit. Erat autem cor meum fiduciam habens in Domino, qui me suarum promissionum introrsus adminiculis erigebat, dicens: *Qui credit in me etiam si mortuus fuerit viuet.* Inde quamuis verbo tenus laqueum præuaricationis

Constãtia.

Ioann. 11.

tionis incurrerem, viuido tamen sanctæ credulitatis tenore, cor præmunitum gerebam. Nam statim, quo à te digressa sum, & votis, & affectibus lachrymosis, quem ab infantia mea didiceram cultum exercui, fidem seruaui, propositum gessi. Restat ergo iam nunc, vt secundum prophanationis vestræ ritum, aut gladio vindice puniar, aut si multum prætererire factum huiuscemodi potest, de reliquo totâ me libertate ad cohærendum Christo Domino prætermitte. *Tunc immanissimus arbiter Virginis assertione succensus facturus de ea Regi relationem, ergastulis mancipauit, ingentique vinculorum pondere coarctauit. Quam alio die per decretum Principis gladio trucidans, confestim exanime corpus eius, cuiusdam homicidæ patibulo, qui ante paucos dies affixus fuerat, capite deorsum suspendi præcepit. Cuius beatum cadauer cum cæteris furum membris, qui tunc ob flagitium interempti sunt, Bæticis immersum gurgitibus, nullum hactenus comparendi vestigium præbuit. Coronata est sanctissima Virgo* XIV. Kalend. Augusti *Anno* DCCCLVI. Capitur. Coronatur.

Hactenus S. Virginis, & Martyris ACTA ex *D. Eulogio* quorum contexturam Hispano idiomate vertere *Basilius Sanctorus*, *Alphonsus Villegas*, *P. Martinus de Roa*, & cæteri *Florum Sanctorum* Scriptores. Cætera quæ in ACTIS illustratione digna notantur, eruditissime percurrit Ambros. Morales Noster in *Notationib. Eulogianis*, cuius hic transcribere scholia prolixum erit. Ad alia pergo.

TRANSLATIO *sacrorum pignorum* S. BRAVLII *Episcopi Cæsaraugustani.*] Eius ACTA & elogia dedimus supra *Tom.* 2. *Die XXVI. Martij. fol.* 407. De hac TRANSLATIONE, seu eius sacrati Corporis INVENTIONE agunt Philipp. Ferrar. in *Catalog. General. SS.h.d. fol.* 297. simili elogio: *Cæsarangustæ* INVENTIO *Corporis* S. BRAVLII *Episcopi*. Qui ex Tabulis Ecclesiasticis S. E. Cæsaraugustanæ illud deprompsit, & ex P. F. Ioanne Marieta *Histor. SS. Hispan. lib* 5. *c.* 40. Cui addo F. Didacum Morillo *Histor. Cæsaraug.* 1. *p c.* 28. *fol.* 238. *in fin.* P. Quintana-Dueñas *Histor. SS. Hispalens. fol.* 166. & alij, qui eius res gestas scripsere. TRANSLATIONIS, seu sacri Corporis INVENTIONIS apud Cæsaraugustam ACTA hæc accipe ex probatis Auctoribus: C.

ACTA INVENTIONIS, SEV Translationis Sacrorum pignorum S. BRAVLII *Cæsaraugustani Episcopi ex Breuiario, & aliis Scriptoribus.*

ANNO *Domini Nostri Iesu-Christi* M. CC. XX. *Die verò* XIX *Mensis* Iulij *inuentum est Corpus* S. BRAVLII *Episcopi Cæsaraugustani in Aragonia, in Ecclesia B. Virginis de* Columna, *sequenti serie: Cùm enim tempore captiuitatis* Hispanicæ *Christiani Sanctorum exuuias, ne in Sarracenorum manus deuenissent, & eorum prophanationi, & irrisioni paterescerent, singulari affectus deuotione occludere destinassent*, Cæsaraugustani *fideles Sanctorum suorum pignora, inter quæ Beatissimi Præsulis* BRAVLII, *loco deuoto condidere deuoti. Secula post amplius Quinque, cùm* Cæsaraugustanæ *Ecclesiæ* Petrus *Pontifex constitutus existeret, noctis silentio Præsul albâ veste indutus, & lucis coruscatione perfulgens, venerabili formâ, & graui eloquio apparuit eidem, & locum, quo erant sacra pignora abscondita, & ignorata, monstrauit, iubens vt sequenti die* Petrus *cleri, & populi societate vallatus, locum aperiret, sacras glebas extraheret, & in honoratiorem locum reponeret. Annuit diuinæ iussioni* Petrus, *& elucescente die, conuocatis clero & populo, quibus reuelationem aperuit, ad locum perrexit, quo effosso, sepulchrum, quo sacra lipsana latebant, inuenit, extraxit, eleuauit. & processionaliter ad B. Virginis de* Columna *Capellam, hymnis, & canticis sacratis actum auctorantibus destinauit, & sub Virginis Ara reposita, ad Annum vsque* M. D. XV. *quieuere, quo aliud celebre marmoreum sepulchrum constructum est, vbi* Annus Translationis. Corpus absconditur. Reuelatur. Inuenitur.

nunc

nunc honorifice coluntur, & venerantur. Nec abſque odoris patefactione, & miraculorum frequentia hac TRANSLATIO *perfecta eſt, multa Deus per ſui Sancti Confeſſoris merita eſt impartitus, & operatus, cuius gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum Amen.*

S. Valerius apparet Petro ſucceſſori.

Eo ACTA; in *Breuiario* vetuſto S. E. Cæſarauguſtanæ, Anno 1556. edito, refertur, quod S. VALERIVS ipſius vrbis Antiſtes apparuit *Petro* ſucceſſori, vt Corpus S. BRAVLII extraheret, & in locum eminentiorem collocaret; eius verba ſunt: B. BRAVLIONIS *Epiſcopi Cæſarauguſtani* CORPVS, *cùm diù incognito loco ſepultum iacuiſſet in Sede Cæſarauguſtana, per* S. VALERIVM *cuidam* (Petro) *Epiſcopo ſucceſſori ſuo extitit reuelatum: & ex eo tempore in Eccleſia* B. MARIÆ *Maioris Cæſarauguſta honorifice reconditum conſeruatur.* Cuius INVENTIONIS feſtum à ſucceſſoribus eſt religiosè inſtitutum; idque meritò, vt qui Eccleſiæ *Cæſarauguſtanæ* multipliciter præfuit, ac profuit, duplici ſolemnitate in eadem coleretur. Hinc *Cæſarauguſta* Duplex feſtiuitas, Altera *Tranſitus*, Altera *Inuentionis* diebus; Illa XVIII. *Martij*; hæc XIX. *Iulij*. S. Valerij apparitionem pro inueniendis lipſanis S BRAVLII probant P. Maurillo. *d cap.* 18. *fol.* 239. Ludouicus Lopez *Hiſtor. Cæſarang. lib.* 2 *c.* 12. *fol.* 481. qui *D. Petrum de Luna* Epiſcopum vocat, & hoc eueniſſe *Anno* 1317. aſſerit.

Duplex feſtum de S. Braulio in Eccleſia Cæſarauguſtana.

DECIMO-TERTIO

Kal. Auguſti.

DIES XX.

A. AMPHILOCHII *in Gallacia Hiſpania S. Vuilgefortis, ſeu* LIBERATÆ *Virginis, & Martyris, quæ diuina reuelatione commonita, relictis patriâ, patribus, & ſanctiſſimis octo adelphis ſororibus, regionem luſtrauit, & fidem Catholicam populis prædicauit, ſed ob hoc apprehenſa, poſt dura ſupplicia, pro caſtitatis, & religionis confeſſione conflicta, ad cœleſtia præmia vtriuſque palmâ inſignita conſcendit.*

B. TOLETI *in Carpetania Hiſpaniæ* S. MAIORIANI *ipſius Vrbis Epiſcopi, qui expeditâ feliciter ad S. Leonem Pontificem legatione, infulis Eccleſiæ Placentinæ apud Italos ab ipſo Leone donatus, ſic vitæ Sanctiſſimæ expediuit excurſum, vt ad Dominum emigraret Confeſſoris titulo decoratus. Cuius ſacra lipſana Toletum tranſlata, ibidem, vt creditur, requieſcunt.*

C. CORDVBÆ *in Bætica* S. PAVLI *Diaconi, & Martyris, qui Beato adhærens Eulogio, in Eccleſia S. Zoili fideliter miniſtrabat. Sed cùm aliquando, & ſæpius procerum*

res Saracenos de eorum cultus vanitate corrigeret, & pseudopropheta impudentissimi commenta produceret, ab illis impetitus, in carcerem coniectus, & mucrone peremptus, ad gloriam strenua confessione discessit.

D. Conimbricæ *in Portugallia* S. Colvmbæ *Virginis, & Martyris, quæ ex eadem vrbe oriunda, illam suo sanguine decorauit, vt castitatis florem, & virginitatis candorem, quem Christo sponso promiserat illibatum, in ipso vitæ periculo conseruaret.*

E. Madridii *in sacrario Regis Capellæ depositio sacrorum pignorum* B. Margaretæ *Virginis, & Martyris Romæ passæ: cuius lipsana* Philippo IV. *Regi Catholico obtulit Minister Generalis SSS. Trinitatis Hispanicæ Congregationis.*

F. *Apud* Bvrgos *Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis festiuitas repetitur, quâ & innumeris encomiis lucet apparatus, & insignis demonstrationum signis cultus splendescit.*

NOTÆ.

Ancta Liberata *Virgo, & Martyr.*] Binominis Martyr sanctissima, & Virgo celeberrima, nam & Vvilgefortis, & Liberata dicta est, vt patet ex Flauio Dextro in *Chron. Ann.* 138. hac serie: Vvilgefortis, *vel* Liberata *C. Attilij Lusitanorum Reguli filia, passa est Amphilochij.* Eadem Iulianus Petri Archipresbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 118. *n.* 57. Vvilge- fortis nomine, eius meminere *Vsuardus*, & cæteri recentiores, à quibus Martyrologium Romanum *Baronij* hoc elogio: *In Lusitania* S. Vvilgefortis *Virginis, & Martyris, quæ pro Christiana fide, ac pudicitia decertans, in cruce meruit gloriosum obtinere triumphum.* Conueniunt Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* Hispanum *P. Higuer.* & Italum *Constant. Felic.* Liberatæ nomine, eiusdem etiam meminere Philippus Ferrar. in *Catalog General. SS. fol* 291. his verbis: *Segontiæ in Hispania* S. Liberatæ *Virginis, & Martyris*; & Ambrosius Morales *Histor. Hispan. lib.* 10. *c.* 18. Don Franc. Padilla *Histor. Ecclesi. Hispan. Tom.* 1. *Cent.* 4. *c.* 26. F. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan lib.* 4. *c.* 14. F. Bernard. Brit. *Monarch. Lusit.* 2. *p. lib.* 5. *c.* 18. Vasconzel. in *Description. Portugall. fol.* 445. Eduardus Nunius in *ead. Description. c.* 43. F. Ludouicus ab Angelis in *Viridar Portugall. cap.* 6. *fol.* 33. D. Rodericus de Acuña *Histor. Portucalens.* 1 *p c.* 18. *& Histor Braccarens* 1. *p c.* 26. Iacobus Gresserus *de Cruce lib* 1. *c.* 98. vbi hæc verba notanda: *Die* XX. Iulij, *in Lusitania* S. Vvilgefortis *quæ fuit Regis Portugalliæ filia: aliqui* Liberatam *appellant, Germani* Ocuffomer, *quasi absque mœrore, colitur religiosè multis Germaniæ locis.* Balthasar Porrenno *Histor. S. Liberat.* D. Didacus Portocarrer. *in Catalog. Episcop. Seguntin.* §. 27. Eius Acta habentur in *Breuiario* Antiquo S. E. Seguntinæ cuius *Diuæ Tutelaris* est, & in alio *Manuali* edito Madridij Anno 1626. quorum hic tenor, pro vt & illa transcripsit Porrenno *c fin. fol.* 121.

B.

Martyrologia.

Scriptores

Germania culta, & quo nomine?

ACTA S. VVILGEFORTIS, VEL Liberatæ Virginis & Martyris in Hispania ex Offic. Segunt.

Parentes. *Natiuitas.* *Educatio.*

L. C. Attilius Seuerus *Præses* Gallæciæ, *&* Lusitaniæ, *& eius terræ Regulus*, *ex* Calsia *coniuge eidem falsæ religioni dedita, vno partu (vt multarum in* Hispania *fert traditio) Nouem suscepit filias.* Calsia *igitur cùm existimaret hoc posse contra eam, aliquam violati thori, & intemperantiæ vitæ excitare suspicionem, obstetrici seuere indixit, vt occulte illam tot puellarum turbam in flumen proiiceret. Illa verò consilium detestata, in proximum vicum progressa, Nouem filias totidem nutricibus pascendas tradidit, à quibus sacro fonte lustratæ*, Gineuera, VVILGEFORTIS, *seu* LIBERATA, Victoria, Eumelia, Germana, Marina, Martiana, Basilissa, *&* Quiteria *nuncupatæ, totas se Deo concepto virginitatis voto consecrarunt.*

Persecutio. *Captura.* *Parentum persuasio.*

INTEREA *dira persecutio Christianum nomen vrgebat, & ad* Balchagiam *C. Attilij sedem progressa (quæ hodie dicitur* Bayona *in diœcesi* Tudensi) *cultores Idolorum impulit, vt Virgines sacras comprehenderent, &* C. Attilio *patri sisterent puniendas. Qui de genere, & religione sciscitatur, ita vt omnes Christianas, & filias suas esse cognouit. Cùm autem omnia illis Regiâ liberalitate promitteret, omniaque supplicia Iudicis seueritate minaretur, vt eas à studio Christianæ Religionis abduceret, & materna preces, & lachrymæ his omnibus accederent; nihilominus sacræ Virgines omnes, in ea, quam susceperant, fide constantes permanserunt.*

Vuilgefortis secessus. *Comprehenditur.* *Crucifigitur.* *Tumulatur.* *Pluries transfertur.*

CVM *autem Pater nihil proficeret, & in filiarum cædem raperetur furore; illæ tametsi martyrij cupidæ, patris tamen graue peccatum vitare cupientes, ab eius statuerunt sese potestate subducere. Quod fecere, non simul omnes, sed seorsim alia aliò dilapsæ, vbi variis locis martyrium subierunt.* VVILGEFORTIS *verò, seu* LIBERATA *cum aliis Christianis in eremum secessit, vbi asperrimè viuens, syluestri cibo semel ad vesperam quotidie reficiebatur: donec iterum comprehensa ab impiis Idolorum cultoribus, ad sacrilegum Deorum cultum, & impudicitiam suis blandiciis, & terroribus instigata: Illa verò nec suorum nece perculsa, nec minis, aut cruciatibus deterrita, tortoribus se læta obtulit, & post varia tormentorum genera, in* Lusitania *ad* Castraleuca *pro fide, & pudicitia decertans in Cruce meruit martyrij palmam adipisci.* XIII. Kalend. Augusti, *circa Annum Domini* C. XXX. IX *Cuius sacrum* CORPVS *à Christianis de Cruce depositum, & loco occulto honorifice tumulatum, per aliquot secula absque honore requieuit, donec translatum creditur ad vnum ex Cœnobiis, quæ postmodum in* Gallæcia *Benedictinorum fuere constructa, à quo ad* Nagalense *in diœcesi* Seguntina, *hinc ad* Florentiàm *Italiæ, demum à* Simone *Episcopo* Seguntino *ad suam Cathedralem Basilicam, vbi nunc honorifice conditum, summâ religione, & Populorum frequentia colitur.*

Roderici de Acuña error. *Probatur I.*

Hæc sunt ACTA quæ ex Officio *Seguntino* desumpsimus. A veritatis apicibus discessit D. Rodericus de Acuña *Histor. Braccar.* 1. *p. c.* 26. *n.* 3. firmans, S. LIBERATAM, quam in Templo *Seguntino* veneratam conspicimus, cuiusque sacra pignora ibidem asseruari cognoscimus, esse S. Virginis huius nominis, apud *Comum* vrbem Italiæ, & *Florentiam* cultæ. Nam si illius Ecclesiæ monimenta legisset, proculdubio in hosce erroris scopulos non impingeret. Ex illis igitur manifestum apparet, sacra B. Virginis *Comensis* lipsana Anno M. CCC. XVII. ex humili loco, in Basilicam Maiorem Vrbis *Comensis* fuisse translata, vt ex *Lection. Breuiar. Comens.* à Philippo Ferrar. in *Catal. SS. Ital. Die XVIII. Ianuar. fol.* 36. adductis, liquet. Ast (vt ipse *Acuña* fatetur) ea quæ in *Seguntino* Templo conduntur, *Simon* Episcopus Seguntinus *Florentiâ Segontiam* attulit de licentia Bonifacij VIII. Pont. Max. Anno M. CC. XCIV. ergo nequaquam potuere *Segontiam* transferri,

quæ

quæ postmodum, elapsis X X I I I. annis, in Basilicam *Comensem* translata fuere. SECVNDO, quia sicut ex traditione *S. E. Seguntinæ* patet, sacras Nostræ S. Virginis, & Martyris exuuias à Monachis *Nagelensibus* translatas *Florentiam* Hetruriæ fuisse; easque exinde *Simonem* Episcopum *Seguntinum*, in suam Cathedralem Basilicam reduxisse; quid commune habet *Florentia* Hetruriæ, cum *Como* Insubriæ? Omnia hæc probabis ex dictis supra hoc ipso *Tom 4. Die XV. Iul.* *Probatur II.*

ALIQVI suspicantur Nostram S. Virginem, & Martyrem VVILGEFORTEM, eandem etiam esse, ac illam, quam Germani ONT, COMMERAN, vt inquit D.D. Laurentius Ramirez de Prado, Vir vndequaque eruditus, cuius ipsi encomia nomen, in icone ad Iulianum *Aduers. n.*249. *fol.*54. siue OEV-FOMMER, ex Gresseto de *Cruce d. lib.*1. *c.*98. vocitant; in cuius rei probationem, historiam Nostræ S. Virginis, & Martyris exprimunt. De quo sæpe sæpius dubitaui; quia nullibi in Nostris *Breuiariis*, Chronicis, Scriptoribus, & Monumentis vetustissimis, aut recentioribus, miraculum de barba, quam Germani S. Virgini Hispanæ tribuunt, inuenitur. Forte hanc quam Germani colunt, eam PAVLAM Barbatam esse *Abulensem* de qua & Nos supra *Tom.*1. *Die XX. Februar. fol.*193. vbi Epigramma P. Ieronymi Biderman. *lib.* 2. *Epigr.* 57. *fol.*195. S. Vvilgefortis Barbatæ subiecimus. De Nostra Georgius Cardoso in *Offic. SS. Lusitan. Hymn ad Vesper. fol.*9. sic: *An. S. Vvilgefortis Hispana, sit eadem ac illa à Germanis culta?*

> VVILGEFORTIS *vetus illa Lusa,*
> *Excitans verbis animos Sororum,*
> *Dexterâ saui periit Parentis*
> *In Cruce fixa.*

Et in *Relation. SS. Portugall. c.*28. P. Bartholom. Riceius *de Triumph. Iesu-Christ. Crucif. Don.* Prudent. de Sandou. *Histor. Tud à fol.*33 *& seqq.* P. Biuar. in *Not. ad Dextr. Ann.* 138 *n.*5. & Nos supr. *Tom.* 1. *Die XVIII: Ianuar. fol.* 185. *lit. A.* vbi ad longum de *Nouem Sororibus* egimus. *Qua vrbe passa?*

CIRCA locum agunis in varias itur sententias. Flauius Dexter *d. Ann.* 138. apud Vrbem AMPHILOCHIVM Gallæciæ occubuisse refert: Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Aduers. n* 249 *&* 380. apud CASTRALEVCA agonizasse contendit. Hinc Castellanorum, & Portuealiensium sententiæ in contraria versæ. Illi apud ORENSE in Gallæcia celebrem vrbem. Isti apud PORTO insignem ciuitatem. Ego pro Dextro tanquam antiquiori iudicium do: nec ex hoc, à suo sensu pio vnusquisque deficiat.

S. MAIORIANVS *Episcopus Toletanus Confessor.*] Memoria eius celebris inter Toletanos Antistites, in quorum dypticis numeratur, & abs Flauio Dextro in *Chron. Anno.* 419. hac serie: *Iscius successorem habet* MAIORIANVM, *qui quidem interfuit Concilio Africano Telepensi.* Prolixius S Viri res gestas prosequitur Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 436. *n.* 216. hac clausula: MAIORIANVS *succedit in Sede Toletana Isico Episcopo Toletano, & n.*218. prosequitur: *Idololatriam per* Hispanias *repullulascentem Sanctus* MAIORIANVS *Toletanus, & Balconius Braccarensis conantur euellere.* Et *Ann.*447. *n* 220. ipsius S. Viri actiones recensens, addit: *Cogitur sub* MAIORIANO *Synodus* Tolcti: *ibique contra Priscillianistas additur de Spiritu-Sancto*: QVI A PATRE, FILIOQVE PROCEDIT. *Fuit hæc synodus celebris, & multorum Episcoporum numero coacta* Et *Ann* 449. *num.*222. *&* 225. eius gloriosum transitum assignat: MAIORIANVS, *qui necessitatis causâ Legatus Hispanorum iuerat ad* Leonem *Papam, rectè, fideliterque rebus cum eodem compositis, reuersus; iussus est à* S. Leone *remanere Episcopus in* Placentia *Italiæ; interfuitque Concilio* Mediolanensi, *& eidem subscripsit, Preside* Eusebio *Mediolanensi. Ibi obiit, & post ossa eius allata sunt* Toletum, *vt ipse iusserat, & sepultus est in æde* S. MARIÆ, *Alficeensi* De Præsulatu Toletano MAIORIANI extat S.M Maximi in *Chron. Ann.*435. *num.*5. memoria, dicentis: MAIORIANVS *Episcopus* Toletanus *succedit Iscio.* MAIORIANVS *hic fuit frater Maioriani Augusti.* Quam etiam fraternitatem Iu- *B. Scriptores.*

lianus Toleranus in *Chron. Ann.* 456. *n.* 237. fatetur, sic: *Dertosa in Hispania perimitur* Maiorianus *Augustus, frater S. Pontificis* MAIORIANI Toletani, *prædecessoris Castini.* Hine valdè miror *P. Antony Quintana-Dueñas* incuriam, qui in *Histor. SS. Toletan. in Fundat. S. E. Toletan. c.* 27. *fol.* 106. instituens Præsules Toletanos è Regio sanguine oriundos attexere, S. MAIORIANVM omisit; & quòd peius est, nec inter Doctorum, & Sapientium, nec inter Sanctorum choros subiecit. At Nos illius omissionem supplentes, prosequimur. Igitur de S. MAIORIANO scripsere Garf. Loays. *in Catal. Toletanor. Præsul.* D. Franciscus Padill. *in Chronolog. Topograph. Episcopat. Hispan. verb.* Toletum *fol.* 59. D. Thom. Tamayo in *Verit. Dextr. Notit.* 7. *n.* 20. *fol.* 110. P. Biuar. in *Comment. ad Dextr. Ann.* 429. *num.* 1. *fol.* 449. & in *Commentar. ad Maxim. Ann.* 435. *n.* 5. §. 20. *fol.* 129. Roder. Car *ad Dextr. d. Ann.* 429. *fol.* 152. & in Not. *ad Max d. Ann.* 435. *lit. Z. fol.* 161. D. Didacus Castejon *in Primat. Toletan. Tom* 1. *c* 2. §. 7. *fol.* 114. Eius ACTA à nullo in vnum congesta fuere, illa ex supra relatis Scriptorum pittaciis, seu fragmentis assuemus, vt instituto pareamus.

Quintana-Dueñas incuria.

ACTA S. MAIORIANI EPISCOPI Toletani Confessoris ex Variis Hispaniæ Scriptoribus.

Nobilitas.

MAIORIANVS *ex genere nobilissimo natus, auum habuit* Maiorianum *vtriusque militiæ* Magistrum *tempore* Theodosij *Imperatoris* Hispani, *& fratrem* Iulium Valerium Maiorianum *Cæsarem ad* Dertosanæ *vrbis* Hispaniæ *limina occisum; post vtriusque sacra, & prophana studia eruditionis, ad ecclesiasticam doctrinam animum applicuit, quâ sic eruditus euasit, vt è viuis sublato sanctissimo* Ilicio, *Toletanæ Sedis Episcopo, protinus fuit ad illius fastigium dignitatis Primaria euectus, & in eius apice constitutus, illicò eius sapientiæ, & virtutum insignium specimina respirauit. His siquidem praeuntibus, ad Concilium* Carthaginense, *quod* Teleptense *vocitat Dexter, euocatus, aduersus Pelagium, & Cœlestium hæreticos, eius sessionibus interfuit, vbi eximiæ eruditionis, & zeli fidei claustra singulari dispositione consultus aperuit. Hic cognitis Sanctorum* Arcadij, Probi, Paschasij, *&* Eutychij *Martyrum* Hispanorum *in Vvandalica persecutione occisorum, agonibus, eorum relationem veridico, & illustri celebrauit stilo, quorum Acta postmodum ab Ecclesia suscepta, in pretio haberi cœpere.*

Episcopatus.

Concilio Africano interfuit.

Acta Martyrū scripsit.

POST *hac ad propriam reuersus Ecclesiam, cùm per* Hispanias *idololatriam repullulare cognosceret, eam toto viscerum conamine euellere satagebat Hinc etiam contra Priscillianistas, coactâ* Toleti *Synodo, addidit in Symbolo fidei, dùm de Spiritu-Sancto agitur, verba illa:* QVI A PATRE, FILIOQVE PROCEDIT. *Demùm cum Romam Legatus Hispanorum ad* S. Leonem *Pontificem Maximum mitteretur, & rebus sibi commissis feliciter compositis,* Hispanias *remeare decerneret, à Sanctissimo Leone detentus, & Placentinæ Ecclesiæ in Æmilia Episcopus factus, illius Sedis cathedram regere coactus est. In cuius dùm apice resideret, & iura Ecclesiasticæ animaduersionis constanti spiritu figere cœpisset, ab* Eusebio *Mediolanensi Episcopo Synodus coacta, illi interfuit, & subscripsit; & ibi diem vitæ supremum gessit* XIII. Kalend. Augusti *Anno Domini* CCCC. LII. *Cuius sacra pignora, eo iubente,* Toletum *translata, in Ecclesia* S. MARIÆ, *postea dicta* de Alficen. *honorificè sepulta, insignium miraculorum frequentiâ quieuere, vt ex eius vetusti sarcophagi versibus apparebat huiusmodi.*

Italiam pergit.

Fit Episcopus Placentia in Æmilia.

Moritur, & Corpus Toletum transfertur.

Pignora

Pignora MAIORIANI *existunt Præsulis hic, sed*
Plura Deus Sancti meritis miracula patrat. *Epitaphiũ.*

Iam vides ACTA, in quibus aliqua veniunt illustranda, præcipue illa quæ ex *S.M. Maximo*, & *Iuliano* Nostris desumpsimus. Iam ex illis didicisti qualiter MAIORIANVS Toletanus Præsul, & *Iulius Valerius Maiorianus* Cæsar fratres fuere, ergo eadem vtrique nobilitas spectabit. Tùm sic, istius ex Sydonio Apollinari in *Panegyr. Carm.* 5 prosapiam ausculta: *Nobilitas probatur.*

Fertur Pannoniæ, quâ Martia pollet Achintus
Illyricum rexisse solum, cum tractibus Istri
Huius Auus: Nam Theodosius *quo tempore SirmI*
Augustum sumpsit nomen, per vtramque Magistrum
Militiam, ad partes Regni venturus Eoas
Maiorianum habuit.

Vbi plura Ioann. Sabat. *in Not. n.* 116. Hinc etiam Nostri S. Præsulis nobilitatem agnosces, & *P. Quintana-Dueñas* incuriam redargues.

QVOD scripserit Acta *SS. Martyrum Hispanorum* in *Vuandalica* persecutione passorum; testem aduoco Iulianum Nostrum in *Chron. n.* 217. hac clausulâ: *Primitiæ persecutionis* Wandalicæ *in Africa, fuerunt Quatuor Viri fortissimi Milites in* Hispania, *scilicet* Arcadius, Probus, Paschasius, *&* Eutychius. *Arcadius fuit* Toletanus. *Eorum martyrium celebrat* MAIORIANVS. De hisce Sanctis infra, Deo permittente, agemus *Tom.* 6. *Die XIII. Nouemb. litt. A.* *Acta SS. Martyrum scripsit.*

CIRCA Synodum congregatam *Toleti*, quâ in Symbolo fidei additam esse vocem FILIOQVE *procedit*, asserit *Iulianus*, videndus P. Biuarius in *Not. ad S.M. Maxim. in Chron. Anno* 435. *n.* 5 §. 27. *fol.* 130. vbi ad amussim de hac re differit, & probat ex Baron. *Annal. Eccles. Tom.* 6. *Ann.* 447. *n.* 19. apud Nostros primùm superadditum Fidei Symbolo de Spiritu Sancto, A PATRRE, FILIOQVE PROCEDIT. *Contrahit Synodum Toleti.*

QVATENVS ad *Synodum Mediolanensem* sub *Eusebio* eius vrbis Episcopo contractam Anno CCCC. LI illius Acta extant post *Epistolam* 61. *S. Leonis Papæ* cum subscriptionibus Episcoporum, qui ei interfuere, vbi MAIORIANVS Noster, tanquam Episcopus *Placentinus* in Æmilia, hac periodo subscripsit: *Ego* MAIORIANVS *Episcopus Ecclesiæ* Placentinæ *in omnia supra scripta consensi, & subscripsi: anathema dicens his qui de incarnationis Dominicæ sacramento impia senserint.* Quod & notauit *Biuar.* § 29. *fol.* 133. & Baron. *d. Tom* 6. *Ann.* 451. *n.* 12. vbi agit de hoc Concilio Mediolanensi. Cætera probata remanent. *Interfuit Concilio Mediolanensi.*

S. PAVLVS *Diaconus, & Martyr Cordubensis.*] Eius memoriam tepetit *Vsuardus Maurolycus, Galesinius*, & cæteri recentiores, qui S. Diaconi Acta ex B. Eulogio in *Memorial. SS lib.* 2. *c.* 6. suxere; à quo etiam Martyrolog. Romanum *Baronij*, hoc elogio: Cordubæ S. PAVLI *Diaconi, & Martyris, qui cum infideles principes Mahumeticæ impietatis ac sæuitiæ argueret, & Christum constantissimè prædicaret, eorum iussu necatus, ad præmia euolauit in cælum.* Conueniunt Martyrologia Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* Hispanum *MS. P Higuer.* & Italum *Constant. Felic.* De eo etiam scripsere Ambros. Moral. *Histor. Hispan. lib.* 14. *c.* 10. Ioann. Mariet. *Histor. SS. Hispan lib.* 2. *c.* 70 P. Ioann. Mariana *Histor. Hispan. lib.* 7. *c.* 15. P. Martinus de Roa *Histor. SS. Cordubens. h. d. fol.* 122. Arnald. Vvion in *Lign. Vit. Tom.* 2. *lib.* 3. *h. d. fol.* 229. & Hugo Menard. in *Martyrolog. Monast. h. d. fol.* 61. Eius ACTA breui calculo descripsit *S. Eulogius* Martyr, ea dabimus: *Martyrologia.* *Scriptores.*

ACTA S. PAVLI DIACONI, & Martyris Cordubensis ex D. Eulogio Martyre.

Patria. Educatio. Carceri mancipatur. Tyberinus Pacensis Presbyter. Carceris Cordubēsis descriptio. Paulus Tyberinū à carcere liberat. Coronatur. Sepelitur.

SANCTVS *verò* PAVLVS *contribulis noster, & hic* Leuita *dignissimus, cùm primo adolescentiæ flore venustaretur, è Ciuibus* Cordubensibus *progenitus, simplex affatim, obediens, & humanus, semper carceratis opem miserationis impendens; apud Basilicam, quæ Corporis B. Martyris* Zoili *præsentia illustratur, spiritualibus enutritus est disciplinis. Qui exemplo sanctissimi* Sisenandi, *verboque instructus, principibus, & consulibus adsistere non extimuit, eosque de vanitate cultura sua, & sceleroſi Vatis insaniâ arguens, Christum quoque Deum veraciter confitendo, peremptus est. Fertur tamen cùm adhuc carcere detineretur, imploratus à* Tyberino *Pacensi Presbytero, qui ei ita dicebat:* Obtine solutionem meam coram Domino, Beate Minister, & digno interuentu tuo dùm coronatus Christo perueneris, longæuum à me carceris squalorem amoue. *Erat enim idem Sacerdos pene viginti annos ergastulo mancipatus, nescio ob quod crimen accusatus ab inimicis coram Rege. Qui Presbyter florentissimâ adhuc iuuentute præpollens, ac virili præditus venustate, illo subterraneo specui deputatus, pene decrepitus, & senio confectus, inde eductus, publicis demùm carceribus mancipatur. In his Martyres Christi vsque in horam mortis degebant. In his parricidarum, homicidarum, latronum, & scortatorum improbi ausus, & execranda temeritas, ac diuersorum criminum rei sub arctissimâ macerabantur custodiâ. In his positus prædictus Sacerdos causam sui carceris* B. PAVLO *commisit. Cui Martyr Sanctus, de corona victoriæ confisus, satisfacere optioni eius promittens, non post multos dies martyrij sui fidelis sponsor, eum carcere absolutum, Deo fautore, propriæ vrbi restituit. Consummauit autem Dei seruus* PAVLVS *martyrium suum in pace* XIII Kalend. Augusti, Feria II. *Anno Domini* DCCC. LI. *Cuius cadauer inhumatum, & ante fores Palatij derelictum, post nonnullos dies, quorundam fidelium curiositate clàm sublatum, cum* B. Theodomiri *Carmonensis Monachi Corpore, apud Sanctuarium prædicti Martyris* Zoili *conditum est. Regnante D. N. Iesu-Christo, qui Sanctos suos adiuuit, & coronauit in pace, in secula seculorum, Amen.*

An Monachus?

En ACTA, in quibus nihil de *Monachatu*, & cuculla S. PAVLI, ex quo valde miror, quâ occasione ducti *Vuion*, & *Menardus*, sanctissimum *Leuitam* inter *Benedictinos Monachos* adscripsere, cùm in *Eulogio*, à quo omnes ACTA fluxere, hautquaquam *Monachatus* mentio existat. Hinc P. F. Antonius de Yepes in suo *Chron. Benedict. Tom.* 4. *Cent.* 4. *Ann.* 851, Eulogij silentio motus inter *Martyres Benedictinos*, quos hoc Anno *Corduba* passos commemorat, prorsus PAVLVM Nostrum, tanquam *Clericum Secularem*, non *Monachum*, à suo reiicit edoctus catalogo. Et patet ex sequenti deprecatione *Cypriani* Archipresbyteri *Cordubensis* ad S. Nostrum inter eius *MS. Carmina.*

PAVLVS *amor patriæ*, PAVLVS *contribulis vnà:*
Christi Leuita, *& sacri Minister amoris;*
Qui fidei regulas seruans, cum robore Christum
Extollis; Vatem obscænum sed verbere vocis
Confundis sanctæ: quo factus Martyr in auras
Conscendis celsas, & amici vincula soluis.
Esto tui memor in Clero, cui vnus adhærens,
Viuenti Nostros auxisti corpore greges:
Vt Deus hic pacem tribuat, pòst, cœlica Regna.

Non

Nec obſtabit ſi dicatur, quòd S. PAVLVS ex *Eulogio* fuit in ſpiritualibus nutritus in Baſilica S. Zoili, vbi erat Cœnobium Monachorum ex opinione P. Ioannis Marianæ *lib.7.Hiſtor.Hiſpan.d.c.*15. quia licet eſſet Monaſterium, etiam erat cœtus Clericorum ſeparatus à Monachorum clauſtris, & ideo *Eulogius* conſulto dixit *apud* Baſilicam *ſpiritualibus enutritus diſciplinis*; non apud *cœnobium*, ne crederetur Martyr, *Regularis*; ſed *Secularis* Diaconus: & ſic intelligenda ſunt *S. Eulogij* verba; & prorſus *Vuionis*, & *Menardi* commentum reſpuendum. *Reſpondetur tacitæ obiectioni.*

S. COLVMBA *Virgo, & Martyr Conimbricenſis*] Plures huius nominis Diuas *Luſitania* colit. PRIMA, quam apud diœceſim *Eborenſem*, in pago TOVREGA cum fratre Epiſcopo, & alia ſorore martyrio coronatam referunt P. Anton. Vaſconcel. in *Deſcript.Portugall.fol.*553.*n.*14. per hæc verba: EBORA *diſtat leucæ ſpatio Templum Deiparæ*, TVRAGIVM *vocant*; *non longa videntur veteres parietinæ, & aquæductus, quo in loco fama eſt, multos pro Chriſti fide ſanguinem fudiſſe: quos inter Epiſcopus eum duabus Sororibus animam feliciter egerunt, quarum vna* COLVMBA *nuncupata. Vbi verò alia cruore terram imbuit, fons ſtatim proſiliit, à Noſtratibus fons Sanctus appellatus, quamobrem multi aduersâ valetudine tentati in illo abluuntur*. Eadem Ludouicus ab Angel. *in Viridar. Portugall. c.*17. SECVNDA dicitur S. COLVMBA *Oſores*, ſeu *Oſory*; hancque fuiſſe Abbatiſſam in vetuſtiſſimo Cœnobio *Archenſi*, in diœceſi *Lamecenſi*, eo tempore, quo *Almanzor* Sarracenorum Dux Monaſterium illud ſolo æquauit, & Sanctam Virginem cum aliis Sanctimonialibus eiuſdem Cœnobij, ob fidei conſtantiam, & caſtitatis honorem decollauit; fatetur idem Ludouicus ab Angel. *in d. Viridar.c.*46. *fol.* 130. Quod & probat ex vetuſtiſſima *D. Theudi* eiuſdam donatione, facta Fratribus Ciſtereienſibus Monaſterij Taroucani, vbi hęc verba: *Sit itaque veſtra, prædicta hæreditas, cum Eccleſia de* S. MARIA *de* Archas, *vbi antiquè fuit Monaſterium vocitatum* Archenſe; *& mortua eſt inde Abbatiſſa* COLVMBA Oſoris, *cum Sororibus ſuis per manus cuiuſdam Mauri* Almanzoris. TERTIA etiam fuit Virgo, & Martyr *Interamnenſis* nomine COLVMBA in diœceſi *Braccarenſi*, de qua P. Anton. Vaſconcell. in *Deſcript. Portugall. fol.* 451. *n.* 20. hoc ſcriptum reliquit: *Multis poſtea elapſis annis* Irenem *animi conſtantiâ, pudoreque virgineo expreſſit Conimbrica* COLVMBA *Virgo; Patriam habuit oppidum, quod vulgo dicimus Lamas de Orelham, ſpectat verò ad iudicialem Conuentum* Vimarani, *vbi metu Mahometanorum, qui tunc Luſitaniam occuparant, ſe ſe proripuit. Virginis cædes non longe à* Conimbrica *edita fuit, vbi Noſtrâ adhuc ætate paruum viſitur Sacellum, quod Virginis retinet integram memoriam eiuſque in primis ob propugnatam caſtimoniam, martyrium teſtatur honeſtiſſimum*. Sed vt notauit Ludouicus ab Angel. in *d. Viridar.c.*47.*fol.*131. ex relatione *Gaſparis Aluari Louſada*, proculdubio *P. Antonius Vaſconcelos* confundit COLVMBAM hanc *Interamnenſem*, cum *Conimbricenſi*. Nam illa in diœceſi *Braccarenſi* per Sarracenorum manus occubuit, cuius hiſtoriam carmine heroico, idiomate Portugallenſi deſcripſit *Antonius Ferreyra*, cuius Poëma apud me. *Conimbricenſis* verò de qua Nos hoc die Gentilium tempore in crucem acta ſpiritum exhalauit. Harum TRIVM Sanctarum Virginum, & Martyrum hic coniunctim memoriam repetere placuit, quia Dies agonum huc vſque ignotati, locum in hoc Martyrologio non inuenerunt; & ideo hunc elegimus, quia de QVARTA Virgine, & Martyre COLVMBA anamneſis coāgulatur. De hac igitur, memoria eſt in *Martyrolog. Luſitan. Die XXXI. Decembr. fol.* 16. hac ſerie, ſuo idiomate: *Em Coimbra* S. COLVMBA *Virgem, que vulgarmente ſe chama* S. COMBA, *à qual ſegundo tradição antiga dos naturais da terra, foy morta em defeſão da caſtidade*. Quæ ſic Latine ſonant: *Apud Conimbricam* S. COLVMBA *Virgo, quæ vulgò* S. COMBA *dicitur, & ſtante antiqua traditione oppidanorum pro defenſione caſtitatis occubuit*. De ea etiam breui calculo ſcribunt Eduardus Nunius in *Deſcript. Portugall. c.* 50. Georg. Cardoſ. in *Hymn.de SS. Portugal. Hymn. 6. ad Veſp fol.* 8. his verſibus:

Plures in Portugallia Columbæ.

I. Eborenſis.

II. Lamecenſis.

III. Interamnenſis.

IV. Conimbricenſis.

Martyrolog.

Scriptores.

Felix expertem genuit COLVMBAM
Terra, quæ doctos creat.

& in *Catalog. SS. Portugallenſ. c.* 26. F. Ludouicus ab Angel. in *Viridar. Portugall. c.* 33. *fol.* 96. Emanuel Campos de *Relig. Vlyſipponenſ. fol.* 379. agens de S. Virgine hoc carmine ludit :

Dùm vitam offerret pro virginitate COLVMBA,
Si poſſet tales ederet ore ſonos :
Purpureum tortor de corpore funde cruorem,
Vt Sponſo occurram ſanguinolenta meo.
Eſt ruber, eſt niueus, ſic concolor alba COLVMBA,
Si cruor hanc rubro murice tingat, erit.

Noſtræ huius S. Virginis, & Martyris ACTA nullus ſcripſit integra, illa confuſa contexuit F. Ludouicus ab Angelis *ſupr. d.* 33. cuius ecphraſim *Portugallenſi* ſermone conſcriptam, *Latinam* facimus ſic:

ACTA S. COLVMBÆ VIRGINIS, & Martyris Conimbricenſis ex F. Ludouico ab Angel.

Plures habet Eccleſias in Luſitania.
Cruci affigitur.
Quo loco paſſa?
Cauſa agonis.
Miracula ad locum ſepulchri.

NOSTRVM *hoc* Portugallenſe *Regnum plures Eccleſias, & Oratoria cum titulo* S. COLVMBÆ *habet, & licet plures huius nominis Diuæ fuerint, cuius hic res geſtas aggredimur enarrare, illa Virgo, & Martyr eſt, quæ apud* Conimbricam *è vita martyrio coronata diſceſſit, pro vt conſtans vrbis traditio eſt. Hæc ſiquidem nequaquam Sarracenorum æuo floruit, ſed* Gentilium *tempore, à quibus in Crucem acta conſpicitur, vt ex effigie, & carminibus illic affixis, in loco, quo creditur coronata, pateſcit. Agareni nempe nunquam fœminas crucibus affigebant, ſed Ethnici, pro vt cum* SS. Liberata, *&* Eulalia Emeritenſi, *& aliis fecere. Locus paſſionis* COLVMBÆ, *adhuc iuxta illuſtre* Cellenſe *Cænobium, à* Conimbricenſi *vrbe haut diſſitum perſeuerat. Cauſſa agonis eiuſdem, & propter fidei Catholicæ confeſſionem, & propter caſtitatis obſeruandæ conſtantiam fuit. Commune omnibus accolis votum extat, illius loci limina viſitandi, præcipuè Diebus Veneris, quibus in Ara ibidem erectâ, continuo Miſſæ celebrantur ex voto. Iuxta S. Virginis Oratorium etiam caſſa exigua conſpicitur, quâ, vt traditio eſt, Corpus S. Martyris primo noſcitur tumulatum, è cuius humo puluis deſumitur, quo fideles pro variis infirmitatibus vtuntur, à quibus liberati, puluerem in pittaciis reuolutum iterum Oratorio perducunt, in ſignum ſalutis adeptæ. Hinc eſt, quò Domuncula illa hiſce ſcateat piis inuolucris.*

Prima tranſlatio.
Oleum ex Corpore.
Tranſlatio II.
Dies cultus.

EIVS *ſacrum* CORPVS *primò ad Eccleſiam S. Ioannis iuxta Regale* S. CRVCIS *Cænobium ſitam, tranſlatum fuit, vbi perplures annos in ipſo pariete, ad Dextrum latus Maioris Aræ iacuit incluſum, pro vt adhuc hodie Inſcriptio in marmore albo inciſa teſtatur, in cuius medio foramen viſitur, pro cuius circulo (fama eſt) fideles immittere ſolere pittacia huiuſmodi, quæ poſtmodum extracta, olei miraculoſi guttulis tincta conſpiciebantur, quibus ægroti tacti, ab ægritudinibus liberati gratias agebant Altiſſimo. Poſtea ſacra Virginis, & Martyris pignora ad prædictum* S. CRVCIS *Regale Cænobium tranſlata, ibidem honorificè conduntur. Cuius notabilis Reliquia intra argenteæ iconis Virginis pectus incluſa conſpicitur in Ara Maiori Baſilicæ Cænobij, in fidelium deuotionem, & cultum. Eius feſtiuitas* Die XX. Iulij *apud* Conimbricenſes *feliciter annuatur, ad Dei gloriam cui ſit laus in æternum. Amen.*

Quibus verò annis hæc euenerint nullus aperit; quibuſve Tyrannis Martyrium compleuerit Virgo Beata, ſub ſilentio eſt. Non ſunt audiendi P. Lupus *in Martyro*

Martyrolog. Lusitan. vbi supr. fol.16. nec Emanuel Nun. in *Descript. Portugall. c.50.* S. COLVMBÆ huius festum *Die XXXI. Decembris* consignantes, quia vt inquiunt Cardoso *d.c.16.* & Ludouicus *d.c.33.* iste est verus Dies cultus. *Aliquorū error.*

PLVRA Miracula ex MSS. Codicibus vetustissimis excripsit Illustrissimus *D. Ieronymus Mascareñas* Calatrauensis Eques, Lusitanorum gloria, & fidelium exemplar, quæ hic apponere prolixum erit, illa dabit ille in *Historia Conimbricensi*, quam sedulo edere desiderat. *Miracula.*

S. MARGARITA *Virgo, & Martyr Romana.*] Diuersa hæc ab illa *Antiochena*, cuius memoriam recolit *Martyrologium Romanum h. d.* Nam istius sacra pignora in Cœmeteriis *Romanæ Vrbis* inuenta sunt, vt patet ex Diplomate abs *Ioanne Baptista de Alteriis*, qui ea extraxit, & *R.P.F. Ioanni ab Annuntiatione* SSS. Trinitatis Excalceatorum alumno concessit, quæ superius dedimus *Tom. 2. Die II. Martij fol. 45. & seqq.* vbi non solum CORPORA ibidem contenta, sed etiam alia *Româ Madridium* translata fuere, inter quæ CORPVS integrum Sanctæ Virginis, & Martyris MARGARITÆ Romæ passæ, vt ex ipsissimis Originalibus instrumentis liquet, apud Fratres Excalciatos SSS. Trinitatis Conuentus Madridensis, quæ sæpius mihi tradita sunt. Vbi etiam distributio facta à Ministro Generali, qui corpora *S. Philippi* Martyris, & S. MAGARITÆ Virginis, in memoriam Nominum *Philippi III.* Hispaniarum Regis, & *Margaritæ Reginæ*, eius coniugis, *Philippi IV.* Regis Catholici Parentum, obtulit, & in *Regia Capella* collocata coluntur. E. *Translatiō Romā Madridum.*

DEDICATIO S. E. BVRGENSIS *in Hispania.*] Hæc Cathedralis Ecclesia primum apud *Aucam*, hodie OCA dicitur erecta, vbi Episcopus per plura secula sedem habuit. Sed eueniente Sarracenorum ingluuie, solo æquata, & ciuibus orbata, ad *Vallempositam*, hodie VALPVESTA translata est, quam *Alphonsus* Rex cognomento *Catholicus* priuilegiis, & subsidiis magnificis ditauit. Deinde instantibus *Vrraca, & Geloyra* Infantissis *Ferdinandi* I. cognomento *Magni* filiabus Sedes hæc ad Ecclesiam B. MARIÆ *del Gamonal* mutata dignoscitur, donec *Alphonsus* huius nominis VI. illam ad *Burgensem* vrbem transtulit, concessis eius Regalibus Palatiis cum Ecclesia S. Laurentij, quibus exinde Cathedralis hæc extrueretur Ecclesia. Hic per C. XLVII. annos VI. Menses, & XX. dies perseuerauit; donec XX. Iulij Anno Domini M. CC. XXII. Feriâ IV. ad hanc, quam hodie vidimus, mutata est, præsentibus *Ferdinando* III. cognomento *Sancto*, & Alphonso eius fratre, & *Mauricio* istius Sedis Episcopo. Huius Basilicæ fabrica insignis & mirabilis, inter omnes Hispaniarum, agnoscitur, intus XXI. Capellis illustribus circumdata, quæ fabricæ decorem, & Basilicæ honorem augent. Suprema, quæ vocatur Maior B. Virginis MARIÆ Assumptioni dicata conspicitur. Catalogus verò Episcoporum, qui hanc Sedem rexere, tàm apud *Aucam*, quàm alibi, & postquam in *Burgensi* sederunt vrbe dabimus. F. *Vbi primum Sedes? Translationes. Cui dicata?*

CATALOGVS EPISCOPORVM S. E. Burgensis in Hispania, & eius Archiepiscoporum.

I. ASTERIVS huius nominis I. Episcopus Burgensis, Olim Aucensis I. interfuit Concilio III. Toletano, Anno Domini D. LXXXIX. & Cæsaraugustano, Anno D. XCII. & alij Toletano Anno D. XCVII. 597

M. Ægidius Gonzalez Dauila *Chronographus Regius in* Theatr. Eccles. Castell. Tom 3. fol. 57. *introducit* THEODORVM, & STEPHANVM, *tanquam Episcopos* Aucenses, *asserens, primum interfuisse Decreto Gundemari, ad Annum* DC. X. & *Secundum Concilio IV. Toletano ad Annum* DC. XXXIII. *sed proculdubio errorem percepit Vir eruditus, & doctus, nam Episcopi illi, quos* Aucenses *credit, fuere* Ausenses, *siue vt notat Garsias de*

Loaysa in Not. ad Concil. 4. Toletan. fol. 362. Ausonensis, *quæ Ciuitas fuit in Cathalonia, & adhuc cum sede extat, & dicitur* VIQVE *siue* VALDAVSONA, *& ideo illos ab hoc Catalogo amando.*

II. AMANVNGVS huius nominis I. Episcopus Aucensis II. interfuit Concilio V. Toletano Anno Domini DC. XXXVI. 636.

III. LITORIVS huius nominis I. Episcopus Aucensis III. interfuit Concilio VIII. Toletano ad Annum Domini DC.LIII. 653.

IV. STERCORIVS huius nominis I. Episcopus Aucensis IV. interfuit XIII. Concilio Toletano ad Annum DC. LXXXIII. & Concilio XV. ad Annum Domini DC. LXXXVIII. 688.

V. CONSTANTINVS huius nominis I. Episcopus Aucensis V. Concilio XVI. Toletano interfuit, ad Annum DC. XC. III. Et iste 693. Pontifex lachrymosam Hispaniarum stragem propriis oculis vidit, qua Sarraceni omnia deuastantes vix lapidem supra lapidem reliquere. Hinc Sedes AVCENSIS diruta, ad Oppidum VALPVESTA translata Ecclesia fuit, retento titulo antiquæ diœcesis.

VI. VALENTINVS huius nominis I. Episcopus Aucensis VI. cuius tempore conditum fuit Cœnobium S. Michaelis Petrosense Ordinis S. Benedicti ad Annum Domini DCC. XLV. 745.

VII. FELINVS huius nominis I. Episcopus Aucensis VII. qui Cœnobium Fetranense Ordinis S. Benedicti Anno DCC. LXXII. consecrauit. 772.

VIII. FELMIRVS huius nominis I. Episcopus Aucensis VIII. qui adfuit ad primam fundamenti erectionem Cœnobij S. Martini de Tama, in Valle Menensi ad Annum DCC. LXXV. 775.

IX. OVECVS huius nominis I. Episcopus Aucensis IX. Confirmat priuilegium Ranimiri Regis factum S. IACOBO Hispaniarum Apostolo ad Annum Domini DCCC. LXVII. 867.

X. ALMIRVS huius nominis I. Episcopus Aucensis X. Cuius tempore passi sunt Stephanus Abbas, & CC. Monachi socij apud Karadignam Die VI. Augusti, Anno Domini DCCC. LXXII. 872.

XI. IOANNES huius nominis I. Episcopus Aucensis XI. Cuius memoriam repetit Ambrosius Morales ad Annum DCCCC 900.

XII. VINCENTIVS huius nominis I. Episcopus Aucensis XII. qui Comiti Fernando Gonzalez indiuiduus comes fuit, cuius memoria ad Annum DCCCCIII. 903.

XIII. SEBASTIANVS huius nominis I. Episcopus Aucensis XIII. Cuius seculo Comes Fernandus Gonzalez in Iudicem Castellæ electus fuit, Episcopo suadente, & auctorante ad Annum DCCCC. IV. 904.

XIV. DIDACVS huius nominis I. Episcopus Aucensis XIV. Qui Præsulatum relinquens, habitum Ordinis S. Benedicti in Cœnobio Vallepositensi recepit ad Annum DCCCC. XLVII. 947.

XV. ASSVRVS huius nominis I. Episcopus Aucensis XV. Cuius memoria peruenit ad Annum Domini DCCCC. LI. 951.

XVI. SISEBVTVS huius nominis I. Episcopus Aucensis XVI. fuit Benedictinus Monachus, & Abbas Cœnobij S. Æmiliani Cucullensis, Obiit ad Annum Domini M. VIII. 1008

XVII. IVLIANVS huius nominis I. Episcopus Aucensis XVII. confirmat priuilegium S. Petri Kadignensis ad Annum M. XL. 1040

XVIII. D. GOMEZIVS huius nominis I. Episcopus Aucensis XVIII ex Abbate Cœnobiorum Karadignensis, & Sahaguntinensis, fundator Monasterij Exiliensis. Interfuit Concilio Vsillensi, vbi de Officio Gothico conseruando actum fuit ad Annum M. XLII. 1042.

XIX. D. SCEMENVS huius nominis I. Episcopus Aucensis XIX.

qui

qui vnà cum Najarensi, & Alauensi Episcopis Libros Gothicos Diuini Officij, quibus Ecclesia Hispana vtebatur Romam detulit Quibus ab Alexandro II. Pont. Max. visis, & debita speculatione perspectis, illos Apostolica auctoritate probauit; quos ad suam Ecclesiam rediens, Aucensem ad Oppidum Gamonal cum Sede transtulit, sed Breui Apostolico, vt creditur, postea ad vrbem Burgeusem Castellæ caput Anno MLXXV. mutata dignoscitur, vt constat ex Priuilegio Alfonsi V I. Ideo Episcopus iste fuit Primus Burgensis, & vltimus Aucensis. 1075

INCIPIT CATALOGVS EPISCOPORVM S. E. Burgensis, ex Aucensi Sede translata auctoritate Vrbani I I. Pontificis Max. Anno MLXXV.

I. D. SCEMENVS huius nominis I. Episcopus Burgensis I. postquam in hanc vrbem translata est Ecclesia Aucensis, interfuit Concilio Burgensi à Richardo S. R. E. Cardinali, & in Hispaniarum Regnis Legato, congregato ad Annum M. LXXXV. 1085

II. D. GOMEZIVS huius nominis I I. Episcopus Aucensis, & Burgensis I I. plures annos suam Ecclesiam rexit, obiit Anno M XCVII. 1097

III. D. GARSIAS huius nominis I. Episcopus Burgensis I I I. cognomento *Aragon*, hanc Ecclesiam rexit ad Annum M. C. XIV. 1114

IV. D. PASCHALIS huius nominis I. Episcopus Burgensis I V. qui consecrauit Ecclesiam S. Eugeniæ in Oppido Cordouilla X V I I I. Kalend Februarij Æra M.C. LVI I I. Obiit Anno M C.XVIII. 1118

V. D. SCEMENIVS huius nominis I I. Episcopus Burgensis V. qui suam rexit Ecclesiam per XX. Annos, & obiit M.C. XXXVIII. 1138

VI. D. PETRVS huius nominis I. Episcopus Burgensis V I. Sedem feliciter moderatus, & variis priuilegiis subscribens, obiit Anno M. C. XLIX. 1149

VII. D. VICTOR huius nominis I. Episcopus Burgensis V I I. obiit in obsidione vrbis Cordubensis tempore Alfonsi V I I. cognomento Imperatoris Anno M C.LX. 1160

VIII. D. PETRVS huius nominis I I. Episcopus Burgensis VIII. cuius nomen in pluribus inuenitur priuilegiis, obiit Anno M. C. LXXXVI. 1186

IX. D. MARTINVS huius nominis I. Episcopus Burgensis I X. sui Episcopatus diœcesim per XV I I I. Annos rexit, & M. CC. IV. mortuus est. 1204

X. D. MATTHEVS huius nominis I. Episcopus Burgensis X. origine Gallus, & primùm Episcopus Conchensis, vbi Episcopales construxit ædes, & alia honorifice fecit, obiit Anno M. CC. V I I. Et ex Capella S. Gregorij vbi corpus iacebat, transfertur ad claustrum Cathedralis, in Capella, cui titulus ECCE HOMO, Anno Domini M.DC. XXI. & eius inuentum fuit corpus integrum, nec non vestes Pontificales, ac si eo die tumulata omnia fuissent. 1207

XI. D. FERNANDVS huius nominis I. Episcopus Burgensis XI. ex Regio semine ortus, nam fuit Alfonsi V I I I. Regis Castellæ consobrinus; suam Ecclesiam rexit feliciter, & vitam Anno M. CC. I X. exuit. 1209

XII. D. GARSIAS huius nominis I I. Episcopus Burgensis X I I. cognomento *Contreras*, patriâ Giennensis, obiit X V I I I. Martij, Anno M. CC. X L. Eius tempore in vrbe Burgensi Venerabilis

P. F. Ioannes de Mata illustrissimam Religionem SSS. Trinitatis fundauit, & Monasterium erexit. 1211

XIII. D. MAVRITIVS huius nominis I. Episcopus Burgensis XIII. origine Gallus. Iste primum lapidem posuit in ædificio Cathedralis Basilicæ, quæ hodie inuisitur, præsentib us Ferdinando Rege, & Alfonso Infante Castellæ, obiit Anno Domini M. CC. XL. 1240

XIV. D. GARSIAS huius nominis III. Episcopus Burgensis XIV. cuius memoria extat ad Annum M. CC. XLVI. ex donatione D. Ioannis Nuntij Cantabriæ Domini. 1246

XV. D. IOANNES huius nominis II. Episcopus Burgensis XV. Archichancellarius Ferdinandi III. & eius Berengariæ Matris Regum Castellæ, Obiit Anno Domini. M. CC. LII. & in Cathedrali sepultus est. 1252

XVI. D. APPARICIVS huius nominis I. Episcopus Burgensis XVI. qui Ecclesiam suam rexit summa pace, & Anno M. CC. LXIII. vitam exuit, & sepelitur in Annuntiationis Capella Cathedralis Ecclesiæ. 1263

XVII. D. MATTHEVS huius nominis II. Episcopus Burgensis XVII. gubernauit suam diœcesim ad Diem XVII Octobris Anno M CC. LXV. 1265

XVIII. D. MARTINVS huius nominis II. Episcopus Burgensis XVIII. cognomento *Gonzalez de Contreras*, obiit Anno M. CC. LXX. III. 1273

XIX. D. IOANNES huius nominis III. Episcopus Burgensis XIX. cognomento *Villahoz*, in Sede duos Annos consumpsit, & obiit Anno M. CC. LXXV. cuius obitu septem vacauit infula. 1275

XX. D. GVNDISALVVS huius nominis I. Episcopus Burgensis XX. cognomento *Garcia de Gudiel*, patriâ Toletanus, S. R. E. Cardinalis, qui ex Canonico Burgensi, & Archidiacono Toletano Sedem Conchensem primùm obtinuit, obiit Romæ Anno M. CC. LXXXVIII. & sepelitur in Basilica S. Mariæ Maioris, & tandem ad Toletanam transfertur. 1288

XXI. D. F. FERNANDVS huius nominis II. Episcopus Burgensis XXI. cognomento *Couarrunias*, ex ordine Minorum alumnus, cuius famularum Nicolaus III. Pont. Max. gratificari desiderans, ei de hoc Præsulatu prouisit; tandem obiit Anno M CC XCIX. 1299

XXII. D. PETRVS huius nominis III. Episcopus Burgensis XXII. cognomento *Gutierrez Quixada*, S. R. E. Cardinalis, Sabinensis Episcopus, interfuit electionibus Benedicti X. & Clementis V. Pont. Rom. Obij Auinione Anno M. CCC XI. licet alibi aliud dicatur. 1311

XXIII. D. GVNDISALVVS huius nominis II. Episcopus Burgensis XXIII. cognomento *Hinojosa*, fuit electus ad transferenda sacra SS. Victoriæ, & Cæsarinæ Virginum & Martyrum sociarum XI M. lipsana ex Colonia Burgim, decreto Sanctij IV. Castellæ Regis. Obiit Anno M. CCC. XIX. 1319

XXIV. D. GARSIAS huius nominis IV. Episcopus Burgensis XXIV. cognomento *Torres*, in eius Basilica baptizauit Petrum Castellæ Regem, cuius Magister fuit. E viuis Anno M. CCC. XXXV. sublatus est. 1335

XXV. D. IOANNES huius nominis IV. Episcopus Burgensis XXV. cognomento *de los Roëles*, hic fuit vnus ex Oratoribus ad Regem Galliæ pro obtinendâ in vxorem Regis Petri Blanca è Borboniæ stirpe. Obiit Anno M. CCC. LIX. 1359

XXVI. D. LVPVS huius nominis I. Episcopus Burgensis XXVI. cognomento *Fonseca*, ex Canonico, & Archidiacono Burgensi, obiit Anno

Anno M. CCC. LXVIII. & sepultus iacet in Capella S. Gregorij. 1368

XXVII. D. FERNANDVS huius nominis III. Episcopus Burgensis XXVII. cognomento *de Vargas*, patriâ Madridensis, Obiit Anno M. CCC. LXXVII. 1377

XXVIII. D. DOMINICVS huius nominis I. Episcopus Burgensis XXVIII. cognomento *de Arroyuelo*, ex Canonico Burgensi à semetipso electus. Nam cùm inter electores maxima versaretur discordia, inter partes conuentum est, quòd ille Episcopus proclamaretur, cuius *Dominicus de Arroyuelo* nomen exprimeret. Ipse ne partibus aliqua iniuria exoriretur, semet ipsum Episcopum nominauit, quâ electione, à partibus probata, Auinionem proficiscitur, & electionis confirmationem à Gregorio XI. Pont. Max. obtinuit. Obiit Anno M. CCC. LXXXV. 1385

XXIX. D. IOANNES huius nominis V. Episcopus Burgensis XXIX. cognomento *Garcia Manrrique*, ex Canonico, & Archidiacono Talabricensi in S. E. Toletana, & Calatrauensi Archidiacono, Episcopus Auniensis, post Seguntinus, deinde Burgensis, & tandem Compostellanus. Ecclesiam Burgensem rexit per Duos Annos, ad M. CCC. LXXVII. 1387

XXX. D. GVNDISALVVS huius nominis III. Episcopus Burgensis XXX. cognomento *Vargas*, patriâ Toletanus, ex Sede Calagurritana ad hanc translatus in qua per Quinque annos vixit, ad M. CCC. XCII. quô ad Hispalensem Metropolim defertur, obiit Anno M. CCCC. postquam Hispali celebre Sanctitatis Monasterium Carthusianorum *de las Cuevas*, construxit. 1392

XXXI. D. IOANNES huius nominis VI. Episcopus Burgensis XXXI. cognomento *Villacreces*, ex Cancellario Catherinæ Castellæ Reginæ Episcopus Calagurritanus, post Burgensis, obiit Anno M. CCCC. III. & in Cathedrali Basilica apud Capellam S. Iacobi sepultus iacet. 1403

XXXII. D. IOANNES huius nominis VII. Episcopus Burgensis XXXII. cognomento *Cabeza de Vaca*, ex Episcopo Conchensi ad hanc Sedem promotus, vixit ad Annum M. CCCC. XII. vt constat ex Sarcophagi epitaphio.

D.D. IOANNES CABEZA DE BACA. PRIMVM. CONCHENSIS. DEINDE. VI. ANN. BVRGENSIS. EPISCOPVS. MIGRAVIT AD DOMINVM. ANNO. M. CCCC. XII. 1412

1412

XXXIII. D. ALPHONSVS huius nominis I. Episcopus Burgensis XXXIII. cognomento *Illescas*, ex Episcopo Zamorensi, fuit familiaris D. Petri Tenorio Archiepiscopi Toletani, obiit Anno M. CCCC XIV. eius sepulchrum absque inscriptione visitur in Capella S. Luciæ, S. E. Burgensis. 1414

XXXIV. D. PAVLVS huius nominis I. Episcopus Burgensis XXXIV. cognomento *De Sancta Maria*, natione Iudæus, qui ad Catholicam conuersus fidem, illustre fuit in Ecclesia Dei luminare, nam literis, & sanctitate insignis, supra candelabrum S. E. Carthaginensis primùm meruit collocari, post ad Sedem Burgensem transferri. Obiit Anno M. CCCC. XXXV. & in Monasterio Prædicatorum S. Pauli cum hac inscriptione iacet sepultus. 1435

HIC QVIESCIT CORPVS R.P.D: Pauli Miseratione Diuina Episcopi Burgensis, *Magistri in Theologia, Archicancellarij, & Consiliarij Sereniss. D. N. Regis* Ioannis *huius nominis II. Qui vener. Pontifex hanc Ecclesiam cum Sacristia, & Capitulo, suis sumptibus ædificauit. Additiones ad Postillam M.* Nicolai de Lyra, *& Liber, qui dicitur* Scrutinium Scripturarum, *ad fidelium eruditionem, & infidelium impugnationem composuit. Et post hæc, & multa alia opera, liberatus de corpore mortis huius, profectus est ad Omnipotentem Deum Senex, & plenus dierum* XXIX. *Augusti, Anno Domini* M. CCCC. XXXV. *Ætatis suæ* LXXXIII. *Clementia Diuina illum in gloria sua collocare dignetur. Amen.*

XXXV. D. ALPHONSVS huius nominis II. Episcopus Burgensis XXXV. cognomento *de Cartagena*, insignis Iurisperitus, & Theologus, Chronographus Regius, Compostellanæ Ecclesiæ Decanus. Interfuit Concilio Basiliensi tanquam Regis Castellæ Legatus, cuius eruditione Concilium declarauit, Reges Castellæ præficiendos, & eius Oratores, Legatis Angliæ Regum in omnibus Summi Pontificis publicis actibus: & Reges Portugalliæ condemnauit in prætensione adquisitionis Insularum Canariæ, quas Regibus Hispaniæ, scilicet Castellæ adiudicauit. Plura alia insignia fecit, tùm Germaniæ, tùm Poloniæ, vt Legatus Castellæ Regis. Multa scripsit eruditione plena, quæ *Ferdinandus Perez de Guzman* eius seruus refert in *Valer. Histor. lib. 8. tit. 6. c. 9.* Obiit apud Villam-Sandinum XII. Iulij, Anno M. CCCC. LV. 1455

XXXVI. D. LVDOVICVS huius nominis I. Episcopus Burgensis XXXVI. cognomento *Osorio de Acuña*, Canonicus & Diaconus Legionensis, Archidiaconus Palentinus, Abbas Carrazetensis, & Vallesoletanus, & huius Cancellariæ Præses, hinc Episcopus Lucensis in Gallæcia, post Segobiensis, deinde Giennensis, ac denique Burgensis. Obiit XVI. Septembris, Anno M. CCCC. XCV. 1495

XXXVII. D. F. PASCHALIS huius nominis II. Episcopus Burgensis XXXVII. cognomento *de la Fuensanta.* ex ordine Prædicatorum alumnus, interfuit Concilio Lateranensi sub Iulio II. Pont. Max. Obiit Romæ Anno M. D. XII. & in Conuentu S. Mariæ super Mineruam tumulatus cum hac epigraphe quiescit. 1512

PASCHASIO

PASCHASIO HISPANO BVRGENSI EPISCOPO QVI EX PRÆDICATORVM ORDINE. DOCTRINA. VIRTVTIBVS EVECTVS. AMPLISSIMIS REDITIBVS. XV. ANNIS PIE DISPENSATIS. AD LATERANENSEM SYNODVM SVB IVLIO II. PONT. MAX. ASCITVS. VITA FVNCTVS EST. CHRISTI PAVPER INTER COMPAVPERES MORTVVS. ALIENIS SVMPTIB. TVMVLATVS: SERVITORES DOMINO POSVERE.
XIX. IVLII ANN. M.DXII.
VIXIT ANNOS LXX.

XXXVIII. D. IOANNES huius nominis VIII. Episcopus Burgensis XXXVIII. cognomento *Rodriquez de Fonseca*, ex Archidiacono Vlmetensi, Abbate S. Zoili Carrionensis, & Parracensi, Episcopus Pacensis, Cordubensis, Palentinus & Burgensis, cùm primùm fuisset Archiepiscopus Rosanensis, & Præses Consilij Regij Indiarum. Obiit XIV. Martij Anno M. D. XXIV. 1524

XXXIX. D. ANTONIVS huius nominis I Episcopus Burgensis XXXIX. cognomento *de Roxas*, ex Magistro Fernandi Infantis Castellæ, postea Romanorum Imperatoris Episcopus Maioticensis, Archiepiscopus Granatensis, Castellæ Præses, Indiarum Patriarcha I. Obiit Anno M. D. XXVI. 1526

XL. D. ENECO huius nominis I. Episcopus Burgensis X'L.' cognomento *Lopez de Mendoza, & Zuñiga*, ex Episcopo Caurienſi, postea S. R. E. Cardinalitio galero à Clemente VII. Pont. Max. donatus, Obiit Romæ IX. Iunij, Anno M. D. XXXVIII. & ad Monasterium Vitense translatus. 1538

XLI. D. F. IOANNES huius nominis IX. Episcopus Burgensis XLI. cognomento *Toledo*, ex Prædicatorum ordine procedens Cordubensis Antistes, qui à Paulo III. Pont. Maximo rubrum S. R. E. galerum accepit, & postea ad Apostolicam Metropolitanam S. E. Compostellanæ infulam Anno M. D. LI. translatus est. Fuit Episcopus Tusculanus, & interfuit Romæ electionibus Marcelli II. & Pauli IV. Pontif Maximor. cuius consilio Romæ Congregatio S. Inquisitionis ab ipso Paulo erecta est. Obiit XVII. Kalend. Octobr. Anno M.D LVII. 1551

XLII. D. FRANCISCVS huius nominis I. Episcopus Burgensis XLII. cognomento *Mendoza, & Bobadilla*, ex Priore Atochensi, Scholastico Salmantino, Archidiacono Toletano, Episcopus Cauriensis, deinde Burgensis, S. R. E. Cardinalis, interfuit electioni Iulij III. Pont. Max. Fuit Gubernator vrbis Senensis in Italia, obiit Kalendas Decembris Anno M. D. LXVI. 1566

Hic finis Episcoporum Burgensium, *nam instante* Philippo II. *Rege Hispaniarum Catholico*, Gregorius XIII. *Pont. Max. Die XXII. Octobris Anno M.D.LXXIV hanc Sedem* Burgensem *in* Metropolitanam *erexit*, *cuius suffragio Episcopos* Pampilonensem *in Regno Nauarræ*, *&* Calagurritanum *in Riogensi Prouincia subiecit. Hinc origo Archiepiscoporum* Burgensium, *qui vrbem, diœcesim & populum sibi commissum doctrinis pascunt, & eleemosynis vberrimè fouent. Quorum primus Antistes fuit.*

I. D. FRANCISCVS huius nominis II. Archiepiscopus Burgensis I. cognomento *Pacheco, ex Toledo*, Archidiaconus Camazensis, & Canonicus Cluitatensis, & Toletanus, S. R. E. Cardinalis, & Hispaniarum Protector, nec non ex Generali Congregatione S. Inquisitionis Romanæ Auditor. Apud vrbem suam XXIII. Augusti, Anno M.D.LXXIX. vitam exuit. 1579

II. D. CHRISTOPHORVS huius nominis I. Archiepiscopus Burgensis

gensis II. cognomento *Vela*, ex Archidiacono, & Canonico Abulensi, Episcopus Canariensis, postea ad hanc Metropolitanam translatus, cuius Pallium à D. Paulo de Mendoza Palentino Episcopo accepit in Monasterio S. Ieronymi Vallesolcrano, obiit Anno M. D.XCIX. 1599

III. D. ANTONIVS huius nominis II. Archiepiscopus Burgensis III. cognomento *Zapata*, ex Canonico Toletano, ipsius Tribunalis Inquisitor, & Conchensis, post Episcopus Gaditanus, deinde Pampilonensis, ac demùm Burgensis, quo electus fuit S. R. E. Cardinalis à Clemente VIII. Pont. Max & Romam pergens interfuit electionibus Pauli V. & Gregorij XV. & Neapolim concedens Pro-Regis munus exercuit, quo finito Hispaniam repedans Supremi Generalis Inquisitionis Consilij Præses renunciatus Obiit Madridij XXIII. Aprilis Anno M. DC. XXXV. cùm Archiepiscopatum renunciasset Anno M.DC. III. 1603

IV. D. ALFONSVS huius nominis IV. Archiepiscopus Burgensis cognomine *Manrrique*, patriâ Placentinus in Verronia, ex ordine Alcantarensis Eques, Canonicus Magistralis Placentinus; Romam pergens, Philippi III. Regis Catholici negotia grauissima peregit. Ad suam reuersus Sedem, Seminarium ex S. C. Tridentini decreto sumptuosum erexit. Pauper obiit dispensatis inter pauperes reditibus Anno M. DC. XIII. 1613

V. D. FERNANDVS huius nominis IV. Archiepiscopus Burgensis V. cognomento *Acebedo*, ex Ordine Canonicorum Regularium S. Iacobi, Regius Capellanus, Canonicus Legionensis, & Toletanus, Inquisitor Hispalensis, & in supremo S. G. Inquisitionis senatu Consiliarius, pòst Episcopus Oxomensis, deinde Burgensis Metropolita, Castellæ Præses, Obiit Anno M.DC. XXX. 1636

VI. D. F. IOSEPH, huius nominis I. Archiepiscopus Burgensis VI. cognomento *Gonzalez*, ex Ordine Prædicatorum alumnus; qui propter eius continuas ægritudines ex Archiepiscopatu Compostellano ad Burgensem translatus tantùm LXI. dies in illo vixit, & XXVIII. Martij Anno M. DC. XXXI. diem clausit extremum. 1631

VII. D. FERNANDVS huius nominis V. Archiepiscopus Burgensis VII. cognomento *Sotomayor*, ex Canonico Palentino, & Archidiacono Carrionensi, Canonico Hispalensi, & Archidiacono Astigitano, Inquisitor Hispalensis, post Episcopus Palentinus, deinde Burgensis Archipræsul, & demùm Compostellanus, ac Nauarræ Pro-Rex. Ex hoc Burgensi ad Compostellanum translatus fuit Anno M. DC. XLIV. cùm primum fuisset Episcopus Seguntinus. 1644 Obiit Anno M. DC. LV.

VIII. D. FRANCISCVS huius nominis III. Archiepiscopus Burgensis VIII. cognomento *Manso, & Zuñiga*, ex Canonico Calagurritano, Archidiaconus Alauensis, Granatensis Cancellariæ Auditor, Rationum Regiarum Consiliarius, & in Supremo Indiarum Senator, post Archiepiscopus Mexicanus in Noua Hispania, deinde Episcopus Carthaginensis in Hispania, & demùm Burgensis Metropolita. Obiit Anno M. DC. LIV. 1654

Horum Burgensium Præsulum, & Archipræsulum Catalogum ex variis Scriptorum schedis, & Regum priuilegiis desumptum Hispano sermone congessit M. Ægidius Gonzalez Regius Chronographus Tom. 3. Theatr. Eccles. à fol. 57. & sequentib. Qui huius S. E. descriptionem, & diœcesis mirifice conscripsit. Reliquiarum in ea seruatarum elenchum consignauimus supr. Tom. 2. Die IX. April. lit. B. fol. 552.

DVODECIMO
Kal. Augusti.
DIES XXI.

A. CORDVBÆ *in Batica* S. FELICIANI *Martyris Hispani, qui sæuiente Neronis Imperatoris persecutionis procellâ, crudelibus dilaceratus suppliciis pro fide, constanter ad gloriosum martyrij trophæum, sine mora, peruenit.*

B. MASSILIÆ *in Gallia* S VICTORIS *Militis, qui cùm sago deposito, fidei clamydem indueret, à Maximiano comprehensus, quia Idolis sacrificare renuebat, & Asterio iudici traditus, tandiu tormentorum est flagra virili spiritu expertus, quousque succisso capite, cum Alexandro, Longino, & Feliciano sociis agonem compleuit. Quorum corpora iussu Cæsaris in pelago proiecta, Angelis ministrantibus, Victoris, & Alexandri Flauiobrigam ad Oram Occeani Cantabrici in Hispania peruenere; Longini & Feliciani ad oppositum littus natantia deuenere, vbi à Christianis sepulta ad eius tumulum innumera Deus patrat miraculorum insignia.*

C. MAIORICÆ *in Balearibus Hispaniæ Insulis, Depositio sacrarum* B. PRAXEDIS *Virginis, exuuiarum, quæ corpore, & animo casta; & doctrinæ apicibus erudita, sic vitam contemplationi contexuit, sic orationi, & vigilijs vacauit, vt ad coronam pulchritudinis suaui dormitione pertingeret. Cuius Corpus Maioricam delatum, & honorificè collocatum, summo Insulanorum cultu recolitur.*

NOTÆ.

A. ANCTVS FELICIANVS *Martyr Cordubensis.*] Huius sanctissimi Martyris officium olim *S. E. Cordubensis* recitabat ritu solemni ob eius apud vrbem illam *Patriciam* agonem, sed aliquorum Scriptorum ignoratione palæstræ, in dubium isthæc fuit reuocata festiuitas, ita vt in posterum cessasset solemnitas, quæ traditioni *S. E. Cordubensis* innixa, locum ecclesiastico præbebat officio. Sed iam temporum reuolutione, huius S. Martyris memoria reuiuiscit, vt *Cordubensibus* restituatur honor, quem aliquorum Scriptorum dubitatione perdiderat. Hinc Petrus Galesinius in suo *Martyrolog. h. d.* sequens elogium adnectit: *Corduba in Hispania* S. FELICIANI *Martyris.* Conueniunt *Alexand. de Peregrinis, Maurolycus, Bellinus*, & aliqui ex recentioribus. Expressis vrbis *Iulianus* Archipresbyter Toletanus in *Aduers. n.* 106. *fol.* 28. hac serie: *Celebris habetur memoria per Hispanias* S. FELICIANI *Martyris*, CORDVBÆ *passi*, XII. *Kalend. Augusti, sub Neronis imperio.* De eo P. Martinus de Roa *Histor. SS. Cordubens. Die III. Septembr. fol.* 139. ita profatur agens de aliquibus Sanctis Cordubensibus, quorum Acta periere: *Eundem euentum habuere res gestæ* S. FELICIANI *Martyris, cuius memoriam recolit Petrus Galesinius Die XXI. Iuly, qui in Notationibus asserit, Vsuardum, & Adonem in suis Martyrologiis, & in aliquibus Codicibus MSS. huius S. Martyris meminisse.* In MS. Legendario *Asturicensi*, eius licet breuissima ACTA habentur, hac serie.

Martyrologia.

Scriptores.

ACTA S. FELICIANI MARTYRIS Cordubensis, ex Legendario MS. Asturicensi.

INCIPIT *passio Sanctissimi Martyris* FELICIANI *qui passus est in Ciuitate* CORDVBA *in* Hispania *Vlteriori* XII Kalend. Iulij, *Iunio & Silio* COSS. *Erat enim iste vir beatus, ex eadem ciuitate oriundus, &* L. Annæi Senecæ *familiaris, cuius contubernium cùm Roma sequeretur, Christi Apostolis adhæsit, & eorum doctrinam audiuit. Post modum verò cognitâ aduersus Christianos persecutione, quâ eos reos incendij Vrbis temeritas efficiebat, è Roma fugiens, patriam repedauit. Sed quid valet subterfugium, quando Dei misericordia præcedit. Igitur patriam ingressus, iam edicta aduersus Christianos* Cordubæ *publicè legebantur, ita vt protinus ad Iudicis Tribunal Beatus Martyr duceretur, qui cum idolis sacrificia offerre noluisset, post verbera, & carceres, abscißis ceruicibus, Creatori spiritum reddidit, Præstante D. N. Iesu-Christo, qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit & regnat per infinita seculorum secula, Amen.*

Patria.

Romam pergit.

Patriam repedat.

Coronatur.

Annus passionis, si Consulum fastos percurrimus, incidit ad XI. Neronis, Pontificatus S. Petri XXIII. & Christi LXVII. quo Appius Iunius, & P. Silius Consulatum gessere, vt inquit Plin. *lib.* 8. *c.* 40. & notauit Cæs. Baron. *Annal. Eccles. Tom.* 1. *Ann.* 67. *n.* 1. Qui etiam ex Sulpicio Seuer. *Histor. Sacr. lib.* 2. refert qualiter à *Nerone* persecutio excitata fuisset aduersus Christianos, datis ab ipso publice edictis, ita vt vereretur Religio, nec palam esse Christianum liceret. Nec Romæ tantùm hæc edicta lata, sed etiam in omnibus Prouinciis Romano Imperio subiectis vt Auctor est Suetonius Tranquil. in *Neron. c.* 16. vbi Ioseph. Scalig. *fol.* 571. Et maximè in *Hispania* in cuius terminis Fides Christi felici auspicio vigebat, vt inquit Tertullian. *Aduers. Iudæos. num* 41. vbi Iacob. Pamell. *fol.* 107. *n.* 41.

Annus persecutionis & agonis.

Hispania tempore Neronis tota Christiana.

B. SANCTVS VICTOR *& Socij Martyres Massilienses.*] Vt horum Sanctorum exuuiarum aduentum in *Hispaniam* probemus, primùm Flauij Dextri locus obscurus in *Chron. Ann.* 185. examinandus est, vbi hæc verba compaginat: *Flauiobrigæ*

Dextri locus obscurus elucidatur.

in Hispania S. VICTOR *Martyr, & Socij eius, qui varia excruciamenta passi necati sunt.* P. Franciscus Biuar. *in Not. num.* 3. *fol* 260. credidit *Dextrum* illo loco locutum de SS. VICTORE, & Sociis, quorum dies festus agitur in Martyrologio Romano *die XVII. Octobris.* Sed proculdubio toto cœlo aberrauit *Binarius*, nam SS. VICTOR, & Socij quorum memoria est in *Martyrologiis Romano*, & recentioribus, longe diuersi sunt ab illis, quos Dexter *d. Ann.* 185. compulsauit. Patet quia VICTOR ille, de quo *die XVII. Octobris* Episcopus erat, vt ipse *Binarius* ex Petro de Natal. *in Catal. SS. lib.* 11. *c.* 130. *n.* 293. his verbis fatetur · VICTOR *Episcopus, Alexander, & Marinus Martyres, ipso die* (id est XVII. Octobris) *passi sunt.* Ergo diuersi ab illis, quorum *Dexter* meminit, cùm constet ex eius contextura, omnes à se propositos fuisse seculares, & quos subiungit *Equilinus*, allum *Episcopum*, in quo diuersitas reperitur. SECVNDO error *Binarij* detegitur, ex temporum distantia; nam quos *Dexter* recenset ad *Annum Domini* CLXXXV. tempore Imperij *Commodi* agonizasse; quos verò *Equilinus*, & *Martyrologia*, die XVII. *Octobris*, tempore *Sarracenorum Hispanias* moderantium, *Anno* DCC. XLIII. occubuisse constat. Hoc probat *Iulianus* Archipresbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 743. *n.* 382. *fol.* 93. si locus restituatur in *Kalendis*, sic : *Aliquanto prius, scilicet* XVI. Kalend. Nouembris *Beatia, qua Baeza dicitur* S. VICTOR *Episcopus Braccarensis* (lege Baëcensis) *Alexander, & Mutianus conciues.* Egerat Iulianus *num.* 381. antecedenti, de morte *S. Verani Episcopi Tarraconensis*, à Mauris à Sede expulsi, cuius transitum adsignauit *Die XIX. Octobris Anno* DCC. XLIII. & tunc *n* 382. prosequitur: *Aliquanto prius*; Et hanc sententiam tuentur D. Roder. de Acuña *Histor. Braccar.* 1. *p c.* 101. *fol.* 425. Mag. Rus-Puerta *Histor. Giennens.* 1. *p. secul.* 8. *c.* 2. *n.* 1. *fol.* 219. P. Franciscus Vilches *Histor. Beaciens.* 1. *p. c.* 33. *fol.* 85. Ex quibus error *Binarij* liquido patescit.

Binarij lapsus.

Probatur I.

Probatur II.

HINC verum Dextri *d. Ann.* 185. *n.* 3. sensum ediscere cupientes, in vetustum Epigramma incidimus inter Carmina MS. *Auli Hali*, ad S. VICTOREM Martyrem, & Socios *Massilienses*, hac serie :

Carmen, quo Dextri locus illustratur.

Pignora sacra tua emisit Massilia, VICTOR,
Hesperiæ *plagis, quæ* Cantabra *terra recepit:*
Hisque diù fruitur, sed tandem tempore Gothus
Sequenti partem Recaredus *reddidit vltrò :*
Quâ, tantis frueris, Massilia *prouida, signis.*

Cuius *Epigrammatis* auctoritate suffulti, *Flauij Dextri* sensum penetrantes, clarissimum Virum dixisse credimus, quod Corpora SS. VICTORIS, & Sociorum Martyrum *Massiliensium* apud *Flauiobrigam Cantabriæ*, Angelo ducente, deuenisse, & ibidem tumulata, fuisse honorificè culta, & sic locus legendus erit : *Flauiobriga in Hispania* (sepeliuntur, & coluntur) S. VICTOR *& Socij eius, qui varia excruciamenta passi, necati sunt.* Nec his contradicunt ACTA, quin potius, *Epigrammatario* fauent, cùm in ipsis dicatur, apud Equilinum in *Catalog. SS. lib.* 6. *c.* 122. agens de SS. Corporum successu: CORPORA *verò SS. Martyrum iussu Cæsaris in pelago proiecta, Angelis ministrantibus, ad* OPPOSITVM LITVS *enatantia deducta sunt, & à Christianis sepulta.* Sed quale OPPOSITVM LITVS nisi *Hispanum*? Nam si ad eandem Massiliæ litoris oram pignora reuerterentur sacra, exprimerent ACTA, hoc non faciunt, imò OPPOSITVM LITVS consignant, igitur SS. Martyrum lipsana *Hispania* littora suscepere; & hæc etiam dixisse constat Carmen :

Actorum verba probantur.

Pignora sacra tua emisit Massilia, VICTOR,
Hesperiæ *plagis, quæ* Cantabra *terra recepit.*

Vbi in *Carm.* 2. *Hesperiæ plagis*, fortè legendum : *Hesperiæ ad plagas.* Nec obstat, quod Mare *Cantabricum*, plurimùm dissitum sit à *Mari Gallico*, quia in hoc stat sensus ACTORVM, in quibus OPPOSITVM LITVS intelligitur de *Cantabrico*, quod

Cantabricum littus oppositum Massiliæ.

in oppositum litoris *Massiliensis* conspicitur, vt ex *Tabulis Geographicis* tam antiquis, quàm recentioribus conspicitur. Hoc fortè irretitus nodo Andreas Saussayus *Tom. 1. Martyrolog. Gallican. h. d. fol.* 450. totam de hac Translatione Corporum sacrorum ecphrasim omisit, hac solâ relatione contentus: MASSILIÆ, *triumphus* S. VICTORIS *Martyris, & Sociorum eius quatuor*, Alexandri, Feliciani, Longini, *&* Deutherij, *qui strenui re verâ milites, fortissimè pro fide, Christique summi Regis gloriâ dimicando, coronas immarcessibilis honoris, furente Maximiano receperunt. Horum coriphæus* VICTOR, *iam ipsius nominis, omine auspicato, triumphans, cùm nec sub impio duce militare, nec prophana vellet numina venerari, primò in tenebricosum carcerem coniectus, ibique ab Angelo visitatus, deinde varijs cruciamentis impetitus, nouissimè verò, nouo, atrocique addictus supplicio, in mola contritus pistoria, illustrissimum martyrium peregit.* Ioannes Bachot. in *Fast. Christian. h. d. fol.* 534. sic de Martyris constantia loquitur.

Tundite, carnifices, artus pietate liquentes
Vndique: de vestris vncia ne vna fluat?

Et prosequitur in *Notula* ad calcem Dysthichi: *Ex omnibus carnificibus, & Ecclesiæ persecutoribus non exprimeretur vna vncia pietatis, & humanitatis, si in vno mortario premerentur: sed ex* S. VICTORE *in molâ pistoriâ contrito, multùm fidei, constantiæ, & religionis extundebatur, victore scilicet & intacto remanente animo.*

Obiectioni tacitæ respondetur. NEC omnibus supra à nobis recensitis obstat auctoritas Gregorij Turonensis de *Glor. Martyrum c.* 77. ex qua probatur suo tempore apud *Massiliam* inesse Sepulchrum S. VICTORIS miraculis clarum: Quia vt ex supra relato *Epigrammate* liquet, *Partem* sacrorum pignorum S. VICTORIS restitutam à *Recaredo* Gothorum Rege Catholico, *Massiliensibus*, illo seculo suæ ditioni subiectis, fuisse, quâ parte ditati innumera beneficia recepere; en carmina:

Hisque diu fruitur: sed tandem tempore Gothus
Sequenti PARTEM *Recaredus reddidit vltrò:*
Quâ, tantis frueris (Massilia prouida) signis.

Et optime cùm *S. Gregorius* post *Recaredum* vixerit, aut saltim eo illo tempore, vt ex *Chronicis* liquido perspicitur, & notarunt Philippus Ferrar. in *Catalog. General. SS. Die XVII. Nouembr. fol.* 448. qui asserunt peruenisse ad Annum DC. & amplius.

Martyrologia. QVIBVS sic prælibatis ad elogia venio. Horum SS. Martyrum memoriam recolunt *Beda, Ado*, & cæteri recentiores, ab illis Martyrolog. Romanum *Baronij* hac serie: *Massiliæ natalis* S. VICTORIS, *qui cum esset miles, & nec militare, nec idolis sacrificare vellet, primò in carcerem trusus, ibique ab Angelo visitatus, deinde varijs cruciatibus punitus, nouissime contritus in molâ pistoriâ martyrium consummauit. Passi sunt cum eo, & Tres Milites*, ALEXANDER, FELICIANVS, *&* LONGINVS. Conueniunt Martyrologia Castellanum *P. Vasq* Lusitanum *P. Lup.* & Italum *Constant. Felic.* Eorum ACTA metro conscripta in *Vaticana Bibliotheca* se inuenisse fatetur Baron. in *Not. lit. C.* earmenque *Fortunati* de S Martyre refert. Illa etiam soluto sermone descripsit Petrus de Natalibus in *Catalog. SS. lib.* 6. *c.* 122. quæ apponitis apponendis dabimus.

ACTA SS. VICTORIS, ALEXANDRI, Feliciani, Longini, & Deutherij Martyrum Massiliensium in Gallia ex Dextro, Equilino, & aliis.

Comprehenditur. VICTOR *Martyr cum Sociis suis sub* Commodo *Cæsare in Ciuitate* Massilia *passus est. Nam cùm quidam Maximinus Imperatoris decreto* Massiliam

liam *aduersus Christianos, datâ operâ, deuenisset*, VICTOREM*que Militem, eidem de Christianitate delatum comprehenderet, eundem sub carceris custodia iussit constringere., donec vellet Deorum numina venerari. Quem, cùm post tempus, sacrificare nolentem inspiceret, funibus per totam vrbem distractum, cuidam Asterio Præfecto puniendum tradidit. Qui ipsum dudùm in patibulo afflictum, iterum in carcerem trudi iussit. Hic* S. VICTOR *cælesti lumine, & Angelicâ visitatione confortatus, ad maiora sustinenda certamina spiritum exacuit inuictum. Cælestis igitur huius salutationis successum, cùm* ALEXANDER, LONGINVS, *&* FELICIANVS *Milites* S. VICTOREM *custodientes, vidissent, cordis contritione commoti, & visibilis lucis splendoribus rapti, statim ad Christum conuersi sunt. Quorum cùm ad Iudicem constans fidei confessio perlata sonuisset, illos extemplò, in eorum Christi acclamatione decollari mandauit.* — *Torquetur.* — *Custodes conuertuntur.* — *Coronatur.*

PRÆFECTVS *verò* VICTOREM *equuleo suspensum, & fustibus, ac neruis casum, iterùm in custodia reposuit, vbi fœtoris, & caliginis continuatione infectus, plurimùm afflictationis sustinuit. Sed post triduum inde eductus, cùm statuam Iouis sibi oblatam, vt ei thura incenderet, pede, fidei zelo incensus, euerteret, pes illi statim, & absque mora præsciinditur. Arsit Gentilium furor sacrilegus, aduersus Martyris constantiam, & ideo mola molendini suppositus, diù crudeliter conteritur. Verùm post paululum machina ipsa diuinitus dissipata, dum adhuc Martyr Domini aliquantulum palpitaret, gladio cadente verè victor, ac triumphator efficitur, & spiritum Creatori suo emittens, in cælos victor, & coronatus adscendit* XII. Kalendas Augusti, *Anno Domini* C. LXXXV. *Eodem enim instanti vox de cælo audita est, eius victoriam insinuans, & dicens*: Vicisti VICTOR Beate. — *Pluries torquetur.* — *Coronatur.*

CORPORA *verò* SS *Martyrum, iussu Præfecti in pelago proiecta, Angelis ministrantibus, ad oppositum littus* Cantabricum *enatantia deuecta sunt, & à Christianis apud* Flauiobrigam *sepulta. Ad quorum tumulum, dùm puer* DEVTERIVS *nomine, & fide Christianus persecutionem fugiens, declinasset, orans emisit spiritum, eisdem sanctis sepulturâ sociatus. Post hac cùm Hispanica* Cantabrica *diù eorum sacris pignoribus frueretur, &* Massilia *suorum Diuorum exuuiarum partem aliquam habere proposuisset, illam à Flauio* Recaredo *Gothorum in* Hispania, *&* Gallia *Rege Catholico, felicibus obtinuit auspiciis. Quorum SS. Corporum* Reliquias *honorifico sarcophago inclusas*, Massilia *debitâ deuotione veneratur. Nam ad eius sepulchrum tanta diuinæ bonitatis virtus elucet, vt sæpius ad eum accedentes infirmi à languoribus curati discedant: & plures energumeni multum se conlidentes, & Martyrem declamantes, eiectis dæmonibus liberentur.* — *Corpora in Mari proiecta.* — *Hispaniam veniunt.* — *Reliquias Massilia impetrat.* — *Miracula.*

Hactenus ACTA genuina, quæ proculdubio veritati in totum arrident. Hinc error inest in Scriptoribus circa passionis annum, fortè *Maximiani* nomen in codicibus vetustis ab ipsis lectitatum, credentes illum fuisse *Cæsarem*, socium *Diocletiani* & ideo SS. Martyrum agonem temporibus horum Principum reposuere; cùm ex Dextro constet, oecubuisse tempore imperij *Commodi*, ad Annum C. LXXXV. vt in ACTIS subiecimus. — *Annus agonis.*

FLAVIO-BRIGA. Ciuitas olim vetusta, & in littore ad Mare *Cantabricum* apposita, à *Flauio Vespasiano* aucta, & additum voci BRIGA, cui nomen erat, vocabulum FLAVIA. Hæc ad latus oppositum *Massiliæ*, Pyrene interiacente, conspicitur; ita vt vtraque ciuitas iaceat duplici *Promontorio*; ista ad Mare *Gallicum* ad orientem; illa in Mari *Cantabrico* ad Septemtrionem. De ea diximus supra *Tom. 3. Die XXIII. Iunij. lit. A.* vbi plura congessimus. Hodie BERMEO. — *Topographia.*

S. PRAXEDIS *Virgo, Romana.*] Eius hoc die festiuitas agitur in Romano Martyrologio *Baronij* hac serie: *Romæ* S. PRAXEDIS *Virginis, quæ in omni castitate, & lege diuinâ erudita, vigiliis, & orationibus, atque ieiuniis assiduè vacans, quieuit in Christo, sepulta que est iuxta sororem suam Pudentianam, viâ Salariâ.* Conueniunt *P. Vasq.* in Castellano. *P. Lup.* in Lusitano, *& Constant. Felic.* in Italo. Accedunt vetustiores *Beda, Vsuardus, Ado*, cæterique omnes recentiores. Eius ACTA — C. *Martyrologia.*

ſcripſere *Paſtor* Presbyter, Mombritius *Tom.* 2. Lipooleus *Tom.* 3. & alij Florum SS. Scriptores Illa ex R. P. Petro de Ribadeneyra *Tom.* 1. damus.

ACTA S. PRAXEDIS VIRGINIS Romanæ ex R. P. Petro de Ribadeneyra Soc. IESV.

Origo. PRAXEDIS *Virgo, fuit eiuis Romana, filia Prudentis nobiliſsimi Senatoris, ſoror Nouati, Timothei, & Prudentiani, qui fuerunt omnes ſancti, & vt tales ab Eccleſia celebrantur.* *Exercitia.* *Erat* PRAXEDIS *tota in precibus, vigiliis, ieiuniis, & id genus pœnitentiæ exercitiis, ſicut & in erogandis ſuis facultatibus ampliſsimis, quibus pauperum neceſsitati conſulebat. Cæterum ſingularia obſequia, & ſolatia iis impartiebat, quos impietas, Chriſtianæ Religionis ergo, vehementius affligebat. His neceſſaria ſuggerebat: ad hoc etiam vinctos inuiſebat,* *Pietas.* *horum vulnera curabat, hos ſalubribus, & opportunis monitis confirmabat, horum ſanguinem colligebat, & corpora humabat, ſicut & enixè precibus eorum, ſe commendabat: horum victoriis exultabat: hos imitari,* *Charitas.* *Chriſtique causâ mori (quo ſcilicet paris gloriæ particeps eſſe poſſet) deſiderabat. Ipſa ſanctos hoſpitio excipiebat, ſecum detinebat, omnique officiorum genere demerebat. Ad eius ædes, velut ad ſecurum portum Chriſtiani rem diuinam facturi, audituri ve, ſacramque Synaxim percepturi certatim confluebant.*

Miſericordia. CÆTERVM *cùm dira perſecutionis procella, quam* M. Aurelius *conflarat, nihil remitteret, ſed indies vehementius augeretur, & plurimus Chriſtianorum ſanguis ſpargeretur, Virgo tantum non ferens immanitatem, Dominum orauit, vt ſi ſic videretur,* *Moritur.* *& ad ſalutem ſuam faceret, ſe ſe mortalis vita miſeriis expeditam, ad beatam euocaret immortalitatem, itaque ſiſterentur lachrymæ, quas vſque fundebat, quòd adeò atrociter tot deuotas Deo famulas cerneret obtruncari. Audiuit piam ſuæ Sponſæ precem Chriſtus, eamque* XII. Kalendas *Auguſti, Anno Domini* C. LXIV. *Imperante M. Aurelio,* *Sepelitur.* *ad cælites euocauit.* CORPVS *eius, eodem quo Parentes, & fratres eius quieſcebant, monumento conditum eſt, à Sacerdote quodam, cui fuit nomen Paſtor, qui res eius geſtas conſcripſit.* *Transfertur.* *Poſtmodum ſacra S. Virginis pignora Româ Maioricam in Balearibus Hiſpaniæ Inſulis tranſlatum eſt, vbi honorificâ incluſum theca, & in Sacrario Maioris Baſilicæ conditum, ſummâ colitur veneratione.*

Corpus Maiorica. Omnia ſuperius dicta, hautquaquam vlla indigent illuſtratione, ideo ad vlteriora, quæ in probatione *Tranſlationis Reliquiarum* S. Virginis Româ *Maioricam* verſantur, procedere compellimur. De huius igitur rei veritate, auctorem habeo Doctorem Ioannem Damet *Hiſtor. Ballear. lib.* 2. *tit.* 2. §. 3 *fol.* 307. qui de exiſtentia ſacrati *Corporis* huiuſmodi teſtatur. Robert. Obrizius *Hymnor. SS. lib.* 7. *hymn.* 24. *fol.* 342. ſequentem ſcripſit, hoc lemmate:

IN D. PRAXEDEM VIRGINEM ROMANAM mœrore intolerabili ob Chriſtianorum cædes confectam;

Et ſapere, & fari, præſtare & maxima factis
Dat tibi Cunctipotens,
Virgo pudica, nec minus
Ipſa Dei, ſicco quantumuis funere, Martyr,
Idque iterum, & quoties

Firmas

Firmas futuros Martyres
Et re, & consiliis, hortatu feruida, ne quis,
Cursibus in mediis,
Animo fatiscat languidus.
Quod si contigerit, propriâ tu morte redemptum
Christiferæ cupias
Infensa gentis dedecus.
At furor inualuit; regnat toto orbe tyrannis
Nescia suppliciis,
Christique amantum cædibus
Expleri. Perculsa tibi præcordia rodit
Nocte, dieque dolor,
Vitæque acerbæ tædium.
Cælicolum Regem precibus, votisque fatigas,
Tollere te è medio,
Ægre hæc ferentem, vt peruelit.
Annuit; optatâ commutat tædia morte:
Te super astra vehit,
Cæli beatque gaudiis.
Si nunc Diua tuos tibi fas meminisse dolores,
Aspice temporibus
His turbulentis anxios
Christigenas numero ingenti, queis viuere pœna est;
Assiduè miseris
Mors longa, lentius mori.

MAIORICA. Vna ex *Insulis Balearibus*, ad *Hispanias* pertinens, & sub earum nomine comprehensa. Hane Antoninus in Itiner. COLVMBAM vocitat, S. Isidorus Noster eam *Aprodisiadem* appellitat. Ciuitas est Episcopalis, & sub corona Aragoniæ indigetatur. Hodie MALLORCA dicitur, de qua, & de *Minorica*, quæ alia Balearium Insula est, scribunt Pompon. Mela in Geograph. lib. 3. c. 6. Ptolemæus, & cæteri Geographi.

VNDECIMO

VNDECIMO.

Kal. Augusti.

DIES XXII.

A. In Regio Onniensi *Cœnobio prope Burgos Hispaniæ* B. TACTI *Episcopi* Ilerdensis, *in Cathalonia, qui cognitis* S. Eneconis *illius Monasterij Abbatis mirabilibus, relictâ Sede, Monachum induit, vbi celebris operatione virtutum, ad cælos Confessor inclytus migrauit. Cuius Corpus iuxta S. Abbatis sarcophagum tumulatum, adhuc honorificentissimâ thecâ requiescit.*

NOTÆ.

Scriptores. ANCTVS TACTVS *Episcopus Ilerdensis Confessor.*] Nunc primùm eius nomen in Martyrologiis scriptum videbitur, quia hucusque S. Præsulis festa ignorabatur dies, licet eius sanctitudo, & venerabilis memoria, publica apud Cœnobitas Monasterij Regalis *Onniensis* à multis retro seculis extiterit. Eam nunc suscitate compellimur, cùm Deo fauente, tanti Præsulis in Diei transitus cognitionem inciderimus. De eo plura in Actis *S. Eneconis* Abbatis *Onniensis*, quæ supra *Tom. 3. Die I. Iunij.* dedimus. Aliqua P. Anton. Yep. in *Chron. Benedict. Tom 5. Cent. 6. Ann.* 1011. *& Tom. 6. Cent. 6. Ann.* 1070. *c. 2. & seqq.* Ioann. Baptist. Damet *Histor. S. Enecon. c. 8. fol.* 20. In meo *MS. Codice Carminum* inter Opera *Hali*, Epigramma hoc literis Gothicis scriptum inuenimus, in quo de *SS. Enecone*, & TACTO, loquitur Poëta sic:

AD S. ENECONEM, ET TACTVM ONNIENSES.

Epigrāma.

Pignora sarcophagô sublimia nunc Eneconis
Abbatis Sancti Onnia *læta capit.*
Summa tegit necnon TACTI *venerabilis ossa*
Præsulis, in cuius funere cuncta iacent.
Ille per ignotos tranans persæpe caminos,
Eximius cælum Pastor adiuit ouans.
Ilerdensis *erat Præsul cum nomine* TACTVS
Magnifico, quando viscera iugo dedit.
Ille fide insignis vitam cum morte mutauit,
Iunoni quo sic Mense, Kalenda litat.

Vltimus

Vltimus emoriens Vndeno plane Kalendis
Augusti, Victor sidera clara petit.

Duo ex huiusmodi *Epigrammatis* contexturâ depromimus, alterum, quòd S. Tacti Sedem Episcopalem, hactenus ignoratam, agnoscimus: alterum, quòd hoc die, scilicet *XI. Kalendas Augusti* vitam Sanctissimus Antistes, & Monachus obierit. Hinc Acta eius attexere conabimur, pro vt ex Scriptorum minutiis colligere valebimus, vt instituto pareamus.

Dies obitus.

ACTA S. TACTI EPISCOPI Ilerdensis in Cathalonia, & Monachi Benedictini in Cœnobio Onniensi, Confessoris, ex Variis Scriptoribus.

Origo.

Episcopus.

Tactvs *natione* Hispanus, *intercedentibus eius virtutum, & doctrinæ meritis, ad Sedem* Ilerdensem *in* Cathalonia, *cuius forte, vt illa ferebant tempora, Canonicus erat, omnium suffragiis, euectus est. Qui vix ad onus sibi commissum accessit, quando totis visceribus manum ad aratrum apponens, omnium suarum maculas abstergere curauit, & ad fidei integritatis regulas earum operationes dirigere disposuit. Hinc cleri, & populi pietas exuberans, totam diœcesim, singularibus virtutum repleuit odoribus: nam clerus, & populus Pontificis sui sanctitatis exemplaribus eruditus, facile proprias componit actiones, & facilius regentis exempla parili obseruatione sectatur. Igitur sic Ecclesiam suam per aliquot tempus Vir diuinus administrauit, bonorum operum, & Sanctitatis exemplar, vt variis virtutũm generibus excultus, vitæque sanctimoniam, cum eruditione coniungens, vt omnibus prodesset hominibus, statum Religionis extenderet, & iura Episcopalia aduersus tyrannidem potentiorum redimeret.*

Exercitia.

Eo *denique tempore, ex* Aragoniæ *præruptis scopulis, & ex* S. Ioannis Pinnatensis *silentiosis ergastulis in* Castellam *prodierat ille sanctitudinis apex,* Eneco *Onniensis Cœnobij Abbas, cuius per vniuersos* Hispanarum *circulos talis virtutum fama concreuit; vt omnium piorum hominum animos, & Præsulum spiritus ad sui cognitionem alliceret. Inter hos* Tactvs, *tantæ sanctitatis diuinâ tactus æmulatione, vt* Enecconi *adhæreret, omnem suam apponens operam, Sedem dimittere cogitauit: quod & postmodum efficiens Apostolicâ authoritate vallatus,* Onniensem *proficiscitur Domum, vbi à* S. Enecone *charitatiuè susceptus, postquam illi* Tactvs *suæ intentionis stimulum aperuisset, controuersiis sedatis, à S. Abbate cucullam deuotè suscepit. Tum S. Monachus, qui in secularibus fragoribus Cœnobitæ silentium obseruabat, facilè in hoc loco quietis huius muneris pensum diù desideratum, toto mortificationis spiritu adimpleuisse credimus. Igitur Abbatis sui vestigia, in coaceruandis virtutum manipulis, quærens, eiusque actiones sedulus discipulus ebibens, ad tantam contemplationis vim, & orationis specimen fidelis seruus accessit, vt penè æqualis Eneconi, in insignium operatione virtutum, passim ab omnibus reputaretur, & similis.*

S. Eneco Abbas Onniensis.

Illi adhærere desiderat Tactus.

Fit Monachus.

Eius sanctitas.

Post *hæc cùm aliquot annos in summâ vitæ aucteritate transegisset, assiduis corporis macerationibus confectus, ita vt pelle, & ossibus tantum constare videretur, infirmitate correptus, vitalem vix vitæ halitum recipiebat; tandem Sacramentis Ecclesiæ communitus, spiritum Creatori reddidit,* XI. Kalendas Augusti, *circa Annum Domini* M. XLII *Cuius sacrum* Corpvs *à Monachis* Onniensibus *susceptum, & honorifice sepultum, diu delituit, donec eius sanctitudine cognitâ, in honorificâ theca inclusum, iuxta* S. Eneconis *sarcophagum translatum, ibidem accolarum visitationis, & votorum frequentia, & pietate veneratur, & colitur. Præstante Patre luminum qui Sanctorum suorum mirabilia, post secula, patefacit. Amen.*

Infirmitas.

Mors.

Sepultura.

Hæc sunt quæ potuimus ACTA describere, cùm numerosiora, haurquaquam nobis reliquerit temporum auara permissio. Eam sic breuiter P. Anton. Yep. d. Tom. 5. Cent 6. Ann. 1611. c. 2. fol. 326. col. 3. ex MS Codice vetusto, enarrat; qui etiam obiisse S. TACTVM ad Eram M. LXXX. hoc est, Anno Domini M.XLII. affirmat, eumque ACTVM vocitat. Sed Nos Epigrammatis contexturam secuti, TACTI vocabulum retinemus.

Annus obitus.

Topographia: ILERDA. Ciuitas anriqua *Cathaloniæ*, Episcopali Sede insignita, & olim in Hispania Citeriori, seu Tarraconensi sita, ad *Sicorim* fluuium; de qua Nos aliqua diximus supra *Tom. 1. Die XXIII. Ianuar. fol.* 170. vbi Ioannis Gerundensis somnium circa conditorem propalauimus. Nunc & aliorum ætymon subiiciemus, qui, teste Ludouico Nonio in sua *Hispan. c.* 84. asserunt, ILERDAM dictam ab ILEO *Apolline*, quem sic *Troiani* vocitabant *Phœbum*; & quia *Troianorum* aliquot Duces *Hispaniam* deuenere, & ad illas *Sicoris* amnis plagas pedem fixere, ab ILEO Apolline Troianæ gentis Tutelare, nomen vrbi ab ipsis extructæ, præeuntibus sortibus apposuere. Sed quale sit huius coniectationis commentum, consule *Nonium*, & Pujades *Histor Cathalon. lib.* 1. *c.* 14. *&* 22. Infra hoc *Tom.* 4. *Die XXVII. August.* alia dicemus. Hodie hæc vrbs LERIDA.

Vrbis aetymon ex aliis Scriptoribus.

DECIMO.
Kal. Augusti.
DIES XXIII.

A. COLONIÆ MARTIÆ *in Bætica Hispaniæ* SS. APOLLONII, *&* EVGENII *Martyrum, qui cùm pro fide ad agonis stadium cucurrissent, in ipso passionis stadio trophæi coronas viriliter perceperunt.*

B. *Apud* Zamoram *in Oppido* Albugensi *Hispaniæ* S. SECVLINÆ *sanctimonialis, quæ mortuo viro, in Monasterio ab eius patre constructo, se, & sua transferens, post vitæ purissimæ cursum, mirabilis ad Sponsum properauit Virago.*

NOTÆ.

Martyrologia.

SANCTVS APOLLONIVS, *&* EVGENIVS *Martyres.*] Breuis erit horum SS. Martyrum anamnesis, quia Scriptorum etiam est diminuta relatio. Attamen de eorum agone scripserunt Græci in *Menolog.* & Larini in *Martyrolog. Romano*, hac clausulâ breui: *Item Sanctorum Martyrum* APOLLONII, *&* EVGENII. Conueniunt Martyrologia Castellanum *P. Dionysii Vasq.* Lusitanum *P. Lup* Hispanum *MS. P. Higuer.* & Italum *Const. Felic.* De cis scripsere Rodericus Caro in *Corograph. Hispalens. lib.* 3. *cap.* 51. *fol.* 170. P. Antonius Quintana-Dueñas *Histor. SS. Hispalens. fol.* 287. D. Martin.

Scriptores.

D. Martin. Carrill. *Annal. Eccles. Hispan. Ann.* 105. Omnes isti superius relati hanc sententiam exsuxere abs *Iuliano* Archipresbytero Toletano in *Chron. Ann.* 105. *n.* 38. vbi de *Colonia Marcia* agens, prosequitur: *In Baetica* Marcheniæ, *quæ* MARCIA Colonia *dicitur* S. APOLLONIVS *cum Soc. pro Christi Domini confessione perimuntur.* Sic legendum vt in correctiotibus exemplaribus, & expuenda veniunt *Polonia*, *Sociis*, & *Persecutione*, verba. Et reponenda *Colonia*, *Socio*, & *Confessione*, vt verum sensum exprimant. Eorum ACTA à nullo conscripta credimus; ea latiori periodo, pro vt coniecturalis expetit epiicheia, describemus. *Error falatur in Codice edito Iuliani.*

ACTA SS. APOLLONII, ET EVGENII Martyrum, ad Coloniam Marciam in Baetica passorum, ex Iuliano, & aliis Scriptoribus.

APOLLONIVS, & EVGENIVS *nobilissimi ex* Marcia Colonia *in Baetica Ciues, Christo nomina dedere; & in eius fide enutriti, toti se Crucis fascibus submisere, tantâ religionis constantia, vt nec Gentilium minas, nec Iudicum edicta, nec Principum Romanorum decreta perhorrescerent, imò sic omnia hæc Æthnicorum terriculamenta despexere, fidei zelo communiti, quòd licet Vlpij Neruæ Trajani Homopoli, & Romanorum Imperatoris in Christianos per totam* Hispaniam, *& maximè* Bæticam, *suis conspectibus, experirentur sæuitiam, potius ad agonis experimenta, quàm ad passionis diffugia cordis spiritus excitabant. Nec illis vacua suasio fuit; nam eueniente* Marciam *vrbem persecutionis examine, & Præfecti per regionem publicatis edictis, protinus Satellitum turba* APOLLONIVM, *&* EVGENIVM *ad conspectum Iudicis perduxit, & tribunal. Hic denuò martyrij occasione roborati, quidquid intus Christi occultauerat amor, per oculorum acies, & ora, extemplò eructauit incendia. Hinc fidei confessio sublimus, nullis perterrita horroribus, nullis extenuata suppliciis, imò, eo passu, quo Iudicis sæua crudelitas SS. Martyrum corpora dilaniabat, tunc Pugilum Beatorum fortitudo in vnum fidei viscera catenabat. Ergo ad verbera ventum, plura, & continua SS. Martyrum constantia superauit; donec abscissis ceruicibus vterque per passionum angustias, ad augustas cælitum turmas augendas, emissis spiritibus properauit,* X. Kalendas Augusti *Anno Domini* C.V. *Quorum* CORPORA *à Christianis è patibulo suscepta, & honorificè sepulta, ibidem plura per secula quieuere.* *Origo.* *Constantia.* *Capiuntur.* *Torquentur.* *Coronantur.*

Hactenus ACTA; in quorum probationem, illud PRIMVM venit illustrandum circa *Ciuilitatem* apud MARCIAM Coloniam Bæticæ, quam dubiè fatetur Quintana-Duenas *d. fol.* 268. in cuius probationem sequens vetustum *Epigramma*, testem profero: *An Ciues Marciæ?*

PRO SS. APOLLONIO, ET EVGENIO, Martyribus in Bætica Hispaniæ.

EVGENIVS *iacet hoc Martyr sub marmore Sanctus:*
Et simul à dextris Martyr APOLLONIVS.
Hos tulit eximios vrbs MARCIA *Bætica Ciues;*
Hos Neruæ gladius pro fide sæpe necat.

Illud in meo *MS. Carminum* vetustissimo reperitur, quod proculdubio *Iuliani* sententiam confirmat. Item & SECVNDO quod ex ipso *Epigrammate* constat passos tempore TRAIANI, qui & NERVA propter adoptionem vocatus reperitur; de quo passim exempla apud Scriptores, & Inscriptionum monimenta. Et *Quo Imperatore passi*

hoc verum maximè, quia tempore NERVÆ nulla noscitur in Ecclesia Catholica persecutio.

Topographia. MARCIA COLONIA. Ciuitas vetustissima in *Batica* intra *Hispalensis* Conuentus terminos, quam Paulus Merula in *Cosmograph. lib. 2. c. 24.* hoc titulo nominat, sic: MARCIA COLONIA *olim ex antiqua basi ex Onuphrio; hodie dicitur* MARCHENA *in territorio* Hispalensi. Qui licet basis epigraphem omiserit, eam ex Roderico Caro *d.c. 51. fol.* 170. dabimus.

T. MARCELLINO. T. F. EX.
ORDINE. DECVR. MARCIÆ
COLONIÆ. OMNIB. HON.
IN. REP. SVA. FVNC. ET.
MVLTA. LIBERAL. IN. POP.
SVVM. VSO. ORDO. DECVRION.
POPVLO IMPERANTE.

Quam *Inscriptionem* quondam apud hanc vrbem inuentam fuisse testantur *Andreas Scothus*, & *Ianus Grutherus* à *Roder. Caro* relati.

A quo condita? EAM quoque conditam fuisse, siue vt credo in *Coloniam* deductam, tempore *M. Marcelli*, vel *L. Marci*, vt testatur Paulus Marula *d. c.* 24. hac clausula: *Conditam putant quidam à* M. Marcello, *vel* L. Marcio, *qui Gneyo Scipione apud* Vrsaonem *mortuo, Romanorum ductauit in* Hispania *copias.* Quidquid sit hodie vrbs hæc

Quis eius Dynasta? opulentissima paret Excellentissimis Ducibus de *Arcos*, ex Ferdinandi IV. Regis Castellæ cognomento *el Emplazado*, munificentiâ, ob eximias *D. Ferdinandi Ponze de Leon* bellicas virtutes, vt refert D. Petr. Salazar de Mendoza in *Elog.* 11. §. 7. *Chronic. Ponze de Leon.*

B. S. SECVLINA *Virgo Sanctimonialis.*] Vetustum S. Ecclesiæ *Abulensis* Breuiarium hoc die celebrat festum huius sanctissimæ Virginis; eamque fuisse *Monacham Benedictinam* & Abbatissam in Monasterio *Albugensi* diœcesis *Zamorensis*, scriptum

Scriptores. reliquere Luitprand. in *Chron. Ann.* 836. *num.* 285. *fol.* 425. hac periodo: *In territorio* Zamorensi, *oppido* Albugensi, *floret opinione rara sanctitatis* SECVLINA *Virgo* Benedictina. Iulianus Archipresbyter S. Iustæ Toletanus in *Chron. Ann.* 830. *num.* 428. *fol.* 103. hac clausula: *In Territorio* Zamorensi, *loco* Albugensi S. SECVLINA, *Virgo Monialis S. Benedicti, multarum virginum mater, floret.* Eius etiam memoria est in *Martyrologio Hispano*, vt refert Pat. Ieronymus Roman de la Higuera in *Not. ad Luitprand. d. n.* 285. vbi hæc verba: *Anno* DCCC. XXXVI. *in Territorio* Zamorensi, *oppido* Albugensi, *vulgo* Albugela (*est Latinè* Albucella *Antonino*, & *Albocella Ptolomaeo in Vaccaeis*) *floret* S. SECVLINA *Virgo*, *Abbatissa*, *vt credo Ordinis Benedictini*, *cuius memoria est in Martyrologio Hispano*, & *in Breuiario Membranaceo S.E. Abulensis, XXIII. Iulij. celebratur Simplex festum de eâ* Nusquam nec in Martyrologio, nec in alio, quàm in hoc loco *Luitprandi*, & in *Tabulis S. E. Abulensis* de hac reperi. Nondum cùm hæc scripsit ad manus eruditissimi Patris, & de Hispaniæ Antiquitatibus optimè meriti, *Codex Iuliani* peruenerat, & ideo locum *Iuliani* omisit, & ignorauit, quem subiungit D. Thom Tamayo in *Not. ad Luitprand. d. Ann.* 836. *fol.* 189. Eius ACTA vt ex *Lection. Breuiar. Abulens.* apparet, sequentia sunt.

ACTA

ACTA S. SECVLINÆ VIRGINIS, & Abbatissæ ex Ordine Benedictino, in Territorio Zamorensi, Oppido Albugensi in Hispania ex varijs, & Breuiario MS. S. E. Abulensis.

SECVLINA *natione* Hispana, *ex vrbe* Albugensi *diœcesis* Zamorensis, *claris orta natalibus; cùm ab adolescentia exordio vitam sic pudicam attexere destinasset, vt nullis virginitas macularetur stragis, sed illam Domino puram, & immaculatam, in vltimum vsque spiritum reseruaret, euenit quòd eius parentes, cognitâ S. Virginis eximiæ pulchritudinis specie, & perspecto Viraginis maturo iam ad matrimonium statu, eam Nobili desponsare Viro, qui nobilitatis decorem, & maiorum stemmata, in auum filiorum procreatione perduceret. Annuit exterius Parentum* SECVLINA *præceptis, ast intùs Christi vlnas interemerata cupiebat: Sed cùm Christo placere in virginitate non posset maritata, cùm hæc euanescat connubio; pluries à Domino efflagitabat humiliter, vt ad seruandam pudicitiam, quam totis viribus eidem obtulerat expedita, viam securam aperiret eidem.*

Origo. *Pudicitia.* *Matrimonio desponsetur.*

HIS *igitur continuis ad Deum emissis deprecationibus, certam in Domino spem habebat Virgo Beata, quòd licet illi Nobili Viro matrimonio fuisset coniuncta, adhuc in virginitate concupitâ esset remansura, & ideò spe in Deum positâ, sponso cui matrimonio iuncta erat persuasit, vt continentiam in posterum sectaretur, pro vt fecit Nobilis, & strenuus Vir donec vixit, vt coniugis castissima voluntatem, voti obseruatione seruaret. Qui postmodum ex hac luce subtractus est, & à Coniuge sepultura eius corpus datum, expletis funeralibus officiis, honorem consuetum & debitum similibus Nobilibus accepit. Tùm* SECVLINA *vt opportunius pudicitiam, absque seculi anfractibus, custodiret, Monasticam vitam elegit, & in Cœnobio Parentum suorum expensis, è Benedictinarum ordine Sanctimonialium, constructo, protinus ingressa cum aliis pluribus fœminis, & virginibus, Abbatissæ titulum recepit*

Sponsum ad continentiam prouocat. *Monasticam vitam eligit.*

IGITVR *suscepto* SECVLINA *velamine, & Cœnobij regimine, statim ieiuniis, & orationibus vacare incipiens, cæteras sibi commissas virgines obedientiam, & pietatem aliaque Religionis onera docebat, silentij munera, eiusque priuilegia commendabat, & omnium animos ad humilitatem, & cæterarum virtutum specimina dirigebat. Hisce, & aliis ex puris cordis visceribus, emanatis commonitionibus, sic Sororum Virginum cœtum, ad perfectissimum vitæ statum reduxit, vt potius paradisus reputaretur Angelicus, quàm congregatio mulierum. Denique post plurima signa, congregatis sororibus, datoque eis pacis osculo migrauit ad Christum* Die XXIII. Iulij, *Anno Domini* DCCC. XXXVI. *Cuius* CORPVS *ibidem sepultum sequentibus seculis fidelibus expositum, mirâ miraculorum frequentiâ floruit, & tantâ insignium facinorum assiduitate claruit, vt Officium in Ecclesiasticis Tabulis mereretur. Præstante D. N. Iesu-Christo, qui sponsam suam tantis virtutum apicibus illustrauit.*

Fit Abbatissa. *Moritur.* *Sepelitur.* *Colitur.*

ACTA huiusmodi breui relatione contexuit *Breuiarium Abulense*, cuius verba Pater Ieronymus Roman in *Not. ad Luitprand. d n.* 285. recenset, & sunt huiusmodi: S. SECVLINA *ex vrbe* Albugensi, *claris natalibus orta, Nobili Viro, cui matrimonio iuncta fuerat, vt continentiam sectaretur, Deo precibus annuente, persuasit. Quo ex hac luce subtracto, Monasticam vitam eligens, Cœnobium ingressa, quod pater extruxerat, cum pluribus fœminis, ieiuniis & orationibus vacans, Deo humiliter seruiebat: vbi post plurima signa, congregatis sororibus, datoque eis pacis osculo, migrauit ad Christum.*

Probantur Acta.

ALBVGENSIS Vrbs. Ea vt ex *Luitprando*, & *Iuliano* probauimus, sita fuit in Territorio in *Zamorensis* vrbis, quam Geographi in *Vacceis* constituunt, eamque vn-

Topographia.

catam referunt ALBVCELLA, quæ inter mansiones ab *Emerita Cæsaraugustum* consignatas militibus, in *Antonini* Imperatoris *Itinerario* reperitur, hac serie apud Zurit. *fol.* 98. & apud Simlerum *fol.* 192.

Occellum Durij M. P. XXI.
ALBVCELLAM. M. P. XXII.
Amalobricam M. P. XXVII.

Huius quoque vrbis etiam & *Ptolomæus* meminit in *Geograph. lib.* 2. *Tabul.* 2. *Europ. c.*6.*fol.* 21. vbi cum interiores *Vaccæorum* vrbes referret, inter *Gellam*, & *Raudam*, Αλβουκέλλα *reponitur*, vt & notauit Zurit. in *Not. fol.* 586. Hodie ALBVGELA cognominatur.

NONO KAL. AVGVSTI.
DIES XXIV.

A. EMERITÆ-AVGVSTÆ *in Lusitania* SS. VICTORIS *Militis*, STERCATII, *&* ANTINOGENIS *fratrum Martyrum, qui diuersis propter fidem Catholicam examinati rigoribus, Diocletiani Imperatoris sæuiente procellâ, post suppliciorum angustias, ad cælorum augustas sedes intrepidi deuenerunt.*

B. ASTVRICÆ *in Citeriori Hispania* S. DICTINII, *eiusdem vrbis Episcopi, cuius confessio adest in Concilio I. Toletano: qui post eius recidiuam professionem Catholicæ Fidei, à qua deceptus desciuerat, erroribus deploratis, sic se in virtutum facinoribus exercuit, vt meritò ab Ecclesia Sanctus Confessor vocitetur Catholica.*

NOTÆ.

A. *Martyrologia.*

SANCTVS VICTOR *Miles*, STERCATIVS, & ANTINOGENES *Martyres Emeritenses.*] Celebris eorum memoria est in Martyrologiis *Vsuardi*, *Adonis*, *Galesinij*, & recentiorum, à quibus Romanum *Baronij* hoc elogio: EMERITÆ *in Hispania* S. VICTORIS, *Viri Militaris, qui cum duobus fratribus* STERCATIO, *&* ANTINOGENE, *in persecutione Diocletiani, per diuersa supplicia, martyrium consummauit.* Conueniunt Martyrologia Castellanum *Patr.Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* Hispanum MS. *P. Higuer.* & Italum *Constant.Felic.* De eis agunt P. Truxill.

Scriptores. in *Thesaur. Concionat. Tom.*1.*h.d.fol.* 1332. Ambros. Moral. *Histor. Hispan. lib.* 10.*c.*20. Ioan. Vasq. in *Chron. Ann.* 303. Steph. Garibay in *Compend Histor lib.*7.*c.* 44. Ioann. Mariena *Hist. SS. Hispan. lib.* 2.*c.*64 D. Francisc. Padill. *Histor. Eccles. Hispan. Tom.* 1. *Cent.*4.*c.*14. D. Thom. Tamayo in Ανασκευασμ. *de Reb. Emerit. fol.* 155. Barnabas

Moren.

Moren. *Histor. Emeritens.lib.2.c 9.§.5.fol.*113. Petrus de Natalib. in *Catalog.SS.lib.6.c.*132. hac ſerie: VICTOR *Militaris cum duobus germanis*, *videlicet* TRICHINO(repone STERCATIVM ex correctiori lectione) *&* ANTIOGENO (pro ANTINOGENE) *apud* HERMICAM (pro EMERITAM) *Hiſpaniæ ciuitatem paſsi ſunt: qui diuerſis examinati ſuppliciis, tandem pro Chriſti nominis confeſsione glorioſâ. gladio capite truncati, martyrij palmam percipere meruerunt* IX Kalend. Auguſti. Eorum ACTA licet à nemine hucuſque edita ſint, illa ex Legendario MS. *Segobienſi*, dabimus.

ACTA SS. VICTORIS MILITIS, & ſociorum Fratrum Martyrum Emeritenſium in Luſitania ex MS. Legendario Segobienſi.

INCIPIT *Paſsio trium Sanctorum Fratrum Emeritenſium in Hiſpania*, VICTORIS *videlicet Militis*, STERCATII, *&* ANTINOGENIS, *qui paſsi ſunt in vrbe Auguſta* Emerita Luſitaniæ *ſub Datiano Præſide Hiſpaniæ, Imperatoribus Diocletiano . & Maximiano.*

IGITVR *iſti Tres ſanctiſsimi Martyres, & Ciues* Emeritenſes, *cùm* — Origo.
Chriſti religionem colerent, ob fidei defenſionem carceralibus tenebantur ergaſtulis, quando Datianus immaniſsimus Præſes Hiſpaniæ, Emeritam *properanit, & illius vrbis Auguſtæ mœnia fuit furibundus ingreſſus. Quorum cùm* — Captura.
cauſam capturæ cognoſceret, & eius animus ad ſimilia propiùs examinanda facinora raperetur, protinus ad tribunal eos perducere præcepit, quos videns, in furorem actus, ad eos talia verba direxit: Qui eſtis? & cuius religionis? *Cui reſpondens* VICTOR *omnium fratrum maximus*: Nos huius vrbis accolæ ſumus abs nobilibus emeritis progeniti militibus, & Ego adhuc — Conſtãtia.
ſub Aquilis milito; & Chriſtum Deum verum agnoſco, cuius præceptum adimplere conabor, reddens quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo, ita quòd Cæſaris placitum in nihilo contrarietur Dei mei præceptis. *Tùm Datianus*: Ergo Chriſtus ille tuus, noſtris Cæſaribus, & Principibus maior fuit? *Cui Martyr reſpondit*: Per Chriſtum meum Reges regnant, & Cæſares tui non ſunt digni ſoluere corrigiam calceamenti eius. *Datianus hæc audiens ſcindens veſtimenta ſua,* — Torſura.
illos flagellari præcepit, & poſt in carcerem reduci, niſi reſipiſcant.

POST *Triduum (cùm SS. Fratres intra carceris hiatum, verberum cruciatibus cruentati, in oratione, & ſingultibus, extitiſſent) ad Datiani conſpectum reuerſi, illos iterum ad Deorum cultum reducere procurauit; ſed SS. Martyres in fidei confeſsione conſtantes, nequaquam Idolis thura cremare voluerunt; & ideo in equuleo extenſi, & pectinibus ferreis lacerati, pro gemitibus riſum, & lætitiam demonſtrabant.* — Equuleũ.
Quod videns Datianus, & Martyrum conſtantiam intuens, eos è machina deponere iubens, iterum ad carcerem reducendos, decreuit, vt die ſequenti aduerſus Fratres maiora cruciamina cogitaret. Alterâ autem die Datianus, qui SS. Martyres nouis tormentorum generibus examinare decreuerat, fuit ab aliquibus monitus, quòd à propoſitâ deſiſteret vindictâ, quia innumeri ex Gentilibus, qui ſuppliciis præcedentis diei interfuerant, cognitâ Sanctorum Martyrum fortitudine, credentes aliquid ineſſe diuinum in eorum viſceribus, Chriſto nomina dedere, & Martyribus, eorumque fautoribus cohæſere. — Corona.
Tunc Datianus SS. Fratres è carcere eductos, illos gladio capitibus truncatis populo diſcerpendos expoſuit IX. Kalend. Auguſti *præſtante D. N. Ieſu Chriſto, qui cum Patre, & S. Spiritu viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.*

En ACTA ex *Legendario MS.* quæ omnia ex relatis Martyrologiis, & Scriptoribus probantur; & licet in illis *Annus* paſſionis non aſſignetur, apud omnes conuenit, Sanctiſſimos fratres *Anno* CCC.III. fuiſſe martyrio coronatos, ita Noſtri cum Cæſar. Baronio *Annal. Eccleſ. Tom.2. Ann.*303. *n.*139.

EMERITA

EMERITA AVGVSTA. Ciuitas Antiqua Hispaniæ, de qua diximus supra Tom. 2. Die XXXI. Marty. fol. 434. Eius conditorem agnoscit Augustum Cæsarem Octauianum, post Romam conditam Anno DCC XXVIII. Et ante Christum Dominum natum XXIII. De Conditore Dio Histor. Rom lib. 55 his verbis: *Finito hoc bello (Cantabrico) Augustus emeritos milites exauctorauit, vrbemque eos in Lusitania AVGVSTAM EMERITAM nomine, condere iussit.* S. Isidorus Noster Hispalensis lib. 15. Origin. c. 1 EMERITAM (inquit) *Cæsar-Augustus ædificauit, postquam Lusitaniam, & quasdam Occeani Insulas cepit, dans ei nomen ab eo, quod illi milites Veteranos constituisset.* Nam *Emeriti* dicuntur *Veterani*, solutique militiâ. In huius rei testimonium, antiquum *Numisma* apud *A. Occonem*, inter Hispaniæ Inscriptiones *fol.* 20. *n.* 3. his literis: EMERITA AVGVSTA VETERANORVM DOMICILIVM, inuenitur.

Topographia. *Conditor.* *Veterani, idem quòd Emeritenses.*

S. DICTINVS *Confessor Episcopus Asturicensis.*] Huius Sanctissimi Præsulis festam diem recolit S. E Asturicensis *II. Iuny.* quâ elogium eius consarcinat Philippus Ferrar. in *Catalog General SS. fol.* 228. hac serie: ASTVRICÆ *in Hispania* S. DICTINI *Episcopi.* Sed licet hoc ita sit, attamen Nos in præsentem reijcimus, quia vt ex antiquo *Carmine Sepulchrali MS.* apparet, è viuis S Præsulem discessisse constat *IX. Kalendis Augusti*, *Era* CCCC. LVIII. *Anno Domini* CCCC. XX. cuius contexturam postea dabimus. Et licet in Martyrologiis antiquis *Bedæ*, *Vsuardi*, & aliorum, nulla S. Viri reperiatur memoria apud Nostros attamen celebris est, vt patet ex Ambros. Moral. *Histor. Hispan. Tom.* 2. *lib.* 11. *cap.* 5. P. Ioann. Mariet *Histor. SS. Hispan. lib.* 5. *c.* 6. D. Francisc. Padill. *Histor. Eccles. Hispan. Tom.* 1. *Cent.* 5. *c.* 4. Castillo *Histor. Prædicator.* 3. *p.* M. Ægidius Gonzal. Chronographus Regius in *Theatr. S. Eccles. Asturicens. lib.* 1. *c* 6. Cardinalis Cæsar Baron. *Annal. Eccles Tom.* 3. *Ann* 407. P. F. Francisc. Biuar. *ad Dextr. in Chron. Ann.* 388. *n.* 3. *fol* 413. vbi Rodericus Caro *fol.* 139. *col* 2. *lit. T* Idem Biuar. *ad S. M. Maxim. in Chron. Ann* 448. *n.* 7. §. 44. *fol.* 165. Amicus D. Petrus de Ayngo Ezpeleta in *Antiquitat. Asturicens* §. 4 *n.* 37. *& s. fin n.* 63 *fol* 35. *col.* 2. Eius ACTA confusa, & diminuta habentur in Breuiario, & Legendario Antiquis *Asturicensibus*, illa dabimus ampliora ex Nostrorum Chronicis, & Conciliis.

Martyrologia. *Scriptores.*

ACTA S. DICTINI ASTVRICENSIS Episcopi, & Confessoris, ex Conciliis, & Scriptoribus Hispaniæ.

Origo. DICTINVS *origine* Græcus, *natalibus simul, & eruditione famosus, Priscilliani hæresim ebibens, Symposy Magistri perspicacitate deceptus, aliquot volumina errorum aspersione referta, publicæ luci legenda conscripsit. Dubium an tunc Presbyter, sed quod certiùs agnoscitur, eum à Symposio fuisse Episcopalibus infulis insignitum; quo munere maiora, & impia aggressus dogmata, vnam Dei, & hominis esse naturam publicis scriptis affirmare, & popularibus sermonibus prædicare non erubuit. Huius, Magistri, & aliorum errores cùm passim Catholica* Hispaniæ *experiretur Ecclesia; & de opportunis meditaretur remediis, vt pestilentem hanc epidemiam, aut confunderet, aut sanaret, ad Romanam omnium Matrem, & Magistram confugere decreuit, vt illi regulam pro medicandis hæreticorum vlceribus, consuetæ pietatis soliditate præfigeret. Hinc indici Concilia cœptum, quibus Priscillianistarum hæresis damnata, & eius sectatores anathematis mucrone feriri, subterfugia in montibus, & speluncis, odiosâ, licet iustâ animaduersione lacessiti quærebant.*

Episcopus. *Priscillianista hæreticus.* *Dânatur.*

S. Ambrosium adiit. HINC *aliqui Priscillianisti erroris Antesignani, & Magistri, perspectis Catholicorum rationibus, & ruminatis SS. Patrum assertionibus, præcognitisque D. Ambrosij Mediolanensis Ecclesiæ Episcopi virtutibus, & doctrinâ, Italiam pergere destinarunt, & cum eo de eorum dogmatibus disputare, sic vt si veritatis confunderentur acumine. protinus ad Ecclesiam confugientes suorum errorum veniam, publica confessione perciperent. Horum præcipuus ad Ambrosium*

Ab eo confunditur.

Ambrosium DICTINVS *accessit, qui à S. Doctore veridica cognoscens eloquia, veritatis fulmine transfixus, lachrymarum imbre perfusus, & cordis contritione munitus, extemplò impij Priscilliani abiurauit errores. Tum Beatissimus Ambrosius* DICTINI, *& aliorum sodalium resipiscentia voluntate pensatâ, illos ad futuram Synodum, cum literis commendatitiis ad Præsules Hispaniæ, quibus formam, & conditiones adimplendas, vt Ecclesiæ restituerentur gremio præscripserat, felicibus dimisit auspiciis. Qui* Hispanias *repedantes, & ad vrbem* Toletum *quâ Synodum congregatam agnouerant, accedentes, datis Ambrosij Epistolis, eorum conuersionem indicantibus, locum in Concilij angulo humili summissione petiere.*

Resipiscit.

Ad Concilium accedit.

IGITVR *per Concilij* Toletani *Patres lectitatis Epistolis, &* DICTINI, *sociorumque intellectâ emendatione, & restitutionis instantiâ, intra Synodi cœtum prostractus, & coram Patribus positus, habitâ dicendi licentiâ, in hæc verba viscerum contritione prorupit*: Audite me Optimi Sacerdotes, corrigite omnia; quia vobis correctio data est. Scriptum est enim: *Vobis data sunt claues Regni cælorum.* Sed peto à vobis, vt claues nobis Regni, non portæ aperiantur inferni. Hæc si dignamini, omnia ante oculos pono. Hoc enim in me reprehendo, quòd dixerim vnam Dei, & hominis esse naturam. Ego non solum correctionem vestram rogo, sed & omnem præsumptionem meam de scriptis meis arguo, atque condemno. Sic sensi, testis est Deus. Si erraui, corrigite. Et paulo ante dixi, & nunc iterum repeto: In priori comprehensione mea, & in principiis conuersionis meæ, quæcumque scripsi, omnia me toto corde respuere. Excepto nomine Domini omnia anathematizo. Omnia quæ inueniuntur contra fidem, cum ipso auctore condemno. *Post hæc Symphosius suam confessionem emisit, quâ peractâ, prosequitur* DICTINVS: Sequor sententiam Domini mei, & patris mei, & genitoris, & doctoris mei Symphosij. Quæcunque locutus est, loquor. Nam scriptum legimus: *Si quis vobis aliter euangelizauit, præter quam euangelizatum est vobis, anathema sit.* Et ideirco, omnia quæ Priscillianus, aut malè docuit, aut malè scripsit, cum ipso auctore condemno.

Confessio, & abiuratio.

Matth. 16.

1. Tim. 6.

HIS *coram Concilio* DICTINVS *peractis, & hæresibus toto corde damnatis, per Patres ad pœnitentiam admissus, Ecclesiæ gremio restitutus, certis conditionibus præmissis, & auditâ sententiâ, à Concilio benignitatis apicibus fulminatâ, eaque susceptâ, è Synodi cætu humilis, & emendatus discessit. Hinc fidelis veritatis per* Hispanias *Prædicator existens, Catholicis maculam, & religiosis operibus antiquam abstergere conabatur erroris. Hinc Suorum operum, quæ ante conuersionem scripserat dogmaticus; strenuus erat, & veridicus propugnator, & hostis. Cuius exinde reductionis status, ita populis erroribus lapsis vtilis exstitit, & suauis, Sacerdotibus, & clero delectabilis, & decorus; Pontificibus admirabilis, & honestus, quòd proculdubio toti Ecclesiæ dies ille alacritatis fuerit, & solemnitatis exemplar. Quid ergo? Virum eruditissimum, inter* Hispaniæ *Præsules omnibus clausulis absolutum, à fide deuium, fidei restitutum, qui diuina gratia nutu illustratus, velut alter* Augustinus, *si ante conuersionem primus, & efficacior aduersus Ecclesiam impugnator extiterat, post conuersionem specialis, & vnicus* Hispaniæ *doctor apparuit, Priscillianum, & sectarios verbis, & scriptis fidem Catholicam affirmantibus, mucrone veritatis confundens, agnouit.*

Restituitur Ecclesiæ gremio.

Eius in fide constantia.

TANTIS *siquidem virtutum cumulis postmodum condecoratus effulsit, & tantis bonorum operum sarcinis exornatus effloruit, vt Pontificalibus, quibus erat suspensus, functionibus restitutis,* Asturicensis *Sedis regimine fungeretur. In huius ergo muneris administratione, sic vitam texuit, quòd totius Ordinis Pontificalis splendor in vno* DICTINO *inueniretur compactus. Nam in eo tanta perfectionis gratia cœpit conuersari, vt iam tunc in ipsis initiis perfectorum posset numero deputari. Inerat denique ei tanta abstinentia in cibis, vigilantia in orationibus, strenuitas in ieiuniis, assiduitas*

Episcopus fit Asturicensis.

in sermonibus, vt infirmato corpore vix consistere posset. Inter hæc demùm actiua vitæ pœnalia, vt B Vir aliquid recreatus remitteret, manus, ad constructionem Templi proprias apposuit, quod feliciter consummauit, & B. V. MARIÆ, *Dei-Genitricis nomini venerando dicauit. Denique instante vitæ termino, sacramentis vallatus, & fidei professione peractâ, omnibus vale dicens, & super cilicium positus beatum spiritum obtulit Redemptori*, Nono Kalend. Augusti, *Anno Domini* CCCC. XX. *Cuius Corpus in eadem Ecclesia* B. MARIÆ, *quam ipse propriis manibus extruxerat, sepultum, innumeris coruscauit miraculis. Præstante D. N. Iesu-Christo, qui de peccatoribus, fideles sibi seruos constituit.*

Templum B.V. Mariæ construit. *Moritur.* *Sepelitur.*

Carmen vitam cōplectens. En ACTA, quorum ecphrasim ferè, vetustum *Epigramma MS.* apud me inter opera *Auli Hali* exscriptum, confirmat. Cuius seriem hic transcribendam proposui, & vt alia sedarentur iurgia inter Scriptores, & vt suis Deus glorificetur in Sanctis.

PRO S. DICTINO ASTVRICENSI Episcopo, & Confessore, Carmen Sepulchrale.

Condita quæ cernis sub saxo Corporis ossa
DICTINI *(is Præsul* Asturicensis *erat)*
Tot clarent signis, tot iam miracula patrant,
Nullus vt in tumulo sine salute fleat.
Ergo nefanda prius Symphosi, *errore, secutus*
Dogmata, post Christi iura sacrata colit.
Impia quæ scripsit dogmaticus omnia, cœtu
Pontificum damnat, atque petit veniam.
Hinc fidus, & doctus se Christi in lege Minister
Præbuit; errores scriptis, & ore ferit.
Postea magnificis plenus virtutibus, Astra
Conscendit, linquens pignora sancta suis.
Illaque sub Templi, quod struxerat ipse Mariæ
Marmore, conduntur, quò pia mira facit.
Ter tria commemorat Sextilis sæpe Kalendæ
Mensis, quò Pastor sydera celsa petit.
Bina Centena duplicatis numeris Æra est,
Decies hinc Quinque Octoque simplicibus.

An Græcus origine? Sed nihilominus aliqua illustrabimus, vt eruditis, & de antiquitate Ecclesiastica meritis, suauem bucceam propinemus. QVATENVS ad *Græcam* DICTINI originem, nullus adhuc contrarium asseruit, & omnes mecum fatentur, vt ex Ambros. Moral. *d. lib* 11. *c* 5. Ioann. Mariet. *d. lib* 5. *c.* 6. & alii probat D. Petr. Ayngo Ezpel *d.* § 4. *n.* 37. & § *fin n.* 63. & communis *S. E. Asturicensis* traditio.

Corrigitur doctrinâ S. Ambrosij. QVOD errores Priscilliani reliquerit, *S. Ambrosij* Mediolanensis Episcopi eruditione conuictus, locus est expressus Concilij I. Tolerani. in Exemplar. Diffinitiuæ sententiæ *fol* 49. *apud Loays* sed clarius apud Flau. Dextr. *in Chron. Ann* 388. *n.* 3. his verbis: *Aliquos Episcopi* Priscilliani *factionis ad* Ambrosium *Mediolanensem Episcopum*, Hispaniæ *Episcopis Catholicis fidei ac amicitia fœdere coniunctissimum, confugiunt qui anteacta vita & suorum errorum valde dolentes, confessione ad gremium Ecclesiæ redire satagunt. In quibus* DICTINVS, *tunc Presbyter, postea verò Episcopus*

Asturicensis,

Asturicensis, *Symphosius Episcopus ex Gallecia, & etiam alij complures.* Quo loco P. Biuar. *fol.* 413. *n.* 3. plura in huius rei probationem congerit; & D. Franciscus Padill. *Cent.* 4.*c.*70.

Circa Confessionem fidei, & hæresis abiorationem in Concilio Patrum *Toletano*, videnda exemplaria Professionum contra sectam Priscilliani, à *D. Garf. Loaysa* edita post *Concil.* t. *Tolet.fol.*47. vbi ad longum huius professionis euentus refertur. Quem & etiam referunt Scribentes, & præcipuè Idatius in *Chron Ann.*5. *Arcad & Honor.* hac serie: *In Prouincia Carthaginensi in Ciuitate* Toleto, *Synodus Episcoporum contrahitur; in qua (quod gestis continetur) Symphosius, &* Dictinus, *& alij cum his Galleciæ Episcopi, Priscilliani sectatores, hæresim eius blasphemissimam, cum adsertore eodem professionis suæ subscriptione condemnant.* Conueniunt Biuar.ad *Dextr. Ann.*400. *n.*1.*fol.*424. *Confessionis fidei emissio.*

De Basilica, seu Templo ab ipso S.Viro *Asturica* constructo, & in eo post mortem tumulato, vulgaris est omnium Scribentium opinio, ex epigraphe Inscriptionis, quæ adhuc visitur in lapide Nonnii Episcopi *Asturicensis*, quam refert Ambrosius Morales *d.lib.*11.*c.*5.*fol.*10. Sed cui Diuo dicata, nullus aperit; B. Mariæ Dei genitrici fuisse sacratam elicitur ex vetusto *Epigrammate, vers.*7. *Templum constructum, & cui*

Illaque sub Templi, *quod struxerat ipse* Mariæ
Marmore, conduntur; quô pia mira facit.

Hinc controuersiam sedabis circa locum sepulturæ inter *Moralium*, & *Marietam*, & fuisse inibi tumulatum edisces.

Dies Obitus hucusque *Asturicensibus* ignotus fuit, ideo festiuitatem sui Patroni ad *Diem II.Iunij* celebrare consueuere. Sed quòd iste verus sit transitus Dies patescit ex Epigrammatis *Octauo Disthico*; *Quo die obiit?*

Ter tria commemorat Sextilis sæpe Kalendæ
Mensis, quô Pastor sydera celsa petit.

Sensus est: *Mensis Sextilis, hoc est* Augusti *Ter Tria*, id est *Nouem Kalendæ*, Pastor, *id est* Dictinus *Episcopus obiit*, hoc est *Die XXIV.Iulij.*

Annus autem, vt ex *vltimo Disthico* Carminis colligitur, quo S. Pontifex è viuis discessit, CCCC. XX. numeratur, verba sunt: *Quo Anno?*

Bina Centena duplicatis numeris Æra est,
Decies hinc Quinque Octoque simplicibus.

Ex quo *Disthico* desumitur *Æram*, quâ occubuit fuisse CCCC. L. VIII. hoc est Annus Christi, CCCC. XX. Nam duplicatis numeris *Bina Centena Æra*, erit Numerus CCCC. quibus additis *Decies Quinque*, *& Octo* Numeris simplicibus, erit LVIII. qui coniuncti Numero CCCC. tota Æra erit CCCC. LVIII. id est Annus Christi CCCC. XX.

OCTAVO KAL.
Augusti.
DIES XXV.

A. HISPANIÆ *celeberrima seculis omnibus adest festiuitas Prothomartyris Apostolorum, Hispaniæ Apostoli, & Vnici Tutelaris,* IACOBI *Zebedæi, qui cùm sortione diuinâ, Pater, Pastor, Doctor, Apostolus, & Magister Nostras adiisset, Euangelium prædicasset, Ecclesias construxisset, Episcopos ordinasset, Prædicatores elegisset, singulisque vrbibus singulos destinasset, miraculis claruisset, & munus Apostolicum in hisce Occidentalibus exercuisset Regionibus, Ierosolymam remeans, prope festum Pascha ab Herode Agrippa decollatus occubuit.*

B. VALENTIÆ *in Edetanis, & alibi veneratio Reliquiarum* S. CHRISTOFORI *Martyris in Lycia; cuius apud Hispanos gloriosa memoria ita efficaciter inoleuit, vt vix erit Oppidum, in cuius Ecclesia, aut eius proceritas depicta non adseruetur, aut tanto Martyri Eremitorium haut inueniatur extructum.*

C. IRIÆ-FLAVIÆ *in Callæcia Hispaniæ* S. CVCVFATIS *Martyris, qui in persecutione Diocletiani Imperatoris, pro Christi nominis defensione per dura supplicia ad præmium verus agonista deuenit. Cuius pignora sacra Compostellam translata ibidem debito cultus honore venerantur.*

D. BARCINONE *in Hispania alterius* S. CVCVFATIS *Martyris, qui à Præside Daciano comprehensus, pro fidei Catholicæ susceptæ obseruatione innumera sustulit suppliciorum examina, donec gladio cadente victor in cœlum coronatus ascendit.*

E. CORDVBÆ *in Bætica Hispaniæ* S. THEODOMIRI *Abbatis ex vrbe Carmone orti, qui cùm in iuuenili ætate mundi illecebras despexisset, & Monasticam sibi, vt*

Deo

Deo viueret, institutionem parasset, superato virtutum in Religione vertice, Abbatiatus onere cumulatus, tandem pro Christi prædicatione carceratus, à perfidis Sarracenis occisus, martyrio coronam immarcescibilem adinuenit.

F. ARVNDÆ *in Bætica Hispaniæ Depositio sacrati Corporis Beati* CHRISTOFORI *Romæ passi, quod, Monasterium fratrum SSS. Trinitatis Excalceatorum, è Roma adlatum conseruat, & honorifico cultu veneratur.*

NOTÆ.

SANCTVS IACOBVS *Zebedæus Hispaniarum Apostolus.*] Eius festiuitas ad præsentem diem translata ab Ecclesia dignoscitur, quia cùm *Dies* passionis Apostoli fuisset VIII. *Kalend. Aprilis*, vt probauimus supr. *Tom. 2. Die XXV. Mart. fol. 392. lit. B.* & eo tempore; aut Quadragesimali officio, aut festo Paschali Vniuersalis occuparetur Ecclesia, ne Nostri solemnia Apostoli indignè dimitteret, meritò solemnitatem Passionis S. IACOBI in hunc Diem, tanquam aliâ festiuitate vacuum, reiecit. Sit Calixtus Pont. Maxim. de *Miracul. S. Iacob. lib* 3. *c.* 3. sic ferè omnes Scribentes. Hoc sic supposito venio ad elogia; de eo Menolog. Græcorum *Die XXX. April.* hac serie: S. IACOBI *Apostoli, fratris Ioannis Theologi, qui propter Christianæ fidei confessionem ab Herode securi percussus est.* Sed vt diximus cum Baron. in *Not. ad M. R. h. d. lit A.* hic Græci de *Translationis* festiuitate agunt. Conueniunt omnia Martyrologia Latina *Beda*, & aliorum antiquorum, & recentiorum cum *Romano*, his clausulis: S. IACOBI *Apostoli, fratris B. Ioannis Euangelistæ, qui prope festum Paschæ ab Herode Agrippa decollatus est. Eius sacra ossa ab Ierosolymis ad* Hispanias *hoc die translata, & in vltimis earum finibus* Gallæciam *recondita, celeberrimâ illarum Gentium veneratione, & frequenti Christianorum concursu, religionis, & voti causâ, illuc aduentantium, piè coluntur.* Omnia hæc suis idiomatibus transcribunt Martyrologia, Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lup* Hispanum MS. *P. Higuer.* & Italum *Constant. Felic.* Gallicanum *Andr. Saussay.* Celebris etiam fuit olim eius memoria in omnibus *Hispaniæ Breuiariis* antiquis, in quorum officiis præcipua tanquam de vnico, & singulari Patrono solemnitas repetitur. De eo etiam Vniuersalis Ecclesiæ, & cæterarum Orbis Christiani Ecclesiarum *Breuiaria.* De eo denique SS. Patres, Chronographi, Scriptores Ecclesiastici, Poëtæ, Flores SS. & alij, quorum numerum hic attexere prolixum erit, & potius fastidium, quàm deuotionem generarent. Eius ACTA scripsere *Abdias Babylonius*, quæ ex Hebraica Linguâ in Latinum sermonem transtulit *Iulius Africanus Historicus*; item illa latinè scripsit *Ioachimus Perionius*, & alij plures. Illa ex *Legendario Hispalensi* dabimus, prout pleniora & Nostratum traditioni consona.

Cur festiuitas hæc in hunc diē translata?

Martyrologia.

Breuiaria Hispaniæ & alia.

Scriptores.

ACTA S. IACOBI MAIORIS, ZEBEDÆI filij, Ioannis Theologi fratris, Chriſti Diſcipuli, & Hiſpaniarum Apoſtoli, Patroni Vnici, & Tutelaris, ex Legendar. Hiſpalenſi, & aliis.

Parentes. *Nobilitas.* *Apoſtolatus.* *Hiſpania Apoſtolus.* *Per Samariam prædicat.*

IACOBVS Zebedæi, *ex Maria ſorore Matris Dei, filiâ* Salomè *de* Anna, *& frater* Ioannis *Euangeliſtæ, filius, ex nobiliſſimâ Iudæorum progenie apud* Bethſaidam *Galilææ oppidum natus, ab iuuentutis exordio,* Ariſtobolo Zebedæo *Patri in miniſterio piſcaturæ cohæſit. Quem poſtea cùm Saluator Noſter in naui cum Patre, & fratre vidiſſet, ſe ſequi iuſſit. Quod diuino compunctus amore fecit, adhæſitque Domino Noſtro Ieſu Chriſto, ex eo tempore non ſolum, vt Diſcipulus, quos multos habuit, verum etiam in Monte ad Apoſtolatus apicem ab eo vocatus eſt, &* BOANERGES, *hoc eſt* filius Tonitrui *dictus. Is vnus fuit ex Apoſtolis, quos Saluator maximè dilexit, & teſtes eſſe voluit ſuæ* Transfigurationis, *& intereſſe miraculo cùm* Archiſynagogi *filiam à mortuis excitauit, & adeſſe cùm receſſit in* Montem Oliueti, *Patrem oraturus antequam à Iudæis comprehenderetur. Poſt eius igitur paſſionem, reſurrectionem, & in cælos aſcenſionem, cùm inter Apoſtolos Orbis Prouinciæ diuiderentur, vt in omnem terram fides propagaretur Catholicâ, diuinâ ſortione* IACOBO Hiſpaniæ *prædicatio contigit. Sed antequã vnuſquiſque in ſuam properaſſet Regionem, Concilium inter eos contractum eſt, vt vna eademque fides ab omnibus indiſcriminatim prædicaretur vbique: hinc* Symbolum *fidei compactum, ita vt* IACOBVS *tertiam fateretur ſententiam dicens:* Credo & in IESVM-CHRISTVM, Filium eius vnicum, Dominum Noſtrum. *Poſt hæc ſubortâ in fideles perſecutione ob Stephani Protho-Martyris necem, omnium Diſcipulorum diſperſio facta eſt, &* IACOBVS *per Samariam, & Iudæam prædicans, omnes illas prouincias viſitauit, ingrediens per Synagogas, & ſecundum Scripturas oſtendebat, omnia quæ à Prophetis prædicta erant, in Domino Noſtro Ieſu-Chriſto eſſe completa.*

In Hiſpaniã Chriſti & Virginis præcepto properat. *Hiſpanias luſtrat.* *Cæſarauguſtam ingreditur.*

HINC *Ieroſolymam reuerſus, reuelante Spiritu ſancto* IACOBVS *mandatum accepit à Chriſto, quatenus ad partes* Hiſpaniæ, *verbum Dei prædicaturus accederet. Ipſe verò ſtatim pergens ad* B. V. MARIAM, *oſculatis manibus, licentiam, & benedictionem, piis lachrymis poſtulauit. Ad quem Virgo:* Vade (*inquit*) Fili mi, imple mandatum Magiſtri tui; & per ipſum te deprecor, quatenus in vna Ciuitate Hiſpaniæ, vbi maiorem numerum hominum ad fidem conuerteris, ibi Eccleſiam in mei memoriam, prout monſtrauero tibi, facias. *Quo dicto* IACOBVS *more cæterorum Apoſtolorum, Duodecim præcipuis Diſcipulis comitatus in* Hiſpanias *deuenit, vbi fidem Chriſti, ſtupendis miraculis præcedentibus, inter quæ illud celebre antiqui Prophetæ per ſex ferè ſecula mortui, reſurrectionis, quem* Petrum *vocauit, &* Braccarenſis *Eccleſiæ Epiſcopum elegit, ſeminauit. Hinc peragratis totius Regionis opulentioribus vrbibus, & in eiſdem Epiſcopis conſtitutis, Eccleſiis erectis, & eccleſiaſticis iuribus conſignatis, illuſtria in agro Dominico* Hiſpaniæ *fundamina poſuit. Inter hæc venit in minorem* Hiſpaniam, *quæ* Celtiberia *dicitur, vbi ſita eſt* Cæſarauguſtana *Ciuitas, ad* Iberi *fluminis ripam. Ibi* IACOBVS *multis diebus prædicans aliquos viros conuertit ad Chriſtum, cum quibus quotidie tractans de Regno Dei, exibat ex parte noctis ad ripam fluminis, quietis causâ, in loco vbi paleæ iactabantur. Ibi namque poſt ſoporem, orationi vacantes, turbationes hominum, & moleſtias Gentilium declinabant. Et ecce per dies aliquot, mediâ nocte luſtrante, ſtabat* IACOBVS *cum fidelibus ſupra dictis, contemplatione, & oratione fatigatis,*

fatigatis, cæteris verò sopore deditis, in hora ipsius media noctis audiuit voces Angelorum cantantium AVE MARIA, GRATIA PLENA, *quasi suaui Inuitatorio, Matutinale* VIRGINIS *Officium inchoando: qui statim flectens genua sua vidit* VIRGINEM MATREM CHRISTI, *inter duos choros Millium Angelorum super* PILARE *quoddam* Marmoreum *residentem. Concentus igitur cælestis militiæ Angelorum Matutinale* VIRGINIS *cum versu* BENEDICAMVS DOMINO *compleuerunt. Quo finito piissimus vultus* B. VIRGINIS MARIÆ *Apostolum Sanctum, ad se quàm dulciter euocauit.* Ecce (*inquit*) IACOBE fili, locus signatus, meoque honori deputatus, in quo, in mei memoriam, tuâ industriâ, hæc mea construatur Ecclesia. Conspice quinimò PILARE hoc in quo sedeo, nam Filius meus, Magister tuus, per manus Angelorum illud transmisit ex alto, circa cuius situm Capellæ Altare locabis; in quo præsertim loco, precibus, ac reuerentiâ meâ, signa, ac mirabilia Altissimi virtus operabitur admiranda; illis nimirum, qui in suis necessitatibus, meum auxilium implorabunt. Eritque PILARE istud in loco isto vsque ad finem mundi, & Christum colentes nunquam ex hac vrbe deficient.

Virgo MARIA apparet Iacobo.

Oratorium sibi petit dicari.

TVNC *hilaratus lætitiâ multâ* IACOBVS *innumeras gratias Christo referens, easdem retulit* GENITRICI. *Et ecce subito cælestis illa concio Angelorum, Dominam cælorum suscipiens ad Ierosolymam vrbem reduxit, & in suam cellulam collocauit.* BEATVS *autem* IACOBVS *de tanta visione, & consolatione congaudens, continuò cœpit ibi ædificare Ecclesiam, iuuantibus, quos ad fidem conuerterat, supradictis. Hæc est enim* PRIMA *Mundi* ECCLESIA *in honorem* VIRGINIS *Apostolicis manibus dedicata. Hæc est Angelica Camera primordiis Ecclesiæ fabricata. Hæc est Aula sanctissima sæpius per Virginem visitata. Quibus sic peractis,* Cæsaraugustam *relinquere cogitans,* Theodorum *vnum ex Discipulis suis apud Basilicam hanc Angelicam custodiendam constituens Episcopum cum lachrymis discessit, vt cæteras Iberiæ vrbes lustraret, & sui muneris onera perfectâ dispositione compleret. Hinc consummato missionis itinere, & constitutis* Elpidio *Toleti;* Petro, *nuper à mortuis surrecto, Braccaræ Augustæ;* Athanasio *Cæsaraugustæ, Basilio* Carthagine Spartariâ; *Eugenio* Valentiæ *in Edetanis;* Agathodoro *Tarracone;* Etherio *Barcinone;* Capitone *Luco Augusto;* Ephrem *Asturicâ;* Nestore *Pallentiâ, &* Arcadio *Iuliobrigâ, Episcopis, aliisque per diuersa loca, Ierosolymam cum cæteris pedisequis reuertitur,* Gallias, *&* Britannias *suâ Apostolicâ visitatione, & doctrinâ, tanquam tonitrui filius illustrans.*

Ecclesiam de Pilari construit Apostolus.

Theodorũ in Pilari reliquit.

Ierosolymã reuertitur.

IGITVR *Ierosolymam perueniens,* B. VIRGINIS *domum ingressus, eius sacratissimâ visione recreatus, quæ sibi in* Hispania *acciderant patefacit eidem, &* Ioanni *Fratri, qui indiuiduus Deigenitricis semper extitit comes, & pedisequus. Tùm* IACOBVS *profectioni ad prædicandum Apostolorum Andreæ, Thomæ, Philippi, Bartholomæi, Simonis, Iudæ, Matthæi, & Mathiæ, interfuit. Post cum* B. VIRGINE, *Ioanne fratre, Lazaro, Martha, & Maria Ephesum proficiscitur, vbi etiam verbum Dei infatigabiliter prædicat, donec Ierosolymam post temporis excursum cum cæteris reuersus, astitit consecrationi Templi sacri Nazareth, in æde, quâ* VIRGO *Deum concepit, cùm priùs emisisset Epistolam Canonicam Iudæis in dispersione constitutis; aduersus quos Ierosolymis insurgere cœpit. Quod dum fieret, opponebant se S. Apostolo Hermogenes, & Philetus, asserentes quòd non verus Dei filius esset* IESVS-CHRISTVS *Nazarenus, cuius se ille Apostolum memoraret.* IACOBVS *autem in Spiritu sancto confidenter agens omnes assertiones eorum euacuauit, ostendens de Scripturis Sacris hunc esse verum Filium Dei, generi humano promissum. Quâ re motus Philetus, cùm* IACOBI *prudentiam admiraretur, reuersus ad Hermogenem dixit ei:* IACOBVM, qui se seruum Christi Iesu Nazareni asserit, & Apostolum eius, scias superari non posse; nam in nomine eius vidi eum dæmones ex obsessis corporibus eiicientem: vidi eum & cæcos illuminantem; leprosos mundantem.

Gesta per eum Ierosolymis.

Hermogenis & Phileti contrarietas.

Iacobi miracula ex confessione Phileti.

Adserunt

Adſerunt enim amiciſſimi mei, quod viderint inſuper, eum mortuos ſuſcitantem. Sed quid multis moramur? Omnes Scripturas ſacras memoriter tenet, ex quibus oſtendit, non eſſe alterum filium Dei, niſi illum, quem Iudæi crucifixerunt. Quare ſi conſilio meo obtemperas, eamus ad eum, & indulgentiam imperremus. Quod ſi non feceris, ego ſaltem, relicto te, ad ipſum me conferam, vt Diſcipulus eius eſſe merear. *Quæ vt audiuit* Hermogenes, *irâ ſuccenſus*, Philetum *vinculis Magicis conſtrinxit, & ait*: Videbimus ſi IACOBVS tuus ſoluat te. *Philetus autem miſit feſtinanter puerum ſuum ad Apoſtolum, vt ei nuntiaret, quæ geſta eſſent. Tum B. Apoſtolus ſtatim miſit ſudarium ſuum* Phileto, *dicens*: Dominus IESVS-CHRISTVS erigit alliſos, & ipſe ſoluit compeditos. *Statim autem, vt de ſudario eius tetigit eum is qui miſſus erat, reſolutus à vinculo Magi currens venit ad* IACOBVM, *& cœpit inſultare maleficiis Magiſtri.*

Philetum liberat Iacobus.

Dæmones ab eo miſericordiam petunt.

VERVM Hermogenes *Magus dolens, quòd ei inſultaret, arte ſuâ excitauit dæmones, & miſit eos ad Apoſtolum dicens*: Ite & ipſum IACOBVM mihi, & ſimul *Philetum*, Diſcipulum meum adducite, vt vindicer in his, ne mihi, & cæteri diſcipuli mei ita illudant. *Venientes igitur dæmones vbi* IACOBVS *orabat, vlulatum in aëre habere cœperunt, dicentes*: IACOBE Apoſtole Dei miſerere noſtri: quia antequam veniat tempus incendij, nos etiam exurimur. *Quibus* IACOBVS: Vt quid veniſtis ad me? *Dicunt ei Dæmones*: Miſit nos *Hermogenes*, vt te, & *Philetum* ad ipſum perduceremus. Mox autem vt ingreſſi ſumus, Angelus Dei Sanctus catenis igneis religauit nos, & miſerere cruciamur. *Dicit eis* IACOBVS: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus-Sancti exoluat vos iterum Angelus Dei, ita vt reuertentes ad *Hermogenem*, non eum lædatis, ſed vinctum huc illum ad me adducatis. *Qui cùm abiiſſent, ligauerunt* Hermogeni *ad tergum manus de reſtibus, & ita vinctum adduxerunt eum ad Apoſtolum dicentes*: Ad quem nos miſeras, cùm incenſi flagraremus, ecce hunc adducimus tibi. *Ad quem Apoſtolus Dei*: Stultiſſime hominum (*inquit*) cùm inimicus generis humani rationem tecum haberet, quare non conſideraſti quos ad læſionem meam mitteres? Sed tamen illos adhuc non permitto, vt furorem ſuum tibi oſtendant. *Clamabant tunc ipſi dæmones*: Da nobis eum in poteſtatem, vt poſſimus & tuas iniurias vindicare, & noſtra incendia. *Ad quos Apoſtolus*: Ecce (*inquit*) Philetus ante vos ſtat, cur eum non tenetis? *Dicunt ei dæmones*: Nos non poſſumus nec formicam contingere, quæ in cubiculo tuo eſt. *Tunc* B. IACOBVS *ad* Philetum *ait*: Vt cognoſcas ſcholam D. N. Ieſu-Chriſti hanc eſſe, & vt diſcant homines bona pro malis reddere, ille te ligauit, tu eum ſolue. Ille te vinctum à dæmonibus ad ſe conatus eſt adducere; tu eum captum à dæmonibus liberum ire permitte. *Itaque vt ſoluit eum* Philetus, *deiectus, & confuſus ſtetit* Hermogenes.

Illos à catenis igneis exoluit.

Dæmonum reuerentia ad Apoſtolum.

Pietas Apoſtoli, in ſolutione Magi.

HINC *ad eum conuerſus Apoſtolus Dæmoni*: Vade liber, quocunque volueris. Non eſt enim diſciplinæ noſtræ, vt inuitus aliquis conuertatur. *Dicit ei Hermogenes*: Ecce noui iras dæmonum, niſi mihi dederis aliquid, quod mecum geram, tenebunt me, & me diuerſis cruciatibus interficient. *Cui* B. IACOBVS: Accipe baculum itineris mei, & cum eo perge ſecurus quocunque volueris. *Qui accipiens baculum Apoſtoli abiit ad domum ſuam. Et haut mora, collectis libris Magicis, Zabyras plenas ad Apoſtolum adtulit ceruicibus & ſuis, & diſcipulorum impoſitas, & cœpit eos ignibus coram eo comburere. Sed* IACOBVS *prohibuit*: Ne fortè odor incendij (*inquit*) vexet incautos. appende Zabyris lapides, & plumbum, & mitte in mare. *Quod cùm feciſſet* Hermogenes, *reuerſus cœpit tenere plantas Apoſtoli, rogans eum & dicens*: Animarum liberator, accipe pœnitentem, quem inuidentem, & detrahentem hactenus ſuſtinuiſti.

Ζαβυρόν. Græcè armamentorum repoſitorium eſt.

sustinuisti. *Respondens* IACOBVS *dixit* : Si veram Deo pœnitentiam obtuleris, veram eius indulgentiam consequeris. *Dicit ei Hermogenes:* In tantum veram Deo pœnitentiam offero, vt omnes codices meos, in quibus erat inclyta præsumptio, abiecerim, & omnibus simul artibus renunciauerim inimici. *Tunc S. Apostolus*: Vade (*inquit*) per domos eorum quos euertisti, vt & reuoces Domino quæ tulisti. Doce hoc esse verum, quod antea docebas esse falsum; & hoc esse falsum, quod modò docebas verum. Idolum quoque quod adorabas, & diuinationes tibi putabas ab eo responderi, confringe. Præterea pecunias, quas malo opere acquisisti, bonâ ratione expende, vt sicut fuisti filius diaboli, imitando diabolum, efficiaris ita filius Dei sequendo Deum, qui quotidie etiam ingratis præstat beneficia, & se blasphemantibus exhibet alimenta. Si enim cum malus esses circa Deum, bonus circa te extitit Dominus, quantò magis erit circa te benignior, si Magus esse cessaueris, & bonis ei operibus cœperis complacere? *Hac & his similia dicente* IACOBO, *in omnibus obtemperauit* Hermogenes, *& ita cœpit in Dei esse timore perfectus, vt etiam virtutes per eum plurimæ fierent à Domino.*

Hermogenis conuersio.

Iacobi iussio ad restitutionem.

Virtutes fiebant à Domino per Hermogenem.

VIDENTES *igitur Iudæi, quia hunc Magum, quem inuictum putabant, ita conuertisset Apostolus, & omnes simul Discipulos, & amicos eius qui solebant ad Synagogam conuenire*, IESV-CHRISTO, per IACOBVM *credidisse, obtulerunt pecunias Centurionibus duobus, qui præerant Ierosolymis, Lysiæ, & Theocrito, vt comprehenderent* IACOBVM. *Exortâ autem à populo seditione, cum duceretur in custodiam, dicebant ei Pharisæi*: Vt quid prædicas IESVM, hominem quem inter latrones crucifixum omnes scimus? *Ad quæ* IACOBVS *repletus Spiritu-Sancto*: Audite me (*inquit*) viri fratres, & omnes qui Abrahæ esse cupitis filij. Promisit Deus patri Nostro Abrahæ, quòd in semine eius hæreditarentur omnes Gentes. Semen autem eius non est super Ismaël, sed supra Israel. Ille enim cum matre sua Agar eiectus, à portione seminis Abrahæ exclusus est. Abrahæ à Deo dictum est, quia in Isaac vocabitur tibi semen. Amicus autem Dei Abraham, pater noster appellatus est, antequam circuncisionem acciperet, & antequam Sabbatha coleret, & antequam legem aliquam diuinæ constitutionis sciret. Amicus autem factus est, non quidem circuncidendo se, sed credendo in Deum, hoc, quod in semine eius hæreditarentur omnes Gentes. Si ergo Abraham amicus factus est credendo, constat inimicum Deo esse, qui non credit in Deum. *Hæc cum disseruisset Apostolus, dixerunt Iudæi*: Et quis est qui non credit in Deum? IACOBVS *respondit*: Qui non credit, quòd in semine Abrahæ hæreditentur omnes Gentes; Qui non credit *Moysen* dicentem: *Suscitabit vobis Prophetam magnum, ipsum audietis tanquam me, per omnia quæ præceperit vobis.* Hoc autem præmissum *Esaias* prædixit, quo ordine fieret, & ait: *Ecce Virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius* Emmanuel, *quod est interpretatum*; Nobiscum Deus. Addit *Ieremias*: Ecce veniet Redemptor tuus Ierusalem, & hoc eius signum erit: Cæcorum oculos aperiet, surdis reddet auditum, & voce suâ excitabit mortuos. *Ezechiel* hunc ipsum designat, dicens: *Veniet Rex tuus Sion, venit humilis, & restaurat te.* Daniel quoque dicit: *Sicut filius hominis ita adueniet, & ipse obtinebit principatus, & potestates.* Prædixit hunc & Dauid: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu.* Et Patris vox de Filio dicit: *Ipse inuocabit me, Pater meus es tu, & ego primogenitum ponam illum, excelsum apud Reges terræ.* Et iterum: *De fructu ventris tui ponam supra sedem meam.* Quin & passionem eius prædixerunt Prophetæ; Isaias enim dicit: *Sicut ouis ad occisionem ductus est.* Et Dauid in personaeius dicit: *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Ipsi autem considerauerunt, & inspexerunt*

Capitur Apostolus.

Iudeos redarguit, & conuincit.

Vaticinia Prophetarum de Christo.

In Conceptione, & Natiuitate.

De Passione.

me, diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Et alio loco Dauid ait: *Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto.* Et iterum de morte eius vaticinatus: *Caro mea requieſcet in ſpe, quoniam non derelinques in inferno animam meam, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Vox autem Filij ad Patrem dicit: *Exurgam adhuc, & tecum ſum.* Et iterum: *Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam dicit Dominus.* De Aſcenſione præterea illius, dictum eſt à Propheta: *Aſcendit in altum, captiuam duxit captiuitatem.* Et iterum: *Aſcendit Deus in iubilatione.* Et rurſus: *Aſcendit ſuper Cherubim & volauit.* Item Anna mater S. Samuelis dicit: *Dominus aſcendit in cælos, & tonat.* Et multa alia inueniuntur in lege de *Aſcenſione* eius teſtimonia. Nam quòd ſedeat ad dexteram Patris, item Dauid inquit: *Dixit Dominus Domino meo ſede à dextris meis.* Et quod venturus eſt iudicate ſeculum per ignem, dicit Propheta. Et iterum: *Dominus manifeſte veniet, Deus noſter, & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida.* Hæc omnia in Domino Noſtro Iesv-Christo & impleta ſunt partim quæ fuerunt prædicta; & quæ nondum facta ſunt implebuntur propediem, ita ſicut Prophetæ prædixerunt vobis. Ait enim Iſaias: *Surgent mortui, & reſurgent, qui in monumentis ſunt.* Si interroges: Quid erit, ſi reſurrexerint? Reſpondit Dauid, audiuiſſe ſe Dominum loquentem: *Semel locutus eſt Deus, duo hæc audiui: Quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia, quia reddes vnicuique ſecundum opera ſua.* Vnde Viri Fratres, vnuſquiſque veſtrum pœnitentiam agat, vt non recipiat ſecundum opera ſua, qui ſe ſcit participem eſſe eorum, qui cruci affixerunt eum, qui mundum totum à cruciatibus liberauit. Si quidem è ſputamento ſuo oculos cæci nati inluminauit: & vt probaretur ipſe eſſe qui Adam de limo terræ formauerat, lutum fecit de ſaliua ſua, & impoſuit oculis, & ſanauit eos. Et cum Nos Diſcipuli eius interrogaſſemus illum, qui peccaſſent, hic an parentes eius, vt cæcus naſceretur? Reſpondit nobis Magiſter dicens: *Nec hic peccauit, neque parentes eius, ſed vt manifeſtentur opera Domini in eo*: id eſt, vt manifeſtus fieret artifex, qui eum fecerat, cùm ipſe faceret, quod minus fuerát factum. Nam & hoc quod pro bonis mala receptutus eſſet, prædictum eſt in perſona, per Dauid Regem, cum diceret: *Retribuebant mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.* Denique poſt tanta beneficia in Iudæos conlata, cùm tot paralyticos curaſſet, leproſos mundaſſet, tot dæmones fugaſſet, & mortuos ſuſcitaſſet, omnes vnâ voce clamauerunt: *Reus eſt mortis.* Præterea quòd à ſuo Diſcipulo tradendus fuerat, hoc ordine item prædictum fuit à Dauid: Qui edebat panem meum amplianit aduerſus me ſupplantationem.

De Reſurrectione.

De Aſcenſione.

Hæc omnia Viri Fratres, filij Abrahæ prædixerunt, loquente per os eorum Spiritu-ſancto. Nunquid ſi hæc non credimus, poterimus euadere perpetui ignis ſupplicium, aut non meritò puniendi erimus? Cùm etiam Gentes credant vocibus Prophetarum: Nos verò populus quondam electus, nullam Patriarchis, & Prophetis noſtris fidem adhibebimus? Equidem cenſeo erubeſcenda, & punienda tot factis, & ſceleribus crimina, lachrymoſis vocibus lugenda eſſe nobis, vt pœnitentiam noſtram pius indultor accipiat: ne illa nobis tandem eueniant, quæ Gentilibus, maioribuſque noſtris acciderunt. Aperta eſt terra, & deglutiuit Dathan, operuit ſuper Synagogam Abyron. Exarſit ignis in Synagoga eorum, & flamma conſumpſit peccatores. *Hæc cùm diſſeruiſſet, non ſine admiratione, & ſingulari gratia Dei coram turbis, clamauerunt omnes vnâ voce dicentes: Peccauimus, iniuſte egimus: da nobis remedium quid faciamus. Quibus* Iacobvs *ait:* Viri fratres nolite deſperare: Credite, & baptizamini, vt deleantur peccata veſtra.

Cum

Cum itaque post hunc sermonem B. Apostoli, multi ex Iudæis baptizati essent; Abiathar Pontifex anni illius, videns magnum quotidie populum in IESVM *credere, per pecunias excitauit seditionem grauissimam, ita vt vnus ex Scribis Pharisæorum mitteret funem in collum Apostoli, & perduceret eum ad Prætorium Herodis Regis. Is Archelai filius erat; qui vt causam accepit, iussit* IACOBVM *decollari. Cùmque duceretur ad locum supplicij, vidit paralyticum iacentem, & clamantem sibi*: Vir sancte libera me à doloribus, quibus omnia membra mea cruciantur. *Ad quem conuersus Apostolus.* In nomine (*inquit*) Cruxifixi Domini mei IESV-CHRISTI pro cuius fide ducor ad mortem, exurge sanus, & benedic Saluatorem tuum. *Tùm protinus paralyticus surrexit, & cœpit gaudens currere, & benedicere nomen Domini* IESV. *Quod videns Pharisæorum Scriba, quem diximus funem collo Apostoli circundedisse,* Iosias *nomine, procidens ante pedes Apostoli:* Obsecro te (*ait*) vt des mihi indulgentiam, & facias me nominis Sancti participem. *Ad quem conuersus* IACOBVS *dicit*: Tu credis, quia Dominus IESVS-CHRISTVS, quem crucifixerunt Iudæi, ipse sit verus Filius Dei viui? *Quæ videns Abiathar Pontifex, scribam iussit comprehendi, & dixit ei*: Si non discesseris à IACOBO, & maledixeris nomen IESV cum ipso decollaberis. *Cui Iosias*: Maledictus (*inquit*) tu, & maledicti omnes dies tui. Nomen autem Domini IESV-CHRISTI; quem IACOBVS prædicat est benedictum in secula. *Tunc Abiathar felle succensus pugnis cædere Scribam præcepit, & missâ relatione de eo ad Herodem, impetrauit vt simul cum* IACOBO *decollaretur.* IACOBVS *igitur cum* Iosia *ductus ad locum supplicij, antequam decollaretur, rogauit spiculatorem, vt aquæ illi facultas fieret, & allata est ei lagena plena cum aqua. Quam accipiens Apostolus*: Credis (*inquit*) in nomine IESV-CHRISTI Filij Dei? *At ille dixit*: Credo. *Et perfudit eum* IACOBVS, *& dixit*: Da mihi pacis osculum. *Cumque osculatus esset eum, posuit manum super caput eius, & benedixit eum, & fecit signaculum Crucis Christi in fronte eius, & haud mora, ceruicem spiculatori porrexit. Post &* Iosias *perfectus iam in fide martyrij palmam exultans accepit.* B. IACOBI *Apostoli sacra ossa ad* Hispaniæ *partes translata, & in* Galleciæ *finibus condita, celeberrimâ multarum gentium veneratione coluntur. Præstante Domino Nostro Iesu-Christo qui cum Patre, & S. Spiritu viuit in secula.*

Capitur Apostolus.

Curat paralyticum.

Iosiam conuertit.

Decollatur Iacobus, & Iosias cum eo.

Corpus Apostoli in Hispaniam.

Hæc sunt ACTA, ab *Abdia* Babyloniæ Episcopo, & *Legendario Hispalensi*; cæterisque vetustissimis *Hispaniæ*, additis nonnullis, quæ in ACTIS hucusque editis desiderabantur, conscripta. Sed quia illa quæ addidimus illustrationem requirunt, singula percurremus.

PRIMVM de Patre, quem diximus *Aristobolum Zebedæum* appellatum fuisse. Sed quia omnia quæ possent excogitari supra *Tom. 2. Die XV. Mart. lit. K. fol.* 262. & sequentibus, compulsauimus, ne eadem repetam, illuc Lectorem mittimus.

Pater Aristobolus Zebedæus.

SECVNDVM de Matre, quam *Mariam Salomè* vocauimus, eamque *S. Annæ* filiam numero *Tertiam*; de huius veritatis apicibus, ad amussim dicemus infra *Tom. 5. Die XXII. Octobr. lit. B.* & aliqua tumultuariè congessimus supra *d. Tom. 2. Die XV. Mart. fol.* 270. vbi Nostrarum Ecclesiarum hymnos à nemine adductos, hanc sententiam solidantes, & totam Apostoli Nostri nobilitatem asserentes, subiunximus.

Mater Maria Salomè.

TERTIVM de *Nobilitate*, & generis prosapiâ IACOBI Nostri, hic specialiter agendum est; prout de illa gessere D. Maur. Castell. *Histor. Compostell. lib. 1. cap. 1.* Ambros. Moral. *Histor. Hispan. lib. 9. c.* 7. D Franc. Padill. *Histor. Eccles. Hispan. Tom. 1. Cent. 1. c. 7.* P. Truxill. in *Thesaur. Concionat. Tom. 2. fol.* 1332. D. Michael de Erze de *Aduent. S. Iacob. 2. p. Tract. 1. c. 1. & 6.* D. Antonius Calderon, nunc meritissimus Granatensis Archiepiscopus, de *Excellent. S. Iacob. Tom 1. c. 3 n. 23.* & Nos supra *d. Tom. 2. Die XV. Mart. fol.* 269. Hanc igitur nobilitatem in Ioanne fratre germano IACOBI fassus est Ieronymus Stridonensis in *Tom. 1. Epist.* 16. hisce verbis: *Vnde & Iesus* Ioannem *Euangelistam amabat plurimùm, qui propter generis no-*

Apostoli nobilitas.

Ioseph ab Arimathia Patruelis Aristoboli Zebedæi.

bilitatem erat notus Pontifici, & Iudæorum insidias non timebat. Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Aduers. n.* 60. Zebedæum Patrem *Iacobi* Nostri, patruelem *S. Iosephi ab Arimathia* constituit. Qui *Iosephus* pleno ore ab Euangelista vocatur *Nobilis* Decurio. Ex quibus probatur expressè *Nobilitas* hæc ex parte etiam Patris, prout etiam ex parte *Matris Mariæ*, quam prout germanam *Dei Genitricis*, & nobilissimam nullus dubitauit. Huic Hymnus Iacobi:

Tu generoso sanguine
Coniunctus Dei Filio.

Aduentus eius in Hispanias.

Vt in antiquis *Breuiariis* Hispaniæ ad Vesperas. Et alterum cuius carmina dedimus supra d. *Die XV. Mart fol.* 269.

Qvartvm de *Aduentu* S. Iacobi *in Hispanias*. De quo Scriptores huiusmodi Aduentum affirmantes, innumeri reperiuntur, quorum nomina hic inserere prolixum; maximè cùm iam S. Mater Ecclesia in nuperrimo *Vrbani* VIII. Pont. Maxim. *Breuiario* hanc sententiam probauerit. Aliquorum nomina coniunxere P. F. Franc. Iesus in *Libell. de S. Iacob. Discurs.* 1. Don Ioseph. Pellizer in *Lection. Solemn. ad D. L. Gongor. fol.* 646 Illustrissimus ac Reuerendissimus D. D. Antonius Calderon Granatensis Archiepiscopus electus, de *Excellent. S. Iacob.* vbi *Alphabeticè* illos enumerat, & plures auget. Hinc eorum labores excribere renuens, Scriptorum huiusmodi nomina omittere decreui, & Opusculum Avli Hali Burdigalensis, & Ciuitatis Toletanæ Ciuis (cuius meminit *Iulianus* Noster Archipresbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 1132. *n.* 633 hoc elogio: *Viuebat hoc tempore iam ætate decrepitus* Avlvs Halo, *Poëta* Burdigalensis *donatus Ciuitate* Toleti *ab Imperatore* Alfonso VI. *quem dicunt venisse ex Gallia cum D. Regina* Constantia, *filiâ Regis Gallorum* Henrici, *sorore Regis Philippi, cui munificus Imperator dederat villulam, Arabicè dictam* Menalhabiam, *ab aliis vocatam Villam* Halonis *Poëtæ: semper enim hic Poëta celebris fuit. Scripsit enim elegantissimo carmine* Aduentum S. Iacobi Zebedæi *filij ad* Hispanias, *fundationem ab eodem factam* B. Mariæ *Cæsaraugustanæ de* Pilari. *Idque vno Libro versibus Heroicis, & alia, quæ dedicauit D.* Bernardo *Archiepiscopo Toletano*) à me *Toleti* inuentum, & Notis illustratum, & *Madridij* sub tutelâ Illustrissimi, & Reuerendissimi D. ac D. mei D. Didaci De Arze Reynosso Episcopi, Generalis Hispaniarum Inquisitoris contra hæreticam prauitatem, editum Anno M.DC.XLVIII. hic, omissis *Notationibus*, ne volumen hocce aut implicent, aut amplificent, subiicere constitui, & vt *Iuliani* auctoritas conseruetur, & vt *Aduentus in Hispanias* Nostri Apostoli, tanti Poëtæ vetustissimi affirmatione, & confirmatione credatur. Poëma sanè, vt ea erant tempora, non aspernandum, prosodiam si excipias, quâ supina eius ætatis socordia claudicat. Ante Quingentos enim, vt præsefert, Annos fuit decantatum: quo prædicto, veniam eorum, quæ forsan Romani, vel huius temporis censores efflagitare possent, leniter omnino meretur. En series

Auli Hali Poëta Poëma.

Nouiter editum & Notis illustratum Anno 1648. ab Auctore.

AVLI HALI, POETÆ TOLETANI
CARMEN HEROICVM.

In Aduentu Sanctissimi Patris Nostri Iacobi, Hispaniarum Apostoli, & Patroni Maximi.

AD SANCTISSIMVM
BERNARDVM TOLETANVM ANTISTITEM, & Hispaniarum Primatem Dominum, & Patronum suum.

Plvrima *sic Dominus fulgescere lumina seclis*
Præcepit, tetricas humana noctis vt vmbras

Clareret

Clareret suprema poli de culmine flamma:
Ergo licet natus Deo, hic de lumine Christus
Lux sit summa Deus; Sanctos quoque iure lucerna
Ecclesiæ rutilare dedit; quibus igne Magistro
Sensibus instet amor, sermonibus æstuet ardor,
Multifidos verum lychnos, qui sparsit in Orbem,
Vt cunctum noua lux fidei, face fusa sub axem,
Omnia sidereis virtutibus arua repleret.
Vltima sic Noster compulsus sorte IACOBVS
Illicò totius Hispaniæ*que cacumina lustrat,*
Cum Duodeno *sectante choro, cui ore Magister*
Tunc sacra meliori firmauit robore corda.
Huius in Hispanias ADVENTVM *edicere Præsul*
Nunc Toletane *iubes: fidei promissa resoluo.*
Cuius cuncta licet nequeam, tamen inclyta malim
Commemorans operum, vestigia tangere versu:
Queis pateant interna sacræ fundamina legis,
Tu, rogo, summe iuua donorum Spiritus auctor,
Te sine, nam digne fari mea gratia nescit:
Flammiuomisque soles dare iam noua famina linguis,
Munera da linguæ, scribenti dona IACOBI.
POST *Christus completa necis mandata Parentis,*
Funere finito, proprio tunc corpore sumpto,
Post triduum viuus (populo mirante) resurgit:
Qui demùm post Quatuor eius à tempore Soles
Decem, conspicuus superas volitauit ad arces;
Denique iam Spiritus almi prolapsa loquela;
Vltima sextilis die, iam iam tempora clamant,
Vt Nostri mandata Patris concredita soluant.
Tunc electa cohors Marci conquærita domo
Conuenit in vnum: sic conciliatuque cœtu
Diuinà aspirante manu, quot condita mundi
Quilibet obtingit Patrum educere Regna
Carcere de tanti vasto confusa Tyranni.
Hispaniæ *tunc Regna (Deo inspirante)* IACOBO
Contingunt. Populos (tunc insinuante MARIA*)*
Protinus actiuo Pater hoc quærebat amore.
Primò Iudæus cognouit dogmata Christi
Ipsius ex ore: vltimò se tradidit vndis,
Quo felice demum tractu penetrauit Iberum.
Moreque Apostolico, Duodeno cingitur almo

Nomina Discipulorum Iacobi.

Concomitum choro, quos planè mysticè sacrat
Ecclesiæ officiis. Nam Basilico, Pio *iunctim,*
Maximo, Chrysogono, Athanasio *detulit altum*
Ordinis officium: Theodorus, Cæciliusque
Iscius, *&* Thesiphons, Calocero *iuncto, minores*
Lectorum gradus primi recepere rogati:
Tantum Torquato *Exorcistæ fulmina credit:*
Euphrasio, Indaletio *nunc simul, atque* Secundo
Ecclesiæ commendat amans tunc prospere claues.
His iunctis, Christi populus, comitante caterua,
Plurimus elabitur secum, quos nomine sumpto
Discipulorum, Prælatos fecit Iberos.

Soluit Carthagine, & apud Iliberim suscitat Petrum Ratensem.

Ergo *soluto velo, portu in Carthaginis altæ,*
Contiguis populis Christum prædicit IAGVS;
Post Liberitanæ *priscæ vrbis littora lustrat,*
Quo antiquum è tumulo soluit, precante, Prophetam
Quem primum Pastorem accepit Braccara *diues.*
Igitur incepto messis tunc semine, Sanctus
Omnis Apostolico regionis more IACOBVS
Vrbes conlustrat ferè, quo, pòst, munere Christi
Ecclesias signat; quibus vnicè Episcopus almus

Sedium nomina quibus præficit Discipulos.

Ponitur, eligitur, qui legis dubia pandat.
Præficit Elpidium *Toleti; Barcino nouit*
Etherium, *fruitur Carthaginis insula* Diuo
Basilio; *post* Eugenio *Valentia Sedes:*
Tarraco sic Agatho; Capitonem *Luca Galeca;*
Nestorem *Pallentia cupit; sed* Asturica *Græca*
Præsulis Ephremi; *Brigensis Iullia poscit*
Arcadij, *læto vultu, cum nomine, normam.*
His sic compositis rebus complurima Diuus
Idola confregit (Christi veritate probata)
Publicè, miratur Gentilis corpore duro,
Corde que duriori, nec ponderat animo verbum.

Miracula multa patrat.

Quos non ore Pater perduxit, claue soluta
Membrorum ad gressum? Quibus hic non reddidit vltro
Aut vitam, aut vocem? Quibus offuscato sonoro
Auditus numero, non iam reserauit, & aurem?
Omnia Gentilium ceruix præposterat, omne
Idola quod negat (passim resecato virore
Crucis) perfugit; nullusque ad limina tangit
Ecclesiæ; nullus sacrati vndamina poscit

Liquoris

Liquoris vitæ; tetro sub tegmine mortis
Quilibet immergi potius, ac tingere caput
Efflagitat, lymphis, fide data, Spiritus almi.
Muneris at tanti, quòd compleat onera, voce;
Prodigiis, verbis, fide, vel conamine Christum
Prædicat, exaltat, repetit tunc vocibus istis.

Vult quicumque bonis securum viuere cœlis *Apostoli verba ad Hispanos.*
Lucis opes, niueasque domos, camposque serenos
Sortiri & mensis æternùm vescier almis;
Ardua vota nimis, quæ non nisi viribus altis
Fas implere; Fidem decet omni mente beantem
Catholicam, veri teneat super omnia Christi.
Quæ nisi fixa manens venas intrauerit omnes
Pectoris, vna placens supèris hæsura cateruis,
Cernere fas nunquam dabitur suprema beati
Regna loci, vitæ nec sumere dona quietæ.
Hæc tamen alma Fides; Oculos huc vertite Gentes;
Quas lætale malum, fumosis nata sub vmbris
Fœtida ridiculi mersat doctrina veneni;
Fæcis aquatum sanis amorem excludire venis;
Effugire antiquæ penitus frustrata catenæ
Pondera; iam grauidas implerunt signa figuras;
Iam peperit Parens; nebulas egressa priores
Lux noua; iamque nobis impleta scrinia chartis;
Gignit & hic, Natum, pariter veneremur & illum:
Nam Deus ille potens, princeps de principe, viuens
De Magno Magnus, qui consors, compar, & vnus
Cum Genitore Deus, per quem sunt cætera, solus:
Spirat vterque bonum, communi nomine, Sanctum,
Quem pariter dulcem, proni, veneremur Amorem.
Nam Deus ipse potens simul est, & summus, & hi Tres
Vnica personis veneranda essentia Ternis:
Est non vna quidem, Triplex persona, nec ipsa est
Tridistincta manens, tamen vna essentia, nonque
Vnum personis esse hoc partitur in ipsis,
Quæque tamen totum persona est, esse beatum.
Sic vt proprietas personis vera sit, inque
Vnitas esse, modo sint æquaque culmina dempto;
Vna potestatis sit lux; vnumque decoris
Sit Numen; Socialis apex; Persona Parentis
Est alia; & Nati est alia; Spiritus almi

Est

Est alia, & sic non plurescunt Numina; namque
Et Patris, & Nati, & Sancti Spiritus vna est,
Quam non personæ discindunt gloria terræ.
His, *& aliis fidei demùm prolatis*, Iagvs

Septem conuertit Apostolus Hispanos.

Septenos potuit tantùm conuertere Iberos:
Quo sic tanto mæstus penè labore Iacobvs,
Animo conuoluens iam tot frustranea verba,
Quæ varij recepere flatus, quæ barbara calcat
Gens fera; cælos intuetur, quo plenus amore
Gregis, sequentes cordis intonat hiatus:

Oratio Apostoli ad Deum.

Alme Pater sceptro resides, qui celsus in alto,
Astra, polosque potens, qui terras, æthera, lymphas,
Cunctaque per solum fecisti secula Natum;
Quem tibi semper habens, de regni sede decori
Misisti in terram, quòd captæ horrentia turbæ
Vincla terat, maculam tersurus sanguine diram:
Scis benè, nonque latet, patiens hic Agnus, & insons
Vulnera quot, quales portauit ipse labores;
Pallia quæ nudo; capiti quæ serta verendo;
Quæ Cruce mella bibat, cultris transfixus acerbis;
Ille obiit: Ecce tui subierunt tecta Coloni,
Tecta aliena; Parens minantes respice Miluos,
Hæsurosque canes, & nostra in vulnera sæuos
Conspirasse Lupos; tua hæc propago peribit
Ni Pater attendas: agnos quæ in sola tegendos
Spes erat, tetro nunc in caligine marcet:
Licet adhuc viuit nunc, non si sola manebit
Viuet; eia venæ iam iam vacuantur obustæ.
Auctor opis faueas, nec nostra hæc famina perdas.
Deficit ecce Pater messis, non deficit inde
Agricola, hîc ergo fidei miseresce labantis.

Virginis Matris auxilium implorat.

Da Dominam castris Reginam in bella fidelem;
Sit quæ nos placida dispersos contegat vmbra;
Sit quæ nutrix nobis, sit tanta in clade leuatrix;
Sat generi, patribusque datum, cœlisque replendis,
Occubuisse Deum. *Lachrymis tunc dulcibus, illam*
Affatur Diuus, eius sed sensibus hærens:
Eia Parens Domini, quæ & Virgo, & Nupta, superni
Quæ Regina chori? quæ lætis præsides aruis;
Quæ Occiduas migrare ripas me compulis, eia
Diues opima, tuos secutus ordine nutus

Hispanias lustro. Quarum pede *Calpes* ad alta
Locobrutini primus fastigia colli
Flectitur; hoc amplo est præsa *Hyspania* gyro.
Vlterior, quæ animosa, ferax, mox fine resurgit
Virgintaniaco, iuga quæ protenditur vsque
Citerior *Pyrnæa*: Duas ast altera partes
Scinditur horrentis latere, & coniuncta Trionis,
Est sociæ discreta suæ *Lustania* riuo
Ana, Aminitanis, quæ postquam murmure syluis
Exit, stagna perdens, modò se in præclusa resorbens
Ostia, nunc latebris abscondens guttura, sæpe
Nascitur, atque vndis effluxit sæpe redactis.
Magna *Pyreneis*, quæ fixa in rupibus ipsa
Taraconensis aquas transuersa exposcit *Ibero*
Occeani ponto;sociis distincta duabus
Solloriis campis, *Ortano* & monte, sed inde
Altera dulcisonum, resecante flumine, nomen
Suscipit, infracto superans vicinia cultu.
Quatuor hæcque tenet Conuentus, *Gadibus* vnus;
Astalius, toti fundauit nomina genti,
Quo titulum magni præscriptum marmore Regis
Cæsar habet, nunc *Hispalis*; at dat *Corduba* nomen
Clarum alio; & reliquis non subditur ille, sequensque.
Astigitanus adest numerum qui Quartus, habentque
Oppida multa simul, namque Romæ indyta magnæ
Curia per medium partitur solibus annum,
Vlterior claris tot cincta *Hispania* muris,
Mœnia totque tenet, longe & celeberrima, portus
Insuper, & pulchros, & mediis classibus, aptos.
Hic *Onnobla* sedet, dicta hæc *Lustaria* quondam;
Littus ad Occeani *Mellaria, Besipho, Bellon*,
Mallaca, & internum retinens *Berbesula* portum:
Et pariter *Sexto Iullum*, quod *Menoba*, *Firmo-Sexi, Abdera*, marique Obuersa *Albana* rigenti:
Inter & Occeanumque *Segeda* est, inter & illum
Patuula *Tigensi*, qui ducens flumina saltu
Innumeris se tollit aquis, & nomina secum
Abstulit. Hic populo dextra, læuaque potenti
Cingitur, hunc largo *Iullana Fidentia* muro
Prospicit; *Alba* simul, necnon *Cerealis Ebura*;
Atque *Libertani* memoranda cacumina Montis;

Ebdunum, *Agla* minor, ſticciſque *Illurco* cateruis;
Oſca vetus pariterque manent; ac *Baetica* circum
Iura ſedentque foro non parua eſt fama *Liturgo*;
Circa *Laconas* quod *Corduba* ſuſtulit vndas,
Conuentu memoranda ſuo: nomenque triumphis
Ipaſturgus adeſt; vallata *Ripepora* priſcis
Fœderibus; *Sitiæ* gentes; nonque inde remota eſt
Corduba, quæ magni Conuentus mater, & altas
Hiſpalenſis ei vario cognomine turbas
Iungit; & ampla ſatis plebs in *Celtica* clauſtro.
Ilipa cum geminis oſtenditur acria turbis:
Hiſpalis ipſa latus ſociorum amplexa ſiniſtrum
Conſpicienda datur, quam *Batis* circiter actis
Curſibus, ingrato braua haut dat robora Ponto.
Oſſet ab aduerſa conſpicitur arce, ſimulque
Virgentum Genitoris habet, quod nomen *Iuli*.
Hic *Caura*; & *Sauros* ſuſtentat *Oryppo* colonos.
Hic *Nebriſſa* manet, *Betiſ*que eſt inter & æſtus
Venaria, & *Colobona* ſimul, quo hic *Regia* ſigno
Aſta alio, verè haſta ſuos quæ territat hoſtes.
Hicque ſolo medias deguſtans *Aſido* lymphas
Syngilis, in latumque irrumpens ordine *Batim*,
Aſtigitaneam refluit cognomine *Firmam*
Auguſtam; & multas peregrina ad littora proras
Inde leuat. Gremio poſitæ clauduntur in iſto
Coniunctæque manent, duplices quæ *Cæſaris* vrbes
Virtutem, *Lucem*que notant: *Sucrana*, *Meruca*,
Vrſo ſimul, *Mundæ*que artes, *Auguſta Gemella*;
Vos quibus, & Dominos licitum ignorare, videbas
Dum res Roma tuas: *Aſtigia* clara, vetuſque
Oſtippo, & geminis *Oningis* *Bucula* caſtris.
Hoc aliæ præſunt vrbes, hoc *Tingus*, & *Alos*;
Hoc & *Aloſtigi* protendunt mœnia *colli*.
Hinc & *Amintanas* regio quæ tendit ad vndas
Felix in duplicem ſciſſa eſt *Baturia* partem.
Gentis & hæc populo totidem, totidemque coërcet
Ora, ſimul primos, & dat *Luſtania Celtas*:
Hiſpalis ecce tuos, infantes nomina *Turdi*
Dant aliis, mediis quos *Tarraco* detinet agris;
Corduba quos quondam frenabat matribus actos
Celtiberis, ipſoſque dedit *Luſtania Celtas*,

Diſtinguit

Distinguitque natis populos: Hic *Seria*, *Fama-Iulia*, *Nertobrige*, & *Concordia Cæsaris*, atque
*Vcultuniacum*que, nunc *Turiga*, *Laconi-Murgus*, & *Emanicis* numeris aiunge *Teresos*.
Hîc *Sisapone* sonat, *Lastingi*, *Alpesa*, *Serippo*,
Turobricanus lucens, & *Arunda* cateruis.
Altera & ingenuos tefouet *Baturia* campos,
Multiiugasque domos; hic prima est nominis *Arsa*;
Ilipa quæ minot isti nunc contiguior vrbi.
Mirobrica, & magnæ non bello ignota *Carissa*
Agmina, & vrbs populis *Regina* obuersa Latinis:
Andorise, & *Bassaro*, *Cappagum*, *Oleastro*, Belippo;
Calet, *Brana*. Tuas sed iam veniamus ad oras
Citerior, primam mutasti & tempore formam;
Cùm signa horrentes euexit Magnus in Alpes.
Bastulus hic primas intusque aspeximus oras,
His *Mintisanos*, *Ortana* & gente, simulque
Celtarum turbas miscentes nomen *Iberis*.
Cum populis, agros *Vettonum*, collaque circum
Carpetana Tagi lustrantia viscera longi;
Vacceus, *A treuacis* necnon *Mauitania* turbis:
Et *Deitaniacam* sequitur *Colonia* tettam
Æmula plebs *Tyriis*, mox & noua turribus vrbem
Sydoniam, multumque loci cum nomine gestans.
Celtarum stagnis *Edetania* insurgit amœnis,
Ipsa videns manus; nitet hic *Valentia*, *Sucro*,
Turins; hic magnæ cetnuntut tecta *Sagunti*.
Quodque hiberna capax peperit *Iuliobrica* flumen,
Et *Subur*. *Indigetes*, pariter *Laletanus*, *Ilerges*;
Hæc *Ausetanam Itanis Hispania* gentem,
Ipsa *Ceretanos* religat *Vasconibus*, ipsa
Vnde libet fortem ptotendit in æquore classem.
Hæc vrbs est socia, quæ quondam gessit *Iluro*
Cæsatis arma: sonant hîc blandi mutmura *Larni*;
Albaque, *Massiliam*, quæque & vetus incola mattem
Ducis Ttoiugeno, quæ prima aduersa Tytanno.
Quinque decemque tenet populos sub Sole tepenti
Tarraco: *Augustanis*, *Iullis*, *Gerundensibus*, ipsam
Bisgargitanam, *Dertusana*que corpora, turbam
Iungitque, *Stetanis* communia iura *Tearis*:
Aqui-Caldenses cum plebe *Onense*, *phalanxque*

Gersoriensis adest; necnon *Betullonensia* circum
Colla silent animos; *Ibro*que affusa recepit
Cæsaraugusta sinu, decies terquinque ferocem
Callaturganum Celsensi admiscuit, atque
Oscenses, *Belli*que occultant nomina *Tanis*.
Hîc & *Ilerda* manet Romanæ nota ruinæ,
Cui *Sicoris* rigido madefecit guttura Phœbo.
Turiasonensis; gensque *Ercabicensis*, & ipsi
Nicentes, vincti veniunt *Gerdensibus Ossi*,
Arcobricus pariter, simul *Andagolensis*, & *Arco-Cælinus*, duta quam signat fabula gente.
Quod scisso sermone ruat, *Carcense Leonis*
Plebe, *Lacetanis* sociatur terra maniplis.
Huic etiam primum, cui fertur *Salduba* nomen
Sunt *Daminitani* sociâ ditione, simulque
Hîc *Ilusenses*, populo *Cortense*, *Iubi*que
Ensis adest, sonituque tumens *Pampilonia* magno.
Sex decies iunctis populis Carthago duobus:
Pulchra *Gemellenses*, hîc & *Lybisocca* cohortes;
Et Castella ferox primis *Labaënsibus*, atque
Bastianum, & *Tani* fulgescunt mœnia *Lorci*:
Consabuensiaca, & *Duniensis* turba, corona:
Celtibrense caput, medio non parua *Toleti*
Vrbs. *Cluniensis habet* quos dat Quaterque Decemque
Vardulus in multo præscindens rura ligone:
Turmodigi Quater atque simul, queis *Segis*, & *Ammo-Nensis*, & hoc pulchro *Caristes* mœnia vallo;
Vennenses pariterque trahunt vrbesque decoras,
Quinque tenent, istoque est clara *Numantia* tractu,
Bina trophæa negans rigidi victoris; & inde
Mænia pulchra patent; populus *Catinensis*, & ipse
Lacobricensis adest pluribus *Caucensibus*, atque
Amnis *Areua* suæ largitus nomina terræ.
Huc *Vxama*, Senexque *Seguntia*, & ingens
Ante siti *Herculeum* vexata *Secobia* saxum.
Ipsaque *Celtibrûm*, quæ nescit *Clunia* casum.
Tres taceo partes septem de partibus, ipsum
Braccatum, *Lucense* caput, quosque alta vocabat
Legibus antiquo Princeps *Asturica* sceptro:
Istos nam nostris ditabimus ossibus vsque
in Mundi finem, populis post fata leuamen.

En

En Mater intacta hæc tuo sacro nomine visi
Oppida; nec labor improbus hiccine potest
Vincere ferocis tàm subito pectora gentis.
Te satis ergo quidem cupiebam cernere; quis te
Cerneret? O Magnam! Non sunt mihi pectora, quæ se
Te capiant: mihi sat erit omnia voluere, quæ sis;
Quis decor in labiis, manibus quæ gratia, quis nam
Fronte color, quæ flamma genis, quæ flamma capillis,
Luminibus quot castra micant cœlestia, quanta est
Lux animi, qui mentis odor, quæ cætera; multis
Cespitat in labiis mens dignè exterrita, cæcam
Pectus habet vocem, vox veri turbida. Virgo.
Da mihi te Dominum nunc rogo mente videndam;
Vt de meo sacras hæc vox contingat ad aures
Ore tuas: Mater eia tuo consoue Iacobo.
Vix ea fatus erat, cùm splendida subito nubes
Cœlicolum totos loci penetrauit amœnos
Sacrati latices: furibundo in tempore cœlum
Contremens, superas nubilauit murmure luces;
Obstupuit Diuus; quid multo? fumigat Orbis
Montis vicini flammis cacumina prorsus
Ignescunt, ipsas glomerauit gurgite flumen
Vndas feruentes, concoquens littora fulmen:
Cæsaris Augustæ (*quo tot prodigia certant*)
Ad sonitum tanti fragoris mœnia tremunt.
Quid vltro? titubauit totus stellifer axis,
Puluerulenta reddens tunc omnia concaua cœli.
Tempora temporibus dant Sydera, protinus omne
Quod penè corruerat, simul in iam corpore pulchro
Vertitur, has tetras Virgo relegauit & vmbras:
Corpore nam viuens proprio, vt solaret amicum,
Angelicis sociata choris, tunc alta Columnæ
Occupat extrema, amandans sic horrida Diui,
Vt totis, pulsante fide, hic inuiseret almam
Oculis, & sensu; nam hæc fuit vnica tantum
Gloria, quam Diuus promeruit ipse Iacobvs.
Si primò ignorans, totus quid posceret Orbis,
Contremuit, totus iam lætus vultu Mariæ
Sacrato viso, his sic verbis loquitur illam:
Heus tu Virgo Parens, Virgo pulcherrima, quæ tu
Qualiter & Libano Cedri exaltantur in alto,

Cæsaraugusta Virgo apparet Apostolo supra Columnam.

Atque in palma Cades, viridique in monte Cupreſſus,
Tantum læta tuos extendis vertice ramos;
Tu Therebintus ades, placidi tu montis Oliua,
Tu platanus aquis, tu myrtha, & balſama, tuque,
In Hiericuntino Roſatum ſemina campo;
Tu vitis. Mihi quo tanta eſt gloria? Mater
Vt Domini miſerum dignetur viſere ſeruum?
Fortunata domus! tecta hæc felicia, quæ te
Excipiunt! *Hiſpania* felix hæc tua, te te
Quæ capit vnica! viuam per miracula tanta
Intueri mecum! Sed & ego lux mea felix
Æternumque ero. O magni gloria Mundi!
O decus noſtri! Tua iam ſolamina poſco;
Foue refoue tuos, Virgo intemerata, clientes,
Vt liberi patriam, te conducente, repoſcant.
His *dictis ſacrata* Parens *ſolemnia præbens*
Vnica dilecto verba hæc affatur IAGO.

Virgo ad Apoſtolum.

En Patet Omnipotens, qui tua nunc conſpicit altè
Merita, de tantis te vult liberare periclis;
Vltimis vt nixus poſſis conſcendere cœlos.
Patrum te primam præbet iam Martyris almi
Palmam Apoſtolicam: Tu primus in aula Beatus
Ingrederis ſancta: En primus tu iugula præbes
Fratribus è tantis, videns mandata Tyranni.
Si de meſſe timor: nullus te concutat; Ego
Totius en huius Regionis munera ſumo.
Hanc deſeras libet: Illi prædicabit amica
(Te procul) en tua magna cohors, nam Numine plena,
Agmina, quæ Chriſtum ſequentur, numeroſa beabit.
Poſt te *Paulus* erit, qui plures tingere lymphis
Sacratis valebit; cui ferè ſingula tota
Cognoſcet tellus: Nam hunc *Xantippe* Beata
Necnon *Probus*, *Leto* cum *Vincentio* plenè
Sequentur, *Lybiſoca* primi in vrbe renati.
Hunc *Aquila*, & *Priſcilla* in vertice nemoris *Arſæ*
Baturiæ linquent, queis palma hic protinus vrget.

Aduentum Pauli prædicit poſt Iacobum.

Poſt illum *Petrus*, Paſtor ſupremus, vtraſque
Hiſpanias luſtrabit amans, quem plurima paſſim
Sequetur turba; ex quorum tunc vocibus, illa
Accipiet ſacros fidei cum dogmate ritus.
Pluribus hæc Regio decorabitur alma trophæis;

Item & Petri Apoſtolorum Principis.

Pluribus

Pluribus en illa illustrabitur ordine sacris
Doctorum titulis, quos dabunr tempora seclis.
Hæc ribi, post tantos sume IACOBE labores,
Nuncque solamina, tecum toros conspice casus:
Hic mihi nunc *Casam* lubens fabricaro fidelis.
Dixit, & euanuit, propriam penetraret vt vrbem.
Quanta mouet animo Diuus, sed quanta reuoluit
Successura demùm, quæ Virgo indixerat: illos
Quos secum duxit, quosque hic conuerterat, ergo
Discipulos iungit, quibus omnia liberè enarrat.
Protinùs hic Cellam *lætus fabricare* MARIÆ
Incipit, & manibus propriis erexit & Aram,
Quæ prouidus voluit praeesset iuncta Columnæ,
Quam Mater humanis viuens calcauit honestis
Pedibus. Erectam lustrat. Quo tempore Christi
Votum complendo, regionem linquit Iberam;
Committens fidei regulas, plorando, Magistris,
Quos in subsidium sui delegerat alta
Voluntas Patris: & lubens remeauit in vrbem
Isacidum; quo creditur in itinere Gallos
Inuisisse meos, durosque tetigisse Britannos
Et simul Altaque maris tunc volumina voluens,
Vt Christo viuat, mortem quærebat IAGVS;
Quam inuenit amor, licèt vitam in morte recepit
Affectus; quo penitus felix æthera Diuus
Conscendit. Sacrum Corpus propere cœtus
Discipulorum nocte capit, quin murmure dempto,
In Ioppem *portat, hic naue locata receptum,*
Hispanas *inuisit oras, quod* Iria Flaua
Recepit, proprio tandem sub tegmine CORPVS.
ACCIPE *Sancte Pater mea hac obsequia,* Halus
En tuus, haut potuit tua sic mandata referre,
Vt possit pracepto Musa reducere votum
Sancto tuo; Supplex mea, iam veniamque reposcit.
Tu ceu Sanctus nunc hanc Præsul dilue tetram
Lituræ maculam; Tu errori præbes & ansam;
Nam tuos insequens nutus, præceptáque lubens
Qualibet errandi indocto tribuisse Poëtæ
Creditur; hinc Pater ignosce hæc peccamina planè,
Vt possim tutas consultò accipere grates.

Oratorium iubet ibidem ab Apostolo construi.

Ierosolymam reuertitur per Galliam, & Britaniã.

Occiditur, & Corpus Hispaniam transfertur.

Eo de

En de ADVENTV in Hiſpaniam S. IACOBI Noſtratum Luminis, Apoſtoli & Tutelaris Vnici, ex AVLI HALI Poëmatibus, vnum, quod (vt diximus) ex vetuſtiſſimo *MS Codice*, literis Gothicis exaratum, ſummo labore exſcripſimus, vt rediuiuum, publicam iterum adſpiceret lucem, & illo Noſtra hæc Eccleſiaſtica frueretur eruditio.

Eccleſiam de Pilari erigit iubente MARIÁ.

QVINTVM circa *Oratorium* ſeu *Eccleſiam* à IACOBO *Cæſarauguſtæ* in *Hiſpania* conſtructam B. Virgini MARIÆ, ipsâ iubente, & locum indigitante. Iam ex relato *Poëmate* vidiſti. Aſt nunc eandem aſſertionem aliis Scriptorum auctoritatibus fulcire compellimur. Adſit prima Flau. Dextri in *Chron Ann.* 37. agens de aliquibus rebus geſtis per *Hiſpanias* ab Apoſtolo, proſequitur: *Ac Templum, vel Oratorium* B. VIRGINI *ex eius* IVSSV, *præſentiâque ſuper* Columnam, Cæſarauguſtæ *erexit*. In cuius Notis P. Biuar. *num* 3. *Comment* 1 *fol.* 58. plura congerit, & ſelecta. SECVNDA ſit S. M. Maximi in *Epigrammat.* de hac Domo, vbi ſic ad propoſitum.

Prima Domus MARIÆ *ſacrata eſt dicta* Columnæ,
Hanc, eadem IACOB *tradidit alma Parens:*
Cum primum hic iaceret diuini ſemina Verbi
Præco ſacer, luſtrans oppida Ibera, *fide.*
Aſtitit hic Genitrix hominiſque Deique verenda,
Et iubet in magnâ ſurgat vt vrbe Domus.
Quæ ceu prima *foret præ cunctis ſedibus vna,*
Vndique collecti quam peterent Populi.

Idem S. Maximus in *Hymno* à ſe conſcripto de hoc *Templo* apud Biuar. in *Not. ad Dextr. d. n* 3. *fol.* 60. & in *Not. ad Addition. S Braul. n.* 45 *fol* 53 poſtquam aliquas de hoc *Oratorio* cecinisset laudes, & encomia compulſaſſet, proſequitur:

Hæc nam IACOBO *Apoſtolo,*
Et ſuo Conſanguineo,
Ædem *iubet conficere,*
Cunctis manentem ſeculis.

Aliorum plures ſententias hanc veritatem aſſerentes in vnum congerunt Biuar. *d. Ann.* 37. *num* 3. *fol.* 60. *& ſeqq.* D. Thom. Tamayo in *Not. ad Luitprand. in Chron Ann.* 677. *fol* 33. & 78. & Ludouic. Lopius in *Commentar. ad Hiſtor. de Pilar. Comment.* 14. §. 1. *n.* 57 *fol.* 116 & alibi, & Nos in Not. *ad Poëm. Hali* ſupra relatum, *verſ.* 415. *fol.* 93. & plura dicemus infra *Tom.* 5. *Die XII. Octobr. lit. A.* vbi ad amuſſim.

Interfuit profectioni Octo Apoſtolorum.

SEXTVM, de reuerſione Apoſtoli *Ieroſolymam*, & aſſiſtentiâ ad profectionem aliquorum Apoſtolorum in Regiones ſuas: teſtis eſt Dext. in *Chron. Ann.* 41. *n.* 1. his verbis: IACOBVS *intereſt profectioni ad prædicandum nonnullorum Apoſtolorum, ſcilicet Mathiæ, Thomæ, Andreæ, Philippi, Bartholomæi, Simonis, Iudæ, & etiam Matthæi, qui Deo duce profecti ſunt hoc anno.*

Comitatur Virginem Mariam Epheſum.

SEPTIMVM de *diſceſſu cum B. Virgine*, Ioanne fratre, & aliis, *Ieroſolyma Epheſum*, vbi prædicauit, idem Dexter in *Chron. d. Ann.* 41. *n.* 4. affirmat, hac ſerie: *Hoc eodem Anno, vt ſui Apoſtolatus aliquod præberet ſpecimen* Ioannes *Theologus, comitante B. Virgine* Epheſum *proficiſcitur, comite quoque* B. IACOBO, *qui & Epheſi ad tempus prædicat. Comitantur Virginem Lazarus, Martha, & Maria.* Quo loco P. Biuar. *fol.* 79. qui locum Concilij Epheſini *c.* 27. hanc profectionem B. Virginis probantem adducit. Sed & *Heleca* Epiſcopus Cæſarauguſtanus in *Addition. ad Max. fol.* 214. apud Roder. Caro; & *fol.* 4. *n.* 9. apud Biuar hac periodo: *Memoria dieſque feſtus, ab ipſius in* Hiſpanias *ingreſſu*, S IACOBI, Zebedæi *filij celebris habetur.*

Qui

Qui postquam Hispanias *adiit*, Ephesum *comitatus est Sanctissimam Virginem, vnà cum Ioanne fratre suo, non priusquam in* Hispaniam *veniret, sed reuersus ab Hispania.*

CÆTERA quæ in ACTIS referuntur communia sunt, ideò illustratione non indigent, solùm aliqua notabilia hic subiicere curabimus, vt Nostri Apostoli excellentiæ notentur. PRIMA, quia ipse fuit qui CHRISTVM filium Dei Vnicum, & Dominum Nostrum fassus est, in Symboli constitutione. Ita B. Augustin. *Serm.* 115. *de Tempor.* agens de Fidei Symbolo, vbi quot articuli ab vnoquoque Apostolo dicti sunt, referens, ait: *Petrus dixit*: Credo in Deum Patrem Omnipotentem. *Ioannes dixit*: Creatorem cœli, & terræ. IACOBVS *dixit*: Credo in IESVM CHRISTVM, Filium eius Vnicum, Dominum Nostrum. *Andreas dixit*: Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex MARIA Virgine. *Philippus ait*: Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. *Thomas ait*: Descendit ad inferos, tertiâ die resurrexit à mortuis. *Bartholomæus dixit*: Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis. *Matthæus dixit*: Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos: *Iacobus Alphæi dixit*: Credo & in Spiritum-sanctum; Sanctam Ecclesiam Catholicam. *Simon Zelotes inquit*: Sanctorum communionem, remissionem peccatorum: *Iudas Iacobi*: Carnis resurrectionem. *Matthias compleuit*: Vitam æternam, Amen. Quod & recensuit D. Michael de Erze *supr.* 1. *p. Tract.* 6. *c.* 6. *n.* 10. *fol.* 133. *col.* 4. *Qua parte Symboli ab Apostolo prolata?*

SECVNDA, quia si primus in Symbolo, CHRISTI diuinitatem firmauit; primus etiam per *Hispanias* MARIÆ eius Matris *Immaculatam* CONCEPTIONEM asseruit, prædicauit, & solemni ritus officio sacrauit: Audi *Flauium Dextrum* Virum Clarissimum in *Chron. Ann.* 308. *n.* 9. dicentem: A IACOBI *prædicatione celebratur in* Hispania *festum immaculatæ, & illibatæ* CONCEPTIONIS *Dei Genitricis* MARIÆ. Subsequitur *S. M. Maxim.* *Conceptionem B. Virginis in Hispania prædicat.*

CONCEPTIONIS *hunc diem*
IACOBVS Hispanos *docet*,
Et prædicat ceu cæteri,
Ab omni labe liberam.

Hoc & fatetur Luitprand. in *Chron. Ann.* 677. *n.* 132. vbi D. Thom. Tamayo *fol.* 78. & D. D. Laurent. Ramir. *fol.* 359. Fatetur etiam *Iulianus* Archipresbyter Toletan. *in Chron. n.* 607. vbi agens de *Bernardo* I Archiepiscopo Toletano, prosequitur: *Qui erat B. Virginis deuotissimus, qui faciebat celebrare festum eiusdem Dominæ cum magna deuotione; & fecit celebrare deuotiùs festum immaculatæ* CONCEPTIONIS *eius: quod prædicauit in* Hispania S. IACOBVS. Et in *Aduers. n.* 395. eadem repetit. De hoc iam innumera testimonia apud Scriptores de hac Virginis CONCEPTIÓNE tractantes.

TERTIA, quia mortuus, & decollatus, suum ipsum caput primus inter manus suas excepit, & retinuit, ne à satellitibus distraheretur. Authorem petis? *B. Calixtum II.* Rom. Pontif. ex testimonio Iuliani Toletani in *Chron. num.* 24. tibi offero. De quo agens *Iulianus*, inquit: *Ego audiui* B. Calixtum II *dicentem, cùm in festi* S. IACOBI *die, Romæ concionaretur*, XXV. Iulij: *Quòd cum* CAPVT *Apostoli amputatum est, non cecidit in terram, sed Sanctissimus Apostolus inter suas manus illud excepit, & diu retinuit, nec potuerunt carnifices illud inde tollere; nam conantibus manus aruerunt, & brachia.* Quod & notauit P. Biuar. in *Addit. ad Max. n.* 9. *fol.* 23. & D. L. Ram. ad *Luitpr. in Chron. Ann* 663. *n.* 62. *Suscepit suum caput propriis manibus.*

QVARTA, quia etiam post eius mortem, B. Virginis precatione, interfuit ipsius Beatissimæ Dei-Genitricis dormitioni; ne tanti Apostoli, & Virginis charissimi præsentia stantibus cæteris Apostolis, deficeret. De hoc testis est Amadæus in sua *Apocalyps. rapt.* 8. his verbis: *Fili mi (inquit* B. MARIA *morti proxima) charissime* IESV, *cuperem, vt adessent Discipuli tui omnes, qui supersunt, & etiam anima* IACOBI, *fratris mei, nuper decollati ab Herode; vt videatur ab Apostolis, præsertim à Ioanne fratre suo. Quod & à Filio obtinuit, vt ipsa aliis Apostolis testata est, dicens:* *Anima Iacobi interfuit dormitioni B. Mariæ.*

Ecce inter vos anima fratris mei IACOBI Zebedæi, *quæ nihil locuta est, quia aliud est commercium illius, & aliud istud.* Eadem refert Hyppolitus Marrazius *de Apostol. Marian. c. 5 fol. 150.* & Nos supr. *Tom. 1. Die XXV. Mart. lit. B fol. 401.*

Apostolorum fuit Protho-Martyr. QVINTA, quia fuit Protho-Martyr Apostolorum, & primus qui bibere calicem Domini meruit. Ita canit Ecclesia Hispaniæ in *Hymno ad Laud.* dicens:

Laudandus est hic vnicè,
Quod primus in certamine
Apostolis ex omnibus,
Pro te profudit sanguinem.

Sed & in Antiphon. *ad Magnific. in Secund. Vesper.* Officij, hæc ponitur: *O Beatum Apostolum, qui inter primos electus,* PRIMVS *omnium Apostolorum calicem Domini bibere meruit.* Et in Antiquo Officio S. E. Toletanæ adest alius *Hymnus*, qui etiam hanc sententiam producit, sic:

Effuso tandem sanguine,
Cæsus Herodis gladio,
Apostolorum agmine
Primus fulsit martyrio.

De cuius veritatis apice, quia non est ambigendum, ad alias *S. Protho-Martyris* Apostolorum excellentias venire compellimur, vt tanti Patroni beneficia gratâ significatione soluamus.

Interfuit tribus reconditis mysteriis. SEXTA, quia adhuc viuus, vnus ex tribus fuit à Christo electus, vt testis esset Trium mysteriorum. Quod fatetur Ecclesia Vniuersalis *in Offic. S. Iacob: Lect. 4.* dicens: *Is vnus fuit ex* Tribus *Apostolis, quos Saluator maximè dilexit, & testes esse voluit suæ* Transfigurationis; *& interesse miraculo, cùm* Archisynagogi *filiam à mortuis excitauit; & adesse cum secessit in* Montem Oliueti, *Patrem oraturus, antequam à Iudæis comprehenderetur.* Hoc & carmine expressit Ecclesia Hispaniæ in *Hymno ad Laud.* vbi hæc Tria mysteria breuissimè compulsantur; & summâ concisionis prosodiâ referuntur, sic:

Tui Beatus pluribus
Notis amoris maximi,
Quod testis vsque interfuit
Reconditis mysteriis.
Sed vi potentis dexteræ
Surgit Iairi filia,
Quando in paternis ædibus
Est excitata ab inferis.
Sed vultus vt Sol splendidus,
Et vestis vt nix candida,
Thaboris alto in vertice
Signum tuæ dant gloriæ.
Ceu monte oliuis consito,
Angoris est index tui;
Sudor tuo de corpore
Ceu gutta manans sanguinis.

Hoc

Hoc etiam probatum agnoscimus in aliis peculiaribus *Hymnis*, quos olim S.E. *Compostellana* carnere consueuit in Officio S. IACOBI, vt patet ex vetustis *Breuariis* illius Ecclesiæ, & aliarum *Hispaniæ*, vbi simile officium erat solitum recitari.

Apparet vt Eques bellicosus contra inimicos fidei.

SEPTIMA, quia solus inter Apostolos, *Equitis* bellatoris nomen accepit, eo quòd pluries equo insidens armatus, gladio fulminatrici, inimicos Ecclesiæ, & Hispaniæ hostes, visus fuerit in præliis, obtundere. Ita etiam fatetur Ecclesia Hispaniæ in *Fest. S. Iacob. Antiph. ad Benedictus*, dicens: *Visitanit Nos per Sanctum suum Apostolum, & fecit salutem de inimicis nostris, Dominus Deus Noster.* Clarius in Antiquis *Hymnis* Officij in *Breuiar. Hispan.* sic:

Electus hic Apostolus,
Decorus & amabilis,
Velut Leonis catulus
Vicit bella certaminis.
Natus Regali germine,
Bellicosus, & inclytus
Regna mercatur sanguine,
Victor fulsit magnificus.
Prodigiorum gloriâ
Orbe toto diffunditur,
Et bellum victoriâ,
Triumphalis dignoscitur.

Apparitiones Regibus, & Ducibus Hispaniæ in bello:

Celebris igitur ex hoc reputatus est IACOBVS Apostolus, & ideo vt omnibus innotescat, quanta fecit Deus magnalia per eum *Hispanis* meis, aliquot S. Apostoli apparitiones, quas Regibus & Ducibus *Hispaniæ* fecit in bellorum certamine, omissis illis tribus, quas refert *Turpinus*, factis *Carolo Magno* Imperatori, & Francorum Regi; quia ad Nostros non attinet, subiiciemus.

PRIMA euenit circa Annum Domini DCCXCIV. facta *Alphonso* cognomento *Casto*, cum Deo auxiliante, apud Oppidum *Lodos* Sarracenos deuicit I.
cum eorum duce *Mugahit*, occisis fere LXX. Millia Agarenorum, quam victoriam refert Ambros. Moral. *Tom. 3. Histor. Hisp. lib.* 13. *c.* 31. & Apparitionem IACOBO Apostolo disponente, consignant *Antiq. Chron. MS.* apud me *Ann.* 794. D. Michael Marq. in *Thesaur. Militar. fol.* 31. Erze de *Aduent. S. Iacob. in Hispan.* 1. *p. Tractat.* 6. *c.* 7 *n.* 6.

SECVNDA ad Annum DCCC. XLIV. facta Regi *Ramiro I.* Legionis Regi ad II.
locum, cui *Clauijo* nomen, vbi ipse Apostolus visibilis apparuit, vt constat ex *Hymno* superius relato, sic:

Apparens in angustia
Regi sancto, Ramirio,
Occidit multa millia
Paganorum in prælio.

Hanc mirabilem Apparitionem, & miraculosam victoriam referunt Ambros. III.
Moral. *d. lib.* 13. *c.* 52. Vass. in Chron. *Ann.* 845. P. Ioann. Marian. *Histor. Hispan. lib.* 7. *c.* 13. & propè innumeri quos congerit Erze *d.* 1. *p. Tract.* 6. *c.* 7. *num.* 7. *fol.* 136.

TERTIA, Anno DCCCC. XXXVIII. facta *Ramiro II.* Legionis Regi prope Oppidum *Simancas*, vbi Rex Agarenorum *Abderramen*, & Rex Cæsaraugustæ

Haben-Haya, Deo annuente, & IACOBO Apostolo auxiliante, deuicti, innumeras copias Sarracenorum perdidere. Victoriam refert Ambros. Moral. *lib.16 c.14.* Apparitionem & miraculũ P.F. Antonius Yepius in *Chron. Benedict. Tom.5. Cent.5. Ann.934.c.2.* F. Andreas Salazar *Histor. S. Iacob. fol.124.* Erze *d. Tract.6 c 7. n.10.*

IV. QVARTA, circa Annum DCCCC. LIII. facta Comiti Castellæ *Ferdinando Gundisalui* in certamine iuxta Oppidum *Piedrahita*, de quo Histor. Generał. Hispan. 3. *p.c.19.* Stephanus Garibay in *Comp lib.10. c.10.* vbi innumeræ Agarenorum copiæ deuictæ, & prostratæ per triduum iacuere. De hac apparitione etiam Iulian. Castill *Histor. Reg. Gothor. lib.3. Discurs.8.* & D. Mich. Marquez *vbi supr. fol 31. col.2.* D. Michael Erze *d. Tract.6. c.7. n 12.*

V. QVINTA, Anno M. XL. facta *Ferdinando I.* Regi Castellæ, & Legionis cognomento *Magno*, apud *Conimbricam*, vt referunt Calixtus II. Pont. Max. *lib.2. c 19.* D. Rodericus Archiep. Toletan. *Hist. Hisp lib.6.c 11.* Baron. *Annal. Eccles. Tom.11. Ann* 1040. & alij plures relati à D. Mich. Erze *d. Tract.6. c.7 n.11.*

VI. SEXTA, per idem ipsum tempus facta eidem Regi *Ferdinando Magno* prope vrbem *Compostellam*, vt ipsemet Rex scriptum reliquit in *Regali Priuilegio*, cuius copia adhuc in Monasterio *S. Spiritus Salmanticensi* asseruatur, vt refert idem D. Michael Erze *d. n.11.*

VII. SEPTIMA eodem ferè seculo, facta eidem *Ferdinando* Regi *Magno*, ad Oppidum cui vocabulum *Alenquer*; quam Apparitionem referunt D. Mich. Marq. *supr fol.32.* & P. Alphons. de Andrad. *De Optim. Milit. 2. p c.28.* Erze supr. *n.11. fol.137.*

VIII. OCTAVA, Anno M. XCVIII. facta *Roderico Didaci de Biuar* cognomento *Cid* post eius obitum, iuxta *Valentiam* in Edetanis, vbi Regem *Bucarem* Agarenorum profligauit & cum eo XXII. Reges eius sectæ, vt refert Histor Generał. *Hispan.4. p.c.3.* Histor. Cidij *c.279. & 284.* D. Gregor. de Tap. in *Memor Antiquit. Ordin. Iacobæi n.83. fol.44.* D. Mich. de Erze qui alios enumerat *d. Tract.6 c 7 n 1*.

IX. NONA circa Annum M. C. facta *Alphonso* VII. cognomento *Imperatori*, Castellæ, & Legionis Regi, in obsidione vrbis *Beatiæ* in Bætica, cuius Apostoli visione confortatus vrbem cepit, vt ex Histor. Generał. Hispan. & aliis pluribus Scriptoribus, hanc Apparitionem refert D. Mich. Marq. *fol.32.* P. Andrad. *d. c.28.* & Erze *d. cap. 7. n. 14.* qui verba ipsius Regis in Priuilegio hoc denotantia recenset.

X. DECIMA Anno Domini M. C. LXX. Era M. CC. VIII. facta Regi *Ferdinando II.* Legionis Regi iuxta Oppidum, & Castrum de *Zedofeyta* in Regno Galliciæ, vbi ipse Rex deuictis inimicis Apostoli auxilio, Castrum recuperauit, & illud S. Apostolo in gratitudinis famulatum obtulit, vt ipse Rex refert in *Priuilegio* donationis, cuius verba recenset D. Gregor. de Tap. *d. Memor. n. 85. in Not. fol.80.* Erze *d. n. 15.*

XI. VNDECIMA ipsius Regis *Ferdinandi II.* tempore, & eidem facta deprehenditur, iuxta Oppidum *Caceres*, quod olim *Castra Cæcilia* fuit appellatum in antiqua *Lusitania*, hodie *Estremadura*. De hac apparitione Auctores sunt M. Ægid. Gonz. Chronographus Regius in *Theatr. Eccles. Tom.2. Cauria. fol. 435.* & Andrad. *d c.28.* Erze. *d. c.7. n.15.*

XII. DVODECIMA per eadem ferè tempora, facta eidem Regi *Ferdinando II.* in deditione vrbis *Ciuitatensis*, quando illam de Agarenorum faucibus eripuit, vt refert idem M. Ægid. Gonz. in *Theatr. Eccles. Ciuitatens.* quem sequuntur Marq. *fol.32.* Andrad. *d. 2. p. c.28.* D. Mich. Erz. *d. Tract.6 c.7. n 15.*

XIII. DECIMATERTIA Anno Domini M. CC. XII. facta *Alphonso* Regi Castellæ huius nominis VIII. cognomento Nobili, apud *Calatrauam*, in conflictu saltus, quem *Nauas de Tolosa* vocitant, vbi CC. Milliaria Sarracenorum profligata referuntur. In hoc certamine apparuisse Apostolum fatentur B. Thomas Villanouanus Archiepiscopus Valentinus in *Serm. S. Iacob. fol.284.* & alibi, quem & alios refert D. Mich. Erz. *d. c.7. n.16.*

XIV. DECIMA QVARTA Anno Domini M. CC. XXXIV. facta *Ferdinando III.* Castellæ Regi, cognomento SANCTO, quando recuperatis aliquot Bæticæ vrbibus

vrbibus, fuit Hispalensem obsidionem aggressus, & ad Oppidum *Palma* aduersus *Abenhuc* Sarracenorum Regem dimicans Apostoli auxilia cognouit, ipso in futore certaminis apparente, vt referunt D. Paulus Spinosa in *Histor. Hispal. lib* 3. *c*. 1. *fol* 131. P. Pineda in *Memor. S. Regis Fernand*. 3. *p*. §. 7. *fol*. 154. & Nos in *Triumph. Cathol. Tom*. 1. *Ann*. 1248. *Triumph*. 52

DECIMA QVINTA Anno Domini M.CC.XXXIX facta *Alphonso* Castellæ Principi postea Sapientis titulo decorati, apud Oppidum *Xerez*, quod Romanis *Asta* dictum, & Apostoli visibili apparitione Catholicis restitutum, vt referunt P. Quintana Ducñ. *Histor. SS. Hispalens. fol*. 192. P. Andrad. supt. *cap*. 22. D. Gregor. Tap. in *d. Memor. c*. 86. & alij. XV.

ALIAS plures *Apparitiones* referunt Scriptores citati apud *Gienuum*, & *Maioricam*, & apud OSCAM in Celtiberia, *Illiberim*, *Compostellam* in Bætica, & Gallæcia, nec non apud *Indos Peruanos*, & *Mexicanos*, quorum ecphrasim in vnum colligere longum erit; ideo his contenti ad cultum apud *Hispanos* S. Apostolo exhibitum, ab eius martyrio vsque in præsentem diem breui compendio descendamus. *Aliæ plures Apparitiones in diuersis partibus.*

CVLTVS igitur S. IACOBO fuit in Hispania exhibitus à tempore passionis, & sacrorum pignorum Translationis, vt indicat Flau. Dext. in *Chron. Ann*. 91. *n*. 4. vbi Biuar. *fol*. 485. his verbis: *Totâ* Hispaniâ *celebris habetur memoria* S. IACOBI *Apostoli, Zebedæi filij, primique illorum Pastoris, & egregij Doctoris*. Et quòd hic verbum *memoria* significet *cultus*, patet ex his quæ in simil recensent Helleca in *Addit. ad Maxim. fol*. 224. apud R. Car. hac serie: MEMORIA, *Diesque* FESTVS *ab ipsius in* Hispaniam *ingressu* S. IACOBI, *Zebedæi filij* (scilicet pignorum) *celebris habetur*. Subsequitur Iulianus Toletanus Archipresbyt in *Chron. Ann*. 900. *n*. 4. 3. *fol*. 111. qui etiam de illo tempore testatur dicens: *Festum S* IACOBI, *Zebedæi filij, quod à tempore Apostolorum in* Hispania *semper fuit celeberrimum nunc cum maxima lætitia, in* Compostellana, *&* Toletana *Ecclesia lætum agitur* Hoc idem etiam dixerat Luitprand. in *Chron. Ann*. 636. *n*. 62. Et in hisce locis eorum *Scholiastes*. De Officio igitur in Ecclesia *Toletana*, videsis *Breuiarium Isidorianum*, in quo sequens *Hymnus*: *A quo tempore cultus Apostolus in Hispania?*

O Dei verbum Patris ore proditum,
Rerum Creator, & verum principium,
Author perennis, lux, origo luminis,
Enixus aluo gloriosa Virginis
Christe tu nobis reuelas Emanuel.
Rex, & Sacerdos, cui sacri lapides,
En ter quaterni Onychinus, Achates,
Nitens Beryllus, Saphirus, Carbunculus;
Vel Amethystus, Sardus, Topazius,
Smeragdus, Iaspis, Hyacinthus, Chrysolitus:
Rite qui gemmis Sol, dies, duodecim
Enitens horis, margaritis optimis,
Gliscensque mundo iam fugatis tenebris,
Et candelabro tibi superposito
Micas lucernis bis senis Apostolis.
Petrus it Romam, frater eius Achaiam,
Indiam Thomas, Leui Macedoniam,
Iacobus Iebus, & Ægyptum Zelotes,

Bartholomæus Licaon, Iudas Edessam,
Mathias Iudam, & Philippus Galliam.
Magni deinde Filij tonitrui,
Adepti fulgent prece matris inclytæ
Vtrique vitæ culminis insignia:
Regens Ioannes dextrâ solus Asiam,
Et læuâ frater positus Hispaniam.
Clari Magistri, Creatoris innoxij,
Sistit ad dextram, pacis vnus fœdera,
Tractus sinistram alter in sententia,
Varieque regno bis electa pignora,
Vtroque polo properant ad gloriam.
Adductus inque gloriosus præmio,
Electus isthinc habitus martyrio,
Christi vocatur Zebedæi IACOBVS,
Apostolatus vitam implens debitè,
Victorque rapit passionum stigmata.
Diuino quippè obsitus suffragio,
Idem Magorum sontes iras dæmonum
Coërcens, virus punit æmulantium:
Minasque Dæmonum in stolis oraculis,
Enodaturque pœnitens cor credulum.
Perplexus olim voci compos commodat,
Bina petenti ægro adminicula:
Optando pandit fidei charismata,
Vexillo pacis ad salutis copiam,
Enseque functus se communit gloria.
O verè dignè sanctior Apostole,
Caput refulgens inclytum Hispaniæ;
Tutorque nobis, & patronus vernulus;
Vitando pestem, esto salus cœlitùs,
Omnino pelle morbum, vlcus, famemque.
Adesto fauens gregi ô pius credito,
Mitisque pastor gregi, clero, populo,
Opes supernas vt fruamur gaudio,
Regno potiti vestiamur gloriâ,
Æternum omnes euadamus tartarum.
Præsta quæsumus vnica potentia,
Replensque gloria cunctâ solus machinam,
Virtute firmâ ingens esto gloria,

Æterna

Æterna cuius laus est & clementia,
Et honor iugis affatim per secula. Amen.

Alios possemus hic *Hymnos* adnectere, ex variis *Compostellanæ*, & aliarum Ecclesiarum *Breuiarijs Hispaniæ*, sed ea omittimus, ne longius quam par est, nostra protrahatur oratio. Illud subnectere decreuimus, quòd *Frisiorum* Ecclesia IACOBI Nostri fauoribus Apostolicis excitata, eius etiam *Patronatum* accepit, vt cecinit Martinus Hamconius in *sua Fris. fol.* 68.

Apostolus Iacobus Frisiorum Patronus, & quare?

Magni Petri, Paulique fuit veneratio Romæ;
Matris Aquisgrani MARIÆ *veneratio magna:*
Sed Frisonum maior nusquam deuotio, Diui
Quàm Compostellæ *venerantum busta* IACOBI.
Huius Euermarus sacram Friso nobilis vrnam
Visens, ante octo est iugulatus secula Ruthis.
Huic pagi, & portæ, sunt huic insignia quædam
Frisiadum; sunt huic compluria Templa dicata.
Huius ope, & precibus, Sarracenos Frisica pubes
In Syriam tendens, vrbem prope fudit Vlyssis.

Sed vt horum finalium carminum sententiam capias, consule Cæsarium Heisterbacchensem *Histor. Illustr. Miraculor. lib. 8. c. 66 fol.* 618. qui refert, quòd Anno M. CC. XVII. aliqui Cruce signati ex *Frisia* ad bellum sacrum Syriæ properantes, ad portum *Olysipponensem* soluentes, & Christianis, qui ad Oppidum *AlKazer* cum Sarracenis bellum gerere contendebant, adhærentes, victoriam, IACOBO auxiliante, & apparente, reportarunt. Hinc Militum relatione tantâ *Frisia* fuit deuotione Apostolum prosecuta, vt in posterùm sub eius patrocinio, erectis Basilicis, militaret.

QVATENVS in ACTIS superius relatis diximus, IACOBVM Nostrum scripsisse *Epistolam Canonicam Duodecim Tribubus Iudæorum* in dispersione per *Hispanias* commorantium, hoc illustrare compellimur, ne fortè aliquis hoc Nos ex proprio capite affirmasse contendat, Nosque errorem contraxisse suspicetur. Huius assertionis plures Authores subiicere proposueram, sed forsan veritatis pondere compulsus, tantùm aliquorum vetustissimorum verbis vtentes, cæteros rem hanc probantes, & defendentes, remissiuè citabimus. De Primis primus *Dexter* adsit in *Chron. Ann.* 37. vbi agens de Tribubus dispersis, & in *Hispania* aliquot Iudæorum commorantibus, & qualiter IACOBVS Noster illis verbum Dei prædicaret prosequitur: *Multi ibidem* Iudæi *conuertuntur ex* Duodecim Tribubus *transmigrationis ex* Babylonia, *quibus tunc prædicauit. Et præcipuè* CANONICAM *illis mittit* Epistolam, *quæ sic incipit*: IACOBVS Dei, & Domini Nostri seruus, Duodecim Tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem. *Quæ fuit prima Scriptura Noui Testamenti, Apostolo tanto digna.* De hoc etiam adest Epistola *Liciniani* Carthaginis Spartariæ Episcopi ad *Vincentium* Ebusitanum Episcopum, ante mille Annos conscripta, quam primus edere curauit D. D. Laur. Ram. post *Opera Luitprandi fol.* 531. vbi Iuliani Archipresbyteri Tolerani scholia referens, inter alia *Hymni* fragmentum vetustissimi, quo hæc veritas comprobatur, recenset, sic:

An Epistola Canonica sit Iacobi Maioris?

Hæc Epistola prima Scriptura Noui Testamenti.

IACOBE *fulgentissime,*
Nostræ gentis Apostole,
Quos verbo præmonueras,
Rursus mones Epistolâ.

Tu

Tu primus Euangelicus
Scriptor, & ſacratiſſimus,
Tuos Hiſpanos *recreans*
Cultu, ſermone, & literis.

Idem *Iulianus* hanc etiam ſententiam probauit in *Chron. num.* 16. Conueniunt P. Biuar. in *Not. ad Dextr. d. Ann* 37. *Com.* 1 *n.* 6. *fol.* 65. vbi vſque *ad* 69. hoc idem defendit. Et in *Not. ad Max. Ann.* 579. *n.* 5. *fol* 581. P. Didaens Daza in *Comm. ad hanc Epiſtol. Prologem* 1. P. Nicolaus Serar. in *Prolegomen. Biblic. Prolegom.* 3. D. Thom. Tamayo in *Defenſion. Dextr. Nouit.* 8. D. D. Laurent Ramir. *ſupr. fol.* 532. vbi ex ipſo eodem P. Daza *d. Prolegom.* 1. §. 6. *n.* 36. reſpondit ad placitum Concilij. Tridentini *Seſſ* 14. *c.* 1.

S. Stephanus Protomartyr, Diaconus S. IACOBI. VNVM hic addere compellimur auctoritate *Iuliani* Archipresbyteri Toletani in *Chronic. n.* 16. *fol.* 13. quod multum honoris Apoſtolo Noſtro conciliat, ſcilicet: Protho-Martyrem *Stephanum* Diaconi munere IACOBO Noſtro inſeruiiſſe; quod & probat *S. Ignatij* Epiſcopi Antiocheni, & Martyris relatione. Eius hæc ſunt verba: S. IACOBO *Maiori ſeruiuit vt Diaconus* S Stephanus *Protho-Martyr, vt ait* S. Ignatius *Epiſcopus Antiochenus, Martyr illuſtriſſimus in* Epiſtola *ad Trallianos*. Hactenus de S. IACOBO, alibi alia dicemus infra *Tomo* 6. *Die XXX. Decembr.* vbi de eius *Tranſlatione*.

Martyrologia. S. CHRISTOFORVS *Martyr*] Celebris eſt eius memoria apud Græcos in *Menologio*, & apud Latinos in *Martyrologiis*, vt teſtes ſunt *Beda, Vſuardus, Ado*, & cæteri recentiores, à quibus Martyrolog. Roman. h. d. ſimili elogio: *In Lycia* S. CHRISTOFORI *Martyris, qui ſub Decio virgis ferreis attritus, & à flamma æſtuantis incendio Chriſti virtute ſeruatus, ad vltimum ſagittarum ictibus confoſſus, martyrium capitis obtruncatione compleuit.* Conueniunt Martyrologia Caſtellanum *P. Vaſq* Luſitanum *P. Lup.* Hiſpanum MS. *P. Higuera*, & Italum *Conſtant. Felic.* De eo ſcripſere *Scriptores.* Dext. in *Chron. Ann.* 208. vbi Biuar. *num.* 7. *fol.* 268. S. M Maxim. *in Chron. Ann.* 496. vbi Biuar. *num.* 1 *fol.* 254. Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 452. *n.* 229. *fol.* 53. & *Ann* 828. *num* 424. *fol.* 102. Molanus *Hiſt Sanct. Imagin. lib.* 3. *c.* 27. *fol.* 139. F. Auguſtin. Vvichmans *de SS. Tutell. contr. peſt. c.* 17. *fol.* 107. P. Iacobus Gretſerus in *Faſt. Chriſt. lib.* 2. *c* 6. *fol.* 302. P. Serarius, & alij ab eis recenſiti. Ex Noſtris Scolanus *Hiſtor Valent Tom.* 1 *fol* 954. *num.* 2 Molina in *Deſcript. Galletia. carm.* 6. *fol.* 5. M. Ægid. Gonzal. Chronograph. Reg. *in Theatr. Eccleſ. Tom.* 1. *in Compoſtell fol.* 20. & alibi: Eius ACTA à multis deprauata inueniuntur; quod quidem non aliunde originem ſumpſiſſe certum eſt, quàm quòd Symbolicas figuras, imperiti ad veritatem, ſucceſſu temporis tranſtulerint. Itaque cuncta illa de Noſtro Sancto Martyre pingi conſueta, ſymboli potiùs, quàm hiſtoriæ alicuius eſſe expreſſam imaginem exiſtimandum eſt. Ita Baron. in *Not. ad h d. lit. B.* Cornel. Graſſ. in *Prolegom. ad Act. S Chriſtofor. Tom.* 3. *fol.* 264. P. Iacob. Caniſ. in *Prolegom. ad Vit. S. Chriſtofor. Tom.* 1. *fol.* 328. Ea puriora dabimus ex *Flor. SS. R. P. Petri Ribadeneyra h. d.* cum verſione eiuſdem P. Iacob. Caniſij *d. Tom.* 1. *fol.* 328.

ACTA S. CHRISTOFORI MARTYRIS Lycienſis, cuius Reliquiæ in Hiſpania, ex Flor. Sanctor. R. P. Petri Ribadeneyra, Soc. Ieſ.

Origo. CHRISTOFORVS *inclytus, glorioſuſque Martyr, natione fuit* Cananæus, *qui cùm chriſtianis eſſet imbutus ſacris, diuino Spiritu inſtinctus abiit in Lyciam, quo ſcilicet Idololatris huiuſce Prouinciæ populis Chriſtum prædicaret.* *Corporis diſpoſitio.* *Porrò continuis ſe ſe precibus ad pugnam (quam ſibi Euangelica prædicationis ergo ſenſit imminere) comparauit. Erat ipſe venuſtæ conſtitutionis,* ſtaturâ

statura procerus, qua omnium oculos in se conuertebat. Scipionem manu praeferebat; quem cùm aliquando in terram depauxisset, ille repente viruit, & floruit. Hoc miraculo ad Christum multi sunt conuersi. Itaque Christiana fides, & S. CHRISTOFORI *precibus, & miraculis, opera illius, à Deo patratis, magna cepit incrementa: donec Imperatore Decio,* S. CHRISTOFORVS *in vrbe* Samo, *Prouinciæ Lyciæ comprehenderetur.* *Capitur.*

IVDEX *enim eum promissis, & minis aggressus, eique idololatriam persuadere conatus cùm quouis adamante solidiorem sensisset, geminas ad eum lænas in carcerem submisit, quo delinitum lenociniis, thesauro castitatis orbaret; ratus hac ablatâ, fide quoque, & gratiâ Christi, quem Martyr Deum testabatur, viduandum. Subiere carcerem lupæ, sed eas tantus repentè terror, & horror inuasit, vt suammet impudicitiam execratæ, pedibusque S. Martyris aduolutæ, supplices orarint, vt à Deo sibi veniam impetraret.* CHRISTOFORVS *supplices comiser exceptas, adeò accuratè Christianis mysteriis imbuit, tamque solidis veræ fidei præceptis instruxit, vt huius ergo, non multo post, cum aliis Quadraginta à B. Martyre conuersis, multisque aliis nobilibus vitam cum sanguine profuderint.* *Constantia castitatis.* *Meretrices conuertit.*

PORRO *Iudex, vt in* CHRISTOFORO *oppugnando, operam se se ludere sensit, rabiem suam satiaturus, nouis, exquisitisque tormentis cruciatum statuit enecare. Quamobrem Martyris casi caput igneâ iussit galeâ operiri, sicque opertum in ferreo scamno (corpori illius commensum) distendi, distensumque oleo bulliente perfundi ac denique sic perfusum subiectis prunis, igne lento torreri. Sed fortissimus heros nihil vultu mutatus Tyranno dixit:* Iesu-Christi virtute corroboratus, nihil ego tuorum tormentorum pertimesco. *Sic totus illæsus atrocissimos cruciatus superauit. Quamobrem multi circumstantium ad Christum conuersi sunt.* *Variè torquetur.*

HINC *ad palum ligatus, telis à Iudice configi iussus, sed frustra, nullum namque telorum Martyrem læsit. Quinimò vnum ex his mirè retortum, cuiusdam Lictoris oculum inuolauit, eruitque. Sed simul ille sanguine Martyris oculi sui cæcum contigit, & corporis, & animi lumen recepit. Postremò Martyr inuictus, ab impiis obtruncatus est,* VIII. Kal. Sextilis, *Anno Domini* CC. LIV. *Decio Imperatore Orbis regimen obtinente. Sed antequam lethale ferrum iugulo exciperet, Deum supplex orauit, ne qua grando vel ignis, fames, aut pestis ei regioni noceret, in qua Corpus eius humaretur.* *Sagittis petitur.* *Cæcum illuminat.* *Coronatur.*

DENIQVE *postquam Christiani debitam Martyri quærerent sepulturam, vbi pignora tumulata iacuissent, illorum partem in* Hispaniam *transtulit ad vrbem* Toletum *deuotio, è qua* Valentiam *in* Edetanis, *&* Asturicam *Reliquiæ singulares delatæ, ibidem honorificè adseruantur, & coluntur. Sed & in* S. E. Compostellana BRACHIVM *huius S. Martyris integrum custoditur, & ritu debito* VI. Idus Iulij *veneratur.* *Apud Hispanos Reliquiæ.*

Hactenus ACTA genuina, quæ probauit Baronius in *Not. ad. M. R. lit. B.* cum ex Hymno Isidoriano desumpta conspiciantur: qui hymnus ferè totam horum Actorum ecphrasim includunt, vt ex ipso videre est, quem eruditorum ergo damus: *Acta ex Hymno Isidoriano.*

IN LAVDEM, S. CHRISTOFORI MARTYRIS
Ex Breuiario Muzarabum,

HYMNVS.

O Beate Mundi Auctor, atque rerum conditor,
Qui non es acceptor omnis personæ, nec munerum;
Sed dùm quisque te requirit, ades clementissimus.
Qui Beatum cæli ciuem CHRISTOFORVM *Martyrem*

Eximens à cœnulento vino praui generis,
Glorioso tuo nutu præsciendo attrahis.
Vtque spreta vir deuotus generis flagitia,
Veritatis sequeretur promptior vestigia;
Acproinde tuâ, Christe, potiretur gloriâ.
Deciusque Imperator captum à Comitibus,
Necti suis hunc Beatum nititur militibus;
Quem vtilem prorsus esse bello approbauerat.
Elegans namque staturâ, mente elegantior;
Visu fulgens, corde vibrans, & capillis rutilans;
Ore Christum, corde Christum Christoforus insonat.
Iste nempe lingua nostra nesciens eloquia,
In virtute Christi dari sibi Patrem imprecans,
Illicò Deo fauent, & conloquitur omnia.
Tunc deinde Aulam Christi precaturus adiens,
Postulatus impetrauit virgam suam frondere;
Virtute quâ roboratus in agone proficit.
Veritatis plenâ fide insequens vestigia
Militum persequentium fragmina multiplicat,
Quod habere saturati plena cunctis accola.
Ad fidem Christi proinde conuocati Milites
Cum Beato Christophoro *fonte almo lauacri*
Expiati gestiebant rudimento gratiæ.
Vatem hunc, deinde istos conligatos Milites
Vnâ voluntate sistunt Decij conspectibus,
Quem diro sermone Sanctus protinus adgreditur.
Nec moratus Rex crudelis furibundus acriter,
Sanctum iubet Christoforum *pensum, rudis vngulis*
Denudatas eius costas carnibus excerperent.
Aquilinam tunc deinde, sanctamque Gallonicam
Vehementer pœnis actam sæuienter dedicat:
Pugione consecrauit memoratos Milites.
Ignibus post hac Beatum deputat atrocibus:
Attigit sensus post ille flammæ sputus validus;
Non secus, vt aurum fulgens rutilans adgreditur.
Socij de hinc dilatant castra Decem millia,
Quos pro Christo dissecauit gladius Tyrannicus;
Ense idem verberatus prouehitur in æthera.
Inde omnes, te precamur, Pater clementissime,
Vt tua promissionis fœdere non deneges,
Quod cum S. Christoforo *pepigisti dulciter.*

Sic

Sic per eum mereamur adsequi cœlestia,
Amputari prorsus nobis omnia piacula,
Fulgeat perenne decus in æterna secula, Amen.

Hinc PRIMO à Nobis probandum est de existentia *Reliquiarum in Hispania.* Et licet hoc non negauit *Cardinalis Baronius*, quinimo illud probauit, dicens *Reliquias Toleti* fuisse seruatas, adhuc tempus *Translationis* è Lycia *Toletum* assignabimus. Vt igitur hæc fulciatur, crediderim *Translatas Reliquias* paulo post S. Martyris agonem, cùm Dexter per anticipationem huius *Translationis* memoriam consignet ad Annum CC. VIII. estò quòd S. Martyr post XLVI. annos martyrio coronaretur, & ideo crederem illam clausulam à suo loco auulsam per amanuenses fuisse, & ad Annum CC. LVIII. restituendam; & hac declaratione. Nec his obstabit S. Maximi in *Chronic. Ann.* 496. assertio, quâ aliqui credidere, eo Anno adlata sacra pignora fuisse *Toletum*, quia vt ex eius verbis liquet, S. Episcopus loquitur de tempore præterito. Eius auscolta periodum: *Reliquiæ* S. Christofori *Martyris, staturâ velut Gigantis in* Hispanias (olim) *adlata, maxima venerationi sunt.* Eadem Iulian. in *Chron. d Ann.* 452. *num.* 229. per præteritum loquens, sic: *Reliquiæ* S. Christofori *Martyris à Lycia* Toletum (olim) *allatæ: à S. Castino Toletano Pontifice, in Templo eidem dicato collocatæ sunt; qui Hymnum, qui insertus est* Breuiario *Muzarabum in laudem S. Martyris compositus* Hinc Tempus *Translationis*, & Reliquiarum existentiam *Toleti* ad vsque Hispanicum excidium, agnosces. Nam eo superueniente, Anno DCCC. XXVIII. ex vrbe Regia *Valentiam* translatas fuisse docet idem Iulian. in *Chron. Ann.* 828. *num.* 424. his verbis: S. CHRISTOFORI *sacræ Reliquiæ Toletô Valentiam translatæ sunt.* Sed non omnes, quia vt ex *Catalog. Reliq. S. E. Toletan.* ab Eminentiss. D.D. Bernardo de Rojas, & Sandoual S. R. E. Cardinali, Archiepiscopo Toletano, confecto, *num.*44. adhuc in prædictæ *S. E. Tol.* Sacrario aliquot *Reliquiæ* S. CHRISTOFORI adseruantur.

Reliquiæ S. Martyris an Toleti requiescant?

Dextri locus correctus, & subsanatus.

S. Maximi, & Iuliani verborum intellectus.

APVD vrbem VALENTIAM in Edetanis, in eius Metropolitica Maiori Basilica etiam mola, & alia pignora quiescunt, vt inquit Scolanus *Histor. Valent.* 1. *Tom fol* 954. *num.* 2. *& seqq.* vbi illustre miraculum recenset Apud *Compostellam* in eius insigni Apostolico Sacrario, BRACHIVM ipsius S. Martyris asseruari, docet M. Ægid. Gonzal. *Tom.* 1. *Thesaur. Eccles. in Compostell fol.*20. Molin. in *Descript. Gallæc. Octastic.*6. *fol.*5. qui in *Not.* asserit. adesse BRACHIVM apud Compostellam S. Martyris, nam eius magnitudo, & quantitas procera optimè cuius sit corporis manifestat. Etiam apud *Asturicam* in eius S. E. custodiri MANDIBVLAM, proceritatem Martyris perspicue demonstrantem, refert P. Biuar. in *Not ad S. Maxim. in Chron. Ann* 496. *num.* 2. §. 27. *fol.* 254. Denique in Ecclesia *Cauriensi* Vnum DENTEM Columellarem extarediximus supra *Tom.* 2. *Die XIII. April. fol.* 623. & probat M. Ægid. Gonzal. *Tom* 2. *Theatr. Eccles. in Caur fol.* 440. Alibi in aliis Ecclesiis Hispaniæ & Cœnobiis esse Reliquias circumferrur, quarum hic referre catalogum, potius prolixitatis, quàm eruditionis esset Ecclesiasticæ, ideo eius omittimus relationem.

Quibus Ecclesiis Hispaniæ sint pignora S. Martyris.

CIRCA morem pingendi S. CHRISTOFORI effigiem, in locis Templorum magis conspicuis, intra vel extra Basilicarum atria, ea refertur causa, quam indicant sequentia carmina iconibus subscripta:

Quare in Templis pingitur imago S. Martyris.

CHRISTOFORI *sancti faciem quicunque tuetur,*
Istâ nempe die non morte malâ morietur.

Sed huius picturæ originem, sic desumptam non admittunt Ioann. Molano de *Pictur. & Imagin. SS. lib.* 2 *c.* 36. *& lib.* 3. *c* 27 *fol.* 138. P. Augustin. Vvichmans in *Apothec. Spir. Pharmacor. c.* 17. *fol.* 108. Sed potius aliis decétioribus locis has imagines statuendas, monét; vt apud *Hispania* vrbes, vbi aut Ecclesiæ, aut Eremitoria extruuntur, ob pestilentiæ epidemiam, contra cuius ægritudinem vnus ex Quinque tutelaribus veneratur.

Cur Chriſtum ſuper eius humeros?

Item qualiter accipienda ſit illa pictura communis, vbi S. Martyr conſpicitur ſupra humeros portans Puerum Iesvm, eumque per fluminis vodas deferens, videndi ſupra relati *Molanus*, & *Vvichmans*, & Ieronym. Vidam in *Eleg. de S. Chriſtofor.* his carminibus:

Christofore inſixum quod eum vſque in corde gerebas,
Pictores Chriſtum dant tibi ferre humeris:
Quem geſtans quoniam multa es perpeſſus amara,
Te pedibus faciunt ire per alta Maris.
Id quia non poteras, niſi vaſti corporis vſu,
Dant membra immanis quanta Gigantis erant,
Vt te non capiant, quamuis ingentia Templa,
Cogeris, & rigidas ſub Ioue ferre hiemes.
Omnia quòd victor ſuperaſti dura, virentem
Dant manibus palmam, quâ regis altus iter.
Quod potis ars tibi dat, nequeat cum fingere vera;
Accipe cuncta bono Tu bonus iſta animo.

Sed de hoc ſatis, hymnos, Epigrammata, Encomia, & Epitaphia in huius S. Martyris honorem conſcripta, qui legere cupit, adeat *Robertum Obrizium*, *Carolum Morellum*, *Maſculum*, *Scaligerum* & alios, apud quos multa, & ſcitu digna.

C. *Irienſis diuerſus à Barcinonenſi.*

S. Cvcvfas *Martyr Irienſis in Gallæcia*] Diuerſum ſanctiſſimum hunc Martyrem fuiſſe à Cvcvfate illo, qui apud *Barcinonem* paſſus eſt, eruditiſſimè probauit P. Biuar. in *Not. ad Chron. Dextr. Ann.* 300. *Comment.* 2. *num.* 5. *fol.* 329. & patet ex ipſo *Dextro*, qui aſſignat iſtius palæſtram apud *Iriam Flauiam*, ſequenti elogio: Iriæ Flaviæ *in Hiſpania* S. Cvcvfas *Martyr Chriſti*. De iſto *Irienſi* Martyre Cvcvfate ſcripſere Stephan. Garibay in *Compend. lib.* 7 *cap.* 8. Vaſſ. in *Chron. Ann.* 304. D. Franc. Padill. *Hiſtor. Eccleſ. Hiſpan. Tom.* 1. *Centur.* 4. *cap.* 19. *fol.* 187. licet illum *Braccaram* paſſum affirment. Sed non viſo *Dextro* in errorem inciderint, cùm re verâ apud *Iriam* occubuiſſe conſtans ſententia ſit; & patet ex *Breuiar. Compoſtellano* vetuſto, vbi feſtum huius Martyris celebratur *Die IX. Aprilis*, ob feſtum incidens h. d. S. Iacobi. Opinionem illorum dicentium S. Martyrem agonizaſſe apud *Braccaram* ſequitur P. Lupus in *Martyrologio Luſitano*, à quo D. Rodericus de Acuña *Hiſtor. Braccar.* 1. *p c.* 43. *n.* 5. *& ſeqq.*

Idem ac Braccarenſis, & quare?

Sed horum Scriptorum confuſionem ſedabis, ſi falce diſcretionis vtriuſque ſententiæ altercationem cognoueris. Hoc igitur ſcite conuenit S. Cvcvfatem *Irienſem* Martyrem, *Braccaram* fuiſſe tranſlatum, cuius occaſione *Portugallenſes* adlecti credidere, illum apud *Braccaram* fuiſſe coronatum, ideò illum *Braccarenſem* Martyrem venditant, cùm tamen à vero diſcedant. Hoc ex ſequenti *Epigrammate* vetuſto inter *Auli Hali* carmina probat, ſequenti lemmate.

PRO S. CVCVFATE MARTYRE IRIENSI

Epigramma.

Iria *te*, Cvcvfas, *nouit per vulnera Diuum:*
Braccara *te Diuum nouit per pignora Ciuem.*
Illa tuos vidit diſcerptos vnguibus artus:
Iſta tuos artus ſeruat cum fronte ſerenâ.
Ergo pium te Diuum ſpectat qualibet vnâ
Vrbs: Hac pro tumulo; nec non & agonibus illa.

Ex

Ex quorum carminum existentiâ, & ecphrasi satis superque liquet, sententia, quam retulimus, & qualiter accipienda sit opinio Portugallensium. *Pignora Braccarâ Compostellam translata.*

PROCVLDVBIO errauit P. Biuar. vbi *supr n. 5. fol.* 329. asserens S. CVCVFATIS *Iriensis* lipsana non fuisse à *D. Didaco Gelmiresio* Archiepiscopo Compostellano, *Braccarâ Compostellam* translata, cùm contrarium constet ex vetustissimâ *MS. Iriens. Histor.* vbi *Ann.* 1102. *fol. mihi* 16. agens de relato *Didaco* Archiepiscopo, suo idiomate prosequitur: *Em ò dito Ano, ò dito Bispo como boò Pastor è vigilador sobre suas ouellas, foy atà* Portugal, *à visitar as posessions da Eygrege de* SANTIAGO, *è traxo dende os Sanctos Corpos de S. Frutuoso, S. Siluestre,* S. CVCVFATE, *è S. Susana, è asentous na sua Eygrege dà Compostella, segun que veredes por sua Estoria.* Quæ verba Latinitate donata, sic verte: *In dicto Anno, præfatus Episcopus, vt bonus Pastor, & vigilans super oues suas,* Portugalliam *vsque deuenit, vt possessiones suæ Ecclesiæ* Compostellanæ *visitaret, & inde Corpora SS. Fructuosi, Syluestri,* CVCVFATIS, *& Susanna detulit, eaque in sua* Compostellana *Ecclesia conlocauit, vt ex sua videbitis Historia.* Hinc, hac Translatione inspectâ, Molina in *Antiquitat. Gallac. Octastich.* 7. *fol.* 6. ausus est dicere:

Alli en Compostela *de mas del Glorioso,*
Estan otros Cuerpos *de vida aprobados,*
De muchos milagros bien solemnizados,
Que son CVCVFATE, *Siluestre, y Frutuoso.*

Quod etiam notauit idem Molina in *Not. ad d. Octastich* 7. & plures alij relati à R. P. F. Philipp. de la Gandar. in *Histor. Gallae. p. 2. lib. 8. cap.* 13. ACTA huius Martyris dabimus ex *Lectionibus* breuibus *Breuiarij Compostellani* vitellinis tabulis exarati ad *diem IX. Aprilis*, hac serie scriptis:

ACTA S. CVCVFATIS MARTYRIS Iriensis, ex Lectionibus Breuiarij vetustissimi S. E. Compostellanæ.

CVCVFAS *Gallæcus origine, Christianam ab incunabulis apud* Iriam-Flauiam *in* Gallæcia, *fidem suscipiens, ab ea nequaquam potuit, nec blanditiis, nec tormentis separari; & ideò à iudice, temporibus Diocletiani, & Maximiani, fuit multiplici suppliciorum seueritate cruciatus; donec abscissis ceruicibus, ad gaudium beatitudinis æternæ inuictus Martyr accessit.* Lectio I. *Origo, fides, & tormenta. Coronatur.*

CVIVS *corpus à Christianis contribulibus susceptum, primo in eadem vrbe, noctu Gentilium timore tumulatum, per aliquot requieuit annos ibidem, sed postmodum inuentum, & in Ecclesiam* Braccarensem, *cui* Iriensis *erat subiecta, translatum, & illic honorifice depositum, per aliquot secula in ea delituit.* Lectio II. *Sepultura, & Translatio I.*

DEMVM *cùm* Didacus Gelmiresius *S. E. Apostolica* Compostellanæ *infulas indueret, & vt erat Pastor euigilans, Ecclesias, & Parœcias suæ ditionis visitare decerneret, partem illam* Portugalliæ, *circa* Braccaram, *aggressus, ex ea vrbe pignora sacra aliquorum Sanctorum extraxit, inter quæ* S. CVCVFATIS *Martyris* Iriensis, *& in Apostolica Basilica collocauit, vbi nunc debito honore quiescunt.* Lectio III. *Vltima Translatio.*

Accipe Lector amantissime quæ potuimus, in re tàm obscura, & variis penè defunctâ temporum inuolucris, elicere. DIES agonis in dicto *Breuiario* Compostellano *XXV. Iulij* assignatur, sed propter Apostoli solemnitatem, ab eius Ecclesia Apostolica anticipatur ad *IX. Aprilis*, vt in eius Rubrica dicitur. Annus passionis fuit temporibus Diocletiani, vt ex *Lection. I.* & Dextr. assignatione patescit. Cætera iam ex Prolegomeno edisces. *Dies, & Annus Martyris agonis, ex Lectionibus.*

Ex aliis Scriptoribus. SED his omnibus obstant ACTA SS. *Victoris*, & *Susanna* fratrum S. CVCVFATIS, quæ supra *Tom.2. Die XII. April. fol.576.* & seqq. retulimus, vbi probarum reliquimus verum passionis Annum tempore *Neronis* ex Tribus rationibus à Nobis recensitis *fol.577.* Erroremque inesse in *Nostris* Scriptoribus, & assertioni *Flauij Dextri* fecimus satis, ita vt eius memoria relata ad Annos CCC. & CCC. VI. deberet intelligi de annua festiuitate per illa secula, non vero de *Anno* passionis, cùm luce clarius constet, ex rationibus à Nobis adductis d. *Tom.2.fol.577.* martyrium egisse fratres S. CVCVFATIS tempore Neronis ad Annum LXIX.

Martyrologia. S. CVCVPHAS *Martyr Barcinonensis.*] Inuentionem sacrarum exuuiarum huius Sanctissimi Martyris descripsimus supra *Tom.2.Die XXIX.April fol.813.lit.C.* Nunc eius beatificam *passionem* describemus. Eius enim memoriam recolunt *Beda, Vsuardus*, *Ado* & cæteri recentiores, à quibus *Martyrologium Romanum* h. d. sequenti elogio: BARCINONE *in* Hispania *Natalis* B. CVCVPHATIS *Martyris, qui in persecutione Diocletiani sub Daciano Præside, plurimis tormentis superatis, percussus gladio, victor migrauit in cœlum.* Conueniunt Martyrologia Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* Hispanum *MS. P. Higuera*; & Italum *Constant. Felic.* Nec non & Gallicanum *Andr. Saussay. Tom. 1. fol* 461. Petr. de Natalib. in *Catalog. SS. lib. 6. c.136.* Philipp. Ferrar. in *Topograph. SS. verb.* Barcino. *fol.* 19. De eo scripsere Aurelius Prudentius Noster in *Peristephan. Hymn.4.* sic :

Scriptores.

Barchinon claro CVCVPHATE *freta*
Surget.

Ioannes Vass. in *Chron. Ann.* 303 P. Truxillo in *Thesaur. Concionator h.d.fol.* 1333. Ambrosi. Moral. *Histor. Hispan. lib.* 10. *c.*1. Don Francisc. Padill. *Histor. Eccles. Hispan. Tom.*1. *Cent.*4. *c.*2. *fol.*149. Petr. Anton. Beut. *Histor. Valent. lib.* 1. *cap.*25. P. F. Ioannes Mariet. *Histor. SS. Hispan. lib.*2. *c.*8. P. F. Anton. Vincent Domenec *Histor. SS. Cathalon. lib.*1. *fol.*66. Stephan. Garibay. in *Compend. Histor. Hispan.lib.7. c.*44. *& lib.*8. *c.*49. P. F. Francisc. Diago *Histor. Comit. Barcinon. lib.*1. *c.*20. *& lib.*2. *c.*31. Ieronymus Pujades *Histor. Cathalon. lib* 4. *c.* 86. *fol.*220. In omnibus Hispaniæ *Breuiariis* Officia specialia olim inesse cognoscimus, & in vetustissimo *Isidoriano* suo more, vbi iste sacer *Hymnus* totas res gestas in agone S. Martyris complectens :

Breuiaria.

Barchinon *læte* CVCVPHATI *vernans*
Corporis Sancti tumulum honora :
Et locum sacri venerans sepulchri
Sparge ligustris.
Munus hoc clarum tibi Scylitana
Ciuitas misit, dedit & Beatum
Quoque Felicem *populis* Gerundæ
Sorte colendum.
Hi sequestrato tumulis honore,
Proprias Sedes adeunt tuendas:
Hic Barcinonâ *celebratur aulâ,*
Ille Gerundâ.
Hinc cruor huius CVCVPHATIS *almi*
Factus est nostra regionis hæres:
Inde hic nobis sua membra ponens,
Viuere præstat.

Hic

Hic fide plenus redamando Christum
Lucis infestum patitur Tyrannum :
Moxque bis seno teritur beandus
Milite tortus.
Cæde percussus nimiâ furentis
Viscera fudit peritura :
Quæ reformata recipit in aluum
Sanus ad horam.
Missus in flammis, precibus minacem
Ignis admoti perimit vigorem,
Nequit adurere nimis in Beato
Corpore flamma.
Cratis ignitæ facibus cremari
Iussus, ardoris nutrimenta gliscunt;
Sed nihil famulo nocent rigores
Suppliciorum.
Sustinet posthinc pius ille cardos
Ferreos, in se ferientes ictu :
Sicque decisi capitis in æthra
Spiritus efflat.
Iam faue Martyr precibus clientum,
Instrue Ciuem, populum tuere :
Et Sacerdotum pia corda mulce
Pacis amore,
Crimine dempto, anima virescat,
Pane cœlesti satiemur omnes
Crimine lapsa vitiata membra
Spiritus ornet.
Non ruinosi perimantur artus,
Non cibus corpus vitiisque pressum,
Non in occultis animæ crementur
Igne malorum.
Vt pia tecum CVCVPHAS *Beate*
Regna cœlorum meritis tenentes,
Det Deo Nostro resonans placantem
Lingua canorem.
Gloriam Patri celebrent honore,
Gloriam Nato recitent Superni,
Cum quibus Sanctus sociatus extat
Spiritus vnus, Amen.

Scriptores Flor. Sanctorum.

Huius etiam *Hymni* seriem, licet non integram edidit P. Biuar. *ad Flau. Dextr. in Chronic. Ann.*300. *num.*5. *Comment.*2. *fol.*319. ACTA Sanctissimi Martyris referunt Boninus Mombric. in *Act. SS. Tom.* 1. Sur. *Tom.* 4. Nostri *Flor. SS. Scriptores.* Ea in *MS. Breuiario* Cœnobij *S. Cucuphat. del Valles*, habemus cum Officio, & *hymnis*, sed quia penè eadem sunt, ac ea quæ *Laurentius Surius* edidit, illa hic subiicere decreuimus.

ACTA S. CVCVPHATIS, MARTYRIS Barcinonensis ex Breuiar. MS. Monasterij Octauiani in Cathalonia, & ex Laurentio Surio Carthusiano.

Origo.

B. CVCVPHATIS *clarissimi Martyris tanta sunt merita, tanta in certamine fortitudo, vt humanam, eorum imprimis fidem videatur excedere, qui non credunt diuinæ potentiæ; & omnia possibilia esse credents. Ortus fuit in* Scyllitana *vrbe, nobilissimis parentibus, & inter suos singulari magnificentiâ opulentissimis natalibus. Sed ille fide, & moribus longe se nobiliorem præstitit. Erat in ea ciuitate* Felix *quidam æquè illustri prosapiâ, cum quo profectus est* Cæsaream, *quæ est ad* Mauritaniæ *littus sita, vt liberalibus literis operam nauaret. Vbi autem peruulgatâ famâ comperer unt, persecutionis immanitatem, nimio æstu feruere in Oriente sub Sathanæ administris, Diocletiano, & Maximiano Imperatoribus, illi SS Socij cum multis nauibus, non mediocris pretij mercibus, & opibus onustis, in* Occidentem *profecti sunt, Mercatorum præ se habitum, & formam ferentes; vt erant re verâ Negotiatores Domini Nostri Iesu-Christi. Cúmque* Barcinonem *appulissent, repererunt vsque adeò dictorum Principum impietatem vsquequaque malè grassari, vt nec in* Occiduis *Orbis partibus superesset Ciuitas, Municipium, vicus, vel possessio, vbi non esset statutum Idolum, cui quisquis nollet thura ponere, illi fas non erat quidpiam emere, nec beneficium, vel commodum aliquod aut accipere, aut conferre. Itaque animaduertentes deuoti cultores Dei, tempus iam aduentare, quo virtus Dei, & D. N. Iesu-Christi manifestaretur, breui tempore in lachrymis seminarunt, vt in gaudio sempiterno meterent: cœperuntque operibus pietatis, & eleemosynis, quibus sedulo assueuerant, etiam largiùs præstandis vacare; fide, castitate, sobrietate, mansuetudine, eximiâ charitate, erga omnes benignitate, denique virtutum omnium splendore, ceu clarissima cœli lumina coruscare, omnium se mentibus, & amori officiosissimè insinuare: tum quoque verbum salutis priuatim, & per domos ad ipsos confluentibus prædicare, donec res suas omnes, quas eò adtulerant, misericordiæ officiis impendissent; atque ita ad extremum, Dominum* IESVM *publicâ voce confitentes, & annunciantes, se ipsos, vt rei declarauit euentus, superimpenderent.*

Cæsaream proficiscitur.

Hinc Barcinonem Hispania.

Operibus pietatis vacat.

Verbum Dei prædicat.

Barcinone miraculis claret.

PORRO, *communicato inter ipsos consilio*, B. Felix Getundam *abiit, & illic pro Christo suum sanguinem fudit.* CVCVPHAS *autem* Barcinone *populosissimâ vrbe remanens, præter constantissimam, & insuperabilem veræ fidei prædicationem, etiam miraculis egregiè ornatus est. Non enim potuit diù in tenebris latere tantum lumen. Denique ita in omnium gratia curationum excreuit, vt nemo fideliter ab eo petens aduersus quosuis morbos, & molestias remedium, non sine mora in nomine, & virtute D. N. Iesu-Christi sit consecutus. Dæmones etiam solo expulit verbo, & virtutem Christi confitentes, à credentium finibus exturbauit. Audiens verò hæc Galerius Proconsul, milites misit, qui eum ad ipsum adducerent, ac deinde ad Tribunal assistenti, dixit*: Ecquod Numen colis rebellis insanissime, qui, vt audio, inuictissimorum Principum iussa contemnis, & Maximorum Deorum omnipotenti Maiestati cultum impendere non vis? *Respondit* S. CVCVPHAS *cum ingenti constantiâ*: Ita ne mortalium omnium insipientissime,

Capitur.

tissime, ea me iubes simulachra adorare, eosque Deos colere, qui non veri Dei voluntate, sed fraude, & versutiâ malorum Dæmonum, & stultissimorum tui similium hominum vecordiâ, & amentiâ nuenti, & conflati sunt? *Eâ responsione incredibili mentis furore inflammatus Proconsul, tortoribus iussit, vt donec spiritum ab illo extorquerent, atrocissimè illum flagellare non cessarent.* *Constantia eius.*

ACCEDVNT *igitur per vices duodecim Milites, & exquisitâ crudelitate, ita eum flagellis laniant, vt disrupto corpore, viscera Martyris conspicerentur. Tum Vir Sanctus magnâ voce clamauit:* Domine Iesu-Christe, qui omnia tuo præcepto fundasti, qui me de limo fragili solidam substantiam, & rationabilem creaturam finxisti: præsta mihi seruo tuo, vt virtutem tuam intelligens, hæc propter te, & possim, & ardenter concupiscam tolerare, qui cernis omnia, & pro sancto nomine tuo, cum Diabolo, & ministris eius, & eum ipsius carnis meæ doloribus me certantem vides: Ostende virtutem tuam incredulis, qui nomen tuum persequuntur; vt videntes mirabilia tua, credant, & conuertantur, aut certe pereant, & destruantur. Porrò impiissimum Galerium, qui tantâ rabie sæuit in Seruum tuum, si non est prædestinatus ad vitam, diuino citiùs gladio interfice. *Cum hæc dixisset, & milites viderent viscera eius in terram profusa, cæcitate percussi sunt, & Galerius Proconsul cum omnibus Idolis suis, quibus electum Christi Martyrem sacrificare cogebat, repente consumptus est. Ipse verò Martyr, visceribus intra ventrem restitutis, dicto citius, operatione diuina sanatus est. His ita gestis, expansis in cœlum manibus, dixit:* Gratias tibi ago Omnipotens Deus, & Mundi Saluator, qui es ab æterno, & permanes in omnem æternitatem: qui in te credentium preces non despicis, qui cum sis vbique totus, mihi hic adesse dignaris: qui eâ manu potentiæ, quâ me primò plasmasti, iam denuò omnipotenti gratiâ instaurasti, tuique nominis hostes perdidisti *Tum vero populus omnis dedit laudem Deo, & toto pectore voces in cælum tollens, dixit:* Tu es verus Deus, quem Sanctus CVCVPHAS colit: Tu es Deus, neque est alius extra te, qui facis hæc mirabilia: Tu es Deus viuus & verus, regnans in seculorum secula. *Flagellatur.* *Galerij Proconsulis interitus.* *Gratias agit Deo.* *Multi Christum confitentur.*

TVNC *indicens S.* CVCVPHAS *silentium, cùm cessassent eiusmodi populi clamores, ait:* En vos ipsi videtis, quàm admirandas res faciat verus Deus, quem ego prædico vobis. In illum ergo credere debetis, & illum adorare. Itaque fratres mei abiicite idola, hominum manibus facta, quibus nec vox, nec auditus, nec gustus, nec sensus vllus, nec vlla virtus inest: quæ nec sibi possunt consulere, & sui cultores mittunt in ignem æternum. *Interea perlata sunt hæc ad Præsidem Maximianum; qui iussit, & sacratissimum Domini testem, atrocissimè vinctum coram sisterent. Idque Niloxinus, & Hactrasinus, viri & potestate, & crudelitate cæteris, qui erant in officio, insigniores, complentes, Martyrem grauissimo catenarum pondere fatigatum, ad Maximianum Præsidem deduxerunt, cui dixit Præses:* Vnde nam es tu? Inquilinus ne, an peregrinus, & alienigena? S. CVCVPHAS *respondit:* Quid sciscitaris de patria, & de genere meo, quæ tibi Deus indicare noluit? *Maximianus ait:* Quem tu ergo Deum colis? *S. Martyr respondit:* Quid ita sub dubio de Deo interrogas, quasi aut plures Dij sint; aut sit Deus ipse dissectus? Equidem alium Deum non noui, præter eum, qui est Deus viuus, & verus: qui fecit cœlum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, quem corde credo, & ore confiteor, atque omni studio prædico. *Maximianus dixit:* Si verus est Deus, quem tu dicis, veniat nunc & eripiat te de manibus meis, & de suppliciis tibi præparatis. *S. Martyr dixit:* Quæ verò mihi parata sunt sceleratissime? Ego, & te, & patrem tuum Diabolum, cum omnibus exquisitis suppliciis, quæ mihi, vt Sathanæ administer, irrogaueris, irrideo; iis planè insulto, & per virtutem *Ad Præsidis tribunal iterum sistitur.* *Constantia in Præsidis præsentia.*

Nominis Domini Iesu-Christi ea despicio. *Maximianus ait :* Video, miser multâ te esse animi pertinaciâ, qui etiam maleficis artibus tuis Deos nostros contriuisti. S. CVCVPHAS *Subridens, dixit :* Putaui, miser, aliquam saltem in te scientiæ particulam residere : sed vt video, summæ dementiæ est, & extremæ insaniæ iudicium tuum : qui cùm dereliqueris, velis nolis, Deum tuum, Dæmonum statuas adoras; iisque, secundum Scripturæ diuinæ imprecationem, similis factus es, quorum dux est Diabolus, Princeps vester, putasque minis frangere te posse Seruum Dei.

Assatur craticula.

TVM *Maximianus, satanico furore correptus, iussit B. Martyrem in craticula assari, & ambustum sinapi, & aceto perfundi. Sed sanctissima hostia, inuictissimus Christi miles, psallebat :* Exaudi Domine iustitiam meam, intende deprecationem meam. Auribus percipe orationem meam. *Cúmque psalmum absoluisset, ita est sanitati redditus, ac si nihil perpessus esset : pœnarum autem administri ab igne consumpti sunt. Postquam hac Maximianus audiuit, furorem furori adiungens, præcepit Christi Athletam ferro onustū suis adspectibus præsentari, dixitque illi :* Multa est vis præstrigiarum tuarum, sed per Deos magnos, atrocissimis ego te tormentis interficiam. *S. Martyr respondit :* ô virulenta lingua diaboli, quid ita procaciter absque opere minaris? Age quod es acturus : nullius enim prorsus sunt ponderis minæ tuæ apud me. *Iussit ergo Maximianus ignem copiosum extra vrbem accendi, vt Sanctum Dei Martyrem concremaret. Cumque eum Officiales coniecissent in ignem, sublatis in cœlum oculis, dixit:* Adesto nunc mihi Domine Iesu-Christe, qui in ardenti fornace Tribus fidelibus pueris tuis adfuisti, & in te credentibus, æternos, & intolerabiles gehennæ ignes tuo sanguine extinxisti, ad quos ire non metuit impiissimus Præses Maximianus; qui perspectâ modò potentiâ tua pudefiat. *Prece completâ, ita ignis omnis extinctus est, vt nec tepor quidem succendij superesset, & B. Vir ab omni flamma vapore illæsus, & intactus, in has diuinæ laudis voces erupit :* Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. *Vbi id vidit Maximianus, pudore affectus, dixit custodibus :* Ferro vinctum teducite eum in custodiam, donec excogitemus noua genera pœnarum.

Ignis praparatus extinguitur.

Illæsus euadit.

Iterùm catenis cingitur.

ERGO *Sanctus Dei Martyr in carcerem retruditur, & grauissimo ferri, atque catenarum pondere oneratur. Cúmque vesperi ingrederetur in carcerem, psallebat :* Dirigatur Domine oratio mea sicut incēsum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificiū vespertinum. *Clauso autem ostio carceris, tantus in eo splendor refulsit, vt eo conspectio, custodes carceris crediderint in Christum. Post multam verò fidei doctrinam,* B. CVCVPHAS *gratias agens Deo :* Sana *(inquit)* Domine Iesu animas esurientiū, & sitientiū sanguinis tui recordatione. *Hac S. Martyre orante, manè admodum transmissis apparitoribus, Maximianus eum sibi iussit præsentari, dixitque ad eum :* Adhuc perseueras in insania tua, nec vis redire ad sanitatem? S. CVCVPHAS *respondit :* Te planè obtinet insania, qui patris tui Diaboli iussa capessis, nec vis cognoscere verum Deum : tecumque pariter hanc multitudinem perdis. *Iis verbis grauiter commotus Maximianus, dixit militibus :* Cædite eum virgis ferreis, & taureis, vt extermineiur caro eius. *Dum autem cæderetur, suspiciens in cœlum Vir Sanctus, cum multis lachrymis dixit :* Gratias tibi ago Omnipotens Deus, Domine Iesu-Christe, appropinquauit enim gratia tua. Exaudi Domine preces serui tui, & pudefac impiissimum Maximianum : vt omnes qui credunt in verum Deum, videant mirabilia tua, & corroborentur in fide sua. *His dictis vox cœlitus audita est :* Quidquid petieris, dabitur tibi secundum fidem tuam. *Tum. B. Martyr ita orauit :* Confirma Deus hoc, quod operatus es in nobis. Corrobora cor meum, & da vires seruo tuo ad superanda tela nequissimi hostis. Ego autem cognosco te verum Deum.

Custodes conuertuntur.

Iterum flagellatur.

Deum. Quod si iusto iudicio tuo periturus est Maximianus, fac vt celeriter intereat cum patre suo Diabolo, & omnibus Dæmonum Idolis *Iusserat autem Maximianus ornari aras, vt Dæmonibus sacrificia offerret cum Pontificibus. Cúmque ascenso curru, eò tenderet, in medio foro, nutu Dei, in terram decidit, crepuitque misere, & extinctus est. Porrò Idola, quibus volebat immolare, pariter collapsa, & in puluerem redacta sunt.*

Præses nutu Dei periit.

Qvæ *vt vidit populus, summâ vocis contentione dixit*: Magnus est Deus Cvcvphatis, & verus est Deus Christianorum, eorumque potentissimus liberator. S. Cvcvphas *ait*: Tibi laus Domine Iesu-Christe, tibi gratiarum actio, tibi omnis debetur honor, & adoratio. Tibi Deus Omnipotens gratias ago, te intus, & foris glorifico, qui incredulos euertis, & te diligentes extollis. *Tum Ruffinus quidam, qui ciuitati præesse videbatur, ita populum affatus est*: Quid ita à paterna religione, & cultu degeneratis, & hac perfidiâ generi vestro ignominiam affertis, relictis magnis Diis, ignotum adorantes? *Responderunt omnes*: Cur nos hortaris illos colere, qui non sunt Dij, sed opera manuum hominum? Æquum est, in illum potius nos credere, illumque adorare, quem Sanctus Cvcvphas confitetur, & colit. *Ait autem Ruffinus ad Christi Martyrem*: Improbissime, cur tantæ multitudini persuades Deos maximos blasphemare, & nescio cuius Christi nomen confiteri? S. Cvcvphas *respondit*: Nos confitemur viuentem, & adoramus immortalem: vos autem illos adoratis, quibus nec vox, nec auditus est, perituri haut dubio cum illis in iudicio sempiterno. *Tum Ruffinus ait speculatoribus*: Nunquam hunc rebellem superabimus, nisi gladio in illum animaduertamus. *Dictauit ergo in eum hanc sententiam*: Cvcvphatem aduersus Principes nostros rebellem, & Diis magnis sacrificare contemnentem, gladio feriri iubemus.

Ruffini Præsidis exhortatio.

Capite damnatur.

Ea *lectâ sententiâ speculatores Martyrem Beatum extra vrbem abduxerunt, ad locum qui* Octauianus *dicitur*, VIII. *ab vrbe* Milliario, *vt illic eum capite punirent. Orauit tunc eos* S. Cvcvphas, *vt breue precandi spatium ipsi præberent. Illis annuentibus, humi se prosternens, dixit*: Deus Omnipotens, Domine Iesu-Christe, qui fecisti omnia in virtute tua, & regnas cum Patre, & Spiritu sancto, fac misericordiam cum me famulo tuo, & suscipe animam meam in pace: scis enim Domine, quòd toto corde desideraui te. *His dictis caput ei amputatum est* VIII. Kal. Augusti, *Anno Domini* CCC. III. *Quo facto Christiani sanctissimum rapuerunt* Corpus *eius, & cum dignâ veneratione sepelierunt; in cuius sepulturæ loco virtus Domini Nostri Iesu Christi per Sanctum suum Martyrem petentibus benignas prabet aures, & piis precibus solitum præstat effectum. Postmodum circa Annum* DCCC. Caput *Sanctissimi Martyris* Caroli Magni *Imperatoris nutu* Parisios *operâ* Fulradi *Abbatis Cœnobij* SS. Dionyšij, *& Sociorum translatum est, vbi honorificè repositum, ibidem* Gallicanæ *gentis venerationem promeruit. Reliquum verò* Corporis *sacri ad Annum Christi* M. LXXIX *in eodem Cœnobio* Octauiano, *prope* Barcinonem, *vbi sepultum fuerat, Andreæ venerabilis Abbatis tempore, miraculis præcedentibus, inuentum est, vbi adhuc honorificè custoditur, & religiosissimè colitur, maximè ab Oppidanis, & incolis, quibus innumera per eius intercessionem confert beneficia Dominus Deus Noster, qui cum Filio & Spiritu sancto viuit, & regnat per secula seculorum. Amen.*

Coronatur.

Caput transfertur Parisios.

Reliquum corporis apud Octauianum Cœnobium.

Hactenus Acta ex *Legendario*, & *Breuiario Octauiano*, vulgò S. Cvlgat. *Barcinonensi*, & R. P. F. *Laurentio Surio*; quæ illud tantùm illustratione desiderant, scilicet circa *Translationem* Sacrati *Capitis* tempore *Caroli Magni* ad Annum DCCC. XXXV. vt refertur in iisdem ipsis Actis à *Surio* recensitis. Cætera probantur ex his, quæ diximus supra *d. Tom. 2. Die XXIX. April. fol.* 813. vbi *Inuentionem* sacri *Corporis*, dempto *Capite*, recensuimus. His ita digestis prorsus errauit Auctor Actorum apud Surium *Tom.4. fol.* 309. *Die XXV. Iul.* afferens, *Transla-*

Translatio Capitis, & Inuentio Corporis.

tum fuiſſe S. Martyris Noſtri integrum *Corpus* ex *Caſtro Octauiano Pariſios*, cum contrarium appareat, ex relatis à Nobis ſupra *d. Tom. 2. fol.* 815. vbi ex Annorum computo lapſum *Sauſſay* demonſtrauimus.

In Vetuſto, vt diximus, *Breuiario* Monaſterij *S. Cucuphatis del Valles*, prope *Barcinonem*, reperitur Officium vetuſtiſſimum, & MS. cuius codicem accepi ab Amico *Ioanne Franciſco Andreſio*, heu vitâ functo, in quo ſequentes *Hymni* leguntur, quos, ne pereat tantæ antiquitatis mnemoſynon, hic ſubiicere decreui.

IN PRIMIS VESPERIS, HYMNVS.

AVe Martyr glorioſe,
Miles inuictiſsime:
Aue noſtræ ſpes ſalutis,
CVCVPHAS *ſanctiſsime,*
Sume laudes quas deprompſit
Chorus hic aſsiduè.
Qui diuinus fretus armis
Debellaſti Zabulum;
Vires eius omnes terens
Conculcando ſeculum:
Prece tuâ Nos tuere;
Solue nexis vinculum.
Poſt tormenta quæ ſubiſti
Fide pro Catholica;
Fulges vt Sol, atque regnas
Vrbe nunc Hiſpanicâ:
Tu nos cœlos vſque ducas,
Virtute mirificâ.
Almi prece CVCVPHATIS,
Necnon & iuuamine;
Præſta Chriſte quod rogamus,
Natus olim Virgine;
Qui cum Patre regnas ſemper
Et cum S. Flamine. Amen.

AD MATVTINVM HYMNVS.

EXultet, atque iubilet
Omnis Orbis, & concrepet,
CVCVPHATIS *egregia*
Celebrando ſolemnia.
Barchinona *præcipuè*
Iucundetur aſsiduè,
Ipſius Magiſterio
Omni mundata vitio.
Nam Martyr, & Apoſtolus,
Eſt miſſus huic cœlitus;
Vt pulſis prauis ſenſibus,
Bonis polleret moribus.
Nos Martyris eximia
Veneremur ſolemnia;
Vt per ipſius merita,
Noſtra purgentur crimina.
Præſta nobis piiſsime
Pater, Nate, Paraclite,
Vt eius patrocinio,
Tecum fruamur gaudio.

AD LAVDES HYMNVS.

AVrora ſplendens emicat,
Pſallens concentus iubilat,
Diem feſtum concelebrat,
Chriſtum laudibus intonat.

Quo

Quo Cucuphas *æthereum*
Victor scandit ad solium,
Martyriali laureâ,
Stolâque nitens fulgidâ.
Barchinona *sub sentibus*
Olim gemens horrentibus,
Hunc Doctorē promeruit,
Per quem tenebris caruit.

Iam nunc te Martyr poscimus
Clerus omnisque populus,
Vt te laudantes protegas,
Te deprecantes foueas.
Gloria tibi Domine,
Datori tantæ gratiæ,
Cum Patre, & S. Spiritu
In sempiterna secula, Amē.

Accipe Antiquitatis amator, isthæc vetustatis monimenta, vt agnoscas quanto Nostrates olim Sanctorum suorum festa prosequebantur affectu, & honorifico solemnia eorum celebrabant applausu. Sed de hoc satis, ad alia pergo.

Monasterium S. Cucuphatis Del Valles. De eo aliqua diximus supra *d Tom. 2. Die XXIX. April. fol.* 815. vbi eius *Topographiam*, & *Conditorem* assignauimus. De Castro Octaviano, quod ab *Augusto Cæsare* conditum creditur, memoria est apud *Ambrosium Morales*, *Pujades*, *Domenec*, & alios superius relatos. Videndus Abrahamus Ortellius in *Geograph. lit. C. verb. Castrum Octauianum.* *Castri Octauiani memoria.*

S. Theodomirus *Abbas, & Martyr Cordubensis.*] Nostri Martyris memoriam, & agonem breui periodo extollit S. Eulogius Martyr in *Memorial. SS. lib.* 2. *c.* 6. qui agens de corpore *S. Pauli* Diaconi, & Martyris, à fidelibus sublato, & sepulto, *vnà* (inquit) *cum* B. Theodomiri *Carmonensis Monachi corpore, apud Sanctuarium prædicti Martyris* Zoili *conditum est. Qui & ipse inuenis post* VI. *Die quâ Sanctus decidit* Paulus, *id est* VIII. Kalend. August. *Fer.* VII. *Erâ, quâ supra decubuit.* Ab eo etiam eius memoriam exuxete *Martyrolog. Roman.* h. d. istâ clausulâ: *Cordubæ* S. Theodomiri *Monachi, & Martyris.* Castellanum *P. Dion. Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* Hispanum MS. *P. Higuer.* Italum *Constant. Felic.* Monasticum *Arnold Vvion.* & *Hugon. Menard.* De eo scripsere Baron. *Annal. Eccles. Tom.* 10. *Ann* 851. *num.* 5. Ambros. Moral. *Histor. Hispan. lib.* 14. *cap* 10. Ioannes Mariet. *Histor SS. Hispan. lib* 3 *c.* 5. P. F. Anton. Yep. in *Chron. Benedict. Tom.* 4. *Cent* 4. *Ann.* 851. Bleda *Histor Sarracen. c.* 12. Roder. Car. *in Corograph. Hispalens. Conuent. lib.* 3. *c.* 43 R. Par. Martin. à Roa *Histor. SS. Cordubens. fol.* 125. P. Anton. Quintana-Dueñas *Histor. SS. Hispalens. fol* 272. P. F. Ioannes de Arellano *Histor. Carmonens. c.* 15. *fol* 90. Alphonsus Villegas, & Basilius Santtorus in suis *Florib SS. Die XXV. Iul.* Eius Acta *Hispano* scripsit sermone P. Roa, quæ latina dabimus, ne absque hoc transeat symbolo S. Martyr. E. *Martyrolog.* *Scriptores.*

ACTA S. THEODOMIRI MONACHI & Martyris Cordubensis, ex D. Eulogio, & R. P. Martino à Roa, Soc. Iesu.

Theodomirus *ex nobili* Gothorum *sanguine oriundus, in vrbe* Carmone *in* Bætica *natus est. Cuius nomina parentum, ideo* S. Eulogius *sub silentij velamine inuoluta dimisit, aut propter eorum ignorationem, aut quòd credibilius est, ob modestiam monachatus, cuius nobilitas, hautquaquam proauorum sanguine pensanda est, sed propriis virtutibus, & assiduis facinoribus conquerenda: nam quæ non fecimus ipsi, vix ea nostra voco. Ergo patriam, & parentes, propter Christum, vt Discipulus euaderet optimus, deserens*, Cordubam, *tunc temporis.* Curiam *imperij Sarracenorum, pergens, & Catholicis Muzarabibus adhærens, studia apud Cænobitas Benedictinos, qui in ea Patricia vrbe, sub Agarenorum iugo, & tributo versabantur, incepit instruere; & tandem Monachorum contubernio inescatus, cucullam Religionis accepit: quâ ornatus, & fratrum exemplis instructus, breui sanctissimus adolescens ad perfectam vitæ normam, virtutum operatione, conscendit.* *Origo.* *Virtus propria Monachi nobilitas.* *Studio vacat.* *Monachus fit.*

Presbyter. POST *hoc cognitâ Sanctiſſimi Monachi vitâ, & conſilio de ipſius illuſtrium facinorum ſpecimine, per Eccleſiaſticos graduum acceſſus ad Sacerdotij ordinem promotus, Presbyteri munus ſuſcepit. In eo ſic vitam texuit, ſic per virtutum apices, ſapientia copiô, & prudentia famâ percrebuit, vt facile in iuuentutis* *Abbas.* *flore ad Abbatiatus proueheretur impendia. Hac igitur illuſtria factâ Sanctiſſimus Abbas laureô ſublimi coronauit agonis; Nam perſpectis recentibus SS. Martyrum* Sileunandi, & Pauli *fortiſſimorum iuuenum exemplaribus, ad ſimile facinus raptus, æquali conſtantiâ ſuccenſus, cuius charitati nec iu-* *Conſtãtia.* *dicis irati furor, nec gladij blandientis rigor, nec huius vitæ cupiditas, potentiſſima ſemper apud omnes, voluit reſiſtere, quin* Abderhamani *Sarracenorum Regis, perfidiam aduerſus Christi aſſeclas increparet, Machumeti Pſeudoprophetæ errores propalaret, tanto aſtuantis ardoris pondere, & verito-* *Capitur.* *tis acumine, vt protinus Beatiſſimus caperetur Abbas, & ad Iudicis iniqui tribunal raperetur. Ibidem quidquid in foro pro Christi lege prædicauerat imperterritus, & omnia quæ aduerſus Machumetum edixerat ſtrenuus, iterum* *Coronatur.* *prædicare non abhorruit. Hinc Iudicis, & aliorum furore damnatus, iuxta Palatij plateam extractus, datis gladio ceruicibus martyrij coronam prome-ruit,* VIII. Kalend. Iulij, *Die Sabbathi Era* DCCC. LXXXIX. *Anno* *Sepelitur.* *Domini* DCCC LI. *Cuius cadauer aliquantulum inhumatum, & ante fores Palatij derelictum, poſt aliquot dies, quorundam fidelium manibus clandeſtinè ſublatum, cum* B. Pauli *Diaconi corpore apud ſanctuarium B. Martyris* Zoili, *conditum eſt.*

Tranſlatio, & Inuentio. SED *poſtmodum temporum lapſu in Baſilicam* SS. Fauſti, Ianuarij, & Martialis, *ne in manus Sarracenorum deuenirent ſacra pignora, tranſlata creduntur, quâ demùm Anno Domini* M. D. LXXV. *inuenta ſunt, cum aliorum SS. Martyrum* Cordubenſium *lipſanis, & honorifice conlocata.* *Reliquia apud Carmonem.* *E quibus Anno Domini* M. DC. IX. *vrbi* Carmonenſi *radius S. Martyris ipſius Ciuitatis* Patroni *conceſſus eſt, qui in eadem vrbe magno ſuſceptus plauſu, in* Capella *ſuo nomini dicata quieſcit. In cuius honorem eadem vrbs, in porta, qua* Cordubam *reſpicit, hoc appoſuit Exaſtichon.*

Non quia conſurgam ſublimis ad æthera Carmo,
Aut mihi ſerta ferax ſpicea nectat ager.
Nec quòd ab Eois viſat me Phoſphorus oris,
Efferor, aut Ciuis nobilitate mei.
Aſt Ego ter felix duplicis ſplendore Patroni,
Seu THEODOMIRI, *ſiue Mathae tuo.*

Aliquorum error. Hæc ſunt ACTA, cætera quæ *P. Antonius Quintana-Dueñas* inſeruit, dùm de S. THEODOMIRO diſſeruit *fol.* 272. contendens Sanctum hunc Abbatem fuiſſe *Epiſcopum Calagurritanum*, ſcripſiſſeque aduerſus *Claudium* Epiſcopum Tarnienſem; merum gloſema eſt, in Codice edito Iuliani additum, vt infra *Die XXX. huius Menſis* diſceptabimus. Hic pro coronide ad præcedentium probationem, *Cypriani* Cordubenſis Archipresbyteri *Epigramma* hocce damus.

DE S. THEODOMIRO ABBATE, & Martyre Cordubenſi.

Hic THEODOMIRVS *iacet vrbis Martyr, & ipſe*
Cordubenſis apex, quem iuuentâ in ætate magiſtrum
Agnouit tunc Carmo *ſuum, cùm victus amore*
Chriſti, cucullo ſubmiſit viſcera nigro:
Quo Monachus fuit, & ſanctus quoque Presbyter, Abbas,

Et

Et tandem Martyr, qui Christi verba secutus,
Pro Christo præbens animam, iam sydera calcat.

Quòd si fuisset *Calagurritanus* Antistes, vt perperam in *Iuliano* editum fuit, *Cyprianus* fere coætaneus Scriptor in carmine retulisset. Hinc prorsus reiicienda venit sententia P. Quintana-Dueñas *supra d. fol.* 272. qui codicis *Iuliani* deturpari glosema sustinens, in hunc incidit errorem; & Rodericus Caro in *Corograph. Conuentus Hispalens. lib.* 3. *c.* 43. *fol.* 159. *col.* 3. id ipsum commentum degluttiens, vix durum glosemaris nodum digerere valet. *Soluitur.*

CARMO. Ciuitas antiqua Hispaniæ *Bætica*, quam variè scribunt Geographi, nam alij *Carmionem*, nonnulli *Carbonem*, plures *Narbonem*, & alij *Careonem* vocitant, cùm re verà nomen vrbis huius CARMO fuerit, vt ex Nummis antiquis liquet, quorum hic apud me, & apud Zuritam *in Not. ad Itinerar. fol.* 566. *Topographia.*

Nummi.

In cuius Numismatis altera parte caput Martis, in altera duas tritici spicas intuemur: & propter accolarum strenuitatem, & propter soli fertilitatem. Nominis huius vrbis structuram etiam probat Antonini Imperatoris *Itinerarium*, vbi CARMO legitur, in Itinere *ab Hispali Emeritam*, sic:

CARMONEM. M. P. XXII.
Obuculam. M. P. XX.
Astigim. M. P. X V.

Quo loco Ieronymus Zurita in *Not. fol.* 566. & Simlerus *fol.* 186. hanc vrbem conditam fuisse à Tubale contendit F. Ioannes de Arellano *Histor. Carmon cap.* 8. *fol* 47. quem & Rodericum Carum *supra* plura de huius vrbis antiquitatibus referentes adi, & consule. *Conditor.*

S. CHRISTOPHORVS Martyr Romanus.] Huius S. Pugilis memoria adhuc apud *Martyrologos* excidit, cùm nec in Antiquis, aut recentioribus eius nomen scriptum inuenitur. Eius verò *Corpus* inter aliorum Sanctorum Martyrum exuuias in cœmeteriis Romanæ Vrbis repertum, & Apostolica *Vrbani VIII. Pont. Max.* auctoritate fideliter extractum, R. P. F. *Ioanni ab Annuntiatione* ex ordine Excalceatorum SSS. Trinitatis alumno concessum cum alijs Sanctorum Martyrum lipsanis Romà Hispaniam aduectum est, & Conuentui huius Religionis *Arundensi* in Bætica, hoc est RONDA applicatum, vbi honorifice conditum, & hoc die à fidelibus veneratum perpendimus. Quis ergo fuerit Martyr iste Romanus, quæ tormenta perpessus, quà persecutione passus, adhuc delitescit. Deus fortè suo seculo in posterum illuminabit corda sequentium, vt tanti Martyris Acta patescant. Ad huius diei festiuitatis consignationem, *Arundensium* fratrum animos induxit descriptio agonis *S. Christophori Lyciensis* Martyris, de quo h. d. *Martyrol. Roman.* & cætera Antiquorum, & recentiorum. Qui diem non agnoscentes ad cultum Romani huius Martyris, aliorum vestigiis inhærentes, etiam hoc die Nostri anamnesin consignarunt. Quatenus ad donationem huius sacrati pignoris cum aliis fratribus Excalceatis SSS. Trinitatis interuentione prædicti R. P. F. *Ioannis ab Annuntiatione*, videnda quæ in hisce *Tomis I. II. III. & IV.* dicta à Nobis sunt. F. *Corpus in cœmeterijs Romæ.* *Hispaniã delatum.* *Quare hodie colitur.*

SEPTIMO

SEPTIMO KAL.
Auguſti.
DIES XXVI.

A. HISPANIÆ *à tempore Gothorum Officium* S. ANNÆ *Matris Genitricis Dei* MARIÆ *peragebatur communiter. Quod Alphonſo VI. Rege Catholico proponente, proprium, per Hiſpanias conflatum eſt. Hinc celebris eius feſtiuitas, & propter ſacras Reliquias in aliquot Eccleſiis Hiſpanicis aſſeruatas, plauſibiliter annuatur.*

B. OBOBRIGÆ *in Gallæcia Hiſpaniæ* S. EVPHEMIÆ *Virginis & Martyris: quæ C. Attilio Regulo patre orta, in vrbe Belchagia, cum Chriſti fidem amplecteretur ab incunabulis, vnà cum octo ſororibus adelphis, Domino diſponente, ex earum ſocietate diſperſa, Obobrigam peruenit, vbi propter Chriſti nomen comprehenſa, & feroci continuatione laniata, per martyrij pœnas, cruentatas Columbæ cœleſtis pennas arripiens ad ſuperos euolauit.*

C. PACE-AVGVSTA *in Luſitania Hiſpaniæ* S. VRSI *ipſius vrbis Epiſcopi, poſt Trecenſis in Gallia, qui zelo fidei accenſus, veritatis Catholicæ Defenſor appellatus acerrimus, Confeſſor inclytus ad Dominum properauit.*

D. *In Monaſterio Fratrum SSS. Trinitatis Excalceatorum Baëcenſi depoſitio ſacrorum pignorum* B. HYACINTHI *Martyris, Romæ paſſi: quæ ibidem pulcro recondita ſarcophago, honorificè venerantur.*

NOTÆ.

A. *Officium temoore Gothorum.*

ANCTA ANNA *Mater* MARIÆ *Genitricis Dei.*] Eius feſta Dies ab *Hiſpanis Gothicis* culta fuit, quam & poſtmodum *Alphonſus* V I. ſuſcepto officio *Gallicano*, per *Hiſpanias* introducere curauit, vt refert *Iulianus* Archipresbyter Toletanus in *Aduerſar. num.* 39. *fol.* 10. hac ſerie: *Officium Commune S. Viduæ fiebat*, S. ANNÆ *à tempore Gothorum: & à tempore* Alphonſi V I. *qui ſuſcepit Officium* Gallicanum, *introductum eſt proprium*, *per* Hiſpanias, *procurante Reginâ* Conſtantiâ. *In eius Diei Officio Ego compoſui duos* Hymnos

Hymnos, *quorum alter incipit*: Quam terra, pontus. *Alter*: Clara diei gaudia: Hos Iuliani *Hymnos* ex vetusto *Toletano Breuiario* eruditis excribere proposui, & ob S. ANNÆ encomium; & ob *Iuliani* Nostri veritatem. Quorum, qui ad *Matutinos* psallebatur, sequens est:

Quam Terra, Pontus, Æthera
Colunt, & Astra cætera,
Excelsam supra sydera
ANNA *praexcelsa genuit.*
Nam hæc arbor pomifera,
Ramos pandens vt hedera,
Vt oliua fructifera
Fructum Trinum progenuit.
Hæc est MARIA, *Regia*
Fœminarum primitia;
Velut gemma primaria
Clarè fulgens producitur.
Quæ MARIA *vocabulo*
Coniunctus vt in farculo:
Sed iam prius pro seculo
Redimendo concipitur.
Vt & mortis ergastulo
Dudùm oppresso populo,
Cum salutari poculo
Subueniat dum moritur.
Laus ergo sit Ingenito,
MARIÆ *primogenito,*
Cum Spiritu Paraclyto
Pro ANNÆ *fœtu inclyto.*

Alterius *Hymni* in festiuitatis Officio compositi à *Iuliano* Archipresbytero Toletano Sanctissimæ ANNÆ Dei Genitricis, Matris ecphrasim, colliges ex eodem *Breu. Tolet. ad Laudes*, sic:

Clara diei gaudia
Decantat nunc Ecclesia,
In ANNA *Dei famula,*
Pangens cœli miracula.
ANNA *Regum progenies,*
Et Sacerdotum series;
Stirpem illustrem Patribus
Suis donauit actibus.
Nupta Dei iudicio
Fideli matrimonio;
Fructum concepit cœlicum,
Iuxta verbum Angelicum.
Infœcunda pro tempore,
Et marcescens in corpore,
Sed iam per Patrẽ luminum
Parit Reginam Virginum.
Obtentu ANNÆ, *Filia*
MARIA *plena gratiâ,*
Nobis auctorem omnium
Reddat semper præcipuum.
Sit laus paterno lumini
Et Filio sit, & Flamini
Qui Nos per ANNÆ *meritũ*
Cœli traducat aditum.

In eodem *Breuiario* vetustissimo *Toletano* etiam *Hymnus* alter ad *Vesperas* reperitur in Officio *S. Anna*, quem hic inserere decreuimus, vt nihil intactum relinquamus; cuius talis est tenor:

ANNÆ *gratæ festa*
Colat plebs honestâ,
Congruis cum laudibus,
Et condignis precibus.
Mater Matris Christi
Ex hoc mundo tristi
Migrans vide bona,
Dauid vide dona.
ANNAM *sic expresse*
Fudit radix Iesse
Vt sit Mater Matris
Nati Dei Patris.
Ex hac carnis plantâ
Surgit Virgo Sancta:
Ex hoc fluit fonte
Lapis casus monte.

Mundo iam ſublata
Mulier Beata
Suo Nos precatu
Purget à reatu.

Trino laus, & Vni
Deo ſit communi,
Cum quo viuit ANNA
Cum MARIA *magna.*

Officia in Hiſpania Eccleſiis.

Hinc elicitur, quòd tempore *Gothorum*, & *Alphonſi VI.* æuo, Officium S. ANNÆ apud Noſtros commuoe, & proprium erar, & ſpeciali ritu obſeruatum, vt ex *Breuiariis* Antiquis Eccleſiarum *Hiſpaniæ* patet, in quibus frequens feſtiuitatis commemoratio eſt

Brachium Vlyſippone, & alibi Reliquia.

APVD *Vlyſipponenſem* vrbem *Portugalliæ* in Hiſpania, S. ANNÆ adſeruatur integrum BRACHIVM, in *Eccleſia Miſericordiæ*, vt faretur P. Antonius Vaſcoocellos in *Deſcript. Portugall. fol.* 549. *n.* 5. Item ibidem in *Conuentu S. Rochi* Patrum Societatis Ieſu alia inſignis *Reliquia*; prout refert Emaouel Campos de *Reliq. Vlyſipponenſ. fol.* 341. & Nos deſcripſimus ſupr. *Tom.* 1. *Die XXV. Ianuar. fol.* 291. De quo quidam Poëta Luſitanus hoc cecinit Carmeo:

ANNA *parens fœcunda homini, fœcunda Tonanti:*
O quantum peperit Numinis iſte ſinus!
Ditaſti terras, ditaſti diues Olympum:
Non iam mundus opes, nec cupit æthra tuas:
Nunc tibi ſe tellus, nunc ſe tibi debet Olympus;
Nam ſine te cœlum, terraque pauper erat.
Felix prole parens, felicior ANNA *Nepote;*
Non habet hic ſimilem, non habet illa parem.
Quod longæua paris, ſterilique effœta ſenectâ,
Natum in partu nil habet, Alma, tuo.
ANNA *parens partu matres ſupereminet omnes,*
Quam ſua nunc tantum vincere dona valent.
O quantum potuit meritis, & pignore ventris,
Debitor eſt Matris cui Deus ipſe ſua.

In Regali Cœnobio *Scurialenſi* etiam alia *Reliquia* cuſtoditur, vt refert P. Siguenza io *Hiſtor. S. Ieronym. Tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 23. Nec ooo in *S. E. Toletanæ* Sacrario, vt ex eius *Catalogo* liquet, altera; & in Cœoobio Regali Sanctimonialium Ciſtercienſium *S. Annæ* titulo decorato apud *Abulam*, alrera ioſignis; & alibi io aliis Eccleſiis, & Mooaſteriis *Hiſpaniæ*; quorum numerum longum erir recenſere.

A tempore S. Iacobi hæc feſtiuitas culta in Hiſpania.

SED & hanc feſtiuitatem S. ANNÆ apud *Hiſpanos* cultam ante *Gothorum* tempora fuiſſe, patet ex altero *Hymno* Breuiatij S. E. Apoſtolicæ *Compoſtellanæ MS.* & vitellinis tabulis exarato, apud me, hac ſerie:

Sancta celebremus
ANNÆ *feſtum inclytum:*
Quod & ſuo ſeculo
Coluit & mirificus.
Illud nam Ibericus
Duxit Apoſtolicus,
Auiæ ſuæ vt eminus
Honoraret ſpiritum.

Hæc eſt illa cœlica
Mater Matris Domini;
Cuius caſta viſcera
Genuere Dominam.
Hanc noſter Apoſtolus
Venerandam protulit:
Hanc & gens Iberica
Sacris colit laudibus.

Nec

Nec mireris, quod in *Hymno*, S. IACOBI Nostri, & Hispaniarum Apostoli, S. ANNA vocitetur Auia; quia eum fuisse filium *Mariæ Salomè*, quæ filia fuit S. ANNÆ, superius diuersis in locis diximus, & ex professo dicemus infra *Tom 5. Die XXIII. Octobr. lit. B.* Nune audi Baptist. Mantuan. in *Fast. Sacr. h.d. fol.* 120. de S. ANNA agentem: *Auia S. Iacobi ex Matre Salomè.*

ANNA puerperio fortunatissima sancto,
Tres habuisse Viros, & Tres genuisse Puellas
Dicitur; in prima est magis admiranda, quod auctor
Istius immensæ molis, quam dicimus Orbem,
Ipsius est soboles, & qui sine fine manebit,
Et sine principio mansit generatus ab illa est.
ANNA diù sine prole fuit, sterilemque putabat
Se fore; Sed nondum gignendi accesserat hora:
Quam dederat diuina nouis sapientia rebus.
Hæc vbi conuerso toties erupit Olympo,
Protulit (vt modo vult hominum pars maxima) Natam
Criminis expertem, fecit cui nomen origo
Longum expectato faceret quæ exordia seclo
De Iudæ prognata tribu Bethlemitica Ciuis.
Sed Ioàchim *vir primus erat Galilæus eandem*
Progenies sortita tribum Nazarenus ab vrbe
Nazaret, ad Libani cedros, priscamque Damascum,
Accedente magis cœli glacialis ad axem.
Septima lux huic ante tuas Auguste Kalendas
Est sacrata, suis cum iam tritura flagellis
Parcit, & in grandes stipulam congessit aceruos.
Hanc lucem celebrate nurus, celebrate puellæ
Ite decus vestrum nebulis suffite Sabæis.

Plura hic coadunare *Epigrammata*, & *Hymnos* de ANNA sanctissima possemus, sed quia, ab aliis relata sunt, & communiter circumferuntur, ideò ab eorum relatione abstinemus. ACTA eius in aliquibus *Breuiariis* antiquis *Hispaniæ* referuntur, extracta ab eis, quæ Petrus Equilinus in *Catal. SS. lib 6. c* 139. scripsit, quorum talis est series: *Acta ex Breuiariis Hispaniæ.*

ACTA S. ANNÆ GENITRICIS DEI Matris, ex Hispaniæ Breuiariis vetustis, & Petro de Natalibus Episcopo Equilino.

ANNA *Mater gloriosa Virginis* MARIÆ, *vt in Historiis Tribuum Israel habetur, de Tribu Iudà Ciuitate Bethlehem orta est. Vir eius Ioachim ex eadem Tribu de Galilæa, Ciuitate* Nazareth *originem duxit. Hæc tribus viris successiuè nupta est; quorum primus fuit* Ioachim; *Secundus* Cleophas *eiusdem Ioachimi frater, quæ eam masculinâ sobole carentem, secundum legem mortuo germano, in coniugem admisit, vt semen fratris suscitaret. Tertius* *Origo.* *Ter nupsit.*

autem extitit Salomè *duorum priorum omninò extraneus. Ex primo autem viro* ANNA *gloriosam Virginem* MARIAM *genuit, quæ* Ioseph *desponsata, non tamen in concupiscentia iuncta*, CHRISTVM *per Spiritum sanctum procreauit. Ex secundo Viro* Alphæo *aliam filiam* Mariam *nomine similiter peperit, quæ nupta* Alphæo *quatuor filios edidit, videlicet* Iacobum *Minorem Apostolum*, Ioseph *Iustum*, Simonem, *&* Iudam *etiam Apostolos. Ex tertio autem Viro, tertiam filiam* MARIAM *etiam nominatam procreauit, quæ nupta* Aristobolo Zebedæo, *duos filios parturiuit, scilicet* IACOBVM *Maiorem, Apostolum*, *&* Ioannem *Euangelistam. Ipsa quoque Beata* ANNA *ante tertij Mariti obitum, in pace quieuit; & sepulta est in Bethlehem in tumulo paterno* VII. Kalend. Augusti, *tùm iam B. Virgo* MARIA *Christum in vtero gereret.*

Mariam Dei-Genitricem genuit.

Et Mariam Alphæi.

Et Mariam Salomè.

Moritur.

Transitus Annæ post Christum cōceptum.

Hæc ex *Breuiariis* antiquis aliquarum Ecclesiarum *Hispaniæ*, & *Petro de Natalibus* ACTA subiiciemus, in quibus de Anno transitus, seu tempore, quò è vita discessit, scilicet post Christum Dominum conceptum, non est ambigendum, vt notarunt Andrichom. in *Chron.* Masseus in *Chronic. lib.* 8. Georgius Coluener. *in Kalendar. Marian. Tom.* 2. *Die XXVI. Iul. n.* 9. *fol.* 67.

B. S. EVPHEMIA *Virgo, & Martyr Obobrigensis.*] Tres huius nominis Diuas, & martyrio laureatas in *Romano Martyrologio*, diuersis in locis reperimus. Alia *Die XX. Martij* apud *Paphlagoniam* coronata est. Altera *Die III. Septembris* apud *Achilleiam*; & Vltima *Die XVI. Septembris* apud *Chalcedonem*. Quarum *Secunda* circa *Annum LX.* in persecutione *Neronis*. Tertia verò *Anno* CCC. in persecutione *Diocletiani & Maximiani*. Nunc Quartam addimus, ab illis diuersam, & tempore, & loco martyrij; cùm Nostra agonem compleret *Anno* C. XXXVIII. sæuiente *Hadriano* apud Vrbem *Obobrigam Gallaciæ* in Hispania, & cæteræ in locis, temporibus, & actionibus à Nostra longè remotis. De illis plura apud Martyrologos. De Nostra aliqua apud Scriptores *Hispanos*; inter quos Flau. Dext. in *Chron. Ann.* 138. primum locum teneat, hac recordatione: OBOBRIGÆ *in eadem Gallætia* S. EVPHEMIA *Virgo, & Martyr* Quo loco P. Biuar. *num.* 7. *fol.* 238. Rodericus Caro *fol.* 70. *col.* 2. *lit.* T De ea Ambrosius Morales *Histor. Hispan lib* 9. *cap.* 27. P. Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.* 4 c. 16. D. Prudentius Sandoual. *Histor Tudens. fol.* 35. D. Roderic. de Acuña *Histor. Braccar. cap.* 24. P Ludouicus ab Angel. in *Viridar. Portugall.* 1. *p.* c. 6 Balthas. Porreño *Histor. S. Liberat.* c. 2. *& seqq* Nos supra *Tom* 1. *Die XVIII. Ianuarij. lit. A. fol.* 185. Eius ACTA ex *Breuiario* Antiquo *Compostellano* MS. vitellinis tabulis exarato apud me, dare decreuimus.

Hæc Martyr diuersa ab aliis huius nominis.

Scriptores.

ACTA S. EVPHEMIÆ VIRGINIS & Martyris Obobrigensis in Gallacia Hispan. ex Antiquo Breuiar. Compostell. & aliis.

Origo.

EVPHEMIA, *siue vt aliis*, EVMELIA, *filia fuit* C. Artilij Seueri *Gallaciæ Reguli*, *&* Calsiæ *eius vxoris, qui apud* Belchagiam *vrbem, ditionis suæ sedem habebant. Hi etenim prophanæ religionis insequebantur errorem; & diuinâ accidit permissione, quòd præfata* Calsia *Reguli coniux multiplici sobole fæcunda, vnâ die* NOVEM *filias peperisset. Quod cum compertum fuisset*, Calsia *maximo pudore acta, inhumano vsu, omnes filias interficere cogitabat vt eius partum extra naturam editum, ad viri, & populi nequoquam adueniret notitiam. Excogitato itaque malignitatis consilio, vocans ad se obstetricem, nomine* Sylam *siue* Cytam, *quæ sibi familiaris erat, & secretorum eius conscia, vt totam illam Paruularum turbam latenter, & cautè ad flumen deferat, iubet; & ibi nullo conscio, omnes simul in profundum gurgitis demergat Sed fæminæ omni ferâ ferociori, filias, quas vix in lucem ediderat, in ipso vitæ ingressu, morte horribili extinguere cogitanti, misericors Deus obstitit; & ideò de his Infantulis aliter statuit, nam præfata*

Nascitur.

Obstetrix

Obstetrix Infantularum pietate, & Dei amore commota, opportunitate inuentâ accessit ad vicum, qui in suburbio ciuitatis habitabatur, & ibidem nutrices idoneas quaritans, singulis singulas tradidit nutriendas puellas. Quæ ipsas suscipientes, sacro fontis lauacro, illas regenerare fecerunt, nomina eis imponentes. Quarum hæc fuere: Geniuera, Victoria, EVPHEMIA, *siue* EVMELIA, *Gemma, Martiana, Germana, Basilissa, Quiteria, & Liberata. Quæ omnes tempore procedente, cùm iam adoleuissent, per Christianorum cohabitationem, & conlocutionem, genus suum, & ortum didicerunt.* Educatio.

CVMque *postea exorta esset à Romanis aduersus Christianos sæua persecutionis procella, & per omnes* Hispaniæ *vrbes satellites mitterentur, qui ad prophana sacrificia fideles compellerent; Beatas istas Nouem Sorores, in illo* Belchagiæ *vico reperientes, ante conspectum Patris sui crudeliter attraxerunt. Qui cùm illas facie decoras, & ætate pares conspexisset, & cuius generis, & religionis essent interrogasset, Geniuera respondit:* Quatenus ad genus, Filiæ tuæ sumus: Quatenus ad conditionem, Christi Domini Nostri famulæ. *Obstupuit* C. Attilius, *& per vxoris confessionem, cognitâ veritate, illas blandis commonuit verbis, vt à Christi cultu discederent, & datis ad deliberandum induciis, vt sibi assentirent, dimisit. Tunc Sanctissimæ Sorores ad Montem diffugientes Angeli admonitione, ibidemque orantes simul & flentes, & se se alterutrum consolantes, Dei nutu ab inuicem discesserunt.* Persecutio.

IGITVR *à cæteris Sororibus* EVPHEMIA *diuinâ dispositione separata,* Obobrigam *vrbem* Gallæciæ *deuenit, & in Monte arduo secedens, ibidem ieiuniis, & orationibus dedita graues hominum & ferarum silueſtrium iniurias perferens, diù mansit incognita. Sed reuiuiscente aduersus Dei Ecclesiam tempore* Adriani *Imperatoris persecutione; Dei reuelatione de Monte descendens, vrbem ingressa, & Christi veritatem professa, protinus à satellitibus detinetur, & ad iudicis tribunal perducitur; in cuius præsentia se esse Christianam fassa est. Tunc Index eam satellitibus tradidit flagellandam, donec Diis thura litet. B. Virgo postquam verberum imbrem sustinuit, in carcerem redacta est, vbi Angeli visitatione curata, ad maiora certamina pro Christo animum erexit. Tandem variè torta, Spiritum Virgo, & Martyr retulit Sponso* VII. Kalend. Augusti *Anno Domini* C. XL *Cuius sacrum* Corpus *à fidelibus noctu sublatum, & in marmore sepultum per aliquot secula iacuit, & postmodum translatum est, & in sarcophago, his litteris exornato, repositum Gothorum ano.* Obobrigam venit. Torquetur. Coronatur.

EVMELIA. FILIA. L.C. ATIL.
SEVER. ET. CALSIÆ. REGVL.
PASSA. EST. IN. HOC. LOC. CALCE-
DONENS. IN. PERSECVT. ADRIAN.
VII. KAL. AVG. ERA. C. LXXVIII.

Post hæc, tempore procedente, sacra Virginis pignora mirabiliter inuenta, & in Ecclesiam S. Marinæ, eius sororis translata, illic quieuere, donec D. Petri Seguini *Auriensis Episcopi precibus & ieiuniis ad Cathedralem Ecclesiam delata, ibidem honorificè collocata sunt,* VII. Idus Augusti *Anno Domini* M.C.LIII. Inuentio, & Translatio.

En ACTA in quibus illud quod asserimus, circa *Inscriptionem* in marmore inuentam, probandum erit; quod vt agnoscas, adi *Historiam MS. Sernaudi Episcopi Auriensis*, cum *Not.* ipsius *D. Petri Seguini Successoris*, qui in fine *Historiam Inuentionis* huius sacrati Corporis abs ipso factæ recenset, & supradictam *Inscriptionem* in marmore inuentam, fatetur. In cuius *Inscriptionis* ecphrasi, illud notabile demiror, quod locus ille, in quo sepulta fuere sacra lipsana, CHALCEDONENSIS vocitaretur, eumque sic vocitat idem *D. Petrus Seguinus* in eadem Historia Inuent. his verbis Gallæco idiomate: *Ista* (EVPHEMIA) *padecen neste Obispado de* Inscriptio à quo inuenta? Locus martyrij.

de Orenes, *na Cibdade de* CALCEDONIA, *arribas de* Letes, *nas Serras de* Gerrez, *po onde paisaua à via Militar de Antonino, da Braga para Astorga. E os natura es daquela terra oje chaman aquelas breñas* CALCES DA S. EVFEMIA, *po que ali foi martyrizada, Dez legoas de* Orenes. Quæ verba Latina facimus, sic: *Hac* (EVPHEMIA) *in hac* Auriensi *Diœcesi passa est, in vrbe* CHALCEDONENSI, *supra* Lætem, *in Montibus de* Gerrez, *pro quibus via Militaris Antonini transibat, à Braccara Asturicam. Hinc accolæ rupes illas hodie vocitant* CALCES de S. Eufemia, *quia ibi martyrio coronata fuit, decem leucas ab Auriensi vrbe distitas.* Hinc crediderim vetus sacrum Hymnum in *Breuiario Muzarabum* cani solitum, de Nostra EVPHEMIA *Hispanâ* locutum, non de alia, cuius festum *XVI. Kalend. Octobr.* celebrat Ecclesia, vt testatur *Baronius*; cùm potius de Nostris, quam de Exteris Diuis, *Hymni* in illo *Breuiario* concini consueuere. Ergo en ille:

Hymnus in Breuiario Toletano pro Nostra Martyre Scriptus.

IN FESTO S. EVPHEMIÆ VIRGINIS & Martyris,

HYMNVS.

EN festum prodiit Virginis inclytæ
Micans EVPHEMIÆ *Martyris optimæ,*
Omnes nunc populi psallite medullis
Reddentes vota gnauiter
Occurrens Dominus purget vt intima
Clemens adtribuat munera gratiæ,
Qui se nunc militum carmina promere
Sanctorum queat laudibus.
Hæc namque Domino Augusta deseruiens,
Semet dùm dedicat Principi cœlico,
Liuore Dœmonum pungitur illicò,
Ne Christum voce prædicet.
Felix Euphemia, *sed piâ permanens,*
Vt ad illam perfidus venit rugitu
Murmur, subito munere spiritus
Et mente clara redditur.
Pudica moribus, inclyta genere,
Enixa populis Chalcedonensibus,
Vt Christo militat, mente deliberat,
Vt Virgo quoque maneat.
Sed hostis noscitur ipse qui inuidus,
Furorem iudicis concitat inuidi,
Sanctam vt idolis thura libaminis
Offerre cogat impiè.
Virgo sed sociis iuncta piissimis,
Quos septem numero septies indidit,
Dicatos nisibus passioni Martyrum
Certamen læta suscipit

Flammas

Flammas ingreditur, cingitur ignibus,
Se Christo reddere vocibus intonat,
Cœlestem gratiam, vt flectat omnibus
Persoluens vota laudibus.
In læsa prodiens, carceri traditur,
Mirantur milites talia cominus
Vidisse, sed Præses ipse nec territus
Sæuus manet aliter.
Arenâ subito Læti demergere
Dicatam Domino Virginem imperat,
Insontem rabidus perducere cupiens,
Et Martyr vota soluere.
Sed Martyr Domini talia sustinens,
Iam suum spiritum suscipi cogitat,
Vt mixta cœlitus agmini Martyrum
Valerent vota consequi.
Vnde nunc auidi, Virgo, te gnauiter
Oramus populi lauacri filij,
Mittens, miseransque cœlica munera,
Piorum preces audiens.
Iam Christe miseris esto misericors
Et Sancta meritis solue piacula,
Nobis perpetua gaudia tribuens
Domine Deus omnibus.
Sit Trinitati gloria sedula,
Regnum perpetuum, atque potentia,
Virtute solita, qui regit omnia,
Sustentat pie condita.

In quo *Hymno* plura recensentur, quæ Nostræ S. EVPHEMIÆ conueniunt, nec in rebus Gestis alterius *Chalcedonensis* in Oriente reperiuntur. Ideo crederem vtriusque ACTA confusa existere, maximè cùm de Nostra pauca inueniantur separatim scripta.

OBOBRIGA, siue ABOBRIGA vrbs vetusta *Hispaniæ* in *Gallecia*, distans ab vrbe *Auriensi* per Decem leucas. Proculdubio à veritate discessit P.Biuar. *in Not. ad Dextr. in Chron. Ann.* 138. *numer.* 5. *fol.* 238. & in *Not. ad S. M. Max. in Chron. Ann.* 531. *n* 5. *fol.* 389. asserens *Obobrigam* ciuitatem, eandem esse, ac *Amphilochium*, quam *Hispani* Obobrigam, *Latini* Aquæ-Calidæ, *Sueui* Vvamseè, hoc est ORENSE dixere. Quia vt ex ipso *Dextro* apparet, AMPHILOCHIVM diuersam esse vrbem, ab OBOBRIGA, eo quòd SS. Sorores MARINAM & EVPHEMIAM alteram apud *Amphilochium*, alteram apud *Obobrigam* passas recenset, quæ si in eadem vrbe coronarentur, simul, non separatim (cùm eodem anno martyrium subiisse fateatur) vtramque coniungeret; nec illas, diuersis nominibus vrbem, quâ passas, consignaret. Iulian. in *Aduers. num.* 38. asserit, OBOBRIGAM esse quàm hodie MONCIO in *Gallecia* dicitur. Sed fortè Oppidum hoc hodie est, quod MONZON dicitur in Regno *Portugalliæ*, diœcesis *Braccarensis*,

Topographia.

Obobriga, diuersa ab Amphilochio.

renſis, prope *Minium* flumen ab Orientali parte ſupra *Valentiam Minij*, & *Tudenſem* vrbem.

C. S. VRSVS *Epiſcopus Pace-Auguſtanus, Confeſſor*] Eius memoriam recolit *S. M. Maximus* Noſter Cæſarauguſtanus Epiſcopus in *Chron. Ann.* 568. *n.* 11. hoc elogio: *Eodem tempore floret Sanctus* VRSVS, *domo Aruernus*, *Epiſcopus* Pacis-Auguſtæ *in* Hiſpania, *rarus fidei defenſor*. Quo loco, licet P. Biuat. *d. n.* 11 *in Comment fol.* 508., §. 31. plures huius nominis Diuos numeraſſet, proculdubio in verum VRSVM non incidit, ideo ſuis, Noſtrum addere, ex Andrea Sauſſayo in *Martyrolog. Gallican. in Supplement. h. d. fol.* 1151. properamus, ſimili elogio. *Trecis* S. VRSI *Epiſcopi, & Confeſſoris, cui B. Lupus ſucceſſit. Iſte igitur* VRSVS, *& Lupus Epiſcopi Trecenſes fere in id ipſum tempus, quo enumerat* S. Maximus Noſtrum VRSVM, incidere; ſed VRSVS hic *Leouigildi* ſæuitiâ è ſede deiectus, *Gallias* repedans, *Trecarum* Epiſcopus conſtituitur, quâ Sede per tempora fruens, honore Beati ſepelitur. Hoc, MS. Epigramma *Auli Hali*, recenſet, ſic:

Martyrologia. *Duplici Sede fruitur.*

PRO S. VRSO EPISCOPO AVGVSTANO in Hiſpania, & Trecenſi in Gallia, Carmen.

Pax-Auguſta *mihi fuit olim* Lyſida *ſedes:*
Sed nunc me ſedes iſta Trecenſis *habet.*
De Hiſpanâ *expulſus Regiſque furore*, Trecenſem
Obtinui, Chriſti nam pia verba ſequor.
Denique ſub leui ſepultus marmore, lucis
Perfruor æternæ pro fide muneribus.

Maximi verba probantur. Hinc deprehendes, quo titulo *S. M. Maximus* dixerit: *Rarus fidei defenſor.* Quia *Leouigildi* erroribus non aſſenſit, quin potius Sedem, ob fidei defenſionem, deſeruit, vt inquit *Halus*. De eo etiam meminit Philippus Ferrar. in *Catalog. General. SS. Die XXV. Iul, fol.* 303. qui in *Not.* Democharem, Molanum, & Maurolycum citat. Eius ACTA nullus ſcripſit, & ideo illa ſic componimus.

ACTA S. VRSI EPISCOPI Pace-Auguſtani in Hiſpania, & Trecenſis in Gallia, Confeſſoris.

Origo. *Epiſcopus.* *A ſede pellitur.* *Trecenſis Antiſtes.* *Moritur.*

VRSVS *origine* Aruernus *in* Gallia, *cùm per fidei rudimenta ad Presbyteratus gradum conſcenderet*, Hiſpanias *deuenit*, *& ad* Pacis-Auguſtanæ *Sedis apicem ſufficitur Antiſtes. Sed regnum Gothicum in* Hiſpania, *&* Gallia *Narbonenſi*, *obtinente* Leouigildo, *ſtrenuo milite Palatino*, B. VRSVS *fidem illibatam in ſua diœceſi conſeruare conſtituit. Aſt* Leouigildi *Regis, qui fœdâ Arij hæreſi tenebatur, ſæuitiâ compulſus, ſedem dimittere decreuit; pro vt & fecit, &* Gallias *reuerſus, & apud* Trecenſem *vrbem ſiſtens, breui ad illius Sedis faſtigium, meritis depoſcentibus, ſublimatus paſtorale munus obiuit, tanto virtutum acumine, vt poſtmodum plenus dierum, & bonorum operum in pace apud* Meldenſes *quieſceret*, VII. Kalend. Auguſti, *circa Annum Domini* DC. *& ibidem ſepultus eſt.*

Obiit in Territorio Meldenſi. Cætera quæ in ACTIS deſiderantur hucuſque periere; donec Deus qui Sanctorum ſuorum res geſtas memoriter retinet, illas alteri reuelare dignetur. Quòd S. VRSVS obierit in *Territorio Meldenſi*, teſtem offero *Philippum Ferrarium* vbi ſupra, hac ſerie: *In* Territorio Meldenſi, S. VRSI *Epiſcopi Trecenſis.*

Topographia. CIRCA Topographiam Vrbium PACIS-AVGVSTÆ in *Hiſpania*, & TRECARVM in *Gallia* plura diximus ſupra *Tom.* 1. 2. *&* 3. & de hac vltima *Tom.* 2. *Die VI. April. fol.* 519. vbi agentes de S. PRVDENTIO origine *Hiſpano*, & *Trecarum* Epiſcopo, aliqua ſubiicimus.

S. HYA-

S. HYACINTHVS Martyr Romanus.] Inter cætera sacta pignora Sanctorum Martyrum, quæ Vrbanus VIII. Pont. Max. concessit Fratribus SSS. Trinitatis Excalceatis, intuitu R. P. F. *Ioannis ab Annuntiatione* eius aliquando Confessarij, fuit Corpus S. HYACINTHI Martyris Romani, de quo altum silentium in Martyrologiis. Ast quia eius ne deperiret memoria hic Nostri apponere decreuimus anamnesim, eo quod, hac die Ecclesia Vniuersalis passionem alterius Martyris, simili nomine insigniti recolit. Ni fortè idem ipse sit, & Romam delatus, ibidem sepultus fuerit. Circa Translationem sacrorum pignorum Româ Madridium sæpius in hoc Martyrologio testimonia dedimus. D. *E Roma Hispaniam corpus delatum.*

SEXTO KAL.

Augusti.

DIES XXVII.

A. *Barcinone in Hispania Citeriori* SS. IVLIANÆ, *&* SEMPRONIÆ *Virginum, & Martyrum: Quarum qualibet à S. Cucuphate conuersa, eius paßionis testis extitit, & eius corpus lacerum sepeliuit. Hinc à satellitibus tenta, tandiù suppliciis affligatur aßiduè, donec vtriusque spiritus, ab earum corporibus dilapsus, requiem in Domino recepit æternam.*

B. CORDVBÆ *in Bætica Hispaniæ* SS. GEORGII *Monachi Tabaniensis,* AVRELII, *&* SABIGOTHONIS *eius vxoris, necnon* FELICIS, *&* LILIOSÆ *coniugum, qui in persecutione Sarracenica, pro Christi fide comprehensi, spretis Iudicis opibus, & dignitatum muneribus, Domini calicem ebibentes, victores cœlum succißis capitibus conscenderunt.*

C. VLYSSIPONE, *& alibi in Hispania Depositio sacrorum Pignorum* S. PANTALEONIS *Martyris Nicomediensis, quæ partim ad vrbem Portucallensem translata, partim Vlyßiponem, & alibi honorifice coluntur.*

D. *Apud* VICVM *in Cathalonia Hispaniæ in Monasterio Fratrum Excalceatorum SSS. Trinitatis, Depositio sacrarum exuuiarum* S. AVRELII *Martyris Romæ paßi, quæ honorificâ seruantur techâ, & debito venerantur cultu.*

NOTÆ.

A. *Martyrologia, & Scriptores.*

ANCTÆ IVLIANA, & SEMPRONIA *Virgines, & Martyres Barcinonenses.*] Has fuisse Discipulas S. CVCVPHATIS Martyris *Barcinonensis*, constans Gotholanorum traditio est, vt refert P. F. Antonius Vincentius Domenec in *Histor SS. Cathalon. b.d.fol.*68. Cui adhæret Ieronymus Pujad. *Histor. Cathalon. lib.*4. *c.*87. & Diago *Histor. Comit. Barcinonens. lib.* 2. *c.* 31. A quibus Philippus Ferratius in *Catalog. General. SS. Die XXI I. Iulij. fol.*299. hac clausulâ. *In Territorio Barcinonensi SS. Virginum, & Martyrum* IVLIANÆ, & SEMPRONIANÆ. Et hoc *die, fol.* 305. simili periodo.

Officium in Breuiario vetusto. In Antiquo MS. *Breuiario S. Cucuphat. del Valles* annotatur earum festiuitas, sed absque *Lectionibus*, cum hac Oratione:

DEVS, *qui nobis sanctam huius diei solemnitatem, pro commemoratione Beatarum Virginum, Martyrumque tuarum* IVLIANÆ, *&* SEMPRONIANÆ *gloriosâ passione fecisti, adesto familiæ tuæ precibus, & da, vt quarum festa celebramus hodie; meritis, & intercessionibus adiuuemur.* Per. Dom. Nostr.

Aliam *Collectam* ex Missali Antiqno refert *Domenec*, qui ex Tabnlis depictis historiam hatnm SS. Virginum, & Martyrum descripsit, in hunc modum.

ACTA SS. IVLIANÆ, ET Semproniana Virginum, & Martyrum Barcinonensium ex vetustis Tabulis depictis in Cænobio S. Cucuphatis del Valles, & Domenec.

Origo. IVLIANA, & SEMPRONIANA *Virgines ex* Barcinonensi *vrbe oriundæ, cùm primùm* S. Cucuphatis *fidem Catholicam prædicantis, verba* *Conuersio.* *veritatis audiuere, illius adhæsere doctrinis, & protinus ab eo sacro abluta lauacro, inter eius Discipulos adnumerata, constanti animo Sancti Martyris* *Officia pietatis.* *vestigia in vita, & in funere sunt secutæ. Hinc Beatissimum Magistrum in carcere visitabant, & necessaria conferebant. Hinc eius passionibus testes extiterunt intrepidæ, cuius vulnera medicantes, & sanguinem profusum abstergentes, vltimum agonis terminum expectarunt. Hinc Corpus Martyris noctu colligentes, & aromatibus condiderunt, & sepulturæ virili constantiâ mandarunt. Tunc satellites circumspectâ Virginum pietate, illas ad tribunal Præsidis deduxere: quas quia Christianas esse cognouit, post passionum angustias,* *Coronatur.* *capitali sententiâ damnauit, & illæ ad æterni thalamum sponsi feliciter abscissis ceruicibus cucurrere,* VI. Kalend. Augusti, *Anno Domini* CCCIII. *Quarum* Corpora *etiam à Christianis collecta, iuxta pignora* S. Cucuphatis *deposita, adhuc in eius Monasterio honorificè custodiuntur.*

Hæc sic in *Tabulis* depictis ACTA effigiata, à multis retrò seculis conspiciuntur; quorum ecphrasis, nullâ indiget illustratione, quia omnia in ea contenta communia sunt. De his SS. Virginibus, & Martyribus videndi *Domenec, Diago, & Pujades.*

B. SS. GEORGIVS *Monachus*, AVRELIVS, & SABIGOTHO, FELIX, & LILIOSA *Coniuges, Martyres Cordubenses.*] Omnes vno, eodemque die, & anno, Sarracenorum

Sarracenorum gladiis occubuere; & ideò omnes coniunxit in vnum S. Eulogius in Memor. SS.lib.2.c.10. A quo *Vsuardus* licet perperam *Die VI.Kalend. Septembr.* & Martyrologium Romanum h.d. simili elogio: Cordvbæ in *Hispania SS Martyrum* Georgii *Diaconi*, Felicis, Avrelii, Natalis, *&* Liliosæ, *in persecutione Arabicâ.* Conueniunt Martyrologia, Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lap.* Hispanum MS. *P. Higuer.* & Italum *Const. Felic.* à quibus *Galesinius*, & cæteri recentiores. Monastica necnon *Vuionis*, & *Hugonis Menard.* De eis Ambros. Moral. *Histor. Hispan. lib.14. c.13.* P. Ioannes Mariana *Histor. Hispan. lib.7. cap. 15.* F Ioannes Mariera *Histor. SS. Hispan. lib.4. c.53. & seqq.* P. Martinus à Roa *Histor. SS. Cordubens. h. d. fol.127.* Eorum Acta pro vt illa scripsit *S. Eulogius*, à quo Sur. *Tom.4.* & cæteri *Flor. SS.Scriptores*, sic se habent. *Martyrologia.* *Scriptores.*

ACTA SS. GEORGII, AVRELII, Sabigothonis, Felicis, *&* Liliosæ *Coniugum, Martyrum Cordubensium ex D. Eulogio Martyre*,

Fvit *prætereà quidam iuuenis nomine* Avrelivs, *natalibus, & rebus plurimis antecellens. Hic in infantia, matre Christianâ, & patre Gentili orbatus, tutelâ amitæ suæ fidelissimæ vsque in annos adolescentiæ fouebatur, docebaturque Christum veraciter credere Deum: nec præter Ecclesiam, salutis viam, & iter Regni cælestis alibi posse reperiri, imbuitur. Quod documentum Venerabilis puer apprime ebibit, ita vt licet Arabicâ erudiendus literaturâ traderetur cognatibus affinibus: insontibus tamen præfixam cælitus animis fidei sanctæ notitiam nulla vanitatis figmenta immutare quiuerunt: sed corde semper Christianissimum suum retinens, cùm ad solam derisionem meditationis periturarum insisteret literarum, eo ampliùs in amorem Christianæ fidei exardescebat, quo liquidiùs deliramenta peruersi dogmatis probans, subtilem dæmoniosi illius fallaciam aduertebat. Et cùm non posset publicè cultum fidei gerere, vbique tamen Dei Sacerdotibus se se commendans, pro se efficacius exorari poscebat.* *Aurelij origo.* *Educatio.* *Religio.*

Interea *prouehitur in annis iuuenilibus strenuus adolescens, & florentibus genis, virili facies exornatur decore. Hinc adhortatione affinium condignum suæ nobilitati conubium appetere cogitur. Hinc vnusquisque suorum, pro vt nouerat, illius vel illius optimam esse sobolem asserebat: ipse autèm interius aliter ruminans, Christo sui conubij negotium committebat, crebris interuenientibus precibus cæleste numen exorans, vt talibus præpollens votis, coniux sibi daretur, quæ secretum suum in melius proficere contenderet, faueretque mente, & corpore cultori latenti. Cuius fauore tandem adiutus, reperit honesto germine virginem constipatam, rebus inclytam, moribus comptam, specieque pulcherrimam. Quæ cùm præcipuo venustatis habitu extrinsecus decoraretur, præstantius tamen introrsus spiritali enitebat decore. Quia omnis gloria filiæ Regis ab intus, id est, in penetralibus mentis. Ibi enim sanctitate, in fimbriis aureis, varietate scilicet amicta virtutum, Christo Regi placitum exhibebat famulatum. Hæc namque puella parentibus paganis progenita adhuc cunabulis incubans, patre orbata est. Cuius genitrix alium virum ducens, qui fidem Christi occulte reticebat, coniugem impietatis errore extirpans, priuignam Christo assignare studuit, eamque ex sacramento Baptismatis* Sabigotho *appellans: licet publicè paganis admiscerentur, gestabant verò animo firmiori vtrique pietatis religionem. Hanc sibi puellam Venerabilis iuuenis iure coniugalitatis asciscens, completis sponsalium titulis, arrharumque pignore, alternanti in inuicem exhibitione contradita legitima, ad vltimum ministerio sacerdotum ex more sacrantur; sicque pari commercio, aliquo tempore, clanculè fidem Christi gerentes, non omnibus arcanum fidei suæ reuelabant, carnis infirmitate depressi, non diminutione vtique voti.* *Adolescentia.* *Matrimonium.* *Psalm. 44.* *Sabigothonis origo.* *Coniugium cum Aurelio.*

Felicis proximitas cum Aurelio.

Liliosa Felicis uxor.

2. Reg. 1.

FVIT *autem* B. AVRELIO *proximus genere Vir quidam nomine* FELIX, *sanctâ insuper eidem dilectione connexus, qui occasione Diaboli in fide vacillans, cùm postea lapsum prævaricationis suæ altius suspiraret, vltrà non potuit patulo congressu religionem Christi exercere. Qui & ipse filiam occultorum Christianorum, nomine* LILIOSAM *in coniugem ducens, Christum in abditis tectis excolebat. Quapropter inconuulsibiliter inuicem adhærentes, semper vnam habuere familiaritatem, eandem gesserunt dulcedinem, nec prosperis, nec aduersis casibus se disparantes, idem illis extitit affectus: tantaque illis pietatis necessitas in vtroque fratre perfectionem contulit charitatis, vt nec vitâ, nec morte diuiderentur, quos par religionis occasio glomerauerat; de quibus merito enarratum est: Sancti, amabiles, & decori, quomodo in vita dilexerunt se inuicem, ita & in morte non sunt diuisi.*

S. Ioannis Confessoris supplicium.

Matth. 6. 10.

Aurelius de Ioanne.

EXACTIS *igitur non plurimis annis, accidit, vt eo die, in forum proficisceretur* AVRELIVS *venerabilis, quo* Ioannes *ille (cuius in priori libro meminimus) odio nominis Christi, vsque ad necem verberibus cruentatus, retrorsum asello euectus, immensoque vinculorum pondere coarctatus, vt in parte stramentum reclinaretur iumenti, quâ eius crura pendebant, præcedentibus illusorum præconibus, totam circumeundo vrbem satellitum ministerio, ad spectaculum vulgi protractus est. Et cùm hinc inde voces exprobrantium resultarent dicentes, nullatenus sui sceleris dignam pœnam eundem adhuc persoluisse; quippe, quem tanta reuerentia vatem subsannatione impetere non verentem plectendum potiùs morte turpissimâ congruebat. Ex templò futurus belliger, amore compunctus martyrij, cælesti quodammodo flamine aspiratus, vt illud pro se fieri spectaculum crederet, causaque admonitionis sibi fuisse ostensum, ne scilicet formidare deberet eos qui corpora trucidant, cùm nihil anxietatis animabus possint inferre, sed illum potius pertimesceret, qui potest corpus, & animam perdere, & mittere in gehennam. Cuius fidei stabilitatem admirans:* Verè (*inquit*) super Angelicam petram tabernaculum credulitatis huius Viri fundatum est; quòd tanta vis tormentorum non impulit, nec labilium pœnarum aura concussit. Quòd si qui vexillum Christi reuelatis gerit aspectibus, tot feria cruciamenta zelo Redemtoris sustinuit; cùm vtique cladem illius supplicij præuaricando posset euadere: & melius carnis suæ iacturam, quam perniciem animæ iudicans, non se passus est sub vnius vocis articulo, à Christi religione abstrahere: quibus me Ego dignum conuiciis credam erudiendum, vel quo me arguendum supplicio debeo tradere, vt vigorem illius damnati, quem hodie intuitus sum, capiam, fruarque constantia?

Aurelius ad vxorē.

1. Corinth. 6.

HÆC *dùm crebrescentibus supernis iam vocationis suspiriis, ruminare animo cæpisset, regressus domum retulit piæ sodali cuncta, quæ viderat, lætoque spiritu addit:* Tu semper dulcissima coniux, cùm ego mihi viuerem, & Deo mortuus essem, sedulò me hortata, ad confessionem trahebas: instabas quotidie me seculi voluptatibus nitens auellere: tenebrosis mundi affectibus, felicitatem æterni Regni præferebas, labentia cuncta, & omne quod fine arctatur, suadebas relinquere: prædicabas Monachos, mundum renuntiantes laudabas, religiosarumque conuersationem oblectans, vitam sæpius suspirabas Sanctorum. Sed ego necdum supernæ gratiæ compunctione lustratus, omnino salutaribus non poteram adquiescere hortamentis, aut fortè correctionis meæ præfinitam à Deo Patre nondum insistens admonitionem, differebam operibus exequi, quod licèt tenuiter animo meditabar. Ecce iam nunc, charissima, tempus acceptabile venit, adsunt dies salutis, in quibus à retroactis, & exterioribus resilientes, in id quod in ante est, nos extendamus. Et primò omnium munditiæ, & continentiæ perfectius studentes, vacemus orationi, quo facilius ad reliqua sanctitatis industria properemus. Fiat nunc soror, quæ extitit coniux: in affectu germanitatis thorus nostræ coniunctionis pertranseat: pro-

ficiant

ficiant soboles animarum: subcrescat spiritualium generatio, & spretâ glutinatione membrorum cœnosâ, nouerit mens præstantius, demptâ carnis delectatione, perpetuæ incolumitatis producere germina. Vt quoquomodo condigni martyrij præmio habeamur talium meditatione laborum.

SVSCIPIT *lætantibus animis Venerabilis Mulier pium Viri consultum, gaudensque multipliciter in subitatione insperatæ salutis*: Hæc est (ait) immutatio dexteræ excelsi: hæc sunt iam nostræ vocationis auspicia: *Sabigotho ad maritũ.* hæc sunt, quæ semper optabam, æterni Regis commercia, vt carne morientes, viuamus spiritu, quo illi facilius vniamur, de quo scriptum est: Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. *Ioann. c. 4.* Quam obrem Domine mi, quia hoc tibi non humanitus reuelatum est, sed pater cœlestis te olim ad æternam præscriptum militiam, concitis vult iam gressibus properare; cunctis nos vinculis absoluamur, excutiamur à puluere, desiderio vitæ perennis surgamus. *Fit itaque vtrorumque communis in Dei seruitute assensus. Diuiduntur cubilibus, votis conciliantur. Perfulgent lectuli fulcra, vestium, colorumque varietate, quâ suam conuersationem vulgo celarent.* *Coniugum castitas.* *Illi autem in interioribus angulis tabernaculi super structum crudo latere thorum, hispidis tantummodo instructum ciliciis, dispares incubabant. Ieiunabant sæpe, sine intermissione orabant, & quoscunque nouerant psalmos, noctu meditabantur.* *Virtutum studia.* *Vincebant tenebrarum chaos, interiecto vigiliarum labore, omnemque dæmoniorum fraudem talibus euincebant studiis. Ministrabant egenis, curam pauperum omnino gerebant. Et quoniam adhuc tam dictus* Ioannes *carcere detinebatur, Nos quoque ex antro educti his vinculis detinebamur: vtraque etiam Virgo, scilicet* Maria *&* Flora, *tunc fœminarum latibulis, causâ fidei, incolebant: aderat frequens eorum erga compeditos discursus, ex eo videlicet tempore, quo* B. Isaac *Monachus, seu cæteri sancti, qui præditam veritatis præconio linguam, principibus, & iudicibus confessuri, quæ vera sunt, astiterant, & propter eandem veritatem occubuerant. Quorum constantiâ perdurabili, multiplici virtutum robore, horum auctæ sunt vires. Nam ille viros perlustrans, illa suis retentas claustris fœminas, requirebat.*

IBI *Ego eum agnoui, ibi amicitiam eius adeptus sum, ibique se à Nobis institui deprecatur, quid agi deberet, tàm de rebus, quàm de gemino pignore, quod Deo donante acceperat, Si liceret tales destitui, quas vtique post necem suam profano tradendas ritui altiùs condolebat: vel si illam diuitiarum copiam protinùs fisco agglomerandam, inordinatam relinquere congruebat.* *Aurelius ab. S. Eulogio docetur.* *Cui cùm omnia intuitu Regni cœlestis, & causâ retributionis æternæ, non solum relinquenda, verùm etiam fugienda fore censerem, potissimumque suarum animarum potiùs, quàm liberorum esse commodis consulendum, quibus vtique Christus, vindex, Pater, & tutor est, nihilque prorsus rerum temporalium præponi debere desiderio Redemptoris, seu fruendi Sanctorum consortio, docerem, confestim subiunxi: Si prouida facultas & facilitas suppetit, quâ hæc omnia magistrâ, intercedente discretione, ordinentur; vtile primò iudicamus sobolem tutiori loco transponi, vbi Christo liberius assignetur: rebus quoque iuxta mandatum Domini venditis, pauperibus erogari, quo expeditior vobis pateat deinceps post Christum ingressus.* *S. Eulogius ad Aurelium.* *Sic denique veritas sancta, sciscitanti se iuueni, quatenus vitam æternam possideret:* Si vis (*inquit*) perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, & habebis thesaurum in cœlis. *Math. c. 19.* *Sed etsi pars aliqua in stipendium relinquatur infantium, culpabile esse non poterit, quod multa Patrum insinuant documenta. Ideoque si ad hanc dispensationem potestis attingere, optima res, & perfectius opus est: quòd vos omnibus expeditis negotiis, securius ad militiam cœli ire compellet. Sin verò quarundam difficultatum repagulis oblatrantibus, hæc dispensatio reuellitur, & nulla interest libertas, quâ hæc indulgentissimè suppleantur, (præsertim cum magis ex aliquo perturba-* *Omnia pro Christo despicienda suadet.*

tiones emergere formidatis, quæ vestræ intentioni obsistent) non cunctandum est spernere patrimonium, quod multò melius, & latius in cœlo, quo vos nimium proficisci, reperitur. Non filiorum affectus societati Sanctorum est præponendus, cùm & illos potest Deus tu seculo enutrire, qui compactauit in utero, siquidem ei prouida de omnibus cura est. Non omnes paruuli parentum industriâ resouentur, nec cuncta proles nutricio educantur labore. Nascitur homo, orbatur in cunabulis solatio genitoris, non tamen Creatoris gubernaculo destituitur, qui est Pater orphanorum, & Iudex viduarum. O quàm multi paruuli, nutricum curâ delicatius educati, in deteriora deueniunt. Quàm plures pupilli ab horribili egestate, in magnarum affluentiam opum excrescunt, & fiunt multarum domini rerum, qui vix pauperrimo pane pronecti sunt! Et multi ex Christianis progeniti præpediente delquio, Ecclesiæ membro priuantur. Nonnulli verò filij paganorum praueniente gratiâ Domini ad redemptionem fidei salutaris recurrunt. Nec istis sacrilegium obest parentum; nec illis prodest religiositas genitorum. Cùm & hi à fide recedentes, à Deo alienantur; & illi credentes in Christum, per quem iusti viuunt, eripiuntur diabolo, perenniter Deo cohærentes. Cuius rei testis est Dominus, qui in Euangelio perpetuam Iudæorum arguens vanitatem, ait: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à futura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiâ, & ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. *Et iterum*: Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob, in Regno cœlorum: filij autem regni proiicientur in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium.

Deo cura est de omnibus.

Ad regnum cœlorum non genus, sed virtus quæritur.

Matth. c. 3.

Matth. c. 7.

INSTRVCTVS *igitur venerabilis iuuenis, quomodo processum martyrialis prælij meditaretur, vinctorum se precibus solatiandum implorans, animo latiori in pace discessit. Et cùm Nos sæpius idem, quando illa horribilium claustra carcerum habuere, non desisteret visitare: frequenter tamen prudentissima* SABIGOTHO *latibulum illud fœminarum, quo sacratissimæ Virgines* Flora, *&* Maria *detinebantur, noctu, quasi vna è compeditis incoluit, vt vel consoloretur certantes, vel se affectui commendaret certantium. Imò potius, vt pugnandi pro Christo Rege vsibus imbueretur, haberetque consuetudinem præliandi. Instabat precibus, obsecrationibus laborabat, vt memores sui existerent, adepto post triumphum sponsi consortio, quo saltim effuso cruore, cælum ingredi mererentur. Dant illico fiduciam hoc præstandi beneficium SS. Virgines, quæ suas nouerant in nullo repugnari post victoriam preces, nec poterant commilitonibus quidquam negare, quæ se non dubitabant audiri.*

Sabigothonis pietas.

DVM ergo *ancilla Domini* SABIGOTHO *proximè post martyrium Virginum intra domesticos parietes Christo seruitutem minus suspecta persolueret, fessoque exercitatione vigiliarum corpori consulens, paululum quieuisset, ferunt vtramque Virginem*, Mariam *scilicet*, & Floram, *niueis amictas cicladibus, diuersarum ligustrium manibus gestantes manipulos, cum choro Sanctorum phialas palmis gerentium (quibus, vt puto, orationes eorum, qui ad prælium venerant informari, in conspectum Domini ferrent) omnes cælestium luminariorum claritate fulgentes, eidem per somnium astitisse. Quas, cùm illa, vt arbitrabatur, sedilibus se reclinari, humillimâ supplicatione optaret, territa maiestate cælicolum, vix tenui adlocutione aggreditur, dicens:* Quam fiduciam olim præmissæ obsecrationis vobis in carcere, ô Sacratissimæ Virgines, me habere iubetis? Et si votorum meorum commodis potitura sum, gratissimis deflorate responsis, ne frustrà currentes, in vacuum decidamus: ne vires nostri conatus vano consumantur labore, dùm aliud intentio quærat, aliud merita expetant. Quia cùm Deus plus meritis, quam precibus faueat, nouit tamen idem abdicare congeminationem precaminum, quam non iuuat dignitas meritorum.

Flora, & Maria Sabigothoni apparent.

Sabigotho ad Virgines.

Idcirco

Idcirco Dominae meae, Sponsae Christi, si hactenus fustinendi praemium sponsionis vestrae spes vobis fida subsistit, enarrare iubete: quo promptius ad superna tendamus, quo validius in certamine roboremur. *Tunc eam SS. Virgines caelestium diffusione gratiarum affatibus praeditis demulcentes:* Commoda (*inquiunt*) vestri laboris in aethereis reposita, tempore necessario vobis metienda, seruata sunt. Nec lateat praescriptorum merces ad praelium, quod cogit athletas inuictissimos ire ad regnum. Martyrium denique vobis à constitutione mundi diuinitus praefixum, & praedestinatum est. Quod vos post paululum impleturas, congruit felicioribus solito sanctitatis studiis insistere. Quapropter libamina Sacerdotum laboribus vestris adsciscite: suffragia implorate Sanctorum, vbique vos precibus seruientium Christo committite: votiuo venerando Dei sanctuaria discursu incolite, & omnium Religiosorum inquirite obsecrationes. Quia, quamlibet praescripta vobis, quandoque futura sint praemia, per hanc tamen industriam, veluti quibusdam gradibus innitentes, tantae bonitatis arcem vos verum est posse contingere: nostrumque sermonem huiuscemodi certum esse iudicio constantes, instanti vobis certamine, adhaesurum contuberniis vestris *Caenobitam* nostrum mittemus, qui vobiscum palma potiturus martyrij caelitùs ordinatus est.

Martyres ad Sabigothonem.

Georgiū Monachū dicit.

Post *hanc visionem oculis intuentis obductam, vehementius tantae rei miraculo* B. Sabigotho *ad perficienda bella Domini concitatur. Quae mox hilarior è somno exurgens, auget opera sanctitatis, fragilem ad pugnam erexit sexum, supernoque munere vires ad certandum corroborat. Hinc iam fiduciata, spe firmiori Virum informans, omnino terrenis exui edocet, quoniam à principio mundi caelestibus dedicati militiis, continuò post victoriam caelicolis admiscerentur. Hinc magis, magisque fruendi Redemptore, & collegis sanctis ignito desiderio conflagrati, Natorum postponentes affectum, spernunt quidquid mundialis peritura species continet. Omnia distrahunt, venditant vniuersa, quo liberiores in assequendo Christum existerent. Ex quo pretio quidquam infantulis relinquentes, totum aliud stipendiis applicant egenorum. Virorum, ac mulierum visitant Monasteria, praecipuè tamen* Tabaniense *caenobium, de quo saepius memorauimus, quia summis monastica regulis disciplinae, cunctum honesta fama rumoribus illustrabat Occiduum. Inde athleta fortissimi hauriunt documentum: inde instituta percipiunt: ibi se poculo vitae perennis ingurgitant. Ibi sanctissima* Sabigotho *frequenter cum ancillis Dei moratur: discit ibi totius sancti timoris industriam. Ibi geminum pignus sub beatarum tutelâ constituunt. O stupenda mundi renuntiatio, & admirabilis ardor diuinus, quo filiorum affectus respuitur! quo opum affluentia repugnatur: quo proximorum dulcedo refellitur: quo mors pro vita eligitur: quo labentia cuncta contemnuntur: quo, intuitu aeternae felicitatis, vincla, cades, cruces, verbera, & tormenta pro summis habentur deliciis. Vna siquidem filiarum octennio, lustro altera ducebatur. E quibus Ego post necem parentum minorem reperiens, vix tenerrimo ore facundiam exprimens, me infantissimè adhortatur, vt genitorum gesta scriberem, proderem actus, & elucubrarem trophaea. Et cùm propter hoc, quid ab ea beneficij praestolarer, exquirerem (mira dicturus sum, tantillam aetatem, talia quiuisse in promptu aduertere: nisi fortè credendum sit, quod ab illo imbuebatur interius, qui ex ore infantium, & lactentium perficit laudem suam)* Impetrabo (*inquit*) Pater tibi à Domino Paradisum.

Sabigothonis exercitia.

Praeclarè se praeparant ad martyrium.

Tabanensis Caenobij elogium.

Aurelij filiae infantes.

Diuinum Infantulae ad Eulogium responsum.

Verum *quia competenti occasione, gratiâ differendi paruitatem Infantulae, paululum ab ordine directo recessimus, quo rem scilicet, post Nouenum martyrij eorum Mensem, patratam subiungeremus: nunc aerumnosae, & sub mundanis adhuc molestiis laboranti inseruimus historiae. Non nos obtrude fraterna infamare debet reprehensio, vnde culpabiles argui non veremur à Domino. Nec obstat vltimo, an priori, mediove loco veritas disseratur, quandoquidem*

quidem veritatis assertor nullatenus benedictione priuatur. Idcirco è vestigio repedantes, ad reliqua Beatorum studiosius gesta referenda curramus. Cùm ergo intenti cælestibus, omni tempore, vigiliis, & orationibus, eleemosinis, & ieiuniis incumberent (frequenter tamen superno sydere in cubiculo suo, quo ista meditabantur, respersi sunt; adeò vt illapsum iubar æthereum, omnem præsentis speciem luminaris interpollans, horridum esse chaos, sui comparatione, autumari compelleret) diuinis sæpe reuelationibus eriguntur; fruuntur colloquiis Angelorum; lætitia cælicolis mente, & spiritu adunati, non sine graui molestia corporale onus ferebant. Quodam namque die, cum atrium serenissimi Præceptoris Nostri, Aluari, *toto in Scripturarum scientiâ Occiduo laudati, gratiâ collocutionis mutuæ, nostraque alternanti propositione mentem erudiendi in Scripturarum problematibus petiuissem: reperi coram eo militem Christi* AVRELIVM, *consultum agonizandi quærentem, & quatenus arriperet martyriale auspicium implorantem. Quem idem Doctor egregius, & temporis nostri fons sapientiæ profluus, Patrum exemplis instituens, iubet primò constantiæ vires perpendere: secretum suum aduertere: considerare arcanum: & vtrum imminentia magis nosset ferre, quàm declinare supplicia, vltimò excepturus delicatis ceruicibus gladium. Et si magis merita Martyrum adipisci, quàm vocari Martyr contenderet. Et si magis terris ignotus, florentibus cælo meritis, catalogo electorum se se affectaret describi, quàm supernis diminuto præmio, famosum temporalis martyrij anhelaret nomen habere. Tunc ille, se vsque ad mortem dimicaturum spondens, nullâ prorsus vi tormentorum, intentionem suam superandam esse fatetur.* Mihi, mihi *(inquit)* maximum vitæ solatium Christus est, & mori lucrum. Cui terrena conuersatio teterrimæ noctis caligo est, & memoria transitus mundialis, perpetuæ lucis odorem aspirat. *Fit commune deinceps gaudium causa nostri aduentus: de alterno admodum intuitu lætamur. Credimus interesse concilio nostro verbum Patris Altissimi, qui vbicunque nomini suo dicato collegio se illabi testatus est, dicens:* Vbicunque fuerint duo, vel tres in nomine meo congregati, ibi sum in medio eorum. *Et cùm plura suo agoni competentia referremus, idemque gratissimis animis nostrum acciperet documentum, satis, vt reor, collatione nostrâ innatus, continuò bella Domini initurus, ad propria regreditur.*

Aluarum adit Aurelius.

Aurelius ad Aluarum.

Matth. c. 18.

Sabigotho martyrium lamentis quærebat.

BEATA *verò* SABIGOTHO *nonnullis ante passionem diebus, dùm sola domo resideret, Christumque ob perfectionem martyrij sui, quibus posset quæstibus obsecraretur; subito adstare sibi miræ pulchritudinis virginem cernit, angelico vegetatam decore, primum, vt putabatur, adolescentiæ florem, gerentem. Cui cùm illa diceret:* Tu quæ es filia? & si è vicino accedis, causas tui aduentus edíscere. *Protinus spectabilis virgo:* Soboles *(inquit)* amici vestri *Mentesis* sum, quam tu mundialibus ærumnis, scis olim exemptam, quamque eadem horâ, quâ supremis vexabatur angustiis, priusquam propius visitares, reperisti exanimem. Et cùm te euim, seculo penè eliminata, non nouissem, ipso tamen obitus mei momento, quis esses, Domino reuelante, cognoui: & nunc eo nuntiante, & mittente, præuia nuntiatrix palmæ tuæ accessi. Instat namque iam vobis tempus exequendæ victoriæ: adsunt dies publicè profitendi fidem Catholicam, hostemque repellendi teterrimum. Quibus sedatis litibus, cœlorum penetralia vos coronandos adsument, perpetuâ deinceps pace fundatos. *Igitur scrutans cor suum Venerabilis Fœmina, secumque meditans colloquium adsistentis, confestim, reuolutâ memoriâ, rem gestam agnoscit, & priusquam grates euangelizanti sibi puella referret, labitur à conspectu eius illa virginalis species ætheris nuntia; & præco sui martyrij. Fit læta tali præconio: animatur cælesti oraculo, & tantò spe firmiori ad prælium excitatur, quantò se se patratæ actionis veritate cernit informari. Verum vt magis, magisque scopo prædestinationis suæ intenderent, essentque non dubij de mercede repositâ, siuè vt SS. Virginum impleretur edictum,*

Mentesis filia Sabigothoni apparet.

Georgius Monachus adhæret Martyribus.

edictum, octonis ante suam captionem diebus, dudum promissus ille Confessor contuberniis eorum adsciscitur, & inconuulsibiliter his quodammodo alligatus felici martyrio, omnes sub vno momento pariter coronantur. Idcirco congruum iudicauimus, eiusdem Monachi rationem, quia optio intercessit, exponere, & quod vehementi admiratione ætatem nostram eius causâ concussit, succiduis quoque generationibus opere dignum relegenda mandari: vt in eo Catholicorum religiositas incremento fidei augeatur, in quo sui Redemptoris oraculum speciali quodammodo cernit esse veritate impletum. Prædixerat quippè Magister Noster, & Dominus, quod multi ab Oriente, & Occidente venientes, recumberent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum. Quod testimonium reuelatis contuemur effectibus, in ipso Monacho, atque Leuita GEORGIO omnino perfectum.

Matth. c. 7.

HVIC viri Bethlehemiticum ortum, & incolatum æthereum peregrina littora contulerunt. Hic, inquam, Vir vltra maria procreatus ab adolescentia, seruitute Dei oblectatur. Viginti & Septem annos apud Monasterium S. Sabbæ, quod ab Ierosolyma in parte Australi Octo Milliaribus distat, cum Quingentis (vt ipse nobis ore suo professus est) qui in eodem cœnobio morabantur fratribus, adunatus, sub regulari magisterio deguit. Quem venerabilis Abbas Dauid, eius asceterij tunc procurator, ob stipendium Monachorum Africam mittens, is nullo modo tot interiacentia terrarum, mariumque distulit subire discrimina, quibus vtique incunctanter commodum summa virtutis obedientia nouerat promereri. Sed cùm ibidem vapulare asperius Dei Ecclesiam incursatione tyrannorum reperisset, Hispaniam quoque eorum, quibus missus fuerat, consultu aggreditur. Erat enim, vt ipsi de eo certissime approbauimus, summa humilitatis, magnaque abstinentia Vir. In omni eloquio suo, dicto, atque responso timor Domini resonabat: ociùs semper de pura cordis fonte charitatem exhauriens, fauum dilectionis promebat. Prædicabat cælestis desiderij requirendam esse compunctionem: mortificare cum vitiis, & concupiscentiis membra iubebat, vt in aduentum Domini recidiuo virtutum animata vigore gloriosiora cum ipso apparerent. Ita sobriâ præditus sanctitate, iustus videri, vel dici nimium recusabat, iucundus admodum, hilaris, modestus, & abstinens, sic vtebatur mundo, tanquam non vteretur. Et cùm fortè fraternâ impetrante charitate, cibum sumere cogeretur, epulabatur parcius: bibebat sobriè, vt magis abstinentem iudicares, quàm vescentem. Merum aquâ tandiù temperabat, vsque dum color inficeretur, & sapor abesset. Insipidus namque ille gustus (ita referebat) nec bibere nimium, nec temulari conuiuam patitur. Crebrius ad exorandum currebat: vigilabat attentius: sæpius corde diuinum carmen meditabatur, dicebatque: Benedicam Domino in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Et cùm variis linguis peritus existeret, Græcâ scilicet, Latinâ, atque Aeabicâ, nec qualemcunque saltem, propter has, gloriam affectauit. A Die, quâ Monasterium petiit, & cohortibus Monachorum adscitus est, vsque ad coronam martyrij sui (vt ipse quibusdam secretius retulit) nec lotus aquâ, nec balneis vsus est. Quandiu nobiscum conuersatus est, nulli omnino ordinem suum reuelauit, nisi cùm iam carcere detineretur.

Georgius quis & vbi Monachus.

Africana Ecclesia hoc tempore afflictissima.

S. Monachi virtutes.

Psalm. 33.

COMMENTATVS est fratribus, ac propinquis suis, cunctisque patriæ suæ ciuibus, martyrij sui breuiarium: quod mihi, causâ expoliendi, transmisit; ne incultior sermo fidem rei gestæ, quibus mittebatur, adimeret. Ibi in principio dictionis suæ Monachum se, atque Leuitam fore, testatus est. Verum quid opus est sermonem in longum protrahere? Quasi non summam reuerentiam vitæ hominis Dei martyrialis cruor adhibeat, præsertim cùm quantus, & qualis extiterit, effusus propter iustitiam Dei, ipse eius martyrialis cruor insinuet, & quod peregrinus mundo, peregrinam non renuens sepulturam, omnem penitus genitalis soli, affiniumque affectionem repulerit. Aut quæ potius laus Militem Christi extollet, quam pro Domino mortem, pro vita animam, pro Crucifixo cruorem dedisse? Vt ipse esset redhibitio famuli, quod extitit

Georgius de se ipso scripsit.

De eo S. Eulogius.

victoria Crucifixi. Quomodo autem B. Minister cœtui Sanctorum agglomeratus fuerit, melius ore ipsius S. GEORGII *credimus posse innotescere, quo vel nostra dictionis series, interposito Martyris eloquio, quasi desuper benedictionis sale condiatur: vel præstantius commercium sua connexionis cum cæteris sanctis, eodem narrante addiscatur. Nam & ipsis diebus, quibus vnà cum sanctis habuit conuersationem, sua ac prædictorum Martyrum gesta, breui satis stylo exponens, vltimò nobis comprobanda direxit. Ex cuius dictis ea huic operi inserenda curauimus, qua ad insinuandam eorum coniunctionem satis esse præuidimus. Cætera verò qua post defectum sermonum serui Dei sequuntur, Nos obtentu, quo cœpimus indagauimus. Inquit autem hoc modo:*

Georgij Monachi Epistola.

IN NOMINE Patris, & Filij, & Spiritus-sancti. Vniuersæ Catholicæ Ecclesiæ à me indigno peccatore GEORGIO Monacho, necnon & Diacono fratre, & collegâ seruorum Dei, filiorum *S. Sabba* Quingentorum Virorum, perfectam in Domino IESV CHRISTO salutem. Cognoscite ô fratres charissimi introitum meum in Hispaniam nihil aliud fuisse, nisi grat à stipendij vestri requirendi, qui sub arctissima regula, & regimine S. Patris *Dauid* Ierosolymis degitis. A qoibus Africam missus, deinceps in *Hispanias* commigraui. Sed hanc ipsam Insulam, nimis afflictam reperiens, cœpi cogitationibus variis æstuare, vt aut proprium solum reuiserem, aut regna Christianorum, id est, *Franciam* peterem. Et cum proximos, & charissimos super hac re consulerem, nonnulli peragrare iubebant, plerique ad Cœnobium meum reuertere cogebant. Hinc velut dubius, diuerso præditus tractatu, cui me primò cogitationi submitterem, nesciebam. Pergens autem de *Corduba* ad *Tabanense* Cœnobium, quo fratrum, & sororum benedictio iter meum comitaretur, dixit mihi Abbas *Martinus*, & soror eius Domina *Elisabeth*: Veni frater, & accipe benedictionem ancillæ Dei Sabigothonis Quæ mox vt me intuita est: *Promissus* (inquit) *nostri certaminis comes, & collega, hic Monachus erit.* Ego verò agnitâ causâ eius, & ratione compertâ, illicò pedibus eius aduolutus, pro me Dominum exorare rogaui, vt forsitan S. Spiritus respectu illustratus, ad ea quæ illa præstolabatur, peruenire meruissem. Et illa: *Vnde hoc nobis* (inquit) *pater, vt tu cum peccatoribus pergas?* Cúmque eadem nocte ibidem mansissem, apparuit mihi in visione noctis ipsa venerabilis mulier SABIGOTHO, & nescio quod genus odoramenti pretiosissimi ligni accommodans, referebat. *Ditior ex hoc mibi thesaurus est.* Mane autem facto, descendimus ambo ad ciuitatem ad virum suum AVRELIVM, prostrauique me pedibus eius, petens ab eo, vt oraret pro me, quòd illis in martyrio socius essem. Qui statim præbens assensum, exarsit in me ignis cœlestis per orationes eorum, & factus sum vnus ex illis, & ex tunc non sum ab eis separatus, sed omnes pariter in domo S. AVRELII congregati, reddimus Domino cum iucunditate vota laudationis. Ibi apud illos reperi S. FELICEM cum coniuge sanctissima LILIOSA, qui & ipsi iam omnia sua vendiderant, & locis sanctis, seu pauperibus erogauerant, parati omne genus tormentorum, propter Filium Dei, & dilectionem eius suscipere. Eadem horâ exiui ab eis, & causas, quibus præpediebar, in omni festinatione composui. Et sic demum valdè iam roboratus, ad eos reuerti. Qui læti, & exultantes de reditu nostro, gratias Deo referunt, dicentes: *Scimus frater charissime, quia Dominus te misit ad nos.* Post hæc omnes in communi cœpimus cogitare, quomodo ad desideratam deueniremus coronam, & ita, Domino dispensante, visum est nobis, vt pergerent sorores nostræ reuelatis vultibus ad Ecclesiam, si fortè nos alligandi daretur occasio, & ita factum est. Nam reuertentibus de Ecclesia mulieribus, quidam præpositus obuius adstans, cùm causam religionis agnosceret in fœminis, illico viros interrogat, *quid sibi vellet, ille recursus fœminarum ad sanctuaria*

Monasterium Tabanense.

Sabigotho apparet Georgio.

Felix & Liliosa omnia sua pauperibus erogant.

Sabigotho, & Liliosa ad Ecclesiam accedunt.

sanctuaria Christianorum? Qui responderunt: *Fidelium mos est, Ecclesias visitare, & atria Venerabilium Martyrum pio deuotionis affectu requirere. Vnde quia Christiani sumus, ideo Nos ipsius fidei gestare vexillum profitemur.* Statimque Iudici delator accedens, omnem rationem nostram, coram eo, dolosis linguis proponit. Post hæc vadit Dominus AVRELIVS filias visitare, quibus, pacis osculo, vale dicens, cœlesti virtute armatus ad prælium festinauit. *Sed hic iam S.* GEORGIVS *stylum compescens, nos quæ restant, vt occepimus, prosequamur.*

IPSO *postea die quo se* B. AVRELIVS *nouerat comprehendi, priusquam Aurora crepusculum respiraret, domo, Nos gratiâ valedicendi, reuisens, precatur pro se Dominum exorare, suique agonis fautorem per nos fraternam fieri charitatem expostulat. Ibi Nos illi commendauimus. Ibi patrocinium suum pro Nobis & pro omni Ecclesia fieri, osculatis manibus eius, impetrauimus. Post hæc, datis inuicem osculis, separamur in pace. Igitur cum prolatam aduersus Dei sanctos Iudex quæstionem intenderet, sciretque authorem huius rei esse* AVRELIVM, *grauiter ex hoc interiùs vulneratus, præcepit eos quàm properè suis conspectibus exhiberi. Tunc milites rapido cursu domum* B AVRELII *occupantes, quâ omnes sancti collecti manebant, præ foribus clamare cœperunt:* Exite miseri, exite omnes morituri, quibus vita præsens tædium est, mors pro gloria computatur. En Iudex vocat, instat decretum vltionis effundere: conterere vult recedentes à cultu, rebellia paratus colla præscindere: pergite vos modò iam debitum mortis exoluere, & commissæ præuaricationis pendentem sententiam. *Ex hinc Viri cum mulieribus suis, quasi ad epulas inuitati procedunt, vadunt ouantes, læti prosiliunt; putares eos iam apud Iudicem sua inuenturos donaria, qui nihil aliud habere poterant, quàm tormenta. Et cùm se* S. GEORGIVS *à militibus cerneret non teneri, illicò sanctâ fretus audaciâ, in exprobrationem lictorum conuersus:* Quare (*Inquit*) priuilegium hoc fidelibus irrogatis, & vanum colere violenter cogitis numen, quos sancta fides proprios hactenus vendicauit? Vt quid alieni à Deo vero perditioni vestræ agglomerare nitimini prædestinatos ad vitam? An non poteritis vos infernalia claustra adire, nisi nos comites habeatis? Nunquid fine nobis æterna vos cruciamina non adurent? Vos abite, vos illuc pergite perituri, quò simul cum duce vestro inferorum deliciis perfruamini. Nam quid nobis cum tartaro, quem Christus Deus Noster penetrauit, absorpsit, expoliauit, & vicit: vt non iam auderet fideles addicere, qui pridem consueuerat priuilegio suo Sanctos diripere. *Vix sermonem compleuerat, & iam furens dextra satellitum in iniuriam* Monachi *laborabat. Quem diuersis laceratum stimulis, solo allidentes, calcibus etiam, pugnisque acerrimè tundunt. Cui cùm* S. SABIGOTHO, *iam emortuum putans,* surge frater, eamus *clamaret: ille, quasi nihil mali esset perpessus, respondit:* Hæc omnia, soror, meritorum commodis prosunt, augentque coronam. *Et ita seminecem à terra leuantes, pari cum sanctis ducatu, Iudici adstare fecerunt. Quibus oblatis, cum primùm ab eis blando affatu requireret, cuius rei causâ, à cultu suo recederent? Viuere recusarent? Niterenturque perdere temporalium commodum, multiplici deliciarum flore vernans. Quos vtique postmodum in futuro, non solum muliebris oblectatio admirabilis, verum etiam dignitatum, & ferculorum copia demulcendos expectaret: protinus quasi vno ore:* Nulla (*inquiunt*) ô arbiter temporis, affluentia lucris comparatur æternis, quorum gratiâ, hanc vitam despicientes per fidem IESV-CHRISTI, quâ omnis sanctitatis operator iustificatur, eius denique in futurum benedictionis requie, quæ Sanctis promissa est, nos potituros confidimus. Omnem verò cultum, qui à Christi diuinitate dissentit, nec profitetur Sanctæ Trinitatis essentiam, refutat baptismum, infamat Christicolas, sacerdotio derogat, omnino reprobum iudicamus, pro nihilo rerum labentia iudi-

Aurelius antepassionem S. Eulogium inuisit.

Aurelius cum cæteris comprehenditur.

Georgius lictores prouocat, vt eum capiant.

Georgius capitur, & miserè pulsatur.

Constantia Martyrum.

iudicantes, quæ non diu ſubſiſtunt, quæ autem diligentibus ſe Chriſtum promiſit, cùm ſint ineffabilia, ſemper autem indefeſsâ iugitate perdurant, & nec oculis contemplantur, nec aure captantur, nec corde perpenduntur. *Verùm, vt credo, quiddam etiam aliud religioſius diffuſo ore, ſanctis ante iudicem aſſerentibus, ſectamque impiorum fortiter expugnantibus, in furore maximo concitatur Iudex, rapido tractu eos carceri applicandos inſinuans, importabilium vinculorum onere aggrauari decreuit.*

Sancti carcerantur.

CONTINVO *exultantibus animis BB Martyres ergaſtulum adeuntes, gaudent hoſpitio paſsionis, paruipendunt ſupplicium, perſtrepunt hymnos, inſonant laudes, pſalmos perſoluunt; inſiſtunt orationi, quâ fauente Domino victoriam adipiſci praualeant. Viſitantur ab Angelis; miraculis illuſtrantur; diſsiliunt vincula; & non audent reſtringere, quos Chriſtus abſoluerat. Ibi etiam. quam cælis ſortem haberent, reuelante Deo, agnoſcunt. Hinc de palma ſecuri manentes, & Chriſtum, cui fideliter ſeruierunt, cernere feſtinius anhelantes, dilatant vſque in quintum diem, mortem ſuam, ſerumque putant, ſe diutius elongari ab illa ſuauitate regni cælorum, quam crebris iam corporeis vſibus fermè intuebantur. At cùm iam in forum proſternendi educerentur, Venerabilis* SABIGOTHO *armare virum ſanctis alloquiis cœpit, confortat, inſtruit, & confirmat. Introducuntur palatio, conſulibus aſsiſtunt, adhibentur opes, exhibentur faſces, quibus, ſi crederent, fruerentur. Sed his oppidò in profeſsione ſua demorantibus, lictoribus perimendos inſtituunt Conſules; ſoſpitem abire* S. GEORGIVM *decernentes; pro eo quod idem ipſi Optimates, & priores palatij nihil conuitiorum proferentem eum, aduerſus vatem ſuum audiſſent Ille verò Miniſter egregius, protinus, vt ſe comperit derelinqui, nec ſub vno cum ſociis ictu mucronis perimendum inſtitui:* Cur (*ait*) ô Principes, de profeſſione mea, quam coram vobis non protuli, dubitatis? Aut putatis me de diſcipulo Sathanæ quidquam proſperum cogitare? Ego enim, vt verius agnoſcatis illum Angelum, qui eidem præceptori veſtro, transfigurando ſe in ſpiritum lucis, apparuit; dæmonem credo fuiſſe, & hunc cunctis abiectiorem hominibus adiudico, vt potè Diaboli credulum, Anti-Chriſti miniſtrum, & vitiorum omnium labyrinthum: qui non ſolùm ſe voragini barathri immiſerit, verùm & nos ſequipedas ſua per inania inſtituta æternis dedicarit incendiis. *Tunc in inſaniam proceres incitati praualidam, unâ ſimul cum cæteris ſententiâ necandum præcipiunt. Ac ſic primo* B. FELICEM, *deinde* S. GEORGIVM *trucidantes, poſt Venerabilem* LILIOSAM, *vltimò egregios agoniſtas* AVRELIVM, *&* SABIGOTHONEM *interimunt,* VI. Kalendas Auguſtas, *Era* DCCC. XC. *Anno Chriſti* DCCC. LII. *Quorum* Corpora *Noſtri Chriſtiani furantes diuerſis locis recondunt.* GEORGIVS *namque cum* S. AVRELIO Pilemelarienſi *Cœnobio ſeruantur.* B. FELIX *ſancti Chriſtophori, qua vltra flumen eſt, aulam tuetur.* S. SABIGOTHO *Sanctorum* TRIVM *cineribus adunata eſt. Requieſcit apud* Geneſium *Martyrem Venerabilis* LILIOSA. *Capita verò* GEORGII, *&* SABIGOTHONIS *incolunt .... Hi ſunt qui propter teſtimonium Dei, & fidem* IESV-CHRISTI *vſque ad mortem certantes, nihil amori eius prapoſuerunt, non filios, non parentes, non affines, non proximos, non amicos, non res, non vicos, non poſſeſsiones, non prædia: ſed omnia poſt tergum abiicientes, mortificatis eum vitiis, & concupiſcentiis corporibus, ad æternam immortalitatem perducti ſunt. Regnante D. N. Ieſu-Chriſto in ſecula ſeculorum, Amen.*

Eorum ſecuritas ad martyriũ.

Georgius denuò ſe offert martyrio.

Coronantur.

Sepeliuntur.

Hactenus *SS. Quinque Martyrum Cordubenſium* ACTA, quæ ſcripſit latiori calamo *S. Eulogius*, qui eorum agonibus interfuit, & eos ad Chriſti confeſſionem inuitauit, nec non ad coronam victoriæ martyrio ſolidauit. Quod in ecphraſi illuſtratione dignum percipitur, iam olim *Ambroſius Moralius* ſcholiis eruditiſſimis circumcinxit, ita vt alterius manum non expoſtuler.

Corpus S. Felicis apud Carrionem.

HIC addere compellimur, qualiter circa *Annum Domini* M. LXX. *Corpus* S. FELICIS fuerit tranſlatum *Cordubâ Carrionem* in Regno Veteris Caſtellæ per

Ferdinandum

Ferdinandum Gomezium ipsius Oppidi Comitem, & in Cœnobio Benedictinorum à *Tarasia* eius Matre constructo, titulo *S. Ioannis Baptistæ*, collocauit, vnà cum sanctis pignoribus *S. Zoili* Martyris *Cordubensis*, quæ Comes à Rege Cordubensi Sarraceno obtinuit, ita P. Martinus à Roa in Histor. *SS. Cordubens. fol.* 135. *col.* 2.

CORPORA verò SS. AVRELII, & GEORGII Monachi, nec non *Caput* S. SABIGOTHONIS (quam perperam NATALIAM vocitant Exteri Scriptores) translata fuisse *Parisios* ad Cœnobium *S. Germani* fatetur idem *P. Roa* auctoritate *Molani*, & *Galesinij*, & *Cæsaris Baronij* in Notar. *ad Mart. Roman. Die XX. Octobr. lit. G.* Et licet *R. P. Roa* nullibi in Nostris, siue alienis Historiis hanc *Translationem* se legisse fateatur, tamen si *Aymoinum* de *Gest. Francor. lib.* 5. *c.* 20. *fol.* 308. legeret, tempus, & causam huius *Translationis* perciperet. Eius verba sunt. *d. cap.* 20. *§. fin.* sequentia: *Anno* DCCC. LVIII. *defuncto* Ebroino *Antistite, atque Abbate, successit* Hilduinus II. *in Abbatiæ regimine. Cuius temporibus SS. Martyrum* GEORGII *Monachi, & AVRELII Corpora, cum* Capite S. NATALIÆ *vxoris eius, à duobus Monachis Ecclesiæ* S. Germani *delata* Cordubâ, *in præfato Cœnobio S. Pontificis sunt condita.* Huius etiam *Translationis* meminit Andreas Saussay. in *Martyrolog. Gallican. Tom.* 2. *d. Die XX. Octobr. fol.* 762. his verbis: *Lutetiæ Parisiorum in Pratensi* S. Germani *Cœnobio susceptio* Corporum SS. GEORGII *Monachi, & AVRELII, nec non Capitis* S. NATALIÆ, Cordubæ *in* Hispania, *sub Sarracenicâ persecutione, pro fide Christi necatorum. Quorum certamina, & triumphum nobili encomio celebrauit* S. Eulogius *Presbyter* Cordubensis, *qui eorum agonem conspexit: qui & ipse sub* Mahomad *Arabum Rege, pro Christi gloriâ, martyrium nobile, cùm designatus esset Archiepiscopus* Toletanus, *consummauit.* Vigesimâ Septembris: *cùm* Vigesima Septima Iulij *prælibati Athletæ trophæum ex pugna extremâ retulissent.* Hinc colliges à quibus *Molanus*, & *Galesinius* hanc *Ttranslationis* ecphrasim, quam *Roa* ignorauit, desumpsere.

SS. Aurelio, & Georgio Corpora. & Caput S. Sabigothonis apud Parisios.

S. PANTALEONIS *Martyris Nicomediensis pignorum Translatio.*] Celebrem fuisse huius S. Martyris passionem, & memoriam apud Orientales, ex eo liquet, quòd *Emanuel Imperator* eius festum colere præceperit; & *Iustinianus* eius templum *Constantinopoli* vetustate collapsum in ampliorem restituerit formam aliudque in ipsius honorem apud *Palæstinos* excitarit, vt testes sunt Procopius de *Ædific. Iustinian. lib.* 1. *& lib.* 5. à quo Baronius in *Notat ad hunc Diem lit. A.* & in *Annal. Eccles. Tom.* 3. *Ann* 311. *n.* 57. De eo Beda, Vsuardus, & Ado, à quibus Martyrologium Romanum *Baronij*; Castellanum *P. Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* & Menologium *Græcorum* cum cæteris tecentioribus. Eius ACTA ex antiquissimis monumentis edidit *Metaphrastes*, quæ Latinè à se reddita descripsit Lipomanus *Tom.* 6. Laurent. Surius *Tom.* 4. Mombritius *Tom.* 2. Petrus de Natal. *in Catalog SS. lib.* 6. *c.* 146. Nicephor. *lib.* 7. *c.* 14. & alij *Florum SS. Scriptores*, inter quos R. P. Petrus de Ribadeneyra *Tom.* 1. *de Act. SS. fol.* 329. De eo ex Nostris Vasseus in *Chron tit. de Vrbibus Episcopalibus, verb.* Vlyssippo. *fol.* 649. P. Anton. Vasconcellus in *Description. Portugall. fol.* 560. *num.* 31. F. Ioannes Marieta *in Topograph. Hispan. verb.* Burgos. *fol.* 11. Eduardus Nunius in *Descript. Portugall. c.* 73. *fol.* 114, *col.* 2. Don Rodericus de Acuña *Histor. Portu-Callensis sedis.* 2. *p. c.* 12. ACTA breuiora à *R. P. Ribadeneyra*, cum versione *P. Iacobi Canisij* petita dabimus.

C.

Celebris eius memoria, & passio.

Martyrologia.

Scriptores.

ACTA S. PANTALEONIS MARTYRIS Nicomediensis, ex R. P. Petro de Ribadeneyra S. I.

PANTALEON *illustris Christi Martyr, oriundus* Nicomediâ, *Prouinciâ Bythiniâ, Asiæ maioris, patrem habuit Eustorgium, diuitem, nobilemque, sed idololatram; matrem verò* Eubulam *Christianam, quæ moriens* PANTALEONEM *paruulum adhuc pupillum reliquit. Simul maturus disciplinæ visus, Rhetorica, & Philosophiæ studiis à patre fuit admotus; in his, quod ingenio*

Studia.

ingenio præſtaret, ſuos coæuos omnes longo poſt ſe reliquit interuallo Erat honeſtis moribus, modeſtus, in ſermone prudens, totus comis, omnibus gratus, & amatus. Vt porro cloram ſibi nominis famam compararet, totus Medicinæ ſtudio vacare decreuit.

Inſtituitur.

Ergo cùm Nicomediæ *celebris eſſet Medicus* Euphroſinus, *hunc eius artis ſibi Magiſtrum delegit. Cæterum hac eadem tempeſtate, metu perſecutionis latebat* Hermolaus, *quidam venerabilis, & grandæuus Sacerdos, Vir integerrimus moribus, qui amicitiam cum* PANTALEONE *iniit, eique paulatim demonſtrauit, Auctorem, Dominumque vitæ eſſe* IESVM CHRISTVM. *Cuius in Nomine morbus omnis curaretur, multò facilius, quàm vel Æſculapij, vel Galeni, vel Hippocratis arte. Hac* PANTALEON *non in aures tantùm, ſed in intimum cor admiſit.*

In fide docetur ab Hermolao.

Itaque aliquando eorum, quæ ab Hermolao *audiuerat recordatus, vidit fortè puerulum mortuum, iuxtaque funus viperam, quæ ſe quodammodo homicidij ream fatebatur. Nec mora, diuino ſpiritu inſtinctus, hæc ſecum ruminauit:* Experiar Ego nunc, ſit ne verum, quod mihi ſenex dictitat.

Mortuum ſuſcitat.

Acceſsit ad funus, dixitque: Surge rediuiuus in Nomine IESV CHRISTI: tuque venenata beſtia malum patere, quod intuliſti. *Dixerat, cùm puerulus à mortuis rediuiuus exurrexit, & vipera extincta concidit.* PANTALEON, *vt hocce miraculum vidit, ad* Hermolaum *abiit, expoſitaque geſta rei ſerie, baptiſmum petiit.* Hermolaus *baptizatum, totoſque Septem dies apud ſe detentum, Chriſtianæ fidei, quam ſuſceperat, rudimentis erudit.*

Baptizatur.

HAVD *multò poſt acceſsit ad* PANTALEONIS *ædes cæcus, qui re ſuâ ferè omni in Medicos abſumptâ, ſexcentis collyriis vſus, & immanes dolores paſſus, adeò nihil profecerat, vt etiam exiguum id oculorum lumen, quod prius habuerat, penitus amiſerit. Huius oculis* PANTALEON *manus impoſuit, cúmque* IESV CHRISTI *Nomen inuocaſſet, ſupplexque oraſſet, vt hunc illuminaret cæcum, cæcus è veſtigiò corporis, & animi lumen recepit, Chriſtóque nomen dedit.*

Cæco lumen reddit.

Cuius imitatus exemplum PANTALEONIS *pater, qui miraculo præſens adfuit, etiam ipſe in Chriſtum credidit, & haud multò poſt, iam baptizatus feliciter expirauit.*

Pater Martyris conuertitur.

Hinc PANTALEONIS *inclareſcere nomen cœpit, & quòd ancipites quoque morbos feliciter curaret, inclytus, cæleſtiſque Medicus vocitari. Quamobrem (vt eſt inuidia ſumus gloriæ) reliquis Medicis exoſus apparuit. Porrò cùm negare non poſſent, multos eius operâ prodigioſe ſanatos (id enim publicè conſtabat) eius nomen ad Imperatorem Maximianum, tunc Nicomediæ degentem, deferre decreuerunt.*

Ab aliis Medicis accuſatur.

Hanc quidem telam, quo concinnius pertexerent, anſam Chriſtianorum quidam dedere, quos iuſſu Maximiani cruciatos, PANTALEON *priſtinæ reſtituerat ſanitati. Imperator auditis accuſatoribus, iuſsit adduci cæcum, quem* PANTALEON *ſanaſſe dicebatur; adductumque, quòd recuperatum oculorum lumen, Chriſto Deo, non Diis, ſe ſe debere fateretur, iuſsit obtruncari.*

Cæcus martyrio coronatur.

Huius ſacrum Corpus PANTALEON *à lictoribus emptum, iuxta ſuummet parentem ſepeliuit.*

CÆTERVM *cùm ſe vitâ periclitari didiciſſet, facultatum ſuorum partem, in mancipia, & mediaſtinos ſuos libertate donatos, partem in agros, quos ipſe curabat, & egenos (quo paratior eſſet certamini, & martyrio expeditior) erogauit.*

Liberalitas in egenos.

Prudenter omnino; quia paucis poſt diebus à Maximiano vocatus, & in familiare colloquium admiſſus, liberè confeſſus eſt, ſe eſſe Chriſtianum, illumque venerari ſolum Deum verum, qui cælum, terramque creauit; contra, Deos abominari marmoreos, ligneoſque. Denique conuenit inter eos, vt coram Imperatore, quiſpiam æger afferretur, à Medicis depoſitus, atque vt hic à Deorum ſacrificulis prece ſanaretur: ſe quoque viciſsim Chriſti nomen imploraturum; ita vt cuius prece ſanitatem reciperet ægrotus, illius Deus coleretur. Allatus eſt Paralyticus, multos annos æger, cui ſuas adhibuere preces idolorum ſacerdotes, ſed nequidquam perfectum eſt. Quare PANTALEON *paralyticum manu apprehenſum ſic affatus eſt.* Exurge ſanus in Nomine IESV CHRISTI, filij Dei viui. *Dixerat, cùm paralyticus*

Sanat paralyticum coram Imperatore.

ticus, omni paralysi positâ, sanus, Deoque gratias agens, exurrexit. Hoc miraculo multi circunstantium secundum animam persanati, Christo nomina dedere. Erubuit Imperator, populusque attonitus hæsit, sed enim Flamines, impiique sacrificuli magis obstinati, cùm suâ vererentur excidere auctoritatẽ, & lucro; significarant Imperatori PANTALEONEM *Magicis incantationibus, eiusmodi mira patrare, minari, nisi Magus* PANTALEON *neci dederetur, abolendum penitus idolorum cultum, ruiturum quoque Imperium, quod sine Religione non posset vllo modo conseruari. Quapropter Imperator, minis eum prius aggressus, vt nihil se promouisse sensit, eum iussit in amplissimo foro, vestibus nudatum, paloque alligatum, ferreis vngulis lancinari, carnes eius dilaniari, facibusque accensis vstulari. Hos inter cruciatus Martyr oculis in cælum sublatis opem poposcit à Domino, qui solus ei poterat opitulari, sicut & reipsa fuit opitulatus. Apparuit enim Martyri aspectabili specie, habituque Sancti Senis illius* Hermolai, *qui sacri baptismatis eum fonte tinxerat, & Christianæ fidei mysteriis imbuerat, aitque se semper ei præsidio futurum, & in cruciatibus opem laturum, quam protinus præstitit. Funes enim quibus erat astrictus, sponte, subitoque soluit: Facesque quibus vstulabatur, extinctæ sunt: Lictores autem prorsus enerues, & imbecilles remansere.*

Cruciatur vngulis ferreis.

A Christo liberatur.

HINC *Imperatoris iussu in lebetem liquidati plumbi plenum coniectus est. Fudit suas Martyr ad Christum preces, qui mox in lebete præsens affuit, eodem schemate, quo prius apparuerat, & plumbum suâ vi spoliatum repentẽ congelauit. Obstupuere miraculum circunstantes, sed Imperator obstinatior iussit enim Martyrem immani saxo alligatum in Mari præcipitari. Sed qui Martyrem suum flammis eripuerat, nunquid eundem non poterat ab aquis vindicare? Innocauit Christi Nomen, qui tertiò suo Martyri apparuit, & velut alterum Petrum, manu prehensum, incolumen in litus eduxit. Imperator eâ de re certior factus, vehementer indignatus, posterâ luce iussit, eum bestiis obiici. Ductus in Theatrum* PANTALEON, *iamque Leonibus, & Tigribus in pabulum obiiciendus, vidit adstare sibi Christum, noto iamdudum schemate, & habitu, ad quem Martyr blandâ voce, vultuque conuersus:* Domine (*inquit*) quid mali formidem, si tu mecum fueris? *Cui Dominus dixit:* Nihil. *Nec mora prorupere suis caueis præcipiti impetu, feræ, quæ simul vt Martyrem adspexere, placidorum instar agnorum, eius pedibus aduolutæ, maximam admirationem populo mouere, qui partim miserationis affectu ducebatur, quòd nobilissimum eorum se Iuuenem, cui ciuitas omnis tot recuperatæ salutis beneficia debebat, nunc indolentem, culpaque omnis purum, tanto vitæ periculo expositum, intuerentur; partim stupebat tot ab eo miracula patrari. Itaque quamplurimi ad Christum conuersi, magnâ voce subclamarunt, dicentes:* Magnus est Deus Christianorum. *Incredibiliter exarsit Imperator, qui feris hisce quamuis efferis ferior, in easdem desæuire non dubitauit. Neque enim eis parcere voluit, eo quòd Martyri pepercissent. Itaque omnes trucidatas, inque fossam coniectas, humo contegi imperitauit.*

Item secundò.

Item Tertiò.

Bestiis obiectus, sed intactus.

SED *nec hic Tyranni meta rigoris; artificiosam repentè rotam Chalybeis mucronibus armatam fabricatus, eidem Martyrem illigatum, de prærupto Montis vertice, iussit præcipitari; quo scilicet partim rota mucronibus, partim Montis prærupti saxis conscisus, contritusque crudeliter expiraret. Sed ab hoc quoque tormento Deus seruum suum liberauit, rotaque illæsum prorsus, indemnemque absoluit. Quæ quidem cùm de summo Montis cacumine volueretur multos paganos, ruinâ præcipiti inuolutos, miserabiliter interfecit. Maximianus, vt technas suas omnes irritas esse, neque Martyrem tormentis vinci posse sensit; scire voluit, ecquis huius vitæ, fideique, quam profitebatur, ei Magister fuisset, quo scilicet in hunc suam rabiem converteret.* PANTALEON *quamuis aduerteret, cur Tyrannus ista percontaretur, tamen cùm sciret* Hermolaum *Magistrum suum, mirâ pro Christo moriendi cupiditatẽ flagrare, dixit Magistrum fidei suæ fuisse* Hermolaum. *Hic igitur ad Imperatorem deductus, non ignarus sui agonis, eo quòd ei Christus præcedenti*

De Rota artificiosa illæsus euasit.

Hermolaus capitur.

noctẽ

nocte apparuisset, à quo se cæli gloriam sequenti die, potiturum, didicerat. Imperator vt eum nonnulla percontatus est, ille sublatis in cælum aculis fortiter, constanterque respondit, subitòque terra succussa tremuit, & idola quæ in templo stabant erecta, mox in terram prolapsa, & contrita iacuere. Exarsit Maximianus, qui cùm Hermolaum, *variè tentatum, ad idololatriam promouere nequisset, iussit eum cum* Hermippo, *&* Hermocrate *fratribus obtruncari, quo cæli culmina conscendere.*

Coronatur cum fratribus.

Ad gladium Pantaleon damnatur.

Post *hæc vt à* Pantaleone *vindictam sumeret, suamque, eius cruciatibus, rabiem satiaret (dolebat enim vinci se à Iuuene tam constanter, cunctisque tormentis superiore) iussit eum crudeliter cæsum, & in aprico obtruncatum comburi. Miris exilire gaudiis Martyr, cum duceretur, visus, quòd iam sibi portas cæli videret aperiri. Sic* Pantaleon *olea alligatus, lictorque stricto ferro ferinit, sed nec ille læsus, ast ferrum, mollis instar ceræ liquatum est. Erubuere lictores, pedibusque Martyris aduoluti veniam poposcere, rati mortalibus eum maiorem esse, qui tàm mirâ vi, cruciatus omnes superaret. Factus pro lictoribus Martyr Deo supplex; audiit exauditas esse suas preces, ac deinceps non iam* Pantaleonem, *sed* Pantaleemonem *nominandum, quòd eius meritis quam plurimi diuinam misericordiam essent consecuturi. Denique cùm animos trepidantibus Lictoribus addidisset, ab iisdem obtruncatus, vice sanguinis lacte manauit, & olea cui fuerat alligatus, visa fuit subito fructibus onusta. Quæ cùm Tyrannus intellexisset, arborem radicitùs extirpatam cum Corpore Martyris, quemadmodum prius imperarat, iussit exuri: sed imperium nemo fuit exequi ausus. Quapropter oblata Christianis commoditas Martyris exuuias sublegendi, atque in prædio cuiusdam* Adamantij *easdem humandi Nec desunt miracula, quæ Deus est operatus ad gloriam sui Martyris declarandam. Qui decessit* V I. Kalend. Sextilis *Anno Domini N. Iesu-Christi* CCC. I I. *Pòst tractu temporis, magnam partem eius sacrorum pignorum* Hispaniam *transtulit Nostrorum innata deuotio, & apud* Burebam *Oppidum diæcesis* Burgensis, *magno incolarum solamine reposuit. Alteram ipsarum exuuiarum partem quidam homines Romani in Naui deportantes valida tempestatis impulsu naufragi* Portu Callensi *saluentes, ibidem Domino disponente, dimisere, & intra Maioris Cathedralis Basilicæ Aram condidere, prout hodie conlocatam, & honorificè cultam, non sine miraculorum frequentiâ conspicimus Præstante Domino N. Iesu Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit in secula. Amen.*

Decollatus vice sanguinis lacte manauit.

Lipsana Hispaniam translata.

Apud Portuenses pars Corporis.

Nullam Acta hæc illustrationem admittunt, nisi in *Translatione* sacrorum pignorum, & *Collocatione* apud vrbem *Portuensem* in Lusitania, & Oppidum *Bureba* in Castella Diœcesis *Burgensis*. De Prima Authores habeo, Ioannem Vassæum in *Chron. d fol.* 649. vbi agens de *Vlysippona* vrbe in Portugallia prosequitur: *In hac persecutione* (Diocletiani, & Maximiani) *passus est* B. Pantaleon, *cuius* Corpus *posterius à Romanis fugientibus persecutionem barbarorum, deuectum est in* Portugalliam, *atque in Ciuitate* Portu-Callensi, *multis etiam nunc miraculis claret.* P. Antonium Vasconzelos in *Descript. Portugall. fal.* 560. *n.*31. hac serie: *Amorem in* Portuenses *ostendit cæleste Numen; cùm è* Nicomedia Bithyniæ *vrbe Martyris* Pantaleonis *ad illos* Corpus *transtulit: Quod Ioannes Lusitaniæ Rex in scrinio ex argento conflato occludi, testamento iussit.* Conueniunt Martyrologium Lusitanum *P. Lupi*, Eduardus *Nunnius*, & D. Rodericus *de Acuña* vbi supra.

Apud Burgenses altera pars.

De Secunda Testis est P. F. Ioannes Marieta in *Topograph. SS. Hispan. verb.* Burgos. *fol.* 11. *col.* 4. hac clausula Hispanica: *Tan bien en la* Bureba *esta el* Cuerpo *de S.* Pantaleon *Martyr, cuya fiesta se celebra à* XXVI I. de Iulio. *De donde ò como este Santa aya venido alli, totalmente ignoro.* Quæ Latinè sonat: *Etiam apud* Burebam *iacet* Corpus *Martyris* S. Pantaleonis, *cuius festiuitas* V I. Kalend. Augusti *recolitur. Qualiter, quando, vel vnde venerit illic, penitus ignoro.* Hinc colliges sacrum Corpus huius Martyris nequaquam integrum vtrobique condi potuisse, & ideò dicendum est, apud *Burgenses* partem, & apud *Portuenses* partem alteram

Apud Coloniam Germaniæ caput.

alteram adseruatam esse: maximè quia vt habet *Martyrologium Germanicum* P. Canis. *Die XVIII. Ianuar.* CAPVT Sancti huius Martyris PANTALEONIS apud *Coloniam* vrbem *Germaniæ*, quod eò Constantinopoli delatum est, ab *Equite Henrico van Vlmen*, Anno Christi M. CC. VIII. custoditi. Nam licèt Sigebertus Gemblacensis in *Chron. Ann* 802. Reliquias Martyrum *Scillitanorum*, & inter eas aliquot S. PANTALEONIS translatas *Lugdunum Galliæ* recenseat; cui adhæret Ado Viennensis in *Chron. Ann.* 806. Has esse alterius huius nominis Martyris, socij Martyrum Scillitanorum coniectat Heribertus Rosuueydus in *Not. ad Martyrolog. Adon. Die XXVIII. Iul. fol.* 219. his verbis: *Fortaßis iste* PANTALEON *vnus fuit è socijs* Sperati, *aliorum* Scillitanorum *Martyrum*; *& si inter eos* PANTALEONIS *nomen in Martyrologijs non exprimatur: & eius hic non meminit* Ado, *fors eum sub* Sperati *socijs comprehendens. Nam &* Agobardus *quoque* Lugdunensis *Episcopus carmine de harum Reliquiarum aduentu*, PANTALEONIS *nomen exprimit.* Hinc deprehenditur, quòd CAPVT apud *Lugdunum Galliæ* repositum, PANTALEONIS Nicomediensis Martyris neutiquam est *Caput*, sed vnius ex Martyribus *Scillitanis*.

Apud Lugdunum Galliæ caput alterius Pantaleonis.

Encomia, & carmina pro S. Mart.

His sic breuiter concinnatis, ob honorem tanti Martyris, cuius auspiciis, cùm hæc scriberem, à febre liberatus sum, aliqua diuersorum elogia contexere curaui, vt deinceps Diuo gratus agnoscar. Adsit Encomium P. Ioannis Baptistæ Masculi in *suis Encom Calit. Die XXVII. Iul. Encom.* 240. *fol.* 330. vbi de Nostro S. Martyre agens, & eius in *Medicina* arte præstantiam recolens, asserit:

Minus sibi habere visa est Natura præsidij,
Cum tuam in morbis præstabilem sensit opem.
More eorum, qui se dedebant victi,
Tibi illa, quam protulit, salubrem porrexit herbam;
Vnus in vniuersam febrium inuasisti cohortem.
Dissoluta in primis solidasti membra,
Scilicet qui totus in ea versabaris cura,
Vt in pugna pro Religione inita,
Firmus esses, & constans:
Nisi quod nutu commouisti terram,
Vt simulacra Deorum ruerent.
Curasti homines, vulnerasti Deos.
Sed nimirum soliti erant Dij
Inferre ipsi sibi inuicem vulnera.
Qui mitigasti morbos, mites interfecisti feras;
Sed maius hoc, quòd ferinum animum Lictor exuit;
Flexus est, quia & ferrum vidit mirè, dùm stringitur, flecti;
Imo instar ceræ penè liquescere.
Atqui tunc maximè tu obduratus es in ferrum;
Impetrasti à Lictore alterius aciem gladij,
Qui nesciret tibi parcere prodigo sanguinis;
Quamquam lac pro cruore fluxit è vulnere.
Quantus te incesserat moriendi ardor?
Quo cùm penitùs incanduisses,
Etiam cruor efferuescens in spumam, lacteus canduit.

Sed & Ioannes Carolus Morellus in *Sacr. Tumul. Epigramm.* 75. *fol.* 37. sequens *Octasticon* pro Nostro S. Martyris, & Medici Tumulo panxit:

Non vnum vulnus, non febrim curat & vnam
Pro Christo Medices nostra perita manus,
O mihi semper opus felix, dulcesque labores,
Sic quoque pro Christo censeò dulce mori.
Vulnera grata mihi, felicia tamquè supremo
Vt possint Medico iungere continuò.
Qui, Medici, Medicum tumulastis, discite vobis
Et prodesse, docet talia PANTALEON.

Quidam etiam Versificator *Lusitanus*, apud Emanuel. Campos *de Reliq. Vlysipponens. fol.* 382. hoc de Martyre Nostro, ad *Maximianum* Imperatorem alloquens, *Decasticon*. Scripsit:

PANTALEONI *vngues, inhiantiaque ora ferarum*
Obiice, moliris Maximiane nihil.
Feruentes, dira arma, rotas, plumbumque minare
Fusile, moliris Maximiane nihil.
Assurge in vulnus, cera tibi mollior ensis
Fiet, moliris Maximiane nihil.
Ille datas vitæ, atque necis molitur habenas:
Cùm volet ille cadet, si volet ille cades.
In tua fata vltra si intentes ire, Leonis
Ira lacessiti PANTALEONIS *erit.*

Hæc sunt quæ de S. PANTALEONE potuimus subiicere, quibus Nostra hæc anamnesis ditaretur, cætera aliis illustranda relinquimus.

D. S. AVRELIVS Martyr Romanus.] Eius memoriam hoc die recolimus, quia in nullo ex Martyrologiorum Scriptoribus eius Nomen, nec Dies agonis inuenitur, & cum hodie Ecclesia *S. Aurelij Cordubensis* meminerit, ideò Antiquorum vestigia sequens, huius S. Martyris Romani anamnesim reponere hoc loco curauimus. Cuius sacra lipsana Româ VICVM Cathaloniæ munificentiâ Vrbani VIII. Pont. Max. in Fratres Excalceatos SSS. Trinitatis Hispaniæ translata sunt, vt ex testimonio superius sæpè repetito apparet.

QVINTO

QVINTO KAL.
Augusti.
DIES XXVIII.

A. *Apud* Flauiam Lambrim *in Gallæcia Hispaniæ* SS. PAVLI, *&* HELLADII *Martyrum, qui ibidem propter fidei constantiam per dura supplicia, martyrium subierunt illustre.*

B. LVCO *Asturum in Hispania* S. VRSI *Abbatis, qui apud Nostrates coaceruatis insignium virtutum cumulis, & mirificis operationum manipulis, Gallias adiuit, &* S. LEOBATII *comes effectus, multis extructis, & erectis Monasteriis, terminum vitæ Confessor inclytus adimpleuit.*

NOTÆ.

ANCTI PAVLVS & HELLADIVS *Martyres Flauilambrienses.*] Hos diuersos esse ab illis, quos Græci in Menologio *Die XVII. Maij,* Beda, Vsuardus, à quibus Martyrologium Romanum *Baronij* apud *Noniodunum* passos affirmant, ex eo conuincitur, quòd illi in *Gallia* cum pluribus sociis, tẽpore *Diocletiani*, circa Annũ Domini CCC.III. martyrio coronati sint; Nostri verò apud *Flauiam-Lambrim* in Gallæcia *Hispania* imperante *Decio*, Anno Domini CC. LII. agonem expleuerint. Item quia vnus ex *Noniodunensibus* HERADIVS, non HELLADIVS vocitaretur: & illorum dies festus *XVII. May*, Nostrorum XXVIII. *Iuly.* Audi Iulianum Nostrum Archipresbyterum Toletanum in *Chron. Ann.* 252. *num.* 76. *fol.* 24. omnia hæc demonstrantem: *Memoria celebratur in* Hispania SS. PAVLI, & HELLADII *Martyrum sub* Decio *Imperatore* XXVIII. Iulij Die, *qui passi sunt in* Gallæcia, *ad* Flauiam Lambrim, *nunc* PAMBRE, *multis tormentis excruciati.* Conueniunt P. Higuera in *MS. Martyrolog. Hispan. h.d.* D. Martinus Carrillo, & eius pedisequus Camargo in *Annal. Eccles. Hispan. Ann.* 252. R. P. F. Philippus de la Gandara *Histor. Gallæc. Tom.* 1. 4 *p.c.*7. Eorum ACTA licet nullus scripserit, illa extendere curauimus, duce *Epigrammate* vetusto MS. quod dabimus postea, quo aliqua de agone Martyrum breuiter referuntur.

A. Diuersi à Noniodunensibus. Galliæ.

Scriptores.

ACTA SS. PAVLI ET HELLADII Martyrum Pambrensium, ex Iuliano, & aliis.

Origo. PAVLVS & HELLADIVS *Ciues vrbis* Gallæciæ, *quam olim* Flauiam-Lambrim *dixere, sub Catholicorum ferulâ nutriti, Christo nomina* *Fides.* *dederant; cuius sanctissimis auspiciis ad fidei confessionem retinendam, & defensandam digni habiti sunt, nec non & pro ipso contumelias pati. Nam cùm* Decius *Catholicæ Religionis immanissimus, dum vixit imperiali fascia redi-* *Persecutio.* *mitus, hostis, aduersus Dei Ecclesiam, tr. ssimam persecutionis fauillam accenderet, & hac ad Occidentales* Hispaniæ *fines, & occultos* Gallæciæ *terminos transcenderet, ac* Flauiam-Lambrim *vrbem ipsius Prouinciæ, pene-* *Capiuntur.* *traret, constito quòd inibi* PAVLVS, & HELLADIVS *Christiani morabantur insignes, subitò eorum corpora satellites ergastulo tradidere, & eorum bona extemplò fiscus accepit. Quos cùm Iudex ante conspectum suum trahere præcepisset, licet pluries ad Deorum cultum reducere cogitasset, cognitâ* *Cruciantur.* *SS. Martyrum in fidei confessione constantiâ, illos ad rotam alligare iussit, vt confractis membrorum compaginibus, corpora membratim discerperentur. Annuit satellitum officiosa crudelitas Iudicis imperio, & alligato rotæ Martyre vtroque, illa celeriter vertebatur, ita vt corpora conscinderentur acerbè, & ossa cernerentur contrita. Quo cruciamenti genere expleto, Martyres di-* *Sanantur.* *lacerati iterum in carcerem trusi sequenti die maiora de Iudicis spectabant tormenta furore. Sed Domino pro quo dimicabant annuente, nocte illa illæsi reperti sunt, ita vt iterum ad tribunal vocati, quos vt vidit Iudex ab vlcerum immanitate sanatos, in maiorem furorem actus, illico decapitari præcepit. Qui cùm ad locum agonis ducerentur gratias agebant Altissimo; & sic* *Coronantur.* *succissis capitibus animas Domino tradidere,* V. Kalend. Augusti, *Anno Domini* CC. LII.

Horum ACTORVM ecphrasis partim ex relatis *Iuliani* Archipresbyteri Toletani verbis desumpta est, partim ex *Epigrammate M S.* quod in vetusto Codice *Auli Hali* mei inuenitur, cuius talis est series:

PAVLVS, & HELLADIVS Pambrenses *Martyres isto*
Teguntur saxo, quos ligat vna fides.
Hos Decius *summis percussit barbarus Almos*
Tormentis, donec spiritus astra petunt.
Corpora sub rotis discerpta vbicumque libenter
Pro Christo Diuus tradit vterque sua.
Denique mucroni, subiectis iugulis, ambo
Onusti palmis, occubuere Deo.

Octastico hocce ad amussim probata remanet relatio ACTORVM, quâ totæ cruciamenta descripsimus, & passionem SS. Martyrum, qui ceruices pro Domino tradidere. Nunc ad Topographiam *Flauiæ Lambricæ* vrbis deuenire compellimur.

Topographia. ELAVIA-LAMBRIS, seu LAMBRICA. Vrbs fuit vetustissima *Hispaniæ* in *Gallæciæ* finibus, intra Populos *Tamaricos* non procul à *Compostella.* De ea Appianus Alexandrin. *de Bell. Hispan. fol. mihi* 957. Pompon. Mela in *Geograph. lib.* 3. *c.* 1. Illam suo tempore vocatam PAMBRE asserit *Iulianus*; Sed D. Maurus Castella *Histor. Compostellan. lib.* 2. *c.* 5. *fol.* 136. dubitat an hæc sit IRIA-FLAVIA, quam hodie dicimus ELPADRON, licet pro certo habeat, esse secundum *topographiæ* situm Oppidum in *Gallæcia*, tractu *Tudensi*, quod BAYONA dicitur.

S. VRSVS

S. VRSVS Abbas Confessor.] Licet eius Nomen in *Romano Martyrologio* adhuc non inueniatur scriptum, attamen eius meminere Ioannes Molanus in *Addition. ad Vsuard.* Petrus Galesin. in suo *Martyrolog. h. d.* & Andreas Saussay. in *Martyrol Gallican. Tom.1.fol.470.* hoc elogio: *Item* S.VRSI *Confessoris, qui admirandæ abstinentiæ, aliarum virtutum à* S.Gregorio Turonensi *laude celebratus, multisque extructis Monasterijs in Celticâ Galliâ, fœnoribus gratiæ plenus, abijt ad Dominum.* Nondum fortè legerat amicus Noster Saussayus *S.M.Maximi Episcopi Cæsaraugustani* Chronicon, quo conspiceret, qualiter S. Abbas etiam extra *Celticam Galliam* Monasteria extrueret. Hæc sunt Maximi Nostri in *Chron. Ann.568.n.12.* verba: *In* Hispania *ad* LVCVM *Asturum,* S.VRSVS *primus ibi Benedictinus Monachus, Socius fuit S. Leubatij Abbatis.* Ex quibus verbis liquet S. VRSVM primò apud *Hispanos* meos Benedictini Ordinis cucullâ Monachum demoratse, & ad *Lucum Asturum Hispaniæ* diuertisse, quàm *Galliam Celticam* conlustrasse. Verba enim: PRIMVS *ibi Benedictinus* MONACHVS; quid aliud significant, nisi primam existentiam in Monachatu apud *Lucum Asturum Hispaniæ*? Nec obstabit relatio *S. Gregorij Turonensis* in huius S. Abbatis vita, quâ nudis clausulis refert aliquot Cœnobia ab ipso S. Abbate constructa, nequaquam verbum de existentia apud *Hispanos* proferens; quinimò vt P. Biuar. *in Comment. ad Max. d. Ann.* 568. *n.12.* §.33. *fol.* 509. notauit, penitus aduentum eius in *Hispaniam* diluit; quia facilis est solutio: nempe quòd S Abbas primo fuisset Monachus in *Hispania* apud *Lucum Asturum*, & postmodum transiliens *Gallias* factus iam Cœnobita, illic Monasteria relata à *Turonense* construere. Quo sensu accipienda sunt verba *S Maximi* Nostri, qui antiquior fuit *S.Gregorio*, & quod iste ignorauit, nam aliorum relatione scripsit; ille suppleuit, qui de rebus gestis in sua Regione certior factus, quod omiserat *Gallus* suppeditauit *Hispanus*. ACTA additâ clausulâ *S.Maximi* ex *Turonensi* damus:

Marty-rologia.

Primò apud Hispanos Monachus.

Gregorio Turonensi respondetur.

ACTA S. VRSI ABBATIS, ET Confessoris, ex SS. M. Maximo Cæsaraugustano, & Gregorio Turonensi Episcopis Hispaniæ, & Galliæ.

VRSVS *Cadurcinæ vrbis incola fuit, ab ineunte ætate religiosus, & in Dei amore deuotus. De quo egressus loco,* Hispaniam *adiuit, & apud* Lucum Asturum, *vbi Benedictinorum Cænobium erat constructum, primus ibi Benedictinus Monachus fuit; & ibidem in aliorum fratrum sanctissimorum congregatione nutritus, ad religiosæ vitæ, & regularis instituti specimina deuenit. Post,* Bituricum *in* Gallia *terminum est ingressus, fundatisque Monasterijs apud* Taufiriacum, Oniam, *atque* Pontiniacum, *stabilitisque Præpositis sanctitate honorificis, & prudentibus, ad* Turonicum *territorium, in locum, quem* Senapariam *vocitari priscus instituit Auctor accessit, ædificatoque Oratorio, Monasterium stabiliuit, & commissâ* Leubatio *Præposito summâ regulæ, Monasterium aliud statuit, quod nunc* Loeis *vocant, situm scilicet super fluuium* Angerem *in recessu montis, cui nunc* Castrum *superemiuet, ipso nomine vt Monasterium vocitatum. Illic adiunctâ congregatione, statuit apud animum suum, ne vltra alium proficisceretur in locum: Sed in eo cum omni congregatione, manibus proprijs operari, & victum à terra in sudore vultus exigere: illud fratribus inter reliqua prædicationum dona commendans, quod Paulus Apostolus ait:* Labora manibus, vt habeas vnde possis tribuere necessitatem patientibus. *Et illud*: Quia qui non laborat, nec manducet. *Dedit autem ei Dominus donũ curationum, ita vt insufflatis energumentis, protinus dæmonia eijcerentur à corporibus obsessis. Sed & alias per eum Dominus dignatus est operari virtutes. Erat autem abstinens à cibis, & potu, indicens Monachis sine cessatione auertere oculum, & cogitationem ab omni luxuria.*

Origo.

Monachatus.

Monasteria construit.

Castrum Loci.

Ephes. c.4.

2.Thes.c.3.

Abstinentia.

Molendinum extruit. DVM *autem hæc ageret, ac fratres molam manu vertentes, triticum ad victus necessaria comminuerent, pro minuendo labore fratrum, visum est ei, molendinum in ipso Angeris alueo stabilire. Itaque defixis per flumen palis, aggregatisque lapidum magnorum aceruis, exclusam fecit, atque aquam in canale collegit, cuius impetu rota fabricæ in magna volubilitate verti cœpit. Hoc opere laborem Monachorum releuans, atque vni fratrum delegans curam, opus necessarium implebatur. Hanc autem fabricam* Sichlarius *quidam Gothus, qui magno ab* Amalarico *Rege amore diligebatur, æmulus Monasterio, concupiuit, dixitque Abbati:* Doua mihi hoc molendinum, vt sit sub ditione mea, & quod volueris repensabo. *Cui ille*: Cum graodi (*inquit*) labote hoc paupertas nostra statuit, & nunc noo possumus ipsum donare, ne fratres mei fame pereant. *At ille inquit*: Si vis ipsum bonâ voluntate tribuere, gratias ago: sio autem, aut ipsum auferam, aut certè faciam aliud, cuius exclusis aqua retrorsum conuersa, rotam tuam verti amplius non permittam. *Abbas respondit*: Non facies, quod Deus non voluerit; nam à nobis ipsum penitùs non accipies. *Tunc* Sichlarius *feruens felle, similem fabricam infra adaptauit. Cumque aqua retrorsum conuersa, sub huius operis rotam inundans, gurgitem fecisset, restitit prorsus, nec omnino verti potuit, vt consueuerat. Venit igitur custos eius ad Abbatem mediâ, vt ferunt, nocte, illo in Oratorio cum fratribus vigilante, & ait:* Surge Abba, deprecare attentiùs Dominum: restitit enim rota molendini ab inundatione canalis alieni, quod *Sichlarius* fecit. *At ille hæc audiens, misit confestim fratres singulos ad Monasteria illa, quæ statuerat, dicens*: Prosternite vos iu oratione, & non sit vobis opus aliud, donec iterum ad vos dirigam. *Sed & ipse non egressus ab Oratorio, deprecans Dominum attentè, ac præstolans aduentus eius misericordiam, sic fecit per integros duos dies, totidemque noctes. Tertiâ iam elucescente die, accessit ille Monachus iterum, qui custos fuerat, nuntians rotam fabricæ suæ iuxta consuetudinem priorem in summa verti velocitate Egressusque Abbas cum fratribus de Oratoria, accedit ad littus, & fundum aluei intuens, nullum indicium de ea accepit, non quidquam ligni, non lapidis, non ferri, nec vllius vsquam genus indicij potuit ostendi, nisi quòd contici patuit ipso, quo fabricatum fuerat loco, virtute diuinâ, absorptum, atque ab oculis hominum ablatum. Tunc misit nuntios ad fratres, dicens*: Requiescite iam à labore, quia vltus est Deus iniuriam fratrum nostrorum. *His, & talibus virtutibus præditus, consummato cursu vitæ migrauit ad Dominum*, V. Kalend. Augusti, *circa Annum Domini* D. LXXX. *Ad cuius tumulum positen, & energumeni sanati, & cæci illuminati sunt. Præstante D. N. Iesu Christo, qui viuit, & regnat cum Patre, & Spiritu-sancto in seculorum secula. Amen.*

Sichlarij Goti cupiditas.

Orationis vis.

Miraculum.

Obitus eius.

Error in Codicibus Turonensis detegitur, & sanatur. Error inest in Codicibus impressis *Gregarij Turonensis*, circa nomen Regis, qui *Sichlarium* amore prosequebatur, vbi ALARICVS, pro AMALARICO inuenitur; & patet, quia tempore ALARICI nondum congregatio *Benedictinorum* fratrum instituta erat; & ideo nequaquam VRSVS potuit illo seculo *Benedictinum* Monachum agere, nec In *Gallia*, nec in *Hispania*. Hinc in ACTIS restitutâ verâ lectione, loco ALARICI Regis AMALARICVM substituimus Quod & notauit optimè P. Biuar. *d. Ann.* 568. *d. n.* 12. §. 33. *fol.* 510.

Biuarij suspicatio diluitur. NEC Opinioni eiusdem eruditissimi Biuarij *d* §. 33. *fol.* 509. adhæreo, suspicantis illud Cœnobium à S. VRSO constructum, quod LOCIS, aut LOCHIS fuit vocatum, & vbi miraculum molendini patratum fuit, ipsum & idem esse, quod *Maximus* appellat LVCVM Asturum, portentumque eueniste cum homine *Hispano* licet *Gotho*; quasi in *Gallia Gothi* non essent, seu *Amalaricus* ibidem non regnaret. Quia nulli dubium, illud Cœnobium in *Gallia* conditum extitisse, & in eo S. Abbatem Diem suum clausisse. Quod adhuc CASTRI-LOCENSE in tractu *Turonensi* dicitur, vt notauit Philippus Ferrat. in *General. Catalog. SS. h. d. fol.* 307.

LVCVS ASTVRVM, ad differentiam alterius Gallæciæ vrbis, quam LVCVM AVGVSTI

AVGVSTI vocauere. Ille hodie iuxta Ciuitatem OVETVM, qui etiam LVGO dicitur. Iste ipsam vrbem Lucensem, antiquam Regum Suæuorum Curiam, & Gallæciæ Metropolim. De illa Scriptores aliqui: De hac vniuersi, quæ adhuc retinet Episcopalem Sedem.

QVARTO KAL. Augusti.

DIES XXIX.

A. MAMIÆ *in Gallæcia Hispaniæ* S. SERAPHINÆ *Virginis, quæ cùm à* B. IACOBO *Apostolo fidei rudimenta perciperet, & postea orationibus, ieiuniis, & charitatis operibus vacaret, ad Sponsum castitatis flore migrauit.*

B. ROMÆ *natalis* S. EVGENII *Martyris, qui cum aliis Sociis ad agonis stadium viriliter pro fide festinauit, & tandem laureâ redimitus, ad æterna gaudia transcendit. Cuius Corpus in Conuentu Minorum* B. MARIÆ *Salicienſi, honore debito, & colitur, & seruatur.*

C. SALMANTICÆ *in Collegio fratrum SSS. Trinitatis Discalceatorum Depositio sacrorum pignorum* S. FLORÆ *Virginis, & Martyris, Romæ passæ; quæ ibidem cultu pio reconduntur, & plausu celebri venerantur.*

D. In Regali Scurialensi Cœnobio B. BEATRICIS *Virginis, & Martyris, sororis* SS. Simplicij, & Faustini; *quæ cùm in ergastulo suffocata expleuisset agonem, Gregorio XIII. Pont. Max. inuenta, & honorificè cum fratribus sepulta est. Nunc verò eius sacra lipsana S. D. N.* Innocentius X. *Pont. Max. Serenissimæ* Mariæ-Annæ *Hispaniarum Reginæ Catholicæ, inter alia pietatis munera, in itineris tutellam emisit, quæ in* Hispaniam *aduecta, locum in Regali Cœnobio seculis permansurum inuenere.*

E. In Regali Cœnobio Hortensi *apud* LORCAM *Depositio SS. Virginum* LVCILLÆ, & FLORÆ, & S. DIONYSII *Martyrum, qui cum aliis Sociis martyrio gloriosi pugiles occubuere. Quorum sacra lipsana ibidem conduntur, & coluntur.*

NOTÆ

NOTÆ.

Martyrologia.

ANCTA SERAPHINA *Virgo Mamienſis in Gallacia.*] Huius S. Virginis meminit, & recolit antiquum Martyrologium Romanum *Roſuueydi*, & Nouum *Baronij*, hoc breui elogio: *In Ciuitate Mamienſi* S. SERAPHINÆ. Conueniunt Martyrologia Luſitanum *P. Lupi*; Caſtellanum *P. Dionyſ. Vaſq.* Hiſpanum *MS. P. Higuer.* & Italum *Conſtant. Felic.* Sed nullus eorum ſitum huius vrbis aperuit, nec topographiam iſtius Ciuitatis deſcripſit. Philippus Ferrar. in *Topograph. SS. verb.* Mamia. *fol* 73. ſitam in *Armenia Minori* refert. Iulianus verò Archipresbyter Toletanus *in Aduerſar. n.* 38. *fol.* 10. & alij inferius referendi in *Gallacia Hiſpaniæ* conſtituunt. Verba *Iuliani* accipe: *Sunt qui putent* S. SERAPHINAM *Virginem, conuerſam eſſe prædicatione* S. IACOBI, *dùm prædicaret in* Gallæcia, *in populo, qui nunc dicitur* MONCIO, *antiquitùs* OBOBRIGA, *poſteà* MAMIA, *ibique poſtea ſanctè quieuit* XXIX. Iulij. Forte hæc *Iulianus* ediſcerat ex *Aulo Halo* meo, qui inter eius *Epigrammata*, hoc ſcriptum reliquit.

Scriptores.

MAMIA *Virgo fuit tibi tunc venerabilis, ortus:*
Occaſuſque fuit, hac SERAPHINA *tibi.*
Nam & Apoſtolicam cognoſcens tempore vocem,
Protinùs imperium virginitatis amas.
Igitur hæſiſti vix voci prona IACOBI,
Cum Chriſto moriens, candida ſerta geris,

De ea prout de *Hiſpana* Virgine etiam ſcripſere P. Higuera in *Not. MSS ad Iulianum*, D. Martin. Carrill. in *Annal. Eccleſ. Hiſpan. Ann.* 56. P. F. Philippus de la Gandara *Hiſtor. Gallæc. Tom.* 1. *lib.* 8. *c.* 5. Eius ACTA hucuſque nullus ſcripſit, illa Nos compaginare compellimur, vt inſtituto pareamus:

ACTA S. SERAPHINÆ VIRGINIS, ex Iuliano Toletano, & aliis Scriptoribus.

Origo. SERAPHINA *Virgo, apud vrbem* Obobrigam Gallæciæ *in* Hiſpania, *quam poſtmodum* Mamiam *dixere, orta, ab incunabulis Gentilium ritus ebibit, & religionem accepit, quibus adhærens, nullam aliam, ad vitæ beatæ fruitionem, ſpectabat ſpeciem; & ideò parentum, & aliorum errores* *Gentilis.* *amplectens, more maiorum, licet virginitatis flore venuſta, prophanam vitæ regulam ſectabatur. Hinc Deorum cultum amabat & idololatriæ fæce conſperſa, obſcœnis ritibus, Dæmonibus libamina præparabat. Aſt cùm cæleſte Numen illam ab æterno in pulcherrimam Triumphantis Eccleſiæ gemmam feliciter de-* *Aduenit Gallæciam, Iacobus.* *ſtinaſſet, euenit, quòd* B. IACOBVS *Hiſpaniarum Apoſtolus, remotiores* Gallæciæ *terminos viſitaret, &* Mamiam *vſque procederet, fortè Dei nutu protractus, vt Virginem in fœtore errorum volutatam, reſciſſis idololatriæ horroribus, perpoliret. Hic igitur Filius tonitrui publicè vt moris erat, accolis verbum Dei prædicare cœpit, cuius vocem exaudiens* SERAPHINA *vi veri-* *Conuertitur Virgo.* *tatis commota, & inſtantiâ rationis allecta, ſubitò Numinis illuſtratione conſtricta, & Apoſtoli manſuetudine rapta, ad eius pedes prouoluta, ſe in Chriſtum credere faſſa eſt. Tanta Virginis conuerſione lætatus* IACOBVS, *Baptizatur.* *poſtquam illam in fidei rudimentis inſtruxit, ſacro eam vndamine lauit, & datis ad vitæ vlterioris catholicis præceptis, vale dicens, ad cæteras vrbes luſtrandas profectus eſt. Remanſit in domo Virgo ſui ſponſi amore ſuccenſa, & ideò,*

ideò, vt illi in omnibus placeret, sic vitæ reliquum in oratione, ieiuniis, eleemosynis, & aliis bonorum operum exercitiis, texuit, vt adueniente sponso, illam inter prudentes virgines inueniret, pro vt & factum est, nam tempore procedente, plena dierum, ad Sponsum properauit electo, IV. Kalend. Augusti *Anno Domini* LVI. *vel circiter, S. Petro Cathedram Romanæ vrbis tenente.* Obiit.

Omnia in ACTIS recensita, iam ex *Iuliano*, & *Exastico* probauimus. Circa *Annum* agonis placet appositum, & consignatum, cum nondum eò persecutio Gentilium aduersus Dei Ecclesiam per Orbem diffusa nosceretur, vsque ad *Annum* sequentem, quo plures fideles in prima persecutione *Neronis* in *Hispania* martyrio coronarentur, vt inquit Dext. in *Chron. Ann.* 60. *numer.* 1. *vbi Biuar. fol.* 115. *Anni obitus.*

MAMIA. Vrbs in *Hispania* intra *Gallæciæ* antiquos terminos, iuxta *Minij* fluminis ripam, hancque hodie MONZON vocitant, & iacet sub Diœcesi Bracarensi in Portugalliæ Regno, ita Iulianus *d. Aduersar. n.* 38. *fol.* 10. *Topographia.*

S. EVGENIVS *Martyr Romanus.*] Hunc fuisse Barbarorum Regem Africæ ex Actis à Petro de Natalibus Episcopo Equilino in *Catalog. SS. lib.* 6. *c.* 157. conuincitur, licet Baron. in *Not. ad Martyrol. Roman. h. d. lit. E.* ea omnino apocrypha, nec vlla prorsus veritate subsistentia, existimet. Quod & probauit Antonius Gallonius *Histor. SS. Virgin. Roman fol.* 142. Quibus adhærent Syluanus Razzius in *Vit. SS Fœminar. Tom* 4. *fol.* 107. & Philippus Ferrar. *in Catalog. SS. Ital. h. d. fol.* 470. Hinc veniunt respuenda ACTA conscripta de hoc S. Martyre ab Illustriss. D. D. Petro Gonzalez de Mendoza Archiepiscopo Granatensi in *Histor. Salicens. lib.* 4. *c.* 9 *fol.* 818. vbi apocrypham scripturam secutus, *Petri Equilini*, & aliorum commenta contexuit. illa ACTA genuina refert *Ferrarius*, hac serie: B. *Aliquorum error.*

ACTA S. EVGENII MARTYRIS Romani ex Gallonio, Razzio, & Philippo Ferrario.

EVGENIVS *Ciuis Romanus tempore* Valerij, *&* Galieni *Imperatorum; cùm aduersus Christianos dira & immanis persecutio exoriretur, &* Helius *Præfectus aduersus Christi membra crudeliter desæuiret, ita vt multorum fidelium corpora cruciatuum atrocitate discerperet, constans in fide cum aliis sociis Martyrialem congressum expectabat. Cùm ecce, ipsius Præfecti præcepto,* Lucillam, *&* Floram *sorores, & Virgines Romanas variis suppliciis tortas conspexit. Hinc earum exemplo, martyrij desiderio succensus, Christum libere prædicauit, sed iussu eiusdem Iudicis comprehensus, cum nec Diis thura offerre, nec Christum obnegare voluisset, fuit cum aliis denique decollatus. Cuius* CORPVS *tunc à Christianis sepultum, post eius partem* Aretium Italiæ, *& partem ad* Saliciense *Cœnobium in* Hispania *translatam, vtrobique honorificentissimè custoditur, & colitur. Igitur Martyrium* S. EVGENIVS *expleuit* IV. Kalend. Augusti, *Anno Domini* CC. LXII. *Origo. Persecutio. Capitur. Coronatur.*

Diximus *partem* CORPORIS apud *Aretium Italiæ* custodiri, & optimè, nam Ecclesia illa totum habere contendit, ex donatione *Benedicti III.* Pont. Max. facta *Ioanni* Episcopo Aretino, vt referunt *Gallonius*, *Razzius*, & *Ferrarius*: & ne confusionis pondere grauarentur Fratres Minores Conuentus *Salicensis* in Hispania, qui etiam totum Martyris CORPVS possidere contendunt ex beneplacito *Pauli V.* Pont. Max. cuius diploma refert idem D. Petrus Gonzal. *Histor. Salicens. d. lib.* 4. *c.* 9. vnicuique *partem pignorum* statuere congruum fuit. Hæc adnotare voluimus, cætera apud relatos auctores edisce. *Vbi Martyris Corpus!*

S. FLORA *Virgo, & Martyr Romana.*] Eius sacra pignora ex decreto *Vrbani VIII.* Pont. Max. *Anno Domini* M. DC. XL. translata sunt ad *Hispaniam*, concedente R. P. F. *Ioanne ab Annuntiatione* Fratrum Discalciatorum SSS Trinitatis, Redemptionis Captiuorum; Procuratore Generali, vt patet ex Diplomate superius adducto C. *Translatio ad Hispaniam.*

adducto *Tom. 2. Die 1 X. April. lit. B. fol. 564.* Quæ *Salmanticensi Collegio* per R. P. F. *Isidorum de S. Ioanne*, tunc Ministrum Generalem, concessa sunt. Quæ aut qualis ista sit Virgo, & Martyr penitus ignoro: nam sororem *Lucillæ* haut esse posse, quia eius corpus partim apud *Aretium Italiæ*, & partim in *Cœnobio Minorum S. Virginis Hortana* in Hispania, iuxta *Illarcum* asseruatum agnoscimus, vt infra *h. d. lit. E.* dicemus, Idcirco nihil aliud de ea asserere valemus.

D. S. Beatrix *Virgo, & Martyr Romana.*] Hanc illustrissimam fuisse sororem *SS. Simplicij, & Faustini* Martyrum, vt indicant Martyrologia *Bedæ, Vsuardi, Adonis*, & aliorum, quibus adhæret Romanum *Baronij*, & conueniunt Castellanum *P. Dionys. Vasq.* Lusitanum *P. Lup.* & Italum *Const. Felic.* De ea Antonius Gallonius *Histor. SS. Virgin. Romanar. fol. 123.* Syluanus Razzius *Histor. SS. Fœminarum Tom. 4. h. d. fol. 108. col. 2.* Qui hac serie eius Acta compaginant.

Martyrologia.

Acta S. Beatricis Virginis, & Martyris Romanæ, ex Antonio Gallonio, & aliis.

Origo. Beatrix *Nobilis Virgo* Romana *temporibus Diocletiani, & Maximiani, vnà cum* Simplicio, *& Faustino fratribus, fidem Catholicam Christianæ veritate retinebat. Nam intra domesticos lares pacificè quiete, & profundè humilitate sic vitam texebat, vt nihil quod non esset pium, & sanctum, ac Deo gratum, & charitatis specimine plenum perageret. Euenit igitur, vt eo tempore SS. Fratres pro Christi confessione ad tribunal Iudicis ducti, viriliter dimicantes, post graues cruciatus, & tormentorum angustias, ceruices Domino tradidere. Quorum corpora à* Beatrice *sorore iuxta viam Portuensem, Ioanne, & Crispo Presbyteris adiuuantibus, fuere debito cum honore tumulata. Post hac Beatissima Virgo, tanquam fratribus orbata, ad domum venerabilis* Lucinæ *se conferens, cum ea mansit mensibus septem.*

Virtutes.

Pietas in fratres.

Accusatur. Interea *prædium quoddam S. Virginis, vicinus quidam possessor*, Lucretius *nomine, concupiuit. Sed nolente Virgine prædium diuendere, curauit* Beatricem *comprehendi, & duci ad sacrificandum. Cùm autem illa constanti animo recusaret, iussit eam noctu à seruis suis præfocari, vt factum est* IV. Kalend. Augusti, *Anno Domini* CCC. II. *Cuius* Corpus *S. Lucina apud fratres eius sepeliuit. Lucretius autem occupato illo prædio, fecit in eo conuiuium cum amicis suis, insultans sanctis Martyribus. Cùm ecce inter epulas cuiusdam fœminæ infans in has voces erumpit*: Audi Lucreti: Occidisti, & inuasisti: Itaque datus es in manus inimici. *Ad quæ verba expalluit Lucretius, & tremore correptus est: moxque Sathanas in eum ingressus, in ipso conuiuio per tres horas vexauit eum, donec impium exhalaret spiritum. Sic per Dei misericordiam mors B. Virginis vindicata est. Denique Anno Domini* M. DC. XLIX. *sacra* Beatricis *huiusmodi Virginis, & Martyris pignora in argentea vrna inclusa, Sanctissimus* D. N. D. Innocentius X. *Pontifex Maximus Serenissima* Mariæ-Annæ *Hispaniarum Reginæ Catholicæ, Philippi I V. coniugi, Mediolanum commoranti, cum benedictione Apostolica, & Aurea Rosa, per manus* Nicolai Ludouisij S. R. E. *Presbyteri Cardinalis, tituloS. Mariæ Angelorum, ad hoc Legati à latere specialiter deputati, in signum sui amoris emisit. Quæ post aduentum Reginæ Augustæ ad* Scurialense *Regale Cœnobium deposita, ibidem honorificè custodiuntur, & cultu debito venerantur.*

Coronatur.

Sepelitur.

Mors virginis vindicata.

Corporis Translatio ad Hispaniam.

Circa emissionem sacrorum pignorum S. Beatricis à S. D. N *Innocentio X.* Reginæ Catholicæ, cum è Germania per Italiam ad Hispaniam pro. erabat, videndus Illustrissimus D. D. Ieronymos Mascareñas testis ocularis in suo de hoc Reginæ *Aduentu Itinerar. lib. 4. fol. 208. & lib. 6. fol. 298.* vbi ad longum omnia hæc edisces.

E. Sancti Lucilla, Flora & Dionysius *Martyres Romani.*] Tres isti omnes

omnes *Eugeuij* de quo supra *lit. B.* hodie egimus, socij in agone fuere. Quorum mentio est in Martyrologijs tàm antiquis, quàm recentioribus, inter quæ Romanum *Baronij*: Castellanum *Vasquij*; Lusitanum *Lupi*; Italum *Constantij Felicij*. De eis Antonius Gallonius *Histor. de SS. Virgin. Roman. fol.* 142. Syluanus Razzius *Histor. SS. Fœmin Tom 4. fol.* 107. Philippus Ferrar. in *Catalog SS. Ital. fol.* 407. Qui ex professo eorum ACTA sic texuere. *Martyrologia.*

ACTA SS. LVCILLÆ, FLORÆ, ET Dionysij, Martyrum, ex Gallonio, Razzio, & Ferrario, & aliis.

LVCILLA, *&* FLORA *Virgines* Romanæ sorores, *cùm in Christiana religione educata, in ea perseuerantes Christo Domino orationibus, ieiuniis, & aliis piis operibus deseruirent, Valerio, & Galieno Imperatoribus, apud Helium Præfectum accusata, & torta, tandem pro constanti fidei confessione capitum obtruncatione, martyrium compleuerunt*, IV. Kalend. Augusti, *Anno salutis* CC. LXII. *Quarum exemplo, martyrij desiderio incensus* DIONYSIVS, *& alij Socij Christum libere prædicantes, eiusdem Iudicis iussu decollati sunt. Quorum* CORPORA *cum SS. Virginum* Corporibus, *apud* Ostiam *à Christianis sepulta sunt. Ex quibus postmodum partem exuuiarum* S. FLORÆ *apud* Aretinum Italiæ; *& partem eiusdem corporis Virginis, cum integro* S. DIONYSII *Corpore apud* Cœnobium S. Mariæ Hortanæ *prope* Illorcim *in* Hispania *translatam comperimus.* *Origo, & educatio.* *Accusantur, & torquentur.* *Coronatur Dionysius.* *Translatio.*

Hæc sunt ACTA istarum SS. Virginum genuina, illa verò quæ *Petrus Equilinus* consarcinauit proculdubio apocrypha censenda sunt, vt notarunt *Baronius, Gallonius, Razzius*, & *Ferrarius*, quidquid in contrarium *D. Petrus Gonzal.* & *P. Vargas* commententur.

QVATENVS ad TRANSLATIONEM *partis Corporis* S. FLORÆ sororis S. LVCILLÆ Virginum Romanarum, & integra sacra lipsana S. DIONYSII earum, & aliorum Martyrum Socij Romà *Cœnobium Hortense* fratrum Minorum prope vrbem *Illorcim* in Murcitano Regno Hispaniæ, videndus R. P. F. Alphonsus de Vargas in *Histor. Virgin. Hortan.* §. 7. *fol.* 76. vbi *fol.* 77. Authenticum de huiusmodi sacrarum glebarum *Testimonium* refert; ex quo patet quod *Anno* M. DC. XXIII. hæc sacra pignora ibidem ex vrbe fuere translata. *Translationis probatio.*

TERTIO KAL. Augusti.
DIES XXX.

A. ROMÆ *natalis* SS. ABDON, *&* SENNEN *Persarum, qui Decio imperante Romam alligati catenis perducti, martyrio coronati sunt. Quorum sacra pignora ad* Monasterium S. Genesij, *prope* Perpinnianum *Hispaniæ translata, ibidem requiescunt.*

B. BRACARÆ *in Gallacia Hispaniæ* S. GODINI *ipsius vrbis*

Episcopi, qui doctrinâ celebris, clarus miraculis, & bonis operibus conspicuus Confessor inclytus in Domino quieuit.

C. *Apud* CALAGVRIM *Hispaniæ vrbem in Vasconum Populis*, S. THEODOMIRI *ipsius vrbis Episcopi, qui cognitâ aliquorum Gallorum Præsulum deceptione, quâ se se Iconoclasticis erroribus immiscebant, aduersus illorum hæreticos, libellos multos, summâ eruditione, conscripsit, tandem Vir Beatus Confessor in pace quieuit.*

D. AVCÆ *in Murgoborum Populis Hispaniæ* S. OSTANI *ipsius vrbis Episcopi, qui interfuit Concilio* Ouetensi, *sanctitate clarus, & virtutibus cumulatus obdormiuit in Domino.*

NOTÆ.

A. *Martyrologia.*

ANCTVS ABDON & SENNEN *Persarum Martyrum Romanorum.*] Celebris eorum memoria est in Ecclesiasticis Tabulis apud *Bedam, Vsuardum, & Adonem*, à quibus cæteri recentiores, & Martyrologium Romanum h. d. sequenti elogio: *Romæ SS Martyrum* ABDON, & SENNEN *Persarum, qui sub Decio catenis alligati Romam adducti, pro Christi fide primùm plumbatis cæsi, deinde gladio interfecti sunt.* Conueniunt Martyrologia Castellanum *P. Vasq* Lusitanum *P. Lupi*; & Italum *Constant. Felic.* De eis Cardinal. Baron. *Annal. Eccles. Tom. 2. Ann.* 254. *num.*27.

Scriptores. Petrus Equllinus in *Catalog SS. lib.6. c.*158. Philippus Ferrar. in *Catalog. SS. Ital. fol.* 471. Petrus Antonius Beuter *Histor. Valent. lib.* 2. *cap.* 13. *fol* 68. Antonius Vincentius Domenec *Histor. SS. Cathalon. lib.* 1. *fol.*68.*col.*3. Eorum ACTA Mombritus *Tom.* 4. Laurentius Sur. *Tom* 4 *in rebus gestis S. Laurent. à c* 3. *vsque ad* 8. R. P. Petrus Ribadeneyr. in *Flor. SS. Tom.* 1. *fol.* 356. à quo hæc damus.

ACTA SS. ABDON, ET SENNEN Persarum Martyrum Romanorum, ex R. P. Petro Ribadeneyra.

Origo. ABDON, & SENNEN *origine* Persæ, *admodum nobiles, potentes, & opulenti fuere. Qui Christianis sacris initiati, cùm cernerent fideles atrocia tormenta perpeti, diroque, & illo quidem vario mortis genere confici, Imperatore Decio crudeliter Ecclesiam persequente, Martyrum se se dedicarunt obsequiis, exuuiasque eorum, quos temporali morte, immortalem vitam sciebant redemisse, religiosè humabant.*

Martyribus humandis deuoti. *Intellexit id ipsum Decius, piosque pollinctores actutum comprehensos sibi iussit adduci. Quos, vt Christianam profiteri religionem sensit, in vincula datos, Persarum reliquis quos iisdem vinctos asseruabat, adiunxit Cupiebat enim Romam cum triumpho subire. Quam obrem, quo triumphus esset illustrior voluit ab omnibus hisce captiuis gloriose stipari.*

Capti in triumphū Decij expositi. *Potitus est voto suo Decius, solemni pompâ, Romamque triumphator ingressus, illustri captiuorum Persarum, inter quos, & Martyres, est stipatus frequentia*

POST *hæc Decius à Claudio Capitolij Pontifice idolum iussit afferri, super*

&

& arâ destitui. Fecit imperata Claudius, positum super ara Idolum, quod à Martyribus adorari Decius imperauit, pollicitus iisdem libertatem, nobili- *Blanditiis*
tatem, diuitias, si sibi volentes, lubentesque obsequerentur. Sed enim Mar- *minisque*
tyres negarunt adoraturos se quemquam Deorum, nisi Iesum-Christum verum *tentati.*
Deum, cui se se velut holocausta iam dudum victimassent. Minatus est eis
bestias, sed has illi ridente vultu contempsere. In amphitheatrum igitur ducti,
coramque Solis idolo iussi genu flectere, idipsum conspuére. Quamobrem plum-
batis atrocissimè casi sunt. Sed quamuis essent vestibus nudati, & multis *Plumbatis*
plagis concisi, tamen erant & Christo induti, & eius diuinâ gratia ornati. In *cæsi.*
eosdem ergo sic in amphitheatro destitutos, suis emissi sunt caueis duo Leones,
terribilesque quatuor Vrsi, qui SS. Martyrum pedibus aduoluti, nihil eis
attulere nocumenti. Iudex Valerianus miraculum magicis carminibus adscri- *Bestiis ob-*
bens, iussit eos è vestigio obtruncari. Multis igitur & atrocibus plagis con- *iecti.*
fecti, denique fortiter occubuere, sanctasque animas in cœlum emisere, ater-
num Deo fruituras, III. Kalend. Augusti, *Anno Domini* CC. LIV. *Coronan-*
Cruenta eorum CORPORA *triduum inhumata sub dio durarunt, quòd* *tur.*
Christiani ab honore supremo Martyribus exhibendo, impiorum minis fuerint
prohibiti. Atque hac tandem Quirinus collecta, plumbeoque loculo composita
domi sua honorificè sepeliuit. Sed Imperatore Constantino Magno diuinus re- *Sepeliun-*
uelata, ad Pontiani *cœmeterium translata sunt. Quorum aliquam partem* *tur.*
sacrorum pignorum S. Damasus *Pont. Max. concessit* S. Zenobio *Episcopo*
Florentino, *vt ex eius Actis apparet. Cætera exuuiarum pars* Arnulphus
Abbas S. Genesij propè Perpinianum in Hispania Româ ad suum transtulit
Cœnobium, quod in Oppido Arelatensi *Ruscinonis adhuc perseuerat. Qua* *Translatio*
quidem Translationis *forma, euenit sequenti, vt ex authenticis scripturis* *ad Hispa-*
liquet, tenore. *niam.*

IGITVR *temporibus* Caroli Magni *supradictum Oppidum* Arelatense,
vbi constructum erat præfatum Cœnobium S. Genesij, & omne eius territorium
Dei fortè vindictâ, maximè tempestatum validissimis, & assiduis fulgurum,
& tonitruum incussionibus à Canigonensibus scopulis descendentibus vexa- *Plaga ad-*
batur, ita vt accola sæpa vltimum excidium spectarent. Cui malo etiam Si- *uersus A-*
miarum frequentia sic adiecta est, vt pueruos noctu diuque hac horribilis *relatenses.*
plaga collectos domi, in Montis cacumine, parentum conspectibus, enecaret.
Huius ergo insoliti cœlestis flagelli rigorem emollire ieiuniis, orationibus, &
sacrificiis totius districtus accola sunt conati, sed frustrà, nam Dominus
propter hominum peccata diutius punitionem extendere permisit; donec Ar-
nulphus *S. Genesij venerabilis Abbas Romam ire decreuit, & BB Apostolò-* *Arnul-*
rum Petri, & Pauli limina visitare, & aliquorum SS. Martyrum lipsana, in *phus Romã*
tantorum conflictuum subuentionem, deferre proposuit. Quod venerabilis se- *proficisci-*
nex pedester exequens, sacram vrbem ingressus, & SS. Apostolorum tumulum *tur.*
visitans, aliaque vrbis miracula, Summo Ecclesiæ Vniuersalis Pontifici, eius
in vrbem aduentus, & desiderij causam patefecit. Qui venerabilis Abbatis
relationem demiratus, quacunque sacra SS. Martyrum pignora, exceptis Apo-
stolorum, Laurentij, & Stephani exuuiis, Apostolicâ benedictione concessit.
Tunc venerabilis Arnulphus *Numinis reuelatione cognouit, quo loco in Ba-* *Pars pi-*
silica S. Laurentij pars CORPORVM *à S. Damaso* BB. ABDON, & SEN- *gnorum*
NEN *Martyrum relicta iaceret. Tunc Summo Pontifici retulit, qui persona-* *SS. Mar-*
liter ad locum accedens, breui SS Martyrum glebas in thecis plumbeis inclu- *tyrum in-*
sas inuenit, quas venerabili Abbati totius vrbis iubilatione, & sui benedi- *uenta.*
ctione contradidit.

TVNC *Venerabilis Abbas, acceptis sacris pignoribus, illa inter vini cados*
diuinâ dispositione propalans Arelatem *ad suum Cœnobium remeare disposuit.*
Hoc denique postquam omnes Vrbis Ecclesias humiliter visitasset, felici dis-
cessione compleuit. In cuius itinere multa euenere miracula, nam per omnes
vrbes, & oppida, quibus transitum faciebat, singula Ecclesiarum cymbala, &
campana, sonitu mirabili, nemine impellente, pulsabantur. Quo signo *Miraculũ.*

accurrentes oppidani, quid deferret à venerabili Abbate efflagitabant; qui vinum in cadis perferre respondebat. Sic fere totam Italiam perlustrans ad Lygurinum mare peruenit, vbi fœmina à dæmone obsessa, videns sacra Martyrum lipsana, vociferans totius secreti fabricam propalauit. Sed venerabilis Abbas protinus cyathum vini ex cadis exhauriens fœminæ dæmoniacæ propinauit, quæ statim libera requieuit. Post tantillum venerabilis Abbas nauim conscendit, & in Hispaniam *vix vela direxit nauclerus, cùm dæmones, qui exierant de fœmina illius corpore clamabant, & se vindicaturos pollicebant. Hinc maris fluctus intumescentes, horridam tempestatem exagitantes, in maximo nauigium reposuere periculo; sed Venerabilis Abbas inuocato suorum Martyrum auxilio, subito vterque Martyr alius in prora, & alius in puppi iuuenili forma venustus apparuit, & maris volumina sedantes, gaudio Abbati, & cæteris nauigantibus impleuere: quibus datis gratiis, ad Promontorium Veneris soluentes, vnusquisque ad propria recessit.*

Obsessam liberat.

Tempestatem sedat.

Hic *denique Venerabilis* Arnulphus *compositis super eius humeros cadis cum sacris pignoribus* Ionqueram *Oppidum deuenit, vbi vino cadorum duos cæcos illuminauit. Hic mulionem commodauit, qui sacras exuuias intra cados absconditas,* Arelatem *ad suum Cænobium perferret, qui profectus cum onere sacro, cùm per aliquot oppida pertransiret, auditis campanis, stupefactus, quid deferret ignorabat. Sed dæmonis tentatione constrictus, burdonem ex alta rupe deiecit, vt praceps rueret. Sed Dei prouidentiâ factum est, quod mulus sine læsione in profundum caderet, & arrepto itinere ad ostium Cænobij ante mulionem accessit. Post aliquantulum Venerabilis Abbas* Arnulphus, *& Mulio ad Cænobium deuenere, vbi fratres muli aduentu confusi inuenere, quibus Venerabilis Abbas omnia quæ euenerant patefecit, & extractis sacris lipsanis solemni processione recepta sunt, & honorifice collocata in Capella ad hoc splendide fabricata. Tunc SS. Martyrum intercessio in partibus illis ita præualuit, vt subito eorum aduentu Simia illa territorium Arelatense infestantes horrisonis vlulatibus prærupta Montium cacumina deseruere, & tempestatum immanis plaga cessauit. Demùm eorum intercessionis auxilio plura Deus miracula patrat, cuius est honor, gloria, & potestas in secula seculorum, Amen.*

Duos cæcos illuminat.

Mulus præceps famam euasit.

Territoriū à Simiarū & tempestatum frequentia libe rum.

Hactenus Acta Sanctorum Martyrum, & eorum Translationis prout & illa recensuit P. F. Antonius Vincentius Domenec *d. fol.* 68. qui etiam plura miracula post eorum Translationem refert ibidem esse SS. Martyrum inuocatione patrata, & P. Yepes in *Chron. Ann.* 778. *fol.*265.

DIXIMVS *partem sacrorum pignorum* SS. Abden, & Sennen tantum transtulisse Venerabilem *Arnulphum* Abbatem; & optimè, quia *alteram partem* iamiam transtulerat Româ Florentiam *S. Zenobius* istius vrbis Episcopus munificentia *S. Damasi* Pont. Maxim. vt patet ex Actis ipsius S. Zenobij apud Sur. *Tom* 3. *Die XXV. Maij c.*8. *fol.*300. his verbis: *Sed redeamus ad* Zenobium *nostrum, cui Papa* Damasus *præclarum munus*, duo Corpora Sanctorum, *videlicet* Abnon, *&* Sennen *dono dedit, quasi mutuæ inter se amicitiæ futurum posteris monumentum Quæ in Maiori Ecclesia videlicet* S. Saluatoris, *sub Altari* Zenobius *capsâ plumbeâ collocauit.* Nostræ, & Florentinorum relationi non obest assertio Philippi Ferrar. in *Catalog. SS. Ital. fol* 472. in *Annotat ad Act.* horum SS. Martyr. contendens eorum Corpora esse *Parmæ*, & alibi. Nam in contrarium superius hæc existunt relata testimonia, quibus contraire religio erit. Fortassis *Parmæ* & alibi aliquod Reliquiarum frustum asseruabitur, & ciuium deuotio partem pro toto pia desumat. Ioannes Carolus Morellus in *Tumul. Sacr. Epigram.* 103. hoc scripsit.

Par Reliquiarum apud Florentiam.

Ferrarij assertio diluitur.

Sennen & Abdo *iacent, lati quoque honore carerent,*
Quæ casi quòd hument corpore cæsa pium.
Sacra accusati sunt iussi soluere signis,
Nolunt, obiectis non nocuere feræ.

Ante

Ante triumphantem durißima vincla triumphant ;
Oppida multa vident, inclyta Roma, vides.
Longe alia in cœlo victricia tempora, duro
Ipso etiam victo Cæsare, fronde micant.

MONASTERIVM ARELATENSE. De eo plura diximus supra *Tom. 1. Die XIII. Ianuar. fol.* 144. *& fol* 145. & *Tom. 2. Die XXI. Mart. n.* 21 *fol.* 348. Videndus R. P. F. Antonius Yepius in *Chron Benedict. Tom* 3. *Ann.* 778. *c.* 1 *fol.* 265. *Topographia.*

S. GODINVS *Episcopus Braccarensis.*] Nondum eius memoria in aliquo ex Martyrologiis antiquis, & recentioribus scripta cognoscitur, licet eius Nomen inter Sanctos Portugallenses à pluribus illius Regni Scriptoribus recensitum notemus. Sic P. Aluarus Lupus *Memorial. SS. Portugall.* P. Antonius Vasconcell. in *Description. Lusitan. fol.* 520. *n.* 2. D. Rodericus de Acuña *Histor. Braccarens.* 2. *p. cap.* 17: *fol.* 74. Qui eius ACTA descripsit in hunc modum. B. *Scriptores.*

ACTA B. GODINI ARCHIEPISCOPI Braccarensis, ex D. Roderico de Acunha.

GODINVS *ex nobilibus parentibus & diuitibus in diœcesi* Braccarensi *progenitus, ab infantia sub B Virginis Dei-Genitricis* MARIÆ, *cuius amore languebat, auxilio eruditus, & patrocinio* D. Ioannis Peculiaris *Archiepiscopi Braccarensis extitit educatus. Post cùm ad discretionis annos attingeret, consanguineorum, & mundialium prouentuum inuolucra despiciens; Euangelica regula normam securus adimplere desiderans, portum in religione, quo eum rapiebat spiritus, quæritabat. Huius quidem solicitudinis voluntati se imprimis obtulit Congregatio Canonicorum Regularium S. Augustini, quæ tunc temporis mirè per Lusitaniam efflorebat, in cuius Monasteriis, & primæ feruor regulæ obseruabatur, & virorum Deo seruientium multiplex copia cerneretur; quorum institutum non in subsidium vitæ temporalis fuerat, sed ob mundialis vanitatis contemptum, cuius embolia diffugere decreuere. Hinc B. Adolescens, electo Monachatus instituto,* Balnense *Monasterium inter* Barcellense, *&* Spocendense *Oppida diœcesis Braccarensis, elegit, vbi habitum suscipiens, inter eius Canonicos adnumeratus, protinus, qualis in posterum esset futurus, rarâ exempli continuatione monstrauit. Nam sic seniorum mores exhausit, & regularis disciplinæ ceremonias digeßit, quòd natus in Monasterio, & ab eius vtero enutritus videretur. Nullus inter fratres humilior, verecundior, & honestior, & in corporis mortificationibus feruidior. Quidquid temporis post necessaria onera suppetebat, aut in choro, aut in cella lectioni, meditationi, & orationi consumebat. Nequaquam otio paruit euigilans,* Cassiani *sententiâ interpellatus, quam semper ore proferebat, scilicet:* Quod Monacho occupationibus distento, vnus, otioso multi dæmones tentationibus infestant. *Origo. Infantia. Monachatum ambiit. Fit Canonicus Regularis. Exercitia. Contra otiosos Cassiani dictum.*

HIS *igitur sanctis exercitationibus vitam Monasticam transigebat, cùm Canonici, vacante Prioratu* Balneensi, *S. Virum in Priorem vnanimes elegerunt. Hoc onere cumulatus* GODINVS, *exemplò suæ electionis dedit specimen; nam eius exemplis virtutum cæteri fratres allecti, eius imitari opera conabantur. Hinc frequentior aßistentia in choro, aßiduus silentij rigor, perpetua existentia in cella ab omnibus obseruabatur, ita vt nullum esset cum secularibus commercium.* *Prior eligitur.*

IGITVR *tales fuere Beatißimi Prioris virtutum apices, vt vacante Sede* Braccarensi, *Anno* M.C.LXXV. *per Ioannis Peculiaris obitum, Capitulum illius Ecclesiæ Metropolitica* GODINVM *in defuncti locum publicis acclamationibus destinauit. Qui Præsulatus possessione susceptâ, protinus Romam perrexit, vbi à* Calixto IV. *Pont. Max. consecratus, & pallio donatus,* *Archiepiscopus Braccarensis.*

Ieroso-

Ieroſolymam *eius Pontificis conceßione, vt ſacra viſitaret loca, feliciter properauit. Huius quidem itineris penſum abſolnit Præſul beatus, & ad Sedem reuerſus Anno* M. C. LXXVI. *ſolemniter radium* S. Vincentij *Martyris Valentini, & Vlyſipponenſis vrbis Patroni, quem Alphonſus Enrriquius Portugallia Rex Braccarenſi Eccleſia, ob eius amorem, dimiſerat, ſuſcepit, & inter alias illius ſacrarij reliquias, honorifice collocauit. De cætero S. Antiſtes*

Mores.

ſic Prædeceſſorum ſanctißimorum veſtigia eſt inſecutus, vt vniuſcuiuſque ſingulares heroicas actiones ebiberet. Lumbis continuò cilicij ſtrictorium inhærebat; erat in ieiuniis aßidua coarctatione depreſſus, in diſciplinis, & carnis maceratione perpetuus ſibi ipſi inimicus. Nunquam intùs lini tunicâ vtebatur, nec lectulo, vt potius ſpiritus euigilaret aßiduus, quàm corpus opimaretur accommodum. Præſulatus redditus pauperibus deſtinabat, vt theſaurum inueniret in cælo potiùs, quàm in terra relinqueret conſanguineis. Dùm ergo muneris onus ſuper ſe retinere coactus fuit, nulla virgo orbitatem agnouit; nulla vidua derelicta congemuit; nec miſerabilis perſona, pane deſtitutu defecit; nam omnibus pater, ſingulis tegumen, & ſolatium extitit admirandum.

Obitus.

Illum Omnipotens Pater in ſui Archiepiſcopatus tempore, euidentibus virtutum miraculis honorare dignatus eſt. Tandem eueniente ſua mortis die placida dormitione quieuit III. Kalend. Auguſti, *Anno Domini* M. C. LXXXVIII.

Diuerſus à Godino Lamecenſi Præſide.

Alium GODINVM Epiſcopum *Lamecenſem* in Portugallia per hæc eadem tempora Pontificatum obtinuiſſe, conſtat ex Brand. *Monarch. Luſitan. lib.*12. *c.* 7. *&* 9. Acuſia *d.*2.*p.c.*17. *n.*5 *fol.*75.*n.*6. *& ſeqq.* Sed hic Noſter *Braccarenſis* longè diuerſus à *Lamecenſi* fuit, vt probat euidenter idem Acuſia. *n.*7 8. *&* 9. Hinc à *Gabriele Peunoto* deuiabis, qui in *Chronic. Canonicor. Regular.* 2. *p.c.*61 §.2. *fol.*518. Noſtrum B. GODINVM *Braccarenſem*, cum GODINO *Lamecenſi* confundit. Et patet ex Epigrammatis Exaſticho *Emanuelis Faria de Souſſa* amici vitâ functi, vbi tantùm de *Balneenſi* Prioratu, & Archiepiſcopatu *Braccarenſi* meminit, ſic:

Braccara *ſæpè fuit diues, ſed ditior extat*
Præſulis exuuiis, Sancte GODINE, *tuis.*
Tu Balnenſis *apex, tu noſtra gloria Sedis,*
Illuſtris vitâ, nunc quoque morte magis.
Tu nobis largiris amans hîc dona Magiſter
Singula dùm viuis, omnia dum moreris.

Probatur I.

Minimè igitur in hoc Epigrammate de *Monachatu* in Monaſterio *S. Vincentij Vlyſipponenſis*, nec de *Præſulatu Lamecenſi* memoria ineſt, quarum qualitatum in *Godino* haut obliuiſceretur *Emanuel*, qui antiquitatum, & hiſtoriæ *Luſitanica* fuit ſine dubio Princeps, vt eius ſcripta teſtantur. Et hoc etiam deducitur ex Antiquiſſimo *Chronographo* Canonico Regulari Monaſterij S. Vincentij Vlyſipponenſis, relato ab Acuna *d.c.*17. *n.* 9. *fol.* 78. vbi Priores illius Monaſterij recenſens, agens de *Godino Lamecenſi*, qui fuerat Prior *S. Vincentij* proſequitur: *Qui fuit, & extitit poſtmodum Epiſcopus* Lamecenſis *Eccleſia.* Ergo ſi ad *Braccarenſem* infulam deueniſſet, haut quaquam ſub ſilentio hanc qualitatem honorificentiorem inuolueret *Chronographus* maxime cum fuiſſet vtrique GODINO ferè coæuus.

Probatur II.

SECVNDO hæc diuerſitas probatur, ex eo quòd vterque eodem tempore vixit, alius *Braccarenſis*, & alter *Lamecenſis* Antiſtes. Hoc conſtat ex variis *Priuilegiorum* confirmationibus. Pro omnibus illud Regis *Alphonſi* Enrriquij conceſſum *Pelagio Epiſcopo Eborenſi*, quod refert Brandas *in Monarch. Luſitan. lib.* 11. *c.* 37. vbi Priuilegium concludit: *Facta charta, Menſe Decembris, Era* M.CC.XXIII. *hoc eſt Anno Chriſti* M.C.LXXXV Hic poſt Regis confirmationem, ſubſcribunt D. GODINVS *Archiepiſcopus Braccarenſis.* D. Martinus *Epiſcopus Conimbricenſis*; D. Ferdinandus *Epiſcopus Portuenſis*; D. Ioannes *Epiſcopus Viſeenſis*; D. GODINVS

Epiſcopus

Episcopus Lamecensis; D. Soërius *electus Vlysipponensis*, & alij. En ex confirmationum serie huius Priuilegij diuersos fuisse GONINVM *Braccarensem*, & *Lamecensem*. In huius etiam rei probationem aliud Priuilegium adducit Acuña *supr. n.7 fol.78*.

Topographia.

MONASTERIVM BALNEENSE. Conditum in Diœcesi *Braccarensi* inter Oppida *Barcellense*, & *Spozendense* ante secula Regum Lusitaniæ, sub Canonicorum Regularium instituto, titulo *S. Saluatoris*, hodie est commendatum, & Equitibus Christi paret vt referunt *Brandao*, & *Acuña* locis citatis, & Pennotus *Histor. Canon. Regul. 2. p. c. 32. §. 2.*

S. THEODOMIRVS *Episcopus* Calagurritanus *Confessor*] Is fuit Monachus *Benedictinus* & Abbas, doctrinâ illustris, & sanctitate celebris, vt notauit Luitprand. *in Chron. Ann.* 840. *n.* 287. & Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Chron. n.* 418. *& n.* 431. Hic longe diuersus fuit à Martyre *Cordubensi*, de quo & Nos supra hoc eodem *Mense Die* XXV. *lit.* E. Namille Monachus apud *Cordubam* tantùm; iste & *Abbas*, *& Episcopus*. Ille dùm martyrio coronatur, adhuc iuuenis, & ephæbus; iste cùm *Calagurritanæ* Sedis apicem assequitur, grandæuus, & senex. Denique ille Martyr ad Annum DCCC. LI. & Noster Episcopus ad Annum DCCC. XL. Hinc errorem admissum in Codicibus impressis Iuliani *n* 418. cognosces, vbi hæc verba: *Scribit contra Claudium Tarnensem Episcopum hæreticum S. Abbas* THEONOMIRVS, *postea* Cordubæ *Martyr.* Quæ vltima verba abundant, ab imperito addita, nam iterum de eo agens idem Iulianus *Ann.* 844 *n.* 341. nihil de eius martyrio retulit: illum ausculta: THEONOMIRVS *Monachus Benedictinus, post Episcopus* Calagurritanus, *mire floret, & vt vir doctus habetur.* Ex quibus elicies clausulis, nequaquam THEONOMIRVM Episcopum *Calagurritanum Cordubam* aduentasse, nec ibidem martyrio occubuisse; nam si hoc esset, *S. Eulogius* qui Cordubensis Martyris acta descripsit, proculdubio hoc illum minime fraudaret bonore. Imò nec P. Ieronymus Roman. de la Higuera in *Martyrologio Hispano MS.* vbi hoc die *Calagurritani* Præsulis obitum assignat, nec in *Not. ad Luitprand. Ann.* 840. *n.* 287. *fol.* 425. aliquid de martyrio differit: quin potius in Nostri sanctitatis confirmationem aliqua recenset, inter quæ hocce carminum floretum. C.

Monachus fuit diuersus à Martyre Cordubensi.

Carmen de hoc Præsule.

Sancta THEODOMIRVS *tutatus dogmata Præsul*
Iconomachos dispersit verbere vocis:
Quorum præceptor tunc Claudius *hæresis, vnà*
Taurinensis *erat Præsul, quem Noster adorsus*
Scriptis, fœdum detexit cum nomine crimen.
Ergo THEODOMIRVM *tunc* Calagurris *amæna*
Pontificem nouerat proprium, sed grege solutum:
Nam Agareni famosam legibus vrbem
Constrictam tenuere diù sceleratis, & armis.

Calagurritanus Episcopus Titularis fuit.

Hinc quidquid de Nostro THEODOMIRO Episcopo *Calagurritano* dixere *Luitprandus*, & *Iulianus* probatur; & Ego addo, quòd ipse S. Vir interfuit confirmationi Donationis, quam *Alphonsus* Rex *Asturicæ* cognomento *Castus* fecit S. E. *Ouetensi* Anno DCCC. XXX. vt patet ex confirmationibus scripturæ instrumentalis, quam refert Ambrosius Moral. *Tom.* 3. *Histor. Hispan. lib.* 13. *c.* 41. vbi agens de hoc *Calagurritano* Præsule, asserit quòd erat Titularis, & apud *Ouetum* demorabatur (pro vt cæteri) Antistes, qui sedibus orbati, Regum Curiam insequebantur: quod & notauit Epigramma superius adductum, in finalibus *Quatuor carminibus*. Quæ omnia omisere P. Higuera in *Not. ad Luitprand. d. Ann.* 840. *n.* 287. & D. Thom. Tamayo *in eisdem Not. fol.* 189. & M. Ægidius Gonzal. Chronographus Regius *in Theatr. Eccles. Hispan. Tom.* 1. *fol.* 348. qui nec verbum de confirmatione *Donationis* Regis Casti scripsere. De eo Scriptores superius relati,

Scriptores.

apud quos nihil de ACTIS coadunatum reperio. Illa pro vt instituti expostulat necessitudo breuiter contexemus.

ACTA S. THEODOMIRI Calaguritani Præsulis, ex Luitprando Iuliano, & aliis.

Origo. THEODOMIRVS *origine* Hispanus, *tempore Sarracenicæ captiuitatis in Ecclesiasticis literis eruditus, maximam doctrinæ, & eruditionis famam adeptus est. Hic igitur inter Benedictini ordinis alumnos adscriptus, maximo virtutum, & eloquentiæ specimine enituit, ita vt ad Abbatiale munus feliciter deuenisset.* *Institutū.* *In cuius ministerio non solùm interna domus sibi commissa onera sufferebat, sed etiam, pro fidei Catholicæ defensione, externos aliquorum errores scriptis, & sermonibus abstergere conabatur.* *Scripta.* *Hinc cùm* Claudius *quidam, vir fallax, qui ex Capellano* Ludouici *Francorum Regis factus Episcopus* Taurinensis *in Gallia, Iconomachorum hæresim suscitaret, Beatissimus Vir aduersus eum, & eius errorem, Librum elegantem pro Imaginum defensione conscripsit. Postbac Episcopus* Calagurritanus *in* Hispania *factus, tunc temporis quando ciuitas illa sub Arabum iugo tenebatur, illius Sedis,* *Sedes.* *licet tantùm Titularis Antistes, honoribus fruebatur, & apud* Ouetum *cum aliis Præsulibus, propriis ecclesiis carentibus, sistens, Regum Asturiensium aulam sequebatur. Huius cùm tempore* Alphonsus *cognomento* Castus *Ecclesiam* Ouetensem *ditare constituisset, & donationem opulentam consignasset eidem, vnus ex Episcopis qui huiusmodi donationem Regiam firmauit,* *Mort.* *fuit Noster Beatissimus* THEODOMIRVS, *qui tandem virtutibus, & bonis operibus plenus, & doctrina fama celebris vitam cum morte commutauit* Die XXX. Iulij *circa annum Domini* DCCC. XLIV.

Hæc de Nostro hoc sanctissimo Præsule elicere, ad hæc ACTA conscribenda, potuimus: Sed vt de *Libello* aduersus *Claudium Taurinensem* hæreticum Hagiomachum, & Iconoclastam, à Nostro *Calagurritano* Pontifice conscripto, aliquid superioribus addamus, sciendum est, qualiter etiam *Claudius* ille aduersus *Claudius Taurinensis scripsit contra Theodomirum.* THEODOMIRVM Apologeticum scripsit, vt notauit Ionas Aurelianensis Episcopus de *Imaginib. lib.* 1. relatus à Cæsar. Baron. *Annal Eccles Tom 9. Ann.* 825. *n.* 58. his verbis: *Sed quàm pestiferum dogma, & ab Ecclesiæ auctoritate abhorrens in plebem sibi transfuderit commissam,* Libellus *quem ad* THEODOMIRVM *venerabilem Abbatem, se charitate imperante corrigentem, eumque à superstitiosa doctrinâ auertere volentem, scripsit, eundem legere, & nosse volentibus patenter demonstrat.* *Quis Claudius remissiuè?* Quem etiam locum refert D. Thom. Tamayo in *Not. ad Luitprand. in Chron. Ann.* 840. *fol.* 189. De Claudio verò Taurinensi plura qui velit adeat Baronium *d. Ann.*825 *n.* 58. Gualter. in *Chron. Secul* 9. *in Collat. Veter. Error. c* 1 *fol.*602.

S. OSTANVS, *siuè* OSTIANVS *Episcopus* Aucensis *in Hispania.*] Hactenus eius memoria sub silentij velo iacebat, sed iam auctoritate *Luitprandi*, & *Iuliani* reuiuiscens, tanti Confessoris Nomen in publicis adscribere Tabulis conuenit. De *Scriptores.* eo sic Diaconus Ticinensis in *Chron. Ann.* 933. *n.* 318. scriptum reliquit: S. OSTANVS *Episcopus* Aucensis *in* Hispania, *interfuit Concilio* Ouetensi; *moritur in Tractu* Viuariensi XXX. *Iulij. Relatus inter Sanctos, in Catalogo numeratur.* Archipresbyteri Toletani *in Chron. Ann.*886.*n.*457.*fol.*110. auscultaverba: OSTINVS *Sanctus Vir, & Episcopus*, Aucensis *interfuit Concilio* Ouetensi, *moritur in Tractu* Viuariensi (*nunc* Viuar) *Didaci Roderici, Campiatoris dicti, patria. Relatus est in Catalogo Sanctorum. Agitur eius* Dies XXX. *die Iulij.* Hæc in antiquis Nostris Scriptoribus elicitur anamnesis; addit P. Ieronymus Roman. de la Higuera in *Not. ad* *Error aliquorum.* *Luitprand. d n.* 318. *fol.* 435. quòd S. OSTANVS Episcopus *Aucensis* confirmat in quodam Priuilegio (absque expressione cuius) anno DCCC. XC. sub hac formula: *Sub Dei gratia* OSTANVS *Episcopus confirmat.* Qui etiam videtur innuere, quòd elogium *Die XXX. Iunij*, apud *Vsuardum, & Martyrologium Romanum*, dum dicitur:

dicitur: *In tractu Viuariensi* S. OSTIANI *Presbyteri, & Confessoris*; intelligendum est de Nostro hoc Præsule *Aucense*. Quod & notauit D. Thom. Tamayo *in Not. ad Luitprand. Ann.* 895. *fol.* 217. Sed proculdubio falluntur, nam ille Presbyter de quo *Vsuardus*, & *Martyrologium Romanum*, diuersus fuit à Nostro, vt patet ex monumentis S. E *Viennensis in Gallia*, è quibus Andreas Saussay. in *Martyrolog. Gallican. Tom* 1. *Die* XXX. *Iun. fol.* 397. hocce congerit elogium: *Eodem die in agro* Viuariensi, *sub Viennensi prima, Natalis* S. OSTIANI *Episcopi, & Confessoris, qui huic oppido precepta fidei, primus post S. Andeolum, S. Benigni asseclam, Beatique Polycarpi discipulum, & Christi iuratum testem, feliciter tradidit; omnibusque illic ad Domini gloriam, & populi salutem, piè ac praclare constitutis; pacifico demum fine, obdormiuit in Domino.* Ex quibus verbis colligitur, quòd OSTIANVS de quo in Martyrologiis *Vsuardi*, & *Baronij Die* XXX. *Iuny* antiquior fuit; & *Aucensis* de quo *Iulianus* & *Luitprandus* multis seculis illo recentior. Quapropter crederem nominum tautologiâ allecti duos OSTANOS confundere curauere. Quidquid sit hoc de Nostro Præsule in sæpius repetito *Codice MS. Carminum* Hali, *Epitaphium* inueni. *Diuersus à Viennensi Episcopo.*

Hoc corpus iacet OSTANI *sub marmore clausum,*
Pontificem sanctum, quem vocat Auca *suum.*
Sustinuit postquam graues pro lege labores
Christi; tunc vitam exuit almus homo.

Epitaphium Aucensis Præsulis.

His sic digestis, venio ad ACTA, quæ licet à Nemine hactenus conscripta reperiantur, tamen pro nostræ institutionis more, illa etsi breuiora coagulabimus.

ACTA S. OSTANI AVCENSIS Episcopi in Hispania Confessoris ex Variis Scriptoribus.

OSTANVS *origine* Hispanus *inter turbulentas* Hispanici *excidij sub Sarracenorum oppressione solicitudines, & angustias, ad fastigium* Aucensis *Ecclesia Præsul non sine renitentia feliciter sublimatus agnoscitur; cuius munera super humeros sustinens graues pro Christi fidei sustentatione labores perpessus est. Interfuit Concilio* Ouetensi, *quod Magnus ille* Alphonsus Asturicæ, & Gallæciæ *Rex indicere curauit, vbi inter alia qua ibi sunt stabilita, sedes* Ouetensis *Metropolis effecta est. Post hac qualis huius S. Præsulis vita cursus fuerit, ignoratur. Creditur illum in bonis operibus, & plebis admonitione expleuisse, ita vt ad immarcessibilem Confessoris, & Pontificis coronam, Deo auspice, properasset* III. Kal. Augusti, *Anno Domini* DCCCC. IV. *vel circiter.* *Origo. Sedes. Ouetensi Consilio interfuit. Obitus.*

Huius *Ouetensis* Concilij summam breuiter retulit Sampyrus Asturicensis Episcopus *in Chron. Era* 910. & Ambros. Moral. *Histor. Hispan lib.* 15. *c.* 26. *fol.* 173. & licet ibidem nulla adsit memoria Nostri Antistitis, tandem credendum est illum huic Synodo interfuisse, prout notauit *Luitprandus*, cui in hoc deferendum est. *Defenditur Luitprandus.*

AVCA. Ciuitas vetusta Hispaniæ, olim Sede Episcopali condecorata, de qua & eius Ecclesia supra diximus, vbi Catalogum ipsius Sedis Antistitum descripsimus *Die XX.* huius Mensis. *Topographia.*

PRIDIE KAL.
Augusti.
DIES XXXI.

A. ROMÆ *natalis* S. IGNATII LOYOLA *Hispani, qui adolescens militiam sequutus secularem, strenui ducis nomen promeruit: adultus splendidissimum sub nomine* IESV *societatis agmen contra Ecclesiæ Catholicæ rebelles, animauit: senior in absolutæ, perfectæque virtutis fastigio fulsit. Vndique triumphis illustris, speciosissimum de omnium gentium manubiis trophæum statuit, ac Numini, cuius vnius gloriæ tenebatur studio humili subordinatione dicauit. Denique Confessor egregius, pede licèt claudus, spiritu integer, & sublimis, lacteâ viâ, ad æternæ vitæ mansionem mirabilis properauit.*

B. MADRIDII *in Cœnobio SSS. Trinitatis Fratrum Excalceatorum Depositio sacrorum pignorum* S. PROSPERI *Martyris Romani, cuius corpus Vrbanus VIII. Pont. Max. iisdem fratribus cum aliis concessit, & ibidem quiescens, honorificè conditum, deuotissimè veneratur.*

NOTÆ.

A. *Elogia.*

ANCTVS IGNATIVS cognomento LOYOLA Societatis IESV Patriarcha.] Celeberrimus eius nominis splendor Orbe toto diffusus, totum orbem in posterùm absque nebulæ alicuius opacitate compleuit, ita vt *Anima mundi* mysticè vocitatus IGNATIVS., mundum penè exanimem flatu suæ sanctitatis, & Religionis erigeret. Nam quid in eo fuit, quod mirabile non fuisset? A belli flamma, mentis auspicatus est lumen: Ab arcis ruinâ, celsum fastigium gloriæ; à terræmotu constantiam; ab ictu bellici fulminis vitam. Murale tormentum aperuit virtuti aditum; globus igneus stabilem illum, & quadratum effecit. Tunc abstinere cœpit à vitæ ludo, cùm excepit pilam; tunc certior euasit eius laus, cùm dubia fuit Martis alea. Quæ vulnus inferius obligauit fascia, ea sanctitatis altius prætulit diadema. Mira res! Meruit IGNATIVS idem, quod Magnus olim Moyses, elogium, vt

diceretur

diceretur Dei digitus; scilicet, vt ille Naturam stupefaceret prodigiis. Vnus hic digitus tot Tyberi subdidit Barbaros, quot alluit circumfusus Oceanus. Subiecere captiuas innumeri populi manus vnius Ducis constrictas digito. Hoc enim in IGNATIO Dei digitus operatus est nouum, quod non sparsit, vt olim, cinerem ad perniciem, sed mortuos excitauit ad vitam, ne abirent in cinerem; non tenebras fudit, sed illud, quo radiare visus est, lumen. Quin etiam IGNATII digiti scribentis edicto mulctati sunt exilio infesti nostris ædibus Lemures. Parum fuit, iis eripere obsessa mortalium corpora, nisi explicasset obsidione Domus Lauretanæ viciniam. Absens licet Imperator egit triumphum, victor de laruatis Laureti hostibus laureatus, si fas est dicere; penè plus potuit IGNATIVS vnus edicto absens, quàm Cohors Prætoria cœlitum circumsistens. Factum bene; atramento hostes abegit atros. Initium eius tam illustris virtutis obscura dedit specus, quâ clariùs sub eius vmbra philosophatus est, quàm olim Gymnosophistæ sub Sole. Nunquam metuendus magis fuit IGNATIVS Erebi castris, quàm cùm gladium de tholo templi suspendit exarmatus. Igitur Magnæ vouit ea Virgini arma, quibus deuouerat virginitatis hostem. Excanduit in Virginalis tutela candoris; penè gladium infecit sanguine, ne hic inficeretur probro. Denique clarior fuit puluere sepulchri, quàm campi. Suus ille, quasi Solis, fuit occubitus; quia non aliæ arsere tædæ, quàm sydera. Mirè descriptas habuit cœli rationes in cinere, cui matheseos eruditus cederet puluis; in magisterio virtutis, pro radio radiata frons fruit. Fecit IGNATIVS, vt astra, quæ dominari falsò putabantur in viuos, illi verè famularentur emortuo. Fuit Pontificum Maximorum innumerabilium encomiorum obiectus; Cardinalium apex, Imperatorum, Regum, & Principum specimen, & omnium populorum gloria. Sunt etenim istæ honorum humanorum veluti emphases, quippè ab his profectæ, quos cæteri mortalium in hos suos apices semper intenti, haut ægrè adducantur vt imitentur, & dictis ipsorum adscribantur. Sed ne quis ea parum faciens, iudicia Magnatum plerumque turbida cauilletur, quæ quo semel cæco impetu inclinarint, siuè constanter siue pertinaciter progredi pergant, habemus iudicia nulli tali obnoxia cauillo IGNATIO perhonorifica, & omnis generis sapientum, & hominum religionis famâ perillustrium, & compertæ sanctitatis nomine irrectractabilibus iudiciis probatorum. LVDOVICI *Strada* Viri vndecumque doctissimi, ex Cistercensium familia, & cœlestibus operibus clari, extat Epistola, quam luculentum IGNATII encomium meritò dixeris. Eâ Epistolâ, de huius Serui Dei Insignibus meritis, de charitate, quâ in Deum, proximosque flagrauit, de maximis fructibus orbe toto labore eius consecutis, tanto verborum pondere disserit Scriptor suâ ætate celeberrimus, & domi ac foris laudatissimus, vt non possit grauiùs, & magnificentiùs exornare quem celebrandum suscepit. LVDOVICVS *Monteya*, Augustinianæ familiæ eâ ætate rarum lumen, regressus Româ, vbi cum IGNATIO egerat in Lusitaniam, nullas se dixit pretiosiores, sibivè fructuosiores reliquias Româ exportasse, quàm quòd conspectu, & alloquiis IGNATII fruitus esset, & quod de tanti Viri cœlesti sapientiâ hausisset, altè combibitum retineret. LVDOVICI *Granatensis*, inter Prædicatorum filios pietate, sapientiâ, eloquentiâ, scriptis luculentis, & multis rebus præclarè gestis, totâ Ecclesiâ celeberrimi, illustrissimum IGNATII encomium legere est, eâ Epistolâ, quâ *Petro de Ribadeneyra* editum de S. Patriarchæ vitâ commentarium, gratulatur. Venerabilis IOANNES Dauila, Magister doctrinæ spiritus in paucis præstans, & Bæticæ Apostolus nuncupatus, *pusionem se*, IGNATIVM *verò gigantem* dixit: qui operi de quo ipse cogitarat, sed deficientibus viribus non perfecerat, par extitisset, vnde quantos poterat è suis in via spiritus alumnis, ad IGNATIVM ablegabat, meliore Magistro vsuros. BRVNO *Lober* Cartusiani instituti vir doctus & pius, præfatione ad opus *Henrrici Harphij* IGNATIO superstiti inscriptum, in eius laudes tantopere effunditur, vt nihil sit, quod ad encomium absolutissimum desideretur. FLORIMVNDVS *Remundus*, Vir & publicis muneribus, & zelo fidei auitæ illustrissimus IGNATII decora, latè & splendidè expressit in *Histor. Nascent. Hæres. lib 5. cap. 2.* Sed cùm SOCIETAS IESV sit fœtus IGNATII, eumque illa agnoscat Auctorem, quisquis

Scriptorum.

Pontificũ.

quisquis laudes in SOCIETATEM digessit, IGNATIO tanquam Auctori communicauit. Summorum Pontificum de SOCIETATE laudes colligere, non omnes, aliquas aggredior. Paulus III. in *Diplomate Ann.* 1549. vocat SOCIETATEM: *Agrum fertilem, qui non singulis annis, sed singulis diebus, multiplices, vberesque fructus ad Summi Regis laudem, & fidei incrementum verbo, & exemplo producit.* Iulius III. in *Diplomate dato Ann.* 1552. Eam ait: *Reiectis seculi vanitatibus, gratum Altissimo praebere sub humilitatis spiritu famulatum, & feruentibus studiis, per exempla virtutum, & solidam doctrinam, alios ad diuinae Maiestatis obsequia trahere.* Pius IV. *in Bull. Ann.* 1561. Religiosos eius affirmat: *Sicut nomen* IESV *assumpserunt, ita opere, doctrinâ, exemplis, ipsum Dominum* IESVM Christum *imitari, eiusque vestigia sequi.* Pius V. in *Breui Ann.* 1568. de eadem ait: *Innumerabiles esse fructus, quos Christiano Orbi* Societas IESV *attulit, & affert, quae proprij sanguinis prodiga, vt verbum Dei efficaciùs plantaret, martyrio voluntario se supposuit, & regna ipsa ad Christi agnitionem perduxit.* Gregorius XIII. in *Var. Constitut. Annor* 1571. 1576. & 1584. profitetur: SOCIETATIS IESV *filios, tanquam palmites esse, qui toto fere Orbe extensi, tàm in ouibus dispersis, & extra Christi ouile, sacrosanctique Imperij Christiani tutelam aberrantibus, reducendis; quàm in lupis vespertinis, & leonum catulis in deuorationem expositis, reclamandis; & tàm in Nationibus Christiana religione initiatis, quàm in immanibus, barbarisque diuini cultus, & politici ornatus ignaris gentibus, ferinoque potius, quàm humano more viuentibus, Euangelico sulco, & Ecclesiasticae disciplinae vomere eruderandis, opimum, vberrimumque fructum indies afferre non cessent, ad omnia pericula pro vniuersali Ecclesia subeunda praestò sint, & rebus arduis suscipiendis fructuosos operarios subministrent.* Gregorius XIV in *Constitut. Ann.* 1591. affirmat: SOCIETATEM IESV *diuinâ prouidentiâ, nouissimis temporibus, excitatam, adeò cum Vniuersali Ecclesia coniunctam esse, vt eius commoda, vel incommoda in commune totius Ecclesiae bonum, vel malum redundare necesse est.* Clemens VIII. in *Diplomat. Ann.* 1592. de Religiosis differens, ait: *Diù sibi fuisse exploratum, quantâ charitate, Zelo, & sollicitudine Presbyteri* SOCIETATIS IESV, *ad remotissima quaque loca, nullis parcentes laboribus, nulla formidantes discrimina, pro Christiana religione propaganda, & pro Catholica fide conseruanda, & vbi etiam opus est, restituenda, ac demùm pro animarum salute procuranda, exire curauerint; quantoque item studio, ac diligentiâ Dominicum agrum piis officiis, ac studiis, quibus assiduò vacant, colere non destiterint, & hoc maximè tempore non desinant.* Paulus V. in *Bull. Ann.* 1616. de Societate fatetur: *Quantum Religio* SOCIETATIS IESV *in Ecclesia ad fidei, pietatis, & religionis augmentum, profecerit, & in dies magis proficiat, Nos ipsi scimus, & Christiana Respublica nouit vniuersa.* De Imperatorum, Regum, Principum encomiis, & auxiliis, ob SOCIETATEM istam in suorum Regnorum vrbes, & populos attrahendam, & plantandam, plura collegit Symbola Teophilus Raynaudus in *Trinitat. Patriarchar. in Vit. S. Ignat. Punct.* 11. *fol.* 595. Eius nomen in Romano Martyrologio Vrbani VIII. h. d sequenti elogio: *Romae natalis* S. IGNATII *Confessoris, Fundatoris* SOCIETATIS IESV, *sanctitate, & miraculis clari, & Catholicae religionis vbique dilatandae studiosissimi.* In Gallicano Andreae Saussay *Tom.* 1. *fol.* 475. in Hispano MS. *Ieronymi de la Higuera. fol.* 36. In Fastis Christian. Bachoti *fol.* 551. Philippus Ferrarius etiam eius meminit in *Catalog. General. SS. fol.* 309. & in *Catalog. SS. Ital. fol.* 476. Poëtarum carmina, elogia, epigrammata referre, quae in laudem, & honorem S. IGNATII conscripta sunt, esset innumerabilium Christianorum Vatum myriades addensare. Pro omnibus, aduersus Haereticorum malitiam, & ignauiam, adsit *Clarus Bonarscius*, siue vt palam, soluto Anagrammate, loquar *Carolus Scribanius* in *Amphitheatr. Honor. lib.* 3. *c.* 2. *Eleg.* 2. *fol.* 149. agens de IGNATII Nomine, & Militia, sic cecinit.

Regum. *Martyrologium.* *Poëtarum.*

Crescite iam dentes. Quid adhuc edentula lallant.
Carmina? Iam toto crescite sesquipede.
Quid mihi dentis opus? Procul hinc dentata papyrus;
Haeretici gerras vincere lusus erit.

Sed

Sed tamen, vt ſtolidi pendens circum ora Moloßi
Sæpe iocos inter vulnera dat catulus:
Sic quoque (Quis prohibet? ruit ille in vulnera primus)
Penna mihi interdum ſanguinolenta fluet.
Noſcere nemo poteſt mutantem Protea vultus:
Haut ſecus hæreticum noſcere nemo poteſt.
Iam lupus, inſtar ouis, pelle eſt indutus ouinâ:
Iam Leo, iam vulpes Protea ſemper agit.
Hoc tamen, & ſolum hoc, tuto tibi dicere poſſum:
(Lingua, manuſque probant) ambitioſa fera eſt.
Nunc etiam ſpoliis effulgere gaudet opimis,
Inque ducem ſannis arietat, atque probris.
Et caput, & ſtomachum turbat IGNATIVS *olli,*
Ructat ſarcaſmos, & maledicta vomit,
Cum fluat illimis LOYOLÆ *vita, nec vllam*
Criminis illuuiem candida fama trahat:
In latus ille ruit; non rectâ fronte duellat,
In ius ille apices, litterulaſque vocat.
Igne, ait, eſt natus vobis IGNATIVS. *Eſto;*
Ignis enim Pietas dicitur, ignis Amor:
Ignis & ipſe Deus: rubus igneus, ignea nubes:
Ignea lingua fuit: ignis & ipſe Deus.
Ergo Deo eſt natus nobis IGNATIVS. *Hoc eſt,*
Cur tibi non placeat; dæmoni diſpliceat.
Vt canis in felem, lupus eſt propenſus in agnum,
(Ingenuè fateor) ſic ego, tuque ſumus.
Hoc tamen (vt ſpero) noſtro indulgebis amori,
Vt tibi non placeam; dæmoni diſpliceam.
Quis mihi nunc circum tarantantara perſonat aures?
Arma procul Martis; Palladis arma gero.
Militiam crepat Hæreticus: iam ſpiculat enſem;
Orphana dùm Calybis torpet arundo mihi.
Dux, ait, eſt vobis, dux Martius; ille per vrbes
Heſperiæ quondam qui tulit arma ferox.
O Tribus Anticyris caput inſanabile! Quantum
Auriculas Aſini Pſeudoſophiſta quatis!
Dux Abraham, Moſes, Ioſue, tot lumina mundi.
Non eſt, crede mihi, dedecus eſſe Ducem.
At vitiis coopertus erat, crudelis, & atrox,
Hoſtiles populans, fulminis inſtar, agros.
Mentiris: ſed vera tamen te dicere fingam.

Non

Non quod erat nunc est: surgere lapsa queunt.
Occidit, & rursum exoritur Sol, sydera, Mundus;
Alternantque suas Noxque, Diesque vices.
Cur homines mutare nequit, qui tempora mutat?
Sæpe cutem serpens exuit, & senium.
O quoties tepidis tibi dormit Paulus *in vlnis!*
Ille tamen bellum mouit, & arma Deo.
Si tua non torpent ad Solem lumina, Bubo,
Quem tenebræ errorum detinet, & scelerum;
Hoc lege, quod viuax LOIOLÆ *clamat imago:*
Hoc mihi pro clypeo distichon esse potest.
Miles eram vanis quondam celebratus in armis:
Militiæ factus Duxque, Caputque Sacræ.

Innumera alia carmina, quæ hic transcribenda essent, si Codicis magnitudinem non timerem, aduersus Hæreticorum fallacias, & inuidias congessit elegantissima idem *Carolus Scribanius*, quibus IGNATIVM, & eius SOCIETATEM defendit, & validissimis rationibus Patriarcham, & institutum tutatur. Nunc ad aliorum carmina pergimus. Ioannes Baptista Masculus *Lyricor. lib.* 11. *per totum* XXXII. *Odes* scripsit. P. Emanuel Pimenta Lusitanus. *Tom.* 1. *Poëmat. Sacr. lib.* 11. agens de Confessoribus XXVII. *Epigrammata* concinnauit. Iacobus Bidermanus *lib.* 2. *Epigram.* 17. *fol.* 174. *&* *lib.* 1. *Epigramm.* 77. *&* 78. 81. 84. 92. *&* 93. Plura etiam scriptitauit *Bernardus Bauhusius*, & cæteri complures. Eius ACTA ex R. P. Petro Ribadeneyra dabimus.

ACTA S. IGNATII LOYOLÆ Societatis Iesu Patriarchæ, ex R. P. Petro de Ribadeneyra Societ. Iesu.

Patria, natalis & genus.

IGNATIVS *de* LOYOLA *parens, & fundator Societatis Iesu natus est in ea* Hispaniæ *parte, quæ ad Pyreneum pertinet, &* Cantabria *nominatur, sub Annum Christianum* M. CCCC. XCI. *Parentes habuit de principe familia: Patrem* Bertrandum *virum illustrem,* Ognis, *&* Loyolæ *Dominum. Mater fuit* Maria Sone, *domo* Baldensis, *claro genere, & nomine fœmina, ac nullis animi virtutibus marito impar. Emicabat in* IGNATIO *à pueritia eximia quadam iam tum indoles, animique, & ingenij vis magna. Sed vix morati parentes dùm infantiam exiret, eum præproperà spe ad* Ferdinandi *Catholici Regiam dimittunt inter æquales liberaliter educandum.*

Infantia studium.

Hic omnibus aulæ disciplinis institutus, breui docuit, nihil se media fortuna passurum: cœpitque, vt primum vires erant, ardua velle, gloriam è claris facinoribus petere; inter primas curas militiam habere: eoque assiduis equitum velitationibus assuescere. A quâ exercitatione, vel idcirco se omnibus præstare aliis studebat, vt vulgo notus esset, ac quondam heros indigitari posset. Verùm iuueni ad ingentia nitenti materies laudis, quæ adhuc defuerat, haut multo post, vbertim suppeditauit. Nam Anno Christi M. D. XXI. *vbi percrebuit* Gallos *in armis esse, arcemque* Pampilonensem *iam obsidionibus premere; quam operibus quoque machinisque verberaturi timebantur:* IGNATIVS *cum aliis eius tuenda negotium accepit, tum deinde, cæteris difficultate rei perterritis, & quòd auxilia nusquam sperabat, de præsidio deducendo paciscentibus; solus nimirùm intercessit, & mutato omnes consilio, ad mortem oppetendam prius, quàm flagitium consciscerent, induxit. Sed* Galli

Pampilonam Miles pergit.

pertinacius

pertinacius agere, & ferreo telorum imbre in acem effusa, incussoque maioris balistæ fulmine institerunt præsidium quatere, vbi tandem muri labentis fragmen conuellitur. Ea moles IGNATIO propè assistenti, & egregie dimicanti, in læuum eius crus incubuit, quæ tibiam modice læsit; ita vt globus ipse in dexteram illatus vltimè affecit. Collabitur proinde IGNATIVS, quem vt afflictum vidére cæteri, animo quisque confestim conficiuntur, ac prostrato vno, omnes nullâ morâ sese, arcemque hosti dedunt. Loco in potestatem adducto, Galli IGNATIVM clementer acceptum, in sua primùm contubernia perferunt; tùm interim cognita Viri genere, impense student, quò ægritudine leuetur: demùm succollantibus humeris in patriam illum reportant, obsequio vel in fratribus memorando. Ibi cùm perdiù in morbo cubaret, ré ad summum vitæ discrimen adductâ, insperatò propitium habuit Numen. Ipso enim Apostolorum Principum peruigilio, Beatus illum Petrus aspectabili ore inuisit; ac veluti medicâ manu ægritudinem detersisset, fugientem iam è corpore animam retinere, morbique crescentem pertinaciam flectere incœpit. Coluerat quippè hunc IGNATIVS principe studio, tutelamque adoptarat. Cùm temporis fallendi gratiâ lecto affixus librum prophanum aliquem postulasset, duo ei libri traditi sunt, quorum alter Christi Domini, alter Sanctorum vitas continebat. Eorum lectione tàm ardenter incensus est, vt decreuerit mundum relinquere, Christi, & Sanctorum vestigia sequi. Enim verò hic ipse aduersarium habere, multa quibus cœptum desisteret, occurrere videt. Verum cœlestia præpotuere, & breui aduersus illam cogitationum intemperiem debellatum est.

In cru vulneratur.

A S. Petro visuatus sanatur.

Lectione librorum SS. conuertitur.

NOCTE quadam, quod ita iam eius consuetudo ferebat, cubitu surgit; & in genua deiectus, preces Deiparæ Virgini facit, cuius tum icona coram spectabat. Hic ingentis desiderij plenus, Virginem, Virginisque Filium adoritur, id vnum adnixus, vt apud eum ducem sacramento dicere liceret, quippè mortalia prorsus abdicare, vnique illi auctoratus æternum mancipari iam cupiebat. Habuere momentum eæ preces: continuò ædes claris fragoribus exsonare, & cubiculum adeò impatienter moueri, vt vitrea eo concussu fenestra se ruperit. At loci is tremor fuit, non IGNATII, quem erectiorem cæterà, hic porrò metus etiamnum angebat, qui florem corporis aduersus luxum de reliquo tueretur. Talibus curis anxium non destituere oculi cœlestes; & Magna Virginum Regina pro IGNATIO in hanc formidinem pugnatura prodiit, cùm vigilanti illi se suumque in complexu Filium conspicuos dedit. Quo repentè spectaculo mutatus, in promptu habuit, omnem deinde voluptatem constanter repudiare atque ab eo die, donec vixit, integritatem absque næuo traducere. Vt verò melius macerationi corporis inhæreret, Deoque perfectius seruire valeret, patriâ excedere placuit: quare profectionem instituit, incomitatu duorum famulorum ad Montem Serratum, celebri famâ locum, & religione nobilem. Haud longè prouectus, seruitiis duobus se abdicat, cùm prius earum rerum, quas de veteri fortuna sibi reliquas fecerat, partem iisdem erogasset. Inde solus esse; atque toto itinere nullam adeò noctem agere, quâ in se ipse flagris non animaduerteret. Idque iam tum salubriter instituit, quod postmodum suis æternum esset. Interim dùm pergit secum assiduè reputare, quibus eximiis studiis Numen sibi demereatur; subiit, vota concipere, & primam corporis, animique puritatem, Christo, ac Virgini Matri nuncupare. Igitur vt proximè eum Montem, de quo supra, adfuit, vestimentum sibi coëmit, nouè, maleque sartum, quo pristinum corporis ornatum mutaret. Id erat omne talaris pro tunica saccus, spartei pedum calcei, tum baltheum, funis, & haustum de veteri cucurbita, paupertina supellex, ac profectioni, quam in Palæstinam moliebatur, idonea. Vix etiam dum in Montem Serratum ventum est, velut æger, salutis suæ percupidus, diligenter inprimis optimum, ac solertem animarum medicum peruestigauit, cui culpas animæ suæ aperiret. Nactus ergo Sacerdotem Religiosum, virum à sanctitate celebrem, apud hunc tribus ipsis diebus totius anteactæ vitæ sordes eluit magnâ diligentiâ, ingentique peccatorum dolore. Iumentum quô vectus erat Cœnobio reliquit, gladium verò,

B. Virgo ei apparet.

Peregrinatur ad Montem Serratum.

Castitatem vouet.

De tota vita confessionem instituit.

pugionemque, quibus mundo meruerat, ante B. Virginis aram, ethololo suspendendum curauit. Eâ ipsâ nocte, cui festus Angelicæ Salutationi dies illuxerat, quô Dei Verbum in vtero Sanctissimæ Matris nostrâ se humanitate vestiuit,

Vestem pauperi dat.

Anno nostræ salutis M. D. XXII. *quàm occultissime potuit, ad hominem pauperem se contulit, cui vestes omnes ad interulam exutas dedit, & optatum illum, quem antea mercatus fuerat corpori saccum induxit.*

Hoc *ornatus amictu nouus miles ante B Virginis aram pernoctauit, & ne qua illius fama vulgaretur, priusquam dilucesseret, inde digressus* Manresam *tribus à* Monte Serrato *milliaribus dissitam vrbem contendit, ibique ad Nosocomium S. Luciæ rectà diuertit, vt cum cæteris mendicis quotidie precariò victum ostiatim quæreret; talemque rationem iniuit, & duro quodam, vt austero genere vitæ corpus affligeret, sensus coërceret, & inanissimas earũ rerum, quæ memoriæ prius inhæserant, imagines prorsus abstergeret.*

Mendicus pro Christo efficitur.

Obductus ergo illo sacco, humo nudâ cubabat, noctes penè ducebat insomnes, præteritorumque peccatorum memoria magnam ei lachrymarum vim exprimebat, singulis diebus iterum, & tertio sese flagellis acerrimè cædebat. flexisque humi poplitibus orationem in septenas horas magno animi sensu producebat. Matutino sacrificio, Vesperarum, & Completorij officiis attentâ animi cogitatione intererat. Semel in die corpus reficiebat, solo pane, & aquâ contentus, ad eum modũ singulis diebus ieiunabat, exceptis Dominicis, quibus obibat sacra Confessionis, & Eucharistiæ mysteria. Tanto denique studio appetitiones animi domabat, easque rationis subiiciebat imperio, vt sibi subtraheret illud omne quod corpus aliquo voluptatis sensu posset afficere. Quocircà licet optimã corporis constitutionẽ esset ei largita natura, hanc tamẽ tanta vitæ asperitas paucis diebus ita afflixit, vt magnã ei debilitatem attulerit. Neque tamen ista dominandi corporis ratio tantùm vires

Scrupulis exagitatur.

eius extenuauit, quantùm animi ægritudo scrupulique fregerunt. Etenim quamuis omni curâ totius vitæ maculas sacrâ Confessione deleuisset: Deus autem, qui sic eum exercere decreuerat, ad eum penitùs expiandum, tantis animi molestiis exagitari permisit, vt nec ab oratione leuamen, nec à vigiliis, ieiuniis, acerrimisque flagellis, vel alio acerbitatis genere tanto vulneri remedium vllum acciperet. Quare legem hanc sibi statuit, septem ipsos dies omni pastu, atque potu

Sed ab eis per orationem liberatur.

sese abstinere, nihil interim de quotidiana Septem horarum oratione, nihil de trina verberatione, nihil de reliqua exercitatione remittens. Hinc Deo tandem visum fuit, eum recreare, mentemque tàm nouâ, ac cœlesti luce perfundere, ita animum tranquillare, tamque admirabilem ei spirituum discretionem largiri, neminem vt tanta vexaret religionis anxietas, quem non ab eodem ipse consultus omni molestiâ liberaret. Nec illud modò singulare beneficiũ in eum Deus contulit sed insuper memorabile illud habetur; quod qui rebus fluxis ad id locorum impensè deditus, ac militia, quàm literatura scientior fuisset (nam huius præter rudimenta nihil attigerat) tanta rerum scientiâ pollere cœperit, quantam nisi de cœlo haustam, nemo crederet. Per eos dies Librum *asceticum aggressus est, qui* Exercitiorum *dicitur, lucubrare, arcanæ sapientiæ feracem. Sed quia in se ipsũ erat durior, nec quidquã de solita acerbitate remittebat, immoderatis laboribus corporis, & perpetuis animi cõtẽtionibus victus in grauẽ morbũ incidit, cui interea Ciues* Manresani *omnia necessaria, magna charitate suppeditabãt.*

Ierosolymam adire properat.

In *eo vitæ genere* Ignatius *annum penè* Manresæ *commoratus constanter perseuerauit. Sed quoniam Deus eum ad maiora destinarat, ex ea solitudine reuocauit, & adeundi Ierosolymam ei mentem iniecit. Manresâ itaque discessit solo Deo comitatus, sicque* Barcinonem *contendit, ibique Templum ingressus ad audiendam concionem sessum iuit in gradibus Altaris inter medios puerorum greges. Illic* Elisabetha Rosella *nobilis mulier, vt nostrum peregrinum adspexit, nescio quo fulgore os ei collucere sibi visa est, intueri; vocemque audire quâ illum iuberetur accersere. Itaque peractâ concione, statim vocandum curauit, & ad viri sui prandium benignè adhibuit. Barcinone Caietam*

Romam peruenit.

inde Romam ipso Palmarum Dominico peruenit, stationes Vrbis, Augustaque, ac Sancta loca adiuit, atque Apostolicam benedictionem ab Adriano VI. Pôt. Max. accepit.

accepit. Diebus Quindecim Romæ peractis, Quiosâ Patauium abeunti, in æquata agri planitie Dominus Deus ei apparuit, eumque præsentia sua suauitate recreauit, atque ad toleranda pro amore suo multò duriora erexit, facilem denique tùm Patauij, tùm Venetiis ingressum præbuit. Hic victum de more suo quærebat ostiatim, & in publica S. Marci area noctem exigebat, quando Senatorem è prima nobilitate suauiter quiescentem in lectulo, cœlestis eiusmodi vox excitauit à somno: Quorsum tàm mollis, & exquisitus aecubitus? Domus adeò magnifica, & lauta? Interim dum Seruus meus pernoctat nudus, & pauper in publico? Tu pretioso stratu decumbis; ille iacet in humo nudâ subdio. *Hic ille ingenti metu perculsus, confestim e lecto se corripit, peregrinum quærit diligenter, deprehensumque in area S. Marci humi cubantem, cùm esse sentiret de quo vox illa monuerat, domum deduxit, ac perhonorificè liberaliterque tractauit. Sed cùm honores, & delicias huiusmodi respueret, incidissetque in popularem quendam, ac veterem sodalem suum, multis ab eo precibus rogatus, à lautiore hospitio ad eius conuictum se recepit. Haut longo interuallo ad Andream Grittum Venetorum Ducem accessit, ab eoque contendit, vti eius auctoritate, primâ nauigatione facultas sibi transmittendi mare gratis concederetur. Annuit ille, præcepitque. vt prætoriâ naui, quâ nouus Gubernator vehebatur sine naulo in Cyprum transportaretur. Soluit igitur Pridie Idibus Iulijs, Anno* M.D.XXIII. *quo die æger medicinam hauserat, quamuis ob hoc Medici manifestum ei vita discrimen denuntiarent, sed superioris Medici ductum secutus, breui inter nauigandum perfectam sanitatem recuperauit. Multa, vt fit, flagitia in ea naui committebantur, quæ Noster Peregrinus amore Dei vehementer incensus, magnâ libertate reprehendebat, quod cùm vectoribus minus probaretur, de eo exponendo in deserta quadam Insula deliberarunt; verùm ad eam appropinquantes nautæ, aduerso repentè vento, naui reiectâ, non potuerunt cogitata perficere. In hac nauigatione Deus sua præsentia suauitatem ei sæpius impertiuit, eius animum spe roborauit, incredibili gaudio confirmauit, tandem Pridie Kalend. Septembris, saluum, & incolumem* Ioppem *inuexit,* Ierosolymamque *ante diem* XVIII. *Kalendarum Octobris. Magis est cogitare, quàm dicere, quantâ voluptate Deus eum perfuderit, cùm primùm Sanctam illam Ciuitatem vidit; quantâ gratiâ in ea commorantem affecerit, quantam alacritatem attulerit, cum ea loca venerabundus adiret, quæ Deus suâ præsentiâ consecrauit, quantâ consolatione permulserit illius diuini beneficij memoria, quod nulla mens, aut cogitatio capere possit. Constituerat Ierosolymis reliquum vitæ suæ tempus degere, hominumque saluti pro sua virili transmittere. Re cum Patre Franciscano maturiùs deliberatâ; & multis vndique difficultatibus compertis, necesse habuit in Hispanias redire, & illud vitæ genus amplecti decreuit, quod Deus sibi gratum, acceptumque monstraret.*

Dens illi apparet.

A Patritiò Veneto Dei monitu quæritur.

Nauigat Ierosolymam.

Cui Deus sæpè in itinere fauet.

Loca sancta singulari deuotione visitat.

Cvm *autem Peregrinus hic Noster Ierosolymis in Italiam rediret, vt adultâ hyeme omnia glacie, niuibusque concreuerant. Interim lineâ duntaxat veste, concisaque ad humeros thorace, & tunicâ breuiore semiamictus, calceis pedibus indutis, cruribus nudis incedebat. Cùm tres porrò naues offendisset in Cypro velificari paratas, vnam Turcarum, Venetorum alteram, firmam illam, omnibusque rebus egregie instructam; tertiam modicam, male coagmentatam, & vetustate cariosam. In hanc conscendit* Ignatius, *propterea quòd Nauarchus Veneta nauis eum propter egestatē repudiasset, addidissetque contumeliosè facetus:* Si sanctitas eius hominū prædicationi responderet, calcaret pedibus freta si vellet, nihil esse meruendū, nullū vitæ discrimen aditurū. *Tres igitur illæ secundo quidem vento simul soluerunt, sed præcipitante iam die, coorta est sæua tempestas, quâ Turcicâ cum omnibus vectoribus, fluctibus hausta periit. Veneta in conspectu Cypri ad scopulum afflicta, saluis tamen hominibus confracta est. Sola postrema, quâ Seruus Dei traiiciebatur Anno* M.D.XXIV *medio Ianuario Venetias incolumis tenuit. Hic paucis diebus cùm restitisset, viæ se rursum commisit, vt in Hispaniam remigraret:*

In Italiam rediens sola eius Nauicula saluatur.

Barcinone literas addiscere cœpit.

Incidit in via in milites, à quibus comprehensus, vt explorator malè mulctatus, & vt fatuus irrisus est; sed & pugnis, & calcibus hominem contuderunt vehementer, in media verberum acerbitate gaudentem. Tandem periculoso, & infesto pyratis mari Barcinonem reuectus, studia amplectitur, vt ad diuinam gratiam literarum lumen accederet. Quodam die rediens ex Cœnobio Angelorum, hominem impulsu Dæmonis ex ædium suarum trabe laqueo suspensum audiuit, eò celeriter aduolauit, & pendentem ex infelici tigno restem abscidit: ac tametsi de eius morte nemo dubitaret, humi tamen abiectus pro hominis salute Deum orare supplex institit, hominemque vocauit, & ecce ita restitutus est sensibus, vt peccata sua Sacerdoti confiteretur, ac tùm demùm animam, inferorum faucibus ereptam, Deo redderet. Ea res, consideratis omnibus circumstantiis, miraculi loco habita breui vniuersam ciuitatem famâ compleuit. Barcinone biennium exegit ad studia Grammaticæ intentus: tùm

Complutum venit.

verò de quorundam eruditorum hominum sententiâ Complutensem Academiam ad capessendas altiores disciplinas petiuit. Sed cùm studio charitatis arderet, & hominum non solùm animis, sed etiam corporibus opitulandi desiderio flagraret, nec continuis studiorum laboribus fractus, nec ostiatim mendicandi curâ debilitatus, eodem tempore pueris, aliisque rudioribus fidei rudimenta tradebat, compluribusque aliis per orationem, & meditationem virtutis viam monstrabat. Hinc ob quorundam calumnias, vanasque suspiciones, duos & quadraginta ipsos dies in publica custodia cum sociis est habitus à qua

Vallisoletū pergit.

post diligentem inquisitionem, vnà cum sociis, vt innocens est absolutus. Compluto D. Alfonsum Fonseca Archiepiscopum Toletanum Vallisoleti commorantem sibi adeundum putauit. A quo perbenigne acceptus, operáque sua, & suorum ad omne officium humanitatis prolixè delata, viatico insuper

Inde Salmanticam.

instructus Salmanticam venit. Ibi nequaquam sibi quiescendum ratus, pro sua consuetudine cœpit animos hominum excitare, atque ad virtutem, & pietatem cohortari, quo factum est, vt paucis diebus eius fama adeò percrebuerit, vt religiosi quidam viri, metu periculi, reique nouitate, & populi concursu, permoti, qui frequens ad eum audiendum ventitabat, simul etiam ne in sanctitatis nomine malum aliquod occultum lateret, cui facile postmodum occurri non posset, pro suo charitatis ardore rem ad Vicarium detulerunt. Eorum ergo consilio IGNATIVS vnà cum socio habetur in vinculis, & ferreâ catenâ bene longâ vterque simul ita constringitur, vt alter sine altero neque progredi, neque loco mouere se posset. Verùm innocentia eorum cognita post duos & viginti dies, liberi & innocentes per sententiam dimittuntur.

Parisiis Magister artium creatur.

DEINDE per mediam Galliam, Deo duce ineunte Mense Februario Anno M. D. XXVIII. saluus, & incolumis Lutetiam vsque penetrauit; ibique in Artibus Magister creatus, studia Theologiæ prosequebatur singulari Dei ope adiutus, in singulos dies ostiatim victum quaritabat, interim pœnitentiæ studio corpus affligebat suum, assiduoque labore proximum iuuandi, & ad omnem virtutem cohortandi amore ferebatur. Hinc natæ sunt illi magnæ persecutiones Ex Scholasticis enim ingenui quidam adolescentes, & ingenio ad virtutis laudem singulari, cùm nuntium rebus humanis remittere, & Euangelica sectari consilia statuissent, sermonibus exemplisque B. Patris inducti facultatibus in egentes distributis, in hospitali domo diuersabantur, & mendicorum more victum ostiatim rogabant. Ea res grauissimos Academiâ

Labores, & persecutiones apud Parisios.

totâ motus excitauit, magnoque erat in odio parentum IGNATIVS, quo fonte genus hoc vitæ manasse sibi persuaserant, quam insaniam æstimabant. Quare in Gymnasio S. Barbaræ, in quo studiis artium operam dabat, crudelis ei, & publicæ verberationis terror iniectus est, propterea quòd sodalibus suis auctor fuisset ad frequētanda sacramenta, Deum festis diebus supplicatione placandum. Quamuis autem surgentis huius in sese machinationis maturè fuisset admonitus, Collegij tamen fores occlusæ cum essent, ære campano signum datum, magistri virgis armati, frequentissimique discipuli adspectaculum adessent, ita præsentiam animi retinuit, vt neque titubaret, neque

se

se in latebris abderet, neque vllam timoris significationem daret. Verum ne imminueretur Dei gloria, ne quâ virtus ignorantiæ labe notaretur, ne vè planta nouellæ, atque florescentes radicitus, eâ tempestate, vellerentur, Gymnasiarcham adiuit, suamque apud eum sapienter, ac liberè causam egit. Afferebat ille quidem, quod in se erat, promptam, & paratam subeundæ propter Christum pœnæ voluntatem; ex altera tamen parte vehementer se dolere, aiebat, iacturam eorum, quorum animis igniculi virtutum nuper insiti nondum adoleuissent, si propterea quod iis colendæ pietatis auctor esset, virgis cæderetur. Quâ oratione ita Gymnasij Moderatoris flexit animum, vt ille cœnaculum ingressus omnium expectationem falleret, & cui supplicium parabatur, supplex ab eo errati veniam posceret, qui ita affectus esset, vt in aliorum salute curandâ Dei solius honorem quæreret, suum negligeret. Quoniam verò in eam curam totâ mente incumbebat Pater Beatus, vt auditores, & administros curandæ salutis animorum sibi adiungeret, nihil ei fuit antiquius, quàm vt aliquos adolescentes aptos ad hoc munus, & bene moratos eiusdem propositi socios sibi adiungeret. Lutetia igitur decem insignes viros suâ cohortatione, & singulari zelo mouit, quos in socios piorum laborum, ac sanctæ vitæ asciuit. Socios Parisiis colligit, qui cum eo vita viunt. *Qui omnes XVIII. Kalend. Septembris, quo die* Assumptionis Dei paræ *memoria celebratur, confessione peccatorum expiatis animis, sumptoque pane cælesti, in æde suburbana Montis Martyrum obstrinxere se voto singuli res humanas abdicandi ad constitutam diem, & in perpetua paupertate seruiendi saluti proximorum, nominatim autem nauigandi Ierosolymam, si quidem Venetiis intra anni spatium soluendi, vel posteaquam eò traiecissent, ibidem commorandi facultas esset, sin minus Romam adirent, & Pontifici Maximo suam operam impensè ad auxilium Ecclesiæ, proximique deferrent. His rebus ita constitutis, sociis, emenso studiorum curriculo, Venetias iter indixit, vt eorum quorundam confectis in* Hispania, *aliisque viis, negotiis, inde rediens illos ibidem ipse præstolaretur.*

ITAQVE *Parisiis discessit in patriam, quò cum peruenisset, plebem Christiana doctrina rudimentis imbuere, sacrasque conciones ad populum habere instituit, tantâ frequentiâ, vt Templorum exclusis angustiis in agrum prodire cogeretur, multique arbores ad eum facilius audiendum, videndumque occuparent. In hisce Sedibus Bastidium quendam nomine, multis annis comitiali morbo laborantem curauit: Duas item fœminas, vnam quidem nobilem, quam exulcerati pulmones, tussis, macies, phthisisque extenuabat: alteram quam spatio quatuor annorum spiritus malignus afflarat, aliaque mirabilia prodigiorum loco habita, diuinâ virtute perfecit. Ex* Hispania *Venetias tenuit, quò etiam Lutetiâ socij appulerunt, qui mox in ædes hospitales dimissi, sui in pauperum obsequiis experiundi, tantisper dùm dies Romanæ profectioni constitueretur. Ea vbi appetiit, vnà omnes accinxerunt se se cum extremâ rursus inopia congressuri. Nam pedestris itineris difficultas, tum quærendâ stipe, tùm perpetuo ieiunio haud modicè crescebat. Romæ apud Pontificem Paulum III oratâ in Palæstinam transmittendi copiâ, eâque datâ cum latis apprecationibus digressi, denuò inter vltimam egestatem Venetias reuertuntur, vbi eos* IGNATIVS *opperiebatur. Hìc ad Natalem B. Baptistæ Sacerdotes facti, qui nondum fuerant, & corporis prius castimoniam, vitaque paupertatem, votis apud Legatum Pontificium editis, sunt professi. Post ergo quam nulla se nauigandi in Palæstinam spes ostenderat, abiecto tamen expeditionis transmarinæ consilio; ad Italiæ frequentissimas quasque Academias conuertuntur. In ea sortione obuenit* IGNATIO *cum duobus Petro Fabro, & Iacob Layenez sociis, Roma Prouincia. Proximè vrbem, sociis fortè subsistentibus, vsuuenit vt solus in ædiculam desertam secederet: Ibi cùm in precibus animus vehementer exarsisset, cælesti quadam voluptate raptus, vidit ilicò, audiitque rem mirificè iucundam. Pater enim Æternus coruscâ nube circumfusus, Christo filio assistenti, crucemque in humeros gestanti,* IGNATIVM, *ac socios suauissimè commendabat, eique illos singulatim velut emancipatos*

Margin notes: *Hispaniam repedat.* — *Vbi miracula patrat.* — *Venetiis conuenit cum Sociis.* — *Sacerdotes initiantur.* — *Christus ei apparet, & auxilium spondet.*

cupiebat. Visus est annuere parenti filius, atque eos in clientelam recipere se se ostendit: mox vnà cum Cruce ad IGNATIVM conuersus, ore suauitatis, & amoris pleno, dixit: EGO vobis Romæ propitius ero.

Occasio Nominis Societatis IESV.

Attulit id ostentum IGNATIO haut dubiam vim gaudiorum, quo etiam sociis commemorato, illis ad pericula, laboresque obeundos, noua, quod par erat alacritas incessit. Ex eo die mirum est, quam inhæserit animo Nomen IESV: Illùc IGNATIVS vt in ducem vitæ, illuc assiduè vt in exemplum ferendæ Crucis adspicere, indidem Religioni suæ constituti titulum figere. Nec repugnauit illius desiderio Paulus III. Pont. Max. sed eam breui post SOCIETATEM IESV inscripsit eamque, excussis calumniis, diligenterque per Cardinales re examinatâ, ipsis Natalibus SS. Cosmæ, & Damiani Anno Domini M. D. XLV. Kalendis

Societatis confirmatio.

Octobris confirmauit. Quam confirmationem Anno demum M. D. XLVI. renouauit, omni hominum, & temporum definitione sublatâ. Quod ipsum Anno M. D. L. Iulius III. Pont. Max. & deinceps reliqui Pontifices ad hoc vsque tempus cumulatè præstiterunt, nouis quinimò gratiis SOCIETATEM auxerant, & beneficiis ornauerunt, vt eorum diplomata testantur.

AD eum modum SOCIETATE confirmatâ, primi eius Commilitones, qui in Italia restiterant ad creandam Præpositum Generalem Romam conuenere, cæteri literas suæ voluntatis indices remiserunt. Atque eo consensu communibus suffragiis, & vnà omnium consensione Præpositus Generalis IGNATIVS est designatus. Sed ille quâ erat animi demissione, ne SOCIETATI regendæ

Præpositus Generalis I. inuitus designatur.

præficeretur, pro suâ virili pugnauit, ne suis humeris onus imponeretur cui succumberet, & quod sine detrimento SOCIETATIS ferre non posset. Nihilominus constantibus Patrum votis, & suffragiis, consilio Confessarij victus IGNATIVS ceruices iugo subiecit, quod Deus ei imponebat. Itaque eodem Anno M.D.LI. die X. Kalendas Maij, Vrbis Romæ celebriora Templa, & stationes adiuit Patribus comitatus, tribusque adolescentibus adiectis, atque in Æde B. Pauli rem diuinam fecit. Inter quam Tria Religionis Vota nuncupauit, Quartumque adiunxit, quo Romano Pontifici in obeundis quocunque

Vota ab eo, & sociis nuncupata.

terrarum missionibus fidem obstringeret. Cæteri deinde sacrum Domini Corpus ab eius manu sumpserunt, cùm se iisdem votis ad pedes eius obligassent, omnium animi tantâ cælestium voluptatum irroratione perfusis, vt lachrymantibus oculis summas Deo gratias agerent, qui ad felicem exitum perduxisset, confirmassetque quod operatus fuerat in ipsis. Ex eo tempore stetis ordo SOCIETATIS ab Apostolicâ Sede confirmatus, atque ad maiorem Dei gloriam, vtilitatemque Ecclesiæ, tùm Religiosos votis illigatos, tùm caput à quo gubernaretur habuit. Factus Generalis Præpositus IGNATIVS tale sui muneris duxit exordium: postridie surrexit benè mane de lecto, & à somno reliquos excitauit. Nam assiduam suorum curam gerere suarum partium existimabat,

Quid in munere cœperit agere.

efficiendumque vt suum munus quisque præstaret. Atque, vt quo sublimiorem dignitatis gradum ascenderat, eo magis etiam se se demitteret: culinam ingressus in eius officiis, multis se diebus exercuit, tantâque alacritate ad alia vilissima quæque ministeria domus accessit, vt ea tractare tanquam Nouitius videretur. Doctrinam deinde Christianam tradere aggressus, eiusque rudimentis in æde Societatis puerorum animos, atque ignara plebis imbuere XLVI. ipsos dies in expositione Mandatorum symboli, cæterorumque fidei nostræ mysteriorum continenter posuit. Huc accedebat labor nouellæ Societatis radices altius figendi, totoque Orbe propagandi; ad hæc Deus qui eum nec opinantem ad tale opus delegerat, tantam ei gratiarum copiam largitus est, vt quidquid

Mirè propagatur Societas.

susciperet, absolutum illicò, perfectumque iri, certum videretur. Tantum quippe valuit eius virtus, & industria, vt ab Apostolica Sede confirmata Societas, quod est omnino mirabile, minimis initiis ita creuerit, vt vnius anni spatio, cancellis suis egressa, se se in Galliam, Italiam, Germaniam, Hispaniam, Lusitaniam, Hiberniam, Indiamque Occidentalem effunderet. Præfuit IGNATIVS Societati annos integros Quatuordecim, Menses Tres, Dies Nouem, à X. Kalendas Maij Anni Domini M. D. XLI. vsque ad Pridie Kalendas

Augusti

Augusti Anni M.D.LVI. quo die discessit è vita. Hoc interim spatio nunquam Româ nisi bis abfuit, semel cùm in Regnum Campanum profectus: iterum cùm Ozuietam, vt ad Paulum III. Pont. Max. de grauissimis negotiis referret. Interim in hac cura versatus est, vt stabiliret, & gubernaret ipsemet Romanam domum, quæ esset Mater cæterarum, vnde socios in varias partes mitteret concionandi gratiâ; iis præceptis instructos, quorum normam, ac regulam sequuti, digne Christi ministerio fungerentur. Multaque alia negotia Roma direxit, quibus Dei gloria tueretur, & salus multarum animarum promoueretur. Præter has occupationes, quæ multos etiam benè sanos defatigassent, accipiebat quotidie litteras ex omnibus Orbis partibus, à Principibus, omnisque generis Optimatibus, quibus alius preces, alius consilia, alius eius industriam suis in negotiis exposcebat: multi item pro beneficiis, & labore filiorum acceptis, gratulabantur: mitto cætera quibus proculdubio fractus, debilitatusque succumberet, nisi Dei ope sustentaretur. qui ita leuabat IGNATIVM, *vt quo esset infirmior, eoque onere tam graui, quo magis humano esset auxilio destitutus, eò maiorem praeferret alacritatem, Deique virtus magis in eius infirmitate clarescceret Denique B. Pater animi virtute corporis debilitatē sublenabat, huius vitæ labores patienter ferebat, ex vnius diuini nutu voluntatis suam pendere desiderans. Sed quamuis ita se res haberet, tantâ tamen cupiditate Dei videndi, fruendique ardebat, vt nunquam de morte sine lachrymis gaudio fluentibus cogitaret.*

Occupationes Ignatij Romæ.

QVAMOBREM *ingrauescente iam ætate, morbis oppressus, turbulentis Ecclesiæ temporibus afflictus, Christique intuendi desiderio, gemebundus eum obsecrauit, vt huius vitæ exilio liberatus, eò migrare sibi liceret, vbi liberius laudes eius decantaret, beatoque conspectu frueretur Nec irritas fuisse preces haud dubio intellexit; vnde cùm diem sibi extremum aduentare certò haberet, animum Confessione expiauit, & cœlestibus epulis refecit; quod ei solemne erat, quoties rem ipsam diuinam facere non posset. Deinde III. Kalendas Augusti sub vesperam Ioannem Poluncum, quo in scribendis literis vsus erat administro, nihil opinantem aduocauit, eique animo tranquillo obitum sibi instare prædixit: quamobrem suo nomine Summum Pontificem mature adiret, ab eaque post religiosa pedum oscula, faustam sibi precationem, peccatorumque indulgentiam impetraret, quo lætior, & securior migraret è corpore. Iam verò S. Pontifex admodum libenter, magnâque significatione tùm amoris, tùm doloris impertiuit. Itaque postridie manè, primâ ab ortu solis horâ, Pridie Kalendas Augusti, Anno* M. D. L VI. *feriâ Hebdomadæ Secundâ, sublatis manibus, sereno vultu, oculis in cœlo defixis, voce, menteque appellato* IESV *præclarissimo Nomine, animam suam reddidit creatori: Ætatis agebat cùm discessit Annum* LXV. *à conuersione* XXXV. *quos in extrema paupertate, pœnitentiâ, peregrinationibus, litterarum studiis, vexationibus, vinculis, compedibus, laboribus, ærumnisque traduxit, quæ omnia pro Christo summâ lætitia, animique magnitudine pertulit. Luxit Romana Ciuitas vniuersa S. Viri mortem, sed eius in primis filij, qui Romæ tunc erant. Eius Corpus in Templo Societatis* S. MARIÆ *de Strata ad dexteram Aræ summæ humili sepulchro mandatum est. Donec postmodum honorificè translatum Die* XVIII. *Kalendis Decembris, Anno* M. D. LXXXVII. *vt infra dicetur, ibidem quiescit, & pluribus miraculis splendet, quibus Sedes Apostolica permota, Gregorio XV. Pont. Max. disponente,* IGNATIVM *in Sanctarum numerum retulit XII. Martij, Anno Domini M. DC. XXII.*

Mortem cum lachrymis desiderat.

Ad mortem se præparat.

Moritur.

Sepelitur.

Canonizatur.

Hactenus S. Patriarchæ ACTA, quorum si copiosiorem relationem perlegere desiderat deuotus adeat R. P. *Petrum Ribadeneyra* in Vita prolixiori ab eo descripta, *P. Gasparem Quartemont*, & *Iacobum Bidermannum*; breuiori R. P. *Heribertum Rosuueydum*, & D. *Vuierum Tenhaeff*. Calcariensem S. T. L. & alios. Apud quos multa scitu dignissima reperiuntur. Hic ex more *propagationem* huius *Societatis* referemus, vt quantum ex homine Hispano Orbi decus enatum fuerit demireris.

CATA-

CATALOGVS PROVINCIARVM, *Domuum, Collegiorum, Seminariorum, & Residentiarum toto Orbe ex Societatis* IESV *Religione à S. Ignatio fundatâ dispersarum, & notarum.*

Italia.

ITALIA.

Hæc habet Prouincias VI. huiusmodi.

I. ROMANA I.

Româ. Collegia VII.
I. *Romanum.*
II. *Pænitentiariorum.*
III. *Germanorum.*
IV. *Anglorum.*
V. *Græcorum.*
VI. *Maronitarum.*
VII. *Scothorum.*
Domus Professa.
Domus Tyronum.
Seminarium.
Tusculi. *Residentia.*
Tyburi. *Collegium.*
Laureto. { *Collegium Lauretanum.* *Collegium Sclauonum.*

Collegia.
Perusij.
Florentiâ.
Senâ.
Mazeratâ.
Ricineto.
Sezza.
Anconâ.
Monsanĉto.
Monte-Pesulano.
Firmij.
Ciuitate Castelli.
Asculi.
Sorâ.
Spoleto.
Viterbo.
Interamnâ.
Camarino.

Gruieto. *Residentia.*
Herminij. *Residentia.*

II. SICVLA OCCIDENTALIS II.

Panormij sunt.
Domus Professa.
Domus Tyronum.
Collegium.
Monte-Regali. *Collegium.*
Viuone. *Collegium.*
Drapano. *Collegium.*
Lylibæi. *Collegium.*
Caltanysĉâ. *Collegium.*
Sciacca. *Collegium.*
Agrigento. *Collegium.*
Ennâ. *Collegium.*
Himerâ *Collegium.*

SICVLA ORIENTALIS III. III.

Messanæ sunt.
Domus *Professa.*
Domus *Tyronum.*
Collegium.

Collegia.
Syracusis.
Cathaniæ.
Caltagirone.
Mineo.
Melitâ.
Foro Allieni.
Assinaro.

NEAPOLITANA. IV. IV.

Neapolis *habet.*
Domum Professam.
Collegium Neapolitanum.
Collegium S. IGNATII.
Collegium S. Francisci Xauerij.
Collegium S. Ioseph.
Domum Tyronum.

Collegia.
Catanzaro.
Nolæ.
Rhegij.
Aletij.
Barij.
Salernij.
Consentiæ.
Baruli.
Theateâ.
Aquilâ.
Beneuenti.
Atrij.
Bouiniaco.
Posttopzâ.
Voltumnæ.
Volturno.
Capuæ.
Montefetetro.
Napitiæ.
Monte-Leccæ.

Tridentino.

Tridento. *Collegium.*
Paulâ. *Residentiam.*

V. MEDIOLANENSIS. V.

Mediolani *habet.*
Domum Professam.
Collegium Breranum.
Genua *habet.*
Domum Professam.
Domum Tyronum.
Collegium.

Turonij. / Comij. / Bercellis. / Mondeuij. / Cremonæ. — *Collegia.*
Laro. / Basti. / Niceæ. / Alexandriæ. / Castro-Nouo. / Nouariæ. / Issu. / Sauo. — *Collegia.*

Patauij. *Residentiam.*
Pinarolij. *Residentiam.*
Vandoli. *Residentiam.*
Ponte. *Residentiam.*

VI. VENETA. VI.

Venetiis. *Domum Professam.*
Paduæ. *Collegium.*
Ferrariæ. *Collegium.*
Bononiæ. *Collegium.*
Brixiæ. *Collegium.*
Foro-Liuij. *Collegium.*
Mutinæ. *Collegium.*
Parmæ. { *Collegium Parmense.* / *Collegium Nobilium.*

Placentiæ. / Veronâ. / Mantuæ. / Ocelis. / Immolæ. — *Collegia.*
Mirandulæ. / Rearij. / Fauentiæ. / Castellum. / Rabbenis. — *Collegia.*

Candiæ. *Residentiam.*
Vicentâ. *Collegium.*
Cafuento. *Domum Professam.*
Carpis. *Residentiam.*

Hispania. HISPANIA.

Habet Prouincias V. extra Portugalliam, *quæ cum Orientali India consignatur.*

I. TOLETANA. I.

Toleti *sunt.*
Domus Professa.
Collegium S. Eugenij.
Madridij. *Domus Professa.*
Collegium Imperiale.
Domus Probationis.
Collegium Anglicanum.
Collegium Scothorum.

Compluti. / Olcadibus. / Placentiæ. / Conchâ. / Bellomonti. / Bigastro. — *Collegia.*
Carauaccâ. / Secnræ. / Huetê. / Talabricâ. / Oropesâ. / Almagrij. / S. Clementi. / Almonacidij. / Villaregij. / Naualcarnerij. — *Collegia.*
Iesu Monte. / Guadalfajaræ. / Pax Augustæ. / Lerenæ. / Turre Iuliâ. / Castro-Cereris. — *Collegia.*

Aymeliæ. *Residentia.*
Alcarazij. *Residentia.*

II. CASTELLANA. II.

Vallesoleti *sunt sequentia.*
Collegium S. Ignatij.
Collegium S. Ambrosij.
Collegium Anglicanum.
Salmanticæ. *Collegium Salmantin.*
Collegium Ibernorum.
Burgis. *Collegium.*
Metinæ. *Collegium.*
Segobiæ. *Collegium.*
Abulæ. *Collegium.*
Pallentiæ. *Collegium.*
Compostellę. { *Collegium.* / *Collegiũ Ibernorum.*
Pampilona. *Collegium.*
Legione. *Collegium.*
Lucronij *Collegium.*
Oueto. *Collegium.*
Numantiæ. *Collegium.*
Santarenij. *Collegium.*
Monte Regio. *Collegium.*
Monte forti. *Collegium.*

Areuali.
Vergaræ.
Tudelæ.
Bilbaô.
Bellemarij.
Villâ Francâ.
S. Sebatianô.
Auriâ.
Taurij.
} *Collegia.*

Villâ Garsiæ. *Domus Probationis.*
Azcoitâ. *Residentia.*
Vxamâ. *Residentiâ.*

III. ARAGONENSIS. III.

Valentiæ. *Domus Professa.*
Collegium Valentinum.

Barcinone.
Cæsarauguſtæ.
Maioricâ.
Gerundæ.
Gandiæ.
Bilbili.
Turyasooe.
Vrgellæ.
Oschæ.
Ilerdæ.
Perpinianij.
Athanagriæ.
Vicco.
} *Collegia.*

Tarracone. *Domus Probationis.*
Segobricâ *Collegium.*
Derthusâ. *Residentia.*
Illici. *Residentia.*
Iaccâ. *Residentia.*

IV. BÆTICA IV.

Hispali *sunt sequentia*
Collegium Hispalense.
Collegium S. MARIÆ.
Domus Professa.
Domus probationis.
Seminarium Anglorum.
Seminarium Ibernorum.

Triguerij.
Gadirâ.
Marciæ.
Cordubæ.
Iliberi.
} *Collegia.*

Beatiæ. *Collegium.*
Domus Probationis.

Malacâ.
Aſtâ.
Cazorlæ.
Vbetâ.
Aſtigi.
Acci.
Nertobrigæ.
} *Collegia.*

Montillæ.
Carmone.
Antiquariâ.
Vrsaone.
Illiturgi.
Vtriculæ.
Mauronij.
} *Collegia.*

Giennij. *Residentia.*
Lucento. *Residentia.*
Fano Luciferi. *Collegium.*
Aſtapâ. *Collegium.*

SARDINIÆ. V. V.

Saſſari. *Domus Professa.*
Collegium Saſſaritanum.
Seminarium S. Antonij.
Calari. *Domus Professa.*
Domus Probationis.
Collegium Calaritanum.
Seminarium Calaritanum.
Ecclesiis. *Collegium.*
Algueri. *Collegium.*

INDIA OCCIDENTALIS. *India Occidentalis.*

Quæ cum Hispania *computatur, habet Prouincias V. & Vice prouinciam I.*

PERVANA I. I.

Limæ *sunt sequentia.*
Collegium Limense.
Domus Probationis.
Seminarium.
Residentia S. Iacobi.
Arichippâ. *Collegium.*
Cuzchij. *Collegium.*
Seminarium.
Potosij. *Collegium.*
Chuchisaccâ. *Collegium.*
Seminarium.
Ciuitate Pacis. *Collegium.*
Guamangâ. *Collegium.*
Iulij. *Residentia.*
S. Cruce Serrensi. *Residentia.*
Orurô. *Collegium.*
Pischij. *Collegium.*
Callaô. *Collegium.*
Truxillij. *Collegium.*

NOVI REGNI GRANATÆ. II. II.

S. Fide *sunt hæc quæ sequuntur.*
Collegium S. Fidei.
Seminarium S. Bartholomæi.
Quitô *sunt sequentia.*
Collegium Quitense.
Domus Probationis,
Seminarium.

Carthagine.

Carthagine. *Collegium*
Tunge. *Domus Probationis.*
Pampilonæ. *Collegium.*
Pannamâ. *Residentia.*
Caxicâ. *Residentia.*
Duythamâ. *Residentia.*
S. Annâ. *Residentia.*
Vndâ. *Residentia.*

III. MEXICANA. III.

Mexicô *sunt sequentia.*
Domus Professa.
Collegium.
Domus Probationis.
Seminarium.
Guaxacâ. *Collegium.*
Guadalfaxaræ. *Collegium.*
Angeliopolis. *Collegium. S. Ildefonsi. Collegium S. Spiritus. Seminarium.*

Collegia:
Vallesoletô.
Pazquarij.
Topozotlanij.
Guatimalâ.
Zachatechiis.
Emeritâ.
S. Ludouico Potosi.
Queretarij.
Realexij.

Verâ Cruce. *Residentia.*

Residentia:
Zinaloæ.
Guadianæ.
Nouâ Granatâ.
Maij.
Tepeguaniis.
Topiæ.
Santandresij.

IV. PHILIPINARVM. IV.

Manillæ *sunt sequentia.*
Collegium. Manillense.
Seminarium.
Zebû. *Collegium.*
Ciuitate S. Petri. *Domus Probationis.*
Antopolis. *Residentia.*
Taytaij. *Residentia.*
Boolij. *Residentia.*
Dulacij. *Residentia.*
Cariagaræ. *Residentia.*
Tinagone. *Residentia.*

V. PARAQVARIENSIS. V.

Cordubæ *sunt sequentia.*
Collegium. Cordubense,
Domus Probationis.
Ciuitate Assumptionis. *Collegium.*
Ciuitate S. Michaelis. *Collegium.*

Mart. Hisp. Iulius.

Tucumane. *Collegium.*
Ciuitate Boni aeris. *Collegium.*
Ciuitate S. Fidei. *Collegium.*
Ciuitate S. Iacobi Sterij. *Collegium.*
Steebij. *Collegium.*

CHILENSIS Vice-Prouincia. I. *I. Vice Prouincia I.*

Chile. *Collegium.*
Ciuitate Conceptionis. *Collegium.*
Mendozæ. *Collegium.*
Valle Vulcani. *Domus Probationis.*

PORTVGALLIA. *Portugallia, & India Orientalis.*

Hæc cum India Orientali *habet: Prouincias V. & Vice-Prouincias II.*

PORTVGALENSIS. I. I.

Olysipone *sunt sequentia.*
Collegium S. Antonij.
Domus Professa.
Domus Probationis.
Seminarium Ibernorum.
Conimbricâ. *Collegium.*
Eborâ. *Collegium*
Oppido Purificationis. *Collegium.*

Collegia:
Portucallensi.
Braccaræ.
Brağantiæ.
Ad Pharum.

Villâ Vitiosâ. *Domus Professa.*

Collegia:
Scalabi.
Funchalij.
Angræ.
Oppido S. Michaëlis.
Portu alacri.
Eluiis.

Oppido S. Felicis. *Residentia.*
Canalij. *Residentia.*
Angolæ. *Collegium.*
Masanganij. *Residentia.*
Congij. *Collegium.*
Iosulis Hesperidum. *Residentia.*

GOANA IN INDIA Orientali II. II.

Goæ *sunt sequentia.*
Collegium. Vetus S. Pauli.
Collegium Nouum S. Pauli.
Domus Professa.
Domus Probationis.
Nosocomium SS. Regum.
Seminarium S. Fidei.
Salsetij. *Collegiũ cum XIX. Resident.*
Chaulij. *Collegium.*

Thanaâ. *Collegiũ cum III Resident.*
Bazaimij. *Collegiũ cum IV. Resident.*
Damamij *Collegium.*
Mozãbichij. *Collegiũ cũ VI. Residẽt.*
Taraporij. *Residentia.*
Dij *Collegium.*
Æthyopicâ *Missio cum IV Resident.*
Mogorij. *Residentia.*
Bandorâ. *Residentia.*

III. MALABARICA. III.

Cochinij *sunt sequentes.*
Domus Probationis.
Collegium cum V. Resident.
Oppido S. Iacobi. *Residentia.*
Oppido S. Andreæ. *Residentia.*
Calecutij. *Residentia.*
Tanorij *Residentia.*
Cangranore. *Collegium.*
Vaipichotæ. *Seminarium.*
Pa'ippote. *Residentia.*
Coulane. *Collegium.*
Pischariæ. *Collegium.*
Tuchurimij. *Residentia.*
Columbi. *Collegium cum VII. Resid.*
Nagapatamij. *Collegium.*
Oppidũ S. Thom. *Colleg cũ IV. Resid.*
Pegù. / Bengalæ. / Malacâ. — *Collegia.*
Ternatè. *Residentia.*
Malucis. / Madurè. / Golinij. / Manarij. / Lauanapathanij. / Oppido S. Michaëlis. / Insulâ Mauri. / Insula Siaoënsi. / Laphanapatæ. — *Residentia.*

IV. XAPPONENSIS. IV.

Nangasachij *sunt sequentia.*
Collegium.
Domus Probationis.
Residentia Xenodochij.
Domus Misericordia.
Arimæ. *Collegium Arimense.*
Seminarium.
Meacô. *Collegium.*
Macaô. *Collegium.*
Vracami. / Tonij. / Fudoyamæ. / Issaphaij. / Xichij. / Cochuræ. / Notzû. / Ozachæ. / Firoximæ. / Iacathæ. / Aariyæ. / Conzzuræ. — *Residentia.*
Facathæ. / Amaguij. / Ianagauæ. / Bungi. / Xingæ. / Fugimij. / Saccaij. / Foccocû. — *Residentia.*

V. BRASILIENSIS. V.

Baiæ *sunt* Collegiũ, *&* Residentiæ *sequentes.*
S. Spiritus.
S. Ioannis.
S. Antonij.
S. Sebastiani.
S. V. MARIÆ.
Portu-Securo. *Collegium.*
Ilhæis. *Collegium.*
Pernambucci. Collegiũ, *&* Resid.
Conceptionis.
S. Andrea.
S. Michaëlis.
S. Ioannis Baptista.
Maragnensis.
Arrecifensis.
Flumine Ian. Colleg. *&* hæ *Resid.*
S. Barnaba.
S. Spiritus.
S. Ignatij.
S. V. Assumpta.
Sanctorum Omnium.
Oppido S. Pauli. *Residentia.*
Patatiningariæ. *Residentia.*
Oppidum Sanctorum. *Residentia.*
Capite frigido. *Residentia.*

COCHINENSIS. *Vice Prouincia I.*

Hæc habet Quatuor Residentias.
sequentes.
Taypho͏ënsem.
Pullocambensem.
Alias duo anonymas.

SINENSIS. *Vice-Prouincia II.*

Pachinij. *Collegium.*
Nanchinij. *Collegium.*
Xauccô. *Residentiam.*
Kiatinij. *Residentiam.*
Hancherij. *Residentiam.*
Hambaij. *Residentiam.*

GALLIA.

Gallia.

GALLIA.

Hæc habet Prouincias V. huiusmodi.

I. GALLICA I.

Parisiis *sunt sequentia Collegia.*
Collegium Claramontanum.
Collegium Conuictorum.
Domus Professa.
Domus Probationis.
Residentia Pontisfariensis.
Bituricæ. *Collegium.*
Collegium Conuictorum.
Floropoli. *Collegium.*
Collegium Conuictorum.
Rotomagô. *Collegium.*
Seminarium.
Domus Probationis.
Nouiodunô.
Ebroicè.
Redone.
Ambiani.
Monleoni.
Aurelianis.
Quimpercoptetini.
Blesis.
} *Collegia.*
Alenzone. *Residentia.*
Dieppæ. *Residentia.*
Cannadæ. *Residentia.*

II. AQVITANICA. II.

Burdigalâ. *Domus Professa.*
Domus Probationis.
Collegium.
Residentia S. Macharij.
Agenno.
Petragoricæ.
Lemouicæ.
Pictauij.
Sanctonæ.
Tutelæ.
Tricastinô.
Engolismæ.
} *Collegia.*

III. LVGDVNENSIS. III.

Lugduni. *Collegium.*
Domus Probationis.
Collegium Conuictorum.
Auenione. *Collegium.*
Domus Probationis.
Dolæ. *Collegium.*
Domus Conuictorum.
Fero Vaconij.
Vesontij.
Viennâ.
Eburodunô.
Carpectorate.
} *Collegia.*

Mart. Hisp. Iulius.

Rhoane.
Vesuli.
Aquis.
Massilia.
Trenosle.
} *Collegia.*

IV. TOLOSANA. IV.

Tolosa. *Domus Professa.*
Domus Probationis.
Collegium.
Collegium Conuictorum.
Toumone.
Billone.
Mauriache.
Segoduni.
Ausci.
} *Collegia.*
Anicij.
Biterij.
Cadureij.
Aaurillaci.
Aubenis.
Carcasone.
Albigi.
} *Collegia.*

V. CAMPANIÆ. V.

Musipontij. *Collegium.*
Collegium Conuictorum.
Seminarium.
Rhemis. *Collegium.*
Conuictorum.
Veroduno. *Collegium.*
Conuictorum.
Diuioni. *Collegium.*
Nannete. *Collegium.*
Domus Probationis.
Carolopoli.
Augustoduno.
Catalaunô.
Barleduce.
Pontesij.
Vellauduno.
Metis.
Senone.
} *Collegia.*
Lingone. *Residentia.*

Germania.

GERMANIA.

Hæc Prouincias V. habet.

I. GERMANIÆ Superioris. I.

Ingolstadij. *Collegium.*
Seminarium.
Dilingenij. *Collegium.*
Seminarium.
Camboduno. *Collegium.*
Augustæ Vindelicorũ. *Collegium.*
Oëniponte. *Collegium.*
Hallâ. *Collegium.*

Lucemi.
Cardabiancâ.
Auguſtæ Tiberij.
Brantlutij.
AuguſtæRomáduorũ.
Aureati.
Vruncæ.
Nouidunô.
Mindelehimij.
Frisburgis.
Collegia.

Landeſpergij. *Domus Probationis.*
Oëtingenij. *Collegium.*

Ehesſpergium.
Biburgum.
Sittenum.
Donneuertium.
Fueſſemum.
Reſidentia.

Brigennum.
Ambergium.
Chamlum.
Neumartium.
Tentum.
S. Morandius.
Eluuangenium.
Reſidentia.

II. RHENI *Superioris II.*

Metis. *Collegium.*
Seminarium.
Nouiomago. *Collegium.*
Artauni. *Collegium.*
Seminarium.
Heilingeſtadij. *Collegium.*
Molſechimij. *Collegium.*
Seminarium.
Granionarij. *Collegium.*
Seminarium.

Borbetomagô.
Hagenauij.
Bicurgij.
Aſchafemburgij.
Collegia.

Bedenô. *Reſidentia.*

Ruffaccô.
Friçllardi.
Aëydelbergij.
Creutzzenathô.
Neuſtadij.
Brukſuale.
Reſidentia.

III. RHENI *Inferioris III.*

Coloniæ. *Collegium.*
Treuiris. *Collegium.*
Domus Probationis.

Coblentij.
Teuderij.
Monaſterij.
Aſcalingij.
Aſciburgij.
Collegia.

Aachemij. *Collegium.*
Duſſeldorpij. *Collegium.*
Oſi. *Collegium.*

Sigene.
Bon.
Nuis.
Lipſtad.
Santene.
Reſidentia.

AVSTRIACA. IV. IV.

Vienna *Collegium.*
Seminarium.
Domus Profeſſa.
Collegium Vngarorum.
Graicô. *Collegium.*
Seminarium.

Labachi.
Claudiuij.
Agrami.
Lontij.
Conſuanetè.
Hemmonaij.
Tornaci.
Collegia.

Seminarium.

Crembſe.
Gortſe.
Ludemburgi.
Trieſte.
Collegia.

Leubeni. *Domus Probationis.*

S. Bernalgit.
Milſthadij.
Eberndorffi.
Plettriæ.
Traunchireſij.
Presburgi.
Rabbe.
Coluſſuvvari.
Faiuuari.
Reſidentia.

BOHEMICA. V. V.

Pragæ. *Collegium.*
Seminarium.
Domus Profeſſa.
Eburô. *Collegium*
Seminarium.

Cromlauuij.
Commotauij.
Neubauij.
Glatzij.
Neiſſe.
Gitzchimij.
Znaimij.
Iglæ.
Collegia.

Brunnij. *Domus Probationis.*
Noliſchouuij. *Reſidentia.*
Bultembergij *Reſidentia.*
Glogauuij. *Reſidentia.*

FLANDRIA

Flandria.

FLANDRIA.

Hac Prouincias II. continet.

I. **FLANDROBELGICA. I.**

Antuerpiæ. *Collegium.*
Domus Professa.

Neruij.
Aëlstij.
Belli.
Gesonaci.
Bruxellis.
Casseli.
Pleumosij.
Gandani.
Collegia.

Ippris.
Louuecæ.
Machliniæ.
Ruremundi.
Sbertongenhorsi.
Traiecti.
Vuinoxbergheni.
Collegia.

Dum Kerchij. *Residentia.*
Bredâ *Residentia.*
Lyræ. *Residentia.*

II. **GALLOBELGICA. II.**

Duuione. *Collegium.*
Seminarium.
Oromansaeij. *Collegium.*
Tornaci. *Collegium.*
Domus Probationis.
Eburoni. *Collegium*
Lylæ. *Collegium.*
Seminarium.

Monte Hannoniæ.
Valencine.
Arebati.
Cameraci.
Augușt. Româduorû.
Nemetocernæ.
Dinanti.
Hesdini.
Aëriæ.
Collegia.

Huij *Domus Probationis.*
Magduni. *Collegium.*
Niuigellæ. *Collegium.*
Athe. *Residentia.*
Armamentarij. *Residentia.*
Bethunse. *Residentia.*

Polonia.

POLONIA.

Hac Prouincias II. continet.

I. **POLONICA I.**

Cracouiæ. *Collegium.*
Domus Professa.
Domus Probationis.

Potznane.
Kaliszij.
Luuouuij.
Sendomirzij.
Lnblini.
Tarostauuij.
Luckij.
Torune.
Collegia.

Kamientij.
Dancikij.
Ostragij.
Rauuæ.
Faustouuij.
Brezchij.
Collegia.

Choiniecæ.
Prezmisfij.
Malburgi.
Grostij.
Gronziozij.
Vuiniecæ.
Vualchi.
Bidgozij.
Bari.
Residentia.

II. **LITHVANICA. II.** II.

Vuarsauuiæ. *Domus Professa.*
Vuilno. *Collegium.*
Seminarium.
Domus Professa.
Domus Probationis.

Bransbergij.
Pultouuschij.
Niesuuiezij.
Lomzæ.
Polochij.
Rigæ.
Collegia.

Derpi.
Orszæ.
Krosæ.
Smolenchij.
Plochkij.
Vuendæ.
Collegia.

Grondô. *Residentia.*
Vuorniæ. *Residentia.*

ANGLIA. Anglia.

Hac Vnica Prouincia est, quæ continet Collegia, *& domos sequentes.*
Collegium & Seminarium Liègè.
S. Ignatij Domum Professam.
S. Xauerij Collegium.
S. Mariæ Residentiam.
S. Michaelis Residentiam.
S. Omerij Residentiam.
S. Dominici Residentiam.
S. Ludouici Collegium.

Vuatensem

Vustensem Domum Probationis.
S. Annæ Residentiam.
S. Georgij Residentiam.
Gandauensem Domum Probationis.
S. Stanislaj Residentiam.
S. Francisci Borgiæ Residentiam.
In *Ibernia* sunt nonnullæ.
In *Scotia* sunt aliquæ.
In *Belgio*, & *Hollandia*, sunt *Missiones* aliquæ *Terrestres*, & *Nauales*.

IN IMPERIO ORIENTIS.

Imperium Orientale.

Aliqua etiam numerantur Residentiæ, *quas adhuc* SOCIETAS IESV *firmiter, & constanter retinet, quorum nomina sunt sequentia.*

Residentia.
Scione.
Constantinopoli.
Smyrnæ.
Albâ-Regiâ,
Quinque Ecclesiis.

Societatis Iesu quot Collegia, & Domus in Orbe.

Hæc omnia desumpsimus ex *Libro Romæ edito*, Anno M. DC. XXVI. ex alioque qui IMAGO I. SECVLI nuncupatur, *Antuerpiæ* edito Anno M. DC XL. Vbi *lib.* 2. *tit. Societas crescens. cap.* 10. *fol.* 146. relata Collegia, Domus, Residentiæ, & Seminaria continentur. Et libellus Romanus addit, tunc temporis fuisse in SOCIETATE, XXXVI. *Prouincias.* III. *Vice Prouincias.* CCCC. XLIV. *Collegia.* XLIV. *Domos Probationis.* CC. XXVIII. *Residentias.* LVI. *Seminaria.* XV. M.D. XLIV. *Religionis alumnos.* Vt Deo gratias agamus,qui dignatus est tàm breui temporis spatio erigere, sublimare, dilatare, & in suo primæuo instituti rigore conseruare hanc totis clausulis absolutam Religionem, de qua optimo iure IESVS eius Protector ad eius asseclas dicere potuit.

Macta animis, ô LOYOLÆ *generosa propago,*
Digna meas Aquilas, & mea castra sequi.
Vtar pectoribus fortissima pectora vestris
Qua pridem ignauos dedidicere metus.
Vos infanda manent, & mille pericula lethi,
Mille pericla solo, mille pericla salo.
Sed durate animum: Romani pectoris olim;
Nunc IESV *Socij est, fortia multa pati.*
Ergo agite, Eoi vada caerula verrite Ponti,
Romuleâ nunquam sollicitata rate.
Frangite & Hesperias remis audacibus vndas,
Nec rabidos contra sit timor ire Notos.
Ite ad odoratos, positosque sub ignibus Indos;
Tithoni roseos ite videre Lares.
Ite boni, geminamque Iauam, viridesque Molucas,
Ite Antarctoi visere Regna Poli.
Ite, vocat toto cantata Iaponia Mundo
Clausaque sanguineâ China superba serâ.
Ite, vocant Gentes, queis Numen mugit in agris,
Et cursum tacitis pascitur in siluis.
Ite, vbi vicino sorbentur flumina Phœbo,
Peruuia ad nigras, Brasiliaque plagas.
Currite, currite, quaquà iter est Boream per & Austrum,
Et per flammiuomi Solis vtramque domum.
Et Morinos alios, & Thulas quærite; nam sunt
Mille super Thula, mille super Morini.

Quos climata peragrerent.

Cum omnia hæc Orbis vtriusque climata Religiosi Patres huius inclytæ *Societatis* perlustrarint, & in eis Catholicam fidem disseminare satagerent, & adhuc in Dei gloriam continuis spiritibus satagant. Multa in eorum laudem ocyus scribere potuissem, sed cum ad huius *Mensis* metam peruenerim calamum suspendo, & Nostrorum Sanctorum ad grates diuertens, cum antiquo Poëta concludo.

Cyprianus in MS.SS Cordubens.

Accipite hoc quodcumque potest mea scribere pensum
Martyres excelsi; Sancta cohorsque, manus.
Mens mea, corque meum grates sine limite vobis
Offert, quòd vestris pergimus auspiciis.
O vtinam reliqua à Nobis meditata perennem
Finem Opera acciperent, vt placeantque Deo.

INDEX

INDEX.

RERVM NOTABILIVM,

quæ in Anamnesi Sanctorum Mensis Ivlii continentur.

A.

Abdon, & Sennen.

S Alphon

Compre

¶ 2 Coro

Capite

Illicitos

Decollatus

Carceris

Aurelius

Theodo

Notabilium.

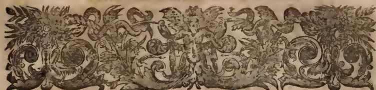
¶¶¶ 2

An

FINIS.

MENSIS
AVGVSTI
MARTYROLOG.
HISPANVM.

INDEX

Sanctorum, & Festorum, quæ in Mense AVGVSTO continentur, per Dierum cursum.

† a S. Titus

SANCTO

SANCTORVM NOMINA
Quorum ACTA exprimuntur in Mense AVGVSTO Alphabeticè.

INDEX

Chorographicus Sanctorum & Festiuitatum huius Mensis Avgvsti.

AVGVSTVS.

AVGVSTVS.

SExtilis dictus fuit Mensis iste, eo quod Sextus à *Martio*, olim Anni principio, esset, cuius obtinuit *Nomen* adusque *Octaviani* Augusti Imperium, quo; Annum à *Iulio Cæsare* ordinatum postea negligentiâ conturbatum, atque confusum, ad pristinam rationem restituens, Sextilem hunc Mensem, è suo Nomine nuncupauit, & inde Avgvstvs Mensis iste in posterum vocitatus est, vt hisce ipsissimis verbis scriptum reliquit Sueton. in *August. c.* 31. Sed quâ de causa noluerit *Augustus* insequi vestigia *Iulij* Cæsaris, qui suum Qvintili Nomen imposuit, ob eius Natalem eo Mense signatum; & *Octauiani* Natalis cùm fuisset Mense *Septembri*, isti hunc honorem non detulit? Suetonius *d. c.* 31. respondit: Sextilem *Mensem ex suo cognomine nuncupauit, magis* quàm Septembrem, quo erat natus: quia hoc sibi, & primus Consulatus, & insignes victoriæ *obtigissent.* Eadem Dio Cass. *Histor. Rom. lib.* 45. hac serie: *Mensemque* Sextilem, Avgvstvm *nominauit, quod Nomen alij* Septembri, *quò Mense natus esset* Augustus *indere vellent: ipse* Sextilem *prætulit, quòd eo* Mense *primùm Consul factus, ac eo multis magnis præliis victoria potitus esset.* Sequitur Macrob. *lib.* 1. *Saturnal. c.* 12. ex verbis S. C. hoc Nomen sic approbantis.

Nomenis vetustum.

Recentior.

Nominis mutationis causa

CVM. IMPERATOR. CÆSAR. AVGVSTVS. MENSE. SEXTILI. ET. PRIM. CONSVLATVM. INIERIT. ET. TRIVMPHOS. TRES. IN. VRB. INTVLERIT. ET. EX. IANICVLO. LEGIONES. DEDVCTÆ. SECVTÆQVE. SINT. EIVS. AVSPICIA. AC. FIDEM. SED. ET. ÆGYPTVS. HOC. MENSE. IN. POTESTATEM. POP. ROMANI. REDACTA. SIT. FINISQVE. HOC. MENSE. BELLIS. CIVILIBVS. IMPOSITVS. SIT. ADQVE. OB. HAS. CAVSAS. HIC. MENSIS. HVIC. IMPERIO. FELICISSIMVS. SIT. AC. FVERIT. PLACERE. SENATVI. VT. HIC. MENSIS. AVGVSTVS. APPELLETVR.

Ex Senatus Consulto.

Sed & *Plebiscitum* factum fuisse ob eandem causam *Sexto Pacuuio Tribuno* Plebem regente referunt idem Macrob. *d. c.* 12. & Rossin. *Antiquitat. Roman. lib.* 4. *cap.* 12.

Ex Plebiscito.

Ex Romuli constitutione Mensis iste XXX. Dierum fuit, quem numerum postea *Numa Pompilius* inuertens, eum tantum XXIX. diebus reliquit, donec *Iulio Cæsare* Anni circulum in melius dirigente, XXXI. Dies Sextili assignauit, quos adhuc retinet post emendationem Gregorij XIII. Pont. Max.

Quot olim, & nunc Dies habeat

Fvit Ethnicorum seculo Mensis iste in tutela Cereris, eo quod ipsa frugum, & messium Dea sit habita, & cùm hoc Mense collectio messium, & frugum sæpe numerò fiat, ideo huic Deæ Mensis huius tutela commissa fuit, vt notanit Manil. *lib.* 2. *Astronom.* Virgil. *lib.* 1. *Georg. vers.* 147. vbi P. Ioann. Ludou. de la Cerda in *Not. n.* 1. *&* 2. *fol.* 226. Hinc Spiceâ corona redimitam depingunt Ouid. *Lib.* 3. *Eleg.*

Sub tutela Cereris, & quare.

Mart. Hisp. Iulius.

Flaua Ceres *tenues* Spicis *redimita capillos.*

Ceres ſpicis coronata.

Tibull *lib* 1 *Eleg*. 1. vbi viræ ruſticæ commoda referens, ſic proſequitur:

Flaua Ceres *tibi ſit noſtro de rure corona*
Spicea *quæ Templi pendeat ante fores.*

Virgil. in *Priapeis* ferè eandem ſententiam dixit, his carminibus:

Magnaque fœcundis cum meſſibus area deſit,
In Cereris crines vnà corona datur.

Ouid. in *Faſt. lib*. 4. de Sacris *Cerealibus*, hoc eſt, *Cereri* Menſe Aprili indictis & à Romanis factis, ſic alloquitur:

Tum demùm, vultumque Ceres, *animumque recepit:*
Impoſuitque ſuæ Spicea *ſerta comæ.*

De quo alia ſexcenta hic tranſcribere carmina poſſemus, quæ ſuperiùs adductæ cauſæ rationem probarent.

Documenta Medica.

CIRCA Documenta Medicinalia quibus hoc Menſe vti debet prudens quiſque vt à nocentibus liberetur, & propriæ ſaluti conſulat, audi Natanim Chythreum:

AVGVSTVS *Venerem, ſomnos, & reiicit eſcas*
Immodicas; atra corpora bile tument.
Tu liquidis, gelidiſque vtens, ſalſiſque, cauebis
Pharmaca, aquas gelidas: nec tibi vena fluet.

Ioachimus Camerarius in Carminibus de *Ratione Victus* apud Reuſnerum ſimile carmen exponit.

Ipſe etiam AVGVSTVS *ſomnum reſtringit, & eſcas:*
Et Veneris cupidos gaudia ferre vetat.
Pharmaca nemo bibat: laceret neque corpora ferro:
Nec gelidas intra delicietur aquas.

Nomina varia.

VARIA hic Menſis Nomina apud diuerſas gentes ſortitus eſt, quæ prout inſtit ti rario expoſtulat breuiter ſubiiciemus. Hebræi AB. quo etiam nomine Syri, Chaldæi, & Ægyptij THOT. Abiſſini MVSRR. Græci, & Athenienſes ΒΟΗΔΡΟΜΙΩΝ. Macedones ΛΩΟΣ. Cypri ΑΤΑΜΑΡΧΕΞΑΣΙΟΣ. Perſæ ABAN Arabes, & Sarraceni SCABAB. Babylonij EVL. Cappadoces OSMONIA. Bythini STRATIGIOS. Kauolini antiqui ERNDMONAT. Faſti Germanici Veteres OEGST. Alemani AVGVSTMONAT. Belgici OOGSTMAENT. Cymbrici OESTMAANET Itali, & Hiſpani AGOSTO. Galli AOVST. Quibus abſolutis ad Faſtos Romanorum, & Græcorum pergo.

Triumphi.

I. KAL AVGVSTI Celebris apud Romanos Dies ob triumphum *Romuli*, quem in exordio Vrbis de *Camerinis* egit Anno Vrbis Conditæ XVI. necnon ob alterum *Q. Faby Maximi* de *Samnitibus* Anno Vrbis Conditæ CCCC LXII. vt ex *Liuio*, & *Goltzio* probant Maſcul. in *Prolegom. Menſ. Auguſt. fol*. 338 *num*. 1. Reuſner. in *Diar. Hiſtor. fol*. 116.

Certamen Equeſtre. Sacra Spei Deæ.

ITEM hoc Die, Certamine Equeſtri Roma hilaris & lætabunda viſa fuit, ob Conſecrationem Templi *Martis Equeſtris*, vt referunt ex Dione *lib* 60. *Hiſtor. Rom* Ioann. Roſinus *lib* 4. *c* 12. *fol*. 408 & Maſcul. *fol*. 338. *num*. 1. Qui etiam aſſerit hoc Die, Romanos SPEI Deæ in *Olitorio* foro ſacra feciſſe.

Clades Cannenſis.

II. IV. NON. AVGVSTI. Primo ſeculo Vrbis Ater, & infauſtus Romanis hic Dies fuit, eo quod Romani ab *Annibale* ad Cannas miſerè trucidati, ſplendorem

Vrbis

Vrbis quasi deperditum sunt intuiti, Anno Vrbis Conditæ D. X X X V I I I. Sed postmodum postea celebris, & candidus, victoriâ Cæsaris, quam de Nostra Citeriori *Hispania* retulit vt ex *Veteribus Kalendariis* probat Sigon. in *Comment. ad Fast. Ann.* 708. & probatur ex Sueton. *de Cæsarib. in Cæsar c.* 36. Plutarch. in *eius Vit.* Hirtio *de Bell. Hispan.* Vellei. Patercul. *lib.* 2. Rosin. Masculo, & aliis. Quo etiam Die Feriæ, & Ludi erant. *Triumphus Cæsaris.*

III. NON. AVGVSTI. Græcis & Lacedæmonibus Dies iste lætus, & sacrificiis decoratus ob duplicem victoriam, quarum alteram de *Persis* ad plateas *Pausanias* Lacedæmoniorum Dux, alteram ad Mycalem *Xantippus* Anno Mundi 3485. reportarunt, vt Masculus à *fol.* 338. *n* 3. & Reusner. *d. fol.* 116. *Diar. Histor.* referunt. III. *Clades Persarum.*

PRID. NON. AVGVSTI. In *Veteri Kalendario* Romano VICTORIÆ festum designatur. Fuit apud Græcos, & Romanos VICTORIA Dea, cuius simulachrum ab Arcadibus Romam adnectum, & Templi honore donatum in colle *Auentino*, Ludis Megalesiis solemnibus in eius Dedicatione exhibitis, Romanis celebre fuit, vt Dionys. Halicarnas. *lib.* 1. *Antiquit. Roman.* refert, à quo Vvolfgang. Lazius de *Republ. Rom. lib.* 7. *c.* 3. & Lyl. Gyrald. *Histor. Deor. Syntagm.* 10. Cuius iconem descripsit irridens Prudent. in Symmach. sic: IV. *Festa Victoria Deæ.*

Victoriæ icon.

Vincendi quæris Dominam? sua dextera cuique est;
Non nudo suspensa pede, strophioque recincta,
Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.

Quo loco plura notauit Isaacius Grangæus in *Not. fol.* 144. *n.* 35. Claudianus etiam de *Laudib. Stilicon.* hanc etiam picturam carmine prodidit:

Ipsa duci sacras VICTORIA *panderet alas,*
Et palma viridi gaudens, & amicta trophæis,
Custos Imperij Virgo, quæ sola mederis
Vulneribus, nullumque doces sentire laborem.

NON. AVGVSTI. In *Veteri Kalendario* Dies iste sacer exprimitur in honorem SALVTIS Deæ in Monte *Quirinali*. Eam sanctè, & religiosè coluerunt Romani, vt notauit Macrob. *lib.* 1. *Saturnal. c.* 16. à quo Gyrald. *Syntagm.* 1. Rosin. *lib.* 4. *c.* 12. & *lib.* 2. *c.* 18. *fol.* 239. Necnon & Græci quam HYGEIAM vocauere. Apud Romanos Templum SALVTIS Anno Vrbis Conditæ CCCC. XLVI. à *C. Iunio Bubulco* Censore conditum, quòd ipse Consul dùm fuisset, bello *Samnitum* vouerat, & mox eo Dictatore consecrauit, vt notarunt ex T. Liu. *lib.* 6. & 10. Lyl. Gyrald. *d. Syntagm.* 1. & Rosin. *d. lib* 2. *c.* 18 *fol.* 239. Mascul. *d. fol.* 339. *num.* 5. Illam, vt ex Nummis constat, effingebant Romani, Mulieris formâ, in solio sedentis, pateram tenentis, penes quam Ara erat, & Aræ anguis inuolutus; caput attollens, hac inscriptione: SALVS. P. R. vt notarunt post Anton. Augustin. *Dialog.* 5. Guillelm. de Choul in *Nummism. Rom. fol. mihi.* 136. Hemelar. in *Nummismat. Imperat. Tabul.* 9. *n. fin. fol.* 29. *Tabul.* 30. *fol.* 94. & alibi passim, Gyrald. *d. Syntagm* 1. *fol.* 48. Rosin. *d. lib* 2. *c.* 18. *fol.* 239. Lazius de *Rep. Rom. lib.* 3. *c.* 12. *Salutis Deæ sacris.* *Templum Salutis à quo conditum.* *Icon Salutis.*

ITEM hoc die sacra erant SPEI Deæ, quam etiam Romani, diuinitatem in ea maximam suspicantes, coluere; eique Templum construxit *Calatinus* vetustus Vrbis Rex in *Foro Olitorio*, vt referunt Cicer *de Natur. Deor. lib.* 2. T. Liuius *lib.* 21. Qui *lib.* 40. aliud Templum (antiquo, fulmine, icto) ad Tyberim extructum à *M. Fuluio* Censore, recenset. SPEI Deæ effigiem, vt ex Antiquis Nummismatibus apparet, Romani delineabant, Fœminam stantem, iustitiæ laciniam, sinistrâ manu, nonnihil attollentem, dextrâ in cubitum elatâ, pateram proferentem, in qua repositum inerat velut ciborium, id est, vas in florum similitudine, cum hac epigraphe: SPES. P. R. De qua plura *Anton. Augustinus, Guillelmus de* *Spei Deæ sacra.* *Effigies Spei.*

Mart. Hisp. Iulius. Ss 2 Choul.

Chaol. Hemelarius *Tabul.* 20. & 21. Girald *d. Syntagm.* 1. *fol.* 40. Rosin. *d lib.* 2. *c.* 18. *fol.* 137. & alij. Hæc ex *Theogone* inter homines remansit, cæteris sororibus in cœlum fugientibus:

Alma Fides Dea magna abiit, Pietásque, Pudorque,
Cum Nemesi Charites, Pax bona, nudus Amor.
SPES Dea, quæ gentes falsâ dulcedine semper
Pasceret, in terris sola relicta fuit.

VI. *Triumphus Augusti Cæs.* VIII. ID. AVGVSTI. Diem hunc celeberrimum habuit Roma, cùm *C. Octauianum* Cæsarem Augustum vidit de *Pannoniis, Dalmatis, Iapibus*, & *Gallis* triumphantem, & spoliis diuitem Anno Vrbis Conditæ DCC. XXIV. vt notauit Dio *lib* 51. à quo Sigon. *in Not. ad Fast. Consul. Ann.* 724. *fol.* 321. Elias Reusner. in *Diar. Histor. fol.* 118. De quo, duobus sequentibus triumphis locutum fuisse Maronem *lib.* 8. *Æneid. vers.* 714. probant Sigonius, & alij.

At Cæsar *triplici inuectus Romana triumpho*
Mœnia, Diis Italum votum immortale sacrabat,
Maxima Tercentum totam Delubra per vrbem.

Virgilij locus de Triplici triumpho Augusti. Hic triplex Triumphus *Octauiani* hoc Die, & Duobus sequentibus refertur à Sueton *de Cæsarib in August. c.* 22. his verbis: *Curules triumphos* TRES *egit*, Dalmaticum, Actiaeum, Alexandrinum, *continuo triduo omnes.* Horum Trium Dierum pompæ descriptionem prosequitur *Virgilius* hisce carminibus.

Lætitiâ, ludisque viæ, plausuque fremebant:
Omnibus in Templis matrum chorus, omnibus aræ:
Ante Aras ipsi terram strauere iuuenci.
Ipse sedens niueo candentis limine Phœbi
Dona recognoscit populorum, aptátque superbis
Postibus, incedunt victæ longo ordine Gentes,
Quàm variæ linguis, habitu tàm vestis, & armis.

Athenis victoria Marathonia. APVD Græcos etiam celebris fuit victoria *Marathonia*, quâ Dux *Miltiades* Medos, & Persas profligauit, Anno Mundi 3464. vt ex Iustino *lib.* 2 *Histor c.* 9. & Plutarcho referunt. Reusner *in Diar. Histor. d. fol.* 118 & Mascul. *fol* 340.

VII. *Triumphus II. Augusti Cæs.* VII. ID. AVGVSTI. Celebris fuit etiam Dies iste ob secundum *Octauiani Augusti* triumphum, quem deuicta *Macedonia* dicto Anno DCC. XXIV. reportauit. Hanc fuisse *Acticam* Naualem victoriam contendit Dio *Histor. Rom. lib.* 51. his verbis: *Prima Die* Cæsar *triumphum egit de* Dalmatis &c. *Secunda Die Cæsar de* Actica Nauali *pugna triumphauit.* De quo bello Virgil. *lib.* 8. *Æneid. vers.* 675. sic.

In medio classes æratas, ACTIA *bella*
Cernere erat, totumque instructo Marte videres
Feruere Leucatera, auroque effulgere fluctus.
Hinc AVGVSTVS *agens Italos in prælia* Cæsar
Cum Patribus, populoque, Penatibus, & magnis Diis
Stans celsâ in puppi: geminas cui tempora flammas
Læta vomunt; patriumque aperitur vertice sydus.

VIII. *Triumphus III. Augusti Cæs.* VI. IDVS AVGVSTI. Celebrior item iste Dies, quo *Augustus Cæsar* Tertium Triumphum egit, subactâ *Ægypto*, & superatis *Antonio*, & *Cleopatra*; cuius etiam meminit

meminit Dio *d. lib* 51. hac ſerie: *Tertia Dies de ſubacta* Ægypto. Sueton. *in Auguſt. c.*17. Huius Naualis pugnæ ecphraſim cecinit Maro *d. lib.*8. *verſ.* 685. Victoriam *verſ.* 704. ſic:

Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo
Deſuper: omnis eo terrore Ægyptus, & Indi,
Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabæi.
Ipſa videbatur ventis Regina vocatis
Vela dare, & laxos iamque immittere funes.
Illam inter cædes pallentem morte futura
Fecerat Ignipotens vndis, & Iapige ferri.
Contra autem magno mœrentem corpore Nilum,
Pendentemque ſinus, & tota veſte vocantem
Cæruleum in gremium, latebroſaque flumina victos.

V. Idvs Avgvsti. In Antiquis *Kalendariis* Romanis notatur, & inſignitur Dies iſte fauſtus, & celebris ob victoriam, quam *Iulius* Cæſar pertulit, de Hispali, cùm vrbem illam *Hiſpaniæ* diuitem, & validam cepit, vt referunt Dio *lib.*43. Sueton. *in Cæſar. c.*17. Hirtius de *Bello Hiſpan.* Roſin. *h. d. lib.*4.*c.*12.*fol.*408. Maſcul. *fol.*341. Roderic. Car. *Hiſtor. Hiſpal. lib.*1. *c.*20.*fol.*31. IX. *Hiſpalis à Cæſare capitur.*

IV. Idvs Avgvsti. Hunc Diem celebrem fuiſſe Romæ ob conſecratas Arsa Opi, & Cereri Deabus in Vico Ivgario, ſcripſit Lil. Gyrald. *de Menſ.* ex Veteri Kalendario, quod & notauit Roſinus *d. c.*12. *fol.* 408. Ioannes Baptiſta Maſculus in *Encomiis Sanctor. Menſ. Auguſt. fol.* 341. *num.* 10. etiam ex *Veteri Kalendario* contendit, hoc Die fuiſſe ſacra Bellonæ, quo omnia perſtrepebant fragore armorum, & Sacerdotes humeros, & brachia cultris cruentabant. De hac Sacerdotum cruentatione, inſignia in Scriptoribus ſacris & profanis extant loca. Tertullian. in *Apologet.* ſic: *Longius excurro, hodie iſtic* Bellonæ *ſacratus ſanguis de femore proſciſſo in palmulam exceptus, & ſuis datus ſignatis.* Lactant. de *Diuin. Inſtitut. lib.*1. *c.*21. hac ſerie: *Alia ſacra Virtutis, quam eandem* Bellonam *vocant, in quibus ipſi Sacerdotes, non alieno, ſed ſuo cruore ſacrificant: ſectis namque humeris, & vtraque manu diſtrictos tenentes gladios currunt, & efferuntur, & inſaniunt.* Tibullus *lib.*1. *Eleg.*6. ſic: X. *Aræ Cereris, & Opis Dearum. Sacra Bellonæ.*

Hæc vbi Bellonæ *motu eſt agitata, nec acrem.*
Flammam, non amens verbera, torta timet.
Ipſa bipenne ſuos cædit violenta lacertos,
Sanguineque effuſo ſpargit inepta Deam.

Iuuenalis quoque horum fanaticorum Sacerdotum deſcribens deliria *Satyr.* 4. *verſ.* 123. vbi Iſaacius Granæus in *Not. fol.* 147. & Lubinus in *Not. Var. fol.* 128.

...... *Sed vt fanaticus, œſtro*
Percuſſus Bellona *tuo, diuinat, & ingens*
Omen habet.

De quo etiam Horat. *lib.*1. *Sermon.* & Lucanus *Pharſal. lib.* 1. Gyrald. *Syntagm.* 10. & Roſin. *lib.*2. *c.*10. *fol.* 175.

III. Idvs Avgvsti. Ominoſus Romanis habitus hic Dies fuit, ob mortem *Traiani* Imperatoris *Hiſpani*, præclariſſimi Principis, Anno Domini C. XVIII. meritò deploratam. Eius elogia paſſim apud Scriptores inuenies; illud præclariſſimum obſeruaui; quòd eius memoria tanti pretij apud poſteros fuerit, vt poſtea ſemper, quoties Romæ in Senatu Imperator deſignaretur, publicis votis *Traiani mors.*

Fius encomium. optati consuetum sit, vti felicitate AVGVSTVM,& probitate TRAIANVM adæquaret ; ita Goltzius in *Imag Imperat. Tabul.* 14.

XII. *Hercules Custos Magnus quis?* PRID IDVS AVGVSTI Solemnis Dies iste Romanis extitit, ob Sacra *Herculi*, dicto CVSTODI *Magno*, celebrari solita in Circo *Flaminio*, in quo Templum alterum extructum Senatus Romani decreto, iussu Oraculi Sybillini, de quo templo, & nomine *Herculis* meminit Ouid. *lib* 6. *Fastor.* his Carminibus :

Altera pars Circi CVSTODE *sub* Hercule *tuta est :*
Quod Deus Euboico carmine munus habet.

Charisteria festa Athenis. Conueniunt Rosin. *d c.* 12. *fol.* 408. & Mascul *fol.* 341. *num.* 12. ex *Vet. Kalendario* apud Rosin *lib.*4. *c* 4 *fol* 345. In Veteri Kalendario apud *Reusnerum*, cuius locum extollit Mascul. *d. n.* 12. *fol.* 342. inuenitur scriptum, etiam hoc Die festa CHARISTERIA fuisse apud *Athenienses* celeberrima, ob libertatem partam, & authorem *Plutarchum* exponit. Sed fateor nullibi hoc inuenisse.

XIII. *Sacra Dianæ.* IDIBVS AVGVSTI. Singularis iste Dies Romanis illuxit, ob festa quotannis repetita in honorem DIANÆ, vt testatur Martial. *lib.* 12. *Epigr.*68. his versibus :

Maia Mercurium creastis Idus,
Augustus *redit* Idibus *Diana.*

Quod & Ausonius in *Eidyllio* 15. *de Fer. Roman.* vbi Vinet. *in Not. fol.* 331. similiter adnotauit, his carminibus :

Et medias Idus, *Maij*, Augustique *recursu*,
Quas sibi Mercurius, quasque Diana, dicat.

Quibus vota soluebant fæminæ. Hoc igitur Die Fœminæ Romanæ, quæ ex voto Templum Dianæ adire compellebantur, in *Aricinum* Nemus, vbi religiosissimè colebatur, ferebant ardentes faces, vt a voti vinculo soluerentur, vt Propert. *lib.* 2. *Eleg.* 33. his carminibus recensuit :

... Sed tibi me credere turba vetat :
Cùm videt accensis deuotam currere tædis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre Deæ.

Ouidius *lib.* 3. *Fast* vbi de *Aricino* Nemore, & Templo ibidem Dianæ constructo, agit huius etiam ritus, & Matronarum solemnitatis, sic meminit.

Sæpe potens voti, frontem redimita coronis
Fœmina lucentes portat ab vrbe faces.

Statius Papin. *lib.* 3. *Syluar. Eleg.* 1. de Hercule Surrentino, vbi Domitius Calderin. in *Not. fol* 60. *vers* 28. de hoc fœminarum voto, & solutione agens, prosequitur.

Iamque Dies aderat, profugis cum Regibus, aptum
Fumat Aricinum *Triuiæ Nemus, & face multâ*
Splendet, &c.
.... *Omnisque pudicis*
Itala terra focis Hecateias extulit IDVS.

De hoc etiam plura apud Lil. Gvrald. *Syntagm.* 12 *&* 17 Turnebum in *Aduersar. lib* 7 *c* 26 Rosinum *lib.*4. *c.*12. Curtium *lib.*4. *Hortor. c.* 15. Stuchium de *Sacrific. Gentil. fol.* 106.

ERAT

Erat etiam hic Dies Venatoribvs ſacer, quo in idem Templum Dianæ Nemoris Aricini cum facibus ſpicatis ardentibus conuenientes, canes ſuos morbo, aut ſcabie affectos, infulis velatos, Deæ ſiſtebant, omneque inſtrumentum venatorium ante eam collocabant, ſic Gratius de *Venation.* *Venatores etiam cum facibus, & canibus hiſce ſacris intererant.*

> Spicatáſque *faces ſacrum ad Nemorale Dianæ*
> *Siſtimus, & ſolito catuli velantur honore.*
> *Ipſiuſque per flores medio in diſcrimine luci*
> *Strauere arma ſacris, & pace vacantia feſta.*

Immò & ipſa *Diana* venationum Dea, his ipſis Feriis, emeritos canes, & à venatione quietos, & immunes habere eredebatur, ipſaque etiam feriari: ſic Stat. Papin. *d. lib.3. Eleg.1.* *Ipſa Diana hac ſacra obſeruabat.*

> .... *Ipſa coronat*
> *Emeritos Diana canes, & ſpicula tergit,*
> *Et tutas ſinit ire feras.*

Item hoc eodem Die Feſtum erat Seruorum vtriuſque ſexus, quo fœminæ lauare, & purgare capita ſtudebant. Sit Plutarch. *Quæſt. Rom.* 100. his verbis: *Cur* Idvs Sextiles, *qui nunc* Auguſtus *dicitur*, *Feriæ ſunt vtriuſque ſexus Seruis: Mulieres autem tùm maximè lauare, & purgare capita ſtudent? An hoc ſeruis datum, quòd eâ Die* Seruius *Rex natus è captiua fuit ancilla? Lotio autem capitis ab ancillis feriarum causâ cœpta, etiam ad liberas permaſit.* De quibus Feriis loquitur Roſin. *ſupr. d. lib.4. c.12. fol* 408. *Feria ſeruorum. Quare ita dicta?*

XIX. Kal. Septembris. Græcis fauſtus Dies, ob celebrem victoriam, quam *Artabanus* eorum Dux de *Perſis*, & *Cabrias* Athenienſium Imperator Nauali prælio reportarunt, Anno Mundi 3985. vt notarunt Reuſner. in *Diar. Hiſtor fol.* 122. & Maſcul. *ſupr fol* 342. *n.*14. XIV. *Victoria Græcorum.*

XVIII. Kal. Septembris. De hoc Die meritò Ioannes Baptiſta Maſculus *ſupr. fol.* 343. aſſerit: Non eſt auſa vetuſtas in contentionem venire de gloria, cum magnitudine, atque præſtantia eius prodigij, quo Magna Dei Mater, delusâ morte, euecta in cœlum eſt. Hinc nulla apud Romanos, Græcos, & exteros Gentiles feſtiuitas iſtis teperitur Kalendis. XV. *Cur hoc die nulla ſacra apud Gentiles?*

XVII. Kal. Septembris. Solemnis iſte Dies apud Romanos extitit, quo *Romulus* Equeſtria certamina in honorem *Neptuni* inſtituit, vt ex *Veteri Kalendario* refert Maſculus *d. fol.* 343. *n.*16. Necnon & celebris Dies ob victoriam, quam ex *Africa*, Anno Vrbis Conditæ DCC. XXIV. *Luc. Ant. Pætus* Proconſul, triumpho ſubſequente, reportauit, vt Reuſner. in *Diar. Hiſtor. fol.* 122. reliquit ſcriptum. XVI. *Equeſtria Neptuno inſtituta. Triumphus.*

XVI. Kal. Septembris. Romanis ſacer, quo Portvnalia ſacra erant. De quibus M Varr. *de Ling Lat. lib.*5. inquit: Portvnalia *eſſe feria inſtituta, eùm* Portuni *Ædes in portu* Tyberino *facta fuit.* Sic notauit Gyrald. *Syntagm.* 5. Roſin. *d. lib.*12 *c.*4. *fol* 408. Quis fuerit Portvnvs cui hæ feriæ dedicarentur, adi ſupradictos, & Ouid. *Met* 4. XVII. *Portunalia ſacra.*

Sed & apud *Babylonios* hoc die feſtum, Sacean appellatum, celebre erat per Quinque Dies continuos, de quo Beroſ *Babylonicar. Rer. lib.*1. Cteſias *Perſicar. lib* 2. ſeribunt, relati ab Atheneo *Dypnoſoph lib.* 14. *c.* 17. bis verbis: XVI. Kalend. Septembris *fuit feſtum* Sacean *vocatum per Dies Quinque in* Babylonia, *in quibus mos erat, vt Serui Dominis imperitarent, atque vnus eorum educebatur ex domo ſtolam Regia ſimilem indutus, quem Zoganem appellabant.* Huius etiam feſti meminit Guillelmus Stuchius *Antiquit. Conuiuial. lib* 1. *c.*22. Aſt Dio Chryſoſtomus *Orat.* 4. *de Regno*, feſtum hoc vocitat Σακαῶν, & *Perſis* attribuit, nec non Seruum pœnæ è vinculis abſolutum contendit hoc feſto in Regem ſublimatum, & denudato imperio eum flagellatum ſuſpendi. Eius verba Græca, & Latina auſculta: Οὐκ *Feſtum Sacean apud Babylonios, quale? Quale apud Perſas?*

ἐνενόηκας

ἐπινενόηκας τὴν τῶν ΣΑΚΚΩΝ ἑορτὴν ἣν Πέρσαι ἄγουσι; λαβόντες δεσμώτην ἕνα τῶν ἐπὶ θανάτῳ, καθίζουσι εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, καὶ τὸ ἐσθῆτα διδόασιν αὐτῷ τὴν αὐτὴν, καὶ τρυφᾶν καὶ ταῖς παλλακαῖς χρῆσθαι τὰς ἡμέρας ἐκείνας τοῖς βασιλέως. καὶ οὐδεὶς οὐδὲν κωλύει ποιεῖν ὧν βούλεται. μετὰ δὲ ταῦτα ἀποδύσαντες καὶ μαστιγώσαντες ἐκρέμασαν. Ic est: *An* SACCORUM *solemnem ignoras quod* Persæ *celebrant? Vinclorum qui duci ad supplicium debent, aliquem in Regis sella collocant, & veste Regiâ ornant, faciuntque ei potestatem delicatè, & molliter viuendi, Regisque pellicibus per eos dies vtendi: neque illum quisquam impedit, quominus quidquid voluerit faciat: deinde exutum & flagellatum suspendunt.* Isaacus Casaubonus in *Not. ad Atheneum lib.* 14. *c.* 10. *fol.* 574. asserit apud *Dionem* huius

Etymon huius festi. festi esse nomen erratum, & vbi reperitur verbum τῶν ΣΑΚΚΩΝ reponendum esse τῶν ΣΑΚΕΩΝ, eo quod nomen istud festi huius originem à SESACEA quæ est *Babylon* traxit, quod ex *Ieremiæ* locis probat.

XVIII. *Consualia sacra quæ?* XV. KAL. SEPTEMBRIS. hoc Die *Sabinarum* raptus disponente *Romulo*, Consi Dei oraculo euenit, vt refert Plutarch. *in Vit Romul.* Qui ob adæquatum consilium festa CONSVALIA decreuit, audi Plutarchum: *Sparserat iam antea* (Romulus) *rumorem reperisse se* Aram *cuiusdam Dei sub terra occultatam: Dei nomen* CONSVS *fuit* &c. & paulo post: *Ea ergo Ara prolata sacrificium eius nomine splendidum, & ludos, & spectaculum publicum edidit* &c. Deinde inferius: *Raptæ sunt Virgines* XV. Kalendis Septembris, *quâ Die* CONSVALIA *celebrantur.* De quibus aliqua diximus supra hoc *Tom.* 4. *in Prolegom. Iul. Die* XIII. vbi de Ludis *Circensibus*, & *Consualibus* egimus & Gyrald. *Syntagm.* 5. Mascul *fol* 344.

XIX. *Vinalia Secunda Iouisacra.* XIV. KAL. SEPTEMBRIS. Dies iste lætus, & alacer, ob VINALIA sacra II. quæ hoc Mense IOVI à Rumanis dicata prædiximus supr. *Tom.* II. *in Prolegom. Mens. April. fol.* 444. *IX. Kal. Maij.* Hæc igitur RVSTICA dicebantur; quia hoc Die Flamen Dialis vindemiam auspicabatur, quâ ceremoniâ *Rustici* ad illam faciendam se se præparabant. Festus de *Ling. Lat.* causam huius festi recenset, his

Cur dicta Rustica? verbis: *Rustica* VINALIA *appellantur Mense* Augusto XIV. KAL. Septembris, IOVIS *Dies festus quia Latini bellum gererent aduersus* Mezentium, *omnis vini libationem ei Deo dedicauerunt.* De hisce Festis, & sacris, multa colligere poteris ex Gyrald. *Syntagm.* 17. Rosin *lib.* 4. *c.* 12 *fol.* 405. Scaliger. in *Coniectan* Mascul. *fol.* 345. *n.* 19. Carol. de Neapol *ad Ouid Fast. lib.* 4. *vers.* 263. Stuchius de *Sacrifc. Gentil. fol.* 32 *&* 130. apud quos hæc est differentia horum festorum, quæ Mense

Qualis differentia horum festorum? Aprili, & isto iudicebantur. Nam quæ hoc Mense, Ioui dicata erant, ob rationem à Festo assignatam, eo quod VINVM nouum exprimebatur, & ad vrbem deferebatur, vt in Vinariis doliis conderetur. Ideo apud *Tusculanos* cautum lege fuit: *Ne quis nouum vinum antequam* VINALIA *calarentur, in vrbem inueheret.* Huius noui VINI sacra libabantur IOVIS. Quæ verò fiebant Mense Aprili VENERI è veteri Vino peragebantur, vt notauimus *supra d. Prolegom. fol.* 445. In hisce

Agna Ioui sacrata hoc die. IOVIS festis, Flamen Dialis postquam auspicaretur vindemiam, vinum iubebat legere, & AGNA Ioui faciebat, inter cuius exta cæsa vinum porrigebat vt notauit idem Stuch *d fol* 130.

XX. *Vrbium strages.* XIII. KAL SEPTEMBRIS. Dies ater, & funestus hic Dies *Atheniensibus* extitit; ob captam eorum vrbem ab *Antipatro*. Anno Mundi 3633. vt ex *Plutarcho* referunt Reusner. in *Diar. Histor. fol.* 124. Mascul *supr fol.* 345 Necnon & *Thebæ Bœotiæ* ab *Alexandro* Magno captæ, funditusque deletæ, Anno Mundi 3628. iidem affirmant.

XXI. *Triumphus Fulnij Consulis.* XII. KAL. SEPTEMBRIS. In hunc Diem reiicit CONSVALIA sacra Rosinus *d. lib.* 4. *c* 12. *fol* 405. sed perperam, cùm illa XIV. *Kalend Septembris* reponant *Plutarchus*, *Festus*, & alij. Hoc Die Romam nobilitauit *M. Fulnius* Nobilior Consul, eo quod Anno Vrbis conditæ D. XCV. de *Liguribus*, & *Eleatibus* triumphauerit, vt notarunt Goltzius *in Triumphal. Ann.* 595. Mascul. *d fol.* 345. *numer.* 21.

XXII. *Venatricia sacra.* XI. KAL. SEPTEMBRIS In Veteri Kalendario à Masculo *d. fol.* 346. relato, inueniuntur festa sacra DIANÆ à *Venatoribus* indicta in eius honorem, quæ VENATRICIA nuncupabantur. Sed quæ illa fuerit, nec vllus ex Antiquis, aut Neothericis Scriptoribus, quos viderim, indigetat nec ego diuino: nisi fortè, quæ

actitabantur *Idibus Augusti*, per Nouendium protrahebantur, & in hunc Diem terminarentur Quidquid fuerit Doctioribus relinquo.

X KAL. SEPTEMBRIS. Apud Romanos celebris Dies ob VVLCANALIA XXIII.
sacra, hoc Die ab ipsis in honorem *Vulcani* indicta. Varro *lib. 5. de Ling Lat.* ea *Vulcanalia*
sic recenset: VVLCANALIA, *Feriæ* Vulcano *sacræ, & eo Die Populus pro se in* *sacra quæ*
ignem animalia mittebant, & Sextili *Mense agebantur.* Quæ sacra abs Atheniensibus *Chalcea* dicebantur, ita Gyrald. *Syntagm.* 13. Rosin. *d. lib* 4 *c.* 12. *fol.* 405. Stuch. de *Sacrific. Gent. fol.* 10. Mascul. *d. fol.* 346. *n.* 23.

ITEM hic Dies insignis fuit L. *Papyry Cursoris* Consulis triumpho, quem de *Triumphus.*
Samnitibus, Anno Vrbis Conditæ CCCC XXXIV. egit, vt probant Golzius in *Triumphal. Ann.* 434. Reusner. in *Diar. Histor. fol.* 126. Mascul. *d fol.* 346.

IX. KAL. SEPTEMBRIS. In *Veteri Kalendario* Marmoreo peruetusto, de quo XXIV.
Goltzius, Rosinus, Reusnerus, Masculus, & alij, Feriæ LVNÆ hoc Die consi- *Lunæ Feriæ.*
gnantur. Fortè his Feriis Taurus ipsi mactabatur, quo sacrificio illam placabant, vt ex pluribus Scriptoribus deducit Gyrald. *Syntagm.* 17. Rosin. *lib.* 3. *c.* 39. Nec harum Feriarum aliquam alibi rationem inueni; ideo sufficit Kalendarij memoria.

VIII. KAL. SEPTEMBRIS. Iste Dies sacer fuit OPI CONSIVÆ Deæ apud XXV.
Romanos, de qua ista proloquitur Varr. *Lib* 5. *de Ling. Latin.* his verbis: OPE- *Ope-Consiua Dies,*
CONSIVA, *Dies ab Dea* OPE CONSIVA, *cuius Regia Sacrarium: quod eo actum, vt eò* *& Dea.*
præter Virgines Vestales, & Sacerdotem publicum introeat nemo: is cum eat, suffibulum haut habeat Fuit hæc Dea, quam *Rheam*, & *Cybelem* vocitarunt. Ethnici, Matrem Deûm, & Terram, ex quo omnia genita fuisse credidere, eamque Tutelarem
Vrbis Romæ; ideo in Sacrario Vestalium cultam, & occultam, ne eius Nomen *Tutelaris Romana Vrbis.*
hostibus innotesceret, ob periculum euocationum, ita Macrob. *lib.* 3. *Saturnal. c.* 9. vbi de Euocationum more, & formis multa refert à quo Lil. Gyrald. *Syntagm.* 17. Alderete *Histor. Antiquitat. Afric. lib* 2. *c.* 6. *fol.* 352.

VII. KAL. SEPTEMBRIS. Celebris Dies iste Romanis, & Macedonibus; XXVI.
illis quia in eo *M. Horatius Barbatus* Consul, Anno Vrbis Conditæ CCC. IV. ho- *Triumphi.*
norificum de *Sabinis* triumphum egit, vt ex Goltzio in *Triumphal. Ann.* 304. Reusner. in *Diar. Histor. fol.* 126. probat Masculus. *supr. fol.* 347. Istis, quia *Alexander* Magnus vltimo prælio *Darium* deuincens, sub Macedonum, & Græcorum Imperio, Persici Imperij vrbes, & populos subiugarit Anno Mundi 3634. vt ex eod. Reusner. & Mascul *vbi supr.* patescit.

VI. KAL. SEPTEMBRIS. Apud *Hetruscos* antiquus Deus fuit, quem *Vertum-* XXVII.
num vocautre Scriptores, eumque se Volsinum dicere, illud Propertij *lib.* 4. *Volturnalia sacra.*
Eleg 2. suadet:

> *Quid mirare meas tot in vno corpore formas?*
> *Accipe* Vertumni *signa paterna Dei.*
> *Tuscus ego, Tuscis orior, nec pænitet, inter*
> *Prælia*, Volscinos *deseruisse focos.*

Deam quoque habuisse *Hetrusci* cognomine VOLTVRNAM patet ex Tit. Liu. *Volturnus, & Volturna Dy Etruscorum.*
Decad. 1. vbi ad eius fanum frequentia Hetruscorum concilia fuisse habita recenset. Sed an Deo, an Deæ hoc Die apud Romanos hæc festa VOLTVRNALIA sacrata fuere, in dubio est. Festus, apud Rosin *lib.* 2. *c.* 21. in fine, pro Deo stat; Gyrald. *Syntagm* 4. & Mascul. *d fol.* 348. *n.* 27. pro Dea scribunt.

V. KAL. SEPTEMBRIS. Fuit Dies iste famigeratus apud Romanos, ob con- XXVIII.
secratam Ædem VICTORIÆ Deæ in Curia Iulia, abs *Augusto Cæsare*, cùm de *Ædium Victoria Dea Dedicatio.*
Ægypto triumphatâ Romam ingreditur, in cuius Æde simulachrum huius Diuæ *Tarento* deuectum in Patris honorem collocauit, & sacris præeuntibus consecrauit, vt notauit Dio *Histor. Rom. lib.* 51. conueniunt Rosin. *lib* 4. *cap.* 12. *fol.* 410. Mascul. *fol.* 348.

IV. KAL. SEPTEMBRIS. Ater, & funestus Dies fuit, maximè, quòd *Vulcano* XXIX.
Mart. Hisp. Iulius. Te *atro*

Vulcano facer Dies, & ater.

atro Deo facer extiterit, sed quibus sacris hoc Die litaretur, nullus aperit. De hoc Mascul. *supra fol.* 349. Qui plura de *Vulcano* desiderat Mythologos, & Scriptores profanos adeat.

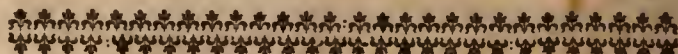
Mundus Cereris hodie patebat. *Quis dictus Mundus Cereris?* *Quahoc die agere fas erat.*

XXX. III Kal. Septembris. Dies Ethnicis infaustus, atque innominatus omnino fuit, eo quòd hoc Die Mvndvs *Cereris* patere credebatur: quippe mysteria toto Erebo clausa, ex vmbra proferebantur in lucem. Hinc nihil aggrediebantur, quod esset alicuius momenti, quia totum sibi deposcebant Diem Inferi Manes. His verbis Masculus *fol.* 349. *num.* 30. hunc Diem illustrat. Sed qualis iste *Cereris* Mvndvs, qui hodie patebat, fuerit, aperiamus. De eo sic Cato in *Comment. Iur. Ciuil* relatus à Gyrald. *Syntagm.* 6. hisce verbis: Mvndvs Cereris, *sic dictus, & illi nomen impositum est, ab eo Mundo, qui supra Nos est. Forma enim eius, ex his qui intrauere, cognosci potuit, assimilis illi: atque eius inferiorem partem, veluti consecratam Diis Manibus Hunc autem* Cereris Mvndvm *Ter in Anno patere putabant, his Diebus, Postridie Vulcanalia, & ante Diem III. Non. Octobris, & ante Diem VI. Idus Nouembris.* &c. *Quos Dies Religiosos iudicauerunt, eam ob causam, quòd iis Diebus, ea quæ occulta sunt, & abdita, Religionis Deorum Manium essent, in lucem adducerentur, & patefierent; nihilque eo tempore in Rep. geri voluerunt.*

Natales Imperatorum.

XXXI. Prid. Kal. Septembris. Innominatus, & infaustus Dies fuit iste apud totam Orbis Romani Rempublicam, ob natales *C. Caligulæ* Cæsaris Anno Christi XIII. & *L. Antonij Antonini Commodi* Imperatoris Anno Christi C.LXII. qui Romanæ iuuentutis, & Patritiorum excidium fuere.

En quæ hoc Mense Festa, & Fastos consecrauit suis Diuis obscæna Gentilium superstitio; Quibus opponi vera Nostrorum Sanctorum encomia, vitæ, & miracula, ex instituto subiicimus.

KAL. AVGVSTI.

DIES I.

A. Barcinone *in* Hispania *Citeriori* S. Lvcii, *ipsius vrbis* Episcopi; *qui propter Christi fidem in Neronis sæuâ persecutionis procellâ, per innumera tormentorum flagra, ad æternæ gloriæ requiem strenuus agonista peruenit.*

B. Gervndæ *in* Hispania *Tarraconensi* S. Felicis *cognomento* Doctoris, *de quo* B. Isidorus *luculentum edidit carmen; Qui à Præside* Datiano *in carceremin clusus, postmodum diuersa suppliciorum genera expertus, & adusque viscera dilaniatus, sic vitam in fidei confessione retinuit, vt verberum angustiis explosis, inuictum Domino redderet spiritum.*

C. *Ibidem memoria* SS. Romani, *&* Maximi *Martyrum, qui cùm Magistrum in fide* Felicem *meruissent adipisci, in corona socium, & in gloria consortem feliciter etiam habere meruerunt.*

D. Tridenti

D. TRIDENTINI *in Italia* S. SECVNDINI *Monachi reclusi*, *domo* Cæſarauguſtani *ex Hiſpania*, *qui à* B. Gregorio *epiſtolis*, *& muneribus ſuffragatus*, *tandem virtutibus clarus*, *manſionem in cælis inuenit æternam*.

E. *Apud* VALDEPENAS *in primitiuo Ordinis fratrum SSS. Trinitatis Excalceatorum cænobio*, Depoſitio *ſacrorum pignorum* B. MAVRI *Martyris*, *Romæ paſſi*, *quæ eleganti incluſa ſarcophago*, *piè à fidelibus venerantur.*

NOTÆ.

SANCTVS LVCIVS *Epiſcopus* Barcinonenſis *Martyr.*] Celebris adhuc huius Sanctiſſimi Præſulis memoria perſeuerat in Eccleſiaſticis Annalibus Hiſpaniæ, vt ex *Catalog. SS. General. b. d. fol.* 311: Philipp. Ferrar. probat, hac ſerie: *Barcinone in Hiſpania* S. LVCII *Epiſcopi*, *& Martyris ſub Nerone.* Illumque fuiſſe Epiſcopum *Barcinonenſem* tempore Neronis fatentur Antonius Vincentius Domenec *Hiſtor SS. Cathalon. lib.* 2. *fol.* 68. qui ex Epiſcopologiis Regalis Archiui, & Capituli Barcinonenſis, & ex Catalogis Michaelis Carbonellij, Ieronymi Pauli, & aliorum exiſtentiam huius S. Pontificis in Sede *Barcinonenſi* probat. Quibus etiam adhærent F. Franciſc. Diago *Hiſtor. Comit. Barcinonenſ. lib* 1 *c.*6 *fol.*18.*&*19. Ieronymus Pujades *Hiſtor. Cathalon. lib.*4. *c.*16. Eius ACTA ex profeſſo nullus ſcripſit, illa ex coniectationibus relatorum Scriptorum ſic compagino: A. *Martyrologia. Scriptores.*

ACTA S. LVCII I. EPISCOPI Barcinonenſis, Martyris, ex Variis Scriptoribus Gotholanis.

LVCIVS *creditur natione* Hiſpanus, *& origine* Gotholanus *ex urbe* Barcinonenſi *oriundus*, *qui cùm* B. Ætij *illius vrbis Epiſcopi in fidei apprehenſione inſequeretur veſtigia*, *ita & in paſſione viriliter eſt aſſecutus exemplar Nam illo è viuis ſublato*, *& per martyrium in cælos collocato*, LVCIVS *ad Sedem eſt* Barcinonenſem *euectus*: *in cuius regimine*, *ſic ſollicitè vixit*, *vt totius ordinis ſtatum Clericalis in melius redigeret. Illius igitur Pontificatus tempore*, B. Paulum *Gentium Apoſtolum* Hiſpanias *aduentaſſe creditur*, *& apud* Barcinonem *diuertiſſe*, LVCIVM*que Noſtrum in fidei regulis roboraſſe*, *quò*, *ad interiora* Hiſpaniæ, *profecto*, *B. Præſul iterum fortior exiſtens ad ea quæ operi ſibi commiſſo vtiliora videbantur*, *vires charitatis adiunxit. Igitur in harum exercitationum ſollicitudine B. Vir tempus Paſtor ſedulus quaritabat*, *cùm Nero Romanorum Imperator aduerſus Chriſti Eccleſiam*, *perſecutionem abſque tergiuerſatione vulgauit*; *quæ* Hiſpanias *deueniens* B. LVCIVM, *tanquam fidei Magiſtrum apprehendens*, *poſt varia cruciatuum genera martyrio coronauit* Kal. Auguſti, *Anno Domini* LXIX. *Origo. Fit Epiſcopus. Paulum viſitat Barcinone. Comprehenditur.*

Hæc ſunt quæ potuimus ACTA de hoc Sanctiſſimo Viro, & Epiſcopo *Barcinonenſi* huius nominis I. ex auctographis Scriptorum extrahere, nam cætera, quæ de illo poſſemus recenſere, penitùs deliteſcunt. Hinc ſciendum eſt, quòd Eccleſia *Barcinonenſis* alium habuit Præſulem etiam LVCIVM nomine ad Annum CC.VIII. vt refert Dext. *in Chron. Ann.* 208. *num.*5. hac ſerie: LVCIVS *Barci-* *Duo Lucij Epiſcopi Barcinonenſes.*

nonensis Episcopus praeest Annis IV. Coniectauit perperam Biuar. *in Comment. ad Dextr. d Ann* 180. *n.*5. *fol.*259. *& Ann.*208. *n.*5. *fol.*268. credens hunc LVCIVM Episcopum *Barcinonensem* huius nominis II. fuisse illum de quo idem Dexter in *Chron. d. Ann.* 180. in illis verbis: *Vtriculi* (*quæ* Bætis *olim*) *Ciuitas est in* Bætica, *prope* Hispalim, *natus* LVCIVS, *floret Romæ, ingenij laude praclarus.* Quia iste LVCIVS Vtriculensis fuit Orator, & Poëta, de quo Martialis.

Vtricalensis Lucius diuersus ab illis.

LVCI *gloria temporum nostrorum.*

Lil. Gyrald. de *Vit. Poëtar.* his verbis: *Post hunc erat* LVCIVS *Poëta* HISPANVS, *qui Horatium Floccum imitatus est, Domitiano Cæsare*; & ideo diuersus à Barcinonensibus.

ALIVS etiam fuit LVCIVS Anteius Flauinus origine *Bæticus*, & *Asturicensis* Ciuis, de quo adhuc memoria est in prisco lapide apud *Tarraconem* hac Inscriptione:

Nec non Asturicensis Ciuis.

LVCIO. ANTEIO. FLAVIANO.
BÆTICO. COS. CIVI. ASTVRI.
LEG. VII. G. P. FEL. AN. XLV.
STIP. XXIIII. ANTEIVS.
ANTIOCHVS. LIB. PATRONO.
OPT. BENEM. SECVND. VOL.
SVAM.

Quam Inscriptionem refert Roderic. Caro in *Not. ad Dexter, d. Chron. Ann.* 180. *lit.* Z. & Ianus Gruter. *in Inscript. Antiq. fol.* 350. *n.*9.

B. *Diuersitas inter duos Felices Gerundenses.*

S. FELIX *Doctor Gerundensis.*] Alium fuisse hunc S Martyrem FELICEM ab illo cuius passio recensetur in Actis *S. Narcissi Gerundensis* Episcopi, & temporum intercapedo, & dierum cultus consignatio suadent. *S. Narcissus* Diaconus martyrio coronatur XV. Kal. Aprilis; iste Kalendis Augusti. Ille Anno Domini CC. LXXVII. sub Lucillo Ruffiniano Iudice; hic Anno Domini CCC. sub Daciano Præside. Ille titulo Diaconi; iste laureâ Doctoris. Ille cum *Narcisso* Præsule occubuit; iste cum *Maximo*, & *Romano* agonizauit. Ille denique sub Aureliano Cæsare; iste sub Diocletiano Principe; quorum discrimen etiam retulimus supra *Tom.*2. *Die XVIII. Mart. fol.* 299 Hanc etiam diuersitatem Sanctorum agnouete Martyrologium Romanum *Baronij*, *Vsuardi Adônis*, & recentiorum, à quibus Castellanum *Vasquij* Lusitanum *Lupi*, Hispanum *Higuera*, & Italum *Felicis*, vbi diuersis Diebus elogia perleges. Sequuntur etiam hanc sententiam Anton. Vincent. Domenec *Histor SS. Cathalon lib.* 1 *fol.*71. Ieronym. Pujad *Histor. Cathalon. lib.*4. *c.*73. *&* 75. *fol.* 210. P. Mariet *Histor. SS. Hispan. lib* 2. *c.*7. *fol.* 28. Vincent. in *Specul. Histor. lib* 13. *c.*134. *&* 135. Truxill. in *Thesaur. Concionat. tom.*2. *fol.*1383. Equilin. in *Catalog. SS. lib.*7. *c.*9. Biuar. ad *Dextr. Ann* 300. *Comment* 3. *n.*6. *fol.*336. & *Ann.* 277. *num.*2. *vers* Quod spectat *fol.*298. Roder. Car. *d. Ann.*300. *lit.* Q *fol.*107. Gregor. Turonens. *lib.*1. *de Glor Martyr. c.*92. Prudentius Noster in *Peristeph on. Hymn.*4. sic:

Martyrologia.

Scriptores.

Parua FELICIS *decus exhibebit*
Artubus sacris locuples Gerunda.

Breuiaria.

S. Eulog. in *Memor SS. lib.*1. *n* 16. *fol.*149. De eo etiam Breuiaria Hispaniæ à Muzarabi S. Isidori vsque ad alia vetusta *Anni* 1570. vt refert Ambros. Moral. *Histor Hispan. lib* 10. *c* 2. B. Ioann Marian. *ead. Histor. lib.*4. *c* 10. S. Antonin. Florent. *tit.*8. *c.*1. §.25. *&* 28. A veritate deuiauit Petr. Anton. Beut *Histor. Hispan.*1. *p c.*24. asserens hunc FELICEM fuisse *Diaconum S. Narcissi*, & *S. Cucuphatis* fratrem germanum, cùm contrarium constet ex omnibus supra adductis Scriptoribus.

Error Beuteri, & aliorum.

ACTA huius sanctissimi Martyris ex antiquo *Legendario Hispalensi* damus.

ACTA

ACTA S. FELICIS GERVNDENSIVM Doctoris, Apostoli, & Martyris, ex Legend. Hispalensi vetusto.

Persecutio. *Origo.* *Hispaniam pergit.*

IN *Diebus illis, sub Diocletiano, & Maximiano Consulibus, tempore, quo in Christianos sæua persecutionis crudelitas grassabatur: ita vt vniuerso Orbe terrarum positis siuè Orientalium prouinciis, siuè Occiduis partibus constitutis, impiorum Principum iussio seruabatur; vt non esset Ciuitas, aut Castellum, vbi non idola colerentur, & nefariæ dæmonibus victimæ caderentur* Sanctus *igitur* FELIX *de Ciuitate* Scyllitana *oriundus fuit, qui cùm ad Ciuitatem pergeret* Cæsaream, *quæ est in Mauritano litore constituta, & eius Metropolis nuncupatur, vbi literarum liberalium studia præfulgebant, ibi se S. Martyr erudiendum subdidit disciplinæ, vt in cunctis perfectior appareret. Igitur S. Vir cùm audiret, quòd apud* Hispaniam *grauis in Christianos persecutio grassaretur, omnia volumina Auctorum, quæ eius manibus gestabantur, à se proiecit, dicens:* Quid mihi est philosophia huius mundi? Ad illam nunc necesse est properare vitam, quæ temporibus dat tempora: quæ mortis non formidat auctorem, sed vitæ inspicit Creatorem.

Gerundæ prædicat. *Capitur, & torquetur.*

IGITVR *in naui B* FELIX *amore martyrij, Deo auxiliante, prosperâ nauigatione,* Barcinonensem *perductus est Ciuitatem, vbi relicto* Cucufate *fratre, eiusdem itineris socio, in* Empurias, *&* Gerundam *verbum Dei prædicare, magno fidei cœpit spiritu. Sed cùm fama eius longè, latéque crebresceret, iubente Datiano, à* Ruffino *Officiali tentus est. Cumque nomen Christi confidentissimè fateretur, primò fustibus cæsus, deinde ligatis manibus, & pedibus, negato cibo, & potu, in loco squalido proiectus est. Post hæc per plateas ab indomitis mulis tractus, & penè in frusta discerptus, rursumque in carcerem missus, ea nocte fuit ab Angelo visitatus, & sanatus.*

Datiani in Christianos sæuitia. *Excoriatur, & suspenditur.* *Voces Angelorum in carcere.* *In Mare mersus Angelico præsidio liberatur.* *Coronatur.*

FACTA *autem die, ad certamina reuocatur: & cùm* FELIX *beatus tunc esset ferè ex primis fidelibus, quos in* Hispania *Datianus cruciauerat, tormentorum atrocitate cæteros Christianos perterrere decreuit. Ast è contra Christus, victoriâ* FELICIS, *reliquos eius seruos animare constituit, vt magno quodam spiritu, tormenta subire non dubitarent. Ergo in publicum extractus* FELIX, *tunc vngulis excoriatus est, & inuerso capite, ab hora tertia, vsque ad vesperam suspensus, nullum penitus sensit dolorem. Deinde in carcerem est reuersus, vbi per totam noctem splendor copiosus refulsit, sed & voces Angelorum psallentium auditæ sunt Quod cùm nuntiatum fuisset* Ruffino *à custodibus, iussit eum in mare manibus post tergum reuinctis profundè demergi. Sed continuò Angelico solatus præsidio, super vndas ambulans ad litus virili strenuitate deuenit. Tunc* Ruffinus *iussit eum tamdiù vulnera vulneribus instaurari, vsque dùm inuictum Christo spiritum redderet. Quod vt factum prospexit Iudex, & adhuc in Martyre, validissimum, ad maiora sustinenda certamina, spiritum aduotaret, iam se prorsus victum cernens, eum in carcere gladio interfici iussit: atque ita* FELIX *ad felicitatem tandem peruenit sempiternam, pro qua tàm egregie pugnauerat.* CORPVS *verò eius* Gerundæ *in Ecclesia* Cathedrali *honorificè conditum fuit, à quo postmodum* CAPVT *separatum, in Basilica* Collegiata *suo nomini sacra custoditur. Eius triumphus euenit* Kalendas Augusti, *Anno Domini* CCC. *Cuius meritis, & precibus vitæ perpetuæ consequamur effectum. præstante Domini Nostro Iesu-Christo, qui Martyrem suum coronauit in pace, cui est honor & gloria in secula seculorum.*

Celebris fuit omni tempore, & adhuc in præsenti apud *Hispanos* est memoria huius S. Martyris FELICIS, cuius ACTA & Laudes *S. Isidorus Hispalensis Antistes* metricè coagulauit, & inter Breuiarij Muzarabis ecclesiastica officia, sequenti *Hymno* permiscuit:

HYMNVS
DE S. FELICE MARTYRE GERVNDENSI.

FOns Deus vitæ perennis, lux origo luminis,
Aspice plebem canentem festa summi Martyris,
Excipe vota precantium, sume laudum carmina.
En tui FELICIS *almi pangimus insignia,*
Tu resolue vincla linguæ, dans sonora cantica,
Vt tua ritè queamus promere magnalia.
Iste namque Cæsareæ *vrbis Mauritaniæ*
Mundialis disciplinæ dum studeret literis,
Artium famosa verba te sequendo deserit.
Audiens plecti fideles, mox Gerundam *peruenit*
Præsidis iussu retentus, truditur in carcerem,
Ferreis vinclis onustum, conlocuntur Angeli.
Sistitur Aræ, cruentis vt litaret Idolis,
Respuit infame festum, voce Christum profitens,
Perstrepit turba bisulcis ossa nudans vngulis,
Nempe mulis adligatus dissipatur artubus;
Fluctibus presso marinis, vnda turgens subditur,
Angelus immixtus, almis ora pandit canticis.
Omnia tormenta forti percurrit pectore,
Et post pœnas, & catenas, vngulas, & verbera,
Carnea claustra relinquens, migrat ad cœlestia.
O nimis Gerunda *felix, O beata Ciuitas,*
Nil malorum tu pauescis freta tanto Martyre,
Postulata promeretur, quisquis hic confluxerit.
Hîc Dei virtute pressi lancinantur dæmones,
Verberantur, vinciuntur, & cremantur acriter,
Atque fumus, & fauilla nil vigoris obtinet.
Hîc salus optata fessis, sed cœlestis profluit,
Visio cæcis patescit, lingua mutis aduenit,
Surdus aures hic receptat, atque claudus exilit.
Inde cuncti te precamur vna summa Trinitas,
Martyris vt impetratu nostra tollas crimina,
Noxia cuncta repellas, & secunda impertias.
Clerus hîc vitâ nitescat, & Sacerdos floreat,
Plebs fidelis quod requirit impetrasse sentiat,
Omnis ætas, atque sexus hoc patrono gaudeat.
Gloria Patri, Natoque, semper & Paraclito,

Laus,

Laus, potestas, atque virtus, gratiarum copia,
Quæ Deum cuncta fatentur seculorum secula.

Ob hanc igitur deuotionem, quâ S. Martyrem Nostrum tota prosequebatur *Hispania*, euenit vt Religiosissimus, & Catholicus Rex Gothorum *Reccaredus*, post suam & suorum ad fidem Catholicam conuersionem, coronam auream ad eius tumulum obtulisset, vt testantur Hispanicarum Rerum Chronographi, & notant Mariet. *d.c.7.* P.Ribadeneyr. *Tom.2.SS.h d.fol.*219.

Reccaredi Regis oblatio ad S. Martyrem.

ITEM *Nonnitus* Episcopus *Gerundensis*, cultor eximius fuit S. FELICIS huius B. Martyris, vt scribit S. Ildephonsus in *Catalog. de Scriptor. Eccles. c.*10. his verbis: *Adhærens instanter* (Nonnitus) *obsequiis sepulchri* S. FELICIS *Martyris*. Conueniunt *Domenec*, *Pujades*, *Marieta*, & *Ribadeneyra*.

Nonniti Episcopi deuotio.

ETIAM tempore *S. Gregorij Turonensis* admirabilis erat S. Martyris deuotio, ob insigne miraculum, quod tecenset *lib.* 1. *de Glor. Martyr. c.* 92. vbi de quodam latrone Ecclesiam S. Martyris spoliante, ab ipso Martyre emendato, casum, & historiam exponit. Cuius ecphtasim sequuntur supra relati.

Miraculum.

AST quamuis in relatione *S. Gregorij* dicatur, Reliquias S. FELICIS Nostri adseruati in Basilica *Narbonensi*, hoc accipiendum erit, de aliqua parte ossium, non de corpore toto; quia postmodum post multum temporis Pontifex *Formosus* ad Annum Domini DCCC XCIII. petente *Seruo-Dei* Episcopo *Gerundensi*, omnia bona ad Basilicam S Martyris pertinentia suo Diplomate probauit. Quod adhuc scriptum in frondibus palmæ adseruatur in Archiuo Capituli Gerundensis, illudque refert Domenec *fol.*73. sic:

Reliquiæ aliquæ apud Narbonam.

FORMOSVS SERVVS SERVORVM Dei, Reuerendißimo, & Sanctißimo SERVO-DEI *Sanctæ Gerundensis Ecclesiæ Episcopo, & per te in eadem Venerabili Ecclesia in perpetuum.*

SICVT *per donum Spiritus sancti B. Apostolorum Principi Petro, & cælestis Regni Clauigero, ligandi, atque soluendi ab ipso Domino tradita est potestas, Euangelicâ subsequente lectione, qua inter cætera ait*: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. *Ita Sedes Apostolica, canonicâ, legalique auctoritate, suffulta, omnibus Ecclesiis Dei per vniuersum Orbem diffusis, suffragio, & iuxta postulationis subsidia vt præbeat, tàm diuini, quàm humani iuris ratio postulat. Igitur veniens iam dicte* Serue *venerabilis Episcope, causâ orationis, ad eorundem sacratissima Beatorum Apostolorum limina, suggeßisti nobis: quatenus huius Apostolicæ Nostræ confirmationis priuilegio confirmare deberemus, omnes res mobiles eiusdem* Gerundensis *Ecclesiæ in honorem S. Dei Genitricis, & semper Virginis* MARIÆ *Dominæ Nostræ, vbi* B. FELIX, *Christi Martyr* CORPORE *requiescit, hoc est, domos, plebes, cellas, Ecclesias, villas, & Insulas* &c. *Vnde salubribus petitionibus tuis inclinati, decernimus, & à præsenti, ac Decima Indictione, per hoc Apostolicum nostrum Priuilegium roboramus, confirmamus, & in perpetuum stabilimus in vsu, & vtilitate eiusdem Ecclesiæ* Gerundensis, *cui præesse dignosceris, omnes domos* &c.

Diploma quo probatur existentia corporis apud Gerundam.

Sed quia hocce Diploma in Foliis Palmæ, siue ad eorum similitudinem in Corticibus herbæ cuiusdam in fluminibus inueniæ scriptum referat *Domenec*, non abs re erit, huius moris eruditionem repetere. De eo locus est expressus Plinij *Histor. Natural. lib.*13. *c.*11. his verbis: *Antea non fuisse chartarum vsum, in* Palmarum Foliis *primò scriptitatum, deinde quarundam arborum libris.* Et licet *Guillandus* ad hunc locum *Plinij* contendat, non in *Foliis Palmarum*, sed *Maluarum* scribi solitum, ex illis Carminibus apud *Isidorum*:

Scribendi vsus in foliis arborum.

An Palmarum?

Hæc

An Malnarum?

Hæc tibi Aratais multum inuigilata lucernis
Carmina , queis ignes nouimus aërios ,
Læuis in aridulo Maluæ *deſcripta libello ,*
Pruſiacâ vexi munera nauiculâ.

Forma ſtructura in Diplomate.

Nihil ad Nos, cum conſtet Diploma ſcriptum in *foliis herba* cuiuſdam, ſimilem *foliis Palmarum*, quam Gotholani patrio idiomate *Bona* dicunt, vt patet ex ipſo Domenec *fol.*73. hac ſerie: *Hoc eſt fideliter, accuratè, & diligenter tranſcriptum, ex quibuſdam literis Apoſtolicis, ſcriptis characteribus Longombardis in foliis, ſiue herbis fluminis, ſimillimis corticibus, aut frondibus Palmarum, qua antiquitus* Papyrus *dicta fuerant, nunc* Bouæ *vulgò nuncupantur, quarum quidem contextura artificioſa, admirabilis erat, ita vt vix commiſſura diſcernerentur.* Plura qui de hoc ſcite voluerit adeat Pancirol. *Rer. Memorabil. lib.*2. *tit.*13. vbi Henric. Salmuth. *in Not fol* 252.

Caput Martyris vbi adſeruetur?

QVOD, S. Martyris CAPVT in Eccleſia Seculari Collegiata, in honorem S. FELICIS erecta, adhuc exiſtat, probaot Domeoec *fol.* 72. *col.* 4. his verbis: CAPVT *huius glorioſi Diui adhuc in Eccleſia Seculari Collegiata* S. FELICIS *cuſtoditur, vbi ego illud inquiſi, & adoraui.* Eadem Ieronymus Pujades *Hiſtor. Cathalon. d. lib* 4. *c.*76. vbi controuerſiam mouet circa verum locum depoſitionis ſacrorum pignorum, & vltimò concludit tàm *caput*, quàm *Corpus* recondi in Eccleſia S. FELICIS, non in *Cathedrali*, quia hæc extructa dignoſcitur tempore *Caroli Magni*, & illa olim fuerat *Cathedralis.* Quod variis rationibus, & inſtrumentis probare contendit.

Quo Mari merſus Martyr?

HINC etiam aliquando controuerſum vidi, quo pacto, cùm *Gerunda* non ſit Ciuitas littoralis, ſed mediterranea, potuit S. Martyr in mare mergi. Cui difficultati reſpondet Ieronymus Pujades *d. c.*76. quod locus vbi merſus fuit Martyr, & vbi Angeli apparuerunt, & illum è gurgite liberarunt, erat oppidum GVIXOLS, quod poſtmodum Sancti FELICIS nomine, ob paſſionem, & miraculum, cundecoratum credunt iocolæ; & probat hoc quodam carmine in feſto S. Martyris, hac ſerie:

Capite verſo ſuſpenſus
Guixollenſi *Mari merſus*
Molis ſuperpoſitis.

Quâ ſolutione adhibitâ huius ecphraſis contextus remanet omnibus ſuis partibus comprobatus, & abſolutus.

C.

Socij S. Felicis Doctoris Martyris Gerundenſis.

SANCTVS ROMANVS, & MAXIMVS *Martyres Gerundenſes.*] Hos fuiſſe ſocios in fide, & paſſione S. FELICIS Martyris *Gerundenſium* Apoſtoli, & Doctoris, clarè colligitur ex auctoritate, & certitudine cuiuſdam Scripturæ de Anno M. LXXXVII. quam referunt Anton Vincent. Domenec *Hiſtor SS. Cathal. lib* 1. *fol.*26. *col* 2 & Ieronym. Pujad. *Hiſtor. Cathal. lib.*4. *c.*73. *fol* 209. Carolus Siengel. *Hiſtor. Auguſt. Vindel* 1. *p.c.*10. *fol.*21. & Nos ſupr. *Tom.*2. *Die XVIII. Mart. fol.* 300. vbi cùm *Sighardus* Abbas S. Vdalrici vrbis Auguſtæ Vindelicorum ab Epiſcopo, & Capitulo S. E. Gerundenſis aliquam Reliquiarum partem Corporis *S. Narciſsi* illius Vrbis Epiſcopi, & Martyris efflagitaſſent, *Berengarius* tunc huius Sedis Epiſcopus Abbatis annuens votis, & deſiderio, aliquas particulas oſſium, & cruoris *S. Felicis Doctoris*, & veſtimenti, & ſtolæ *S Narciſsi* miſit, & proſequitur Epiſtolaris ſcriptura: *Mittimus etiam vobis de Oſsibus Capitis, atque manus* S. ROMANI *precioſiſsimi Martyris Chriſti* SOCII *videlicet prætaxati* FELICIS *venerandi Martyris* Gerundenſis, *Hiſpaniæque Doctoris.* En ex relatione huius Scripturæ memoria S. ROMANI, quem S. FELICIS Doctoris SOCIVM *Berengarius* appellat. Ieronymus Pujad. *d. lib.*4. *c.* 77. *fol* 212. Probat validis rationibus exiſtentiam huius S. Martyris, eumque fuiſſe *Socium.* S. Doctoris FELICIS; cuius rei causâ, apud *Gotholanos* paſſim extructas fuiſſe Baſilicas in eius honorem fatetur, videlicet in Oppido LLORET, in Valle LOBREGA iuriſdictioni Oppidi de Palamos in

Probatur S. Romani Societas cum Felice.

Eius Eccleſia in Cathalonia.

in Comitatu Emporitano apud Oppidum DALFIA, & alibi. Qui etiam, ex picturis iconum quæ visuntur in Atis prædictarum Ecclesiarum, vbi huius S. Martyris historia delineatur, colligit, S. Martyrem in CRVCE suspensum, martyrium consummasse. Eius verba sunt, suo idiomate: *T si se den donar fe à las pinturas Ecclesiasticas, quiza podrian dir, que S. ROMA morieu Creu, perque en los seus Altars de aquestas Iglesias, lo pintan, y figuran de aquesta manera, que degue ser axi la suo martyri.* Hactenus ille, cuius opinioni adhæreo, ob superius a Nobis dicta *Tom. 2. Die XV. Mart. fol. 250. & seq.* cum de Historia *S. Matronæ Capuanæ* in pariete depicta egimus. *Eius martyrium in Cruce consummatũ.*

QVATENVS ad societatem S. MAXIMI Martyris cum *S. Felice Doctore*, expressus est Flauij Dextri V. CL. assensus in *Chron. Ann. 300. num. 6.* his verbis: *Durat nihilominus atrox Diocletiani persecutio: Patiuntur GERVNDÆ in Hispania Sancti Martyres* Felix, *&* MAXIMVS. Conueniunt cum Dextro *P. Higuera* in *Martyrolog. Hispan. h. d.* D. Martin. Carrillo *in Annal. Eccles. Ann. 300.* & Camargo in *Resumpt. Historial. d. Ann. 300.* Quis, qualisvè fuerit, aut quo supplicio rum genere vitam exuerit, nullus aperit, nec *Gotholani*, apud quos altum silentium. *S. Maximi Socij S. Felicis memoria.*

S. SECVNDINVS *Monachus, origine Cæsaraugustanus.*] Philippus Ferrarius in *General. Catal. SS. h. d. fol. 311.* agit de quodam SECVNDELLO Abbate, socio *Friardi* reclusi, qui apud *Nannetem* Britanniæ inter Galliæ Celticæ vrbes sitam, hodieque *Nantes*, vocitatam, vitam transegit. Huius fortè nomine allectus Rodericus Caro in *Not. ad S. M. Maxim. in Chron. Ann. 598. fol. 212. lit. X.* verba *Maximi* destruxit, & SECVNDVM in *Italia* solitarium, ad *Galliam* transtulit, contra *Maximi* sensum, & sententiam dicentis: SECVNDINVS domo CÆSARAVGVSTANVS, *solitarius in* Italia *conclusus, moritur, ad quem* S. Gregorius *literas, & dona mittit.* Quod si ex *Maximo* reclusus in *Italia* fuit, perperam illum ad *Gallias* transmittit. Nec ad hunc Gallum Monachum *Gregorius* Magnus dona, & epistolas misit, sed ad *Italum*, vt patebit infra. Hoc igitur cognito ad verum SECVNDINVM Monachum, cuius meminit *Maximus* Noster deueniamus. Is fuit valde familiaris *Theodelindæ* Longobardorum Reginæ, cum qua in huius gentis ad Fidem Catholicam conuersione plurimum desudauit; & *Adualdum* filium Reginæ sacris aquis tinxit. Eius etiam meminere Paul. Diacon. *Histor. Longobard. lib. 4. c. 2. & 8. 13. & 14.* Baron. in *Annal. Eccles. Tom 8. Ann. 599.* P. Biuar. in *Not. ad Maxim. d. Ann. 599. n. 8. §. 38 fol. 700.* Eius ACTA nullus continua oratione conscripsit, illa ex relatis Scriptoribus assuemus. *D. Secundellus Nannetensis in Gallia diuersus ab Italo. Error R. Caro. Scriptores.*

ACTA S. SECVNDINI MONACHI Reclusi, Origine Cæsaraugustani in Hispania, ex Variis.

SECVNDINVS *natione* Hispanus *ex* Cæsaraugustana *vrbe in Citeriori oriundus; Italiam deueniens apud Tridentum illius regionis celeberrimam vrbem pedem fixit; vbi Monachi reclusi cucullam induens, solitariam ad tempus vitam exegit. Regnum tunc* Italiæ *schismatici Langobardi tenebant, quorum Regina* Theodelinda *Catholicam fidem profitebatur, quæ gentis suæ conuersionem desiderans S. Virum secum trahere totis viribus conabatur. Piis Reginæ desideriis* SECVNDINVS *annuens, extemplò eremum, & solitudinem derelinquens, vrbem ingressus, Catholicæ Reginæ spiritum acuit, vt ad opus diù concupitum vires totius perfectionis exponeret. Igitur Regina S. Viri consiliis, & orationibus freta,* Longobardos *ad Romanæ fidei, & Catholicæ veritatis regulam perduxit.* *Origo. Italiam petit. Familiaris Reginæ Longobardorum. Eius opera gens ista cõuertitur.*

POST *hæc cùm S. Abbas, cùm aliquot dubia emergerent, videlicet, an recipienda esset omnimodè Synodus Generalis Chalcedonensis; De Epistola Ibæ Episcopi, & S. Cyrilli defensione; De Ordinatione Apostolicæ Sedis; Vtrum post B. Hormisdam aliqua decreta sint addita; De Sacerdotali Officio post lapsum, si pœnitentia secuta fuerit, in pristinum gradum restituenda; & de-* *Quæsita S. Viri ad B. Gregorium.*

nique de Paruulorum animabus, qui sine Baptismo moriuntur; illa ad Sedem retulit Apostolicam; eaque sanctissimo Gregorio *Magno Pontifici direxit humiliter, vt ad postulata quantocyus responderet; quod & rogauit suis litteris Regina Gregorium, qui susceptis vtriusque,* & SECVNDINI, & Theodelindæ *Epistolis, tantùm Reginæ respondit, asserens se sic prodagra doloribus affectum existere, vt non solum non dictare, sed nec ad loquendum posset assurgere; & demùm hisce verbis concludit:* Sed si Omnipotente Deo disponente, conualuero, ad cuncta quæ mihi scripsit, subtiliter respondebo. *Quod responsum postmodùm S. Pontifex iam ab infirmitate solutus absoluens, omnibus dubiis S. Viri efficaciter satisfecit, & inuctim ad eum mittens Duos Homiliarum Codices, quas super Euangelium dictauerat, exiguum quoque vestimentum, necnon Imagines Saluatoris, & Sanctæ Dei-Genitricis* MARIÆ, *Beatorumque Apostolorum Petri, & Pauli, & Crucem vnam, Clauemque etiam pro benedictione à sanctissimo Corpore Petri, Apostolorum Principis; in maxima apud eum S. Vir, ob vitæ sanctitudinem, & doctrinam existimatione remansit.* Agiulfo *Regi Longobardorum natus fuit filius ex* Theodelinda *coniuge, qui baptizatus est in Ecclesia S. Ioannis in Modoëcia, & susceptus fuit de Fonte à* SECVNDINO. *Qui post aliquod temporis res gestas Longobardorum scripsit, & tandem virtutibus, & insignibus facinoribus clarus obdormiuit in Domino, Anno Salutis* D.XC.IX.

Theodelinda Regina respondit Gregorius.

Munera mittit Gregorius Secundino.

Moritur.

Origo probatur. HÆC ex relatis Scriptoribus ACTA decerpsimus, quorum ecphrasim breuiter comprobauimus, vt nihil intactum relinquamus. De Origine *Hispana* apud *Cæsaraugustam*, iam locum Maximi in *Chron. Ann.* 599. subiicimus. Cui veritati non obstat relatio Pauli Diaconi *lib* 4. *c.* 8. & 14. vocans eum de *Tridento*, quia ibi non respexit ad originem, sed ad existentiam, & mortem, vt notauit Biuar. *Ann.* 598. § 40. *n.* 8. *fol.* 700.

Familiaritas cum Theodelinda. QVATENVS ad familiaritatem cum *Theodelinda* Regina Longobardorum, cui adstitit, donec gens illa fidem reciperet, videndus Paulus Diacon. *d. lib.* 4. *c.* 2. qui *cap.* 8. refert, qualiter S. Vir *Adabaldum* Reginæ illius filium, è sacro fonte suscepit.

Dubia soluta à S. Gregorio. CIRCA Dubia ab ipso S. Viro ad *S. Gregorium* Magnum emissa, & per *Theodelindam* solicite procurata, videnda *Epistol.* 7. *lib.* 2. *Registr.* apud S.Gregor. & Responsum de Dubiis *lib.* 7. *c.* 53. eiusdem Registri, vbi munera in Actis relata ab ipso Pontifice S Viro remissa continentur. Cætera communia sunt.

E.

Martyrologia. S. MAVRVS *Martyr Romanus.*] Martyrium consummauit cum *Fausto* Presbytero, & aliis Nouem; vt ex *Vsuardo*, & Romano Martyrologio *Baronij*, Castellano, *Vasquij*, Lusitano *Lupi*, & Italo *Constantij Felicis?* Græcorum Menologium eorum passiones reiicit in diem sequentem. De eo Baron. *Annal. Eccles. Tom* 2. *Ann.* 259. *n.* 21. & 260. *n* 3. Eorum ACTA recensentur in passione *S. Stephani* Papæ, & Martyris. Quatenus ad Nostri S. MAVRI Martyris lipsana, quæ inter alia *Vrbanus* VIII. Pont. Max. R. P. F. *Ioanni ab Annuntiatione*, eius aliquando Confessario, & totius Ordinis Fratrum Excalceatorum SSS. Trinitatis Commissario, concessit, pluries in hisce TOMIS diplomata subiunximus; remissionemque sacrarum exuuiarum *Roma Madridium*, vt ibidem à R. P. F. *Isidoro à S. Ioanne* eiusmodi Ordinis Generali Ministro distribuerentur, pro vt ab ipso factum fuit, & tunc Cœnobio *Vallispinensi* hæc S. MAVRI pignora concessa fuere, vt patet ex distributione facta, & Madridij edita, de qua superius mentionem fecimus, maximè *Tom.* 1. *Die XIV. Februar. fol.* 131.

QVARTO

QVARTO NONAS
Augusti.
DIES II.

A. CORDVBÆ, *& alibi in* Hispania, *memoria* S. FLAVII RVTILII *Afri Martyris; qui post varias profugus exantlatas timore agonis prouincias*, Hispanias *adiit*, *& apud* Cordubam *Bæticæ quietos lares inueniens, illic per aliquot annos sistit, quibus transactis Africam reuersus, protinus tenetur, & in carcerem detruditur, è quo post varia tormentorum examina, ad præmium, quod tantopere timidus diffugerat, strenuus agonista deuenit.*

B. VXAMA *Hispaniæ* S. PETRI *ipsius vrbis Episcopi, qui ex Aquitania Galliæ à* Bernardo *Archiepiscopo I. Toletano euocatus, cucullam Ordinis Benedictini in* Sahaguntino *cœnobio recepit, post*, Toletanus *Archidiaconus factus, ad infulas Præsulatus accessit, quibus exemplo, & doctrinâ clarus, insignis Confessor ad lucrum migrauit æternum.*

C. VIMARASSII *in Portugallia* B. GVALTERI *Discipuli* B. Francisci, *qui postquam prouinciam illam, Euangelium prædicando, lustrasset, populos ordini deuincisset, condiscipulos congregasset, & prodigia peregisset innumera, in Domino quieuit.*

NOTÆ.

ANCTVS FLAVIVS RVTILIVS *Martyr.*] Celebris huius S. Martyris fuga, ne ad agonem deueniret, apud Scriptores Ecclesiasticos circumfertur. De ea audi Tertullianum de *Fug in persecut.* *c.5. n.41.* dicentem: RVTILIVS *sanctissimus Martyr, cùm toties fugisset persecutionem, de loco in locum, etiam periculum (vt putabat) nummis redemisset, post totam securitatem, quam sibi prospexerat, exopinatò apprehensus, & Præsidi oblatus, tormentis dissipatus, de hinc ignibus datus, passionem quam vitarat, misericordia Dei retulit* Ex cuius verbis *Martyrologium Romanum* h. d. encomium desumpsit, sic: *In Africa* S. RVTILII *Martyris, qui cùm sæpius de loco in locum, persecutionem fugisset, & periculum interdum etiam pecuniâ redemisset,*

A. *Tertulliani encomium de Martyre.*

Martyrologia.

exopinato aliquando comprehensus, & Præsidi oblatus, tormentis plurimis cruciatur: demùm ignibus traditus, egregio martyrio coronatur. Conueniunt Martyrologia *Castellanum* Vasq. *Lusitanum* Lup. & *Italum* Felic. & Cardinal Baron. *Annal Eccles Tom.* 2. *Ann.* 105. *num.* 23. Aduentum fugiendo in *Hispaniam* S. Martyris, & *Cordubæ* consistentis, refert Dexter. in *Chron. Anno* 110. *n.* 5. his verbis: FLAVIVS RVTILIVS *fugiens venit* Cordubam Hispaniæ, *sed tandem in Africa patitur.* Idem Dexter in *Chron Ann.* 116. hac serie, vt in meo MS. RVTILIVS *ad* Hispaniam *profugus, apud* Africam *fit Martyr. Meminit eius* Tertullianus *præclaro quidem elogio.* Quâ Lectione verissimâ cessat constructionis inuolucrum, quo cruciatur Biuar. in *Not. d. Ann.* 116 *num.* 5. *fol.* 223. S. Marcus Maximus in *Chron. Ann.* 612. his periodis: RVTILII *passi sub Trajano, in Africa, qui profugus venit ad* Hispaniam, & *mansit* Cordubæ, *postea celebris est hic memoria.* Deinde periodo proximè sequenti: *In Africa celebratur memoria* RVTILII *Martyris, cuius mentionem fecit celebrem Septimius Tertullianus.* Etiam de eo agunt Biuar. in *Comment. ad Dextr. Ann.* 110 *n.* 5. *fol* 215. & *Ann.* 116. *n* 5. *fol.* 223. Roder. Car. *ibid. fol.* 60. *lit. B* & *fol.* 65. *lit. E*

Scriptores.

Adest prætcrea *Epigramma* non inuenustum *Cypriani* Archipresbyteri *Cordubensis* in Codice MS. meo, cuius copiam postea dabimus. Eius ACTA nullus scripsit, illa prout ex relatis Scriptoribus deprehendimus, exeribemus.

ACTA S. FLAVII RVTILII *Martyris Africani, ex Tertulliano, Baronio, & aliis.*

Origo.

FLAVIVS RVTILIVS *natione* Italus, *& ex illustri sanguine procreatus, iam ætate firmatus Christo nomen dedit. in cuius doctrina nutritus egregium de eius virtute cæteris fidelibus præbuit specimen. Per idem tempus* Trajani *Imperatoris, aliàs excellentissimi Principis, origine* Hispani, *sæuissima cæpit persecutio excitari; quâ totius Orbis Romani circulus aduersus Christi membra desæuiens, illa, vt per cruciatuum angustias deperirent, totis viribus conquirebat Ad* RVTILII *ergo hæc tumultuantium satellitum procella deuenit auditum, & vt prolixiùs pro fide suscepta pateretur, omnia relinquens, patriam dimisit, & profugus de loco in locum, periculum etiam pecuniâ redimens, plurimas est, constanti spiritu expertus prouincias. Igitur* Hispaniam *deueniens, apud* Cordubam *totius Vlterioris celebrem vrbem prolixius demoratus, tandem, exardescente in illa regione Præsidum sæuitiâ, per fretum* Herculeum *Mauritaniæ littora perquisiuit, quibus adeptis,* Africanam *prouinciam ingressus, inopinatò à satellitibus comprehensus carceri mancipatur Ad Præsidis itaque tribunal pro Christo agonista felix oblatus; se esse Christianum, fideique signaculo prænotatum fatetur, ideoque frustra solitis vanitatis ambagibus, illum ab illa confessione dimouere satageret. Tunc Præses furore excandescens, S. Martyrem per varios cruciatus à proposito auellere disposuit: sed cùm Dei virtus esset in illo, facilè Præsidis præcepta, & Satellitum tormenta virili pectore despiciebat. Talis in Martyre constantia in angoribus visa est, vt non solùm Iudicis iracundiam, sed & carnificum furorem excitaret, ita vt ad maiora incitarentur inferenda cruciamina. Nec vlla profuit tortoribus, & Præsidi crudelitas, donec igne incenso Martyrem in rogum præcipitant, quo eius sanctissimus spiritus ad gloriam Christi sui coronatus adscendit.* IV. Nonas Augusti, *Anno Dominicæ Natiuitatis* C.XVI.

Persecutio.

Hispaniam adiit.

Comprehenditur.

Cruciatur.

Coronatur.

Omnia, quæ in hisce ACTIS continentur, & referuntur in *Prolegomeno* probata conspicies, illud tantùm probatione indiget, scilicet de *Origine*, quam *Italam* fuisse scribit Cyprianus in *Epigrammate M S* huiusmodi.

Epigrāma Cypriani.

Italus *en Nostras* RVTILIVS *corpore cassas,*
Trajani metu, inuisit; cum profugus Orbis

Abdita

Abdita sollicitat: forsan quia plurima quærit
Tunc tormenta pati prolixius, agmine duro
Angorum, quos sæpe tulit. Post denique Mauros
Visitat: hic mortem Diuo dedit Afer acerbus.

Ex quo *Epigrammate* elicitur RVTILIVM fuisse origine *Italum*, cuius Nomen plurimi Viri illustres ex prosapia *Rutiliorum* traxere, de quibus passim apud *Gruterum* insignes *Inscriptiones* inuenies. Hinc quoque notabis *Cyprianum* in primo carmine locutum de CORDVBA patriâ suâ, & ideò dixit RVTILIVM inuisisse *Casas Cordubenses*, quia ibidem aliquot temporis pedem fixit Sanctissimus Martyr.

S. PETRVS *Episcopus Vxamensis Confessor.*] Apud *Hispanos* frequens fuit olim, & adhuc est festiuitas huius Sanctissimi Præsulis, & maximè in eius Ecclesia, quæ non hoc Die, sed Die IV. huius Mensis, eius sanctissimam recolit memoriam. De eo hoc Die *Martyrolog. Monastic.* hoc elogio: *In Hispania* S. PETRI *Oxomensis Episcopi, Ordinis Cluniacensis.* & ibidem Hugo Menardus *lib. 2. Obseruat. fol.* 653. etiam hoc Die Andr. Saussay. in *Martyrolog. Gallican. in Supplement. fol.* 1154. *In* HISPANIA *Natalis* S. PETRI, *Oxomensis Episcopi, Ordinis Cluniacensis, qui ob fulgentia gratiæ lumina, à* S. Bernardo *Archiepiscopo* Toletano, *Ortu Aquitano, in* Hispaniam *euocatus, commissum sibi populum, verbo pauit & exemplo, multiplicatoque, ex ouium salute, Domini fænore, æternum introiuit gaudium.* Conuenit Martyrologium Hispanum *P Higuera MS.* etiam h. d. his verbis: *En* Osma *de* España S. PEDRO, *Obispo de la mesma Ciudad, que fue primero Monje de* Cluni, *despues de* Sahagun, *Arcediano* de Toledo, *varon docto, y singular en virtudes y milagros.* Latinè sic sonant. *Vxamæ Hispaniæ* P. PETRI *ipsius vrbis Episcopi, qui primò fuerat Monachus* Cluniacensis, *post* Sahaguntinensis, *Archidiaconus* Toletanus, *Vir doctrina, virtutibus, & miraculis singularis.* Plures ex Nostris de eo scripsere sanctitatis titulo, videlicet Rodericus Archiepiscopus Toletan. *Histor. Hispan. lib. 6. c.* 87. Marineus Siculus *de Reb. Hispan. lib.* 5. Blasius Ortiz. *de Templ Toletan. c.* 16. Truxillo in *Thesaur. Concionat. tom. 2. fol.* 1430. P. Marieta *Histor SS Hispan lib.* 5. *c.* 84. Alcozer *Histor. Tolet lib* 1. *c.* 17. Petrus Medina de *Magnitud Hispan. lib* 2. *cap.* 110. Pisa *Histor. Tolet. lib.* 3. *c.* 26. Villegas in *Flor. SS. Hispan tom.* 2 *fol.* 140. P. Anton. Yepes in *Chron Benedict. Tom.* 6. *Cent.* 6. *fol.* 381. & *Cent* 7. *Ann.* 1080. *c.* 5. Don Prudent. Sandoual. *Histor. Monaster. Sahaguntinens. c* 3. & 20. M Ægidius Gonsal. in *Theatr Eccles. Vxamens. c.* 3. P. Quintana-Dueñas *Histor. SS. Toletan. Secul* 12. § 1. *fol.* 337. Primus Cabilonens. in *Topograph. SS. verb.* Oxama. Breuiaria quoque nonnulla Hispaniæ vetusta huius S. Præsulis officium continent, scilicet *Toletanum* Anni 1483. *Compostellanum* Ann. 1569. *Ciuitatense* Ann. 1555. *Palentinũ, & Salmanticense* Ann. 1538. quæ festum ad *XII. Octobris* reiiciunt. *Conchense* Ann 1570. ad diem *IV. Augusti.* Carthaginense *Ann.* 1536. hoc die, sequenti Lectione: *Venerabilis Antistes, & pius Pastor* PETRVS, *natione* Bituricẽsis, *parẽtibus Christicolis, cùm esset bonæ indolis adolescens, inter scholares diligẽter inuigilãs, in lege Domini die, ac nocte meditabatur.* Archidiaconus *igitur factus* Toletanus *in ipsa Ecclesia res Ecclesiasticas diligenter, & opportunè tractabat, & excubitor in Domo Domini sui prouidus, non tantum temporalia, sed spiritualia erogabat. Eodem tempore* Oxomensis *Ecclesia solatio Pastoris carebat, quæ Sarracenorum incursibus, cum aliis multis* Hispaniæ *Ecclesiis, & ciuitatibus depopulata fuerat; multisque annorum curriculis orbata Rectore, deficientibus habitatoribus permansit. Dei tamen nutu, reædificabatur ciuitas* Oxomensis *à paucis habitatoribus. Huic Ciuitati prædictus Vir laudandus in Pastorem præficitur, dirutæque, & ab ipsis fundamentis euersa Ecclesiæ (cuius nec signa, nec vestigia vetustate reperiri poterant) Rector constituitur. Ipse itaque nec rerum affluentia, nec famulantũ vallatus circumstantiâ, nec denique Palatiorum dilatatus speciositate nouus cœpit ædificator existere: & non tantum parietes, sed & subditorum mores reformare. His igitur ritè expletis Vir Dei protinùs febre corripitur, & viribus corpore destituta, post sacramentorum sumptionem, spiritum Domino reddidit,* IV. Nonas Augusti. Eius ACTA in *Legendario MS. Asturicensi* copiosiora referuntur, illa, quia alibi non inueniuntur dabimus.

B.

Martyrologia.

Scriptores,

Breuiaria.

Acta per synopsin ex Breuiario Carthaginensi.

ACTA S. PETRI VXAMIENSIS Episcopi, Confessoris, ex MS. vetusto Legendario Asturicensi.

Origo, & Parentes. — *Fit Miles.* — *Monachũ induit.* — *Sahaguntinense Cœnobium readificatur.*

PETRVS *in Gallia Celtica apud* Bituricos *natus, Patrem* Guillelmum, *&* Neymiram *Matrem, non tantum sanguine, sed & moribus nobilißimos habuit. Ab infantia fidei sacris excultus rudimentis, & Dei timore nutritus, ad iuuenilem accessit ætatem virtutum perfectione compactus. In illa (vt ea tempora ferebant) armorum strepitu illectus, baltheum profanæ indutus militiæ, vexilla Regum, temporum occasione, prosequitur. Ea per aliquot annorum curricula strenuus iuuenis defensauit, donec periculum in exercitio prudens discursus explorans, signa bellica sagax animaduersio reliquit. Tunc quid agendum quæritans,* S. Benedicti *ordinem totâ viscerum compage suspirans, calcatis innumerabilibus contradictionum ambagibus, in Auricensi Cœnobio cucullam induit. Ibidem S. Vir per aliquos annos Monachum egit, donec Rex* Alphonsus Castellæ, *qui* Toletum *cepit,* Sahaguntinense *Monasterium readificare constituit, illudque totius Regni caput inter cætera destinare. Qui vt istius populationis fundamina præceptoribus niterentur illustribus, ab Abbate* Cluniacensi *assiduis efflagitabat Epistolis, quatenus in* Hispaniam *aliquos ex* Cluniaco *Monachos, & doctrinâ celebres, & virtutibus claros, qui Regale Cœnobium erigerent, & illustrarent spiritu & totius regionis ambitum præclaris moribus, & virtutibus insignirent, emitteret.*

Cum aliis Petrus in Hispaniam venit. — *Mores in Monasterio.* — *Sap. c. 17.*

IGITVR Cluniacensis *Abbas Regis inclyti, humili petitione conuictus,* Duodecim *Monachos morum illustrium specimine roboratos ad Regem destinauit, inter quos* Bernardum, *qui postea fuit Archiepiscopus* Toletanus, *&* PETRVM, *eius secundum carnis vinculum Nepotem, licèt meritò professione Filium. Qui apud prælibatum* Sahaguntinense *Cœnobium, Monasticam per aliquot temporis cursum, vitam exegit, vbi in oratione, nocturnis excubiis, ieiuniis, & similibus exercitiis, assiduus Domini perseuerauit Minister. Passim extra ordinem Homo Dei de more cum Fratribus in diuinæ legis meditationem incumbebat, vt melius, & efficacius ab ocio diffugeret. Omnes suo exemplo, & eloquentiæ dulcedine, siue Monachos, siue Laycos, ad Dei amorem inflammabat; qui cùm eius sanctimoniam exploratam haberent, eum maioribus prosequebantur honoribus, qui Seruo Dei maioris humilitatis ausam præbuere, iuxta illud Salomonis:* Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. *Itaque, quia iam eum Dominus in benedictionibus dulcedinis præuenerat frequens erat in ieiuniis, creber in vigiliis, iugis in oratione, diuinæ lectioni insistens, moribus suauis, eloquio dulcis, ante omnia verò sollicitus seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis: denique corpus suum castigans, & in seruitutem redigens, omnia Fratrum communia exercitia soluebat, & plura, extra chorum, meditabatur pœnalia, vt sic melioribus polleret moribus, quibus Christo suo placeret.*

Toletana Vrbs recipitur. — *Bernardus, Archiepiscopus constituitur. Archidiaconus Toletanus creatur.*

POST *hæc Rex* Alphonsus, *Regiam vrbem, quam triennio obsederat strennuâ constantiâ, Sarracenorum deditione recepit; qui vt & cultus Ecclesiastici reparationi addictißimus fuisset, extemplò Antistitem* S. E. Toletanæ *constituere decreuit, qui ecclesiastica munia, & canonica ministeria, etiam Sacerdotum designatione, & ministrorum nominatione, disponeret. Ad hoc fuit* Bernardus Sahaguntinensis *Abbas electus, qui prouidâ animaduersione singula Ecclesiæ necessaria digessit, & Ecclesiasticum ordinem tantâ dispositione constituit, vt ad pristinum* Metropoliticæ *Dignitatis statum, illam, Regiâ auctoritate reduceret. Inter alios igitur, quos secum* Bernardus *Monachos è Cœnobio, ad opus nouum deduxit, vnus fuit* PETRVS *quem in Archidiaconum sanctæ illius Ecclesiæ, meritò sublimauit. In eo igitur S. Vir*

fastigio

fastigio collocatus, non elatior fuit, nec nihil de Monastico rigore remisit, nam totum illud ingens Diuini Officij pensum, cui in choro adstinguntur Cluniacenses strenuè quotidie persoluebat. Vix à Templo diuelli poterat, nisi quando in Archidiaconatus munere, iudicialibus ministeriis vacabat, & negociis. Tanta igitur S. Viri virtutum fama, per omnium ora dilapsa, percrebuit, quod Regem, Archiepiscopum, Clerum, & Populum, in profundam admirationem, illustrium facinorum frequentiâ, raperet.

Mores in officio.

EVENIT *ergo cùm hæc agerentur, quòd vrbs* Vxamensis, *de Sarracenorum faucibus eriperetur, in qua antiquam restituere Cathedralem Ecclesiam conuenit. Sed cùm de Pastore protinùs deligendo, qui vrbem repararet, & Ecclesiam construeret, disceptaretur, illicò vnus Beatissimus* PETRVS, *qui perfectius Opus illud exequeretur, in mentes omnium occurrit; ideoque à Rege, & Archiepiscopo consignatus, ei munus hoc quantocyus indixere: & licet S. Vir infulam induere recusaret, demum Regis placitis, &* Bernardi *precibus adquieuit, cuius ministerio consecratus, onus suis humeris impositum admisit, & ad Sedem suam magno profectionis feruore, humilis & egregius peruenit Antistes. Mox itaque diruta, & ab ipsis fundamentis euersa Ecclesiæ fabricam erigere destinauit, quam sic assiduis auxiliis, & assistentia, breui tempore, construxit, vt pene ad miraculum huiusmodi Opus computaretur excelsum. In hac igitur dignitate, tanquam in altissima arce* PETRVS *collocatus, omnis pietatis, & perfectionis tanquam aliquod signum suis extulit. Nihil rerum diuinarum contemplatione antiquius ducebat. Carnem ieiuniis, nocturnis vigilijs, & nodoso cilicio subigebat. Clerum, & Populum sibi à Deo commissum, maximâ adhibitâ diligentiâ regebat. Pauperum, infirmorum, & hospitum curam gerere procurabat. Erga honestos, & dociles mansuetus erat, & benignus. Errantes seueriùs cohibebat; in superbos, & contumaces animaduertebat atrocius, ita vt omnibus Pastor existeret integerrimus.*

Eligitur Episcopus Vxamensis.

S. Viri exercitia in Episcopatu.

FVIT *quoque iurium, bonorum, & rerum ad suam Ecclesiam, & Dignitatem pertinentium acerrimus defensor, ita vt quidquid à Potentioribus sublatum, & inter eorum facultates incorporatum inuenit, censuris Ecclesiasticis, in pristinum Ecclesiæ vsum, iure concedente reducere per restitutionem curauit. Hinc contra S. Præsulem non immodicæ persecutiones exortæ, quibus aliquando in maximum vitæ periculum constitutus, vix nisi Dei misericordiâ opitulante liber euaderet. Erat enim tunc temporis Miles quidam in vrbe prædiues, qui quantò proprijs, & opulentioribus abundabat possessionibus, & diuitijs, tantò aliorum etiam, maximè Ecclesiæ, bona vtiliora temerarius inhiabat auarus. Plures ergo Eques iste possessiones Ecclesiasticas detinebat, quas relinquere nequibat. Tunc aduersus eum S. Pontifex, prauiis humanitatis, & pacis interpellationibus, arma Ecclesiastica districtionis exercuit, quorum cùm debuisset viribus sacrilegus parere detentor, vt erat nobilitate, & opibus inflatus, vitam eripere S. Præsuli minitauit. Quod vt exequeretur commodiùs, sciens* B. PETRVM *ad Oppidum* S. Stephani, *causâ visitationis, procedere, ei obuiam iuit, vt sacrilegum ad perfectionem conamen reduceret. Sed vix à longè S. Virum est temerator intuitus, cùm à Dæmone obsessus grauium cæpit cruciatuum pondera sustinere. Tunc Militem famuli semimortuum ad propria redigere decreuerunt, qui causam cognoscentes euentus, B. Præsuli omnia retulerunt. Ille verò sanctâ pietate constrictus, oratione emissâ, Militem à Dæmonis vinculo liberauit.*

Iurium Ecclesiæ Defensor.

Miraculum.

HIS *ita expeditis* B. PETRVS *ad vlteriora in sua visitatione Episcopali processit, & cùm ad pagum* Lagan *nomine, in* Durij *fluminis ripa deuenisset, pro manuum ablutione ad eius litus accessit, vbi maximam piscium multitudinem super aquas exilientem, & ad eum apropinquantem inspexit. Tunc super vndas, signo facto, baculi cuspide, illis in Dei Nomine, vt ad litoris arenas propriùs accederent, præcepit. Illicò pisciculi sui Pastoris iussum obtemperantes, gurgitis ripam exultantes, implevere. Omnibus denique Episcopali benedictione dimissis, vnum sibi reseruauit Antistes, quem ad ægrotum febri*

Pisce ægrotum sanat.

febri Quartanâ laborantem emittens, vix de eo manducauit infirmus, quando ab ægritudine liber, gratias Deo, & eius seruo, non sine lachrymis lætabundus exegit. Deinde cum Vir Dei, ad pagum, qui Fresnelo *dicebatur, in proprio territorio visitando deuenisset, & post Ecclesiæ consecrationem eiusdem Oppidi, domorum egente penuriâ, sub* Quercu *iuxtà positâ, cum suo comitatu ad reficiendum resideret: cùmque manum ablutioni aquam non haberent, aqua statim desuper ex prædicta arbore scaturiens, contra naturam, descendit, quæ cum magna omnium admiratione & manibus abluendis, & siti petentium se se obtulit. Quæ res admiranda, & eorum oculos non latuit, & circumiacentes regiones fama volante impleuit, ita vt Quercus illa adhuc vndas scaturiens ad ægrotantium salamen mirabiliter perseueret.*

Quercus aquam profert.

Venit Toletum.

Ergo *visitationis, his, & alijs mirabilibus, & prodigijs expeditis, munere expleto, in propriam repedauit Ecclesiam, è quâ* Toletum *concessit, vbi Regem* Alphonsum*, qui Toletum cepit, graui infirmitate oppressum inuenit, cuius morti, & funeri, eiusque corporis translationi ad Regium* Sahaguntinense *Cœnobium, comes indiuiduus interfuit. Hinc ad suam Ecclesiam cùm accedere constituisset, latali morbo impeditus, iter illud perficere non valuit, nisi* Palentiam *vsque, quâ, prolixâ ægritudine grauatus, inuitus ab itineris prosecutione cessauit. Hic à* Petro *ipsius* Palentinæ *vrbis Episcopo charitatiuè susceptus, in infirmitate confotus, & in sufferendis hisce laboribus roboratus, aliquantulum inducias obtulit ægritudo. Sed Vir Dei sui transitus horam appropinquantem agnoscens, Episcopo* Palentino *dixit:* Venerabilis Frater, iam ex hac vita, ad immortalem gloriam discedo, à tua humiliter efflagito charitate, quatenùs hoc corpusculum meum, sacris indutum infulis, ad S. E. Oxomensem, cuius, licet indignus, Episcopus sum, deferatur, vt in ea ipsi Ecclesiasticum concedatur sepulchrum. *Quo dicto, & deuotis singultibus, omnibus Sacramentis susceptis, & vale dicto suis tàm præsentibus, quàm absentibus fratribus, & clientibus cum benedictione, oculis in cœlum sublatis, spiritum sua tradidit Creatori,* IV. Nonas Augusti, *Anno Domini* M. C. VIII. *præsentibus Petro Palentino, Petro Segobiensi, & Bernardo Zamorensi Episcopis. Eius* Corpus*, vt præceperat, ad* Vxamam *honorificè delatum, & in Cathedrali Ecclesia conlocatum, per tempus ibidem requieuit humili loco, donec ad altiorem, instantibus miraculis, translatum, omnium fidelium necessitatibus occurrit. Præstante Domino Nostro Iesu-Christo, qui cum Patre, & Spiritu-sancto viuit, & regnat per infinita secula seculorum Amen. In eius primo sarcophago hocce* Carmen Sepulchrale *posuere.*

Infirmatur.

Moritur.

Sepelitur.

Epitaphium.

Marmore sub duro iacet hic qui munera puro
Corde, Deo Christo obtulit almus Heros.
Vxama Pastoris Corpus, post plurima honoris
Munia Pontifici debita, corde capit.
Igitur hanc metro posuit cum carmine Petro
Laudis scripturam, quam fides vna dedit.
Nobile quòd Bonus erexit sub lege Patronus
Templum Catholicâ, hic datur vrna Viro.

Error aliquorum circa originem.

En genuina S. Præsulis Acta, quæ fortè alibi non sic integra comperies. Illorum probationem in aliquibus subijciemus, vt nihil intactum relinquamus. Circa *originem* proculdio hallucinati sunt *Alphonsus Villegas, F. Thomas Truxillo,* & P. F. *Ioannes Marieta,* qui S. Præsulem ex Vrbe *Victoria* in *Alaua Cantabria* Regione, originem traxisse contendunt, cùm aduersus eos stet Antiquorum Scriptorum auctoritas, audi D. Rodericum Archiepiscopum *d lib. 6. c. 87.* dicentem: *De* Bituricis *attulit Bernardus* S. Petrum, *quem prius Archidiaconum* Toletanum, *postea*

flea fecit Episcopum Oxamensem. Conueniunt Alcozer supr. *d. lib.* 1. *c.* 17. Francisc. Pisa *lib* 3. *c.* 26. & cæteri Scriptores. Huius etiam originis notitiam præbuere *Breuiaria*, tam edita, quàm MSS. pro omnibus *Vxamense*, sic: PETRVS *natione* Bituricensis, *parentibus Christolis, cùm esset bonæ indolis adolescens*, &c. Eadem *Carthaginense*, cuius verba dedimus *supra in Prolegomen.* Ansam, vt credo, huic errori dedit, lectio aliquorum *Breuiariorum* vbi corruptè loco *Bituricensis*, legitur *Victoricensis*, quasi verbum hoc adiectiue prolatum, deducatur ex substantiuo *Victoria*, vrbe *Cantabricâ*. *Erroris causa.*

QVOD fuerit *Monachus Cluniacensis* probant ad amussim P. Anton. Yep. *d. Tom.* 6. *Cent.* 6. *fol.* 381. & *Cent.* 7. *Ann.* 1080 *c.* 5. D. Prudent. Sandoual *d. c* 3. Hugo Menardus *d. lib.* 2. *Obseruation. fol.* 653. Quamuis à relatione Actorum hic excriptorum dissentiat, asserens, S. PETRVM cucullam induisse in Monasterio *Sahaguntinensi*, illum aduerte: *Fuit* S. PETRVS, *Gallus natione*, Biturigibus *oriundus. Venit in* Hispaniam *vocatus à* B. Bernado, *qui tum Abbas erat* Sahaguntinensis. *Sumpsit habitum in dicto Cœnobio, à prædicto* B. Bernardo, *vbi vixit secundum instituta Ordinis* Cluniacensis, *quæ tunc in Cœnobio illo vigebant.* Quæ opinio etiam nonnullis ex Nostris Scriptoribus arridet; sed veriorem credo, quam Acta referunt. *An habitum sumpserit apud Sahaguntinos?*

QVATENVS ad *Archidiaconatum Toletanum* ipsi per *Bernardum* delatum: iam ex *Roderico Toletano* probationem vidisti, audi nunc Blas. Ortiz *supr. c.* 16 *fol.* 43. dicentem: PETRVS *Oxomensis Illefonsi* VI. *Regis tempore, sub* Bernardo *Præsule Ecclesiæ Toletanæ*, Archidiaconatum *obtinuit.* Eadem vniuersi scribentes. In antiquo *Hymno* Officij S. *Vxamensis* Ecclesiæ, omnia superius adducta referuntur, sic: *Archidiaconus Toletanus.*

Plaudat phalanx Angelica
Tanti festa Pontificis,
Qua Oxomam Biturica
Iussis transmisit cœlicis.
Vt tribulos euelleret,
Spinas, & sentes vepriũ,
Et surculos insereret
Virtutum coruscant ium.

Prius Toleti *floruit,*
In Archidiaconio:
Metropoli se subdidit
Sub Bernardi *dominio.*
Post Vxamæ *Basilicam*
Instaurat, & spiritu
Gentes edocet, qualiter
Sit venerãdus Dominus.

Huius etiam muneris, & officij possessionem per *Bernardum* indictam S. PETRO, probat etiam Hugo Menard. *d. fol.* 653. his verbis: *Fuit postea* (PETRVS) Archidiaconus Toletanus, *beneficio eiusdem B. Bernardi.* Et subscribunt cæteri superius relati. *Episcopus Vxamensis.*

DE *Episcopatu Vxamensi*, non est ambigendum; Probant quotquot superiùs in *Prolegomeno* retulimus, quibus addendi sunt Philip. Ferrar. in *Catalog. General. SS. h. d. fol.* 313. hoc elogio: *Vxamæ in Hispania* S. PETRI *illius vrbis Episcopi, & Patroni*, & Die IV. *Aug f.* 315. hac clausulâ: *Vxamæ in Hispania* S. PETRI *Episcopi eiusdem Vrbis.* Rodericus de Silua in *Populat. Hispan c.* 16 *fol.* 20.

COETERA omnia quæ in Actis referuntur describunt Sandoual. *supr* §. 3. & Yepes *d. Centuria* 7. & addit Marineus Siculus *d lib.* 5, *Rer. Hispan.* Quod idem PETRVS cum negotijs emergentibus multorum precibus adductus, *Palentiam* venisset, reprehensibile ducens, secularibus rebus, & necessitaribus se continuâ sollicitudine implicari, inter mundanas varietates, proposuit in Ecclesia *B. Antonini* in vigilijs, & orationibus pernoctare, quod propositum fuit ad effectum executus. Quæ in Actis non sunt scripta. *Pernoctauit in Ecclesia S. Antonini.*

QVOD è vita discesserit *IV. Non. Augusti*, & non *Pridie Nonas* ipsius communis assensus est, non solum plurimorum Scriptorum, sed & *Martylogiorum* superius relatorum, necnon S. E. *Vxamensis*, quæ *hoc Die* festum honorifice agit, & Officium Duplex primæ classis omnibus recitandum proponit. Quatenus ad Annum Actorum opinionem sequitur Quintana-Dueñas *fol.* 340. & ab eo recensiti. *Dies obitus.*

S GVALTERVS *ex Ordine Minimorum Confessor.*] Celebris est huius S. Fratris memoria apud *Portugallenses*, & ciues *Vimaranenses*, qui eius festiuitatem annuâ C.

Martyrologia. repetitione concelebrant. Eius elogium concinnauit Philippus Ferrar. *in General. Cathalog. SS. h. d. fol.* 313. sic: *Vimaranis in Lusitania* B. GVALTERI *Ordinis Minorum.* Arturus à Monaster. in *Martyrolog. Franciscan. fol.* 325. hisce verbis: *Vimarani in Lusitania*, B. GVALTERI *Confessoris, eiusdem Diui* P. Francisci *Discipuli, vita, & miraculis insignis.* De eo Marianus *lib.* 1. *Sacr. Mont. Oliuet. c.* 12. *& lib.* 2. *c.* 17. Tossinianus *Histor. Seraph. lib.* 1. *fol.* 105. Gonzaga 3. *p.* Elzear. *lib.* 1. *Sacr. Mont.* *Scriptores.* *Oliuet. c.* 11. *& lib.* 3. *c* 8. Vvading. *Annal. Minor. Tom.* 1. *Ann.* 1216. §. 2. 12. 17. 22. *&* 25. *& Tom.* 2. *Ann.* 1258. §. 9. Ex Nostris Marcus Vlyssipon. *Chron. Minor. p.* 1. *lib.* 1. *c.* 59. *& lib.* 6. *c.* 27. *&* 30. Brandas *Monarch Lusitan. lib.* 13. *c.* 13. Estazus in *Antiquitat. Lusitan. c.* 29. D. Roderic. Acuña *Histor. Braccar.* 2. *p. c.* 27. *fol.* 119. ACTA sic breuiter compaginat Arturus *d. fol.* 325. §. 11.

ACTA S. GVALTERI CONFESSORIS, ex Ordine Minorum, ex Var. Scriptoribus.

Origo. GVALTERVS *fuit natione* Italus, *qui* B. Francisco *adherens*, *eius Discipulus*, *& pedisequus meruit nominari. Illum cum alijs Seraphicus Pater* *Discipulus S. Francisci.* *ad* Portugalliæ *Regnum destinauit. Vbi* B. GVALTERVS *tam insigni floruit sanctitate*, *vt populos longè*, *latèque Ordini deuinciret*, *eique plures* *Lusitaniã venit.* *congregaret. Mortuus multis claruit miraculis, atque eo perenni vt ex eius sepulchro*, *ingiter oleum*, *morbis quibusque medendis*, *optimum scaturiret.* *Moritur.* *Obyt.* IV. Nonas Augusti, *Anno* M. CC. LVIII. *Cuius festum à circumuicinis populis magna cum pietate*, *celebratur. Eius Corpus primò translatum fuit Anno* M. CC. LXXI. *post Anno* M. D. XXVII. *In eius ho-* *Transfertur.* *norem fuit Confraternitas erecta*, *quam* Gregorius XIII. *Pontifex magnis concessis indulgentiis condecorauit*, XVII Decembris *Anni* M. D. LXXVII. *Hodie Sacellum S. Viro dicatum visitur*, *vbi eius Corpus requiescit*, *hocce carmine.*

GVALTERI *tegit hoc venerabilis ossa sepulchrum.*

Epitaphiũ supra arcum tumuli. Hactenus ACTA ex *Arturo*, & *Acuña*, qui etiam refert, quod supra arcum, quo S. Confessoris Sarcophagi structura conspicitur, literis Gothicis hoc Epitaphium legitur.

DIVO GVALTERO. D. F. D. VIMARAN.
PATRONO. INSTAVRATI FESTI.
VOTO IIII.
ANNOQVE M. D. LXXVII.
P. V. F. C.

Qua verba si soluas, hunc sensum facere liquet: *Diuo* GVATERO, *Diui Francis-* *Cuius operã translatus?* *ci Discipulo*, *Vimaranensium Patrono*, *instaurati festi voto* IIII. *Annoque* 1577. *Populus Vimarensis facere curauit.* Vltimam Translationem fecit *D. Fulgentius* Prior *Vimaranensis* Ecclesiæ, filius Ducis *Bragantiæ.* Hucusque Acuña *fol.* 120.

TERTIO

TERTIO NONAS Augusti.

DIES III.

A. ROMÆ *natalis* S. HONORATI *Martyris, qui fuit vnus ex Presbyteris, quibus vtebatur* B. Stephanus *Pontifex, & Martyr in diuinis Officiis. Eius sacra pignora in Regio* Scurialensi *Cœnobio, in capsula affabre facta, & auro contexta honorificâ magnificentiâ seruantur.*

B. BARCINONE *in Hispania Translatio* S. SEVERI *ipsius vrbis Episcopi, & Martyris, quæ perfecta dignoscitur ex Cœnobio* S. Cucufatis *Vallensi, ad Ecclesiam Cathedralem procurante* Ioanne Armengaudio *Episcopo, & asistente Petro Aragonum Rege* Martino,

NOTÆ.

SANCTVS HONORATVS *Martyr Romanus.*] Illum fuisse vnum ex Presbyteris, quibus vtebatur *S. Stephanus* Pontifex Maximus, & Martyr, quotiescumque Diuina celebrabat Officia, probat *Græcorum Menologium*, hac serie : *Item Romæ* S. HONORATI *Presbyteri, cuius ministerio* B. Stephanus *Papa vtebatur in diuinis officiis, qui ad martyrij coronam accessit.* Quo cruciatuum genere nullus aperit, nec alibi eius Nomen scriptum inueni. Eius corona fuit *hoc Die* Anno Domini CC. LX. vt notauit Baron. *Tom. 2. Annal. Eccles. Ann. 260. num. 2.* agens de martyrio *S. Stephani* Papæ I. QVOD autem eius sanctum CORPVS apud Regale, toto Orbe famigeratum, *Scurialense* Cœnobium custodiatur, probant Siguenza *Chron. S. Ieronym. Tom. 2. lib. 6. c. 29.* D. Sanct. Dauila de *Venerat. Reliquiar. lib. 3. c. 8. fol. 292.* his verbis : *In Monasterio Regali* S. Laurentij, *quod inter Orbis miracula computatur, constructo à Regis* Philippi II. *potentiâ, & sapientiâ*, Corpus S. HONORATI *Martyris, qui fuit ex Sacerdotibus, quos cum* S. Stephano *Papa, & Martyre absumsit Valeriani crudelitas.* Hæc de hoc S. Martyre tantum scribere potuimus, cùm omnia eius ACTA adhuc in obscuro delitescant. A. *Martyrologia.* *Corpus in Scurialensi Cœnobio.*

TRANSLATIO *Corporis* S. SEVERI, *Episcopi Barcinonensis, & Martyris.*] Anceps est inter *Scriptores Hispanos* disceptatio de tempore, quo S. SEVERVS Episcopus *Barcinonensis* fuerit per martyrium sublatus. Nam aliqui tempore *Diocletiani*; alij tempore *Eurici* Gothorum Regis, & cæteri tempore *Suinthilæ* Hispaniæ Principis. Quorum discrimen sic omnium animos excruciauit, vt vix quo pedem figas locum, apud veteres, inuenias. Sed illuxit *Flauij Dextri* lux, quâ, plura, quæ sub variis disceptationibus terebantur, lucidum fulgurantis veritatis specimen accepere. Sic hæc controuersia, nam *Dextri* claritate percipimus duos fuisse in Sede B. *Disceptatio de tempore passionis S. Seueri.*

Dextri placito Duos diuerſos fuiſſe Seueros probatur.

Barcinonenſi SEVEROS; alterum tempore *Diocletiani* ad Annum CCLXXXV. de quo ſic Dexter: *Barcinone* S. SEVERVS *einſdem Vrbis Epiſcopus, & Martyr.* alterum ſeculo Conſtantini Anno CCC. LII. de quo idem Flauius: *Barcinone* S. SEVERVS, *religionis causâ, ab hæreticis Arrianis, cum eam ſedem ſanctè, piéque regeret, patitur.* Hanc Sanctorum *Barcinonenſium* Præſulum diuerſitatem apertius Heleca Cæſaraugustanus Epiſcopus in *Addition. ad Maxim fol.* 223. probat, his verbis: *Hoc tempore Duo* SEVERI Barcinonenſes *Epiſcopi Martyres cum gloria miraculorum, & ſignis dicuntur clarere. Senior ſub Diocletiano claruit; Alter ſub* Conſtantino. Hic iam primam diſceptationem ſedatam fateberis; ſed nunc ex ipſa, ad noſtrum propoſitum, alia exoritur, ſcilicet, Cuius nè horum Duorum Præſulum, & Martyrum ſacra pignora *Barcinonem* ex Monaſterio *S. Cucufatis* tranſlata hoc Die fuere? Fateor equidem me multoties ancipitem tenuiſſe variantium ſcriptorum opinionem, ita vt, ſi aliquando me portum veritatis habere coniector, in nouarum difficultatum ſcopulos incido; maximè cum video, in quantas iuere ſententias Scriptores, qui de hac TRANSLATIONE egerunt. Sed cùm protſus qualis fuerit Epiſcopi ex his ignoretur TRANSLATIO, Deo ſinamus, quod inueſtigare non poſſumus. Igitur de ea Anton. Vincent. Domenec *Hiſtor. SS. Cathalon. lib.* 1. *fol.* 100. Franciſc. Diago. *Hiſtor. Comit. Barcinocenſ. lib.* 3. *c.* 20 *fol.* 201. Franciſc. Didac. de Aynſa *Hiſtor. Oſcenſ. lib.* 3. *c.* 19. *fol.* 417. E quibus ACTA huiuſmodi TRANSLATIONIS eruta ſubiicimus.

Cuiuſne Corporis Tranſlatio hodie colatur?

Scriptores.

ACTA TRANSLATIONIS Sacrorum pignorum B. Seueri Epiſcopi Barcinonenſis, & Martyris, ex Cœnobio S. Cucufatis ad Sedem Epiſcopalem Barcinonenſem, Ex Variis.

POSTQVAM *Beatiſſimus Pontifex* Barcinonenſis, *& Martyr* SEVERVS *martyrio coronatus, manſiones meruit cœlicas obtinere, & eius ſacras exuuias in Cœnobio* S. Cucufatis Vallenſis *in* Gotholania *fideles pius charitatis obſequiis fideliter condidere, cùm Catholicus Rex* Aragonum Martinus *in vna ex tibiis chironio vulnere laboraret, tanto ſalutis periculo, vt à Phyſicis, & Chirurgis nullum aliud, niſi tibiæ ſectione, remedium inueniretur, piiſſimus Rex cognitâ Medicorum voluntate, ad Diuinum oculos deuotionis erexit, & interpoſito S.* SEVERI *precatu, totius noctis terminum, vt eius Deus, interceſſione Pontificis* Barcinonenſis, *miſereretur, in oratione conſumpſit. In hac igitur perſeuerans, in media Noctis ſilentio, illi B. Præſul aparuit, & dixit, vt bono animo eſſet, quia prorſus ab illo periculo redderetur immunis. Gratias Rex Deo, & S.* SEVERO *referens, vlcus tibiæ abſque læſione cognouit. Eluceſcente Die, totum rei præuiſæ miraculum ſuis familiaribus, & Medicis patefecit. Tunc vt aliquid Rex piiſſimus, in S. Pontificis, & Martyris benefactoris obſequium, efficeret notabile, propoſuit, vt eius ſacra pignora in Eccleſiam Cathedralem* Barcinonenſem, *cuius fuerat Epiſcopus, è Cœnobio* S. Cucufatis Vallenſi *tranſlata penitùs collocarentur. Quod vt facilius exequeretur* Benedicti XIII. *Pontificis, interuentione, & aſſenſu, ab eo litteras conceſſionis adeptus, per* Armengaudium Barcinonenſem *Epiſcopum, & Abbate & Monachis* Vallenſibus *pignora ſacra, in ſui ſolamen diuinâ interpellatione quæſiuit. Sed, licet in exordio huius negotii innumeræ, vt par erat, difficultates, & contradictiones exorirentur, tandem, mouente Deo corda diſſidentium Monachorum, Regi fuere ſacra lipſana omnium approbatione conceſſa. Quo per Regem cognito, dimiſſis prædicto* Armengaudio *Epiſcopo, &* Ioanne Oſcenſi *eius Confeſſario, necnon* Petro Guillelmo, *&* Ferrerio Deſpujol *Canonicis Barcinonenſibus, cum* Galcetano Semmanat, *eius Camarlengo, &* Franciſco Burgés, *&* Marco Tutel

Martyrius Rex ægrotat.

Orat ad S. Seuerum.

Liberatur ab vlcere.

Tranſlationem S. Seueri deſiderat.

Conſequitur.

Turel ipsius Ciuitatis eo anno Consiliarius, ad dictum Cœnobium, vbi cum Abbate, & Fratribus vnanimiter omnes tumulum S. Cucufatis *aperientes*, Corpus *integrum* S. Severi *titulo prænotatum inuenerunt, quod in capsa deaurata collocantes, celebri pompâ Barcinonem retulerunt, & in Ecclesiam Cathedralem honorificè deponentes, magno Regis, & Procerum gaudio condiderunt*, Die III. Nonas Augusti, *Anno Domini* M. CCCC V.

Pignora sacra Barchinonem transferuntur.

Dies, & Annus.

Hactenus Tranlationis series, quam descriptam in Auctographo MS. adhuc in Archiuo Sedis *Barcinonensis* asseruato, reperiri, refert Anton. Vincent. Domen. *d. lib. 1. fol.* 100. vbi hæc ad verbum Clausula: *Fuit aperta ibidem in conspectu, & præsentia omnium iam dictorum, quædam magna Caxia de argento, quæ Duas Caxias intra se continebat: Alterá quarum fustea, sed altera de viminibus texta. In Caxia autem fustea erant* Corpora *Sancti* Cucufatis, *prædictique* S. Severi, *vt de ipso* S. Severo *subscriptus titulus attestatur. In quodam vero cosidileto de lineo encerato, intus ipsam Caxiam contento, erat appositus, & continuatus, in quodam pergameneo, de quadam antiquissima littera titulus sequens: Iste* Severus *Barchinonensis Episcopus, & Martyr Sanctissimus fuit, atque martyrio coronatus est* VIII. Idus Nouembris. *Cuius* Corpus *requiescit* VIII Milliario *ab vrbe Barchinonensi, in loco, qui dicitur* Octauiani *in Monasterio S.Cucufatis.* Hinc colliges relatorum probatio, quam etiam à Diago pete *d.lib.3.c.20.*

Capsarum diuersitas.

PRIDIE NON.
Augusti.
DIES IV.

A. In *Gallia* SS. Peregrini, Machorati, & Viventiani *Martyrum* Hispanorum, *qui professione Monachi, zelo fidei accensi, & Sororis Virginis, Deo deuotæ, à quodam Gallo sacrilego raptæ, restitutionis sollicitudine compulsi*, Galliam *petiuere, raptorem inuenere, Sororem precibus, & pretio redimendam proposuêre: sed à fero homine trucidati, coronas immarcescibiles martyrio promeruere.*

B. Bononiæ *in Italia Depositio* S. Dominici *cognomento* Guzmani, *genere* Hispani, *qui Fratrum Ordinis Prædicatorum extitit Pater, Præceptor, & institutor: hæresum validissimus extirpator, peccantium mirabilis coram Domino, per pœnitentiam conciliator, operum insignium, hominum beneficio patrator, virginalis candoris, ad extremum vsque vitæ halitum, acerrimus obseruator, sanctitate, & doctrinâ insignis, charitate, & modestiâ egregius, & verus gregi Dominico Dominicus Pastor,*

postquam tot dè se purissimos exhalaret odores, multiplicato fœnore ex ouium manubiis, in cælum frontis stellâ duce, & lilio candido redimitus ingreditur.

NOTÆ.

Scriptores.

ANCTVS PEREGRINVS, MACHORATVS, & VIVENTIANVS, *Monachi, & Martyres Hispani.*] Eorum Nomina, & originem, ex *Breuiario Cenomanensi* in Gallia, primus mihi obtulit *Benedictus Gononus*, Monachus Cœlestinus in *Vit. Patr. Occidental. lib. 4. fol.* 258. quorum etiam memoriam postmodum inueni apud Andream Saussay in *Martyrolog. Gallican. Tom. 2. in Supplement. h. d. fol.* 1154. his verbis: *Eodem Die, passio Sanctorum Monachorum, & Martyrum* PEREGRINI, MACHORATI, & VIVENTIANI, Hispanorum, *qui pro defensione sororis suæ* FLAMINEÆ, *Virginis Christo sacratæ, ab eius raptore in* Gallia *cæsi sunt, tempore* Clodouæi *Francorum Regis.* Horum Sanctorum res gestas cùm penitus ignorarem, cùm apud Nostrates altum agnoscerem silentium, haut *Cononi* relatione contentus, Epistolis, inter bellorum turbines, quibus *Hispania*, & *Gallia*, populorum, & gentium exterminio, & offensione, implicatæ noscuntur, assiduis, & crebris *Andream Saussayum* interpellaui, vt siquid aliud ex Actis horum Sanctorum Martyrum, ac à *Gonono* excussum, retineret, mecum communicaret, vt huic *Notationi* ad tempus insererem. Annuit doctissimus *Andreas*, & in quadam eius Epistola, sub Datis *Lutetiæ Parisiorum* XV. Kalend. Martij, Anno Domini M. DC. XLVII. ista mihi formalia verba rescripsit:

Epistola clausula Andreæ Saussay.

ACTA SS. MARTYRVM PEREGRINI, Machorati & Viuentiani, quorum natalis in Cænomanensi Diœcesi celebratur Pridie Nonas Augusti.

Lectio I. *Clodouæus in Hispanos bellum.*

TEMPORIBVS Clodouæi *inclyti Regis, dùm ipse cum exercitu suo, scilicet* Francorum, *& aliorum, in partibus* Hispaniæ *aduersus Regem Gothorum properaret: in eadem Prouincia Tres germani nobiles, scilicet* PEREGRINVS, MACHORATVS, & VIVENTIANVS, *Christiano apice decorati, & in Monasterio sub sancta regula constituti, ordinem Monasticum, & religiosam vitam erant agentes.*

Lectio II. *Soror Sanctorum rapitur.*

HABEBANT *etiam sororem germanam, specie decoram valdè, nomine* FLAMINEAM. *Euenit itaque, vt dum ipsi exercitus ad deprædandum terram illam essent diuisi, eamque delerent: eandem Deo sacratam* Flamineam *cum aliis pluribus in Franciam reduxerunt.*

Lectio III. *Eam in Francia perquirunt.*

TVNC *fratres sui* PEREGRINVS, MACHORATVS, *ac* VIVENTIANVS *multum dolentes de perditione germanæ, venerunt in Franciam, perquirentes circumquaque, vbi eam inuenire valerent. Tandem inuenerunt eam, cum vno deprædatore, qui eam rapuerat, asserentes eam eorum esse germanam. Ille è contrario negans, & dicens eos esse raptores, & exploratores. Tandem ipsos temerariâ crudelitate peremit, & sic ad Dominum migrauerunt, cui est honor, & gloria in secula seculorum, Amen.*

Coronantur. *Prosequitur Saussay.*

Hæc ad verbum leguntur in *Breuiario Cænomanensi*, ex MSS. Codicibus auctographis expresso, iisque edito characteribus, qui primam spirant Typographiæ ætatem. Æstiualem partem duntaxat in Libraria supellectile habeo, initio deficiente, & aliquot Kalendarij Mensibus, scilicet Ianuario, Februario, Martio,

&

& Aprili, integris verò cæteris. Sic etiam in Augusto notatur: *Secundo Nonas* (Sed vt rectiùs dicam Pridie Nonas) PEREGRINI, MACHORATI, & VIVENTIANI, *Trium Lectionum, & Missa.* Porrò in corpore Codicis, sub finem Vespertini Officij, de Festo Inuentionis S. Stephani Protho-Martyris, hic Rubrica apicibus minutis extat: *Et fit commemoratio SS. Martyrum* PEREGRINI, *& aliorum, de quibus fit Officium Trium Lectionum, & Missa, catera dicuntur de Communi præter Lectiones, qua sunt propria, & serie illa se habent, qua superius descripta sunt.*

Officium Breuiarij Cœnomanensis.

IN harum verò exordio non contemnenda difficultas occurrit, ex eo nimirum quod Sanctorum horum Martyrum coronatio, contigisse dicitur, Temporibus *Clodouei* inclyti Regis, dùm ipse cum exercitu suo, &c. in partibus *Hispaniæ* aduersus Regem Gothorum properaret. Cui enim eruditorum ignotum est, *Clodouæum*, nunquam in *Hispaniam* cum exercitu transisse, tribuique Patri, quòd à filiis *Childeberto*, & *Clotario* constat esse effectum? Verum parum refert, vtrum hi Martyres, sub *Clodouæo* occubuerint, vel eius filiis, neque insequens est in Actis Sanctorum, cùm Principum adeò affinia sunt tempora, eadem vt promiscua promisceri, sicut Ecclesiasticæ Historiæ periti norunt. Sed tamen hic propriè, & adæquatè tempora *Clodouæi* Magni consignari existimo, nec quidquam absurdi illam complecti apocham. Tametsi enim strictè, & accurate loquendo, vt res nunc se habet, *Clodouæus* dici non possit in *Hispania* cum copiis vnquam profectus, tamen cùm *Gallia Narbonensis* tunc à Gothis occuparetur, qui *Hispaniam* iampridem inuaserant, hactenusque detinebant, nec dubium sit *Clodouæum* occiso *Alarico*, ad vsque *Narbonensis* Galliæ (quæ *Hispaniæ* contermina est) intimos sinus, perpetuo victoriæ cursu penetrasse. Si quidem teste *Procopio Cæsariensi*, qui etsi Græcus, sedulus tamen fuisse dignoscitur rerum Francicarum explorator: Post *Alaricum* à *Clodouæo* ferro extinctum, Franci euestigio *Carcassonem* obsederunt, quòd intùs seruari Regias opes acceperunt, quas *Alaricus* Senior Roma capta, in *Narbonensem* Galliam asportasset, in quibus ferunt *Salomonis* fuisse pretiosissimam supellectilem, captis Ierosolymis, adductam à Romanis in Italiam, Tito Duce. Neminem verò latet *Carcassonam* esse sub Metropoli *Narbonensi*, cuius Archiepiscopus, seu Primas, quandiu sub potestate Gothorum fuit, Conciliis Hispaniæ interesse consueuerat. Quo ex more, hoc ipso seculo, quo regnauit *Clodouæus* Magnus, in Galliis Belgicâ, Celticâ, & Aquitanicâ, potiori ex parte, *Migetius*, seu *Nigetius* Narbonensis Metrapolites, III. Concilio Toletanô, quod conuenit Anno D.LXXXIX. adfuisse reperitur, nec non & sequenti Anno Domini D.XCVII. collecto, *Saluiusque* seu *Selua*, Toletanis quoque Synodis IV. V. & VI. interfuit. Cui vltimo, ante *Bracharensem* Archipræsulem, imò & ipsum Toleranum Primatem subscripsit, Anno DC.XXXVIII. Quin & diu satis postea *Sanifridus* ad XIII. Toletanam Synodum, *Pacatum* Abbatem procuratorem misit, qui suas vices suppleret. His igitur ex causis, quod *Narbona* sub iugo esset Gothorum, conterminæ *Hispaniæ* dominorum, *Narbonensisque* Præanristes cum suis Coëpiscopis, vt membrum ferè præcipuum Regni Gothici (vnde etiam num vereri titulo Gothiæ Prouinciæ gloriatur) Conciliis Hispaniæ, Toleranis maximè, solere prisco de more interesse, quin & his aliquando præesse: ea propter non vsque adeò, incongruè Actorum Scriptor, prædictorum Martyrum memoriæ prodidit, floruisse eosdem, dum in partes *Hispaniæ* aduersus Regem Gothorum *Clodouæus* progrederetur. Erat enim tunc *Gallia Narbonensis*, pars quædam *Gothici Regni*, cuius Sedes, & meditullium in ipso centro *Hispaniæ* situm erat.

An Clodouæus Magnus bellum in Hispania egerit?

Aduersus Alaricum cum exercitu Narbonam venit.

Narbonensis Prouincia an fuerit Hispaniæ pars? & quousque?

Narbonensis Præsul interfuit Conciliis Toletanis.

AT si ita est, Sancti isti Martyres, *Galli*, non *Hispani* erant? & fortitan nati erant in *Gallia Narbonensi*: non tamen sequitur, quod sint ab *Hispanis* extorres, cum etsi ortu *Galli*, origine tamen essent *Hispani*, vel Gothi. Verum quemadmodùm multo longius, latiusque patuit pridem Francorum Regnum, quàm nunc pareat, & ideò in Nostro Martyrologio, Sanctis Gallicanæ Ecclesiæ, plerosque vt Gallos, & Francos adscripserimus, qui iis locis nati sunt, quæ tunc parebant Francorum Regi, ac deinde diuulsa sunt ab eius imperio, nescio quâ rerum humanarum

An isti SS. Martyres Hispani, an Galli?

narum vicissitudine, sic Gothorum, dudùm *Hispaniam* occupantium, Regnum, longè eo amplius fuit, quòd *Hispani* tandem excisis Gothis, Mauris depulsis, Regulis plerisque extinctis, non ita diu instaurarunt; Pyrenæorum enim iugis concluditur, nec extra ipsius *Hispaniæ* natiuos extenditur limites. Vnde qui olim Gothi, vel *Hispani* erant, si in locis illis, hac ætate nati essent, quæ iam extra sunt *Hispaniæ* Regni ditionem, neutiquam ortu *Hispani* censendi sunt, tametsi ex *Hispanica* stirpe procreati. Verùm vt scitè, & prudenter ait *S. Augustinus*, congruentet temporum rationi scribendum est, & loquendum. Vnde cùm Acta Martyrum de quibus agitur, fuisse partium *Hispaniæ* Nobiles eosdem perhibeant, *Hispani* quoque dicendi sunt, attento temporum illorum statu, quamuis in *Gallia Narbonensi* fortè nati fuerint, cuius Gothorum gens vicinæ dominatum *Hispaniæ* potestatem obtinebat.

Sed quo sensu dicendi Hispani?

Gallorum conuersionis ad fidem tempus.

SED horum in Martyrum historia, absonum hoc à veritate videtur, quòd rapta fuisset illorum Soror FLAMINEA, Virgo Deo in omni religione deuota; referaturque cum aliis plerisque à Francorum victore exercitus, tùm deprędante Galliam Narbonensem; ipsique Tres huius virginis fratres, cùm vsque in Franciam propetassent, ad charam Sororem perquirendam, ab eo fuerint interfecti, qui Virginem ipsam rapuerat; Tunc enim Franci Christiani erant, nec verisimile videtur, quempiam in *Clodouai* piissimi exercitu, ausum fuisse tantum aggredi scelus; sed raræ texturæ est hic obex. Et si enim Septénium antequam *Clodoueus* bellum hoc Goticum adoriretur, Christianis sacris fuisset initiatus, nonnullique cum eo Franci, Christi vexillum adorassent, non omnes tamen; Sed longè plures fuerunt, qui ita citò non potuerunt ab impio Idolorum cultu abduci. Tales pletique erant in eius castris, cùm aduersus *Alaricum* progressus est. Ab eiusmodi igitur hominibus, tàm raptus virginum, quàm cædes piorum committi potuit, præsertim eo tempore, quo *Clodoueus* victor, hostiliter cum hac gente ageret, quæ Arianismo infecta magnâ ex parte erat: in cuius hæresis odium, præsertim hanc expeditionem suscepit. Absit tandem, vt quis sibi persuaderi inde sinat, hac lue totam hanc regionem, tum fuisse infectam, cùm viuente *Alarico* (qui quandiù Catholicos benignè habuit, felix, & potens perstitit, sed ex quo illos vexare cœpit, corruit, moxque infelici fine perijt) Catholicorum Antistitum libera Concilia, sub eius ditione celebrata fuerint, v. g. *Agathense*; in quo SS. Patres congregati preces ad Deum pro eius incolumitate, & salute, ipso in Actorum exordio fuderint.

Non omnes simul conuersi, sed paulatim.

Frequens apud Gallos virginum raptus.

CÆTERUM raptum Virginum, etiam Sacrarum, Francis nonnullis militibus, etiam baptismo initiatis, ac adhuc rudibus in christianæ religionis cultu, & obseruantiâ, fuisse tàm familiarem, vel *Canonica lex* indicat, quam Anno D X I. tribus, aut quatuor scilicet annis ab *Alarici* excidio, *Clodoueus* ipse Rex curauit à Patribus *Concilii I. Aurelianensis* promulgari aduersus virginum raptores, *cap.* 2. quem profectum ex suggestione ipsius Regis Papyrius Masso *lib.* 1. *Annal. Francor.* insinuat; vbi Patribus literas dedit, quibus significaret lege à se latâ cautum, ne miles hostium fines ingressus, loca sacra spoliet, dicatas Deo virgines rapiat, seruos Ecclesiæ abducat; sed verè dixit priscus Sapiens:

Vt Regiâ, & Canonicâ lege prohibitus perhibeatur.

Nulla fides, pietasque Viris, qui castra sequuntur.

At verò *Clodouai* Protho-Christiani Francorum Regis tàm pio edicto, Synodicoque Patrum *Aurelianensis Concily* decreto, malè obtemperatum fuit: siquidem postea necesse fuit, vt saeculegæ huius violentiæ virus, adhuc nihilominus pullulãs, à sequentibus Regibus, durioribus legibus exscinderetur, quas latas fuisse vicissim, à *Childeberto*, *Clotario*, & *Charberto* Regibus ipsius *Clodouai* Magni filijs, additâ etiam pœna capitis, iuxta Legem Romanam. *l.* 2. *Cod. Theodos. de Rapt. V. Mart.* & *l.* 2. *eod. Cod.* & anathematis, secundum Canonicas Sanctiones, Patres Concilij II. *Turonensis*, Anno D. LXVII. collecti, *c.* 20. graui momento testantur, vbi inter insignia eorum dicta, hæc præsertim æternâ memoriâ digna sunt: *Nos ergo hoc sequentes, quod vel Apostolus Paulus, vel Papa Innocentius statuit, in Canonibus nostris inserentes, statuimus obseruandum, vt nullus sacratam Deo virginem,* qua

Etiam grauioribus pœnis inflictis.

quæ in honorem Christi vestem mutauit, aut rapere, aut competere, aut sibi coniugem sociare præsumat. Quia etiam lex Romana constituit, vt quicunque sacratam Deo virginem, vel viduam fortasse rapuerit, si postea eis de coniunctione conuenerit, capitis sententiâ feriantur. Item si quis non dicam rapere, sed attentare matrimonij causâ sacram virginem ausus fuerit, capitis sententiâ feriatur. Et infra: Nam puniendi suor oris gladio, & à communione priuandi.

QVATENVS verò actum sit cum impio illo Milite, qui sacram, & ingenuam virginem FLAMINEAM, non solùm rapuit, sed tres eius fratres, sanctos Monachos, eam sibi restitui iure naturæ, pietatis, & iustitiæ postulantes, inhumaniter trucidauit, impacto illis per insignem nequitiam proditionis, & imposturæ, fictitio crimine, in diræ necis occasionem, Acta eorundem Martyrum, minimè significant. Haut dubium tamen, quod vindex scelerum Deus, tantum flagitium inultum, vel in hoc seculo, vel in altero, non reliquit, in cuius conspectu proculdubio ascendit, & raptæ virginis gemitus, & vox sanguinis interemptorum Sanctorum eiusdem fratrum, quorum, & pœnam iniustæ mortis conuertit in coronam æternæ gloriæ, & honoris; & memoriam voluit ipso Die quo pro iustitia, & religione feliciter occubuerunt, perenni cultu celebrari, Die scilicet IV. *Augusti.* Quare autem de iis peculiare Officium, abhinc fecerit Ecclesia *Cænomanensis*, hoc in causa (vt opinor) fuit; vel quòd in Diœcesi hac, Diem suum gloriosum expleuerunt, & agonem, vel quòd sacræ ipsorum exuiæ, post martyrij triumphum, in Sacrarium Ecclesiæ huius insignis fuerint ad venerationem illatæ.

Supplicium raptori Virginis à Deo credit inflictum.

Dies cultus apud Cænomanos.

HACTENVS Amicus venerandus *Saussayus*, apud quem omnia notatu digna continentur, licet circa originem *Hispanicam* dubius scripserit; & tandem vi Actorum ab S. E. *Canomanensis* Officij Lectionibus relatorum, quibus, toto ore, fuisse *Hispanos*, asseritur, eos stirpe *Hispanos*, sed ciuilitate, & incolatu Gallos coniectat. Quod potuit euenire; ast, meo indicio, Martyres verè *Hispanos* origine, natiuitate, & habitatione fuisse, ex Actorum relatione suspicari compellor.

Saussay persuasio diluitur.

CIRCA *Annum*, quo Martyres occubuere, nihil *Saussay*, crederem, admissâ de Belli Gothici per *Clodouæum* Magnum aduersus *Alaricum* Iuniorem victoriâ, narratione, eos martyrio coronatos ad *Annum Christi* D.VII. nam eô victoriam reportauit *Clodouæus*, Alarici nece, vt probant S. M.Maxim. in *Chron. Anno.* 507. S. Isidorus *Histor. Gothor. lib.* 2. c. 11. S. Gregor. Turonens. *Histor. Francor. lib.* 2. *cap.* 39. Baronius in *Annal. Eccles. Tom* 6. *Ann.* 507. & alij plures.

Quo Anno coronati?

S. DOMINICVS *Patriarcha Prædicatorum, Confessor.*] Cui se calamus dedicat, & lingua, tanquam fœcundo parenti eorum Heroum, qui Romæ vel calamum dedicauere, vel linguam A materno vsque vtero eius reperendæ sunt laudes, qui instar catuli visus est gestantis facem, & antequam ederetur in lucem, prætulit lucidam thedam. Natus, ô in bonum omen! exterruit Inferos latratu, cuius sonitu obmutuit Cerberus, & Cynicæ oppositus sapientiæ, impudentiam pudore frenauit. Cum eo collatus Antisthenes ex ea disciplina viluit, & Diogenes suo se dolio texit; necnon fieri cœpit in Attica Cynosarges, vbi sacrificij fuisse minister dicitur canis. Gymnasium omnium nobilissimum instituit, vbi Religio esset magistra doctrinæ, & ex ea hauriretur Religione doctrina. Dùm sacro lustrabatur fonte infans, in eius visa est collucere fronte stella; sed vt veriùs Sirius in ore canis, non noxius, sed saluber. Quid non, erit frons serena, quæ splenduit astris? Post Lateranensi Delubro humeros supposuit labenti, & tunc stellifero Atlante visus est maior. Eius encomia haut tacet Orbis, quin elogia passim recitat Ecclesia, sic illius meminere sacræ Tabulæ: *Bononiæ* S. DOMINICI, *Confessoris, Fundatoris Ordinis Fratrum Prædicatorum, Viri sanctitate, & doctrinâ Clarissimi, qui virginitatem perpetuò illibatam seruauit, & ob singularem meritorum gratiam, tres mortuos suscitauit: cumque prædicatione sua hæreses compressisset, ac plurimos ad religiosam, & piam vitam, instituisset,* VIII. *Idus Mensis huius in pace quieuit; eius tamen festiuitas ex Constitutione* Pauli *Papæ* IV. *hac Die celebratur.* Conueniunt Martyrologia *Hispanum* Higuer. *Castellanum* Vasq. *Lusitanum* Lup. *Italum* Const Felic.

B.

Elogium.

Martyrologia.

exopinato aliquando comprehensus, & Praesidi oblatus, tormentis plurimis cruciatur: demùm ignibus traditus, egregio martyrio coronatur. Conueniunt Martyrologia *Castellanum* Vasq. *Lusitanum* Lup. & *Italum* Felic. & Cardinal Baron. *Annal Eccles Tom.* 2. *Ann.* 105. *num.* 13. Aduentum fugiendo in *Hispaniam* S. Martyris, & *Cordubae* consistentis, refert Dexter. in *Chron. Anno* 110. *n.* 5. his verbis: FLAVIVS RVTILIVS *fugiens venit* Cordubam Hispaniae, *sed tandem in Africa patitur.* Idem Dexter in *Chron Ann.* 116. hac serie, vt in meo MS. RVTILIVS *ad* Hispaniam *profugus, apud* Africam *fit Martyr. Meminit eius* Tertullianus *praeclaro quidem elogio.* Quâ Lectione verissimâ cessat constructionis inuolucrum, quo cruciatur Biuar. in *Not. d. Ann.* 116. *num.* 5. *fol.* 223. S. Marcus Maximus in *Chron. Ann.* 611. his periodis: RVTILII *passi sub Trajano, in Africa, qui profugus venit ad* Hispaniam, & *mansit* Cordubae, *postea celebris est hic memoria.* Deinde periodo proximè sequenti: *In Africa celebratur memoria* RVTILII *Martyris, cuius mentionem fecit celebrem Septimius Tertullianus.* Etiam de eo agunt Biuar. in *Comment. ad Dextr. Ann.* 110 *n.* 5. *fol* 215. & *Ann.* 116. *n* 5. *fol.* 223. Roder. Car. *ibid. fol.* 60. *lit. B* & *fol.* 65. *lit. B* Adest praeterea *Epigramma* non inuenustum *Cypriani* Archipresbyteri *Cordubensis* in Codice MS. meo, cuius copiam postea dabimus. Eius ACTA nullus scripsit, illa prout ex relatis Scriptoribus deprehendimus, excribemus.

Scriptores.

ACTA S. FLAVII RVTILII Martyris Africani, ex Tertulliano, Baronio, & aliis.

Origo. FLAVIVS RVTILIVS *natione* Italus, *& ex illustri sanguine procreatus, iam aetate firmatus Christo nomen dedit, in cuius doctrina nutritus egregium de eius virtute caeteris fidelibus praebuit specimen. Per idem tempus* Trajani *Imperatoris, aliàs excellentissimi Principis, origine* Hispani, *sauissima coepit persecutio excitari; quâ totius Orbis Romani circulus aduersus Christi membra desaeuiens, illa, vt per cruciatuum angustias deperirent, totis viribus conquirebat. Ad* RVTILII *erga haec tumultuantium satellitum procella deuenit auditum, & vt prolixiùs pro fide suscepta pateretur, omnia relinquens, patriam dimisit, & profugus de loco in locum, periculum etiam pecuniâ redimens, plurimas est, constanti spiritu expertus prouincias. Igitur* Hispaniam *deueniens, apud* Cordubam *totius Vlterioris celebrem vrbem prolixius demoratus, tandem, exardescente in illa regione Praesidum sauitiâ, per fretum* Herculeum *Mauritaniae littora perquisiuit, quibus adeptis,* Africanam *prouinciam ingressus, inopinatò à satellitibus comprehensus carceri mancipatur. Ad Praesidis itaque tribunal pro Christo agonista felix oblatus; se esse Christianum, fideique signaculo praenotatum fatetur, ideoque frustra solitis vanitatis ambagibus, illum ab illa confessione dimouere satageret. Tunc Praeses furore excandescens, S. Martyrem per varios cruciatus à proposito auellere dissuasit: sed cùm Dei virtus esset in illo, facilè Praesidis praecepta, & Satellitum tormenta virili pectore despiciebat. Talis in Martyre constantia in angaribus visa est, vt non solùm Iudicis iracundiam, sed & carnificum furorem excitaret, ita vt ad maiora incitarentur inferenda cruciamina. Nec vlla profuit tortoribus, & Praesidi crudelitas, donec igne incenso Martyrem in rogum praecipitant, quo eius sanctissimus spiritus ad gloriam Christi sui coronatus adscendit.* IV. Nonas Augusti, *Anno Dominicae Natiuitatis* C. XVI.

Persecutio. *Hispaniam adiit.* *Comprehenditur.* *Cruciatur.* *Coronatur.*

Omnia, quae in hisce ACTIS continentur, & referuntur in *Prolegomeno* probata conspicies, illud tantùm probatione indiget, scilicet de *Origine*, quam *Italam* fuisse scribit Cyprianus in *Epigrammate MS* huiusmodi.

Epigrāma Cypriani.

Italus *en Nostras* RVTILIVS *corpore cassas*,
Trajani metu, inuisit; cum profugus Orbis

Abdita

Abdita sollicitat: forsan quia plurima quærit
Tunc tormenta pati prolixius, agmine duro
Angorum, quos sæpe tulit. Post denique Mauros
Visitat: hic mortem Diuo dedit Afer acerbus.

Ex quo *Epigrammate* elicitur RVTILIVM fuisse origine *Italum*, cuius Nomen plurimi Viri illustres ex prosapia *Rutiliorum* traxere, de quibus passim apud *Gruterum* insignes *Inscriptiones* inuenies. Hinc quoque notabis *Cyprianum* in primo carmine locutum de CORDVBA patriâ suâ, & ideò dixit RVTILIVM inuisisse *Casas Cordubenses*, quia ibidem aliquot temporis pedem fixit Sanctissimus Martyr.

S. PETRVS *Episcopus Vxamensis Confessor.*] Apud *Hispanos* frequens fuit olim, & adhuc est festiuitas huius Sanctissimi Præsulis, & maximè in eius Ecclesia, quæ non hoc Die, sed Die IV. huius Mensis, eius sanctissimam recolit memoriam. De eo hoc Die *Martyrolog. Monastic.* hoc elogio: *In Hispania* S. PETRI *Oxomensis Episcopi, Ordinis Cluniacensis.* & ibidem Hugo Menardus *lib. 2. Obseruat. fol. 653.* etiam hoc Die Andr. Saussay. in *Martyrolog. Gallican. in Supplement. fol. 1154. In* HISPANIA *Natalis* S. PETRI, *Oxomensis Episcopi, Ordinis Cluniacensis, qui ob fulgentia gratiæ lumina, à* S. Bernardo *Archiepiscopo* Toletano, *Ortu Aquitano, in* Hispaniam *euocatus, commissum sibi populum, verbo panis & exemplo, multiplicatoque, ex ouium salute, Domini fænore, æternum introiuit gaudium.* Conuenit Martyrologium Hispanum *P Higuera MS.* etiam h. d. his verbis: *En* Osma *de* España S. PEDRO, *Obispo de la mesma Ciudad, que fue primero Monje de* Cluni, *despues* de Sahagun, *Arcediano* de Toledo, *varon docto, y singular en virtudes y milagros.* Latinè sic sonant. *Vxamæ Hispaniæ* P. PETRI *ipsius vrbis Episcopi, qui primò fuerat Monachus* Cluniacensis. *post* Sahaguntinensis, *Archidiaconus* Toletanus, *Vir doctrina, virtutibus, & miraculis singularis.* Plures ex Nostris de eo scripsere sanctitatis titulo, videlicet Rodericus Archiepiscopus Toletan. *Histor. Hispan. lib. 6. c. 87.* Marineus Siculus *de Reb. Hispan. lib. 5.* Blasius Ortiz. *de Templ Toletan. c. 16.* Truxillo in *Thesaur. Concionat. tom. 2. fol.* 1430. P. Marieta *Histor SS Hispan lib. 5. c. 84.* Alcozer *Histor. Tolet lib 1. c. 17.* Petrus Medina de *Magnitud Hispan. lib 2. cap. 110.* Pisa *Histor. Tolet. lib. 3. c. 26.* Villegas in *Flor. SS. Hispan tom. 2 fol. 140.* P. Anton. Yepes in *Chron Benedict. Tom. 6. Cent. 6. fol. 381.* & *Cent 7. Ann. 1080. c. 5.* Don Prudent. Sandoual. *Histor. Monaster. Sahaguntinens. c 3. & 20.* M Ægidius Gonsal. in *Theatr. Eccles. Vxamens. c. 3.* P. Quintana-Dueñas *Histor. SS. Toletan. Secul 12. § 1. fol. 337.* Primus Cabilonens. in *Topograph. SS. verb.* Oxama. — *Scriptores.*

B. — *Martyrologia.*

Breuiaria quoque nonnulla Hispaniæ vetusta huius S. Præsulis officium continent, scilicet *Toletanum* Anni 1483. *Compostellanum* Ann. 1569. *Ciuitatense* Ann. 1555. *Palentinũ, & Salmanticense* Ann. 1538. quæ festum ad *XII. Octobris* reiiciunt. *Conchense* Ann 1570. ad diem *IV. Augusti.* Carthaginense *Ann.* 1536. hoc die, sequenti Lectione: *Venerabilis Antistes, & pius Pastor* PETRVS, *natione* Bituricẽsis, *parẽtibus Christicolis, cùm esset bonæ indolis adolescens, inter scholares diligẽter inuigilãs, in lege Dominì die, ac nocte meditabatur.* Archidiaconus *igitur factus* Toletanus *in ipsa Ecclesia res Ecclesiasticas diligenter. & opportunè tractabat. & excubitor in Domo Domini sui prouidus, non tantum temporalia, sed spiritualia erogabat Eodem tempore* Oxomensis *Ecclesia solatio Pastoris carebat, quæ Sarracenorum incursibus, cum aliis multis* Hispaniæ *Ecclesiis, & ciuitatibus depopulata fueras; multisque annorum curriculis orbata Rectore, deficientibus habitatoribus permansit. Dei tamen nutu, readificabatur ciuitas* Oxomensis *à paucis habitatoribus. Huic Ciuitati prædictus Vir laudandus in Pastorem præficitur. dirutaque. & ab ipsis fundamentis euersa Ecclesia (cuius nec signa, nec vestigia vetustate reperiri poterant) Rector constituitur. Ipse itaque nec rerum affluentia, nec famulantũ vallatus circumstantiâ, nec denique Palatiorum dilatatus speciositate nouus cœpit ædificator existere: & non tantum parietes, sed & subditorum mores reformare. His igitur ritè expletis Vir Dei protinùs febre corripitur, & viribus corpore destituto, post sacramentorum sumptionem, spiritum Domino reddidit,* IV. Nonas Augusti. Eius ACTA in *Legendario MS. Asturicensi* copiosiora referuntur, illa, quia alibi non inueniuntur dabimus. — *Breuiaria.* — *Acta per synopsin ex Breuiario Carthaginensi.*

ACTA S. PETRI VXAMIENSIS Episcopi, Confessoris, ex MS. vetusto Legendario Asturicensi.

Origo, & Parentes. — *Fit Milos.* — *Monachũ induit.* — *Sahaguntinense Cœnobium readificatur.*

PETRVS *in Gallia Celtica apud* Bituricos *natus, Patrem* Guillelmum, & Neymiram *Matrem, non tantum sanguine, sed & moribus nobilissimos habuit. Ab infantia fidei sacris excultus rudimentis, & Dei timore nutritus, ad iuuenilem accessit ætatem virtutum perfectione compactus. In illa (vt ea temporu ferebant) armorum strepitu illectus, baltheum profanæ indutus militiæ, vexilla Regum, temporum occasione, prosequitur. Ea per aliquot annorum curricula strenuus Iuuenis defensauit, donec periculum in exercitio prudens discursus explorans, signa bellica sagax animaduersio reliquit. Tunc quid agendum quæritans,* S. Benedicti *ordinem tatâ viscerum compage suspirans, calcatis innumerabilibus contradictionis ambagibus, in Auricensi Cœnobio cucullam induit. Ibidem S. Vir per aliquos annos Monachum egit, donec Rex* Alphonsus Castellæ, *qui* Toletum *cepit*, Sahaguntinense *Monasterium readificare constituit, illudque totius Regni caput inter cætera destinare. Qui vt istius populationis fundamenti præceptoribus niterentur illustribus, ab Abbate* Cluniacensi *assiduis efflagitabat Epistolis, quatenus in* Hispaniam *aliquos ex* Cluniaco *Monachos, & doctrinâ celebres, & virtutibus claros, qui Regale Cœnobium erigerent, & illustrarent spiritu & totius regionis ambitum præclaris moribus, & virtutibus insignirent, emitteret.*

Cum aliis Petrus in Hispaniam venit. — *Mores in Monasterio.* — *Sap. c. 17.*

IGITVR Cluniacensis *Abbas Regis inclyti, humili petitione conuictus,* Duodecim *Monachos morum illustrium specimine roboratos ad Regem destinauit, inter quos* Beroardum, *qui postea fuit Archiepiscopus* Toletanus, & PETRVM, *eius secundum carnis vinculum Nepotem, licèt meritò professione Filium. Qui apud prælibatum* Sahaguntinense *Cœnobium, Monasticam per aliquot temporis cursum, vitam exegit, vbi in oratione, nocturnis excubiis, ieiuniis, & similibus exercitiis, assiduus Domini perseuerauit Minister. Passim extra ordinem Hama Dei de more cum Fratribus in diuinæ legis meditationem incumbebat, vt melius, & efficacius ab ocia diffugeret. Omnes suo exemplo, & eloquentiæ dulcedine, siue Monachos, siue Laycos, ad Dei amorem inflammabat; qui cùm eius sanctimoniam exploratam haberent, eum maioribus prosequebantur honoribus, qui Seruo Dei maioris humilitatis ansam præbuere, iuxta illud Salamonis:* Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. *Itaque, quia iam eum Dominus in benedictionibus dulcedinis præuenerat frequens erat in ieiuniis, creber in vigiliis, iugis in oratione, diuinæ lectioni insistens, moribus suauis, eloquio dulcis, ante omnia verò sollicitus seruare vnitatem spiritus in vincula pacis: denique corpus suum castigans, & in seruitutem redigens, omnia Fratrum communia exercitia soluebat, & plura, extra chorum, meditabatur pœnalia, vt sic melioribus polleret moribus, quibus Christo suo placeret.*

Toletana Vrbs recipitur. — *Bernardus, Archiepiscopus constituitur.* — *Archidiaconus Toletanus creatur.*

POST *hæc Rex* Alphonsus, *Regiam vrbem, quam triennio obsederat strennâ caustantiâ, Sarracenorum deditione recepit; qui vt & cultus Ecclesiastici reparationi addictissimus fuisset, exemplò Antistitem* S. E. Toletanæ *constituere decreuit, qui ecclesiastica munia, & canonica ministeria, etiam Sacerdotum designatione, & ministrorum nominatione, disponeret. Ad hoc fuit* Bernardus Sahaguntinensis *Abbas electus, qui prouidâ animaduersione singula Ecclesiæ necessaria digessit, & Ecclesiasticum ordinem tantâ dispositione constituit, vt ad pristinum* Metropoliticæ *Dignitatis statum, illam, Regiâ auctoritate reduceret. Inter alios igitur, quos secum* Bernardus *Monachos è Cœnobio, ad opus nouum deduxit, vnus fuit* PETRVS *quem in Archidiaconum sanctæ illius Ecclesiæ, meritò sublimauit. In ea igitur S. Vir*

fastigio

fastigio collocatus, non elatior fuit, nec nihil de Monastico rigore remisit, nam totum illud ingens Diuini Officij pensum, cui in choro adstinguntur Cluniacenses strenuè quotidie persoluebat. Vix à Templo diuelli poterat, nisi quando in Archidiaconatus munere, iudicialibus ministeriis vacabat, & negociis. Tanta igitur S. Viri virtutum fama, per omnium ora dilapsa, percrebuit, quod Regem, Archiepiscopum, Clerum, & Populum, in profundam admirationem illustrium facinorum frequentiâ, raperet.

Mores in officio.

EVENIT ergo cùm hæc agerentur, quòd vrbs Vxamensis, de Sarracenorum faucibus eriperetur, in qua antiquam restituere Cathedralem Ecclesiam conuenit. Sed cùm de Pastore protinùs deligendo, qui vrbem repararet, & Ecclesiam construeret, disceptaretur, illicò vnus Beatissimus PETRVS, qui perfectius Opus illud exequeretur, in mentes omnium occurrit; ideoque à Rege, & Archiepiscopo consignatus, ei munus hôc quantocyus indixere: & licet S. Vir infulam induere recusaret, demum Regis placitis, & Bernardi precibus adquieuit, cuius ministerio consecratus, onus suis humeris impositum admisit, & ad Sedem suam magno profectionis feruore, humilis & egregius peruenit Antistes. Mox itaque diruta, & ab ipsis fundamentis euersa Ecclesiæ fabricam erigere destinauit, quam sic assiduis auxiliis, & assistentia, breui tempore, construxit, vt pene ad miraculum huiusmodi Opus computaretur excelsum. In hac igitur dignitate, tanquam in altissima arce PETRVS conlocatus, omnis pietatis, & perfectionis tanquam aliquod signum suis extulit. Nihil rerum diuinarum contemplatione antiquius ducebat. Carnem ieiuniis, nocturnis vigiliis, & nodoso cilicio subigebat. Clerum, & Populum sibi à Deo commissum, maximâ adhibitâ diligentiâ regebat. Pauperum, infirmorum, & hospitum curam gerere procurabat. Erga honestos, & dociles mansuetus erat, & benignus. Errantes seueriùs cohibebat; in superbos, & contumaces animaduertebat atrocius, ita vt omnibus Pastor existeret integerrimus.

Eligitur Episcopus Vxamensis.

S. Viri exercitia in Episcopatu.

FVIT quoque iurium, bonorum, & rerum ad suam Ecclesiam, & Dignitatem pertinentium acerrimus defensor, ita vt quidquid à Potentioribus sublatum, & inter eorum facultates incorporatum inuenit, censuris Ecclesiasticis, in pristinum Ecclesiæ vsum, iure concedente reducere per restitutionem curauit. Hinc contra S. Præsulem non immodicæ persecutiones exortæ, quibus aliquando in maximum vitæ periculum constitutus, vix nisi Dei misericordiâ opitulante liber euaderet. Erat enim tunc temporis Miles quidam in vrbe prædiues, qui quantò propriis, & opulentioribus abundabat possessionibus, & diuitiis, tantò aliorum etiam, maximè Ecclesiæ, bona vtiliora temerarius inhiabat auarus. Plures ergo Eques iste possessiones Ecclesiasticas detinebat, quas relinquere nequibat. Tunc aduersus eum S. Pontifex, præuiis humanitatis, & pacis interpellationibus, arma Ecclesiasticæ districtionis exercuit, quorum cùm debuisset viribus sacrilegus parere detentor, vt erat nobilitate, & opibus inflatus, vitam eripere S. Præsuli minitauit. Quod vt exequeretur commodiùs, sciens B. PETRVM ad Oppidum S. Stephani, causâ visitationis, procedere, ei obuiam iuit, vt sacrilegum ad perfectionem conamen reduceret. Sed vix à longè S. Virum est temerator intuitus, cùm à Dæmone obsessus grauium cœpit cruciatuum pondera sustinere. Tunc Militem famuli semimortuum ad propria redigere decreuerunt, qui causam cognoscentes euentus, B. Præsuli omnia retulerunt. Ille vero sanctâ pietate constrictus, oratione emissâ, Militem à Dæmonis vinculo liberauit.

Iurium Ecclesiæ Defensor.

Miraculum.

HIS ita expeditis B. PETRVS ad vlteriora in sua visitatione Episcopali processit, & cùm ad pagum Lagan nomine, in Durij fluminis ripa deuenisset, pro manuum ablutione ad eius litus accessit, vbi maximam piscium multitudinem super aquas exilientem, & ad eum appropinquantem inspexit. Tunc super vndas, signo facto, baculi cuspide, illis in Dei Nomine, vt ad litoris arenas propriùs accederent, præcepit. Illicò pisciculi sui Pastoris iussum obtemperantes, gurgitis ripam exultantes, impleuere. Omnibus denique Episcopali benedictione dimissis, vnum sibi reseruauit Antistes, quem ad ægrotum febri

Pisce ægrotum sanat.

febri Quartanâ laborantem emittens, vix de eo manducauit infirmus, quando ab ægritudine liber, gratias Deo, & eius seruo, non sine lachrymis latabundus exegit. Deinde cum Vir Dei, ad pagum, qui Fresnelo *dicebatur, in proprio territorio visitando deuenisset, & post Ecclesiæ consecrationem eiusdem Oppidi, domorum egente penuriâ, sub* Quercu *iuxtà positâ, cum sua comitatu ad reficiendum resideret: cúmque manum ablutioni aquam non haberent, aqua statim desuper ex prædicta arbore scaturiens, contra naturam, descendit, quæ cum magna omnium admiratione & manibus abluendis, & siti petentium se se obtulit. Quæ res admiranda, & eorum oculos non latuit, & circumiacentes regiones fama volante impleuit, ita vt Quercus illa adhuc vndas scaturiens ad ægrotantium solamen mirabiliter perseueret.*

Quercus aquam profert.

Ergo *visitationis, his, & alijs mirabilibus, & prodigijs expeditis, munere expleto, in propriam repedauit Ecclesiam, è quâ* Toletum *concessit, vbi Regem* Alphonsum*, qui Toletum cepit, graui infirmitate oppressum inuenit, cuius morti, & funeri, eiusque corporis translationi ad Regium* Sahaguntinense *Cœnobium, comes indiuiduus interfuit. Hinc ad suam Ecclesiam cùm accedere constituisset, letali morbo impeditus, iter illud perficere non valuit, nisi* Palentiam *vsque, quâ, prolixâ ægritudine grauatus, inuitus ab itineris prosecutione cessauit. Hic à* Petro *ipsius* Palentinæ *vrbis Episcopo charitatiuè susceptus, in infirmitate confotus, & in sufferendis hisce laboribus roboratus, aliquantulum inducias obtulit ægritudo. Sed Vir Dei sui transitus horam appropinquantem agnoscens, Episcopo* Palentino *dixit:* Venerabilis Frater, iam ex hac vita, ad immortalem gloriam discedo, à tua humiliter efflagito charitate, quatenùs hoc corpusculum meum, sacris indutum infulis, ad S. E. Oxomensem, cuius, licet indignus, Episcopus sum, deferatur, vt in ea ipsi Ecclesiasticum concedatur sepulchrum. *Quo dicto, & deuotis singultibus, omnibus Sacramentis susceptis, & vale dicto suis tàm præsentibus, quàm absentibus fratribus, & clientibus cum benedictione, oculis in cœlum sublatis, spiritum suo tradidit Creatori,* IV. Nonas Augusti, *Anno Domini* M. C. VIII. *præsentibus Petro Palentino, Petro Segobiensi, & Bernardo Zamorensi Episcopis. Eius* Corpus*, vt præceperat, ad* Vxamam *honorificè delatum, & in Cathedrali Ecclesia conlocatum, per tempus ibidem requieuit humili loco, donec ad altiorem, instantibus miraculis, translatum, omnium fidelium necessitatibus occurrit. Præstante Domino Nostro Iesu-Christo, qui cum Patre, & Spiritusancto viuit, & regnat per infinita secula seculorum Amen. In eius primo sarcophago hocce* Carmen Sepulchrale *posuere.*

Venit Toletum.

Infirmatur.

Moritur.

Sepelitur.

Epitaphium.

Marmore sub duro iacet hic qui munera puro
Corde, Deo Christo obtulit almus Heros.
Vxama Pastoris Corpus, post plurima honoris
Munia Pontifici debita, corde capit.
Igitur hanc metro posuit cum carmine Petro
Laudis scripturam, quam fides vna dedit.
Nobile quòd Bonus erexit sub lege Patronus
Templum Catholicâ, hic datur vrna Viro.

En genuina S. Præsulis Acta, quæ fortè alibi non sic integra comperies. Illorum probationem in aliquibus subijciemus, vt nihil intactum relinquamus. Circa *originem* proculdio hallucinati sunt *Alphonsus Villegas, F. Thomas Truxillo,* & P. F. *Ioannes Marieta*, qui S. Præsulem ex Vrbe *Victoria* in *Alaua Cantabriæ* Regione, originem traxisse contendunt, cùm aduersus eos stet Antiquorum Scriptorum auctoritas, audi D. Rodericum Archiepiscopum *d lib. 6. c. 87.* dicentem: *De* Bituricis *attulit Bernardus* S. Petrum, *quem prius Archidiaconum* Toletanum, *postea*

Error aliquorum circa originem.

stea fecit Episcopum Oxamensem. Conueniunt Alcozer supr. *d. lib.* 1. *c.* 17. Francisc. Pisa *lib* 3. *c.* 26. & cæteri Scriptores. Huius etiam originis notitiam præbuere *Breuiaria*, tam edita, quàm MSS. pro omnibus *Vxamense*, sic: PETRVS *natione* Bituricensis, *parentibus Christiolis, cùm esset bonæ indolis adolescens*, &c. Eadem *Carthaginense*, cuius verba dedimus *supra in Prolegomen.* Ansam, vt credo, huic errori dedit, lectio aliquorum *Breuiariorum* vbi corruptè loco *Bituricensis*, legitur *Victoricensis*, quasi verbum hoc adiectiuè prolatum, deducatur ex substantiuo *Victoria*, vrbe *Cantabricâ*. *Erroris causa.*

QVOD fuerit *Monachus Cluniacensis* probant ad amussim P. Anton. Yep. *d. Tom.*6. *Cent.*6. *fol.*381. & *Cent.*7. *Ann.*1080 *c.*5. D. Prudent. Sandoual *d. c.* 3. Hugo Menardus *d. lib.* 2. *Obseruation. fol.*653. Quamuis à relatione Actorum hic exceptorum dissentiat, asserens, S. PETRVM cucullam induisse in Monasterio *Sahaguntinensi*, illum aduerte: *Fuit* S. PETRVS, *Gallus natione*, Biturigibus *oriundus. Venit in* Hispaniam *vocatus à* B. Bernado, *qui tum Abbas erat* Sahaguntinensis. *Sumpsit habitum in dicto Cœnobio, à prædicto* B. Bernardo, *vbi vixit secundum instituta Ordinis* Cluniacensis, *quæ tunc in Cœnobio illo vigebant.* Quæ opinio etiam nonnullis ex Nostris Scriptoribus arridet; sed veriorem credo, quam Acta referunt. *An habitum sumpserit apud Sahaguntinos?*

QVATENVS ad *Archidiaconatum Toletanum* ipsi per *Bernardum* delatum: iam ex *Roderico Toletano* probationem vidisti, audi nunc Blas. Ortiz *supr. c.* 16 *fol.* 43. dicentem: PETRVS Oxomensis *Illefonsi* VI. *Regis tempore, sub* Bernardo *Præsule Ecclesiæ Toletanæ*, Archidiaconatum *obtinuit.* Eadem vniuersi scribentes. In antiquo *Hymno* Officij S. *Vxamensis* Ecclesiæ, omnia superius adducta referuntur, sic: *Archidiaconus Toletanus.*

Plaudat phalanx Angelica
Tanti festa Pontificis,
Qua Oxomam Biturica
Iussis transmisit cœlicis.
Vt tribulos euelleret,
Spinas, & sentes vepriũ,
Et surculos insereret
Virtutum coruscant ium.

Prius Toleti *floruit,*
In Archidiaconio:
Metropoli se subdidit
Sub Bernardi *dominio.*
Post Vxamæ *Basilicam*
Instaurat, & spiritu
Gentes edocet, qualiter
Sit venerãdus Dominus.

Huius etiam muneris, & officij possessionem per *Bernardum* indictam S. PETRO, probat etiam Hugo Menard. *d. fol.* 653. his verbis: *Fuit postea* (PETRVS) Archidiaconus Toletanus, *beneficio eiusdem B. Bernardi.* Et subscribunt cæteri superius relati. *Episcopus Vxamensis.*

DE *Episcopatu Vxamensi*, non est ambigendum; Probant quotquot superius in *Prolegomeno* retulimus, quibus addendi sunt Philip. Ferrar. in *Catalog. General. SS. h. d. fol.* 313. hoc elogio: *Vxama in Hispania* S. PETRI *illius vrbis Episcopi, & Patroni*, & Die IV. *Aug. f.* 315. hac clausulâ: *Vxama in Hispania* S. PETRI *Episcopi eiusdem Vrbis.* Rodericus de Silua in *Populat. Hispan c.* 16 *fol.* 20.

COETERA omnia quæ in Actis referuntur describunt Sandoual. *supr* §. 3. & Yepes *d. Centuria* 7. & addit Marineus Siculus *d lib.* 5, *Rer. Hispan.* Quod idem PETRVS cum negotijs emergentibus multorum precibus adductus, *Palentiam* venisset, reprehensibile ducens, secularibus rebus, & necessitatibus se continuâ sollicitudine implicari, inter mundanas varietates, proposuit in Ecclesia *B. Antonini* in vigilijs, & orationibus pernoctare, quod propositum fuit ad effectum executus. Quæ in Actis non sunt scripta. *Pernoctauit in Ecclesia S. Antonini.*

QVOD è vita discesserit *IV. Non. Augusti*, & non *Pridie Nonas* ipsius communis assensus est, non solum plurimorum Scriptorum, sed & *Martylogiorum* superius relatorum, necnon S. E. *Vxamensis*, quæ *hoc Die* festum honorifice agit, & Officium Duplex primæ classis omnibus recitandum proponit. Quatenus ad Annum Actorum opinionem sequitur Quintana-Dueñas *fol.* 340. & ab eo recensiti. *Dies obitus.*

S GVALTERVS *ex Ordine Minimorum Confessor.*] Celebris est huius S. Fratris memoria apud *Portugallenses*, & ciues *Vimaranenses*, qui eius festiuitatem annuâ C.

Mart. Hisp. Iulius. Xx repeti

Martyrologia. repetitione concelebrant. Eius elogium concinnauit Philippus Ferrar. *in General. Cathalog. SS. h. d. fol.* 313. ſic: *Vimaranis in Luſitania* B. GVALTERI *Ordinis Minorum.* Arturus à Monaſter. in *Martyrolog, Franciſcan. fol.* 325. hiſce verbis: *Vimarani in Luſitania*, B. GVALTERI *Confeſſoris, eiuſdem Diui* P. Franciſci *Diſcipuli, vita, & miraculis inſignis.* De eo Marianus *lib.* 1. *Sacr. Mont. Oliuet. c.* 12. *& lib.* 2. *c.* 17. Toſſinianus *Hiſtor. Seraph. lib.* 1. *fol.* 105. Gonzaga 3. *p.* Elzear. *lib.* 1. *Sacr. Mont.* *Scriptores.* *Oliuet. c.* 11. *& lib.* 3. *c* 8. Vvading. *Annal. Minor. Tom.* 1. *Ann.* 1216. §. 2. 12. c 7. 22. *&* 25. *& Tom.* 2. *Ann.* 1258. §. 9. Ex Noſtris Marcus Vlyſſipon. *Chron. Minor. p.* 1. *lib.* 1. *c.* 59. *& lib.* 6. *c.* 27. *&* 30. Brandas *Monarch Luſitan. lib.* 13. *c.* 13. Eſtazus in *Antiquitat. Luſitan. c.* 29. D. Roderic. Acuña *Hiſtor. Braccar.* 2. *p. c.* 27. *fol.* 119. ACTA ſic breuiter compaginat Arturus *d. fol.* 325. §. 1 c.

ACTA S. GVALTERI CONFESSORIS, ex Ordine Minorum, ex Var. Scriptoribus.

Origo. GVALTERVS *fuit natione* Italus, *qui* B. Franciſco *adhærens, eius Diſcipulus, & pediſequus meruit nominari. Illum cum alijs Seraphicus Pater* *Diſcipulus S. Franciſci.* *ad* Portugalliæ *Regnum deſtinauit. Vbi* B. GVALTERVS *tam inſigni floruit ſanctitate, vt populos longè, latéque Ordini deuinciret, eoque plures* *Luſitaniā venit.* *congregaret. Mortuus multis claruit miraculis, atque eo perenni vt ex eius ſepulchro, iugiter oleum, morbis quibuſque medendis, optimum ſcaturiret.* *Moritur.* *Obyt.* IV. Nonas Auguſti, *Anno* M. CC. LVIII. *Cuius feſtum à circumuicinis populis magna cum pietate, celebratur. Eius Corpus primò tranſlatum fuit Anno* M. CC. LXXI. *poſt Anno* M. D. XXVII. *In eius ho-* *Transfertur.* *norem fuit Confraternitas erecta, quam* Gregorius XIII. *Pontifex magnis conceſſis indulgentiis condecorauit*, XVII Decembris *Anni* M. D. LXXVII. *Hodie Sacellum S. Viro dicatum viſitur, vbi eius Corpus requieſcit, hocce carmine.*

GVALTERI *tegit hoc venerabilis oſſa ſepulchrum.*

Epitaphiū ſupra arcum tumuli. Hactenus ACTA ex *Arturo*, & *Acuña*, qui etiam refert, quod ſupra arcum, quo S. Confeſſoris Sarcophagi ſtructura conſpicitur, literis Gothicis hoc Epitaphium legitur.

DIVO GVÁLTERO. D. F. D. VIMARAN.
PATRONO. INSTAVRATI FESTI.
VOTO IIII.
ANNOQVE M. D. LXXVII.
P. V. F. C.

Qua verba ſi ſoluas, hunc ſenſum facere liquet: *Diuo* GVATERO, *Diui Franciſ-* *Cuius ope translatus?* *ci Diſcipulo, Vimaranenſium Patrono, inſtaurati feſti voto* IIII. *Annoque* 1577. *Populus Vimarenſis facere curauit.* Vltimam Tranſlationem fecit *D. Fulgentius* Prior *Vimaranenſis* Eccleſiæ, filius Ducis *Brigantiæ.* Hucuſque Acuña *fol.* 120.

TERTIO

TERTIO NONAS
Augusti.
DIES III.

A. Romæ *natalis* S. Honorati *Martyris, qui fuit vnus ex Presbyteris, quibus vtebatur* B. Stephanus *Pontifex, & Martyr in diuinis Officiis. Eius sacra pignora in Regio* Scurialensi *Cœnobio, in capsula affabre facta, & auro contexta honorificâ magnificentiâ seruantur.*

B. Barcinone *in Hispania Translatio* S. Severi *ipsius vrbis Episcopi, & Martyris, quæ perfecta dignoscitur ex Cœnobio* S. Cucufatis *Vallensi, ad Ecclesiam Cathedralem procurante* Ioanne Armengaudio *Episcopo, & assistente Petro Aragonum Rege* Martino,

NOTÆ.

Sanctvs Honoratvs *Martyr Romanus.*] Illum fuisse vnum ex Presbyteris, quibus vtebatur *S. Stephanus* Pontifex Maximus, & Martyr, quotiescumque Diuina celebrabat Officia, probat *Græcorum Menologium*, hac serie: *Item Romæ* S. Honorati *Presbyteri, cuius ministerio* B. Stephanus *Papa vtebatur in diuinis officiis, qui ad martyrij coronam accessit.* Quo cruciatuum genere nullus aperit, nec alibi eius Nomen scriptum inueni. Eius corona fuit *hoc Die* Anno Domini CC. LX. vt notauit Baron. *Tom. 2. Annal. Eccles. Ann.* 260. *num.* 2. agens de martyrio *S. Stephani* Papæ I. Qvod autem eius sanctum Corpvs apud Regale, toto Orbe famigeratum, *Scurialense* Cœnobium custodiatur, probant Siguenza *Chron. S. Ieronym. Tom. 2. lib.* 6. *c.* 29. D. Sanct. Dauila de *Venerat. Reliquiar. lib.* 3. *c.* 8. *fol.* 292. his verbis: *In Monasterio Regali* S. Laurentij, *quod inter Orbis miracula computatur, constructo à Regis* Philippi II. *potentiâ, & sapientiâ,* Corpus S. Honorati *Martyris, qui fuit ex Sacerdotibus, quos cum* S. Stephano *Papa, & Martyre absumsit Valeriani crudelitas.* Hæc de hoc S. Martyre tantum scribere potuimus, cùm omnia eius Acta adhuc in obscuro delitescant.

A. *Martyrologia.*

Corpus in Scurialensi Cœnobio.

Translatio *Corporis* S. Severi, *Episcopi Barcinonensis, & Martyris.*] Anceps est inter *Scriptores Hispanos* disceptatio de tempore, quo S. Severvs Episcopus *Barcinonensis* fuerit per martyrium sublatus. Nam aliqui tempore *Diocletiani*; alij tempore *Eurici* Gothorum Regis, & cæteri tempore *Suinthila* Hispaniæ Principis. Quorum discrimen sic omnium animos excruciauit, vt vix quo pedem figas locum, apud veteres, inuenias. Sed illuxit *Flauij Dextri* lux, quâ, plura, quæ sub variis disceptationibus terebantur, lucidum fulgurantis veritatis specimen accepere. Sic hæc controuersia, nam *Dextri* claritate percipimus duos fuisse in Sede

B. *Disceptatio de tempore passionis S. Seueri.*

Dextri placito Duos diversos fuisse Severos probatur.

Barcinonensi SEVEROS; alterum tempore *Diocletiani* ad Annum CCLXXXV. de quo sic Dexter: *Barcinone* S. SEVERUS *eiusdem Urbis Episcopus, & Martyr.* alterum seculo Constantini Anno CCC. LII. de quo idem Flavius: *Barcinone* S. SEVERUS, *religionis causâ, ab hæreticis Arrianis, cum eam sedem sanctè, piéque regeret, patitur.* Hanc Sanctorum *Barcinonensium* Præsulum diversitatem apertius Heleca Cæsaraugustanus Episcopus in *Addition. ad Maxim fol* 223. probat, his verbis: *Hoc tempore Duo* SEVERI Barcinonenses *Episcopi Martyres cum gloria miraculorum, & signis dicuntur clarere. Senior sub Diocletiano claruit; Alter sub* Constantino. Hic iam primam disceptationem sedatam fateberis; sed nunc ex ipsa, ad nostrum propositum, alia exoritur, scilicet, Cuius nè horum Duorum Præsulum, & Martyrum sacra pignora *Barcinonem* ex Monasterio *S. Cucufatis* translata hoc Die fuere? Fateor equidem me multoties ancipitem tenuisse variantium scriptorum opinionem, ita vt si aliquando me portum veritatis habere coniector, in nouarum difficultatum scopulos incido; maximè cum video, in quantas ivere sententias Scriptores, qui de hac TRANSLATIONE egerunt. Sed cùm prorsus qualis fuerit Episcopi ex his ignoretur TRANSLATIO, Deo sinamus, quod investigare non possumus. Igitur de ea Anton. Vincent. Domenec *Histor. SS. Cathalon. lib.* 1. *fol.* 100. Francisc. Diago. *Histor. Comit. Barcinocens. lib.* 3. *c.* 20 *fol.* 201. Francisc. Didac. de Aynsa *Histor. Oscens. lib.* 3. *c.* 19. *fol.* 417. E quibus ACTA huiusmodi TRANSLATIONIS eruta subiicimus.

Cuiusne Corporis Translatio hodie calatur?

Scriptores.

ACTA TRANSLATIONIS Sacrorum pignorum B. Seueri Episcopi Barcinonensis, & Martyris, ex Cœnobio S. Cucufatis ad Sedem Episcopalem Barcinonensem, Ex Variis.

Martyrius Rex ægrotat.

POSTQUAM *Beatissimus Pontifex* Barcinonensis, *& Martyr* SEVERUS *martyrio coronatus, mansiones meruit cælicas obtinere, & eius sacras exuvias in Cœnobio* S. Cucufatis Vallensis *in* Gotholania *fideles pius charitatis obsequiis fideliter condidere, cùm Catholicus Rex* Aragonum Martinus *in vna ex tibiis chironio vulnere laboraret, tanto salutis periculo, vt à Physicis, & Chirurgis nullum aliud, nisi tibiæ sectione, remedium inueniretur, piissimus Rex cognitâ Medicorum voluntate, ad Diuinum oculos deuotionis erexit, & interposito* S. SEVERI *precatu, totius noctis terminum, vt eius Deus, intercessione Pontificis* Barcinonensis, *misereretur, in oratione consumpsit. In hac igitur perseuerans, in media Noctis silentio, illi B Præsul aparuit, & dixit, vt bono animo esset, quia prorsus ab illo periculo rederetur immunis. Gratias Rex Deo, &* S. SEVERO *referens, vlcus tibiæ absque læsione cognouit. Elucescente Die, totum rei prauisæ miraculum suis familiaribus, & Medicis patefecit. Tunc vt aliquid Rex piissimus, in S. Pontificis, & Martyris benefactoris absequium, efficeret notabile, proposuit, vt eius sacra pignora in Ecclesiam Cathedralem* Barcinonensem, *cuius fuerat Episcopus, è Cœnobio* S. Cucufatis Vallensi *translata penitùs collocarentur. Quod vt facilius exequeretur* Benedicti XIII. *Pontificis, interuentione, & assensu, ab eo litteras concessionis adeptus, per* Armengaudium Barcinonensem *Episcopum, & Abbate & Monachis* Vallensibus *pignora sacra, in sui solamen diutinâ interpellatione quæsiuit. Sed, licet in exordio huius negotii innumeræ, vt par erat, difficultates, & contradictiones exorirentur, tandem, mouente Deo carda dissidentium Monachorum, Regi fuere sacra lipsana omnium approbatione concessa. Qua per Regem cognito, dimissis prædicto* Armengaudio *Episcopo, &* Ioanne Oscensi *eius Confessario, necnon* Petro Guillelmo, *&* Ferrerio Despujol *Canonicis Barcinonensibus, cum* Galcerano Semmanat, *eius Camarlengo, &* Francisco Burgés, *&* Marco Turel

Orat ad S. Seuerum.

Liberatur ab vlcere.

Translationem S. Seueri desiderat.

Consequitur.

Turrl ipsius Ciuitatis eo anno Consiliariis, ad dictum Cœnobium, ubi cum Abbate, & Fratribus unanimiter omnes tumulum S. Cucufatis *aperientes*, Corpus *integrum* S. Severi *titulo prænotatum inuenerunt, quod in capsa deaurata collocantes, celebri pompâ Barcinonem retulerunt, & in Ecclesiam Cathedralem honorificè deponentes, magna Regis, & Procerum gaudio condiderunt*, Die III. Nonas Augusti, *Anno Domini* M. CCCC V.

Pignora sacra Barchinonem transferuntur. Dies, & Annus.

Hactenus Translationis series, quam descriptam in Autographo MS. adhuc in Archiuo Sedis *Barcinonensis* asseruato, reperiri, refert Anton. Vincent. Domen. *d. lib.* 1. *fol.* 100. vbi hæc ad verbum Clausula: *Fuit aperta ibidem in conspectu, & præsentia omnium iam dictorum, quædam magna Caxia de argento, quæ Duas Caxias intra se continebat: Altera quarum fustea, sed altera de viminibus texta. In Caxia autem fustea erant* Corpora *Sancti* Cucufatis, *prædictique* S. Severi, *vt de ipso* S. Severo *subscriptus titulus attestatur. In quodam vero cofidileta de lineo incerato, intus ipsam Caxiam contento, erat appositus, & continuatus, in quodam pergameneo, de quadam antiquissima littera titulus sequens: Iste* Severus *Barchinonensis Episcopus, & Martyr Sanctissimus fuit, atque martyrio coronatus est* VIII. Idus Nouembris. *Cuius* Corpus *requiescit* VIII Milliario *ab vrbe Barchinonensi, in loco, qui dicitur* Octauiani *in Monasterio S.Cucufatis.* Hinc colliges relatorum probatio, quam etiam à Diago pete *d.lib.*3.*c.*20.

Capsarum diuersitas.

PRIDIE NON.
Augusti.
DIES IV.

A. In *Gallia* SS. Peregrini, Machorati, & Viventiani *Martyrum* Hispanorum, *qui professione Monachi, zelo fidei accensi, & Sororis Virginis, Deo deuotæ, a quodam Gallo sacrilego raptæ, restitutionis sollicitudine compulsi*, Galliam *petiuere, raptorem inuenere, Sororem precibus, & pretio redimendam proposuére: sed à fero homine trucidati, coronas immarcescibiles martyrio promeruere.*

B. Bononiæ *in Italia Depositio* S. Dominici *cognomento* Guzmani, *genere* Hispani, *qui Fratrum Ordinis Prædicatorum extitit Pater, Præceptor, & institutor: hæresum validissimus extirpator, peccantium mirabilis coram Domino, per pœnitentiam conciliator, operum insignium, hominum beneficio patrator, virginalis candoris, ad extremum vsque vitæ halitum, acerrimus obseruator, sanctitate, & doctrinâ insignis, charitate, & modestiâ egregius, & verus gregi Dominico Dominicus Pastor,*

postquam tot dè se purissimos exhalaret odores, multiplicato fœnore ex ouium manubiis, in cœlum frontis stellâ duce, & lilio candido redimitus ingreditur.

NOTÆ.

Scriptoras. ANCTVS PEREGRINVS, MACHORATVS, & VIVENTIANVS, *Monachi, & Martyres Hispani.*] Eorum Nomina, & originem, ex *Breuiario Cenomanensi* in Gallia, primus mihi obtulit *Benedictus Gononus*, Monachus Cœlestinus in *Vit. Patr. Occidental. lib. 4. fol. 258.* quorum etiam memoriam postmodum inueni apud Andream Saussay in *Martyrolog. Gallican. Tom. 2. in Supplement. h. d. fol. 1154.* his verbis: *Eodem Die, passio Sanctorum Monachorum, & Martyrum* PEREGRINI, MACHORATI, & VIVENTIANI, Hispanorum, *qui pro defensione sororis sua* FLAMINEÆ, *Virginis Christo sacrata, ab eius raptore in* Gallia *casi sunt, tempore* Clodouæi *Francorum Regis.* Horum Sanctorum res gestas cùm penitus ignorarem, cùm apud Nostrates alium agnoscerem silentium, haut *Gononi* relatione contentus, Epistolis, inter bellorum turbines, quibus *Hispania, & Gallia*, populorum, & gentium exterminio, & offensione, implicatæ noscuntur, assiduis, & crebris *Andream Saussayum* interpellaui, vt siquid aliud ex Actis horum Sanctorum Martyrum, ac à *Gonono* excussum, retineret, mecum communicaret, vt huic *Notationi* ad rempus insererem. Annuit doctissimus *Andreas*, & in quadam eius Epistola, sub Datis *Lutetia Parisiorum* XV. Kalend. Martij, Anno Domini M. DC. XLVII ista mihi formalia verba rescripsit:

Epistola clausula Andreæ Saussay.

ACTA SS. MARTYRVM PEREGRINI, Machorati & Viuentiani, quorum natalis in Cœnomanensi Diœcesi celebratur Pridie Nonas Augusti.

Lectio I. Clodouæus in Hispanos bellum.

TEMPORIBVS Clodouæi *inclyti Regis, dùm ipse cum exercitu suo, scilicet* Francorum, *& aliorum, in partibus* Hispaniæ *aduersus Regem Gothorum properaret: in eadem Prouincia Tres germani nobiles, scilicet* PEREGRINVS, MACHORATVS, & VIVENTIANVS, *Christiano apice decorati, & in Monasterio sub sancta regula constituti, ordinem Monasticum, & religiosam vitam erant agentes.*

Lectio II. Soror Sanctorum rapitur.

HABEBANT *etiam sororem germanam, specie decoram valdè, nomine* FLAMINEAM. *Euenit itaque, vt dùm ipsi exercitus ad deprædandum terram illam essent diuisi, eamque delerent: eandem Deo sacratam* Flamineam *cum aliis pluribus in Franciam reduxerunt.*

Lectio III. Eam in Francia perquirunt.

TVNC *fratres sui* PEREGRINVS, MACHORATVS, *ac* VIVENTIANVS *multum dolentes de perditione germana, venerunt in Franciam, perquirentes circumquaque, vbi eam inuenire valerent. Tandem inuenerunt eam, cum vna deprædatore, qui eam rapuerat, afferentes eam eorum esse germanam. Ille è contrario negans, & dicens eos esse raptores, & exploratores. Tandem ipsos temerariâ crudelitate peremit, & sic ad Dominum migrauerunt, cui est honor, & gloria in secula seculorum, Amen.*

Coronantur. Prosequitur Saussay.

Hæc ad verbum leguntur in *Breuiario Cœnomanensi*, ex MSS. Codicibus auctographis expresso, iisque edito characteribus, qui primam spirant Typographiæ ætatem. Æstiualem partem duntaxat in Libraria supellectile habeo, initio deficiente, & aliquot Kalendarij Mensibus, scilicet Ianuario, Februario, Martio,

&

& Aprili, integris verò cæteris. Sic etiam in Augusto notatur : *Secundo Nonas* (Sed vt rectiùs dicam Pridie Nonas) PEREGRINI, MACHORATI, *&* VIVENTIANI, *Trium Lectionum, & Missa.* Porrò in corpore Codicis, sub finem Vespertini Officij, de Festo Inuentionis S. Stephani Protho-Martyris, hic Rubrica apicibus minutis extat: *Et fit commemoratio SS. Martyrum* PEREGRINI, *& aliorum, de quibus fit Officium Trium Lectionum, & Missa, catera dicuntur de Communi præter Lectiones, qua sunt propria, & serie illa se habent, qua superius descripta sunt.*

Officium Breuiarij Cænomanensis.

In harum verò exordio non contemnenda difficultas occurrit, ex eo nimirum quod Sanctorum horum Martyrum coronatio, contigisse dicitur, Temporibus *Clodouai* inclyti Regis, dùm ipse cum exercitu suo, &c. in partibus *Hispania* aduersus Regem Gothorum properaret. Cui enim eruditorum ignotum est, *Clodoueum*, nunquam in *Hispaniam* cum exercitu transiisse, tribuique Patri, quòd à filiis *Childeberto*, & *Clotario* constat esse effectum? Verum parum refert, vtrum hi Martyres, sub *Clodouao* occubuerint, vel eius filiis, neque insequens est in Actis Sanctorum, cùm Principum adeò affinia sunt tempora, eadem vt promiscua promisceri, sicut Ecclesiasticæ Historiæ periti norunt. Sed tamen hic propriè, & adæquatè tempora *Clodouai* Magni consignari existimo, nec quidquam absurdi illam complecti apocham. Tametsi enim strictè, & accurate loquendo, vt res nunc se habet, *Clodoueus* dici non possit in *Hispania* cum copiis vnquam profectus, tamen cùm *Gallia Narbonensis* tunc à Gothis occuparetur, qui *Hispaniam* iampridem inuaserunt, hactenusque detinebant, nec dubium sit *Clodoueum* occiso *Alarico*, ad vsque *Narbonensis* Galliæ (quæ *Hispania* contermina est) intimos sinus, perpetuo victoriæ cursu penetrasse. Si quidem teste *Procopio Cæsariensi*, qui etsi Græcus, sedulus tamen fuisse dignoscitur rerum Francicarum explorator: Post *Alaricum* à *Clodouao* ferro extinctum, Franci e vestigio *Carcassonem* obsederunt, quòd intus seruari Regias opes acceperunt, quas *Alaricus* Senior Roma capta, in *Narbonensem* Galliam asportasset, in quibus ferunt *Salomonis* fuisse pretiosissimam supellectilem, captis Ierosolymis, adductam à Romanis in Italiam, Tito Duce. Neminem verò latet *Carcassonam* esse sub Metropoli *Narbonensi*, cuius Archiepiscopus, seu Primas, quandiu sub potestate Gothorum fuit, Conciliis Hispaniæ interesse consueuerat. Quo ex more, hoc ipso seculo, quo regnauit *Clodoueus* Magnus, in Galliis Belgicâ, Celticâ, & Aquitanicâ, potiori ex parte, *Migetius*, seu *Nigetius* Narbonensis Metropolites, III. Concilio Toletanò, quod conuenit Anno D.LXXXIX. adfuisse reperitur, nec non & sequenti Anno Domini D.XCVII. collecto, *Saluiusque* seu *Selua*, Toletanis quoque Synodis IV. V. & VI. interfuit. Cui vltimo, ante *Bracharensem* Archipræsulem, imò & ipsum Toletanum Primatem subscripsit, Anno DC.XXXVIII. Quin & diu satis postea *Sanifredus* ad XIII. Toletanam Synodum, *Pacatum* Abbatem procuratorem misit, qui suas vices suppleret. His igitur ex causis, quod *Narbona* sub iugo esset Gothorum, conterminæ *Hispania* dominorum, *Narbonensisque* Præantistes cum suis Coëpiscopis, vt membrum ferè præcipuum Regni Gothici (vnde etiam num vereri titulo Gothiæ Prouinciæ gloriatur) Conciliis Hispaniæ, Toletanis maximè, solere prisco de more interesse, quin & his aliquando præesse: ea propter non vsque adeò, incongruè Actorum Scriptor, prædictorum Martyrum memoriæ prodidit, floruisse eosdem, dum in partes *Hispania* aduersus Regem Gothorum *Clodoueus* progrederetur. Erat enim tunc *Gallia Narbonensis*, pars quædam *Gothici Regni*, cuius Sedes, & meditullium in ipso centro *Hispania* situm erat.

An Clodouam Magnum bellum in Hispania egerit?

Aduersus Alaricum cum exercitu Narbonam venit.

Narbonensis Prouincia an fuerit Hispania pars & quo sensu?

Narbonensis Præsul interfuit Conciliis Toletanis.

At si ita est, Sancti isti Martyres, *Galli*, non *Hispani* erant? & forsitan nati erant in *Gallia Narbonensi*: non tamen sequitur, quod sint ab *Hispanis* extorres, cum etsi ortu *Galli*, origine tamen essent *Hispani*, vel Gothi. Verum quemadmodùm multo longius, latiusque patuit pridem Francorum Regnum, quàm nunc pateat, & ideò in Nostro Martyrologio, Sanctis Gallicanæ Ecclesiæ, plerosque vt Gallos, & Francos adscripserimus, qui iis locis nati sunt, quæ tunc parebant Francorum Regi, ac deinde diuulsa sunt ab eius imperio, nescio quâ rerum humanarum

An isti SS. Martyres Hispani, an Galli?

narum vicissitudine, sic Gothorum, dudùm *Hispaniam* occupantium, Regnum, longè eo amplius fuit, quòd *Hispani* tandem excisis Gothis, Mauris depulsis, Regulis plerisque extinctis, non ita diu instaurarunt; Pyreneorum eiugis concluditur, nec extra ipsius *Hispaniæ* natiuos extenditur limites. Vnde qui olim Gothi, vel *Hispani* erant, si in locis illis, hac ætate nati essent, quæ iam extra sunt *Hispaniæ* Regni ditionem, neutiquam ortu *Hispani* censendi sunt, tametsi ex *Hispanica* stirpe procreati. Verùm vt scitè, & prudenter ait *S. Augustinus*, congruenter temporum rationi scribendum est, & loquendum. Vnde cùm Acta Martyrum de quibus agitur, fuisse patrium *Hispaniæ* Nobiles eosdem perhibeant, *Hispani* quoque dicendi sunt, attento temporum illorum statu, quamuis in *Gallia Narbonensi* fortè nati fuerint, cuius Gothorum gens vicinæ dominatum *Hispaniæ* potestatem obtinebat.

Sed quo sensu dicendi Hispani?

SED borum in Martyrum historia, absonum hoc à veritate videtur, quòd rapta fuisset illorum Soror FLAMINEA, Virgo Deo in omni religione deuota; referaturque cum aliis plerisque à Francorum victore exercitus, tùm deprędante Galliam Narbonensem; ipsique Tres huius virginis fratres, cùm vsque in Franciam properassent, ad charam Sororem perquirendam, ab eo fuerint interfecti, qui Virginem ipsam rapuerat; Tunc enim Franci Christiani erant, nec verisimile videtur, quempiam in *Clodouæi* piissimi exercitu, ausum fuisse tantum aggredi scelus; sed raræ textutæ est hic obex. Et si enim Septénium antequam *Clodouæus* bellum hoc Goticum adoriretur, Christianis sacris fuisset initiatus, nonnullique cum eo Franci, Christi vexillum adorassent, non omnes tamen; Sed longè plures fuerunt, qui ita citò non potuerunt ab impio Idolorum cultu abduci. Tales plerique erant in eius castris, cùm aduersus *Alaricum* progressus est. Ab eiusmodi igitur hominibus, tàm raptus virginum, quàm cædes piorum committi potuit, præsertim eo tempore, quo *Clodouæus* victor, hostiliter cum hac gente ageret, quæ Arianismo infecta magnâ ex parte erat: in cuius hæresis odium, præsertim hanc expeditionem suscepit. Absit tandem, vt quis sibi persuaderi inde sinat, hac lue totam hanc regionem, tum fuisse infectam, cùm viuente *Alarico* (qui quandiù Catholicos benignè habuit, felix, & potens perstitit, sed ex quo illos vexare cœpit, corruit, moxque infelici fine perijt) Catholicorum Antistitum libera Concilia, sub eius ditione celebrata fuerint, v. g. *Agathense*; in quo SS. Patres congregati preces ad Deum pro eius incolumitate, & salute, ipso in Actorum exordio fuderint.

Gallorum conuersionis ad fidem tempus.

Non omnes simul conuersi, sed paulatim.

CÆTERVM raptum Virginum, etiam Sacrarum, Francis nonnullis militibus, etiam baptismo initiatis, ac adhuc rudibus in christianæ religionis cultu, & obseruantiâ, fuisse tàm familiarem, vel *Canonica lex* indicat, quam Anno D X I. tribus, aut quatuor scilicet annis ab *Alarici* excidio, *Clodouæus* ipse Rex curauit à Patribus *Concilii I. Aurelianensis* promulgari aduersus virginum raptores, *cap. 2.* quem profectum ex suggestione ipsius Regis Papyrius Masso *lib. 1. Annal. Francor.* insinuat; vbi Patribus literas dedit, quibus significaret lege à se latâ cautum, ne miles hostium fines ingressus, loca sacra spoliet, dicatas Deo virgines rapiat, seruos Ecclesiæ abducat; sed verè dixit priscus Sapiens:

Frequens apud Gallos virginum raptus.

Vt Regiâ, & Canonicâ lege prohibitus perhibeatur.

Nulla fides, pietasque Viris, qui castra sequuntur.

At verò *Clodouæi* Protho-Christiani Francorum Regis tàm pio edicto, Synodicoque Patrum *Aurelianensis Concilij* decreto, malè obtemperatum fuit: siquidem postea necesse fuit, vt sacrilegę huius violentiæ virus, adhuc nihilominus pullulâs, à sequentibus Regibus, durioribus legibus exscinderetur, quas latas fuisse vicissim, à *Childeberto*, *Clotario*, & *Chariberto* Regibus ipsius *Clodouæi* Magni filijs, additâ etiam pœna capitis, iuxta Legem Romanam. *l. 2. Cod. Theodos. de Rapt. V. Mart.* & *l. 2. eod. Cod.* & anathematis, secundum Canonicas Sanctiones, Patres Concilij II. *Turonensis*, Anno D. LXVII. collecti, *c. 20.* graui momento testantur, vbi inter insignia eorum dicta, hæc præsertim æternâ memoriâ digna sunt: *Nos ergo hoc sequentes, quod vel Apostolus Paulus, vel Papa Innocentius statuit, in Canonibus nostris inserentes, statuimus obseruandum, vt nullus sacratam Deo virginem,*

Etiam grauioribus pœnis inflictis.

qua

quæ in honorem Christi vestem mutauit, aut rapere, aut competere, aut sibi coniugem sociare præsumat. Quia etiam lex Romana constituit, vt quicunque sacratam Deo virginem, vel viduam fortasse rapuerit, si postea eis de coniunctione conuenerit, capitis sententiâ feriantur. Item siquis non dicam rapere, sed attentare matrimonij causâ sacram virginem ausus fuerit, capitis sententiâ feriatur. Et infra: Nam puniendi sunt oris gladio, & à communione priuandi.

Suppliciū raptori Virginis à Deo credit inflictum.

QVATENVS verò actum sit cum impio illo Milite, qui sacram, & ingenuam virginem FLAMINEAM, non solùm rapuit, sed tres eius fratres, sanctos Monachos, eam sibi restitui iure naturæ, pietatis, & iustitiæ postulantes, inhumaniter trucidauit, impacto illis per insignem nequitiam proditionis, & imposturæ, ficticio crimine, in diræ necis occasionem, Acta eorundem Martyrum, minimè significant. Haut dubium tamen, quod vindex scelerum Deus, tantum flagitium inultum, vel in hoc seculo, vel in altero, non reliquit, in cuius conspectu proculdubio ascendit, & raptæ virginis gemitus, & vox sanguinis interemptorum Sanctorum eiusdem fratrum, quorum, & pœnam iniustæ mortis conuertit in coronam æternæ gloriæ, & honoris; & memoriam voluit ipso Die quo pro iustitia, & religione feliciter occubuerunt, perenni cultu celebrari, Die scilicet IV. *Augusti.* Quare autem de iis peculiare Officium, abhinc fecerit Ecclesia *Cenomanensis*, hoc in causa (vt opinor) fuit; vel quòd in Diœcesi hac, Diem suum gloriosum expleuerunt, & agonem, vel quòd sacræ ipsorum exuuiæ, post martyrij triumphum, in Sacrarium Ecclesiæ huius insignis fuerint ad venerationem illatæ.

Dies cultus apud Cenomanos.

Saussay persuasio diluitur.

HACTENVS Amicus venerandus *Saussayus*, apud quem omnia notatu digna continentur, licet circa originem *Hispanicam* dubius scripserit; & tandem vi Actorum ab S. E. *Canomanensis* Officij Lectionibus relatorum, quibus, toto ore, fuisse *Hispanos*, asseritur, eos stirpe *Hispanos*, sed ciuilitate, & incolatu Gallos coniectat. Quod potuit euenire; ast, meo iudicio, Martyres verè *Hispanos* origine, natiuitate, & habitatione fuisse, ex Actorum relatione suspicari compellor.

Quo Anno coronati?

CIRCA *Annum*, quo Martyres occubuere, nihil *Saussay* crederem, admissâ de Belli Gothici per *Clodouæum* Magnum aduersus *Alaricum* Iuniorem victoriâ, narratione, eos martyrio coronatos ad *Annum Christi* D.VII. nam eò victoriam reportauit *Clodouæus*, Alarici nece, vt probant S. M. Maxim. in *Chron. Anno.* 507. S. Isidorus *Histor. Gothor. lib.* 2. *c.* 11. S. Gregor. Turonens. *Histor. Francor. lib.* 2. *cap.* 39. Baronius in *Annal. Eccles. Tom* 6. *Ann.* 507. & alij plures.

B. *Elogium.*

S. DOMINICVS *Patriarcha Prædicatorum, Confessor.*] Cui se calamus dedicat, & lingua, tanquam fœcundo patenti eorum Heroum, qui Romæ vel calamum dedicauere, vel linguam A materno vsque vtero eius repetendæ sunt laudes, qui instar catuli visus est gestantis facem, & antequam ederetur in lucem, prætulit lucidam thedam. Natus, ô in bonum omen! exterruit Inferos latratu, cuius sonitu obmutuit Cerberus, & Cynicæ oppositus sapientiæ, impudentiam pudore frenauit. Cum eo collatus Antisthenes ex ea disciplina viluit, & Diogenes suo se dolio texit; necnon sileri cœpit in Attica Cynosarges, vbi sacrificij fuisse minister dicitur canis. Gymnasium omnium nobilissimum instituit, vbi Religio esset magistra doctrinæ, & ex ea hauriretur Religione doctrina. Dùm sacro lustrabatur fonte infans, in eius visa est collucere fronte stella; sed vt veriùs Sirius in ore canis, non noxius, sed saluber. Quid non, erit frons serena, quæ splenduit astris? Post Lateranensi Delubro humeros supposuit labenti, & tunc stellifero Atlante visus est maior. Eius encomia haut tacet Orbis, quin elogiâ passim recitat Ecclesia, sic illius meminere sacræ Tabulæ: *Bononiæ* S. DOMINICI, *Confessoris, Fundatoris Ordinis Fratrum Prædicatorum, Viri sanctitate, & doctrinâ Clarissimi, qui virginitatem perpetuò illibatam seruauit, & ob singularem meritorum gratiam, tres mortuos suscitauit: cumque prædicatione sua hæreses compressisset, ac plurimos ad religiosam, & piam vitam, instituisset,* VIII. *Idus Mensis huius in pace quieuit; eius tamen festiuitas ex Constitutione* Pauli *Papæ* IV. *hac Die celebratur.* Conueniunt Martyrologia *Hispanum* Higuer. *Castellanum* Vasq. *Lusitanum* Lup. *Italum* Const Felic.

Martyrologia.

Scriptores.

Dominicanum, & aliorum recentiorum. De eo innumeri ſcripſere, quorum inſerere catalogũ prorſus prolixitatem inferret, ex his quæ ocyus ad manum venére ſunt Theodoricus de Apoldia *in Vit. S. Domin. lib. 1. c. 1. & ſeqq.* Vincentius Belloüacenſis in *Speculo Hiſtor. lib. 30. c. 94.* S. Antoninus Florentinus in *Summ. Hiſtor 3. p. Titul. 23. c. 4.* Ambroſius Morales in *Deſcript. Domus Guzman. Tom. 3. fol. 332.* Ioannes Marieta *Hiſtor. SS. Hiſpan. lib. 7.* Cherubinus Ghirardaccius in *Annal. Bononienſ. lib. 5.* F. Fernandus del Caſtillo in *Chronic. Prædicator. Tom. 1. lib. 1. c. 1. & ſeqq.* P. Ioannes Mariana *Hiſt. Hiſpan. lib. 10. c. 7.* Abrahamus Bzouius *Ann. 1184. n. 12.* Thomas Bozius de *Sign. Eccleſ. Tom. 1. lib. 7. Sign. 25. cap. 1. fol. 253. & lib. 9. Sign. 35. c. 5. fol. 347. & Tom. 2. lib. 15. Sign. 61. c. 5. fol. 111.* Grauina in *Voce Turtur. c. 80.* Gabriel Pennotus *Hiſtor. Canonicor. Regular lib. 2. c. 73. n. 4. fol. 556.* Benedictus Gononus *de SS. Occidental. lib 5. c. 1. fol. 393.* Antonius Belinghen in *Kalendar. Marian. Die IV. Auguſt. n. 3. fol. 418.* F. Thomas Maluenda in *Annal Prædicator. Ann. 1170. & ſequent. &* ibidem *Nauclerus, Genebrardus, Opmerus, Gualterius, Polonus* & alij Chronographi. Ex Poëtis Baptiſta Mantuanus in *Faſt. Sacr. h. d. ſic:*

Lvx *eadem ſacrata Patri, qui nomina duxit*
A Domino, *genus* Heſperijs *qui traxit ab oris.*
Aſpirabat adhuc Puer ad cæleſtia toto
Regna animo pendens, terrena negotia parui
Immo nihil: iam tunc ſenſus inimicus, & aſper
Cenſor inaffectus adigebat pectora Sanctos.
Lectus humus, maleconditum fuit eſca legumen;
Fons cadus; ingenium ſtudijs exercuit altis;
Et quæ ſcire labor, quæ ſunt abſcondita vulgo
Sydera, cæleſtes curſus telluris, & vndæ,
Aëris, & flammæ, ſuperum penitiſſima tecta
Vidit; & occultis Diuorum interfuit actis.
Se quoque cognouit deuotum ſedibus illis.
Propterea patriæ illius concepit amorem
Magnum immortalem, quem virulenta Megera
Vincere cum toto non eualuiſſet Auerno.
Mater adhuc prægnans noctu per ſomnia vidit
Se catulum geſtare vtero, qui ferret hiulco
Ore facem totis ſpargentem lumina terris.
Fœmina, quæ ſacro Puerum de fonte leuarat,
Viſa eſt in ſomnis puerili in fronte tueri
Flammigero ſtellam ingentem ſplendore coruſcam.
Talibus infantem monſtrabant Numina ſignis
Grande aliquid fore, cùm fortes veniſſet ad annos;
Cùm premeret populum Cereris penuria, quidquam
In tanta retinere fame ſcelus eſſe putauit:
Venum cuncta dedit, libros quoque, & omnia vertit
In pietatis opus, miſeroſque à morte redemit.
Hæreticis, quorum officium eſt, confundere falſa

Semina

Semina seminibus veris certabat, & ista
Non pacem, non inducias cum gente volebat.
Propositi comites huius quaerebat, & armis
Veridicae fidei instructos mittebat ad vrbes,
Ne fruticare istam sineret, neu viuere pestem.
Talibus intento studiis concessa potestas
A superis sanandi agros, lemuresque fugandi,
Quodque magis mirum est, reuocandi in corpora vitas,
Vsque à tartarei tenebris horrentibus Orci.
Sollicitus demùm pro posteritate penates
Venit in Ausonios. Penetrauit limina Summi
Alta Sacerdotis; qui postquam somnia vidit
Admiranda, Virum blandas admisit in vlnas:
Et genus illius durare in saecula iussit.
Viderat in somnis Laterani ingentia Templi
Tecta, ruinosum caput inclinare: Virumque
Supposuisse humeros, & sustinuisse ruinam.
Taliter admonitus Pastor succurrere fessis
Posse hominem fidei rebus, regnoque labanti
Annuit, & ventis impleuit vela secundis.
Laetior euentu tali, Pater vltima Fratrum
Circunstante choro, felici tempora cursu
Clausit, & Aeterna Diuorum est additus Aula.

Ioannes Bachot in *Fast. Christian. Die IV. August. fol.* 564. Nicolaus Oudaert Batauus *in Ephemer. Eccles. 2 p. IV. August. Epigramm.* 4. Mutius Sfortia *Monopolitanus in Kalendar Roman. Heroic. lib. 2. Hymnor. fol.* 172. Robertus Obrizius Atrebatensis in *Hymn. Sacr lib. 5. Hymn. 29. fol.* 245. vbi carmine Heroico sic:

Heus, veto, ne pueri assiduè per compita iactent
Somnia, fallaci temeraria ludere nocte:
Ista fidem accipiant infirmo in vertice, & agros
Ludit vbi specie diuersâ noxius humor,
Obiiciens vanas, fictâ sub imagine, formas.
Longè alia est ratio, cum Maximus Arbiter Orbis
Ante aperit multò causas, & semina rerum,
Proludens certis, & fata, & facta figuris.
Felix legitimos habitura puerpera foetus,
Prauiso & Mulier catulo, qui rictibus Orbem
Oris flammiuomi incendat, clamosus, & acer
Latratu valido, scelera omnia qui face vastet.
Scilicet is fuerit Domini *de nomine magno*
Dictus Iber, quo se Caleruga ad sydera tollit.
Ingenio, doctrina comes, comes addita vtrique

Virtus, Hesperias perfundit lumine terras
Agnita, & æthereos calefactis inijcit ignes
Pectoribus, latéque Dei dispergit amorem.
Nec mora, finitimas serpunt incendia in oras:
Gens fera, Tectosages correpti his ignibus ardent;
Æstuat & misero famosa Tolosa metallo,
Albigio sacrum frustra tentante duellum
Difficili euentu; sed contrà robore multo
Obuius iuit Iber, præsens cui pectore virtus
Excubat, objectos exantlatura labores.
Hæreticus dat terga Viro, non hiscere coràm
Audens vlterius, tenebris se se abdit opacis.
Victor habens toto suspectas Orbe latebras,
Pestiferum affectet lucem ne virus apertam,
Undique collectos bellum ad commune sodales
Accersit, dictis, animat, dux imperat ardens
Fortè renascentes excindere viribus Hydras.
Ædificat, modicas disponit ex ordine cellas,
Queis, Mundi illecebris purgatâ mente, fugatis,
Ambitione malâ, cæcâque cupidine, Fratres
Coniuncti inuigilent prohibentes mœnibus hostem.
Aptat, & ipse noua Pater indumenta cucullæ,
Ne quid vestitu leuiter peccetur inepto
Iis, quos vult meritis præstare, & moribus aptè
Compositis, turbamque simul formare sequentum,
Seminis ætherei (rurestris culmine villæ,
Urbibus aut mediis per Templa extructa) satores.
Dùm partes obit ipse suas conanime magno,
Viua fides, indefesso comitata labore,
Multa Patri Sancto extundit miracula, dictis
Quæ faciant permulta fidem, cœptisque secundis.
Septima terruerat tellurem Solibus Æstas
Sentibus hæreseon radicitus extirpandis
Rite impensa Patri, peregrinas currere in oras,
Præcipuéque Asiæ (regna hæc amplissima) campos
Cura subit: retinent diuersa negotia terris
Profore Christigenûm sperantem, parta tueri,
Præmonitum satiùs, quàm quærere dissita regna,
Successu ancipiti, damnoque, maloque suorum.
Hunc terræ, & pelagi fluctus spreuisse tumentes
Nec fuerit mirum, toties qui obiecerit hosti

Intrepidus

Intrepidus caput, aut ingulum pro Nomine Christi,
Omnibus exoptans votis fudisse cruorem.
Atque ideò quicunque dies illuxerit Orbi
Sacrificus libat non enarrabile donum,
Omnia seruantis, sese & vertentis in ipsum,
Cùm specie vescâ sumptus gustatur ad Aras.
Nempè quòd haut sparso sibi parta cruore negatur
Laurea, dat pœnas sibi met, de corpore sumit
Supplicium proprio, teneris sibi sæuus ab annis,
Defraudans epulis genium, placido vè sapore,
Inuigilans precibus pernoctis tempora fusis.
Accurare cutem, putri maduisse Lyæo
Continuâ ingluuie, & luxu marcere sueti,
Haut facile credant hunc tergo illidere flagra
Ferrea, seu carnem metuat, subigatque rebellem,
In mala siue alios aduertat sponte ruentes.
Tanta Viro pietas, alienæ & cura salutis.
Testis veriloquo pronuntiet ore Rodulphus,
Se rapuisse grauem ferro post fata catenam
Corpore ab exanimo, quæ cinctu dura coërcent
Vincla Patris lumbos, obeundæ symbola mortis.
Et nos non pudeat moli indulsisse tot annos
Corporeæ, viuumque diù fouisse cadauer,
Sumptibus, & fœdos operosis pascere vermes?

Iulius Cæsar Scaliger in *Päemat. tit. de Diuis. fol.* 47. Ioannes Carolus Morellus *in Sacr. Tumul. Epigram.* 141. *fol.* 71. P. Emanuel Pimenta Lusitanus *lib.* 11. *Poëmat. Sacr. tit. de Confessaribus, Epigram.* 1. *fol.* 394. Ioannes Baptista Masculus *in Lyric. lib.* 10. *Ode.* 36. *fol.* 398. & alij innumeri. Eius viram, & ACTA scripsere *Ioannes Baptista Flaminius, Theodoricus de Alpodia*, à quo Laurentius Surius *Tom.* 4. Garzo, *Alphonsus Villegas, Thomas Truxillo, Basilius Sanctorus, Æmilianus, Ioannes Lucius, Lipocleus, Graßis*, & R. P. Petrus de Ribadeneyra in *suis Florib.* SS. à quibus sequentia damus.

ACTA S. DOMINICI ORDINIS Prædicatorum Patriarchæ, origine Hispani ex Variis Scriptoribus.

DOMINICVS *gloriosus* Patriarcha, *Mundi lumen, Ecclesiæ columen, scutum fidei*, Hispaniæ *gloria, religiosæ* Prædicatorum *familiæ fundator, & auctor*, Hispaniâ *orsundus in* Vxamensi *diœcesi, oppido* Caleruegâ, *illustribus parentibus natus est, anno Domini* M. C. LXX. Alexandrô III. *Summo Pontifice*, Friderico *cognomento* Barbarrosâ *Imperatore*, Alphonso VIII. *Castellæ Rege prodigiosâ apud* Nauas Tolosæ *prope Bæticam. victoriâ claro*; Ferdinando II. *Legianis*; Sanctio Garsiæ *Vasconiæ. & Nauarræ*; Alphonso I *Lusitaniæ*; Alphonso II. *Raymundi Barcinonensis Comitis, & Petronillæ filio, Aragoniæ*; Vvillielmo II. *cognomento Bono Siciliæ*; Lu- Origo.

Qui in Orbe regnabant.

douico VII. *Galliæ* ; Henrico II. *Angliæ* ; Vuillelmo *cognomento Leone Scothiæ* ; Boleſlao *Criſpo Poloniæ* ; Stephano III. *Guſæ filio Vngariæ* ; Vvaldemaro *S. Canuti Regis filio, Daniæ* ; Canuto *S. Henrici Martyris filio, Gotiæ, & Suetiæ* ; Emanuele Comneno Porphyrogenito *Orientis apud Conſtantinopolim Imperatore* ; *Ieroſolymis* Almarico ; Saladino *Ægypti Sultanô, & Caliphâ* ; Præte Ioanne *Rege, & Sacerdote Indiæ* ; Imrâ *Æthiopiæ interioris Abiſsinorum Chriſtianorum Principe.*

Parentes.

Pater ei fuit D. Felix Guzman *illuſtri* Guzmanorum *oriundus familiâ, quæ, quod ex ea* DOMINICVS *genus duxerit, poſtea fuit omnium illuſtriſsima. Mater eius vocata fuit* Ioanna de Aza, *paris cum marito nobilitatis, & ſtemmatis matrona. Habitarunt in Oppido* Aza *præfutæ* Vxamenſis *diœceſis, vbi Tres ſuſcepere liberos, omnes ſingularibus virtutibus inclytos, Parentum ſimiles.*

Fratres.

Primô nomen fuit ANTONIVS, *qui dignitate Sacerdotali inſignitus, erogatis in pauperes facultatibus, infimis ſe ſe* Xenodochij *cuiuſdam miniſterijs addixit, & in eis ad vſque mortem perſeuerauit, cuius patrocinio multa ſunt à Deo patrata miracula. Alter verò frater* MANNES *dictus, contemplator, & Sanctus, Deo diù in Ordine ſeruiens, bono fine quieuit. Poſtremò concipitur* DOMINICVS, *quem cùm mater eius in vtero geſtaret, & nonum iam menſem grauida in Monaſterio* S. Dominici Exilienſis *ſeptimum diem nihil excubaret, Sanctum quendam Monachum vidit, audiitque filium ſibi promittentem raræ virtutis, & dotis Quamobrem puerulum recens natum*

Nomen, & eius cauſa.

DOMINICVM *appellauit à nomine* S. Dominici Exilienſis *aduocati ſui. Præterea multis ante Menſibus, quàm* DOMINICVS *naſceretur, Matri ſecundum nocturnam quietem, aliud quoque viſum fuit oblatum. Videre ſibi viſa eſt vtero ferre catellum, qui faculam ore præſeferens, accenderet & inflammaret Orbem. Simul ac natus, & Baptiſmi Sacramento renatus eſt, Nobilis Matrona quædam, quæ puerulum de ſacro fonte ſuſcepit, vidit in eius fronte ſtellam adeò claram, coruſcamque, ſuis vt radijs Mundum colluſtraret vniuerſum. Atque his prognaſticis ſignificare Deus voluit, officia* DOMINICI *fore, vt adlatraret Stygium latronem, adituque Eccleſiæ eundem prohiberet, ſuóque exemplo cæteros & inflammaret, & ſuâ, ſuarumque doctrinâ filiorum illuminaret. Aiunt etiam in cunis adhuc vagientem, apum examine circumſeptum, quod eius os inuolare tentarit, quemadmodum de* S. Ambroſio *recenſetur. Atque hoc prognaſtico ſuauitas ſermonis illius fuit præſignata.*

Vaticinia de S. Dominico in vtero, & nato.

Studium virtutis, & literarum.

A *primâ pueritia fuit, & à Parentibus, & à patruo ſuo Archipresbytero in* Gumiel de Iza *Eccleſiâ, omnium virtutum genere, diuinoque inprimis timore imbutus. Ipſe verò tàm naturâ ſuâ docilis, & ad omnes virtutes aptus fuit, vt fræno potius, quàm calcaribus eguerit, in rebus ad pietatem, virtutemque pertinentibus. Hinc etiam ſeptennis intempeſta ſubinde nocte ſtrato ſurrexit, humique cubauit, velut aſſuetus duræ viuendi methodo, quô ſcilicet durior effectus, & maturior eandem continuaret, & creſcentibus annis, etiam virtus ſua ſuſciperet incrementa. Erat cibi, potuſque parciſsimus, & à voluptatibus, iuuenumque relaxationibus alieniſsimus; in omnibus actibus compoſitus, in omnibus exercitijs modeſtus; iudicij adeò maturi, vt etiam prætextatus adhuc, iam patruos ſapere videretur. Adeò ſeriò in literarum ſtudia incubuit, tamque ſacræ muſicæ, & officio eccleſiaſtico addictus fuit, vt nulli rei, niſi lectioni, precationi, cantuique, Altarium ornatui, & SS. Euchariſtiæ cultui vacarit. Hinc à parentibus adlegatum* Pallentiam, *celebre literarum totâ* Hiſpaniâ *emporium, quod poſtea à* Ferdinando III. *Rege* Salmanticam *tranſlatum. Hîc* DOMINICVS *adeò ſtudioſè ſcientijs incubuit, vt breuiſsima temporis ſpatio in Logica, Phyſica, & Metaphyſica, quæ Theologiæ ſtudio magis neceſſaria ſunt, fuerit eruditiſsimus Nec tamen interim animi curam neglexit; nam multus erat in precibus, prauorum ſocietates ei periculoſas ano, cane peius & angue vitabat. Adeò miſerabatur homines ſecundum corpus, animumque miſeros, vt ſi fortè non poſſet eis opitulari, lachrymas vbertim profunderet. Hinc aliena peccata tanquam ſua deflebat, & ob*

Quanta eius miſericordia.

ea

ea suum in corpus acriter animaduertebat. Erat orphanorum, pauperumque præsidium; cumque ingens annonæ caritas ingruisset, rem suam, librosque omnes, quibus vtebatur, vendidit, quo scilicet extremæ pauperum necessitati consuleret. Itaque se se ditissimum existimauit, quòd cum pauperibus pauperem se videret. Eius S. Iuuenis exemplo, complures alij suis bonis in pecunias redactis, eas pauperibus erogarunt. Hos inter fuit & mulier, quæ effusè lachrymata, supplex eum rogauit, vt fratrem suum apud Mauros captiuum redimere dignaretur. S. Iuuenis miseræ misertus tantâ charitate exarsit, vt vrseris eam se tanquam mancipio suo vendito, cum fratre permutare. Tanta est vis charitatis humanum pectus inflammantis. Eluxit in eo virginea castitatis integritas, quam totâ vitâ seruauit illibatam, cuius ne quam fortè iacturam faceret, capitalis fuit otij hostis, omnemque fœminarum familiaritatem, & cibi, potusque intemperantiam diligentissimè vitauit: quòd hæc tria censeret castitati vel maximè aduersari. *Castitas.*

ERAT, eâ tempestate Vxamensis Ecclesiæ Præsul B. Didacus de Azebes, inclytæ sanctitatis, & doctrinæ Vir, cui Clerus adeò fuit curæ, vt paucis annis ex Canonicis secularibus, Regulares reddiderit. Huic verò negotio prosperè conficiendo, viros adhibuit admodum spirituales, & eruditos. Ergo cùm S. DOMINICVS omnibus, & virtutis, & eruditionis famâ præstaret, Didacus Episcopus nullum non lapidem mouit, quo DOMINICVM Pallentiâ Vxamam pertraheret, vt & denique traxit. Hic Religioso Canonicorum secularium habitu indutum, Episcopus Archidiaconum illius Ecclesiæ creauit, tituloque Subprioris insigniuit; nam cum reformatione nomina quoque dignitatum mutarat. Susceptum est à B. Viro obedientiæ virtute subacto, hocce onus, & honos, in quo modestiam lenitati, grauitatemque comitati sic miscuit, vt tamen acerrimè vitia perstringeret, & à disciplinæ seruandæ studio nihil relaxaret. *Archidiaconus Vxamensis.* Paucis pòst annis Vxamâ Pallentiam redux, quorundam paupertati subuenturus, denuò libris suis venditis, pretium confecit, quod liberaliter in egenos erogauit, cœpitque librorum prorsus inops vbique Euangelium prædicare, cùm iam trigesimum ætatis annum numeraret. Itaque imitatus est hoc in genere Mundi Seruatorem, qui quomuis esset ipsa Patris Æterni sapientia, vsque ad annum trigesimum, mirandum sanè silentium coluit, postea verò diuinæ lucis radios toto Mundo diffudit. *Euangelium cœpit prædicare.* Igitur Anno Domini M.CC. vsque ad M.CC.II. Vir Sanctus Pallentiæ, & Vxamæ, passim viam, quæ ducit in cœlum, docuit, eo fructu, qui potuit à tantâ sanctitate & eximia eruditione expectari. Legit hoc tempore diligenter, & attentè Cassiani collationes, quas velut vitæ suæ normam sibi proposuit, vt inde virtutes erueret, Sanctorumque Patrum illorum Eremitarum perfectionem, collationibus illis expressam animo imprimeret. *Lectioni spirituali insistebat.* Cæterum DOMINICO ad hunc modum feruenter prædicanti, obtulit se fortè Didacus Episcopus ille peregrè profecturus. Alphonsus enim Rex Castellæ (qui paulo ante Blancham filiam suam Tertiam, Ludouico VIII Principi, & Galliarum Regni heredi nuptum collocarat) adlegauit eum in Galliam, grauia cum eodem Ludouico negotia tractaturum, Episcopus secum duxit S. Virum, vt & consilio illius vteretur, & familiari, sanctoque colloquio frueretur. Sed altiora fuere diuinæ prouidentiæ consilia, nam cùm exorta fuisset bruta prorsus & infamis hæresis sub hoc tempus in Comitatu Tolosano, Oppido Albi, à quo hæresis huius asseclæ Albigenses nominati. *Hæresis Albigensium.* DOMINICVS cum Episcopo suo per Tolosates Galliæ ingressus, vt infandos errores, quos infelices homunculi docebant, & blasphemias, quas aduersus Deum suum, Catholicamque Ecclesiam euomebant, intellexit, incredibile memoratu est, quantum doloris conceperit. Primò statim vespere, quo oppidum hæreticum subiere, obtigit eis hospitium hæretici hominis, cui conlocutus de rebus fidei, potenter adeò disseruit, vt ex Catholicæ veritatis inimico filium Ecclesiæ reddiderit. *Hospitem hæreticum conuertit.* Fuerunt hæ primitiæ, quas hoc in itinere Numini obtulit; & vt aduertit à Domino se vocari, quo remedium his animis adeò cæcis adhiberet, studuit sese negotiis

omnibus

omnibus expedire, nec non Episcopum Vxamensem *solicitare, quo suæ legationi finem faceret, ut sibi redire statim liceret, ad hunc agrum diligentius excolendum, spinasque, & zizania, quæ bonam suffocabant sementem, euellenda radicitus. Vt palatium Regis Galliarum subiere, Infantem Castellæ* Blancham *oppidò desolatam, quòd improlem sese doleret, reperère. Tunc ei Vir Sanctus consuluit, ut etiam se* B. V. MARIÆ *commendaret, eidem Rosarij preces religiosè persolueret, eandémque precandi methodum volentibus omnibus impertiret, atque hac exaudiendam à Deo se speraret, quemadmodum re verâ postmodum exaudita, &* S. Ludouico *filio donata est.*

S. Viri consilio nascitur S. Ludouicus Rex.

NEGOTIIS *quorum causâ venerant, ex animi sententiâ feliciter expeditis, Episcopus* DOMINICO *comite assumpto, Romam discessit, Innocentium III. Pont. Max. allocutus. Hûc appulsus Papam supplex orauit, ut ab Episcopatu missionem sibi daret, quo sic expeditior, reducendu ad Catholicam Ecclesiam hæreticis Gallis operam nauaret. Sed nihil impetrari potuit à Papa, qui noluit Ecclesiam tanto Præsule orbari. Quamobrem perceptâ benedictione uterque Hispaniam repetiere. In itinere Monasterium Cisterciense famâ sanctitatis inclytum inuisére. Hîc triduum hæsere, & Episcopus pro singulari pietatis affectu, habitum, cucullumque monasticum accepit, secumque nonnullos Religiosorum adduxit, regulam, & ordinis sui normam, & cæremonias docturus. Ventum ad Montem Pessulanum cum duodecim Religiosis S. Bernardi socijs, ab Innocentio Papa submissis, consulturis nempè quomodò Albigenses essent iuuandi, qui potentiâ, numeroque in dies augebantur Omnes consilium* DOMINICI *obsecuti, posito fastu, pompâque pedites incessere, precibusque, ieiunijs, & voluntarijs corporis afflictionibus præparari, disputationibus priuatis, publicisque ad eosdem sermonibus habitis, & præclaris virtutum exemplis, spirituale collustrandis, conuertendisque hæreticis bellum monére Hæretici cùm non ferrent vim precum à* DOMINICO *fusarum, nec robur argumentorum, & rationum ab eodem propositarum, eum plusquàm Vatiniano odio prosequebantur. Cæterum cùm pestilentem suæ sectæ libellum vulgassent,* DOMINICVS *eundem validè refellit, Catholicamque veritatem fortissimè propugnauit. Porrò libellis utrisque coram frequentissimâ Populi concione in ardentem fornacem coniectis, hæreticus codicillus mox exustus, & in cinerem redactus est; at* S. DOMINICI *libellus à flammis prorsus illæsus in altum sese librauit cúmque hinc inde ludibundus volitasset, denique in vicina tobe conquieuit. Hic libellus miraculi testis adhuc integer, hodieque adseruatur, qui quamuis ter in ignes ab obstinatis hæreticis esset coniectus, diuino tamen nutu saluus, integerque volauit. Atque hoc miraculo nonnulli hæreticorum resipuere. Sub hoc tempus summa Prouincias illas annonæ caritas afflixit, quæ quotidie sic auxit, ut multi nobiles etiã viri suasmet filias extremâ necessitate coacti venundarent His malis auertendis* DOMINICVS *situm quendam sibi delegit* Pullianum Carcassam, Tolosamque *inter, ubi Monasterium ædificauit, in quod inops nobilitas reciperetur. In hoc breui multæ nobiles virgunculæ admissæ, quibus B Vir certam religiosè viuendi formulam præscripsit. Cuius exemplo moti sunt & alij Catholicorum, diuitumque complures ad similes Domos ædificandas, quibus multarum virginum honestas, & fides ab hæreticorum, & militum iniurijs vindicaretur. Hæsit* S. Didacus Vxamensis *Episcopus in prædicto* Tolosano *Comitatu biennium, & quamuis fructus, quem colligebat esset ingens, magis tamen obligabatur suo gregi, à quo sic vrgebatur, ut nisi reditum ad suos maturaret,* Vxamamque *repeteret, non videretur suæ conscientiæ satisfacere. His igitur rationibus compulsus suam ad Ecclesiam redire constituit, huius spiritualis expeditionis ducem* DOMINICVM *relinquens. Quo facto, haut multo post, certo nuntio compertum est, Sanctum Præsulem decessisse* VIII. Idus Februarij, *Anno Domini* M. CC. VII. *sepultus in Arce* Vxamensi *multis miraculis claret, & debito pietatis cultu veneratur.*

Bellum aduersus hæreticos mouet.

Igne Catholica fides probatur.

Virginum pauperum Monasterium construxit.

S. Didacus Vxamensis moritur.

DOMINICVS

DOMINICVS huius S. Præsulis (qui totius erat aduersus hæreticos expeditionis princeps) nonnihil afflictus est. & quamuis Abbates iam fatigati, sua quique Monasteria repetiissent, quòd huic tanto malo mederi se se posse diffiderent, tamen S Vir cum nonnullis aliis qui pro maiore Dei gloria propugnanda ei se comites adiunxerant, totius expeditionis in se curam suscepit, in qua prorsus inuictâ mente annos omnino decem perseuerauit. Singula obibat oppida pedes, & quidem nudus, Dei, proximique charitate totus inflammatus; & quemadmodum ceruus telo saucius, sitibundusque desiderat ad fontes aquarum, sic etiam ipse per medias furcas penetrabat, omnibusque se periculis, incredibili desiderio martyrij accensus, exponebat. Harum verò summa fuit ærumnarum, vt ipse sanctissimâ vitâ suâ cœlestique doctrinâ, & multis miraculis eius operâ patratis, quasi centum animarum millia, hæresi abiuratâ, resipuerint. Cæterùm cùm Summus Pontifex officium Inquisitoris ei demandasset, S. Vir illud maximâ auctoritate gessit, spiritualibusque armis vsus obstinatos repreßit, relaxatos puniuit, & ad meliores hominum insolentias, mores reduxit. His armis spiritualibus Catholici Principes externa quoque iunxere, coactisque magnis copiis hæreticos etiam vi domare decreuerunt. Eadem de causa, & in Galliis, & in Italia Crux publicata, & DOMINICI tùm precibus, tùm consiliis Catholici multas hæreticis munitiones violenter extorsere Comes quoque Simon de Monfort, *qui Generalis erat Catholici exercitus aduersus hæreticos dimicans strenuè, omnes in fugam vertit, cæsis viginti millibus, præter eos qui se se dederant aquis, euasuri natatu, sed fuere miserè fluctibus hausti. DOMINICVS intereà dum prælium committeretur, sublatis ad Deum manibus, fusisque vbertim lachrymis propugnantibus, velut alter Moyses precatus est. Itaque Catholicorum Sex, Septem vè desiderati, quo scilicet intelligamus, quàm pronum sit Deo vincere multos, paucis, suorum Sanctorum precibus, stipatis, quoties pleni fide, spe, & charitate precantur. Ast Comes* Simon, *& Episcopus Tolosanus cùm aduerterent* DOMINICI *sanctitatem, & miracula ab eo patrata diuinitùs, multis eum facultatibus donarunt, quibus se suosque comites sustentaret. Nam quamuis tunc religiosum non esset ordinem auspicatus, tamen S. Vir adeò erat hæreticis extirpandis intentus, vt nihil omitteret, quod ad eos conuertendos, illuminandos, & erudiendos facere videretur. Hinc voluntariis afflictationibus corpus atterebat, dies, noctesque precibus intendebat, lachrymarum flumina pro iisdem fundebat, diuinis de rebus differebat, fidei Catholicæ veritatem docebat, ipsosq; passim suis disputationibus conuincebat; quia & belli ducibus consulebat, milites animabat, Catholicos omnes excitabat, vitæq; emendationem suadebat, vt hanc causam Deo commendarent, seque Deiparæ* MARIÆ *deuotos exhiberent clientes, & Rosary preces recitarent, eiusque mysteria contemplarentur identidem vrgebat: sicque victoriis aduersus Catholicæ fidei hostes facile potituros.*

Centum Millia hæreticorum conuertit.

Inquisitor nominatur à Papa.

Victoria de hæreticis precibus S. Viri.

Exercitia pietatis pro, & contra hæreticos vsurpata.

HABVIT in hac expeditione vir Sanctus socios aliquot, qui vt diximus ei comites adhæsere, quos magno pietatis feruore ad eiusmodi sollicitudinem promouebat. Itaque paulatim congregatio, nouusque Apostolicorum Prædicatorum Ordo coaluit. Ergo cùm S. Vir extremam videret necessitatem, similiumque hominum in Ecclesia penuriam: cerneret etiam fructus à tàm paucis suis comitibus relatos, maiorumque paudi à Domino spem, diuino Spiritu instinctus Romam *petere decreuit, & quid in Comitatu* Tolosano *gestum fuisset, & quò statu res hæreticorum forent, & quanta necessitas esset* Innocentio III. *Pont Max expositurus seq; cum sociis ad hanc expeditionem oblaturus, & vt in cliẽtelam suam, se suosq; reciperet, nouumq, Ordinem, cuius præcipuus finis esset Euangelium prædicare, & vitiosis hominibus conuertendis operã nauare precaturus. Opportuna prorsus huic itineri se se obtulit occasio, quòd inclytum, & magnum œcumenicum illud* Lateranense Conciliũ *esset celebrandũ ad quod* Fulco *Tolosanus Episcopus, vir miris & naturæ, & gratiæ dotibus insignis, ardens honoris diuini propugnator, raræ virtutis exemplar deuotißimusque* S. DOMINICO *patronus, proficiscebatur Illum Romam vsque comitẽ habuit, cuius etiam operâ* DOMINICVS *à Pontifice, quod desiderabat,*

Ordinem meditatur.

Concilium Lateranense indicitur.

 impetrauit.

impetrauit. Nam licèt primò quidem Christi Vicarius nonnihil se se opponere visus esset, tamen cùm sequenti nocte idem Pontifex in somnis sibi videre visus esset, Lateranensem Ecclesiam grauem minitari ruinam. Cúmque terrore perculsus consilium tanto malo opportunum inquireret, vidit è conuerso Virum Dei DOMINICVM *accurrentem, suisque humeris totam illam ruinosam fabricam sustentantem. Eam visionis nouitatem prudens Pontifex admirans, ilicò quid sibi vellet insomnium sagaciter animaduertit. Alterâ autem die, oblatas preces hilariter admisit, & pium propositum commendauit. Hortabatur verò vt ad suos* DOMINICVS *rediret fratres, communicatoque cum eis consilio, regulam quandam approbatam deligeret, quam Ordo inchoandus sectaretur, atque ita ad ipsum rediens confirmationem Ordinis pro voto reportaret. Itaque* DOMINICVS *finito Concilio, perceptaque à summo Præsule benedictione lætus in Galliam remeauit, omnem rem cum sociis cõmunicaturus. Illi cum B. Patre congregati præmissis precibus decreuerunt, quòd regula* S. Augustini, *adiunctis quibusdam arctioris vitæ cõstitutionibus, eligeretur. Cúmque sic inter eos conuenisset, Fratres qui tunc erant numero plus minus sedecim gratiis Deo actis, Tolosæ in Ecclesia* S. Romani, *quã* Faico *Episcopus illis attribuerat, Monasteriũ extruxere, eodem Præsule, & operã, & opes in ipsum enixè conferente. Hoc sociorũ consilio, & assensu instructus* DOMINICVS *Romam repedauit, noui Ordinis confirmationẽ impetraturus. sed medio itinere intellexit Innocentium III. Perusiis viuere desiisse, electumque* Honorium III. *qui suppliciter hoc petente* DOMINICO, *sancitam iam antè instituti formulam, Apostolicâ auctoritate confirmauit* XI. Kalend. Ianuarij, *Anno Domini* M.CC. XVI.

Confirmatur Ordo cælesti visione.

Tolosæ primum Conuentum extruxit.

SINGVLARI, *miraque incessit lætitiâ S. Patriarcha, quòd hunc Ordinem videret suum à Christi Vicario confirmatum, cuius propagationem hisce cælestibus prognosticis postmodum mirabiliter prænouit. Cùm forte aliquando in Ecclesia Principis Apostolorum noctu cubaret, vidit in aëre Christum Regio solio considentem, tribus lanceis Mundum vniuersum minitantem; ad cuius pedes etiam Virginem Matrem conspexit, supplicibusque Filium precibus orantẽ, vt populi sui misereretur in posterum, & mox coram adductis* DOMINICO & Francisco, *illos Filio irato offerre, quibus visis, Christum placatum euanuisse. Alterâ die vterque* Franciscus, & DOMINICVS *sese inuicem videntes, quamuis antea nunquam visi, cognouere, mutuosque in amplexus ruére. Tunc* Francisco DOMINICVS *dixit*: Tu es socius meus, tu mecum pariter curres. Stemus simul, & nullus aduersariorum vincet nos. *Sic inter BB. Patriarchas sancta, perennisque amicitia coaluit. Postmodum cum etiam in Ecclesia S. Petri Dominum, vt se, suosque socios, in obsequio diuino confirmaret, precibus continuis expeteret, apparuerunt ei SS. Apostoli, quorum Petrus scipionem, Paulus codicẽ porrexit, dicentes:* Vade, concionare, diuinitus ad id ministerium electus. *Euanuit hæc visio, & statim toto Mũdo dispersos, binos, binosque suæ familiæ fratres, verbum Dei populis annunciantes conspexit. Mirificè recreatus est hoc visu* DOMINICVS, *ideoque nihil ei potius fuit, quàm Romæ sua negotia expedire,* Tolosãq; *remeare. Reperit hîc filios suos, quibus Apostolicũ diploma exhibuit, & quemadmodum à Deo vocarentur, declarauit. Hinc singulos monuit, vt tanquã veros Euangelij præcones sese gererẽt, & instar Apostolorũ omnes Orbis oras obirent, & ad mortẽ quãq; pro Christo obeundam se se cõpararent. Huius resolutionis instãtia licet Comiti* Simoni, *Archiepiscopo Narbonensi, & Episcopo Tolosano grauis appareret, tamen Vir Dei cælesti spiritu plenus eorũ humanas rationes, & argumenta compescuit, dicẽs:* Nolite Patres. & Domini mihi obluctari Ego enim probe noui quid faciam. *Quibus verbis nullus in posterũ fratres distinere conatus est. Porrò Pater ipse sanctissimus cùm ad Sarracenos penetrare decreuisset, Anno* M. CC. XVII. *Matthæum, natione Gallum, Virum sanctissimum, Abbatem instituit, qui cæteros gubernaret (in quo cœpit, finiitque in hoc Ordine nomẽ Abbatis) & regeret. Sed ea profectio diuinitus fuit impedita, & fratribus aliis aliò atque aliò missis, ipse* DOMINICVS *Romã venit, vbi concionandi munere magna cum laude, & opinione sanctitatis*

SS. Dominicus & Franciscus iram Dei placant.

Apparuerunt & SS. Apostoli Petrus, & Paulus.

Tolosam repedat.

Abbatem in Ordine eligit, qui primus & vltimus fuit.

haut

haut vulgari aliquando fungens, duos è mortis seruitute in vitæ libertatem asseruit.

Romam iterum pergit.

Nam cùm Honorius III. visâ S. Viri in curandis animabus industriâ, pariter & vigilantiâ, ei committeret, vt sacras Virgines per diuersa Vrbis loca dispersas, & multùm à pristino rigore, ac vitæ sanctitate alienas in vnum locum congregaret, eisque leges præscriberet, quibus & collapsa Sanctimonialium fœminarum disciplina restauraretur: & Deo sacratæ Virgines iisdem legibus haut inuita colla subderent. S. Vir vtrumque præstitit, quamquam non sine molestiis, admodum egregie. Omnes enim Vrbis Moniales à disciplina claustri inueteratæ libertatis consuetudine transuersum actas, vnum in Monasterium conuocauit, easque mirâ lenitate ad sanctiorem disciplinam reuocauit. Cúmque omnibus in vnum congregatis in domo (vt vocant) Capitulari, præsentibus Tribus Purpuratis Patribus, Hugolino Ostiensi, Stephano de Fossa-Noua, & Nicolao Cardinali, Tusculano Episcopo, verba salutis earum auribus suauissimè inferret; ecce vir quidam magno eiulatu irruens, repentino clamore, haut mediocriter cunctos exterruit. Illis verò sciscitantibus, quid calamitatis esset, respondit: Nepotem Stephani Cardinalis ex equo lapsum, vitam cum morte permutasse. Eâ re prorsus inopinatâ Stephanus attonitus animo concidit. DOMINICVS verò precibus, & lachrymis multorum commotus, illicò abiit sacram hostiam Deo pro incolumitate iuuenis oblaturus. Cùm autem iam Aræ adstaret, immenso profusus lachrymarum imbre, cunctis qui aderant spectantibus, & stupentibus, cubitus vnius altitudine è terra eleuatus est. Tanto enim spiritus ardore ferebatur, vt terrenum corpus, & graue, eiusdem spiritus vi, sursum tolleretur. Oblationis deinde ministerio piissimè peracto, rectâ ad corpus defuncti viâ, Cardinalium, & Virginum cateruâ sequente, abiit, & sublatis in cœlum manibus, iuuenem in Christi IESV Nomine incolumem surgere præcepit. Res stupenda! qui vitâ functus erat, & conquassatis miserè membris, exanguis iacebat, protinus ad vocem DOMINICI membra, & caput erexit, & sanus planè atque incolumis domum abiit. Intererat & huic spectaculo, Monasterij, quod Maria trans Tyberim dicebatur, Abbatissa cum sacro Virginum cœtu; quæ licet antea ad S. Viri obedientiam ægrè se adduci passa fuisset, tunc tamen adeò animo immutata est, vt nihil tàm durum, nihil molli, & delicatæ naturæ tàm aduersum esse putaret, quod non libens, salutis causâ assumeret: & se totam, suaque omnia Patri DOMINICO curanda permitteret. Itaque felicibus auspiciis, & magno bonorum omnium gaudio, atque exultatione, sacer ille Virginum cœtus Monasterij Mariæ Trans Tyberim ad S. Sixtum translatus est; quo in loco ipse DOMINICVS cum suis ad illum vsque diem, domicilium habuerat: & tunc Honorij III. Pontificis munificentia ad S. Sabinæ Ecclesiam, prædicatorio muneri aptiorem commigrauerat. Igitur Anno M. CC. XIX. Abbatissa cum suis sororibus numero XLIV. ad sanctioris vitæ initium, habitum simul cum obedientia integra à S. DOMINICO suscepit, eiusque in verba sanctissimè iurauit. Et hoc quidem primum fuit sacrarum virginum Ordinis istius Monasterium, eiusdem S. Patriarchæ operâ, & studio sanè florentissimum. Virgines enim Deo dicatas assiduâ cœlestis disciplinæ dulcedine pascebat; easque non tàm seueritate, quàm consolatione, atque vbi opus erat, miraculorum virtute in officio continebat.

Moniales ibidem dispersas colligit.

Sacrificans è terra eleuatur.

Iuuenem mortuum suscitat.

Primum Virginum Monasterium Romæ.

AD S. Sabinæ ergo Ecclesiam, quam cum Palatio Pontificum Honorius III. DOMINICO concesserat, continuò diuersorum locorum salutem reportaturi plurimi infirmantes accedebant, inter quos cùm Reginaldus Decanus Ecclesiæ Genabensis, celeberrimus Iuris Doctor, & Academiæ Parisiensis Professor sub hoc tempus Romam venisset, religiose deinceps Deo seruiturus; euenit quod lethali correptus ægritudine, vitam desereret, nisi S. Patriarcha, precibus ad Deiparam fusis, illum è mortis faucibus eriperet. Tunc Virgo Mater Reginaldo specie spectabili apparens, & habitum candidum, & scapulare demonstrans, dixit: Hic est habitus Ordinis tui. Hoc cœlesti recreatus

Habitus forma & color à Deipara reuelatur.

viso Reginaldus, discusso protinus omni morbo conualuit, seque imperio DOMINICI addixit, ostensum sibi diuinitus habitum induit, & in sui Ordinis regulam iurauit. Quo S. Vir cùm abstulisset suis Religiosis candida Canonicorum Regularium lintea, & habitum, eos habitu, & scapulari niueo, supremisque talaribus atris, quas hodie gerunt, & eis Regina cælitum ostendit, induit.

Magister sacri Palatij S. Vir fuit Primus.

Hic itidem B. Pater quotidie in sacro Palatio Euangelium S. Matthæi, & Epistolas S. Pauli explicare cœpit, quo scilicet vtiliter occuparet populum, & illum ad se certatim occurrentem erudiret. Hinc cœpit Officium MAGISTRI Sacri Palatij institui, quod in posterùm Religiosi Prædicatores obtinuere, & adhuc obtinent, quorum S. DOMINICVS primus extitit. Cùm sic aliquot annos exegisset Romæ, quam proculdubiò suis continuis precibus sustentauit, suaque exemplo vitæ in admirationem rapuit, & suâ doctrinâ collustrauit, suis miraculis in stuporem dedit, & omnes ad emendandam vitam, mundi contemptum, perfectumque amorem Dei mouit; misso Bononiam Reginaldo, aliisque Religiosis suis ad diuersas Italiæ vrbes adlegatis, decreuit ipse Hispaniam, Castellæ Regno, in quo natus fuerat, repetere; vbi sua doctrinæ sementem cælestibus imbribus irrigandam, & horreis Dominicis reponendam, spargeret.

Segobiæ in Hispania prædicat.

Venit igitur Segobiam, vbi dies aliquot demoratus, Euangelium maximo animorum fructu prædicauit, vbi Monasterium S. Crucis inchoauit, & ibidem hypogæum est, quo se recipiebat, vt & suas ad Deum preces funderet, & flagris in proprium corpus animaduerteret. Hypogæum verò hodieque sanguinis S. Viri vestigia retinet.

Itidem Madridij.

Hinc Madridium perrexit, vbi suos quosdam Religiosos à se in Hispaniam missos, omni populo gratos ob virtutum exempla, quæ passim in eis prælucebant, inuenit. Hic S. Pater & vtiliter, & frequenter verba faciebat, sic vt auditores in admirationem conuerteret. Hic itidem Monasterium Ordinis sui construxit, quod hodie Virginibus sacris sui instituti concessum, Regale S. Dominici vocitatur, ibidemque locum, quo S. Pater orationi, & flagellationi instabat, sanguine proprio conspersum demonstrant. Grata fuit Madridensibus, & Segobiensibus S. DOMINICI visitatio hæc, adeò vt in posterùm Religionem Prædicatorum vnaquaque hæc ciuitas in pretio haberet, & ideo Honorius III. Pont. Max. diplomata confecit, quibus vtique his vrbibus gratias egit, pro beneficiis in eum ordinem collatis.

Pontifex gratias agit pro beneficiis S. Viro cumulatis.

His, & id genus Apostolicæ Sedis, & maximè cæli fauoribus, quibus, & DOMINICVM, & eius filios Deus cumulabat, sanctus hic Ordo vehementer in Hispania propagatus est, & paucis annis plurima obtinuit Monasteria, & innumeri hoc rigidioris, & religiosioris vitæ genus, quô suas noxias expiarent, complexi sunt.

Tolosam repetit.

CVM sic Hispaniæ satisfecisset, compositis Ordinis sui negotiis S. Patriarcha repetiit Italiam, cúmque Cæsaraugustam transisset, Tolosam delatus, vidit ordinis sui incunabula, vt sic loquar, primamque domum, quam oppido diligebat, quòd hic à Deo suorum laborum primitiis esset donatus. Suos ergo filios hoc loci degentes consolatus, eosdem necessariis, quæ ad præcipuarum regularum, & cæremoniarum sui Ordinis obseruantiam facere viderentur, monitis instruxit; atque ita Parisios (vbi religionis eius Ordo tam florebat, & in Monasterio Triginta Fratres numerabat, religiosæ perfectionis admodum studiosos) iter intendit.

Inde Parisios.

Hinc profectus in Italiam, Bononiam, appulsus est, vbi à suis filiis incredibili lætitia exceptus, maximè à Reginaldo, fuit, qui propter virtutes, studiumque propagandi honoris diuini singulariter eum dilexit. Multos hic reperit religiosos recenter in suum Ordinem admissos, quos in rebus Ordinis intentos agnouit, quorum aliquos, vt plurium animas lucrarentur, varias in Prouincias dimisit.

Post Bononiam.

Ita rebus Bononiæ compositis Romam abiit, quo grauium negotiorum causâ fuit euocatus. Quibus expeditis, missoque cum aliis Religiosis Hyacintho in Poloniam prædicatum; cùm alium quoque Tertiæ Regulæ Ordinem (qua Militia IESV-CHRISTI fuit appellata) admodum eâ tempestate necessarium ad defendendam Ecclesiæ auctoritatem instituisset, visitaturus aliquot Italiæ Cœnobia

Tertiam regulam instituit.

bia Româ profectus, Bononiæque *reuersus*, *primum celebrauit*, *eumque* Generalem *sui Ordinis* Capitulum, *in quo multa grauissima*, *magnique momenti decreta religiosæ familiæ suæ promouendæ peropportuna sanciuit*, *& confirmauit. Et quamuis Religiosi, qui præsentes aderant S. Patriarcham suo se munere abdicare (quod ipse Fundator esset, & Pastor Ordinis) non paterentur, nihilominus ipse, vt erat modestissimus, quòd indignum se se hoc officio fateretur, obire magistratu conatus est. Soluto* Bononiæ Capitulo, *missoque Parisios* F. Iordano, *paucis post diebus abiit quadam Monasteria visitatum, & alia fundatum. Denique* Bononiam *regressus, celebratoque altero* Generali Capitulo, *lethali correptus est ægritudine, quâ se corporis ergastulo absoluendum, & ad cælites euocandum cognouit. Nam haut multo ante cùm pro solemni suo precibus vacasset, apparuerat illi Dominus his eum verbis allocutus*: Veni amice, veni vera gaudia possessurus. *Ex quibus verbis, vt imminere sibi mortem perspexit, nequiit conceptam animô lætitiam dissimulare, quòd abesse iam propriùs illa se meta sentiret, quâ cum vita finiuntur ærumnæ. Quamobrem iussos adesse Cœnobij illius Tyrones, ex aggestis illis asseribus, quibus incubabat, nam lecto non vtebatur, velut quodam suggestu comiter affatus, ad amorem Dei, cœptaque religiosæ vitæ perseuerantiam adhortatus est. Hinc apud illius Monasterij præsidem, totius vitæ peccata recensuit; deinde senioribus domus in hæc verba vale dixit*: Filij, & Fratres mei, quos animo impressos circumtuli semper, & porrò quoque feram, ne dolete de discessu meo; nam fiuctus hic est coofépri propter Deum mundi, sic posse decedere, sicut me decedere videtis. Quantò minus terræ nobis adhæserit, tantò melius fuerit, & vt æternæ vitæ potiamur, huius est facienda iactura. Vltima nunc imminet mihi vitæ linea; quamobrem pro vestro solatio, maioreque Dei gloriâ, secretum quoddam vobis communicabo. Huc vsque pro sua misericordia Deus virgineam integritatem, quam ex vtero matris accepi, seruate mihi dignatus est illibatam. Porrò quemadmodum effusa fuit aduersus me Dei liberalitas, ita confidite Filij eandem vobis non defuturam, sed qui quæstum hunc vult, sumptum faciat oportet. Opus est huic thesauro seruando, vigiliis, precibus, & familiaris cum mulieribus congressus fugâ. Nullus integritatem suam periculo committat; quæuis occasio satis esse potest ad hanc corrumpendam; nulla maior est negligentia sine securitate, quæ propriæ, aut alienæ virtutis confidentiâ fundatur. Venerabile, sanctumque castitatis nomen, est instar vitæ, quæquæ vix amissa, & facillimè amittitur, nec vllo potest modo recuperari. *Hinc eos ad amorem Dei, regularumque obseruantiam, & Ordinis incrementum suauibus, ardentibus, & cælestibus quodammodo verbis, tanquam verus pater à suis filiis auellendus, adhortatus, insuper precatus est, vt ad suorum fratrum iam defunctorum pedes se se tumularent.*

Capitulum I. Ordinis Bononiæ celebrat.

Infirmatur.

Suprema S. Viri ad domesticos Oratio.

Virginitatem laudat.

Sepulturâ inter defunctos fratres expetit.

Et *quamuis arcanum de virginea integritate sua, rectissimo fine, soliusque diuini honoris, & filiorum suorum cautelæ causâ, nullâ vanæ gloriæ cupiditate ductus, manifestasset; nihilominus hanc arcani sui reuelationem, sibi postea religioni duxit, accitoque Monasterij præside, culpam fassus est, haut aliter ac si grauissimo se crimine impiasset. Tanta fuit eius conscientiæ puritas, & verborum cautela Hinc cùm sibi SS Eucharistiæ viaticum, & Vnctionis extremæ Sacramentum petiisset afferri, vtraque singulari pietatis affectu percepit, sic vt ipsemet Sacerdoti responderet, & cum Religiosis præsentibus Psalmos pro solemni Ecclesiæ ritu, momentis dici solitos distinctè pronuntiaret. Itaque cùm circumstantes eius filij tenere lachrymas nequirent, etiam ipse vbertim fleuit, & quàm suos diligeret, significauit. Denique eos consolatus, maiusque ab se mortuo, quàm viuo præsidium expectare iussos, Domino commendauit. Hinc cùm fraternum amorem, summissionem voluntariam, Euangelicamque paupertem identidem inculcasset, iussit eos incipere officium, quod agonizantibus, & morti colluctantibus recitari solet. Illis imperata S. Patris*

Eius humilitas, & prudentia.

Moritur.

exequentibus, sub illa verba: Subuenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini, suscipientes animam eius, offerentes eam in conspectu Altissimi; *animus custodiâ corporu absolutus, ab Angelis est in cælum, ad quietem sublatus æternam.* Die VI. Augusti, *Anno Domini* M. CC. XXI. *Feria VI. Ætatis anno LI.* Corpus *eius magnâ pompâ sepultum, cuius exequiis præsens affuit Cardinalis* Hugolinus, *Pontificis Legatus, intimus eius amicus, qui funeribus sacris operatus, suis sacrum cadauer manibus intulit sepulchro, quod in Ecclesia pauimento, quemadmodum S. Vir imperarat viuens, Religiosi fratres eius effoderant.

Sepelitur.

Adfuit etiam Aquileiensis Patriarcha, multi Archiepiscopi, & Episcopi, aliqui Præsules, & innumera ciuium frequentia, quæ funus eius honestatura, & suffragantibus eiusdem meritis diuinos fauores impetratura, confluxerat. Deus igitur sui famuli gloriam declaraturus, illius patrocinio suffragante, multa mira patrauit, omnique ægritudine ad eius monumentum confluentes, liberauit, & sub idem tempus quanta esset eius in cælo gloria, quam viuus meruerat, suis quibusdam seruis reuelauit.

Miraculis illustratur.

His ergo cæli testimoniis, & à spiritu, nouoque feruore, quem S. Pater eis cælo dimisit, filij eius absentiam solati sunt, & adeò ad imitanda eius vestigia, totisque viribus Deo seruiendum sunt inflammati, quasi tunc primùm cæpissent. Postea S. DOMINICI Corpus *alij monumento magis honorifico Anno* M. CC. XXXIII. *Pontificatus* Gregorij IX. *Papæ*, VI. *fuit translatum, & ab eodem, Anno eius Pontificatus* VIII. *in Sanctorum numerum* V. Kalend. Septembris, *relatus est S. Patriarcha, cuius Diem festum consignauit* Nonis Augusti, *& postmodum* Paulus IV. *Pont. Maximus, eius memoriam, quod* Quintum Diem *solemnitas* S. Mariæ ad Niues *sibi vindicauit*, Pridie Nonas Augusti *agi præcepit.*

Refertur in Albo Sanctorũ.

S. Dominici forma, & statura.

Fuit B. DOMINICVS *mediocri staturâ, corpore venusto, facie oblongâ, & aquilâ; barbâ subrubeâ; vultu candido; vertice, mentoque canis asperso; capilla rara, sine tamen caluitiei vestigio; voce clarâ, distinctâ, & sonorâ, nihilque fastidij auditoribus afferente; infirmâ corporis, quod voluntario, pioque rigore attriuerat, constitutione; annis dissimili; oculis, vultuque quidam quasi radij promicabant, qui apud auditores, eosque quibus cum versabatur, auctoritatem conciliabant. Eius denique virtutum insignia. miraculorum facinora recensere, haut poterit humana sedulitas, ideo sub silentio mittere, quam in medio itineris retrocedere, congruum erit, laudes agentes Deo Patri, qui talem seruum constituit; qui cum Filio, & Spiritu sancto viuit & regnat in secula Amen.*

HÆC sunt S. P. DOMINICI Acta summarissima, pleniora descripsit *Laurentius Surius* ex Theodorico de Apoldia, & *F. Thomas Maluenda* per annos vitæ S. Patriarchæ in *Tom. 1. Annal. S. Dominic.* vbi omnia, quæ ad vitæ Nostri Sanctissimi Patriarchæ cognitionem, & virtutum, miraculorumque relationem spectant; felici calamo describuntur. Hic aliqua à Nobis exquirenda, & absoluenda veniunt, quæ in *Hispania* Nostræ honorificentiam, & splendorem emanant. PRIMVM sit, circa Diploma, quod diximus *Honorium* III. Pont. Max. *Segobiensibus*, & *Madridensibus* Ciuibus dimisisse, ob charitatem, quâ S. DOMINICVM harum vrbium accolæ recepere, cuius talis est series:

Honorius Papa scribit ad Madridenses, & Segobienses Ciues.

HONORIVS EPISCOPVS, SERVVS Seruorum Dei, Dilectis filiis, totique Populo Madridij salut. & Apostol. Benedict.

Gratum, acceptumque Nobis fuit intelligere, dilectos nobis filios Fratres Ordinis Prædicatorum, Madridij *habitantes à vobis exceptos in visceribus charitatis, & officiis pietatis laudabiliter adiutos, in quo cognoscimus vos rem facere gratissimam Deo. Namque inter opera bona, quibus ei famulamur, vix aliud reperire sit ei gratius, quàm misericorditer eis succurrere, qui quòd hominum salutem sitiant, hilariter aquam colligunt de fontibus Saluatoris,*

vt

ut in plateis eam diuidant, non tantummodo ad animarum sitientium satietatem, sed etiam ut sit remedium infirmis mentibus aduersus venena. Et ut melius cognascatis affectum nostrum syncerum erga prædictos fratres, volumus Nos omnes rogare, & exhortari, & per Apostolicas literas imperare, ut quemadmodum laudabiliter cœpistis, sic ab nostri, Sedisque Apostolicæ reuerentiam, magis etiam eos adiuuetis, ut Deum vobis propitium reddatis, nosque obligetis, ut simus erga vos magis beneuoli, & benigni. Dat. Viterbij XIII. *Kalend. April. Pontificatus Nostri Anno* I V. *Christi* M.CC.XX.

Aliam similem *Bullam* idem Pontifex ad *Segobienses* destinauit, vt notarunt P. F. Ferdinandus Castillo *Histor. Prædicat. lib* 1. *c.*41. Maluenda in *Annal. Tom.* 1. *Ann.* 1220. *c.*9. *fol.*295. qui alias Bullas similes ab eodem Pontifice *Tarraconensi* Archiepiscopo, Ciuibus *Maioricensibus*, & aliis expeditas, refert.

SECVNDVM, cur *Hispaniæ Prouincia*, cùm sit *Tolosanâ* recentior, *primatum* Ordinis totius in Generalibus Capitulis, & aliis actibus habeat. Hoc quæsitum mouet idem Maluenda *Ann.* 1221. *c* 6. *fol.*333.*col.* 1. cui in hæc verba responder: *Aliam rationem* Primatus *discernere non potuimus, nisi quod existimamus delatum id honori* S. P. DOMINICI, *quòd ipse in ea prouincia* Hispaniæ *natus, eandem singulari prosequeretur amore.* Quæ sanè ratio mihi admodum placet. *Cur Prouincia Hispaniæ Primatum teneat in Ordine Prædicatorum?*

TERTIVM, quare S. DOMINICO tribuitur *S Inquisitionis* aduersus hæreticam prauitatem munus *Inquisitoris* in Orbe *primi*, si vt ipse S. Pater fatetur in formulis, quibus vtebatur, quando hæreticum aliquem conuersum pœnitentiâ donatum dimittebat, in ipsis dicens. *Vniuersis Christi fidelibus ad quos præsentes litteræ peruenerint*, F. DOMINICVS *Vxamensis Canonicus, Prædicatorum minimus salutem in Christo. Auctoritate Domini* Abbatis Cisterciensis, *Apostolicæ Sedis Legati, qui hoc nobis iniunxit officium, reconciliamus præsentium latorem*, &c. ergo Abbas ille *Cisterciensis* Apostolicus Legatus, cuius ipse DOMINICVS vices gerebat, primùm à Sede Apostolica *Inquisitor* designatus creditur, quàm *S. Patriarcha*? Huic difficultati succurritur attestatione *Sixti* V. Pont. Max. in Diplomate institutionis festi *S. Petri Martyris*, Ordinis Prædicatorum alumni, dato *Idibus Aprilis* Anno 1586. vbi S. DOMINICVM *Inquisitorem* Primum hisce nominat verbis: *Is enim præclarus* (S. Petrus Martyr) *Ordinis Prædicatorum alumnus, imitatione accensus* B. P. DOMINICI, *vt ille perpetuis & concionibus, & disputationum congressibus, Officiaque* Inquisitionis, *quod ei primum prædecessores Nostri* Innocentius III. & Honorius III. *commiserant contra hæreticos, mirabiliter se gessit: ita ipse cùm nullum his perditionis filiis locum monendis in omni sermone vnquam reliquisset, tùm in obeundo Inquisitionis munere, sibi literis Apostolicis commisso.* &c. ex quibus verbis nihil erit quod disceptetur, cum ex ore Pontificis Summi veritas agnoscatur, cuius auctoritati aliquid opponere religio foret. Vt vt sit, si in contrarium adducta perlegere Lector eruditus, haut inficiando, desiderat, adeat Eruditissimum D. F. Angelum Manrique in *Annal Cisterciens. Tom.*3. *Ann.*1204. *c* 3. *ànum* 1. & *seqq. fol.* 420. Verum hic asserere placet in *Ordinis Prædicatorum* magnitudinem, quòd à tempore, quo *S. Inquisitionis* institutum in Hispaniæ Regnis cœpit exoriri, semper iuridictio hæc Apostolica aduersus hæreticos penes *Patres Prædicatores*, tamquam in suo ordine radicata prorsus extitit, vt ex *Catalog. Inquisitor.* supra à me recensito *Tom. II. Die* XXIX. *April. fol.* 823. continetur, & patet. Hinc in huius antiquitaris obseruantiam mos inueteratus increbuit, quòd in Supremo S. G In juisitionis Consilio, vbi Generalis Inquisitor non est de familia Prædicatorum, vnus ex eadem alumnus Consiliarii in hocce admittatur Prætorio, vt sæpe obseruatum vidimus, & nunc in R. P. N. F. IOANNE MARTINEZ, Philippi IV. Regis Catholici Confessario, literis, & virtutibus eruditissimo, qui ex Prædicatorum ordine alumnus integritatis, prudentiæ, & doctrinæ apicibus onustus huius muneris infulam tenet. *An fuerit Primus Inquisitor aduersus hæreticos? Cisterciensium opinio sūmarie refertur. Prædicatores olim in Hispania Inquisitores. Et hodie vnus in Supremo Cōsilio admittitur.*

QVARTVM, vt quid, si hocce *S. Inquisitionis* ministerium in *Hispania* S. DOMINICO primæuo *Inquisitori* conceditur, & eius inclyto Ordini, Ministri huius S Officij S. Petrum Martyrem eiusdem familiæ alumnum, patronum elegerunt, omisso DOMINICO, cui tanquam huius instituti Auctori fasces submittere debuerunt.

Cur tutela Officialium S. Inquisitionis, non tribuatur Dominico?

buerunt? Hinc Quæstiunculæ fecimus satis supra *d. Tom.* 2. *Die XXIX. April. fol.* 816. in princip. dicentes hoc factum fuisse, vt credimus, & quia *S. Petrus*, Primus inter *Inquisitores* agnoscitur *Martyr* munus sui officij exercens: vel quia primus fuit Martyr ab Ecclesia Catholica Romana ex *Inquisitoribus* in Sanctorum catalogo renunciatus.

Officium in Hispania.

HIS sic delibatis, post S. DOMINICI canonizationem, quam *Gregorius* IX. Pont. Max. V *Kalend. Septembris Pontificatus sui Anno* VIII. *Christi* M. CC.XXXV. fecit solemniter, vt ex Bulla patet, quam ad literam refert Laurent. Sur. *Tom.* 4. *h. d. fol.* 120 & alij huius familiæ Scriptores; illico per totas *Hispaniarum* Prouincias, earúmque Ecclesias Officium *Duplex* recitari cœpit, vt ex omnibus *Breuiariis* antiquis liquido patescit, in quibus sequentes Hymni.

HYMNVS I. ad Vesperas.

GAVDE Mater Ecclesia,
Lætam agens memoriam;
Quæ noua prolis gaudia,
Mittis ad cœli curiam.
Prædicatorum Ordinis
Dux, & Pater DOMINICVS,
Mundi iam fulget terminis,
Cuius effectus cœlicus.
Carnis liber ergastulo,
Cœli potitur gloriâ:
Pro paupertatis cingulo,
Stolâ dotatur Regiâ.
Fragrans odor de tumulo,
Cum virtutum frequentia,
Clamant pro Christi famulo
Summi Regis magnalia.

HYMNVS II. ad Matutinum.

NOvus Athleta Domini
Collaudetur DOMINICVS,
Quo rem conformat nomini
Vir factus Euangelicus.
Conseruans sine macula
Virginitatis lilium,
Ardebat quasi facula
Pro zelo pereuntium.
Mundum calcans sub pedibus,
Manum misit ad fortia,
Nudus occurrens hostibus
Christi suffultus gratiâ.

Pugnat

Pugnat verbo, miraculis;
Missis per Orbem fratribus,
Crebros adiungens sedulis
Fletus Orationibus.

HYMNVS III. ad Laudes.

HYmnum nouæ lætitiæ
Dulci productum cantico
Noster depromat hodie
Chorus Sancto DOMINICO.
Vergente mundi vespere,
Nouum sydus exoritur,
Et clausis culpæ carcere
Præco salutis mittitur.
Doctrinam Euangelicam
Spargens per Orbis cardinem,
Pestem fugat hæreticam,
Nouum producens Ordinem.
Hic est fons ille modicus,
Crescens in flumen maximum,
Qui Mundo iam mirificus
Potum largitur optimum.
Trino Deo & simplici
Laus, honor, virtus, gloria,
Qui nos prece DOMINICI
Ducat ad cæli gaudia. Amen.

Sic terminantur, omnes *Tres Hymni*, quos in aliquot *Breuiariis* reperimus *Hispanicis*, in quibus Lectiones, & Responsoria, nec non Antiphonæ ex vitæ actis desumptæ recitantur.

HABET & Hispania plures huius Ordinis *Conuentus* tum Sanctimonialium Virginum, qui omnes ad C. X X V I I I. pertingunt, quorum Catalogum excribere prolixum erit; tum Fratrum, quorum Catalogum ex instituto hic subiicere decreuimus. *Monasteria Monialium in Hispania quot.*

CATALOGVS MONASTERIORVM Ordinis S. Dominici per Hispanias extructorum Chronologicè.

PROVINCIA CASTELLÆ.

I. Monasterium SEGOBIENSE à S. Patriarcha conditum, Anno M. CC. X I X. quod postmodum renouarunt Reges Catholici Anno M.CCCC LXXX. 1219

II. PALENTINVM. titulo S. Pauli ab ipso S. Patriarcha extructum

Mart. Hisp. August. Aaa ad

ad Annum M. CC. XIX. Quod Rex Alphonsus IV. reædificauit, & sibi Patronatum assumpsit Anno M. CC. LXXXIX. quem postea Patronatum Reges Castellæ Marchionibus de Poza eesserunt. 1219

III. ZAMORENSE S. Paulo dicatum, etiam ab ipso S. Patre erectum, & conditum ad Annum M. CC. XIX. quod hodie *S. Dominici* titulo decoratur. 1219

IV. COMPOSTELLANUM, quod etiam fuit fundatum assistente B. Patre ad Annum M. CC. XIX. cui hodie dicatum extat. 1219

V. TOLETANUM, S. Paulo sacrum, à Berengaria Castellæ, & Legionis Regina conditum, Anno M. CC. XX. quod postmodùm Fernandus Argoniæ Infans, Ioannis II. Castellæ Regis in alium locum transtulit, & S. Petro Martyri huius familiæ Prædicatorum dicauit, Anno M. CCCC. VI. 1220

VI. BURGENSE, titulo S. Pauli condecoratum, quod ipse Ordo construxit ad Annum M. CC. XXIV. post illud renouauit Ferdinandus Rex, & eius Mater ad Annum M. CCC. IX. Hic sepultus Burgensis iacet. 1224

VII. SALMANTICENSE, S. Stephano Protho-Martyri dicatum, quod Regum Castellæ Ferdinandi cognomento Sancti, & Alphonsi cognomento Sapientis eius filij auspiciis ipsa Religio construxit, Anno M. CC XXVII. 1227

VIII. PAMPILONENSE, S. Iacobo Hispaniarum Apostolo sacrum, à Theobaldo II. Nauarræ Rege conditum Anno M. CC. LX. 1260

IX. LEGIONENSE, à Rege Alphonso X. extructum ad Annum Domini M. CC. LXI. quod in perfectionem redegit Sanctius Rex, Maior cuius Monasterij Cappellia Regum munificentiâ Marchionibus de Toral patet. 1261

X. CIVITATENSE, quod hodie *S. Dominici* titulo decoratur, illud ipse Ordo construxit Anno M. CC. LXII. cuius Maiorem Capellam Marchioni del Aquila D. Didaco de Silua concessit. 1262

XI. STELLENSE, quod hodie *S. Dominici* nomini sacrum extat, illud Theobaldus II. condidit, Anno M. CC. LXIV. in Nauarra. 1264

XII. SANGUESENSE, S. Dominico dicatum, quod Carolus I. Nauarræ Rex construxit, Anno M. CC LXX. 1270

XIII. TAURENSE, S. Ildephonso dicatum, quod Regina Maria Alfonsi Regis vxor ædificauit Anno M. CC. LXXV. Hîc Prouincia congregat Capitula. 1275

XIV. VALLESOLETANUM, S. Pauli patrocinio submissum, illud Violantis Reginæ munificentiâ conditum Anno M. CC. LXXVI. Postmodum Philippi III. Regis Catholici beneficio, Cardinalis Dux Lermæ Capellæ Maioris possessionem obtinuit Anno M. DC. XVIII. 1276

XV. BENEVENTANUM, S. Dominici nomini dicatum, illud Sanctius huius nominis V. Rex Castellæ primùm erexit Anno M. CC. LXXVI. post Marchionibus Austuricensibus Patronatum Reges dedere, Oppidum verò Comitibus Beneuentanis. 1276

XVI. VICTORIENSE, S. Dominico sacrum, quod Sanctius Nauarræ Rex Anno M. CC. LXXVI. construxit. 1276

XVII. RIPADAVIENSE in Gallæcia S. Dominico dicatum, quod ipsa Religionis charitas ædificauit Anno M. CC. XCVIII. 1298

XVIII. CORUNIENSE in Gallæcia S. Dominici sub tutela, à Religione Anno M. CCC. conditum extra vrbis mœnia, sed Anglorum hæreticorum exeidio periit, donec Philippus III Rex Catholicus illud Anno M. DC. intra vrbem construere iussit. 1300

XIX. FORTIGOSENSE in Gallæcia, S. Marthæ dicatum, illud construxit Religio ad Annum M. CCC. II. 1302

PENAFIDE-

XX. PENAFIDELENSE, S. Pauli nomine munitum, illud Infans Emanuel Ferdinandi Sancti nepos extruxit Anno M. CCC. XVIII. 1318
XXI. VALENTINVM cognomento D. Ioannis, S. Domino sacrum, condidit D. Ioãnes Infans Sanctij Regis Castellæ filius Anno M CC. XIX. 1319
XXII. LVCENSE in Gallæcia, quod eadem ipsa Religio construxit, & S. Dominici auspiciis, & nomini dicauit ad Annum M. CCC. XIX 1319
XXIII. TVDENSE, in Gallæcia, quod etiam Prædicatorum Ordo à fundamentis erexit, & S. Dominico dicauit Anno M. CCC. XXX. 1330
XXIV. PONTEVEDRENSE in Gallæcia, S. Dominico sacrum, & ab Religiosorum Ordinis dispositione constructum Anno M. CCC XLV. 1345
XXV. PETRAFITENSE, S Dominici sub tutela cõstructũ, quod Dynastæ Domus Toleti, postea Albæ Duces ædificarũt Anno M. CCC. LXX. 1370
XXVI. VIVARIENSE, S. Dominico sacrum, quod decreto Prouincialis Ordinis est conditum Anno M. CCC. XCIII. 1393
XXVII. METINENSE Camporũ S. Andreæ titulo decoratum, illud Ioannes I. Rex Castellæ à fundamentis erexit, Anno M. CCC. XCIII. 1393
XXVIII. VILLANOVENSE, sub B. V. MARIÆ tutela fundatum à Regibus Castellæ Henrico III. & Catherina cõiuge Anno M. CCCC. II. 1402
XXIX. VILLALONENSE, S. Dominico dicatum, & ab Infantibus Castellæ Ferdinando, & Eleonora constructum Anno M. CCCC. II. 1402
XXX. HVETENSE, S. Dominico sacrum, quod Religionis placito, & expensis extructum fuit Anno M. CCCC XXV. 1425
XXXI. TORDESILLENSE, B. MARIÆ nomini dicatum, quod Ioannes II Castellæ Rex ædificauit Anno M. CCCCXXXII. 1432
XXXII. QVINCALTARENSE cognomento *de Rosas*, B. Deiparæ sacrum, quod construxere Lupus, & Sanctia de Roxas fratres Anno M CCCC. XXXV. 1435
XXXIII. PINAFRANCIENSE, V. Matri dicatum, quod Ioannes II. Religiosis Fratribus concessit, cùm antea Eremitorium esset, Anno M CCCC. XXXVII. 1437
XXXIV. VALLITVRRIVM prope Complutum, D. N. Angelorum nomini sacrũ, quod Religionis cœtus erexit Anno M. CCCC. XXXVII postea eius redditu Põtifex Collegio S. Thomæ Cõplutensi cõsignauit. 1437
XXXV. S. PETRI DOMINARVM in diœcesi Segobiensi, quod D. Lupus cognomento Barrientos construxit Anno M. CCCC. XLII. 1442
XXXVI. VERENSE in diœcesi Placentina, S. Catherinæ dicatum, quò Equites deuoti conuenerunt, & sub regula Tertij Ordinis S. Dominici militarunt ad Annum M. CCCC. XLV. Qui subditi Placentino Præsuli fuere ad Annum vsque M. D. XV. quò Apostolicâ auctoritate compulsi Prædicatorum Ordini fasces subdidere. Huius Monasterij Patronatum tenent Duces Albæ. 1445
XXXVII. VALDVERNENSE in diœcesi Asturicensi, S. Spiritus titulo decoratum, quod extruere Ioannes Bazan, & eius vxor Oppidi Dynastæ Anno M. CCCC. LXI. 1461
XXXVIII. MONTENSE in diœcesi Legionẽsi, S. Iuliano dicatũ, quod D. Alfõsus Alfõsi de Melgar Oppidi Dominus cõdidit Ann. M. CCCC. LXI. 1461
XXXIX. PLACENTINVM, S. Vincentio Ferrer sacrum, quod Aluarus Siunica & Eleonora Pimentel coniuges, Duces Placentiæ construxere Anno M. CCCC. LXIV. 1464
XL. TRVXILLENSE, Dominicæ Incarnationi signatum, & à Religionis Patribus erectum, Anno M. CCCC. LXVI. 1466
XLI. ATARCENSE in diœcesi Asturicensi S. Petro, post S. Augustino dicatum, quod D. Petrus Bazan Mercenariis fratribus, post Prædicatoribus construit, ad Annum Domini M. CCCC. LXVI. 1466
XLII. BABYLENSE sic dictum, quia S. Babylæo extat sacratum, quod Castellæ Ammirali construxere Anno M. CCCC. LXVI. 1466

XLIII. Cisnerense, S. Catherinæ Martyri dicatum, ab Equitibus domus de Figueroa Comitum Feriæ Anno M. CCCC. LXVII. extructum. 1467

XLIV. Astvricense, S. Dictini huius vrbis Epiſcopi titulo decoratum, & à D. Petro Aluarez Orozco eius Marchione Anno M.CCCC. LXXX. conditum. 1480

XLV. Abvlense, S. Thomæ de Aquino titulatum, à Catholicis Regibus Ferdinando, & Eliſabetha fundatum Anno M. CCCC. LXXXII. 1482

XLVI. Salicense quód à Gallæcis vocant, S. Ioanni Lateranenſi ſactũ, quòd quidem Felix nomine conſtruxit Anno M.CCCC.LXXXIV. 1484

XLVII. Villadense, S. Dominico dicatum, quod D. Henricus Henrrici Magnus Legionis Commendatarius, & D. Maria de Lara coniuges ad Annum Domini M. CCCC. LXXXVIII. à fundamentis erexere. 1488

XLVIII. Carbonerense, S. Cruci Domini ſacrum, quod D. Andreas de Calreſa, & D. Beatrix Bobadilli primi Marchiones Moienſes Anno M. D. IV. condidere. 1504

XLIX. Trianense, S. Mariæ dicatum, primum Canonicis Regularibus conditum à Regibus Caſtellæ, poſt Prædicaroribus datum Anno M.D.XXI. 1521

L. Gvadalfaxarense, S. Dominici nomine decorarum, quod prius in vico Benhalaque extitit exructum Anno M. D. XXI. 1521

LI. Vallesoletanvm Collegium, S. Gregorio ſignatum, & à F. Alfonſo de Vargas Regum Catholicorum Confeſſario cœptum, Anno M.CCCC.XCVII. & tandem Anno M.D.XXI. perfectum. 1521

LII. Talabricense, S. Geneſio dicatum, quod F Ioannes Hurrado Caroli V. Imperatoris Confeſſarius extruxit, Anno M D.XXIII. 1523

LIII. Mombeltranense, B V. Mariæ ſacrum, quod F. Petrus de Areonada, ſocius F. Ioannis Hurtado ædificauit, Anno M. D. XXIII. 1523

LIV. Ovbtense, S. Dominici titulo condecoratum, quod F. Paulus Legionenſis Anno M. D. XXIII. condidit. 1523

LV. Madritense, Deiparæ Virginis Antiochienſis nomine illuſtre, à F. Ioanne Hurtado cœptum, & à D. Guterio Epiſcopo Placentino perfectum, Anno M. D. XXV. 1525

LVI. Conchense, S. Paulo inſcriptum, quod illius S. Eccleſiæ Canonicus Ioannes del Pozo Anno M. D. XXV. erexit. 1525

LVII. Complvtense Collegium, S. Thomæ Aquinati ſignatum, quod D. Carolus de Mendoza S. E. Toletanæ Decanus extruxit Anno M. D. XXIX. & poſtea D. Garſias Loayſa Toletanus Antiſtes Anno M. D. LII. reparauit. 1529

LVIII. Ocanntense, S. Dominico titulatum, quod F. Ioannes Hurtado ad Annum M. D. LII. conſtruxit. 1552

LIX. Carrionense, S. Dominico ſacrum, quod ex Patrum Religionis huius decreto conſtructum extitit, Anno M.D. LII. 1552

LX. Cacerense Virgini Matri ſacrum, quod D. Catherina de Saauedra Anno M. D. LII. condidit. 1552

LXI. Galisteense, quod Fons-Sanctus dicitur, illudque conſtruxere Fernandus Manrriquius, & D. Maria de Luna Oppidi Comites, Anno M. D. LIII. 1553

LXII. Sansebastianense, S. Petro Telmo dicatum, quod D. Alfonſo Idiaquez, & D. Thereſia Zauala coniuges Anno M. D. LIII. condidere. 1553

LXIII. Villascvsense, S. Cruci Domini titulatum, quod D. Sebaſtianus Ramirez ædificauit Anno M. D. LIV. 1554

LXIV. Fi-

LXIV. Fitense Dei Matris nomine decoratum, quod D. Geloyra de Mendoza Anno M. D. LIV. à fundamentis erexit. 1554

LXV. Tavarense, Iesu, & Mariæ nominibus sacrum, quod Marchiones de Tauara D. Bernardinus Pimentel Anno M. D. LV. fundauere. 1555

LXVI. Arandense ad litus fluminis Durij, S. Spiritus titulo insignitum, quod D Petrus de Acosta Episcopus Vxamēsis Ann. M. D LV. cōdidit. 1555

LXVII. Metinense ad fluentem fluminis Sicci, S. Petro Martyri dicatum, à F. Thoma de Berlanga in Indiis Panamaënsi Episcopo Anno M. D. LVI. erectum. 1556

LXVIII. Tutelense in Nauarra Dominæ Nostræ sacrum, conditum à F. Antonio de Amaya, Apostolico Inquisitore, Anno M.D.LVI. 1556

LXIX. Monfortense in Gallæcia, Purificationi Virginis titulatum, à F. Alfonso Arias S. Officij Commissario Anno M. D.LX. extructū. 1560

LXX. Sansaturninense in Gallæcia, D.N. de Rosario insignitum, à D. Petro de Andrade fundatum Anno M. D. LXIX. 1569

LXXI. Soriense, S. Dominici auspiciis erectum à D. Bertrando Coronel Scholastico Vxamensi Anno M.D. LXXIII. 1573

LXXII. Villalpandense, S. Dominico attitulatum, quod Religionis sedulitas Anno M.D.LXXIII erexit, & post aliò translatum est. 1573

LXXIII. Emeritense, S. Andreæ dicatum, quod D. Gundisaluus de Vargas Anno M.D.LXXIII. construxit. 1573

LXXIV. Complutense, Matris Dei nomini sacrum, quod D. Maria de Mendoza soror Principis Melitensis Anno M.D. LXXIII. fundauit. 1573

LXXV. Madridense Collegium, S. Thomæ Aquinati dicatum, quod Bachalaureus *Santodomingo* sic appellatus erexit Anno M. D. LXXXIV. postea *Comes Dux Oliuarensis* annuos redditus ad reædificationem donauit Anno Domini M.DC. XXX. 1584

LXXVI. Hypponense, S. Antonino sacratum, quod Alfonsus de Aranalie, & D. Petronilla de Chaues, Anno M D.LXXXVII. erexit. 1587

LXXVII. Azpeitiense in Nauarra, conditum à Ioanne de Arriaga, & D. Magdalena de Arrsan, Anno M. D. XCI. 1591

LXXVIII. Madrilegense, S. Hyacintho attitulatum, à Doctore Lazaro Fernandez Anno M. D. XCI. extructum. 1591

LXXIX. Santillanense, Reginæ Cœli nomini decoratum, ab Alfonso Velarde Hidalgo erectum Anno M. D. XCI. 1591

LXXX. Agense, S. Dominici nomine compellatum, ab Alfonso Camino, & D Luysia Bonifaz fundatum, Anno M D.XCV. 1595

LXXXI. Potense, S. Raymundo sacrum, in Regno Legionensi, ab Oppidanis Potensibus conditum Anno M D.XCVI. 1596

LXXXII. Caldense in Montanis, Dominæ Nostræ dicatum, & ab ipsa Religione à fundamentis extructum, Anno M.DC. 1600

LXXXIII. Valverdense prope Madridium, Matri Virgini dictum, quod Ioannes Roderici de Velasco, Adiutor Cameræ Philippi II. Regis Catholici, Anno M. DC. à fundamentis construxit. 1600

LXXXIV. Madridense quod à *Rosario* vocitant, primum pro Sanctimonialibus S. Francisci Capuccinis à D. Octauio Centurione Marchione Monasteriensi conditum, sed Monialium dimissione, Prædicatoribus donatum Anno M DC. XLIII. 1643

LXXXV. Auriense in Gallæcia, S. Dominico sacrum, quod ex Patrum ipsius Religionis assensu, ab ipsis conditum est Anno M.DC.XLIII. 1643

LXXXVI. Madridense, quod Dominicæ Passionis nomine decoratum extitit, & ad Annum M. DC. XLIII. fundatum, auspiciis R.P.F. Ioannis Martinez Regij Confessarij, & S. G. Inquisitionis Consilij Senatoris. 1643

PROVINCIA BÆTICA.

I. Cordubense, S. Paulo dicatum, quod S. Rex Ferdinandus Anno Domini M.CCXXXIII. construxit. 1233

II. Hispalense, S. Paulo sacrum, quod idem S. Rex Ferdinandus ad Annum M.CC.L. fundauit, & D. Alfonsus Sapiens Anno M.CC. XCIII. reparauit. 1250

III. Astigitanum, S. Dominici titulo ab ipsa Prædicatorum Religione erectum Anno M.CC.LIII. 1253

IV. Astense, S. Dominico signatum, quod Rex Castellæ Alfonsus Sapiens construxit ad Annum M.CC.LXII. 1262

V. Murciense, sub S. Dominici tutela conditum à Iacobo Aragoniæ Rege nomine Alfonsi Castellæ, Anno M.CC.LXV. 1265

VI. Gienense, S. Catharinæ Martyri titulatum, & à Ioanne I. Castellæ Rege Anno M. CCC. LXXXII. constructum. 1382

VII. Villamenciense in diœcesi Cordubensi Virgini Cósolatrici nomine appellatom, à Didaco Fernandez de Cordoua Castellæ Marescallo, & Baënæ Domino ad Annum M.CCCC.IX. conditum. 1409

VIII. Asafrense, quod D. Laurentius Suarez de Figueroa, & D. Maria Emanuel eius coniux Comites Ferienses Anno M.CCCC. XXXII. erexere. 1432

IX. Vrcitanum, S. Dominico sacrum, quod Reges Catholici ad Annum Domini M.CCCC. XCI. construxere. 1491

X. Hispalense, quod *Porta Cæli* dicitur, à F. Roderico de Valencia à cõfessionibus Henrici IV. Regis, Anno M CCCC.LX. fundatum. 1460

IX. Granatense, S. Crucis Dominicæ titulo decoratum, & à Catholicis Regibus Anno M. CCCC. XCIII. extructum. 1493

XII. Malacitanum, S. Dominico dicatum, & à Regibus Catholicis à fundamentis Anno M. CCCC.XCIV. compactum. 1494

XIII. Chinchillense, S. Ioanni Baptistæ sacrum, & à Patrum Religionis huius placito erectum Anno M.CCCC.XCVIII. 1498

XIV. Civitatis Regiæ, S. Dominico dicatum, quod Ioannes Roderici de Villa-Real construxit Anno M. CCC. XCIX. 1399

XV. Palmense, S. Dominici titulo decoratum, & à Comitibus illius Oppidi cõditũ Anno M.CCCC. quod postea Sãctimonialibus cessit 1400

XVI. Alcaracense, S. Dominico sacrum, constructumque à Mossen Henrrico Cubeli, Equiti Britano, & Iudice Alcarazensi Anno. M.CCCC. 1400

XVII. Rondense, S. Petro Martyri dictum, & à D. Ioanne Fernandez de Mendoza fundatum Anno M. CCCC. LXXXVI. 1486

XVIII. Alcalaense, quod à Gazulibus vocitant, S. Dominico signatum, & à D. Francisco Henrriquez de Ribera, Bæticæ Dynasta Anno M. D.IX. conditum. 1509

XIX. Vbetense, S. Andreæ Apostoli nomine insignitum, & ab Andrea Fernandez à fundamentis erectum Anno M. D.XVI. 1516

XX. Sanlucarense, quod D. Ioannes Perez de Guzman, cognomento Bonus & D. Anna de Aragon Duces Metynæ Sydoniæ construxere Anno M. D. XXVIII. 1528

XXI. Baenense, Beatæ Virgini Guadalupeæ sacrum, & à D. Petro Fernandez de Cordoua, ex familia Comitum Egabriensium Anno M. D. XXX. conditum. 1530

XXII. Guardiense, S. Mariæ Magdalenæ dicatum, à D. Roderico Mexia Carrillo, & D. Maiore de Fonseca Comitibus Guardiensibus Anno M.D.XXXVII. erectum. 1537

XXIII. Quesadense, sub nomine S. Ioannis Euangelistæ, à Ioanne Negrillo peditum duce à fundamentis constructum Anno M D.XLII. 1542

XXIV. Cor-

XXIV. Cordubense, SS. Acisclo, & Victoriæ Martyribus sacrum, vbi eius sacta pignora requiescunt, primùm illud Moniales possederunt, illis abeuntibus, ad Fratres translatum est Anno M. D.LIII. 1553
XXV. Egabriense, B. Virginis Conceprioni dicatum, & à Suessæ Ducibus Anno M. D. LIII constructum. 1553
XXVI. Oscense in diœcesi Granatensi, S. Dominico signatum, & à Religionis Patribus erectum Anno M. D. LXIX. 1569
XXVII. Lucenense, S. Petro Martyri sacrum, & à Ducibus Cardonæ, & Segobricæ ad Annum M.D.LXXIX. fundatum. 1579
XXVIII. Hispalense, Reginæ Angelorum titulo decoratum, & ab Eleonora Manrrique Ayamontis Marchionissa extructum Anno M. D.LXXX. 1580
XXIX. Cordubense, titulo *Scala Dei* insignitum, à F. Aluaro Portugallensi Ioannis II. Regis Confessario fundatum Anno M CCCC. XX. & à F.Ludouico Granatensi, Anno M.D.XLIV. reparatum. 1420
XXX. Pacense, S.Dominico dicatum,& à Venerabili P. F. Ludouico Granatensi Anno M. D. LVI. conditum. 1556
XXXI. Beaciense, S. Dominici tutela condecoratum, à Religionis Patribus constructum Anno M. D. XXIX. 1529
XXXII. Hispalense Collegiũ, S.Thomæ Aquinatis nomine erectũ à F. Didaco Deza Archiepiscopo Hispalẽsi, Annu M D.XVII. Academia. 1517
XXXIII. Carmonense, quod Religio fundauit Anno M D.XVI. 1516
XXXIV. Aurianense in Africa, S Dominico sactum,& à Carolo V. Imperatore extructum Anno M. D. I X. 1509
XXXV. Lepense, quod Religio fundauit Anno M. D. XVI. 1516
XXXVI. Ursaonense, quod ex Religionis decreto constructum est Anno M. D. XX. 1520
XXXVII Antiquarense, eodem Anno,& ab ipsa Religione conditum. 1520
XXXVIII. Hispalense, quod *Mons Syon* dicitur à Religione erectum Anno M D XXIV. 1524
XXXIX. Almagrense Collegium, Dominæ Nostræ sacrum, & à Clauigero Ordinis Calatrauensis constructum Anno M. D. XXVI. 1526
XL. Archidonense, quod Religio Anno M.D.XXVI. fundauit. 1526
XLI. Zafrense, Incarnationi dicatum, & à Religione extructum M. D. XXVII. 1527
XLII. Utrerense, quod per hæc tempora à Religione crediturerectũ. 1527
LXIII. Marcionense, cõstructũ à Ducibus Arcẽsibus, Ann.M.D.XXIV. 1524
XLIV Villanovense, quod infantium appellitant, à Religione ad Annum Domini M D.XXVI. conditum. 1526
XLV. Accitanum, à Religione Anno M D.XX. constructum. 1520
XLVI. Carthaginense, Anno M. D. XXX fundatum. 1530
XLVII. Iliplense, Anno M. D XXXI. extructum. 1531
XLVIII. Lerenense, Annò M. D XXX. conditum. 1530
XLIX. Gibraleonense, Anno M. D. XXXI. erectum. 1531
Alcalaense Regale, Anno M. D. L. perfectum. 1550
L. Hispalense, S. Hyacinthi nomine sublimatum, & ad Annum Domini conditum M. DC. 1600
LI. Logense, ad Annum M DC. II. constructum. 1602
LII. Gaditanum, à Religione erectum Anno M. DC. XXVIII. 1628

PROVINCIA ARAGONIÆ.

I. Barcinonense, S. Catherinæ Martyris titulo consignatum, quod Episcopus D. Berengarius de Paloũ, S. Dominici deuotissimus construxit Anno Domini M. CC XIX. qui Religiosos è Bononia traxit. Hoc Monasterium primùm extitisse in S. Iacobo, postmodum hic translatum. 1219

II. Cæsar-

II. Cæsaraugustanum Dominæ Nostræ sacrum, quod ex Religiosis à B. P. Dominico Tolosa missis conflatum est, cuius erectioni Iacobus Aragoniæ Rex multum detulit, ad Annum M. CC. XIX. 1219

III. Ilerdense quòd conditum fuit Anno M. CC. XXX. Rege Iacobo, & eius coniuge Regina Aragonensibus, adiuvantibus. 1230

IV. Maioricense, S Dominico sactum, quod Iacobus Aragoniæ Rex ad Annum M. CC. XXXV. erexit, ob admirabilem victoriam à Mauris partam. Quod postmodum Anno M. CC. XCVI. cœpit de nouo construi, instante F. Michaele Fabra. 1235

V. Valentinum, quod Rex Aragoniæ Iacobus, voto edito, si vrbem à Mauris caperet, illud constructurus, fundauit Anno M.CC. XXXIX. 1239

VI. Perpinianense, conditum ab ipso Iacobo Aragonum Rege ad Annum Domini M. CC. XLII. qui leprosorum domum Religiosis tradidit. Hîc adseruatur Manus integra S Ioannis Baptistæ, de qua diximus supra Tom. 3. Die XXIV. Iunij fol. 1242

VII. Tarraconense, quod dicitur ab ipsa Vrbe fundatum suis expensis ad Annum M. CC. L. 1250

VIII. Gerundense, cuius exordium F. Berengarius Castelbi huius ordinis alumnus,& Gerundensis Episcopus ad Annum M. CC.LII. suis sumptibus deuotâ beneuolentia perfecit. 1252

IX. Bilbilitanum, S. Petri Martyris titulo insigne, primùm extra Vrbis mœnia à Iacobo Aragoniæ Rege Anno M. CC. LIII. conditum, postea intra Ciuitatem translatum. 1253

X. Oscense in Aragonia, quod fundatorem agnoscit Alfonsum Primogenitum, & hæredem Iacobi Aragonum Regis, Anno M. CC. LIV. 1254

XI. Vrgellense in Cathalonia,conditum fuit à Ciuibus, vt suspicatur, Vrgellensibus, ad Annum M. CC LXVI. 1266

XII. Puyggerdanense in Cathalonia, illud condidisse fatetur Iacobus Aragoniæ Rex Maioricensis, Anno M. CC. LXXXVIII cique aliquibus condecorasse Reliquiis Sanctorum, videlicet Capite S. Iacobi Minoris; Capite S. Henrici Regis; Linteo, quo fuit inuolutum Baptistæ caput; & Tibiâ S. Vrsulæ Martyris. 1288

XIII. Caucoliberitanum in Cathalonia, quod condidit Iacobus Maioricensis Aragoniæ Rex, Anno M. CC. XC. 1290

XIV. Setavitanum in Regno Valentiæ, qood Anno M. CC. LXXXV. pro Fratribus Augustinianis, quos de Pœnitentia vocitabant, primùm erectum; sed horum religione extinctâ, Honorius IV. Pont. Max. Monasterium Prædicatoribus tradidit, ad Annum M. CCC. 1300

XV. Balagverense in Cathalonia, quod Hermengaudius Vrgelensis Comes à fundamentis Anno M. CCC. XIV. erexit. Quod postmodum Ferdinandus I. Aragoniæ Rex solo æquauit, dum bellum aduersus Iacobum Vrgellensem ageret, & Oppidum potenti militum manu obsideret, quo in possessionem suam recepto, Anno M. CCCC. XIII. illud reparauit. 1314

XVI. Castellonense in Ampuriis Cathaloniæ, quod D Pontius Hugo Vrbis Comes Anno M CCC. XVII. construxit 1317

XVII. Manresense, quod à Ciuibus & accolis Mantesensibus, suis expensis ad Annum M. CCC. XVIII. conditum est. 1318

XVIII. Cervariense in Cathalonia, cuius initia referuntur ad Domini Annum M. CCC. XVIII. 1318

XIX. Villæ

XIX. Villæ S. Matthæi in Regno Valentiæ, quod fundamenta suscepit instantiis Petri de Thous Magistri Ordinis Montesæ ad Innocentium VI. Pont. Max. Anno M.CCC.LX. licet postmodum reformationi subiacuit. 1360

XX. Dertosanum in Cathalonia Collegium SS. Georgio, & Dominico sacrum, quod fuit extructum Anno M. CCC. LXVIII. vbi Cathedra, quæ in Ecclesia Cathedrali erat, Collegio, redacta est. 1368

XXI. Alcannizense in Aragonia, S. Luciæ dicatum, quod Ciues, & Oppidani dato loco Religiosis efflagitarunt, & conditum fuit ad Annum Domini M. CCC.XCVII. 1397

XXII. Oriolense in Regno Valentiæ, quod Eleonora Masquera primitus Anno Domini M. CCCC. VIII. erexit, post D. Ferdinandus Loazes Patriarcha Antiochenus, & Archiepiscopus Valentinus addito Collegio sublimauit ad Annum M. D. XLVI. & mirificè dotauit. 1408

XXIII. Benavarrense in Aragonia, Comitatu Ripacurtiæ, quod ipsius Oppidi Benauarrensis Ciues, & accolæ in Ecclesia S. Mariæ de Linares vbi olim fuerat Cœnobium Benedictinorum asceterium, Anno M. CCCC. XIII. condiderunt, probantibus Benedicto XIII. & D. Alfonso Aragoniæ Gandiensi Duce, & Ripacurtiæ Comite. 1413

XXIV. Luchentense in Regno Valentiæ, quod D. Maria de Vidania Luchentensis Oppidi Domina à fundamentis extruxit, ob miraculum S. Crucis coruscantis ad Puig del Codoll è cœlo apparentis, & locum, quo esset construendum Monasterium designantis ad Annum M. CCCC. XXII. 1422

XXV. S. Onuphrii in Regno Valentiæ, quod Franciscus Menguer condidit, iubente S. Onuphrio, qui homini apparuit, & locum illud designauit, quo Prædicatorum fratrum Monasterium suo nomini dicatum construeret, vt fuit factum Anno CCCC. XL. 1440

XXVI. Gotorense in Aragonia, Dominæ Nostræ Consolatricis titulo decoratum, quod D. Iacobus Martinez de Luna Cathaloniæ Pro rex Anno M.D.XX. condidit, instante post eius morte D. Catherina de Vrrea coniuge. 1520

XXVII. Montalvanense in Aragonia, S. Vincentio Ferrer dicatum, quod, Oppidanis Eremitorium S. Luciæ concedentibus, Magister Thomas del Camino Canonicus Sedis Cæsaraugustanæ construxit Anno M. D. XXI. oblatis hæreditatibus, D. Ioannis de Ouon Equitis Iacobæi, Ferdinando Regi Catholico à secretis, & Aureliæ del Camino fundatoris sororis. 1521

XXVIII. Albaydense in Regno Valentiæ, S. Annæ sacrum, à D. Christophoro Milan, & Aragon, eiusque vxore Carocia de Villaragut, Oppidi Dominis Anno M. D. XXXVIII. fundatum. 1538

XXIX. Lombayense in Regno Valentiæ, S. Crucis Dominicæ titulo insignitum, quod B. Franciscus Borgia Dux Gandiensis, & Oppidi Marchio construxit Anno M. D. XLVIII. Is est Beatus ille Pater qui Societatem Iesv mirabiliter illustrauit. 1548

XXX. Ayervense in Aragonia, Dominæ Nostræ à Remediis nomine decoratum, quod D. Hugo de Vrrea ipsius Oppidi Baro, Carolo V. Imperatori, & Hispaniæ Regi à Secretis, & D. Grayda de Lanuza eius vxor à fundamentis condiderunt, vterque primum lapidem apponentes ad Annum Domini M. D. XLVIII. cuius Prior I. fuit F. Thomas Esquiuel Generalis Vicarius Aragoniæ, & Nauarræ. 1548

XXXI. AYORENSE in Regno Valentiæ, Annuntiationi Virgineæ sacratum, quod à successoribus in maioratu Ayorensi Dynastis construxit F. Franciscus Mexia Ducis Calabriæ Ferdinandi Concionator, Anno M. D. LXI. 1561

XXXII. ORISTANVM in Sardinia, S. Martini titulo decoratum, quod F. Ioannes Porcel in Ecclesia, & Abbatia S. huius condidit Anno M. D. LXX. 1570

XXXIII. BVSAQVIENSE in Sardinia, S. Ieronymi nomine subsignatum, illud D. Ieronymus de Torrosano Comes Sedilensis Anno M. D. LXX. extruxit, postea ad locum, quo hodie existit, instante D. Ioanne de Sanna Empuriæ Præsule translatum. 1570

XXXIV. CASPENSE in Aragonia, SS. Virgini dicatum, quod primùm Ciues Oppidi, quorum expensis fuit conditum, S. Pauli titulo decorarunt ad Annum M. D. LXX. sed eueniente Ordinis Prouinciali, titulum mutauit. 1570

XXXV. DERTOSANVM in Cathalonia, sub S. Francisci tutela erectum olim à Minoritis Claustralibus, quibus extinctis, Prouincialis Obseruantiæ illud in ordinarij manus dimisit, & tum Prædicatoribus cessit Anno M.D. LXX. 1570

XXXVI. MONZONENSE in Aragonia, S. Michaeli sacrum, quod Pius V. Pont. Max. ex hæreditatibus Gabrielis Puellas qui omnia bona sua pro construendo Orphanotrophio reliquerat, & Ioannæ de la Torre viduæ, quæ etiam pro Monialium Pœnitentium Monasterio ædificando redditus necessarios reliquerat, commutatis defunctorum huiusmodi voluntatibus, erigere præcepit Anno M. D LXXI. 1571

XXXVII. VICCENSE in Cathalonia, S. Francisco sacrũ, quod cùm ex Claustralibus Minoritis fuerit, illud ad Prædicatores deuenit Anno M.D. LXXI. 1571

XXXVIII. MANACORENSE in Maiorica, cuius possessionem accepit F. Antonius de Creus Anno M. D. LXXV. quo erectum fuit. 1575

XXXIX. AYODARENSE in Regno Valentiæ, S. Vincentio Ferrer dicatum, illud D. Roderici Muñoz huius Oppidi Baronis erectum fuit Anno M.D.LXXVI. 1576

XL. PERALADENSE in Cathalonia, SS. Virgini cõstructũ Anno Domini M.D.LXXVIII. & Prędicatorib. assignatũ, cùm primũ fuisset ex Eremitis S. Augustini, qui illud dimisere & instãte D. Frãcisco Dalmau de Roccaberti ipsius Oppidi Vice Comite ad Prędicatores deuenit, 1578

XLI. POLLENZANVM in Maiorica, S. Virgini Deiparæ sacrum, ad Annum Domini M.D. LXXVIII. constructum extra vrbis mœnia, sed postea Philippi II. Regis Catholici iussu, Anno M. D.XCVIII. intra Oppidum translatum. 1578

XLII. OLLERIANVM in Regno Valentiæ, Dei Genitrici dicatũ in Eremitorio huius Dominæ titulo condecorato ad Annũ M.D.LXXIX. 1579

XLIII. CASTELLONENSE, quod *de la Plana* dicitur, in Regno Valentiæ, B. Virgini sacrum, eo situ, quo hodie existit, quem Doctor Iacobus Miralls obtulir Anno M. D.LXXIX. hodie aduocarioni S. Thomæ Aquinati dicatum constat. 1679

XLIV. LAVRETANVM in Maiorica, S Dei Genitricis Lauretanæ auspiciis, & nomine sacratum, quod Ordo Minorum deseruit, & Ordo Prædicatorum assumpsit Anno M. D. LXXIX. instante D. Ioanne Vich Episcopo Maioricensi. 1579

XLV. EBVSITANVM in Insula, SS. Iacobo, & Vincentio Ferrer attitulatum, cuius Ciues, & accolæ in obsequium S. Raymundo debitum, ob liberatam Insulam à perfida Sarracenorum dominatione, & labe, illud extra Oppidi mœnia construxere, Anno M. D. LXXX. post intra Oppidum translatum. 1580

XLVI.

XLVI. Civdadillanvm in Cathalonia, B. Virgini dicatum, à D. Gisberto de Guimeran, Oppidi Domino magnificè Anno M.D. LXXXII. erectum. 1582

XLVII. Cæsaravgvstanvm in Aragonia, sub nomine S. Vincentij Ferrer, Collegij titulo, à Geronymo Ferrer conditum Anno M. D. LXXXIV. 1584

XLVIII. Illicitanvm in Regno Valétiæ, Dei Genitricí, & S. Petro Telmo sacrum, cuius situm Ciuitas obtulit Anno M.D.LXXXVI. vbi quieuit ad Annum vsque M.D. XCVI I. quò aliò translatum fuit. 1586

XLIX. Almenarense in Regno Valentiæ, Virgini Matriæ conditū per D. Marquesiā de la Cerda Oppidi Comitissā Anno M.D.LXXXVII. 1587

L. Hortense in Cathalonia, B. Deiparæ nomini erectum in Montis cacumine Anno M. D. LXXXVII vbi concursus ad Virginem magnus. 1587

LI. Villanovanvm ad Castellionem Setauitanum in Regno Valentiæ, S. Vincentio Ferrer dicatum, & conditum Anno M D.XC. 1590

LII. Vldeconense in Cathalonia, Matri Virgini erectum Anno M.D.XCIII. ob insigne miraculum, ibidem patratum. 1593

LIII. Agvllentense in Regno Valentiæ, sub nomine S. Hyacinthi conditum Anno M. D.XCV. à Francisco Casanoua, & eius coniuge Isabella Sanz. 1595

LIV. Sasarense in Sardinia, S. Petri Martyris tutamine erectum ad Annum M.D. XCVI. per vrbis accolas, instante Alfonso Peña Insulæ Inquisitore. 1596

LV. Graosense in Sardinia, S. Dominico dicatum, & ab aliquibus Ciuibus Sasarensibus conditum Anno M. DC. 1600

LVI. Sardinense, B. Raymūdo sacrum, & conditū Anno M.DC.II. 1602

Cæsaravgvstanvm in Aragonia, S. Illefonso dicatum, quod Alfonsus de Villalpando testamento condere iussit, Fratribus plusquam CXXX. Mille Aureos relinquens ad operis perfectionem, & Religiosorum sustentationem, Anno Domini M.DC. V. à quo Monasterij fabrica continuatur. 1605

Alia sunt Monasteria in hac Prouincia, sed sine Die, & Consule, ideo illorum hominum contenti relatione, ad vlteriora pergemus. Hæc igitur sunt Algemisense, Valentinvm D.N. de Pilar sacrum; Segorvicense SS. Paulo, & Thomæ dicatum in Regno Valentiæ. Et Alfanarinvm B. Magdalenæ, Albarrazinense S. Mariæ, Graosense S. Dominico; Tervelense S. Raymundo, Iaccense S. Dominico, Magallonense; B. Dei Genitrici, & Borgrense S. Petro Martyri sacrata in Aragonia.

PROVINCIA PORTVGALLIÆ.

I. Scalabitanvm, quod Socij S. Dominici illo viuente, construxere ad Annum Domini M. CC. XXI. 1221

II. Conimbricense, à Regina D. Blancha Sanctij I. Regis Portugalliæ filia Anno M. CC XXVII. conditum. 1227

III. Portvcallense, à Sanctio I. Portogalliæ Rege ad Annum Domini M. CC. XXXIX. ædificatum. 1239

IV. Olysipponense, ab eodemmet Sanctio I. Portugalliæ Rege ad Annum Domini M. CC. XLI. erectum. 1241

V. Elvense, quod Patrum Prædicatorum decreto pro ipsa Religione fuit à fundamentis fundatum Anno M. CC. L. 1250

VI. Vimaranense, quod idem Patrum Prædicatorum cœtus extruere Anno M.CC.LXX cœpit, sed Dionysius Rex Anno M.CC. LXXVIII. perfecit. 1270

VII. Evorense, quod D. Alfonsus III. Portugalliæ Rex ad Annum Domini M.CC. LXXI. construxit. 1271

VIII. Abrantense, quod D. Lupus de Almeyria ad Annum Domini M. CCC. XCI. ædificauit, sed postea aliò translatum. 1391

IX. Batallense, quod D. Ioannes I. Portugalliæ Rex ad Annum Domini M. CCC. XCIV. 1394

X. Venficense, quod F. Vincentius Olysipponensis Ioannis I. Portugalliæ Regis Confessarius Anno M. CCC. XCIX. fundauit. 1399

XI. Aveyrense, quod Patrum Prædicatorum placito, ipsa Religio ad Annum M. CCCC. L. construxit. 1450

XII. Petragoriense, quod F. Ioannes Dominicus oppido efflagitante ad Annum M CCCC. LXX. perfecit. 1470

XIII. Saltense prope Scalabim, Virgini Matri sacrum, & ab Emanuele Portugalliæ Rege Anno M. D. VII. conditum. 1507

XIV. Villaregiense, quod Religio ipsa ex Patrum Prædicatorum consensu Anno M. D. VIII. erexit. 1508

XV. Azeytonense, quod etiam fuit à Religione ipsorum Patrum acceptatione ad Annum M. D. VIII. constructum. 1508

XVI. Conimbricense Collegium, S. Thomæ Aquinati sacrum, & abs Rege Portugalliæ Emanuele Anno M. D. XVII. erectum. 1517

XVII. Leyriense, quod Religio Superiorum Patrum iussione ad Annum Domini M D. XL. condidit. 1540

XVIII. Alcazavense, Dominæ Nostræ de Spe dicatum, & à D. Ferdinando Henrriquez Anno M. D. XLI. fundatum. 1541

XIX. Amarantense, S. Gundisaluo sacrum, quod Ioannes III. Portugalliæ Rex Patribus Prædicatoribus Anno M. D. XLI. construxit. 1541

XX. Montis Maioris, S. Antonio Paduano dicatum, quod Emanuel Fragoso, cum D. Beatrice vxore Anno M. D. LIX. condidit. 1559

XXI. Ansidiorense, quod Canonicorum fuerat Regularium, Prædicatoribus Sebastianus Portugalliæ Rex Anno M. D. LIX. donauit. 1559

XXII. Vianense, S. Cruci Dominicæ sacrum, & à F. Bartholomæo à Martyribus Archiepiscopo Braccarensi ad Annum M. D. LX. erectum. 1560

XXIII. Setvbalense, quod ab ipsa Religione Superiorum permissu Anno Domini M. D. LXIII. fuit constructum. 1563

XXIV. Cetobrigense, quod petente V. P. F. Ludouico Granatensi erexit D. Sebastianus Portugalliæ Rex Anno M. D. LXIV. 1564

XXV. Almeyriense quod F. Franciscus Foreyrio, qui interfuit Concilio Tridentino, Anno M. D. LXX. construxit. 1570

XXVI. Tingitanvm in Africa, quod Ioannes I Portugalliæ Rex ad Annum M. CCCC. XV. ædificare præcepit. Hoc Cœnobium, cum extra Hispaniæ ambitum sit, ideo hoc loco reposuimus.

PROVINCIA CANARIÆ.

Hæc Prouincia olim coniuncta erat cum Bætica, ita vt illius corpori adhæreret, sed Apostolica auctoritate Anno M. DC. L. separata, propriam Prouinciam, licet minutissimam constituit, in qua hæc sunt Cœnobia.

I. Magnæ Canariæ, S. Petro Martyri dicatum, & à Catholicis Regibus Ferdinando, & Isabella, Anno M. CCCC. LXXVIII. conditum. 1478

II. Tenerifense, B. Virgini Candelariæ sacrum, & à Religione Superiorum permissu constructum Anno M. CCCC. LXXXIV. 1484

III. Lacvnense, S. Dominici titulo decoratum, & ab eadem Religione ad Annum M. CCCC. LXXXV. erectum. 1485

IV. Por-

IV. Portus S. Crucis, S. Deiparæ à Consolatione attitulatum, etiam illud eadem ipsa Religio Anno M. D. extruxit. 1500

V. Lacense, quod ab ipsamet Religione Superiorum Patrum assensu conditum fuit Anno M D. II. 1502

VI. Garacinense, quod idemtidem ab eadem Religione, eorundem Superiorum decreto Anno M. D. II. conflatum dicitur. 1502

VII. S. Sebastiani in eadem Tenerifensi Insula erectum à Bartholomæo Gau, & eius coniuge Anno M. D C. 1600

VIII. Palmense, sic ab Insula Palma, quâ iacet, dictum, & S. Michaelis Archangeli tutamine dicatum, quod Religionis instantia, Superiorum præcepto, conditum fuit Anno M. DC. II. 1602

IX. Gomerense in Insula Gomerâ à qua vocabulum, situm, & S. Vincentio Ferret dicatum, & à Religione Anno M. DC. III. fundatum. 1603

Hactenus Monasteria, quæ hæc Apostolica Religio, & toto seculo celebris, & illustris *Ordo* in his *Hispaniæ* Regnis sustinet, & possidet, è quibus olim prodiere, & quotidie prodeunt insignes sanctitate, literis, & muneribus Viri. Nam ex illis XXXVIII *Religiosi* oriundi martyrio coronati, in diuersis Orbis partibus numerantur. *Tres* inter *Diuos* Confessores relati; scilicet S. Dominicus; *S. Vincentius Ferrer*; & *S Raymundus* Penniafort. VII. *Beatificationis* titulo insigniti, scilicet *Ludouicus Bertrandus*; *Gundisaluus Amarantus*; *Petrus Telmus*; *Ægidius Scalabitanus*; *Pelagius Portugallensis*; *Laurentius Mendez*, & *Dalmatius Gerundensis*. *Purpureo Galero* condecorati VII. *Archiepiscopi* diuersarum *Hispaniæ* Sedium XXXII. *Episcopi* in hisce Regnis C. LXXVI *Sacri Palatij* Apostolici *Magisterio* sublimati XIII. Regum, & Reginarum *Confessarij* LXXXVIII. Principum Regum filiorum *Magistri* VIII. Aliarum Religionum *Reformatores* X. Regum *Concionatores* L. V. Scriptores CC. LVI. Primariam apud Salmanticensem Academiam cathedram Regentes XVIII. Vespertinæ, Durandi, Scothi, & Scripturæ C. XX. Quid si omnis Ordinis toto Orbe sparsi insignium Virorum catalogum adnotamus? Nonne Ecclesia Vniuersalis veneratur ex eo VIII. *Sancti* canonicè inaugurati? *Beati* LXXIII. quorum alteri in Religione, alteri in variis Prouinciis, & Ecclesiis canonicis officiis, & ritubus coluntur. Ex vtroque sexu in Omnibus Orbis clymatibus nonne Ordo iste gloriosus III. M. DC. *Martyres* enumerat, qui fidem Christi, & Crucis vexillum reportantes, sanguinem suum suderunt? Nonne in illo *Innocentius V. Benedictus XI.* & *Pius V.* Summi Pontifices, & Christi Vicarij, omnes tres sanctitudinis gloriâ illustres, & miraculorum gratiâ conspicui? His nonne accedunt XL. S R. E. *Cardinales* tàm pupureis virtutibus coruscantes, quàm virtutum candore fulgentes? *Patriarchæ* XV. *Archiepiscopi* C. XL. *Episcopi* DCCCC. *Generales Inquisitores* enumeratis antiquioribus XL. Quid de inferioribus muneribus in Dei Ecclesia, & in Principum Curiis, quibus assistere ratio est. Hodie hic *Ordo* XLVIII. *Prouincias* obtinet, in quibus M. D. L. *Monasteria*, extra DCC. quæ fœda hæreticorum rabies solo æquauit, & in Monasteriis XXII. *Millia* D. LVI. *Religiosorum*. Benedictus sit Dominus in Sanctis suis, qui tantum Dominico honorem, & Nobis homopolis glorificationem dignatus est concedere. O Parens Maxime Dominice, cuius Nomen totius Orbis oras illustrat.

Quot Martyres Hispani ex hac familia?

SS. Confessores?

BB. Confessores?

Diuersorum munerum Officiis fungentes?

Quot toto Orbe Viri illustres?

Quot Prouinciæ Cœnobia, & Religiosi?

Solem in corde gerens, fidusque in fronte; coruscat
Vnde per Eoas, Hesperiasque plagas.
Dulce examen apum, dulcißima pectora monstrat:
Fulmina fax linguæ, quam tenet ore canis.
Voce Acheronteos Plutona remittit ad ignes:
Corpora de pheretris dat rediuiua suis.
Exuuiis onerat felicibus Astra: sequuntur,

Quo vocat, ingentem cerea corda ducem.
Huius ad Augustos elementa sequacia nutus,
Et Phlegeton vires dedidicere suas.
Est rerum Dominus, domitor Phlegetonis; & inde
Grandius in titulo Nominis omen habet.

Autores qui materiam Monasteriorũ, & Virorũ illustrium tractarunt.

Igitur omnia superius recensita tàm de Monasteriis Hispaniæ, quàm de Viris Illustribus huius splendidissimæ Religionis, prolixius in Chronicis ipsius Ordinis referunt F. Fernandus del Castillo 1. *&* 2. *p.* Episcopus Monopolitanus 5. *p. fol.* 421. F. Petrus Caluo de *Lachrym. Instor. lib.* 2. *fol.* 390. F. Alphonsus Fernandez in *Concertat. Prædicator.* F. Ioannes Gabaston *in Regul. Beatar. fol.* 167. F. Stephanus Sampayo in *Stemmat. Ordin. Prædicat. fol.* 242. *& sequent.* Sed ne beneficium, ingratitudinis vitio, persoluam, opere pretium duxi hic *F. Ioannis de Valasco* huius Sacræ Religionis alumni, & R. P. F. *Ioannis Martinez* Regij Confessoris superius laudati, socij meminisse, cùm ipse, verè profiteor, illo quo est candore, & virtutum splendore suffusus, infatigabili librorum reuolutione, Ordinis Schedas, & antiquitatis monimenta reuoluens, Monasteriorum supra relatorum origines, & Annorum seriem, quibus vnumquodque constructum, & à quibus conditum fuisset mihi supeditauit, vt in hoc opere, etiam in hoc seculo, partem remunerationis obtineat, & in futuro, propter laborem huiusmodi, æternum præmium suscipiat.

NONIS AVGVSTI.

DIES V.

A *In Gallia festum* S. MEMMII *Apostolorum Discipuli, qui apud* Catalaunos *fidem Catholicam cùm prædicasset*, Hispanias *adiens*, Eboram *in* Lusitania *deueniens, eiusque Episcopus factus, ibidem martyrium impleuit,* Idibus Maij. *Quem vtriusque prouinciæ Ecclesiæ diuersis nominibus compellantes, Gallicanæ* MEMMIVM, *& Hispanica* MANTIVM, *qualibet sequitur veritatem.*

B AVGVSTÆ *Vindelicorum* S. AFRÆ *Martyris, quæ à S.* Narcisso *Episcopo* Braccarensi, *apud* Gerundam *passo, ad fidem conuersa, & cum omni domus suæ familiâ baptizata, per ignem ad gloriam properauit æternam; cuius pignora* Gerundæ *Hispaniæ quiescunt.*

C ALCOBATIÆ *in Portugallia* B. DOMINICI *illius Regij Cœnobij Abbatis, qui postquam per plura virtutum examina, ad muneris, seu potius oneris apicem conscendisset, & fratribus, admirabili pietate, iugum*

regulæ ministrasset, clarus miraculis, inter ipsa laudum encomia, Christo cui seruiebat, cùm regnabat, spiritum tradidit illibatum.

NOTÆ.

SANCTI MEMII *Festum apud Gallos.*] Iste fuit Beatissimus MANTIVS, *Eborensium* in *Lusitania* Apostolus, pro vt *Cathalaunorum in Gallia*, nomine MEMII, quem his duobus nominibus insignitum fuisse ex Dextro in *Chron. Ann.* 430. his verbis patefcit: *Eodem Anno reperta sunt Reliquiæ* S MEMII MANTII *Eborensis in Lusitania Pontificis, & Primi illius Vrbis Apostoli, qui conuerso prius populo* Cathalaunensi *in* Gallia, *postea in* Hispanias *traijciens*, Eboræ *prædicauit, vbi & martyrium passus est.* Hanc *Dextri* sententiam probat erudite Biuar. in *Chron. Ann.* 90. *n.* 2. *fol.* 181. *vers.* Sanè quod prolixam in huius probationem contexuit, de qua & Nos ad amussim supra *Tom.* 3. *Die XV. Maij*, ideò ne dicta repetantur, hic silentium imponimus. Igitur MEMIVS *Galliam* deuenit, populos *Cathalaunos* ad fidem reduxit, eo quòd apud illos, MEMII nomine celebratur h. d. sic *Martyrologium Romanum*, his verbis: *Cathalauni in Gallia* S. MEMII *Ciuis Romani, qui à S. Petro illius Ciuitatis Episcopus consecratus, populum sibi commissum, ad Euangelij veritatem perduxit.* Conueniunt *Beda, Vsuardus, Addo*, & cæteri recentiores, Equilin. in *Catalog. SS. lib.* 7 *c.* 25. S. Gregor. Turonens. *de Glor. Confessor. c.* 66. Andr. Saussay in *Martyrol. Gallic. Tom.* 1. *fol.* 492. Apud quos tantum titulo *Confessoris* condecoratus asseritur, cùm re vera ad cœlestia præmia euolauerit, martyrio coronatus æterna; vt ex Nostris Scriptoribus ex *Dextro*, loco superius relato liquet. Hinc veniunt Acta à *Gallis* compacta prorsus corrigenda. Hæc hic dicta sufficiant, pro *Commemoratione* huius S. Præsulis apud *Gallos*, quorum nec intermittere voluimus annamnesim; vt cunctis legentibus nostra sollicitudo, circa quærendas Nostrorum Sanctorum festiuitates penitus innotescat.

Memius, & Mantius Sanctus vnus, & idem.

Probatur pluribus remißius.

Colitur Memij nomine hoc die apud Gallos.

Et solo titulo Confessoris.

S. AFRA *Martyr, Discipula S. Narcißi.*] Celebris fuit istius Sanctæ Martyris ad fidem conuersio, quam supra in *Tom.* 1. *Die XVIII. Martij. fol.* 295. retulimus, cum de *S. Narcisso* Episcopo, & Martyre, eius in fide Magistro, egimus. Illius memoriam recolit *Romanum Martyrolog.* h. d. his verbis *Augustæ Vindelicorum natalis* S. AFRÆ *Martyris, quæ cum esset pagana, per doctrinam* S. Narcissi *Episcopi ad Christum conuersa, & cum omni domo suo baptizata, pro confessione Christi tradita est.* Conueniunt post *Vsuardum, Adonem*, & *Bedam*, Martyrologia, *Castellanum* Vasq. *Lusitanum* Lupi & *Italum* Cooft. Felic. Vicellius in *Hagiolog.* & Equilin. in *Catal. SS. lib.* 7. *c.* 28. S. Antonin. 1. *p tit.* 8. *c* 7. § 18. Georgius Vvicell. in *Higiolog fol.* 246. Vincent, Bellouacens. in *Compend. Histor. lib.* 7. *c* 28. Baron. *Annal. Eccles. Tom.* 2. *Ann.* 303. *n.* 135. Anton. Vincent. Domenec. *Histor. SS. Cathalon. lib.* 1. *fol.* 74. Ieronym. Pujad. *Historia Cathalon. lib.* 4. *c.* 33. ACTA eius, & Sociarum scripsere *Marcus Vvalsenus, & Gregorius Vvicellus*, & alij, sed conscripta ab *Vvicello*, quia sinceriora à *Cæsare Baronio* videntur, hic subiicimus.

Martyrologia.

ACTA S. AFRÆ MARTYRIS Augustensis & Sociarum, ex Hagiolog. Gregorij Vvicelli;

AFRA *ex* Ægypto *oriunda, cum matre* Hilaria Augustam Vindelicorum *peruenit, vbi obsceno Veneris prostibulo dedita, vitam impudicam cum* Digna, Eutropia, *&* Eumenia *eius ancillis transegit; donec à* S. Narcisso *Episcopo* Braccarensi, *& Martyre* Getundensi *ad fidem conuersa Catholi-*

Origo

cam,

Exercitiũ. *cam, Deo capit virtutibus inseruire. Sed cùm apud* Augustam *Christianorum esset gloriosa persecutio, & omnes pro Christi nomine variis suppliciis afflicti, ad sacrificia traherentur, contigit* AFRAM, *quam notam habebat facies publica, quòd esset lupanaria, à persecutoribus comprehendi. Quæ cum fuisset Iudici Gaio oblata, & interrogasset, & cognouisset Iudex quæ esset,* *Capitur.* *dixit ei:* Sacrifica Diis, quia potiùs expedit tibi viuere, quàm inter tormenta deficere. AFRA *respondit:* Sufficiunt peccata mea mihi, quæ ignorans in Deum gessi. Hoc autem quod me iubes facere, nunquam factura sum. *Gaius Iudex dixit:* Accedens ad Capitolium sacrifica. AFRA *respondit:* Capitolium meum Christus est, quem habeo ante oculos meos: ipsi quotidie crimina mea, & peccata mea confiteor, & quia non sum digna ei sacrificium offerre, ipsa ego pro Nomine eius cupio sacrificari; vt corpus in quo peccaui, dùm pœnas passum fuerit, abluatur. *Iudex Gaius dixit:* Sicut audio, meretrix es, sacrifica, quia aliena es à Deo Christianorum. AFRA *respondit:* Dominus Noster IESV-CHRISTVS dixit, se pro peccatoribus descendisse de cœlo. Nam & Euangelium eius loquitur, quod meretrix rigauerit pedes eius lachrymis, & indulgentiam acceperit: & meretrices, & publicanos nunquam despexit, quinimò etiam secum eos manducare permisit. *Iudex Gaius dixit:* Sacrifica, vt diligaris ab amatoribus tuis, & sicut semper dilecta es, inferantur tibi pecuniæ multæ ab eis: AFRA *respondit:* Pecunias execrabiles iam nunquam accipio: Nam & quas habui, expendi, quia non fuerunt de bona conscientia, nam nolentes accipere aliquantos fratres meos pauperes, etiam precibus exoraui, vt à me dignarentur accipere, & pro peccatis meis exorare. Sic ergo quæ habui à me proieci, quomodo potest fieri, vt quæram accipere, quæ iam quasi sordes abieci? *Iudex dixit:* Iam te Christus dignam non habet, sine causa vis eum Deum tuum dicere, qui te suam non esse cognoscit. Meretrix enim quæ est, dici non potest Christiana. AFRA *respondit:* Equidem Christiana nec dici mereor, nec vocari, sed misericordia, quæ non de merito, sed suâ pietate iudicat, ipsa me ad hoc nomen admisit. *Gaius dixit:* Vnde nosti quia te admisit ad hoc nomen? AFRA *respondit:* In hoc me cognosco à facie Domini non esse proiectam, quia ad gloriosam confessionem, Nominis Sancti permittitur accedere mihi, per quam me credo omnium meorum scelerum indulgentiam accepturam. *Iudex Gaius dixit:* Hæ fabulæ sunt, magnis sacrifica Diis, per quos salutem consequatis. AFRA *respondit;* Salus mea Christus est, qui pendens in Cruce Latroni confitenti bona Paradisi repromisit. *Iudex Gaius dixit:* Sacrifica Diis, ne te in conspectu amatorum tuorum, qui tecum turpiter vixerunt, catomis cædi iubeam. AFRA *dixit:* Confusio nulla est mihi, nisi de peccatis meis. *Iudex dixit:* Porrò iamiam sacrifica, quoniam iniuria est mihi tot horis tecum loqui, certè si nolueris, occideris. AFRA *dixit:* Hoc est quod opto, si tamen merear per hanc confessionem digna effici requiem inuenire. *Iudex Gaius dixit:* Sacrifica, nam torqueri te faciam, & post, viuam incendi. AFRA *respondit:* Corpus meum, quod peccauit accipiat diuersa tormenta: animam meam sacrificiis Dæmoniorum non coinquinabo. *Tunc Iudex nequissimus dictauit sententiam capitis aduersus Martyrem. Quæ à ministris rapta, ducta est in Insulam fluuij, qui dicitur* Licus, *ibique eam spoliantes, ad stipitem ligauerunt. At illa eleuans oculos in cælum, oratione facta, sarmentis circundata, & igne supposito, iterum orauit, & spiritum emisit. Tunc eius Ancillæ tulerunt Corpus* AFRÆ, *quod intactum inuenerunt. & illud posuerunt in Memoria iuxta Ciuitatem* Augustam. *Quod nuntiatum Gaio Iudici, misit ibi ad ipsam Memoriam satellites, qui ancillas, & socios S. Martyris igne consumerent, nisi Diis litarent. Euntes autem milites, primùm blando sermone*

Marginalia: *Constantia.* — *Despicit lucra profana.* — *Eius fiducia.* — *Coronatur.*

sermone eas prouocabant. At vbi viderunt omnes simul contemnere sacrificia, repleuerunt memoriam sarmentis, & fœno, & siccis spicis, & clauserunt super eas, & supposito igne abierunt. Sic factum est, vt in eodem Die, quo sepulta est AFRA, *simul etiam mater eius* Hilaria, *& famulæ eius secundum carnem, sed iam sorores in Christo*, DIGNA, EVNOMIA, *&* EVTROPIA *simul martyrij coronam acciperent, & quæ simul conuersæ fuerant à diabolo, simul vnanimes ad Christum, cui crediderunt, cum palma martyrij peruenirent.* AFRÆ *Dies agonis* Nonis Augusti, *Anno Domini* CCC. *vel circiter. Harum aliquot sacra pignora* Augustâ Gerundam *dimisit* Rodulphus *Præpositus Ecclesiæ* Augustensis, *quæ ad huc in S. E.* Gerundensi *venerantur.* *Et eius ancilla cum matre.* *Reliquiæ aliquot Gerundæ.*

HACTENVS Sanctorum ACTA Martyrum, quæ duplici ex causa hic locum merentur, & quia fuere filiæ spirituales *S. Narcissi* nostri, & quia *Gerunda* aliquibus locupletatur pignoribus, quæ *Rodulphus* Præpositus Augustensis misit *Gerundam*, hac Epistola: *Reuerendo, ac multa discretionis Viro Thesaurario Ecclesiæ* S Narcissi *in* Gerunda; Rodulphus *Præpositus Ecclesiæ Augustensis. Cùm iam dudum ex ratione* Conradi *Subdiaconi quondam socij vestri,* Augustensis, *vos aliquid de Vita, & Conuersione* S. AFRÆ, *& Sociarum eius*, per S. Narcissum *facta, prout Chorus noster habet, cognouerim desiderare: cupiens filias esse cum Patre, & orationum, & laborum vestrorum me fore participem: vrbis, & Collegio vestro per* Bertholdum, *Sacerdotem socium Parœchia Augustensis, de* Reliquiis SS HILARIÆ, DIGNÆ. EVNOMIÆ. EVTROPIÆ, DIONYSII, & AFRI, *cum Historia, & Legenda* S. AFRÆ, *& aliquo clenodio, quo sepulchrum* S. Narcissi *in diebus festiuis tegatur, vobis transmisi, petens humiliter, ac deuotè, vt mei memoriam in vestris orationibus habentes, istas sanctas* RELIQVIAS *cum Patre suo collocantes, sicut condecet, eis honorem, & reuerentiam exhibentes; per quam, & alia vestra bona, vitam consequamur sempiternam* Huius Epistolæ fragmentum referunt Antonius Vincentius Domenec. *d lib.* 1 *fol.* 75. *col.* 3. *&* Pujades *d. c.* 73. *Auctographum de existentia Reliquiarũ Gerundæ.*

S.DOMINICVS *Abbas Alcobacensis Confessor.*] Sancti huius Viti anamnesim recolunt Miræus in *Catalog. SS. Cisterciens. Die IV. Augusti*, quo etiam *Kalendar SS. Cisterc.* & Chrysostom. Enrriq. in *Menolog. Cisterciens. fol.* 251. hoc elogio: ALCOBATIÆ *in* Lusitania S. DOMINICVS Martinez, *eiusdem Monasterij Abbas sanctissimus: qui cùm diuersis, & admirandis pietatis operibus clarus, suis Monachis laudabiliter præfuisset, post multa ad æternam patriam suspiria, inter verba exultationis, & laudis beatam Deo animam reddidit. Et cùm etiam post mortem mirabilibus signis clareret Sanctorum numero fuit adscriptus.* De eo etiam Bernardus Brit. in *Chron. Tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 22. Miræus in *Origin. Monaster. lib.* 5. Angelus Marriq. *in Laur. Euangel. lib.* 3. *Disc.* 7. *§.* 7. & in Sanctoral. Cisterc. *in Epistol. ad Martet.* Gaspar Iongelinus in *Notit. Abbatiat. Cisterciens. in Regn. Portugall. §.* 5. *n.* 10 *fol.* 31. Chrysost. Enrriq. in *Fascicul. SS. Ordin. Cisterciens. Tom.* 2. *lib.* 2. *Distinct.* 26. *c.* 7. *fol.* 252. in paruis, qui huius S. Abbatis ACTA his verbis recenset: *Martyrologia.* *Scriptores.*

ACTA S. DOMINICI ABBATIS Alcobatiæ Confessoris, ex Chrysostomo Enrriquez.

DOMINICVS *cognomento* MARTINEZ *ex vocabuli compositione fuit* Hispanus *origine, nam cognominis structura* MARTINI *Hispanismum procul dubio sapit. Is cum in iuuentute sua omnem mundi huius gloriam, vanam esse consideraret, quodque multum ex ipsa plurimi in pestem, & exitium sempiternum ruerent, cœpit, pedem retrahere, & animum ad pietatis studium adiicere. Cúmque se diuinis mancipare obsequiis, atque despectis, calcatisque terrenis illecebris, ad amabilem diuini amoris perfectionem venire satageret, ad Ordinem* Cisterciensem *aduolauit. Cuius habitum in Monasterio* S. Mariæ *de* Alcobatia *induit, ibique diuinis suspensus desideriis, ad omnia* *Origo.* *Mundi illecebras respuit.* *Monachũ induit.*

ſanctitatis exercitium ſedulò aſpirauit. Diuinæ meditationi animum dedit, omneſque ſpiritus ægritudines, ſacrarum dulcedine literarum temperabat. Tranſactis verò in ſacra conuerſatione aliquot annis, cum egregium pietatis ſpecimen Fratribus ſuis præbuiſſet, & fama virtutum eius longè, latéque increbreſceret, ad Abbatialem dignitatem in ipſo Monaſterio Alcobariæ *euectus fuit. Ipſe verò qui humanæ vitæ conſortium reſpuebat, & ſolitariâ vitâ mirificè delectabatur, timens ne ſub Prælationis occaſione, elationis tumore mens eius periclitaretur, Fratrum ſuorum votis minimè acquieuit. Obedientiâ tamen, & auctoritate Superiorum coactus electioni præbuit aſſenſum. In qua dignitate conſtitutus, humilitatem, pietatem, cæteraſque æmulabatur virtutes, & omnibus ſe communem, omnibus ſe blandum exhibebat. Cùmque diuerſis, & admirandis pietatis operibus clarus, Cœnobium ſuum laudabiliter rexiſſet, poſt multa ad æternam patriam ſuſpiria, ſacro ſancto Corporis, & ſanguinis Chriſti viatico munitus, beatam Deo animam reddidit. Et cùm etiam poſt mortem mirabilibus ſignis clareret, Sanctorum numero fuit relatus. Et olim Officio Eccleſiaſtico celebatur ab Anglis in Diœceſi* Eboracenſi, *dùm adhuc ibi vigeret Romana Religio.*

Fit Abbas.

Virtutes in dignitate.

Moritur.

Verus Dies Mortis S. Abbatis.

ISTHÆC quæ *Chryſoſtomus* coagulauit ACTA, ſed abſque Die, & Conſule, quo vitam Sanctiſſimus exuit Abbas. Cuius cauſam cùm exquirere deſiderarem, abs eruditiſſimo *Emanuele Faria de Souſſa* Portugallenſium Coripheo, hocce Sepulchrale Carmen accepi:

PRO S. DOMINICO ALCOBACENSI
Abbate, & Confeſſore.

Hoc DOMI *ſarcophago* NICVS *extat corpore Sanctus,*
Qui Decimus *fuit iſtius vnà celebris Abbas*
Cœnobij inſignis, plenus pietate Miniſter,
Hic moritur Nonas Sextilis; *culmina cœli*
Conſcendens, viridi redimitus tempora Lauro.

In cuius *Epigrammatis* contextu clarè liquet S. Abbatem in Domino quieuiſſe, Die hoc, ſcilicet *Quinto Auguſti*, qui ad *Nonas Sextileis* correſpondet. Cuius obſeruatione Scriptorum *Ciſtercienſium* error, quo Sanctiſſimum Abbatem ad *Pridie Nonas Auguſti*, hoc eſt, IV. eiuſdem Diem reponunt, ſanabitur. Quatenus ad Annum tranſitus huc vſque nullus computationem demonſtrat, nec aperit.

In Sanctorum numerum relatus.

CIRCA aſſertionem, quâ dicitur S. Abbatem in *numero Sanctorum* fuiſſe relatum, conueniunt omnes quos ſupra retulimus, præcipuè Bernardus Brit. *d. lib.* 3. *c.* 22. his verbis: *Vita ipſius fuit talis, totque miraculis claruit, vt* numero Sanctorum *adſcribi meruerit; &* Officio Eccleſiaſtico *celebatur in Eccleſia* Eboracenſi *in Regno Angliæ, eo tempore, quo* Prouincia *illa in Religione, & obſeruantia Chriſti Vicarij debitè florebat.* Hinc iure optimo inter *Hiſpaniæ* Diuos reponere curauimus. Cætera qui plenius ſcire deſiderat, adeat ſuperius relatos, & maximè *Chryſoſtomum Enriquium*, & *Bernardum Britum* apud quos piiſſimam ſimul cupiditatem ſedabit: dùm Nos ad vlteriora progredi curamus, ſatius exiſtimantes accreuiſſe huic Sancto, quod à propriis incognitum extitit.

OCTAVO

OCTAVO IDVS.

Augusti.

DIES VI.

A. ROMÆ *natalis* S. SIXTI *Pontificis Maximi, qui cùm Legatus S. R. E. vt* Toletano *interesset* Concilio, *Hispanias deuenisset, munere expleto*, Cæsaraugustam, *deuotionis ad* Virginem de Columna *ardore succensus, accessit, vbi* Laurentium *S. Valerij Archidiaconum agnoscens, illum Romam detulit, cuius est opere vsus, donec ad martyrij trophæum strenuus agonista cucurrit. Cuius pignora possidet sacra Regale* Hortense *Cœnobium propè* LORCAM, *vbi feliciter quiescunt.*

B. Ibidem sacra lipsana B. INNOCENTII, *Subdiaconi, & Martyris Romani, qui cum* S. Sixto *pro Christi fidei defensione certauit, & ad martyrium absque trepidatione peruenit.*

C. COMPLVTI *in Carpetania Hispaniæ* SS. IVSTI *&* PASTORIS *fratrum Martyrum, qui cùm adhuc infantili ætate vernantes, pro addiscendis literis frequentassent scholam, audito impij Daciani Præsidis de publicandis Christianis Imperatorum edicto, dimissis in gymnasio alphabetis, ad Præsidem accessere: cuius sæuitiam viriliter increpantes, stomachum Iudici commouere; ideo comprehensi, carcerati, cæsi, extra vrbem extracti, & mutuo ad inuicem roborati, ceruices Domino obtulerunt.*

D. BVRGIS *in Hispania* SS. STEPHANI *& CC.* Monachorum *Ordinis* S. Benedicti *Martyrum; qui cùm in in cellis* Karadinensibus *occlusi, cœlos continuis virtutum operationibus quæritassent*, à Zaphâ *Agarenorum duce impetiti, sed diuinâ gratiâ confirmati, & in Monasterij claustris fortes animo consistentes, sic summâ patientiâ, irruentes excepere carnifices, vt ab ipsis singuli iugulati, illustre de barbaris in seculo percepere trophæum, & immarcessibilem in gloria recepere coronam.*

E. Vrgellæ *in Monasterio* Serratexensi, *quòd nunc* Solsonæ *paret*, *in* Cathalonia, *Depositio* S. Vrbici *Episcopi, & Martyris*; *cuius sacras exuuias honorificum tegit sarcophagum, Monachorum cœtus pientissimo seruat affectu, & populorum frequentia donariis veneratur assiduis.*

F. Madridii *in Monasterio fratrum SSS. Trinitatis Excalceatorum* S. Felicissimi *Martyris Romæ passi, cuius sacra gleba Româ, Hispaniam delata, ibidem adseruantur.*

G. Cordubæ *in Bætica in Conuentu prædictorum fratrum Excalceatorum* S. Stephani *Martyris*, *qui cùm Sixto, & Felicissimo, & Innocentio Romæ martyrium expleuit*; *cuius Reliquias ibidem Generalis eiusdem Ordinis Minister honorificientissime reposuit.*

NOTÆ.

A. *Martyrologia.* Sanctvs Sixtvs *Pontifex Maximus Martyr.*] Plurimum isti S. Pontifici debet *Hispania*, & proptet eius in *Toletano Concilio* Sedis Apostolicæ Legati muneris functionem, nec non propter *B. Laurentij* Romam delationem, & ad S.R.E. *Archilenita* assumptionem; sed etiam, quod & maximum est, propter honorem, quo nostram Prouinciam suis sacris pignoribus illustrauit. Omnia probate compellimur, vt & Nostratibus hocce mysterium reconditum demonstremus, & instituto adamussim omnium probatione pareamus. Igitur memoria S. Pontificis celebris est apud Martyrologos, scilicet *Bedam*, *Vsuardum*, *Adonem*, & alios, à quibus *Martyrolog. Romanum*, his verbis,: *Romæ viâ Appia in cæmeterio* Callisti, *natalis* B. Sixti II. *Papæ, & Martyris, qui in persecutione Valeriani, gladio animaduersus, martyrij coronam accepit.* Conueniunt Martytologia *Castellanum* Vasq. *Lusitanum* *Scriptores.* Lup. *Hispanum* Higuet. *Italum* Constant. Felic. & cætera recentiora diuersorum. De eo Eusebius in *Chron. Ann.* 261. & in *Histor. Eccles. lib.* 7. *c.* 4. Optatus *lib.* 2. Nicephor. Callist. *lib.* 6. *c.* 34. Equilin. in *Catalog. SS. lib.* 7. *c.* 30. Philipp. Ferrar. *in Catalog. SS. Ital. fol.* 490. Damasus, Luitprandus, Platina, Illescas, & cæteri qui vitas Romanorum Pontificum scripsere, à quibus Cardinalis Baronius *Annal. Eccles. Tom.* 2. *Ann.* 261. *n.* 1. 2. *& seqq.* Flauius Dexter (ex Nostris) in *Chron. Ann.* 260. *n.* 3. 4. *&* 5. *vbi* Biuar. *fol.* 289. S. Vincent Ferrer. *Sermon. de S. Laurent.* Marineus Sicul. *de Reb. Hispan. lib.* 5. Prudent. in Peristephan. *hymn.* 2. & quotquot de *S. Laurentio* scripsere, quorum nomina ad numerum reducere prolixum erit. S. Pontificis Acta dabimus ex variis.

ACTA S. SIXTI II. PONTIFICIS Maximi, Martyris, ex Variis Scriptoribus Ecclesiast.

Origo. Sixtvs *fuit natione* Græcus, *natus* Athenis, *ex inclyto Philosopho factus similis Christi Discipulus, suis admirandis virtutibus, meritisque dignus, qui ad Apostolica Sedis, è viuis sublato Stephano Papâ & Martyre,* *Pontificatū obtinet.* *Cathedram adscenderet. Ante huius igitur sublimationis euentum, plura*

pro

pro S. E. R. *seruitio, mandata peregit; inter quæ illud maximum, quòd* B. Laurentium Hispaniâ *Romam traduceret, vt illius Sanctæ Vrbis vitâ, & agone, inclytis, incomparabilis fuisset splendor. Nam cùm à Sede Apostolica ad Synodum* Toletanam *Legatus accederet, è quâ reuersus* Cæsaraugustanam *vrbem* Hispaniæ *celebrem intraret, cognita* B. Laurentij *tunc illius vrbis Leuitæ sanctimoniâ, illum Romam assentiente* Valerio *Episcopo, felici auspicio perduxit. Ergo Romam reuersus* SIXTVS, *& ad apicem Summi Pontificatus euectus,* Laurentium S.R.E. *Archidiaconum ordinauit, cui thesauros etiam Ecclesiæ commendauit. Posthac pullulante Valeriani Imperatoris persecutione, S. Pontifex in carcerem trudi iussus est. Nam cùm Valerianus didicisset eum admirando vitæ exemplo, & concionibus, multas Ethnicorum animas ad Christum conuertisse, conuersosque ad appetendam pro Christiana fide mortem, confirmare, iussit eum comprehensum sibi sisti; nihilque non egit, vt & eum blandiciis, & minis à proposito dimoueret. At cùm S. Pontifex omnes Valeriani conatus rideret, eum in carcerem (cui Mamertino nomen erat) detrusum, nisi Marti sacrificasset, iussit obtruncari. Sic ductum* S.Laurentius *insecutus, martyrisque desiderio accensus, his verbis allocutus est*: Quo progrederis sine filio Pater? Quo Sacerdos sancte sine ministro properas? Tu nunquam sacrificare, nec offerre consueueras sine Diacono. Quid in me ergo displicuit paternitati tuæ? Numquid degenerem probasti? Experire certe, vtrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis consecrationem, cui consummandorum consortium sacramentorum credidisti, huic sanguinis tui consortium negas? Vide ne periclitetur iudicium, dùm fortitudo laudatur. Abiectio Discipuli, detrimentum est Magistri. Quot illustres, præstantesque Viri, Discipulorum certaminibus, magis quàm suis vincuntur? Denique Abraham filium obtulit, Petrus Stephanum præmisit; & tu Pater ostende in filio virtutem tuam, & offer quem erudisti, vt securus iudicij tui comitatu nobili peruenias ad coronam. *Hæc vt* Laurentius *magno pietatis affectu, multisque lachrymis irrigatus effatur, S. Pontifex eundem consolaturus, dixit*: Non ego te desero fili, neque derelinquo: sed maiora tibi debentur pro fide Christi certamina. Nos quasi senes, leuioris pugnæ cursum recipimus: te quasi iuuenem, manet gloriosior de Tyranno triumphus. Post me venies: flere desiste, post triduum sequeris Sacerdotem Leuita. *His dictis simul ad Templi Martis portam ventum,* SIXTVS *sic Idolum est allocutus*: Destruat te Christus, filius Dei viui; *& Christianis dicentibus*, Amen, *subitò magna Templi pars cum Idolo corruit. Quam ob rem satellites Imperatoris, hoc miraculo obstinatiores facti S. Pontificem obtruncaturi extra vrbem duxere. Tum* S. Laurentius *ductum secutus, magno pietatis affectu dicebat*: Noli me derelinquere Pater Sancte, iam enim expendi thesauros, quos tradidisti mihi. *Quibus prolatis, & ad locum martyrij ventum, S Pontifex* SIXTVS *vnà cum Sex Sociis*, Felicissimo, *&* Agapito *Diaconis*, Ianuario, Magno, Innocentio, *&* Stephano *Subdiaconis, decollatus est,* VIII. Idus Augusti, *Anno* CC. LXI. *Imperante Valeriano. Cuius* Corpus *sepultum est in Cœmeterio* Callisti, *& post temporum excursum aliquot sacra ipsius exuuiæ* Hispaniam *adlatæ, & in Regali* Hortensi *Cœnobio prope* LORCAM *collocatæ, ibidem adseruantur & coluntur. Vna Ordinatione, Mense Decembri, duos Episcopos: IV. Sacerdotes, & VII. Diaconos creauit. Duas Epistolas scripsit, vnam, ad Gratum Episcopum, in qua plura de æterna Filij ex Patre generatione, habet. Alteram ad Episcopos Hispaniæ, in qua illos ad vnitatem, & ad Apostolicarum traditionum obseruantiam hortatur, prohibetque alterius Parœchiæ, Diœcesisve aliquem ordinari, aut iudicari. Præstante Domino Nostro Iesu Christo, qui cum Patre, & Spiritu-sancto viuit, & regnat in sæcula sæculorum, Amen.*

Hispaniam venit.

Capitur.

S. Laurentij ad Sixtum verba.

S. Sixti ad Laurentiū responsio.

Idoli statua corruit.

Coronatur.

Reliquiæ in Hispania.

Eius scripta.

HORVM itaque strues ACTORVM communis est, demptis, Duobus, in ipsis,

An Sixtus Hispanias adierit, & cuius causâ?

descriptis propositionibus. PRIMA circa aduentum in Hispaniam S. SIXTI, & traductionem *S. Laurentij* ab ipso S Pontifice factam. Hanc probat Dexter in *Chron. Ann.* 360. *n.*4. his verbis, ab errore præli sanitatis: TOLETI, *sub* SIXTO *Papa* Legato *Concilium contractum est*. Laborant enim barbarismi vitio verba *Dextri*, vt in editis *Chronici* codicibus legitur, sic: TOLETI *sub* SIXTI *Papa* Legato *Concilium contractum est*. Nàm tempore SIXTI Papæ nullum *Concilium Toleti* contractum inuenitur. Quod contractum dicitur; illud fuit, vbi S. SIXTVS tanquam Sedis Apostolicæ LEGATVS interfuit; de quo S. Vincentius Ferrer in

Dextri locus corruptus restituitur.

Sermon. de S. Laurent. his verbis, causam aditus *S. Laurentij* Romam exprimens. *Dico primò* (inquit) *quod* S. Laurentius, *sicut arbor bona in Horto S. Ecclesiæ plantata fuit, & fecit fructum de abstinentia personali, quia semper abstinuit à vitiis, & peccatis, & à vanitatibus mundi, in tribus locis*: PRIMO *in Ciuitate* OSCHA. *Secundo in* Cæsaraugusta, *Tertio in* Roma. *De primo sciendum est, quod ipse fuit de* OSCHA *natus, de magna genere, licet in domibus magnorum fuisset nutritus.* SECVNDO *abstinuit in* Cæsaraugusta, *quia quando habuit discretionem, dimissâ domo Patris, abyt ad* Cæsaraugustam *ad studendum.* TERTIO *iuit* Romam; *& ecce* S. SIXTVS *vadens ad celebrandum* Concilium Toletanum, *fecit transitum per* Cæsaraugustam, *& auditâ famâ* B. Laurentij *vocauit eum, & scitâ suâ sanctitate, duxit eum secum.* In aliquibus Codicibus Operum *S. Vincentij Ferrerij*, in textu huius relationis, per verba: *Et ecce* S. SIXTVS, impressum est verbum PAPA, quòd merito in alijs expungitur, quia S. SIXTVS post adeptum Pontificatum nunquam Romam reliquit, maximè cum in eo solum XI. Menses, vt ex eius liquet historia, sederit.

S. Vicentij Ferrerij auctoritas.

Resolutio ex Dextro & S. Vincentio.

Ex his agnosces *Concilium Toletanum* contractum ante Pontificatum SIXTI, cui tanquam *Legatus* interfuit, & ideo corrigendus textus *Dextri*, & loco, *sub* SIXTI *Papa Legato*, reponendum, *sub* SIXTO *Papa Legato*; hoc est: *sub* SIXTO *qui interfuit* Concilio Toletano, *tanquam Legatus Papæ.* Hunc ipsum aduentum in Hispanias S. SIXTI probat *Petrus Rossetus* Poëta Gallus haut inuenustus in *Laurentid.* his verbis.

Talia quærenti, posita formidine lethi,
Ocyus hæc stabilis reddit Laurentius *heros*
Terra mihi primos Hispania *præbuit ortus,*
Sacrorum Antistes fidei dum fœdera nostræ
Vltima in Hesperia SIXTVS *clamore referret,*
Quem nuper gladio insontem pressistis acerbo.
Insignem Christum noui, cultusque salubres,
Atque olim sacri laticis caput abluit vnda:
Ille huc me puerum postremis duxit ab oris
Hesperiæ:

His etiam addendus Marineus Siculus *de Reb. Hispan. lib.*5. agens de *S Laurentio*, prosequitur: *Sed* B. SIXTVS *Pontifex, cùm in eadem Prouincia prædicaret, sub quadam arbore* Lauro, *diuinitus inueniens eum*, Laurentium *vocauit, & diligenti cura nutriri, & doceri iussit, quem adultum secum* Romam *perduxit: vbi postea factus Pontifex, constituit eum* Archidiaconum. Ergo tempore traductionis *Laurentij* Hispaniâ Romam, non erat *Pontifex* S. SIXTVS. Sequuntur hanc opinionem P. Franciscus Biuar. in *Nat. ad Dextr. Ann.*246. *fol.* 279. *vers.* Quæ verò. Sed in supradictorum comprobationem, hic subiiciam verba F. *Guillelmi Pepin* ex ordine Prædicatorum in *Tractat. de Imitat. SS.* agens de *S. Laurentio* prosequitur: *Postmodùm autem, ipsum* B. SIXTVS *Papa traxit Romam in hunc modum: Cùm enim ipse* SIXTVS *perrexisset in Ciuitatem* Toletanam *in* Hispania *sitam, causâ celebrandi* Concilium, *accidit vt transiret per dictam ciuitatem* Cæsaraugustanam, *in qua generale tunc florebat studium; & cùm quæstio versaretur, qui essent doctiores in illa Vniuersitate, habitus est sermo de* B. Laurentio. *Hunc ergo videre voluit* B. SIXTVS, *qui tandem*

inuenit,

inuenit, quod sibi de ipso ab aliis dictum fuerat. Propter quod ipsum ad se traxit, & Romam adduxit, & factus Papa, *Diaconum* Cardinalem *ordinauit: quem postmodum ita dilexit, & propter vitæ sanctitatem, tum propter fidei synceritatem, quâ pollebat, quod deinceps nunquam Missam celebrabat, absque sui dilecti Diaconi* Laurentij *præsentiâ.* Quibus satis suffulta remanet hac propositio.

SECVNDA versatur circa *Translationem* aliquorum sacrorum pignorum S. SIXTI Romà Hispaniam in *Hortense Cænobium* prope vrbem LORCAM. Ad cuius probationem testem aduoco ocularem P. Vargas *Histor. Hortan. tit. de Reliquiis. §. 1. fol. 4.* vbi asserit ipsum eas è Româ Apostolica auctoritate extraxisse, & in illud Regium Monasterium, in Maiori Altare collocasse. De hoc apud ipsum fides stet. *Reliquiæ S. Sixti PP. in Hispania.*

S. INNOCENTIVS *Subdiaconus, & Martyr Romanus.*] Fuit vnus è Quatuor *Subdiaconis*, qui cum *B. Sixto* II. Pontifice Maximo agonem complcuit; cuius memoria etiam in *Tabulis Ecclesiasticis* repetitur, vt notarunt Baronius in *Annal. Eccles. Tom. 2. Ann. 261. n. 4.* Philippus Ferrar. in *Catalog SS. Ital. fol.* 490. Rihadeneïr. in *Actis SS. Tom. 1. fol.* 260. ex vers. Canisij, & omnes communiter. P. Alphonsus de Vargas *Histor. Hortor. in Relat. Reliq. fol. 6.* asserit S. hunc Martyrem è *Cæmeterio Prætextati* extractum, ad Regale *Hortorum* Cœnobium prope Vrbem LORCAM in Hispania translatum fuisse, vbi honorificè collocatum ibidem debito cultu venerari. Circa S. Subdiaconi ACTA hæsitat, credens, ab infantia eum in Ecclesiasticis seruitiis fuisse nutritum, ita vt crescente graduum virtutis specimine, ad Subdiaconatus ordinem conscendisse, & *S. Sixto* Pontifici adhærere, ita vt coronam martyrij cum ipso meruerit. Hæc per Synopsim. Cætera Deus, cui nihil occultum, suo tempore reuelabit. B. *Martyrologia.* *Acta per Synopsin.*

SS. IVSTVS & PASTOR *Martyres Complutenses*] Eorum illustre apud *Complutum* Hispaniæ trophæi encomium scripsere *Romanum Martyrologium*, his verbis: COMPLVTI *in* Hispania *Sanctorum Martyrum* IVSTI & PASTORIS *fratrum, qui cum adhuc pueri literis imbuerentur, protectis in schola tabulis, sponte ad martyrium cucurrerunt: & mox à Daciano Præside teneri iussi, & fustibus cædi; cum se mutuis exhortationibus roborarent constantissimè, extra ciuitatem perducti, à carnifice iugulati sunt.* Conuenisit post *Bedam, Vsuardum, Adonem, Galesinium, Bellinū, Peregrinis, Maurolycum,* & alios recentiores, Martyrologia *Castellanum* Vasq. *Lusitanum* Lup. *Hispanum M S.* Higuer. *Italum* Constant. Felic. *Gallicanum* Andr. Sauss. & *Dominicanum* Ordinis. De eis Flau. Dexr. in *Chron. Ann.* 296. *n.* 1. vbi Biuar. *fol.* 312. Roder. Car. *fol.* 97. *lit. S.* S. Braulius Cæsaraugustanus Episcopus S. Eulog. in *Memor. SS. lib.* 1. vbi Ambros. Moral. *in Schol.* S. Antonin. 1. *p. tit.* 8 *c.* 1. §. 25. Vincent. Belloua-cens. in *Specul. Histor. lib.* 12. *c.* 119. Vasseus in *Chron. Ann.* 303. Equil. *lib.* 7. *Catalog. SS. c.* 32. Ambros. Moral. *Histor. Hispan. lib.* 10. *c.* 9 & in Tract. de *Translat. hor. SS. lib.* 1. *cap.* 1. P. F. Ioann. Marier. *Histor. SS. Hispan. lib.* 2. *c.* 1. P Truxill. in *Thesaur. Concionat. Tom.* 2. *fol.* 1470. D. Laurentius Padill. *Histor. SS. Hisp. Die 6. August.* D. Fran. Padill. *Histor. Eccles. Hispan. Tom.* 1. *Cent* 4. *c.* 13. *fol.* 171. Marineus Sicul. *de Reb. Hispan. lib.* 5. Francisc Didacus de Aynsa *Histor. Oscens lib* 2. *c.* 22. & 25. Blasc. Lanuz. *Histor. Aragon. lib.* 1. *c.* 37. Bernard. Dorhoff. in *Specul. Iuuentut. Die 6. Aug. fol.* 360. P. Ioann. Marian. *Hist. Hispan. lib.* 4. *c.* 12. Alphons. Sanch. *de Rebus Hispan. lib.* 2. Stephan. Garibay. *in Compend. Histor lib.* 7. *c.* 44. Ioann. Francisc. Andr. *Histor. SS. Complutens. cap.* 7. Carrill. in *Annal Eccles. Hispan. Ann.* 303. vbi Camarg. P. Anton. Quintana-Dueñ. *Histor. SS. Toletan Secul.* 3. *fol* 387. D. Alphonsus Nunez *Histor. Gundalaxar. lib* 1. *c.* 12 *fol.* 91. Ex Poëtis, primas ferat Noster Catholicus, & eruditissimus Vir Clarissimus Aurelius Prudentius in *Peristephan. Hymn.* 7. his carminibus : C. *Martyrologia.* *Scriptores.* *Poëta.*

Sanguinem IVSTI, *cui* PASTOR *hæret*,
Ferculum duplex, geminumque donum
Ferre COMPLVTVM *gremio iuuauit*
Membra Duorum.

S. Asturius

S. *Asturius Serranus* Episcopus Toletanus qui Corpora SS. Martyrum apud *Complutum* inuenit, quibus Templum construxit, & Episcopali sede condecorauit, in eius honorem hunc *Hymnum* composuit.

O Dei perenne verbum, Patris ore proditum.
Organum, qui imbecille admouens infantium
Das eis spirare flatum, vocis vt promant sonum.
Tu pius adesto nobis, solue fibras gutturis,
Ora instrue loquelis, corda reple lachrymis,
Vt sacrorum festa dignis pracinamus canticis.
Ecce IVSTVS, *ecce* PASTOR, *ambo iuncti sanguine,*
Quos pia fraternitas iunxerat germanitas
Inuexit æqualis sacratæ passionis vnitas.
Hi tamen scholis retenti, dùm instruuntur literis;
Audientes, quod Tyrannus intrat vrbem persequens,
Illicò scholam relinquunt, & tabellas abnuunt.
Appetunt cursu, deinde Præsidis præsentiam,
Et crucem Christi sequendo, corpus armant debile,
Quòd triumphos passionis expedirent fortiter.
Hoc repentè Datiano nuntiantes, inquiunt,
Ecce aduenire Christum profitentes paruuli,
Mortis vltro passionis, atque cædis perpeti.
Turbidus adest indè Præses concitans sæuitiam,
Ad suos truces ministros, vt teneantur clamitat,
Fustibus iubens tenella dissecare Corpora.
Tunc sacratas voces eccè adlocuntur inuicem:
Tempus est accepere temporales rite pœnas corporis,
Quo futurum possideant gaudium cum Angelis.
Audiens post Datianus Martyrum constantiam,
Excitatus in furore dictat hanc sententiam:
Vt perempti ambo fratres, morte dirâ intercidant.
Protinus eos furentes pertrahunt satellites
Ad locum Campi patentē, quem ferunt Laudabilem,
Ense illic verberantur, lacerantur sanguine.
O locum verè beatum, quo cruor reconditur
Sanctus ille Paruulorum, ad salutem plebium!
Quo vè multa sanitatum signa ægris confluunt.
Nempe hîc diuina virtus vincit iras Dæmonum;
Curat vlcus, membra sanat, & dolores temperat,
Vota cunctorum receptat, & ruentes subleuat.
Tam tuorum passione freta gaudet Ciuitas
Iure Complutensis *almo quo laueris sanguine,*

Et Gemellis mos camanis vota redde debitis.
Hinc Deus te postulamus, vt precantes audias,
Pelle morbos, solue vincla, & relaxa crimina,
Atque inlæsi futuram appetamus Patriam.
Nominis tui amorem da tuis inseruulis;
Temporale nil amemus, diligamus inuicem,
Te sequamur, te canamus, te fruamur perpetim.
Laus tibi per omne tempus Trinitas indifferens,
Laus, honor, virtusque, summa singularis gloria,
Qua Deum te sæculorum personat in sæcula. Amen.

Tarquinius Gallutius *lib.* 3. *Carmin. Epigram.* 43. *fol.* 370. Vincentius Guinisius in *Sacr. Poëmat. fol.* 160. Henricus Cōccus in *Hispan. Heroic. MS.* apud me *vers.* 386. Poëta quidam Anonymus hocce SS. Martyrum Fratrum Martyrium hisce versibus decantauit:

Dùm furiæ insanas laxat Datianus habenas;
Et colere Hesperios *Nomina vana iubet.*
Scilicet id facere sperans, si pectora cedant,
Quæ Christum insolitâ relligione colunt.
Hos terrore graui insequitur, tormenta minatur,
Hos blanda intentat sollicitare prece.
Atque omnem pulsans aditum: quantum acrius vrget,
Confirmat, potiùs quàm pia corda domet.
Non secus ac tentans crepitantem extinguere flammam,
Suppeditans oleum, repleat igne domum.
Sed noua crudeli sedit sententia menti,
Quâ putat inuictam se superare Fidem.
Vt non succidat ramos, sed & ima reuellat,
Ne defixâ manens germinet arbor humo:
Ne pueri veterum renouent audita parentum,
Nec patres doceant, perdere vtrosque simul.
Complutum *adueniens complet præconibus vrbem,*
Aut mortem, aut mallent ponere thura Diis.
Quot tunc ad spiceres alacres ad sydera vultus?
Orant pro Christi nomine posse mori.
Quot tunc felici letho furor impius hausit,
Qui gladio iugulum proposuere fero?
Non mortis timidi, sed enim certamina prima
Egregiâ repetunt ambitione necis.
Coniugiumque domumque patres, natosque relinquunt,
Optantes ensi subdere colla truci.
His vrbs assiduè Natorum ornata trophæis
Præsentabat ouans munera grata Deo.

Ecce autem Geminos videt intra tecta Tyranni
Germanos, propero limina adire gradu:
Germanos, paribus ſtudiis, quos vinxerat ætas.
Et pueros Chriſti non puerilis amor.
Flagrat in amborum iuuenili pectore feruor
Martyrij, ſenſu vincit vterque Senes.
Hos fera carnificum manus intertexta capillis
Compulerat teneros accelerare pedes.
Quales vere nouo fœcunda roſaria geſtant
Purpureas raptim vomere ſciſſa roſas.
Audierant quippè inſani crudelia Regis
Iuſſa: Sed his Dominum præpoſuere ſuum.
Et dùm fortè ſcholas adeunt, de more canentes
Mellifluis Chriſti dogmata ſancta ſonis.
Is ſonus impuras cùm primùm perculit aures,
Accenſa in Pueros turba furore ruit.
Aſt illi eiectis læti acceſſere Tabellis,
Nec captum è dulci decidit ore melos.
Spontè occurrentes rapiunt, & ad atria ducti,
Se ingenti acclamant pectore Chriſticolas.
Non videt hos Præſes, metuens non flectere poſſe:
Carcere concluſos, cædere terga iubet.
Cæſi conlaudant Dominum, ad maiora parantur:
His Fratrem & ſtimulat IVSTVS *adire necem.*
Quæ vita ô PASTOR *manet, & nos quanto ſequetur*
Gloria, ſi gladiis Corpora Noſtra damus?
Quærimus æternam; perituram abſcidite vitam
Clamant: pro Chriſti Nomine dulce mori.
Continuò referunt Datiano: accenſus in iras
Præcipit, abſque vllâ colla ferire morâ.
Nec mora, producunt ſubitò, capita aurea truncant,
Cœlum ornant animæ, terra cruore madet.
Qui vos ô Sancti Pueri docuere Magiſtri?
Terram ſanguineis velle linire notis.
Felix, ſi ipſe Scholis didiciſſem ſcribere veſtris,
Verba ignita loqui, verbera dira pati.
Et thecas, & calamos, atramentaria, chartas,
Vobiſcum, & vitam deſeruiſſe meam.

Plura apud Poëtas Catholicos *Complutenſes* Carmina in laudem Noſtrorum Sanctorum Martyrum in Libello de eorum *Tranſlatione* Oſcbâ Complutum ab eruditiſſimo *Ambroſio Morales* Regio Chrooographo collecta, circumferuotur, è quibus *Tres Hymnos* ſelegimus, vt Noſtræ relatio ditetur Anamneſis. *fol. 99.*

IN LAVDEM SS. IVSTI, ET PASTORIS
Martyrum Complutensium Hymnus I.

IVSTE *tu nostris numeris faueto,*
Mortis inuictæ seriem retexe:
Huc ades PASTOR, *lyricosque nostros*
Dirige versus.
Cùm vomit sæuas furias Tyrannus,
IVSTVS & PASTOR *pueri tenelli*
Ense pro Christo laceranda durè
Corpora tradunt.
Matris amplexus teneros relinquunt,
Chara non illos Patriæ moratur
Cura, non illos reuocant amata
Pignora patris.
Non ab incœpto puerilis ætas
Aduocat: virtus animis sedebat
Magna: non illos acies cruenta
Terret inermes.
Nil mouent dulces studij Sodales,
Principem fortè adeunt superbum:
Militum grandes animos putares
Bella petentum.
Quid ergo Sancti facient? tacebunt?
Æstuat pectus, rogus intus vrit,
Tota prorumpit fidei retentæ
Flamma per ora.
Voce conclamant: Sequimur superni
Iussa Nos Christi, intrepidè fatemur,
Et fidem, & leges, iugulumque ferro
Tradimus vltrò.
Cerneres fortes pueros in ipsis
Ensibus Christum mediis fatentes.
O fidem inuictam! ô veneranda toto
Pectora Mundo!
Sæuiunt hostis furiæ feroces:
Vibrat & nudos gladios Tyrannus:
Vicit in Sanctis proprij cruoris
Prodiga virtus.
Ecce nunc agni subigunt Leones,
Ecce crudeles domitos furores:

Mors ruit forti ſuperata fratrum
Morte Duorum.

HYMNVS SECVNDVS.

Oſſa Complutum *retines Duorum*
Martyrum : cœlis animæ beantur :
Ergo age ipſorum lyrico canamus
Carmine laudes.
Nil minas hoſtis veriti ſuperbas,
Fortiter ſæuam ſubiere mortem,
IVSTVS *&* PASTOR *lanianda ferro*
Membra dederunt.
Sacra nunc cœlo celebrant trophæa
Mortis inuictæ ſeriem recenſent,
Nunc iuuat chartas memorare fuſo
Sanguine tinctas.
Iuſſa crudelis referunt Tyranni,
Nunc vident rupem madidam cruore,
Carnis abſciſſæ: peragunt perennes
Morte triumphos.
IVSTVS *ætatem recolit tenellam,*
Et ſtupet mirans teneros & annos :
PASTOR *euoluens gladiis peremptus*
Gaudet iniquis.
Nunc canunt hoſtis domitos furores :
Nunc cita exultant cecidiſſe morte:
Nunc iuuat grandes titulos honoris
Cernere partos.
Hiſce, quas quondam coluere terras,
Ambo nunc lætis animis peragrant;
Hunc ſuo ſancto populum ſacratum
Sanguine cernunt.
Sedibus cœli memores, ſuorum
Ciuium viuunt: populo precantur
Nunc ſuo pacem, veniamque noſtris
Lapſibus orant.
Floridis fulgens ſtudiis caterua
Sterne te totam pedibus ſacrorum
Martyrum, quorum precibus beatis
Tota iuuaris.

AD

AD COMPLVTENSES DE OBITV
SS.Martyrum Hymnus III. Consolatorius.

Mitte Complutum *gemitus tuorum*
Martyrum, canta potiùs triumphos:
Namque securâ gladiis perempti
Pace fruuntur.
Nullus hîc iusto locus est dolori,
Cerne quas gestent nitidi coronas:
Ergo non funus celebra; sed ortus
Læta supernos.
Mœror abscessit penitùs: fluentes
Agnus absterſit lachrymas ocellis,
Quem chorus mixti Angelicis nitenti
Veste sequuntur.
Aspicis quantos habeas Patronos,
Quos tibi lethum rapuisse ploras;
Plusque quàm viuos, gremio fouere
Ossa iuuabit.
Absit vt IVSTVS *negligat parentem,*
Deserens legem Domini; vel ipsos
PASTOR *exponat rabidis luporum*
Faucibus agnos.
Prouidet PASTOR *pecudi salubres*
Porrigens herbas, nocuas repellit:
IVSTVS *infirmas recreans, amœnis*
Potat in vndis
Tum gregi PASTOR *vigilat tuendo;*
Iustos vt IVSTVS *beet impetrando:*
Ambo pastores vigilant, & orant
Iustus vterque.
Nullus in cœlis aditus dolori:
Nulla virtutum poterit deesse,
Condolent læti miseris, & ægris
Commoda præstant.

NVNC ad officia in Cathedralibus Ecclesiis Hispaniæ calamum conuertamus. *Breuiaria.* Celebre fuit tempore Gothorum in Ecclesia *Toletana*, à S. *Asturio Serrano* eius Antistite compositum, & *Breuiario Muzarabi* admixtum. Postmodum in nouam formam redactum à *Ioanne Siliceo* S.R.E. Cardinali, Archiepiscopo Toletano IV. Capparum, hoc Die. In Breuiariis *Zamorensi*, *Legionensi*, *Placentino*, *Seguntino*, *Hispalensi*, & aliis celebratur, vnà cum SS. Martyribus Sixto, Felicissimo, & Agapito. In *Calagurritano*, IX. Lectionum. In *Palentino* Die VII. Augusti. In

Mart. Hisp. Iulius.

Segobienſi h. d. IX. Lectionum. In *Abulenſi* colitur Die VIII. Auguſti. In *Conchenſi*, & *Carthaginenſi*, etiam h. d. officio Semi-Duplici IV. Capparum. In vetuſtiſſimo *Burgenſi*, & in alio recentiori agitur cum Feſto Transfigurationis, & SS. Sixti, & Sociorum. Quod etiam in *Compoſtellano* vetuſtiſſimo obſeruatur, licet in recentiori *Anni* 1569. eorum officium aſſigoatur Die VII. *Octobris* In *Pampilonenſi* cum Sixto, & Sociis. In *Oſcenſi* Duplex IX. Lectionum, & in aliis etiam Hiſpaniæ paſſim. Eorum ACTA reperiuntur in Legendariis *Aſturicenſi*, & *Segobienſi* MSS. apud me, necnon in alio edito licet vetuſto *Hiſpalénſi*, & in *Floribus SS. Hiſpaniæ* apud Vegam *fol.* 343. apud Æmilianum, Sanctorum, & Lequizamo *fol.* 198. apud Baſilium Sanctorium *Tom.* 2. *fol.* 76. apud Lucium *fol.* 209. *col.* 3. apud Villegas *Tom.* 2. *fol.* 248. apud Ribadeneyra cum *Notis* P. Caniſij *Tom.* 1. *fol.* 362. apud Surium cum *Not.* Moſſandri. *Tom.* 4. *fol.* 84. apud Truxillo *Tom.* 2. *fol* 1462. Zacharias Lippeloo, & Cornel. Graſius *Tom.* 3. *fol.* 370. Illa ex Legendariis MSS. *Aſturicenſi*, & *Segobienſi* collata cum deſcriptis in *Hiſpalenſi*, dabimus.

Legendaria, & Flor. SS. Hiſpā.

ACTA SS. IVSTI, ET PASTORIS Martyrum Complutenſium ex MSS. Legendariis Aſturicenſi, & Segobienſi, & edito Hiſpalenſi.

INCIPIT Legenda SS. Martyrum Complutenſium IVSTI, & Paſtoris fratrum, qui martyrio coronati ſunt ſub Imperatoribus Diocletiano, & Maximiano, Præſide Datiano Hiſpaniarum VIII. Idus Auguſti.

Perſecutio.

DVM *crudeliſſimus Datianus inſtinctu ſerpentis antiqui, & conſilio Diaboli prouocatus, vniuerſum rabidus percurreret Orbem; ita vt quoſcunque Chriſtianos per diuerſas regiones, ſanctam audiret colere vitam, variis tormentorum generibus cruciaret, & ad ſua ſacrilega religionis ritum omnium populorum corda converteret, & ditionem. Dùm enim ſubitò ad* Complutenſem *vrbem tranſeundi itineris opportunitas perduxiſſet, hi Duo fratres, infantes ſanctiſſimi* IVSTVS, *&* PASTOR, *relictis ſcholæ tabulis, in quibus eorum teneræ literis imbuebantur ætates; iam non ad ſtudium iſtius ſeculi, vel doctores ire cœperunt, ſed quaſi probati Chriſti Diſcipuli ad ſpectaculum proprij martyrij alacri deuotione cucurrerunt. Obliti ſunt Parentes ſuos, prædia, cognationem, pecunias, & omnem ſeculi oblectationem, & expediti poſuerunt animas ſuas in manibus ſuis, vt irent ſeruire Regi cælorum in tabernaculis ſuis. Reliquerunt humana ſtudia, ſcripta tabulis ſuis, tripliciter enim habebant digito Dei ſcriptam fidem in cordibus ſuis. Cúmque ſollicite cernerent, & intento caperent corde. quid dementis Datiani furor inquireret, nuntiatum eſt Datiano, quòd hi duo Infantuli Chriſtiani eſſent, & à Chriſtianis fuiſſent Parentibus orti, vt ſi à veſtra clementia fuerit facta Chriſtianorum inquiſitio, ipſi ſe ſponte offerant puniendos.*

Compluteum venit.

Martyrū lætitia.

Accuſantur.

MEMORABILE *factum: Duo agni nouelli nouiter haurientes aquas de fonte Saluatoris, cucurrerunt ſitientes ad calicem paſſionis, & reportauerunt phialas plenas ſanguine proprio, candidati* Nazaræi *Domino ſuo, traditis corporeis tunicis martyrio ſacro. Cúmque hoc crudeliſſimus Datianus diligentius aduertiſſet, ſcilicet, quod Chriſti milites martyrium perquiſiſſent. ſtatim indignationis irâ commotus, inauditos eos iuſſit comprehendi, & cædi præcepit. Et hoc fecit Diabolico conſtrictus ſpiritu, timens, ne dùm eos ad interrogandum ad eius præſentiam perducerent, aliorum circumſtantium ad confeſſionem Chriſti Nominis animos prepararent: aut nè dùm in eis ſuam publicè*

Martyrio ſe offerunt.

blicè malitiam prospiceret, ab Infantulis superari Crudelis bestia beluinâ rabie cruentata sitiebat sanguinem innocentium, & nullum reperit mortis meritum in præcordiis insontium. Cúmque comprehensi fuissent, priusquam supplicium paterentur, sic se Beati Martyres, aspirante Angelo Dei, læti inuicem confortabant. IVSTVS *dixit*: Noli fráter PASTOR hanc temporalem pertimescere passionem. Noli cædentium ictus in tuo tenerrimo corpore deuitare. Noli incumbentem gladium exanimi spiritu formidare, quia si annuente Domino IESV-CHRISTO istinc Nos ad ipsius gloriam properare contigerit, digniorem in futuro seculo eius suscipiemus fortitudinem, quæ non minuat nostram paruitatem, sed ad perfectiorem Martyrum, & Angelorum coronatam perducat ætatem. Hic quidem breui tempore constituti paruam inter homines possidemus vitam: sed illic in longitudine dierum, si ipsi placiti fuerimus vitæ abundantiam percipiemus æternæ.

Confortantur ad inuicem.

CVI *Sanctissimus* PASTOR *respondit*: Dignè quidem frater IVSTE sic te decet hortari, vt iustitiam, qoam in tuo nomine portas, simul cum tuo Fratre PASTORE suscipias. Leue enim sit nobis pro confessione Domini Nostri IESV-CHRISTI nostrum corpusculum iugulari, & sanguinem fundi, vt in cœlesti sacrario Christi diuinum Corpus, & pretiosum Sanguinem eius, liceat adorare. Non nos parentum, vel proximorum reuocet pietas, nec nostræ doleamus ætati, sed celeriter prompti ad cœlorum culmina properemus, vbi nostræ infantiæ, & cognatorum nostrorum, veniam peccatorum mereamur obtinere. *Talis inter eos fuit conformitatis instantia, & cordium vnitas, vt.*

Vnanimitas cordium Martyrũ.

IVSTVS *amat, quod* PASTOR *amat, quod displicet illi,*
Displicet huic, vnum cor dedit vnus amor.
Pro fide martyrium petit hic, petit alter, & ensi
Intrepidus sæuo corpus vterque parat.

At vbi qui directi fuerant violenti carnifices, illos vidissent vnanimiter talia loquentes, nuntiant Datiano Præsidi, quid de eis preciperet, quos audierant sic pro nomine Christi audacter consolantes. Quo audito, Datianus stupefactus ait: Non sunt isti digni nostris conspectibus sisti, qui nec infantiæ suæ tenerum robur luctari voluerunt, nec Deorum nostrorum venerabilem maluerunt adolere culturam. *Statimque iubet eos procul à Ciuitate gladio trucidari. Cúmque ducti fuissent, in* CAMPO LAVDABILI, *nullâ obstante maceriâ, ibi vltionem dignam pro Christi Nomine susceperunt. Quorum confessum Saluator animas, apertis cœlis, triumphantibus Angelis, & Martyrum choris, in æterna requie cœlestium perenniter collocauit* VIII. Idus Augusti.

Condemnantur.

Coronantur.

POST *celerem vero profectionem immundissimi Datiani, exeuntes Christiani* Corpora *SS. Martyrum Paruulorum, in eodem loco quô passi sunt, honorificè sepelierunt, & per singulorum* Corpora, *vnâ protegente Basilicâ, in eorum titulis altaria veneranda sacrarunt: quæ ita, & sanctum locum, tantâ Dominus* IESV CHRISTVS *potentiæ suæ maiestate repleuit, vt quicunque purâ fide, & integrâ deuotione eorum expetierit veneranda suffragia, qualibet fuerit infirmitate detentus, vel inimicorum spirituum fascinatione depressus, statim ipsorum Martyrum inuicto liberatur auxilio. Vnde opportet Nos vnicâ vocis laude, in eorum festiuitate Psalmorum canticum resonare, dicentes: Gaudete iusti in Domino, rectos decet collaudatio, vt qui pro cœlorum regno, & Nobis omnibus obseruandis pretiosum sanguinem effuderunt, dignas & Nos in hac die pro eorum martyrio laudes Altissimo cum muneribus referamus. Igitur super eorum tumulos hæc deuotio aliquando conscripsit carmina, in Concinium Martyrum obsequium, & Tutelarium venerationem.*

Sepeliuntur.

Miracula ad eorum sepulchrũ.

Hæc

Hoc sacrata loco sistunt pia Corpora *Fratrum*
IVSTI, *&* PASTORIS, *quos fide iunxit amor.*
Plurima quæ ægrotis reddunt prodigia passim:
Et tutela suis Ciuibus eximia.

Concursus fidelium ad eorum tumulos.

IBIDEM *Sanctorum* Corpora *debitâ veneratione iacuerunt, ita vt eorum veneratione, & SS. Martyrum intercessione plurima Deus ægrotis quibuscunque ad ipsorum limina conuenientibus beneficia contulerit. Nec non multi deuotionis, & voti vinculo nexi, ipsorum visitandi ergo sarcophagos ex longinquis partibus conuenirent, inter quos* B. Paulinus *postea* Nolanus *in Italia Episcopus cum* Tharasia *coniuge, sanctissima, & Catholica fœmina, &* Celso *filio apud* Complutum *defuncto, & iuxta SS. Martyrum thecas sepulto, & aliis plurimis peregrinis, quorum pietas in hoc feliciter elucebat. Postmodum Gothorum* Hispanias *inuadentium æuo, cùm hæresi macularentur Arrianâ, eorum timore perterriti fideles, sacras SS Fratrum exuuias, sic sub humi abscondiderunt aggeribus, vt penitus earum locus latibuli ignoraretur. Donec* B Asturius Serranus *ad apicem* Toletanæ *Ecclesiæ præsulatus ascendit, quô diuinâ dicitur reuelatione commotus,* Complutensi *sepultos municipio, quod ab vrbe eius fermè sexagesimo Milliario situm est;* IVSTVM, *&* PASTOREM *Dei Martyres perscrutatus, in lucem, & gloriam terrenæ cognitionis prouehendos inuenit. Quibus inuentis, protinus illis in loco martyrij Basilicam fabricauit excelsam, vitam illorum & agonem scripsit, Officium Ecclesiasticum, & Missam, Hymnos, & alia ad eorum glorificationem composuit, & ipse, relicta Sede* Toletana, *illorum quandiu vixit tumulis adhærens, in eorum seruitio vitæ reliquum occupauit.*

Gothorum aduentu eorum obliterantur memoria.

Corpora post B. Asturius Serranus inuenit.

Sarracenorum aduentu in Galliam aducta.

PER *Tria ferè secula SS. Martyrum pignora post istam* B. Serrani *inuentionem, apud* Complutum *honorificè condita, & venerabiliter culta iacuerunt, donec eueniente Sarracenorum exercitu, quo victores totum* Hispaniæ *circulum ferro, & sanguine depascebant,* B. Vrbicius, *qui voti solutione, ad SS. Martyrum limina accedere properabat, inuentis Vrbe* Complutensi, *& Basilica Martyrum solo æquatis, inter huius rudera sacra* SS IVSTI, *&* PASTORIS, *thecis inclusa pignora extraxit splendidis, quibus onustus ad eius patriam Burdigalam properauit, vbi Eremiticam aliquantulum vitam agens, illarum erat custos, & indiuiduus comes. Sed demùm temporum lapsu* Hispanias *repedauit, & ad* Nocitam *vallem, non procul ab vrbe* Oscha, *perueniens, ibidem eremitorium extruxit exiguum, quo SS. Martyrum thecas reposuit, & eo è viuis sublato, & inter vtrumque Martyrem sepulto, eidem Eremitorio reliquit. Hìc ad Annum vsque Domini* M CCCC. XCIX. *quieuere, quô cùm* D. Alphonsus Carrillo *de* Acuña *Archiepiscopus* Toletanus, *primum; post* D. F. Franciscus Ximenez de Cisneros *eius in Sede successor cuperent* Reliquias *SS. Martyrum in vrbem reducere* Complutensem, *nec prece, nec simulatione eorum desiderium à Ciuibus* Vallis Nocitæ *adimpleri valuisset, furtim* Corpora *subtrahere per septem quosdam factiosos homines id exequi disposuere. Hi denique SS. Martyrum lipsana noctu furantes, in* Oscham *vrbem præcipites deuenere, vbi miraculosè inuenta, & in Ecclesia Veteri* S. Petri *ipsius vrbis recepta, & demùm honorifice collocata, ibidem adhuc incolarum veneratione coluntur. Quousque Anno Domini* M. D. LXVII *instante Ecclesiâ Collegiatâ* Complutensi, *procurante* Philippo II. *Hispaniarum Rege Catholico, & ordinante SS. Pontifice* Pio V. *ex* Oscha Complutum *aliquot SS. Martyrum Complutensium Reliquiæ translatæ sunt, vt ex Authographis circa hoc confectis, liquidò patescit.*

Post ad Hispanias traducta.

Ad Oschã miraculosè translata.

Aliquot Reliquiæ transferuntur Complutum.

Hactenus genuina ACTA, & integra Nostrorum SS. Martyrum, quæ partim ex relatis Legendariis MSS. & editis, & partim ex relationibus Translationum apud

apud *Ambrosium Morales*, & *Ioannem Franciscum Andream*, præcipuis *Libellis* descripris desumpsimus.

Parentes Martyrum qui?

Sed licet in Actis superius recensitis nihil de *Patria*, & *Parentibus* referatur; tamen in hisce *Notationibus*, quidquid illa omisere probatorum Scriptorum auctoritate supplebimus. Hinc itaque eorum *Parentes* describemus, & ex consequenti *Patriam*, & locum martyrij. Apud omnes igitur conuenit SS. Martyres *Patrem* habuisse S. Vitalem, & *Matrem* sanctissimam fœminam cuius nomen sub silentio latuit. Hoc adamussim probatum relinquimus supra hoc eodem *Tom. 4. Die II. Iuly lit. B.* cùm de hoc sanctissimo Martyre Vitale, Nostrorum SS. Martyrum *Complutensium* Parente, egimus; & etiam plura congessit Illustrissimus *D. Petrus de Roxas*, Comes de Mora in *Histor Toletan. 1. p. lib. 6. c. 6. fol.* 470. vbi suo more, & eruditione eximiâ, quidquid desiderium exposcit, in illo opere coagulauit. Fuit S. Vitalis filius S. Natalis Confessoris, qui apud *Hispanos* diuersans Vitalem filium suscepit, & vrbe Carpetaniæ Thermeda, cuius erat ciuis, nutriuit, post Romam reuersus ibidem Confessoris titulo ad superos euolauit. Quæ omnia latiùs probauimus supr. *d. Die II. Iulij.* & conueniunt omnes Scriptores ibidem relati. Erat enim *Thermeda* oppidum iuxta Complutum, & ideò SS. Martyres Iustus, & Pastor tempore aduentus Datiani Præsidis illic morabantur, causâ addiscendi primarum litterarum rudimenta, vt ex Actis liquet.

Auus, & Patria.

A Peregrinis visitantur sepulchra SS. Martyrum.

Circa frequentem peregrinorum aduentum ad visitanda SS. Martyrum limina, maxime *S. Paulini*, coniugis *Tharasia*, & *Celsi* filij, ibidem mortui, aliqua diximus supra, hoc Martyrologio *Tom. 2. Die VII. Martij. lit A. fol.* 106. vbi Panegyricum eiusdem S. Episcopi *Carm. 15. fol.* 533. citauimus, & aliquos versus ad rem pertinentes, excripsimus: & notauit S. Asturius Serranus *in Hymno de his SS. Martyribus*; vbi etiam insignia miracula ibidem patrata eorum intercessione, recenset, quibus ægroti ad ipsorum sarcophagum confluentes, mirificè sanantur.

Illa inuenit B. Asturius Serranus.

Qvatenvs ad Inventionem sacrorum pignorum diù delitescentem, curâ, vigiliis, & orationibus *S. Asturij Serrani* Episcopi Toletani, locus est expressus S. Ildefonsi in *Catalog. Scriptor. Eccles c* 2. Flau. Dext. in *Chron. Ann.* 423. vbi Biuar. *n* 7. *fol.* 444 Iulian. in *Chron. n.* 194. & plures alij quos *d. Tom.* 2. *Die VIII. Mart. fol* 122. *&* 123. recensuimus.

Ipsa S. Vrbicus in Galliam aduexit, & inde in Hispaniam retulit.

De Translatione sacrorum pignorum *Complute* Burdigalam per *S. Vrbicum*, & è *Burdigala ad Vallem Nocitam* in *Aragonia* prope *Oscham*, videndi Luitprand. in *Chron. num* 225. & 232. Iulian. in *Chron. num.* 387. & plures quos retuli *d. Tom* 2. *Die VII. Mart fol.* 106. *vers.* Apud Complutum. Andr. Saussay in *Martyrolog. Gallican. Tom. 2. in Supplement. Die VI August. fol.* 1155. his verbis; postquam de SS. Martyribus Complutensibus scripsisset agonem: *Quorum deinde* Corpora à S. Vrbico *Monacho feliciter à Maurorum Hispaniam occupantium rabie vindicata, primùm in* Galliam *aduecta, deinde in* Hispaniam *relata, & apud* Oscam *condita sunt.* Quæ etiam, Deo annuente, dicemus infra *Tom. 6. Die XV. Decembr.* cùm de *S. Vrbicio*, anamnesim coagulabimus, vbi etiam prolixius huiusmodi *Translationem* describemus.

Vltima Translatio.

Vltimam aliquot Reliquiarum *Oscâ Complutum* Translationem scriptam superius *d. Tom. 2. Die VII. Martij. fol.* 105. & seqq. relinquimus, vbi Acta processus ipsius ad vnguem extensam perleges, ita vt nihil quod desideres deficit: quod si patrio, hoc est, Hispano sermone illa legere cupis, videsis Ambrosium Morales in *Libello de hac Translatione*, & Ioannem Franciscum Andream in *Histor. SS. Complutens. c. 5. 6. & 7.* Didacus de Aynsa *Histor. Oscens. lib. 2. c. 25. & 33.* Lanuza *Histor. Aragon. lib. 1. c. 17.* & alij plures à me relati.

S. Martha minimè fuit amita SS. Martyrum.

Prorsvs à veritate defecerunt P. Biuar. in *Not. ad M. Maxim in Addit n.* 54. *fol.* 58. à quo P. Quintana-Dueñas *Histor. SS. Toletan. Secul. 3. fol.* 383. & D. Alphons. Nunius *Histor Guadalfaxarens. lib 1. c. 12. fol.* 101. qui constanter asserunt, S. Martham Virginem, & Martyrem *Asturicensem* fuisse sororem S. Vitalis Patris Nostrorum SS. Martyrum, cui cùm in Italiam repedaret Vitalis SS. Martyrum

Biuarij opinio refutatur. tyrum filiorum educationem commisit. Audi Biuarium huius commenti auctorem: *Auctorem habeo, cui multum defero*, S. VITALIS *sororem fuisse Sanctam* MARTHAM Asturicensem, *virginitatis, & martyrij laureis insignem: quæ post fratris in Italiam discessum, pueros* Complutenses, *matre orbatos in fide educauerit, & ad coronam vsque perduxerit: quam ipsa quoque* Asturicam *regressa percepit ab eodem* Datiano, *vbi & prædia parentum possidebat.* Hactenus Biuarius: & licet de hoc aliqua tumultuariè dixerim supra hoc eod. *Tom. 4. Die II. Iul. lit. B. vers.* Hæc sunt genuina, attamen hîc ex professo rationes *Biuarij* & aliorum opinionem eneruantes, subiiciemus I. Quia nullum pro sua relatione Auctorem *Biuarius* allegat; nec illi sufficit, vt credatur, *se habere Auctorem asserere*, nam in hisce Sanctorum relationibus, maximè quando à communi vetustissimorum Scriptorum opinione disceditur, Scriptoris Neotherici assertioni stabitur de iure nunquam, vt notum est. II. Ratio, quia in ipsissima relatione *Biuarij* refertur, SS. Martyres *Complutenses* fuisse tempore discessus Parentis VITALIS in Italiam, *matre orbatos*, quod est contrarium ecphrasi antiquarum Lectionum in Legendariis superiùs recensitis contentarum, vbi dicitur, SS. Martyres *oblitos* PARENTES *suos, prædia, cognationem, pecunias, & omnem seculi oblectationem* fuisse, cùm ad tribunal Præsidis fuissent delati. Si hoc ita, quo titulo *matris orbatos* credidit *Biuarius*? Sit III. Ratio, quia *S. Martha Asturicensis* agonem compleuit tempore Decij Imperatoris ad Annum CC. LIII. & SS. Martyres Nostri tempore Diocletiani, ad Annum CCC. III. ex qua computatione nequaquam potest sustineri relatio *Biuarij* dicentis, *S. Martham* educasse Martyres Complutenses, & *ad coronam vsque perduxisse.* Nam si ante Quinquaginta annos *Martha Asturicensis* martyrio coronata est, nequaquam potuit Martyres nostros ad coronam vsque perducere; nec minus illos educare, cùm nondum nati essent tempore passionis *Marthæ*, nec in posterum per Quadraginta Annos. Non obstant ACTA ab ipso Biuario consarcinata, qui ex eius capite, sine duce, antiquiora emendare conatur, & noua à se conficta, pro genuinis inducere satagit. Hanc ipsam opinionem Nostram tuetur Illustrissimus Comes Morensis *Histor. Tolet. 1. p. lib. 6. c. 6. fol.* 473. vbi fere iisdem rationibus improbat *Biuarij* commentum.

Probatur I.

Probatur II.

Probatur III.

Quo Anno passi? QVOAD *Annum*, quo SS. Martyres *Complutenses* occubuere, variè apud Nostros computatio sumitur: Nam Ambrosius Morales *Histor. Hispan. lib.* 10. *cap.* 9. P. F. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.* 2. *cap.* 15. Alphonsus Villeg. *in Flor. SS Tom.* 2. *fol.* 367. eorum martyrium ad Annum CCC. VII. reiiciunt. Ioannes Vassæus in *Chron. Hispan. Ann* 306. *fol.* 648. & Stephanus Garibayus in *Compend. Historial.* 1. *p. lib.* 7. *c.* 44. ad Annum CCC. VI. Cæsar Baronius in *Annal. Ecclef. Tom.* 2. *Ann.* 303 *fol.* 562. F. Alphonsus Ciaconius in *Vit. Pont. Tom.* 1. *Ann.* 303. *fol* 9. D. Francisc. Padill. *Histor. Ecclef. Hispan. Tom.* 1. *Centur.* 4. *cap.* 13. *fol.* 176. D. Martin. Carillo *Annal. Ecclef. Hispan. Ann.* 303. *fol.* 111. P. Ioannes Mariana *Histor. Hispan. lib* 4. *c.* 12. ad Annum CCC. III. P. F. Laurentius Surius *in Vit. SS. Tom* 4. *Die VI. August. fol.* 84. ad Annum CCC. *Breuiarium* Antiquum *Palentinum* ad Annum CC. XCVIII. Flauius Dexter in *Chron. Ann.* 296. vbi P. Biuar. *num.* 1. *fol.* 312. ad Annum CC. XCVI. *Breuiarium Pacense* peruetustum, *Lect.* 6. ad Annum CC LXXXVII. *Breuiarium Granatense Lect.* 6. ad Annum Domini CC. LXXXVII I. Sed quis in re tàm dubia pedem figet? Sed Ego pro sententia Eminentissimi Cardinalis Cæsaris Baronij, & aliorum sequacium sto, qui verisimilius computationem appingunt.

D. SS. STEPHANVS *Abbas Karadignensis cum Sociis.*] Eorum illustris reperitur anamnesis apud *Martyrologos* recentiores, scilicet Philippum Ferrar. in *Catalog. General. SS. h. d. fol.* 317. hoc elogio: *Karadignæ in Hispania SS. Martyrum* STEPHANI *Abbatis, & Ducentorum Monachorum sub Mauris.* Arnaldus Vvion in *Martyrolog. Monastic. h. d fol.* 163. sequenti serie: *In Hispania* SS. SANCTII *Abbatis, & Ducentorum Monachorum, ab Agarenis pro fide occisorum.* Eadem Hugo Menardus in *Martyrolog Benedictin h d fol.* 67. Nisi quòd eorum elogium duplicat, credens SANCTIVM Abbatem, & STEPHANVM fuisse diuersos, cùm re verâ vnus & idem sit Abbas, antesignanus aliorum *Ducentorum* Martyrum, fortè

Martyrologia.

Scriptorum

Scriptorum varietate deuictus, apud quos, *Abbas* Cœnobij *Karadignensis*, qui Sanctos Monachos ad agonem instruxit, aliquando STEPHAVVS, aliquando SANCTIVS nuncupatur, vt & ipse *Menardus* postmodum *lib. 2. Obseruat. fol.* 659. animaduertit, dicens: *Videntur esse iidem cum iis, quos* Vvion *hac die scribit passos esse Anno Domini* DCCC. LXXXIV. *& quorum Abbatem appellat* SANCTIVM. Molanus in *Addit. ad Vsuard. h. d. fol.* 182. Philippus Ferrar. *in Topograph. SS. verb.* Caradignæ. *fol.* 138. De eis Ambrosius Moral. *Histor Hispan lib.* 10. *c.* 9. *& lib.* 13. *cap.* 40. Stephanus Garibay in *Compend. Historial. lib.* 9. *cap.* 19. Vasseus in *Chron.* *Scriptores* *Ann.* 884. D. Martin. Carrill. *Annal Eccles. Hispan. Ann.* 834. F. Ioann. Mariet. in *Topograph. SS. Hispan. verb.* Burgos *fol.* 11. *lib.* 22. F. Antonius Yepius *in Chron. Benedict. Tom.* 4. *Ann.* 834. *c.* 2. *fol.* 40. D. Prudent. Sandoual Episcopus Pampilonensis *in Fundat. S. Petri Karadignens.* §. 1. *& seqq fol.* 36. *&* 37. M. Ægidius Gonzal. in *Theatr. Eccles. Castell. Tom.* 3. *fol.* 24 Eorum ACTA scripsere *F. Alphonsus Ciaconius* Noster, *F. Franciscus Ybañez* in *Compend. Viror. Illustr. Ordin. Benedictin.* & F. Franciscus Biuar. *in Not. ad S. M. Maxim. in Chron. Ann.* 540. *num.* 1. § 3. *fol.* 412. Surius in *Vit. SS. Tom.* 4. *h. d. fol.* 84. Illorum agonem depinxit *Neothericus Poëta*, cuius copiam damus.

ACTA SS. STEPHANI ABBATIS, ET aliorum Ducentorum Monachorum Karadignensium in Hispania Martyrum, ex Poëta Neotherico.

SALVE *ô celsi decus admirabile Regni,*
Lucidaque Hispanæ *terrarum sydera Gentis:*
Diuinique simul Benedicti maxima proles,
Inclyta martyrij quos ornat purpura saui:
Vos agni, rabies intempestiua Leonum
Quos tulit in melius vestram qui tradere vitam,
Carnifici potius, Fidei quàm linquere sacra
Doctrinam, & duros voluistis adire labores.
Athleta Christi fortes, qui signa sequuti
Ductoris STEPHANI, *magnos ex hoste triumphos,*
Et morte aterna meruistis pramia vita.
Non vos in vasto tantùm Deus ornat Olympo,
Sed tamen vt tanti regnaret fama triumphi,
Plurima martyrio cumulata miracula vestro.
Membrum Zepha *trucis postquam tuculentus auerni*
Kardignæ *sacras* Petri *peruenit ad Ædes,*
Christiadum cupiens sacratum perdere Nomen;
Agnorum inuehitur sacrum furibundus Ouile.
Plurima martyrij vobis tormenta minatur,
Ni fidei statim documenta relinquere recta,
Atque sequi ipsius deliria hic iam praua velitis.
Vos alacres palmamque simul, bellique trophaum
Semper anhelantes: mortem, tormenta, tyrannos
Spernitis, atque illos ad pralia tanta mouetis.

Illi indignantes, validas ad ſydera voces
Tollunt, carnificiſque exercent munera ſæui.
Sed STEPHANVS, *qui non* Stephano *minor extitit ipſo*
Ad pugnam validos hortatur, & ampla ſequaces
Præmia: ſacrato completur ſanguine tellus;
Cum Duce Bis-Centum *cæli aſcendiſtis in Arces,*
Signum victorum palmas, & ſerta ferentes,
Sed ne mortales victoria tanta lateret,
Hæc miranda quidem longos viguere per annos:
Veſtri nam proprio ſacrati fonte triumphi
Perfuſum ſacro ſplendebat ſanguine Clauſtrum:
Quæ cùm Romulidum, Pater ô ſanctiſſime Clemens,
Æthereas cuius moderatur dextera Claues
Aſpiceres, horum Nomen tendatur in Orbe
Præcipis, atque illis celebrentur feſta Quotannis.
Sed Vos ſæua quibus mors non dominabitur vltra,
Interceſſorum petimus nunc ſumite curam,
Auxilium & terris ſummo demittite cælo.

In eo quod hic dicitur Sanctiſſimum *Clementem* VIII. Pontificem Maximum hoſce SS. Martyres *Karadignenſes* in Albo Sanctorum repoſuiſſe, eorumque paſſionem Quotannis celebrare iuſſiſſe; verum eſt, vt patet ex Lectionibus à Yep. *d. c.* 2. *fol.* 41. *col.* 3. & à Biuar. *d. Comment. ad Maxim. Ann.* 540. *n.*1. § 4. *fol.* 412. recenſitis, quarum hic eſt tenor:

ACTA SS. STEPHANI ABBATIS, & aliorum Ducentorum Monachorum Karadignenſium in Hiſpania Martyrum, ex Decreto Clementis VIII.

Lectio V.

Zepha Rex Arabum affligit Chriſtianos.

Monaſterium Karadignenſe.

TEMPORE *quo Arabum ſæua tyrannis in* Hiſpania *Chriſtianos affligeret, atque* Zepha *eorum Rex impius,* Caſtellæ *Prouinciam deuaſtaret, potiſſimùm verò Dei Seruos, Fidei Chriſtianæ propugnatores, viros Religioſos, quos ſciret eſſe ipſorum execrabilis ſectæ acerrimos impugnatores, vehementer exagitaret. Inter alios Venerabiles Monachos, qui diuerſis in locis* Hiſpaniarum, *propenſiori cultu Deo ſeruientes, eorundem perſecutionibus premerentur, feliciores illi fuere, qui apud* Burgos *in Monaſterio* S. Petri de Cardena, *Ordinis* S. Benedicti, *egregiâ vitæ ſanctitate florentes, digni inuenti ſunt, qui omnes ſimul ducenti numero, ad martyrij coronam promouerentur à Domino* IESV-CHRISTO.

Lectio VI.

Stephanus Abbas Monachos exhortatur ad agonē.

Monachorum conſtantia.

HI enim ſub STEHHANO *Abbate ipſorum, Viro ſanctiſſimo, ad ſpiritualem palaſtram iugiter exercitati, & carnem vincere, mundum contemnere, & debellare aëreas poteſtates edocti; audientes eoſdem adeſſe Arabes, miniſtros Sathanæ, ipſorum ſanguine ſitientes, nullam ſuſcipere voluere redemptionem, vt meliorem inuenirent reſurrectionem. Sed vnanimes Dei armaturâ potentes, ſpiritu feruentes, ad quæque mala ſubeunda perſtitere conſtantes. Probéque intelligentes, quod non ſunt condignæ paſſiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, mutuis ſe exhortationibus*

tationibus ad subeundum martyrium, roborarunt, atque assiduis precibus munierunt.

Sic *igitur diuinâ gratiâ confirmati, Monasterij Claustro fortes animo consistentes, summâ patientiâ, irruentes excepere carnifices, à quibus singuli crudeliter iugulati, optatam martyrij coronam perceperunt* VIII. Idus Augusti *Feriâ* IV. *Anno salutis* DCCC. XXXIV. *Sepulti sunt ibidem Sancti Martyres à fidelibus, qui illuc conuenere, postquam funesta Arabum cohors inde recessit. Deus autem, qui suos milites non solùm coronat in cælis, sed in terris efficit gloriosos, ad ipsorum Martyrum gloriam, locum illum celebri miraculo illustrauit, dùm pluribus subsequentibus annis, Die anniuersariâ ipsorum cædis, tanquam recenti cruore aspersum, eundem rubentem ostendit. Sed iam penè extinctam, iniuriâ temporum ipsorum memoriam, reddit suâ auctoritate Sedes Apostolica rediuiuam, atque eam celebrandam omnibus fidelibus repræsentat.*

Lectio VII

Coronātur à Sarracenis.

Miraculū de sanguine Martyrum Claustrum purpurascente.

Eorum memoria à Sede Apostolica culta.

En Acta genuina tanquam à Sede Apostolica ordinata; nam ea quæ F. *Alphonsus Ciaconius* Noster euulgauit, & quæ *F. Laurentius Surius* excripsit, proculdubio in Annorum computatione peccare manifestum est, eo quod *Eram Cæsaris* in *Inscriptione* incisam pro *Anno Domini* suscepere, nam cùm dicat Inscriptio Era DCC. LXXII. ipsi dixere: Anno Domini DCCC. LXXII. à cuius Eræ computatione, si XXXVIII. annos dempseris, Annus Domini DCCC.XXXIV. remanebit. qui fuit verus passionis horum SS. Martyrum *Karadinensium*, vt ex Lectionibus à S. Sede Apostolica extructis patescit. Quod vt & melius innotescat: en tibi totam Inscriptionem subiicio.

Error Ciacony & Surij.

Annus passionis quis?

ERA. DCCC. LXXII. IV. FER. VIII. ID. AVGVST.
ADLISA. EST.
KARADIGNA. ET. INTERFECTI. SVNT. IBI.
PER. REGEM. ZAPHAM
CC. MONACHI. DE. GREGE. DOMINI. IN.
DIE. SANCTORVM.
MARTYRVM. IVSTI. ET. PASTORIS.

Iam ex ipsa *Inscriptione* colligitur, qualiter fuerit *Annus* agonis DCCC. XXXIV. nam soluto *Era* inuolucro, iste remanet purus, & verissimus. Hinc errasse *Ciconium*, & *Surium* patet, scribentes *Annum* pro *Era*, quod sæpe sæpius euenit, vt aliquando tempora temporibus concordentur.

Annus pro Era & è contra sæpe accipitur.

Sed ad Actorvm probationem venientes, ne in posterum alius contrahatur error, ac ille à *Hugone Menardo* contractus, sciendum est Sanctum Abbatem *Bi-Nominis* fuisse, & appellatus fuit Stephanvs-Sanctivs, vt ex Actis *Alphonsi Ciaconij* Nostri colligitur; & ita nullum errorem contraxere illi Scriptores, qui omisso Nomine proprio cognomine vsi sunt in scriptis.

Abbas Bi-nominis fuit.

Demvm pro coronide hic tres Hymnos à *Benedicto Arias Montano* Nostro compositas apponere curaui, quos in Laudem horum SS. Martyrum, petente Abbate *Karadignensi* Anno M. D. LXXXI, quo de eorum Officio apud Sedem Apostolicam obtinendo tractabatur, scripsit. Quos ab Illustri Domino, & amico eruditissimo *D. Gaspari Ibañez de Segobia* Calatrauensis Ordinis Equite, & de huiusmodi Antiquitatibus benemerito accepi, cùm *Madridij* insignia eruditissimi *Benedicti Arias Montani* monimenta MSS. comparauit. En Hymni

Hymni Benedicti Arias Montani.

HYMNVS ad Vesperas.

L*inguis Christiloquis, mentibus enthais*
Laudes fert animus texere Militum,
Quos mites & oues carniuorus lupus
Pro Christi laniat fide,

Tuo saui Nomades tempore Iberiæ ,
Et cunctos penetrans Hesperiæ sinus ;
Nota est terrigenis impia Reguli
Azephæ *truculentia.*
Sed multo pietas famigeratior
Cephæ *conspicua est in veteri domo ,*
Qua Cardo fidei vertitur intimæ
Præsens Cardiacis salus.
Aduersis placitis Vraniæ editus ,
Acephas *solium* , Cephæ *aliis sacrum* ,
Bis-Centum *reperit , quos eadem toga*
Veros Christolatras probat.
Gestabat baculum Cœnobiarchium
Celso Heros animo , nomine Stephanus ,
Optat qui roseum cum sociis suis
Primus fundere sanguinem.
Hos omnes pariter bellua pessima
Inuadit , perimit , dilacerat : rigat
Fanum purpureo sanguine ; Abelius
Clamat qui velut ad Deum.
Sed nobis Monachis Carolinæ *notæ*
Qui tantis tribuis Præstitibus frui ,
Quanta euthanasia , nos quoque nobiles ,
Ac vitæ euthimia cupit.
Almæ ergo Triadi sit benedictio :
Pater cum Sobole , & Neumati viuido ,
Cui laus vt sileat fas erit in Sion ,
Et thus in Solyma ardeat.

Post supta scriptum *Hymnum* idem Doctissimus *Benedictus Arias Montano* breues *Notatiunculas* ad eius intelligentiam subiecit, quas hic etiam transcribere propofui, ne tanti Viti monimenta depeteant, & quòd omnibus de *Hymnorum* sensu innotescat contextus.

Natatio ad Hymnum I. Sic Lingua Latina Græcanico idiomati adhætet, vt ab eo passim, maxime in Poësi, & vbi mysterium includendum erit, voces plurimas aucupetur. Hinc Ego aliquando in hoc *Hymno* aliquibus Græcanicis vtor, quas etiam Scriptores Latini eruditissimi inter eorum opera sæpe sæpius inserunt Sed ne fortè aliquibus minus in hisce idiomatibus petitis, inserta in Hymnis vocabula nauseam patiant, illa breui explicare constitui, vt sensus omnibus patescat.

In *Primo Hymni Teosarestico*, vbi Cantores eius materiam proponere incipiunt, *Mens Enthea quæ ?* diximus eos solemnizare SS. festum Mattyrum Mentibvs Entheis, id est, Dei nomine inferuefactis Hoc verbum in hac significatione passim à *Guillelmo Budeo, Hermolao Barbaro, Angelo Politiano , Marsilio Ficino* Florentino , & aliis philologis accipitur , qui ex *Græcanis* originalibus illud discerpere videntur, & ex SS. *Gregorij* Nazianzeni, & *Basilij* scriptis. Ita & Statius Papinius *Sylu.* 2.

Hic

........Hic thyrsos, & Enthea lauro
Tempora, Minoa crinem premit ille corona.

Hinc ENTHEATUS dicitur, qui diuino Numine afflatus est, vt *Entheata* Vatum pectora apud Martialem *lib.6.* & Ἔνθεος, Numine diuino plenus.

In *Secundo*, vbi Sarracenorum sæuitiam descripsimus, illos *Nomades* vocitauimus, S. Ieronymi sequuti exemplum dicentis: *Nomades, & Troglodytæ, & quos Hunnorum noua feritas semicrudis vescuntur carnibus.* Hine Plinius omnes Arabes, & incolas Mauritaniæ sæuos, & truces appellitat. Illos describit *Dionys. Alexandr.* *Nomades*

Ἀλλ' ἤτοι πυμάτην μὲν ἐπὶ γλωχῖνα νέμονται
Ἀγχοῦ σηλάων, Μαυρούσιος ἔνθεα γαίοις.
Τοῖς δ' ἐπὶ δ' ἡ Νομάδων παραπέπ]αται ἄσπετα φῦλα.
Ἔνθα Μασαισύλιοί τε καὶ ἀγρόνομοι Μασυλῆες
Βόσκον]) σὺν παισὶν ἀν' ἤπειρον τε καὶ ὕλην,
Μαιόμενοι βιότοιο κακὴν καὶ ἀεικέα θήρην.

Quæ carmina *Andreas Papius* Gandensis, mihi amicitiâ coniunctus, & propter eruditionem charus sic in edito *Dionysij Alexandrini* de Situ Orbis *vers.* 185. *fol.* 22. Codice, vertit.

At verò procul Herculeis vicina columnis
Progenies extrema colit Maurisidos ora.
Queis Nomadum *innumero succedunt ordine Gentes:*
Atque Masæsylij paßim, miserique Masylæ
Cum natis, steriles syleras, saltusque peragrant,
Victum infelicem durâ conquirere pradâ.

Videndi sunt, si placuerit, *Eustatius*, & *Priscianus* circa hanc versionem, & circa vocem *Nomadum* Africanis, & Arabibus conuenientem, Ruffus Festus Auienus *vers.* 277.

IN *Tertio* contraponentes perfidiam Regis Mauri *Acepha* eum fide viuâ, & mansuetudine SS. Monachorum Martyrum, in allusione ad deuotionem *S. Petri*, quâ tenebantur Martyres propter Monasterij dedicationem huic Apostolorum Principi à *Sanctia* Regina *Theoderi* Regis Gothorum in Italia coniuge factam, & Apostolus à Christo *Cephas* dictus est, & ideò asseruimus maiorem extitisse SS. Martyrum feruorem ad *Cepham*, quam *Acephæ* crudelitatem. *Cephas dictus Petrus.*

IN eam *Tertio Tessarestico* alludentes ad Nomen *Cardeña*, diximus ipsam eandem fidem, & SS. Martyrum spiritum conuenire proprietati CARDIACI, cuius languor cor dolore afflictat. Sic Cicero *lib.1. de Diuinat.* Iuuenal. *Satyr.* 5. *vers.* 32. in hunc sensum: *Cardiacus, quid?*

Cardiaco *nunquam cyathum missurus amico.*

Et cùm SS. Martyres dum in ipso Cœnobio vitam egissent, cor contritum, & humiliatum coram Deo haberent, ideo vocabuli significatione ludentes, diximus Cœnobium illis *Cardiacis* Monachis salutem aduexisse.

IN *Septimo* postquam martyrij SS. Monachorum apicem describimus, necessitatem, quâ tenentur cæteri eiusdem instituti ad illorum insequenda vestigia prænotamus hac voce *Euthanasia*, quæ significat in Christo mortificationem perfectam, à verbo Εὐθανατεῖν, quòd idem est, ac *honesta morte defungor*, sine *honestè, & gloriosè morior*. Qua vox in hac significatione communis est apud relatos. *Euthanasia quid?*

Vox

Euthymia quid? Vox etiam *Euthymia* in eodem *Tesſareſtico*, etiam ex Græcorum dialecto procedit, & apud Latinos vſurpatur pro integra cordis & immaculata munditia, & animi tranquillitate Christo cohęrentis, nam Græcis Εὐθυμία, alacritas,& recta animi constitutio interpretatur.

HYMNVS ad Matutinum.

* *Amicorũ amicus.*
* *Id eſt preces.*

M*Artyrum* Philotære * *Chriſte*
Quâ litas * *pangit tibi nunc caterua*
Archimandrita Benedicti *alumna*
Effice grates.
O tui quanta eſt bonitas amoris
In tuos, nobis ſacra qui theatra
*Archite*ct*aris, pietate tanta,*
Ædituentum.
O tua valet mens Heſperiæ *theſauros*
Conſequi ſeruat : tibi quos IESV,
Ara Cardinæ *redimita lauris*
Æditimorum.
Mira quàm res eſt nitidum Saphiris
Vix ari intextis ouium macellum,
Qua tibi fauſta Monachiſmus vnâ
Victimat horâ.

* *Ab omnibus laudatus.*

Fontis illius prope quem tot alma,
Te Panophæum *reſonat camena:*
Quam iura puris ſitibunda labra
Tingere lymphis.
Sic tuos ergo, Bone Paſtor, agnos
Rura Cardenæ *per aprica paſce,*
Vt duces tantos gregis æmulentur
Indole tantâ.
Da boni fontem, Bone, ſic bibere,
Praſtet vt pro te gladio perire;
Aſtra quam tecum peragrare celſa
Perpete greſſu.
Vna ſit Patri ingenito latria,
Et tibi Patris Sobolı perenni,
Pneumati ſancto, ſine fine pſallat
Spiritus omnis.

HYMNVS

HYMNVS ad Laudes.

Veni sereni Lucifer
Vestire perge iam tua
Adoreos Hesperia
Campos, decoro lumine,
Sed solito iucundius
Cardinæ *amœna radia*
Pyramidas cœlipetas
Tantis sacratas Herois.
Inuise quàm rarissimò
Splendore Christi Solampidas,
Claustri solet quod hodie,
Res mira, purpurascere.
Christalla fontis permea,
Quem tot tenent fonticula,
Paana Ecaradinades
Christo canentes dulcia.
O Cardueles candidi,
Achanthides multisona:
O pulchra membra spinei
Quod nimiat vos capitis.
En quæsumus prognariter
Nobis adeste, vt libeat
Christo duci iam mori,
Christo duci iam viuere,
Æterna Pater gloria,
Quæ Filio dulcissimo,
Et Paracleto Pneumati
Quo spirat omnis spiritus,

Hactenus Hymni Nostri eruditissimi homopoli *Benedicti Arias Montano*, qui In *Notationibus* ad hunc Hymnum prosequitur: In *Primo Teorasterisco*, Hispaniæ Campos, ADOREOS vocitamus, quia hi non solùm seminibus ADOREIS abundant, sed etiam quia insignium fuere victoriarum palæstræ. Quibus significationibus passim hæc vox recipitur. Hinc semen ADOREVM. Plinio *lib.* 18 *cap.* 8. Columell. *lib.* 2. *c.* 6. Varr. de *Re Rust lib* 1. Et hinc etiam gloria militaris ADOREA dicta apud Fest. *lib.* 5. *de Ling. Lat.* Apulei. *Apol.* 1. Plaut. in *Amph.* *Adorei Campi, qui?*

IN *Tertio*, lapides Claustri illius Religiosi Cœnobij CHRISOLAMPIDAS vocitamus, nam hi sunt quidam lapides pretiosi, qui noctu splendent, & diù obscurantur; ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ, ἐ λάμπω. Id est, ab auro, & splendeo. Hinc vetus Græcum adagium ἐν νυκτὶ λαμπρός, ἐν φάει ἀνωφελής. Id est: In Nocte lucens, luce vero inutilis. Huic igitur lapidi hos SS. Martyres comparauimus, quia in huius vitæ nocte mirabiliter splendentes, Christi per confessionem inuicti mucroni iugula præbuerunt. *Chrisolampides lapides qui?*

MONASTERIVM KARADIGNENSE. De eo diximus supra *Tom. 2. Die XV. Mart. fol.* 144. vbi aliqua de eius antiquitate recensuimus, nunc P. F. Ioannis de Areualo *Epigramma* damus:

Huius Cœnobij encomia.

Hæc sacrata Petri Karadignæ *limina Sancti*
Sanctia *construxit*, *destruxit* Zepha, *refecit*
Alphonsus, *fauit* Garsias, Cidus *honorat:*
Auxerunt Comites *Magni*, *Regesque potentes*;
Pontifices *vultu* Sancti *adspexere paterno:*
Hinc Reges *isthinc* Comites, *sunt* Martyres *illic*,
Ecce Duces *fortes*, Benedictus *omnia complet.*

Benedictus Arias Montano in relatione Hymnorum, quos superius dedimus, etiam asserit quòd B. *Benedictus* misit *Sanctiæ* Reginæ ex Italia Monachos ad populationem huius Cœnobij, de cuius nomine aliam refert ethymologiam, quam alibi subiiciemus.

E. S. VRBICIVS *Episcopus & Martyr.*] Diuersus ab illo cuius memoriam recolunt Ecclesiæ *Hispanicæ*, & *Gallicana* ad Diem X V. *Decembris*, & cuius etiam Nos anamnesim coagulabimus infra *Tom.* 6. si Deus vitam commodauerit pius. Vtriusque ACTA apud Scriptores confusa omnis conspicimus, illa prout fas erit genuina describemus, ita vt vnicuique res gestæ à quolibet referantur. De hoc Philippus Ferrar. in *Catalog. General. SS. Non. August. fol.* 316. hac serie. *Serratesij in Hispania* S. VRBICII *Episcopi, & Martyris*. Sed perperam *Nonas Augusti* consignat Diem cultus, cùm contrarium noscatur apud Scriptores *Gotholanos*, apud quos VIII. *Idus Augusti* consignatur Dies agonis. Eius ACTA descripsit Anton. Vincent. Domenec *Histor. SS. Cathal.* 2. *p. fol.* 1. ex his quæ desumpsit ex Antiquo *Breuiario Serratexensi*, quorum copiam damus.

Martyrologia, & Scriptores.

ACTA S. VRBICII EPISCOPI, & Martyris, cuius Corpus in Monasterio Serratexensi in Cathalonia Hispaniæ seruatur, ex Lectionibus Antiqui Breuiarij, & Domenec.

Origo.

VRBICIVS *natione* Gallus, *Parentibus nobilibus ortus, in pueritia Patre orbatus, cum matre sua* Asteria *nomine, quæ Christianissima erat, & litteris Græcis, atque Latinis erudita, in* Gallæciam *captiuus est delatus, vt tanquam lapis pretiosus in superna Ierusalem collocandus tunsionibus, & pressuris à teneris Annis expoliretur. Post aliquod tempus, beneficio Dei, Matre in Galliam remeante, puer* VRBICIVS *in captiuitate relictus est. Qui tamen Dominis suis, non propter timorem, sed propter conscientiam, sic subditus erat, & in omnibus fidem bonam ostendens, sic hilariter seruiebat, vt non tàm captiuus, quàm ingenuus videretur. Mater verò eius ieiuniis, & orationibus vacans, filio impetrauit liberationem. Qui in patriam reuersus, non solatio matris ab eadem est retentus, sed habitu Monachali à* S. Martino *Monacho, suscepto, seruitio Christi, qui illum liberauerat, & cui se deuouerat, protinus mancipatur. Sed vt & cognatorum, & amicorum impedimenta vitaret, patriam deserens in Aragoniam venit, vbi in quadam vastissima eremo locum suæ habitationi eligens, primus illic solus, mirabilisque Eremita in ieiuniis, vigilijsque, & orationibus, ac horis Canonicis, quas quotidie, & si solus, solemniter celebrabat, & aliis exercitiis spiritualibus conuersatus, vltra quinquaginta annos transegisse perhibetur.*

In captiuitatem incidit.

A captiuitate soluitur.

Fit Monachus.

Hispaniam venit Eremita.

CÆTERVM

Caeterum quantâ austeritate rebellantem carnem castigauerit: Quot latronum iniuriis offensus, aut quot insidiis Daemonum oppugnatus fuerit, haut facile posset explicari sermone. Denique ob singularem eius sanctitatem dedit illi Dominus virtutem calcandi non solum super serpentes, & feras bestias, quae cellulae eius propiùs habitabant, sed & super Daemones, qui sanctitati illius inuidentes ipsum variis imaginibus infestabant: Dei tamen adiutus gratiâ, illos persequens, ab obsessis corporibus fugabat. Denique cum eius virtus vbique clareret, dùm tantùm suis spiritualibus exercitiis, centenario maior, distentus senium perageret, totius populi plausu, & cleri suffragio, fuit, nec absque Numinis dispositione, factus Episcopus. Cuius muneris onus, sic S. Praesul exegit, praedicatione, & infidelium conuersione, quòd ab istu plerumque impetitus, vix multoties periculum euaderet. Sed tantus erat quotidie sectariorum concursus, qui ad pedes S. Pontificis accedebat, vt aquâ salutari tingeretur, quòd caeterorum minas despectans, vbique in gremium Ecclesiae quotquot deueniebant ad eam, per baptismum susciperet. Hoc sic caeteros infideles fatigauit, quòd S. Pontificis vita deliberatâ desperatione insidiari proponerent; & occasione inuentâ, S. Virum lupi rapaces crudeliter verberantes, illius iugulum desecarunt. Post aliquot Annos S. Martyris CORPVS *ad* Serratexense *Coenobium Ordinis* Benedictini *delatum, & ibidem conditum, mirifico omnium circumiacentium accolarum, quorum aegritudines sanat, & necessitatibus occurrit, cultu veneratur.* *In Eremo exercitia.* *Ad Episcopatus apicem ascendit.* *Coronatur.*

Haec ex antiquo *Breuiario Vrgellensi*, & relatione *Antonij Vincentij Domenec* excripsimus. Sed re verâ multa hic referuntur, quae prorsus S. VRBICIO Confessori ad *Vallem Nocitam* in *Aragonia*, iuxta *Oscam*, conueniunt. Quae, cùm Deo annuente, ad eius diem perueniamus, diluemus.

AMBROSIVS Morales *Histor. SS. Complutens. c.* 1. *fol.* 42. asserit, quòd Sanctus VRBICIVS habitum induit Monachalem è manu *S. Martini*, sed cuius *Martini* silet. Anton. Vincent. Domenec *d. lib.* 2 *c.* 1. *fol.* 1 *col* 3. contendit, quòd B VRBICIVS illum accepit à *S. Martino Canonico* Regulari apud *Legionem* in *Hispania*. Sed proculdubio fallitur, nam si S. VRBICIVS, vt suspicatur *Domenec*, agonem compleuit ad Annum Domini DCC. LV. & *S. Martinus Legionensis* viuere desiit Anno Domini M CC. XXI vt probatum in eius ACTIS reliquimus supr. *Tom* 1. *Die X I. Februar fol.* 101 ita vt inter vtrumque D. XVII. annorum incideret intercapedo, quo pacto VRBICIVS potuit à *Martino Legionensi* habitum suscipere? Hinc à *Domenec* in Annorum computatione recedimus; maximè in huius S. Viri ACTIS, quibus tumultuarie, & sine ratione procedit. *A quo habitum susceperit.* *Error Domenec.*

NEcnon hic est reiicienda Philippi Ferrarij *in d. Catalog. SS. h. d. fol.* 317 Notula, quâ inconsultè asseruit B. VRBICIVM nequaquam *Episcopum*, & *Martyrem* fuisse, sed *Eremitam*. Ast cùm contrarium ex ACTIS constet, potius illi, quàm assertioni *Ferrarij* standum erit. Maximè cum ex Nostris Historiis appareat duos fuisse huius Nominis Diuos; alium *Vrgellitanum*, de quo hoc die, qui Episcopus, Monachus, & Martyr; alium *Oscensem*, de quo die XV. *Decembris*, qui tantum Eremita, & Confessor fuit, vt ex ipsomet Ferrario *fol.* 316. & *fol.* 476. liquet. Hinc crederem hallucinatum *Ferrarium*, Acta vtriusque confundentem. *Ferrarij lapsus.*

S. FELICISSIMVS *Martyr Romanus.*] Is fuit *Diaconus S Sixti* Pontificis, huius nominis II. & Martyris, qui vnà cum eo martyrium compleuit, vt ex *Beda*, *Vsuardo*, *Adone*, & aliis recentioribus, necnon ex *Romano Martyrolog.* h. d. his verbis: *Item Romae SS. Martyrum* FELICISSIMI, *& Agapiti, eiusdem B. Sixti Diaconorum, qui cum eo pariter decollati sunt, atque in caemeterio Praetextati sepulti*; liquet. Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Vasq. *Lusitanum* P. Lup & *Italum* Constant. Felic. Eius martyrium inter ACTA S. Sixti recensetur. Quatenus ad sacrorum pignorum Translationem Româ *Madridium*, ex Auctographo sequenti paragrapho referendo, constabit. F. *Martyrologia.*

S. STEPHANVS *Martyr Romanus*] Vnus hic Martyr fuit ex *Subdiaconibus*, quos B. Sixtus II. Pontifex Maximus secum duxit ad martyrium, quo cum agonem compleuit; vt ex ipsis Martyrologiis *Bedae*, *Vsuardi*, *Adonis*, & aliorum recen- G. *Martyrologia.*

tiorum, cum *Romano*, patet. Quibus conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Vasq. *Lusitanum* P. Lup. & *Italum* Constantij Felic. Eius denique sacra lipsana, necnon *S. Felicissimi* superius *lit. F.* recensiti, Româ *Madridum* aduecta sunt, concedente *Vrbano* VIII. Pontifice Maximo Ordini Fratrum Excalceatorum SSS. Trinitatis *Hispaniæ*: cuius Generalis Minister XXXVI. & amplius Corpora Sanctorum Martyrum distribuens inter Conuentus ordinis Hispaniæ, S. FELICISSIMI in *Madridensi* reliquit; & S. STEPHANI ad Conuentum *Cordubensem* dimisit, vbi honorificè collocata, cultu debito requiescunt, vt pluries in hisce *Tomis* dictum est, de quo non est amplius ambigendum.

Translatio in Hispaniam.

SEPTIMO IDVS.

Augusti.

DIES VII.

A. AVRIÆ *in* Gallæcia *Hispaniæ Translatio sacrorum pignorum Sanctæ* EVPHEMIÆ *Virginis, & Martyris, è primo, quo iacuerat loco agresti ad honorationem* S. Marinæ *Ecclesiæ* Interamnensis *tumulum.*

B. ROMÆ *natalis* S. IVLIANI *Martyris Romani, qui cum aliis pro fidei confessione, triumphalem lauream accepit. Cuius Corpus in Cœnobio Sanctimonialium SS. Sacramenti,* Matridensi, *Ordinis* Cisterciensis *reconditur, & mirâ fidelium pietate veneratur.*

C. SALMANTICÆ *in* Vettonibus *Hispaniæ* Eleuatio, *&* Translatio *sacrorum pignorum* B. IOANNIS Sahuntinensis, *Ordinis Eremitarum S. Augustini, ex humili & primæuo sepulturæ loco ad sublimiorem, instantibus eius miraculis, & insigni vrbis, & populorum deuotione.*

NOTÆ.

A. RANSLATIO *sacrarum exuuiarum* S. EVPHEMIÆ, *Virginis, & Martyris Hispanæ.*] De hac *Eleuatione* seu *Translatione* Duplex memoria inest apud Scriptores Nostros. Alia quæ facta refertur, ex loco, quo S. EVPHEMIA martyrium compleuit, cùm *Puella* illa quæ patris pecudes depascebat, annulum Martyris ex eius digito super terram viso sustulit. Alia, quam instante *Petro Seguino* Auriensis Ecclesiæ Episcopo, magno populorum concursu, accolarum perfecit.

deuotio;

deuotio; ex Ecclesia *S. Marinæ* ad Cathedralem Auriensem. PRIMÆ festum hoc die recolitur, vt patet ex Philipp. Ferrar. in *Catalog. General. SS. fol.* 218. his verbis: AVRIÆ *in Gallæcia Translatio* S. EVPHEMIÆ *Virginis.* Martyrolog. Lusitan. *P. Lup.* hac serie: *Em à Sè de* Orense *em* Galiza *la* Trasladacão *do Corpo de* S. EVPHEMIA, *Virgen, & Martyr do* Riocaldo *à Igreja de* S. Marina *sua irmã.* Quæ latine sonat: *In Sede* Auriensi Gallæciæ, *Translatio Corporis* S. EVPHEMIÆ, *Virginis, & Martyris*, ex Riocaldo, *ad Ecclesiam* S. Marinæ *eius sororis.* Conueniunt P. Truxill. in *Thesaur. Concionat. Tom.* 2. *fol.* 1737. P. Mariet. *Histor. SS. Hispan. lib.* 4. *c.* 18. Bernard. Brit. *Monarch. Lusitan Tom.* 2 *lib.* 5. *c.* 25. F. Ludouic. ab Angel. in *Viridar. Portugall. fol.* 41. P. Biuar. in *Comment. ad Dextr in Chron. Ann.* 134. *fol.* 239. D. Roder. de Acuña *Histor. Braccar.* 1. *p. c.* 29. *n* 1. *fol.* 138. SECVNDÆ celebratur apud Aurienses Die XVII. huius Mensis vt infrà suo loco probabimus. ACTA huius Primæ *Eleuationis*, seu *Translationis* scripsit primò, idiomate *Gallaeco*, idem D. *Petrus Seguinus* qui fecit secundam, à quo cæteri Scribentes, & D. *Alphonsus* Auriensis Episcopus, *Petri* successor in *Lectionibus Breuiarij Auriensis* vetustissimi. Illa, prout scripta reliquit *Seguinus*, vt eorum antiquitatem, & idioma demireris, hic transcribere proposui:

Martyrologia.

Scriptores.

ESTE HE O RECONTO DE Comosoe hachado ò Corpo de S. EVFEMIA *Virgen, & Martyr de Orenes, que escriben Don Pedro Seguino.*

Ha Estoria *que dexou escrita* Don Seruando, *&* Idacio, *dicen: Que depois do martyrio de* Crispulo *e* Restituto, *padeceram martyrio* Noue *Sanctas filhas de* L. C. Atilio Seuero, *Consul Galego Gentil nacido en os Pazos de* Ampbilochia, *que outras Esturias chaman* Antiochia, *que foe Pretor de Bracara Augusta, tendo aquela Prouincia po los Romanos, e iuntamente Galicia, po istas racoès.* Quiteria & Octo Sorores Martyres per Hispaniam, quæ fuerunt (*filiæ*) L. C. Attilij Seueri, Præsidis, & Consularis Gallæciæ, & Lusitaniæ, Ciuis Antiochiæ nati, & terræ Braccarensis Reguli. *Echaman à estas Sanctas* Geneueyra, Eumelia. Victorja, Germana, Gema, *ou* Marinha, Marciana, Quiteria, Basilisa, Vuilgeforte, *ou* Librada. *Istas Sanctas naceron en* Lambrica, *que outros chaman* Belcagia, *que chaman* Bayona, *cabo de* Tuid *la velha* Istæ sorores natæ sunt vno partu in ciuitate Gallæciæ, *Lambrica*, seu *Balcagia*, quæ nunc dicitur *Bayona*, prope ciuitatem vetustam *Tudensem*; & mater vocabatur Calsia. *Eumelia e ò propio que* EVFEMIA. *Ista padeceu neste Obispado de* Orenes, *na cibdade de* Calcedonia, *arriba de* Letes, *nas serras de* Xerrez, *poonde à via Militar de* Antonino, *da Braga pera* Astorga. *Ous naturaès da quela terra oje chaman aquelas brenhas, as* Calles da Santa Eufemia, *que alí foy martyrizada, Dez legoas de* Orenes; *junto da raya de* Portogal. *Oje se chama aquel logar, ou Valle*, Cabo do Rio-Caldo, *onde a muytas Burgas quentes Ay là vna penha grande, è alta, encima dela chaman* Campiño, *onde estuuo ò* Corpo *de ista* Sancta, *e ali padeceu martyrio, como se achou escrito en vna* Lapida *de promio.*

Verba Seruandi & Idacij.

EVMELIA. F. L. C. ATIL.
SEVER. ET. CALS. REGVL.
PASA. EST. IN. HOC. LOCO.
CALCEDONENS. IN. PERSECVTIONE. ADRIANI.
VII. KAL. AVG. ERA. C. LXXVIII.

Coando se achou foè què vnha Pastorinha, *que gardaba aliquando, e ou moimento estaua metido entre as penhas, veou sair vnha mao com vnh Anelo de*

de ouro, è ela ou tomou, e logo enſordecen, e ſe foy a caſa de ſeu Pay, que lle tomou o Anelo, e po ſenhas, oudeachara à ſortella, acho ou brazo fora, e pos à ſortella na mao, è à filha falou logo: e ante ca ſuliſe da ali, ouyeron vnha voz que le dixeiro: Aqui eſta o Corpo da S. Evfemia, dainos prieſa à paſalo con veeracaon a Eygreia da S. Marina ſeu Irmaà. *Iſta Eygreia eſta ali logo; e muytos foram pera ſacar eſte Santo Corpo, e lo leuanron à la Eygreja de ſua Irmaà* S. Marinha, *aoude eſteue faſta que eu Don* Pedro Seguiño *lo traſlade à Noſu Seè de* Orenes, *que foy en eſta maneyra.*

Cætera pertinent ad *Secundam Tranſlationem*, de quà agemus infra *Tomo hoc IV. Die* XVII. *huius menſis.* Hæc igitur ſuperius ſcripta Acta, Latina fecit *D. Alphonſus* Epiſcopus *Aurienſis*, quæ in *Lectionibus Breuiarij* vetuſti illius Eccleſiæ repoſuit, quorum ecphraſin hic pro Actis inſerere compellimur.

ACTA TRANSLATIONIS CORPORIS S. Evphemiæ *Virginis & Martyris, ex D. Petro Seguino, & Breu. Aurenſi.*

Nouem ſororum Parentes.

Temporibvs *illis, quibus* Adrianus *Imperator Vrbis, vt Orbis moderabatur principatum, fuere Nouem ſorores, filiæ* C. Attilij *Reguli* Gallæciæ, *& Luſitaniæ, &* Calſiæ *eius coniugis, vno partu editæ; quæ poſtquam Chriſto nomina dedere, Angelico monitu diſperſæ, ad varias Hiſpaniæ deuenerunt Prouincias, vbi per fidei conſtantiam variis cruciatibus expoſitæ, tandem ad martyrij coronam ſtrenuæ pugiles deuenientes, virginitatis, &*

Martyriũ.

agonis lauream ſuſceperunt. Igitur vna ex his ſororibus Evphemia *nomine ad partes* Aurienſis *vrbis accedens, apud* Chalcedoniam Gallæciæ

Euphemia paſſio & ſepulchrũ.

vetuſtiſſimum Municipium ſiſtens, ibidem martyrio coronata fuit. Eius Corpus Chriſtiani latenter ſuffurantes, in ipſo Montis cacumine ſepelierunt, vbi in occulto per multa ſecula iacuit, donec, Deo annuente, per inſigne miraculum patefactum, in alium ſublimem locum tranſlatum eſt.

Puella manum Virginis cum anulo vidit.

Nam *cùm quadam* Puella *in prædictis locis, & regionibus paſtoritio muneri incumberet, cum patris ſui grege, dum aliquando ſupra petram ſiſteret, inter quædam cacuminis ſaxa, eductam manum inuiſit, aureo anulo ornatam; cuius fulgore ineſcata protinus ſurgens, & ad manum imperterrita accedens, anulum apprehendit; ſed continuò elinguis euaſit. Huius portenti euentum*

Muta fit.

demirans puella, extemplò in domum paternam accurrit, & patri anulum, & cauſam deperditæ nutibus, & ſignis oſtendens loquelæ, remedium ab eo lachrymis depoſcebat. Pater filiæ periculum conſiderans, & altius rem, & attentius explorans, ad Montis apicem cum filia, & anulo contendens, locum ſe-

Reſtituitur puellæ loquela.

pulchri, & manum intuitus, reuerenter accedens, illi anulum reſtituit, & protinùs filiæ reſtituta eſt locutio. His ſic peractis, & quid ibidem ineſſet myſterij ruſticus euoluens, vox de cælo perſonuit, dicens: Hic iacet Corpus

Vox è cælo audita.

S. Evphemiæ Virginis, & Martyris, cura igitur ſtatim vt hinc educatur, & honorificè ſepeliatur in Eccleſia B. Marinæ ſororis ſuæ. *His etenim vocibus attonitus remanſit opilio, ſed in ſe reuerſus ad vicum feſtinus deſcendens, Parocho, & accolis omnia quæ euenerant patefecit. Tunc omnes ad locum prodigij accurrentes, ſacra B. Virginis, & Martyris pignora, maximum odorem eructantia, è ſaxorum ruderibus extraxerunt, & in theca li-*

Transferuntur lipſana.

gnea incluſa ad Eccleſiam S. Marinæ. *prout vox cæleſtis edixerat, tranſtulere Vbi per multos annos ibidem culta iacuere. quouſque ad Sedem* Aurienſem *relata ſunt, vbi & adhuc hodie honorificè cuſtodiuntur.*

D. Gregorius Lobariñas ſcripſit de SS. Gallæcia.

Hactenus Acta *Tranſlationis* ex *Lectionibus* Antiqui *Breuiarij S Aurienſis* Eccleſiæ: Quæ omnia etiam in vetuſto carmine referuntur, pro vt illud accepi à *D. Gregorio Lobariñas Feyxoò* Portionario Eccleſiæ S. Creſcentis in Gallæcia, diœceſis Tudenſis, qui de Sanctis Gallæciæ codicem M S. exaratum reliquit, è cuius ſtudiis plura delibaſſe profiteor. Carmen auſculta:

Clauditur

Clauditur hac thecâ Martyr Sanctissima, cuius
Evphemia est Nomen, Numen at ipsa suis.
Corporis exuuias inuenit rusticus olim
Pastor in excelso culmine Montis Aui.
Virginis ergo manum videns, cùm pasceret agnos,
Pastoris proles fœmina, virgo pia;
Anulus ex digito fulsit, quem sustulit inde:
Extemplò vocis perdidit illa sonos.
Tum deserens gregem Patris ad limina currit,
Cui signis causam protulit, hincque silet.
Rusticus ad Montis prorsusque cacumina pergens,
Sepulchri locum vidit, & ipse manum.
Restituit digito pignus: Tum filia vocem
Denuò percepit: Pignora sacra patent.
Illaque ad exiguum Templum transferre Marinæ
Constituit Pastor: quo quoque theca micat.

Sequentes Versus, qui hic desideraotur, quia ad *Secundam Translationem*, infra apponendam spectaot, suspeudimus, vt vnicuique detur suus ecphrasi locus.

In Sacrario prædictæ S. E. *Auriensis* adhuc S. Virginis, & Martyris Anulus adseruatur, qui passim ad ægrotantes quoslibet defertur, cuius attactu ab infirmitatibus febrium quarumcunque liberantur; de quo sunt testes supra relati. *Anulus febricitantes sanat.*

S. Ivlianvs *Martyr Romanus.*] Is martyrium compleuit cum SS. Martyribus *Petro*, & *Sophronio*, necnon & aliis XVIII. Sociis, temporibus Valeriani, & Galieni Imperatorum, vt indicat Petrus Gallesinus *b d.* his verbis: Romæ *Sanctorum Martyrum* Petri, Ivliani, *Sophronij, & Sociorum Decem & Octo: qui Valeriano, & Galieno Imperatoribus, non fracti cruciatu, sed fortiter pugnam sustinendo, coronantur.*. Romanum Martyrologium, Bedæ, Vsuardi, Adonis, & aliorum recentiorum tantum nomina exprimunt, & cæteras silent qualitatum circunstantias. Conueniunt cum Romano *Castellanum* P. Vasq. *Lusitanum* P. Lup. & *Italum* Const. Felic. Philippus Ferrar. in *Catal. SS. Ital. fol.* 491. sequeotia pro Actis verba receosuit: *Petrus*, & Ivlianvs *cum aliis Decem & Octo, in Valeriani, & Galieni Imperatorum persecutione comprehensi, cùm Idolis sacrificare nollent, varie cruciati sunt. Cúmque infracto animo accepta fidei confessionem retinerent, ad palmam martyrij peruenere*, VII. Idus Augusti, *Anno Domini* CC. LX. *vel circiter* Ivliani vero *corpus* è cœmeterio *Callixti* extractum, & theca elegaoti conditum, *Madridium* delatum, & in Mooasterio *Cisterciensi* Mooalium *SS. Sacramento* dicato, reconditum, ibidem summâ veneratione custoditur. B. *Martyrologia.* *Acta.*

Errant proculdubio Moniales istius Cœoobij Officium peragentes Die II. *Septembris* quo de alio Ivliano in *Menologio*, & Martyrologiis palæstra refertur. Nam eo quòd *Corpus* illius Sancti Martyris, quod Moniales retinent Româ *Madridium* ooscirur translatum, à fortiori sacra pignora *Romani Martyris* fuere. Istius martyrium *Roma* euenit, illius, alibi; ergo perperam Mooiales Officium ad Diem II. *Septembris* reiiciunt; cùm hoc Die recitare, & Officium deberent texere. *Monialiũ error in dando Officio.*

Circa huius S. Martyris *Translationem* videsis Testimooium authenticum à Nobis supra relatum *Tom. 2. Die XXIV. Mart. fol.* 375. vbi agentes de *S. Timotheo* Martyre Romaoo diploma quod Moniales babent recensuimus, & illud etiam pro *Corpore* Sancti Ivliani referendum erit, quia inter sacra pigoora ibidem contenta, istius etiam Nomen exprimitur, eo quòd fuere ex *Cœmeterio Callixti* extracta, *Translatio in Hispaniam.*

extracta, & Marchioni de *Villena* concessa, qui Duci *de Vzeda* illius Cœnobij conditori remisit.

TRANSLATIO *Corporis* B. IOANNIS *Sahaguntini*.] Huius *Translationis* anamnesim recolunt quotquot eius Sanctitatis memoriam literis commendarunt, & Nos eorum nomina retulimus supra *Tom*. 3. *Die XI. Iun. lit. A.* Prolixius de ea scripsere *D.F. Augustinus Antolinez* Archiepiscopus Compostellanus *Histor. S. Ioan. Sahagunt. c.* 38 *fol.* 371. F. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.* 18. *c.* 17. *fol.* 63. Cornel. Curtius *de Vir. Illustrib. Augustinian. Elog.* 3. *fol* 47. F. Thomas Herrer. *Histor. Conuent. Salmant. c.* 39. *fol.* 267. ACTA Translationis abs Illustrissimo Compostellano mutuabimus:

Scriptores.

ACTA TRANSLATIONIS EXVVIARVM B. Ioannis Sahaguntinensis Eremitæ Augustin. ex Archiepiscopo Compostellano, & aliis.

C.

Deus locum sepulchri honorat.

DEVS *Optimus Maximus qui suorum non obliuiscitur seruorum, nequaquam* Ioannis Sahaguntini *memoriam obliterauit, quinimo ad sepulchrum eius diuina virtus accessit, & ipsius sepulturam immensa potentia circumdedit, ita vt frigidis artubus, & arenti humo talem impartita est potestatem, quòd imposterùm quisquis ægrotans ad eius sepulturæ locum deueniret, liber, & sanus euaderet. Hinc locus ille cœpit venereri, & maximis miraculis ditari: quæ sic diuulgata in omnium ore patebant, vt non solùm apud Salmanticenses S. Viri nomen in pretio esset, sed & eius fama facinorum ad remotas extenderetur Regiones, vt testificati sunt innumeri ægroti ad eius sepulchrum confluentes, variis languoribus laborantes, qui vix terræ puluerem, vbi sacra pignora humata iacebant, propriis manibus contrectabant, quando à languoribus liberi per Templi angulos tripudiarent. Horum insignium operum per diuinam Maiestatem perpetratorum S. Viri intercessione, frequentiam Venerabilis Vir* F. Ioannes à Seuilla *Conuentus* Salmanticensis *intuitus, Corpus* B. IOANNIS *in lapideo lucillo abscondere curauit, pro vt & effecit, ita vt illam lapideam vrnam subtus sepulturam occultius immitteret, nè facile à quærentibus ægrotis sacra pignora inuenirentur. Tunc* Capella, *vbi Seruus Dei delitescebat, exigua erat, & ornamentis vacua; donec illam de nouo erigere, & instar tabernaculi fabricare Conuentus* Salmanticensis *prædictus disposuit, vt melius S. Viri memoria veneraretur, & eius lipsana ibidem translata, aduenantibus passim febricitantibus conspectarentur. Vix ergo dispositum, cùm aliqui Religiosi Conuentus illius, coram* D. Petro *Gonsalio de Mendoza* Salmanticensi *Episcopo comparentes, ad huiusmodi* Translationem *perficiendam, licentiam, & facultatem impetrarunt; & compositis componendis,* TRANSLATIO *sacrarum exuuiarum* B. IOANNIS *effecta est*, VII. Idus Augusti, *Anno Domini* M. D. LXIX. *præsentibus* DD. Ludouico de Alcozer, *Salmanticensi Officiali, & Vicario Generali, nec non in Cathedrali Ecclesia Priore,* Ioanne de Mendoza, *Ducis Infantatus fratre, qui fuit postmodum* S. R. E. *Cardinalis, & S. Viri deuotissimus; & Rectore, Collegij S. Bartholomæi cum quinque collegis, & Priore Conuentus S. Augustini* Salmanticensis *cùm aliis Fratribus, qui extemplo in loco, vbi memoria successiua vetustorum conuentualium præsignabat, effodientes, tandem vrnam lapideam, quâ pignora sacra includebantur, feliciter inuenere. Tum Officialis Salmanticensis reuerenter vix vrnulæ operculum eleuauit, cum suauissimus odor totum Templi ambitum suffusus impleuit, cuius cœlestem omnesqui illic erant, fruentes suauitatem, Deo grates agebant. Posthac extrahentes Fratres, qui ad hoc deputati assistebant, ex vrnula Reliquias illas in theca lignea deposuerunt, quâ clausâ, ipsam processionaliter, accensis luminibus, & magno populi concursu adstante, deportarunt canentes omnes hymnum* Te Deum laudamus,

Fama insignis miraculorum.

Pignora occultantur.

Transferuntur.

Quibus præsentibus

Inuenitur Corpus S. Viri.

Collocantur Reliquiæ.

laudamus, *in gratiarum actione, & in Capella* Crucifixi, *quæ supra Aram B. Virginis erat, collocarunt. Ibidem culta sacra pignora iacuerunt, quousque Capella S. Viri nomini extructa, & dicata finem accepit, ubi hocce Epitaphium descripsit Fratrum continuata deuotio.*

AVGVSTIANI. SALMANTIC.
EX. STIPE. QVAM. POPVL. CONTVL.
IOANNI. SAHAG.
FRATRI. SVO. VIRO. DVM. VIXIT.
SANCTO. A. MORTE. MIRACVLIS.
CELEBRI. P.

Quo loco plurima Deus, Serui Dei intercessione, mirabilia frequentat; & hominibus variis languoribus laborantibus innumera confert beneficia; quorum aliqua referemus, nam omnia describere haut quauis poterit prolixa sedulitas. Cùm igitur huius TRANSLATIONIS *actio in publicum prodiret, & B. Viri sanctitudo per totius regionis circulum continuis diuulgaretur miraculis, ægrotantium assidua ad sepulchrum cœpit conuenire caterua, quorum plurimi sanitatis apicem impetrantes, reliquis fiduciam reliquere Salutis. Hinc frequentia ad Monastery limina infirmantium. Hinc & votorum ad sarcophagi parietes pendentium multitudo. Hinc denique continua ex diuersis partibus regionis illius, de terra, quâ Vir Dei humatus iacuisset, vt remotis malesanis prodesset, petitionis instantia. Sed cùm fratribus esset mirabilia hæc propalare interdictum; nec aliqua fuit in colligendis, scribendis, & probandis hisce prodigiis cura, ideo plurima sub silenty iacuere inuolucro.* *Miracula patrantur.* *Deuotionis affectus ægrotantium.*

Homo quidam ex oppido Madrigal qui à Natiuitate mutus & surdus noscebatur, intra sepulchri cauum ingressus, & ibidem aliquantulum moras agens, Deo, & Sancto suo orationem emittens, & aliquantulum pulueris sepulchri in auribus, & ore immittens; subito fragorem in auribus audiuit, & loqui barbarè cœpit, cum rerum nomina ignorasset, licet salutationem Angelicam, altero dicente, repeteret formaliter. *Miraculũ.*

Puer, oppidi Palencia de Negrilla *prope* Salmanticam, *carpenti rotâ concissus, & absque vitali spiritu relictus, à parentibus S. Viro commendatus, vitam subito recepit: sed hæc sic doloribus, & viriam impotentiâ defectuosa, vt magis mortem, in eo quàm vitam inesse diceretur. Hinc parentes filium ad sepulchrum fide plenâ trahentes S. Viri, statim ac in eius foramine ingressus puer humo prostratus, erectus est, integram sanitatem recepit.* *Miraculũ.*

Homo quidam cæcus magnâ fidei constantiâ intra sepulchri rudera pedem figens, visum à Deo S. Viri intercessione precatus, illum obtinuit exemplò. Qui gratias Domino, & S. Ioanni humiliter agens, dixit profundâ cordis oratione sequentia verba, adstante fratrum cœtu, & populi multitudine: Domine, si visus, quem meritis Sancti tui, haut me merente, recepi, in æternam mihi damnationem futurus est, illum perdere cupio. Melius ergo mihi erit gloriam paradisi absque oculis conspicere, & eius æternitate frui, quàm oculatus in hoc sęculo, post mortem corporis in æternam gehennam incidere. *Mirabile dictu! Vix hæc protulit, cùm subitò confractis oculorum luminibus, iterum homo ille æternæ salutis cupidus, visum amisit, & lætus in domum reuersus est.* *Miraculũ.*

Plurima alia miracula, qui ex integro scire desiderat, congesta reperiet apud Illustrissimum D. D. F. Augustinum Antolinez Archiepiscopum Compostellanum in *vit. S. Ioann. à c.* 40. & pluribus sequent. *fol.* 393. *& aliis.*

SEXTO IDVS.

Augusti.

DIES VIII.

A. GALLESII *in Italia* S. FAMIANI *Confessoris, qui ex Colonia Agrippina oriundus, facultatibus venditis, & in pauperum subuentionem erogatis*, Romam *adiuit, inde ad loca deuotionis per* Italiam *accessit, postmodum* Compostellam *in Hispaniam contendit, post Syriam pro visitandis S. Sepulchri, aliisque Palæstinæ locis proficiscitur; quibus expletis itineribus* Gallæciam *repedauit, vbi suscepto Cisterciensis Ordinis habitu, per triennium, & amplius, in assidua carnis maceratione permansit, tandem Romam reuersus, & ad* Gallæsium *sistens, virtutibus plenus, miraculis clarus, & veræ fidei, & pietatis sarcinâ onustus, obdormiuit in Domino.*

NOTÆ.

A. *Quare inter Diuos Hispaniæ ponitur.*

Martyrologia.

SANCTVS FAMIANVS *Monachus Cisterciensis, & Confessor* [Illum inter *Hispaniæ* Diuos compulsamus, qui licet origine *Coloniensis*, & morte *Italus* agnoscatur, quia habitum Religionis apud *Gallaciam Hispaniæ* feliciter assumens, illius Regionis circulos perlustrauit, accolas beneficiis impleuit, & *Hispaniam* totam, cuius filius instituti acceptione fuit, nomine, & sanctitate repleuit. Eius memoriam recolunt Philippus Ferrar. in *Catalog. Gener. SS. h. d. fol* 319. his verbis: *Falisci in Hetruria* S. FAMIANI *Confessoris, & Patroni* Et in *Catalog SS. Ital. fol* 494. P. Chrysostomus Henriq. in *Menolog Cisterciens. fol.* 257. hac serie: *Galesij in Italia* S. FAMIANVS *Confessor: qui adolescens officia pietatis colere cœpit, suisque facultatibus in pauperum vsus erogatis relictâ patriâ*, Romam *venit, vt loca sancta visitaret. Per* Italiam *sexennio peregrinatus, locisque præcipuis deuotionis inuisis, in Hispaniam*, Compostellam, *ad* S. IACOBI *Corpus venerandum, contendit. Inde Syriam profectus, sepulchrum Domini, aliaque Palæstinæ loca summo deuotionis affectu perlustrauit. Factus enim* Cisterciensis *Eremita in* Gallæcia, *triennium in assiduâ carnis maceratione permansit; & in Monasterio* SS. Cosmæ, & Damiani, *Annis Viginti Quinque vitam herbis, pane, & aquâ transegit, donec factus Monachus eiusdem* Ordinis *professus, Sacerdos ordinatus est Nec multo post, de Superiorum licentiâ* Romam *iterum veniens*, Eugenio III. *Gallesij substitit, fontemque æstate primo aduentu suo ex silice virgâ percusso, mirabiliter eduxit. Nec multo post in morbum incidit: ex quo cùm sibi decedendum*

cedendum intelligeret, loco vbi humari vellet indicato, obdormiuit in Domino. Quem miraculis clarum Adrianus IV. in Sanctorum numerum retulit. Eadem Aubertus Myræus in Fast. Belgic. fol. 469. & Origin. Monast. lib 5. c. 15. D. F. Angelus Manriq. Episcopus Pacensis Annal. Cisterciens. Tom. 1. Ann. 1142. c. 9. num. 1. & seqq. & Ann. 1144. c. 7. num. 9. & Tom. 2. Ann. 1150. cap. 9. à num. 1. 2. & seqq. fol. 169. Eius ACTA breui relatione descripsit Ferrar. fol. 494. prolixiori edidit Anno 1626. Anonymus; illa ex Variis dabimus.

Scriptores

ACTA S. FAMIANI MONACHI Confessoris, ex Ordine Cistereiensium, Ex Variis Scriptoribus.

Nomen. *Origo.* *Visitat loca sancta Italiæ.* *Gallaciam venit.* *Apostoli Corpus visitat.*

FAMIANVS, sic ex eius famâ virtutum, & insignium facinorum appelatus, ab origine QVARDVS dictus, patriâ Germanus, genere nobilis, Goteschalio patre, & Guimara matre natus studiis primò mediocriter imbutus, inde paternis opibus, quin & parentibus, patriâque spretis, XVIII ætatis suæ anno, qui fuit Christi M.C.VIII. Romam profectus, Apostolorum limina deuotus, & sancta loca Italiæ visitauit. Tum sexennio completo per hæc opera, circa Annum Christi M.C.XIV. Bernardo tyrocinium adhuc agente, S. IACOBI peregrinationem aggressus, Gallæciam perueniens, eam Prouinciam per triennium inhabitauit, sub moderamine cuiusdam sancti senis, per quem altius in omni virtute radicaretur. Hoc igitur triennio veluti purgatus, formatusque, quo religiosius inclytum Hispaniarum Patronum veneraretur, tum primùm Compostellam, tandem ingressus, visitauit Apostolum, ad sanctum Corpus excubias peracturus. Inde ad densa, syluasque reuersus, pane non nisi rarò, cætera herbis, & aquâ reficiebatur. Addictus tamen cuidam Monasterio SS. Martyrum Cosmæ, & Damiani (ignota hodie domus) fuit, in quo doctrinam, & diuina mysteria participaret.

Vrsaria Monasterium celebre. *Fit Monachus in Vrsaria.*

QVINQVE supra Viginti Annos compleuit hoc vitæ genere, & iam agebat ætatis Quinquagesimum secundum, ad Annum scilicet Domini M.C.XLII. cùm recens in eo Regno fundata Domus, recentius reformata, fama celebris, Virum Vrsariam traxit, retinenda si permitteretur, vita eremitica, secus, vt iuberetur, commutanda, sed in quacumque habitum Monachalem, ac regularem professionem exoraturus. Lætatus Garsia in aduentu tanti hospitis, lætati Fratres, quippè QVARDVS, longâ sanctimonia, & vita solitariæ probatione, fecerat sibi Nomen venerandum, & quod sibi quicunque perfecti appeterent. Itaque hoc Anno susceptus in Nouitium, Ædiculæ S. Laurentij addictus est, ad ripas Miny tyrocinia peracturus. Ergo QVARDVS in Eremitam susceptus est, pristinam vocationem, quantum sub iugo religionis liceret, conseruaturus.

Ierosolymā contendit. *Gallaciam reuertitur.*

EXPLETO itaque QVARDVS tyrocinio, atque altero Anno peracto à professione, cùm Duos in S. Laurentij Ecclesia compleuisset, in vita regulari, atque maximâ obseruantiæ illius perfectione, de Abbatis sui licentia, Ierosolymam iterum profectus est, Sepulchrum Domini gloriosum humiliter, & deuotè visitaturus. Et Annis Tribus in sanctorum locorum peregrinatione consumptis, ab omnibus quidem semper charitatiuè, & benignè susceptus est. Tum Triennio in eisdem locis peracto, reuersum ad propria; aut mansurum ibidem, si permittatur, aut quo iubeatur, rursum perrecturum. Ea Viro Dei resignatæ mentis constantia, ea libertas spiritus, vt nulli loco addictus, nullis operibus, diuinam solam sitiret voluntatem, obedientiâ magistrâ, per quam se tandem ad ipsum peruenturum non dubitaret.

Romam proficiscitur.

INSTABAT tempus mortis S. Viri, & æterno consilio decretum erat, vt sicut suis natalibus Germaniam; Monachatu Hispaniam; peregrinatione Orientem; ita & Italiam illustraret pretiosâ morte, & Corporis exuuiis, ad finem mundi ibidem permansuris. Igitur rursus de licentia sui Abbatis pro-

fectus Romam, limina gloriosorum Principum terra visitabat deuotus; cum ecce, Eugenio Pontifice Maximo præsidente Ecclesiæ, iidem Apostoli Petrus, & Paulus apparentes in somnis admonent Virum Beatum, vt in Gallæsinam *peteret ciuitatem, quam Deus Omnipotens per ipsum visitare dignabatur; ibique onerosam carnis sarcinam deponendam, & Deo spiritum reddendum prædixerunt. Nec abnuit Sanctus Christi Sacerdos, sed statim dicto obediens, arreptoque itinere, breui agrum attigit* Gallæsianum, *& in loco quodam, ex itinere fatigatus, sedendo (cùm siti laboraret) saxo, vehitorio suo baculo, percusso, aqua optimi saporis illicò emanasse visa est, perennem efficiens fontem, febricitantibus profuturum, de quo sic Poëta cecinit:*

Gallæsiam præcepto Apostolorū pergit.

Fontem è saxo elicit.

Quos sitiens muscoso, hauris, sub fornice, duxit
Marmoris è venis has FAMIANVS *aquas.*
Sic olim Hebræus populus miracula Mosis
Obstupuit, fontem quem dedit icta silex.
Ergo nouo meritò iactant se Mose Falisci;
Quos alit Hortanus, quosque Amerynus ager.

Vrbem ingreditur.

SEDATA *siti, & pro tanto beneficio gratiis Deo peractis, ex imo corde,* QVARDVS *ad Ecclesiam vrbis primùm, cui se datum custodem, patronumque, ex tunc iam pro eadem intercessurus, feruentissimo charitatis ardore gratulabatur: deinde ad Nobilis cuiusdam,* Aschato Viro *nomen, hospitandus aduenit. Dies erat Vigesima Octaua Mensis Iulij, quâ se Canicula venenosius Soli permiscet, salubres eius radios infectura, cùm Gallæsinam vrbem ingressus est. Quinto-decimo à sui aduentus die infirmari cœpit; & cùm sui corporis dissolutio iamiam instaret,* Blasium *Gallæsinæ Ecclesiæ Archipresbyterum accersiri fecit; cui post multa, mortem suam octauo abhinc Die futuram esse prædixit: & à Deo confortatus, è lectulo exiliens, manuque Blasij apprehensâ, locum sibi iuxta aquam, in quo eius corpus sepeliri desiderabat (erat enim domus* Aschari *hospitis in mænibus ciuitatis sita) & speluncam digito demonstrauit. Quem locum parum conuenientem Archipresbyter memoratus, pro tanti Viri sepultura cùm videret, homini sancto respondit: Rectius videlicet esse, vt in Dei Genitricis* MARIÆ *templo intra ciuitatem posito, quàm hortulo in illo, vbi nec Ecclesia, nec Ecclesiæ locus esset, honorificè conderetur. Sed in proposito persistens, cognito ab Archipresbytero, hortulum, & locum illum dicti* Aschari *hospitis esse, statim ab illo, & coniuge eius honoranda, præfatum locum, ad ipsum sepeliendum, pro vt petiit, impetrauit.*

Infirmatur.

Mortem suam prædixit.

Locum sepulturæ eligit.

DIE *Octauo Archieprebytero, & Sacerdotibus omnibus dictæ Ciuitatis ad eum accedentibus, iniunxit humiliter; vt Corpus eius post obitum custodire dignarentur, nam Dei magnalia visuri essent. Nec multo post* Ascharus *supradictus, qui tunc, & diù iam renum doloribus laborauerat, se ad lectulum S. Viri per famulos adsportari fecit, & illius deuotè manus deosculatus, ab illo, quo detinebatur, morbo continuò liberatus, summas Deo Optimo, &* B. FAMIANO *gratias egit. Quo facto S. Vir in cælum suspiciens, Clero adstante, & orante, Christo tradidit spiritum,* VI. Idus Augusti, *Anno à Natali Domini* M. C. L. *suæ autem ætatis* LX. *Ad cuius* CORPVS *visendum, pariter & venerandum factus est* Gallęsini *populi concursus non modicus; sicque Clero, & populo psalmis, & hymnis Ecclesiastico ritu, summâ deuotione decantantibus, illud ad locum propè, & extra ciuitatem, iuxta aquas honorifice deportauerunt, & à mane vsque ad vesperas beatum Corpus custodientes, mirum, quod Dominus merito B. Viri operatus est, accidit. Nam surdi duo de ciuitate prædicta ad beatum Corpus accedentes, auditum illico receperunt. Multique alij malè habentes, sanitati sunt restituti. Beatum*

Hospitem à nephitride sanat.

Moritur.

Sepelitur.

Miracula in obitu.

tum deinde CORPVS Clerus, & populus omnis piè ac deuotè sepelierunt.

NEC multi interfuere dies, quò eùm quidam de Ciuitate prædicta, qui malè à Dæmone vexabatur, ad S. Viri sepulchrum fuisset adductus, liberari meruit. Muliercula itidem de Verchiano Castello ancilla, quæ diù cæca fuerat, ad eundem locum adueniens, oculorum lumina recuperauit. Multique alij de eadem ciuitate Gallęsij variis detenti languoribus, per preces, & merita S. Viri ad sepulchrum accedentes, & iuxta tumulum eiusdem orantes, curati sunt. Cuius B. Viri sanctitas, & miraculorum fama, Oppida, & proximiores Prouincias breui peruagauit, & creuit, ita vt virorum, mulierum, puerorumque penè infinita multitudo, dicti S. Monachi deuotione affecti, Gallæsium accedere properarent. Hinc in Virum sanctum deuotio indies crescens, occasio fuit, vt quarto ab obitu Anno, quòd planè hucusque rarum, paucisque tunc concessum, etiam sanctissimis, FAMIANVS Sanctorum numero per Adrianum IV. Pont. Max. adscriberetur.

Post obitũ.

Fama crenit miraculorum.

Adscribitur numero Sanctorũ.

INDE Ecclesiam constructam ad eius tumulum, eamque longè insignem, & elegantem, populi Gallęsini munificentiâ fuisse refertur, vt non tàm locum suo Corpori non sacrum elegisse videatur. quàm eiusdem exuuiis consecrandum, diuinâ prouidentiâ ita ordinante, vt nihil fermè in S. Viro inueniretur ad aliorum exemplar, sed omnia, aut plura, rara & sine exemplo, hominem nobis supra alios commendarent. Denique S. Viri Basilicam Nicolaus IV. & Iulius II. Pontifices Summi multis gratiis affatim illustrarunt. Nam eandem VIII Mensis Augusti (quo die festum in illius memoriam magno hominum concursu celebratur) visitantibus, delictorum omnium veniam, nec non Archipresbytero, & Canonicis amplissimam quæcunque delicta condonandi facultatem concessit, pro vt in literis Apostolicis patescit, & ipsi Ecclesiæ eandem indulgentiam concessam, quæ S Maria Angelorum apud Assisium à Summis Pontificibus indulta conspicitur. Præstante Domino Nostro Iesu-Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Indulgentia à SS. PP. concessa.

Hactenus ACTA ex Anonymo, & aliis Cisterciensis instituti Scriptoribus, cæterisque Chronographis, qui de tanto Viro memoriam egerunt. In Antiquo Hymno sic legitur:

ROmam videns exultauit
Illam ita salutauit:
Salue Roma, Orbis terrarum,
Caput celsum, & præclarum.
Quinque lustra segregatus
Vixit, locis conuersatus
In desertis, vbi angebat
Valde Corpus & premebat
Loca sancta peragrauit,
Compostellam visitauit,
Ierosolymam petiuit,
Ibi Christum exquisiuit.
Inde rediens, terrena
Cuncta spernens & amœna,
Cistercensem ingressus
Est, & Ordinem professus.

Romæ manens, Beatorum
Iuſſu tunc Apoſtolorum,
Vrbem ad Galleſinam
Ad docendum Dei doctrinam.
Ibi primò ad ſe vocato
Ciuitatis iam Curato
Monet mortem ſuam futuram,
Signat atque ſepulturam.
Mira ſigna demonſtrantur,
Languidique reuelantur:
Crure Ciuis impeditus
Sanus fit & expeditus.
Planè ſenſibus orbati
Extiterunt integrati:
Surdi auditum receperunt,
Verba muti protulerunt.
E longinquo deportati
Claudi ſic debilitati,
Firmi ad ſuos reuertebant,
Grates dignas Deo reddebant.
Ad ſepulchrum accedentes
Sancti, & illud attingentes;
A Dæmonibus vexati
Sunt extemplò liberati.
Clarum lumen oculorum
Cæca mulier ſuorum
Fertur ſuum recepiſſe,
Ducem viæ reliquiſſe.
Poſtea à Papa numeratus
Inter Sanctos, nominatus
Eſt à Fama, Famianus,
Et Patronus Galleſanus.

Vrſaria Topographia.

Quod B. FAMIANVS apud *Vrſariam Gallaciæ* ſuſcepiſſet habitum *Ciſtercienſem*, auctorem damus D. F. Angelum Marriq. *d. Tom.* 1. *Ann.* 1142. *c.* 9. *n.* 1. *&* 3. Fuit hoc Cœnobium ſplendidum, & magnificentiſſimum, ab *Alphonſo* VIII. *Caſtellæ Regè* conditum ad Annum M C. X L. Hodie apud incolas OSSERA dicitur, ſitum in diœceſi *Aurienſi*, licet primùm in *Compoſtellana* Diœceſi conditum. Hæc Domus, filia *Claræ-Vallis* fuit, illamque ob ſuperbum ædificium, vulgo vocitant accolæ *El Eſcurial de los Bernardos*: ſic Gaſpar Iongelinus in *Notit. Abbat. Ciſterc. Gallac. fol.* 21. *n.* 3.

QVINTO IDVS.

Augusti.

DIES IX.

A. ROMA *natalis* S. ROMANI *Militis, Martyris, qui cùm Beatissimum* Laurentium *Nostrum in passione constantem conspexisset, Angelumque Domini sanguinem ex vulneribus Martyris fluentem linteo abstergentem inspectasset, ad fidem conuersus* B. Leuitam Hispanum *spiritualem habuit parentem, nam ab eo salutaribus expiatus vndis, capitis obtruncatione Martyr occubuit. Cuius merito filiationis inter Nostros Martyres repositus, totius* Hispaniæ *in se cultus interiora conuertit.*

B. In Cœno RIVI-POLLENSI *in Catalonia Hispaniæ festum alterius* Translationis *sacrati Corporis* S. EVDALDI *Presbyteri, & Martyris, è primo loco ad Capellam, quam ipse S. Vir sibi fieri iusserat, vbi honestiori sarcophago lipsana reposita sacra, innumera Deus ipsius interuentione miracula patrat.*

C. In Vniuersali Ecclesia Vigilia S. LAVRENTII *Martyris Romæ passi, origine* Hispani, *quæ nulli conceditur Diuo, præter Apostolos, generaliter, ob insignem agonistæ triumphum, & celebre Archileuitæ trophæum.*

NOTÆ.

SANCTVS ROMANVS *Martyr.*] Filius spiritualis per conuersionem S. LAVRENTII Archileuitæ Martyris *Hispani*, vt constat ex ipsius Actis, & Martyrologiis *Bedæ, Vsuardi, Adonis*, & recentiorum, necnon & *Romano Barony* h. d. his verbis: *Romæ* S. ROMANI *Militis, qui in confessione* S. LAVRENTII, *compunctus, petiit ab eo baptizari, & mox exhibitus, ac fustibus cæsus, ad vltimum decollatus est* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Vasq. *Lusitanum* P. Lup. *Italum* Constant. Felic. *vetustissimum Romanum* Rosuueyd. & *Hispanum* P. Higuer. vbi hæc verba: *Celebre es en* España *la fiesta de* S. ROMAN *Soldado, que viendo la constancia de la confesion de* S. LORENZO *Martyr* Español, *se conuirtio à la Fe de Christo, y merecio el Bautismo de Mano del glorioso Leuita y despues el martyrio, que recibio con constancia: aquien en* Toledo, *y en otras*

A. *Martyrologia.*

otras muchas Ciudades de España ay dedicados Templos, y se guardan insignes Reliquias. Quæ Latinè sonant: *Celebris est in* Hispania *festiuitas* S. ROMANI, *Militis, qui* S. LAVRENTII *confessionis constantiam intuitus, ad fidem Christi conuersus, de manu gloriosi Leuitæ Martyris* Hispani *baptismum promeruit, & inde martyrium, quod consummauit constanter: Cuique* Toleti, *& in aliis pluribus* Hispaniæ *Ciuitatibus Templa dicata visuntur, & ibidem* Reliquiæ *custodiuntur insignes.* De eo agunt quotquot de *S. Laurentio* Nostro scripsere; Eius ACTA ex illius Beatissimi Leuitæ, decerpta transcribemus robus gestis.

ACTA S. ROMANI MILITIS, & Martyris, ex Actis S. Laurentij à R.P. Petro Ribadeneyra.

Miles fuit.

ROMANVS *cum esset Miles Imperatoris Valeriani, & martyrio* S. Laurentij *præsens adesset, eumque in catasta torqueri, scorpionibus discerpi, aliisque cruciatibus lancinari, atque hæc omnia tormenta lato Martyrem ore tolerare spectasset, quin & pro cruciatibus hisce singulares Deo grates agere audiisset, vidisset etenim fortissimum ephebum, qui in linteo* S. Laurentij *sudores exciperet, vultumque eius frigida, dirosque inter cruciatus refrigeraret,* ROMANVS *hic spectaculo hoc motus, intellexit ephebum, qui visibili specie adstabat, esse Angelum Dei cælo demissum, quo* Laurentium *suis in doloribus & corroboraret, & recrearet. Itaque collegit hinc non posse non esse veram religionem illam, quæ tantùm virtutis, tantumque gaudij, tantus, tamque expauescendis in cruciatibus Martyri impertiret. Quam ob rem, quàm viciniſsimè licuit* S.Laurentium *accessit, & quanto Christianæ Religionis amplectendæ desiderio teneretur, indicauit, suppliciter obtestatus ne se desereret. Exhilarauit ea res B. Leuitam, comique vultu, quando verbis vti non licuit,* ROMANO *respondit.*

Viso Angelo, conuertitur.

Baptismum recipere cupit.

HAVT *multo pòst* Laurentius *prædictis cruciatibus exemptus,* Hippolyto *qui etiàm Christum colebat, commendatus est. Hinc oblata* ROMANO *commoditas accedendi* S. Laurentium, *ad quem cùm vas aquâ plenum detulisset, plantis eius aduolutus, sacrum baptisma supplex enixè rogauit.* Laurentius *acceptam aquam benedixit, eâque* ROMANVM *Christo regenerauit. Non latuit ea res Valerianum, qui* ROMANVM *protinùs accitum fustuario excepit. Sed & antequam Index iniquus verbum emitteret, altâ voce succlamauit:* Sum Christianus. *Quapropter Imperator indignatus, iussit eum decollari. Ductus igitur extra portam Salariam* V. Idus Augusti, *Anno Domini* CC.LXI. *martyrium consummauit.* Corpus *eius Presbyter Iustinus, in Hypogeo Campi Veraci sepeliuit. Eius memoria & festiuitas apud* Hispanos *celebris omnibus seculis fuit, ita vt officiis sacris, & Basilicis eius Nomini dicatis tota fere ditaretur* Iberia, *quæ S. Martyrem, tanquam filium* Laurentij *per baptismum susceptum, cultu debito veneratur.*

Baptizatur.

Capitur.

Coronatur.

Hæc sunt ACTA quæ potuere hic in compendium redigi, prout illa discerpsit R. P. Petrus de Ribadeneyra in *Flor.SS.Tom.1.h.d.fol.*365. Quatenus ad antiquam denotionem *Hispanorum* in celebratione festiuitatis S. ROMANI, Templorumque extructione, Reliquiarumque obseruatione & cultu, patet ex sequenti *Epigrammate* vetusto in meo MS. Carminum *Hali*:

Martyris & celebrat ROMANI Hispania *festum,*
Illius & glebas, & quia Templa tenet.
Denique nam merito Laurentis *filius vnà*
Dicitur in Christo, quòd fide tinxit aquâ.

Quæ omnia etiam probantur ex superius dictis, & ACTIS huius S. Martyris circa filiationem per baptismum cum *S. Laurentio* contractam. Circa Templa apud

apud Hispanos commune est, maximè in *Tolotana* Vrbe, vbi illud magnificum adhuc permanet, de quo Franciscus Pisa *Histor. Tolet. lib.1.c.28. & lib.4. c. 10.* vbi agit de Rege *Alphonso* VIII. qui in Ecclesia *S. Romani* delitescens, ope *Stephani Illani*, seu *Æmyliani*, regnum *Castellæ* recuperauit. Necnon in Vrbe *Segobiensi* aliud *S. Romano* Templum dicatum conspicimus, vt scribit M. Ægidius Gonzal. in *Theatr. Eccles. Tom. 1. fol* 511 Et in Vrbe *Salmanticensi* aliud, vt ipse notauit in *Histor. Salmantic. in Relat. Parœchiar.* In Regno Gallæciæ, Diœcesique *Tudensi*; Ecclesia, & viculus, quem S. ROMAN *de Ayamonde* in Archipresbyteratu de *Redondela* dicunt, adest, vt ex D. Prudent. Sandoual *Histor. Tudens. in relat. Archipresbyt.* patescit. CIRCA Reliquias, etiam plurimæ inueniuntur, quarum ecphrasin contexere prolixum. *Templa in Hispania.*

TRANSLATIO *Secunda* S. EVDALDI *Martyris*] Primam descripsimus ex F. Antonio Vincent. Domenec *Histor. SS. Cathalon. lib. 1. fol. 46.* in hoc Martyrologio Hispano *supr. Tom. 3. Die XIV. Maij*, istam *Secundam*, hic referre præcisum, quia vt ex antiquis Monumentis liquet, hoc die perfectam fuisse nemo est qui inficiabitur; licet in edito Codice *Domenec* adsignetur huius *Translationis* Dies ad XI. *Augusti*, cum error insit in prælo, & loco IX. *Augusti*, repositum sit transuersis literis XI. Quo errore *sedato*, ad istius festiuitatis ACTA veniamus, quæ sic prædictus Scriptor SS. Gotholanorum recenset: B. *Scriptores.*

ACTA TRANSLATIONIS Exuuiarum Sancti EVDALDI *Martyris in Valle-Ripollensi Cathaloniæ, ex relatione F. Antonij Vincentij Domenec.*

POSTQVAM *Anno Domini* DCCCC. LXXVIII. *regnante in Cathalonia* Bortello *Barcinonensium Comite, fuit venerabile* CORPVS *Beati* EVDALDI *Martyris translatum ad Cœnobium Benedictinorum* Vallis Ripollensis, *quo insignia Deus S. Martyris intercessione miracula patrarat, euenit, quod S. Martyr in somniis apparuit Abbati, & aliis Monachis præfati Cœnobij, exhortans eos, quatenus illi Capellam, seu Basilicam peculiarem erigerent, & ad illam, ex eo loco, vbi eius pignora requiescebant, transferrent. Tum inter Monachos habito consilio, & deliberatione præcedente, actum fuit, & vnanimiter decretum, quòd* CORPVS *S Martyris deduceretur ad locum, vbi Basilica erigenda esset, & esto quòd ibidem collocatum, recentiora patraretur miracula, tunc eius voluntatem firmam de nouo erigendo Templo, cognoscerent, & crederent. Igitur sacra pignora ad locum delata magnifico processionis apparatu, vix situm tetigere, eum, Deo disponente, frequens miraculorum visebatur instantia. Nam quadam fœmina, quæ vix propter febrium continuarum grauedinem sacras exuuias insequi valebat, confestim in ipso itinere S. Martyris precibus, sanata est. Eadem ægritudine aliæ duæ fœminæ laborantes, concursum sequebantur in processione deuota, quarum Deus pietatem intuitus, S. Martyris precibus, liberæ in domum reuersæ sunt. Quidam adolescens pedibus, & tibiis emortuis, ad ferculum Reliquiarum adductus, eum tangeret illud, extemplò sanus deambulauit, & credidit. Quinimò & alius paralyticus manu deosculans thecam in qua S. Martyris exuuia recondebantur, protinus sanitatem recepit.* *Tempus primæ Translationis.* *S. Martyr apparet Abbati.* *De Translatione tractatur.* *Miracula spectantur, & fruuntur.*

Quibus miraculis ad oculum conspectis, omnis Populus continuò necessaria ad ædificium colligere cœpit, cuius fabrica sic creuit, vt Die IX. Augusti, *Anno Domini* M IV. *regnante in Principatu Cathaloniæ* Raymundo Bortello, *Barcinonensium Comite, sacra lipsana ad nouam Basilicam translata, ibidem honorifice collocarentur. Quæ sic venerantur Oppidani, vt quotannis in eius anniuersario natalis Die, vndecúmque integri populi circumiacentes ad celebrationem festiuitatis huiusmodi confluant deuotionis, & voti causâ. Sed per hoc tempus euenit, quòd accola territorij Val-Fogonæ insuperabilem, & inexo-* *Exequitur Translatio.* *S. Martyr à plaga liberat deuotos.*

rabilem plagam paterentur; nam medio diei termino Angelus in forma Equitis stricto ense apparebat, quo incolas obuios crudeliter percutiebat, ita vt nullus ex casis cum vita remaneret. Cui malo cæteri vt occurrerent, ad Ecclesiam S. EVDALDI *continuò humili contritione deuoti procassionaliter deuenere. Tunc sacrificium Missa cæpit celebrari, in cuius exordio vnus ex incolis prædicta Vallis saucius in medio Ecclesia cecidit, sed Abbas Cænobij dixit superstitibus, quòd in oratione permanerent, & S. Martyrem in sui auxilium inuocarent. Ita factum, & homo percussus absque læsione consurgens, gratias Deo, & Martyri offerens, concinibus deuotionem commendauit, & qualiter eos à periculo præterito liberos extitisse nuntiauit ita vt in posterum nihil tale videretur in Valle. Cuius præcipui homopoli ob fauorem acceptum in gratiarum actionem S. Martyri obtulerunt cedere, & trahere omnem lignorum struem, ad calcem coquendam, ad ædificium necessariam. Hinc illud splendide perfectum est.*

Perficitur Basilica Martyris.

HVIVS Secundæ TRANSLATIONIS ecphrasin refert, vt diximus, *Domenec*, qui illam & primam reiicit ad Diem IV. *Mensis Nouembris*, qua vtriusque festiuitas annuatur. Nos suis Diebus propriis subiungere curauimus, ne temporum labilitate, & obliuionis intercapedine huius festiuitatis commemoratio circumducatur.

C. VIGILIA *triumphi* S. LAVRENTII *Martyris Hispani.* Vsus *Vigiliarum*, quæ erant Nocturnæ Excubiæ, non solùm apud Christianos inoleuit, sed etiam apud Ethnicos, & Gentiles, qui suis falsis Diis, in eorum sacris Ædibus, & Templis iunctim permixti choreas, & hymnos canebant. Harum *Vigiliarum* celebriores fuere, quas *Cereri* fœminæ noctu peragebant, de quibus mentio est apud Plaut. in *Aulul. Prolog. vers.* 36. vbi Camerar. in *Not. fol.* 122. asserit, quòd *Vigiliæ* hæ à mulieribus ieiunantibus fiebant. Sed has superstitiosas nullus ambigit, & ideo erroribus respersas. Christianorum vero inculpatæ fuere in exordio institutionis illarum, vt & ipsi Scriptores Ethnici fatentur, apud quos earum mentio inest; testis sit Plinius Secundus *lib.* 10. *Epistol.* 97. vbi de Christianis scribens ad Trajanum, asserit: *Affirmabant autem hanc fuisse summam vel culpæ sua, vel erroris, quòd essent soliti stato die, ante lucem conuenire, carmenque Christo, quasi Deo dicere secum inuicem.* Sed & Lucian. *in Philopat.* refert ex persona *Christianorum*: *Ad hymnos totâ nocte decantandos vigilantes, talia somniamus.* His accedat Ammianus Marcellin. *Histor. Rom lib.* 28. in fin. dicens: *In statione primis tenebris obseruata custodum absentia, qui die festo* Christiani *ritus in Ecclesia pernoctabant.* Huiusmodi *Vigiliarum* morem ab Apostolis deductum fuisse refert Iacobus Pamelius in *Not. ad Tertullian, lib.* 2. *ad vxor. c.* 4. *n.* 27. *fol.* 201. Ioannes Baptist. Casal. *de Ritib. Sacr. c.* 63. *in princip. fol.* 323.

Vigiliæ quid?

Gentilium Cereri quæ?

Christianorum Christo, & Martyribus, quæ?

Ab Apostolorum temporibus orta.

HAS etiam VIGILIAS seorsim Fideles *Lucernarias preces* nuncupabant, vt ex Clemente *lib.* 8. *Const. c.* 36. Cassiano *lib.* 3 *c.* 3. colligunt Baron. *Annal. Eccles. Tom.* 1. *Ann.* 51. *n.* 70. Spondan. *n.* 20. Casal. *d. c.* 63. *fol.* 324. Ideo sic vocatæ quia *ardentibus lucernis* fiebant, vt scriptum reliquit Gregor. Nazianzenus *Sermon. de Pasch.* vbi scribit, de nocte diem Paschę præcedente, luminibus & flammis coruscantibus conuenisse solitos fideles ad preces assuetas. Eadem Gregor. Nyssen. *de Pasch.* & Auson.

Lucernariæ preces quæ?

At temet properant vigilatum *conuenientes,*
Nox lucem refert funalibus anteferendam.

IN hisce VIGILIIS iuncti fideles in Ecclesia, Die antecedenti, proximo ad *Natalem* Martyris, seu ad festum Paschæ, luminibus accensis, noctem pertransibant vigilantes, in orationibus, hymnis, spirituali lectione, & aliis piis officiis noctis tempus transigentes, vt ex S. Paulino *Carm.* 22. *de Septim. Die Natal. fol.* 578. his carminibus:

Vigiliarum forma & vsus.

Nostis eum morem, vt ieiunare solemus
Ante diem, & serò libatis vespere sacris,

Quisque

Quisque suas remeare domos. Tùm ergo solutis
Cœtibus a Templo Domini, postquam data fessis
Corporibus requies sumptâ dape, cœpimus hymnis
Exultare Deo, & Psalmis producere noctem.

An prohibita, & quales?

IGITVR huiusmodi VIGILIARVM vsus ad vsque Annum DC. XVIII. perdurauit, quo in Concilio Antisiodorensi *Can.* 3. ademptus fuit, ne deuotionis prætextu, aliqua inhonestiora commiscerentur; asserit F. Didacus Ximen. Arias in *Vocabul. Eccles. verb. Vigilia. fol.* 362. Sed fallitur, nam in illo Concilio tantùm VIGILIAS, quæ fiebant in propriis domibus, admixtasque habuere superstitiones, prohibitas contendit Cæsar Baron. *Annal. Eccles. Tom.* 8. *Ann.* 590. *n. penult.*

Martyrologia.

EARVM forma cœpit obseruari à martyrio S. LAVRENTII, vt eius Acta indicant, his verbis: *Cùm tradidissent sepulturæ* S. LAVRENTIVM *ieiunantes (fideles) celebrarunt* VIGILIAS *noctis.* Hinc apud Græcos, & Latinos in Menologiis, & Martyrologiis, hæc *Vigilia* nota præscribitur; vt ex Beda, Vsuardo, Adone, & aliis recentioribus liquet; necnon ex *Sacramentario* S. Gregor. vbi, H go Menard. *fol* 36 in quo adest *Missa* nocte Vigiliæ celebranda, & in Breuiar & *Missal. Muzar. Toletano.* Cæsar Baronius in *Not ad Martyrolog. Roman h. d. lit. A.* quærit: Cur autem præ cæteris Martyribus S. LAVRENTII agantur Vigiliæ. Cui quæsito respondit Guillelmus Durandus in *Rational. Diuinor. Officior. lib.* 7. *c.* 23. Duas potissimùm adesse potuisse causas. PRIMA quia B. LAVRENTIVS post S. Stephanum inter alios Martyres primatum obtinet. SECVNDA propter officium prædicationis, & rectam administrationem thesaurorum Ecclesiæ, ita vt illos inter pauperes distribueret. TERTIA ab ipso Baronio refertur, dicens: *Quia ex pristina illa Fidelium obseruatione, qui propensiori studio ad Corpus tanti Martyris vigilare cœperunt, vt eius Acta superius relata testantur, anniuersaria hæc vigilia ab Ecclesia obseruata est, vsque in hodiernum diem.* Quam *Baronij* rationem probabiliorem fatetur Bartholomæus Gauantus in *Comment. ad Rubric. Breuiar. Roman sect.* 7. *c.* 10. *num.* 9. *fol* 159. QVARTA est ratio, quia vt inquit Prudent. in *Peristephan. Hymn.* 3. S. LAVRENTIVS morte suâ, mortem intulit Idololatriæ, & Romanum Imperium ad fidem adtraxit; cuius beneficio S. R. E. grata, *Vigiliam*, & *Octauam* in æternum S Martyri constituit. Ita R. P. Petrus de Ribadeneyra in *Flor. SS Tom* 1. *h. d. fol.* 369. in Latino Codice operâ P. Iacobi Canisij. Cuius sententiæ adhæreo, maximè stante *S. Leonis* Papæ in *Serm. S Laur* encomio, dicentis: *Quàm clarificata est Ierosolyma* Stephano, *tàm illustris facta est Roma* LAVRENTIO.

Quare præ cæteri SS. Martyribus, agantur Vigiliæ S. Laurentij.
I. Ratio.
II. Ratio.
III. Ratio.
IV. Ratio.

QVARTO IDVS
Augusti.
DIES X.

A. ROMÆ *viâ Tiburtina* S. LAVRENTII *Archidiaconi, qui Oscæ in Hispania Citeriori natus, & à* S. Valerio *Cæsaraugustano Episcopo nutritus, & inter Ecclesiæ eiusdem ministros Leuitæ ordine promotus, à* S. Sixto

Romano Pontifice Romam perductus, S. R. E. *Archidiaconi titulo decoratus, miris virtutibus imbutus, à* Valeriano *Imperatore propter fidei confeſſionem, & Eccleſiaſtici exactionem ærarij comprehenſus, tot perpeſſus eſt vlcera, tot paſſus ſupplicia, vt vix iam fera cupiditas tormenta quæ exerceret, inueniret, & penè feritas implacabilis cruciatus quos exolueret, cogitaret: aſt vtraque ſæuitia, & auiditatis inſtantia Tyranni, ad craticulam confuſa, in conſtantia diffiſa, & in patientia Martyris defeſſa, tunc ab intentionis ambitu deuicta diſceſſit, cùm ad cœli thronum victor ſpiritus repedauit.*

B. CARTHAGINE *Spartariâ in Hiſpania* SS. BASSÆ, PAVLÆ, & AGATHONICÆ *Virginum, & Martyrum, quæ cùm Romam adirent, & ad* B. Agrippinæ *nobilem aſtarent agonem, accepto eius ſacro Corpore, & in* Siciliam *delato, poſtmodum in patriam feliciter remearunt, vbi in Dioletiani perſecutione comprehenſæ martyrij coronam intrepidè receperunt.*

NOTÆ.

A. *Elogium.*

ANCTVS LAVRENTIVS *Archiaconus* S. R. E. *Martyr Hiſpanus.*] Vniuerſalis Eccleſia pro Beatiſſimi Martyris LAVRENTII hoc celeberrimo die, laudum hoſtias immolat. Cuius glorioſum paſſionis rriumphum anni circulo reuolutum lætabunda concelebrat, qui licer fuerit Apoſtolis in doctrina ſubpar, attamen in Dominicæ confeſſionis defenſione hant impar extirir vel minor. Qui niueam illam ſtolam Leuiticam, martyrij cruore purpureo decorauit; cuius cor igne tuo, Chriſte, quem veneras mittere ſuper tertam, ira flammaſti, vt ignem iſtum viſibilem non ſentiret: & appoſitas corpori flammas, mentis intentione ſuperarer, ardentemque globum fide validus non rimeret. Qui & craticulæ ſuperpoſitus, nouum ſacrificium Chriſto ſemetipſum caſtus miniſter exhibnir, & veluti ſuper aram, holocauſti more, decoctus, ſaporem Domino ſuauitatis ingeſſit. In hac incomparabilis Martyr, præcordiis pariter ac viſceribns, medullis liqneſcentibus, deſudauit, ac defluentia membra torreri, inuictâ virture patientiæ, tolerauit. In hac extenſus, ac deſuper fixus, ſubditis iacuit, ac pependit incendiis, & holocauſtum pietaris cruda coxit impietas, quæ ſudorem liqueſcentium viſcerum bibulis vaporibus ſuſcepit. Supra haoc, velut ſuper altare Corpus ſuum noui generis ſactificium celebrandus Miniſter impoſuir; & Leuita prædicandus, ipſe ſibi Pontifex, & hoſtia fuit. Hinc qui fuerat Miniſter Dominici Corporis, in offerendo ſemet ipſum, officio functus eſt Sacerdotis. In eo igitur Martyre Dominica potentia, & virtutis apex prædicatur: Nam qnis crederet Corpus fragili compage conglurinatum, tantis ſine illis ſufficere conflictibus potuiſſe? Quis incendiorum æſtibns humana æſtimaret membra

non

non cedere, nisi fragantis diuini luminis interiorem hominem lampas animasset? Cuius potentiâ factum est, vt læta rore suo anima, coctione proprij Corporis exultaret, dùm versari se Martyr præcipit, & vorari: ne & paratam coronam vno moriendi genere sequeretur; & si lenitate cruciatuum vitalis tardaret interitus, non existeret gloriosus coronatus. Hic igitur nec minis cessit, nec flammis, imò nec illis cedere poterat, quia qui sic in creditis sibi facultatibus auaritiam vicit, nullo modo potuit inter minas, nec flammas positus superari. Hic est ille Martyr insignis, qui plus meritis, quàm flammis effulsit, & merito, nam amor ardorem superans, vehementius fidei scintillâ flammabatur interius, quàm ignis exterius luminosus excresceret. Hic denique verbis, & opere exemplum fidelibus contemnendæ mortis insinuans, victricem animam Patri, & spiritum commendauit: & post sudorem prælij, Christi refrigeratus amplexu, sub Ara cœlesti vmbraculo requiescit in cœlis, & inter Sanctorum agmina eius inclytum Nomen in *Tabulis Ecclesiasticis* annuatur, & repetitur in terris; vt videre est apud Græcos in *Menologiis*, *Hagiologiis*, *Maneis*, & apud Latinos in Martyrologiis *Beda*, *Vsuardus*, *Ado*, *Bellinus*, *Florus*, *Peregrinis*, *Maurolycus*, *Gallesinus*, & cæteri recentiores, cum *Romano* Rosuueyd. & *Nouissimo* Baronij, his verbis: ROMÆ *viâ Tyburtinâ Natalis* B. LAVRENTII *Archidiaconi, qui in persecutione Valeriani, post plura tormenta carceris, verberum, diuersorum, scorpionum, fustium, & plumbatarum, & laminarum ardentium, ad vltimum in craticula ferreâ assatus, martyrium compleuit: Cuius Corpus à* B. Hippolyto, *&* Iustino *Presbytero sepultum fuit in cœmeterio Cyriacæ, in agro Verano.* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Dionys. Vasq. *Lusitanum* P. Ioann. Lup. *Hispanum* MS. P. Ieronym. de la Higuer. & *Italum* Constant. Felic. De eo in *Martyrolog. Gallican.* Andreas Saussay. *Tom.* 1. *h. d. fol.* 503. Petrus de Natal. in *Catalog. SSS. lib.* 7. *c.* 44. Claudius de Rot. in *Legendar. SS. fol.* 73. Philippus Ferrar. in *Catalog. SS. Ital. fol.* 498. & in *Topograph. SS. verb.* Roma. *fol* 108. *col.* 2. S. Antonin. 1. *p. tit.* 7. *c.* 8. §. 18. Ioannes Beleth. in *Rational Diuinor. Officior. c.* 145. Martin. Polonus in *Chron. lib.* 4. *fol.* 175. Harman. Schedel in *Chron. Ætat.* 6. *Ann.* 260. *fol.* 121. Gaufridus Bousard. *de Sacrific. Miss fol.* 18. Buchinger. in *Histor. Eccles. fol.* 129. Ioannes Faius in *Manipul. Exemplor. tom.* 2. *verb.* Laurentius *fol.* 46. Guillelmus Durandus *lib.* 7. *Rational. Diuinor. Officior. c.* 23. Bartholom. Gauant. In *Comment. ad Rubr. Breu. Roman. Sect.* 7. *c.* 10. *n.* 10. *fol.* 159. Bernard. Dorhoff. in *Specul Iuuentut. fol.* 365. Georgius Vvicelus. in *Histor. de SS. Eccles. Dei fol.* 261. Elias Reusner. in *Diar. Histor. fol.* 120. Gilbert. Genebrard. *in Chronograph. Ann.* 264. *fol.* 396. *& fol.* 397. Iacobus Gordon. in *Chron. Ann.* 261. *fol.* 89. Ioannes Naucler. in *Chron. tom.* 2. *Generat.* 1. *Ann.* 273. *fol.* 490. Petrus Opmerus In *Chronograph. Ann* 269. *fol.* 257. *col.* 2. Iacobus Gualter. in *Chron. Secul.* 3. *fol.* 220. *col.* 6. Ado Viennens. in *Chron. Ætat.* 6. *Ann.* 254. *fol.* 135. S. Gregor. Turonens. In *Chron. Francor. lib.* 1. *c.* 30. *fol.* 24. & de *Glor. Martyr. lib.* 1. *c.* 83. Onuphrius Panuinus in *Chron. Ann.* 259. *fol.* 28. *col.* 2. Thom. Bozius de *Sign. Eccles. Tom.* 2. *Sign.* 62. *c.* 6. *fol.* 114. Iacobus Gretserus de *Fest. Christianor. lib.* 2. *c* 9. *fol.* 348. & *c* 11. *n.* 18. *fol.* 70. Iodoc. Clyctouæus in *Exposit. Hymnor. lib.* 1. *fol.* 66. Ioannes Gareijus de *Inuocation. SS. fol.* 27. *&* 32. Iulius Roscius in *Triumph. Martyr. Tabul.* 18. Ioannes Andr. Gilius de *Persecut. Eccles. Idolatr.* 8. *lib.* 2. *fol.* 107. Anton. Gallon. de *Cruciatib. Martyr. c* 4. *fol.* 110. *& c.* 6. 140. *& c.* 7 *fol.* 159. Baron. *Annal. Eccl. Tom* 2. *Ann.* 261. *n* 6. & alij plurimi, quos referre prolixum. Ex Nostris Flau. Dext. in *Chron. Ann.* 260. *vbi* P. Biuar. *n.* 4. *fol.* 289. & Roder. Caro *lit R fol* 90. S. M. Maxim. *in Hymn. S. Vincent. fol.* 229. apud R. Car. & apud Biuar. in *Addit. n* 50. *fol* 56. Luitprand. in *Aduersar. n.* 213. apud Tamayo; *&* 239. apud Ramir. Marin. Sicul. *de Reb. Hispan. lib.* 5. *c.* 2. Ioann. Gabr. Brisciol. *in Epitom. Annal. Baron. Tom.* 1. *Anno* 261. Gaspar. Scolan. *Histor. Valent.* 1. *p. lib* 2. *c.* 6. F. Ieronymus Roman. *in Rep. Christian. lib.* 1. *c.* 7. F. Ioann. Pined. *Monarch Eccles. Tom.* 2. *lib.* 11. *c.* 48. § 2. *fol.* 179 Huclamus in *Comment. ad Antiphon.* Salue Regina, *Discurs.* 7. §. 2. *fol* 177. Iacobus de Pradas de *Adorat. Imagin. lib.* 2. *cap.* 6. Petrus Anton. Beuter. *Histor Hispan lib.* 1. *c.* 24. F Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.* 2. *c.* 2. Gundisaluus Illescas *Histor. Pontifical.* 1. *p lib.* 1. *c.* 26. Ambros. Moral. *Histor. Hispan.* 1 *p. lib.* 9. *c.* 46. P. Ioannes

Martyrologia.

Scriptores Ecclesiastici exteri.

Chronographi exteri.

Scriptores & Chronographi Hispani.

Mariana Hist Hispan.lib 4 c.10. R. Alfonsus Ciacon. in vit. Pont. tom. 1. fol. 63. F. Franciscus Scemenius in Christian. Perfect. c. 85. Alphonsus Vener. in Enchiridon. Tempor. fol. 149. Stephanus Garibay. in Compend. Historial. lib. 7. c. 34. F. Didacus Murillo Histor. Cæsaraugust. 1. p. c. 22 fol. 189. Didacus Roder. de Almella in Valer. Histor. Scholast. lib. 3. tit. 3. c. 4. F. Gualbert. Fabricius in Histor. Reg. Cathol. prolegom. 3. Ieronymus Paul. in Descrips. Barcinon. fol. 11. D. Laurentius Padilla in Catalog. SS. Hispan. fol. 20. Ioannes Vass. in Chron. Hispan. 265. D. Ioannes de Vergar. in Histor. Toletan. lib. 1 c. 21. Auctor Valentinus Anonymus, relatus à Iacob. Prad. de Adoration Imagin. lib. 2. §. 7 fol 83. F. Ferdinandus del Castill. 1. p. Histor General. Prædicat. lib. 1. c. 1. F. Ioann. Aluarus Episcopus Solsonens. in Vit. S Bernard fol. 357 P. Martinus Del-Rio in Prolog ad Commonit. S. Orenty fol. 4. Didacus Valdes. de Dignitat. Reg. Hispan. c. 7. n 55. & 60. F. Ioannes Perpinnian. in Declamat. SS. Orat. 3. F. Ioseph. Siguenz. Histor. Ieronymian. 3. p. Discurs. 5. fol. 558. Didacus Morlanes in Allegat. pro S. E. Cæsaraug. de Column. 2. p. n. 443. fol. 46. & Ioann. Perez de Bordalua in Simul. Alleg. fol. 11. Don Francisc. Padill. in Histor. Eccles. Hispan. Tom. 1. Cent. 3. c. 12. fol. 116. P. Andreas Scoth. in Bibliothec. Hispan. tom. 1. cap. 5. fol. 106. Emanuel. Correa Histor. Imperat. & Reg. Hispan. Ann. 252. fol. 130. Michael Martin. del Villar. de Innat. Fidelitat. Regn. Aragon. fol. 24. D. Maur. Castell. Histor. Compostell. lib. 2. c. 23. fol. 203. Camillus Borrell. de Reg. Cathol. Præstant. c. 70. n. 16. fol. 450. D. Martin. Carrill. Histor. S. Valer. c. 2. fol. 12 & c. 9. fol. 100. & in Annal. Eccles. Hispan. lib. 2. Ann. 261. fol. 98. Petrus Callist. Ramir. de Leg Reg. in Præfat. n. 50. & 53. Doct. Petrus Salazar. de Mendoz. in Origin. Dignit. Castella & Legion. lib. 4. c. 4. §. 2. fol. 164. Doct. Petrus Salazar. in Histor. Aragon. tom. 1. lib. 1. cap. 36. lib. 2. c. 34. lib. 3. c. 20. & 22. l. 4. c. 16. & l. 5. c. 14. & Tom. 2. lib. 5. c. 16. Franc. Didac. Ayensa in Histor. Oscens. lib. 2. c. 4. & in Translat. S. Orent. fol. 1. 17. & passim alibi. D. Ioannes Briz. Martin. Histor. Pinnatens. lib. 1. c. 47. 48. 49. & 50. M. Ægidius Gonzal. in Theatr. Madridens. lib. 4. fol. 422. & 432. D. Gonzal. Cesped. & Menes. Histor. Peregrin. 1. p. c. 3. F. Martin. à Cruce in Histor. Iaccens. c. 33. §. 6. D. Vincent. Sellan. de Excellent. Diuin. Offic. lib. 3. c. 48. à fol. 437. vsque ad 448. P. Martin. de Roa in Principat. Cordubens. c. 8. fol. 43. Ioannes Francisc. Andr. in Defension. Patr. S. Laurent. c. 5. & 6. & in Defension. Fraternit. S. Orent. c. 1 fol. 4 c. 2. fol. 17. c. 3. fol. 27. c. 6. fol. 43. F. Francisc. Diag. Histor. Valentin. 1. p. lib. 4. c. 19. 164. & c. 20. fol. 166. Ludouicus Lop. Histor. Cæsaraug. 1. p. c. 15. fol. 196. & 1. p. c. 18. fol. 280. & 2. p. c. 8. fol. 426. & 432. D. Michael Erze de Aduent. S. Iacob. 2. p. Tractat. 2. c. 4. n. 10. & seqq. fol. 211. P. Anton. Quintana-Dueñ. Histor. SS. Toletan. in Fundat. S. E. Tolet. cap. 12. Concil. 3. fol. 51. Ex Floribus Sanctorum tàm Exteris, quàm Hispanicis Scriptores tumultuariè referemus, nam omnes separatim enumerare prolixum erit. Adsit Lyppomanus ex Metaphraste fol. 69. vsque ad 86. Laurent. Sur. Tom. 4. fol. 94. Lipoloos, & Crass. Tom. 3. fol. 390. Gundisaluus Æmylian. fol. 201. Ieronymus Vega. fol. 346. Ioann. Basil. Sanctor. Tom. 2. fol. 68. Alphonsus Vigilleg. 1. p. fol. 226. F. Thom. Truxill. Tom. 2. fol. 1474. D. Bartholom. Cayrasco 3. p. Templ. Aril. Die X. August. F. Ortiz Lucius fol. 268. R. P. Petrus Ribadeneyr. Tom. 1. fol. 365. Anonymus peruetustus, fol. 126. Ex Poëtis Christianis primum locum obtinet Noster Clarissimus Aurelius *Prudentius*, Hispaniæ decor in Peristephan. Carmin. 3. vbi passionem mirifice his versibus scribit.

Flores Sanctorum.

Poëtæ.

PASSIO S. LAVRENTII BEATISSIMI MARTYRIS.

Antiqua fanorum parens,
Iam Roma Christo dedita,
LAVRENTIO *victrix Duce*
Ritum triumphans barbarum:

Reges

Reges superbos viceras,
Populosque frenis presseras,
Nunc monstruosis Idolis,
Imponis Imperij iugum.
Hæc sola derat gloria
Vrbis togatæ insignibus,
Feritate capta Gentium
Domaret vt spurcum Iouem.
Non turbulentis viribus,
Cossi, Camilli, aut Cæsaris,
Sed Martyris LAVRENTI,
Non-incruento prælio.
Armata pugnauit fides,
Proprij cruoris prodiga:
Nam morte mortem diruit,
Ac semet impendit sibi.
Fore hoc Sacerdos dixerat
Iam Sixtus *adfixus cruci,*
LAVRENTIVM *flentem videns*
Crucis sub ipso stipite:
Desiste discessu meo
Fletus dolenter fundere:
Præcedo frater, Tu quoque
Post hoc sequeris Triduum.
Extrema vox Episcopi
Prænuntiatrix gloriæ
Nihil fefellit: Nam Dies
Prædicta palmam præstitit.
Quâ voce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem?
Quo passionem carmine
Dignè retexens concinam:
Hic Primus è Septem-Viris?
Qui stant ad Aram proximi,
Leuita sublimis gradu,
Et cæteris præstantior:
Claustris sacrorum præerat,
Cœlestis arcanum Domus
Fidis gubernans clauibus,
Votasque dispentans opes.
Versat famem pecuniæ

Præfectus

Præfectus Vrbis Regiæ,
Minister insani Ducis
Exactor auri, & sanguinis.
Quâ vi latentes eruat
Nummos, operta existimans
Talenta sub sacrariis,
Cumulosque contextos tegi.
LAVRENTIVM *sisti iubet;*
Exquirit arcam ditibus
Massis refertam, & fulgidæ
Montes monetæ conditos:
Soletis (inquit) conqueri,
Sæuire nos iustò amplius,
Cùm Christiana corpora
Plusquàm cruentè scidimus.
Abest atrocioribus
Censura feruens motibus,
Blandè, & quietè efflagito,
Quod sponte obire debeas.
Hunc esse vestris Orgiis
Moremque, & artem, proditum est;
Hanc disciplinam fœderis,
Libent vt auro Antistites.
Argenteis scyphis ferunt
Fumare sacrum sanguinem;
Auroque nocturnis sacris
Adstare fixos cæreos.
Tum summa est cura fratribus,
Vt sermo testetur loquax,
Offerre fundis venditis
Sestertiorum Millia.
Addicta auorum prædia
Fœdis sub actionibus
Successor exhæres gemit,
Sanctis egens parentibus.
Hæc occuluntur abditis
Ecclesiarum in angulis;
Et summa pietas creditur,
Nudare dulces liberos.
Deprome thesauros, malis
Suadendo quos prædistiis

Exaggeratos

Exaggeratos obtines,
Nigrante quos claudis specu.
Hoc poscit vsus publicus,
Hoc fiscus, hoc ærarium;
Vt dedita stipendiis
Ducem iuuet pecunia.
Sic dogma vestrum est, audio:
Suum quibusque reddito.
En Cæsar agnoscit suum
Numisma nummis inditum.
Quod Cæsaris scis, Cæsari
Da; nempe iustum postulo?
Ni fallor, haut vllam tuus
Signat Deus pecuniam.
Nec, cùm veniret, aureos
Secum Philippos detulit,
Præcepta sed verbis dedit
Inani à marsupio.
Implete dictorum fidem,
Quam vos per Orbem venditis:
Nummos libenter reddite,
Estote verbis diuites.
Nil asperum LAVRENTIVS
Refert ad ista, aut turbidum;
Sed, vt paratus obsequi,
Obtemperanter annuit.
Est diues (inquit) non nego,
Habetque Nostra Ecclesia
Opumque, & auri plurimum,
Nec quisquam in Orbe est ditior.
Is ipse tantum non habet
Argenteorum ænigmatum
Augustus, arcem possidens,
Cui nummus omnis scribitur.
Sed nec recuso prodere
Locupletis arcam Numinis;
Vulgabo, cuncta, & proferam
Pretiosa quæ Christus tenet.
Vnum sed orans flagito,
Induciarum paululum,
Quo fungar efficacius

Promissionis munere.
Dùm tota digestim mihi
Christi supellex scribitur;
Nam calculanda primitùs;
Tum subnotanda est summula.
Latus tumescit gaudio
Præfectus, ac spe deuorat
Aurum, velut iam conditum.
Domi maneret, gestiens
Pepigere tempus Tridui:
Laudatus inde absoluitur
LAVRENTIVS, *sponsor sui;*
Et sponsor ingentis lucri.
Tribus per Vrbem cursitat.
Diebus, infirma agmina,
Omnésque qui poscunt stipem;
Cogens in vnum, & congregans.
Illic vtrisque obtutibus
Orbes cauatos præferens,
Baculô regebat prauiô
Errore nutantem gradum.
Et claudus infracto genu,
Vel crure trunco semipes,
Breuior ve plantâ ex alterâ,
Gressum trahebat imparem.
Est, vlcerosis artubus
Qui tabe corruptâ fluat;
Est, cuius arens dextera
Neruos in vlnam contrahat.
Tales plateis omnibus
Exquirit, assuetos ali
Ecclesiæ Matris penu,
Quos ipse primus nouerat.
Recenset ex his singulos,
Scribens viritim nomina;
Longo & locatos ordine
Adstare pro templo iubet.
Præscriptus & iam fluxerat
Dies, furebat feruido
Iudex auarus spiritu,
Promissa solui efflagitans.

Tum

Tum Martyr: Adsistas velim
Coramque dispostas opes
Mirere, quas Noster Deus
Prædiues in Sanctis habet.
Videbis ingens atrium
Fulgere vasis aureis,
Et per patentes porticus
Structos talentis ordines.
It ille, nec pudet sequi.
Ventum ad sacratam ianuam:
Stabant cateruæ pauperum,
Inculta visu examina.
Fragor rogantum tollitur,
Præfectus horrescit stupens,
Conuersus in LAVRENTIVM,
Oculisque turbatis minax.
Contra ille; Quid frendens, ait,
Minitaris? aut quid displices?
Num sordida hæc, aut vilia?
Num despicienda existimas?
Aurum quod ardenter sitis,
Effossa gignunt rudera;
Et de metallis squalidis,
Pœnalis excudit labor,
Terrens vel amnis turbidis
Voluens arenis implicat:
Quod terrulentum, aut sordidum,
Flammis necesse est decoqui.
Pudor per aurum soluitur,
Violatur auro integritas;
Pax occidit; Fides perit;
Leges, & ipsæ intercidunt.
Quid tu venenum gloriæ
Extollis, & magni putas?
Si quæris aurum verius,
Lux est, & humanum genus.
Hi sunt alumni luminis,
Quos corpus arctat debile,
Ne per salutem viscerum
Mens insolescat turgida.
Cùm membra morbus dissicit,

Animus viget robuſtior:
Membris viciſsim fortibus,
Vis ſauciatur ſenſuum.
Nam ſanguis in culpam calens
Minus miniſtrat virium,
Si feruor effetus malis
Elumbe virtus contrahat.
Si fortè detur optio,
Malim dolore aſperrimo
Fragmenta membrorum pati,
Et pulcher intus viuere.
Committe formas peſtium,
Et confer alternas lues;
Carnis ne morbus fœdior
An mentis, & morum vlcera?
Noſtri per artûs debiles,
Intus decoris integri,
Senſum venuſti innoxium
Languoris experti gerunt.
Veſtros valentes corpore
Interna corrumpit lepra,
Errorque manuum claudicat,
Et cæca fraus nihil videt.
Quemuis tuorum diuitum,
Qui veſte, & ore præminent,
Magis probabo debilem,
Quam quis meorum eſt pauperum.
Hunc qui ſuperbis ſericô,
Quem currus inflatum vehit,
Hydrops aquoſus lucidô
Tendit venenô intrinſecus.
Aſt hic auarus contrahit
Manus recuruas, & volam
Plicans aduncis vnguibus
Laxare neruos non valet.
Iſtum libido fœtida
Per ſcorta tractum publica
Lutô, & cloacis inquinat,
Dùm ſpurca mendicat ſtupra.
Quid ille feruens ambitu,
Sitique honoris æſtuans?

Mersis ne anhelat febribus,
Atque igne venarum furit?
Quisquis tacendi intemperans
Silenda prurit prodere,
Vexatur, & sculpit iecur,
Scabiemque cordis sustinet.
Quid inuidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta, & liuida
Malignitatum vulnera?
Tu, & ipse qui Romam regis
Contemptor æterni Dei,
Dum Dæmonum sordes colis
Morbô laboras Regio.
Hi, quos superbus despicis,
Quos execrandos iudicas,
Breui vlcerosos exuent
Artûs, & incolumes erunt.
Quin carne corruptißimâ
Tandem soluti, ac liberi,
Pulcherrimô vitæ statu
In Arce lucebunt Patris:
Non sordidati, aut debiles,
Sicut videntur interim;
Sed purpurantibus stolis
Clari, & coronis aureis.
Tunc, si facultas suppetat,
Coram tuis obtutibus
Istos potentes seculi
Velim recensendos dari.
Pannis videres obsitos,
Et muculentis naribus,
Mentum saliuis vuidum,
Lipposque palpebra putri.
Peccante nil est tetrius,
Nil tàm leprosum, aut putridum!
Cruda est cicatrix criminum,
Oletque vt antrum Tartari.
Animabus inuersâ vice
Corrupta forma infligitur,
Quas pulcher aspectus priùs

In corpore oblectauerat.
En ergo nummos aureos,
Quos proximè spoponderam,
Quos nec fauillis obruat
Ruina, nec fur subtrahat.
Nunc addo gemmas nobiles,
Ne pauperem Christum putes,
Gemmas corusci luminis
Ornatur hoc Templum quibus.
Cernis sacratas Virgines,
Miraris intactas anus,
Primique post damnum thori
Ignis secundi nescias.
Hoc est monile Ecclesiæ.
His illa gemmis comitur.
Dotata sic Christo placet,
Sic ornat altum verticem.
Eccum talenta suscipe,
Ornabis vrbem Romulam,
Ditabis & rem Principis,
Fies & ipse ditior.
Ridemur, exclamat furens
Præfectus, ac miris modis
Per tot figuras ludimur,
Et viuit insanum caput?
Impunè tantas furcifer
Strofas cauillo mimico
Te nexuisse existimas,
Dum scurra saltas fabulam?
Concinna visa vrbanitas
Tractare nos met ludicris?
Egonè cachinnis venditus
Acroma festiuum fui?
Adeonè nulla austeritas,
Censura nulla est fascibus;
Adeonè securem publicam
Mollis retundit lenitas?
Dicis, libenter oppetam,
Votiua mors est Martyri.
Est ista vobis, nouimus,
Persuasionis vanitas.

sed

Sed non veluti impertiam,
Praestetur ut mortis cita
Compendiosus exitus;
Perire raptim non dabo.
Vitam tenebo, & differam
Poenis morarum iugibus,
Et mors inextricabilis
Longos dolores protrahet.
Prunas tepentes sternite,
Ne feruor ignitus nimis
Os contumacis occupet,
Et cordis intret abdita.
Vapor senescens langueat,
Qui fusus afflatu leui,
Tormenta sensim temperet
Semiustulati corporis.
Bene est, quod ipse ex omnibus
Mysteriaches incidit:
Hic solus exemplum dabit
Quod mox timere debeant.
Conscende constructum rogum;
Decumbe digno lectulo,
Tunc, si libebit, disputa,
Nil esse Vulcanum meum.
Haec fante Praefecto, truces
Hinc inde tortores parant
Nudare amictu Martyrem,
Vincire membra, & tendere.
Illi os decore splenduit,
Fulgorque circunfusus est:
Talem reuertens legifer
De Monte vultum detulit:
Iudaea quem plebs, aureo
Boue inquinata, & decolor,
Expauit, & faciem retrò
Detorsit, impatiens Dei.
Talemque, & ille praetulit
Oris corusci gloriam,
Stephanus *per imbrem saxeum*
Caelos apertos intuens.
Inluminatum hoc eminùs.

Recens

Recens piatis fratribus;
Baptisma quos nuper datum
Christi capaces fecerat.
Ast impiorum cæcitas,
Os oblitum noctis situ
Nigrante sub velamine
Obducta clarum non videt;
Ægyptiæ plagæ in modum,
Quæ cum tenebris barbaros
Damnaret, Hebræis diem
Sudô exhibebat lumine.
Quin ipsa odoris qualitas
Adusta quam reddit cutis,
Diuersa vtrosque permouet,
His nidor, illis nectar est.
Idemque sensus dispari
Variatus aurâ, aut adficit
Horrore nares vindice,
Aut mulcet oblectamine.
Sic ignis æternus Deus:
Nam Christus ignis verus est,
Is ipse complet lumine
Iustos, & vrit noxios.
Postquam vapor diurnus
Decoxit exustum latus,
Vltrò è catasta Iudicem
Compellat affatu breui:
Conuerte partem corporis
Satis crematam iugiter,
Et fac periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inuerti iubet
Tunc ille: Coctum est, deuora,
Et experimentum cape,
Sit crudum, an assum suauius.
Hæc ludibundus dixerat;
Cœlum deinde suspicit,
Et congemiscens obsecrat
Miseratus vrbem Romulam.
O Christe, Numen vnicum!
O splendor, ô virtus Patris!

O factor

O factor Orbis, & Poli!
Atque auctor horum manium!
Qui sceptra Romæ in vertice
Rerum locasti, sanciens
Mundum Quirinali togæ
Seruire, & armis cedere:
Vt discrepantum gentium
Mores, & obseruantiam,
Linguásque, & ingenia, & sacra
Vnis domares legibus.
En, omne sub regnum Remi
Mortale concessit genus,
Idem loquuntur dissoni
Ritus, id ipsum sentiunt.
Hoc destinatum, quò magis
Ius Christiani Nominis,
Quodcumque terrarum iacet,
Vno illigaret vinculo.
Da Christe Romanis tuis
Sit Christiana vt ciuitas;
Per quam dedisti, vt cæteris
Mens vna sacrorum foret.
Confœderentur omnia
Hinc inde membra in symbolum;
Mansuescat Orbis subditus,
Mansuescat, & summum caput.
Aduertat, abiunctas plagas
Coire in vnam gratiam;
Fiat fidelis Romulus,
Et ipse iam credat Numa.
Confundit error Troicus
Adhuc Catonum Curiam,
Veneratus occultis focis
Frigum penates exules.
Ianum bifrontem, & Sterculum
Colit Senatus: horreo
Tot monstra Patrum dicere,
Et festa Saturni senis.
Absterge Christe hic dedecus,
Emitte Gabrielem tuum;
Agnoscat vt verum Deum

Errans Iulia cacitas.
Et iam tenemus obsides
Fidissimos huius spei:
Hic nempe iam regnant Duo
Apostolorum Principes.
Alter vocator Gentium;
Alter Cathedram possidens:
Primus recludit creditas
Æternitatis ianuas.
Discede adulter Iupiter
Stupro sororis oblite;
Relinque Romam liberam
Plebemque iam Christi fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri;
Tibi id quod ipse armaueras,
Factum Neronis officit.
Video futurum Principem
Quandoque, qui seruus Dei
Tetris sacrorum sordibus
Seruire Romam non sinat.
Qui templa claudat vectibus,
Valuas eburneas obstruat,
Nefanda damnet limina;
Obdens aënos pessulos.
Tunc pura ab omni sanguine
Tandem nitebunt marmora:
Stabunt & ara innoxia,
Qua nunc habentur Idola.
Hic finis orandi fuit,
Et finis idem vinculi
Carnalis; erupit volens
Vocem secutus spiritus.
Vexere Corpus subditis
Ceruicibus quidam Patres;
Quos mira libertas Viri
Ambire Christum suaserat.
Repens medullas indoles
Afflarat, & coëgerat,
Amore sublimis Dei,
Odisse nugas pristinas.

Refrixit

Refrixit ex illo die
Cultus Deorum turpium:
Plebs in sacellis rarior;
Christi ad tribunal curritur.
Sic dimicans LAVRENTIVS
Non ense præcinxit latus
Hostile, sed ferrum retro
Torquens in auctorem tulit.
Dum Dæmon inuictum Dei
Testem lacessit prælio,
Perfossus ipse concidit,
Et stratus æternùm iacet.
Mors illa sancti Martyris,
Mors vera Templorum fuit:
Tunc Vesta Palladios lares
Impunè sensit deseri.
Quidquid Quiritum sueuerat
Orare simpulum Numæ,
Christi frequentans atria
Hymnis resultat Martyrem.
Ipsa & Senatus lumina
Quondam, Luperci, & Flamines,
Apostolorum, & Martyrum
Exosculantur limina.
Videmus inlustres domûs,
Sexu ex vtroque nobiles,
Offerre votis pignora
Clarissimorum liberûm.
Vittatus olim Pontifex
Ascitur in signum Crucis,
Ædemque Laurenti tuam
Vestalis intrat Claudia.
O ter, quaterque, & septies
Beatus Vrbis incola,
Qui te, ac tuorum cominùs
Sedem celebrat ossuum.
Cui propter aduolui licet,
Qui fletibus spargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmure.
Nos Vasco Iberus diuidit

Binis remotus Alpibus
Trans Cottianorum iuga
Trans & Pirenas ninguidos.
Vix fama nota est, abditis
Quàm plena Sanctis Roma sit,
Quàm diues vrbanum solum
Sacris Sepulchris floreat.
Sed qui caremus his bonis,
Nec sanguinis vestigia,
Videre coram possumus,
Cælum intuemur eminus.
Sic, Sancte LAVRENTI, *tuam*
Nos passionem quærimus:
Est aula nam duplex tibi;
Hic Corporis, Mentis Polô.
Illic inenarrabili
Allectus Vrbi Municeps,
Æterna in Arce Curiæ
Gestis coronam Ciuicam.
Videor videre illustribus
Gemmis coruscantem Virum,
Quem Roma cælestis sibi
Legit perennem Consulem.
Quæ sit potestas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quid quisque supplex postulat
Fert impetratum prosperè
Poscunt, licenter indicant,
Et tristis haut vllus redit.
Ceù præsto semper adsies
Tuósque alumnos vrbicos
Lactante complexus sinu,
Paterno amore nutrias.
Hos inter, ô Christi decus,
Audi Poëtam rusticum,
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua.
Indignus agnosco, & scio
Quem Christus ipse exaudiat;

Sed

Sed per patronos Martyras.
Potest medelam consequi.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium,
Et seruientem corpori,
Absolue vinclis seculi.

In cuius Hymni explicatione videndi *Antonius Nebrisensis*, *Aldus Manutius*, *Ioannes Sichardus*, *Victor Giselinus*, *Ioannes Vveitzius*, & alij. Sanctissimi etiam *Archileuitæ* triumphum carmine scripsere ex Antiquis S. M. Max. in *Hymno ad S. Vincent.* apud Roder. Car. *fol.* 229. In Antiquo *Breuiario Toletano* etiam adest *Hymnus* diuisus ad *Vesperas*, *Matutinum*, & *Laudes*, hac serie.

Chorus Noster solemniter
Exultet, & concorditer
In hoc festo LAVRENTII,
Tormentis flecti nescij.
Reddi sibi quam citius
Thesauros petit Decius,
Quos dispersit LAVRENTIVS,
Erogando felicius.
Furens irâ præ nimiâ
Recurrit ad supplicia;
Sperans tormentis flectere
Sanctum Dei, sed temerè.
Ligatis fune manibus,
Rotatur super ignibus,
Candescente craticulâ
Stridet quæque in particula.
Caro stridet, & crepitat,
Martyr insultans clamitat,
Regyra tortor corpora
Assata sunt iam latera.
O mira patientia!
Membra torrentur omnia,
Ipse tamen tortoribus
Insultat spretis ignibus.
Sæuit ignis exteriùs
Intus sæuire nescius,
Nam resistit potentior
Ignis alter interior.
Natus Hispano *climate;*
Romæ sub Sixti dogmate,

Renaſcitur ſub Decio,
LAVRENTIVS *martyrio.*
O felix permutatio,
Felix Martyr in cambio;
Qui pro breui ſupplicio,
Æterno gaudet præmio.
Martyr Dei laudabilis,
Nobis adſis placabilis,
Vt apud Regem gloriæ,
Per te ſit locus veniæ.
Sit Chriſto Regi gloria,
Qui iuſtè penſans omnia,
Pro ſe paſſis ſupplicia
Digna rependit præmia, Amen.

Idem *Hymnus* recitabatur in Breuiariis peruetuſtis *Abulenſi*, *Compoſtellano*, *Salmanticenſi*, *Hiſpalenſi*, *Zamorenſi*, *Dertoſano*, *Segobienſi*, & aliis Hiſpaniæ. In alio MS. *S. Cucuphatis* Monaſterij *Vallenſis* in Gotholania continentur alij diuerſi *Hymni* etiam in *Veſperis*, *Matutinis*, & *Laudibus* diuiſi, quos coniungere in vnum, vt elegantius appareant, deſtinauimus.

Martyris Chriſti colimus triumphum,
Annum tempus venerando, cuius
Cernuâ voce, prece iam rotundus
Orbis adorat.
Pontifex Sixtus *monuit Miniſtrum*
Fixus in ligno Crucis: Exequeris
Me, citò pœnam patiendo magnam,
Ibis ad Aſtra.
Tortor iratus petit vt talenti
Pondus ignoti manifeſtet omne,
Mente veſanâ cupiens vorare
Aurea lucra.
Spreuit hic mundi peritura dona,
Fert opem nudis, alimenta clauſis,
Diuidit nummos miſeris cateruis,
Corde flagranti.
Igne torquetur ſtabili tenore
Cordis accenſus, ſuperat minaces
Ignium flammas, in amore vitæ
Semper opimæ.
Vritur poſtquam latus omne teſtis:
Verte, Præfecto loquitur iocando,

Corporis

Corporis partem, laniando coctam
Dentibus atris.
Spiritum sumpsit chorus Angelorum,
Intulit cœlo piè laureandum:
Vt scelus laxet hominum precando
Omnipotentem.
Supplici voto rogitamus omnes,
Sancte Laurenti *veniam preceris,*
Qui tuum festum celebrant vbique
Voce, vel actu.
Gloria Patri resonemus omnes,
Eius, & Nato iubilemus aptè,
Cum quibus regnat simul, & Creator
Spiritus almus. Amen.

Huius etiam *Hymni* serie vtebantur olim aliquot Ecclesiæ, & diœceses Principatus *Gotholaniæ* in suis Antiquis *Breuiariis*, vt ex *Barcinonensi*, *Gerundensi*, *Tarraconensi*, & aliis apparet. In *Breuiariis* verò Regni *Aragonum* etiam vetustiorum, adest sequens.

Hic dies venerabilis
Illuxit mundo celebris,
In quo victor Lavrentivs
Conscendit splendidius.
Cardos plumbatos, verbera,
Tortoris dira brachia,
Leuita vincit nobilis
Ope diuini luminis.
Assatus in craticula
Ridet ignis incendia;
Mensque coniuncta Domino
Nulla sentit pericula.
Sed, ô decus præmaximum
Lavrenti, *sydus aureum,*
Cœli, terræque Dominum
Tu nobis redde placidum.
Laudetur clemens vnitas,
Et vera Dei Trinitas,
Quæ dat hæc mundo gaudia,
Per Martyris solemnia.
Exultet nunc Hispania,
Iubilet Roma modulis,
Pro Leuitæ victoria,
Qui regnat cum cœlicolis,

Dispensator

Dispensator Ecclesiæ
Thesauros dat pauperibus,
Baptizans fonte gratiæ,
Cælum reserans Gentibus.
Martyr Dei LAVRENTIVS,
Mirâ Christi potentiâ,
Feruore Sancti Spiritus
Ignis vincit incendia.
Gloriosus in prælio
Tortores spernit fortiter;
Exultans in martyrio
Pœnas currit alacriter.
Sit Trinitati gloria,
Patri simul cum Filio;
Sancto quoque Spiritui
Honor, virtus cum gaudio. Amen.

Igitur hoc *Hymni* contextu vtebantur, vt diximus, Ecclesiæ *Aragonenses*, præcipuè *Oscensis, Cæsaraugustana*, & aliæ in suis vetustis Breuiariis, in Regno *Valentia*, alius exprimitur hac serie:

Conscendat vsque sydera
Cœlique pulset intima
Vox atque cantus omnium:
Te Deum conlaudantium.
Adest namque festiuitas,
Et dies venerabilis;
In qua cœlum pro meritis
LAVRENTIVS *ingressus est.*
Qui superatis ignibus,
Et impiis tortoribus:
Sæuis deuictis hostibus,
Nunc gaudet in cœlestibus.
Ipse dignetur Dominum
Rogare clementissimum:
Vt ab æternis ignibus
Nos seruet, & Dæmonibus.
Deo Patri sit gloria,
Eiusque soli Filio
Cum Spiritu Paraclito,
In Sæculorum sæcula, Amen.

Alibi etiam plures *Hymnos* inuenies, maximè in *Breuiariis* Ecclesiarum *Italiæ, & Galliæ*, quorum nomina recenset D. Michael Erze de *Aduent. S. Iacob. d. 2. p. Tract. 2. c. 4. n. 12.* Eius S. Leuitæ ACTA scripsit vno Volumine *Petrus Rosetus Gall.* edito

edito Parisijs Anno M.D.XVII. Et in *Panegyrico ad D. Tristanum Salazarium* Archiepiscopum Senonensem in Gallia, cuius Opera scholiis illustrauit *Nicolaus Bon-Spei*, vt notauit P. Anton. Posseuin. *Bibliothec. Sacr. Tom.3. lit.P.* Ieronymus Vida Poëta Cremonensis Italus *Hymnum* cecinit *S. Laurentio.* Henricus Chifellius Flander etiam *duobus Libris* scripsit excellentias *S. Leuitæ* carmine heroïco, editis Romæ Anno M.DC.VII. Baptista Mantuanus in *Fast. Heroic. SS. Die X. August. fol.* 58. vbi hæc Actorum series reperitur.

Christi magnus adest (ornate Altaria) testis:
Ac Decimam *celebrate* Diem. LAVRENTIVS *oris*
Missus ab Hispanis *Romana incendia vicit.*
Ipse ministrabat Sacris, vestigia Sixti
Pontificis summi, supremaque fata secutus.
Hunc Decius sanctis florentem moribus inter
Christigenas, iussit vinclis, & carcere claudi:
Quo raperet Christo dederat quæ vasa Philippus
Aurea, regales pateras, baccataque gemmis
Cymbia, & argentum reddens Duo Millia pondo.
Nam de se Decij furias non posse Philippus
Euitare videt; donauerat omnia Christo.
Martyr, vt improbitas esset frustrata Tyranni,
Acceptis bidui induciis, collegit in vnum
Noctu inopum turbam ingentem, sparsitque per illos
Diuitias omnes: vltroque ad vincula rursum
Venit. Et hic hominem, qui flendo euaserat orbus,
Nomine Lucillum, tenebris curauit abactis.
Ast vbi delusam Regis se vidit auari
Ingluuies, homini, ne se pateretur inultum,
Obiecit titulum fidei, Magicosque susurros,
Contemptumque Iouem: mox se formidine mentem
Posse putans mutare piam; produxit in aulam,
Subiecitque oculis genera omnia tormentorum,
Ac iussit dare thura Ioui. Sed grandibus ausis
Fretus & auxilio Diuum conuiuia Cæsar
Talia Martyr ait: teneris Ego semper ab annis
Esurij. Quid membra putas mortalia pendant
Christigenæ? Solis animis impendere curam
Nouimus, ipsi autem curatis corpora tantum,
Nec vitam nisi mortalem cognoscitis. At nos
Tendimus vlterius, votisque ascendimus ipsa
Sydera, in hunc portum satis hanc educere mercem.
Multiplici postquam stetit in certamine victor,
Miratus tam grandem animum, tam fortia corda

Hippolytus baptiſma tulit; Dominumque ſecuta eſt
Tota domus. Volucrum curſu laceratus equorum
Hippolytus, trunca domus ſic iuit ad Aſtra.
Vir pius auſterô ſortitus nomina fatô
Conſona Romanus, cœlo aſpirante, ſeueras
Nil veritus pœnas ſacris caput obtulit vndis:
Ac tulit effuſo victricem ſanguine palmam
Martyr, ad extremum lecto proſtratus aheno
Vritur, & rapidæ paſcuntur viſcera flammæ.
Cùm latebras, & Chriſtigenum ſpelæa doceri
Se peteret Cæſar; Non es veneranda tueri
Ora virum, non es Sanctis aſſiſtere dignus;
(Martyr ait) Rurſumque tuens fera Cæſaris ora:
Verſa (inquit) latus inferius: ſatis ignibus aſſum eſt.
Paſcere iam, denteſque auidos in viſcera merge
Impie; & æternum Romanæ dedecus Aulæ.
Aſpice quas vires Deus in mortalia corda
Influat; Vt Decium Regem telluris, & vndæ
Audeat vnus inops, prunis torrentibus ardens
Obiurgare palam, & tàm duro inceſſere probro.
Sic ait, & cœlum adſpiciens in limine Olympi
Stare Deum Patrem, magnoque in lumine Chriſtum
Vidit, & ſpirans illas accendit ad Arces.
Vt procul adſpexit ſperati gaudia mundi
Non potuit retineri animus, ſed inertia membra
Vicit, & audaci diſrupit vincula nexu.

Poſt *Mantuanum* Carmelitani inſtituti delicium, & in Sactis Poëmatibus decus, ſe ſe nobis offert Iulius Cæſar Scaliger in *Elog. Diuor. fol.* 35. vbi de Noſtro Martyre; iſtud coagulat:

Largus opes Domini, qui diſpertitus egenis
Ignigeno feruens arſit amore Dei:
Laſſauit ſtupidos hominum LAVRENTIVS *ignes:*
Et flamma in medio turbine ſenſit aquas.
Ergo Dei cumulos ſibi qui populatus, auari
Ardet inexpleto Ditis amore ſui:
Toſtus alat rapidos hominum crudeliter ignes:
Et flammam in mediis ſentiat vſtus aquis.

Hunc ſequatur Ioannes Carolus Morellus Campanus, ſui ſeculi Poëta celebris, qui carmine plura cecinit in *Sacr. Tumul. Epitaph.* 56. *fol.* 28. vbi hocce pangit:

Romana Leuita vigil LAVRENTIVS *Ara,*
Et cui theſaurus creditus Eccleſia;
Cui prunæ dignam pepererunt nomine laurum,

Redditus

Redditus estque auro purior, hic tegitur.
Vrit flamma foris, verùm non fumeus ignis
Negligit ardores, qui calet intus amor.
Felix cui tantum diuini traditur ignis,
Terrenos ignes vt superare queas.

Post hocce, aliud etiam *Epitaphium* scripsit, quod hic non apponimus, ne in floribus dilabatur oratio, & ad alios etiam Poëtas deueniamus. Ergo succedat Iulius Roscius Hortinus Italus superioris seculi Poeta venerabilis in *Triumph. Sacr. Martyr. Tabul.* 18. *fol.* 36. hoc Exasticho:

Intrepidus medio LAVRENTIVS *ardet in igne;*
At Decius mentis fluctuat igne magis.
Ille vrit tantumque artus, pascitque medullas:
Hic animi irrepens interiora vorat.
Dicite qua maior flagret sub pectore flamma;
Hanc diræ Eumenides, hanc pius afflat amor.

Horum Poëtarum numerum augeat excellentissimus Versificator Tarquinius Gallutius Subinus è Societate Iesu *lib.* 2. *Carmin. Eleg.* 9. *fol.* 243 quam omittimus licet eruditam, quia prolixam; & alias scripsere Nicolaus Oüdaëer Batauus in *Ephemerid. Eccles.* 2. *p. Mens August Epigramm.* 10 Mutius Sfortia Monopolitanus in *Kal. Roman. Heroic lib* 2 *Hymnor. fol.* 185. Robertus Obrizius Attrebatensis *lib* 4. *Hymnor Sacror Hymn* 15. *fol.* 152. Ioannes Baptista Masculus Neapolitanus in *Lyric. lib.* 10. *Od.* 12. *fol.* 371. Vrbanus VIII Pont. Max. in *Poemat. fol.* 24. qui etiam Hymnos Tres *B. Laurentio* edixit. Henrricus Cocquius Gorcomius MS. *Hispan. Heroic. vers.* 386. Ioannes Bachot Senonicus in *Fast. Christian. fol.* 570 & alij innumeri. De eo etiam soluta Oratione qoam plures conciones, panegyres, & sermones habuere, & scripsere *S. Augustinus*, *S. Ambrosius*, *S. Petrus Chrysologus*, & cæteri recentiorum Patrum Concionatorum. Ex *Breuiariis Hispaniæ* omnia nullo dempto; pro vt ex Ecclesiæ Vniuersalis Romanis: imò & in aliis diuersarum Ecclesiarum, præcipuè *Bisuntinensi* in Burgundia, *edito Ann.* 1589. & in alio *Britanno MS.* & *Cauensi* Ordinis S. Benedicti in Regno Neapolitano, & *Coloniensi*, edito *Anno* 1492. & *Vuarmiensi* in Russia, *Ann.* 1381. & *Cracouiensi*, Anno 1524. & 1538. & in *Gallicano* Ann. 1527. & in *Aptensi* Ann. 1531. vbi in *Hymn. Vespertin.* sic:

SS. Patres & concionatores.

Breuiaria edita exterarum Ecclesiarum.

Lætetur hodie tellus Hispaniæ
De cuius finibus, atque progenie
Natus LAVRENTIVS, *miles Ecclesiæ;*
Et testis fidelissimus

Ex MSS. Breuiariis Hispaniæ plura congerit Ioannes Franciscus Andr. in *Defension. Patr. S. Laurent c.* 5. *fol.* 63. scilicet *Oscensi*, *Legerensi*, *Pinnatensi*, *S. Æmiliani*, *S. Francisci*, *Turiasonensi*, *Bilbilitano*, Cæsaraugustano, & aliis, quibus addo *Asturicense*, *Segobiense*, & *Hispalense*, nec non *Burgense* apud me. ACTA verò sanctissimi Leuitæ dabimus ex *Antonio Nebrisensi*, & aliis Scriptoribus Hispanis, & Exteris.

MSS. Hispaniæ.

ACTA S. LAVRENTII, S. R. E. Archileuitæ Martyris Hiſpani ex Antonio Nebriſſenſi, & aliis Scriptoribus Hiſpan. & Exteris

Origo.

Lavrentivs *ex Patre* Orentio, *& Matre* Patientiâ *apud* Oſcam Celriberiæ *in* Hiſpania *antiquiſſimam Ciuitatem exortus, cùm primùm ad iuuentutis peruenit ætatem*, Cæſaraugustam *acceſſit, vt literis ſacris ſub* Valerio *illius Ciuitatis imbueretur Antiſtite, vbi ſtudia philoſophiæ primùm ediſcens, ad maiora, & ſacratiora, Deo concedente perrexit: quibus ſic eruditus euaſit, vt ad Archidiaconatus Eccleſiæ* Cæſaraugustanæ *mereretur apicem ſublimari. In huius exercitij munere plurimos de ſe virtutum, & doctrinæ ſparſit odores, ita vt inter omnes contubernales ſanctior reputaretur, & doctior. Per hæc tempora* Concilium *apud* Toletum Hiſpaniæ *præſtantiſſimam vrbem, indictum fuerat, ad cuius cœtum, vt* S. R. E. *Legatus* Sixtus *accedere properabat, & eo finito, cùm Romam reuerteretur,* Cæſaraugustam *ingrediens, in qua Generale tunc florebat ſtudium, vbi cùm quæſtio verſaretur, qui eſſent in illa Vniuerſitate doctiores,* Lavrentivm *inter cæteros prætulerunt. Quem cùm videre* Sixtus *præcuperet, ad eum accedere iuſſit, & S. Iuuenis doctrinam, & ſanctitudinem demirans, ſecum Romam aduexit. Poſt hæc* Sixtus *ad Pontificatus Summi faſtigium euocatus,* Lavrentivm *diſcipulum* S. R. E. *conſtituit* Archidiaconum, *quem ita dilexit, & propter vitæ ſanctitudinem, & propter fidei candorem, quòd deinceps nunquam Miſſam celebrauit Antiſtes, abſque ſui dilecti præſentiâ Diaconi.*

Archidiaconus Cæſaraugustanus.

A Sixto Romam adducitur.

Et S.R.E. Diaconus ordinatur.

Crebrescebat *tunc Romæ Imperatorum Romanorum Galieni, & Valeriani ſæuitia aduerſus Chriſtianos, tantâ ipſorum ſtrage, vt nullus à periculo liber intra domus ſuæ cancellos exiſteret. Hinc Pontificis, & Leuitæ, die, noctuque vigilantia, vt gregem ſibi commiſſum pabulo diuini verbi paſcerent, & ad agonis conſtantiam animarent, tantâ aſſiduitate creſcebat, vt vicatim luculentis ſermonibus omnes ad certamen, viriliter, & conſtanter obeundum hortarentur: donec* B. Sixtus *comprehenſus, ad Martis fanum, vt Idolis ſacrificaret, euocatus eſt. Tunc* Lavrentivs, *vt primùm certior factus eſt, Pontificem ad cuſtodiam cum aliis Diaconis reduci, illicò cæteris neglectis accurrens, his ſanctum Antiſtitem verbis compellauit:* Quò progrederis ſine filio Pater? Quò Sacerdos ſancte ſine miniſtro properas? Tu nunquam ſacrificare, ne offerre conſueueras ſine Diacono. Quid in me ergo diſplicuit paternitati tuæ? Nunquid degenerem probaſti? Experire certè vtrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem; cui conſummandorum conſortium Sacramentorum credidiſti; huic ſanguinis tui conſortium negas? Vide ne periclitetur iudicium, dùm fortitudo laudatur. Abiectio Diſcipuli, detrimentum eſt Magiſtri. Quot illuſtres, præſtanteſque viri Diſcipulorum certaminibus magis, quàm ſuis vincuntur? Denique Abraham filium obtulit, Petrus Stephanum præmiſit; & tu Pater oſtende in filio virtutem tuam, & offer quem erudiſti, vt ſecurus iudicij tui, comitatu nobili peruenias ad coronam. *Hæc vt* Lavrentivs *magno pietatis affectu, magniſque lachrymis irrigatus effatur, S. Pontifex, eundem conſolaturus, dixit:* Non ego te deſero fili, neque derelinquo: ſed maiora tibi debentur pro fide Chriſti certamina. Nos quaſi ſenes, leuioris pugnæ curſum recipimus: te quaſi iuuenem, manet glorioſior de Tyranno triumphus. Poſt me venies: flere deſiſte, poſt triduum ſequeris Sacerdotem Leuita. Non erat tuum ſub Magiſtro vincere, quaſi adiutorem quæreres. Quid conſortium paſſionis meæ expetis? Totam tibi hæreditatem eius dimitto. Quid præſentiam meam requiris? Infirmi Magiſtrum

Eius fortitudo & conſtantia.

S. Sixtus ad B. Leuitam.

Magistrum Discipuli præcedunt, fortes sequuntur, vt vincant sine Magistro, qui non indigēt magisterio. Sic & Elias Elisæum reliquit, sed virtutē non abstulit. Tibi igitur cōmendo nostræ virtutis successorē. Accipe facultates Ecclesiæ, vel thesauros, & diuide quibus tibi videbitur.

4. Reg. 2.

HAC *potestate acceptâ venit in excelsum montem S. Leuita, vbi erat quadam vidua in viduitate triginta annos habens, in cuius domo multi Christiani & Presbyteri absconsi manebant, & tulit vestes, & thesauros, & cœpit erogare, & pedes omnium Christianorum lauare: Ad cuius vestigia Cyriaca vidua cadens:* Per Christum te (*inquit*) coniuro, vt manus tuas ponas super caput meum, quia multas infirmitates patior capitis. *B. Leuita, facto signo Crucis posuit manum super caput viduæ, & linteum, quo tergebat pedes Sanctorum; & sanata est. Transiens autem in vicum, qui dicitur* Canarius, *inuenit multos Christianos in domo* Narsi *congregatos, & lauit pedes omnium, & dedit eis de thesauris. Erat enim ibi in eadem domo, homo cæcus nomine Crescentius, qui cœpit rogare B. Diaconum, vt poneret manum suam super oculos suos. Tum* B. LAVRENTIVS *lachrymans, dixit:* Dominus Noster IESV CHRISTVS qui aperuit oculos cæci nati, ipse te illuminet, *& facto signo Crucis, aperti sunt oculi eius. Post hæc S. Diaconus tentus est à militibus, & traditus est Paterno Tribuno, qui nuntiauit Valeriano, quòd* LAVRENTIVS, *qui habebat thesauros reconditos, Archidiaconus Sixti in custodia teneretur. Qui gauisus, fecit eum sibi præsentari, & auditum tradidit eum Decio Præfecto, qui & ipse dedit eum in custodiam cuidam Hippolyto, qui reclusit eum cum aliis multis. Et erat ibi homo, Lucillus nomine, cæcus, ad quem dixit S. Diaconus:* Crede in Filium Dei, Dominum Nostrum IESVM CHRISTVM, & baptizare, & illuminabit te. *Respondit:* Ego semper desideraui baptizari in Nomine Domini Nostri Iesu-Christi. *Tunc B. Leuita catechizauit eum, & acceptâ aquâ baptizauit, & illuminati sunt oculi eius. Hoc factum audientes multi cæci veniebant ad B.* Laurentium, *qui ponebat manus super oculos eorum, & illuminabantur. Videns hoc* Hippolytus *credidit, & baptizatus est.*

Inter pauperes distribuere thesauros cœpit.

Miracula.

Aliud miraculum.

DEINDE *ex mandato adductus est* B. LAVRENTIVS *ante conspectum Præfecti, qui dixit ei:* Iam depone pertinaciam, & da thesauros, quos apud te cognouimus esse reconditos. *Cui S. Iuuenis dixit:* Da mihi inducias biduò, aut triduò, & proferam tibi thesauros. *Ita conuentum, & induciis concessis, S. Diaconus, ab eodem die collegit cæcos, & claudos, & debiles, & pauperes, & absconditos in domo* Hippolyti, *inter quos, mirâ lætitia, & charitatis instantiâ, omnes thesauros distribuit, & oratione cum ipsis, quod supererat temporis perseuerauit. Completis igitur tribus diebus, præsentauit seipsum in Palatio Salustiano, & dixit ei Præfectus:* Vbi sunt thesauri quos pollicitus es præsentare? B LAVRENTIVS, *collectâ pauperum multitudine introduxit in Palatium, & voce magnâ dixit:* Ecce isti sunt thesauri æterni, qui nunquam minuuntur, & nunquam decrescunt, qui in singulis disperguntur, & in omnibus inueniuntur. *Præfectus dixit:* Quid varias per multa; sacrifica Diis, & obliuiscere artes magicas, in quibus confidis. *Tum B. Leuita:* Quare vos coarctat diabolus, vt Christianis iubearis sacrificare Dæmoniis? *Præfectus iratus iussit eum spoliari, & cædi cum scorpionibus. Qui cùm cæderetur dicebat:* Ego quidem gratias ago Deo meo, qui me dignatus est coniungere inter seruos suos. Tu miser torqueris insaniâ tuâ, & furore tuo. *Tunc Præfectus:* Leuate eum, & date ante conspectum eius omne genus tormentorum. *Allatæ ergo sunt laminæ ferreæ, & lecti plumbati, & cardi. Post, vinctus catenis, ductus est S. Diaconus in Palatium Tyberij, vt ibi de gestis audiretur: & sedens Præfectus pro tribunali in Basilica Iouis, & præsentato* LAVRENTIO, *cùm dixisset ei:* Sacrifica Diis, & noli confidere in thesauris, quos habes absconditos. *B. Martyr libere respondit:* Verè confido, & securus sum de thesauris meis.

Distribuit inter pauperes thesauros Ecclesiæ.

Cruciatur.

Flagellatur. IRACVNDIA *plenus Præfectus iussit eum nudum fustibus cædi, qui cùm cæderetur clamabat ad Iudicem* : Ecce miser velis modo cognoscere quia triumpho de thesauris Christi, & non sentio tormenta tua. *Adhuc Præfectus fustes augere, & dare ad latera eius laminas ferreas ardentes iussit.* B. LAVRENTIVS *dixit* : Domine Iesu-Christe, Deus de Deo miserere mihi seruo tuo, quia accusatus non negaui Nomen sanctum tuum; interrogatus te Dominum Iesum-Christum confessus sum. *Et cùm diutissimè plumbatis cæderetur, dixit*: Domine IESV-CHRISTE, qui pro nostra salute dignatus es formam serui accipere, vt Nos à seruitio Dæmonum liberares, accipe spiritum meum. *Et audita est vox desuper, quam ipse etiam crudelis Tyrannus audiuit* : Adhuc tibi multa desunt certamina. *Extensus in catasta, & scorpionibus grauissime cæsus, subridens, & gratias agens, dicebat*; Benedictus es Domine Deus, Pater Domini Nostri Iesu-Christi, qui nobis donasti misericordiam, quam meriti non sumus: sed tu Domine propter tuam pietatem, da nobis gratiam, vt cognoscant omnes circunstantes, quia tu consolaris seruos tuos. *Tunc vnus ex militibus, nomine* Romanus, *credidit Domino Iesu-Christo, & dixit B.Laurentio* : Video ante te hominem pulcherrimum, stantem eum linteo, & extergentem membra tua : Adiuro te per Christum, qui tibi misit Angelum suum, ne me derelinquas. *Leuatus igitur S. Martyr de catasta, & solutus redditus est* Hippolyto *tantum, vt eum custodiret in Palatio. Veniens autem* Romanus *afferens aquā, misit ad pedes B.Leuita, vt baptizaretur: qui benedictā aquā baptizauit eum. Quod factum audiens protinùs Præfectus, iussit eum sibi exhiberi. Qui etiam non interrogatus, cœpit clamare* : Christianus sum. *Et iubente Præfecto eductus forás, extra muros porta Salaria decollatus est. Cuius Corpus nocte collegit* Iustinus *Presbyter, & sepeliuit in crypta in agro Verano. Præfectus autem pergit noctu ad Thermas, iuxta Palatium, Sallustij, & exhibitus est iterùm* B. LAVRENTIVS, *& allata sunt omnia genera tormentorum, plumbata, scilicet, fustes, lamina, vngues, lecti, baculi, & alia huiusmodi, & dixit B. Martyri* : Iam depone perfidiam artis magicæ, & dic nobis generositatem tuam. *Cui S. Diaconus* : Quantum ad genus pertinet, *Hispanus* sum, eruditus, & nutritus Romanus, & à cunabulis Christianus, edoctus omnem legem sanctam, & diuinam. *Cui Præfectus*: Sacrifica Diis; nam nox ista in te expendetur cum suppliciis. *Tum* B. LAVRENTIVS *:* Mea nox obscurum non habet, sed omnia in luce clarescunt. *Tunc in ore lapidibus cædebatur assidue, sed ille ridebat, & confortabatur, dicens*: Gratias ago tibi Domine, quia tu es Deus omnium rerum terrestrium, & cœlestium.

Plumbatis caditur.

S. Romanus miles conuertitur.

Decollatur

S. Laurentius genus suum fatetur.

Craticula superponitur. HINC *Præfectus furore repletus iussit afferri caminum ferreum, cum tribus costis, etiam ferreis desuper, quem, cratem vocabant, & expoliatus B. Leuita vestimentis suis, extensus est in cratem ferream, & cum furcis ferreis coarctatus est desuper, & dixit Iudici* : Ego me obtuli sacrificium Deo, in odorem suauitatis, quia sacrificium Deo est spiritus contribulatus. *Carnifices autem vrgentes ministrabant carbones subter cratem ferream, & desuper comprimentes cum furcis ferreis.* S.LAVRENTIVS *dixit :* Disce miser quanta est virtus Dei mei : nam carbones isti mihi refrigerium præstant, tibi autem æternum supplicium : quia ipse Dominus nouit, quia accusatus non negaui nomen sanctum eius : interrogatus Christum confessus sum, & assatus gratias ago. *Post aliquantulùm iterum gratias Deo agens, pulcherrimo vultu eleuans oculos suos, dixit ad Præfectum* : Ecce miser assasti vnam partem, regyra aliam, & manduca. *Gratias igitur agens, & glorificans Deum, dixit* : Gratias tibi ago Domine Iesu-Christe, quia ianuas tuas ingredi merui, & hæc dicens :

Constantia & fortitudo S. Martyris.

Ecce

Ecce super flammas, ferrataque saxa locatus
Gestit, & Ausonium poscit in arma Iouem.
Et crepat, ardenti LAVRVS *velut vsta camino,*
Et velut antiquis herba Sabina focis.
Stabat in extructis prunis interritus ille,
Et dabat immiti membra cremanda rogo.
Æthera lambebat serpentibus vndique flammis
Fumus, & intortis ibat in Astra globis.
Circum acies glomerat ferri mucrone corusca,
Et pyra stat densis septa satellitibus.
Voluitur ille thoro, manibus post terga reuinctis,
Nec rapidâ sentit vulnera inusta, manu.
In mediis recubare rosis, in murice visus,
Et premere Assyrio vellera tincta lacu.

Igitur cum carnifices omnia quæ ad cruciatuum embolia, necessaria, & efficacia excogitare potuerunt, exercuissent, viribus defessi, & ignis calore consumpti, supersedentes recessere. Tunc B.Leuita *constanti animo Iudicem, & Carnifices exprobrauit:* *Satellitum defectio.*

Mille etenim periisse modis, per vulnera dulce est,
Dulce per & flammas sic potuisse mori.
Non adiges Marti, mutovè litare Metallo,
Non lapidi surdas me geminare preces;
Tota Ego si videam dilabi mœnia Mundi,
Si videam toto tela volare Polo.

Tum cælum aspiciens, inuictum spiritum per manus Angelorum in cælestes mansiones coronandum emisit. Sanctissimum illius CORPVS *in craticulâ relictum* Hippolytus *summo mane rapuit, conditúmque aromatibus, in Crypta viæ Tyburtina in agro Verano sepelinit: Iustino Presbytero multâ Christianorum frequentiâ exequias, & triduo sacras* Vigilias *celebrante. Quin etiam tremendum Altaris obtulit sacrificium, populumque vniuersum, qui frequens ad* Vigilias *confluxerat, eorundem mysteriorum participem fecit, ad cuius Tumulum hoc appendit Epitaphium deuotio.* *Coronatur.* *Sepelitur.*

Ille Sacerdotis Primi Leuita Minister,
Et sacra primus pauperi in Vrbe rei;
Ille triumphato peperit cui Laurus *honores*
Æternos igni, condidit hic cineres.
Si quæras Nomen, LAVRENTIVS, *ante verendum*
Designat Nomen Laurea *clara suum.*
Carboni flamma cælestis cuncta supersunt
Semina, non mirum, si sacra busta calent.

Passus est igitur S. LARENTIVS *Romæ* IV. Idus Augusti, *Anno Domini* CC. LXI *Valeriano, & Galieno eius filio Imperatoribus, sede adhuc S. Petri vacante, per S.Sixti coronam.*

POSTMO

Conſtantinus Templum extruit.

POSTMODVM, *datâ Eccleſiis pace*, Conſtantinus *Imperator Romæ in Campo Verano S. Martyri, & Leuitæ magnificum & regio ſplendidum luxu* Templum *conſtruxit. Alterum inclytum* S. Damaſus *Pontifex Maximus erexit, quod collegiatum eſt. Alias tres Baſilicas in locis vbi eius carcer fuit, vbi vſtus dignoſcitur, & vbi eius ſacra ſeruantur Reliquiæ, conditas fuiſſe, memoria proditum eſt.* S. Pulcheria, *etiam origine* Hiſpana, *Imperatrix magnificum itidem Templum* S. LAVRENTII *Martyris nomini dedicauit, in eoque ſacras eius Reliquias collocauit. Quin & in Galliis, & Hiſpaniis, ſed & in omnibus Orbis Prouinciis, quibus Chriſtiana colitur religio, ſingulari pietatis affectu glorioſſimus hic Martyr* Hiſpaniæ *lumen, & Romæ gloria cultus conſpicitur. Denique* Philippus, *huius nominis* II. Hiſpaniarum, *& Noui Orbis Rex Catholicus, Templum in* SCVRIALI, *dignum ſuâ magnificentiâ, & pietate conſtruxit, in quo tot, & tanta videre licet, vt dubium ſit, quid potius admireris, an præſtantiam religionis, quâ Fratres* Ieronymiani *viuunt: An ſacroſanctum numerum Reliquiarum, eo loci ſeruatarum; An inæſtimabilium diuitiarum, & gemmarum, quibus illud decoratur; An exquiſitiſſimam, & inſtructiſſimam S. Cœnobij Bibliothecam; An denique præter alia prorſus admiranda, & ſtupenda, Collegium, & Iuuenum ſeminarium, ibidem fundatum, vbi adoleſcentiæ reprimitur affectus, & virtutis excitatur acumen. De Miraculis à S. Martyre factis, tàm ipſius impetratione patratis, quàm ſuarum, & craticulæ contactu Reliquiarum, multa apud* D. Gregorium *Papam, & Turonenſem Epiſcopum, Fortunatum, & alios comperiet curioſitas, nam omnia nequaquam referri poterunt,*

Alia vbique Templa.

Templum Scurialenſe Europæ miraculum

HACTENVS quæ potuimus ſummatim ACTA recenſere S. LAVRENTII, quæ communia ſunt, exceptis aliquibus in principio Actorum recenſitis, & in fine relatis. Quorum probationem deſcribere compellimur vt nihil intactum, vt moris noſtri eſt, relinquamus.

Origo S. Laurentij qualis?

QVATENVS ad ORIGINEM, nihil antiquius, quàm illam fuiſſe HISPANAM, vt ex ipſis Actis vetuſtiſſimis, & recentioribus liquet: Etſi ex Romanis familiis LAVRENTINORVM diſcerptam deducat Ludouicus Lupus in *Hiſtor. Cæſarauguſtan. 1. p. c. 15. fol.* 196. Quòd fuerit origine HISPANVS, poſt Acta, probant mirificè ferè omnes ſuperius citati Scriptores exteri, qui circa hanc qualitatem ipſi tantum vocandi, & citandi ſunt. Adſit ex Poëtis Petrus Roſetus Gallus in *Laurentid.*

Talia quærenti poſitâ formidine lethi
Ocyùs hæc ſtabilis reddit LAVRENTIVS *heros:*
Terra mihi primos HISPANIA *præbuit ortus.*

Baptiſta Mantuanus in ſuperius relato Hymno in *Faſt. Sacr. Die X. Auguſt. fol.* 58. etiam hanc *Hiſpanam* originem recenſet, his verſibus:

.... LAVRENTIVS *oris*
Miſſus ab HISPANIS, *Romana incendia vicit.*

Sanctiſſimus etiam Vrbanus VIII. Pontifex Maximus hanc ipſam fatetur originem in *Poëmat. fol.* 90. 92. *&* 96. vbi in tribus Hymnis S. Leuitæ paſſionem deſcripſit, Sic in *Hymn.* 3.

Acres quid iras aggeras Rex barbare?
Impauidus contemnere nouit
HISPANVS *Iuuenis Regum fera iuſſa.*

Conueniunt etiam quotquot Breuiaria tam Noſtra, quam Extera ſuperius cumulauimus, & Baronius *Annal. Eccleſ. Tom.* 2. *Ann.* 261. *n.* 8. Gretſerus de *Feſt.*

Fest. Christian. lib. 2. c. 9. fol. 348. vbi aduersus Manlium Caluinistam, qui S. LAVRENTIVM, oatum, & ciuem Romanum fecerat, insurgit, probans ex aliis eius farinæ hæreticis, illum HISPANVM fuisse.

SED esto quod sit HISPANVS, de quo nullus ambigit; cuius ne vrbis oriundus fuerit, sciscitaberis? Illum esse oriundum ex OSCA *Aragoniæ* vrbe, hucusque probatum agnoscimus, vt ex omnibus Hispaniæ Scriptoribus superius adductis, liquidò constat, vnum si demas P. Martinum de Roa è Societ. Ies. in *Principat. Cordub. c.* 8. aduersus quem scripsit *Ioannes Franciscus Andreas* Regni Aragonum Chronographus, vbi probat euidentissimè fuisse oriundum S. Martyrem ex Vrbe OSCA, cui addo Henricum Chifellium de *Excellent. S. Laur.* in princip. *Ex Osca vrbe oriundus in Hispania.*

Est locus antiquo multum celebratus IBERO,
Limpidus irriguis, quem præterlabitur vndis
Issula, Pieriis domus hac gratissima Musis,
Castalios fontes, & amani culmina Pindi,
Parnassique iuga, & placidos Heliconis amores,
Deseruisse putes; OSCAM *dixere Coloni.*
Hac fuerat tellure satus, cui nobile magni
Martyrij diadema nitet, cui tempora Laurus
Ardua non vllum cingit peritura per æuum,
LAVRENTI, *capiat tandem sua gaudia felix*
OSCA, *superque alias longè caput efferat vrbes:*
Te talem genuisse sat est, hic vnicus alma
Nobilitatis honos, veterum referentia ceras
Atria, & altorum cedunt cui stemmata Regum.

Hanc ipsam senteotiam tnentur cæteri Poëtarum, & Scriptorum, tàm in Legendariis, Breuiariis, & Floribus Sanctorum. Nec obest coniectatio *P. Martini de Roa*, de qua diximus supra *Tom. 2. Die XXX. April. fol.* 857. *vers.* Abhioc quia error fuit *Cordubensium* cordibus innixus, quo credidere S. LAVRENTIVM, apud *Nouariam* passum, origine *Cordubensem*, fuisse *Leuitam Romanum*. Sed habito vtriusque discrimine (meo iudicio) nihil est, quod *Cordubensibus*, & *Oscensibus* obsit.

QVOAD relationem in ACTIS præscriptam, quâ docemur, S. LAVRENTIVM fuisse *Archidiaconum Cæsaraugustanum*, antequam Romam pergeret; pluribus probarunt instrumentis, & Synodali Constitutione Ioano Francisc. Andr. in *Defension. Patr. S. Laur. cap.* 4. *fol.* 50. Didac. de Aynsa *Histor. Oscens. lib. 2. c.* 4. Ludouic. Lup. *Histor. Cæsaraug. 2. p. c.* 8 *fol.* 427. & 431. *An Archiaconus Cæsaraugustanus?*

CIRCA discessum S. Archidiaconi *Cæsaraugustâ* Romam, impulsore *S. Sixto*, postmodum Pontifice Summo: Plura diximus supra *Die VI. huius Mens. lit. A in Not. ad Act. S. Sixt.* Quibus addere compellimur Luitprandum in *Aduersar. n.* 213. sic de S. Sixto loquentem: S SIXTVS (*qui postmodum fuit Pontifex*) *habito* Toleti *Concilio interfuit vt Legatus Papa. Postea venit* Oscam, *vnde tulit secum* LAVRENTIVM, *filium* Orentij, & Patientiæ. Claudi de Rota io Legeodar. *fol.* 73. Ioann. Beleth. in *Rational. Diuinor Officior. c.* 143. *Cum S. Sixto Romam petrexit.*

QVOD fuerit *Archidiaconus* S. R. E. pater ex omnibus Scriptoribus: qui de S. LAVRENTIO verba fecere, præcipuè Prudent. *d. Hymn.* 3. vbi hæc carmina: *Archidiaconus S. R. E. fuit.*

Hic primus è Septem Viris,
Qui stant ad Aram proximi:

Leuita *sublimis gradu*,
Et cæteris præstantior.

Et Cardinalis, Camerarius S. R. E. Hinc Guillelmus Pepin de *Imitat. Sanctor. Serm.* to. F. Alponsus Ciacon. *de Martyr. SS. CC. Monachor. Karadinens. fol.* 13. S. LAVRENTIVM vocitauit S.R.E. *Cardinalem*, & *Camerarium*. Vtriusque verba dabimus. *Guillelmi* hæc sunt: *Propter quod ipsum ad se traxit, & Diaconum* CARDINALEM *eum ordinauit.* Ciaconij Nostri hæc: *Tertiam persecutionem mouit Valerianus Imperator, in qua* S. LAVRENTIVS, *Oscensis Hispanus, Sixti II. Papæ Diaconus* CARDINALIS, *&* S. R E. *Camerarius, constantissimus Martyr, igne exustus agonem consummauit.* Eadem Ioannes Franc. Andr. *d. c.* 5. *fol.* 79. Ludou. Lup. *d.* 1. *p. c.* 18. *fol.* 297. Qui ex Abraham. Bzouio in *Pont. Roman. c.* 33. *fol.* 437. & Francisc. Coriolan. in *Breuiar. Chronolog. Pontif. & Concil. in vit. Greg. Magn. fol.* 164. probat essentiam *Cardinalatus* in Nostro S. Martyre, propter Dignitatem *Archidiaconatus*, in eo præscriptam.

Ex nobili familia Salazariorũ exortus, & procedens. CIRCA illustrem S. Diaconi, quo ad sæculum nobilitatem, nullus ex Scriptoribus dubitauit, nec vnquam dubitabit, vt ex eorum patet scriptis. *Petrus Rosetus* Poëta Gallus, eum ex familia illustri SALAZARTORVM apud *Numantiam* famatissimam *Hispaniæ* vrbem, à multis retro sæculis conspicuâ, oriundum fuisse refert in *Prolog. Laurentid. ad Tristanum Salazarium* Archiepiscopum Senonensem in Gallia, qui Anno M.D.XVIII. vt refert Claud. Robert. in *Gall. Christian. fol.* 150. viuere desijt. Vt ipse testatur hisce carminibus loquens de hac familia.

Præterea ipse SALAZARIA *de gente requiras*, &c.
Post ingens creuit genus; hinc LARENTIVS *ortus*
Qui prunas in crate tulit.

Sequuntur hanc sententiam, ex Nostris P. Biuar. ad *Dextr. in Chron. Ann.* 246. *n.* 1. *fol.* 180. Ioannes Franc. Andr. in *Defens. Fraternit. S. Orent c.* 1. *fol.* 2. D. Michael. Erze de *Aduent. S. Iacob.* 2. *p. Tractat.* 2. 4. *n.* 15. *fol.* 214. *Constat. enim* (inquit Biuarius) SALAZARIOS *præcipuum semper Tutelarem præ cæteris habuisse* S. LAVRENTIVM, *nonnullosque vetustiorum de eius consanguinitate gloriari. Sed vnde hæc acceperit* Rosetus *non prodit.* Nos qui tanquam cognomine SALAZARIVS rem hanc inquirere debuimus, *Biuario*, & aliis originem huius opinionis demonstrare curamus. Illam forte *Petrus Rosetus* accepit à *Didaco Velasquio* Poëta Castellano, qui vitam S. ORENTII Patris *S. Laurentij* Nostri, carmine antiquo *Castellano* recensuit: cuius copiam dedimus supr. *Tom.* 3. *Kal. Maij. lit. A.* Is igitur scripsit ad Annum M.D. & in calce illius operis adest *Hymnus* eodem Rithmo ad *S. Leuitam*, in cuius ecphrasis versibus, hocce legitur *Octastichon*, nostram sententiam indicans:

De Noble prosapia dizque fue el comenzo
De aqueste Leuita de mucha constancia:
Ca fue de vn Solar antiguo en Numancia
SALAZIO *llamado, si crès al Vasquenzo.*
De aquest linaxe pues fue S. LAVRENZO,
Aquel aquien Roma con laudes sin pares
Celebra, por rama de los SALAZARES,
Y Espanna le ofreze aromas, y incienzo.

Martyrologia. DE Basilicis, Templis, & Ecclesiis, in eius honorem dicatis multa apud Baron. in *Not. ad Martyrolog. Roman. lit. A.* & R. P. Ribadeneyra] vbi supra *d. fol.* 369. Onuphr. Pannin. de *Septem Eccles. Vrb. fol.* 186. *&* 226. Fabricium, & alios, qui de Romanis Ecclesiis scripsere. D. Michaël Erze *d.* 2. *p. Tract.* 2. *c.* 4. *n.* 9. *& seqq.*

SS. BASSA,

SS. BASSA, PAVLA, & AGATHONICA *Virgines, & Martyres Carthaginenses in Hispania.*] Earum memoriam recolunt Græci in Menologio *Die XXIII. Iunij*, inter Acta S. Agrippinæ Virginis, & Martyris, cuius Corpus cùm S. BASSA, & Sociæ rapuissent, illud in Siciliam transtulere, & ibidem reliquerunt. De eis hodie agit *Martyrolog Roman.* hoc elogio: CARTHAGINE *Sanctarum Virginum, & Martyrum* BASSÆ, PAVLÆ, & AGATHONICÆ. Quo loco Cæs. Baronius in *Not. lit. F.* de eis locuta esse antiqua Martyrologia MSS. fatetur. Sed quando SS. Virgines paterentur, non aperit. Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Vasquij; *Lusitanum* P. Lupi, & *Italum*, Constantij Felicis. Sed quod ignorauit *Baronius* cum suis M.SS. Martyrologiis aperuit Flauius Dexter in *Chron. Ann.* 308. *n.* 5. his verbis: CARTHAGINE Spartariâ *sub Daciano Præside* Hispaniæ, *& Galliarum, Sanctæ Christi Virgines, Sponsæ, & Martyres* BASSA, PAVLA, & AGATHONICA, *quæ victrices duplicem lauream adeptæ sunt* De eis P. Biuar. in *Not. Com.* 1. *num.* 5. *fol.* 360. Roder. Caro *ibidem lit. D. fol.* 113. D. Franc. Cascales *Histor. Carthag. Spart. Discurs. fin. c.* 5. *fol.* 446. P. Alphonsus de Varg. *Histor. B. V. Hortat.* §. 3. *fol.* 8. Earum ACTA nullus scripsit, illa breuiter assuemus.

B. Scriptores.

ACTA SANCTARVM BASSÆ, PAVLÆ, & Agathonicæ, Virginum, & Martyrum Carthaginensium in Hispania, ex Variis Scriptoribus, & Dextro.

BASSA, PAVLA, & AGATHONICA *ex vrbe* Carthaginis Nouæ, *quam* Spartariam *vocitant, oriundæ, Christi fidem adeptæ sunt, & sub Agapio ipsius Ciuitatis Episcopo in lege Domini nutritæ, ad virtutis & sanctitatis specimen deuenere Ast cum per illud tempus Imperatorum Valeriani, & Gallieni, vbique Gentium sæuissima exoriretur persecutionis procella; hæc Hispanias ingressa, &* Carthaginem Spartariam *depascens, plurimos fideles vnà cum eorum Episcopo* Agapio *deprehendit, & SS. Virgines comprehendit. Quorum aliqui per martyrium ad coronam properantes feliciter consummauerunt agonem. Aliqui inter quos Agapius Antistes, & SS. Virgines exilio mulctati, diuersas adiere Regiones. Igitur* S. BASSA, *& Sociæ Romam contendentes, ibidem plurimorum Martyrum cruciamina conspexere, quos fera Principum sæuitia damnauerat. Hinc ad futura tormenta edoctæ, carnificum minas, & Iudicum munera despicere decreuere, vt ad gloriam certaminis peruenirent. Eo tempore* Agrippina *illustrissima Virgo Romana, ob fidei Catholicæ confessionem in carcerem coniecta post innumera verberum cruciamenta, capitalem sententiam accepit: quâ executioni mandatâ, eius sacra pignora Sanctissimæ Virgines noctu suscipientes, illa in domum occuluere, & aromatibus condita, post aliquod tempus Siciliam aduexere, vbi Menina ciuitate collocata, ibidem per aliquot annos quieuerunt. Sed Gentilium aduersus Christi asseclas rabie sedata in patriam repedantes, &* Carthaginem *propriam vrbem ingredientes Felici eius Pontifici adhæsere, à quo salutaria discentes consilia, in summa quiete illustrissimæ fœminæ perstitere: donec iterum Imperatorum Diocletiani, & Maximiani, per Dacianum* Hispaniæ *Præsidem exorta sæuissima persecutio, in ea comprehensæ SS. Virgines cum* Felice *Præsule, post varia tormenta, tandem ad gloriosam Virginitatis, & agonis coronam properantes, Sponso spiritus reddidere* IV. Idus Augusti *Anno Domini* CC. XCVIII.

Origo. Persecutio. Comprehenduntur, & exulantur. Romam adeunt. S. Agrippinæ Corpus Siciliã deferunt. Carthaginẽ reuertuntur. Comprehenduntur, & coronantur.

Nil interest, quod in *Dextro* assignetur harum SS. Virginum memoria ad Annũ Domini CCC. VIII. quia ibi non refertur *Annus palæstræ*, sed *commemorationis*, & estò quòd paterentur cum *Felice* Præsule *Carthaginensi*, ille agonem compleuit Anno CC. XCVIII. vt inquit Iulian. in *Aduers. n.* 470. *fol.* 109. & Nos diximus super *Tom.* 1. *Die XXIV. Ianuar. fol.* 278. *num.* 6. & *Tom.* 2. *Die XXVII. April lit B. fol.* 797.

Quo anno passæ.

De Translatione Corporis S. Agrippinæ.

QVATENVS ad *Translationem Corporis S. Agrippinæ* Virginis, & Martyris Româ Siciliam ad vrbem *Meninam*; post Græcorum Menologium, Philippum Ferrarium in *Catalog. SS. Ital Die 23. Iunij fol.* 383. ausculta, agens de S. Agrippina: *Cuius Corpus à* BASSA, PAVLA, *&* AGATHONICA *piis fœminis in* Siciliam *delatum in* Menina *ciuitate conditum est.*

De assistentia doctrinis S. Agapij, & exilio.

QVOD tempore Præsulatus *S. Agapij*, Episcopi *Carthaginis Spartariæ* apud eam vrbem commoraſſent liquet; Nam S. Præsul infulas induit illius Sedis ad *Annum* CC. LVII. & expulsus fuit vnà cum SS. Virginibus *Anno* CC. LX. & martyrio coronatus est *Anno* CC. LXII. vide Iulian. *in Aduers. n.* 533. *fol.* 124.

TERTIO IDVS
Augusti.
DIES XI.

A. ROMÆ *natalis* S. SVSANNÆ *Virginis, & Martyris quæ cum nuptias Maximiani, Diocletiani Imperatoris adoptiui filij, ob castitatis seruandæ candorem, & propter fidem Christo sponso datam, respueret, à satellitibus comprehensa, variisque exagitata cruciatibus, martyrij palmam, ipsis conculcatis, inuenit.*

B. CAMERACI *in Gallia Depositio sacrorum pignorum Sancti* GAVGERICI *Episcopi* Cameracensis, *quæ* Quintanus Hellenensis *Præsul, cùm ad Concilium* Toletanum *X. accessit, transtulit Cameraco* Hellenam Hispaniæ, *vbi religiosa commemoratione coluntur, & summâ populorum pietate seruantur.*

C. ARELATE *Comitatus* Valespirensis *in diœcesi* Hellenensi *in Hispania*, Depositio *Reliquiarum* S. TYBVRTII *Martyris inter duas lauros Romæ passi; cuius sacra lipsana ibidem magnifica veneratione coluntur; &* Catalanorum *applausu venerantur festiuo.*

NOTÆ.

A. ANCTA SVSANNA *Virgo, & Martyr Romana.*] Celebre fuit eius martyrium in Ecclesia Dei, ideò in eius Tabulis famigeratam inuenimus eius memoriam, quam repetit honorificè *Martyrolog. Roman.* h. d sequenti elogio: *Item Romæ* S. SVSANNÆ *Virginis, quæ cùm esset nobili prosapiâ orta, &* B. Caij *Pontificis neptis, martyrij palmam, tempore Diocletiani, capitis obtruncatione promeruit.*

Martyrologia.

promeruit. Conueniunt antiqua, & recentiora Martyrologia, præcipuè *Castellanũ* P. Dion. Vasq. *Lusitanum* P. Lup. *Hispanum*. M. S. P. Ieronym. Higuer. & *Italum Constant*. Felic. De ea Antonius Gal onius *Histor. SS. Virgin. Romanar. fol.* 145. De Syluanus Razzi *in Vit. Vi iu. sanctis illustr. Tom.* 4. *fol.* 124. *col.* 2. Philippus Ferrat. in *Catalog. SS.* al. *h d.* *ol.* 5 . & in *Topograph. SS. verb.* Roma. *fol.* 108. *col.* 2. Cæsar Baron. *Annal,* *lc Tom* 1. *Ann.* 294. *n.* 1. *& Ann.* 295. *n.*6. Elias Rausnerus *in Diar Eccles fol.* 20. Luitprand. in *Aduersar. n.*175. & Nos supra *Tom.* 1. *Die XIX Februar. lit. A. fol.* & *Tom.*2. *Die XXII. April lit A. fol.* 71. Eius ACTA scripsere Mombrit. *Tom.* 2 Laurent Sur. *Tom.* 4. *fol.* 99. ex edit. *Mossandri.* Zacharias ippe & Cornel Grass. *Tom.* 3. *fol.* 399. R. P. Petrus de Ribadeneyra *Tom.* 1. *fol* 37 . Cæsar Becillus in *Act. SS. Cay Pap. fol.* 10. Ex quibus sequentia, additâ origine *Hispanâ*, dabimus. *Scriptores.*

ACTA S. SVSANNÆ VIRGINIS, Martyris Romanæ, & origine Hispanæ, ex Variis Scriptoribus.

SVSSANNA *Virgo Romanâ nobilissima* S. Gabinij *Presbyteri filia*, & Caij Maximini *Senatoris*, & *Consulis suffecti*, & Serenæ *vxoris*, *neptis*, S. Caij *Pontificis Maximi consobrina fuit. Quæ* Serena *vxor* Caij Maximini *filia fuit* Serenæ *Philippi Imperatoris coniugis*, & *illa processerat ex genere* Serenorum *qui ex* Gallæcia Hispaniæ *oriundi*, *Romam illustribus decorarunt ciuibus. Hac cùm esset, & corporis*, & *animi pulchritudine eximia*, & *artium haut vulgarium cognitione à Patre* Gabinio *excellenter instructa*, *à Diocletiano Imperatore patruo fuit quæsita, vt* Galerio *filio suo adoptiuo, propter raram, qua in Virgine mirifice relucebat prudentiam, nuberet, missoque* Claudio Gabinij *consobrino, sæpius vrgebat, vt quam primùm* Maximianus SVSANNÆ *sacro matrimonij fœdere associaretur. Hac* Claudius *dixit* Gabinio, & *eius fratri* Caio, *exhortans, vt magnificas illas nuptias, protinus admitterent.* Gabinius *animi dubius Trium Dierum inducias postulanit, vt interim & filiæ suæ mentem*, & Caij *fratris sui explorarct consilium. Adiens itaque* SVSANNAM *parens, aduocato coram Patruo, exposuit ei postulatum Imperatoris, vt si S. Spiritui gratum pataret,* Maximianum *coniugem admitteret. At verò* SVSANNA *subitò quasi stupore oppressa, pedem referre, atque vehementer mirari, vbi nam, & Patris*, & *Patrui sapientia esset, qui Virginem parentibus Christianis ortam, & legibus diuinis, à teneris annis imbutam, impuro Dæmoniorum cultori vellent matrimonij vinculo copulare.* Et ego (*inquit*) noui me ab ore vestro, qui propter fidem IESV-CHRISTI cognatum nostrum negare non timuistis: ita institutam, vt seruandæ castitati, & pudicitiæ studerem; quo modo igitur virili me complexu coinquinabo? Equidem corpusculum hoc meum, quod S. Spiritus est templum, Christo conseruati, neque patiat illud vnquam humano pollui amore. *Hoc S. Virginis admirabile responsum, non potuit non & Patri & Patruo lachrymas excutere, & incredibili simul perfundere gaudio; cùm cernerent teneram Virginem Christi amore adeò inflammatam, & gratiâ S. Spiritus ita repletam, vt nibil dubitarent facilè minas eam Imperatoris superaturam.*

Origo, & prosapia.

Pulchritudo, & discretio.

A Diocletiano Imp. postulatur nupta.

Virgo nuptias respuit

Constanti spiritu,

INTEREA *verò* Claudius, *multis pro officio stipatus militibus, superuenit*, Gabinijque *ædes solus ingressus, præ gaudio singulorum in amplexus, & oscula ruit. Erant enim non modo sanguine, sed & arctissimâ inter se familiaritate coniuncti, vt nulla res tanti illis esset, quàm mutuo amori anteponere vellent. Igitur* Claudius *post datam, & acceptam salutationem, iterum eis Imperatoris mentem exposuit, rogauitque peramanter, vt tantâ insuper affinitate, consanguinitate, coniunctâ genus, & dignitatem amplificare satagerent. Tum* Gabinius *Virginis animum esse ante omnia explo-*

Iterum de nuptiis Virginis tractatur.

Susanna osculum consanguinei Idololatra recusat.

randum asseruit. Itaque illam accitam coram omnibus, ipsam lacrymans Claudius voluit amplecti, & peramonter, vt moris erat deosculari: sed illa auerso protinus vultu: Noli (*inquit*) contaminare os meum, quod hactenus a viro manet intactum. *Cui Claudius:* Equidem charitatis affectu, & sanguinis vinculo, non libidinis amore, te sum dominam neptem meam osculari conatus. *Tum* SVSANNA: *Non ob aliud ego tuum osculum recuso, quàm quod Idolorum est sacrificiis tuum os pollutum.* Tum ille: *Ecquid faciam, vt hac immunditia expietur. Cui Virgo:* Crede in Deum viuum, & ablutâ nefanda Idolorum superstitione, Christianæ religionis sacris initiare. *Claudius inquit:* Nihil recuso, tantum ne Diocletiani Augusti petitio retardetur. *Tunc Caius Pontifex, præsagâ mente, sermonem* Claudij *excipiens, dixit:* Obsecro te mi frater, vtere consilio meo, neque differas fusum à te Sanctorum sanguinem, dignâ pœnitudine redimere, scelerumque tuorum sordes salutari lauacro expiare. Si feceris, quæcunque postulas omnia tibi præstabuntur.

Pro eius salute supplicat.

Eadem horâ SVSANNA *salutis eius vehementer cupida, ad* Caij *se pedes abiecit, obtestans, ne Claudium expiare negligeret; sed confestim optatam illi salutem offerret. Hac eâ orante,* Claudius, *cùm verâ in Christum fide omnia facinora sua plene diluenda à* Caio *Pontifice esset certificatus, demum credidit, ac humi prostratus, & caput puluere aspersus, pariter lacrymari, & scelerum suorum veniam à Deo rogare. Tunc Pontifex gaudio magno perfusus catechumenum fecit, ac salutari doctrinâ instructum dimisit.*

Conuertitur Claudius cum tota domo.

Qui domum regressus vxorem Præpedignam, Alexandrum, *&* Cuthiam *filios ad nomina Christo danda, sic viriliter acuit, vt breui omnes fidei lauacrum susciperent.*

Et Maximus eius frater.

Quod etiam fecit Maximus Claudij *frater, qui Diocletiani iussu quid esset, circa nuptias* SVSANNÆ *neptis eorum, actum, deuenerat ad domum* Claudij, *quem videns cilicio amictum, sacris precibus intentum, macie, ac squalore confectum, & profusis lacrymis Christum implorantem, ab eo causam sciscitatus protinus credidit, & baptizatus à Caio Pontifice omnia sua pauperibus distribuit, & domùm vnà cum* Claudio, Præpedigna, Alexandro, *&* Cuthia, *Diocletiani iussu, qui omnia dediderat, ad Ostia Tyberina, flammis concrematus agonem compleuit.*

Coronatur.

Carceratur Susana, & traditur Serena.

IRA *Diolesianus exustus,* SVSANNAM *carceri cum Patre mancipari præcepit, & post dies quinque & quinquaginta,* SVSANNA *fuit* Serenæ Augustæ, *Imperatoris Diocletiani coniugi tradita, vt eam à suscepta religione citiùs abduceret; persuaderetque, vt* Maximiano *se matrimonij vinculo coniungeret. At* Serena, *quæ occultè rei* Christianæ *operam dabat, venientem ad se nepotem Virginem peramanter excepit, eamque in confessione Christi vehementer corroborauit. Cùm igitur diebus pluribus Virginem apud se detineret, vnà simul cum eâ, ex Christianorum instituto, diù, noctuque, officia, quæ Christianæ religionis erant, frequentabant. Cùm verò innotuisset Imperatori* SVSANNAM *perstare in sententia de Christiana fide sectanda, ac coniuge refutando, eandem in* Gabinij *Patris domum reduci mandauit.*

Ad Patris domum reducitur.

Ad quam Maximianus Cæsar, *cui eam Diocletianus sponderat, noctu veniens, vim Virgini illaturus, resiliit correptus Numine. Nàm cùm ingrederetur, in cubiculum Virginis, vbi ad Dominum orabat, vidit Angelum Domini iuxta ipsam. & tanta claritatis multitudine obcæcatus, timidus cursim ad palatium aufugiens, omnia quæ viderat Diocletiano narrauit.*

Ab Angelo custoditur.

Qui illud ad Magicas artes tribuens. Curtium emisit, qui eam rigoroso examini subijceret, & contra illam processum formaret. Qui veniens cœpit magis, ac magis pauere, & reuersus Diocletiano Virginis constantiam patefecit. Iratus Diocletianus Augustus vocauit ad se Macedonium, cui præcepit, vt eam compelleret, ad sacrificia Diis offerenda intra eius domum, ne eius mansuetudo populi offenderetur inuidiâ. Veniens autem Macedonius cœpit coarctare Virginem ad sacrificium, deferens simulachrum aureum Iouis, & mensam, & tripodem. Ast cùm hoc vidisset SVSSANNA *insufflauit,*

&

& flectens genua ad Dominum dixit: Domine ne videant oculi mei Dæmonum technas, sed consolare ancillam tuam. *Tunc dixit Macedonius ad eam:* Erige te à terra, & adora Deum Cæsaris. *Erigente autem* SVSANNA *caput suum ad cælum, simulacrum nusquam comparuit. Tunc Macedonius dixit:* Cupiditas auri seduxit te, & in impetu clarefecit te, tamen gratias ago tibi, quia nisi amore Deorum, non furata esses eum. *Illa autem consignans pectus suum, dixit:* Dominus misit Angelum suum, & tulit eum ante faciem meam, ne pollueremtur oculi mei. *Iouis simulacrum disperditur.*

EADEM *horâ introiuit vnus de seruis Macedonij, & nuntiauit, Iouem aureum in platea ante Palatium Sallustij iacere. Accedens Macedonius, ipse manibus suis expoliauit eam, cœpit Virginem fustibus cædere.* SVSANNA *autem gaudens dicebat:* Gloria tibi Domine. *Dixit ad eam Macedonius:* Consule tibi, & sacrifica. *Illa autem consignans pectus suum dicebat:* Ego Domino meo me ipsam desidero sacrificium offerre. *Eodem tempore Macedonius nuntiauit Diocletiano rem gestam, & quomodo simulacrum expulsum fuerit, & confractum in platea, & in nihilum redactum. Tunc iussit Diocletianus Augustus, vt ibi intra domum suam gladio puniretur. Quæ tunc percussa intra domum suam Deo Sponso reddidit spiritum,* III. Idus Augusti, *Anno Domini* CC. XCV. *Hoc cùm audiret* Serena Augusta *cum gaudio nocte veniens collegit Corpus* S. SVSANNÆ *Martyris, & sanguinem, quem effuderat in eodem loco, cum suo velamine detersit, & posuit in capsam argenteam in Palatio suo, vbi diu, noctuque furtiuis vicibus orare non cessabat.* Corpus *autem* S. SVSANNÆ *ipsa manibus suis ornauit cum linteaminibus, & aromatibus, & posuit iuxta* Corpora *Sanctorum in Cœmeterio Alexandri, in arenario, in Crypta iuxta vrbem. Regnante cum Patre, & S. Spiritu, D. N. Iesu Christo in sæcula, Amen.* *Verberatur.* *Coronatur.* *Sepelitur.*

Hactenus Acta, in quorum relatione, nihil est quod dubites, maximè circa originem *Hispanam*, si forte Genealogicam arborem *Serenorum Gallacorum* conspexisti supra *Tom.* 1. *Die XIX. Februar. lit. A. fol.* 182. *&* 183. in Notis ad Acta *S. Gabinij* Patris huius Sanctissimæ Virginis, & Martyris SVSANNÆ; & *Tom.* 2. *Die XXII. April. lit. A. fol.* 717. quam hic iterum referre prolixum reputamus. *De origine Hispana remissiuè.*

VNVM hic adnotare libet, circa consuetudinem osculandi in ore veterum Romanorum, in signum amoris, & beneuolentiæ, maximè inter consanguineos, qualiter hic mos acceptus, quem in *Claudio* auunculo respuit SVSANNA; nec non de vario veterum salutationis ritu. Apud *Persas* commune fuit osculum in eos, quos honore prosequebantur, sic Herodotus *lib* 1. his verbis: *Apud* Persas *si pares in via obuij fiant, salutationis loco, mutuò se se osculantur.* Eadem Xenoph. *de Laud. Agesil.* refert Anton. Garibert. in *Polyhistor. c.* 3. *fol.* 17. Sed & apud *Romanos* hæc consuetudo inoleuit, deducta ex *Troianis*, vt notauit Plutarch. in *Vit. Romul.* dicens: *Quòd cùm mulieres* Troianæ, *captâ & euersâ vrbe, post longam nauigationem prolixi erroris pertæsa, naues ad litus* Italiæ *incendissent, ob idque iracundiam virorum formidassent, obuiam eis præcesserunt, & de osculando tàm viros, quàm parentes insueto humanitatis genere, illorum furorem placarunt. Vnde factum est,* vt propinqui *&* mulieres, *&* necessarios *suos amplexi*, frontem oscularentur, ita etiam Plutarch. *Quæst. Roman.* 6. *fol.* 617. & apud Boxhorn. *fol.* 7. Aliam causam adducit idem Guibert. *cap.* 4. *fol.* 22 scilicet, quòd cùm esset *Mulieribus* interdictus vini vsus, vt notarunt Plin. *lib.* 14 *c.* 13 Arnobius *lib.* 2. *Aduers. Gent.* Aul. Gell. *Noct. Atticar. lib.* 10. *c.* 23. Tertulian. in *Apologet. c.* 6. Id circo & oscula propinquis offerre nec esse erat, vt spiritu iudicarentur. De hoc osculorum genere videndus Dion *lib* 59 Sueton in *Vit. Caligul. c* 7. ex prolixiori Dissertatione idem Antonius Guibertus in *Polyhistor. d. c.* 3. *&* 4 vbi ad longum. Qui hanc consuetudinem etiam apud *Hebræos* promiscuam fuisse ex sacra Scriptura *Gen.* 29. Exod. 18. probat, eamque inter Christianos identidem in vsu fuisse ex Apostolor. *Act. c.* 20. & ex Paul. *ad Corinth. Epistol. final.* docet. *Varij salutationis ritus.* *Osculatio, qua ex causa, introducta.* *Mulieres à vini vsu, interdictæ, & quare.*

S. GAV

B. S. GAVGERICVS *Epiſcopus Cameracenſis in Gallia.*] Tabulæ Eccleſiæ *Cameracenſis* in Galliâ ſuum agnoſcunt Antiſtitem B. GAVGERICVM, cuius ſanctitatis elogium, luculento ſermone propoſuerunt antiqua Martyrologia, *Bedæ, Vſuardi*, & *Adonis*, cum cæteris recentiorum, à quibus *Martyrologium Romanum* hac ſerie: CAMERACI *in Gallia* S. GAVGERICI *Epiſcopi, & Confeſſoris.* Conueniunt Martyrologia *Caſtellanum* P. Dion. Vaſq. *Luſitanum* P. Lup. *Italum* Conſtant. Felic. & *Gallicanum* Andr. Sauſſ. *Tom.* 1. *h. d. fol.* 506. De eo S. M. Maximi continuatur Helleca in *Addit. n.* 41. apud Biuar. *fol.* 9. & apud Roder. *Car. fol.* 235. Idem Biuar. in *Not. ad S. M. Maxim. in Chron. Ann.* 528. *n.* 21. *fol.* 364. & in *Addit. Hellec. fol.* 50. *n.* 31. Molanus in *Indicul. SS. Belg. lit. G. fol.* 10. Robert. in *Gall. Chriſtian. verb.* Cameracum *fol.* 326. Cæſar Baron. *Annal. Eccleſ. Tom.* 8. *Ann.* 615. *n.* 12. Eius ACTA ſcripſere Sigebert. in *Chron.* 594. Sur. *Tom.* 4. *fol.* 103. Zacharias Lippelloo, & Cornel Graſſ. in *Epitom. de SS. Tom.* 3. *fol.* 403. A quibus ſequentia damus.

Martyrologia.

ACTA SANCTI GAVGERICI, Confeſſoris, Epiſcopi Cameracenſis in Gallia, cuius Reliquias cuſtodit Eccleſia Hellenenſis in Hiſpania, ex Surio, & Helleca, & aliis Scriptoribus.

Patria, & Parentes.

GAVGERICVS *Inodio Galliarum oppido, Diœceſis Treuirenſis, Patre* Gaudentio, *Matre* Auſtridiolâ, *etſi pro elati ſanguinis faſtu, nec ſummis, nec infimis, Chriſtianis tamen & ingenuis, atque Catholicis eſt ortus parentibus. Qui cùm procedente ætate ſacrarum literarum ſtudiis traditus eſſet, eâ vita continentiâ, & morum integritate inter omnes effulſit, vt* Magnericus *Treuirenſis Epiſcopus, cùm parœciam ſuam peragraret & ad* Caſtri *illius Eccleſiam perueniſſet,* GAVGERICI *moribus vehementer delectatus, eum in Clerum adoptaret, & Diaconum ordinaret. Ille Leuitico ſublimatus miniſterio, in ſingulos dies magna virtutum incrementa, caſtiſſimis moribus adiecis, ac ſummâ contentione laborauit, vt alios quam plurimos cœno peccatorum immerſos extraheret, errantesque mortales ad rectum ſalutis reduceret iter.*

Diaconus ordinatur.

Leproſum ſanat.

QVANTI *autem iam eſſet meriti apud Deum, facto illo inſigni omnibus innotuit: quòd etiam num Diaconus leproſo Gentili Chriſtum annuntians, eidem cum agnitione veritatis, luceque ſalutis, ſanitatem ſimul corporis impenderit. Increſcente igitur virtutis eius famâ, & odore ſanctæ exiſtimationis longè, latequè ſe diffundente: contigit vt* Vedulphus *Cameracenſis Pontifex, ſtadio mortalitatis exceſſerit. Quare grex ille Paſtore deſtitutus, diuino inſtinctu à* Childeberto *Francorum Rege, Magni* Clodouæi *filio ſuppliciter poſtulauit,* GAVGERICVM *ſibi præfici Epiſcopum. Qui confeſtim miſſis literis ad* Ægidium *Remenſem Metropolitam, iuſſit Cleri, Populique votis (quæ poſtulati ſanctimonia mirum in modum commendabat) ſatisfieri. Sic conſecratus* GAVGERICVS *Sedis illius Antiſtes, ſacris habendis concionibus aſſiduam operam adhibuit: nec modò verbis pluere, ſed & ſignis coruſcare cœpit. Diebus ſiquidem Rogationum quos veneratione pleniſſimâ tranſigebat, dùm ſupplicationem ſolemniter cum Clero, & Plebe ageret, tranſeundoque clamores vinctorum audiret, Iudicem vt in pietatis intuitum, miſeros illos à ſe ad meliorem frugem reuocandos, ſibi traderet deprecatus, flectere nequiuiſſet: fuſis ante carceris fores ad Deum precibus: eoſdem diuinâ exoratâ ope, nexibus omnes expediuit, atque ſuperno nutu ſolutos, monitis ſalutaribus erudiens, ad vitæ lapſus reparandos ſeriâ emendatione perduxit. Cuius ſanctitate permotus* Clotarius *Rex, orationum eius ſubſidia ſæpè expetiit, atque largas opes, eius ſacrâ manu in eleemoſynas eidem diſpergendas commiſit. Porrò* GAVGERICVS *cùm ad* S. Martini *ſepulchrum,*

Epiſcopus eligitur.

Vinctos ſoluit.

tùm

tùm voti causa, tùm eroganda regalis munificentia studio proficisceretur, cacum sibi obuium, impresso Crucis signaculo, prope Torones illuminauit. Solutis ad gloriosi Confessoris tumulum pietatis officiis, dum reddit ad ouile, pueros captiuos, quos negotiator venales exponebat, paternis admonitionibus, quos redimere non potuerat; directâ ad Dominum supplicatione, à iugo seruitutis magna diuina clarificatione virtutis eripuit. Ipsumque nundinatorem, quem vrebat auaritia, ac charitatis cultum sanis adhortationibus excitauit. Redux deinde Vir Beatus ad sedem, Montem enim Dæmonum cultui dedicatum, in quo adhuc superstitiosa plebs impios ritus exercebat, his spurcitiis expurgauit, succidit lucum, & locum tot immunditiis addictum, in orationis Ædem, & sacrificij salutaris Aram commutauit quam sub S Medardi *commutauit auspiciis. Denique cùm ferè Triginta Nouem annos cathedram obtinuisset, virtutibus insignis, miraculis celebris, fide integer, operibus bonis perpetuo intentus, iam ætate prouectus* III. Idus Augusti *Anno Domini* D.XCIV. *obdormiuit in Domino. Cuius sacras exuuias tumulauit deuotio in Ecclesia* S. Medardi *à se in* Monte *constructa. Quarum partem maximam* Vviterius *Episcopus* Hellenensis *in* Hispania, *ad suam Ecclesiam transtulit, vbi mirificè collocatam, fidelium frequentia coluit.*

Cæcum illuminat.

Pueros captiuos à seruitute liberat.

Obitus, sepultura & Translatio.

Hæc sunt per synopsim Acta, in quorum ecphrasi, quia cætera commuoia, illud elucidaodum est, quod ad *Translationem* spectat, *Cameraco Hellenam.* Illud probat Helleca Episcopus Cæsaraugustanus in *Addit. ad Max. n.41.* per P. F. Franciscum Biuarium vindicatus *fol.9.* his verbis Vvirericus *Episcopus* Hellenensis *interfuit Concilio* X. *Toletano, & transtulit* Reliquias S. Gaugerici *Episcopi* Cameracensis, *ex gente sua consanguinei,* Hellenam: *vbi* S. Gaugericus *dicitur esse: & pietate religiosâ circumiacentium Oppidorum colitur.* Quod in impressis codicibus *Maximi* apud *Carum*, & *Calder.* dicitur, de Episcopatu *Zamorensi* S. Gaugerici, prorsus errorem contioer, oam loco *Cameracensis*, repos. ere *Zamorensis*, ita Biuar. *supr. d.c.21. fol.* 364. Item in eodem rexcu *Cari*. & *Calderon*, aiius error agnoscitur, dùm *Episcopum Hellenensem*, qui interfuit *Concilio X Toletano*, vocitaot voo ore, Qvintanvm, cum reuerâ in Actis ipsius Concilij Vvitericvs nominetur. Quibus aoimaduersiooibus, reliqua in codice præscripta probabilius sustineotur.

Vvitericus transtulit Reliquias Hellenam.

Errores in Codice Helleca diluuntur.

S. Tybvrtivs *Romanus Martyr.*] Eius illustrem agonem referunt breui clausularum ambage *Beda, Vsuardus, Ado*, & cæteri recentiores, à quibus *Romanum Martyrolog.* h.d. sequenti serie: *Roma inter duas lauros Natalis* S. Tybvrtii *Martyris, qui sub Iudice Fabiano in persecutione Diocletiani, cùm nudis plantis super carbones ardentes ingressus, Christum maiori confiteretur constantiâ, duci Tertium ab Vrbe Milliarium, atque ibidem gladio animaduerti iubetur.* Conueoiunt Martyrologia *Castellanum* P. Dionys. Vasq. *Lusitanum* P. Lupi *Italum* Constaot. Felic. & aliorum. De eo Philipp. Ferrar. in *Catalog. SS. Ital. fol.* 500. Baroo. *Annal. Eccles. Tom. 2. Ann.* 286. *numer.* 5. *& sequent.*. Eius Acta apud Sur. *Tom.* 1. Ea dabimus ex *Ferrario.*

C.

Martyrologia.

Scriptores.

ACTA S. TYBVRTII MARTYRIS Romani, cuius Reliquiæ in Hispania apud Arelatem Cataloniæ conditæ requiescunt, ex Ferrario, & Vinc. Domenec.

Tybvrtivs *Chromatij vrbis Præfecti filius, eo miraculo, quod Iuuenem cælesti lumine fulgentem, à Patre suo omnem ægritudinem, solo tactu depellere vidit, ad Christum conuersus, ac baptizatus, miraculis clarere cœpit. Nam in hominem, ex alto lapsum iamque morientem incidens, cùm super eum, Dominicam orationem recitasset, integræ illum illicò sanitati restituit, ad fidemque cum Parentibus perduxit. aliisque miris rebus perpetratis, apud* Fabrianum *Iudicem à* Torquato *viro pessimo, qui à Christiana* Non *religione*

Origo.

Accuſatur. *religione defecerat, accuſatur. Qui* TYBVRTIVM *ad ſe vocatum, ac fruſtra admonitum, vt Deos coleret, tandem ita illum alloquitur: Vnum tibi è duobus elige ô* TYBVRTI, aut thura his carbonibus in honorem Deorum impone: aut nudis pedibus ſuperincede. *Cui S. Martyr*: Vt Chriſtum verum Deum eſſe cognoſcas, cui omnis creatura famulatur, ecce faciam, quod iubes. *Moxque facto Crucis ſigillo, illaſis plantis, ſuper eos* *Torquetur.* *inceßit, & ad Iudicem conuerſus ait*: Diſce ex hoc, ſolum eſſe Deum, quem Chriſtiani colunt: prunæ enim hæ flores mihi videntur. *Quod cùm Iudices. Magicis artibus tribuerent*, TYBVRTIVM, *extra Vrbem ductum, viâ Lauicanâ, III. ab Vrbe M. ſecuri percuti iußit*, III. Idus Auguſti, *Coronatur.* *Anno Domini* CC. LXXXVI. *Cuius* Corpus *ſepultum ibidem, partim Romæ, partim poſtmodum* Parmæ, *& partim denique apud Eccleſiam* Arelatenſem *in* Valleſpirenſi *in* Catalonia Hiſpaniæ *exuuiæ tranſlata requieſcunt.*

Reliquiarũ pars apud Parmam. Prolixiora deſcribuntur ACTA apud Sur. *Tom.* 1. *Die XX. Iannar. fol.* 103. inter res geſtas *S. Sebaſtiani*, quæ Nos per compendium recenſuimus, quia hæc ad cognitionem S. Martyris ſufficiunt. In illis duo probanda veniunt. PRIMVM de *Tranſlatione* aliquarum reliquiarũ apud vrbem PARMAM in Italia Epiſcopalẽ, in via Æmilia, de qua Philippus Ferrar. in *Topograph. SS. verb* Parma. *fol.* 96. *col.* 2. Huius Tranſlationis ecphraſim referunt *Tabula Eccl. Parmenſis* apud eundem Philipp. Ferrar. *in d. Catalog. SS. Ital. fol.* 500. in Notul. & Leander Albertus in *Deſcript. Ital. fol.* 386. SECVNDVM de *Tranſlatione* aliarum Reliquiarum huius S. Marty- *Pars in Eccleſia Arelatenſi in Cathalonia.* ris ad Eccleſiam *Arelatenſem* Comitatus *Valleſpirenſis* in *Cathalonia Hiſpania*, Diœceſis *Hellenenſis*, Cuius *Tranſlationis* relationem ſcripſit P. F. Antonius Vincentius Domenec ex ordine Prædicatorum *Hiſtor. SS. Cathalon. lib.* 1. *fol.* 75. *col.* 2. Vbi hæc verba: *Reliquiæ Sanctorum, quæ ibidem in dicta Eccleſia Arelatenſi conduntur, ſunt S.* TYBVRTII *Martyris*, S. Hilarij *Epiſcopi, quas egomet vidi, & inſcriptiones earum perlegi. Nec eſt dubitandum, has Reliquias alterius* TYBVRTII *eſſe, nam in quodam Martyrologio in dicta Eccleſia ab antiquis temporibus ſeruato, dicitur, quòd* Reliquiæ, *quas illinc poßident, eſſe illius Martyris*, Chromatij *Senatoris, ſeu Præfecti Romani, filij Hinc ſemper eius feſtiuitas celebratur Die* XI. Auguſti, *tanquam illius Martyris, qui illo die Romæ agonem conſummauit, vt in Romano, & aliis Martyrologiis refertur.* Hactenus *Domenec.*

Topographia. ECCLESIA ARELATENSIS in *Cathalonia* de ea diximus ſupra *Tom.* 1. *Die XIII. Iannar. lit. B. fol.* 145. Eiuſque Oppidum hodie dici ARLES probauimus ex Ieronymo Pujades *Hiſt. Cathalon. lib.* 2. *c.* 5. *fol.* 35. *& lib.* 4. *cap.* 34. *fol.* 179. Ibidem etiam antiquitatem Cœnobij *Arelatenſis* ab Abbate *Caſtellano* constructi recenſuimus, & Cartam protectionis *Ludouici Pij Imperatoris* pro tuitione illius Monaſterij deſcripſimus, quæ omnia ibidem intuebitur eruditus.

PRIDIE

PRIDIE IDVS
Augusti.
DIES XII.

A. *Apud* SALARIAM *vrbem Hispaniæ in* Lusitania *natalis SS.* GRACILIANI, *&* FELICISSIMÆ, *qui cùm pro fidei confeſſione contuſiones in ora lapidum perferrent, abſciſſis ceruicibus, ad præmium Martyres euolarunt æternum. Quorum* Corpora, *forte excidio Sarraceni-co, in* Italiam *delata, in Eccleſia* Caſtellana Tuſciæ *honorifice requieſcunt.*

B. ROMÆ *paſſio* S. ARTHEMIÆ *Virginis & Martyris, Sororis* S. Suſannæ, *quæ à dæmone liberata, & à* S. Cyriaco *baptizata, à Maximiano decollari iuſſa, triumphans in cœlum ingreditur.*

C. *In Monaſterio* Lirinenſi S. PONTII Porcharij *Abbatis* Hiſpani, *qui cum aliis à* Sarracenis *ob fidei Catholicæ confeſſionem trucidatus agonizaſſet, ad æternam gloriæ lauream inclytus Martyr acceſſit.*

NOTÆ.

ANCTVS GRATIANVS, & FELICISSIMA *Martyres Hiſpani.*] **A.** Varias Lectiones circa locum palæſtræ horum SS. Martyrum agnoſco in *Martyrologiis*; nam vt inquit Galeſinus in *Not. ad ſuum h. d. fol.* 147. *col.* 2. Manuſcripti Codices antiqui nullam mentionem faciunt loci, vbi hi SS. Martyres agonem, obierint. Ergo primus *Vſuardus* in ſuo, addidit PHALARI, quem ſecutus Equilinus in *Catalog. SS. lib.* 11. *c.* 130 *n.* 213. ſub hac ſituationis ſententiâ locus martyrij habitus fuit; donec increbreſcente Scriptorum iudicio, relictâ *Vſuardi*, & *Equilini* lectione, nonnulli FALARIM in *Piceno* repoſuere, vt Baronius in *Not. ad Rom Mart. h. d. lit. G.* ſcriptum reliquit. Aſt nec hac contentus aſſignatione Petrus Galeſinius *in ſuo Martyrolog. fol.* 112. reiectis ſupradictorum lectionibus FALERIÆ ſubiecit paſſionem Martyrum, hancque lectionem amplexatus *Cæſar Baronius*, exploſis cæteris, ipſam in *Martyrologio* inſeruit *Romano*. Pro hac ſubſcribunt Philippus Ferrar. in *Catalog. SS. Ital. fol.* 504 cùm in *Topograph. SS. verb.* Falaris *fol.* 51. *col.* 2. aliter dixerit, & ad FALARIM in *Piceno* martyrio coronatos Martyres affirmauerit. Sed procul dubio omnes hucuſque hallucinati ſunt, cùm

Varia lectiones circa locum agonis Martyrum.

Vera lectio ſitus palæſtræ.

cùm agnoscerent CORPORA Sanctorum Martyrum condita esse apud vbem *Castellanum*, credentes ibidem passos SS. Martyres, solo tumulationis vestigio innixi. Sed vt horum amplius euacuetur Scriptorum opinio, situm palæstræ verum descripsit Flauius Dext. in *Chron. Ann* 230. hac periodo: *In* Lusitania *vrbe* SALARIA, *quæ vrbs Imperatoria dicitur celebrantur egregiis laudibus* GRACILIANVS, *&* FELICISSMA *Martyres.* Quo loei P. Biuar. in *Comment. n.* 2. *fol.* 276. plura cumulat, vt *Italorum* sententiam eneruet, concludens: *Quinimò eo ipso quòd SS. Martyrum* Corpora *minimè* FALERIÆ *seruantur, sed in eiusdem Prouinciæ Ciuitate* Castellanâ, *satis conuincitur, non occubuisse* FALERIÆ, *sed in alia longè posita regione.* Hanc & Nos insequi meritò compellimur, quia *Hispania* nostræ fauorabilis extitit, & Nostrorum est suffulta rationibus. Eorum ACTA periere, illa ex monumentis Ecclesiæ *Castellanensis* suscitauit *Ferrarius*, Nos additis *origine*, & *Translatione* eadem prosequemur, vt plenam in posterum de tantis Martyribus cognitionem relinquamus.

ACTA SS. GRACILIANI, ET Felicissimæ, Martyrum Salariensium in Lusitania Hispaniæ, Quorum corpora apud Ciuitatem Castellanam in Tuscia seruantur, ex Dextr. & Ferrar.

Origo. GRACILIANVS, & FELICISSIMA *origine* Hispani, *& in* Salariensi *antiquâ* Lusitaniæ *vrbe, nobilibus ex prosapiis orti, Christo nomina dederunt.* *Gracilianus baptizatur.* *Nam cùm ille Euangeliorum librum legisset, desiderio Christianæ Religionis accensus, à quodam Presbytero baptizatur. Quod cùm Parentes rescivissent, ab eo proposito auertere conabantur, propter seuera Alexandri Imperatoris edicta.* *Comprebenditur.* *Comprehensus autem iussu Præfecti, in carcerem truditur, donec Imperator factus certior, rescripsit, illum ad venerandum Deos suppliciis cogi debere, siu minus occidendum esse. Cuius igitur rescripti Imperialis vi Præfectus accensus, illum alapis cædi, & diù in carcere macerari præcepit. Hic sic aliquantulum detentus, cæcis visum, paralyticis, & aliis infirmis sanitatem restituit, nec non & mortuos etiam ad vitam reuocauit. Inter hos, miraculorum famâ, ad carcerem deuenit Virgo quædam nomine* *Felicissima conuertitur.* FELICISSIMA, *quæ oculis capta, & à fide aliena, in corpore, & anima cæcitatem contraxerat, & ad pedes Martyris deuoluta eius oratione visum recepit, & ad Christum cum eius Matre conuersa, vtraque ab eodem Presbytero regenerationis lauacrum suscepit. Quod vt cognouisset Præfectus* FELICISSIMAM *comprehendi, & in custodiam tradi præcepit, & ibidem custodiri, donec* *Et capitur.* *Diis thura litaret. Cùm autē* GRACILIANVS, *&* FELICISSIMA *fortes in confessione Christi perseuerarent, educti è carcere, primùm lapidibus fuere ora contusi, deinde extra portam Ciuitatis decollati, Domino spiritus tradidere* Pridie Idus Augusti, *Anno Domini*CC. XXX. *Coronantur.* *Cum autem Parentes vnici filij mortem lugerent* GRACILIANVS *cum socia* FELICISSIMA *illis apparuere, eosque solati, ad Christianam religionem suscipiendam hortati, fore prædicentes, vt Præfectus post triduum vitâ excederet: quo facto, illi ad Christum conuersi, vitam in piis operibus consummarunt. Sanctorum* CORPORA *ibidem tumulata, insigni laudum præconio per totam Hispaniam venerata sunt.* *Transferuntur.* *Sed eueniente Sarracenorum conturbio, ea à fidelibus, vt creditur, recondita, ne in perfidorum manus inciderent, in* Tusciam *delata, & ad Ciuitatem* Castellanum *aduecta, ibidem honorificè custodiuntur, & maximo cultu conciuium venerantur.*

Translationis tempus & causa. Hanc *translationem* sacrorum pignorum SALARIA *Hispaniæ* ad Ciuitatem *Castellanam Tusciæ*, reperit Biuar. *d. n.* 2. *fol* 277. hac serie: *Corpora enim Sanctorum non transferuntur facile de loco in locum: nisi vt seruentur tutiori, tempore generalis Prouinciæ deuastationis, aut persecutionis; quemadmodum de Sanctis* Hispaniæ *in* Sarracenorum

cenorum *clade factum fuit, & tunc etiam credimus translatos fuisse* SS. GRACILIANVM, *&* FELICISSIMAM *ab vrbe* Lusitaniæ SALARIA *in* Castellanam *Tusciæ.* Hanc etiam sententiam recensuit primus P. Ieronymus Romanus de la Higuera in *MS. Martyrolog. Hispan.* h.d.

HINC elicies causam, quâ in *Vsuardo*, *Ferrario*, & *Galesino* inueniuntur tàm variæ lectiones in consignatione loci palęstræ, nam cùm diu SALARIA euersa, remaneret eius obliterata memoria, & vrbem hoc nomine vocitatam, intra Prouinciæ, quâ erant *Corpora* translata, terminos, non inuenirent, eorum passionem ad cognitas ciuitates applicuerunt, & hæc vnusquisque Scriptor secundum sui discursus argutiam: ideo tot varias digressiones de loci situ inconstanter excitarunt, sit & Biuar. *d. fol.* 277. *Et erroris in consignatione vrbis.*

SALARIA. Vrbs antiqua in *Lusitania*, in litore Occeani infra *Barbarium Promonterium*, non longè ab ostio *Callepody* fluminis, quo loci, nunc SETVBAL conspicitur, vt ex Ptolemæo recensuit Biuar. ad *Dextr. d. Ann.* 230. *n.* 2. *fol.* 276. De ea & Nos diximus supr. *Tom.* 1. *Die VII. Iannar. lit. B. fol.* 99. *vers.* Tertio. *Topographia.*

S. ARTHEMIA *Virgo, & Martyr Romana.*] Hanc fuisse filiam Diocletiani Imperatoris indicant Acta *S. Cyriaci* Martyris Die VIII. *Augusti*, apud Philippum Ferrar. in *Catalog. SS. Ital. fol.* 494. & Petrum de Natalib. *in Catalog. SS. lib.* 7. *c.* 35. *& c.* 70. necnon & filiam *S. Serenæ* Diocletiani coniugis, quæ ex genere SERENORVM *Gallaciæ* in *Hispania* progenita fuerat, vt probatum sæpius relinquimus maximè supr. *Tom.* 1. *Die XIX. Februar. lit. A. fol.* 181. *&* 183. vbi recensentes *Auli Hali* Serenorum horum prosapiam, Epigramma dedimus, in cuius antepenultimo distyco, de Matre, & hac S. Virgine legitur. B. *Parentes.*

Atque Diocletiano coniuge, & alma SERENA
Obtulit egregiam palmis & ARTHEMIAM.

Igitur huius Virginis memoria colitur in Ecclesia *S. Syluestri* Vrbis, vt ex eius Tabulis liquet, à quibus Philippus Ferrar. in *Catalog. General. SS. h. d. fol.* 322. hac clausulâ: *Romæ* S. ARTHEMIÆ *Virginis, & Martyris.* De ea Equilin. in *Catal. SS. lib.* 7. *c.* 70. & Ferrar. in *Catalog. SS. Ital. d. fol.* 494. Luitprand. in *Aduers. num.* 175. E quibus etiam & Nos ACTA compaginabimus, dispositis originis, passionis, & tumulationis locis, vt nihil amplius desideretur in posterum. *Martyrologia.*

ACTA S. ARTHEMIÆ VIRGINIS, & Martyris Romanæ ex Actis S. Cyriaci, & aliorum Scriptorum.

ARTHEMIA *Augusta nobilissima Virgo, patre* Diocletiano *Romanorum Imperatore, matre* Serena Augusta *coniugibus, orta, à primâ infantiæ periodo, paternâ sollicitudine, Deorum cultui intenta, Gentilium ritus ebibit. Ad adolescentiæ postmodùm ascendens statum, vt Christi opera manifestarentur in illa, à Dæmone diutius vexata, omnes illius vicem condoluerunt: imò & Diocletianus Pater grandi afflictione contristatus est, ita vt cibum comedere non valeret. Hoc tempore Cyriacus Diaconus tenebatur in carcere fidei causâ, vbi plura miracula ab eo peragebantur. Interea cœpit à Dæmone prolixius vrgeri virgo, quod Diocletiano nuntiatum intrauit ad eam in cubiculum, & ecce ipse Dæmon clamare cœpit per* ARTHEMIAM, *præsente Patre:* Nisi venerit *Cyriacus* Diaconus non exeo. *Confestim autem misit Diocletianus ad eum in custodiam, vbi erat inclusus, & constrictus cum aliis, & eiecit eum de custodia: & cùm præsentatus ei fuisset, rogabat eum vt intraret ad filiam suam. Cumque intrasset ad eam* Cyriacus *dixit:* In Nomine Domini Nostri Iesu Christi præcipio tibi vt exeas ab ea. *Dæmon autem respondit:* Si vis vt exeam da mihi vas vbi ingrediar. *Dicit ei Cyriacus,* Si potes, ecce corpus meum, ingredere. *Respondit Diabolus:* In vas *Origo, & Parentes.* *A Dæmone vexatur.* *Cyriaci Diaconi custodia.* *Cum Dæmone Arthemiæ disceptatio.*

tunm non possum ingredi, quia vndique clausum, & signatum est. *Dicit ei Cyriacus:* In Nomine Domini Nostri Iesu-Christi Crucifixi exi, vt fiat vas mundum Virgo ista superueniente Spiritu-sancto: *& dixit ad* ARTHEMIAM: Filia crede in Deum Patrem Omnipotentem, & in Iesum-Christum Filium eius vnicum, Dominum Nostrum. *At ille exclamauit dicens:* O Cyriace si hinc me eiicis in Persidem te faciam venire. *Dicit ei Cyriacus:* In Nomine Domini Nostri IESV-CHRISTI Crucifixi exi. *Tunc clamauit* ARTHEMIA, *dicens:* Per ipsum nomen te coniuro, vt me baptizes, quia video de longe Dominum, quem tu prædicas. *Et tenentes manum eius* Largus, *&* Smaragdus *leuauerunt eam. Altera autem die secundum consuetudinem catechizauit eam, & allatam aquam Cyriacus benedixit, & baptizauit eam præsente matre sua* Serenâ Augusta. *Ab eodem die semper dicebat* Serena *filia sua, quòd fideliter amaret Religionem Christianam, quam illa fideliter custodiuit. Post duos igitur annos à conuersione* ARTHEMIÆ *Virginis Augustæ, euenit quòd Diocletianus Augustus eius pater à vinculo humanitatis solutus est, cuius Imperium arripiens* Galerius Maximianus *eius filius, Cæsar iam diù designatus, fraterque* ARTHEMIÆ *Virginis Augustæ, protinùs perspicua odij, & impietatis erga Deum animo suo tanquam naturaliter insitæ, & innata indicia omnibus commonstrans, persecutionem magis generalem, quàm superiores Imperatores, contra Christi famulos instituit; nam aduersus suos sanguine, & naturæ vinculis coniunctos incipiens, quas superior crudelitas præseruauerat, innumeros ad martyrij coronam attraxit. Hos inter sciens sororem suam* ARTHEMIAM *iam diù fasces Religioni Christianæ submisisse, illam comprehendere iubens, tandiu in carceris ergastulo continuit, donec à proposito mentis indicio Christum auelleret. Sed sanctissima Virago, nec preces audiuit, nec minas timuit, sed ad Christum reuersa, eius auxilium continuis orationibus implorabat. Tunc Maximianus auditâ Sororis constantiâ, intra cubiculi sui, quo erat custodita, cancellos, ipsam gladio necare fecit* Pridie Idus Augusti *Anno Domini* CCC. VI. CORPVS *à fidelibus extractum, & aromatibus conditum, iuxta* Serenæ *Matris, &* Susannæ *consobrinæ pignora sepultum, ibidem quieuit.*

Arthemia baptizatur, & liberatur.

Persecutio Galerij Maximiani Imp.

Arthemia comprehenditur.

Coronatur.

Baronij scrupulus euacuatur. I. Cæsar Baronius in *Annal. Eccles. Tom. 2. Ann.* 303. vt refert Iacobus Mosand. in *Not. Marginal. ad Laurent. Sur. Tom. 1. Die XVI. Ianuar. fol.* 250. quidquid de ARTHEMIA Nostrâ Diocletiani filiâ in Actis *S. Marcelli* refertur, additamentum existimat, asserens in multis fide vacillare. Rationem huius censuræ eam esse suspicatur, quia, nulla est de hac Virgine, & Martyre mentio in *Tabulis Ecclesiasticis*. Sed hæc ratio mihi non arridet, si aliorum Sanctorum Acta perpendimus, quorum memoria in *Tabulis* deficit *Ecclesiasticis*, vt videre est apud *Philippum Ferrarium*, qui integrum codicem scripsit, vbi innumeros Diuos recenset, qui hucusque in *Tabulis Ecclesiasticis* non sunt descripti, & tamen eorum Acta non sunt apocrypha, nec à doctissimis viris respuuntur.

II. Item quia fallitur proculdubio doctissimus *Purpuratus* negans nostræ S. Virginis cultum, cùm vt constat, ex eodem Philippo Ferrar. in *Not. ad hunc Diem. fol.* 323. huic Sanctissimæ Virgini, & Martyri cultus datur *Romæ in Ecclesia S. Syluestri*, vt ex eius *Tabulis* liquet: ergo perperam, omnia hæc negauit *Baronius*.

III. Tertio nam apud Nostros olim eius memoria recensebatur, vt constat ex hoc *Epigrammate* vetustissimo inter alia diuersorum apud me, cuius lemma.

DE SANCTA ARTHEMIA VIRGINE, & Martyre Romanâ, filia Diocletiani, & Serenæ AA. Epitaphium.

Clauditur ARTHEMIA *isto sub cespite Martyr,*
Cui meritis duplex mixta corona datur.

Hac

Hæc fuit Augustæ *de corpore nata* Serenæ ;
Quæque Dioclis *erat , vxor & ipsa viri.*
Impius , ob Christi nomen , sub verbere frater
Corripuit Diuam , astra sed illa petit.

Annus agonis.

Quatenus ad *Annum* agonis, qui nullibi expressus inuenitur, eum reposuimus, post Duos à morte Diocletiani, quæ euenit ad CCC. IV. & huius S. Virginis ad CCC. VI. qui fuit transactis duobus ab eius obitu. Ita Baron. *Tom.* 3. *Ann.* 304. & cæteri scribentes. Quod huius S. Virginis passio euenerit post duos Annos à morte Diocletiani patet ex Equilin. in *Catal. SS. lib.* 7. *c.* 35. agens de *S. Cyriaco* Diacono, in illis verbis : *Cyriacus à Diocletiano gratanter exceptus est , quo post defuncto Maximianus eius filius successit.* Eadem in *d. lib.* 7. *c.* 70. dicens. *Post mortem autem Diocletiani Maximianus filius eius in imperium sublimatus est , qui* Cyriacum *cum eius Sociis , diuersis suppliciis martyrizauit.* ARTHEMIAM *verò sororem suam gladio necare fecit.*

C.

Duo Porcarij Lirinenses, origine Hispani.

S. PORCARIVS *Abbas Lirinensis Martyr.*]Duo fuere in Monasterio *Lirinensi* Abbate PORCARII nomine,& vterque origine *Hispanus*,ex PORCELLORVM genere apud Bigastrú vrbem Hispaniæ Citerioris PRIMVS vixit tempore *S.Cæsarij Arelatensis* Episcopi,cuius institutor fuerat,ad Annum Domini D.VI & amplius, vt referunt Cyprianus S.Cæsarij Discipulus,in eius Act.apud Sur.*Tom.*4 *Die XXVII. Aug. fol* 284 & S. Marcus Maximus in *Chron. Ann.* 585. his verbis : PORCELLORVM *familia in* Hispaniæ *Tarraconensis vrbe* BIGASTRO, *quæ nunc* MVRCIA *dicitur, à Romanorum gente trahens originem , clara & insignis habetur* Et postmodum : *S. Licinianus Carthaginis Spartaria Episcopus , &* S. PONTIVS PORCARIVS *Abbas* Lirinensis , *ex hac gente fuerunt , maximi in* Hispania , Galliaque *fidei Defensores.* Sequuntur Vincentius Barral. in *Chron. Lirinens. fol.* 225. Baron. in *Not. ad Martyrol. Rom. Die XXVII. August. lit.* H. Hugo Menard. *lib.* 2. *Obseruat. ad Martyrolog. Monast. fol.* 663. SECVNDVS, qui fuit Martyr cum aliis Quingentis Socius, vixit tempore Caroli Martelli Francorum Regis post Annum DCC. XXX. vt inquiunt idem *Barralis d. Chron. fol.* 225. & Hug. Menard. *d fol* 663. & conueniunt omnes absque controuersia. De hoc, *Martyrologium* agit *Romanum* h. d. sequenti periodo : *Eodem die SS. Martyrum* PORCARII *Abbatis Monasterij* Lerinensis , & Quingentorum *Monachorum , qui pro fide Catholica à Barbaris cæsi , martyrio coronati sunt.* Conueniunt cætera recentiora , videlicet *Castellanum* Vasq. *Lusitanum* Lup. *Hispanum MS.* P. Higuer. *Italum* Constant. Felic. *Monasticum* Hugon. Menard. & *Gallicanum* Andr. Saussay *Tom* 1. *fol.* 508. Eius ACTA excripsit *Iacobus Mosander*, & addidit Surio *Tom.*4. *h. d. fol.* 114. sic :

I. Institutor S. Cæsarij Arelatensis Episcopi.

II. Martyr, de quo h. d. in Martyrolog.

Martyrologia.

ACTA S. PORCARII ABBATIS Lerinensis , Martyris origine Hispani , ex S. M. Maximo & aliis.

Origo.

PORCARIVS *origine* Hispanus , *ex nobilissima* PORCELLORVM *apud* Murciam *antiquissimam vrbem familiâ oriundus*, Pontij Porcarij *cognati sui , qui ferè ante duo secula* Galliam *ingressus , ad Insulam* Lerinensem *progressus , ibidem Abbatis munere functus , sanctitatis honorem promeruit , insequens vestigia , iuuenis ad ipsam sacram Insulam concedens , inter ipsorum consortium Monachorum susceptus , breui ad perfectionem monastica disciplinæ tempore sublimatus omnes in illo antiqui Abbatis consanguinei intuebantur ectypum Post aliquot igitur temporis intercapedinem , eius suffragantibus meritis Abbas Cœnobij , eo humiliter renuente à Fratribus eligitur ; in cuius munere sanctam congregationem illam in diuino opere verbis instruebat , & formabat exemplis , ita vt cætus ille in tantùm sub B. Viri disciplinâ , proficeret sanctitate ; quòd omnes Galliarum Prouinciæ Clerici Episcoporum , Monachi sibi in Insula Lerinensi Abbatem exposcerent.*

Fit Monachus Lerinensis.

Et Abbas

Hoc

Sarraceni Gallias deuastant.

Hoc tempore Carolus Martellus *Galliarum regna possidebat Rex inclytus, & gens Sarracenorum crudelissima subactis Hispaniarum circulis, omni humanitate postpositâ Narbonensem Prouinciam aggredi constituens, Pyreneorum cacumina peragrauit; vbi omnia suo imperio subiugare, Christi nomine abolito, horrenda vastatione præmisit. Nam Christiani derelictis ciuitatibus, & oppidis exterriti, ad montana confugiebant, vt Arabum manus possent effugere. Sarraceni ita totam regionem in solitudinem redegere, vt in heremi vastitatem loca prius desiderabilia viderentur conuersa. Omnia itaque sic solo æquata, cùm nullus iam ex proceribus ad oppositionem victorum superesset, sanctam Lerinensem Insulam inuadere festinant, in qua erat à longis retrò temporibus Domus Religionis, quæ retinens maximum examen Monachorum, præter cæteras longè, lateque diffusas, omni sanctitate famâque celeberrimâ circũquaque rutilabat. Igitur cùm Agareni furentes omnem depopulassent prouinciã plurimis pro Christo trucidatis, Angelus Domini per dies decem apparuit in somnis S. Viro dicens: Surge velociter, & occulta venerandas Reliquias, quæ in hac Insula custodiuntur. Futurum est enim, vt hic locus à feris Barbaris violetur, & consecretur sanguine Monachorum. Conforta igitur, & confirma fratres tuos, ne exterriti deficiant, à fide, & amittant vitam æternam, quæ præparata est vsque ad mortem legitimè certantibus pro sui Nominis confessione.*

Et Cœnobium Lerinense.

Angelus apparet S. Viro.

Evigilans *verò B. Abbas vidit præclaram, perlucidamque flammam ignis ad cælum vsque conscendere, ex quo perpendens veram esse, quam viderat, visionem, gaudio repletus, prosternens se ante Altare B. Petri Apostoli, Lerinensium incolarum protectoris, precibus, & lachrymis eius patrocinium implorabat, quatenus suo collegio succurrere dignaretur, & ne suo fiduciali patrocinio, & promisso fraudaretur; & hoc dicto in terram corruit. Quem vt viderunt Monachi in tanta amaritudine prostratum erigentes, causam tanti doloris sciscitarunt. Sed ille Missam de Spiritu sancto celebrauit, quâ completâ, conuocatis in Capitulo Fratribus, ait: Annuntio vobis, amantissimi, gaudium magnum: hanc Insulam elegit Deus in peculium speciale, quam sanctificauit, & electâ propagine propagauit, coluit, & protexit, & ex vera vite ibi radicata, per orbem, vberes palmites ampliauit, multiplicauitque eius tentoriis fecit suos funiculos præ cæteris monasticis longiores. Nunc verò tanquam pius Pater familias suam vineam visitans, quam mirifice plantauit, Colonos aduocat, vt stolas suas abluant in sanguine suo, præcinctus ad ministrandum, vt faciat illos discumbere ad nuptias agni sponsi. His ab eo prolatis, mox nubes lucida apparuit super omnes, qui aderant, & audierunt de nube singuli vocem claram, dicentem: Venite benedicti, percipite regnum vobis ab initio præparatum. Adstantibus itaque Fratribus dixit eis S. Abbas:* Viri Fratres, & Patres benedicti, mansuetus Dominus Noster Iesus-Christus, qui propter suam misericordiam dignatus est pro nobis pati, gratis suscipiens seruitutem, munditiam, & confessionem, quam sibi diuturnis temporibus obtulistis, vt vos triplici munere benedicat, immaculatique liberè sequamini agnum sine macula pro nostris criminibus immolatum, ad suam immarcessibilem gloriam per martyrij palmam vos inuitat. Ne paueatis igitur, quin potius confortentur corda vestra in Domino ad suscipiendum martyrium, vt ad æternam beatitudinem peruenire possitis sine fine mansuri. Post dies enim decem circumdabunt Nos inimici fidei Christianæ; qui, vt audistis quam plurimos hinc inde innocentes trucidarunt. Ideo excutite à cordibus vestris sordes carnis, vt immaculatos vos offeratis Domino Nostro Iesu-Christo. *Tunc verò singuli cœperunt præ gaudio lachrymari feruentissimè ad martyrium adspirantes, & occultatis venerabilibus Reliquiis, & missis Sexdecim iuuenibus, & triginta sex adolescentibus, qui erant in Cœnobio, ne imbecillitate ætatis seducerentur à Barbaris in Italiam, in continua oratione, & ieiuniis lætanter diem agonis feliciter spectabant.*

Orat pro suis fratribus.

Annuntiat martyrium fratribus.

Vox de cælo auditur.

Occultantur Reliquiæ, & imbecilles in Italiam mittuntur.

Die igitur à S. Abbate denuntiato, carpens gens profana litora Insulæ Lerinensis frendet, & murmurat rugiens contra sanctos. Interim destructis Ecclesiis, crucibus confractis, altaribus, & sacris omnibus profanatis, innocentes Monachos impetiuit, & separatis, à senioribus, iuuenibus, his per tormenta fidem ex cordibus, & locum diuitiarum eruere satagit; sed in Christi confessione, & in secreto cordium immobiles inuenientes, illos nemine dempto necauit. Conuersa demùm ad S. PORCARIVM, cæterosque Seniores, illos plagis afficientes, lanceis pungentes, gladiis laniantes, postremò geminatis vulneribus confoderunt Sarraceni, qui de improbo facinore per totam Insulam insultabant. Tunc Columbus quidam Monachus, qui Agarenorum metum cum Eleutherio expauerat, & se in spelunca timidus absconderat, videns animas Fratrum in cælum euolare, de spelunca desiliens, se se Arabum manibus obtulit, & cælum cum cæteris, coronatus ingreditur. Eleutherius autem post Sarracenorum discessum ab speleo exiens, Monasterium postmodum restaurauit. Passi sunt autem S. PORCARIVS, & Socij Pridie Idus Augusti, circa Annum Domini DCC.XXX.

Sarraceni Insulam deuastant.

Monachos cædunt.

IAM diximus supra, & probauimus, qualiter *S. Pontius Porcarius* huius nominis I. Abbas *Lerinensis*, esset origine *Hispanus* ex PORCELLORVM familiâ, apud *Bigastrum*, seu *Murciam Hispaniæ*, ex opinione S. Marc. Maxim. *d. Ann.* 585. vbi P. Biuar. *num.* 2. *fol* 632. § 29. Nunc de hoc Nostro S. PORCARIO huius nominis II. & Abbate *Lerinensi* cognationem cum primo probare compellimur. Adsit vetustum Epigramma *Auli Hali* mei, vbi vtriusque meminit Abbatis, hoc lemmate:

Probatur origo Hispana.

DE SS. PORCARIIS ABBATIBVS
Lerinensis Cœnobij in Gallia, origine Hispanis, Epigramma Hali.

Sanctorum dedit eu PORCELLA *familia bina*
Pro meritis prorsus, MVRCIA, *serta tibi.*
Ergò Lerinensis *Abbas, est vterque Beatus,*
Noscitur, ille obitu, isteque martyrio.
Ille Lerinensem *rexit pro tempore cœtum*
Fratrûm, & Cæsarium mox Arelate tuum.
Isti & Quingentis Sanctis tunc Fratribus vnà
Intulit, heus! mortem pro fide sæuus Arabs.
Felix ô mihi Gallia! sed felicior, inquam,
Gens & Ibera diu, quæ replet ora Viris.

Cætera communia sunt, quæ si deuotus prolixiori calamo illa perlegere desideat, adeat Surium in *Noua editione Iacobi Mossandri* Carthusiani *Tom.* 4. *h. d. fol.* 214. vbi etiam asseritur, S. Abbatem, & Socios ocubuisse sub Arabibus Anno DCC. XXX. Sed perperam ibi scribitur, diem agonis fuisse *Pridie Nonas Augusti*, cum contrarium ex *Martyrologiis* eliciatur.

Error in Codice Mossandri.

IDIBVS AVGVSTI.

DIES XIII.

A SEORI *in* Cantabria *Hispaniæ* SS. CENTOLLÆ *Virginis Toletanæ*, *&* HELLENÆ *Viduæ*, *quæ cùm ab Eglisio Iudice in sauâ Diocletiani Imperatoris persecutionis procellâ comprehenderentur*, *&* *nec idolis litare*, *nec à Christi laudibus separari prorsus voluissent*, *per cruciatuum examina ad coronam pugiles intrepidæ conscendere.*

B. VALLE-PINNATENSI *olim*, *vt creditur*, MIROBRICA *in Oretanis*, *Hispaniæ*, *Depositio sacrorum pignorum* S. CONCORDIÆ *Martyris*, *nutricis S. Hyppoliti*, *quæ pro fidei constantiâ sub Valeriano viriliter dimicauit. Cuius exuuiæ in Monasterio fratrum SSS. Trinitatis Excalceatorum honorificè reconduntur.*

NOTÆ.

A. *Martyrologia.*

SANCTA CENTOLLA *Virgo*, *&* HELLENA *Vidua Martyres Hispanæ*] Harum sanctissimarum pugilum meminit *Romanum Martyrologium* h. d. sequenti elogio: BVRGIS *in Hispania* SS CENTOLLÆ, *&* HELENÆ *Martyrum.* Conueniunt etiam *Castellanum* Vasq. *Lusitanum* Lup. *Hispanum* M. S. Higuer. & *Italum* Constant. Felic. De eis scripsere Flau. Dext. *in Chronic. Anno* 300. vbi Pet. Biuar. *Comment.* 2. *n.* 13. *fol.* 331. Roder. Caro *fol.* 103. Iulianus Archipresbyter Toletan. *in Chron. n.* 183. *fol.* 46. P. Truxill. in *Thesaur Concionat. Tom.* 2. Ambrosius Moral. *Histor. Hispan. lib.* 10. *cap.* 17. Ferdinandus Perez de Guzman *in Valer. Histor. lib.* 3. *tit.* 3. *cap.* 5. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.* 4. *c.* 10. D Laurentius Padilla *Histor. Eccles. Hispan. Cent.* 4. *cap* 24. Marineus Siculus *de Rebus Hispan. lib.* 5. vbi hæc leguntur: B. CENTOLLA *virgo*, *&* *Martyr* Hispana *virtutibus insignis*, *cùm Religionem Christi maximè coleret*, *ad* Hispaniæ *Regem perfidum deducta est*, *qui eam constantissimam, prædicantemque audacter cùm cerneret*, *torqueri grauissimè iussit*; Sedicioque *Gubernatori sua tradidit grauius torquendam*, *si non mutare consilium vellet. Et sic omnium tormentorum genera est experta. Introductæ sunt ad eam aliquæ mulieres*, *quæ cum illius misererentur*, *rogabant consilium vt mutaret: Quibus illa vultu hilari ad maiora sustinenda paratam se esse respondit*; *&* *sic ad mortem vsque perpessa est. Veniens ita* *ad eam nobilis quædam matrona* HELENA *nomine*, *ne in tormentis deficeret gaudens ob ea audiuit*: Vide *inquit*, tu soror mea ne in tormentis deficias, nam vnâ mecum passura es, vnáque morieris. *Et post pusillum temporis ambæ sunt decollatæ*, *&* *sua Corpora* Burgos *delata in Ecclesiam Cathedralem.* Fallitur omnino *Marineus Siculus.*

Scriptores.

Siculi error detegitur.

Siculus in titulo Præsidis, & nomine *Præfecti*, illum vocando Regem, & istum vocitando *Sedicium*; cùm re vc â per illa tempora nullus in Hispania Rex extitit, nec nomen Præfecti, cui commissum martyrium Virginis fuit *Sedacius*, sed *Egilisius* erat, vt infra patebit. Igitur hac animaduersione notatâ, ad Scriptores de Nostris Martyribus loquentes, reuertor. De ipsis etiam Ioannes Vass. in *Chronic. Ann.* 303. Henric. Coccus *in Chron. MS.* apud me *Ann.* 300. Ioannes Maldonad. *in Vitis SS.fol.* 167. Franciscus Haræus *de SS Eccles. fol.* 784. M. Ægydius Gonzal. *Chronographus Regius* in *Theatr. Eccles. Hispan. Tom. 3.fol.* 24 Stephanus Garibay. in *Compend. Histor lib.* 7. *cap.*45. Alphonsus Venero in *Enchirid. Tempor. fol.* 123. D. Thom. Tamay. in *Vindic. Dextr. fol.* 100. P. Iuaon. Marian. in *Histor. Hispan. lib.* 4. *c* 14. D. Petrus Salazar de Mendoza *in Prolog. ad Chron fol.*9. Primus Cabilonenf. in *Topograph. SS verb.* Burgis *fol.*7. Philippus Ferrar. in *Topograph. Non SS. verb.* Burgis *fol.* 27. P. Antonius Quinrana-Duchas *Histor. SS. Toletan. Secul.* 3. § 1. *fol.*207. Illustris D. Petrus de Roxas Comes Merensis *Histor. Toletan. Tom.* 1. *p.*1. *l.*6 *c* 10. *fol.*445. Ex Floribus Sanctorum Hispaniæ D.Franc.A.co in *Act. SS. Die* 13. *August* Basilius Santor. *Tom.* 2. *fol.* 118. Alphonsus Villegas *fol.*348. & alij. Earum etiam officium inuenitur in antiquis *Hispania Breuiariis* Burgensi Die IV. Augusti; *Carthaginensi* absque Lectione Die XXVIII Februarij; In vetusto SSS. Trinitaris, in *Muzarabi Isidoriano*, & aliis. Henrricus Coccus post *Hispaniam Heroicam* carmine scriptam apud me, de his SS. Martyribus hocce Epigramma h fit. *Flores SS. Hispan.* *Breuiaria.*

CENTOLLA *hic iacet Vrbis præclarissima* Tagi
Incola, Rangoni filia, Virgo potens.
Hæc dederat Christo nomen, sed Patris abhorrens
Consulis edicta, Cantabra iuga petit.
Illic pro Christo tunc Virgo Seôre tenetur:
Supplicia haut metuit, nec timet illa minas.
Hæc HELENAM *Christo deuinxit fulmine verbi,*
Quo veritas splendet, Vidua & alma cadit
Denique coniunctim, iam colla dat vltrò mucroni
Qualibet, & Christi it redimita manu.

Igitur Sanctarum Martyrum ACTA ex Scriptoribus, Breuiariis, & Legendariis Hispaniæ colligemus, & præcipue ex MS. *Asturicensi*, in quo latiora, licet in multis diminuta, leguntur, quorum hæc est series.

ACTA SS. CENTOLLÆ VIRGINIS, & HELENÆ Viduæ Martyrum Hispanarum, ex Dextro, Iuliano, & aliis Legendariis.

CENTOLLA *nobilissima Virgo* Toletana, *patrem habuit*, L. Rangonium Quinctianum *Virum Consularem, ex eadem illustrissima ciuitate oriundum, qui Gentilium ritibus nutritus, omne quod eorum religioni perscrutabatur aduersum, furenti sæuitiâ, verbis, si verberibus non poterat, vindicabat. In eius igitur domo sanctissima Virgo, quæ inter spinas rosa vernabat, omnibus virtutibus edocta, sed absque fidei cognitione crescens, patris delicium, vrbis miraculum, & omnium castitatis speculum noscebatur. Hac Christi documenta, quæ audiuerat, ruminans, illa sic sunt visceribus inhæsa, vt ab eis amplius haut auellere humana potentia valuit. Christo itaque nomine dato, intra cubiculi sui cancellos, patris sæuitiam pertimescens, omnia quæ Christo debebantur officia persoluebat. Pater,* *Origo.* *Conuertitur ad fidē.*

CENTOLLÆ ſeceſſum demirans, illiuſque ſpiritum ad profanos religionis ſua mores diuerſum perſcrutatus, cordis amaritudine conflictus, B. virginem à propoſito dimouere conſtituit: & licet ſapius filiam, vt Chriſtianam adorationem desereret, variis rationibus admonuiſſet, nequaquam potuit. Igitur profani parentis, intantum, perſecutio creuit, quòd ſanctiſſima Virgo, Dei fortè nutu, patriam, parentes, & opes derelinquere, vt Sponſo libera cohareret, admiſit. Sic ſub noctis ſilentio, de domo proſiliens paternâ, nubium vmbraculo velata, licet cœleſti luce ductata, Toletum deſeruit, & ſuis itineribus Cantabriam deueniens, in Oppido Seóre deliteſcens, domum cuiuſdam vidua, cui nomen HELENA, profeſſione Gentilis, ingreſſa eſt. Qua cùm Virginem atatis flore vernantem, & diſcretionis gratiâ eloquentem vidiſſet, miſericordiâ mota, illam intra domum ſua diuerſorium recipiens, illâ, quâ, potuit humanitate tractauit. CENTOLLA hoſpitis amica erroris ſuperſtitionem agnoſcens, & in ea caſtitatis, & aliarum virtutum aggerem conſpectans, illã Chriſti protinùs fidem edocuit, eiuſque religionis ad vitã aternam conſequendam prædicauit eſſentiam: donec per varios contradictionũ euẽtus, demùm HELENA Chriſtiana fidei aſſentiens, per regenerationis lauacrum, inter fidelium turmas honeſtiſſima, fuit & numerata Matrona.

Patriam reliquit.

Cantabria in domo Helena recipitur.

Quam ad fidem conuertit.

TVNC inſtantibus Diocletiani, & Maximiani Imperatorum, inſatiabilium fidei Catholica hoſtium, per Dacianum Praſidem Hiſpania, & Egliſium eius in Cantabria Præfectum, edictis, aduerſus Chriſti nomen & eius aſſeclas, quibus quotidie perſecutio vigebat immanis, & eius intuitu Præfectus omnes illius Prouinciæ vrbes, & Oppida percurrens, alicuius vix ſexus, & atatis parcebat Chriſticolis. Seorim igitur accedens, fuit CENTOLLA à ſatellitibus comprehenſa, qua ad tribunal Iudicis, conſuetis clamoribus, perducitur innocens; ſed fidei zelo ſuccenſa, in Chriſti confeſſione conſueta, dùm carnifices acrius voces extollebant, illa violentius Sponſi diuinitatem prædicabat. Sic ad Egliſij Iudicis turba carnificum, & tuba veritatis Virago peruenit obtutum, quorum clamores ille ſedare pracipiens, ad Virginem conuerſus: Quæ eſt, ô mulier (dixit) ſeditio hæc, quâ vniuerſum populum turbas? Si Chriſtiana es, cito ab errore diſcedes, aut tormentorum rigoribus, aut veræ cognitionis inſtantiis. Riſit CENTOLLA Præfecti fiduciam, & cruciatuum minas ſpreuit, nam in proprio alacritatis ſubiecto perſiſtens, ita vt nihil de antiqua vultus ſpecioſitate deficeret, quidquid contra eius meditaretur corpuſculum, conſtanti animi ſtrenuitate ſpectauit. Ergo Præfectus Virginis fortitudinem agnoſcens, illam in equuleo extenſam verberibus affligi, & teneras eius carnes ferreis vnguibus dilacerari pracepit. Sed nihil ex facto proceſſit, nam virgo poſt trium cruciatuum examina, ſic in ſua latitia veritate permanſit, vt nullus illam tale quid paſſam meritò iudicaret. Irâ magis, ac magis accendebatur Præfectus, hinc Virgini vbera proſcindere iubens, hoc ſupplicio victoriam contra Martyris conſtantiam ſe relaturum credebat. Sed in ſuo errore remanſit, nam licet vberibus abſciſſis, ſupra nudam humum exanguis Virgo Beata proiecta maneret, & ſanguinis effluxione proſtrata iaceret, attamen illius, cui ſeruire, regnare eſt, intus illuſtrata, & foris medicata, profundiùs intra ergaſtuli latebroſam manſionem Chriſtianam fidem ſummis laudibus efferebat.

Comprehenditur.

Conſtantia in præſentia Iudicis.

Cruciatur.

VIRGINIS ergò ſanctiſſimæ patientiam in ferendis cruciatibus, & conſtantiam in contemnendis Iudicis decretis, cùm nonnulla Oppidi Matronæ perdiſcerent, aut miſericordiâ motæ, aut falſæ religionis, quâ tenebantur, honore ſuffultæ, in ergaſtulum ingreſſæ, de tantis paſſionibus ſe dolere indicant, eamque lachrymis obortis, vt eſt conſuetudo mulierum, ſolantur; & vt animum mutet, quò medicis adhibitis, vulnera obligentur, & ſanentur vlcera rogant. Illa vultu ſereno, ipſis, multò ſe maiora pati promptam, reſpondit, & addens, dixit: Si ſciretis, ô fœminæ nobiles, quæ Martyribus Chriſti præmia manent, potius quàm dolere, inuidere curaretis. Cruciatus iſti, quos profana lachrymatur compaſſio, dulciſſimi ſunt, ſuaues

Matronæ ad eam ingrediuntur

Virgo ad illas.

nes sunt, his, qui veram fidei lucem in corde reportant. O vtinam illorum delectamenta funditus experiretis! ô qualem in agone voluptatem! quale in passione delicium inueniretis! Hinc ab hac fidei meæ veritate, nec hominum promissa, nec cruciatuum angustiæ, me dimouere valebunt, quia certe credo, neminem æternitatis gloriâ fruiturum, nisi illi, qui per Christi Sponsi præcepta, aquis salutaribus ablutus, huius seculi despiciens errores, ad Ecclesiæ fores humili charitate pulsauerit. Nam quos vos veneratis Deos, quid nisi simulachra, manu hominum fabricata dignoscitis? *S. Martyris prudentiam Matronæ perpendentes è carcere egressæ, quid in* CENTOLLA *roboris, profecto inuenêre, dixerunt. Tunc Eglisius acrius scandescens, linguam Virgini amputare præcepit. Sed frustra hominum audacia progreditur, cùm Dei misericordia superuenit. Ergo vix carnificis crudelis gladius Iudicis præceptum exequitur, cùm illustrissima Martyr duplicatis vocibus Catholicam fidem extollens, mirabilia de Christi Dei veritate profatur.* *Lingua præciditur.*

OMNIA *quæ* CENTOLLÆ *hospiti euenerant, in domo* HELENA *vidua didicerat, sed furoris timore oppressa, haut vllum fuit ausa gressum emittere, donec charitatis feruore succensa, & cælestis impulsus animaduersione coacta, ad carcerem accessit, & in Virgine tantam gratulationis, & alacritatis instantiam demirans, eius virtutem cæpit extollere, & ne deficeret adhortari.* Cui CENTOLLA: Ego libens quidem patior; tu vide ne deficias, quæ simul mecum trucidanda es. *Præses vbi vidit Virginem non posse superari, & ad martyrium* HELENAM *pellexisse, ante quam numerus credentium cresceret, vtramque iussit protinus decollari,* Idibus Augusti *Anno Domini* CCC. *Corpora earum in ipso oppido sepulta, per multa secula delituerunt, donec* Alphonso X. *Castellæ Rege Catholico regnante, Gonsaluus Burgensis Episcopus, illa in suam Cathedralem Ecclesiam transtulit, & insigni pompâ instituit, quotannis earum solemnia celebrari. Præstante Domino Nostro Iesu-Christo, qui cum Patre, & S. Spiritu viuit in seculorum secula, Amen.* *Helena martyrem visitat.* *Coronantur.*

IN his ACTIS omnia probata cognoscimus tàm ex veterum monumentis Scriptorum, quàm ex recentiorum historiis, maximè circa originem *Toletanam* CENTOLLÆ, de qua Flauius Dext. *d. Ann.* 300. his verbis: *Seori in Cantabria* S. CENTOLLA *Ciuis* TOLETANA, L. RANGONI *Quinctiani filia Consulis, passa cum* HELENA *viduâ, in persecutione Diocletiani.* Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 375. *n.* 183. *fol.* 46. eadem, & si latius, sic: *In Cantabris, vrbe Sero* (lege Seori *in tractu Sedum, quæ nunc Sedanum, vulgo vocatur, celebris est memoria* S. HELENÆ *viduæ, & S.* CENTOLLÆ Toletanæ *Virginis, & Martyris, filiæ* L. Rangoni Quinctiani, *Viri Consularis, quæ anno circiter* CCC. *fugiens Patris sæuissimi rabiem*, Toleto *ad* Cantabros *se contulit, & cum* HELENA *vidua, eadem Diocletiani persecutione passa est.* Conueniunt cæteri Neotherici, vt videre est apud supra in *Prolegomeno* relatos. *An Ciuis Toletana B. Centolla?*

DE Patre *L. Rangonio Quinctiano Consule*, siue Viro Consulari, memoria est in lapide apud Gruter. *fol.* 463. & de eius filio, eodem nomine vocitato; quam & refert Roder. Car. *ad Dextr. fol.* 104 his literis. *L. Rangon memoria.*

L. RANGONIO. PAPIA. VRINATIO. TVSCENIO.
QVINCTIANO. L. RANGONI. VRINATI.
LARGI. QVINCTIANI. CONSVLI. FILIO.
ARTEMIDORVS. LIBERTVS.

CIRCA annum *Translationis* sacrorum pignorum *Seori Burgos* crederem euenisse ad Annum Domini M. CC.LXXXII. vel circiter, nam tunc temporis sedem *Burgensem* habebat *D. Gundisaluus Garsias de Gubiel* huius nominis I. regnante *Alphonso* X. Castellæ Rege, vt loquit M. Ægidius Gonzal. *Tom* 3. *Theatri Eccles. Castell. fol.* 70. *Translatio quo anno facta?*

SEORIS. Oppidum vetustum apud *Cantabros Hispaniæ*, quod in Ptolomæi ta- *Topograp*

bulis Saria vocatur, in Chronico Dextri Seoris. hodie dicitur Sierro, vt probant P. Biuar. ad *Dextr. d. num.* 13. *fol.* 331. & P. Quintana-Dueñ. *d. fol.* 210. vbi ad longum.

B. *Martyrologia.* S. Concordia *Martyr Romana.*] Eam fuisse nutricem *S. Hippolyti*, Martyris contendunt *Beda*, *Vsuardus*, *Addo*, & *Baronius* in Martyrologis, qui vltimus in *Romano* post illius Martyris passionem, prosequitur: *Passi sunt etiam eôdem die B.* Concordia *eius nutrix, quæ ante ipsum plumbatis cæsa, migrauit ad Dominum.* Conueniunt etiam P. Dionys. Vasq. in *Martyrolog. Castellano*; P. Ioannes Lupus in *Lusitano*; & Constantius Felicius in *Italo.* De ea Philippus Ferrar. in *Catalog. SS. Ital. h. d. fol.* 507. D. Syluanus Razzius de *SS. Fœmin. Tom.* 4. *fol.* 153. D. Philippus Mexia *Histor. Mirobricens. M S. c.* 19. *n. final.* Eius sacra pignora *Româ Hispaniam* delata, & ad Fratres Excalciatos S S S. Trinitatis Hispaniæ per R. P. F. *Ioannem ab Annuntiatione* dimissa, Conuentui *Vallepinatensi* donata ibidem requiescunt, vt patet ex Diplomate superius recensito *Tom.* 2. *Die II. Martij fol.* 45.

DECIMO NONO.

Kal. Septembris.

DIES XIV.

A. Barcinone *in Hispania Citeriori* S. Aetii *ipsius Vrbis Episcopi, qui ab infidelibus propter Christi nomen comprehensus, Martyr gloriosus deuictis cruciatibus cælorum sedes adauxit.*

B. Romæ *depositio* S. Orosii *Presbyteri* Tarraconensis, *qui cùm Vrbem in contubernio* SS. Gregorij, *&* Eusebij *diuersaretur, insigni vitæ sanctimonia, & doctrinæ profunditate, senio confectus obdormiuit in Domino.*

C. Apameæ *Natalis* S. Marcelli *ipsius vrbis Episcopi, qui factione Gentilium quorundam tempore* Theodosij *occisus, eo quod Iouis delubrum* Pameæ *fuerat diuinâ reuelatione, demolitus, æternam Martyris laudem, & lauream promeruit.*

D. *In Monasterio Minorum* Cælij Montis *in Carpetania honorificè requiescunt sacra lipsana, Româ adlata* S. Crescentii *pueruli, filij* B. Euthymij, *qui in persecutione Diocletiani, sub Turpilio Iudice, viâ salariâ, abscisso capite, Martyr inclytus cœlum palmâ redimitus intrauit.*

NOTÆ

NOTÆ.

SANCTVS AETIVS *Episcopus Barcinonensis Martyr:*] Eius nomen licèt huc vsque in *Tabulis* desideretur *Ecclesiasticis*, non ex hoc eius martyrium auara obliterauit antiquitas. Hinc apud *Barcinonenses* tanti Præsulis perdurauit memoria, quam temporum strages non deleuit, nec humana potuit deglubire malitia. Sic in *Episcopologiis* S. E. *Barcinonensis* Michaelis Pujades, & Petri Carbonel. Sic etiam P. F. Antonius Vincentius Domenec *Histor SS. Cathalon. lib.2. fol.* 85. *col.* 2. Ieronymus Pujades *Histor. Cathalon. lib.* 4. *cap.* 11. *fol.* 155. P. F. Franciscus Diago *Histor. Comit. Barcinonens. lib.* 1. *c.*6. *fol.*16. *col.*3. Qui omnes S. Episcopi meminere, licet confusâ relatione, & temporum conturbio, quia adhuc veram ecphrasim Præsulum illius Sedis non sunt adepti. Eius ACTA penitus periere; illa pro vt ex relatis Scriptoribus eruuntur, licet breuiora dabimus. *Scriptores.*

ACTA S. AETII EPISCOPI Barcinonensis, Martyris, ex Episcopologiis Diuersorum.

AETIVS *fuit, vt creditur, origine* Hispanus, *&* Barcinonensis *Ciuis, nam è viuis sublato* Victore *eiusdem vrbis Antistite, ad Sedem illius inclytæ Ciuitatis ascendit. In eius itaque prælationis munere, sic onus admissum impleuit, vt inter omnes sui sæculi Pontifices celebris annumeraretur sacerdos. Occupauerat tunc totius Orbis ambitum Claudij Neronis crudelissimi Principis sæuissima persecutio, &* Hispanias *ingressa, per totius illius Regionis circulos omnia depascens, vix locum vacuum à rigore satellitum, & à Gentilium furoribus relinquebat. Ad* Barcinonensis Hispaniæ *vrbis celebris situm aduentens persecutionis huiusmodi procella, B. Episcopum comprehendit, quem cùm non posset à confessione fidei Catholicæ dimouere, post varias cruciatuum angustias, & verberum flagra, sanctissimum martyrio coronauit Antistitem* XIX. Kalend. Septembris, *Anno Domini* LXIV. *Origo. Episcopus fit. Capitur. Coronatur.*

ACTA hæc probant *Domenec*, *Pujades*, & *Diago* in locis supra relatis: apud quos error contractus agnoscitur, circa Imperatoris tunc regnantis cognitionem; Nam ipsi credidere passum S. AETIVM sub *Claudio* Imperatore *Drusi* filio, qui imperare cœpit Anno Domini, XLIII. vt Baronius *Annal. Eccles. Tom.*1. *Ann.*43. *num.* 2. *fol.*305. notat: quod non potuit accidere quia *S. Etherius* I. Episcopus *Barcinonensis* apud *Cheronesum Hispaniæ* martyrium subiuit, Anno Domini LX. & post eum Sedem *Barcinonensem* tenuere *Theodosius*, & *Victor* licet breui tempore. Hinc credendum est, *Claudium*, sub cuius persecutione agonizauit AETIVS, fuisse *Neronem*, qui etiam hoc cognomine appellabatur, vt ex *Suetonio*, & *Panuino* probat Baronius *d. Tom.*1. *Ann.*57. *fol.* 445. Quà emendatione facilis est probatio nostræ sententiæ. De *Etherio* I. Episcopo *Barcinonensi* passo ad Annum Christi LX. diximus supra *Tom.* 2. *Die IV. Mart. fol.*72. *Error Domenec & aliorum. Duo Imperatores cognomine Claudij.*

S. OROSIVS *Presbyter Hispanus*] Quamuis dies transitus huius sanctissimi Presbyteri penitus ignoretur, & ex professo nondum eius Nomen in *Martyrologiis* repositum inueniamus, placuit hoc die, eius elogium adnectere, quia hodie *Beda*, *Vsuardus*, *Ado*, & *Baronius* in suis, & *Romano Martyrologio* agunt de *S. Eusebio* Presbytero, cuius corpus cum *Gregorio*, etiam Presbytero Nostet sepeliuit OROSIVS. Verba Romani hæc sunt: ROMÆ *natalis* S. EVSEBII, *Presbyteri qui à Constantio Imperatore Ariano, ob Catholicæ fidei defensionem in quodam cubiculo domus suæ inclusus, ibique Menses septem in Oratione constanter perseuerans, dormitionem accepit:* B. *Qui de S. Orosio scripserint.*

accepit: Cuius Corpus Gregorius, *& Orosivs Presbyteri colligentes, in cœmeterio Callisti, viâ Appiâ sepelierunt.* Et pro Nostri Presbyteri sanctitudine idem Baronius in *Not. lit. B.* hocce monumentum scriptum reliquit: *Asseruantur illic* (Romæ) *veneranda Corpora SS.* Eusebij, Orosii, *atque* Paulini, *multaque aliorum Martyrum Reliquiæ; vt eiusdem Ecclesiæ vetera monimenta declarant.* Agunt quoque de eo Flau. Dext. *in Chron. Ann.* 352. *vbi* Biuar. *n.* 1. *fol.* 382. & Roder. Caro *ibidem lit. R. fol.* 124. *& Ann.* 366. *vbi* Biuar. *n.* 2. *fol.* 391. Eius Acta nullus concinnauit, quia cùm ita obscura remanserint, quid verum, ab apocrypho, separandum sit, haur in Scriptoribus inuenitur. Ea Nos sic coagulare decreuimus.

ACTA S. PAVLI OROSII Presbyteri Confessoris Hispani, ex Dextro, Baronio, & aliis Scriptoribus.

Origo. Pavlvs Orosivs *natione* Hispanus, *ex vrbe* Tarracone, *vt creditur, oriundus, ab incunabulis in Christi fide Catholica nutritus, primos in addiscendis literarum sacrarum rudimentis ætatis florentis annos consumpsit. Post hæc virilitatem ingressus, nobilem & catholicam fœminam, duxit vxorem, è qua filium* Paulum *etiam* Orosium *vocitatum suscepit, qui sequẽtibus temporibus cùm apud* Carthaginem *occubuisset, Romam delatus est.* (*Vxorem duxit, ex qua filium suscepit.*) *In matrimonio igitur cùm aliquot annorum in pace vixisset vxor pientissima diem vitæ clausit extremum: cuius rei fortunam deplorans, & ne in posterum simile quid accidere contingeret, vlterius matrimonium contrahere recusauit. Quod vt opportunius exequeretur, relictis patria, & cognatis* Romam *proficiscitur,* (*Romam concessit.*) *vbi cognitâ tanti Viri prudentiâ, & doctrinâ, per omnes Ecclesiastica hierarchiæ gradus ascendens, ad sacrum* Presbyteratus *apicem prauiis fuit virtutibus sublimatus.* (*Presbyter fit.*) *In huius igitur status munere S Presbyter sic vitam texuit, vt eius virtus omnium animos ad se conuerteret, & plurimi eius doctrinæ sublimitate commoti ad eum edíscendi causâ confluerent. Romani Imperij clauum* Constantius *hæresi Ariana sedatus tenebat, qui aduersus Catholicos arma commouens, omnium vitas insidiabatur immanis.* Eusebium *itaque sanctum* Presbyterum, *& Nostri* Orosii *collegam, ob fidei Catholica defensionem apprehendens, & illum per septem menses in cubiculum includens, vitâ priuauit.* (*Sepeliuit corpus S. Eusebij.*) *Eius Corpus cùm* Gregorius *Presbyter &* Orosivs *collegissent, & sepulturæ mandassent, tantus aduersus eos Ariani Principis furor excanduit, vt vbique per satellites quæritaret Presbyteros, vt illos per cruciatuum angustias crudeliter trucidaret. Capto igitur* Gregorio, *eum in crypta via Appia viuum sepelire fecit, qui post dies tres in pace quieuit.* Orosivs, *qui ex Tribus superstes mansit, manus carnificum effugiens,* (*Moritur.*) *tandiu latitauit, donec lupus ille rapax, vt Constantium vocitat Hilarius, è vita discessit. Postmodum Romæ sistens, virtutibus plenus, & persecutionum pondere diuexatus, tandem obdormiuit in Domino Anno* CCC. LXVI. *Cuius* Corpvs *post aliquot secula cum exuuiis* SS. Eusebij, *&* Gregorij *Compresbyterorum coniunctum, in ipsius* S. Eusebij *Titulari Basilica sepultum, ibidem honorificè custoditur.* (*Sepelitur.*)

(*Quot Orosij?*) Hæc de Orosio Seniore elicere ex Scriptoribus valuimus tàm nostris, quàm exteris, apud quos Qvatvor huius cognominis Viros, & omnes *Hispanos* deprehendo. (*I. Orosius quis?*) Primvs fuit iste S. Presbyter: de quo, post superius dicta, audi Dextrum in *Chron. Ann.* 352. dicentem: S. Orosivs, Orosij *Tarraconensis patruus, Romæ floret*; & *Ann.* 366. dùm de eius morte loquitur, sic: S. Pavlvs Orosivs *senior resedit Romæ.* Ex cuius verbis duo probantur, scilicet prænomen Viri, & Annus transitus. (*II. Qualis?*) Secvndvs fuit *Paulus Orosius* istius filius, apud *Carthaginem* mortuus, de quo Flau. Dext. *d. Ann.* 366. agens de *Paulo Orosio* Seniore: *Eius ex vxore filius* Paulus Orosius *Carthagine mortuus, Romam delatus est.* E quo textu etiam probantur matrimonium Senioris, perceptio filij & mortis

mortis eius, Romamque delatio. TERTIUS fuit *Paulus Orosius* Nobilis Scriptor, de quo Flau. Dext. *Ann* 370. hac serie: *Sub Patiano Barcinonensi Episcopo noscitur* Paulus Orosius *iunior*, Tarraconensis *ciuis*, *Discipulus S. Augustini*. Et *Ann.* 400. vbi eius legationem ad Episcopos Africanos recenset. Et *Ann.* 417. vbi hæc: Paulus Orosius, *Fl. Lucij Orosij filius, consanguineusque Paciani Patris mei, ciuisque* Tarraconensis, *mirificè auspicatur Hormestam, id est Mundi Chronicon, quem suscepit scribendum, hortatu, literisque S. Augustini Episcopi* De quo etiam plura Gennadius de *Scriptor. Ecclesi. c.* 39. vbi Aubert. Myreus in *Not. fol.* 53. *Tom* 1. & alibi passim. QUARTUS fuit OROSIUS *Monachus*, de quo S. Marcus Maximus in *Chron. Ann.* 602. apud Roder. Car. *fol.* 214. *lit. D.* & *Ann.* 600. apud Biuar. *n.* 5. *fol.* 705. vbi hæc leguntur: OROSIUS *Monachus Benedictinus, ex progenie sororis* S. OROSII *Presbyteri Tarraconensis procedens, floret in Celtiberia, ad quem* S. Gregorius *Papa literas dat*. Alium etiam Philippus Ferrar. *in General. Catalog. SS. Die XIV. Mog fol.* 197. Monachum Ægyptium vocat OROSIUM, S. Pachomij Discipulum; sed fallitur, nam iste non OROSIUS, sed ORESIESIS dicitur, vt videre est apud Gennad. de *Scriptor Ecclesi. cap* 9. vbi Myreus in *Biblioth. Ecclesi. fol.* 45. *num.* 9. Hæc dicta sufficiant, quibus omnia in Actis recensita probata relinquimus. *III. Scriptor.* *IV. Monachus.* *Lapsus Ferrarij.*

S. MARCELLUS *Episcopus Apamensis Martyr.*] In Græcorum Menologio h. d. agitur de S. MARCELLO Apameæ Episcopo in Syria Martyre, quòd Delubrum Iouis, diuino fultus præsidio solo æquaret. Cui conuenit *Martyrologium Romanum* his verbis: *Apameæ in Syria* S. MARCELLI *Episcopi, & Martyris, qui cùm Iouis Delubrum diruisset, à furentibus Gentilibus occisus est*. Eadem scribunt Sozomenus *Histor. Ecclesi. lib.* 7. *c.* 15. Theodor. *lib.* 5 *c.* 21. Nicephor. *lib.* 12 *c.* 25. & 26. Cardinal. Baron. *Annal. Ecclesi. Tom* 4. *Ann.* 389. *n.* 106. At contra hos omnes insurgit P. Biuar. in *Comment ad Dextr. Chron Ann.* 381 *num.* 9. *fol.* 399. vbi cùm Flauius Dexter dixisset: *Per idem tempus floret in Hispania* MARCELLUS, *Telensis Episcopus*: prosequitur: *Hunc illum reor* S. MARCELLUM, *qui à Græcis in* Menologio, die XIV. Augusti, *Apameensis Episcopus vocatur, factione quorundam Gentilium occisus, Anno* XI. *Theodosij Imperatoris, quòd Delubrum Iouis* Apameæ *diuino fultus præsidio demolitus fuerit Quod autem in* Syria *positus ibi legatur, errore factum videtur alicuius amanuensis, qui* Apameam *audiens, explicationis gratiâ* Syriæ *adiecit; quasi eius nominis alia in Orbe vrbes non essent. Vidimus quidem in superioribus* PALENTIAM *Vaccæorum, vrbem* Apameam, *seu* Pameam *olim dictam, cuius Episcopatus non alius, quàm* Telensis *est: nam* Telensis *Sedes, teste M. Maximo in* Chron. Ann. 480. *translata fuit in vrbem* Paleotiam: *quare quòd* S. MARCELLUS *dicatur* Teleosis, *siue* Apamœensis *Episcopus idem recidit. Quadrat enim martyrij tempus, nam passus dicitur* XI. *Anno Theodosij, cuius iussu Delubro omnia Gentilium, quæ adhuc superetant, toto Orbe, præsertim in* Hispania, *potriâ suâ demoliri fecit*. Romanum Martyrologium *Græcorum codices secutum fuit, vnde ab eo quoque verbum* Syriæ *auferendum*. Hactenus doctissimus *Biuarius*, sed proculdubio in hac *Notatione* dormitauit. Quis in *Dextro* leget, MARCELLUM *Telensem* Episcopum, Gentilium delubra diruisse? Quis in eius periodo *Hispanum* Antistitem à Gentilibus martyrio coronatum? Nec verbum in *Dextro* de martyrio, nec de Delubri Iouis desolatione: ergo *Biuarius* oscitanter tribuit MARCELLO Telensi Episcopo *Hispano*, quod euenerat *Apameensi* in Syria. Nec correctio quam in *Menologio*, & *Martyrologio* Romano introducit, sequenda est, quia si hæc admitteretur, omnium Scriptorum codices emendare opus esset. Audi Hermiam Sozomenum *d. lib.* 7. *c.* 15. vbi loquens de vindicta, quæ à Gentilibus pro Templorum suorum euersione machinata fuerat, postquam de Arabibus, Palæstinis, & Phænicibus verba fecisset, prosequitur: *In Syria potissimùm vindices Templi* Apameæ, *qua colitur ad Axium fluuium: Quos quidem ego intellexi ad protectionem Templorum sucrum frequenter auxiliis vsos hominum Galilæorum, & collectorum ex pagis Libano vicinis, ac demum ad tantam prorupisse audaciam, vt etiam* MARCELLUM, *qui eius Prouinciæ Episcopus erat, interficerent* Ecce locus euentus in Syria, ecce *Apamea* iuxta fluuium Axium, ecce auxiliates *Apameorum* ex Galilæis, & accolis Libano vicinis; sed *C. An Martyr Marcellus in Syria? An in Hispania? Oscitantia Biuarij. Refellitur eius Opinionis figmentum.*

ſed quæ horum omnium connexio, cum *Apamea* in *Vacceis*. Quo loci iſti Galilæi, & Libani accolæ in *Hiſpania*? Quod flumen nomine Axium iuxta *Palentiam*. Si ergo nihil de hiſce qualitatibus apud Noſtrates, vt quid *Binarius* contra tot Scriptorum vetuſtiſſimorum placitum, hocce commentum effingere ſatagit? Et eò maxime, cùm in *Dextro* nihil veſtigij de conſonantia Noſtri MARCELLI cum Syro reliquerit. Sanctiſſimi ergo Antiſtitis MARCELLI in Syria paſſi, ACTA deſcripſit Theodoretus Cyrenſis *Hiſtor. Eccleſ. lib. 5. c. 21.* vbi ſi adiiſſet *Binarius* in ſimilem haut incideret errorem.

Marcellus Epiſcopus Telenſis in Hiſpania. QVOD Nos hic, ad hæc diſcutienda prolixius impulit, illud fuit, ne ab aliquo ſciolo ſententia *Binarij* oculis amplecteretur obtuſis, & contra mentem *Dextri* fœdum hoc extenderetur commentum. Illud proculdubio aſſerentes, quòd circa Annum CCC. LXXXII. florebat opinio ſanctitatis in Hiſpania MARCELLI Epiſcopi *Telenſis*. Quæ vrbs erat olim prope *Palentiam* vt ipſe *Dexter* fatetur *d.* *Tela quæ vrbs.* *Ann* 382. *num.* 9. ſic: *Per idem tempus floret in Hiſpania* MARCELLVS *Telenſis Epiſcopus. Eſt autem Tela vrbs Vacceorum prope* Palentiam. ita etiam conſentiunt Scriptores Hiſpaniæ Maxim. in *Chron. Ann.* 480. D. Franciſc. Sandoual. *Hiſtor. S. Antonin.* §. 4. *fol.* 26. & 27.

D. *Martyrologia.* S. CRESCENTIVS *Puer. Martyr Romanus.*] Quamuis huius ſanctiſſimi pugilis Dies agonis conſignetur in *Romano Martyrologio* XVIII. Kalend. Octobris, attamen in Monaſterio Montis Cœlij in *Carpetania*, vbi eius ſacra pignora cuſtodiuntur, eius Dies feſtus agitur XIV. *Auguſti*, propter occurrentiam *Exaltationis S. Crucis*. De eo igitur in dicto *Martyrologio* ſic habetur: *Romæ* S. CRESCENTII *pueri, filij* S. Euthymij. *qui in perſecutione Diocletiani ſub Turpilia Iudice, via Salaria, gladio percuſſus occubuit* Eius Acta ita deſcribit Philippus Ferrarius in *Catalog. SS. Ital. Die XIV. Septembr fol.* 592.

ACTA S. CRESCENTII PVERI, Martyris Romani ex Philippo Ferrario, & aliis Scriptoribus.

Parentes, & Origo. CRESCENTIVS *S. Euthymij ciuis Romani filius, adhuc puer à Patre in Chriſtiana religione educatus, in immani Diocletiani perſecutione cum parentibus Peruſiam fugit, vbi Patre defuncto, apud Turcium Proconſulem* *Romam defertur.* *delatus, & in carcere incluſus, de ſententia colendi Chriſti veri Dei, nunquam dimoueri potuit. Quare vinctus Romam ad Imperatorem miſſus, in via militibus Chriſtum prædicabat, & in vrbis ingreſſu Mulieri cæcæ lumen oratione reſtituit. Turpilia enim Iudici traditus, & ad ipſum perductus, cùm* *Cæcam illuminat.* *nec Deos credere, nec colere velle conſtantiſſimè diceret, capitalem excipere ſententiam iuſſus eſt. Ductus itaque extra Portam Salariam capite plexus eſt,* *Coronatur.* XIV. Septembris, *Anno Domini* CCC. III. *Cuius* Corpus *multis poſt annis repertum, illius partem ad* Senenſem *vrbem delatam, & partem ad* *Tranſlatio Corporis.* *Monaſterij Baſilicam Fratrum Minorum* Montis Cœlij *in* Carpetania, *tranſuectam, honorificè conditam, huc vſque cuſtodit deuotio.*

De Tranſlatione ad Hiſpaniã. Quatenus ad partem Corporis *Hiſpaniam* tranſlatam, & in Monaſterio *Montis Cœlij* aſſeruatam, & cultam Illuſtriſſimus D. Petrus Gonzalez de Mendoza olim Archiepiſcopus Granatenſis fidem facit in *Hiſtor. Salicenſ. lib.* 4 *c.* .o *fol* 829 vbi authenticum Diploma. De alia parte apud *Senenſes* videndus Ferrar. *vbi ſupra. fol.* 592.

DECIMO

DECIMO OCTAVO.

Kalend. Septembris.

DIES XV.

A. *Assumptio Sanctissimæ Dei-Genitris Virginis* MARIÆ, *D. N. Cuius festiuitas apud* Hispanos *solemnissima veneratione recolitur, & viscerali pietate veneratur, ita vt ferè huius Catholicæ Prouinciæ Basilicæ Cathedrales præcipuæ, huiusmodi inueniantur consecratæ mysterio.*

B. TOLETI *in Carpetania Hispaniæ* B. AVDENTII *ipsius vrbis Episcopi, qui literis, & sanctitate insignis, illis hæreticos compescuit, ista populos informauit, adeo vt acerrimus fidei vindex, & ouium Pastoriâ virgula vigil, nec illos absque pœna demisit, nec istas sine profectione coaluit, donec miraculis clarus in Domino quieuit.*

C. LEGIONE *in Hispania* S. PELAGII *ipsius vrbis Episcopi, qui è* Gallæcia *oriundus, & apud Apostolicam nutritus Ecclesiam, Diaconi munus exercuit ibidem, donec ad* Legionensem *assumptus, purgatâ Basilicâ, aris erectis, & in formam Cathedralis ministris constitutis, bonorum operum plenus, & dierum, migrauit ad Dominum Confessor illustris.*

NOTÆ.

SSVMPTIO *Sanctissimæ Virginis* MARIÆ *Dei-Genitricis.*] Variè apud Martyrologos hæc festiuitas vocitatur. In Romano vetusto *Rosuueidi*, & *Vsuardi*, nec non *Adonis*, & in *Menologio*, atque *Kalendario* Græcorum, DORMITIO *Sanctissimæ Dei-Genitricis* MARIÆ, compellatur. In *Kalendario Syriaco*, & in eius Breuiario: QVIES *Genitricis Dei* MARIÆ præscribitur. In *Romano Baronij, Gallesini, Peregrini, Felicis, Maurolyci*, & aliorum recentiorum, ASSVMPTIO *Sanctissimæ Dei-Genitricis Virginis* MARIÆ, appellatur. Sed proculdubio hæc vltima sententia verior est, quia sub ASSVMPTIONIS vocabulo, eius transmigratio in corpore, & anima significatur: & ideo Baronius in *Annal. Eccles. Tom* 1.

A. Varia nomina huic festiuitati adtributa.

Vsuardi, & Adonis lapsus.

Ann. 48. reprehendit *Vsuardum*, & *Adonem*, quòd hanc festiuitatem DORMITIONEM appellauerint, & de ASSVMPTIONE in cœlum cum corpore dubitauerint, vt refert Georgius Coluenerius in *Kalendar. Marian. Tom.* 2. *Die XV. August. fol.* 101. Igitur de hac solemnitate scripsere ex Græcis Patribus S. Athanasius *In Serm. de Sanctiss. Deipar.* Iuuenalis Ierosolymor. Episcop. Andreas Cretensis *Oration. II.* Epiphanius Presbyter Constantinopolit. Ioannes Damascenus *Orat. II.* Leo Imperator *Orat. I.* Nicephorus Callistus, Metaphrastes, Nazianzenus & alij plurimi inferius citandi. Ex Latinis Isidorus Hispalensis, Ildephonsus Toletanus, Petrus Damianus, Fulbertus Carnotensis, Honorius Augustodunensis, Guarricus Igniacensis, Bernardus Clareuallensis, Absolon., & Authpertus Abbates Cassinenses, Pandulphus Capuanus, Gregorius Tarracinensis, & Bruno Siguinus, & propè innumeri, quos inferius referemus.

Scriptores Græci. *Latini.*

SED vt huius FESTI memoriam ab exordio repetamus, & ipsius celebritatis mysteria elucidemus, aliquas *Quæstiones* indagare proposuimus, vt in posterum facilius inueniatur solutio, & nullus dubitationi detur locus. Sit PRIMA, *An* MARIA *mortem obierit?* Catholica Ecclesia nunquam de obitu Virginis Matris dubitationem admisit: sed quam nouit humanæ naturæ esse consortem, multis tamen prærogatiuis donaram, humanam pariter moriendi necessitatem expertam affirmat. Cui assertioni, etiam ratio fauet, vt tanquam membrum capiti suo Christo conformaretur, & mortem patienter accipiendo mereretur: tùm ne alioquin Matris potior, quàm Filij conditio videretur. Ita Baron. *d. Ann.* 48. Petrus Canisius de B. Virgin. *lib.* 5. *c.* 2. Petrus à Gogni in *Vit. Deipar. c.* 31. Coluener. supr. *fol.* 102. *n* 3. Hinc veniunt respuendi hæretici *Collyridiani*, qui B. Virginem fuisse diuinæ naturæ, atque ita mortis prorsus expertem, dogmatizarunt, pro vt illos damnat Epiphanius *de Heresib. heres.* 79.

An Virgo mortem obiit? *Collyridiani hæretici respuuntur.*

SECVNDA sit, *Quo modo obierit?* Cui respondet concors Patrum, & totius Ecclesiæ sententia, eam non martyrio, aut violentâ morte, vitæ pensum absoluisse, Sed placido dormitionis excessu. Ita ex antiquis Georg. Cedrenus in *Comp. Histor.* Simeon Metaphrast. in *Orat. de Vit. & Dormit. Mar. c.* 39. Nicephor. *Histor. Eccles. lib.* 2 *c.* 21. Albert. Magnus in *Marial. c.* 169. *&* 170. Bernardinus de Busto in *Marial p.* 11. *Serm* 1. *de Assumpt.* Clichthoueus *Serm.* 5 Pelbartus in *Stellar. lib.* 10. *p.* 1. *art* 1. *& p.* 5. *art.* 1 *c.* 2. Georg. Coluener. *d.* 2. *p. Die XIII. August. num* 2 *fol.* 94. & *b d. n.* 5 *fol.* 103. Qui illorum opinionem reprobat, credentium ex *Simeonis* oraculo, ad Virginem dicentis *Luc c.* 2. *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*, Virginem per martyrium hanc vitam finiuisse, vt ex Isidoro Nostr. de *Vit & Obit. Patr. c.* 68. patescit. Nam contrarium tenent Ambrosius, Beda, Damascenus, Euthymius, Ildephonsus, Bernardus, Paulinus, Augustinus, & Petrus Damianus, relati ab ipso Coluener. *n.* 4 *fol.* 102.

Quo modo obiit? *Reijcitur opinatio aliquorum, eam per martyrium sublatam, dicentium,*

TERTIA sit, *An cum dolore mortem gustauerit?* Et quòd maximâ lætitiâ ex hac vita recesserit Virgo sanctissima, probat Damascenus *Orat.* 2 *de Dormit. Virg.* dicens: *Vt enim antequam vllo partus dolore afficeretur, peperit: ita etiam ipsius è vitâ discessus doloribus caruit.* Sequitur Metaphrastes *d. Orat. c.* 39. Nicephorus *d. cap.* 21. Hugo Victorinus *Erudition. Theolog. Miscell. lib.* 3. *c.* 125. Albertus Magnus in *Marial. c.* 171 Pelbartus *d. lib.* 10. 1 *p. art.* 2. Petrus Crespecius in *Triumph. Marian. Die XXVIII. n.* 5. Spinellus de *Mar. Deipar. c.* 9 *n* 18. Coluener. *d. fol.* 103. *num.* 6. Ioannes Eckius de *Assumpt. Domin. homil.* 4 Clichthoueus de *Assumpt. Virg. cap.* 16. Qui pictorum incuriam notant, quâ Virginem decumbentem in lecto habitu, & facie ægrotantis effingunt: cui sententiæ accedit etiam Ioannes Molanus de *Pictur. sacrar. Imagin. lib* 3. *c* 32. Qui nec eius sanctum virginale corpus corruptionem sensisse, affirmant.

An cũ dolore obierit?

QVARTA sit, *Quo sua ætatis, & Dominicæ Natiuitatis Anno, ex hoc mundo migrauerit?* In huius absolutione Quæsiti, magna inter Patres, & Scriptores Ecclesiasticos disceptatio est. Quorum, vt clarius, & facilius procedamus, summatim suo ordine sententias subijciemus. Igitur *Septem* legimus opiniones, quarum PRIMA asserit Virginem haut diu post Ascensionem Domini in mundo remansisse. Istam protulit S. Ildefonsus Noster *Serm.* 6. *de Assumpt.* his verbis:

Quo eius ætatis, & Dominicæ Natiuitatis Anno, obierit? *I. Opinio.*

Nec

Nec diu hac sanctissima Virgo post Domini Ascensionem in terris potuit remanere, quam desiderabant Angeli, cælum etiam ipsum de eius ascensione querebatur. Sequitur Petrus de Natalibus in *Catalog. SS. lib. 7. c. 65.* Vincentius Bellouacens. in *Specul. Histor. lib. 8. c. 80.* Masseus in *Chron. lib 8. Ann. 36.* SECVNDA contendit, Virginem assumptam, *Anno secundo* post Christi Ascensionem. Hanc secuti sunt Michaël Beutherus in *Chronic. Ann. 35.* & Martinus Polonus in *Chron. Ann. 34. fol. 114.* TERTIA affirmat, Virginem post Christi mortem, *Nouem annis* vixisse, atque ita Anno à Christo nato XLII. ætatis suæ LVII. Istam tuetur Epiphanius apud Franciscum Turrianum de *Constitut. Apostol. lib. 2. c. 16.* & Coluenerium *supr. fol. 106. n. 10.* QVARTA asserit, Virginem *vndecim annos* post Christi passionem vixisse. Ita *Euodius* apud Nicephorum *Histor. Ecclef. lib. 2. cap. 3.* hac serie: *Si quidem* (B. Virgo) *trimula cum esset, in Templum est præsentata, & ibi in Sanctis Sanctorum traduxit annos* Vndecim. *Deinde verò Sacerdotum manibus Iosepho ad custodiam est tradita: apud quem cùm Menses peregisset Quatuor, ab Angelo Gabriele latum illum accepit nuntium. Peperit autem mundi ipsius lucem Annum agens* XV. *Decembris die* XXV. *Deinde annos peregit.* XXXIII *quos etiam æternum, & antesæculare Verbum, & Filius eius in terris exegit. Post Crucis autem supplicium illud, in domo Ioannis annos impleuit* XI. *vt ætatis eius Anni simul collecti sint* LIX. Hanc sequuntur sententiam Hippolytus Thebanus, & Iacob. Beutherus in *Synops. Histor.* QVINTA fatetur, Virginem *Duodecim* annis Christo superuixisse, & Sexagenariam obiisse. Hanc vt communissimam refert S. Antoninus *Histor. 1. p. tit. 6. tit. 6. c. 3. §. 1.* Ioannes Naucle. in *Chronograp. secul 1.* Reusnerus in *Diar. Ecclef. Die XV. August fol. 124.* Ioannes Driedo *de Dogmat. Sacrar. Script. lib. 3. c. 4.* Durandus de *Diuin. Offic. lib. 7. c. 24.* Matthæus Vvestmonasteriensis *in Flor. Histor. Ann. 45.* Vvernerus Roleuinkc in *Fascicul. Tempor. Ann. 45.* ex Nicephor. *Hist. Ecclef. lib. 2. c. 21.* SEXTA credit, B. Virginem obiisse, Anno salutis XLVII hoc est ætatis suæ LXII. & post passionem Domini XLV. Hanc defendit Arethas Cæsareæ Cappadociæ Episcopus in *Comment. ad Apocalyps. c. 19.* Andricomius in *Descript. Ierusalem Vrbis num. 10.* Antonius Sabellicus *Enead. 7. lib. 2* & Polydor. Virgilius de *Inuentorib. Rer. lib. 4. c. 2.* SEPTIMA dicit, B. Virginem, assumptam fuisse, anno XV post Dominicam passionem, hoc est, LXIII. ætatis suæ Anno, Christi ex Natiuitate numerato XLVIII. Quam ex Eusebio in *Chron. Ann. 48.* & Andricomio etiam in *Chron. d. Ann. 48.* tenet Franciscus Turrianus *vbi supr. d. lib. 2. Const. Apostol. c. 16.* Gonsaluus Durantus in *Not. ad Reuelat. S. Birgit. lib. 6. c. 61. & lib. 7. cap. 26.* Dionysius Rickel de *Laudib. V. M. lib 4. art. 6.* Marianus Scothus in *Chron. Ætat. 5. in fin.* Iacobus de Voragine in *Legend. SS. h. d. fol. 126.* Bernardinus de Busto in *Marial. p. 12. de Coronat. Mar. serm 1.* Iacobus Philippus Bergom. in *Supplement. Chron. lib. 7.* & in *Vit. de Clar. & Scelerat. Mulier. c. 1. fol XI.* Azorius *Institut. Moral. Tom. 2. lib. 1. c. 2. q. 5.* Henriens Enriq. *in Summ. lib. fin. c. 10 n 9.* OCTAVA, & sequenda asserit, B. V. Matrem post Filij mortem superuixisse XXIV. annis, ita vt ab humanitatis vinculo absolueretur, Anno à Christo nato LVII. & ætatis Deiparæ LXXII. quam ex *Neothericis* probant Petrus Simon Iprensis Episcopus in *Tract. de Assumpt.* Petrus à Gogui in *Vit. B. M. c. 27.* Petr. Canisius de *B V. lib. 5. c. 3.* Christophorus à Castro *in Histor. Deipar. c. 20. n. 19.* P. Franciscus Suarez *in 3. p. S. Thom. Tom. 2. Disp. 21. Sect. 1.* Ioannes Bonifacius *Histor. Virginal. lib. 1 cap. 19.* Antonius Belinghen. in *Itinerar. Reliquiar B. M. Sect. 6 c. 4.* Iacobus Canisius in *Sacr. Meditat. 3 p. §. 19.* Sandæus in *Mar. Patron. Orat. 5.* Spinellus in *Mar. Deipar. c. 6. n. 9.* & alij plurimi à Coluener *fol 111. n. 16.* citati.

II. Opinio. *III. Opinio.* *IV. Opinio.* *V. Opinio.* *VI. Opinio.* *VII. Opinio.* *VIII. Opinio.*

QVINTA Quæstio: *An Apostoli morti* MARIÆ *Virginis, & sepulturæ interfuerint?* Eosque interfuisse, & ipsius corpus exanime sepulturæ mandasse, affirmant, quotquot de hac festiuitate scripsere. Iuuenalis Ierosolymitanus in *Histor Euthymic. lib. 3. c. 40.* relatus à Damasceno de *Assumpt. Orat. 2.* cuius hæc sunt verba: *In sancta quidem & diuinitus inspirata Scriptura de decessu S. Deiparæ* MARIÆ *nihil traditur: ex antiqua autem, & verissima accepimus traditione, quòd tempore eius gloriosæ dormitionis, vniuersi quidem S. Apostoli, qui orbem terræ ad salutem gentium obibant, momento temporis in sublime sublati, conuenerunt Ierosolymis.* Sequitur Nicephorus *Histor.*

An Apostoli morti B. V. interfuerint?

*Histor. Eccles. lib.*15.*c.*14. Pelbartus *lib.* 10. *p.*5. *art.*1. *c.*2. Gregorius Turonens. de *Glor. Martyr. lib.*1. *c.*4. Ildephonsus Toletanus de *Assumpt. Serm.* 7. Antonius in *Summ. Histor.*3.*p.tit.*19.*c.*11. Baptista Mantuanus in *Parthenic.Marian. lib.*3.*fol.*114. sic:

Nec dùm finierat, cùm iam Duodena *per auras*
Læta cohors *aderat, Cilicum reuocatus ab oris*
Hic erat, à Græcis alius, trans Pelion, atque
Thethyos Euboiæ fluctus, Minoiaque arua,
Et mare Carpathium: sitientibus alter ab Indis:
Alter ab Æthiopum siccis translatus arenis,
Transque domos Arabum: Rubri trans littora Ponti:
Ille per Europæ populos à Gente Latinâ
Transierat, veniens, Siculos, Pelopisque penates,
Phœbeamque Rhodon, sparsasque per æquora terras.

Iacobus Hispaniarum Apostolus etiam in spiritu interfuit. Sed aliquis dubitabit: Quo modo omnes Apostoli conuenire ad Virginis dormitionem, & sepulturam potuere, Si B. IACOBVS *Hispaniarum Apostolus*, & Zebedæi filius, iamiam ab hoc seculo fuerat per martyrium sublatus? Sed facilis est responsio, scilicet, quòd cæteri Apostoli corporaliter, IACOBVS autem spirituali assistentiâ, conuenere. Nam cùm B. V. MARIA morti proxima omnes Apostolos circumstantes videre cuperet, sic Filium adloquitur: *Fili mi charissime* IESV, *cuperem vt adessent Discipuli tui omnes, qui supersunt, & etiam* ANIMA *fratris mei* IACOBI, *nuper decollati ab Herode, vt videatur ab Apostolis, præsertim à* IOANNE *fratre suo.* Quod & à Filio obtinuit, vt ipsa aliis Apostolis testata est, dicens: *Ecce inter vos* ANIMA *fratris mei* IACOBI Zebedei: quæ nihil locuta est, quia aliud est commercium illius, & aliud istud. Sic Amedæus in sua *Apocalyps. rapt.*8. à quo Hippolytus Marraz. *de Apostol. Marian.c.*5.*fol* 150. & Nos supr.*Tom.*2. *Die XXV. Mart. fol.*401.

An in corpore & anima assumpta fuerit? I. Opinio. SEXTA, sit, *An in Corpore assumpta Virgo, an in anima solùm fuisset?* Cui Quæstioni licèt plurimi olim dubitanter fuerint locuti Scriptores, sequentes sententiam cuiusdam *Epistolæ*, seu *Sermonis*, qui *S. Ieronymi* titulo ad *Paulam*, & *Eustochium* de *Assumptione* circunfertur,& apud Augustinum *Serm* 35.*de Sanct.* Attamen aliorum opinio contendit ipsam corpore, & anima in cœlum fuisse translatam. *II. Opinio sequenda.* Ex antiquioribus *S. Athanasius*, seu vt aliis placet, Cyrillus Alexandrinus *Sermon. de Assump.* Iuuenalis Ierosolymitanus apud Nicephor. *lib.*2 *c.*23. Glycas in *Annal.* 3.*p.* Andreas Cretensis de *Dormit. Mar. Orat.*1. *c.*8. *&* *Orat.*2. *c.*5. Damascenus de *Dormit. Deip. Orat.*1. *&* 2. Metaphrast. de *Vit. & Dormit. Virg. Mar. c.* 44. hanc partem defendunt. Ex Latinis etiam S. Aug. de *Assumpt: serm.* 34. *Tom* 9. Hugo de S.Victor. in *Erudition. Theolog. ex Miscellan. lib.*3.*c.* 125. Albertus Magnus *in* 4. *Sent. dist.*13. *q.*2. & in Marial. *c.* 172. *&* 173. S. Bonauentur. in *Specul. Virgin. lect.* 2. *&* 12. Pelbart. *lib.* 10. *p.* 1. *art.* 3. Stephanus Brulefer *de B. V. serm.* 1. Iudocus Coccius *in Thesaur.Cathol.Tom.*1.*lib* 3.*art.*3.contra *Lutherum*,& *Riuium*,dubitantes aut negantes Beatá Deiparam in corpore,& anima in cœlum assumptam,qui contrarium diffuse probat, ex Patribus Græcis, Latinis, & Doctoribus Scholasticis. *Alias temerarium erit* Melchior Cano de *Loc. Theolog. lib.*12. *c.* 10.qui contrariam esse assertionem temerariam asseuerat. Petrus Canisius de *B.Virg lib* 5.*c.* 15. Cæsar Baron. in *Not. ad Martyrolog. Roman. h. d. lit A* & *Tom.* 1. *An.* 48. Baptista Mantua. in *Parth.Marian d.lib* 3. qui huius sententiæ describens carmine heroico euentum, ita de Corporis, & Animæ Assumptione prosequitur:

Terga ferè Titan Nemeæ extrema tenebat,
Fulgentem cratera inter, claramque coronam:

Verum

Verum illud Nati imperio pòst tempore paruo
Ablutum Iordanis aquis, terraque resecto
Pondere, & ardenti vestitum luce, nihilque
Jam mortale tenens, celeres in sydera Diuî
Tollentes, iterum menti imposuere beatæ.
Ipsa tenens sceptrum, & nitido diademate fulgens
Cincta caput: terras amat, atque vocata fauorem
Impluit, & cœli lucentibus imperat astris,

Idem Manuantus in sacris *Fastis h.d.* similem sententiam amplectitur, & Ioannes Hondemius in *Hymno de Assumption.* apud Belinghen in *Parnas. Marian. fol.* 434. cuius Rhitmum hic inserere libuit, quia rationes & causas, quibus Matrem in corpore & anima in cœlos assumere Christus debuit, metricè repetit.

SCeptrum cœli Rex tenens inclytum,
Puræ Matris corpus, & spiritum
Cœlo sistis, iubens, vt subditum
Ei semper sit omne conditum
Non permittit censura Numinis
Vt carente, sit, labe criminis
Vermis, hospes in carne Virginis,
Quâ diuini Sol micat Numinis.
Æquitatis Rex micans solio
Vermem vertit à Verbi scrinio:
Puritatem ne putrefactio
Lædat vsquam in carnis lilio.
Et si caro de terra sumeris,
Non in terram tracta reuerteris
Lege primâ, quâ non opprimeris,
Cum in partu pœnam nescieris.
Supra legem, Virgo cùm vireas,
Et in partu sola non doleas,
Non est rectum, vt migrans, maneas
Infra sedes, humi, cinereas.
Æquitatis non sinet linea,
Vt sub mortis frangatur framea,
Virga, florem gignens, virginea
Quo florescunt regna syderea.
Caro carens terestri macula,
Cùm sis hortus, & Christus primula,
Rectum dictat, vt vincas vincula
Mortis, regnans per cuncta secula.
Vitæ fructum caro qua genuit.

Mortis

Mortis nexu premi non potuit:
Ergo digne leuari debuit,
Eo dante, qui mortem necuit.
Hydra mortem propinans, interis
Et pudoris pede conteris,
Et tu, victrix Virgo, reficeris
Vultu Nati, quo felix frueris.
Quantum, putas, mouetur tristibus
Hydra liuens ligata nexibus,
Cùm se videt submersam ignibus
Et te summis regnare sedibus?
Ergo, micans throno virgineo,
Caput hostis preme calcaneo:
Et confracto mortis aculeo,
Regno tuo siste sydereo.
Quantâ potest potiri gloriâ
Creatura sufficientia,
Tantò gaudes, ô plena gratiâ!
Ergo dones exabundantia.
Dei Patris vides in Filio
Tua carnis vernante lilio,
Trinitatis quæ sunt consilio,
Sola sumpta Dei consortio.
Tuâ flagrat Seraph præsentiâ,
Inte Cherub limat ingenia,
Dignitatum donat iudicia
Summis thronis, tua potentia.
Tibi psallunt cœtus hierachici,
Quos transcendis flore multiplici:
Thure tuo se gaudet affici
Totus Regni conuentus cœlici.

Quo Die post mortem assumpta est. *I. Opinio.* SEPTIMA Quæstio sit, *Quo Die post mortem resurrexit, & anima eius vnà cum Corpore in cælum fuerit assumpta?* Circa quam variæ sunt sententiæ. PRIMA sit eorum, qui asserunt, eodem die B. Virginem assumptam fuisse, quam confirmant sequenti ratione, scilicet, quia Ecclesia hoc eodem die mortem eius & assumptionem celebrat. Ita Iacobus Grethserus in *Comment. ad Codin. de Offic.* *II. Opinio.* *Dom. Constantinop lib.* 3. *c.* 15. Et alij à Georgio Coluenerio *d. Die XV. August. fol.* 119. *n* 24 SECVNDA opinio est dicentium, eam Die XL. à morte in cœlum cum corpore assumptam, hoc est XXIII. Septembris. Hanc tuentur Venerabilis *Beda*, & Molanus in *Addit. ad Vsuard in Martyrolog.* vbi sic adnotatur · *Secunda* Assumptio S. MARIÆ *Virginis* qui etiam ex Ioanne Beletho *de Diuin. Offic. c.* 146. circa huius opinionis probabilitatem reuelationem quandam recenset prout & *III. Opinio* S Antonin. in *Summ. Histor.* 3. *p tit* 19. *c.* 11. Cæsar Paron. in *Not. ad hunc Diem.* & alij. TERTIA Opinio est, asserentium, quòd B. Virginis corpus Diebus XV.

in

in sepulchro mansetit. Hanc tenet ex reuelatione *S. Birgitæ* facta *lib. 6 c. 62. & lib 7. c. 26.* Gonsaluus Purantus in *Comment. ad Reuelat. dict. loc.* & in *Sermon. de Excell. B.M. cap. 21.* quem refert Coluener. *fol. 121. n. 26.* QVARTA & communior Opinio est affirmantium, B. MARIAM post *Triduum* mortis fuisse in corpore assumptam. Quam ex Iuuenale Ierosolymitano, ex antiqua traditione, recenset Nicephorus *Histor. Ecclesʃ. lib. 2. c. 23. & lib. 15. c. 14.* Euthym. *Histor. lib. 3. c. 40.* Metaphrast. in *Vit. & Dormit. Virg. c. 44.* & antiquissimus Hymnus *Ecclesiarum Hispaniæ.* *IV. Opinio verior.*

In obitu conuenerunt
Omnes eius Discipuli,
Ipsamque sepelierunt:
Et post TRES *Dies singuli*
CORPVS *in sepulchro quærunt,*
Nil inuenerunt seduli,
Illud assumptum asserunt
In cælum omnes creduli.

Illam quoque sequuntur recentiores Costerus *Meditat. 37.* Castro *Histor. Deip. cap. 24.* Bonifacius *Hist. Virgin. lib. 1. c. 20.* Loctius in *Mar. Aug lib 6 .c. 12.* Cansolonerius in *Vit B. Mar. fol. 136.* Iacobus Canisius in *Sacr. Medit 4 p §. 55.* Suarez *Tom. 2. in 3. p. Tom. Disputat. 21. sect. 2.* Azorius *Tom. 2. lib. 1. c. 20. q. 7.* Iacobus Bergomensis in *Vit. Virg. fol. 13* & Coluenerius *supr fol. 124. n. 29.* Antonius Deslions de *Cult. B. V. Mar. lib. 1. Eleg. 20.* vbi pulchrè omnia superius dicta hisce carminibus complectitur.

Diua Parens quanam possum te dicere causâ,
Communem reliquis mortis adisse viam?
Non te febris edax, non te moribunda senectus,
Aut dolor, aut tabes, aut grauis hasta tulit.
Integra quòd vita, sceleris quòd pura micares:
Mittere mors iaculum non fuit ausa suum.
Te quibus impeteret, trepidâ cum morte pharetram,
Et sua mutauit spicula Diuus Amor.
Scilicet ex illo confixam vulnere, leti
Te consanguineus cœpit habere sopor.
Sic ego sim, liceatque tuis occumbere telis!
Fata triumphantis, non morientis erunt.
Viderat hoc funus iam terris inuidus æther,
Furta mihi video, furta parantur, ait.
Parce graui tellus gemmam damnare sepulchro,
Quæ tibi depositi nomine missa fuit.
Non decet, vt tenebris, & nocte, premantur ocelli,
Qui mihi pro gemino sydere semper erunt.
Non decet, vt castæ sint vermibus esca, papillæ,
Vnde Deus tenero lac bibit ore puer.
Quis ferat in cineres Corpus mutetur & vmbram,

Altera quod Summi Principis aula fuit?
Quis tibi terra, precor, dedit hoc in corpore iuris,
Quod rude flagitij est, quod sine labe nitet?
Multa parabat humus responsa simillima veris:
At lis iudicio, Christe, dirempta tuo est.
TRES *sibi luciferos depostum funus haberet,*
Fida velut custos, seu bona mater humus.
Dein vbi felici lux TERTIA *surgeret ortu;*
Redderet illæsâ credita dona fide.
Quo mens læta suas adeat cum corpore dotes;
Quo par lætitiæ constet vtrique modus.
Intereà Iosaphate tua per gramina vallis,
Remigio alarum turba beata volat.
Pars tumulum lætas circumduxere choreas!
Pars tumulo vultus applicuere suos:
Pars fudere rosas, & plenis lilia dextris:
Pars digitis blandas increpuere fides.

QVIBVS sic prælibatis venio ad ACTA quæ in hac dormitione euenere, quæ dabimus desumpta ex aliquibus Breuiariis vetustis, & Legendariis Hispaniæ præcipuè MS apud me *Segobiensi*, sic:

ACTA DORMITIONIS, ET Assumptionis B. Virginis MARIÆ *Dei-Genitricis, Dominæ Nostræ, ex Legendario Segobiensi MS. & aliis Breuiar.*

IGITVR *cùm Beatissima Virgo Dei-Genitrix* MARIA *ad annos Septuaginta-duos ætatis in omni vita perfectione, & miraculorum gloria peruenisset: quo tempore cum ipsius filio, & Domino Nostro Iesu Christo placuisset, ipsam ad se euocare & ex huius caliginosi seculi tenebris, ad gloriam suam cælestem eam traducere: cùm satis existimaret ipsam in fidei eius testimonium inter homines permansisse; eidem Angelum suum transmisit, videlicet Gabrielem cum viridi palma perfulgidum qui ipsi sanctissimæ Virgini, post triduum mortis dormitionem denuntiaret, atque ipsius in cælum assumptionem certificaret. Qui cùm ipsam in* Simeonis *iusti domum, orantem comperisset, eâ ex more prius salutatâ, dicendo*: Aue MARIA gratiâ plena, *adiecit*: Dominus Noster Iesus-Christus, Filius tuus, me hac cum palma, ad te Matrem suam dilectissimam transmittit, vt tuam mortem adesse propinquam annuntiem: videlicet, post tres dies affuturam, & in fidei huius signum, hanc palmam foliis virentem, ad te dono misit. Exaltaberis etenim super choros Angelorum omnium; Materque omnium viuentium, & mortuorum de cætero vocaberis, ac te beatissimam, atque nimium felicem dicent omnes generationes. *Quibus expletis palmam pulcherrimam ipsi reuerenter contradidit. Cui beatissima* Virgo *post gratias exhibitas, respondit*, se per omnia ad iussa Filij sui capessen⸗a, præparatam esse: verùm magnopere optare, atque id ab ipso Deo, Filio suo humiliter expostulabat, dignaretur eidem in hoc obtemperare, quatenus ipsius Discipuli omnes suæ Dormitioni præsentes

Gabriel missus ad Virginem.

Gabrielis oratio.

Virginis placitum.

tes adesse, concederet. *Cui perhumanè respondit Angelus*: Non solum tibi charissimæ Dei Genitrici aderunt Discipuli omnes, sed & ipse IESVS filius tuus cum omnibus Angelorum choris præsentes aderunt. *Quibus dictis e vestigio Angelus ab ea discessit festinus. Hoc itaque nuntio accepto, Beatissima* Virgo *mortem suam propinquam, in primis omnibus domesticis, & affinibus suis nuntians, palmam pulcherrimam in huiusmodi signum, & sua illibatæ, perpetuæque virginitatis, & fidei ostendit: deinde cæteris notis & contribulibus id innotescere voluit. Hinc itaque Die Tertiâ se ipsam tanquam ad Sponsum suum æternum itura suis vestimentis decenter & mirificè composuit. Cùm verò iam ipsa mortis hora adesset propinqua, ecce illicò ingenti quodam miraculo,* Discipuli *affuere omnes. Quibus B. Virgo, post ingentes gratias Deo relatas, retulit, quæ de propinqua ipsius morte, ab Angelo acceperat. Veruntamen ipsa primum non minus obstupuit, de eorum aduentu, quàm postea lætata est, quòd eidem euenisset, quod optauerat, rogaueratque. Ex quibus maximum sibi gaudium afferebatur, tot Discipulos intueri, cum quibus etiam ipsa viuendi felicitatem maximam compararunt. Postquam autem SS. Apostoli aduentum suum, admiratione dignum, animaduertissent, plurimas gratias Deo, & B. Virgini egerunt, quòd præsentibus ipsis, diem suum obire elegisset. Paululum verò cum eisdem SS. Apostolis immorata, paululumque laudibus præstitis, ipsa Beatissima* Virgo *flexis genibus, quasi dormitura quieuit, vbi in meditatione rerum cælestium, cum consisteret, ecce omnes Angelorum chori cum Iesu Christo eius filio ineuerrabili splendore ad eam descendere, quos cum videret mox ingenti gaudio repleta est. Tunc Dominus ipse* IESVS *totus festinus ad eam conuersus, clarâ voce seriò dixit*: Veni de Libano Mater, veni; veni ad cœlestem gloriam tibi à Patre meo paratam, atque decretam, vbi & coronâ perpetua, ac gaudio incredibili & sempiterno decoraberis, atque frueberis. *Ipsa quippe verba, sic Domino prosequente,* Virgo *oculos claudens, paruâ occasione temporis adhibitâ, animum sanctissimam ipsi Deo, Filio eius,* Iesu-Christo *reddidit immaculatam: quam diuinis manibus ipse* IESVS *suscipiens, mandauit Apostolis suis, vt sanctissimum Corpus in valle Iosaphat sepelirent, ipsumque ad Triduum vsque, omni adhibita custodiâ obseruarent, quoniam ipsum omnino resuscitare decernebat, atque glorificatum in cælum assumere volebat. Ad eam itaque Dominus tanta cum gloria & inenarrabili splendore, nec non & cantuum incomprehensibilis melodia aduenit, vt & Apostolorum sanctissimum collegium, cæterique omnes, qui eiusdem Virginis cubiculo adstabant, præ nimio gaudio, ex cælesti illâ suauitate, atque iucunditate, in suauissimam, imò penè diuinam ecstasin conuerterentur. Deinde haut multò post in se reuersi, subito conspiciunt gloriosissimam intemeratamque Dei Matrem, Virginem* MARIAM *humanis iam excesisse rebus: & nihilominus cunctis videbatur somnum capere suauissimum. Quæ tamen & si mortua quiesceret, attamen erat facie candidissima, labiisque decentissimè, sicut rosa, purpureis. Dùm verò Apostoli omnes, & cæteri, qui sanctissimo funeri adstabant, miraculi insoliti speciem concernentes, extemplò in terram humiliter postrati, beatissimum Corpus adorauerunt, & lachrymis ac sanctis gemitibus, quò magis poterant, exequias obsecundabant. Tunc* Simon-Petrus, *qui inter Apostolos, & auctoritate, & vocis magnitudine omnes animabat, celebre præconium de ipsius gloriosissima Dei Genitricis, omniumque Christi Discipulorum Parentis,* MARIÆ *laudibus, in Orationis modum diuulgauit. Aderant autem ad eius exequias famulaturi SS. Angeli cum vniuersa cælorum curia, quæ festina spopondebant obsequia. Vnde mox suauissimus odor non nisi Paradisi tantus emanauit, vt ex eo sanctæ Mulieres, quæ aderant excitata in pientissimum planctum omnes prorumperent. Maximâ veneratione deinde se se ad componendum sanctissimum corpus, & in loculo collocandum ornatissimè quo magis poterant studio, & deuotione accinxerunt. Sicque demùm decentissimè in eodem conlocatum, simul SS. Mulieres, & Apostolorum,* atque

Virgo mortem suam refert cognatis.

Discipuli morti eius adsunt.

Christus, & Angeli adsunt quoque.

Virgo in manus Filij tradit spiritum.

Melodia cælestium Spirituum.

Corporis, & oris candor post obitum.

Petrus in exequiis prædicat.

Funeralis pompa disponitur.

atque aliorum plurimorum chorus, Ioanne Euangeliſtâ, à B. Petro, *cum palma diuinitus miſsâ, præmiſſo, comitantibus SS. Angelis, delecti iuuenes feretrum ſubiere, ſicque pompâ quaſi cœleſti ad ſepulchrum detulerunt; vbi admirandum illud, atque ſanctiſſimum Corpus ibidem in monumento nouo venerabiliter ſepeliere. Circa huius igitur mauſoleum per* Triduum *Orationi inſiſtentes, reſurrectionem eius, & aſſumptionem præſtolabantur. Vbi & poſt* TRIVM *Dierum ſpatium, venit iteratò* D. N. Ieſus Chriſtus *cum ſuis agminibus Angelorum, & maximâ Beatarum ſpirituum pompâ, intra nebulam chriſtallini coloris fulgentiſſimam quæ quidem totum matris cooperuit monumentum. Cuius tantus erat ſplendor, vt neque Apoſtolorum quidem, neque SS. Mulierum acies eam aliquamodo ſuſtinere poſſet. Tunc ipſe Dominus* IESVS, *de monumento lapidem tollens,* Matrem *ſuam dulciſsimam, ex mortuis reuocans, iterùm ſanctam eius animam corpori adiunxit, illamque omnino reſuſcitauit, eidemque hæc verba iucundiſsima dicens.* Veni Regina cœlorum, veni Domina Angelorum, veni intemerata Mater mea, veni columba mea, immaculata mea veni, iam enim hiems tranſiit, & receſſit, veni poſſidere regnum Patris mei, atque immortali illa perfrui beatitudine. *Ad hanc igitur vocem* Beatiſſima Virgo *mox conſurrexit, & ex templo diuina iuſſu ſuper choros Angelorum cum ingenti pompa, atque triumpho*, XV. Die Auguſti, *ætatis vero ſuæ* LXXII. anno, *& à Chriſti Natiuitate* LVII. *in* Corpore, *&* Anima *mirabiliter eſt aſſumpta. Quo quidem die vniuerſi Chriſticolæ eidem maximum ſacrificium, & ſolemnitatem tribuunt.*

Corpus ſepultura traditur.

Chriſtus apud ſepulchrum.

Matrem ſuſcitauit.

In cœlos corpore, & anima aſſumit.

Hactenus ACTA in relato *Legendario*, quæ deſumpta fuere ex Philippo Bergomenſi in *Vit. B. Mar.* vbi prolixiori, licet ſuaui enarratione triumphi cœleſtium ſpirituum pompa deſcribitur, cum aliis circunſtantiis notabilibus, quæ in funere, aſſumptione, & poſtea euenere: Nec non & Oratio, ſiuè concio à D. Petro in exequiis recenſita refertur.

Quo tempore hoc feſtum inſtitutum.

QVATENVS ad huius ſolemnitatis *inſtitutionem* apud varias Nationes plura congerit Georgius Coluener in *Kalend. Marian. d. Tom. 2. h. d fol. 127. a n. 33. & ſeqq.* qui nihil de *Hiſpania* refert, crederem eam inſtitutam apud Noſtrates ante tempora *S Ildephonſi* Archiepiſcopi Tolerani, & Virginis Cappellani, quia ſuo æuo iam ſolemnis feſtiuitas erat, de qua ipſe aliquos ſermones ſcripſit, in quorum primo hæc verba profert: HODIE, *dilectiſsimi fratres, Natalitia* B. MARIÆ *celebramus* Et inferius *fol.* 51. in Edito Codice Feu-ardentij, proſequitur: *Quapropter, dilectiſsimi; ſolemnitatem huius diei dignanter celebrate, de qua exultant Angeli, lætantur Archangeli, de qua gaudet omnis illa cœleſtis Ieruſalem, ciuitas glorioſa.* Quod probatur ex *Breuiario*, & Miſſali *Iſidoriano*, abs Iſidoro Hiſpalenſi Antiſtite, & aliis Præſulibus Hiſpaniæ coadunato, in quibus Officium myſteriis plenum repetitur, maxime hac Inlatione: *Dignum & pulchrum, & iuſtum eſt: Summe, & ineffabilis Deus Noſter quantis poſſumus laudare præconiis, etſi potentes adſumus lumen tuæ claritatis pollutis contingere labiis, ſed in quantum ipſe donaueris, te benedicere, & conlaudare dignè licebit nobis: Qui etiam ab initio maſſam faciens ſortiter electorum, nonullis ex illis miracula dare iuſsiſti per vitam, ſigna per mortem, portenta per aſſumptionem. Alios namque potenter reſuſcitans poſt carnis defectum; alios verò concremans per mentis exceſſum: dumque alios reddidiſti diſsimiles per obitum ineffabilem ſaporum. Illud enim verò Domine quod non dubium de Enoch creditur, vel Elia certiùs; eo magis veriùs confitemur de Ioanne, vel* MARIA. *Dicam, dicam, hoc illi meruere ante ſacrum aduentum, quod & iſti experti ſunt poſt annum paratum. Dicam, plerique propter Chriſtum. Quid vè mirantur? Ille Enoch nunquam comparuit, cùm vates & ipſe Iſraëlita auriga ſimillimè latuit & corpore viuos manſia cœleſtis vtraſque detinuit. Compleuit & ipſa quod perfecit, & iſtis. Illis per indeclinabilem carnis ſtatum, pòſt etiam ſepulchri deſcenſum, pernicemque illinc* MARIÆ *& ineffabiliter exitum: ſicuti ibidem Ioannis ingreſſum, ſic permanſurum incomprehenſibiliter vſque ad futurum aduentum O ſacratiſsimum arcanum, & inexprobabile promiſſum, quod vnumquemque illorum iam per diſparem modum inter plurimos*

Quid in Hiſpania?

Breuiarij Iſidoriani Inlatio.

mire

mire sublimauit ad cælum! Merità quidem & gloriosior Virgo MARIA *cæli petiuit intimum, dum cæli, & terra sola visceribus sacris portauit Deum, & Dominum. O ineffabilis castitas, & immaculata virginitas, qua nouo, & ineffabili modo adsumi in superna meruit Sede! Visura cum Angelis ibidem perpetim Deum, cuius Verbi in terra sacrum effecta est templum. Cui nullo modo ibidem incomprehensibilis frustratur sedes, sicuti incomprehensibilis partus non denegatur in terris. Taliùs est enim ibi diuinitus ascendisse, qualiùs in nouo Virginis partu hic similem non inuenisse. Quid verà verius datur intelligi; hanc Christus elegit à qua natus est, hic sic illam voluit mansisse Merità, diuque meritò ibidem gloriosiar forè præ cunctis, dùm merità longeque digno digniar inuisceratur ex ea Saluator. Hoc te Domine cooperante, qui omnia qua velis facis, & de nullo nusquam ventilans: quem quoque gemunt potestates, cælicalique admirantur ciues; cui multiplex cælica illa Angelorum legio, caternaque Sanctorum, omnium Virginum, Martyrumque concio. siue terrestris Beatarum multitudo in hoc Assumptionis gloriosa Virginis festa non cessant clamare, ita dicentes:* Sanctus, Sanctus, Saoctus. *Verè* Sanctus, *verè benedictus æterne Omnipatens Deus, Iesus, Christus, Filius tuus: qui tàm visibilia ab initio instituens infinita, secum, & Spiritu-sancto potentialiter creans, omnia felicius compleuit, & diuinitus peregit extremo. Igitur inter primanam, vel vltimam seculi seriem, se cùm in forma Dei esset exinaniens, Deo aqualem, nostrum dignatus est contiguum sumere pulverem. Non quo antea illo eguisset cyclopeo, sed quo vero lethalia vulnera sanasset antidato. Non qua ante infirmus fulciret prapria, sed quo vera potentius calestia, terrestria saluasset, vel tartara Non qua ante vllam passus esset inapiam, sed quo vero inapem gratià redderet diuitem. Non quo ante imbecillis calestes, vel aëreos damuisset exercitus, sed quo vero fortissimus nouas ibidem referaret intraitus. Vnde hoc autem nusquam Domine omne cansitemur peractum, nisi & completum esset per Verbum, caro factum: quod non natura humana, sed gratia aduniuit assumptum. Accepit namque quod fecerat, in quo ante mirabilt modo se seque facturum pradixerat. De quo mater Syon dicet: Hamo, & homa diuinitus, admirabiliterque est factus. Talem, multoque verè creditur, mirabilem Matrem cresse, qualem diuinitus per eam transiens decus virgineum non admisisset. Dùm ab illo creari, ita & ab ipsa concipi. Hac autem Domine amnia si humanis viribus possent exequi, omnia diuina nusquam probarentur oriri. Quis verò tandem huius sancta mysterium approbare poterit tanta incarnationis, Natiuitatis Fily, in cælum* Ascensionis, *& Matris tàm incomprehensibilis inlibata* Assumptionis, *nisi recta de Patre, & Filio, atque Spiritu sancto sinceriter credat, & de Matris* Assumptione *mirabiliter sentiat. Dùm incomprehensibilia sunt vtraque, & inde credenda vtraque, qui verè confitemur vtraque. Hac fides verissima, quà reconciliamur pissimo Deo, & adoptamur in filiis, Christo Domino, Redemptorique Nostro.* Ex quo liquet eo tempore in Hispania hoc festum solemniter celebrari. Sed & ante culta festiuitas hæc conspicitur ex Iuliano *in Chron. num.* 48. dicens: *S. Eugenius laxatis spatiis prioris Templi* Toletani, *illud* Assumptioni B. MARIÆ *Virginis ad cælestia Regna, dedicat.* Sic D. Didacus Caspejon in *Primat. Toletan.* 1. *p.c.*7. *fol.* 62. *lit. C.* Comes Morensis *Histor. Tolet.* 1. *p.lib.* 5. *c* 2. *fol.* 363. *n.* 1. Et ideò ferè omnes Hispaniæ Cathedrales Ecclesiæ didicatæ sunt Virginis *Assumptioni.* Imò B. Damasus Pontifex Maximus Hispanus origine, hanc festiuitatem per totum orbem instituit, vt ex Genebrardo *in Kalend.* defendunt Gaspar Statius *in Antiquitat Lusitan. c.*14. & Aotonius Soussa Mazedo *in Excellent. Portugall. c* 9. *Excell.* 5. *n. fin. fol.* 77. *col.* 2. Quod in maximum Hispaniæ cedit honorem.

His sic discussis venio ad *Poetarum.* encomia, quæ si hic in flosculum redigere velimus, longissimam ingrederemur prouinciam, ideo Nominum relatione contenti ad vlteriora instituti prosequenda procedemus. De hac festiuitate Ieronymus Vida Cremonensis in *Carmin. Magn. Matr. Virg fol mihi* 424. Baptista Mantuanus in *Fast Sacr. h d fol.*56. Robertus Obrizius *in Sacr. Hymn. lib* 6. *Hymn.* 16. *fol* 287. Nicolaus Olidaërt in *Ephemerid. Ecclesf.* 2. *p. h d Epigramm.* 15. Mutius Sforcia in *Kalendar Roman Heroic. lib* 2. *Hymnor. fol.* 190 Ioannes Baccth in *Fast. Christian. h d fol* 580. Iulius Cæsar Scaliger. *Hymn* 4. *fol.* 19. Emanuel Pimenta Lusitanus in *Poëmat. Sacr. lib.*6. *fol.* 108. Ioannes Baptista Masculus *Lyricar lib* 8. *od.* 16. *fol.* 305. cum pluribus seqq. Antonius Deslions de *Cult. Virgin. lib.* 1. *Poëtarum encomia.*

Eleg 21. *fol.* 41. Henrricus Goccus Gorcomius *in Christomach. lib.* 1. *c.* 11. apud me M S. cuius carmina dabimus, vt cunctis innotescat huius viri genium Batauo-Hispani.

At simul Heroûm laudes, & facta parentis
Iam legere, & quæ sit poteris cognoscere virtus.
Ergo aderat promissa dies, quâ Regia Virgo,
Clara Dei-Genitrix nutu deposcit Olympum,
Decreuitque mori dicens: Da Nate petenti
Corpus humo patiare tegi, scio acerba meorum
Circumstare odia, hunc, oro, defende furorem.
Et me consortem patrum concede sepulchri
Nate, in quo spes vna Patris per tanta laborum,
Quem variis actum fatis discrimina duxi,
Ecce inuenta quies, ecce illa extrema malorum
Ærumnis factura modum, acceptissima semper,
Atque optata dies, quæso, da Christe petenti,
Quod tua chara parens domito te poscit Olympo.
Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.
Tunc Genitrix moritura suæ benè conscia vitæ,
Discipulorum agmen vocat, atque huic talia fatur:
Christi agite ô tectis iuuenes succedite nostris,
Me quoque per multos similis fortuna labores
Iactatam hac demum voluit consistere terra.
Non ignara mali miseris succurrere disco:
Discite me pietate sequi, mihi quotquot adestis,
Idem ego sub maiora potens vos præmia ducam.
Vndique conuenere animis, opibusque parati,
In quascumque velit pelago deducere terras,
Ac lætam Matrem lachrymis affantur obortis.
Haut equidem sine mente reor, sine numine Diuûm
Adsumus, & portus delati intramus amicos:
Ergo agite, & cuncti lætum celebremus honorem;
Ore fauete omnes, & cingite tempora ramis.
Sic fati velant materna tempora myrtho,
Dilectus Christo iuuenisque, & virgo Ioannes,
Pacifera digitis ramum protendit oliuæ.
Sic vitam petit æternam, cùm mortis adempta est
Conditio, MARIA *exultans se misit Olympo*
Ante Deum, & complexa pedes, sic ore locuta est:
Omnipotens Genitor, qui solus ab æthere summo
Cuncta moues, qui resque hominum, curasque recenses,

Nos

Nos tua progenies, cœli quibus annuis arcem,
Adsumus, hoc corpus cum virginitate repono,
Excipit ille suam Nati lato omne Matrem.
Quidquid erat mortale iubet deferre sub vndas,
Abluere, & corpus sine crimine lata canentem,
Felicemque animam secum super athera duxit.

Ergo Virgo Mater in cœlum assumpta est, cuius functioni Angelorum, & spirituum agmina circunstantia, protinus à SSS. Trinitatis Personis coronata est, vt inquiunt plures à *Coluenerio* relati *supr.num.* 31. *fol.* 125. & Iodocus Lorichius de *Triumph. B.Virg. c.*7.*fol* 115. *Coronatur in Cœlis.*

B. S. Avdentivs *Episcopus Toletanus Confessor.*] Vnus ex clarissimis, & sanctitate præditis S. E. *Toletana* dignoscitur Antistes, & ideò à *SS. Isidoro*, & *Ildephonso* inter eiusdem Sedis Episcopos numeratur, de quo variis in locis scripsere Flauius Dexter *in Chron. Ann.*360. *n.*1. & 366 *n.*1. vbi P. Biuar. *fol.*387. & *Ann* 370. *n.*1. & *Ann.* 384. & *Ann.*385.*n.*1. Luitprandus in *Aduersar n.*213. 214. 215. & 216. Iulianus Petr. in *Chron. n.*175. 176. & 179. *nec non* 181. 188. 190. 193. 199. & 248. Ex recentioribus Ioannes Vasseus in *Chron Tom.*1. *Hispan. Illustrat. fol.* 656. Rodericus Caro in *Not. ad Dextr. fol.*137. Salazar de Mendoza in *Prolog ad Histor Tenor. fol.*11. D. Thomas Tamayo in *Verit. Dextr. fol.*119. P. Ierorymus Roman de la Higuet. *in Histor. Tolet. Tom.*2. *lib.*9. *c.*12. Franciscus Pisa *Histor. Tolet. lib.* 1. *c.* 10. *fol.*85. D. Didacus Castejon *in Primat. Tolet. Tom.* 1. *p* t. *fol.* 102. P. Quintana-Dueñas *Histor. SS. Toletan. titul. de Fundat. S. E. Tolet. cap.* 29. *fol.* 114. Illustriss. D. Petrus de Roxas Comes Morensis *Histor. Tolet. Tom.*1. *p.*1. *lib.*6. *c.*29. 30. & 31. *fol* 560. Baltasar Porreño *Histor. Archiep. Tolet. MS fol* 49. qui eius cultum olim exhibitum in S. E. Toletana Die III. Decembris ex Breuiario Isidoriano recenset, à quo eundem refert Comes Morensis *d.c.* 31. *fol.*570. Ex quibus omnibus sic eius Acta compaginare conabimur: *Scriptores.* *Cultus.*

ACTA S. AVDENTII PONTIFICIS Toletani Confessoris, ex Variis Scriptoribus, & monumentis.

Avdentivs *natione* Hispanus, *ex Oppido* Segenâ *in* Carpetanis *ortundus, natus ciuitate* Toleto, *vbi educatus, & sacris literis imbutus, sub aui in ipsis primatum inter cateros obtinuit commilitones. Hinc à* Gregorio *ipsius Sedis Prasule* Archidiaconatus *munere insignitus, pensum prasulatus sustinuit. Sed* Gregorio *in* Minoricam *exulante, ipse* S. Avdentivs *res Ecclesiasticas diœcesis mirabiliter administrat, ita vt è viuis sublato* Gregorio *ad Sedem illam sublimatus, decessoris locum impleuerit. Nam cùm Dei Ecclesia magnis premeretur hareticorum erroribus, acceptis Epistolis Magni* Basilij, *aduersus Manichaos, Arianos, & Photinianos scribens, libris, & verbis eorum dogmata, vt erronea destruxit, & rationibus execratur. Post hac agnoscens, quòd collegia, qua ab Apostolorum temporibus inuenta, pro iuuenum educatione, seculi intermissione dilapsa iacebant, ea ipsius diligentiâ redintegrare pracepit, in quibus plurimos, quibus in posterùm fuit Ecclesiastica disciplina commissa, in sacris documentis instruxit. Sed & Priscillianum hareticum* Hispaniis, *&* Gallis *infestissimum per literas continuò reducere ad fidei professionem curabat, imò & exhortationibus assiduis, Vir ingenio praditus deterrebat. Et quia nihil intactum relinqueret, Concilia* Toleti, *&* Cæsaraugustæ *congregat, non solum aduersus hareticorum fraudes, sed etiam aduersus nonnullos Gracorum Episcopos, qui* Basilium *Casarea Cappadocum Episcopum ab eorum communione priuauerant: & aduersus*

Origo. *Archidiaconus nominatur.* *Episcopus eligitur.* *Aduersus hereticos libros edidit.* *Priscillianum deterret.* *Contrahit Concilia aduersus hereticos.*

uersus Chisoxem, alium ex Vrsatij filiis, damnatum ad exilium apud Elbu-rom Carpe ana, ex rescripto Gratiani. Post hæc cum acciperet, quosdam hæreticos nomine Bonosianos, contra illibatam B. Mariæ semper Virginis, & Dei Genitricis virginitatem scriptis impuris pullulare; aduersus eos editis elegantissimis voluminibus, purissimam Cælorum Reginæ virginitatem totis viribus defensauit. Gregorium etiam Bæticum Antistitem, qui aliquantulum Luciferianis adhærebat, ab eius stoliditate separauit; nec non Dictinum Asturicensem, & alios quos in Concilio Toletano adhibitos ad fidei regulas mirâ felicitate pertraxit. Denique virtutibus clarus, & annorum pondere oppressus morbo correptus spiritum Deo cui seruierat incessanter, tradidit XV. De Augusti; Anno Domini CCCXCVI. Cuius corpus in Ecclesia Suburbana S. Leocadiæ Virginis, & martyris Toletanæ sepultum est, in cuius sarcophago hocce insculpsit Epitaphium deuotio.

Bonosianos increpat libris editis.

Moritur. Sepelitur.

Hoc recubat tumulo Sanctus AVDENTIVS, *huius*
Vrbis & Antistes, magnus & Orbis honos.
Concilia indixit; de nostris finibus Vrsos
Expulit, & Luppos, quò fide claret Iber.
Virginis enixè candorem protegit, arma
Hæreticis mouens, quos sine voce redit.
Assumptæ Matris die vitam feliciter vnà
Deserit, & corpus, post & ad astra volat.

Dies obitus ex Iuliano verior. Huius *Epitaphij* auctorem agnosco *Iulianum* Archipresbyterum Toletanum, qui S. Episcopum obiisse hoc *Assumptionis die* defendit in *Chron. n.*193 quidquid dicat Luitpra dus in *Aduersar num.* 16. Cætera quæ in hisce ACTIS referuntur communia apud Nostrates deprehendes, si loca superius relata inspexeris.

C. S. PELAGIVS *Episcopus Legionensis Confessor.*] Antiquorum Scriptorum incuria sæpe sæpius res feliciter gestas Sanctorum despiciens, aut quia suo sæculo communes, aut quia semper victuras præsumeret, illas posteris denegauit, ideoque ipsis deficientibus, aliquando Nostrorum Sanctorum anamnesin monumentis, & auctoritatibus nudam subiungimus. Testis inter alios iste sanctissimus Antistes, de quo nullus verbum contexuit, nisi Ambrosius Morales *Histor. Hispan lib.*26.*c* 37. à quo Athanasius Lobera *Histor. Legion. cap.* 29. *fol.*294. & in Vit *S. Froilan c.*32.*fol* 144. D. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan lib.*5.*cap.*66. M. Ægidius Gonzal Chronographus Regius in *Theatr. Eccles. Castell Tom.*1.*fol.* 383.& 398. qui omnes vna cum S. E. Legionensi inter Sanctos illius Sedis Nostrum referunt Episcopum, eiusque diem festum assignant XVIII *Kolend. Septembr* vt Philippus Ferrarius in *Catalog Generol. SS h.d fol.*325. notauit, his verbis: LEGIONE *in* Hispania S. PELAGII *eiusdem verbis Episcopi &* in *Topograph SS. verb. Legio fol.* 66 *col.*2. Eius ACTA periere, illa ex ipsius Sanctissimi Præsulis instrumenti Donationis, quâ aliqua suæ bona donauit Ecclesiæ, relatione desumpta compilabimus, vt omnibus eius sanctitatis specimen innotescat.

Scriptores.

ACTA S. PELAGII CONFESSORIS Episcopi Legionensis, ex antiquo diplomate ab ipso facto, & aliis Scriptoribus, & monumentis.

Origo, & familia. PELAGIVS *origine* Hispanus, *ex Prouincia* Gallæciæ *oriundus, & in* Compostellana *vrbe natus, ex nobilibus, & honestis familiis productus, post prima fidei rudimenta, ætate competenti, ad minoris eruditionis studia animum*

animam perductus, in eadem ipsa Civitate latinitatis, & Theologiæ sacræ pensum feliciter explevit. Cùm verò S. Iuvenis tantis doctrinæ primordiis se cognosceret imbutum, sacris Ecclesiæ ministeriis adhærens, per ordinem sacrorum gradus, ad Diaconatum, virtutum semitis, evectus, singularem de se in novo munere sanctitudinis exspiravit odorem. Apicem Legionensis regni tunc temporis Ferdinandus *cognomento* Magnus *tenebat, cuius &* Sanctiæ *Reginæ eius coniugis commendatus auspiciis, cùm iam ad maturæ specimen perveniret ætatis, S. Vir ad dignitatum munera sublimatus dignoscitur, donec* Ecclesiæ Legionensis *Pastoris solatio destituta fuit, cuius sedis munus eidem Reges inclyti commisere, eodem ipso anno, quo idem* Ferdinandus *Rex gloriosæ memoriæ feliciter vitam exuit. Qua è vivis sublato,* Alphonsus *eius filius regni gubernacula sumpsit, parentis & regnorum, & virtutum felicissimus hæres, qui etiam S. Antistitis doctrinam, & sanctitudinem veneratus, plurima pro eius Ecclesiæ reparatione concessit. Quam olim extructam fuisse quidam asserunt in Gentilium, aut thermis, aut templa, cuius situm* Ordonius *Rex dedicare fecit in Basilicam* S. MARIÆ *Dei Genitricis, ubi Episcopum posuit, & magnis possessionibus, atque opibus ditavit, urbem ipsam, caput Regni constituens. Sed cùm postmodum labentibus annis, Ismaëlitarum gens regnum illud armata manu ingrederetur immanis, populos, Ecclesias, & Altaria solo aquavit, ipsamque* Legionensem *Ecclesiam, quæ adhuc tempore S. Pontificis desolata remansit. Ast Christiani populi miseratus Dominus, decrevit huius S. Præsulis electionem, ut Basilica illius ruina repararetur in melius, eius interveniente sollicitudine, quæ sic piorum animas hominum deliniuit, ut susceptis eleemosynis opulentis, denuò Basilicam reparaverit, in qua Altaria erexit, aras collocavit, libros & psalteria quæsivit, ornamenta, & cætera ad cultum divinum necessaria disposuit, & ab* Alphonso *Rege, necnon* Vrracâ, & Geloyrâ *sororibus, oppida, possessiones, pomaria, pecunias, aurum, argentum, & alia pretiosiora prorsùs obtinuit. Quibus omnibus adquisitis, & Ecclesiâ in perfectionem redactâ, Provinciæ Episcopos convocavit, unà cum Principibus, Abbatibus, & Proceribus, & Basilicam solemni ritu* Die X. Mensis Novembris, *Era* M. .XI. *consecravit. Denique posthac sua muneri satisfaciens, plenus bonorum operum, & virtutum sarcinâ imbutus obdormivit in Domino* XVIII. Kalendas Augusti, *Anno Domini* M. LXXXV I. *vel circiter. Cuius* corpus *fuit conditum in Maiori Ecclesiæ Cappellâ in Presbyterio ad latus Epistolæ, & denique intra arcus affabrè elaboratum ambitum translatum, hodie honorificè requiescit.*

Diaconus ordinatur.

Et Episcopus Legionensis.

Ecclesia Legionensis constructa.

Reparatur.

Moritur S. Vir.

Scriptores Nostri superius citati referunt, quòd in antiquo marmoris sarcophago, vbi reposita erant à multis retro seculis lipsana B. PELAGII Nostri, hocce invenerunt epitaphium:

HIC. REQVIESCIT. FIDELISSIMVS. CHRISTI. SERVVS. PELAGIVS. LEGIONENSIS. EPISCOPVS. ERA. DCCCC. IV. MENSE AVGVSTI.

Epitaphium.

Cuius inscriptionis, quoad *Annorum* computum, seriem, omnino claudicare fatentur, nam si B. PELAGIVS in vivis erat tempore *Ferdinandi* Magni, & *Alphonsi* VI. eius filij, *Legionis* Regum, nequaquam potest esse PELAGIVS ille, de quo in *Epitaphio*, cùm de vno Episcopo ad alium, fere C XCV. annorum curricula intercedant. Hinc fuisse duos PELAGIOS *Legionenses* Episcopos suspicatur M. Ægidius Goozal. *vbi supr. fol.* 398. Sed proculdubio fallitur, quia Annus Christi quem indigerat *Era* Inscriptionis: fuit DCCC. LXVIII. & tunc temporis Ecclesia *Legionensis* erat penitus diruta, nec Antistitem habebat, quousque PELAGIVS iste Ecclesiam reparavit, & noviter ornavit, vt ipse indicat in Diplomate donationis ab ipso concesso Era M. C. XI. quod ad literam refert Lobera *vbi supr. d. fol.* 144. & 194. In quo omnia, quæ de eo compulsavimus, ACTA recensentur, nam ipse fuit Chronographus extitit, & Historicus. Hinc apocrypha inscriptio est.

Computatio epitaphy apocrypha.

DECIMO SEPTIMO
Kalend. Augusti.
DIES XVI.

A. ROMÆ *natalis* S. SERENÆ *vxoris Diocletiani Imperatoris, quæ* Hispana *origine nomen Christo dedit, videns coniugis sæuitiam in Christianos, dolore correpta obdormiuit in Domino.*

B. CLVNIÆ *in finibus* Celtiberiæ *apud Hispanos celebris fuit festiuitas* S. SIMPLICIANI *Episcopi Mediolanensis, qui cum à B.* Damaso *Rom. Pont. cuius erat homopolus S. R. E. Presbyter designaretur,* S Ambrosio *Mediolanensis Ecclesiæ præter Ecclesiasticas regulas Episcopo ordinato, adiutor, & monitor datus est, cui postmodum successit, & virtutibus clarus Confessor eximius obdormiuit in Domino.*

C. *Apud* Montem Cœlium *in Carpetania Hispania* Depositio *sacrorum pignorum* S. TITI *Diaconi, cognomento* Eleémosynarij, *qui cùm ab Arianis vrbem occupatam conspexisset, pauperibus substantiam distribuens, à Tribuno Gothorum ob fidem mucrone impetitus occubuit.*

NOTÆ.

A. Serenorum familia Hispana fuit.

SANCTA SERENA *origine Hispana*] Familiam SERENORVM fuisse & *Augustam*, & *Hispanam* apud *Gallæcos* oriundam, pluribus superius probauimus, maximè *Tom. 1. Die XIX. Februarij. fol.* 182. & 183. vbi arborem *Genealogicam* depinximus. Ex hac igitur origine processit SERENA hæc Nostra, quæ *Philippi* Imperatoris, & alterius *Serena* eius coniugis filia, & Diocletiani Imperatoris etiam vxor extitit. Illam ob Christi confessionem fuisse in cœlis coronatam hòc die asserunt *Beda*, *Vsuardus*, & *Ado*, nec non & cæteri recentiores, à quibus Martyrologia (*Martyrologia.*) *Romanum* Barooij hac serie: *Roma* S. SERENÆ, *vxoris quondam Diocletiani Augusti.* Castellanum *Vasq.* Lusitaoum *Lup.* & Italum *Felicis.* De ea plura in Actis *S. Cyriaci*, & *S Susanna*: Petrus Equilinus in *Catalog. SS. lib* 7. c. 69. Philippus Ferrarius in *Catalog. SS Ital fol.* 514. Baroo. *Annal.* (*Scriptores.*) *Ecclesi Tom.* 2. *Ann* 295. *num.* 2. & *seqq.* Ex Nostris Luitprandus in *Aduersar. num.* 175. & 189. Eius ACTA quę hactenus per synopsio scripta fuere, vberiora damus.

ACTA

ACTA S. SERENÆ AVGVSTÆ, Diocletiani Imperatoris vxoris, origine Hispana, ex Variis Scriptor.

SERENA *Augusta, nobilissima fœmina parentes habuit* Philippum *Augustum Imperatorem, qui Decy Cæsaris insidiis occisus est, & Serenam eius præclarissimam coniugem*, Serenorum *familiis* Gallæciæ *exortam; qui filiam honestissimis imbuendam matronis in omnium virtutum apicibus tradiderunt, quarum doctrinis Virgo prorsus edocta, omnium bonarum artium rudimenta collegit. Sed occisis charissimis* Philippis *parente, & fratre, in matrimonium Valerio Diocletiano tradita, ex eo* Arthemiam *sanctissimam Virginem, deinde Martyrem suscepit. Hæc cùm cœpisset à Dæmonia vexari, nequaquam ab eius corpore potuit expelli, donec Cyriaco Diacono cum sociis de custodia educto, & ad Virginem delato, eius præsentiâ* Arthemia *à dæmonis vexationibus libera. Christum verum Deum magnis vocibus fatebatur. Cuius sanitatis miraculum cùm vidisset* SERENA *Mater, vnà cum filia virgine ad* Cyriaci *pedes prouoluta, Christi fidem confessa, baptismi lauacrum toti visceribus expostulat, & inter Catholicorum agmina se adnumerari desiderat. Matris igitur, & filia* Cyriacus *ardorem in suscipienda fide compensans, prauiis solemnitatibus ad actum præcisis vtramque baptizauit. Post hæc* Susanna *Gabini Presbyteri filia huius* SERENÆ *neptis, cùm nollet, requisita à Diocletiano Augusta, Maximiana eius filia adoptiua matrimonio copulari, ad Palatium aducta, &* SERENÆ *Augusta tradita vt eam ad matrimonium reduceret, vtraque per plurimas dies orationi insisteret Dominum deprecans Iesum Christum, vt earum in huiusmodi misereretur angustiis. Denique; Susannâ mysteria coronatâ,* B. SERENA *neptis pignora collegit, & pluries osculata propriis manibus, aromatibus condita, noctu tradidit sepulturæ. Deinde cùm paulatim viri sæuitia aduersus Christianos exardescere vndique penitùs inspectaret vitam mærore plenam ducebat, quousque dolore cruciata, & febre correpta in confessione Domini migrauit ad Christum* XVII. Kalend. Septembris *Anno* CC.XCV. *Domini. Cuius sacrum* Corpus *à cæteris fidelibus acceptum, & aromatibus conditum in* Crypta *iuxta neptis* Susannæ *exuuias sepultum, ibidem requiescit.*

Origo, & parentes.

Diocletiano copulatur vxor.

Christum Deum fatetur, & baptizatur.

Susanna ducitur ad Serenam.

Eius pignora condidit.

Moritur.

ALIQVA in hac Actorum ecphrasi veniunt explicanda, quæ illustrationem desiderant, & PRIMVM de *Parentibus* SERENÆ Nostræ, quos *Philippum* Augustum, & *Serenam* fuisse diximus. Huius veritatis apex probatur ex Luitprando in *Aduersar. num.* 175. vbi agens de *Serenarum* familia *Hispana*, prosequitur: *Ex huius genere fuit* S. Serenus *Martyr, &* S. SERENA *vxor Diocletiani Augusti.* Et *n.* 180. nostram sententiam firmat, *sic*: Serena *vxor Imperatoris* Philippi, *mater fuit* SERENÆ *vxoris Diocletiani.* Eadem *Aulus Halus* in Carmine superius relato *Tom.* 1 *fol.* 183. *Die XIX.. Februar.* retulit:

Filia Philippi, & Serena Augustorum.

Omnibus ex istis processit clara Philippi
Augusti coniux, Diua Serena *pia.*
Ista duas genuit Natas,, ambasque Serenas:
Hæc nupsit Caio, Altera Vallerio.
Absque Diocletiano coniuge, & alma SERENA
Obtulit egregiam palmis & Arthemiam.

Ex quibus auctoritatibus manifeste colligitur SERENAM nostram, quæ nupsit *Valerio Diocletiano*, fuisse filiam *Philippi* Imperatoris, & *Serenæ* Augustæ eius coniugis.

Origo Hispana remissiuè probatur.

SECVNDVM, de *Origine Hiſpana*. Huius rei quæſtionem reſoluimus ſupra *d. Tom* 1. *fol* 182 *&* 183. ex quo nihil erit quod inquiramus. Interim curioſus Aduerſaria Luitprandi *num.*175.176.177.178.179. & 180. perlegat, vbi omnium *Serenorum* progeniem ad amuſſim inueniet.

An martyrio coronata? TERTIVM de morte S. SERENÆ, quam nequaquam martyrio, vt quidam dixere, ſed placida dormitione ſuſtulit, licet doloribus plenam, ob Chriſtianorum carnificinam. Hoc Petrus de Natal. *d. lib.* 7. *cap.* 69. Hoc Philippus Ferrarius *d fol.*514. & cæteri eius rerum geſtarum Scriptores probant. Huius Matronæ anguſtias huiuſmodi ſic Iulius Cæſar Scaliger in *Poëmat. Diuar. fol.* 68. depinxit:

Heu miſeros, & inundantes heu ſanguine campos!
Heu vrbs! quæ facta es nunc rogus ipſa tui!
Quid maneam? falſæ ſpecioſo nomine vitæ:
O obeam: & fiat mors aliena mea.

Cætera in ACTIS deſcripta, communia ſunt, & ideò nulla indigent illuſtratione: hinc ad alia calamum conuertamus, vt inſtituto, vt iuris eſt, parere videamur.

B. S. SIMPLICIANVS *Epiſcopus Mediolanenſis Confeſſor.*] Illius commemoratio celebris eſt in *Romano Martyrologio* Baronij h. d. lit. F. hac clauſula: MEDIOLANI *depoſitio* S. SIMPLICIANI *Epiſcopi*, SS. Ambroſij, & Auguſtini *teſtimonio celebris*. Conueniunt recentiora, *Caſtellanum* P. Vaſq. *Luſitanum* Lup. *Hiſpanum* M S. Higuer. *Italum* Felic. & cætera *Galleſinij*, *Peregrinij*, *Maurolyci*, *Bellini*, & aliorum. De eo S. Auguſtinus *lib.*8. *Confeſſ. cap.* 2. 3. & 5. Paulinus in *Vit. S. Ambroſ.* S. Ennodius Ticinenſis, qui ſequens de eo ſcripſit elogium:

Martyrologia.

Scriptores.

Ambroſius linquens viduatæ munia plebis,
Tranſtulit ad curam SIMPLICIANE *tuam.*
Succeſſoris opes, ſpoliati viſcera Regni
Creuerunt meritò temporis alterius.
Ac veluti annoſam Zephiris ſpargentibus ornum,
Ne mutua bellum longa quies ſolidat;
Tiro tamen felix cana ad rudimenta vocatus,
Non flexit priſcum degenerans apicem;
Nil timuit gelidis anima feruente medullis,
Pontificis virtus floris habet ſenium.
Æquora qui recto preſſit terrena patenti,
Moribus, & cultu ſydera cùm tetigit.

S. M. Maximus Cæſarauguſtanus Epiſcopus in *Chron. Ann.* 606. apud Rodericum Caro *lit. O. fol.*215. & apud Franciſcum Biuarium *n.*4. *fol.*715. Baronius in *Annal. Eccleſ. Tom.*4. *Ann.*375 *n.*23. & *Ann.*385. *n.* 2. & *Tom.* 5. *Ann* 397. *n.*41.44. 51. & 66. & *Ann* 400 *n.*2. & *ſeqq.* Philippus Ferrarius in *Catal. SS. Ital. h. d. fol.*514. Aulus Halus in *Carminib. MSS.* apud me, cuius *Epigramma* poſtea dabimus. Eius ACTA per ſynopſin ſcripſit *Philippus Ferrarius*, quæ hic tranſcribere compellor, nam ea alibi prolixiora non reperimus.

ACTA

ACTA SANCTI SIMPLICIANI
Mediolanensis Episcopi, & Confessoris ex Ferrario, & aliis Scriptoribus.

SIMPLICIANUS *fuit, vt perhibetur, natione* Hispanus, *qui Romam iuuenis aduectus, in Catholica religione, & sacris literis educatus, in omnibus magister euasit insignis. Hinc pietatis causâ, dùm iuuentutis vires suppeterent, plurimas vrbes peragrauit. Romam reuersus, & à* Damaso *Pontifice Maximo eius homopolo cognitus*, S. R. E. *Presbyter ordinatus, multisque fauoribus insignitus, ibidem per aliquot annos quieuit. Tunc temporis* Victorinum *Rhetorem egregium ad Christum conuertit. Sed vacante Ecclesiâ* Mediolanensi, *cùm* Ambrosius *præter ecclesiasticas regulas eiusdem Sedis fuisset Episcopus ordinatus illi ipse Summus Pontifex* Damasus SIMPLICIANUM *adiutorem, & monitorem dedit. Tum Mediolanum S. Vir proficiscens, vt muneri commisso Apostolicâ authoritate persolueret, Sanctorum Apostolorum reliquias secum detulit. Tantâ igitur sanctitate, doctrinâ, & virtutibus effulsit, vt à SS. Ambrosio, & Augustino non semel fuerit laudatus. Denique iam senio confectus, Ambrosio è viuis sublato, ipsius Ecclesia Mediolanensis Antistes eligitur, quam, Anastasio Summo Pontifice, sanctissime rexit. Dùm autem illius sedis apicem homo venerabilis possideret*, S. Gaudentium *Episcopum* Nauatiensem *ordinauit. Eius & sanctitudinis, & eruditianis fama sic per totum Christianum Orbem excreuit, quad cœtus Patrum, qui Concilio* Carthaginensi *coadunati erant, Legatos ad eum consulendum emitterct, quos humaniter excepit, & dubiis resolutis dimisit. Ritum postmodum Ecclesiasticum in officio diuino antiquitùs constitutum in eius Ecclesia, cùm diminutum maximè notaret, luculenter, & prolixius adauxit. Huius igitur S. Viri doctrina, & auctoritas, sic apud sanctissimos illius seculi Patres enituit, quòd ad eum* S. Augustinus, *duos Libros de diuersis Quæstionibus, inscriberet* S. Vigilius *Episcopus* Tridentinus, *& etiam origine* Hispanus *Libellum de Martyribus: &* S. Ambrosius *complures Epistolas. His denique & aliis præclarè gestis, iam ætatis onere confectus, & infirmitatum pandere grauatus, in vltima corpusculum incidit, quâ correptus, persolutis Ecclesiasticæ institionis cæremoniis, obdormiuit in Domino* XVII. Kalend. Septembris, *Anno Dominicæ Incarnationis* CCCC. IX. *Cuius Corpus primùm in S. E. Mediolanensi conditum, postea in Templum suo nomini dicatum, translatum est.*

Origo. — *S. R. E. Presbyter ordinatur.* — *Adiutor S. Ambr. datur.* — *Illi in Sede succesit.* — *Legatos Concilij Carthaginensis excipit.* — *Ei SS. Patres aliqui libros dedicant.* — *Moritur, & sepelitur.*

Haut quaquam erit in posterum de *Origine Hispana* S. SIMPLICIANI Mediolanensis Episcopi prorsus ambigendum, maximè cum constet, quòd licet ab aliquibus S. Vir, Mediolanensis patriâ reputetur, hoc minimè alicuius auctoritate roborari, stante Augustini *lib* 8. *Confess. c.* 2. repugnantiâ, vt notauit ipsemet Ferrar. *in d. Catalog. SS. Ital fol* 514. in *Annotat.* 1. Igitur si hæc sententia *Mediolanensium* monumentorum nullibi auctoritate fulcitur, necessario alia via Scriptorum vetustiorum probatione sumenda est. Hanc dubio procul S. M. Maximus in *Chron. Ann.* 6c6. *n* 4. demonstrat, hoc elogio: *In vrbe* CLUNIA, *siue* Celtiberorum *celebratur* S. SIMPLICIANUS, XVII *Kalendas Septembris.* Et licet Doctissimus Biuarius in eius *Not n.*6.§.2 ·. *fol.*716. causam huius cultus, & celebritatis apud *Clunienses Celtiberos Hispania* ignoret, credens hoc eueniſſe ob eius reliquias tunc temporis acceptas: proculdubio fallitur, nam cultus ille olim, ob *Hispanam* originem, fuit, per Hispanos exhibitus, vt ex vetusto Epigrammate sequenti in meo *Auli Hali* codice MS. reperitur.

An origine Hispanus? — *Biuarij lapsus.*

AD. S. SIMPLICIANVM HISPANVM Epiſcopum Mediolanenſem.

EPIGRAMMA.

Ambroſij monitor factus, cum nomine mores
Oſtendis Paſtor SIMPLICIANE *tuos.*
Hinc Damaſus *tua noſcens Præſul munera Summus*
Hiſpano Hiſpanus munia ſacra dedit.
Poſtmodò & Ambroſio *ſuccedis denique Præſul;*
Lux ſynodis fulgens, Pontificumque Pater.
Doctrinis rutilas, vita ſplendore coruſcas:
Erudiens populos, omnibus vnus ades.

Concilium Toletanum S. Virum, tanquam homopolum conſulit. Imò & huius veritatis apicem auget Patrum in *Concilio Toletano*, ex editis, Primo, auctoritas: Nam cùm aliqui ex Priſcillianiſtarum ſecta, illâ abiuratâ, fidem Catholicam profeſſi, ſententiam à Patribus deſideraſſent, reſolutum fuit per Concilium, quod Pontificis,& SIMPLICIANI Epiſcopi, Mediolanenſis expectarentur reſcripta. Verba Concilij attende: *Expectantes pars exemplo, quid Papa, qui nunc eſt; quid* SIMPLICIANVS, *Mediolanenſis Epiſcopus reſcribant.* Cuius conſultationis vi à Patribus *Toletani* Concilij, in eum finem tendit, quòd S. Epiſcopus tanquam *Hiſpanus* originе puniendorum mores agnoſceret, ideoque facilius medelam errantibus præberet. Cætera illuſtratione non indigent, quia communia apud Scriptores relatus.

C. S. TITVS *Diaconus Martyr*] Is fuit martyrio coronatus Romæ à *Gothis Arianis* tempore *Theodoſij*, quando *Alaricus* eorum Rex Vrbem occupauit. Eius memo-*Martyrologia.* riam recolit *Romanum Martyrologium* Baronij, h.d. ſequenti elogio: *Romæ* S.TITI *Diaconi, qui vrbe à Gothis occupatâ, pecunias pauperibus diſtribuens, à Tribuno barbaro iuſſus eſt occidi.* Conueniunt *Caſtellanum* P. Dionyſij Vazq. *Luſitanum* P. Ioannis Lup. & *Italum* Conſtantij Felic. & ab eis cætera recentiorum. De eo Philippus Ferrarius *in Catalog. SS Ital. h. d. fol.* 513. Illuſtriſſ D.D. Petrus Gonzal. de Mendoza Archiepiſcopus Granatenſis *in Hiſtor Salicienſ. lib.* 4 *cap.* 13. *fol.* 852. qui de *Tranſlatione* ſacrorum pignorum *Româ* ad *Cælium Montem* in *Carpetania* teſtimo-*Scriptores.* nium perhibet. Eius ACTA periere, nec de eo ampliùs, quam in textu Martyrologij Romani relato reperitur. Ideo nihil noui exponere de cætero potuimus.

DECIMO SEXTO.

Kalend Septembris.

DIES XVII.

A. AVRIÆ *in* Gallæcia *Hiſpaniæ* Tranſlatio Secunda *ſacrorum pignorum* B. EVPHEMIÆ *Virginis, & Martyris,* *qua*

qua perfecta dignoscitur tempore Venerabilis Petri Seguini *ipsius vrbis Episcopi, cuius opere, & vigilantiâ, in Cathedralem Basilicam honorificè collocata omnium pietate coluntur.*

B. GRANATÆ *in* Bætica Hispaniæ *festiuitas* Dedicationis Cathedralis Ecclesiæ *anniuersario colitur fastu, & luculento reperitur applausu.*

NOTÆ.

RANSLATIO *Secunda* S. EVPHEMIÆ *Virginis, & Martyris.*] De ea scripsit *D. Petrus Seguinus* illius Ecclesiæ *Auriensis* Antistes, qui ipsam propriis orationibus, & sumptibus perfecit. Nec non P. F. Ioannes Marieta *Hister. SS. Hispan. lib.* 4. *c.* 13. Truxillo in *Thesaur. Concianat.* 2. *p. fal.* 1737. F. Ludouicus ab Angel. *in Viridar. Partugall. fel.* 41. D. Rodericus de Acuña *Histor. Braccarens.* 1. *p. c.*29 *n.*2. *fal.*137. Huius Translationis setiem scripsit *D. Petrus Seguinus*, quam hic suo idiomate damus: *A. Scriptores.*

Muytos foram pera sacar este Sancto Cerpe, e logo se valuia à Igreja. fasta que eu Dam Pedro *com suas araçones me canceden Nosa Senhor, que o truxesse a esta Igreja de* Orenes, *este Anno de* M. C. LIII. *è ebo campetenza cam a Arçobispo de Braga, & se juntaron muytos homas de ente amos regnas: è pa obuiar roidos. fee decretada, que a santo Carpa, e pasiesem em vn carro, e onde fosem à parar as boyes, que ali e depositasem, e leuasem à sua Igreja. Poque Braga decia, que era à Santa da Partogal.* Orenes *que era de* Galiza, *nacida em* Antiochia *da Aquas santas; è que ali padezera martyra sua Irmaa* S. Marinha *E toudos acampanharon o carro fasta onde paron. que foe junto da Cibdade entre vnhas vinhas abaixe da Seixe Alba, na medio do caminho: e aqui pararon ob Bois, que nunca se quieran muar. E ali feceron* Homilla loiro, *e pauseran vnha Cruz da pedra cam à figura da Santa, e debayia dela vnhas letras pera memoria Ista asi pasau sobre das euangees sacres E loga vem os Caegas, e Presbyteros, e com tanda à campanha le leuaran à S. Martinhe ande jaze que rougue a Deus par Nes, Amen.*

Hactenus Episcopus *Seguinus*, cuius breuem relationem hautquaquam demiteris, nam hæc fuit illorum temporum in Scriptoribus consuetudo, quòd plus veritati nudæ, quàm verbis multiplicibus deferret. Nec illam longiorem coagulauit *D. Alphansus* eius Successor in *Lectianibus Breuiary Auriensis*, vbi hæc tantùm leguntur verba. *Breuiarium Auriense.*

CVM *Vir ille rusticus departasset sanctissimum* EVPHEMIÆ *corpus in pradictum Templum* S Marinæ, *quod proximum erat, post plures annes postmadum à* Petro Seguino *Episcapa* Auriensi *magnis precibus, & ieiunniis impetrata fuit à Domino Translatio sanctissimi Carparis in suam Ecclesiam Cathedralem* Auriensem; *si quidem antea multi sape canati fuerant illud educere, semper tamen ad pristinum reuertebatur locum. Sed denique cùm* Braccarenses *carpus sanctissimum sibi pertinere arbitrarentur; &* Aurienses *itidem in eodem praposito permanerent actum, & pactum fuit, quatenus sacra pignera in curru reponerentur, & solutis bobus, ipsi quò vellent irent. Ita factum, & currus perstitit in itinere vrbis* Auriensis *ad* Saltum Album, *vbi* Eremitorium *fuit canstructum; deinde in Ecclesiam Cathedralem perducta ibidem requiescunt, & multis miraculis effulgent.*

Omnia

Omnia etiam hæc complexus fuit *D. Gregorius Lobariñas* in *Hymno de hac S. Virgine*, & Martyre cuius fragmentum supra hoc *Tom 4. Die VII. Augusti.* dedimus, qui sic prosequitur.

Hic per multa diù permansit secula Corpus,
Accolis vt faceret merita sæpe pia.
Transtulit ast prudens demum solemniter illud
Pontificis Petri *anxia cura nimis.*
Martyris ergo diù quæsiuit ossa tenaci
Angonus pensu, Braccora, *frustra tamen.*
Nam positis sacris in curru, Numine dextro,
Virginis exuuiis, mœnia nostra ditant.
Ecclesiâ hac recubant posthac pia pignora, magno
Sarcophago inclusa, & venerata simul.

C. Adhuc eiusdem Virginis lipsana in *Auriensi* conduntur Basilica, magna adiacentium populorum veneratione, & totius *Gallaciæ* cultu.

Illiberis eadem ac Granata.

DEDICATIO *Sanctæ Ecclesiæ Granatensis in Bætica.*] Construxit Ecclesiam *Illiberitanam* S. IACOBVS Hispaniarum Apostolus, Zebedæi filius, dùm Hispanias veniens, à Christo, causâ prædicationis, directus, hanc Prouinciam prædicare cœpit. Postmodum in Vrbi *Illiberitana* Granatensis successit, ita vt Cathedralis Ecclesia, quæ in Apostoli tempore, & multis sequentibus *Illiberitana* fuit nuncupata, deinceps in *Granatensem* recidit, & vtriusque Præsules, aut *Illiberitanorum* titulo, aut *Granatensium* nomine vocitari, iidem fuere, licet diuersis nominibus discreti. Eius igitur constructio, & erectio Apostolica vna ex primis Hispaniæ fuit, tanquam a Patrono Nostro à fundamentis erecta, cuius apex peruenit ad Annum Domini DC CC LXXX. absque Præsulum intermissione; donec Sarraceni ipsis expulsis, & fide Catholicâ abrogatâ, sedem in *Granata* constituere. Horum Præsulum Catalogum describere nostri est instituti: ideo eorum memoriam Pontificum, qui ad vsque Vrbis recuperationem ab Scriptoribus enumerantur, reperemus: postmodum dùm illa Ecclesia *Archiepiscopali* munere effulsit, *Archiepiscopos Granatensium* titulo compulsabimus.

CATALOGVS EPISCOPORVM S. E. Granatensis, quæ dicta fuit Illiberitana in Bætica Hispania.

I. S CECILIVS huius nominis I Episcopus Illiberitanus I. Discipulus S. IACOBI, qui martyrio coronatus occubuit Kalendis Feb uarij Anno LVII. 57.

II. S LIBERATVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus I'. Discipulus S. Petri Apostoli, qui apud Amphitriam Hispaniæ post multis perpessis ærumnis, & laboribus sanctissimè obdormiuit in Domino, XX. Decembris, Anno LXVII. 67.

III. LEVBISINDVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus III à S Petro Apostolo Hispaniæ consecratus, obiit Anno Domini LXXVII. 77.

IV. AMEANDVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus IV. qui à Beato Lino Pontifice Maximo fuit electus, diem clausit extremum Anno LXXXII 82.

V. ASCANIVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus V quem elegit S. Clerus PP. & in sede per aliquot temporis quiescens, obiit Anno C.XXIV. 124.

VI.

VI. IVLIANVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus VI. cuius personam elegit S. Alexander Pontifex Maximus, decessit Anno C.LXXIV. 174

VII. AVGVSTVLVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus VII. qui in eadem vrbe primus Collegium iuneuum literas ediscentium construxit; eius mors euenit ad Annum CC. XCV. Domini. 295

VIII. MARTINVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus VIII. à S. Fabiano Romano Pontifice electus, obiit Anno CC. XCIX. 299

IX. ISIDORVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus IX. qui vixit tempore persecutionis Diocletianicæ, & creditur obiisse hoc eodem anno. 299

X. S. FLAVIVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus X cognomine *Antiochenus*, qui postquam Consularum exegisset, ad Sedem istam promotus, Concilium celebre Illiberitanum congregauit, tandem Nicomediæ, quâ exularum complebat, à Satellitibus comprehensus, martyrio coronatus est, cum fratribus Augusto, & Augustino VII. Maij Anno CCC. VIII. 308

XI. PETRVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XI. interfuit Conciliis Nicæno Generali, & Romanis I. & II. cuius consilio creditur Constantinum Magnum Hispaniæ diœceses diuisisse, & in Sex Metropolitanas Ecclesias totum Hispaniæ ambitum coaduuasse, obiit Anno CCC.LVII. 357

XII. HONASTARIVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XII. de cuius rebus gestis nihil peruenit ad nos, creditur obiisse Anno CCC.LX. 360

P. F. Petrus à S. Cæcilio *contendit, successisse* Petro I. *alterum* Gregorium, *qui tempore Constantij* Osij *fatalem euentum inuisit coram Clementino Præfecto. Ast.* D. Franciscus Bermudez de Pedraza *illud figmentum amandat.*

XIII. S. AVGVSTALIS huius nominis I. Episcopus Illiberitanos XIII. qui Arianorum, & Priscillianistarum incursionibus fatigatus Gallias adiit, & apud vrbem Arelatensem febre correptus obiit, Anno CCC.LXXXII. 382

XIV. OPTATVS I. Episcopus Illiberitanus XIV.
XV. PETRVS II. Episcopus Illiberitanus XV.
XVI. ZOYLVS I. Episcopus Illiberitanus XVI.
XVII. IOANNES I. Episcopus Illiberitanus XVII.
XVIII. VALERIVS I. Episcopus Illiberitanus XVIII.
XIX. LVSIDIVS I. Episcopus Illiberitanus XIX.
XX. VRSVS I. Episcopus Illiberitanus XX.
XXI. IOANNES II. Episcopus Illiberitanus XXI.
XXII. IOANNES III. Episcopus Illiberitanus XXII.
XXIII. IOANNES IV. Episcopus Illiberitanus XXIII.
XXIV. IOANNES V. Episcopus Illiberitanus XXIV.

De his omnibus subdubitat Pedraza Histor. Granat. 2. p. c. 17. *Eosque aut fuisse Arianos suspicatur, aut suppositos, maximè quod inuerisimile videatur potuisse Sedem Illiberitanam moderari* XI. *Episcopos in* XI. *Annis tãtũ, vsq; ad* CCC. XCVI. *quo successit Serenus.*

XXV. SERENVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XXV. interfuit Concilio Tolerano I. Obiit Anno Domini CCCC.V. 405

XXVI. S. GREGORIVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XXVI. cognomento *Bæticus*, qui sanctitatis odore plenus obiit Anno CCCC.XXIV. 424

XXVII. MANTIVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XXVII. qui Ecclesiam suam feliciter gubernans obiit Anno CCCC.XXVIII. 428

XXVIII. RESPECTVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XXVIII. cuius infula peruenit ad Annum CCCC.XLII. quò vitam exuit. 442

XXIX. ORENCIVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XXIX. Istum cum XXXI. infra nominando confundunt Pedraza, & F. Petrus à S. Cœcilio, quasi duo fuissent ORENTII Illiberitani

Præſules,ſed fallootur, vt ex rationibus ſupr. hoc Tom.4. Die VII. Iulij lit A. adductis probauimus.

XXX. Petrvs huius nomiois III. Epiſcopus Illiberitanus XXX. vixit io Sede ad Anoum Domini CCCC.LXXX. 480

XXXI. S. Orencivs huiu· oominis I. (*quidquid dicant relati*) Epiſcopus Illiberitanus XXXI. Scriptor Nobilis, interfuit Coociliis Taracooēſi,& Gerūdenſi,Obiit Die VII Iulij Anoo Domini D.XVIII. 518

XXXII. Honorivs huius nominis I. Epiſcopus Illiberitanus XXXII. creditur vixiſſe ad Aonum Domini D. XXXV. 535

XXXIII. Canonivs huius nominis I. Epiſcopus Illiberitanus XXXIII. cuius infula ad Aooum Domini D. LIII. peruenit. 553

XXXIV. Stephanvs huius nominis I. Epiſcopus Illiberitanos XXXIV. interfuit Concilio III. Toletano, & Hiſpalenſi I. ad Annum Domini D. X[illegible]. Tempore huius Præſulis aſſerit Pedraza Hiſtor. Granat. 2. p. c.21.fol.75 ioſcriptum fuiſſe lapidem, & nouiſſime inuentum inter rudera foſſarum Eccleſiæ S Mariæ dùm eius fundamenta ponebant operarij, in quo Trium Altarium erectiooes diuerſis temporibus factæ recenſentur, ſic.

IN. NOT̄E. DN̄I. NS̄I IH̄V. XP̄I. CONSACRATA.
EST. ECLESIA. SC̄I. STEFANI. PRIMI. MARTYRIS.
IN. LOCVM. NATIVOLA. A. SC̄O. PAVLO. ACCITANO. PON̄FC.
:::::::::::::::::: AN. :: DN̄I NS̄I, VVITTIRICI. REḠS.
ER. DCXV. ITEM. CONSACRATA. EST. ECLESIA.
SC̄I. IOHANI. MARTYRIS. TE ::::::::::::::::::
::::::::::::::::::::::::::::::::::::
ITEM. CONSACRATA. EST. ECLESIA. SC̄I. VINCENTII.
MARTYRIS. VALENTINI. A. SC̄O. LILLIOLO. ACCITANO. PON̄FC.
XI. KĀL FEB̄R. AN. C:: GL̄. DN̄I. RECCAREDI. RĒGS. ER. DC. XXXII.
HEC. SC̄A. TRIA. TABERNACVLA. IN. GLORIAM TRINITAT:::
:::HOPERANTE. SCT̄S. EDIFICATA. SVNT. AB IN̄L. GVDILA:::
:::::VM. OPERARIOS. VERNOLOS. ET. SVMPTV. PROPRIO.

Huius Ioſctiptioois illuſtrationem qui videre deſiderat, adeat eundem Pedraza d.fol.75 & 76. vbi ad longum. Epiſcopi memoria ad Annum D XC. 590

XXXV. Petrvs huius oominis IV. Epiſcopus Illiberitaous XXXV. quem inter hos Præſules ſupponit Pedraza ſupr. c. 22. eiuſque obitum Aono D. XCIV. 594

XXXVI. Baovs huius oominis I Epiſcopos Illiberitanus XXXVI. ioterfuit Concilio Toletano, cuius meminit Loayſa io recopilet Concil. Hiſpan. fol.& congregato Anoo Domini D.XCVII. Epiſcopus Obiit Anno DC VIII 608

XXXVII. Pisinvs huius nominis I. Epiſcopus Illiberitanus XXXVII. interfuit decreto Gundemari Regis, eius memoria ad Annum DC.X. 610

XXXVIII. Rvffinvs huius oominis I. Epiſcopus Illiberitanus XXXVIII. ioterfuit Synodo Egarenſi, eius memoria ad Annum DC.XIV 614

XXXIX Bisinvs huius nominis I Epiſcopus Illiberitanus XXXIX. interfuit II. Concilio Hiſpalenſi, eius memoria ad Annum DC.XIX. 609

XL. Felix huius nominis I. Epiſcopus Illiberitanus XL. qui tempore Suintillæ Regis ad infulam acceſſit, obiit Aono Domioi DC.XXII. 622

XLI. Ætherivs huius nominis I. Epiſcopos Illiberitanus XLI. ioterfuit Concilio IV. Toletano, Obiit Anno Domini DC.XXXV. 635

XLII. An

XLII. ANTONIVS huiusnominis I. Episcopus Illiberitanus XLII. interfuit per procuratores suos Conciliis V. & VI. Toletanis ad Annum DC. XXXVIII. 638

XLIII. ÆTHERIVS huius nominis II. Episcopus Illiberitanus XLIII. interfuit Concilio VII. Toletano per procuratorem, eius memoria ad Annum DC. XLVI. 646

XLIV. ALLA huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XLIV. interfuit Concilio Toletano VIII. ad Annum Domini DC. LIII. 653

XLV. ARGEMIRVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XLV. de quo nihil nisi eius nominis memoria ad Annum DC. LXV. 665

XLVI. BAPIRIA huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XLVI. cuius memoria ad Annum Domini DC. LXXIII. peruenit 673

XLVII. ARGEBADO huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XLVII. ex Narbonensi Metropolita translatus, interfuit Conciliis XII. per seipsum, & XIII. per Gratianum procuratorem, eius memoria ad Annum DC. LXXXIII. 683

XLVIII. IOANNES huius nominis VI. Episcopus Illiberitanus XLVIII interfuit Concilio XV. Toletano, Obiit Anno Domini DC. XCII. 692.

XLIX. CENTVRIVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus XLIX. interfuit Concilio XVI. Toletano, & postmodum cum aliis Episcopis Bæticæ, & Lusitaniæ Sarracenorum iram, & gladium effugientibus, ad Oppidum Sarandulam Lusitaniæ martyrio coronatus est Anno Domini DCC XV. 715

L. TRACTEMVNDVS huius nominis I Episcopus Illiberitanus L. ex Euorensi sede per Vvitizam Gothorum Regem, viuente Centurio, intrusus. Is cum Oppa, & aliis Iuliani Comitis perfidi, & traditoris consanguineis Arabum copias in Hispanias admisit, ita vt fere totius Regionis angulus à Sarracenis occuparetur, obiit à dæmone correptus Anno DCC XIV. 714

LI. DAOILANVS. huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LI. Is tempore captiuitatis ad sedem accessit ab Anno DCC XXVI. quo Reges Sarraceni Christianis Muzarabibus licentiam constituendi Episcopum concesserunt, & obiit Anno DCC. XLIV. cùm sedem illam, vt potuit, reformasset. 744

LII. AOICANVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LII. qui inter belli turbulenta conamina vixit ad Annum DCC. LIX. 759

LIII. BALDVIGIVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LIII. Muzarabum angustias consolatus, & Arabum molestias perpessus obiit Anno DCC. LXX. 770

LIV. EGILA huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LIV. ex Monacho Benedictino Abbas Agaliensis, hinc Illiberitanus Pontifex; ad quem scripsit Adrianus I. Pont. Max. circa obseruantiam antiquæ consuetudinis in ieiuniis Sabbathorum; sed adhuc resistente Egilano, aduersus eum Cixila Toletanus Antistes Concilium Toleti contrahit, quo illius pertinacia damnatur, ex quo protinùs resipiscens, Concilij decretis paruit, & obiit Anno DCC LXXXV. 785

LV. DANIEL huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LV. suam mirificè rexit Ecclesiam ad Annum DCC LXXXVIII. quo vitam exuit. 788

LVI. GERVASIVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LVI. qui postquam ouium suarum ærumnas compesceret Anno DCCC. III. vitam finiuit. 803

LVII. TVRIBIVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LVII Huius tempore multi Christiani Muzarabes ob graue Maurorum iugum, relictâ vrbe Gallias contendentes, sub Ludouici Pij Regis tutamine vitam, & fidem conseruarunt illæsam. Obiit Episcopus angustiis confectus Anno DCCC. XXIV. 824

LVIII. Aqvila huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LVIII. qui ob Christianorum fugam a Sarracenis afflictus Anno DCCC. XXIX. occubuit 829

LIX. Gebaldvs huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LIX. qui postquam Ecclesiam suam texisset verbo, & exemplis Anno DCCC. XXXIX. obiit. 839

LX. Sentilanvs huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LX. cuius doctrina Musarabes recreabantur. Obiit Anno DCCC. L. 850

LXI. Samvel huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LXI. qui cum R. cafredo Cordubensi, & Hostigesio Malacitano Concilabulum Cordubæ indixit, cuius canones condemnat S Eulogius *lib.* 2. *Memor SS.c.*25. Hinc meruit à Sede deponi ab Vvistremito Toletano Primare Anno DCCC. LVII. 857

LXII. Gervasivs huius nominis II. Episcopus Illiberitanus LXII. ab eodem Vvisttemiro Primate in locum *Samuelis* depositi electus: interfuit Concilio Toletano, ad Annum DCCC LVIII. indicto, pro electione Episcopi Toletani demortui, quô S. Eulogius suffectus est, sed martyrij coronâ præpeditus, mitram recipere nequiuit. Obiit Episcopus Anno DCCC. LXXXVII. 887

LXIII. Reccaredvs huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LXIII. qui fidelis seruus existens, repromissionem accepit Anno DCCC. LXXXVIII 888

LXIV. Maxilanvs huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LXIV. post quam Ecclesiæ suæ obsequia præstitit, Anno DCCC. XCIV. obiit. 894

LXV. Senadivs huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LXV. qui infulam breui denudans vitâ functus est Anno DCCC. XCVI. 896

LXVI. Niterivs huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LXVI. qui dignitatis munere, & onere inter illius seculi turbulentias insigni pietate perfunctus, tandem Anno DCCCC. IV. vitam cum morte permutauit 904

LXVII. Samvel huius nominis II. Episcopus Illiberitanus LXVII. qui gloriosè ministerij pondera sustinens vitâ exuit Anno DCCCC.X. 910

LXVIII. Pantaleo huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LXVIII. cuius tempore sæua aduersus Christi seruos persecutionis procella exorta est, ille ad Annum DCCDC. XXVIII. viuere desiit. 928

LXIX. Gvndaforivs huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LXIX. tempore quo vires persecutio Arabica Martyrum occisione capiat; hinc ærumnis confectus corporis sarcinam Anno DCCCC XLII reliquit. 942

LXX. Pirhiscivs huius nominis I Episcopus Illiberitanus LXX. qui nec non Arabum sæuissimum furorem contra Christi membra conspiciens, nec eis occurrere, vt fidem datam in vrbis deditione seruarent, voluisset: Muzarabibus ad constantiam confessionis Christi validis rationibus persuasit. Hinc ab aliquibus Scriptoribus Episcopus iste inter Martyres illius seculi recensetur. Ille vero obiit ad Annum DCCCC LXIX. vel circiter. 969

LXXI. Tractemvndvs huius nominis II. Episcopus Illiberitanus LXXI. cuius nomen, & infulam debemus Luitprando Subdiacono Toletano, post Diacono Ticinensi, ac tandem Cremonensi Præsuli, ad quem Noster Pontifex Illiberitanus frequentem Epistolam scripsit, quâ status Ecclesiæ Illiberitanæ, & Muzarabum eius diœcesis angustiæ breuiter enarrantur.

EPISTOLA

EPISTOLA TRACTEMVNDI EPISCOPI Illiberitani in Hispania ad LVITPRANDVM Diaconum Ticinensem, & Toletanum Subdiaconum.

SANCTO, *& amabili filio* LVITPRANDO, *olim Ecclesiæ* Toletanæ *Subdiacono*, Ticinensis *verò Leuitæ*, TRACTEMVNDVS *Ecclesiæ* Illiberitanæ *peccator* Episcopus, *salutem in Domino Nostro* IESV CHRISTO. *Lectis tuis literis, Fili charissime, magnâ consolatione suffusus sum, sciens te rectè valere, ac in Germania longâ peregrinatione, in patientia perutili exercitatione valdè proficere. Etenim vita nostra militia est, à multis retro temporibus grauis, & difficilis, innumeris periculis, incommodisque inexcogitabilibus exposita, donec ad littus optatissimæ patriæ peruenire Dominus nobis concedat. Quod autem scire desideras de me, sic habeto: Nos versari in hoc Oppido* Granatensi, Illiberitanæ *nostræ ciuitati proximo, inter fideles* Muzarabes, *qui cum improbis Sarracenis (vt cumque possumus) conflictantes, quotidie morimur. Sed gratias Deo Patri, & Domino Nostro Iesu Christo, eius Filio, qui dat ferre posse, & inter tot aduersa fidem Catholicam viriliter confiteri. Quotidie crebrò pro meis omnibus ouibus oro; diebus Dominicis ad patientiam, constantiamque eas exhortor: aliquando legi facio Epistolam S. Pontificis* Adriani *Papæ, quam de hoc argumento ad* Egilonem *prædecessorem meum sanctæ memoriæ Pontificem misit, quæ in Tabulario nostræ Ecclesiæ reuerenter seruatur, sicut aliorum Romanorum Pontificum, & Dypticho sacrum, & Episcoporum huius Ecclesiæ, quæ* Cœcilium *habuit primum Pastorem*, S. IACOBI *cùm venit in* Hispaniam *Ierosolymis indiuiduum comitem; insigque memoria SS. Martyrum, qui in persecutionibus Ecclesiæ, pro fide Catholica constanter passi sunt; nec desunt, quos* Sarraceni *mactatos, & in occisione gladij necatos ad cælos transmittunt in dies. Ora pro me Fili charissime.*

Cætera in Epistola recensita nequaquam ad Nostræ relalationis propositum spectant, ideo illa omisimus; prout & Epistolam Responsiuam LVITPRANDI, quâ S. Præsulem in hisce angustijs solatur, cum nec prorsus ad rem de qua agimus eius relatio pertineat.

Igitur Noster Episcopus Ciuis Toletanus fuit, illiusque S. Ecclesiæ Archipresbyter ac demum suis suffragantibus meritis Episcopus Illiberitanus, qui sedem obtinuit ad Annum Domini DCCCC. LXXIV. quo vitam exuit. 974

LXXII. GAPIVS huius nominis I. Episcopus Illiberitanus LXXII An iste fuerit immediatus Successor *Tractemundi*, an temporibus subseqoentibus ad apicem dignitatis accesserit, in dubio est. Illud absque difficultate liquet, quod Sarraceni potentiâ elati prorsus electionem Episcoporum Muzurabibus interdixere; quod alij euenisse aiunt ad Annum M.C.XXVI. quando Arabes Almorabides ex Africa Hispaniam transfretantes omnes Christi asseclas in Marochium abire compulere: alij vero ad Annum M.C.LI quo Almohades Sarraceni Hispanias aduentantes prorsus Muzarabes extinguendos omnino decreuere. Hinc Ecclesia Illiberitana absque Præsule iacuit ad Annum Domini M.CCCC XCII. per fere CCC. XLI Annos, quousque vrbs Granatæ, quæ Illiberi successit, à Catholicis Ferdinando, & Isabella Hispaniæ Regibus capta fuit. Cuius seculo Ecclesia Granatensis Metropolitica facta est ab Illustrissimo D.D. Petro Gonzalez de Mêdoza Archiepiscopo Toletano, S.R.E.

Cardinali, cui Innocentius VIII Pont Max erectione m commiſerat Romæ Anno M CCCC. LXXXIV. qui illam debitis miniſtris, Dignitatibus, Canonicis, Portionariis, & Capellanis erexit. Hinc Archipiſcoporum ſeries ſequens duxit exordium.

ARCHIEPISCOPORVM Granatenſium Series, & Cathalogus incipit.

I. D. F. FERNANDVS huius nominis I. Archiepiſcopus Granatenſis I. Pontifex Illiberitanus LXXIII. cognomento *Talauera*, ex S. Ieronymi fratribus, Catholicorum Regum Confeſſarius electus, deinde Abulenſis Epiſcopus, & denique ad hanc Metropoliticam tranſlatus, qui ſanctitatis honoribus perfulgens, vrbem, diœceſim, & populos tot Sarracenorum ſpurcitiis fœdatos, oblimauit, poliuit, & ad Catholicæ veritatis cognitionem reduxit. Obiit ſanctitatis opinione Anno M. D. VII. 1507

II. D. ANTONIVS huius nominis I. Archiepiſcopus Granatenſis II. Pontifex Illiberitanus nomine II. Ordine LXXIV. qui ex Magiſtro Ferdinandi Infantis Præſul. Maioricenſis eſt factus, deinde in hanc Sedem euectus: poſtea Caſtellæ Præſes, & denique Palentinus Antiſtes Anno M. D. XXIV. 1524

III. D. FRANCISCVS huius nominis I. Archiepiſcopus Granatenſis III. Pontifex Illiberitanus LXXV. cognomento *de Herrera*, ex Collegio S. Bartholomæi Salmanticenſi Iudex Metropolitanus Compoſtellanus, Vicarius Complutenſis, & Toletanus, Inquiſitor, & Canonicus: Archicapellanus Oratorij Regum Nouorum, deinde S. G. Inquiſitionis conſilij Cenſor, & Cancellariæ Granatenſis Præſes, die XX. Octobris huius Metropoliticæ Sedis poſſeſſionem accepit Anno M. D. XXIV. Die XX. Decembris eiuſdem Anni inter tot honorum cumulos mortem inuenit. 1524

IV. D. PETRVS huius nominis I. Archiepiſcopus Granatenſis IV. Pontifex Illiberitanus nomine V. Ordine LXXVI. filius Dynaſtarum Moquerenſium, & Marchionum Villæ nouæ del Freſno, ex Sede Ciuitatenſi ad hanc Metropolit cam euectus, cuius poſſeſſionem per procuratorem accepit die II. Decembris Anni M. D. XXVI. ſed haut eius Eccleſiam ingreſſus, die XVI. Iunij eiuſdem anni vitam, & dignitatem amiſit. 1526

V. D. F. PETRVS huius nominis II. Archiepiſcopus Granatenſis V. Pontifex Illiberitanus nomine VI. ordine LXXVII. cognomento *Ramiro de Alua*; ex Vicario Loxenſi in Regno Granatæ, Dei monitione, Religioſus ordinis S. Ieronymi, & eius Cœnobij Granatenſis Prior, obiit Anno M. D. XXVIII. 1528

VI. D GASPAR huius nominis I. Archiepiſcopus Granatenſis VI. Pontifex Illiberitanus LXXVIII cognomento *Aualos*; ex Collegio S. Crucis Valleſoletano Canonicus Magiſtralis Carthaginenſis, Epiſcopus Accitanus, & demùm Metropolita Granatenſis qui Vniuerſitatem, & Academiam in eadem vrbe Clementis VII. Pont. Max. auctoritate, & Caroli V. Imperatoris munificentiâ feliciter inſtituit. Poſtea ad Compoſtellanam Sedem Anno M. D. XLI tranſlatus purpureum Galerum à Paulo III. accepit, & obiit Anno M. D. XLV 1541

VII. D. FERNANDVS huius nominis II. Archiepiſcopus Granatenſis VII. Pontifex Illiberitanus LXXIX. cognomento *Nino de Gueuara*. ex Præſide Realis Cancellariæ; deinde Epiſcopus Seguntinus, & Patriarcha

Patriarcha Indiarum Anno M. D. XLVI. Obiit Anno M. D. LII. 1546

VIII. D. PETRUS huius nominis III. Archiepiscopus Granatensis VIII. Pontifex Illiberitanus nomine VII. ordine LXXX. cognomento *Guerrero*, ex Canonico Seguntino, & Conchensi, multa præclara gessit, bis ad Concilium Tridentinum accessit, obiit Anno M. D. LXXVI. 1576

IX. D. IOANNES huius nominis I. Archiepiscopus Granatensis IX. Pontifex Illiberitanus nomine VII. ordine LXXXI. cognomento *Mendez de Saluatierra*. ex Canonico Complutensi, & Conchensi; plenus dierum,& bonorum operum obiit Anno M.D.LXXXVIII. 1588

X. D. PETRUS huius nominis IV. Archiepiscopus Granatensis X. Pontifex Illiberitanus nomine VIII. ordine LXXXII. cognomento Castro Quiñones, ex Auditore Cancellariæ Vallesoletanæ, Præside Granatensis, & Pintianæ electus Calagurritanus Antistes. Inuenit Reliquias Sacri Montis Illipulitani, quo Ecclesiam construxit: hinc ad Hispalensem Anno M. DC. X. translatus, obiit Anno M. DC. XXIII. 1610

XI. D.F.PETRUS huius nominis V. Archiepiscopus Granatensis XI. Pontifex Illiberitanus nomine IX. Ordine LXXXIII. cognomento *Gonzalez de Mendoza*, ex Commissario Generali totius Ordinis Minorum electus Episcopus Oxomensis, deinde huius Sedis Metropolita, è qua ad Cæsaraugustanam Anno M.DC.XV. transiuit, post ad Seguntinam, quâ obiit Anno M. DC. XXXIX. 1615

XII. D. PHILIPPUS huius nominis I. Archiepiscopus Granatensis XII. Pontifex Illiberitanus LXXXIV. cognomento *de Tassis*, ex Canonico Salmantino, Barcinonensi, & Valentino Inquisitore, Priore Burgi Oxamensi, S G.Inquisitionis Consiliario, Commissario Generali S. Cruciatæ, Episcopo Palentino; Obiit XX. Iulij Anno M. DC.XX. 1620

XIII. D. GARCERANUS huius nominis I. Archiepiscopus Granatensis XIII. Pontifex Illiberitanuss LXXXV. cognomento *Albanell*. ex Magistro Philippi IV. tunc Principis, Abbate Alcalę Regalis. Obiit Anno M.DC. XXVI. 1626

XIV. D. AUGUSTINUS huius nominis I. Archiepiscopus Granatensis XIV. Pontifex Illiberitanus LXXXVI. cognomento *Spinola*: de quo diximus in Catalogo Hispalensium Præsulum. Ex hac ad Compostellanam transiuit Anno M. DC. XXX. 1630

XV. D. MICHAEL huius nominis I. Archiepiscopus Granatensis XV. Pontifex Illiberitanus LXXXVII. cognomento *Santos de S. Pedro*, ex Episcopo Solsonensi Præses Castellæ, quo munere obiit Anno M.DC. XXXIII. 1633

XVI. D. FERNANDUS huius nominis III. Archiepiscopus Granatensis XVI. & Illiberitanus Pontifex LXXX. cognomento *Valdes*. ex Præside Castellæ, & Episcopo Legionensi, tandem vt prædecessor obiit absque suæ Sponsæ intuitu, & amplexu Anno M. DC. XXXVIII. 1638

XVII. D. MARTINUS huius nominis I. Archiepiscopus Granatensis XVII. Pontifex Illiberitanus LXXXI. cognomento *Carrillo*, primùm Onetensis Episcopus, Obiit Anno Domini M.DC. LIII. 1653

XVIII. D. ANTONIUS huius nominis II. Archiepiscopus Granatensis XVIII. Pontifex Illiberitanus nomine III. Ordine LXXXII. cognomento *Calderon*, Magister Serenissimæ Infantissæ Hispaniæ Teressæ Mariæ. Obiit Anno M. DC.LIV. 1654

Adhuc vacat Sedes.

DECIMO

DECIMO QVINTO.

Kalend. Septembris.

DIES XVIII.

A. *Apud Regale* Exiliense *Cœnobium in Hispania* Translatio *sacrorum pignorum* B. DOMINICI *ipsius Monasterij Abbatis, quæ cùm primò in Monachorum tumulata claustro per aliquot annos iacuissent, postmodum* Scemenio *Episcopo* Burgense *disponente, &* Alphonso *VI. Rege Catholico Castellæ, & Legionis auctorante, intra Ecclesiæ angulum, in Arâ B. Viri nomini dicata, non sine multiplici mirabilium frequentiâ, & plebium deuoto iubilo, honorifice translata quiescunt.*

NOTÆ.

A. RANSLATIO *sacrorum pignorum* S. DOMINICI *Exiliensis.*] Et si nullibi hæc festiuitas in Scriptoribus editis hac die reperiatur, tamen illam consignat Monachus Coætaneus, & ferè synchronos S. Abbati, qui eius res gestas luculento sermone prosecutus, etiam huius *Translationis* ecphrasim adnotauit. Huius operis Codex M S. Gothicis, & vetustis elementis exaratus ad seruatur in Cœnobio *Exiliensi*, quem beneficio eruditissimi amicì *D. Gasparis Ibañez de Segobia* Alcantarensis Equitis accepi, è quo sequentem *Translationis* relationem excripsi.

ACTA TRANSLATIONIS Pignorum sacrorum S. DOMINICI *Abbatis Exiliensis, ex MS. Codice Monachi Coætanei.*

Scemenius Episcopus translationem decreuit.

CRESCENTE *igitur mirabilium operum* B. DOMINICI *præclarâ magnificentiâ, quâ sunt euidenter manifestata veneranda meritorum eius insignia, cœpit etiam crescere erga venerabile S. Viri* Corpus *summa populorum deuotio, & infinita promiscui sexus ad sacrum tumulum eius properantis frequentia. Deo dignus itaque* Scemenius *Episcopus, qui omnibus illius felicibus interfuit actibus, visis tot, tantisque signorum virtutibus, cum consilio Venerabilis Viri* Fortunij *eiusdem Monasterij Abbatis, & cum pia deuotionis affectu totius deuota congregationis, & cum consensu, ac voluntate*

Adephonsi

Adephonsi *Hispaniarum Regis gloriosissimi, Filij* Ferdinandi *Regis, omni regali strenuitate opinatissimi, fratris* Sancij *Regis, omni deuotâ pietate, & bellicosâ virtute, christianâque religiositate pollentis, & cum voluntate omnium vicinorum Episcoporum & Abbatum, atque Optimatum, omniumque circum habitantium populorum, decreuit, dignumque iudicauit*, Corpus B. DOMINICI, *ad venerabilioris sanctitatis, eminentiorisque dignitatis locum, esse merito transferendum. Sacratissima denique membra tanti Viri, apud Deum tanta meritorum sanctitate excelsi, indignum cunctis videbatur, retineri loco humili; quod & religiosâ deuotione completum est, annuente clementiâ Domini. Adueniente denique prænominato Pontifice cum suorum deuoto conuentu Clericorum, ac præfati loci Abbate* Fortunio *cum Religiosorum agmine Monachorum, conuenientibus etiam plurimis turbis Nobilium, plebeiorumque populorum, ac dignâ reuerentiâ, debitâque religiositate, completis diuinis Missarum, hymnorumque officiis*, TRANSLATVM *est* CORPVS *Sanctissimi Viri à Sepulchro in quo primum, excedens à seculo, fuerat reconditum, & intra Ecclesiam ante Altare* B. Martini, *vbi nunc veneratur, honorificè est tumulatum: quo in loco ad vsus diuinorum sacrificiorum Ara in ipsius honore ac nomine est constructa, vbi creberrimè monstrantur diuina. ipso obtinente beneficia omnibus cum fide, & deuotione ad ipsius venientibus poscenda suffragia. Nos igitur dilecti Fratres, qui tàm dignissima merita, tamque præclara beneficia tanti Patroni, quotidie oculis intuemur, & assiduâ ipsius largitate perfruimur, monita eius salubria, saluti animarum nostrarum congrua! quibus omnes suos auditores, adhuc in corpore manens, omni vigilantiâ verbis instruxit, & adhuc licet angustiâ sepulchri clausus, clarescentibus miraculorum signis, instruere non desistit) à mente nunquam abscindamus, ipsis intento studio inhæreamus; errores & culpas quas fecimus, ante oculos cordis reuocemus; de ipsis antequam obtenebrescat, id est, antequam mors subripiat, fructus dignos pœnitentia faciamus; mortifera, & infernalia crimina funditùs abiiciamus; amicos in Deum, & inimicos propter Deum diligamus; indigentibus, & impotentibus secundum nostrum posse succurramus; super omnia autem veram charitatem, quæ est vera dilectio Dei, & proximi obseruemus; fidelibus defunctis quotidianum iuuamen orationum, & eleemosynarum impendamus; nullis molesti, omnibus beneuoli simus. Si enim his, atque huiusmodi bonis operibus intenti fuerimus, & Deum propitium, & omnibus nostris desideriis, & orationibus fautorem habebimus, & innumine, atque intercessione* B. P. N. DOMINICI, (*cuius hodie Translationis festiua gaudia, vnà cum sanctissima illa Regina* Helena, *Magni Constantini Matre, quæ etiam hac die, in cælos coronata transcendit, cordialibus, & solemnibus officiis celebramus) proculdubio digni erimus consequi meliora, & frequentia tutamina. Est nempe maximè nobis vtile, sic vnanimiter, sic syncereter transitoriam, temporalemque illius festiuitatem celebrare; sic illi debitas laudes persoluere, quatenus ipsius meritis, & precibus, ad nunquam finiendam sed æternaliter permansuram Supernorum Ciuium festiuitatem, cursu huius vitæ peracto, felices, & gaudentes mereamur introire: præstante* D. N. IESV-CHRISTO, *qui cum Deo Patre, & Spiritu-sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.*

Fit Translatio.

Dies Translationis.

Post hanc relationem in Codice MS. recensentur C. XIV. miracula, à Deo facta S. Abbatis intercessione, quorum Monachus Scriptor diuisit duobus libris numerum. Post hæc hocce Epitaphium subiungit. *Miracula.*

Hac Tumbâ tegitur, dignâ qui luce beatur,
Dictus DOMINICVS, *nomine conspicuus.*
Orbi quem speculum Christus concessit honestum,
Exhortando bonos, corripiendo malos:
Solstitium mundo dùm dat brumalis origo

Substrahitur mundo, iungitur in Domino.
Protegit hic plebes sibi fide mente fideles:
Nuncque tuendo suos, post trahat ad superos.
Transfertur Corpus, cùm spiritus almus Helenæ
Iungitur Angelicis, Spiritibusque piis.

Hinc verum *Translationis* Diem agnosces tàm in prosa, quàm in versu, cùm Dies transitus *S. Helenæ* fuerit XV. *Kalendis Septembris*, vt ex Romano liquet Martyrologio.

Annus Translationis. QVATENVS ad Annum crederem euenisse *Translationem* hanc ad Annum M. LXXVI. Nàm *Scemenius* Episcopus, qui translationem exegit, tunc temporis erat Episcopus *Aucensis*, quæ sedes translata fuit ad Oppidum *Gamonalense* Anno M. LXXVII. vbi fuit primus Episcopus *Scemenius*, & vltimus *Aucensis*, & sic patet *Translationem* factam antequam *Scemenius Gamonalensis*, Sedis Episcopus appellaretur. Ita M. Ægidius Gonzal. Chronographus Regius *in Theatr. Eccles. Tom. 3. fol.63.* & Nos supra in *Dedicat. S. E. Burgensis hoc Tom. 4. Die XX. Iulij. lit. F.*

DECIMO QVARTO
Kalend. Septembris.
DIES XIX.

A. *Apud* Castrum Brincolam *in Prouincia* S. LVDOVICI *Tolosanæ Ecclesiæ Episcopi, qui vitâ, & morte miraculis clarus quieuit in Domino. Cuius sacra pignorâ* Massiliâ Valentiam *delata honorificè seruantur, & coluntur.*

B. GERVNDÆ *in Hispania Citeriori* Depositio *sacrorum Corporum* SS. MARINI, *Episcopi, &* PATRONI *Confessorum, qui per virtutum semitas properantes, ad amœnissimos gloriæ campos feliciter peruenere. Quorum exuuiæ sacræ elegantissimis inclusæ thecis, ab omnibus fidelium turbis venerantur.*

C. PLACENTIÆ *in* Vettonia Hispaniæ *Depositio* S. IVLII *Senatoris Romani, qui sub Vitellio Præfecto, imperante Commodo, per fustium iterata supplicia, martyrio coronatus occubuit. Cuius sacra lipsana Româ* Vrbano *VIII. Pont. Max. concedente translata ibidem in sacrario custodiuntur.*

NOTÆ.

TRANSLATIO *Corporis* S. LVDOVICI *Episcopi Tolosani.*] Duplici titulo festum huius S. Præsulis concelebrat *Hispania*, & quia ex *Hispaniæ* Regiis familiis oriundus, & quia eius sacra pignora Vrbs *Valentina* omnibus seculis opulenta veneratur, & possidet. Hæc duo suis locis probabimus, nunc ad eius elogia procedamus. A

Martyrologium Romanum Baronij eius memoriam hac serie recolit. *In* Prouincia *apud* Castrum Brinconiam *depositio* S LVDOVICI *Episcopi, Tolosani, vitâ sanctitate, & miraculis clari, cuius Corpus inde Massiliam translatum, in Ecclesia Fratrum Minorum honorificè conditum est.* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Dionys. Vazq. *Lusitanum* P. Ioann. Lup. *Italum* Constant. Felic. *Gallicanum* Andr. Sauss. *Tom.* 1. *fol.* 526. Franciscanum Arturij à Monaster. *fol.* 354 & aliorum recentiorum. *Martyrologia.* De eo Martinus Polon. *in Chron Ann.* 1297. S. Antoninus in *Summ. Histor.* 3 *p tit.* 24. *c.* 14. Gonzaga *Histor. Seraph.* 1. *p. lib.* 6 *&* plurimi relati ab Arturo in *Not. ad Martyrolog. Francisc an. h. d. fol.* 354. § 3. Ex nostris Aluarus Pelagius de *Planct. Eccles lib.* 2. *c.* 73. Marinæus Siculus *de Reb. Hispan. lib.* 11. Marcus Vlissyponens. Minor. in *Chron. Minor.* 2. *p. lib.* 6. *c.* 1. *ad* 13. Scolanus *Histor. Valent. Tom.* 1 *lib.* 4 *c.* 1. *n.* 8. Solozarno in *Sacrar. Valentin. in relat. Reliquiar. fol.* 158 *col.* 2. P. F. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.* 5. *c.* 84 *fol.* 141. P. Martinus de Roa *Histor. Malacitan. c.* 16. *fol.* 51. Antonius Panormit. *in Vit. Alphons. Arag. Reg. lib.* 2. *c.* 4. Ioannes Santes in *Specul. Rom Princip. tit.* 8. *n.* 5. *fol.* 55. Eius ACTA scripsere F. Franciscus Scarerius, Petrus Epulanus, & alij Ea collegere Surius *Tom.* 4. Lippelleus *Tom.* 3. Gazetus *Tom.* 2. Villegas, Ribadeneyra, & cæteri *Florum SS. Scriptores*, illa ex anonymo apud *Sedulium* damus; imò ex *Bulla Canonizationis* à Ioanne XX. Pont. Maxim. expeditâ, addita origine *Hispana.* *Scriptores.*

ACTA S. LVDOVICI EPISCOPI Tolosani Confessoris, origine Hispani, ex Bulla Canonizationis à Ioanne XXII. expedita Pont. Max. & aliis.

LVDOVICVS *ex Regali prosapia Francorum*, Hispanorum, *&* Vngarorum *Regum oriundus fuit. Nam illi Pater extitit* Carolus II *filius Caroli I. Siciliæ Regis, qui fuerat filius Ludouici* VIII. *&* Blanchæ *coniugis, filia* Alphonsi IX. *Castellæ Regis, & frater* S. Ludouici IX. *Galliæ Regis, ita vt ex hac linea* LVDOVICVS *Noster fuerit abnepos* Blanchæ, *& Trinepos* Alphonsi IX. *cognomento Nobilis. Eius Mater* Maria *ex* Vngarorum *Regum prosapia originem traxit. Igitur* Ludouicus *tantis ornatus Regalibus ornamentis, in ætate existens tenera, sub Magistri religiosâ diligentiâ cum suis fratribus tenebatur. Ipse tamen sibi maturis intendendo moribus, sub tenello pectore gestare se senilem animum ostendebat. Ductus in* Cathaloniam Hispaniæ *cum Duobus fratribus, datus obses pro liberatione* Caroli *Regis Parentis, tàm ferventer dedicauit se studio, quòd infra septennium, quo ibi etiam obses fuit, sub instructione Fratrum Minorum. quos secum habebat in socios; in primitiuis scientiis, & sacrâ paginâ sic profecit, quòd Vir Dei pollens ingenio, de prædictis scientiis, non solum publicè, ac priuatè subtiliter disputare valeret, sed & solemniter Clero ac Populo proponere verbum Dei: vt putaretur scientia hac infusa, sibi magis diuinitus, quam humanitus adquisita. In Orationibus sedulus, & deuotus, mentem ad Deum eleuatam tenuit: profectò sciens, quod Oratio humiliantis se nubes penetrans pro exauditionis*

Parentes, & origo Hispana.

Obses datur cum duobus fratribus.

Pietas eius in Missam.

ditionis suffragia Deum adit. In tempore namque dicta, sacramentali confessione præmissâ, Missas audiebat deuotè; in magnis verò festiuitatibus, cum præparatione multâ Corpus sumebat Dominicum. Factus etiam Sacerdos diebus singulis celebrabat. Audientiæ verbi Dei insistebat attentè: pro pastu verò animæ in scripturis deuotus studens habebat ad hoc pro solatio sanctos libros. Castitatis autem amor à puero affecerat eius mentem adeo, vt ob ipsius fidam custodiam, mulierum consortia fugiebat omnino: in tantum quòd nisi forsan cum Matre, & Sororibus, solus cum sola nulla vnquam tempore loquebatur. Mulierem namque amariorem nouerat esse morte: Verba etiam inhonesta horrebat audire, ac loquentes talia grauiter arguebat: attendens prudenter, quod corrumpunt mala colloquia bonos mores. Fratres nihilominus Duo, & interdum quatuor in sua iacebant camerâ in sua testimonium nitida puritatis. Cum Apostolo Paulo sobrietate cibi & potus corpus suum castigabat assiduè: seque frequenter manu suâ, quandoque autem alicuius fratris consocij cum catenis ferreis disciplinans: vestiendo pro camisia rude stamen, & deferendo ad nudum pro cingulo cordam grossam, ipsam carnem in seruitutem redigebat.

Castitas illibata.

Voto se consecrauit Ordini Minorum.

SVMMO *etiam studio terrena cuncta calcare studuit, ex desiderio æternorum. Considerans etiam Sanctus iste quòd Mundus totus sit positus in maligno, quodque cum concupiscentia suo transit. ipsum fugiendo deseruit totaliter, & contempsit. Nam rediens de* Cathalonia *cum Rege prædicto, votum quod de intrando ordinem fratrum Minorum in obsidione fecerat, in Conuentu eorundem Fratrum de* Monte Pessulano *voluit adimplere. Sed videns quod timore dicti Regis ipsum Fratres recipere non audebant, votum ipsum solemniter iterauit. Et quia vouentibus præceptum nouerat de reddendo: suadenti felicis recordationis Papæ* Bonifacio*, quòd adsensum præberet prouisioni de se factæ Ecclesiæ* Tolosanæ*, nullatenus consensit quousque votum dictum quod fecerat compleuisset. Cuius deuotioni annuente Pontifice, habitum ordinis prædicti suscipiens* LVDOVICVS*, in præsentia* Ioannis *Episcopi* Portuensis *eiusdem Ordinis Generalis Ministri expressam professionem flexis genibus, in manibus eius fecit. sicque prouisioni prædictæ suum præbendo adsensum, mandatis Apostolicis obediuit. Et quamuis de iussu* Bonifacij *prædicti dictum habitum velatum portauerit, vsque ad festum B. Agathæ tunc vicinum: in dicto tamen festo in præsentia duarum Cardinalium recepit publicè ac sic ex. nunc portauit continuè, atque ipso die ad S. Petrum patenter detulit peditando. Miranda res & alias insueta: Vir namque virtutum positus in sublimi, iuri primogenituræ renunciauit & regno: Regalis solij spretâ pompâ, pro regno corruptibili æternum, ac plenum delicijs regnum mercans. Mirâ verò compassione ad pauperes ferebatur. quibus largas, tàm priuatas, quàm publicas eleemosynas faciebat. Vnde iam factus Episcopus Tolosanus, per vnum suum familiarem Secretarium mandauit inquiri de suorum quantitate redituum, quantumque sibi sufficeret pro moderatis expensis faciendis, & rationalibus: volens quòd totum residuum in sustentandis pauperibus poneretur, quamquàm Prælatus tàm magnus esset, & filius tanti Regis. Cum autem iret Parisios, pauperem quendam nudum reperit, cui multum compatiens absconditè cappam contulit quam portabat, sibique fecit aliam secretè adportari. In hoc etiam Christi imitatore nihilominus humilitas vera fulsit. Attendit que quòd Deus qui mœrentes sospitate erigit, ponit humiles in sublime. Ipse enim viginti quinque pauperes in domo suo reficiebat quotidie, aquam manibus infundebat, manuque suâ ipsis fercula adponebat, ac panes scindebat eisdem etiam genu flexo: in ipsis Christo seruire, & ipsum recipere se delectans.*

Fit Episcopus Tolosanus post votum solutum.

In pauperes liberalis.

Ipse paupertatis amator.

HOSPITALIA *pauperum aliquoties visitabat. Sciens denique, quòd qui vestiuntur mollibus, in hoc à Domino non laudantur, post Diaconatus sumptum ordinem, semper veste humili vsus fuit. Post ingressum verò prædicti Ordinis, vili habitu, ac bruno colore in tapetiis, cortinis, & lecti coo-*

pertoriis

pertoris vtebatur. Pontificatus etiam officium exercebat cum diligentia Seruus hic Christi fidelis, & prudens; Missas dicendo assiduè, deuotissimè Ordines celebrando, Clericos quibus de beneficiis prouidere volebat examinando de virtutibus, & vitiis, & articulis fidei, vitâ, & moribus diligenter Iudaos, & Gentiles, zelo feruens Dei, inducebat sedulè ad baptismum, ac quosdam eorundem sacro de fonte leuauit. Demùm gloriosus iste sanctus, cursu vita consummato, feliciter ad Deum fontem viuum, quem auide sitierat, migraturus, infirmitate decumbens vltimâ, deuotissimè sumpsit Corpus Dominicum, quamuis debilis de lecto exiliens in occursum Domini Saluatoris. Cruce autem sibi datâ per quendam ex sociis, deosculabatur illam genuflexus in lecto, vt potuit: ac in oratione deuotâ & silentio postmodum diu mansit. In Cruce namque Domini Nostri Iesu Christi, & non in alio didicerat gloriari. Tandem gloriosam resolutus in mortem, qui hic viuus ambulauit in innocentia in medio domus sua, ad Deum suum contemplandum in gaudio, facie reuelatâ in sua innocentia est ingressus, XIV. Kalendas Septembris, *Anno Domini* M. CC. XCVII. *Cuius* Corpus *sepultum fuit* Massiliæ, *apud Fratres Minores, prout testamento suo ipse instituerat; in medio chori, magnificè peractis exequiis. Tot & tantis in vita, & morte miraculis effulsit Beatus Vir, quòd Ioannes XXII. eum in numero Sanctorum* VII. Idus Aprilis, *Anno Domini* M. CCC. XVI. *scriberet. Eiusque sacra pignora postmodum* VI. Idus Nouembris *Anni sequentis in honorificentiori loco translata fuere; donec Anno* M. CCCC. XXIII. *Die Sabbathi* XIII Kalendas Decembris, *Alphonsus Aragonia Rex huius nominis V. cognomento Prudens expugnatâ vrbe Massilia. & per milites incensâ,* S. LVDOVICI *Nostri sacras exuuias accepit,* Hispaniam *detulit, & in Ecclesia Cathedrali vrbis* Valentiæ *in* Edetanis *honorificè conlocauit, vbi adhuc hodie magnâ Ciuium veneratione coluntur.*

Muneris exercitia.

Moritur.

Canonizatur.

Translatio Hispaniã.

Hactenus ACTA huius Sanctissimi Præsulis, quorum ecphrasim illustrare curabimus, vt cunctis de dictis & relatis in eorum compositione pateścat.

An ex origine Hispana?

PRIMVM sit Quæsitum circa *originem Hispanam*, quæ maximè ad nostrum institutum spectat. Et licet Ioannes Matieta in *Histor SS Hispania. lib 5. c. 82.* asserat S. Præsulem non fuisse *Hispanum*, natiuitate concedimus; sed origine negamus. Nam Carolus II. Siciliæ Rex patrem habuit *Carolum* I. cognomento *Martel*, etiam Siciliæ Regem, qui fuit natus ex *Blancha* Castellæ Infantissa, & Ludouico VIII. Galliarum Rege. Qui quidem Carolus II. Nepos *Blancha*, patet fuit huius Nostri Præsulis, & ex consequenti ex Regia stirpe Regis *Alphonsi* IX. qui S. LVDOVICI huius fuit *Tritauus*. Hoc patet ex Paulo Æmylio *Histor. Franc Tom. 1. fol.* 354 & Sedulio *Histor. Seraphic. in Vit. S. Ludou. c 1. fol.* 301 & in *Not.* 326. vbi probant, Carolum I. Siciliæ Regem, Auum S Præsulis fuisse fratrem S. Ludouici Galliarum Regis ex Ludouico, & *Blancha* parentibus: ergo Carolus ille I. Siculus filius fuit *Blancha*, & Noster Tolosanus Antistes eiusdem Reginæ abnepos: in cuius genealogiæ veritate non est amplius hæsitandum.

An Corpus translatum Massiliâ Hispaniã?

SECVNDVM Quæsitum insurgit circa *Translationem* sacrorum pignorum *Massiliâ Valentiam Hispaniæ* per *Alphonsum* V. Aragoniæ Regem, cognomento Prudentem. Et licet hæc *Translatio* à Gallis Scriptoribus reticeatur, audi Antonium Panormitam in *Vit. Alphons. Reg. lib. 2. c. 4.* à quô Ioannes Santes in *Specul. Bon. Princip. tit. 8. n. 5. fol* 55. dicens, cùm de Regis pietate, & religione in Deum verba faceret: *Sed & id longe admirabilius, quòd opulentissimâ vrbe* Massiliensi *vel potius, nihil inde prater Diui* ALOISII *Corpus deportauerit. Indignum sanè diiudicans, tam venerabiles Reliquias in vrbe victa, direpta. & incensa remanere debere.* Conueniunt Gaspar Scolanus *Histor. Valent. d Tom. 1. lib. 4. c. 1 n. 8.* Ieronymus Zurita in *Annal. Aragon. Tom. 3 Ann. 1423. c. 22. fol* 156. *col* 2. Ioannes Marier. *d. cap* 84. P. Roa Histor. *Malacitan. d. c.* 16. Solorzan. in *Sacrar Valentin d. fol.* 158.

Quo Anno expugnata Massilia ab Alphonso Aragonia.

TERTIVM versatur circa Annum quo hæc expugnatio Massiliæ confecta à Rege fuit Cui facit satis Ieronymus Zurita *d. Ann.* 1423. *c* 22. vbi totius belli euentus rem gestam enarrat, & Dauid Chytræus in *Chronolog Rer. Gestar. Alfons.*

Ann. 1424.*fol. mihi* 232. his verbis *In itinere* Massiliam, *qua ad Andegauensis prouinciam pertinebat, ex Stœchadibus Insulis oppugnatam cepit, & diruit, Vrbe captâ pro mare,* Alphonsus *suo matronalis decoris haut oblitus, earum fœminarum, qua in Templa confugerant, iniuria parci iussit, easque spectata integritate viris, ne à militibus probro afficerentur seruandas tradidit. Qua cùm ad eum pro conseruata pudicitia magnam auri, atque gemmarum vim, quam secum detulerant, misissent; vltrò libertatem, & ea omnia sese iis dare dixit, potestatemque fecit, vti ad suos mitterent, qui eas ex vbe deducerent: iis, vt omnes, quas ab incendio conseruauerant, exportarent, permisit. Cùm autem in reliqua prada etiam* D. LVDOVICI *Episcopi* Tolosani, *ex Gallia Regum familiâ nati* CORPVS *in* Hispanias *aueheret, ac in mari, asperrimâ tempestate iactaretur: cum Sacerdotes, & nauta, ac milites vnà omnes clamarent*, B. LVDOVICI Corpus *tempestatis huius causam esse*, *ideoque* Massiliam *remitti debere, ipse in proposito perstitit, & aut sibi vnà cum* S. LVDOVICO *pereundum esse, aut iis longè ad augustiorem, ac Diis acceptiorem Ciuitatem se sanctissimi* Corporis Reliquias *conditurum esse. Cùm igitur* Valentiam *incolumis cum exercitu peruenisset.* D. LVDOVICI Corpus, *clarissima victoria vnicam mercedem, sed aterna sua gloria monumentum, summâ cum veneratione, & gratulatione ciuium collocauit, Anno* M. CCCC. XXIV. Eadem Antonius Panormita *d. lib.* 2. *c.* 4 & P. Roa *d. c.* 16. qui *c.* 15. asserit, S. LVDOVICVM Episcopum *Tolosanum* esse ab expugnatione vrbis MALACÆ in Bætica Hispaniæ, illius vrbis tutelarem Patronum, eo quòd eius festiuitatis die, Ciuitas illa Catholicis Regibus cessit: & licet tunc temporis dubitaretur an AGAPITO Martyri die XVIII. Augusti, an LVDOVICO Episcopo, die XIX. eiusdem, titulus, & ius Patronatus daretur, eo quòd, illo Ciuitas tradita, isto triumphalis Regum ingressus euenit: tandem conuenit tutelam esse conferendam LVDOVICO quia ex *Regum Catholicorum origine* oriundus S. Præsul extitit, & procedens. Ita P. Roa *d. c.* 15. *fol* 48 *col.* 2.

Alphonsi Aragonia cõstans deuotio.

Malacitana vrbis Patronus.

HINC in pluribus *Hispaniarum* Ecclesiarum *Breuiariis* antiquis, maximè *Baticarum*, Officium S. LVDOVICO Episcopo decantatum inuenimus, in cuius primis Vesperis Hymnus in B. Præsulis laudem reperitur, cuius tenor, talis est.

VRgente Mundi vespere,
Sol Mundo misit hesperum:
Qui micans, vt in athere,
Lucem monstrauit operum.

LVDOVICVS *per omnia,*
Ductu diuina gratia
Vectus est, ab infantia
Solem sequens iustitia.

Regali stirpe genitus,
Contempsit primogenita:
Regno terreno penitus
Mente carens gratuitâ.

Detentus in Hesperia
Claret per patientiam:
Nã passus nimis grauia,
Prafert semper latitiam.

Dùm patitur exilium,
Datur solerti studio:
Christus eius ingenium
Suo perfudit radio.

Quô repletus Deificè
Profert cunctis saluifica:
Vbique fans authenticè
Praco Dei mirifica.

Factus Francisci filius,
Virgo candens vt lilium:
Fit & Prasul eximius,
Collega nunc Cœlestium.

D. F. Franciscus de Sossa Episcopus *Canariensis* primùm, post *Oxomensis*. deinde *Segobiensis* in *Sanctoral. Seraph. h. d fol.* 20. luculenter S. Præsulis charitatem ad cœlestia hoc epigrammate descripsit

Deserit

Deserit astra Deus, linquit consortia Patris,
Vt Mundum vincat, vincat vt arte viros.
At ego linquo viros, regnum contemno, supernas
Vt vincam Sedes, Patre fruarque Deo.
Est mihi Gallorum princeps Regalis origo;
Sanguine sed iungor Regibus Hesperiæ.

Cætera quæ in Actis referuntur communia sunt, hoc tantum addere conuenit, quod *D. Petrus à Toleto* qui fuit Episcopus *Malacitanus* I. post recuperationem vrbis, inter alia statuta, quæ pro gubernatione Ecclesiastici Ordinis tàm in Ecclesia Cathedrali, quàm in cæteris vrbis, & diœcesis sequens adiecit, quod latinitate donatum in eruditorum gratiam compulsamus: *Item ordinamus, & mandamus quòd in posterùm perenniter in hac vrbe* Malacitana, *& in sua diæcesis populis fiat festum solemne in die* S. LVDOVICI *Episcopi, Siciliæ Regis filij, quod* XIV. Kalendas Septembris *ab Ecclesia repetitur in Octauis Assumptionis Deiparæ. Quo die Anno Domini* M.CCCC.LXXXVII. *castrum, quod* Alcazaua *dicitur huius vrbis, Catholicis, excelsis, & potentissimis* Ferdinando, *&* Elisabethæ *Regibus* Hispaniæ, *Dominis Nostris tradidit* Ali-Dordux, *& in eorum nomine* D. Gabrieli de Cardenas, *Magno* Legionis *Commendatario, & Regum prædictorum Maximo Calculatori.* Qui illud integrum desiderat, adeat P. Martinum de Roa *Histor. Malacitan. d. c.15. fol.49.* *Statutum Malacitanum circa festum S. Ludouici.*

S. MARINVS *Episcopus, &* PATRONVS *Confessores.*] Eorum *Corpora* sacra in Benedictinorum Cœnobio *S. Petri Bisolduensi* in diœcesi *Gerundensi* adseruari, & honorificè coli referunt Antonius Vincentius Domenec *Histor. SS. Cathalon. lib.1. fol.55.* & Philippus Ferrarius in *General. Catalog. SS. h. d. fol.* 329. Qui vafrè prorsùs errauit, credens S. MARINVM esse illius Regalis Cœnobij Patronum, eo quòd S. PATRONVS adhæreat nomini S. MARINI, quasi verbum *Patronus* respiciat, & significet *titulum*, non verò *personam*. Hinc dixit: *Besuli apud Gerundam* S. MARINI *Episcopi, & loci illius* Patroni. Sed procul dubio errorem contraxit, nam S. MARINVS nec illius loci *Patronus* extitit, nec verbum *Patronus* in relatione *Vincenty Domenec* pro titulo ponitur, sed pro persona. Illum ausculta agens de *Reliquiis*, quæ in hoc Regali Cœnobio custodiuntur: *In hanc illustrem, & sacram Domum post modum adlata fuere sancta pignora Nostrorum* SS. *Euidij*, MARINI, *&* PATRONI, *quorum* TRIVM *intercessione Deus plura hominibus inuocantibus eos beneficia confert.* Et paulo inferius: *Festum* S. MARINI *colitur in hoc Regali Cœnobio* Die XIX. Augusti, *quo Monachi Officium recitant de Pontifice Confessore.* Et demùm paucis interiectis lineis, agens de thecis, quibus collocata sunt Sex Corpora Sanctorum in eodem Monasterio custodita, prosequitur: *In angulo Sepulchri iacent ossa* S. MARINI, *&* S. PATRONI. *At* S. MARINI *ossa omnia integra reperiuntur, licet pauciora* S. PATRONI. Hinc elicies, qualiter errauerit *Ferrarius*, hautquaquam intelligens *Vincentium Domenec*, cuius histotiam perperam profert. His sic suppositis, venio ad instituti pensum. Nullus igitur, qui hanc istorum Sanctorum memoriam repetit, aliud nisi nomina refert; nam eorum res gestas aut temporum iniuriâ, aut ignis voracis vi, quâ Cœnobium illud olim exarsit deperiisse fatetur *Domenec*, referens, quatenus in antiquis *Breuiarij Bisolduensis* Officiis, hæc tantum Oratio conseruatur: *Ferrarij lapsus.* *Probatur error.* *Eorum res gestæ perierunt.*

Propitiare nobis famulis tuis, quæsumus Domine per horum Sanctorum Martyrum tuorum Primi, *&* Feliciani, Concordij, *atque* Euidij, MARINI, *ac* PATRONI, *& aliorum Sanctorum, qui in præsenti requiescunt Ecclesia, merita gloriosa, vt eorum pia intercessione ab omnibus semper protegamur aduersis. Per Dominum*, &c.

Quaten

Quatenus ad Epifcopatum S. MARINI illud perfuadet, quod in fpeciofo fimulachro Maioris Arx Cœnobij multas Sanctorum effigies ad viuum exprimenti, iftius Diui vna confpicitur, facris Pontificiis ornamentis infulata. Hinc communis Monachorum fententia effluxit, eum fuiffe Epifcopali munere decoratum, vt ipfe Vincentius profitetur.

C. S. IVLIVS *Senator, Martyr Romanus.*] Eius memoriam recolunt antiqua, & recentiora *Martyrologia*, maximè *Romanum* hoc die fequenti periodo: *Romæ* S. IVLII *Senatoris, & Martyris, qui Vitellio Iudici traditus, & ab eo in carcerem trufus, iubente Commodo Imperatore, tandiu fuftibus cafus eft, donec emitteret fpiritum: cuius Corpus in cœmeterio Calepodij viâ Aureliâ fepultum fuit.* Conueniunt *Caftellanum* P. Vafq. *Lufitanum*, P. Lupi, & aliorum. De eo Mombricius *Tom. 2. fol.* 44. Vincentius Bellouacenfis *in Specul. Hiftorial. lib.* 11. *cap.* 119. Equilinus Epifcopus *in Catalog. SS. lib.* 7. *cap.* 79. Laurentius Surius *Tom.* 4. *fol.* 262. Bafilius Sanctorus in *Flor. SS. Tom.* 2. *fol.* 97. Nos in *SS. Placentin. Hifpan cap.* 6. *fol.* 390. Philippus Ferrarius in *Catalog. SS. Ital. h. d. fol.* 522. qui eius ACTA fic fummauit.

ACTA SANCTI IVLII SENATORIS, Martyris Romani ex Philippo Ferrario de SS. Italiæ, & aliis Scriptoribus.

Officium. IVLIVS *Senator Romanus, Commodo Imperante, ad prædicationem* SS. Eufebij, Vincentij, *& Sociorum, ad Chriftum conuerfus, mox accito Ruffino Presbytero, fe cum vniuerfa familia, aquis luftralibus expiari curauit.* *Conuertitur.* *Cumque Chriftum palam profiteretur, aliofque ab infelici dæmonis feruitute ad veram Chrifti pietatem, libertatemque perducere conaretur, Imperatori delatus eft: qui illum catenis vinctum, Vitellio Iudici viro truci,* *Capitur.* *flagitiofo, & crudeli examinandum tradidit. Is cùm animo effet in Chriftianos infenfiffimus* IVLIVM *conftanter Chriftum confitentem, poft carcerem, & vincula, adeò atrociter fuftibus mactari iuffit, vt in eo fupplicio fpiritum emiferit XIV. Kalend. Septembris circa Annum C. XCII.* *Cruciatur, & coronatur.* *Cuius Corpus ante Amphitheatrum canibus obiectum, ab Eufebio, & Sociis collectum in cœmeterio Calepodij fepultum eft, vbi iacuit ad Annum Chrifti* M. DC. XXIII. *quo* Gregorius XV. *Pont. Maximus Eminentiffimo* S. E. R. Cardinali Zoleto *facultatem conceffit aliquot Sanctorum Corpora ex vrbis Cœmeteriis extrahendi, illaque cui voluerit donandi. Cuius decreto hocce* *Corpus in Hifpaniam transfertur.* S. IVLII *Senatoris inter alia extractum, Cardinalis* D. Ferdinando de Montemaior *S. E. Placentinæ Decano donauit, qui fua Ecclefia illud obtulit, vbi honorifice quiefcit.*

Hæc funt ACTA. Quatenus ad *Tranflationem* CORPORIS eadem S. E. *Placentina* authenticum inftrumentum huius relationis veritatem exprimens retinet, quod fæpius vidimus, de quo non erit amplius ambigendum. Videfis Libellum meum in *Vit. SS. Epitatij & Bafilai c.* 6. *fol.* 390. & 394.

DECIMO TERTIO
Kalend. Septembris.
DIES XX.

A. DEOBRIGÆ *in Hispania* SS. SEVERI, *&* MEMNONIS *Centurionis Martyrum, qui tempore* Adriani *Imperatoris, ob fidei confessionem tenti, cæsi, & ad vltimum supplicium damnati, constantes pugiles coronam in cælis promeruerunt æternam.*

B. *Ad Castrum* CAMONE *prope* Nerium *promontorium in* Gallæcia *Hispaniæ* S. MAXIMI *eiusdem Castri oriundi, qui* Gallias *adiens, &* S. Martini Turonensis *factus Discipulus, sic virtute religionis emicuit, sic mirabilium operatione perclaruit, vt illustris Confessor* Galliam, *&* Hispaniam *sanctitatis honoribus illustraret.*

C. SEIONE *Insulâ prope* Carthaginem Spartariam *in Hispania* S. PHILIBERTI *Eremitæ, qui ibidem in silentio solitudinis vitam agens Angelicam ad perfectionis apicem in seculo, post ad beatitudinis specimen in gloria, Confessor peruenit mirabilis.*

D. CORDVBÆ *in Bætica Hispaniæ* SS. CHRISTOFORI *Monachi, ipsius vrbis Ciuis*, LEOVIGILDI Illiberitani, *Martyrum, qui in persecutione* Arabicâ, *pro Christi nominis exaltatione comprehensi, guttura gladio tradiderunt strenui, & ad æternum gaudium postea cucurrere victores.*

E. IN *Territorio* Lingoniensi *in Gallia* S. BERNARDI *cognomento Mellifui, Primi* Claræ-Vallensis *Abbatis, Regis* Alphonsi *VI. Castellæ, & Legionis Catholici, propinqui: vita, & miraculis gloriosi, qui adhuc eo viuente, Regis consanguinei petitione commotus plurimos in* Hispanias *emisit Discipulos, quorum plantatione insignibus Cænobiis Prouincia mirabiliter illustratur.*

NOTÆ.

A. *Martyrologia.*

SANCTVS SEVERVS, & MEMNON *Martyres Deobrigenses in Hispania.*] Eorum Nomina scripsit vniuersalis Ecclesia in Albo Sanctorum hoc die, pro vt & illa posuere Græci in *Menologio*, à quibus *Romanum Martyrologium* hac serie: *Item Sanctorum Martyrum* SEVERI, *&* MEMNONIS *Centurionis, qui eodem mortis genere consummati, victores abierunt in cælum.* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Vasq. *Lusitanum* P. Lup. *Hispanum M* S. P. Higuer. & *Italum* Constant. Felic. Et licet apud relatos Scriptores hautquaquam locus adsignetur palæstræ, tamen illum indigetauit Iulianus Archipresbyter Toleranus *in Chron num.* 400. his verbis: *Deobriga SS.* SEVERI *&* MEMNONIS *sub Valeriano Augusto.* Quæ sententia amplectenda est, nec admittenda alia ab eo confarcinata in *Aduersar. num* 250. *fol.* 57 quâ credidit hunc SEVERVM fuisse Patrem SS *Quiteriæ*, & aliarum Octo Virgioum & Martyrum *Gallæcarum*, de quibus Nos supra *Tom.* 1. *Die XVIII. Ianuarij fol.* 183. quia vt ex ipsius *Iuliani* contexturâ liquet, istam opinionem retulit in *Aduersariis*, seu manualibus promptuariis tanquam credibilem, non verò tanquam securam, & ideo potius standum est *Chroniconi*, quàm *Aduersariis*, maximè stante eiusdem Iuliani *Epigrammate*, his cum positum carminibus:

Iuliani opinio in Aduersariis respuitur.

> *Centurius* MEMNON, *nec non sociusque* SEVERVS,
> *Martyres excelsi colla dedere simul.*
> *Hosque* Deobriga *Christi tunc pro Nomine passos.*
> *Vallerij Imperio, prisca* Kalenda *docet.*

Annus martyrij. Ast quo cruciatuum genere SS. Martyres agones compleuere, ignotum adhuc est. Passos liquet tempore *Valeriani* Imperatoris ad Annum CC. LX. vel circiter, quo Valerianus, & Gallienus Imperij tenebant habenas. Hæc quæ de his SS. Martyribus potuimus inquirere; nec non si literæ *Romani Martyrologij* stamus, suspicari possumus eos præcisis manibus & pedibus, in caminum ignis ardentis coniectos, colla dedisse mucroni. De Vrbe DEOBRIGA Hispaniæ infra *Tom.* 5. *Die XIV. Octobr.* agemus.

B. *Martyrologia.* S MAXIMVS *Confessor*] De eo agit *Romanum Martyrologium* Baronij h. d. his verbis: *In Castro Cainone S.* MAXIMI *Confessoris, Discipuli B. Martini Episcopi.* Conueniunt Molanus in *Addition. ad Vsuard.* P. Dionys. Vazq. in *Martyrolog. Castellano*: P. Ioannes Lupus *in Lusitano*, & Constantius Felicius in *Italo*, necnon Andreas Saussayus in Gallicano *Tom.* 1. *fol.* 533. Eius Acta carmine scripta olim circumferri scriptum reliquit S. Gregor. Turonens. *de Glor Confessor. cap.* 22. vbi eius res gestas summatim refert. S. Maximus Cæsaraugustanus Præsul in eius *Chron. Ann.* 438. apud Roder. Car. *lit H. fol.* 162. & apud Biuar. *n.* 1. *fol.* 136. §. 3. eius memoriam recolens, ita fatur: CAMONE Castro, *prope* Nerium *promontorium in* Gallæcia, S. MAXIMVS *Discipulus* S. Martini *floret.* Quorum verborum si topographiam confers cum situatione *Gregorij Turonensis*, aut iste deficit, aut Noster. *Biuarius* tamen vtriusque Scriptoris sanctissimi relatione vexatus, dixit: *Sanè si codex* (S. Maximi) *hoc loco vitio caret; aut alium* MAXIMVM Martini *etiam Discipulum nobis inducit in* Gallæcia *Monasticam, seu Eremiticam vitam degentem, aut eundem quoque* (*hoc magis arridet*) *è* Gallia *in* Gallæciam *aliquando translatum, & aliquandiu commorantem, atque virtutibus florentem.* Neque hoc à *Turonensis* prorsus alienum relatione: quandoquidem id inter cæteras MAXIMI sui virtutes commodat, quòd humilitatis ergo, ne agnosceretur, & vti sanctus haberetur, plerumque latibula hinc inde commutauit. Sed omnia hæc cum possent euenire,

An in Gallæcia vixerit?

nec

necfalcem in re dubia immittere est animus, ideo hanc quæstionem relinquimus intermissam, vt quando Deo placeat feliciter decidatur.

S. PHILIBERTVS *Solitarius in Hispania.*] Huc vsque eius sanctitudo *Hispanos* meos latuit, donec Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Aduersar. num.* 267. *fol.* 60. & sanctitatem, & locum, quô vitam egit eremiticam manifestauit, his verbis: S. PHILIBERTVS *solitarius in* Insula Seione *prope* Carthaginem Spartariam, *quod verius est. Alij prope fretum Herculeum aliam ponunt.* Cætera quæ in *Iuliani* textu sequuntur, prorsus viriata esse patescit, nam haut quaquam sensum coagulant. Quis iste S. Solitarius fuerit, nondùm diuino. Eius memoriam ideò hoc die consignamus, quia ipsô Vniuersalis Ecclesia festiuitatem S. PHILIBERTI Abbatis Gemmeticensis in Herio Insula Galliæ Celticæ, celebrat. C. *Quis S. Philibertus.*

SS. CHRISTOFORVS, & LEOVIGILDVS *Martyres Cordubenses.*] Eorum anamnesin hoc die reperiunt *Beda*, *Vsuardus*, *Galesinius*, & cæteri recentiores, à quibus *Martyrologium Romanum* Baronij, hoc elogio: CORDVBÆ *Sanctorum Martyrum* LEOVIGILDI, *&* CHRISTOFORI *Monachorum, qui in Arabum persecutione, pro Christiana fidei defensione, in carceremconiecti, ac mox ceruicibus abscissis, igni traditi, martyrij palmam adepti sunt.* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Vaz. *Lusitanum* P. Lup. *Hispanum M S.* P. Higuera. *Italum* Constantij Felic. *Manasticum* Wionis, & Hugon. Menard. & *Cordubense* P. Roa *fol.* 136. De eis S. Eulogius in *Memor. SS. Cordubens. lib.* 2. *c.* 11. P. Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.* 3. *cap.* 6. *&* 7. *fol.* 175 *col.* 2. Ambrosius Moral. *Histor. Hispan. lib.* 14. *cap.* 14. Equilinus in *Catalog. SS. lib* 7. *cap.* 86. D. Francisc. Bermud. *Histor. Granat.* 3 *p. cap.* 12. *fol.* 104. Baron. in *Annal. Eccles.* 11. *Ann.* 852. *num.* 17. Eorum ACTA conscripsit S. Martyr Eulogius hac serie: D. *Martyrologia.* *Scriptores.*

ACTA SS. CHRISTOFORI, & Leouigildi Monachi, Martyrum Cordubensium ex S. Eulogio Martyre, Synchrono.

CHRISTOFORVS Cordubæ *natus, à pueritia nostri auditor, qui post nostrum magisterium, Cœnobium* S. Martini, *quod est in* Montana Cordubensi, *loco qui appellatur* ROLANA, *ingressus, magnum piè volentibus conuersari specimen sanctitatis ostendit. Hic igitur ephæbus adolescens, contribulis noster, factus Monachus, agnitâ præcedentium necè Sanctorum, concito gressu, in vrbem descendens, mox obuiare Iudici non extimuit: & reddens coram eo testimonium veritatis, adnuntiat Euangelium, sancta Domini prædicat, prophanationibus deditum vulgus exhortatur, arguit male credulos, ituros cum auctore falsario, æternum profert incendium. Quem continuo Iudex sæuo commotus furore carceri deputat, arctioribus macerandum vinculis commendat.* *Origo, & institutum.* *Iudici testimonium fidei reddit.*

LEOVIGILDVS *etiam Monachus* Illiberi *progenitus, vir plana iuuentutis, sanctus, iustus, & timoratus, ex Cœnobio* SS. Iusti, *&* Pastoris, *quod est in interiori* Montana Cordubensi, *loco qui dicitur* FRAGA, *inter cliuosa Montium, & condensa syluarum, confini viculi* Leiulenlensis, *qui à* Corduba *distat quinque Milliarios lustros: quo se nuper moraturus contulerat, martyrio potiturus aduenit. Et priusquam forum intraret, instituendi se gratiâ nos inquirens, obsecratur precatur, exoptat, vt conatus suos Nos precibus iuuaremus, eique benedictionem consummandi agonem traderemus, promittens se Nostri curam gerere ante Dominum. Cumque à Nobis firmatus in pace discederet, mox coram Iudice suam prolaturus professionem adsistens, dat testimonium fidei, secundum cæterorum constantiam: qui casus alapis, conutnisque distentus, illicò apud sæuos carceres traditur alligandus. Ibi se famuli Dei alterno fouent consultu, roborantur in tunicem: sicque pari voto connexi, cum iam mactationis hora instaret, præire* S. CHRISTOFORVS *beatum* LEOVIGILDVM *reuerentiâ ætatis exoptat, postmodum ipse* *Leuigildi origo.* *Monachus, quo loco?* *A S. Eulogio informatur ad agonem.* *Coronãtur.*

ruiturus. Et ita vterque hoc ordine interiit. XIII. Kalend. Septembris, *Era quâ supra, scilicet* DCCCC. XC. *Anno Domini* DCCC. LII. *Quorum* Corpora *suppositis adusta incendiis, antequam penitùs vrerentur, fidelium curâ erepta, apud Basilicam* S. Zoili *sepulta sunt.*

Sepeliuntur.

An Monachus apud Iliberim Leouigildus?

Hactenus *Eulogius* Noster, cuius etiam ecphrasin collegit S. Ecclesia *Cordubensis*, vt suis Lectionario, & Breuiario insereret, vt ex eis liquet. ACTA illustrauit Ambrosius Morales *fol.* 290. *in fin. Tom.* 3. *Hispan. Illustrat.* apud quem nihil noui, etiam in situ locorum. D. Franciscus Vermudez in *Histor. Granatens. d.* 3. *p. c.* 12. contendit, S. LEOVIGILDVM nequaquam Monachum apud *Cordubam* egisse, sed apud *Iliberim*, à quâ *Cordubam* profectus, & in Monasterio S. Iusti, & Pastoris aliquando diuersatus, postea martyrij coronam accepit. Ast hæc *Vermudez* opinio, nullo fulcitur auctore.

E. *Martyrologia.* S. BERNARDVS *Abbas Clara-Vallis.*] Communis est memoria huius sanctissimi, & melliflui Abbatis, apud omnes Martyrologiorum Scriptores, præcipuè Baronij *Romanum*, hoc elogio: *In Territorio Lingonensi Depositio* S. BERNARDI, *Primi Clara-Vallensis Abbatis, vitâ, doctrinâ, & miraculis gloriosi.* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* Vasq. *Lusitanum* Lup. *Italum* Felic. *Monasticum* Vvion. & Hugon. Menard. & *Gallicanum* Andr. Saussay *Tom.* 1. *fol.* 531. De eo *Menologium Cisterciense* Chrysostomi Enrriquez h. d. *fol.* 270. vbi omnia quæ desiderari possunt coniuncta reperies. Eius ACTA omnibus partibus absoluta apud Surium *Tom.* 4. & cæteros Vitæ Sanctorum Scriptores reperies. Illa sic ex *Mantuano*, damus:

Scriptores.

ACTA S. BERNARDI CLARÆ-VALLENSIS Abbatis I. Confessoris, ex Baptistâ Mantuano in Fastis

BERNARDI *lux festa venit celeberrima Belgis.*
Belga fuit. Sex germanos, vnamque sororem
Traxit ad obsequium Christi. Deus omnibus vnum
Inspirauit opus. Vita genus omnibus vnum.
Mater adhuc pregnans vidit per somnia crebris
Se gestare vtero catulum latratibus acrem.
Sic Deus ostendit venturi qualia partus
Ora; & corda forent contra genus omne malorum.
Ipse pudicitiam coluit, muliebria passus
Bella tamen iuuenis, roseo quia candidus ore,
Corda paroxysmis grauibus torquebat, & igne:
Quo Venus accendit teneras incesta medullas.
Cum peteret Celtas, & nox iam pallida cœlum
Clauderet, hospitium subiit: temeraria noctu
Hospita sopito iuueni petulanter adhæsit:
Admouitque latus lateri: scelus ille repente
Horruit, & magno sociis clamore vocatis
Nequitiam facto vicit terrore furentem.
Ingens forma malum, quo nulla nocentior herba
Per iuga Thessaliæ legitur, per Phasidis arua.
Tradidit ingenium sacris sermonibus. Omne

Quod

Quod docuit Christus, quod prædixere Prophetæ,
Quod didicit Moyses Panchæo in vertice, secum
Assiduè meditans, sine præceptoribus vllis.
Sciuit: & idcirco syluas habuisse magistras
Se dicebat. Inops vixit, sed munda volebat
Vestimenta, situm damnans, sordemque perosus.
Id curæ quod vulgus habet pro corpore, solam
Transtulit ad mentem, vitiorum acerrimus hostis.
Si populis certamen erat, discordia Regnis,
BERNARDVS *pacator erat. Legatus ad vrbes*
Ibat, & ad Reges odium fracturus & iram.
Munere fungentem tali, videre Alemanni,
Videre Insubres quondam, videre Aquitanni.
Si quando in dubiis nutabant pectora rebus,
Ipse erat interpres, ducens mortalia corda
De tenebris ad lumen; vti solet ignea lampas
Longinquâ de turre micans, adducere noctu
Turbine iactatos secura ad littora Nautas.
Prodigiis, quot vix numero comprehendere fas est,
Claruit; occultas hominum cognoscere curas,
Pellere auernales Genios, curare jacentes
In langore potens. Ideoque impleuerat Orbem
Fama Viri, nomenque volans peregrina per ora,
Sex-Decies fundasse Decem Cistertia tecta
Dicitur: vnius valuit prudentia tantum.
Sacra igitur meritis huius vigesima tanti
Est aurora Patris, quâ sese in summa recepit
Limina, supremi quod continet omnia cœli.

Hinc colliges qualis, aut quantus fuerit BERNARDVS, cuius si elogia à Patribus, Historicis, & Poëtis decantata in vnum colligere velimus, grandem ingrederemur prouinciam, & huius voluminis molem augeremus. Ideò ne instituti nostri propositum differatur, hic quæ ad eum pertinent, subiiciemus.

IGITVR Hispania BERNARDVM pluribus ex causis inter suos Diuos apponere compellitur, quas breui epilogo compulsabimus, vt omnibus innotescat, quantis illius Regna beneficiis Diuus afficeret. Causa ergo PRIMA huius gratitudinis, & cultus, quia S BERNARDVS fuit sanguine coniunctissimus *Alphonso* cognomento *Imperatori* Castellæ Regi, prout probat Alphonsus Sanctius de *Reb. Hispan lib. 4. c. 17. fol. 205.* his verbis: *Multa sunt in* Hispania *Cisterciensis Ordinis Cœnobia constructa, & ab Rege pro temporis angustiis dicata, in* PROPINQVI *sui* BERNARDI *gratiam Ipsumque* BERNARDVM Hispaniam *inuisisse multa monumenta probant.* Ex quibus verbis elicies causæ huius primæ probationem. *Cultus causa I. ob propinquitatem Regis Alphonsi.*

SECVNDA, quia ipse S. Vir Monachos *Cistercienses cum S. Niuardo* fratre in *Castellam* emisit, petente eius consanguineâ *Sanctiâ* Regis sorore, & in *Lusitaniam* desiderante *Alphonso* Portugalliæ Rege, vt omnia congessit Ioannes Seifridus in *Genealog Dom Anici. & Austriac.* his verbis: *Quantum verò hæc* Cisterciensis *vinea, à* *Causa II. Ob plantationem, & augmentũ ordinis.*

Niuardo *in* Hiſpanias *tranſplantata, atque mox liberalitate, & munificentiâ Regum fota, & quaſi campluta breui tempare creuerit in vineam magnam, palmites ſuos extenderit vſque ad mare, & vſque ad flumina* Luſitaniæ *propagines ſuas, longum eſſet hic recenſere Illud duntaxat commemorabo: Ordinem Ciſtercienſem in nulla Orbis Christiani parte adeò floruiſſe atque in* Hiſpaniæ, Aragoniæ, Luſitaniæ *Regnis. Nam eſto affulſerit hæc ſacra familia* Toloſanæ *prouincia, Albigenſium tenebris obſcuratæ*, Qali Aurora conſurge *Fuerit inter tot lucentia diuerſorum Ordinum Gallicana, & Germanica Eccleſiæ ſydera*, Pulchra vt Luna: *Fuerit in Italia, ad tuendam Sedem Apoſtolicam. Romanorumque Pontificum auctoritatem conſeruandam*, Electa, vt Sol; *in nullo tamen, quam in* Hiſpaniæ *Regnis fuit terribilis*, vt caſtrorum acies ordinata *Nam in aliis quidem Christiani Orbis partibus* Ciſtercienſes *contra ſpiritualia nequitia viriliter dimicare ex instituto conſueuerunt, ſpiritualibus armis, oratione, ieiunio, corporis maceratione, & his ſimilibus: ſola verò* HISPANIA *præ cæteris hac ſe verâ laude iactare poteſt, quòd peperit, & continuò nutriat, ac foueat in ſuo gremio inſtituti* Ciſtercienſis *homines, qui vt ſtrenui cooperatores ſpiritualis fabricæ, aliis vnâ manu, dexterâ ſcilicet, infatigabiliter laborantibus, & opus Domini facientibus, ipſi, vt apud* Eſdram *legimus, alterâ teneant gladium* Quo loco *Seifridus* loquitur de Ordinibus *Militaribus Hiſpaniæ*, qui ſuo instituto *Ciſtercienſi* degunt, ſcilicet *Calatrauenſis, Alcantarenſis, Monteſenſis, Auiſenſis*, & *de Chriſto in Luſitania*, quorum ſtrenuitate, Sarraceni vniuersâ *Hiſpaniâ* expulſi ſunt. De quibus Nos infra dicemus.

Nullibi Ciſtercium floruit, ac in Hiſpania.

Cauſa III. Ob plura, & inſignia Cœnobia.

TERTIA ob celebres, & ſingulares Cœnobiorum *Domos*, quas per totius *Hiſpaniæ* angulos hic Sanctiſſimus *Ciſtercienſium* poſſidet, *Ordo*, quarum catalogum ex Gaſpare Iongelino *lib 6. Not. Abbat.* damus, vt omnia chronologica narratione, diuiſione Regnorum Monaſteria cognoſcas.

CATALOGVS COENOBIORVM
Ordinis Ciſtercienſis in Regnis Hiſpaniarum extructorum.

JN CASTELLA.

I. MOREROLANVM conditum in ſitu incolis dictum MORERVELA in diœceſi Zamorenſi, ad Annum M. C. XXXI. in quo olim extitit Cœnobium Benedictinorum. 1131

II. SACRAMOENIENSE extructum prope Oppidum *Peñafiel*, Diœceſis Valleſoleranæ, hodie SACRAMENNA, ad Annum M.C. XLI. 1141

III. SPINENSE totius Hiſpaniæ celeberrimum, ob Spinam Coronæ Domini ibidem adſeruatam ſic appellatum, conditum à Sanctia Alphonſi Hiſpaniarum Imperatoris ſorore, & à S. Niuardo fratre-germano S. Bernardi, cuius ſacra pignora ibidem requieſcunt, ad Annum M. C. XLIII. 1143

IV. VALLIS-BONENSE conditum munificentiâ Regum Hiſpaniæ in diœceſi Valle-ſolerana, Anno Domini M.C.XLIV. hodie dicitur VALBVENA. 1144

V. RIVO SICCENSE, quod appellatur RIO-SECO, in diœceſi Burgenſi prope Oppidum *Medina de Tomar*, conditur Anno M. C. XLVII. 1147

VI. LVCRONENSE titulo *S. Prudentij* condecoratum, diœceſis Burgenſis, conditum Anno M.C. XLVIII. eo ipſo loco, quo S. IACOBVS Apoſtolus Hiſpaniarum Tutelaris, & Patronus victus pro Christianis contra Mauros, tempore Ramiri Regis pugnauit. In hoc Cœnobio requieſcunt ſacra pignora *B. Prudentij* Tiraſonenſi Epiſcopi, à quo Monaſterium nomen mutuauit. De quo & Nos diximus ſupr. *Tom. Die XXVIII. April. lit. B fol.* 802. 1148

VII. MA

VII. MATAPLANENSE hodie MATALLANA non longè à *Rio-Seco*, Diœcesis Palentinæ, conditum Anno M.C.L. 1150

VIII. HORTENSE situm in Diœcesi Seguntina, hodie HVERTA vocatum, & ab Alphonso Castellæ Rege, dicto Imperatore conditum, Anno M. C. L. 1150

IX. PALAZVELENSE, S. Apostolo Andreæ dicatum, in diœcesi Vallesoletanâ constructum, Anno Domini M.C.LXIV. 1164

X. FERRARIENSE non procul à *Miranda de Ebro*, diœcesis Burgensis conditum, vt suspicatur, Anno Domini M.C.LXXI. à Ferdinando Castellæ Rege, ad locum HERRERA, in tractu, & ditione, quæ RIOLA dicitur. 1171

XI. VALLIS-ECCLESIARVM conditum ex Monachis Spinensibus in diœcesi Abulensi, Anno M. C. LXXVII. hodie VAL-DE IGLESIAS. 1177

XII. OVILENSE in diœcesi Seguntina, conditum ab Alphonso Imperatoris Nepote ad Annum M. C. LXXXV. hodie OVILA in Alcarria. 1185

XIII. VALLIS-PARADISSI, patrio vocabulo VALPARAYSO inter Zamoram, & Salmanticam, sed in illius diœcesi, fundatum ab Abbate Martino ad Annum M. C. LXXXIX. licet alij velint, ab Alphonso Imperatore. 1189

XIV. BVXETENSE situm altero ab vrbe Burgensi lapide, cuius est diœcesis, hodieque BVXEDO dicitur, quod è Scala-Dei in Vasconia progenitum exordium sumpsit, Anno M. C. LXXXIX. 1189

XV. VALLIS DEI, quod nostris VALDEDIOS dicitur, situm in Asturicensi ditione, diœcesis Ouetensis, Benedictinis successit, nam illis ab eo Cœnobio abeuntibus Anno M. C. XCVIII. Cistercientes ingressi sunt. 1198

XVI. GVMIELENSE, S. Petro dicatum in Oppido Gumiel, diœcesis Oxomensis, conditum Anno M. CC. accitis ex Morimundo Galliæ Monachis, vbi B. Mamertum S. Dominici Prædicatorum Ordinis Patriarchæ fratrem germanum, Abbatem egisse, nonnulli memorant: in eoque Corpus Nobilis Viri FELICIS DE GVZMAN vtriusque Patris sepultum iacet. 1200

XVII. BONA-VALLIS apud Nostros BVENA-VAL vocatum, & in diœcesi Toletana situm, non procul ab Oppido Vzeda, conditum Anno M. CC. olim Abbatiale, hodie sub Montis-Sion fascibus militans. 1200

XVIII. BENAVIDENSE conditum in diœcesi Pallentina, non longe ab Oppidis Villalon, & Rio Seco, in loco BENAVIDES, qui nomen Cœnobio dedit: conditum ad Annum M. CC. ex Monasterio Superatensi in Gallæcia 1200

XIX. VILLA-NOVENSE prope oppidum VILLA-NVEVA DE OSCOS, in diœcesi Ouetensi, conditum VIII. Kalend. April. Anno Domini M. CC. II. ex Monachis Carracetensibus, in Asturicensi Principatu. 1202

XX. MONS-SALVTIS celebre ob salutem quam ibidem accipiunt rabie laborantes, ideoque MON-SALVD Nostris dicitur, situm est in diœcesi Conchensi, ad Annum Domini M. CC. VI. 1206

XXI. BELLO MONTENSE in Asturicensi Principatu Ouetensis diœcesis conspicitur, & patrio vocabulo BEL MONTE nuncupatur, eius initium ab Anno Domini M. C C. XV. refert. 1215

XXII. MONTIS-SION celeberrimum iuxta vrbem Toletum situm, & in eius diœcesi collocatum, cuius exordium Anno M. CCCC. XXV.

XXV. dignoscitur. Illius Abbas habet primum gradum inter cæteros Castellæ Abbates. 1415

XXIII. LAVRETANENSE Collegium Salmanticæ conditum, vt in eius celeberrima Academia Neophyti Ordinis Cisterciensis studiis Philosophiæ, ac S. Theologiæ incumbant, ad Annum M. D. LXXX. 1580

XXIV. COMPLVTENSE Collegium in eadem vrbe conditum pro erudienda iuuentute in illa famigerata Vniuersitate Anno M. D. LXXXVI. 1586

XXV. MADRIDENSE in Regali Catholicorum Regum Curia situm, & S Annæ, Dei Genitricis Matri dicatum, & ab Alphonso de Peralta, Nobili Viro conditum, Anno M. D. XC. 1590

IN ARAGONIA.

I. VEROLENSE conditum prope Cæsaraugustam, & in eius diœcesi, VERVELA nomine, ad Annum M. C. XLVI. à D. Petro Atares Borgiæ Dynasta. 1146

II. CLARIANENSE in Comitatu Rossilionis, diœcesis Helenensis, accolis dictum CLARIANA, conditum Anno M C XLVII. 1147

III. ROTENSE successit Monasterio *Iuncariensi*, quod extruxerat Alphonsus II Aragoniæ Rex iuxta Cæsaraugustam Anno M. C. LII. hodie RVEDA. 1152.

IV. SACRARVM-CRVCIVM in Cathalonia, diœcesis Tarraconensis, quod extruxit Petrus Aragoniæ Rex Anno M. C. LII. 1152

V. POPVLETENSE, quo hodie POBLET nominatur, in diœcesi Tarraconensi situm, à Berengario Comite Barcinonensi Anno M. C. LIII. conditum, & ab Alphonso Aragoniæ Rege auctum. 1153

VI. BONA-VALLIS, in Comitatu Rossilionensi, diœcesis Helenensis situm, hodie BVENA-VAL, conditum Anno M. C. LXIV. 1164

VII. SCHARPENSE, situm ad Cingam fluuium in diœcesi Ilerdensi, hodie ab accolis ESCHARPE dictum, quod extruxit Petrus Aragoniæ Rex, cognomento Catholicus, Anno M. C. LXXX. 1180

VIII. PETRENSE, quod de PIEDA dicitur situm in diœcesi Tyrasonensi conditum ab Alphonso Aragoniæ Rege, Anno M. C. XCV. 1195

IX. LABACIENSE, situm ad locum LABAIX, diœcesis Vrgellensis, in Cathalonia, conditum ad Annum M. CC. XXII. 1223

X. SAIDAENSE, constructum in diœcesi Dertosensi in Catalonia, in loco dictum SAYA, ad Annum M CC. XXVII. adhuc non extat. 1227

XI. REGALENSE iuxta vrbem Maioricam, & in eius diœcesi, & Insula, conditum à Iacobo Aragoniæ Conquisitore Anno M. CC. XXX. Titulo DEL REGALO. 1230

XII. BENEFASSANVM Dersatonæ diœcesis in Cathalonia, dictum BENFAZA, conditum à Iacobo Aragoniæ Fortunato, Anno M. CC. XXXV. 1235

XIII. VALENTINVM, S. Vincentio dicatum in ipsa Vrbe Valentia Edetanorum, conditum ab Alphonso III. Aragoniæ, Anno M. CC. LXXXVI. 1286

XIV. VALLIS-DIGNA, iuxta Oppidum Gandia, in diœcesi Valentina, conditum à Iacobo II. Aragoniæ Anno M. C C. XCII. hodie VAL-DINA dictum 1292

XV. FONS CLARENSE, dicatum S. Fidei, à quâ & nomen postmodum accepit situm in diœcesi Cæsaraugustana, & conditum Anno M. CCC. XXXVIII. 1338

XVI. S.

XXVI. S. Bernardi Cœnobium prope Valentiam, conditum Anno M. CCC. LXXXVI. sed postmodum Ordini S. Ieronymi datum Anno M.D.XLIV. 1386

IN NAVARRA.

I. Fiterense situm inter Pampilonam, & Tudelam, conditum primò in monte *Terga* Anno M. C. XLVI post translatum ad *Castellionem*, ac demum ad *Fiterum*; Anno M.C.L. 1150

II. Olivense situm in diœcesi Pampilonense in loco cui Oliva nomen, & conditum à Sanctio Nauarræ Rege Anno M. C. LX. 1160

III. Legerense olim Benedictinorũ constructũ Anno DCCC.LX. datum Cistercienfibus, Anno M. C. LXX. S.Saluatori dicatum. 1170

IV. Iranzvnense, quod vulgò Iransv dicitur, conditum à D.Petro Parisio Pampilonensi Episcopo, Anno M.C. LXXVII. 1177

V. Maniliense in eadem diœcesi Pampilonensi, ad locum Manilia quod esse fœminarum Cœnobium suspicatur Iongelinus fol.19.

IN LEGIONE, ET GALLÆCIA.

I. Carracetense, fuit olim Benedictinorum ab Anno DCCCC. XC. ad M C.XXVI. quo Cistercienfibus datum, hodie Carrazedo, in Asturica. 1126

II. Castanneense, dicatum S. Martino, & in Asturicensi diœcesi situm, hodie *Castañeda*, conditum Anno M. C XL. 1140

III. Vrsariense in Gallæcia situm, hodie Ossera, conditum ab Alphonso VIII. Castellæ Rege, Anno M.C.XL. 1140

IV. Melonense in Gallæcia diœcesis Tudensis hodie Melon, conditum ad Annum M.C.XLI. missis Monachis à D. Bernardo. 1142

V. Svperatense in Gallæcia, diœcesis Compostellanæ, hodie Sobrado, quod Benedictinorum, sed Cistercienfibus datum Anno M.C.XLII. 1142

VI. Meirense in Gallæcia, diœcesis Lucensis, hodie Meyra, conditũ Anno M C.XLIII. cui plura obtulit Alphonsus Imperator. 1143

VII. Mons-Ramense in Gallæcia, diœcesis Auriensis, hodie Monteramo, conditum Anno M. C. LIII. ab Vrraca Legionis Reginà. 1153

VIII. Armenteriense in Gallæcia, diœcesis Compostellanæ, quod hodie dicunt Armentera conditum Anno M. C. LIII. 1153

IX. Vallis-Viridis in Legione, & diœcesi, dicitur hodie Val-Verde, extructum Anno Domini M.C.LXIX. 1169

X. Ivncariense in Gallæcia, diœcesis Auriensis, incolis Ivnqvera vocatum, conditum Anno M. C. LXX. 1170

XI. Sandovallense in Legione, & eius diœcesi, hodie Sandoval, situm: sed conditum Anno M.C LXX. 1170

XII. Nvcalense in Gallæcia, diœcesis Asturicensis, conditum Anno Domini M. C. LXXI quod nunc Nogales dicitur. 1171

XIII. Hoyense in Gallæcia, diœcesis Tudensis cui Hoya nomen, conditum pro Benedictinis ad Annum D. LXIX. pro Cistercienfibus M.C. LXXXV. 1185

XIV. Sanclavdiense in Gallæcia, diœcesis Auriensis, olim etiam Benedictinorũ, & ad Annũ M.CC Cistercienfiũ hodie S.Clodio. 1200

XV. Mons-Ferense in Gallæcia, diœcesis Compostellanæ, hodie dictum ab incolis Monfero, conditum Anno M. CC. I. 1201

XVI. Sotalbense in Legione, & eius diœcesi, quod Sotalbos nuncupatur, conditum ad Annum M.CC.XI I. 1212

XVII. Penna-Maior in Gallæcia, diœcesis Lucensis, *Pena mayor* dictum, conditum Anno M. CC. XXVI. 1226

JN PORTVGALLIA.

I. Tavrocense situm in diœcesi Lamecensi, hodie *Tarouca*, conditum reuelatione S. Ioannis Baptistæ, Anno M. C. XXXII. 1132

II. Lafoense, S. Christophoro dicatum, & in Visensi diœcesi situ, hodie *S. Christoual de Lafoens*, conditum Anno M.C.XL. 1140

III. Salicense situm in diœcesi Lamecensi, hodie Salzeda vocatum, conditum Anno M.C.XLIV. per Tetesiam Comitisam. 1144

IV. Aqvilense constructũ in diœcesi Lamecensi, & S.Petro dicatũ, conditum Anno M. C.XLV. per Garsiam, & Dordiam coniuges. 1145

V. Alcobatiense situm in diœcesi Vlissipponensi, hodie *Alcobaza*, conditum ab Alphonso I. Portugalliæ Rege, Anno M. C. XLVIII ob victoriam partam de Sarracenis, S.Bernardi precibus, ad Scalabim. 1148

VI. Stellense, S. Paulo dicatum in diœcesi Conimbricensi, quod exordium sumpsit ex Monachis Alcobatiensibus, Anno M.C.LXIII. 1163

VII. Bovrense ōlim Benedictinorum in diœcesi Braccarensi, dictum Bovro, deinde Cisterciẽsibus concessum, Anno M.C.LXIX. 1169

VIII. Tamaraense situm in diœcesi Vlissiponensi, vulgo Tamaraens. conditum Anno M.C.LXX. ex Monachis Alcobatiẽsibus. 1170

IX. Ceicense situm in diœcesi Conimbricẽsi, cui Ceyca vocabulũ, conditum Anno M. C. XCV. ab Alphonso I. Rege Portugalliæ. 1195

X. Maceiradense in eadem diœcesi Conimbricensi situm, & *Mazeyradam* dictum, conditum Anno M.CC. 1200

XI. Extliense situm intra vrbem Vlysipponensem, & *Nossa Senhora do Desterro* vocitatum, sed quo Anno conditum nullibi dicitur.

Ordines Militares Hispaniæ sub regula Cisterciensium. En Lector Cisterciensium Fratrum Cœnobiorum Catalogum, vbi nec Sanctimonialium Monasteria describere potuimus, quia nondum ecphrasim accepimus eorum. Nunc ad *Equestria Ordinum Militarium* exordia, quorum origines sub *Cisterciensium Regulis* præscriptas agnoscimus, deueniamus.

CALATRAVA.

Oppidvm in *Oretanorum* populis *Citerioris Hispaniæ*, non procul ab *Ana* flumine situm, in loco munitissimo, & arduo. Cuius arcem diù tenuere *Templarij Milites*, qui Arabum continuis incursionibus impetiti, Oppidum relinquentes, *Sanctio Castellæ* Regi huius nominis III. populandum dimisere. Quod cùm nullus procerum suo periculo defendendum susciperet, Deo annuente Raymvndvs *Fiterensis Abbas* in *Vasconia*, qui *Toleti* eo tempore moram trahebat, suadente *Didaco Velasquio* socio, olim in seculo strenuissimo milite, Calatravam à Rege defensandam suo ordini flagitauit. *Sanctius* Rex Abbatis sanctitatem cognoscens, ei factum hocce, auctore Deo, tradidit, & pauperi Abbati totius illius Prouinciæ, curam, & dominium commisit. Qui ad *Ioannem* Toletanæ Ecclesiæ Præsulem veniens, & onus super eius humeros impositum referens, ab eo approbationem, & auxilium faciliter impetrauit. Publicato per vrbes negotio, multi quos deuotio incitauit, temperato habitu, vt militaria exposcebat agilitas, eorum Ordinem receperunt, & in continenti contra Arabes cædes, & prælia exercere, Domino adiuuante, cœperunt. Hoc huius Militaris Religionis exordium, cui regulam præscripsit *Raymundus* Sanctissimus Abbas *Fiteri*, de quo Nos supra *Tom.2. Die XV. Mart fol.*237. & omnes

ferè

ferè de hac re Scriptores, quos refert III. D. D. Ieronymus Mascareñas in *Memorial. Calatrau. fol.* 5. & in *Vit. S. Raymund. fol.* 27. & 28. Igitur Ordo hic Militaris insituturus fuit, vt diximus à *B. Raymundo*, Anno M. C. LVIII. vt constat ex Priuilegio *Sanctij* Regis Castellæ & Legionis, quod refert Rades de Andrada in *Antiquitat. Ordinis Calatrau.* t. 2. *fol.* 5. & alij Scriptores. Et tunc in formam Congregationis, donec ad Ordinem transiit Apostolica confirmatione per Alexandrum III. Pont. Max. *Anno* M. C. LXIV. quo inclytus *Ordo*, tanquam *Primus* in *Hispania* erectus, cœpit celebrari. Postmodum Anno M. C. LXXXVII. *Ordini Cisterciensium* adhæsit Apostolicâ auctoritate, vt priuilegiorum participationem, & bonorum operum communionem cum *Fratribus Cisterciensibus* haberet; ita F. Angelus Manrrique in *Memorial.* 1. *pro Priorat Calatrauens. c.* 1. *n.* 6. D.D. Ieronymus Mascareñas *d. Memorial. fol.* 20. & plures alij. Quatenus ad formam habitus; is variè acceptus traditur; nam à principio *Scapulare pro habitu Religionis* accepere Milites, & Sacerdotes; vsque ad Annum M.CCC. XCVII. Benedictus XIII. qui se pro Pontifice Maximo gerebat, eo Anno disposuit, quod supra vestimenta exteriora, ad læuum latus, *Crucem rubram* apponerent, cuius *extrema desinerent in quatuor lilia*: qua adhuc forma hodie vtuntur Equites, & Fratres, quos *Freyles* vocitant, in discrimen Religiosorum aliorum Ordinum, qui Militares non sunt, ita Radez in *Antiquitat. Calatrauens. c.* 3. *fol.* 7. Tunc vt institutus fuit, cœpit per Magistros gubernari, in quo sequentes numerantur:

Institutio.

Confirmatio.

Communicatio cum Cisterciensibus.

Habitus.

Freyles, quare dicti.

MAGISTRI GENERALES SACRI Ordinis Calatrauensis ab Anno M. C. L X I V. quo inclytus, & Militaris hic Ordo confirmatus est ab Apostolica Sede, per Alexandrum III. Pont. Max.

I. D. Garsias huius nominis I. Magister Ordinis Calatrauensis I. origine, vt creditur, *Nauarrus*, qui arcem *Calatraua* viriliter defensauit ab incursibus Sarracenorum. Eius memoria ad Annum M.C. LXVIII. 1168

II. D. Fernandus huius nominis I. Magister Ordinis Calatrauensis II. cognomento *Escaza*, qui cum CC. Militibus Laycis, & Clericis sui Ordinis auxilia Regi Alfonso præstitit ad Castrum Zuritæ, Magisterio renuntiauit Anno M.C LXX. 1170

III. D. Martinus huius nominis I. Magister Ordinis Calatrauensis III. cognomento *Perez de Siones*, Turiasonensis, qui cum Equitibus sui Ordinis per Giennium ingressus Sarracenos profligauit. Post hæc aliqui ex Equitibus quendam Didacum Garsiam Magistrum elegerunt, sed breui hoc schisma sopitum fuit. Magister insignibus facinoribus factis obiit Anno M. C. LXXXII 1182

IV. D. Nunnius huius nominis I Magister Ordinis Calatrauensis IV. cognomento *Perez de Quiñonez*, Autlesensis in Regno Legionis. Huius tempore Ordo iste adhæsit Ordini Cisterciensi; & *Calatraua* in Sarracenorum manus deuenit; & ideo Ordo, & Conuentus ad Oppidum *Ciruelos* prope Toletum translati sunt, postmodum ad Saluam-Terram. Obiit Magister Anno M.C.XCVIII. 1198

V. D. Martinus huius nominis II. Magister Ordinis Calatrauensis V. & Saluaterrensis I. cognomento *Martinez*, qui Xenodo-

chinm construxit in Oppido S. Eulaliæ inter Toletum, & Talabricam; deinde Aragoniam profectus, vt in obedientiam sui, & Ordinis *Garsiam Lupum*, qui Oppidum *Alcannizium* vsurpauerat, & se Magistrum Alcannizensem attitulauerat, traheret, obiit Anno M.CC.IX. 1209

VI. D. RODERICVS huius nominis I. Magister Ordinis Calatranensis VI. & Saluaterrensis II. cognomento *Diaz de Anguas*, Cuius tempore Oppidum *Saluatierra* à Sarracenis destructum est, & Conuentus ad Oppidum, & Castrum *Zurita* translatus, vbi iacuit ad Annum M. CC. XII. quo *Calatraua* à Mauris erepta, iternm Ordini restituta est; & Magister ab oneris dignitate eodem anno se abdicauit, & vixit IX. annos. 1212

VII. D. RODERICVS huius nominis II. Magister Ordinis Calatrauensis VII. cognométo *Garces*, Obiit in Aragonia Anno M.CC.XV. 1215

VIII. D. MARTINVS huius nominis III. Magister Calatrauensis VIII. cognomento *Fernandez de Quintana*, Cuius tempore Conuentus translatus fuit ex veteri castro Calatrauensi ad recentius eodem nomine insignitum, obiit Anno M.CC. XVIII. 1218

IX. D. GVNDISALVVS huius nominis I. Magister Calatrauensis IX. cognomento *Yañez*, Cuius tempore hic Ordo, & S. Iacobi fraternitatem contraxere, & simul coadunati de Mauris illustres victoria percepere. Obiit Anno M. CC. XXXVIII. 1238

X. D. MARTINVS huius nominis IV. Magister Calatrauensis X. cognomento *Ruiz*, Qui ordinem *de Auis* in Portugallia visitauit, & obiit Anno M. CC. XL. 1240

XI. D. GOMETIVS huius nominis I. Magister Calatrauensis XI. cognomento *Manrrique*, qui ordinem rexit ad Annum M CC.XLII. & Magisterio renuntiauit. 1242

XII. D. FERNANDVS huius nominis II. Magister Calatrauensis XII. cógnomento *Ordoñez*, ex Maiori Comm endatatio, qui cum suis Equitibus mira in obsidione Hispalensis vrbis peregit, obiit Anno M.CC.LIV. 1254

XIII D. PETRVS huius nominis I. Magister Calatrauensis XIII. cognomento *Yanez*, qui primò fuerat Alcantarensis Magister, obiit Anno M. CC.LXVII. 1267

XIV. D. IOANNES huius nominis I. Magister Calatrauensis XIV. cognomento *Gonzalez* qui multa in obsequio Regum perfecit, Obiit Anno M. CC. LXXXIV. 1284

XV. D. RODERICVS huius nominis III. Magister Calatrauensis XV. cognomento *Perez Ponze*, obiit in bello Aznallozensi aduersus Arabes Anno M. CC.XCV. 1295

XVI. D. DIDACVS huius nominis I. Magister Calatrauensis XVI. cognomento *Lopez de Sansolts*, siue S. Zoyli, obiit Anno M. CC. XCVII. 1297

XVII. D. GARSIAS huius nominis II. Magister Calatrauensis XVII. cognomento *Lopez de Padilla*, qui bis à dignitate depositus, tandem obtinuit, & demùm dimisso Magisterio, retentis aliquibus castris in Aragonia, ibidem secessit Anno M.CCC.XXIX. 1329

XVIII. D. IOANNES huius nominis II. Magister Calatrauensis XVIII. cognomento *Nunez de Prado*, cuius tempore (vt ipse prædecessorem schismate turbauerat) à duobus intrusis in Magisterio schisma exortum est; ille capite plexus obiit Anno M CCC.LV. 1355

XIX. D. DIDACVS huius nominis II. Magister Calatrauensis XIX. cognomento *Garcia de Padilla*, quem etiam in dignitate turbauit D. Petrus Esteuañez, sed à Petro Castellæ Rege occisus, pro vt & ipse Magister Anno M.CCC LXVIII. 1368

D. MAR-

XX. D. Martinus huius nominis V. Magister Calatrauensis XX. cognomento *Lopez de Cordoua*, primum Alcantarensis, qui à Rege Petro sublimatus postmodum illum, & successorem Henricum deseruit, & ideo decollatus occubuit Anno M CCC.LXIX. 1369

XXI. D. Petrus huius nominis II. Magister Calatrauensis XXI. cognomento *Muniz de Godoy*, qui Generali Capitulo congregato ad Magisterium S. Iacobi translatus est Anno M.CCC LXXXIV. 1384

XXII. D. Petrus huius nominis III. Magister Calatrauensis XXII. cognomento *Aluarez de Pereyra*, ex ordine S. Ioannis, obiit in bello Anno M.CCC.LXXXV. 1385

XXIII. D. Gundisaluus huius nominis II. Magister Calatrauensis XXIII. cognomento *Nuñez de Guzman*, Eius tempore mutatus est habitus antiquus & data Crux rubra in pectore, vt diximus; Obiit Anno M.CCCC.IV. 1404

XXIV. D. Enricus huius nominis I. Magister Calatrauensis XXIV. cognomento *de Villena*, qui communiter dicitur Astronomus, cuius tempore schisma exoritur, & ipse à dignitate depositus Anno M.CCCC. XIV. 1414

XXV. D. Ludovicus huius nominis I. Magister Calatrauensis XXV. cognomento *Gonzalez de Guzman*, qui primus dispensat oem obtinuit ad contrahendum matrimonium, ipse, & cæteri Equites, sed nullus illa vsus est; obiit Anno M.CCCC XLIII. 1443

XXVI. D. Fernandus huius nominis III. Magister Calatrauensis XXVI. cognomento *de Padilla*, qui cùm inscio Rege Ioanne fuisset electus, breui occisus est Anno eodem. 1443

XXVII. D. Alfonsus huius nominis I. Magister Calatrauensis XXVII. cognomento *de Aragon*, qui iuridice depositus Anno M. CCCC. XLV. Aragoniam perrexit. 1445

XXVIII. D. Petrus huius nominis IV. Magister Calatrauensis XXVIII. cognomento *Giron*, qui deposito prædecessore dignitatem obtinuit, & feliciter obiit Anno M.CCCC LXVI. 1466

XXIX. D. Rodericus huius nominis IV. Magister Calatrauensis XXIX. cognomento *Tellez Giron*, vix Octennis electus, sed strenuus suo tempore, Obiit in bello Anno M.CCCC. LXXXII. 1482

XXX. D. Garsias huius nominis III. Magister Calatrauensis XXX. cognomento *Lopez de Padilla*, deuotus in B.Raymundum huius Ordinis Institutorem: qui Conoentui plura ornamenta donauit, & obiit Anno M. CCCC. LXXXVII. 1487

Post *huius Mastri obitum Reges Catholici* Ferdinandus, *&* Isabella *Castella, Legionis, Aragonia, & vtriusque Sicilia, gratiam obtinuere, vt huius Ordinis Administratio in perpetuum penes Reges Hispania existeret; & ideo ipsi, Carolus V. Philippus II. III. & nunc IV. Reges Nostri hunc Ordinem rexere, & regit.*

ORDO ALCANTARÆ.

Qvem olim, & primitùs S. Iuliani Del Pereyro dictum fuisse nullus dubitat, cuius nominis origo sumpsit exordium ab *Oppido*, quo fuit institutus; in diœcesi *Ciuitatensi* ad ripam fluminis *Coa*. Quis autem illum primus instituerit, adhuc sub silentio est, illud scitur, quòd Anno M. C. LXXVII. ab *Alexandro* III. Pont. Max. confirmationem accepit, cùm iam præcedenti Anno constet extitisse *Fratres* apud *Pereyrum* ex Priuilegio *Ferdinandi* Regis Legionis, & Gallæciæ, quod refert Rades de Andrada in *Ordin. Alcantar. cap* 1. *fol.* 1. *col.* 2. Post Anno M.C.LXXXIII. *Lucius* III. Pontifex Max. ipsis *Regulam S. Benedicti* præscripsit, certo moderamine subsignatam, prout *Militari Ordini* decebat. Qualis *Institutio.* *Confirmatio.* *Regula.*

fuisset Equitum, & Clericorum habitus à principio, prorsus ignoratur. Creditur Equites honesto seculari, & Clericis talaribus ad pedes vsque vsos, additis scapulari, & pittacio panni; quæ insignia postmodum in *Cruce viridi in extremis liliatâ* commutaruot. Postmodum relicto Oppido S. IVLIANI, & Nomine DELPEREYRO hic Ordo inclytus, & inuictus DE ALCANTARA cœpit appellari; quia hoc munitissimo Oppido, ad *Tagi* fluminis fluenta posito, olim *Norua - Cæsarea* dicto, ab *Alfonso* Legionis Rege Anno M: CC XI I I. è Saracenorum faucibus, erepto, illud *Calatrauensibus Equitibus* dono Rex cessit, qui certis conditionibus *Magistro*, & *Ordini S. Iuliani* liberaliter Oppidum hocce concessere. Hinc *Conuentum* extruere cœptum. Hinc nominis, & loci mutatio secuta. Hinc exordium sequentis magnitudinis, quâ in posterum *Ordo* iste concreuit. Eius Magistros recitare compellimur, vt instituti incepti præscripta regula Nos ab onere libetet.

Insigne.

Mutatio Nominis, & quare?

MAGISTRI GENERALES Sacri Alcantarensis Ordinis Militaris ab Anno M. C. LXXVII. quo ab Apostolica Sede confirmatus est Ordo per Alexandrum III. Pont. Max.

I. D. GOMETIVS huius nominis I. Magister Alcantarensis I. dum apud *S. Iulianum* esset Coouentus. Hic Ordinis coofirmationem obtinuit ab *Alexandro* III. Pont. Max. multa gessit, & obiit ad Ann. M CC. 1200

II. D. BENEDICTVS huius nominis I. Magister S Iuliani II. cognomento *Soarez*, seu *Sugiz*, qui cum Ordinis Iacobæi Magistro fraternitatem instituit, & sui Ordinis coofirmationem ab Innocentio III. impetrauit. Obiit Anno M CC VIII. 1208

III. D. NVNTIVS huius nominis I. Magister primùm S. Iuliani III. post Alcantarensi I. cognomento *Fernandez*; cuius tempore ALCANTARA Ordini cessit, ex quo Alcantarensis Ordo, & Magister vocitari cœpere, relicto prorsus nomine S. IVLIANI, siuè DEL PEREYRO. & tunc relicto Oppido antiquo ad Alcantaram deuenere. Obiit Magister Anno M.CC XIX. 1219

IV D. DIDACVS huius nominis I. Magister Alcantarensis IV. cognomento *Sanchez*, qui Conuentum in Alcantara erigere curauit. Huic Alphonsus Legionis Rex coocessit, vt quotquot Oppida, & Castra in Extremadura à Mauris ipse, siue eius successores eriperent, Ordini subiacerent, reseruato Legionis supremo dominio. Magister obiit in obsidione Montagij Anno M. CC. XXVII. 1227

V. D. ARIAS huius nominis I. Magister Alcantarensis V. cognomeoto *Perez Gallego* qui com Rege Legionis Pacis Augustę obsidioni interfuit; post *Magazelam* in Prouincia Serenensi cepit, & Turrem-Iuliam. quâ posuit Clericos huius Ordinis, quos Trugillenses vocauere. Obiit Anno M.CC.XXXIV. 1234

VI. D. PETRVS huius nominis I. Magister Alcantarensis VI. cognomento *Yañez*, qui hanc nostram *Serenensem* Prouinciam è Saracenorum faucibus eripuit, nam *Metellinum* primò, deinde Oppidum *Villam Nouam*, post Oppidum *Benquerencia* suo Ordini acquisiuit, & ob eius illustria facinora ad Magistratum Calatrauensem Anno M. CC.LIV. transiit. 1254

VII. D GARSIAS huius nominis I. Magister Alcantarensis VII. cognomento *Fernandez Barrantes*, qui Regis militatia insignia secutus,

eutus, illi admodum fidelis extitit: & gratus obiit Anno M. CC. LXXXIV. 1284

VIII. D. FERNANDVS huius nominis I. Magister Alcantarensis VIII. cognomento Paëz, qui pro Rege Sanctio aduersus Paeenses dimicauit, Obiit Anno M. CC. XCII. 1292

IX. D. FERNANDVS huius nominis II. Magister Alcantarensis IX. cognomento *Perez Gallego*, cuius tempore Castrum S. Iuliani, quod fuerat caput Ordinis pactione ad Portugaliæ Regem deuenit. Obiit Anno M. CC XCVI. 1296

X. D. GVNDISALVVS huius nominis I. Magister Alcantarensis X. cognomento *Perez* qui pontem Alcantaræ à rebellibus captum recuperauit, & alia in Regis Ferdinandi peregit, & obiit Anno M. CCC. XII. 1312

XI. D. RODERICVS huius nominis I. Magister Alcantarensis XI. cognomento *Velazquez*, siue *Vazquez*, qui fuit depositus à dignitate Anno M. CCC. XVIII. 1318

XII. D. SEVERIVS huius nominis I. Magister Alcantarensis XII. cognomento *Perez Maldonado*, qui fuit suffectus loco depositi, obiit Anno M CCC. XXXIV. 1334

XIII. D. RODERICVS huius nominis II. Magister Alcantarensis XIII. cognomento *Perez Maldonado*, prædecessoris frater, Paeensi obsidioni interfuit, post dignitati renuntiauit Anno M. CCC. XXXV. 1335

XIV. D. FERNANDVS huius III. Magister Alcantarensis XIV. cognomento *Lopez* qui ad dignitatem ascendit in schismate per Equites, & Sacerdotes Alcantarenses, nam D. Gundisaluus de Ouiedo apud Turrim-Iuliam perperam electus fuit. Obiit Anno M. CCC. XXXV. 1335

XV. D. SOERIVS huius nominis II. Magister Alcantarensis XV. cognomento *Lopez* in locum Fernandi decessoris electus durante schismate Gundisalui, & Roderici, sed iste armis, & militibus Soerium ad renuntiationem compulit, & ipsum Alphonsus Rex, ita vt Anno M. CCC. XXXVII. pacificato Ordine ad nouam electionem ventum est. 1337

XVI. D. GVNDISALVVS huius nominis II. Magister Alcantarensis XVI. cognomento *Nuñez de Ouiedo*, Regis Alphonsi instantiâ electus, cui in pluribus bellis fidelissimè seruiuit, donec ab eius obedientia separatus, tandem decollatus est, Anno M. CCC. XXXVIII. 1338

XVII. D. NVNNIVS huius nominis II. Magister Alcantarensis XVII. cognomento *Chamizo*, qui cum sui Ordinis Equitibus variis aduersus Sarracenos congressibus interfuit, donec Anno M. CCC. XLIII. in obsidione Ageziræ aquis fluminis depressus interiit. 1343

XVIII. D. PETRVS huius nominis II. Magister Alcantarensis XVIII. cognomento *Alonso Pantoxa*, Toletanus, electus in obsidione Algeziræ, quâ vt strenuus Eques sagitæ ictu vulneratus occubuit Anno M. CCC. XLVI. 1346

XIX. D. FERNANDVS huius nominis IV. Magister Alcantarensis XIX. cognomento *Perez Ponze de Leon*, ex Ducibus, qui cum Rege Petro aliquot contentiones habuit, donec pactis conclusis, in eius obsequio durauit ad Annum M CCC. LV. obitus. 1355

XX. D. DIDACVS huius nominis II. Magister Alcantarensis XX. cognomento *Gutierrez de Zeuallos*, qui licet possessionem acciperet, eo quod non esset in ordine professus neutiquam fuit eius approbata professio, & ideo cessauit Anno M. CCC. LV. 1355

XXI. D. SOERIVS huius nominis III. Magister Alcantarensis XXI. cogno-

cognomento *Martinez Asturiano*, Regis Petri placitum secutus obiit Anno M. CCC. LXI. 1361

XXII. D. GVTERIVS huius nominis I. Magister Alcantarensis XXII. cognomento *Gomez de Toledo*, Prior Ordinis S. Ioannis decreto Regis Petri, cui in omnibus obtemperauit, & pro eius seruitio in bello contra Aragoniam obiit Anno M.CCC.LXIV. 1364

XXIII. D. MARTINVS huius nominis I. Magister Alcantarensis XXIII. cognomento *Lopez de Cordoa*, qui Regem Perrum secutus Magisterium Calatrauæ obtinuit ad Annum M CCC. LXVIII. 1368

XXIV. D. MELENDVS huius nominis I. Magister Alcantarensis XXIV. cognomento *Suarez*, hic fuit intrusus, & ideo depositus Anno M. CCC. LXXI. 1371

XXV. D. RODERICVS huius nominis III. Magister Alcantarensis XXV. cognomento *Diaz de la Vega*, qui Henrico Regi gratus extit, obiit Anno M CCC. LXXV. 1375

XXVI. D. DIDACVS huius nominis III. Magister Alcantarensis XXVI. cognomento *Martinez* qui in obsequium Henrici multa gessit, obiit Anno M.CCC. LXXXIII. 1383

XXVII. D DIDACVS huius nominis IV. Magister Alcantarensis XXVII. cognomento *Gomez Barroso*, qui in bello inter Reges Castellæ, & Portugalliæ occubuit, Anno sequenti. 1384

XXVIII. D. GVNDISALVVS huius nominis III. Magister Alcantarensis XXVIII. cognomento *Nuñez de Guzman*, qui aduersus Lusitanos dimicauit in bello, quod *de Aliubarrota* dicitur, & fuit translatus ad Calatrauenses Anno M.CCC. LXXXV. 1385

XXIX. D. MARTINVS huius nominis II Magister Alcantarensis XXIX. cognomento *Yañez dela Barbuda*, strenuissimus Dux obiit in bello Anno M. CCC. XCIV. 1394

XXX. D. FERNANDVS huius nominis V. Magister Alcantarensis XXX. cognomento *Rodriguez de Villalobos*, qui aduersus Lusitanos dimicauit, Obiit Anno M.CCCC. VIII. 1408

XXXI. SANCTIVS Infans Castellæ huius nominis I. Magister Alcantarensis XXXI. cuius tempore concessa fuit Equitibus, & Clericis fratribus huius Ordinis CRVX VIRIDIS liliata in extremis, Obiit Anno M. CCCC. XVI. 1416

XXXII. D IOANNES huius nominis I. Magister Alcantarensis XXXII. cognomento *Sotomayor*, cuius tempore Ordo multa contraria passus est eo instante, quapropter depositus dignitatem amisit Anno M. CCCC. XXXII. 1432

XXXIII. D. GVTERIVS huius nominis II. Magister Alcantarensis XXXIII. cognomento *Sotomayor*, interfuit bello Archidonensi, & obiit Anno M CCCC.LVI. 1456

XXXIV. D. GOMETIVS huius nominis II. Magister Alcantarensis XXXIV. cognomento *Caceres & Solis*, qui Ordinem bellis, & contentionibus turbauit, ita vt à dignitatis possessione abdicatus obierit Anno M CCCC. LXIII. 1463

XXXV. D. ALPHONSVS huius nominis I. Magister Alcantarensis XXXV. cognomento *de Monrroy*, electus in depositione decessoris, multa perpessus à dignitatis onere se abdicauit, vt potentiæ cederet, Anno M. CCCC LXXIII. 1473

XXXVI. IOANNES huius nominis II. Magister Alcantarensis XXXVI. cognomento *de Zuñiga*, huius tempore Reges Catholici Magistratum huius Ordinis in perpetuum titulo Administratorum à Sede Apostolica pro se, & suis Successoribus Regibus Castellæ obtinuerunt, & Magistro Hispalensem, Sedem, & Purpureum

Galerum

Galerum à Summo Pontifice concedi totis viribus, & supplicationibus impetrarunt.

Huius inclyti *Ordinis* pars est Oppidum ZALAMEA de la SERENA, *Patria mea*, quo hæc scribo; olim dictum MVNICIPIVM ILIPENSE in *Baturia Turdulorum*, vt sæpius dixi. Hic ergo est *Dignitas Prioralis* cum iurisdictione quasi Episcopali in eius districtu, cuius *Prior* habitu *Alcantarensi* insignitus omnimodam iurisdictionem in subditos exercet. Primum hæc Dignitas per *Vicarios* perpetuos ab Ordinis Magistro nominatos seruiri cœpit; post Anno M. D. LII. in Capitulo Generali *Prioralis* effecta est. Hinc in *Patria mea* honorem *Vicarios*, & *Priores*, qui illam in spiritualibus texere, reponere, ne temporum lapsu eorum Nomina oblitterentur, curaui.

Zalamea *est Prioratus Ordinis Alcantarensis.*

VICARII ZALAMEÆ.

I. F. ALFONSVS Vicarius *Zalamea* I. cognomento *Hontiueros*, ex eodem oppido oriundus, quo Anno vixerit ignoratur.

II. F. FRANCISCVS Vicarius *Zalamea* II. cognomento *Gamez*, ex Oppido Villa-Noua huius Prouinciæ progenitus.

III. F. PETRVS Vicarius *Zalamea* III. cognomento *Cabrerà*, ex Oppido Alcantara huius Ordinis capite procreatus postea ad Magazelensem Prioratum euocatus.

PRIORES ZALAMEÆ.

I. F. D. NICOLAVS Prior *de Zalamea* II. cognomento *Gutierrez*, ex Oppido Alcantara; qui Sacri Conuentus Prior fuerat Regiusque Cappellanus, Primus à Capitulo Generali Ordinis Prior electus.

II. F. D. FRANCISCVS Prior *de Zalamea* II. cognomento Calderon, ex Prioratu sacri Conuentus, & Cappellano Regio electus; post ad Magazelensem translatus.

III. F. D. CHRISTOPORVS Prior *de Zalamea* electus III. cognomento *Pedrero*, ex Priore Sacri Conuentus; sed causis iustis nostrum dimisit.

IV F. D. ANTONIVS Prior *de Zalamea* IV. cognomento *Barrantes*, ex Alcãtara oriundus, cuius tempore Imago S. CRVCIFIXI veneranda cœpit miraculorum frequentiâ illustrari, & prodigiis totum Orbem replere. Huius Prioris infirmitatibus assiduis interuenientibus, datus est Coadiutor D. Franciscus Barrantes Maldonado eiusdem Ordinis. Obiit Prior. Anno M. DC.XXI. 1621

V. F. D. FRANCISCVS Prior *de Zalamea* V. cognomento *de Ouanda*, ex Regio Cappellano electus, apud Cazeres natus, obiit Anno M. DC. XXIV. 1624

VI. F. D. LVDOVICVS Prior *de Zalamea* VI. cognomento *Velazquez de Tmea*, progenie clarus, & iustitiæ titulo seuerus, obiit Anno M. DC. XXVIII. 1628

VII. F. D. ALVARVS Prior *de Zalamea* VII. cognomento *Texeda*, origine Bejarensis, ex Priore Rollanensi electus, obiit Anno M. DC. XXXVII. 1637

VIII. F. D. LAVRENTIVS *Prior de Zalamea* VIII. cognomento *de Aldana Partocarrera* ex Cazerensi Oppido ortus, obiit Anno M. DC. XLII. 1642

IX. F. D. ALVARVS Prior *de Zalamea* IX. cognomento *de Vlloa Paredes*, ex proxime citato Oppido progenitus, obiit Anno M. DC. XLIV. 1644

X. F. D. LVDOVICVS Prior *de Zalamea* X. cognomento *Velazquez*

& *Zuñiga* qui fuerat Rector Collegij Salmanticenſis huius Ordinis, poſt Ceclauinenſis Archipresbyter, literis, virtutibus, & ſtemmatibus condecoratus, vt merito maiora præmia tot meritorum ſpecimen expoſtulet; adhuc huius dignitatis regiminis onus ſuſtinet.

Ordo Auiſij in Portugallia. Sub *Ciſtercienſis Ordinis* communione militant etiam ORDO Equitum de AVIS in *Portugalia*, qui regulam accepit à *B. Ioanne Cirita* Abbate *Taurocano* ad Annum M CC. LXII. & poſtmodum Anno M. CC. XIII. *Militiæ Calatrauenſium* ſe ſubdidit. Huius Ordinis Magiſtros, & inſigne referunt Chryſoſtomus Enrriquez in *Priuileg. Ordin. Ciſtercienſ. fol.* 481. & 514. Gaſpar. Iongelin. in *Not. Abbat. Ordin. Ciſtercienſ. lib.* 10. *fol.* 8.

Ordo Monteſa in Valentia. NECNON apud *Valentinos* Hiſpaniæ, ORDO Militaris Equitum MONTESÆ, qui ſumpſit exordium ad Annum M. CCC. XVII. approbatus à *Ioanne* XXII. Pont. Maxim. Cuius Generales Magiſtros, & inſignia videſis apud *Zuritam*, *Iongelinum*, *Vuionem*, & Enrriquez in *Faſcicul. Ciſtercienſ. libr.* 1. *Diſtinct.* 18. *cap.* 4.

Ordo Chriſti in Luſitania. ITEM in Regno *Portugalliæ* ORDO Equitum CHRISTI, cuius initium refertur ad Annum Domini M. CCC. XIX. qui *Templariorum* locum ſucceſſit, inſtante *Dionyſio* Portugalliæ Rege, qui Legatos ad Romanum Pontificem Auenione commorantem, confirmationem eius nomine petituros direxit, cuius ſupplicationibus inclinatus Summus Antiſtes omnia conceſſit, & tunc *Ordo* iſte militare cœpit. Magiſtros eius Generales, & inſignia, qui noſcere deſiderat adeat Chryſoſtomum in *Faſcicul. Ciſtercienſ. lib.* 1. *Diſtinct.* 18. *c.* 5. *fol.* 304. Iongelinum *d. lib.* 10 *fol.* 10. hæc S. Bernardi in *Hiſpania* inclyta progenies.

DVODECIMO
Kalend. Septembris.
DIES XXI.

A. BVRGINATI *in Bætica Hiſpaniæ* SS. VINCENTII, & IVLIANI *cum Sociis, qui inprimis Eccleſiæ perſecutionibus martyrio coronati, ſpiritus Domino tradiderunt.*

B. OCTOGESÆ *in Hiſpania* SS. IVVENALIS, BONOSI, & MAXIMIANI *Martyrum, qui Traiano Imperatore Eccleſiæ perſecutionem mouente, pro fide tenti, poſt cruciatuum anguſtias, mucroni guttura, animas Domino depoſuere.*

C. BLANDÆ *in Hiſpania Citeriori* SS. BONOSI & MAXIMIANI *Martyrum, qui pro Chriſti fidei confeſſione trucidati, vitam hanc ærumnoſam, cum cœleſti Martyres commutarunt æterna.*

D. VRGABONE *in Bætica* SS. BONOSI, & MAXIMIANI *Martyrum,*

Martyrum, qui cùm essent fratres ex Illiturgitana *vrbe oriundi, Christo nomina dedere, quo Milites facti, Imperatoribus Romanis, in* Hispalensi *tumultuario bello strenuâ auiditate seruierunt. Sed adueniente Datiani Præsidis persecutionis procellâ pro fide tenti, cochlea suspensi, & aliis cruciatibus fatigati, tandem abscissis ceruicibus martyrio coronati, palmam meruere.*

E. OCTOGESÆ *in Hispania* S. VILDEFRIDI *ipsius vrbis Presbyteri, qui gloriâ Confessoris admirabilis, & miraculorum munificentiâ celebris, in Domino quieuit.*

F. VLIÆ *in Betica Hispaniæ* S. QVADRATI *ipsius vrbis Episcopi, qui doctrinæ cumulos spargens, & virtutum granos coaceruans, ad gloriam Confessor properauit eximius.*

G. CORDVBÆ *in Betica* S. SAMPSONIS, *qui literis, & doctrinâ celebris, sanctitate, & patientiâ egregius ad Dominum meritis plenus, glorioso fine peruenit.*

H. GERVNDÆ *in Hispania citeriori Depositio* S. PALLADII *Episcopi* Ebrodunensis; *cuius sacra pignora honorifico custodita sarcophago, ibidem reconduntur, & venerantur.*

J. SARDINIÆ *natalis* S. CAMERINI, *Episcopi* Tuccitani *in Betica, post* Toletani *in Carpetania, qui post multos exantlatos propter fidei causam labores, demùm cum aliis martyrio coronatus, ad superos euolauit.*

NOTÆ.

ANCTVS VINCENTIVS, & IVLIANVS *cum Sociis Martyribus.*] Eorum Nomina hoc die consignat Venerabilis Beda in *Martyrologio*, sequenti periodo: *In Hispaniis* VINCENTII, & IVLIANI; cui conuenit *Notkerus*, & *Rabanus* apud Canisium *Tom.6 Antiquitat fol.* 732. & subscribunt Franciscus *Maurolicus*, licet loco VINCENTII reponat IVLIVM, hac serie: *In Hispaniis* SS. IVLII, & IVLIANI, *pro* VINCENTII, & IVLIANI. Quo etiam Nominis errore Constantius Felicius in *Martyrolog Ital fol.* 72 Qui isti Sancti Martyres fuerint Luitprandus in *Aduersar.* apud D. Laurent. Ramir. *n* 147. apud D. Thom. Tamayo *num.* 130. manifestat, his verbis: *Municipium* BVRGINATVM, *quod Mauri vocauerunt* BVXEXAR, & *ab Orca* (aliis Osca) *Betica Oppido* XX. P. M. *distans, à Germanis Colonia Trajana ciuibus conditum antiquitùs, Mauri diruerunt: vbi Gentilium tempore fuit celebris nundinarum conuentus: vbi fuerunt Duo Sancti (qui creduntur Martyres)* XXI. Augusti, VINCENTIVS, & IVLIANVS, *cum Sociis, in pri-* *Martyrologia.* *Scriptores,*

mus Ecclesiæ persecutionibus. Creditur dirutum à Sarracenis, cùm Burginatenses *resisterent. Est optimi solis, cæliqne; terra ferax frugum, si non desint imbres. Hic finis est Oretania, & incipit Regio Bastetaniæ.* Huius occasione fragmenti Scriptores *Gennensis* Episcopatus, & *Beaziensis* vrbis hos sibi SS. Martyres adscribunt, contendentes, Municipium *Burginatense*, quod à Mauris BVXEXAR vocitatum dicitur, à Nostris hodie BEXIXAR appellatur, sit in *Giennensi* Episcopatu inclusum. Ita M. Franciscus Rus-Puerta *Histor. Giennens. 1 p. secul. 1. c. 17. fol 81. n. 5.* P. Franciscus Bilches *Histor SS. Giennens. 1. p c. 9. fol. 20.* D. Martinus de Ximena in *Annal. Eccles. Giennens. Ann. 95. fol. 63.* Quorum libenter assertioni, quatenus ad *Chorographiam* adhæreo: Sed quatenus ad diem consignationis martyrij prorsus discedo. Huius opinionis circa *consignationem diei* festiuitatis Auctor antesignanus fuit amicus olim, iam vitâ functus, rei litterariæ dispendio, Noster *M. Franciscus Rus-Puerta*, qui Nostros hos SS. Martyres VINCENTIVM, & IVLIANVM permiscuit cum SS. Martyribus DATIVO, VINCENTIO, IVLIANO, & XXVII. Sociis eorum, quorum memoriam *Martyrologium Romanum*, & cætera tàm antiqua, quàm recentiora ad *Diem* XXVII *Ianuarij* repetunt, ex eo motus solummodo, quod isti Martyres, iidem ipsi fuere, de quibus Flau. Dext. in *Chron. Ann. 95.* hæc verba concepit: *Aquis Quintianis in Gallacia Hispania Sancti Christi Martyres*, IVLIANVS, DATIVVS, VINCENTIVS, *& alij* XXVII. *Socij eorum.* Cuius assertioni cohæsere *P. Bilches* & *D Martinus de Ximena*, despectis nostris Notationibus *supr. Tom. 1. Die XXVII. Ianuar. fol. 310* vbi probauimus, S. VINCENTIVM illum, de quo *Martyrologium Romanum*, & *Dexter*, fuisse Episcopum *Carthaginensem* in Hispania, qui cum aliis XXIX. Sociis martyrium consummauit, ex Iuliano Toletano in *Aduersar. num 472. fol. 131.* & ideò perperam *M. Puerta* confundere curauit hos Martyres, cum illis ad *Aquas Quintianas* passis Hoc etiam probatur, nam Venerabilis *Beda*, *Rabanus Maurus*, *Maurolycus*, *Philippus Ferrar.* in *Topograph. SS. verb.* Hispania *fol. 62.* & in *Catalog. General. SS. b. d. fol. 332.* in *Not. vers.* Hic Maurolycus, & Constantius Felic. in *Martyrolog. Ital fol. 72.* qui seorsim Nostros Martyres ad hunc diem appingunt, si eum illis *die* XXVII. *Ianuarij* passis, aliquod consortium haberent, proculdubio, profe re illud satagerent; hoc reticent, ergo ab illis isti diuersi. Nec mouent ipsius *M. Puerta* argumenta in contrarium coagulata Non PRIMVM de consortio IVLIANI cum VINCENTIO, & è contrario, ac si diceret, quòd vbicumque VINCENTIVS inuenitur cum IVLIANO, aut IVLIANVS cum VINCENTIO, isti erunt *Martyres Burginatenses*; & sic cùm ipse in Martyrologiis conspiceret vnà XXVII. *die Ianuarij* eorum Nomina cum sociis, de his locutum *Luitprandum*, fatendum esse. Quia hæc instantia fallit, nam *Luitprandus* horum SS. Martyrum natalem apposuit XII *Kalend. Septembris*, pro vt & consignauerat *Venerabilis Beda*, & superius adducti; ergo *Luitprandi* mens de istis a *Beda* & sequacibus hoc die consignatis, loquitur. NEC SECVNDA instantia suffragatur amico *Rus-Puerta*, quòd forsitan *Venerabilis Beda*, & qui eum sequuntur, locuti sint hoc die de *Translatione*, aut festiuitatis cultu SS. Martyrum, tunc temporis in *Hispania* celebrato: quia prorsus contra verba *Luitprandi* confecta est. Patet, nam agens de *Burginatensi Municipio*, addit: *Vbi fuerunt Martyres Duo Sancti* XXI. Aug isti. Ergo nec in *Aquis Quintianis*, nec Die XXVII. *Ianuarij* Nostri Martyres coronati sunt. His nec TERTIO obstat additio *Luitprandi* post nomina Martyrum CVM SOCIIS, quia licet tunc temporis alij Christi asseclæ cum Nostris, martyrij agonem explerent, nil veritati subtrahitur, si illorum nomina sub silentij cinere lateant adhuc: cuius rei 1dr sunt exempla, quòt periodi in Martyrologiis. Nos veritatis authographis insistentes, SS. Martyres apud *Municipium Burginatense* passos ex *Luitprando* concedimus, cætera respuere compellimur, hinc eorum ACTA sic formanda esse, nam alibi haut inuenta contendimus:

Giennensium Scriptorum circa chorographiā vera assertio.

Circa Diē agonis, & cum aliis Diuis commixtionē, error supinus.

Probatur I.

Probatur II.

Respondetur instantiis eorum. I.

Respondetur II.

Respondetur III.

ACTA

ACTA SS. VINCENTII, ET IVLIANI Martyrum Burginatensium in Hispania, ex Luitprando.

Origo. *Virtutes.* *Persecutio.* *Coronantur.*

VINCENTIVS, *&* IVLIANVS *Ciues* Burginatensis *Municipij in finibus* Oretaniæ, *quâ regio* Bastetana *incipiebat, Christo nomina dederunt in exordio Euangelicæ prædicationis: cuius rore perfusi, continuò ad altiora virtutum incrementa crescentes, cæteris fidelibus, & socijs Christicolis de se illustrium facinorum præbebant odorem: ita vt eorum actiones probitatis essent singulis documenta. Sic vitam SS. Homopoli contexebant, cum Domitiani Imperatoris edicta per totum Orbem, aduersus Christi membra personare cœpere, & in* Hispanias *delata, sanctissimos Dei pugiles, constantes in fidei confessione feliciter reperere. Hinc ad carceris custodiam adducti iuuenes, post varia Iudicis examina, cum nec Diis sacrificia offerre, nec à Christi nomine separari potuissent, diuersis tormentis cruciati, tandem martyrij coronis ad cæleste regnum conscenderunt strenui* XII. Kalend. Septembris, *Anno Domini* XCV.

Kalenda SS. Giennensium corrigenda est.

Hinc, meo videri, corrigenda venit *SS. Giennensium Kalenda*, ab Eminentissimo, ac Reuerendissimo D. ac Domino meo *D. Balthasare Moscoso, & Sandoual,* S. R. E. Presbytero Cardinale, olim Episcopo *Gienensi* compacta; quâ SS Martyrum horum, Dies Natalis reponitur XXVII *Ianuarij*, cuius festiuitas in sequentem diem transferri iubetur, ob S. Ioannis Chrysostomi, natalitium; & transferenda in hunc diem, vt historicæ veritati conueniat tanti Præsulis consignatio.

Topographia.

BVRGINATENSE *Municipium*, hactenus à Nostris incognitum, sed in *Hispania* conditum à Ciuibus *Coloniæ Trajanæ*, quos *Germanos* vocitat Luitprandus *d. n.* 147. *vel* 130. in finibus *Oretaniæ*, & in principio *Bastetaniæ*. De eo Rus-Puerta supr *n.* 2. *& seqq.* Bilches *d. c.* 9. & Ximena *d. Ann* 95. Qui asserunt hodie dici BEXIXAR, nomen abs Arabibus impositum, & in *Giennensi* diœcesi situm.

B. *Horum SS. Martyrum memoria, & diuersitas à Blandensibus, & Vrgabonensibus.*

SANCTI IVVENALIS, BONOSVS, *&* MAXIMIANVS *Martyres Octogenses.*] Eorum Nomina iunctim à nullo ex Martyrologiorum compilatore scripta comperimus, licet dempto IVLIANO, duorum sociorum anamnesin hoc die repetat *Romanum Martyrologium*, & cæteri à *Baronio* citati, de quibus infra, & Nos ad amussim duobus literis C. & D. sequentibus. Horum Trium Martyrum agones iungit Luitprandus in *Aduersar. n.* 74. apud Ramires. *fol.* 472. & *n.* 66. apud Tamay. *fol.* 17. sequenti periodo: *In Hispania, Ciuitate* OCTOGESA, *quam Gothi corruptè, & decurtatè* ICTOSAM *dixere, celebrantur Martyres* IVVENALIS, BONOSVS, *&* MAXIMIANVS *sub Trajano passi.* Ex cuius relatione patescit, hos Martyres diuersos esse ab illis, quos Flau. Dext. *in Chron. Ann.* 156 *n.* 2 *fol.* 245. apud *Biuar.* & ab illis, quorum idem *Dexter* in Chron. *Ann.* 308. *n.* 4. *fol.* 358. apud eundem *Biuar.* recenset. Et patet, nam isti, cum IVVENALE, apud vrbem *Octogesam Celtiberiæ*, tempore Trajani, circa Annum CX. patiuntur. Illi primi apud vrbem *Blandam* in *Laletania Tarraconensi* sub Antonino, ad Annum C LVI. Postremi apud *Vrgabonem* in *Bætica*, vlteriori Hispaniâ, sub Diocletiano, & Maximiano, Anno Domini CCC. I. Quod & notauit P. Biuar. in *Commentar. ad Dextr. d Ann.* 308. *n* 4 *fol.* 360. licet de his *Octogensibus* altum apud eum silentium. Qui verò fuerint, nec *Luitprandus* exponit, nec vllibi eorum ACTA comperimus, & ideo illa conscribere haud facile potuimus, huius anamnesis relatione contenti. Cætera Dominus suo tempore manifestare dignabitur, vt tantorum res gestas concelebret Ecclesia.

Topographia.

OCTOGESA Ciuitas antiqua *Hispaniæ Citerioris* ad *Iberum* flumen posita, vt inquit Cæsar in *Commentar de Bello Ciuil.* vt refert Ieronymus Pujades *Histor. Cathalon. lib.* 6. *c.* 124. inter *Ilerdam*, & *Dertosam*, quæ fuit Ciuitas Episcopalis, vt infra dicemus, hodie MEQVINENZA, *Diago*, & aliis.

SANCTI BONOSVS, & MAXIMIANVS *Martyres Blandenses.*] Istorum

memoria apud Dextrum in *Chron. Ann.* 156. sequenti periodo reperitur: BLANDÆ *in* Hispania *patiuntur Sancti Martyres* BONOSVS, *&* MAXIMIANVS. Hos fuisse diuersos ab *Octogensibus*, de quibus supra *lit. B.* & ab *Vrgabonensibus*, de quibus infra *lit. D.* manifestè conuincitur, ex locorum discrimine, & temporum intercapedine, vt supra retulimus, & fatetur Biuarius *d. Ann.* 308. *n.* 4. *fol.* 360. & Illustr. D. D. *Antonius Calderon*, electus Archiepiscopus *Granatensis*, iam vitâ functus, in *Apolog pro SS. Vrgabonens. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 1. *& sequentib.* Vbi agens de *SS. Bonoso*, *& Maximiano* Martyribus *Vrgabonensibus*, Quæstionem excitat: *An illi SS. Martyres sint in Martyrologio Romano descripti?* Cui Respondet: *Quòd in Hispania triplex est corona Martyrum, hisce nominibus nuncupatorum, scilicet* Blandensium, Vrgabonensium, *&* Octogensium: *& cùm* Martyrologia *omnia* Bedæ, Adonis, Vsuardi, *&* Romani *simpliciter tantùm* BONOSI, *&* MAXIMIANI *hoc die meminerint, nulla superest ratio, quâ credatur, illa* Martyrologia *fuisse locuta de* Blandensibus *maximè, ac de* Octogensibus, *aut* Vrgabonensibus: ergo in dubio non noscitur, qualium ex hac Martyrum triplici coronâ meminissent relata Martyrologia. Quinimò pro *Blandensibus* stat auctoritas *P. Biuarij*, & *Roderici Caro* ad Dextr. *d. Ann* 156. *lit. R. fol.* 72. vbi ille sic: *Quorum memoria cum benedictione permanet in* Martyrologiis, *die* XXI. Augusti. & hoc idem dixit Caro *d. lit. R.* Denique quia *Luitprandus* difficultatem soluere videtur, cùm expressè Martyres *Octogenses* fateatur *celebrari* XXI. *die Augusti.* Sed hisce argumentis non obstantibus, pro *Vrgabonensibus* Martyribus stant ACTA, quæ circumferuntur, quæ sequenti litera dabimus.

Blandenses Martyres qui?

Diuersi ab Vrgabonensibus.

Et an isti sint in R. M. descripti?

BLANDA. Ciuitas *Hispaniæ Citerioris* in *Laletanis Tarraconensibus* vetustissima, ex Plin. *lib.* 3. *c.* 3. Pompon. Mel. *lib.* 2. *c.* 6. de qua, & eius origine Ieronymus Pujad. *Histor. Cathalon. lib.* 1. *c.* 12. Eamque hodie dici BLANES ex Floriano de Ocampo, & Diag. *Histor. Barcin. lib.* 1. *c.* 3. & aliis probat.

Topographia.

D. SANCTVS BONOSVS, *&* MAXIMIANVS *Martyres Vrgabonenses.*] Pro istis SS. Martyribus stare videtur omnium *Scriptorum* sententia *Baticorum*, & aliorum, quòd *Beda, Ado, Vsuardus*, & cæteri recentiores cum *Romano Martyrologio* locuti sint hoc die, dùm eius memoriam repetunt, sic: *Eodem die Sanctorum Martyrum* BONOSI, *&* MAXIMIANI. Quibus conueniunt *Scriptores Hispani*, ex Dextr. in *Chron. Ann.* 308. *num.* 4. hac serie: VRGABONE *in Batica sub Præside Datiano* BONOSVS, *&* MAXIMIANVS *Martyres* Subscribunt Biuar. *d. n.* 4 *fol.* 360. Roder. Car *fol.* 112. *col.* 2. *lit. B.* Idem P. Biuar. in *Apolog. pro SS. Vrgabon.* §. 1. Bernardus de Aldrete in *phænomen. SS. Vrgabon. Martyr. c.* 20 *fol.* 55 P. Bernardinus Villegas in *Memorial. SS. Vrgabonens.* 2. *p.* §. 6. F. Ieronymus Pancoruo *Disquisit. SS. Martyr. Vrgabon. n.* 12. Illustris. D. Anton. Calderon in *Apolog pro SS. Vrgabon. lib.* 2. *c.* 6. 7. *& seqq.* M. Franciscus Rus. Puerta *Histor. Giennens. p.* 1. *Secul.* 4. *c.* 6. *fol.* 128. P. Franciscus Bilches *Histor. SS. Giennens.* 1. *p. c.* 27. *fol.* 64. D. Martinus Ximena *Annal. Giennens. Tom.* 1. *Ann.* 308. *fol.* 21. Eorum ACTA publica fecit *Biuarius*, sic:

Martyrologia.

Scriptores.

ACTA SS. BONOSI, ET MAXIMIANI Martyrum Vrgabonensium in Bætica ex Legendario Antiquo Biuarij.

CVM *impiissimi Imperatores Diocletianus, & Maximianus vexarent Dei Ecclesiam, & de eorum mandato Datianus in* Hispaniis *multos Christianorum exquisitis tormentis trucidaret, degebant* Iliturgi BONOSVS, *&* MAXIMIANVS *fratres, ibidem ex liberalioribus parentibus nati. & in fide Christiana, ac bonis literis educati, & erant quidem bona indolis iuuenes, à cunctis vitiosis actionibus abstracti, moribusque suis erant exemplo, & solatio. Contigit autem illis diebus tumultuarium bellum, quod* Bæticam *infestauit; eo quod* Hispalensis *Præfectus vrbem sibi, & contra ius, fasque vellet occupare. Tunc* BONOSVS, *&* MAXIMIANVS *militiam amplexi sunt, vt institiam defenderent. Ibique strenuè se gesserunt, & exemplum* pariter

Persecutio in Hispania.

Origo, & mores Sanctorū.

Militia eorum.

pariter bonorum operum cateris militibus effecti. Eô autem bello feliciter confecto, domum reversi, vehementi desiderio afficiebantur, offerendi se Domino per martyrium, hostiam gratam, & immaculatam; ad quod se inuicem continuò exercebant, & animabant. Sed cùm Datianus Vrgabonæ *consisteret, in arce militum Romanorum, loco pro suppliciis Christianorum designato, & multa de eis audiret, misit apparitores, qui suis conspectibus eos præsentarent. Quod cum factum fuisset, Datianus eis dixit*: Quandoquidem, vt constat, vos semel militiam professi estis, necessarium est, vt in eadem persistatis: & arcem istam cum reliquis militibus incolatis, & defendatis. BONOSVS, *&* MAXIMIANVS *responderunt*: Nos quidem milites iam sumus, sed Christi. *Datianus dixit*: Vultis ne magis huius hominis milites esse, quàm Imperatorum? *SS. Martyres responderunt*: Etiam; multóque nobis hoc est iucundius. *Præfectus dixit*: Ego igitur vobis atrocem mortem inferam, & tunc videbimus, quid vobis prodesse poterit Christus, quem adoratis. *SS. Martyres dixerunt*: Tunc, o Datiane, feliciores erimus, & veriores milites Dei, & Domini Nostri Iesu-Christi, quem cum Patre, & Spiritu-sancto, vnum Deum in Trinitate veneramur. *Tunc Datianus iussit eos in cochlea torqueri; sic quòd à summa arce præcipitati, sursum, & deorsum è fune suspensi agerentur; & cùm prope terram descendebant, à satellitibus ibidem præparatis, validis vectibus, Corpora Sanctorum Iuuenum collidebantur, & nihilominus, acriter ad murum in repentino ascensu & descensu allidebantur. Sed in hoc cruciamine à Domino sustentati sunt, ne deficerent; & quasi in aëre suspensi, inuisibili gratiâ detinebantur, ne dirumperentur. Tunc Datianus dixit*: Videtis, malo vestro, quàm fortes sunt Imperatores Nostri, à quorum manibus Deus vester non potest vos eripere? Vultis ne iam milites eorum fieri? *SS. Martyres responderunt*: Imò verò experti sumus debilem eorum fortitudinem, & infinitam Christi potentiam, qui Nos, ne deficeremus, animabat. *Præses iussit eos per octo dies in arcta custodia arcis detineri, & ibi continuò siti, æstate media, & aliis tormentis cruciari. Venerunt quoque parentes eorum pietate moti, ad iudicem rogantes, vt iuuentutis illorum misereretur. Quibus ipse facultatem dedit, eos, si possent verbis, & lachrymis à proposito remouendi. Sed SS. Dei talibus sunt verbis vsi ad suos, vt parentes visâ constantiâ filiorum, & ardenti desiderio martyrij, eos potius ad coronam animarent. Itaque iussi sunt tandem à Datiano, decollari, & ita pro Christi nomine eorum capita palam amputata sunt*, XII. Kalend. Septembris, *hora* III. *post meridiem; cùm* BONOSVS *vigesimum annum ageret, &* MAXIMIANVS *Decimum Octauum. Parentes verò accesserunt ad Iudicem, vt ipsis concederet corpora honesto loco sepelienda: quod tamen ille negauit; volens sic insepulta manere, vt cæteris essent terrori, & exemplo. Quæ tamen Deus vsque ad multam noctem splendore cælesti vestiuit, quousque quidam milites Christiani clàm de arce exeuntes ad radicem arcis secreto sepelierunt: Præstante D. N. Iesu-Christo, qui cum Patre & Spiritu-sancto gloriatur Deus per infinita sæcula sæculorum, Amen.*

Comprehenduntur.

Constantia Martyrũ.

Torquentur.

Denuò carcerantur.

Coronantur.

Sepeliuntur.

Ex huiusmodi ACTORVM relatione lucem aspiciet vetustissima *Inscriptio*, quæ apud *Arucitanam* vrbem in Bætica adhuc inuisitur, vbi sequentia verba referuntur.

M. ATTERIO. PAVLINO. M. F.
QVI. TVMVLTVARIO. BÆTIC.
BELLO. ASSVRGENTE. MVLTA.
PRO. REP. ARVCITANA.
BELLO. RETINENDA. FORTISSIME.
GESSERAT.
ARVCITANI. VETERES. ET IVVENES.
OPTIM. CIVI.

Quam

Tumultuarium bellū in Bætica quo tempore?

Quam *Inscriptionem* referunt Moral. *in Antiquitat. verb.* Bæturia. *fol.* 101. Rus-Puert. *vbi supr. d. cap.* 6. *num.* 8. *fol.* 136. & cæteri superius relati, vt Actorum ecphrasin confirment, cùm ibidem dicitur: *Contigit autem illis diebus* Tumultuarium bellum, *quod* Bæticam *infestauit.* Ita vt credatur statuam *Atterio* ab *Arucitanis* erectam, euenisse temporibus Diocletiani, ad Annum Domini C C C. VIII. vel circiter.

Topographia.

Mvncipivm Albense. Vrgabonense. Vrbs antiqua in *Bætica Hispania* inter *Batim* fluuium, & *Occeanum* sita, vt placet Plin. *lib* 3. *cap.* 1. vt referunt Ambrof. Moral. *Hist. Hispan. lib.* 9. *c.* 31. & in *Antiquitat. verb.* Mentesa. Vide Alderete in *Phanom c.* 1. *& seq* Rus-Puert. *d c.* 6. *n.* 1. qui asserunt hodie dici Arxona in diœcesi *Giennensi*.

E.

Scriptores.

S. Vildefridvs *Episcopus Octogiensis Confessor.*] Eius memoriam hoc die reponere decreuimus, quia Luitprandus in *Aduers. n* 74 apud D. D. Laurent. Ramirez & *n.* 66. apud D. Thom. Tamay. *fol.* 17. illam coniungit cum SS. Martyribus *Iuuenale*, *Bonoso*, & *Maximiano*, de quibus Nos supr. *h. d. lit. B.* sequenti periodo: *In Hispania, Ciuitate* Octogesa, *quam Gothi corrupte vocarunt decurtatè* Ictosam, *celebrantur Martyres* Iuuenalis, Bonosus *&* Maximianus *sub Traiano passi. Et* S. Vildefridvs *eiusdem ciuitatis* Episcopus, *&* Confessor, *miraculis clarus, ante tempora Constantini.* Et cum celebritas SS. Martyrum fuerit hoc die apud *Octogesam*, ideò & Nos illam coniunximus cum illorum festiuitate. Prorsus eius res gestas obliterauit temporum colluuies, quæ nec diem, nec annum obitus S. Præsulis nobis patefecit. Hinc istâ relatione contenti, ad vlteriora pergimus.

Sedis Episcopalis Octogensis hactenus ignota.

Qvatenvs ad *Sedem Octogensem*, siue *Ictogensem*, quam Luitprandus tribuit S. Vildefrido, hucusque Nostris ignotam intueor licet *Frontimanum*, *qui Gerundensi* Concilio interfuit, vocitet Episcopum *Ictogensem*; cùm in editis à Garsia de Loaysa *fol.* 75. nulla sit de loco sedis memoria. Audi Luitprand. in *Aduersar. d. n.* 74. *vel* 66. de *Octogesa* loquentem: *Hæc Sedes in* Hispania *vetusta est. Paret* Tarraconensi, *nec ab alio potest cogi Episcopus eius, nisi à Papa Interfuit.* Concilio Gerundensi *sub* Ioanne *Tarraconensi* Frontimanus Octogesæ, *siue* Ictogesæ. Quidquid sit, in Hispania floruit S Vildefridvs Episcopus ante tempora Constantini, Confessor, & miraculis clarus.

F.

Tres Quadrati Pontifices fuere. I.º Atheniensis Anno. 128. *II. Vliensis Anno.* 139. *III. Macedonicus ad Annum* 200.

S. Qvadratvs *Episcopus Vliensis Confessor.*] Tres huius Nominis Præsules in Ecclesiasticis Historiis inuenio. Primvm, cuius meminit *Romanum Martyrologium* Die XXVI Maij, & S. Ieronymus de *Scriptor. Eccles. cap.* 19. Flau. Dext. in *Chron. Ann.* 128 & plures relati à Baron. *in Not. lit. C.* eumque fuisse *Atheniensis* Sedis Antistitem referunt. Secvndvm, cuius etiam mentio est in eodem *Romano Martyrologio* Die XXI. Augusti, hac serie: *Item* S. Qvadrati *Episcopi.* Quo loco idem Baronius *lit. K.* eius Sedem prorsus à nemine consignatam fatetur. Sed Flau. Dext. *in Chron. Ann.* 139 Sedem omissam patefecit, sic: Vlt*æ in Bætica floret* S. Qvadratvs *Episcopus.* Tertivm, de quo Equilinus in *Catalog. SS. lib.* 7. *c.* 90. vbi confundit hunc Nostrum *Vliensem* Præsulem, cum Scriptore isto, qui *scripsit &* Parthicum *bellum sub* Seuero *Principe gestum*: *Auidij*, *&* *Cassij vitam*, *& gesta scriptioni tradidit*, *& in partibus* Macedoniæ *in pace quieuit.* Nam luce clariori veritas dignoscitur, ex ipsissimis *Equilini* verbis; Nam si I. Anno Domini C. XXVIII. floruit, & Adriano Imperatori Librum obtulit pro Christiana Religione: & II Anno Domini C. XXXIX. in *Bætica Hispania* degebat, quo pacto aliquis istorum potuit scribere *Parthici belli* congressus, qui euenerunt tempore *Seueri* ad Annum Christi CC. & amplius? Ergo alius ab illis fuit iste *Quadratus* huius belli, & rerum gestarum *Auidij*, *& Cassij Scriptor*, & in *Macedonia Episcopus.* Hinc liquet, B. Qvadratvm, cuius memoria in *Romano Martyrologio* reperitur, Nostrum *Vliensem* Præsulem esse, quia locus Sedis hactenus ignoratus fuit à *Baronio*, eumque consignauit *Dexter*: Nam de *Primo*, & *Tertio* Sedes nota erat: ergo de Nostro loquitur Martyrologium. Hanc Nostram sententiam tuentur P. Biuar. in *Not. ad Dextr. in Chron. Ann* 139. *n.* 3. *fol.* 246. & Roder. Caro *ibidem fol.* 79. *lit. B.* Penitus eius Acta periere, ideò

Error Equilini.

illa

illa omittimus, ne cùm eius gloriosam vitam scribere cupimus, Ignorantiâ rerum gestarum, in eius relatione turpiter aberremus.

VLIA *Ciuitas Episcopalis* antiqua in *Bætica*, quinque leucas Hispanicas à *Corduba* distans, de qua Rodericus Cato *d. fol.* 70. *lit. A.* Nummum cum vrbis nomine VLIA refert; & Ambrosius Morales *Histor. Hispan. lib.* 9. *cap.* 41. *fol.* 312. celebrem inscriptionem recenset, à quo Gruterus in *Antiq. Inscript. fol.* 271. *num.* 1. qui etiam aliam scribit *fol.* 345. *n.* 6. Hodie dicitur MONTE-MAIOR, ex ipso Moral. *lib.* 8. *c.* 35. *Topographia.*

S. SAMPSON *Abbas Cordubensis Confessor.*) Eius memoria celebris est apud *Hispanos*, & exteros Scriptores, nec non & eius sanctitudinis apex, vt ex *Martyrologiis Monasticis* Wionis, & Hugonis Menardi h. d. sequenti liquet elogio: *In Hispania* S. SAMPSONIS *Abbatis*, *doctrinâ*, & *sanctitate conspicui*. Et ibidem Wion in *Not. lib.* 3. *fol.* 278. Philippus Ferrarius *in Topograph. SS verb.* Corduba *fol.* 42. & in *Cathalog. General. SS. h. d. fol.* 332. P. Ieronym. Roman de la Higuer. *in MS. Martyrolog. Hispan. h. d.* De eo Luitprandus in *Chron. Anno* 859 *n.* 300. *fol.* 431. Iulianus Archypresbyter Toletanus in *Chron. n.* 440. 444. & alibi. Cyprianus Archipresbyter Cordubensis in *Poëmat. MS. Epigramm.* 3. Ambrosius Morales in *Not. ad Memorial S. Eulog. lib.* 1. *n.* 9. & in *Histor. Hispan. lib.* 15 *c.* 21 P. Ioannes Mariana *Histor. Hispan. lib.* 17. *c.* 15. Baronius in *Annal Eccles. Tom* 10. *Ann.* 890. P. Martinus de Roa *Histor. Malacit. cap.* 13. Aubertus Myræus in *Biblioth. Eccles. Tom.* 1. *fol* 101. D. D. Laurentius Ramires in *Not. ad Luitprand d n.* 300 *fol.* 431. D. Thom. Tamayo *ibidem Ann.* 859. *fol.* 204. D. Martinus Ximena in *Annal. Giennens. Tom.* 1. *Ann.* 864 *fol.* 49. M. Franciscus Rus-Puerta *Histor. Eccles. Giennen.* 1. *p. secul.* 9 *c* 2. *n.* 2. Eius ACTA nullus coagulauit, illa Nos in vnum flosculum ex omnibus coniungemus. G. *Martyrologia.* *Scriptores.*

ACTA S. SAMPSONIS ABBATIS *Cordubensis, in Monasterio S. Zoili Martyris, ex Variis Scriptoribus.*

SAMPSON *ex vrbe* Corduba Bæticæ *in* Hispania *oriundus*, *atque Catholicis parentibus inter Arabum facem, ciuitatem illam Patritiam possidentium, nutritus; ab incunabulis fidei rudimenta, & Christianæ veritatis articulos feliciter exsuxit, quibus adolescens innixus, contra illius seculi perfidiam, strenuus agonista feliciùs decertauit. Sed ad maturioris ætatis apicem perueniens, relictis mundi delitiis, & calcatis seculi superstitiosi nequitiis ad religionis portum, virtutum sarcinâ onustus, totis visceribus transmigrauit. Hinc in Monasterio* S. Zoilo *Martyri* Cordubensi *dicato, cucullum induens, ibidem doctrinis sacris imbutus, & illustrium facinorum infulis indutus, primordia religionis expleuit; quo vsque ad Abbatialem munus, meritis intercedentibus accessit. In hoc gubernationis pondere, doctrinam, fidei Catholicæ zelum & altas animi virtutes ostendens, omnium fidelium, Sarracenorum captiuitate oppressorum, sic ad se corda conuertit, vt meritò, pater pauperum, tutela viduarum, & defensor fuerit abiectorum vocitatus.* *Origo.* *Fit Monachus.* *Et Abbas.*

ERGO *tunc temporis Ecclesiam* Malacitanam *in Bætica* Hostigesius *Episcopus regebat, homo auaritiâ fœdatus, aduersus oues crudelis, in fide denius, & Antropomorphitarum, veram Christi Domini humanitatem negantium, hæresim infectus, vnà cum* Seruando *Comite Episcopi leuirò, qui viuorum mortibus non contentus, quiescentium, quorum animabus requiem impedire non poterat. ne vel ipsis parcere videretur, Corpora, vt fuerant sub aris Dei posita, è suis loculis insignis vespillo traxit & satellitibus Regis Sarraceni, vt fuerant ancipiti ense truncata monstrauerat, vt hoc facto animos Regios in Catholicorum perniciem excitaret: quatenus probarentur apud eum debito mortis obnoxij, qui ausi essent humare illius prostratos* *Hostigesij Episcopi Malacitani mores.*

Sampson Hostigesij errores detegit.

pugione. Aduersus vtrunque Episcopum, & Comitem, B. Abbatis zelus domus Dei viriliter exorsit, & editis voluminibus, Hostigesij errores, Seruandi sanitias, & vtriusque cupidines, constanti strenuitate detexit. Hinc Synodus apud Cordubam indicta est, cui interfuere Valentius Cordubensis, Reculphus Egabricensis, Beatus Astigitanus Ioannes Beaciensis, Genesius Vrcitanus, Theudegutus Illicensis, Miro Assydonensis, & ipse Hostigesius Malacitanus. Ast Beatissimus Abbas Hostigesij potentiam agnoscens, & quantum in Synodo eum fauoris adepturum perscrutans, regulam fidei, & catholicam confessionem scripsit, quam ante Synodalem sessionem Episcopis conuensis ostendens, ab omnibus fuit approbata; sed in Synodo postmodum à Valentio Cordubensi, Hostigesij minis, & violentiâ, dimissa, & damnata. Synodi igitur congregatione finitâ, cùm Valentius Cordubensis errorem admissum in reprobatione regula fidei B. Abbatis profundiùs intueretur, eius improbi facti pœnitens fragilitatem, cum caeteris, vt errori contracto medicamen praeberet, S. Abbatis regulam approbauit, cui etiam subscripsere Ariulphus Emeritensis Metropolita, & Sarus Episcopus Baecensis, ita vt illam tanquam Catholicam admittendam esse, & ab omnibus amplectendam decretarent.

Synodus Cordubensis.

Quâ damnatur regula fidei Sampsonis.

Postmodù approbatur.

Hostigesius vindictam sumit.

HVIVS resolutionis canonem Hostigesius audiuit, & furore aduersus Valentium & SAMPSONEM commotus, protinus illos destruere conatur, cuius denique embolis, ille à Sede depositus, iste ab vrbe exulatus, nefario Episcopo vindictam implevere. Tunc B. Abbas Cordubam deserens, Tuccim vrbem Baetica properauit, vbi exilium agere compellitur: qui sui defensionem prospiciens, Apologiam aduersus Hostigesium, Seruandum, & caeteros in suis haeresibus sequaces, tribus Libris discretam conscripsit, quâ veritatem fidei regula à se exposita, omnibus Ecclesia Hispanica Pontificibus manifestat. Hinc Bonitus S. E. Toletanae Episcopus, à calumniis Hostigesij, & aliorum, B. Abbatem liberauit. Hinc etiam Iulianus eiusdem Metropolica Sedis Antistes, & Boniti successor indicto Toleti Concilio, B. Abbatis defensionem assumpsit, quo damnatus Hostigesius, & SAMPSONIS fides Catholica prorsus extitit approbata. Igitur B. Vir in exilio vita reliquae cursum exegit, & cùm totum Hispaniae angulum virtutum famâ, & doctrina signis impleret; febre correptus, & annorum sarcinâ curuatus, spiritum Domino tradidit candidandum XII. Kalendas Septembris, Anno Domini DCCCC. XC cuius CORPVS apud Tuccim honorifice tumulatum, miraculorum insignibus signis clarere cœpit, in cuius Sarcophago Cyprianus Cordubensis Archipresbyter hocce insculpere fecit epigrammatis Epitaphium:

Sampson Apologiã scripsit.

Eius fides probatur in Concilio.

Moritur.

Sepelitur Tucci, & Epitaphiũ.

Quis, quantus vè fuit SAMPSON *clarissimus Abba,*
Cuius in vrna manent hâc sacra membra sub Aula;
Personat Hesperia *illius adhuc famine fota.*
Flecte Deum precibus, lector, nunc flecte peroro:
Æthera vti culpis valeat conscendere tersis.
Discessit longè notus, plenusque dierum;
Sextilis namque Mensis, Die Vicesimâ Primâ,
Sexti namque Mensis, Primo, & Vicesimo Sole.
ERA. DCCCC. XXVIII.

Corpus transfertur Toletum.

Post aliquot annos, nè forte sacra pignora in manus Sarracenorum deuenirent Toletum translata sunt, & in sacrario illius Metropolitica Basilica collocata, vt ex alterius Poeta Toletani, illius Seculi Scriptoris, hocce Epigrammate apparet.

Dulce

Duce Sacerdotum decus, qui maximus Abbas,
HOSTIGESI-MASTIX *iure vocandus eris.*
Nostra pio cumulare Sacraria pignore; Teque
Nouimus: hinc nostros SAMPSON *amanat agros.*
CORDVBA *te genuit, tenet hîc te Diua* TOLETVM:
Vt faueres Nostris, qui faues ipse Tuis.

Adhuc ibidem requiescunt, licet inter aliorum Sanctorum aggerem confusa, excepto brachij, *vt creditur, radio, qui separatim in vase christallyno adseruatus ostenditur. Scripsit S. Abbas extra* Apologiam, *nonnulla carmine* Epitaphia, *&* Epigrammata. *Quæ scripserit opera.*

Hactenus ACTA sanctissimi Abbatis, in quorum relatione aliqua illustrabimus, vt cunctis veritas eorum patescat. Hinc quod *Cordubâ* oriundus fuerit ex *Patritia vrbe*, constat ex *Distich.* 3. *Epigrammatis* Auli Hali, Poëtæ Burdigalensis, Toletanâ Ciuitate donati ab Alphonso VI. Castellæ Rege, vt notat Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 1132. *n.* 633 *fol.* 137. ibi: *Ex vrbe Cordubæ oriundus:*

CORDVBA *te genuit.* ....

QVATENVS ad controuersiam cum *Hostigesio* Episcopo *Malacitano*, communis est Nostrorum opinio, desumpta ex ipsomet *Apologetico* S. Abbatis, qui in *Bibliotheca* S. E. Toletanæ adhuc adseruatur, vt probant, Iulianus in *Chron. Ann.* 859. *n.* 440. Morales supr. in *Not. ad lib.* 1. *Memor. S Eulog n.* 9. P. Roa *Histor. Malacit. d. c.* 13. vbi mores istius Malacitani Episcopi refert. Et *Halus*, qui S. Abbatem *Hostigesi-Mastixem, vocat.* *Hostigesij controuersia cum S. Abbate.*

CIRCA *Synodum Cordubensem*, & alia relata im Actis, quæ ibidem euenerunt: consulendi M. Rus-Puerta *d. Histor. Giennens. d. secul.* 9. *c.* 2. *n.* 2. *& seqq.* D. Martinus Ximen. in *Annal. Giennens. d. Ann.* 864. P. Martinus de Roa *d. Histor. Malacit. c.* 13. Cardinal. Baron. *d. Tom.* 10. *Ann.* 890. quia hæc recensuit, & Epitaphium *Cypriani* Archipresbyteri *Cordubensis* subinnxit. *Synodus Cordubensis.*

DE *Boniti Toletani* Pontificis absolutione, quâ S. Abbatem à calumniis *Hostigesij Malacitani* liberauerat: testes aduoco Luitprandum in *Chron. Ann.* 859. *n.* 30. vbi agens de *Bonito*, & plura referens, prosequitur: *Sed Toleti scriptis literis ad* SAMPSONEM Cordubensem, *ipse eum absoluit.* Prolixius Iulianus Noster in *Chron. Ann.* 859 *n.* 440. hanc S. Abbatis absolutionem retulit, sic: S. BONITVS *Episcopus* Toletanus, *natione* Gallus, *Aruernensis Ciuis, alterius Aruernensis consanguineus, qui post petiuit Aruernos, & noluit interesse Concilio* Cordubensi, *in quo grauiter erratum est contra* SAMPSONEM *Abbatem, vbi & ille* SAMPSON. *Vir sanctissimus; & doctrissimus fuit, fecit* Apologeticum, *quod seruatur in S. Iusta Toletana Bibliothecâ.* Subscribunt D. D. Laurent. Ramir. in *Not. ad Luitpr.* 8 *n.* 300. *fol.* 431. D. Thom. Tam. *sup. d f.* 204. *Absoluitur S. Abbas à Bonito Toletano.*

QVÒD *Iulianus Toletanus* Pontifex S. Abbatem defenderet, & indicto *Concilio* in vrbe *Toleto*, eius confessionem in eo probasset, idem Iulianus in *Chron num.* 444. refert his verbis: *Iulianus Archipresbyter Boniti, Vir miræ mansuetudinis, & prudentiæ, succedit* S. Bonito. *Praest ad annum Domini* DCCC. LXXV. *mirè confortat, & animat Christianos Muzarabes. Ab illo cogitur* Synodus *in defensione* SAMPSONIS *cum Concilio.* Conueniunt D. D. Laurent. Ramir. *d. n.* 300. *fol.* 431. Rus-Puert *d. secul.* 9. *c.* 2. *n.* 4. & alij: quorum sententiam omisit *D. Martinus Ximena.* *Et à Iuliano Boniti successore, in Concilio Toletano.*

DE *Exilio*, & *obitu S. Abbatis* apud *Tuccim Baticæ* vrbem quam hodie MARTOS dicunt, communis est Scriptorum sententia nemine discrepante, & ideo pro eius comprobatione Lector adeat superius relatos, ne tot remissionibus inuoluamur. Tantum hîc subiungere curabimus *Epigrammata* S. Viri, quæ adhuc extant, & MSS. in *Codice peruetusto* Gothicis characteribus exarato in *Bibliotheca* S. E. *Toletanæ* adseruantur, quorum copiam ab amico eruditissimo *D. Martino de Ximena*, illius S. E. Portionario, & Eminentissimi, ac Reuerendissimi D. ac D. mei *Cardinalis-Archiepiscopi Toletani* Secretario, omnium bonarum artium aorefignano, & totius Ecclesiasticæ eruditionis benemerito, accepimus.

EPIGRAMMATA, ET EPITAPHIA Sampsonis Abbatis Cordubensis, ex MS. Codice S. E. Toletanæ.

EPITAPHIVM super Tumulum OFFILONIS Abbatis à Sampsone Abbate.

OFFILON *hic tenui versus in puluere dormit,*
Fallentem Mundum olim qui mente subegit:
Fragrantes dapes tempsit, & pocula fulua;
Infestum, virgo, malens vitare Chelidrum.
Laudatur talis multorum lingua Sacerdos;
*Optetur illi, & cæli portio dari.**

* *Sic carmen hoce in exemplari.*

Eiusdem, super Tumulum ATHANAGILDI Abbatis.

Occulit Abbatis magni hac vrna fauillas
Quem ATHANA *prisca vocitabant secula* GILDVM.
Hunc, Lector, rogito Dominum commenda orando;
Ablatus est subitò scripta in marmore Era. DCCCC.XVIII.

* Forte *Eius*
† Valentiani. *Is fortè Episcopus Cordubensis, de quo in Actis.*

Item* cuius, supra Sepulchrum VALENTINIANI Presbyteri.

Tecta VVLENTIANI *membra hac continet Aula,*
Qui Christo famulans ornatus veste sacratâ,
Ad Heroas latus est, sculpta in marmore Era.

Item aliud.

Verbis crede meis, quoniam non friuola fingo,
Somnia nulla canam, nec carmina falsa Poëta.
Me Iuuenes cernant, quibus est sapientia cordis,
Et virtutis amor, magnaque cupidine capti.
Ferratas acies metuunt, nec agmina densa,
Horribili vultu, nam terreo corda virorum.
Vera loquar: Fero Terna Quater capita super vnum,
Sunt mihi bis duodeni oculi, & duo lumina frontis:
Bis Decies senosque pedes mihi contulit Auctor.
Vnguibus ecce Decem vicies, & Vndecies Sex
Dentibus, atque Quater; Centum Bis nam seu Septem.
Terribilis propero pulchros per rura, per agros,
Vocibus ast multis comitor, mœstoque tumultu.

Epitaphium.

Epitaphium Paulæ.

Vale PAVLA, *& cultores tui vltimam senectutem omnibus iuua: Fides, & Oratio tua Christo te sociant. Præsens facilius quod postulas impetrabis. Exegi Monumentum hoc perennius, quod nulla destruere possit vetustas. Incidi elogium Sepulchro tuo, quod huic volumini subdidi, vt quocumque notanter peruenerit, Te laudatum, Te in Bethlen conditam Lector agnoscat.*

Titulum Sepulchri.

Scipio quam genuit Paulæ *fuere Parentes:*
Græcorum soboles Agamemnonis inclyta proles,
Hoc lucet in Tumulo Paulam dixere priores;
Eustochio genitrix Romani prima Senatus,
Pauperiem Christi, & Bethlemitica rura secuta.

In Rupibus Speluncæ.

Respicis angustum præcisâ rupe sepulchrum,
Hospitium Paulæ *est cælestia regna tenentis.*
Fratres, cognatos, Romam patriamque relinquens,
Diuitias, sobolem, Bethlemitico conditor antro.
Hic præsepe tuum Christe, atque hîc mystica Magi
Munera portantes homini, Regique, Deóque.

Dormiuit Sancta, & B. Paula VIII. *Kal. Februar.* III. *Sabb. post Solis occubitum, Sepulta est* V. Kal. *Earund. Honor Aug.* V. *& Aristebennio COSS. Vixit in Sancto proposito Romæ Annos* V. *Bethlem annos* XX. *Omne vitæ tempus impleuit Annos* LVI *Mensibus* VIII *Diebus* XXI.

Epigramma.

Quadam nocte Niger *Dux nomine*, Candidus *alter*,
Forte subintrarunt vnica tecta simul.
Candidus *exhibuit secum Ter-Quinque nitentes:*
Totque Niger *nigros miro colore pares.*
Candidus è nostris primus qui dixerat alter
Præuidet excubias, nam tua dicta sequar.
Hæc placido contra respondet Candidus *ore:*
Iudicio quemquam nolo grauare meo:
Ne noua lis socios per me conspiret in arma,
Sed tibi consilium non remouebo meum.
Ordine disponam socios, discumbere cunctos,
Quos sors nona ligat noctis in excubias,

Candida sed sedeat nigris commixta caterua,
Vt ne me velle viros fallere nemo putet.
Quatuor eximÿ candoris, Quinque nigelli
Candidus liuini, vnicus atque niger.
Splendentes Trini falcata pelle nigellus,
Candidus hic vnus, carbonesque Duo.
Candiduli Bini splendentes pelle decora,
Quos sequitur cunctos vnicus atque niger.
Hos super ingenio cunctos sors Nona nigellos,
Sic cecidit, turba candida sorte caret.
Dux niger excubias solus cum milite fusco
Peruigil ingratus duxit ad vsque diem.
Ast placidum totâ carpebat nocte soporem
Candidus ingenÿ praditus atque sui.

Item Aliud.

Ars mea multorum est, quos secla prisca tulerunt,
Sed nouata breuitas adserit esse meam.
Omnia cùm veterum sint explorata libellis;
Multa loqui breuiter, sit nouitatis opus.
Te relegat Iuuenis, quem garrula pagina terret,
Aut si quem paucis seria nosse iuuat.
Te longinqua petens comitem sibi ferre viator
Ne dubitet peruo pendere multa velis.
Te si quis scripsisse volet, nonnulla queretur
Damna, nec ingrati triste laboris onus.
Et quod quisque petat prorsus censura diserti,
Continet hoc opus, dummodo liuor abest.

Alia sunt carmina in MS. Sed sic viriata, & sine prosodiæ lege conscripta, quæ prorsu transcribere neglexi, donec, Deo auspice, illa & alia veterum horum Poëtarum monimenta in vnum coagulata, meliori ferulæ animaduersione, publica facere disponam

H. *Anamnesis per remissionem.* S. PALLADIVS EPISCOPVS *Ebroduuensis in Gallia.*] Eius *Depositionem* in *Cathalonia* in *Camprodunensi* Ecclesia diœcesis *Gerundensis*, ad amussim descripsimus *supra Tom.3. Die XXI. Iunÿ lit.* D. auctoritate F. Antonij Vincentij Domenec *Histor SS.Cathalon lib.1.fol.57.* & Philippi Ferrar. in *Catalog. SS. General. Die 21. Iunÿ.fol.257.* ad cuius ecphrasin mitto Lectorem.

I. *Martyrologia.* S. CAMERINVS *Episcopus Tuccitanus, & Toletanus*] Inter sanctos Martyres, quos *Romanum Martyrologium* in *Sardinia* passos h. d. recenset, istius nomen enumerat, sic: *In Sardinia Natalis sanctorum Martyrum Luxory, Ciselli, & CAMERINI, qui in persecutione Diocletiani sub Delphio Praside gladio cæsi sunt.* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Vasq. *Lusitanum* B. L pi 3 & *Italum* Constantij Felic. Istumque fuisse Episcopum *Tuccitanum* fatetur Luitprand. in *Aduersar. n.125.* vt scribit M. Franciscus Rus-Puerta *Histor. Giennens. 1. p. secul 4. c. 2. n. 1. fol. 112.* hac serie: CAMERINVS *Episcopus* Tuccitanus, *qui interfuit Concilio* Illiberitano,

beritano, *Anno* CCC. *tempore persecutionis* Melantij *sanctissimi Confessoris*, *&* *Natalis successoris, Corepiscopus fuit.* Etiam ipsis *Adversar.* n 14 asserit: S. CAMERINVM, *Toletanum* (forte Tuccitanum) *Pontificem*, *ad* Sardiniam *delatum cum aliis*, *adhuc durante persecutione Diocletiani* XXI. Augusti *passum.* Hinc crederem mendum irrepsisse in editis *Luitprandi* codicibus, dum B. Virum, *Toletanum* Antistitem, in *d.n* 14. fuisse conscribitur. Nam *Dexter*, qui propinquior illis seculis fuit, nequaquam CAMERINVM, Episcopum *Toletanum* assignat, vt ipse *Luitprandus* notauit. *d. n.*125. apud Rus-Puerta *d. c.*2.*n* 1. Nec obstabunt verba Iuliani Archipresbyteri Tolerani *Ann.*306.*n.*146.*fol.*39. dicentia: *Mortuo* Melantio, *Viro sanctissimo, Confessoreque celeberrimo, & admirabili Doctore, successit in Sede Toletana, totius Hispaniæ Primate*, Marinus, *vel* CAMERINVS *Ricusinus Episcopus*, *qui interfuit Concilio* Iliberitano. Quia tota hæc compago verborum proculdubio variis, & fœdis errorum infirmitatibus laborat. Nam in *Concilio Illiberitano*, quis CAMERINVM Episcopum RICVSINVM agnouit? Quisvè CAMERINVM successorem *Melantij* in Sede *Toletana*, hucusque perlegit? Hanc difficultatem adeptus est M. Rus-Puerta, *d. secul.*4. *c.*2. *n.*1. *in fin.* quâ oppressus dicere festinauit: *Quòd ideo* Iulianus S. CAMERINVM *inter Episcopos* Toletanos *reponere decreuit*, *quia eum* Coadiutorem Melantij *comperisset*, *cum re verâ*, *nequaquam illius* S. E. *infulas induisset.* Hinc D. Thomas Tamayo, Illustriss. Episcopus Turiasonensis, & alij S. Virum prorsus à *Dypthicis* Præsulum *Toletanorum* amandarunt. Sed aduersus eos insurgunt P. Antonius Quintana-Dueñas in *Histor. SS. Toletanor. Secul.* 4. *fol.*232. & Illustris D. Petrus de Roxas Comes Morentis *Histor. Toletan.* 1. *p. lib.* 6. *c.*19. §. *fin. fol.* 523. Qui totis viribus probare nituntur hanc S. CAMERINI in fulam *Toletanam*, post *Melantium*: Cuius in apice, affirmant, accepisse *Encliticas literas* ab *Alexandro Patriarcha Alexandrino*, quas fecit postmodum publicare, ex Iuliano in *Chron.* 318. *n.* 146. & alia ab ipso Archipresbytero singularia referunt, quibus haud deferre, religio foret. Hinc Nos eorum auctoritatibus compulsi, in huiusmodi *Toletana* infula venire fatemur, sed prorsus abnegare compellimur Diem ab ipsis assignatam, quâ martyrium CAMERINVM egisse consignant. Nam prorsus à veritatis tramite deuiant, credentes cum Iuliano *in Chron. Ann.* 124 *n.*150. S. Præsulem occubuisse *in Africa*, *Die* X. *Iulij.* cùm contrarium constet ex *Luitprandi* loco superius relato Aduersariorum *n* 14. quo probatur, hunc S. Pontificem martyrio fuisse coronatum *Die* XXI *Augusti* apud *Sardiniam* cum *Luxorio*, *& Cisello*, in persecutione Diocletiani, vt ex Romano patet Martyrologio, ad cuius verba superius dedimus. Item conuincitur hæc sententia *Quintana-Duenas*, & *Comitis Morensis* ex dictis à Nobis hoc eodem *Tom. IV. Die X. Iuly. lit. A.* vbi probauimus S. MAXIMVM in Cæsarea Mauritaniæ in Africa passum, fuisse *Olyssiponensem* Ciuem, non Episcopum, nec alio dignitatis munere decoratum. Ergo iste diuersus ab illo, & ex consequenti hallucinasse relatos *Neothericos* in consignatione Diei, & Loci martyrij. Insuper, quia potiùs est deferendum *Luitprando* tanquam antiquiori, quàm *Iuliano*, qui post aliquot-secula scripsit, & tum Sarracenorum captiuitate laqueatus in pluribus opinionibus sententias fuit aniles amplexus, vt Deo duce aliquando, cùm eius commentaria in publicum exhibebimus, manifesta veritate proferemus. Hinc non sunt audiendi circa locum, & diem agonis, qui *Iulianum* secuti sunt: ideoque Nos eius anamnesin in hunc diem reiicimus, quia verba *Luitprandi* magis veritati cohærent. Sed prorsus amandamus conceptum, vt credamus CAMERINVM, qui cum *Luxorio*, & *Cisello* agonizauit in *Sardinia*, esse Nostrum *Episcopum Toletanum*, cum constet, illum *Sardicum Martyrem* ita puerulum fuisse, quòd vix verba emittere nequiuisset. Sic Mombritius in *Act. SS. Tom* 2. *fol.*63. illis verbis: *Et quia non erat ætas eorum* (Cisellì, & CAMERINI) *ad dandum responsum interrogationis*; *iussit* (Delphins Præses) *eos sub officij custodiâ esse.* Eadem Ioannes Arca de *SS. Sardin. lib* 1. *c* 6. *fol.*74. hæc ferie: CISELLVS, *&* CAMERINVS *impuberes ambo*, *nati*, *& alti in Ciuitate Calari*, *ad Præsidem accusandi trahuntur*. *Erant tàm pueri*, *vt verba nescirent accommodare Præsidi*, *firmi tamen animo.* Si hæc ita, quo pacto CAMERINVS, qui ad *Sardiniam* coronatur, potuit *Tuccitanus*, nec *Toletanus* Antistes vocitari.

An Toletanus Antistes?

Error in Codicibus Iuliani.

Scriptores Neotherici, qui Iulianum defendunt.

Quâ Die martyrio coronatur.

Camerinus qui cum Luxorio, & Cisello coronatur Sardiniæ erat puerulus.

Glosema in edito Codice Luitprandi detegitur.

vocitari. Ergo glosema vastum in edito Codice *Luitprandi*. His accedit, quod si CAMERINVS iste *Tuccitanus* Præsul, & *Toletanus* Pontifex, agonem impleuit temporibus Diocletianicæ persecutionis, quo modo ad eum scripsit *Melchiades* Pontifex Maximus ad Annum CCC. XIV. Epistolam, vt refert Iulianus in *Chron Ann.* 306. *numer.* 143. nec potuit Concilium *Toletanum* contrahere, vt referr D. Comes Morensis *d Histor Tolet. cap.* 21. *fol.* 529. nec aliqua, quæ apud Nostros Scriptores circumferuntur, fuere; cum iam illo seculo Diocletianica persecutio penitus cessaret. Quibus sic exantlatis, meum sensum hic exponere decreui, explosis tot contradictionum varietatibus, scilicet S. CAMERINVM verè *Tuccitanum* Episcopum egisse, & *Concilio Illiberitano* interfuisse. Qui forte *Melantij Toletani* Primatis aliquantulum *Coadiutor* existens, *Præsulis Toletani* titulum permeruit. Post persecutione Diocletiani ingrauescente, *Hispanias* deserens, aut *Sardiniæ*, aut *Africæ*, aut alibi martyrij coronam promeruit, ast, quo loco, aut die, hactenus ignotum. Hinc apud *Luitprandi* placitum, omnia hæc, verbis subdubiis recensita. Nec nos ad vlteriora pergimus, quia aut certas S. Viri res gestas in hisce Scriptoribus reperimus, stantibus vndique passim tot contradictionum inuolucris; & in re dubiâ, potior, & securior doctrina erit, aliqua confusa sub silentij velamine obuoluere, quàm improbata recensere.

Huius rei veritatis apex subiicitur.

Topographia.

TVCCI. *Ciuitas Hispaniæ Bæticæ* antiqua. De ea Nos supra *Tom.* 2. *Die XXX. April. lit. C. fol.* 853. De qua adhuc in lapide *Inscriptio* perseuerat apud *Castulonem* in Bætica, cuius meminit Gruter. *fol.* 325. *n.* 2.

VALERIÆ. CIPATINÆ.
TVCCITANÆ. SACR.
COLONIÆ. PATRICIÆ.
FLAMINICÆ.
COLONIÆ. AVG. GEMELLÆ.
TVCCITANÆ. FLAMINICÆ.
SIVE. SACERDOTI. MVNICIPI.
CASTVLONENSIS.

Cuius *Inscriptionis* inuolucra si obuoluere cupis adi Ambrosium Morales in *Histor. Hispan. Tom.* 2. *in Antiquitat. verb.* Castulo. *fol.* 59. *col.* 2.

VNDECIMO

VNDECIMO

Kalend. Septembris.

DIES XXII.

A. TITVLTIÆ *in Carpetania prope Thermedam natalis* SS. PHILIBERTI, *&* FABRITIANI *Monachorum, & Martyrum, qui cùm Templa Deo, &* B. MARIÆ *Virgini-Matri construxissent splendida, Valentiniano persequente delati, propter fidem illustres agonistæ ceruices Domino tradiderunt intrepidi.*

B. ALZIRÆ *prope Valentiam Hispaniæ* SS. BERNARDI *Cistercienßis Monachi*, GRATIÆ, *&* MARIÆ *Sororum, qui spretis Sarracenorum dogmatibus, quibus à natiuitate, tanquam ex eorum origine oriundi, fuerant imbuti, Christo nomina dedere, tandemque martyrio coronati, gloriosum de se prabuerunt odorem.*

NOTÆ.

SANCTI PHILIBERTVS, & FABRITIANVS *Monachi, & Martyres.*] Eos ad *Hispaniam* passos, fatentur antiqua MSS. Martyrologia, à quibus *Galesinus*, & *Baronius* in Romano h. d. sequenti clausulá: *In* Hispania *Sanctorum Martyrum* FABRITIANI, & PHILIBERTI. Quibus conueniunt etiam Martyrologia *Castellanum* P. Dionys. Vazq. *Lusitanum* P. Ioann. Lup. *Hispanum MS.* P. Ieronym. Rom. & *Italum* Constant. Felic. Philippus Ferrar. *in Topograph. SS. verb.* Toletum. *fol.* 125. *& verb.* Hispania *fol.* 62. De eo Flauius Dexter in *Chron. Ann.* 308. his verbis; Titultiæ *in Carpetania prope* Thermedam *ciuitatem Sancti Christi Martyres, & Monachi* PHILIBERTVS, & FABRITIANVS, *qui in confluenti* Fenarij *fluminis*, Tagonisque *Monasterium Deo Optimo Maximo, &* B. VIRGINI *dedicarunt.* Iulianus Archipresbyter Toletanus *in Chron. Ann.* 910. *n.* 465. *fol.* 111. hac serie: *Florebat hoc tempore* Fabritius *Abbas Sanctarum* FABRITII, & PHILIBERTI *in Oppido* Titultia. Silus Rex Asturicæ *in Epistol. ad Cixilan. Toletan. Antistit.* illá periodo: *Mittimus ad vos* Hymnum *de SS. Martyribus* PHILIBERTO, *& Socio eius, passis in vrbe* Titulçia, *quos audiuimus esse Toletanos.* D. Alphonsus de Carcamo *in Epistal. ad Philipp. II. Reg. Cathol.* D. Franciscus Padilla *Histor. Eccles. Hispan. Tom.* 2. *Cent.* 4. *c.* 31. F. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.* 2. *cap.* 101.

Martyrologia. *Scriptores.*

D. Martinus Carillo *in Annal. Eccles. Hispan. Tom.* 1. *Ann.* 308. & ibidem *Camargus* P. F. Franciscus Biuar. *in Comment. ad Dextr. d. Ann.* 308. *n.* 6. *fol.* 308. *num.* 6. *fol.* 360. Rodericus Caro *ibidem fol.* 113. *lit. G.* P. Antonius Quintana-Dueñas *Histor SS. Toletanor. Secul.* 4. *fol.* 225. Illustr. D. Petrus de Roxas *Histor. Toletan.* 1. *p. lib.* 6. *cap.* 20. *fol.* 523. Eorum ACTA nullus congessit, & ideo Nos illa breui epilogo compaginabimus.

ACTA SANCTORUM PHILIBERTI, & Fabritiani Monachorum, & Martyrum Titultiensium in Hispania ex Flauio Dextro, Iuliano, Silone, & aliis Scriptoribus.

Origo. PHILIBERTUS, & FABRITIANUS *natione* Hispani, *ex urbe* Toleto *felicibus auspiciis orti, à teneris ætatis annis, doctrinâ, & fide informati Christo nomina dedere. Qui cùm ad iuuenilem ætatem peruenirent, sic in eis decorandis Christi mira virtus & potentia mirabiliter affulsit, vt omni superatâ nequitia, saluos, & liberos, per cruciatuum angustias in posterum eos dirigeret in patriam. Quod vt facilius S. Viri consequerentur, relictis seculi illius technis, & fraudibus, communi assensu patriam relinquere,* *Patriam deserunt.* *vrbem deserere, opes calcare, omnia proiicere, & Christum insequi proposuere. Hinc locum quærentes commodum, silentij tantum assistentiâ plenum, ad fluminum* Fenarij, & Tagonij *confluentem illum feliciter inuenientes, ibidem* Basilicam *Deo Optimo, & Maximo construxerunt, eamque nomini* *Basilicam construunt.* B. Dei-Genitricis Virginis MARIÆ, *cui erant ex totis visceribus addictissimi, dedicarunt. Ibidem SS. Viri aliquantulum inclusi, in diuinis laudibus continuò occupati, & vitam in solitudine, orationibus, & spiritualibus exercitiis intenti, angelicam agentes, tantis illorum insignium virtutum, inter totius* Carpetaniæ *accolas odor excreuit, vt quatidie ad eos cateruatim fidelium, similem vitam appetentium, cœtus maximus. Mundi despectis* *Asceterium formatur.* *illecebris confugeret. Tunc Asceterium constatum, vbi SS. Viri venientes socios instruebant in fide, docebant regulam silentij, & orationis, & alia illis ministrantes, tanquam Patres, & Patroni totius illius congregationis habiti sunt. Sed cùm Imperatorum Diocletiani & Maximiani adhuc perseueraret impietas, vt Basilicas euerteret, libros Christianæ Religionis incenderet, & Viros Catholicos quæritaret, vt perderet, cognito per Præsidem* Hispaniæ Toleti *degentem Monasterio, & quòd in eo plures Christum laudantes As-* *Persecutio.* *ceta in vnum coadunati congregationis formam constituerent; aduersus eos indignationis furorem explicuit. Tentis igitur* PHILIBERTO, & FABRITIANO *tanquam illius cœtus auctoribus, & in* Titultiam *proximum Oppidum missis, ibidem per varia cruciamina pro fide Christi perpessa, purum* *Coronantur.* *quilibet spiritum tradidit Creatori* XI. Kalendas Septembris *Anno Domini* CCC. VIII *Quorum solemnia postmodum* S. E. Toletana, *sic festiuè celebrauit deuota, vt sequentibus seculis tantorum Martyrum suorum agnitionem, & admirationem præberet.*

Hymnus in festo SS. Martyrum vetustus. En ACTA ex sterili Scriptorum campo congesta, quorum ecphrasin iam ex superioribus illustratam relinquimus. Sed hic de hisce SS. Martyribus *Hymnum* subiicere proposui, quem in *M S. Codice Carminum Hali* scriptum inueni, forte ille erit, cuius meminit Rex Silo in *Epistola ad Cixilanem* S. E. Toletanæ Præsulem, quam referunt D. Prudent. Sandoual. *Histor. Reg. in Silo. fol.* 67. P. Biuar. in *Not. ad Dextr. Ann.* 280. *fol.* 303. P. Quintana-Dueñas *Histor. SS. Toletan. Secul.* 3. *fol.* 204.

IN FES

IN FESTO SS. PHILIBERTI,
& Fabritiani Martyrum Toletanorum.

HYMNVS.

PLaude Mater Ecclesia
Laudes Sanctorum Martyrum
Quorum Toletum *Ciuitas*
Ortum agnoscit Regia.
Hos tibi alumnos edidit,
Jn fide sancta nutriens,
Nec non & castis moribus,
Edisçant vt cœlestia.
Hinc PHILIBERTVS *amans*
Secreta solitudinis,
Cum FABRITIANO *socio*
Antra deserti quaritat.
Agros amœnos quilibet
Titulciæ *iunctim eligit:*
Quibus, vt præstet Domino
Syncera corda, inhabitat.
Sed persecutio cominus
Turgens tunc gentis perfida,
Illos corôna Martyrum
Emisit ad cœlestia.
Vos ergo Sancti vernuli
Nostras preces cum laudibus
Audite, & ante Dominum
Jllas pro nobis reddite.
Auxilio tanto, vt liberi
A nostris peccaminibus,
Consortiô Nos in posterùm
Fruamur vestrô, in secula.

Prosodia, pro vt illa tempora ferebant, ferè nulla in Hymno, in quorum textamine solùm sonus, seu vocum tinnitus desiderabatur; cætera prorsus omittebantur.

TITVLTIA. Ciuitas vetustissima *Hispania* in *Carpetania*, sita, vt indicat Ptolom. in *Geograph lib.2. Tab.6. Europ.* cui adhæret Aurelius de Frias *lib.19. c.8.* M. Clauer in *Antiq. Hispan.* Ambrosius Morales in *Antiquitat. tit. de* Carpetania *verb.* Titultia. *fol.16.* P. Biuar. ad *Dextr. Ann.* 308. *n.6. fol.* 360. P. Quintana-Dueñas *d. secul.4. fol.227.* Comes Morens. *d. lib.6. c.20. fol.* 324. Qui omnes conueniunt hodie BAYONA vocitari.

SS. BERNARDVS *Monachus*, GRATIA; & MARIA *Martyres.*] Celebris

B. *Martyrologia.* horum Sanctorum fratrum, Monachorum *Cistercienſium*, & Martyrum extat in Tabulis Ecclesiasticis memoria, quam repetunt Arnaldus Wion in *Martyrolog. Monaſtic.* in *Append. lit B.* Hugo Menard. *in Martyrolog. Monaſt. Die XX. Auguſt. fol.* 71. & *lib.* 1. *Obſeruat. fol.* 308. Philippus Ferrar. *in Catalog General. SS. eod. die fol.* 330. F. Chrysostomus Enriq. in *Menolog. Ciſtercienſ Die XXIII. Auguſt. fol.* 282. hoc elogio: *Alciræ in* Hiſpania *paſſio SS. Martyrum* BERNARDI, MARIÆ *&* GRATIÆ *Ordinis Ciſtercienſis: ex quibus* BERNARDVS *poſtquam abiuratâ turpiſſimâ Mahumetis ſectâ, in Monaſterio* Populetano *ſub* Cisterciensi *inſtituto, ſanctiſſimè conuerſatus fuiſſet, & continuis claruiſſet miraculis in Regnum* Cattelanum *miſſus, vt ibidem fratrem ſuum Regem, & gentem illam ad fidem conuerteret, pro eadem fide, à proprio fratre immaniter occiſus, clauo fronti affixo glorioſè occubuit.* MARIA *verò &* GRATIA *eius ſorores, quas ipſe in Chriſto genuerat, & præmiſſo caſtitatis voto Ciſtercienſiũ numero adſcripſerat, cum eodem variis ſuppliciis, & tormentis affectæ, per palmam martyrij victrices ad æterna regna euolarunt.* De eis Antonius Beuter *Hiſtor. Valent. lib.* 1. *cap.* 33. Martinus Viciana *Hiſt. Valent.* 3. *p. fol.* 235. F. Franciscus Diago *Hiſtor. Valent. lib.* 6. *c.* 21. *fol.* 260. *& c.* 25. *fol.* 266. F. Ioann. Marieta *Hiſtor. SS. Hiſpan. lib.* 3. *cap.* 31. *fol.* 86. Antonius Vincent. Domenec. *Hiſtor. SS. Catholon. lib.* 2. *fol* 10. Gaspar Scolanus *Hiſtor. Valent. Tom.* 2. *fol.* 246. Illustriſſ. D. Sanctius Dauila *de Venerat. Reliq. lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 4. Barnabas Montaluo *in Chron. Ciſtercienſ Tom.* 1. *lib* 4. *c.* 53. Illustriſſ. D. D. Manriq in *Sanctoral. Ciſtercienſ. lib.* 3. *Epiſtol.* 1. § 1. qui plures alios Auctores refert, & in *Annal. Ciſtercienſi* 6 *Tom.* 2 *Ann.* 1156. *c.* 1. *& Ann.* 1163. *c.* 5. *& Ann* 1178 *c.* 5. *n.* 6. *& Ann.* 1180. *c.* 5 Eius ACTA ſcripſit breui libello, *Hiſpano ſermone*, Anonymus quidam, quem apud me retineo, ex quo illa dabimus.

ACTA SS. BERNARDI, GRATIÆ & Mariæ Fratrum ex Ordine Ciſtercienſium Martyrum ex Anonymo.

Parentes. BERNARDVS, Almanzorium *Patrem habuit*, Pintarcafes, *&* Carleti *Regulum in regno* Valentiæ, *qui* Zaën *ipſius vrbis Regis Sarracenorum, illius Prouinciæ principis obſequio militabat, & ipſe quoque Mahumeticæ ſectæ ſubditus. Almanzorius ergo quatuor ex coniuge filios ſuſceperat, natu maximum* Almanzorem, *nominis ſimul, ac paterni dominij heredem;* HAMETVM *huius Hiſtoriæ heroem;* ZAYDAM, *&* ZORAYDAM, *quæ poſtmodum hæc Arabica nomina, in* GRATIAM, *&* MARIAM *feliciter conuerterunt.* *Fratres.* *Vterque* Almanzorius, *&* Hamete *fratres in aula* Valentina, *inter Regis* Zaën *miniſtros primæ notæ educabantur; Filiæ in paterna domo, vt moris eſt, familiaribus continebantur peragendis officiis.* *Educantur in Aula Regia.* Almanzorius *prout hæres Reguli parentis, apud Regem auctoritate, ſed* Hamete *induſtriâ præcellebat; adeo vt negotia regni grauiora, ſubſidia belli, & ſumptus, collectaque, vix præter ipſum alij crederentur. Inſuper* Hamete *adhuc in ipſa infidelitatis ſecta nutritus, ſic virtutes morales adeptus eſt ab incunabulis, quòd omnibus aulicis ſtuporem, ipſique Regi admirationem inferret.* *Mores Bernardi in Mahumetiſmo.* *Nam erat in omnibus temperatus, caſtimoniâ præditus, à conuiuiis alienus, ſingulis liberalis, ſua vnicuique concedens, nulli propria rapiens, nec alicui ſibi à lege permiſſa tollens. His igitur virtutibus in iuuene fulgentibus Rex imbutus, illum ad Legationem* Cathalanenſem *emiſit quâ de redimendis captiuis Sarracenis, qui ex continuis congreſſibus cum Principibus Chriſtianis,* Barcinone, *& alibi detinebantur, tractabatur, & paciſcendis induciis, & Regulis in obſequio firmandis, ſolutione tributorum peragebatur.* *Legatus ad Principes Chriſtianos eligitur.* *Quia tali erat* Hameti *virtus, & prudentia, quòd eidem omnia totius Regni negotia committerentur.*

HÆC Hameto *ſalutis ianua fuit. Quippè cùm* Cathaloniam *perueniſſet,* Ilerdam *primùm; mox per incerta ductum, abruptaque; cùm dies vna & vta ſimul deſeruiſſent, medio noctis ſilentio, in nemus incidit, vel in ipſo meridie*

In nemorê noctê intempestâ aberrat.

meridie horrendum exteris, noctê intempestâ vel propriis formidandum: Dumeta, & vepres, terram, frondes, cælum auferebant ab oculis euntium; & sola tenebræ vndequaque patebant visui: trunci, quo minus prauisi, minus declinabiles; atque eo magis nihil metuentes,, repentino contactu territuri: vt nec vitare pericula liceret, & vel timendum foret semper à tutis. Placuit quiescere progredi impotentibus; & quæ maior in rebus angustis prouidentia est, commodum ab incommodo captare. Quæ gradientibus cuncta in offensione, detentis in visu; atque arbusta, & virgulta pro straminibus, pro tectis frondes, pro parietibus trunci, pœnæ ad pabulum equos, equitantes ad requiem inuitabant. Virginis MARIÆ, *sole longè purioris, agebatur solemnitas, &* Hametus *medius inter dormientem, & vigilantem, sed dormienti propinquior, erroris sui damna, & si non compensabat, consolabatur. Cum ecce eminùs audita cantantium voces, melodiâ dulces, instrumentis sonoræ, & materiâ graues; & quæ internallis medicè distinctæ, alternantibus choris, aures ab ipsa varietate mulcebant, & animum aut rapiebant, aut concentibus excitabant; quibus* Hametus.

Quiescit inter arbusta.

Concentus harmoniâ obstupuit.

Obstupuit, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.

Quippè nec suetus homines audire eatenus psallentes, nec doctus Angelos; & vt vtrosque nosset, hæsisset dubius, ne quinam, qui audiebantur, essent, determinasset. Vltra Tres horas prorogata melodia vocum, quò diuturnior, suauior; quippè timore pulso ab assuetudine, solus psallentium concentus percipiebatur. Tum verò musicâ deficiente, simul cum noctê; & succedente harmoniæ lucis crepusculo, qui solem aduenientem prænuntiaret, sabit vnimum, & conscensis iterum equis, quâ vepres permitterent, nemus peragrare: sed illam ante omnes alias plagam, vnde voces auditæ auditorum affectum excitauerant. Crescebat tunc, sub Grimaldo Abbate illustris Domus, Raymundi *Comitis opus,* POPVLETVM, *atque ingentioribus adhuc incrementis, vel in initio præparabatur. Hac loco proxima, & adhuc tectis humilis, sed sanctitate, obseruantiâque sublimis, latitabat in nemore; & terram manibus, per ligonem vomeremque; cælum corde & linguâ, per Dei laudes, alternis vicibus sibi comparabunt. Ergò cùm primùm surgentes cominùs muros, atque hominum* Hametus *conspexit habitacula; ratus quod erat, voces inde auditas; interior substitit: & quodnam genus illud humanæ vitæ, qui ritus gentis, qui mores perscrutaturi prouidus, ac curiosus deliberauit. Ventum erat ad ianuam Monasterij, cùm iam sol oriens nemus irradiaret, & mallei sonitu vocatus, qui aperiret. Venit Atriensis, aperuit ostium, & visis hominibus, ex veste Sarracenis, ex apparatu magnis, & ex physiognomiâ fidei hostibus, protinus hæsit. Vicit tamen timorem* Hameti *comitas, qui se pacificum, & noscendæ vitæ causâ, non lædendi aduenisse, atque inermem ingressurum, si vellet, præstito iuramento pollicebatur. Cælesti monitu,* Grimaldus *animatus, Virum ad se adduci præcepit, cui cuncta penetralia nouæ Domus, cui Oratorium, cui Monachorum Chorum ostendere iussit.*

Illam quæritat.

Situs Monasterij Populetensis.

Cœnobij ad ostium accedit.

V IX *Monasterium est* Hametus *ingressus, vix* Grimaldum *Abbatem allocutus, vix venerabilis senis verba auribus hausit; cùm se interius mutari repentè sensit; & aut affici legi Christianorum, quæ tales viros proferre consueuisset; aut inuidere, (nec ipse satis nouerat atque similes alios ex suis facere, si vitam probè nosset, meditabatur. Simulatâ igitur ægritudine, quâ deluderet socios, eos Ilerdam transmisit, inde auocandos, cùm conualesceret, vt sic aliquandiù moram in Monasterio traheret. Tunc verò solus inter Monachos relictus, omnia disquirens, & singula perpendens, tandem Mahometica Catholicam legem conferens, dubitare primùm, mox differere; & de aliquibus rebus iudicare, seria omnia, quæ à Christo, grauiaque: ludicra, & leuia multa à Mahumeto; hæc rationi difformia; consona illa: & illa per miracula firmata, qualia hæc nulla pro se valeat adducere. Quid, quo Christi*

Cordê commotus, Monachorum legi afficitur.

Differit de fide Christi, & sectâ Muhametica.

potentiam inermes homines, despecti, & humiles, praualentes in Orbe: Mahometi impotentiam bella, & arma; nec quisquam hactenus aliter persuasus; certis omnino indiciis manifestent? Nostris solum virtutem in pretio esse, apud suos vel vitia praualere. Vtramque religionem nequaquam compati, & si alterius electio facienda sit, praestare Christianam, non solum pietate, sed sapientiâ atque in vtraque sapientia & pietate, excellentibus hominibus, qui proprio sanguine testimonium perhibuerint, pro veritate vsque ad mortem certaturi. Hac & similia Hametus *mente reuoluens, atque vnctione magistrâ, altiùs edoctus, Christianam primùm fidem quod difficilius: quippè abdicandis patriâ, parente, opibus, propinquis, atque gratiâ Zacheni Regis, & siqua alia, siue hactenus habuerat siue deinceps sperabat, simul cum lege: dein, quod iam facilius videbatur, Cisterciense institutum, ac vitam illam quam principium salutis habuit, vsque in finem aemulandam sibi decreuit, quâ à seculi sarcinis liberior ad caeli culmina properaret.*

Christi amplectendā decreuit.

Sed interioris lucta apice desinetur.

NON *deerat generoso iuueni interior lucta, ex aliorum offensione maior, quàm ex se ipsa. Laturum aegre Patrem apostasiam quam à vera religione esse putaret: quin despectui habendum ab aliis Regulis, quòd degenerem filium genuisset: Sorores sibi vnicè dilectas in errore mansuras quas forsan si reuerteretur, imò & totam familiam lucrari posset. Sed quod magis vrgebat, negotia regni sibi commendata, nec deserenda infecta viro nobili, cuius fidei essent abs Rege commissa. Redeundum saltem rationem redditurο, nec exponendam famam aulae rumoribus, quibus mos cuncta in deterius interpretari. Futuros, qui desertum Mahometismum leuitati adscribant; alios, qui deceptiani: vtrosque timendos: Sed quanto magis, si violatam fidem, si regnum perditum, si defraudatum patrimonium Regium, seu quae similia inter causas adsignares? Hoc opus, hic labor* Hameti *fuit. Quem, non parentes, non patria, non molestias contemnentem, non nouae vitae rigor deterruerat; sola opinionis nota penè retraxit; & ni Deus auxilians praestò foret, haud dubium, quin retineret, quamuis inuitum.*

Fama nobili viro fortis.

SED *vicit tandem in ipso diuina gratia, atque hactenus ignoratam veritatem deplorantem acerbè sitientem aridè ad Abbatis* Grimaldi *pedes traxit: Adsit & misereatur errantis ouis, pro qua Christus obierit, non deserturus in deserta reliquas, sed vltra ad caulas venientem admissurus. Abluat foedatum aquis sacri fontis, atque ab ipsa leuatum, si velit, probet; executurum fideliter mandata, atque aspera quaecunque perlaturum. Indignum se consortio Sanctorum hominum, & nunc primum venientem ex paganismo ministrum imparem, cui maiora, cui grauia commisisti valeant. Obediendo quemcunque parem esse, si modò velit humeros supponere. Sed neque arcendos tyrones ab Euangelio, quod non nisi per recens conuersos, hoc est Apostolos, vocatos ex Iudaismo, fuit plantatum, & seminatum. Sensit Grimaldus inflammata mentis ardorem, qui* Hameti *desideria consensit ac magistro assignato, catechumenum voluit, mox Christianum, deinde Monachum futurum. Ferunt intra vnius hebdomadae spatium, edoctum legem fidei articulos, praecepta vtriusque necessaria,, non sine ipsius Magistri designati, ac caeterorum, qui viderant, admiratione. Quippe in aliquibus etiam supra Magistrum; in aliis ipse Magister, sed potiùs Deus in ipso, comprobabatur.*

Sed vicit diuina gratia.

Legem in hebdomada edoctus.

ITAQVE *Anno Domini* M.C.LVI. *Die* XX Augusti, S, Bernardo *sacro lustralibus sacri fontis aquis abluto corpore, atque anima per gratiam renouata, & veterem cum actibus suis exuta hominem,, nouum induere meruit in Christo genitum, atque ex ipso renouatum, per ipsum tandem in caelis regnaturum. Nomen* HAMETI *deposuit, simul cum secta, atque* Bernardi *recenti sanctitate, quâ Dies Baptismi illustrabatur.* BERNARDVS *dictus; cui Sancto, ab ipsis suae conuersionis initiis, seu famâ operum, seu studio professionis, supra alios addictus, in quantum potuit, valuit adhaerere. Iam legebantur Libri vitae eius, primus praecipuè à* Guillelmo

Baptizatur.

Nomen Bernardi adsumit.

Abbate

Abbate scriptus, qui & Hameto sacris initiando, traditus fuerat. Hanc ergo virum præ aliis imitandum, cùm catechumenus sibi proposuisset, nominis non minùs petiuit antesignanum: quo nunquam posset ab aliis nominari, quin Bernardum *ingererent: sed neque sui ipse sine* Bernardo, *si tamen renouati, per Christum, recordaretur. Nescit tarda molimina Spiritus-sancti gratia, &* BERNARDVS *impatiens totius moræ, vix dùm Christianus, vitam perfectiorem, sanctioremque in ea, cui adhæserat, lege desiderabat; cuius obseruantiâ sic vitam texuit, vt ad habitum* Religionis Cisterciensis *admitteretur. In huius nouæ militiæ S. Vir adscriptus, exercitio virtutum veteranos anteiuit, & in totius pietatis operatione profecit: nam quantò tardius ad fidem Christi conuersus aduenerat, eò feruentior, ac insigniori charitate decorabatur. Præfecerat cellario Monasterij* Populetensis Stephanus *Abbas; & quam olim* Valentini *Regis fisco, negotiis domus, operam impendere, homini industrio, expertoque præceperat. Et crescebant sub ipso annui fructus, sed qui in pauperes largè distributi, sinè, vt aliquibus videbatur prodigè, vix putarentur Conuentui suffecturi. Crescebat indies concursus aduentantium, nec numero alendorum multiplicato, panes decrescere, aut minus singulis tribui, animaduersum, zelatumque, ne Domus exhausta Dei, deficiente annonâ, ad vltimam miseriam redigeretur: esse modum in omnibus virtutibus, quem vltra non fiant tales: nec liberalitatem debere dici quæ omnem liberalitatis materiam de medio tollat. Nam vnde postmodum liberales existant, cum nihil habeant? Quin si cogantur præ inopia mendicare, absumpturos aliorum misericordiam; vt imparem vtrisque sustentandis, sic permissuram tot pauperes perire, quot alat Monachos. Exigendam proinde rationem à* Cellario, *& computandos cum fructibus perceptis, fructus consumptos, atque item necessarios vsque ad messem: tunc eroganda, si tunc quæ forte superfuerint, sed defectura, vt necesse erat, in proximo supplenda potiùs aliunde quàm exhaurienda, & prouidendum ministrum prudentiorem, qui liberalitatem parsimoniâ producat, non profusione impediat, nec petere cogatur, dum dare properat.*

Monachus in Populeto admittitur.

Cellarius efficitur Monasterij.

Ab aliquibus calumniatur.

HÆC, *& similia ad Abbatem producta, primùm omissa, sed mox increbrescentibus rumoribus, ad examen delata: &* Bernardus *ad iudicium vocatus est, dati & accepti rationem redditurus. Iam libri ante Abbatem positi erant, iam sumptus comparati perceptis fructibus, duplo ferè excessisse comperiebantur, iam timebatur ingens æs alienum, quod ad excessum* S. Cellarius *contraxisset; cùm ille spiritu Dei plenus, & de exhibitione præcedentium (nam creuerat annona, pecuniáque, hactenus ipso minus aduertente,) firmam concipiens futurorum expectationem,* Ego (*ait*) ab extraneis nihil accepi, sed neque libros habeo certiores, quàm horrea Monasterij, & officinas: illic acceptum, & datum computetur. Nihil de foris aduenit; si quid habuerit, ea debiti nostri summa erit, in anni reliquum prudentiùs distribuendum. *Res mira sed certa! Frumentum, vinum oleum, pecunia, & si quid aliud Conuentus adquisierat, redundabat in doliis, horreis thecis, ac si pluribus duplo congregatis, nihil omnino ex eis haustum fuisset. Inde firmatus in fide, & charitate profusior in dies; sed neque Monachi experti Dei virtutem, & S. Hominis merita alium habere voluerunt dispensatorem. Ille reliquum vitæ non minus signis clarus, quàm virtutibus exegit. Negotiis Domus exterius ita intentus, vt nilominus intus Deo vacaret, diuisâ in varias curas parte inferiori; sed superiori vnita, ac cælum intuenti, quæ nihil aliud, quàm gloriam Dei attenderet.*

Rationes annonæ reddere cogitur.

Sed horrea repleta inueniuntur.

IGITVR *vergenti iam ad senium* BERNARDO, *illi concessa est quies, atque otium à Monasterij curâ indultum, dolentibus Monachis, & populis viciniis lachrymantibus, virisque, quòd communem Patrem amitterent, sub quo neque illis, quod darent, nedum quod possiderent; neque his, quid acciperent, deficere potuisset. Tum verò S. Vir ad altiora manum extendens, atque hactenus alendorum corporum curam sibi commissam, ad conuertendas animas,*

Cellarij officium abdicat.

&

& ad spretos pro Christo consanguineos, per Euangelij prædicationem illuminandas transferens, petitâ ab Abbate Hugone licentiâ, obtentaque, Ilerdam *prius ad materteram peruenit, inde ad sorores, & fratrem perrecturus. Illa, vt nepotem, quæ auro, & ostro fulgidum iuuenem conspexisset, in vili sago, atque habitu despecto cognouit marcidum senem, insultans primùm, & nonos illi ritus, inuisum crucifixi hominis cultum, Religionem degenerem obiiciens, quæ per speciem virtutis eneruet animos, & corpora seruituti duræ subiiciat: mox vt* BERNARDVM *de Christo disserentem, & Mahumetanos errores confutantem, attentius audiit serenior vultu, & iam deliberanti similior, quàm obiicienti, dixit:* Quod, Fili, in Christiana lege subsidium, in qua deiectio pro humilitate; patientia pro constantia; & miseriæ pro gloriis vsurpantur? Quæ cæcitatem sub honesto nomine fidei, aut producit, aut palliat, & rationi, ac discursui parum defert, sensibus nihil. Tum si in qualibet lege dubia occurrant, præferendam vitam, quam siuè fato, siuè prouidentiâ diuinâ datam sine culpa retineas, nec possis adimplere, nisi cum laude, vt parentes, & patriam genusque accepta, non quæsita, nec quibuslibet aliis permutanda; si Religionem, quam semel haustam, ad mortem conseruare constantiæ sit, nimium examinare sacrilegij; deserere perfidiæ; variare inconstantiæ, & leuitatis.

Ilerdam venit ad materterã.

Quo de accepta fide nepotẽ reconuenit.

HÆC, *& similia* ad BERNARDVM *annosa mulier edixit. Ille è contra fidei cæcitatem oculatissimam nequicquam è ratione magis, quàm multa dari, quæ sint supra rationem.* Non fore hominem, si a brutis caperetur; non Angelum, si ab homine mortali; & quanto minus Deum, si à creaturis? Quæ de se ipso nobis reuelauit, tot ac tantis inniti testimoniis, tot conuinci argumentis, vt cæcus sit, qui non videat cœleste Numen. Tum semel cognitâ diuinâ veritate, quid amabilius nobis, quam Deus-Homo inter homines conuersans, pro hominibus patiens, atque homines ad diuinum esse adsumens? Æternas animas, æternis donandis præmiis, præferendas corporibus caducis, quæ si rectè deseruiant spiritui, neque irremunerata remanebunt, ad immortalitatem surrectura. Patriam, parentes, genus nequaquam eligi, quia præueniunt arbitrium. Religiosum arbitrio nostro subiici, rem grauissimam omnium, atque adeò consultius eligendam. Hactenus forsan ignorantiæ datum, forsan inaduertentiæ, quòd non discusserit. Nunc iam neutram ab ea posse prætendi. Videat, inspiciat, conferat, & eligat æternum, aut damnanda, aut regnatura. *Dixit, & Mulier interius tangente Deo, velut si è graui somno euigilaret, summum illud principium sine principio, immutabile, immensum, ac totam æternitatem mente reualuens, Mahumetanas nugas primùm spernere, dein spurcitias auersari, & denique damnare licentiam quæ sanctis moribus plurimum obsisteret, cæpit. Hinc grauitatem Christianæ Religionis venerari, amplecti, & nunc timore imminentis sibi gehennæ terreri acriùs, nunc spe gloriæ allici; deinde amore immensæ bonitatis, & misericordiæ, quæ in opere præcipuè Redemptionis altiùs resplenduisset, resoluta in lachrymas, tandem fidem Christianam, imò & quà licuit, etiam perfectionem amplexa est, in vtraque vsque ad mortem permansura. Bona maiori ex parte adhuc viuentis distributa pauperibus: reliqua reseruata in vsus fœminæ, modicos pro qualitate regij sanguinis; sed sibi, & suis satis, & qui superuenirent adhuc pauperibus. Tum grati animi pignus post eius obitum, hæc ipsa cedere voluit* Populeto, *vnde illa salus, vnde eluxisset Euangelij diuina veritas, & manet hodie prædicto Monasterio nemus opacum, non procul ab Ilerda, quod inter alia Heroinæ legatum fuisse traditio est.*

Ille mulieri infida satisfacit.

Quæ Cœpit Christianã religionem venerari.

Postmodũ sectari.

HINC *matertera hacce conuersione, ad* Ilerdam *peractâ* Carletum *perrexit, Fratrem* Almanzorium *iam regnantem parentis obitu, sorores & si quos posset alios ex Mahumetismo ad veram Christi fidem conuersurus.*

Carletum perrexit, & in itinere miracula patrat.

Patrata

Patrata ab eo in itinere nonnulla miracula fuisse aliqui Scriptores affirmant, sed quæ, aut qualia fuerint minime. Celebre illud de Monacho apostata per Virum Dei conuerso, sed non statim ad Monasterium reuerso; qui mox decedens, in Clericali sepultus habitu, redeunte BERNARDO, ac sepulchrum scrutante, in Monachali cuculla inuentus est, non sine ingenti cunctorum admiratione. *Miraculū.* Igitur Carletum ingressus, à Fratre, & Sororibus, cæterisque aulicis gratanter primùm, velut qui ad vomitum Paganismi reuersus, atque ad hoc tantùm venisse reputaretur, susceptus est; indultâ tamen apostasiæ veniâ, & quando frater orbus permaneret repromissâ coronâ & coniuge, ex qua etsi seros successores habere posset. At postquam S. Vir diuersam sibi mentem, & longè aliam aduentus sui ad Fratrem causam aperuit, nec se ad sacrilega deliria Mahumetis, quæ semel exhorruisset authoritate Euangelij, peruertendum, quin fratrem Almanzorium, sororesque Zoraydam, & Zaydam conuersurum, si posset, protestaretur; vnde solus ad populum descendens, veram illis coronam, sublimius regnum; atque præmia cœlestia compararet. *Fratrem, & Sorores ad fidem prouocat.* Tum vero Almanzorius frater terram pede quatiens, atque oculis, naribusque flammans, & fumans, nec minus ideò in eum dentibus stridens, quasi qui zelo violatæ Religionis commotus esset, exprobrare apostasiam, cumulare opprobria, nec se fratrem, sed hostem prædicare desertoris sacrilegi, in quem verbera, crucem, tela, ac grauiora supplicia comminaretur. *Sed à fratre resistitur.* Et nisi intercessissent piæ Sorores, quæ fratrem deuium se suasuras pollicebantur, actum fortassè foret de vita S. Martyris, occidente Almanzorio fratre, siuè vt Mahumetem tali sacrificio, siue vt populum sibi, quod Principum aliquando consilium est, per Religionis conciliaret speciem. Sed BERNARDVS diuinâ prouidentiâ, quas postmodum seruaturus erat Sorores, tunc seruatrices habuit, simul cum ipso coronandas.

IGITVR permissus Zoraydæ, & Zaydæ sororibus S. Monachus, vt per eas ad leges auitas, & patriam religionem reuocaretur; BERNARDVS magis, quâ erat fide præditus, atque zelo Christianæ Religionis; vtramque sororem aggressus, cùm multa illis de cœlesti patria, multa de Christo, & fide disseruisset, qui sororibus peruertendus traditus fuerat, sorores conuertit, ac doctrinâ Christianâ aptè instructas, ac verè fideles, sacro Baptismatis fonte deuotus abluens, alteram GRATIAM, alteram MARIAM prouidus appellauit. *Et sororibus traditur peruertendus.* *Quas ad fidem conuertit.* Vtramque commendatam ex ipso nomine; illo nimirum, quod gratiam præseferat; hoc quod totius Gratiæ Genitricem. Vtramque item ex virginitate, qua sero licet Agnum secuturæ, nihilominus sequerentur, quocumque iret. Nec dubium, præseruatas sibi à Christo, quas viro dudum maturas, nubilesque, sub lege continentiam aspernante, opibus, genere, formaque præstantes, plures iam Reguli elegissent sibi vxores, si non ab alio amatore præuentæ essent, cui à cunctis, vel inuitis cedendum foret. Interim BERNARDVS fratrem Almanzorium salutaribus monitis aggressus, & nunc ex Mahumetanis deliramentis, nunc ex Christianæ legis excellentiâ aucupium captans, cùm nihil se proficere videret, & aliàs nouæ Sponsæ Christi MARIA, & GRATIA inter Christianos Sponso deseruire, atque inter Virgines illi consecratas solemniter, & ipsæ consecrari ardentiùs exoptarent, communicato inter ipsos consilio, ac singulis quæ facienda erant iniunctis, placuit per fugam tempus anteuertere. *Iterum fratrem fide aggreditur.* Tum Almanzorio velut desperatæ Sorores de reuocando fratre, quem suis precibus durum omninò silicem, atque immobilem cautem expertæ essent, dixere: Quin Religionis desertorem, & vilem transfugam, quantocyus expellamus de terra nostra; quem neque persuadere pertinacem, neque fratrem occidere, neque apostatam liceat retinere. *Sororum simulata suasio.* Eat, & laboriosam, ac despectam, quam semel elegisset, resumens vitam, obstinatæ perfidiæ pœnas luat. Cæteris gentibus mortem in supplicio, quia in delitiis viuere consuescunt; Christianis vitam in amaritudine, mortem in gloria: vnde in hanc faciles, atque eò atrocius puniuntur, quò diutius viuant.

A fratre de regno eiicitur.

Hæc, *& similia dicentibus Sororibus credidit* Almanzorius: *& seueriùs* Bernardvm *allocutus, eum ab Aula, ab Vrbe, & à regno abire iubet, nequaquam illuc vltra rediturum. Ille, vt erat de salute fratris sollicitus, quamuis sorores ob nouum Christi vinculum, charitate ardentiori complecteretur, abortis lachrymis fratri respondit*: Discedam, frater, & tibi terram leuiter relinquam, dùm cœlum non deseram: & qui non tua sed Te quærere veni, facile ab his amouear, quæ non quæsiui. Adueneram te Christo lucraturus, non mihi opes; aut regnum temporale. Discedam lætus ab his, quæ lubens fugi, imò ab his quæ euasi: sed te, quem fratrem vinculo naturæ, quem Dominum iure successionis & amaui, & colui, æternæ damnationis vinculis captum, nec eripi patientem, dolebo tristis, lachrymabor amarus, neque vnquam capiam de amisso fratre; quem vnicè dilexi solamen. *Dixit, & pene ad lachrymas commouit superbum Regulum. Affuere Sorores discedenti, siccioribus oculis, qui tunc illis pro lingua, quibus horam, & locum condicta commemorabant. Ergo* Bernardvs *sub vesperam egressus, altero ab vrbe lapide diuertit ad nemus,* Mariam *&* Gratiam, *ac reliquam familiam (nam plures se se illis associauerant) in medio noctis silentio præstolaturus. Ibi orationibus, & precibus intentus, sacris Virginibus animum virilem, obscuritatem nocti, ostiariis aulæ fratris profundum somnum, demùm conatibus piis felicem exitum, & tardam fratri notitiam deprecabatur. Iam cælestem sphæram profunda nox, silentium terras, atque homines somnus occupauerat, cùm recens Christo desponsatæ Virgines, Sponso obuiam itura surrexerunt, ac congregatis qui erant fidei sociis, assumptisque per sopitos custodes transeuntes, aulam primùm, mox vrbem deseruere. Nec erat leue spatium vnius leucæ peragrandum vtrisque, sed præcipue Virginibus, fæminis Regiis, & ferri suetis magis, quàm ambulare; & retinebant obscura caligo noctis, cæca plerumque via, inuisi lapides, glisentesque rupturæ, & si quæ alia passim occurrentia, aut offeudere solent, aut retardare. Sed quæ cum fide charitatem simul, cum charitate virtutes omnes induerant, nouum ad omnia robur in se ipsis, fortitudinem nouam supra virilem, nedum supra fæmineam experiebantur. Ergo albescente Aurorâ, nemus primùm, dein ante nemus* Bernardvm *fratrem obuium conspicientes, qui iam obuiam exiret venienti agmini, resolutæ in lachrymas* Ecquis (*inquiunt*) nos vltra separabit à Charitate Christi? non mors, non vita, non periculum, non gladius. Quærat, si volet, sorores *Almanzorius*, & inueniat si potest: aut vita nos manebit inter Christianos, aut mors pro Christo. Occultatas fideles præstolantur, detectas Angeli. Itaque siue viuimus, siue morimur, Domini sumus. Interim nemus latentes tueatur, egressuras de latebris, cum fratris inquisitio deferbuerit.

Et etiam Sorores, & alij.

In nemoris spelæo latitant.

Inueniuntur à Reguli ministris.

Iam *biduum in eodem loco peregerant, & ministri* Almanzorij, *qui omnem circa discurrerant regionem, nulla prorsus vestigia reperientes, spe sua frandati, reuertebantur: cùm ecce egressus de latebris* Bernardvs *proximam nemori coloniam petiturus, vnde aliquid, quo vitam sustentarent, afferret sororibus, in regem, & seruos eius incidit. Tum verò Regulus insano furore percitus, irruere in fratrem, & nisi à propriis seruis, donec sorores reuelaret, retentus esset, vltrò se offerentem, nec recusantem pro Christo trucidari, hastâ, quam manu gestabat, transfuerberasset. Hinc* Almanzorius *fratrem blandis alloquitur verbis, & ipsum ad reuelationem loci quo Sorores latebant, attraxit. Illo per Regulum cognito, in furorem conuersus, aut resiliendum à fide Christiana, aut subeundam attrocem mortem proponit.* Bernardvs, *qui fratris dolum perceperat, dixit*: Mihi viuere solus Christus est, pro Christo mori lucrum, quod dudùm quæro. Nec credam semel Christo desponsatas Mariam, & Gratiam morte meâ

Comprehenduntur.

diuel

diuelleodas ad eius fide. Quin saoguine fraterno, velut irriguæ, altiùs radicabuntur, securis ictus firmiùs suscepturæ. *Dixit, & oculos ad cælum leuans priùs, mox ad Sorores vertens, quasi quas ad passionem inuitaret:* Christe (*ait*) quia possibile est, transeat a me ad illas calix iste, compatiantur, conregnent: & quas congenitas mihi carne, & spiritu, tibi in filias per gratiam adoptasti, fac cohæredes. *Mox satellitibus vinciendas manus offerens, atque arborem, cui alligabatur, reuerenter salutans, quasi qua ligni Crucis speciem ferret, ferreo tandem, quem miles fortè ferebat, clauo frontem adfixo, maiorem ad cruciatum, occisus est, videntibus Sororibus, & fratre, nec lachrymantibus; illis, quia gloria fratris Martyris congaudebant; hoc, quia propria vindicta gratulabatur.*

Coronatur Bernardus.

IPSO *per martyrium coronato, protinus sæuus Regulus ad Sorores verba blandientia direxit; sed cùm hac nihil proficere, atque vtramque Sororem, in fide Christi acceptâ constantem videt, ad terrores conuersus, & nunc subitam mortem intentans gladio, nunc eadem acerbiorem cæde fratris comminatus atrociter, sanctas Virgines à proposito diuertere satagebat. Sed illas constanter in fide loquentes perscrutatus, gladio percussas occidi iubet, in conspectu cadaueris* BERNARDI, *quod vires eis de terra, roburque, non secus ac de cælo, triumphans spiritus, auxilia, & vitæ æternæ desiderium, temporalis contemptum, atque in morte lætitiam impetrabat. Excepit istum Sancta vtraque Virgo constanter, & auidè: nec seriùs vtriusque spiritus cælos penetrauit, quàm terram trunco contigit. Eorum agonem referunt euenisse* XI. Kalend. Septembris, *Anno Domini* M. C. LXXX. *Quorum* Corpora *bestiis terræ in nemore relicta, & volucribus exposita fuere, donec seruus eorum illa sepulturæ mandauit in ipso martyrij loco, non procul ab* ALZIRA *nobili Oppido. Quo mansere ignota, quo ad vsque sub* Iacobo I. *Aragonum Rege, cælestibus signis præcedentibus, detecta, atque ab ipso honorificâ Capella, & tumulo fuere donata marmoreo: & ex tunc eorum apud* Alziræ *accolas veneratio in pretio habita, Patronos Populus, & Clerus elegit, donec Monasterium Fratrum* SSS. Trinitatis *construitur.*

Et sorores.

Patroni Alzirenses.

Hactenus ACTA, in quorum relatiooe ootandum, circa miraculum de *Monacho* apostata, quod licet illud plurimi tribuant *Bernardo Claraualleusi*, proculdubio nominis vocabulo allecti, potius *Claràuallensi*, tanquam principaliori, miraculum tribuunt, omisso *Alzirano* minùs ab exteris Scriptoribus cognito, vt D.D.F. Angelus Pacens. Episcop. *Tom. 3. Ann.* 1180. *cap. 4. num.* 3. *&* 5. fatetur.

Miraculũ de Monacho Apostata àquo patratum.

ALZIRA. Oppidum io diœcesi Valentina in Edetaois olim ignobile, post famigeratum ob horum Sanctorum Matyrum agonem, vbi Cœnobium Fratrum SSS. Trinitatis constructum fuit.

DECIMO KAL.
Septembris.
DIES XXIII.

A. LVGDVNI *in Gallia* S. ELEAZARII Hispani, *Archisynagogi* Toletani, *qui cùm apud* Ierosolymam *diuersaretur, à* B. Petro *Apostolorum Principe conuersus, & eius Discipulus factus*, Gallias *transfretauit*, Lugdunenses *prædicauit, donec pro fidei confessione comprehensus cum* octo filiis *ad martyrij meritum accessit.*

B. BRACCARÆ *Augustæ in Gallæcia* S. FABIANI *eiusdem vrbis Episcopi, qui post innumeros virtutum cumulos in fidei Catholicæ prædicatione collectos, ad vitam migrauit æternam.*

C. FORO-FLAVICANO *in Gallæcia Hispaniæ* S. LVPI *Martyris, qui cum esset hominis seruus, ad Dei & Hominis dulcissimum famulatum accessit, in quo sic perseuerauit ingenuus, quòd Martyr nec amisso capite resipuerit.*

D. *In Tractu* Braccarensi *Depositio sacrarum Reliquiarum* B. SIDONII *Apollinaris* Aruernensium in Gallia *Episcopi, literis, & singularium virtutum ornatissimi, quas honorificentissime custodiuit deuotio, & populorum summâ pietate coluit frequentia.*

E. ROMÆ *passio* S. MAXIMI *Martyris, qui cum aliis apud Ostia Tiberina tempore Alexandri, sub Vlpio Præfecto martyrium compleuit. Cuius sacra lipsana* Complutum *in Carpetania, Româ adducta, ibidem in Collegio fratrum SSS. Trinitatis Excalceatorum deposita, debito coluntur honore.*

NOTÆ.

NOTÆ.

SANCTVS ELEAZARVS, & VIII. *Filij Martyres Lugdunenses in Gallia.*] Celebre in omnibus sæculis fuit Nomen eorum in *Gallia*; sed celebrius erit in posterum in *Hispania*. Ibidem, quia *Lugduni* famigeratâ Conuennarum vrbe, Celticis sitâ populis, tantorum Martyrum passio. Isthinc, quia *Toleto* Regia ciuitate, Carpetanorum capite, felicissima origo. Illorum memoriam reperunt omnia ferè Martyrologia *Bedæ*, *Vsuardi*, *Adonis*, & recentiorum, *Romanum* Baronij; *Castellanum* Dionysij; *Lusitanum* Lupi; *Hispanum* MS. Higuer. *Italum* Felic. *Gallicanum* Andr. Sauss. *Tom.*1. *fol.*541. Philippus Ferrar. in *Topograph. SS. verb.* Lugdunum. *fol.* 70. De eis scripsere Theophilus Raynaudus in *Indicul. SS. Lugdunens. fol.* 213. Petrus de Natalib. *in Catalog. SS lib* 11. *c. fin n* 124. Ex Nostris Iulianus Archipresbyter Toletanus *in Chron. Ann.*66. *n.* 11. *& in Aduersar. n.*261. *&* 474. P. Christophorus Granados in *Sermon. edit. Tolet. Ann.*1635. *fol.*11. P. Antonius Quintana-Duenas *Histor. SS. Toletanor. secul.*1. *fol.*139. Illustr. D. Petrus de Roxas Comes Morensis *Histor. Toletan.* 1. *p. lib.*4. *c.*14 *fol.*305. Eorum omnium ACTA, quæ diuisa conspicimus, in vnum coagulata ex variis colligemus. A. *Martyrologia.* *Scriptores.*

ACTA SANCTORVM ELEAZARI, & octo filiorum Martyrum Lugdunensium in Gallia, ex Iuliano, & aliis Scriptoribus.

ELEAZARVS *ex Hebræa gente, quam* Nabuc-Zerdam, *seu* Pyrhus *Nabucodonosoris Babyloniæ Regis Dux* Hispanias *traxerat, oriundus, cuius atauiad* Toletum *celebrem* Hispaniæ *vrbem, &* Carpetaniæ *primariam sistentes, ibidem* Synagogam Iberiæ *maximam construxere; qua, vt moris erat, continuò apud* Ierosolymam, *procuratorem, qui omnia à Pontificibus illius legis decreta, & ordinata, ad cæterarum* Synagogarum *gubernationem, emitteret, habebat. Ergo* ELEAZARVS *vrbe* Toletanâ *natus, & eius* Synagogæ *Sacerdos, omnium Hebræorum consilio, ad* Archisynagogi, *seu* Procuratoris, *in* Ierosolyma *consistentis, apicem euectus, muneris pensum obire cœpit, eo tempore, quo* Christus Dominus *per* Iudæam, *&* Samariam *salutis ostia reserabat æternæ. Cuius inculpabilem vitam cognoscens, cuius mirabilia opera plaudens, cuius prodigia recogitans, & verba salutaria demirans, in animo concipere, illum futurum veritatis* Antistitem, *& vniuersæ gentis* Saluatorem, *dubio procul accepit. Hinc etiam meditabatur, quanta esset Principum suorum inuidia, quâ Christum insectari, eius opera inuidere, & ad mortem vsque protrahere destinassent. Igitur per Scribas, & Pharisæos de* Christi *morte consilium initum cùm cognosceret* ELEAZARVS, *ne* Toletana *in illorum decreto* Synagoga, *cuius vices gerebat, in consulta peccaret, hanc illi literam præmisit.* *Origo.* *Archisynagogus eligitur.* *Christum agnouit.* *Eius virtus.* *Synagoga Toletana præscribit.*

ELEAZAR ARCHISYNAGOGVS Gentis Hispanæ in Ierusalem, & Seniores eius, Leui Archisynagogo Toletano; Samueli, & Iosepho Senioribus; Salutem in Domino
ISRAEL.

FRATRES scitote hîc prædicare Virum bonum, nomine IESVM-CHRISTVM, Nazarenum, qui facit multa miracula, suscitat mor-

ruos, sanat leprosos, cæcis visum, claudis gressum, paralyticis membrorum vsum præstat. Est homo benefaciens, humilis, benignus, misericors, & grauis; formosus præ filiis hominum; & gratiosus in sermone, potens in opere, in omnibus supra reliquos homines, & apud multos habetur vt Messias. Ioannes Zachariæ filius, illum monstrauit digito dicens: *Ecce Agnus Dei*. Nos in mortem eius, quam illi Annas, & Cayphas Principes Sacerdotum machinauerunt, consentire noluimus, & admonemus, ne vos, aut alij consentiant ex Hispanis duodecim Tribuum, quæ ibi quidem solùm sunt. Memores cùm Amam Maiores Nostros iam in Hispaniam delatos, & alios aliarum Prouinciarum Iudæos iussit suspendi, Deo ordinante, ex furca, quam præpararat Patri Nostro Mardochæo, illum suspensum fuisse.

Non esse consentiendum cum Pharisæis in Christi morte.

HANC *cùm reciperet Epistolam* Synagoga Toletana, *protinùs ad* Samuelem, Annam *&* Caypham *præcipuos de Christi morte administros, responsionem dirigere decreuerunt, quâ illos ab incepto errore dissuadere conantur, pluribus relatis circunstantiis, quibus* IESVM *verum esse* Messiam, *interpretabantur. Sed cùm inuidia illorum corda obdurasset, haut aliquid valuit apud æmulos* Toletanorum *specifica contradictio. Tandem post Christi Domini mortem, alia aduersus eius Discipulos persecutio Ierosolymis est exorta, quâ omnes ab vrbe profugi Samariæ, Iudææ, Palæstinæ, & aliarum Prouinciarum Orbis ciuitates in refugium ingredi decreuere. Sed Principum Sacerdotum Ierosolymorum furor adeo excanduit aduersus eos, quod* Epistolas *ad omnes* Synagogas *Orbis præmitteret, quibus præcipitur, ne Discipulos* Crucifixi *vllatenus recipiant, imò illas à suorum consortio ferociùs expellant. Quorum decretum, cùm agnouisset* ELEAZARVS, *iterùm suis rescripsit, hautquaquam obedirent canoni* Synagogæ Ierosolymitanæ, *sed Discipulos* Christi *admittendos, & honorandos differuit, maximè* IACOBVM, *tanquam ad prædicationem illius Prouinciæ* Apostolum *destinatum.*

Synagoga Toletana resistit Christi occisioni.

Discipulos Christi admittendos credit.

POST *hæc cùm* B. Petrus *Apostolorum Princeps sermonem de Christi diuinitate coram populis, & gentibus instrueret, inter alios, quos ad fidei confessionem attraxit,* ELEAZARVS *consignatur, qui ab ipso Apostolo de fide edoctus, etiam fuit ablutus aquis protinus salutaribus, & illi adhærens inter eius Discipulos fuit meritò consignatus. Hinc* Hispaniam, *&* Toletum *reuersus, quia adhuc Pharisaica persecutionis respirabat procella, filios* octo *quos habebat sacris laticibus tinxit, & Romam aggredi desiderans cum prole Petrum visurus, per* Gallias *transiens, &* Lugdunum *Celtarum ingrediens, cum Christum verum Deum ediceret, à Gentilibus tentus, & variis cruciatibus expositus, tandem in fide constans, vnà cum filiis ad martyrij coronam celebris, & strenuus Agonista peruenit* X. Kalend. Septembris, *Anno Domini* LXVI. *Quorum* Corpora *post aliquot secula inuenta in crypta* S. Irenæi, *ibidem adhuc asseruantur, & debito venerationis coluntur obsequio.*

Eleazarus conuertitur, & baptizatur à Petro.

Hispaniam repedat, & filios tinxit. Capitur, & coronatur.

Multa in hisce ACTIS & illustria prorsus inuoluuntur *Hispanicæ* antiquitatis monimenta, quorum illustrationem ferè omnis tam Nostratum, quàm Exterorum efflagitat eruditio. Illam breui epilogo, debita explanatione, digito demonstrabimus, si per *Quæstiunculas* procedamus, huiusmodi.

An Hebræi in Hispaniam venerint.

PRIMA erit de *Aduentu Hebræorum in Hispaniam*. Cui ad amussim iam fecere satis P. Franciscus Biuarius in *Not. ad Dextr. in Chron. Ann.* 37. *n.* 5. *fol.* 61. vbi eruditam dissertationem coagulat, & ex Antiquioribus S. Athanasius Cæsaraugustanus in *Fragment.* Iulianus Toletanus in *Chron. Ann.* 66. Stephan. Garibay. *Histor. Hispan. lib.* 5. *c.* 4. Florianus de Ocampo *Histor Hispan. lib.* 2. *c.* 22. Petrus de Alcozer *Histor. Toletan. lib.* 1. *c.* 10. P. Ioannes Pineda de *Reb Salomon. lib.* 4. *cap.* 14. Quintana-Dueñas *supr. fol.* 143. Comes Morensis, qui plures congerit in *Histor. Tolet.* 1. *p. lib.* 2. *c* 22. *fol.* 119.

SECVNDA de *Aduentu illorum in vrbem Toletum*. Cui deferunt *Histor. Orb.* 2. *p. lib.* 5. *c.* 22. P. Ieronymus Roman de la Higuer. *Histor. Toletan.* 1. *p. lib.* 1. *c.* 25. *fol.* 47.

An Toletum?

& 48. prout refert Comes Morensis *Histor. Tolet.* 1. *p. lib.* 2. *c.* 23. *fol.* 124. Qui asserit, hunc aduentum Iudæorum euenisse ante Quingentos annos à D. N. Iesu-Christi natali. Ex antiquis Stephanus Garibay. *Compend. Histor. lib.* 5. *c.* 4. Niena *Histor. Martyr. Guardiens. c.* 6. Puente in *Conuenient. Monarchiar. lib.* 7. *c.* 23. & 28. P. Claudius Clemens in *Tabul. Chronolog. tit. de Nabuchodonosor.* Rodericus Mend. *in Populat Hispan. fol.* 39.

TERTIA, an in *eadem vrbe fuerit constituta Synagoga*? Iulianus Toletanus Archipresbyter *in Chron. Ann.* 36. *n.* 8. respondet, agens de illis Hebræis à *Nabuc-Zerdam* ex Ierosolymitana direptione adductis: *Iudæi, qui venerant* Toletum, *ædificauerunt ibi celeberrimam totius* Hispaniæ, & *Mundi* Synagogam. Eadem *n.* 211. P. Higuera *Histor. Toletan.* 2. *p. lib* 6. *c.* 15. Comes Morensis *d.* 1. *p. lib.* 4. *c.* 5. & plurimi. *An in hac vrbe Synagoga?*

QVARTA, *quod hac Toletana Synagoga non consenserit in Christi morte*; indicat Flauius Dexter *Ann.* 37. Iulianus Archipresbyter *in Aduers. n.* 9. hac serie: *Iudæorum Hispanorum Synagoga, non consensit morti Christi.* Et in iisdem *Aduersar. n.* 42. vbi elatè refert hunc consensum nequaquam fuisse emissum ob literas ELEAZARI Archisynagogi Toletani. Conueniunt Stephanus Garibay. *d. lib.* 5. *c.* 4. F. Ioannes Pineda *in Monarch Ecclef. lib.* 4. *c.* 18. D. Franciſc. Padilla *Histor. Ecclef. Hispan. Tom* 1. *Cent.* 1. *c.* 9. Franciscus Pisa *Histor. Toletan. lib.* 1. *c.* 4. D. Prudentius Sandoual. *Histor. Reg. Hispan. in Alfonso. fol.* 71. D. Michael Erze de *Aduent. S. Iacob.* 2. *p. Tract.* 6. *c.* 8. D. Didacus Castejon *Histor. Primat. Toletan.* 1. *p. cap.* 13. & 14. Sed quia omnia superius recensita probantur ex *Epistola Responsiua Synagoga Toletana* ad Principes Synagogæ Ierosolymitanæ, quam antiquo idiomate Castellano transcriptam retulit *D. Prudentius Sandoual*, *Quintana-Dueñas*, *Comes Morensis*, & alij, illam & Nos, vt Exteris antiquitatum amatoribus pateat, damus: *An hac consenserit in Christi morte.*

LEVI ARCHISYNAGOGO, E SAMVEL, Ioseph homes-Bonos del Aljama de Toledo, à Eleazar - Muid gran Sacerdote, è à Samuel Canut, Anàs, è Caiphas, homes-bonos de la Aljama de la Terrasanta Salud en el Dios de ISRAEL.

AZARIAS voso home, Maeso en ley, nos aduxo las cartas, que vos nos inuiauades, por las quales nos faciades saber cuomo pasaba la fazenda del Profeta de Nazaret, que dizque facie muchas señas. Colò por esta Vila, non à mucho, vn cierto Samuel, fil de Amasias, è sablo nusco, è recontò muchas bondades deste Home, qui hi es, è que es Home bono, homildoso, è manso, que sabla con los lazeriados, que faze à todos bien; è que faciendole a el mal, el non faz mal à ninguen; è que es Home fuerte con Homes superbos, è malos; è que vos malamente teniades enemiga con ele, por quanto en faz vos descobria vosos pecados; è por quanto fazia esto, le auiades mala volunta. E perquerimos deste home, en que Año, Mes, o Dia auie nazudo. E cuomo nos lo dixese, fallamos, que el Dia de la sua Natiuidade foron vistos en estas partes Tres Soles, que muelle à muelle se fizieron soldemente vn sol. E cuomo nosos Padres acataron esta seña, asmados dixeron, que cedo el Messias nazeria, è que por ventura era ia nazido. Catad Hermanos, si por ventura aya ia venido, è non le ayades acatado. Relataua tanbien el dicho home que el suo Padre le recontara, que ciertos Magos, homes de mucho saber, en la sua Natiuidade llegaron à Terra Santa, perquiriendo el logar do Niño Santo auia nazido: è que Herodes voso Rey se asmara, è depois juncto homes sabios de sua Vila, è perqnirio donde nazieta el Infante

porquien

porquien perquirian los Magos; è le respondieran: En Bethlen de Iuda segunque Micheas home de gran pergeriò profetizara. E que dixeran aquellos Magos que vna estrella de gran craridad de lueñe los aduxo à Terra Santa. Catad nosea esta aquella profecia: Cataran Reyes, è andaran en craridad de la sua Natiuidade. Otrosi catad non persigades alque forades tenudos mucho honrrar, è recebir de buen talante: mas faced loque touieredes por bien guisado. Nos vos decimos, que nin por consejo, ni por nostro aduedrio veniremos en consentimiento de la sua morte; ca si lo ficiesemos, luego seria nusco aquella profecia que diz: Congregaronse de consuno contra el Señor, è contra el suo Messias. E damos vos este consejo maguer que seades homes de mucho saber, que tengades grande afincamiento sobre tamaña facienda, porque el Dios de Israel enojado con vusco non destruyra segunda casa de voso segundo Templo; ca sepades cierto cedo ade ser destruyda. Epor esa razon nosos antepasados, quando salieron de captiuerio, siendo suo Capitan Pyrro, que embio Cyro è aduxo nuseo muchas riquezas que tollò de Babilonia el Año LXIX. de la captinidade, è fueron recebidos en Toledo de los Gentiles, que hi moraran, è edificaron vna gran Aljama, non qoiriendo voluerà Ierusalem, otrauegada à edificar Templo, ca tùuieron por cierto auia de ser destruydo otra vegada. De Toledo XIV. Dias del Mes Nissan, Era de Cesar XVIII. è de Augusto Octauiano LXXI.

Comes *Morensis* aliquantulum differt in translatione huius Epistolæ, ab ea, quam transtulit *Quintana Dueñas*. Comes tantum ponit: *Año* XVIII. *de Tiberio Cæsar.* Sed ferè eadem computatio est, nam additis XXXVIII. Annis Eræ, ad Annum XXXII. Christi, omnes erunt LXXI. & XVIII. Tyberij emergentium, ita vt nulla ferè sit discrepantia. Quatenus ad Epistolam ELEAZARI in Actis insertam videndi Iulianus Toletanus in *Aduersar. n.*476. & cæteri relati.

An Eleazarus Archisynagogus Toletanus? Quod iste S. ELEAZARVS Archisynagogus *Toletanus*, fuerit *Discipulus S. Petri* Apostoli, & *Martyr* cum *Octo filiis* suis apud *Lugdunum Galliæ*; probat Iulianus in *Chron. Ann.*66. *n.*11. sequenti periodo: *Lugduni in Conuenis* XXIII. Augusti, *Anno* LXVI. ELEAZARVS *cum* OCTO *filiis*, *Discipulus S. Petri*; *prius* Toletanus *Archisynagogus in Ierusalem*, *ab illo conuersus*, *fuit Martyr.* Eadem repetit in Aduersar. *n.*261 & alibi, qui *n.*42. *fol.*11. eum *Toletanum* ciuem fuisse, *Ierosolymam* missum *procuratorem*; post *Discipulum Principis Apostolorum*, cuius meminit S. Clemens *lib* 3. *Recognitionum* recenset. Conueniunt ex Nostratibus fere omnes superius recensiti. Hinc etiam Annum agonis S. Martyris & filiorum, ex ipso textu Iuliani percipies, & quam vafrè Scriptores *Gallos* errare cognosces, qui dicunt temporibus *Potini*, & *Irenæi*, ELEAZARVM, & filios agonizasse, vt inquit Saussayus in *Martyrolog. Gallic. h.d. fol.*541. vt etiam notauit Theophilus Raynaldus in *Indicul. SS Lugdunens. fol.*214. imo & ipse hallucinatur, qui Martyrum passionem ad *Annum Domini* C. LXXIX. reiicit. Quibus varietatibus explosis, iam *Lugdunenses* vlteriùs annum passionis suorum Martyrum percipient.

Error apud Gallos Scriptores.

An eius iussione Paulus baptizatus? VNVM hic addere libet, quod de Nostro ELEAZARO scriptum reliquit Iulianus Archipresbyter *Ann.* 44. *n* 17. scilicet, quòd *B. Paulus* Apostolus fuerit ab *Anania* Damascenorum Pontifice baptizatus, impulsu, & iussione ELEAZARI Nostri. Eius verba recenseo: *Hoc anno baptizatur* Helena *Regina Adiabenorum*, & Rachates *filius eius prædicatione Pontificis Annaniæ Damascenorum. Qui* S. Paulum *baptizauit*, *iussione* ELEAZARI *Discipuli S. Petri*, *ex Annalibus Ierosolymitanis.* At cùm Paulus ex hac relatione fuerit sacro latice tinctus iussione ELEAZARI, *Discipuli Petri*; & *Petrus* nullum alium habuerit *Discipulum* huius nomine vocitatum, nisi *Archisynagogum Toletanum* Nostrum, clarè patet *Paulum* Apostolum baptizatum iussione ELEAZARI Nostri origine, *Lugdunensis* passione.

B. S. FABIANVS *Episcopus Braccarensis Confessor.*] Habuit Decessorem *S. Serenianum*, cuius meminimus supra *Tom.* 1. *Die* I. *Februar. fol.*15. & Successorem *S. Narcissum*, de quo & Nos supra *Tom.* 2. *Die* XVIII. *Mart. fol.*293. *lit. B.* ex Iuliano

Archipresbytero

Archipresbytero Tolerano in *Chron.n.*80. his verbis: *Floret memoria* S. FABIANI *Episcopi* Braccarensis, *successoris* Sereniani, *qui successit Polycarpo. Obiit* X. Kalend. Septembris, *Anno* CC. L. *successit* Narcissus *illi.* Sed nequaquam immediatè, nam vt ex Actis *Narcisi* constat, iste successerat *Caledonio*, & is *Secundino*, qui successit *Grato*, & iste *Felici*, immediato successori *S. Fabiani* Nostri, vt patet ex *Catalog. Episcopor. Braccarens. n. 6.* & seqq. ab *Acuña* confecto; & in Histor. *Braccarens. Tom.* 1. 1. *p. c.* 33. *fol.* 146. Hactenus eius nomen ignoratum à *Braccarensibus*, & nondùm in *Tabulis Ecclesiasticis Sanctorum* recensitum; idcò eius *Acta* periere; ideo tantùm hac relatione contenti, ad vlteriora progredimur. *Scriptores.*

S. LVPVS *Martyr Foro-Flauicanus in Gallacia.*] De eo Grçcorũ *Menologium*, à quo *Romanum Martyrologium Baronij* h. d. sequenti elogio: *Item* S. LVPI *Martyris, qui ex seruili conditione, Christi libertate donatus, martyrij quoque coronâ dignatus est.* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Dionysij Vasq. *Lusitanum* P. Ioannis Lup. *Italum* Constantij Felic. & *Hispanum M S.* P. Ieronymi Higuer. Apud quæ nulla de loco martyrij memoria extitit. Illam patefecit Iulianus Archiptesbyter Toletanus *in Chron. Ann.* 300. *n.* 138. his verbis: FORO-FLAVICANI, *quod Oppidum in* Gallæcia *nunc* PONS-VEDRVS *dicitur*, S. LVPI *Martyris, qui ex seruo libertus Christi factus, multa tormenta pro Christi confessione pertulit.* Quis iste LVPVS fuerit nondum diuino. Nec eundem ipsum fuisse crediderim, cuius meminit Flauius Dexter in *Chron. Ann.* 100. apud Biuar. *Comment.* 2. *num.* 9. *fol.* 204. Roder. Car. *fol.* 56. *lit. X.* quia ille Discipulus S. Pauli Apostoli; iste ex seruili conditione, Christiana libertate donatus. Nec *Paulus* nisi *Onesimum* hîc qualitate cognitum, alium sub ferula fidei recepit: ergo Noster ab illo diuersus. Proculdubio erranit Biuarius *d. n.* 9. *fol.* 204. confundens *Discipulum Pauli* cum hoc *Foro-Flauiano* Martyre, quia vt ex *Iuliani* computo elicitur, hunc occubuisse credendum erit, in Diocletiani, & Maximiani Imperatorum persecutione, iussu Datiani Præsidis Hispaniarum ad Annum CCC. quo illum *Iulianus* consignat. Ille verò, si Martyr, ad Annum C. tempore Trajani. In meo Codice M S. Carminum *Auli Hali* Exastichon inuenitur, epitaphij ordine Scriptum, hoc lemmate. C. *Martyrologia.* *Scriptores.*

PRO S. LVPO MARTYRE
Gallæciæ Exastichon. *Epitaphium.*

Continet hoc saxum LVPPI *iam Martyris ossa,*
Conditione δȣλ@, *qui fide liber erat.*
Huncque Flauicanum *conspexit iugula falci*
Subdere constanter, quò capit astra, Forum.
Præsidis Hispani *contempsit barbara prorsus*
Decreta, & Christo seruus adhæsit amans.

δȣλ@ vox Græca, quæ Latinis sonat *Seruus*: & quia B. Martyr huius fuisset conditionis, ideo Poëta vtitur voce illa ob carminis prosodiam. Eius ACTA hîc compaginare decreui, sic:

ACTA S. LVPI MARTYRIS
Foro-Flauicani in Gallæcia Hispania,
ex Iuliano, & aliis.

LVPVS *conditione seruus, temporibus Diocletianicæ persecutionis pro Christi fide, cui nomen dederat, comprehensus apud Oppidum* Gallæciæ *in* Hispania, *cui* Foro-Flauicanum *vocabulum erat, & ad Præsidem delatus, fortissimo cordis spiritu se Christianum esse profitetur. Sed eius abiectissimam à iure conditionem exquirens, & nesciens, furore actus aduersus Martyrem* *Comprehenditur.*

diuersa cruciatuum decreta promulgauit. At S. LVPVS *in Christi promissione suffultus omnia illa Indicus mandata contemnens, ceruices subdere constanti libertate disposuit. Tunc Præses post varia cruciamina satellitibus, vt eius caput è corpore separarent, præcepit. Ita factum, & spiritus ad æterna cæli culmina properauit*, X. Kalendas Septembris, *Anno Domini* CCC. *imperantibus Diocletiano, & Maximiano. Eius* Corpus *in eodem* Oppido *sepultum ibidem requieuit.*

Coronantur.

En ACTA quæ potuimus ex Nostris Scriptoribus congerere; cætera Deus scit, qui forsan ea suo tempore dabit ad maiorem sui Martyris honorem. Nec de Oppido FORO-FLAVICANO aliquid in antiquis Scriptoribus *Geographis* inuenire potuimus. Idem Iulianus *d. n.* 138. asserit, eum inter *Oppida Gallaciæ* connumerari, dicique PONS-VEDRVS, quod & hodie PONTEVEDRA vocitatur. In eo aliquando & Nos fuimus, cum ex *Tyde Compostellam*, ad visitanda S. Apostoli limina, transiremus. Oppidum diœcesis *Compostellanæ* satis populosum, nobilitate conspicuum, & concursu gentium illustre.

Topographia.

D. S. SIDONIVS APOLLINARIVS *Episcopus Aluernensis in Gallia.*] Celebris est eius memoria apud *Martyrologos*, vt notauit Molanus in *Addit. ad Vsuard. h. d.* Cuius elogium conscripsit *Romanum Martyrologium* hac serie: *Aruernis* S. SIDONII *Episcopi, doctrinâ, & sanctitate conspicui.* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* Vasq. *Lusitanum* Lup. *Hispanum* MS Higuer. *& Italum* Constant. Felic. & recentiora *Galesinij*, *Maurolyci*, *Peregrinis*, & aliorum, cum *Gallicano* Andr. Sauss. *Tom. 1. fol.* 541. Petrus Equilin. in *Catalog. SS. lib. 7. c.* 107. De eo S. Gregor. Turonens. *Histor. Francor. lib. 2. c. 21. & sequent. & lib. 4. c. 12. lib. 6. cap. 7. & de Glor. Confess. lib. 2. c. 2.* Vincent. Bellouacens. *in Specul. Histor. lib. 21. c. 46.* S. Antoninus Florentin. *Histor. tit. 11. c. 13. 2. p.* Honorius Augustodunens. *de Scriptor. Eccles. c. 92.* Gennad. de *Scriptor. c. 92.* Ioannes Trithemius *de Viris Illustr. cap.* 173. Ex Nostris Iulianus Toletanus in *Aduersar. fol. 47. n.* 187. Don. Rodericus de Acuña *Histor. Braccarens. Tom. 1. p. 1. c. 63. fol.* 267. Eius Acta scripsere Zacharias Lippeloo, & Cornel-Graffis *Histor. SS. Tom. 3. fol.* 535. Andreas Saussayus in *Martyrolog. Gallican. d. fol.* 541. Ioannes Sauarus in *exordio Epistolarum S. Præsulis*, quas Notis illustrauit. Ea ab ipso petemus, quia genuina:

Martyrologia.

Scriptores.

ACTA S. SIDONII APOLLINARIS, Præsulis Aruernensis in Gallia, ex Ioanne Sauaro, & aliis.

Origo.

GAIVS SOLLIVS APOLLINARIS SIDONIVS *parentibus Aruernis, & illustribus fuit*, Apollinare *patre, Honorio imperante, Tribuno Notario, & Præfecto prætorio* Galliarum, *cognomine auo primo sua gentis Christiano, Præfecto prætorio* Galliarum. *Proauo iuxta inlustri, Matre nobili, fratre germano, qui adolescentiæ annos sub* Fausto *Regensi sine vlla pudicitiæ labe transegit, patruis, patruelibusque claris, & insignibus natus est*, Theodosio *Iuniore, &* Valentiniano III. *imperantibus, quo anno non liquido liquet: Quantum ex* Asterij *Consulatu conijcere licet, Flau. Antiocho, & Anitio Basso VV. CC. Coss. Nonarum Nouembrium die. Grandior factus, in disciplinam traditus est ludimagistris celebribus, Eusebio, & Oëno: sub quibus cùm strenuam literis Græcis, & Latinis nauasset operam, tandem omni curâ, omnique studio indulsit Philosophiæ, Mathematicis Iurisprudentia, quibus rebus ante alios eruditior euasit, varioque dictandi genere supergressus est, vel assertore assessore Flauio Nicesio V. C. & docto Poëticam puer auspicatus, tractu temporis in ea tantum profecit, vt mirâ facilitate, felicitateque versus ediceret extemporaneos, plures tamen, & plerque omnes non maiore ingenio, quàm curâ. His bonis artibus institutus, ex schola, & ex ephebis excedens, lege, & more maiorum militiæ nomen dedit, stipendiisque perfunctus est, quibus emeritis ad vota transiit. Flau. Auiti eius*

Studia.

Militia.

Aruer

Aruernensis, ex Aruernorum decreto ad Constantium Cæsarem Legati, pacis inter Theodoricum, & Ætium Patrisij ineunda medij, & interpretis, Ter vtriusque militiæ Magistri, Quaterque prætorio Galliarum Præfecti, postea Petronij Maximi A. ad Regem Theodoricum II. Legati ad extremum, Maximo à Romanis discerpto, Consulis, & Imperatoris filiam, Pamptanillam nomine, Ecdicij postea Patricij, & Agricolæ viri strenui sororem, in vxorem duxit, cui in dotem datum, Auitacum, coluit, & excoluit, in quo cum vxore concorditer sine lite vixit, liberosque ex ea suscepit vtriusque sexus Apollinarem filium, quem domi suæ paternis documentis informauit; Rosciam filiam in auia, amitarumque indulgentissimo sinu dedit alendam, & cum seueritate nutriendam; Seuerianam etiam dubiæ valetudinis, & febricitantem. Erga suos affectus benè affectus, blandus pater, concors maritus, clemens dominus, homo quietus; frugi & diligens pater familias rem domesticam curauit, sui parcus, in egenos prodigus, alieni non appetens, pius & religiosus, magni consilij, viuacis ingenij, genijque subtilis, & acuti, fautor non studiorum modò, verum etiam studiosorum, quorum contuberniis delectabatur; veteris studiosus elegantiæ, ita vt barbaricis incursionibus obsoletæ, & penè antiquatæ, antiquæ facundiæ reductor, & reparator haberetur: non derogator, derogatores habuit, lautus, & humanus, dicax & hilaris, cætera modestus, adeò vt ex moribus cognomen acciperet. Pilâ ad primè delectabatur, & obluctabatur, tesserisque, quibus cum Theodarico Rege Gothorum lusit, interque ludendum, aliquid obsecraturus impetrauit: erat enim ei maximè familiaris, vel ex eo quod Theodoricus Rex, Auito sumendi imperij consilium dedit, & copias præbuit auxiliares, vt in Hesperium Imperium connitentibus Gallis, & annuente Senatu leuaretur Auitus. Theodoricianæ formæ quantitatem, vitæque qualitatem, & penitissimas actiones, elegantissimâ ad Agricolam descripsit Epistolâ; lusitque carmine non inelegonti, in elegontiam formæ Reginæ Ragnachildæ, Theodorici vxoris, quod Ennodius concha argenteæ argentarij cælo incidendum curauit, & Reginæ obtulit. Cumque Maiorianus à Leone Orientis Imperatore, in Occidentis imperium adscitus fuisset, Ricimeris Magistri militum, & Patricij ope, cuius insidiis Auitus Augustus indignationem Senatus incurrit, Româ abiit, Placentiam secessit, & se captus, & coactus abdicauit imperio: mox in Gallias Maiorianus, quæ imperij fascibus Auitum accinxerant, procinctum mouit, vt Gothos abigeret ex vrbibus Romanæ ditionis, quas Auiti conniuentiâ, seu veriùs conbibentiâ Theodoricus occupauerat, Lugdunum obsedit, in eaque obsidione SIDONIVM *Auiti Augusti generum, & Theodorici familiarem, infensum habuit, & inimicum: qui, Lugduno dedito, fugatisque Gothis, captus, seruatusque fuit, hortatu Petri, Magistri epistolarum, qui eum ex hoste publico, priuatum amicum insinuauit Maioriano, cui illicò Maiorianus, ius ciuitatis ademptum, restituit; huicque patriam reddidit, & illum potria, censumque trium capitum remisisse crediderim, quod ab eo acuto Epigrammate postulauit, illique post Nouem Menses ab Imperij die, Kalendis Ianuarij, Consulatum auspicanti incomparabili Principi, eidemque Consuli comparabilem Panegyricum dixit, & in Petri Magistri scrinij librum, subitò inter epulas prolatum, carmen non insipidum subitus effudit, ob quæ, & alia præclara poëmata, tunc temporis D.D. Leo, & Maiorianus A A Senatu petente, illi statuam laureâ Apollinis coronatam, in Foro Diui Trajani erigi, collocarique iusserunt; tantumque fidei* SIDONIO *concreditum, vt illo consiliante pacis pactionem cum Theodorico Maiorianus pepigerit: posteaque vocatum ad epulum, quod Quinquennalibus suis edebat, mensæ Augustæ sacris admotum, Comitis est honore dignatus. Quid Quadriennio Seueri Augusti egerit, nihil aliud scitur, præterquàm quòd literatis literis assiduè vacabat, & acer, atque alacer Aruerniæ vindex, illam à Barbarorum asserebat incursibus, cùm crebris rerum, Regumque motibus Galliæ versarentur, & vexarentur. Tandem Anthemij sumentis imperium Legatus Aruernorum euocatoria accitus Romam venit,*

Matrimonium.

Mores.

Exercitia.

Maioriano Aug. infensus.

Post amicitia deuinctus.

Illi statua erigitur.

Officia.

Apostolorum liminibus affusus de via lassitudinem, & omnem animi sensit explosum esse languorem. Interuenit nuptiis Patricij Ricimeris, & Ascelæ filiæ Anthemij Principis, quâ festiuitate decursâ, Pauli Præfectorij laribus exceptus, comiter hospitalitatis officiis excolebatur. Gennadij Auieni, & Cecina Basilij Virorum Consularium amicitiam sibi conciliauit, seruatâque Auieno, vt Seniori, reuerentiâ, domum Basilij frequentauit, vt Auerna Legationis officio defungeretur, cuius consilio, remissa aliquantisper legatione. Anthemio II. Consuli Panegyricum dixit, cuius occasione Præfecturam Vrbanam adeptus, in ea versatus est optimè, & ideo statuâ vt Præf. Vrb. donatus. Anno sequenti Marciano, & Zenone Coss. cùm Aruandus Galliarum Præfectus nouas res moliretur, & ex decreto Narbonensium reus postularetur maiestatis, Aruando confesso, confessoque se sua confessionis gladio, vsque ad aras in amicitia perstitit, mortemque vt Anthemius in exilij pœnam commutaret, obtinuit. Amicis erat addictissimus, adeóque sollicitus, vt eis omnia tuta timeret, eorumque vita carentum, æque vt incolumium reminisceretur. Supra omnia patriam diligebat, & venerabatur, quæ cùm Serouato labefactaretur ingruente, Ecdicium sororium suum inuitauit, vt Aruernis opitularetur, eò quippè liberi populi libertas redacta erat, vt si procellis Seronati serenitas Anthemij non occurreret, patriam dimittere, vel libertatem amittere statuisset, quod Deus auertit, capto ab Aruernis Seronato læsæ Maiestatis reo, qui Romam destinatus, & addictus capite plexus est.

Quæ gessit Romæ.

Amicis, & patriâ addictissimus.

Aruernia infulam induit.

CVMQVE variâ dignitate fastigiaretur, à Tribunali, diuino Numine, raptus ad Episcopatum, Eparchio diem functo, Viro iusto, & sancto successit, dignus tanto prædecessore successor, statimque post impactum reluctanti Sacerdotium, seculi dignitates Apollinari filio suo reliquit hæreditarias: Poëtica renuntiauit, prosario opere se exercuit, vt seria tractaret, cœlestium scripturarum mysteria rimaretur, & se totum his studiis manciparet, vt quò se studiosius imbueret, eò doctrinam copiosiùs infunderet, in qua quidem Theologia disciplina sic animum excoluit, vt de difficilioribus ab Arbogaste viro illustri Franco, & ab Eufronio Augustodunensi consuleretur Episcopo. Circaque sui Præsulatus initia, Bituricas suo Pontifice viduatas, decreto Ciuium petitus aduenit, & ex communi Episcoporum consensu, qui ad eligendum Episcopum conuenerant, in SIDONII arbitrio posita fuit libera, quem vellet, eligendi potestas. sicque Virum spectabilem Simplicium Bituricensem ciuem, in locum Eulodij creauit Aquitanicæ primæ Metropolitanum, concione ad Agræsium Sennonensem, collegas Episcopos, & populum, cuius electioni, quòd et honorificè cessit, omnes acquieuère. In Episcopatu suo præclare se gessit, in ieiuniis, & orationibus assiduus, vnde male se habuit, erga mendicos effusus, & vnicè liberalis, argenteæ supellectilis vasa egenis erogabat, vt Papianilla vxor resciens illa, dato precio, repeteret. Cumque graui fame Burgundi fatiscerent, & cæli solique sui profugi terras peruagarentur alienas, vt stipe collectitiâ victitarent, quatuor egenorum Millia, cum Ecdicio sororio suo, communibus votis, & opibus aluit. Doctor Catholicus, & Romanus Prædicator, egregius Christianæ fidei propugnator, & expugnator Arianæ hæresis, liberrimo spiritu in Euarigem potentissimum Regem Arianum, palam inuectus est, cuius despectâ rabie, quâ crudeliter in Episcopos sæuiebat, vitæ lubricum est expertus. Redux deinde in Aruerniam, vt Ecclesiam consecraret quam condiderat Elaphius Ruthenensis; totus Dominicis officiis incubuit, diœcesim lustrauit, librumque Liturgicum concinnauit, quô passim in Gallia posteri diù sunt vsi Pontifices. Rogationes à Mamerco Viennensi Episcopo instauratas, primus Episcoporum Galliæ summâ religione recepit, & in Aruerniam induxit: quibus assueti incolæ Gothorum cuneos, cædem, flammamque pertentantes, sæpe sæpius auerruncarunt. Tamen diuino permissu Aruerniâ à Gothis demùm occupatâ, ab his per legationis speciem relegatus inclytus Antistes, aliquandiu exulare coactus est. Tùm suus, Dei munere, tandem redditus, cùm in officij curam intentus, nullam inter Barbaros optimi

In episcopatu exercitia.

In Arianos sæuitia.

A Gothis relegatur.

Pastoris

Pastoris partem omitteret, ac singulari in omnes benignitate, præcipuâ in egenos munificentiâ excelleret, neminem lacesseret; æmulorum tamen in se odia, ipsâ ex beneficentiâ concitauit, duorum scilicet Presbyterorum, qui Virum Dei per summam contumeliam exutum omni Ecclesia sua potestate, in magnas rerum angustias coniecerunt. Sed non diù inultam eius iniuriam, diuinâ prouidentiâ sustinuit. Si quidem Presbyterorum vnus, cùm in Christum Domini manum mittere minaretur, extinctus est. Alter mox à S. Sidonii glorioso occasu, cùm Episcopatum ambiret, euocatus per visum ad diuinum tribunal; infelicem animam expuit in conuiuio. At ante hanc postremam vltionem, B. Sidonius in integrum restitutus fuerat, nec tamen diu superstes mansit. Hunc enim distensum curis Episcopo dignis, febris lethalis corripuit: eumque ad extrema deuenisset, cælesti irradiatus lumine prænuntiauit, qui longè aberat, de quo nemo penitus cogitabat, sibi successurum, Aprunculum nempè, religiosissimum tunc Episcopum Lingonensem, at mox futurum, Burgundionum insectatoribus, extorrem, ita per Diuionensem murum demittendum, vt fugiens Aruernam petere cogeretur; quod vaticinium ex rerum serie impletum est. Demum igitur Vir diuinus cùm vixisset annos circiter LVI tribus transactis Olympiadibus, quas in Dei intensissimo famulatu, Ecclesiæque vigili curâ expendit, dictis, scriptis, actis clarissimus, gratiaque dotibus illustris, ac meritis iustitia, & pietatis cumulatus, ad cæli præmia euolauit X. Kalend. Septembris, *Anno Domini* CCCC. LXXXIV. *vel circiter Zenone imperante. Cuius funus in Ecclesiam S. Saturnini illatum, ibidem Corpus sacratum sepultum fuit, donec postmodum multam exuuiarum partem ad* Hispaniam *apud* Braccaram Gallæciæ *Metropolim translatum fuisse, antiquorum, & recentiorum celebritas persuadet: vbi miracula quotidie passim sacrarum Reliquiarum contactu, ab incolis experiuntur.*

Vltio diuina in eius æmulos.

Moritur.

Pars Corporis delata ad Hispaniam.

Hæc sunt tanti Præsulis Acta, quorum relationem, qui illustratam desiderat, adeat *Ioannem Sauarum*, qui minutatim eius minimas partes, ex ipsis operibus S. Præsulis, & aliorum mirabiliter exornat. Qui etiam Epitaphium S. Viri ex *MS. Cluniacensi*, huiusmodi recenset.

Sanctis contiguus, sacroque Patri,
Viuit sic meritis Apollinaris,
Illustris titulis, potens honore,
Rectus militiæ, forique Iudex,
Mundi inter tumidas quietus vndas,
Causarum moderans subinde motus,
Leges barbarico dedit furori.
Discordantibus inter arma Regnis,
Pacem consilio reduxit amplo,
Hæc inter tamen, & philosophando
Scripsit perpetuis habenda seclis,
Et post varia dona gratiarum,
Summi Pontificis sedens cathedram,
Mundanos soboli refundit actus.
Quisque hîc dùm lachrymis Deum rogabis,
Dextrum funde preces super sepulchrum,
Nulli incognitus, & legendus Orbi,
Illic Sidonius *tibi inuocatur.*

Corporis aliquot exuuiæ Braccarā translata. Quatenus ad *Translationem* sacrorum pignorum *Aruerniâ Braccaram* in Hispania, textus est expressus Iuliani Archipresbyteri Toletani in Aduersar. *d. numer.* 187. *fol.* 43. agens de itinere confecto cum *Bernardo Toletano* Primate per *Gallaciam*, & tractum *Braccarensem*, & prosequitur. *Et rediens ad* Castellam, *in itinere audiui* Corpus *esse* S. APOLLINARIS, *& doctum, fuisse percepi* SIDONIUM APOLLINAREM, *Episcopum* Aruernensem, *cuius festum agitur* XXIII. Augusti: *Cuius bona pars* CORPORIS *illùc adlata est.* Cui consonat *Carmen* vetustum in meo *M S. Hali*, hac serie:

Braccaris *emisit sacras Aruerna* SIDONI·
Præsulis exuuias, quas veneratur amans.
Transtulit illa pius Castinus *pignora Præsul,*
Ipse per Aruernos *dùm venit vltro lares.*
Pontificum iussu Romam perrexit Iberæ,
Vt canones Papæ Conciliique ferat.

Quis illa transtulit, & quo anno? Hinc colliges, qui fuerit quis sacra pignora detulit; scilicet eum fuisse *Castinum* Episcopum *Braccarensem*, qui vixit in Episcopatu ab Anno CCCC. XCIV. ad Annum Domini D. XXIV. vt ex Iuliano Toletano in *Chron. Ann.* 494. *n.* 258. qui etiam causam itineris *Castini* Hispaniâ Romam recenset, colligitur. De SIDONII igitur sacris lipsanis apud *Braccaram* adseruatis, & cultu debito veneratis, agit Gaspar Aluarez Lousa in *Relationib. MS.* apud D. Roderic. de Acuña *Hist. Braccarens. d. Tom.* 1. *p.* 1. *c.* 63 *n.* 3. *fol.* 268. licet ipse *Acuña* eredat, illa sacra pignora, quæ ad Oppidum, cui nomen VRROS ad æstuaria Durij fluminis, in tractu *Braccarensi* prope Oppidum *Moncorno*, esse alterius APOLLINARIS Martyris illius prouinciæ accolæ: quia procul dubio fallitur cum vanis rumoribus oppidanorum, qui confundunt APOLLINAREM Aruernensem Præsulem Confessorem, cuius exuuias transtulit *Castinus* Braccarensis, cum *Calabriensi* Martyre, qui nec Episcopus fuit, nec Gallus origine, sed ciuis *Calabrensis*, & Hispanus ortu, & agone, vt infra probabimus, Deo annuente, *Tom.* 6. *Die IV. Decembris lit. A.* *Apollinaris Calabriensis Martyris ossa apud Vrros Oppidum Portugallia.*

E. *Martyrologia.* S. MAXIMUS *Presbyter, Martyr Romanus.*] De eo & sociis agunt hoc die Venerabilis *Beda* in Martyrologio; Baronius in *Romano*, vbi hoc elogium: *Apud Ostia Tyberina SS. Martyrum Quiriaci Episcopi*, MAXIMI *Presbyteri*, *Archelai Diaconi, & sociorum, qui sub Vlpiano Præfecto tempore Alexandri passi sunt.* Conueniunt P. Vazquez in *Castellano*, P. Lupus in *Lusitano*, Constantius Felicius in *Italo*, & recentiores. Philippus Ferratius in *Catalog. SS. Ital. b. d. fol.* 532. isthæc ACTA recenset.

ACTA S. MAXIMI PRESBYTERI, & Martyris Romani cum Sociis ad Ostia Tyberina passi ex Philippo Ferrario.

Sanctorum mirabilia. MAXIMUS *Presbyter, & Archelaus Diaconus, vna cum Quiriaco Episcopo, Eusebio, & Concordio Presbyteris, Ostia orationibus vacantes mira circa infirmos operabantur, quo tempore S. Hyppolitus Episcopus Portuensis passus est, & Aurea Virgo Ostia relegata fuerat. Nam dæmones ab obsessis corporibus expellebant, cæcos ad lumen reuocabant; ægros, & languidos à variis morbis liberabant. Cùm* MAXIMUS *& Archelaus quadam die ad Censorinum qui primus apud Vlpianum obtinebat, ob fidem Christi in carcere detentum, visitandum venissent, in ipso carceris ingressu catenæ omnes, quibus Censorinus constrictus fuerat, repente sponte sua ceciderunt. Quo miraculo Tribunus, & omnes milites carceris custodes ad Christum conuersi,* *Plures ab eo conuersi.*

conuersi, aquâ lustrali tincti sunt. His & aliis ad Vlpianum Præfectum delatis. Vlpium Vicarium Ostiam misit, qui Christianos Diis immolare recusantes, diuerso pœnarum genere interficeret. Illis itaque omnibus comprehensis, ac frustrà minis à Christi fide deterritis MAXIMVM *cum Sociis nudatum fustibus cadi, ac capite plecti iussit.* X. Kalend. Septembr. *Anno* CC. XXIX. *sub Alexandro Imperatore.* MAXIMI *Presbyteri* Corpus *Romam delatum & in Cæmeterio sepultum, ibidem quieuit, ad Annum vsque* M. D C. XXVIII. *quo* Vrbanus VIII. *Pont. Maxim. eius sacra pignora* Hispanias *deferenda concessit, cum aliis Sanctorum Corporibus, R. P. F.* Ioanni ab Annuntiatione *ex Ordine SSS. Trinitatis Excalceato, qui illa* Madridium *remisit, vbi à R. P. Generali Conuentui* Madridensi *applicata, ibi honorifice quiescunt, & coluntur.* *Coronantur.* *Transferuntur.*

Contraxit errorem (vt credo) Philippus Ferrarius in *Notul. ad Catalog. SS. Ital. fol. 532. h. d.* asserens corpus *S. Maximi* Presbyteri huius translatum fuisse ad Ecclesiam *Parmensem*; nam lipsana quæ isthæc Ecclesia custodit sunt alterius MAXIMI *Militis, & Martyris* custodis *S. Censorini*, de quo in Actis, qui vna cùm Tribuno suo ad ingressum in carcere SS. MAXIMI Presbyteri, & Archelai Diaconi conuersus est, & postea ab eodem Vlpio Martyrio coronatus. *An pignora S. Maximi in Parma.*

QVATENVS ad Translationem sacrarum exuuiarum Româ *Madridium*, ex concessione *Vrbani* VIII. PP. facta R. P. F. *Ioanni ab Annuntiatione* SSS. Trinitatis fratri Excalceato, eius aliquando Confessario, patet ex *Diplomate* à Nobis superius recensito.

NONO KALEND.

Septembris.

DIES XXIV.

A. TELÆ *in Vacceis Hispaniæ* S. EVTHYCHII *Martyris, qui cùm primùm* Paulo *adhæsisset Apostolo, quo è viuis sublato, postmodum* Ioannis *Apostoli quæreret magisterium, eius doctrinam Discipulus exaudire promeruit, à quo in Gentium prædicationem dimissus innumeras peragrauit prouincias, donec* Hispanias *adiens, ibidem martyrio coronatus occubuit.*

B. Apud Ostia Tiberina S. AVREÆ, *vel* AVRELIÆ *Virginis, & Martyris, quæ sub Vlpio Præside, imperante Alexandro martyrium compleuit. Cuius sacra lipsana Româ* Madridium *translata, honorifice in Conuentu fratrum SSS. Trinitatis Excalceatorum requiescunt.*

NOTÆ.

NOTÆ.

A. Duo Eutychij Martyres in Hispania.

ANCTVS EVTYCHIVS *Discipulus S. Ioannis Euangelistæ Martyr in Hispania.*] Grauis inter Nostrates insurgit controuersia circa huius S. Martyris locum palæstræ, cùm duos huius nominis Diuos in *Hispania* passos commendent Chronographi; Alium apud TELAM in *Vaccais*; alium apud GADES Insulam in *Bæticis*; illum IX. *Kalendas Septembris*, scilicet hoc die; alium III. *Idus Decembris.* Nostrum Discipulum *S. Ioannis Euangelistæ* passum ad *Annum* C. XII. *Gaditanum*, Militem tempore Decij ad Annum Domini CC. LII. De *Telensi* hîc agendum, de *Gaditano* infra *Tom. 6. Die XI. Decembr. lit. A.* Igitur Græci in Menologio de S. EVTYCHIO *SS. Pauli, & Ioannis Apostoli Discipulo*, multa scripsere, à quibus *Petrus Galesinus*, qui perperam passionem in *Græcia* constituit, motus vt sæpius diximus, quòd eius *Græci* in *Horologio*, & *Menologio* meminerint, illum ausculta: *In Græcia* S. EVTYCHII, *Beati Ioannis Euangelistæ Discipuli, qui prædicationis causâ, multis peragratis* *Martyrologia.* *prouinciis, & diuinâ eius prece, euersis Idolorum Templis, in carcerem detrusus, verberibus affectus, & in ignem positus, ab omni periculo diuinitùs ereptus, sanctè, mirificéque factorum gloriâ clarus, obdormiuit in Domino.* Martyrologium verò *Romanum* à Baronio correctum, verbum *in Græcia* Galesini meritò expunxit, cùm apud *Horologia*, & *Menologia* tale verbum haut inueniretur, & ideò absque loci assignatione sequens elogium descripsit: *Eodem die*, S. EVTYCHII *Discipuli B. Ioannis Euangelistæ, qui ob Euangelij prædicationem in multis regionibus carceres, verbera, & ignes perpessus, in pace tandem quieuit.* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Vasq. *fol.* 137. Lusitanum *P. Lup. fol.* 178. Sed licèt apud illos locus reticeatur agonis, illum patefecit Flauius Dexter in *Chron. Ann.* 112. his verbis: S. EVTYCHIVS, *S. Pauli Discipulus, ipso prædicante, de fenestra præcipitatus, & in vitam* *Scriptores.* *reuocatus (qui secutus est S. Ioannem Euangelistam)* TELÆ *passus in Hispania, completo martyrio, gloriosus migrat ad Dominum.* Hinc notabis hunc ipsum EVTYCHIVM esse cuius meminit S. Lucas in *Act. Apostolor. c.* 20. hac serie: *Sedens autem quidam adolescens nomine* EVTYCHIVS *super fenestram, cum mergeretur somno graui, disputante diu* Paulo, *ductus somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus; ad quem cùm descendisset* Paulus, *incubuit super eum, & complexus dixit*: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est. *Adduxerunt autem puerum viuentem, & consolati sunt non minime.* De eo fuisse insignem memoriam apud *Palentinos* iterùm Dexter *Ann.* 299. recenset, sic: TELÆ *in* Hispania *prope* Palentiam *Vaccæorum vrbem prævalidam* S. EVTICHII *Martyris insignis memoria.* Videndi P. Biuar. in *Not. ad Dextr. d. Ann.* 112. *numer.* 4. *fol.* 218. & *Ann.* 299. *num.* 1. *fol.* 315. Rodericus Caro ibidem *fol.* 62. *lit. L. & M.* & *fol.* 97. *lit. A.* Eius ACTA nullus congessit, illa coagulabimus ex Scriptorum flosculis:

ACTA S. EVTYCHII APOSTOLORVM, Pauli, & Ioannis Euangelistæ Discipuli, Martyris Telensis in Hispania apud Vaccæos, ex Flau. Dextro, & aliis Scriptoribus.

Origo. EVTYCHIVS *ex* Troade *vrbe* Achaiæ *ortus, cùm ad adolescentiæ florem attingeret, auditâ famâ* Pauli *Apostoli, qui per regionem illam Euangelij fidem populis prædicabat, eius audiendi doctrinam magnoperè vexabatur. Cùm ecce* Paulus *è Corintho* Troadem *perueniens, cœpit*

eum

eum doctioribus disputare, & sermonem instruere, quô Christi veram fidem, eiusque diuinitatem edoceret. EVTYCHIVS *desiderio visendi Apostolum protractus, domum, vbi erat dissertatio habenda, cunctanter ingressus, & od locum, quem occasio permisit, ascendens, ibidem* Pauli *doctrinam audire curiosus occepit. Sed cùm intempestæ noctis spacium, sermo Apostoli valde prolixus, & adolescentis languor somnum attraheret, illius vt prorsus oppressus, de tertio cœnoculo deorsum occidit; tunc*

Ad Pauli concionem accedit.

Mœsto sonuére beatu
Atria, concurrit gemitu miserata frequenti
Turba videre locum, qui funere tristis acerbo
Lætitiam facturus erat.

E fenestra cecidit, & occubuit.

Cuius rei successus inopinatus Apostoli sermonem intercludens, extra domum prosiliens, EVTYCHIVM *mortuum inueniens, super eum incubuit, & complexus, circunstantibus dixit:* Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est. *Tunc circunstantes adduxerūt adolescentem, & viuum inuenerunt. Qui in posterùm* Paulo *adhærens, eius Discipulus, & comes extitit indiuiduus. Sed demùm* Paulo *è viuis sublato* Ioaonem *Euangelistam insecutus, eiusque Discipulus factus, Euangelici sermonis, prædicator effectus, ferè totius orbis regiones peragrauit, in quibus propter fidei prædicationem, carceres, verbera, & ignes perpessus, tandem* Hispaniam *peruenit, vbi ad vrbem* Telam *denique tentus, & ad Præsidis tribunal perductus, & in Christi confessione perseuerans, consummato martyrio, spiritum Deo reddidit. Cuius memoria multis sequentibus seculis perdurauit. Occubuit igitur sanctißimus Vir* IX. Kalend. Septembris *Anno* CXII.

Vita restituitur.

Fit Discipulus Pauli, & Ioannis.

Moritur.

ACTA sic breui epilogo coadunara desumere potuimus, quia prolixiora nequaquam nobis permisit Scriptorum obliuio, aut temporum intercapedo. Nec est immorandum in qualitate martyrij, nam licet aliqui tueantur S. Virum non *Martyrem*, sed *Confessorem* excidisse, alij per martytium sublatum contendunt. Quorum sententiæ ex *Dextri* auctoritate adhæremus.

S. AVREA *Virgo, & Martyr Romana.*] De ea *Romanum Martyrologium* h. d. sequenti clausulâ: *Apud Ostia Tyberina* S. AVREÆ *Virginis, & Martyris, quæ saxo ad collum ligato, in mare demersa est: cuius* Corpus *ad litus eiectum,* B. Nonnus *sepeliuit.* Conueniunt *Castellanum* P. Vazq. *Lusitanum* P. Lup. *Italum* Constant. Felicis, & alia recentiorum. Cuius ACTA cum *S. Maximo*, de quo Nos die præcedenti egimus, communia fere sunt. Cardinalis Cæsar Baronius in *Not. lit. C.* Asserit CORPVS apud *Ostia Tyberina* asseruari. Philippus Ferrar. in *Annotat. ad Catalog. SS. Ital. fol.* 536. esse apud *Parmensem* Ecclesiam, Nos vero apud *Complutum* in Monasterio SSS. Trinitatis Excalcearorum, cui pignora sacra donauit Generalis Religionis eiusmodi, cum illa R. P. F. *Ioannes ab Annuntiatione* Vrbani VIII. Confessarius *Hispaniæ* remisit, vnâ cum aliorum Sanctorum Martyrum exuuiis, quas abs eodem Pontifice Maximo dono acceperat. De quo pluries dictum est supra *Tom. 2. fol.* 45.

B. Martyrologia.

Translatio.

OCTAVO KALEND.

Septembris.

DIES XXV.

A. CORDUBÆ *in Bætica Hispaniæ* S. GENESII *Militis, & Martyris, qui cùm, vt Domino militaret, abiecto militari baltheo, Catholicum indueret thoracem, in prima apud* Hispaniam *persecutione Neronis comprehensus, nec à fide desisteret, ad gloriam egregius Agonista Christo loricatus adscendit.*

B. ITALICÆ *prope Hispalim in Bætica* S. GERVNTII *ipsius Primi Vrbis Episcopi, qui cùm Apostolorum insectaretur vestigia, & in fidei prædicatione munus excoleret iniunctum, à satellitibus comprehensus, & carceri mancipatus, tandiù horribilem ergastuli fœtorem ebibit, donec deficiente spiritu, incorporeum animi halitum suo obtulit Creatori.*

C. TARRACONE *in Hispania* S. MAGINI *Martyris, qui à seculi tumultibus alienatus, vitam in eremo transigebat angelicam, donec à Datiano comprehensus, cæsus, & vltimo supplicio damnatus, illustrem triumphum, vitam amittendo, reportauit.*

D. PARISIIS *in Gallia* S. LVDOVICI *eiusdem prouinciæ Regis, qui ex* B. Blancha Hispanus *existens, terram virtutum oppleuit odoribus, postque in Ierusalem pro Christi Domini sepulchro liberando, variis expeditionibus conflatis, miraculis clarus, obdormiuit in Domino.*

E. *In Oratorio Marchionis Castri-Roderici Depositio sacrorum pignorum* S. VINCENTII *Martyris Romæ passi, quæ cum aliis acceperat, cùm Regij Oratoris Romæ Officio fungeretur.*

NOTÆ.

NOTÆ.

SANCTVS GENESIVS *Miles, & Martyr Cordubensis.*] Cùm eiusdem Nominis plures in Ecclesiasticis Tabulis reperiantur Martyres, causam hæc confusio præbuit, ad hallucinandum Nostratibus, in consignatione diei agonis Nostri Martyris *Cordubensis.* Duos eùm ergo tantùm referat *Romanum Martyrologium*, alium *Romanum* archimimum, alterum *Arelatensem* Exceptorem, illum *Die* XXV. *Augusti*, & istum *eodem Die*, proculdubio alios inquirere omisit antiquorum ignauia, ita vt *Cordubensem*, absque diei assignatiune reliquerit. Nostrum *Cordubensem* quo igitur die passum ignoramus, ideo ad hunc diem eum *Duobus* à Martyrologio Romano recensitis coniungimus, vt quæ vetustas intermissa despexit, Nos aliquantulum suppleamus. De GENESIO igitur *Cordubensi* agit Luitprandus in *Chron. Ann.* 668. *n.* 112. his verbis: *Cordubæ, Toleti, & in aliis* Hispaniæ *locis celeberrima memoria est* S. GENESII *Martyris Hispani*, CORDVBÆ *passi in persecutione sæuissimâ Imperatoris Neronis.* Cui adstipulatur Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Chron. n.*376. hac serie: *Diruta sunt Ædes* S. GENESII, Hispani *Militis*, CORDVBÆ *passi.* Et in *Aduersar. n.* 149. prolixiùs, sic: *Toleti habetur in honore* S. GENESIVS *Martyr* Cordubensis, *passus sub Nerone.* Et *n.* 389. hac clausulâ: *Frequens est* S. GENESII, *Militis* Hispani, & *Martyris, ad* CORDVBAM *passi, apud* S. Eulogium *Martyrem memoria* Idem Iulianus expressius in *Aduersar n.* 149. hac periodo: *Toleti habetur in honore* S. GENESIVS, *Martyr* Cordubensis; *passus sub Nerone: Cuius Corpus à Christianis* Cordubensibus, *adlatum est ex* Corduba Alacurrim, *& reuelante Domino* (lege, & reuelata Domino) *Imperatori* Adephonso, *qui* Tolerum *lucratus est; cuius causâ restituit Toleti* S. GENESIO *veterem Parœchiam. Celebratur* XX. Die Augusti. (lege XXV.) *Dicitur* Hispanus *fuisse, & Miles Legionarius in Castello* Nutenensi; *forte* Rutenensi; vt inquit Biuar. in *Epistol. ad D. D. Laurentium Ramirez de Prado in Not. ad Luitprand. fol.* 346. quâ non solùm errorem dicentium GENESIVM istum *Cordubensem*, eundem esse, ac socium *Anastasij* Presbyteri, *Placidi*, & sociorum, de quibus *Martyrologium Romanum* Baronij, *die* XI. *Octobris*, demonstrat, sed etiam glosema in *Aduersariis Iuliani n.* 326. quo confunduntur GENESIVS *Cordubensis*, & ille *Mantua-Carpetanus Genesius* socius *Anastasij*, & sociorum, patefacit. De quo & Nos plenis manibus infra *Tom.* 5. *Die* XI. *Octobr. lit. B.* Sancti Martyris ACTA nullus scripsit, ea damus ex munere.

A. *Genesij memoria Martyris Cordubensis, cur hodie reponatur.*

Scriptores.

Aliquorum error detegitur.

ACTA S. GENESII MILITIS Legionarij, & Martyris Cordubensis in Bætica Hispania, ex Variis Script.

GENESIVS *natione*, Hispanus, *ex vrbe* Cordubâ Patritiâ *oriundus, à primo iuuentutis flore militiam secutus imperatoriam, sagum induens sub Aquilis militare cœpit, & inter Legionarios milites adscribi promeruit. Erat enim corde Christianus, & fide conspicuus, nam licet inter tot Gentilium agmina toto vitæ suæ tempore versaretur, nec eorum mores ebibit, nec à fide eorundem contubernio susceptâ discessit* Ad Rutenense *Castrum translatus, ibidem præsidiarium militem egit exterius, cùm intùs ad Christi sui amorem raptus, eius misericordiam piis precibus præstolaretur assiduè. Per hæc tempora Neronis Imperatoris aduersus Christianos sæua cœpit exardescere persecutionis procella, quâ plurimi fideles variis cruciamentibus torti, coronas æternæ beatitudinis promeruerunt agone. Tunc Christiani vndique profugi, vix in propriis vrbibus securitatem, ab imminenti furore satellitum, inueniebant;*

Origo, & militia.

Persecutio.

nam illorum rabies omnia penitus depascebat, maximè in Hispania, *vbi Tyranni Principũ placita Iudices profani ardentius exequi conabantur. Ergo* GENESIVS *huius occasione in patriam redux, ibidem agonem, quem diffugerat adinuenit. Nam fidei causâ comprehensus, cùm nec fidem deserere, nec Diis thura litare voluisset, post varia tormentorum cruciamina, ad cælos martyrio coronatus ascendit Die* XXV. Augusti, *Anno Domini* LVII. *imperante Nerone. Cuius* Corpus *à fidelibus Conciuibus sublatum, & in recondito loco conditum, ibidem per plura secula quieuit, supra cuius tumulum Ecclesia S. Martyri fuit erecta, & dicata, quâ aliqua SS. Martyrum* Cordubensium, *tempore persecutionis Arabica passorum pignora tumulata cognoscimus. Postmodum regnante in Castella* Adephonso *huius nominis* VI. *qui Toletum recuperauit, sacra Sancti* GENESII *Martyris, Deo reuelante fidelibus, inuenta, Alacurrim translata, & honorificè sepulta fuisse lipsana, memoriæ proditum accipimus.*

Capitur. *Coronatur.* *Pignorum translatio.*

ACTORVM huiusmodi ecphrasis ex superiùs relatis Scriptoribus educta conuenit cum relatione Epigrammatis *Cypriani* Archipresbyteri *Cordubensis*, cuius apud me plura M S. huius hoc lemma.

AD S. GENESIVM M. CORDVBENSEM,
Ex Cypriano Archipresbytero.

CORDVBA *te genuit* GENESI, *post Martyr; & ipsa*
Te quoque martyrio sublatum nouit, & vrbem
Patritiam, nascens, moriens, inlustribus ornas
His titulis semper; quibus vnà, munere Christi,
Mœnia, sanctificas; quibus hîc & nomine sacras
Basilicamque tuam, qua prorsus Corpora Diuûm
Possidet, & cineres retinet per secula sacros.
Igitur vna fides potuit tibi limina cæli
Martyrio reserare tuo, cùm sæua Neronis
Arderet procella in Christi membra, secundo
Ipsius imperij anno; cùm tu Militis arma
Jndutus, Aquilas sequebaris, & agmina Regis
Impia, qui Christi cœpit abolere Tyrones.
Ergo tuos Martyr famulos, quos infida Mauri
Captiuitas tenet, ingens vis tueatur amoris.

Templum S. Genesij Cordubense, sepultura Martyrũ.

Cætera iam ex *Scriptoribus* superius relatis vidisti. QVATENVS *Cyprianus* in Carmine meminit Basilicæ S. GENESII Martyris suo æuo *Corduba* extantis, ibidemque aliquot *Corpora Martyrum Cordubensium* in persecutione Arabica occisorum sepulta fuisse fatetur, videndus S. Elogius in *Memorial. SS. lib. 2. c. 10. n. 14.* qui de sepultura *S. Liliosa* agens, prosequitur: *Requiescit apud* GENESIVM *Martyrem* (id est in eius Basilica) *venerabilis Liliosa*. Et in *Apologet. n. 19.* vbi de corpore *S. Ruderici* ad ipsam Ecclesiam Martyris sepulto. Et Raguel Cordubensis *in Vit. S. Pelagij Martyrũ. §. 7.* inquit, Caput S. Martyris sepultum in Ecclesia S. Cypriani, & *Corpus in Templo* S. GENESII. De *Translatione* sacrarum exuuiarum *Cordubâ Alacurrim* Hispaniæ, videndus Iulianus in *Aduersar. n. 149.* Ramires *ad Luitprand n 112. fol. 344.* & Biuarius in *relat. Epistol. fol. 346.* Hic etiam notandum, quod Basilica S. GENESII Martyris *Cordubensis*, reædificata etiam fuit à *Muzarabibus Cordubensibus* ad Annum Domini DCCC. XCV. vt inquit ipse Diaconus Ticinensis in *Chron. Ann. 895. n. 319. fol. 434.* his verbis: *Cordubenses Muzarabes*

Translatio exuuiarum Corduba Alacurrim.

rabes edificant intra vrbem Templum GENESIO Martyri, ibidem passo in persecutione Imperatoris Neronis. Quod & notauit D. Thomas Tamayo in Not. ad Luitprand. fol.218. & 219. Readificatio Templi S. Genesij.

S. GERVNTIVS Episcopus Italicensis, Martyr.] Optimo iure Eminentissimus Cardinalis Baronius in Not. ad Martyrolog. Roman. h. d. lit. F. miratur incuriam Nostratum, qui prorsus ieiunè admodum de hoc S. Martyre scripserunt. Sed antiquorum ignauiam suppleuit Illustrissimus D.D. Petrus de Castro, Archiepiscopus Hispalensis, qui tanti Præsulis & Martyris memoriam ex vnanimi eius illustrissimi Capituli consensu suscitauit, ita vt in posterùm Officium recitaretur de eo diuinum, hoc die, duplex secundæ classis in Italica, & in diœcesi Duplex commune, vt ex Roderico Caro in Antiquitatib. Hispalens. lib.3. c.13. fol.103. colligitur. Olim etiam eius cultus apud Hispanos meos communis erat, vt patet ex Officio & Missa in Breuiario Muzarabi, & Missali præscriptis. Eius nomen in Tabulis Ecclesiasticis scriptum reperitur, de quo Vsuardus, Galesinus, Bellinus, Maurolycus, Peregrinis, & alij recentiores, pro omnibus Romanum Baronij hoc elogio: ITALICÆ in Hispania S. GERVNTII Episcopi, qui tempore Apostolorum Euangelium in ea prouincia prædicans, post multos labores in carcere quieuit. Conueniunt Martyrologia Castellanum P. Dionys. Vasq. fol.138. Lusitanum Ioann. Emp. fol.179. Hispanum MS. P. Ieronym. de la Higuer. Italum, Constant. Felic. fol. 78. De eo Stephanus Garibay. in Compend. Histor. lib. 1. c.45. Ambrosius Morales Histor. Hispan. lib. 9. c. 36. Ioannes Vasseus in Chron. Ann. 206 F. Ioannes Marieta Histor. SS. Hispan. lib. 1. c. 4. Ludouicus Nonius in Hispan c.17. P. Biuar. in Not. ad Flauium Dextr. in Chron. Ann. 86. fol.179. vers. Placuit Rodericus Caro Histor. Hispal. d. lib. 3. cap. 13. P. Antonius Quintana-Dueñas Histor. SS. Hispal. fol. 226. D. Paulus Spinosa Histor Hispalens. 1. p. lib. 2. c 4. fol. 39. Eius ACTA scripsere Alphonsus Villegas fol. 315. Basilius Sanctorus Tom.2 fol.101. col.2. F. Thomas Truxillo in Thesaur. Concionator. Tom.2. fol.1556. Ea sic damus.

B. Cultus apud Hispalenses. Martyrologia. Scriptores.

ACTA S. GERVNTII, EPISCOPI Italicensis & Martyris ex Hymno Breuiarij Muzarabis, & aliis.

GERONTIVS Italicæ vrbis Illustrissima in Bætica Episcopus, temporibus Apostolorum, à quibus infulam promeruit, Hispalensis Pontificis Pij nomine seculo floruit. Quia sua diœcesis breues pertingens terminos, illosque Apostolico more perlustrans, fidei zelo, & doctrina eloquio recentem Ecclesia plantationem erigere, & nouis fidelibus augere, industriosâ perfectione, & profectione conatur. Igitur exantlatis sua Sedis limitibus, cùm eius cordis ambitus maiora perlustranda conquireret, plurimas Hispaniæ vrbes, maximè, quas per Bæticam, absque Pastoris solatio cognouit orbatas, felicibus peragrenit auspiciis, tenebras Gentilitatis euertens, ab errore populos eripiens, & illos ad veram Dei veri cognitionem attrahere satagens. Multa tanto Pontifice digna in huius itineris occupatione perfecit; sed instantibus sui gregis periculis, ne dùm aliena procurat, domestica corruere desinat, Italicam renerititur, vbi iam iam vltima perfidi Neronis persecutionis procella, nouis rigoribus suscitata, vniuersos Christi fideles, aut cruciatuum angustiis, aut martyriorum agonibus absorbebat. Hinc captus Antistes à satellitum manu feroci; hinc propter fidei praconia raptus veritatis praco tenetur; hinc ad Iudicis profani horrendum tribunal perducitur, apud quem, cùm de Euangelica veritate, de Idolorum obscœnitate, & de cultus Deorum errore dissereret, iussu furentis Iudicis in carceris ergastulum, non sine verberum flagris, pugionum ictibus, & lapidum contusionibus, truditur. Hic quas S. Pontifex molestias in horrido spelæi pertulerit hiatu, quas sitis, & famis angustias, solus scit Deus, qui Martyrem coronauit. Nam ibidem per temporis spatium prolixioris inclusus, insolenti vinculorum more granatus, sic diù vixit fide plenus, donec

Episcopus inauguratur. Vrbes Baticæ perlustrat. Capitur. Cruciatur.

animam suo traderet Creatori, VIII. Kalendas Septembris *circa Annum Domini* LXVIII. *imperante Nerone. Cuius sacrum* Corpus *in eodem ergastulo tumulatum, postmodùm datâ Ecclesiis pace, ibidem inuentum, & honorificè exaltatum, in* Templo *suo* Nomini *dicato supra ergastuli cryptam, conditum est. Ad cuius tumulum frequens Gothorum seculis fuit Gentium peregrinatio.*

Coronatur.

Isthæc ACTA genuina ex relatione sacri *Hymni*, quem *Breuiarium Toletanum* Muzarabum descripsit, cuius copiam pro Eruditis in hisce Ecclesiasticis rebus damus.

Sacratum Christi Antistitem,
GERVNTIVM Confessorem,
Dignis canamus laudibus,
Et celebremus vocibus.
Hic fertur Apostolico
Vates fulsisse tempore:
Et prædicasse supremum
Patris potentis Filium.
Quique dùm per Occiduam
Percurreret clarus plagam,
Tandem irâ Gentilium
Ad passionem trahitur.
Sed mox præcepto Præsidis
Nodis grauatur ferreis:
Horrendis vmbris carceris
Datur in ius carnificis.
Quem ferunt vinctum vinculis
Inter pallentes tenebras,
Raptam è sacro Corpore
Dedisse cælo animam.
Sic inter Apostolica
Beatus iam consortia,
Gaudet cælesti gloriâ,
Et clarâ Christi gratiâ.
Namque infulatus gemino
Fulget, & nitet præmio;
Sacerdotali titulo,
Et Confessionis ordine.
Gloria Patri personet,
Christoque Vnigenito,
Cum Paracleto Spiritu
In seculorum secula Amen.

Quo tempore occubuit.

Quatenus ad *tempus passionis* S. Præsulis, en tibi do *Epigramma* non inuenustum *S. Isidori Hispalensis* Ecclesiæ Episcopi, & Hispaniæ Doctoris, quod ad hunc Diem

Diem teseruaoimus, & inter MSS. eius carmina apud me in Codice MS. *Garcia de Loaysa*, reperitur, cuius hoc lemma.

DE S. GERVNTIO EPISCOPO
Martyre Italicensi.

Hoc Templum *tenet ossa diù sacrata* GERVNTI
Præsulis Italicæ, *qui fuit vrbis amor.*
Hic & Apostolicum perauxit vomere germen
Christiferæque Crucis, quâ fides alma cluet.
Denique sub gladio pateris indigna Neronis
Supplicia, Antistes, carceris, atque famis.

Quo Exasticho patet S. GERVNTIVM occubuisse in persecutione *Neronis.* Hinc elicies eius agonem euenisse circa Annum LXVIII. quo prolixior, & ferocior in *Hispania* persecutio vigebat.

S. MAGINVS *Martyr Tarraconensis.*] Celebris fuit, & adhuc existit eius memoria in *Romano Martyrologio* Cæsaris Baronij h. d. sequenti elogio: *Tarracone* S. MAGINI *Martyris.* Conueniunt cætera recentiorum, maximè *Castellanum* P. Dionysij Vasq. *fol.* 138. Lusitanum P. Ioannis Lup. *fol.* 179. Hispanum MS. P. Ieronymi de la Higuer. & Italum Constantij Felicis *fol.* 78. De eo Flau. Dext. in *Chron. Ann.* 308. his verbis: TARRACONE *in Hispania* S. MAGINVS, *qui pluribus toleratis pro Christo cruciatibus, gaudenti animo, ad gloriosam martyrij palmam euolauit.* Vbi P. F. Franciscus Biuar. *num.* 8. *fol.* 368. Rodericus Caro *fol.* 117. *lit. B.* Luitprandus in *Aduersar. n.* 59. apud Ramires *fol.* 470. & apud Tamayo *n.* 54. *fol.* 15. hac serie: S. MAGINVS, *aliàs* MAXIMVS, *passus est* VIII. M. P. *à* Tarracone *in Monte* Palfuriano, XXV. Augusti, *sub Diocletiano, Præside Hispaniarum Datiano, anno* CCC. II. *Fuit Ciuis* Tarraconensis, *egit vitam eremiticam.* Petrus Antonius Beuter. *Histor. Hispan. lib.* 1. *c.* 24. Ioannes Vasseus in *Chron. Ann.* 239. Pons Icartus *Histor. Tarraconens. c.* 41. Ambrosius Morales *Histor. Hispan. lib.* 9. *c.* 43. Antonius Vincentius Domenec *Histor. SS. Cathalon. lib.* 1. *fol.* 78. F. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.* 2. *c.* 43. *fol.* 49. P. Ioannes Mariana *Histor Hispan. lib.* 4. *c.* 9. D. Franciscus Padilla *Histor. Eccles. Hispan. Tom.* 1. *Centur.* 3. *c.* 4. *fol.* 101. Stephanus Garibay. *in Compend. Histor. Hispan. lib.* 7. *c.* 26. Ieronymus Pujades *Histor. Cathalon. lib* 4. *c.* 56. *fol.* 195. Lanouius in *Chron. Minimor. Ann.* 1591. *fol.* 340. Biuarios in *Not. ad M. Maxim. in Chron. Ann.* 340. *fol.* 98. Eius ACTA Carmine scripsit *S. Orentius Episcopus Illiberitanus* S. MAGINI Conciuis, de quo & Nos supra *hoc Tom.* 4. *Die VII. Iulij. lit. A.* quæ quia à nemine recensita hîc apponere curamus.

C. Martyrologia.

Scriptores.

ACTA S. MAGINI EREMITÆ,
& Martyris Tarraconensis in Hispania, à S.
Orentio Episcopo Illiberitano, ex
MS. Codice.

Da Pater Omnipotens nostris conatibus vnum
Conspicere auxilium, quo Sancti Martyris Acta
Carmine conscribam; quem tunc Vrbs Tarraco *fortem*
In fide conspexit Procerem per vulnera; cuius
Nomen erat MAGINVS *Diuo; quem vnus & idem* *Nomen.*
Christus

Christus amore sui per tot cruciamina traxit
Martyrij ad palmam, quâ in thronum fertur Olympi.
Locus Natiuitatis. Palfurianus *ager Sancto concessit amœnus*
Primæuos ortus, qui pòst ad tempora ductus
Maturæ ætatis, cùm Christum in corde Magistrum
Nosceret, vt propiùs fidei documenta securus
Custodiret amans, in denso culminis alti
Fit Eremita. *Antro sese concludens Eremita frigore,*
Fortius inuigilans, regulis sacratis adhæsit.
Est locus insignis nemorum circundatus atris
Lucus describitur. *Syluarum truncis; quorum nec vertices vnquam*
Curua securis adhuc acies acuata totondit
Coloni trucis, qui nutu verberat herbas.
Gressus compescit passim labyrinthus agrestes
Ramorum pecoris Ductori, vimina tendens;
Contexensque vepres, quibus exitus arduus errat.
Cuius & ambages nec prorsus lumina Solis
Nexibus obtortos, penetrarunt temporis vllo
Momento, linquens hirsuta arbusta sub vmbris.
Situs speluncæ. *Nemoris in medio surgit cum colle superbus*
Æquoris, atque Eremi scopulus dominator, & index.
Huius in obstrusis penetralibus, altus hiatus
Conspicitur, prorsus lucis raritate verendus.
Hôc sibi Maginus, *Christo vt per tempora viuat,*
Seculis ignotus lubens habitacula constat.
Igitur exiguo, curuoque foramine rupis,
Angelicam Diuus vitam sic lætus agebat,
Quòd nullis prorsus pœnis premeretur acerbis;
Siuè die infausti turbassent nemora Fauni,
Siuéque per noctem syluas agitaret Acheron.
Persecutio. *Donec ad arma furor citatus concutit Orbem*
Cæsaris, vt Christi asseclas exterminet omnes.
Igitur Imperij dimittens vltrò Diocles
Onus; & è viuis sublatus munere Christi;
Filius eiusdem Romanâ euectus in Arce,
Protinus aduersus Christi commurmurat oues;
Et datis edictis, Sanctos ad Numina falsa,
Grandibus indictis pœnis, veneranda premebat.
Hispaniam venit. *Sacrilegum veniens nostras pòst Cæsaris illud*
Decretum; Præses qui tunc dominâtur Iberam
In famulos Christi sæuus consurgit, & audax

Quotquot dira lues pertraxit, carceris antro
Tunc sepelire iubet: Quorum qui Numen adorat
Diuorum, statim vitam sine vulnere desert.
At quibus in fide Diuini constantia Verbi
Roboris intulerat frustum per viscera, sauos
Intorsit Præses cruciatus verbere mixtos.

TVNC *erat in totis vicinis viuida vicis* *Fama Magini.*
Constans fama diù, quòd plurima signa per vrbes
Conficeret, virtute Dei, MAGINVS, *& ipse*
Christicolas omnes sacris in ritibus vnà
Informare prece, & verbis, quibus vlcera fratrum
Sanabat sine labe pius, queis robur adauxit.
Huius sæuus adhuc depascere corda satelles
Concupiens, Diuum quærit per nemora, rupem
Ascendit, Sanctum capit, hinc in carcere trudit. *Capitur.*
Posteà cum fremitu Almus ad cæleste Tribunal
Præsidis educitur, qui dixit fulmine vocis:
Nobilis vt fies, Augusti decreta tenere
Debebas constans; Nam nostras Cæsaris arma
Defendunt vrbes; Nobis quin recta ministrat
Legibus ipse suis, quibus vnit nexibus Orbem.
Tu tamen ignota Hispanis cum dogmata fundis
Cordibus, atque hominum confundis viscera, falsis
Prodigiis, quibus indomitos eludis Iberos;
Principis en Nostri tu solus iussa rebellis
Conturbas sacra, & Gentes euertis vt hostis,
Quòd vafra percipiant Crucifixi verba Magistri.
Igitur vt cunctis placeas, tu protinus Aram
Scande Iouis Magni, cui lætus thura litabis.
Sed si nostra tuis despectibus, impie, sacra
Hîc violare cupis, prorsus cruciatibus ipsam
Infamem vitam sæuis cum corpore perdes.
Dixerat. Atque libens oculos ad sydera vertens
Martyr, Præsidis hæc verbis responsa retorquet. *Constans responsio Martyris.*
Est Deus in nobis Christus. qui primus in vrbe
Isacidum, Mundi sepeliuit crimina fixus
In Cruce, qui Nobis tunc depulit horrida mortis.
Hinc timet hautquaquam nullus cruciamina Regum
Christicola; & tua nec mihi præbent, crede, timorem.
Ergo leuis mors hæc tua iam reputabitur, immò
Non mors horribilis, sed vita suauis, & amans

Dicetur mihi; Hinc tu Præses ad arma ministros
Conuoca, qui Nostros lanient cum vnguibus artus.
Vix benè desierat, sæuo illi vrgente furore,
Dentibus infrendunt malè clausis auribus, illum
Arripiunt, magno sacrati & sanguinis æstu
Iniecere feros sceleratis cautibus ictus.
Capite damnatur. *Præsidis ergo furor noscens tunc Martyris ausus,*
Ad mortem deferre iubet, quòd cæteris arctet
Christolis mors vna simul conamina mortis.
Vix sensum dixit decreti barbarus ille
Præses, cùm subitò arripiunt cum murmure truces
Carnificumque manus Diuum, quem protinus extra
Extra vrbem ducitur ad supplicium. *Mœnia deducunt Vrbis, quæ* Iulia-Victrix
Tempore dicta fuit necnon Tyrrhenica *prisco.*
Igitur hærentes illum rapuere cohortes
Horrifica, manibusque pium pedibusque ligatum
Adducunt in Montis densa cacumina celsi,
Martyris vt caput gladius mirabile cadat.
Hîc vbi carnificum peruenit Legio demens,
Sitibunda locum laticis cum murmure quærit,
Quoque sitim frigido vesanam extingueret haustu.
Illis haut inuentis, Diui prostrata reposcit
Ad pedes, vtque siti succurrat gurgite lympha.
Ille satellitibus parcens conamina in ipsum
Patrata, ad Christum sic supplex ore profatur:
Oratio ad Christum. Christe opifex rerum, vitæ melioris origo,
Cui seruare animas, & iniquam vincere mortem
Pugnanti, laqueosque datur absoluere duros:
Quique potes quodcumque velis, miserere fœrocis
Gentis aberrantis sitiens & prona laborat.
Da precor illis aquam; da pòst quoque cordibus illam
Rore tuô requiem, quâ noscant lumina vitæ.
Fontem satellitibus aperit. *Dixerat. Et baculi rupem conuerberat ictu,*
Et subitò puro fluxit fons latice manans.
Quem vidit vt gens illa ferox, ad gurgitis vndas
Procumbens, æstus prorsus restrinxit, & haustus
Ille suauis, traxit per membra soporem.
Tunc cecidere omnes, somnique tumore grauata
Corpora, planitiem complentque cadauera quasi.
Martyr & in specum veterem cum laudibus intrat;
Qui genibus flexus grates pro munere tanto

Retulit,

Retulit, & Christum interpellat vocibus istis:
Nate Patris Summi, decus inuiolabile magni
Pectoris, ô Principes hominum, supercûmque creator; *Reuersus ad specum erat.*
Dux populi, humanam qui inferno à Principe gentem
Eripis, & patriæ perducis ad atria veræ!
Cur mihi Sancte Deus moriendi limina claudis?
Cur mea martyrij tantis conamina differs
Obicibus Pater eia meos (si placet) agones
Perfice: Nam morior languens, quòd tortor iniquus
Hîc mea crudelis rumpat iam viscera flagris.
Te duce, nec timeo sæui experimenta Tyranni.
Quid timor est? Nihil ille potest in mentibus altis.
Ergo mori cupio pro te, conuoco, nostras
Audi Christe preces, nec ausus despice cordis.
Vix ea fatus erat, cùm trux armata caterua
Carnificum, somno excusso, per nemoris antra
MAGINVM *quærit, quem specus in limine flexum*
Tunc genibus vidit, in quem vesana cohortis
Agmina cum fremitu inuadunt, & vulnere necant. *Coronatur.*
Ille necem ridens, vitæ spe feruidus ardet,
Atque inter mediam dans sancta precamina, mortem,
Sedibus æthereis Domino obdormiuit in Almo.
MAGINI *hæc nostri sunt Sancti Martyris Acta;*
Qui in cœlis regnans, Nobisque piacula quærit.
Hac, præstante Deo, direxi carmina Diuo,
Ipse meos ausus, precor, & conamina parcat.

Hactenus historia, à *S. Orentio Illiberitano* Episcopo S. MAGINO Martyri Concioi dicata, quam ex antiqvitatis ruderibus primus *D Garsias de Loaysa* eruit, à quo & Nos publicam facere curamus. Eius S. Martyris ACTA copiosiora conscripsit idiomate Hispano P. Antonius Vincentius Domenec *Histor. SS. Cathal. lib.* 1 *fol.* 78. vbi plura miracula recensentur.

PALFVRIANA. Oppidum est iuxta vrbem *Tarraconem* in *Hispania*, ab ea XVIII. M. P. distans, vt ex *Antonini Itinerario* apud Zuritam *fol.* 90. & in *Comment. fol.* 547. & apud Simletom *fol.* 183. & in *Schol. fol.* 278. Illud perhibetur conditum à *Palfurio* Vito Senatorio, dùm sub Claudio Imperatore venerat Prætor Tarraconensis, ita Luitprandus in *Aduersar. numer* 59. P. Biuar. in *Not. ad Maxim. Chron. Ann.* 430. *n.* 3. §. 10. *fol.* 98. Hodieque dici BRVFAGANA, asserunt Pujades *d. lib.* 4. *c.* 53. & Domenec *d. fol.* 78. *Topographia, & Conditor.*

S. LVDOVICVS *Galliæ Rex, Confessor*] Eum fuisse origine, ex *Blanca* Matre, filiâ *Alphonsi Nobilis* VIII. huius nominis *Castellæ* Regis, *Hispanum*, nullus adhuc dubitauit, neo imposterum dubitabit. Hinc ad eius deueniamus Elogia. Illius memoriam repetit h. d. Vniuersalis Ecclesia, hac serie: *Lutetiæ Parisiorum* S. LVDOVICI *Confessoris, Regis Francorum, vita sanctitate, ac miraculorum gloria illustris.* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Vasq. *fol.* 138. Lusitanum P. Lup. *fol.* 179. Hispanum M S. P. Higuer. Italum Constant. Felic. *fol.* 78. Gallicanum Andreæ Sauss. *Tom.* 1. *fol.* 548. Franciscanum *fol.* 366. Arturij à Monasterio, & D. *Martyrologia.*

Scriptores. aliorum recentiorum. De eo scripsere Tillius in *Memor.* Belforestius *lib.4. Maior. Annal, Francor. c.1.* Theuetus in *Cosmograph. Tom.2. lib.15. c. 16.* Doubletus *Histor. Abbat. S. Dionys. lib.4.* Fauynus in *Theatr. Honor. & Milit. lib. 3. fol.582.* & in *Histor. Nauarr. lib.5. & 6.* Vvadingus *Annal. Minor. Tom.1. Ann 1212. §. 59.* Parisius de *Gest. Anglor. Ann.1226.* Meyerus in *Epitom. Histor. Vniuersal. lib.2. cap.229.* Bzouius *Annal. Eccles. Tom. 13. Ann. 1213. n. 10.* Spondanus in *Epitom. Ann. 1226.* & alij plures ab Artus. in *Martyrolog. Franciscan. d. fol.366. §.1. & 2.* cum seqq. Eius. ACTA, & res gestas, scripsit Gaufridus, Ianuillæus, Lasareus, Matthæus, Gazetus & alij, scilicet Clicthouæus, Vincentius Bellouacens. *in Specul. Histor. lib. 31. c.130 & lib.32. c.89.* S. Antoninus Florentinus *in Summ. Histor. 3. p. tit. 19. cap.9.* Henricus Sedul. *Histor. Seraph. fol. 604.* Surius *Tom. 4. Actor. SS. fol.136.* Paulus Æmil. *Tom.2. de Regib. Francor. fol.34.* Eadamus:

ACTA S. LVDOVICI GALLIÆ Regis, Confessoris, ex Gaufrido, Ianuillao, & aliis Scriptoribus Ecclesiasticis.

Origo, & Parentes.

LVDOVICVS *Francorum piissimus Rex, Patrem habuit* Ludouicum *huius nominis* VIII. *Christianissimum Principem, qui in Albigesio, & Comitatu Tolosano hareticos oppugnauit. Matrem* Blaneam, Alphonsi *Nobilis ipsius nominis* VIII. Castellæ *Regis, filiam, in Ordine Tertiam, agnouit. Patre igitur mortuo, ad Montem Penserium, die X. Mensis Octobris, Anno ab Orbe redempto* M. CC. XXVII. *in eius locum* LVDOVICVS, *vti primogenitus successit,* Rhemisque *ab Episcopo Suessionensi, quod Ecclesia Rhemensis, tùm Pastore orbata esset, Regiâ coronâ insignitus, & consecratus, annos natus* XII. *aut circiter.*

Coronatio.

At puer sancta indolis, strenuissimo Patre orbatus, sub tutelâ, & moderatione Matris Blancæ *permansit: qua illum tenerrimè diligens, ex consilio Religiosorum hominum, prasertim Dominicanorum, & Minorum, singulari cuidam Magistro tradidit moribus, ac literis instituendum. A primis enim atatis initiis, deditus fuit pietatis, & sanctitatis studiis, ita vt vitam omnem absque mortiferi peccati perpetratione feliciter exegisset.*

Matris educatio:

Hinc eius sanctitudini gratulans Blanca Mater, dicebat: Mallem, fili, te ce¨nere mortuum offendentem mortali crimine creatorem. *Qua verba vsque adeò illius animo hasere, vt diuina ipsum gratiâ protegente, nunquam in se eiusmodi crimen admiserit.*

AGENTE *autem Matre, Proceribus Regni vxorem duxit* Margaretam, *Comitis Prouincia filiam, qua* Lutetiam *venit, intra Octauas Ascensionis Christi, cum prius esset coronata apud Senones, Anno Salutis* M. CC. XXXIV. *de qua suscepit sobolem generosam, quam Vir Sanctus studuit summoperè educari ad amorem Domini, contemptum mundi, & sui ipsius cognitionem, salutaribus monitis, & exemplis.*

Vxorem ducit.

Hinc cùm sibi vacare poterat, eos personaliter visitans, velut alter Tobias, de eorum profectu dabat eis monita salutis; docens super omnia timere Deum, & ab omni peccato iugiter abstinere. Serta è rosis, aut floribus confecta, aut alia id genus, non eos Sextâ Feriâ in capitibus ferre sinebat; quòd eo die Saluator Noster in suo capite tulerit coronam è spinis contextam.

Liberos piè instituit.

Cúmque non ignoraret, à deliciis castitati, à diuitiis pietati, ab honoribus humilitati magna impendere pericula; sobrietati, humilitati, misericordia animum dedit; à Mundi, carnis, & Satana insidiis, solicitè sibi cauens, atque cum Apostolo corpus suum castigans, & in seruitutem redigens, multo tempore intimâ veste ciliciuâ vtebatur, quam propter imbecillitatem, Confessarij monitu, in eleemosynas commutauit.

Eius exercitia quotidiana.

Semper Sextis Feriis ieiunauit, nec his diebus prasertim in Aduentu, & Quadragesimâ, piscibus, aut fructibus vesci voluit, vigiliis, orationibus, & clandestinis abstinentiis perpetim se affligens. Quantò autem maior erat, tantò humiliùs, & submissiùs, instar Dauidis Regis, se gerebat; & coram Deo pro-

priâ

priâ existimatione vilior sibi videbatur Quolibet Sabbatho in loco secretissimo quorundam pauperum propriis manibus pedes abluere, idemque tergere, & humiliter osculari, consueuerat. Deinde lauabat etiam illorum manus, & singulis certam pecuniæ portionem largiter offerebat. Crebrò etiam centum viginti pauperibus, qui in eius aula quotidie abunde reficiebantur, atque certis quibusdam diebus, & solemnibus vigiliis, ducentis pauperibus, priusquam ipse cibum sumeret, suis manibus cibos apponebat. Semper, & in prandio, & in cœna prope se tres habebat senes inopes, iisque de appositis sibi ferculis, humanissimè transmittebat. Interdum scutellas, & cibos, quos Christi pauperes manibus contrectauerant, offas præsertim, quas libenter comedebat, vt iterum prægustaret, ante se reportari faciebat; Christum pauperem, in suis pauperibus venerando, de quibus reliquiis sic comedere non horrebat. Scarlato verò aut bruneto, seu viridi, aut alioqui pretiosâ veste coloribus, vel pellibus variis, & magni pretÿ nolebat vti: maximè postea quam primùm à locis transmarinis rediit.

Vestes pretiosas despexit.

FIDEI *propagationem summoperè sitiebat: itaque si quid ab Inquisitoribus, quod ad fidem pertineret, esset ad eum relatum, id aliis negotiis omnibus posthabitis, audiebat, & instar Phinees, magno zelo in Christianæ fidei violatores animaduertebat. Septennio loca sacra habitu peregrinantis inuisens, apud Perusium B. Ægidium S. Francisci socium sine verbis alloquitur. Dum adhuc esset iuuenis, de manu Episcopi Parisiensis cum magna deuotione Crucem accepit; & fratres suos tres comites, ac proceres totius regni sui secum ducens, cum magno exercitu Ægyptum applicuit. Qui in terram descendens, famosam illam Ciuitatem, Damiatam nomine, & circumstantem regionem occupârunt vi armorum. Postmodum verò iusto Dei iudicio, sed occulto, exercitus Christianus infirmitate percussus multiplici, quam plurimis de medio sublatis. Volens quoque Pater misericordiarum Deus in sancto suo se ostendere mirabilem, pugilem fidei impiorum manibus tradidit, vt mirabilior appareret. Et cùm pius Rex per nauem propinquam euadere potuisset, spontaneè tùm se reddidit, vt occasione sui populum suum liberaret. Adductus igitur velut Iacob in Ægyptum, non est vt fugiens, aut timidus statim reuersus ad propria, sed per Quinque annos remansit continuos in Syria, multos Sarracenos ad fidem conuertens, plurimosque redimens captiuos Christianos. Tunc enim circa Sydonem multa inuenit Christianorum corpora occisorum iam fœtida, quam plura à bestiis laccrata, quæ propriis manibus sepeliuit, quorundam è suis operâ vsus, qui vix illorum fœtorem perferre potuerunt. Quotidie autem manè flexis genibus Dauidicum Psalterium recitabat. Postquam autem resciuit de obitu Matris* Blancæ, *nobilibus ipsius id consulentibus, in Galliam reuersus est. Cum ergo nauigarent, tertiâ nocte, nauis, quæ Regem habebat, bis tantâ vi appulsa est ad rupem, vel terræ lingulam, vt nautæ, & alij illicò submersum iri putarent. Eâ concussione excitati Sacerdotes, clerici, & cæteri S. Regem coram sacrosancto Christi Corpore deuotè inuenerunt orantem: omnésque in ea fuere sententia, mortis tàm præsens discrimen, eius precibus, & meritis se euasisse.*

Cruce signatus in expeditionem Syriæ perrexit.

Capitur.

Corpora fœtida occisorum sepeliuit.

Galliam repetit.

INDE *denique in Franciam reuersus Rex, summâ omnium gratulatione, & singultibus excipitur; atque ab eo tempore, magis, magisque de virtute in virtutem proficiens, ad omnimodam vitæ perfectionem peruenit. Hinc pauperibus hospitia, Religiosis Monasteria, Viduis eleemosynas, pupillis iustitiam, ægris Xenodochia, & miserabilibus auxilia, construxit, elargitur, perfecit, & ministrauit. Præcipuâ vero deuotione sanctas venerabatur Reliquias, cultumque Dei & honorem Sanctorum semper amplificare nitebatur. Parisiis in Palatio Regali sacellum elegantissimum extruxit, in quo sacrosanctam* D.N.IESV *coronam spineam, magnam* S. CRVCIS *portionem, ferrumque lanceæ, quod Saluatoris latus effodit, admodum reuerenter reposuit, cum multis aliis Reliquiis, quas à Constantinopolitano Imperatore, immenso labore, & magnis impendiis, dum Syriam moraretur, acceperat. Nec cùm in diuinis officiis de-*

Quæ ibidē faciebat.

Pietas in Deum, & Sanctorum Reliquias.

notus intererat, alicuius colloquia permisit. S. Crucis signum tantâ reuerentiâ prosequabatur, vt si illud humi vidisset expressum, calcare pedibus ausus non esset, & ideò illud in terra pingi, aut sculpi vetuit, & sculptum, vel depictum deleri præcepit. Igitur æquus erat in sententiis ferendis; pauperum causas ipse cognoscebat, horrendum duellorum vsum & interdixit seueris legibus, & seuerioribus puniuit suppliciis. Et vt vsurarum immanem voraginem penitus extirparet, statuit, vt eos, qui per literas Iudæis, aut aliis publicè vsuras exercentibus, se obligassent, Iudices nequaquam ad solutionem constringerent. Hinc Deus iusto, & pio Regi pacem, & Regno tranquillitatem præstitit.

Iterum expeditionem in Sarracenos suscipit.

TANDEM *post multorum annorum curricula, quibus se in omni virtute exercuit S. Rex certâ ad eum famâ adlatâ, de vastatione, & periculis Terræ Sanctæ instar Matthatiæ cum filiis suis, mala Gentis Christianæ, & Sanctorum ferre non sustinens, Deo ipsum præmonente, alteram suscepit nauigationem, cum tribus filiis suis comitibus, itemque cùm Regni Proceribus, Nobilibus, multâque populi frequentia, & post datis salubribus monitis Primogenito, nihil fractus superiorum temporum laboribus, & expensis, è Massilia portu soluit, adiuncto etiam sibi Nauarræ Rege, & permultis Ecclesiarum Præsulibus. Vt autem facilius recuperare Terram Sanctam possent, consultissimum eis visum est, vt Regnum Tunetanum, quod magna in Syriam nauigantibus obiiceret impedimenta, ante omnia in suam redigerent potestatem. Iam ceperunt portum Carthaginis, qui Tuneto haud procul abest; & ecce morbus, qui illo anno iis in locis mirè grassabatur, in Christianorum exercitum inuadit;*

Ægrotat.

ex Regis filiis tollit Ioannem, *tollit & ipsum sanctissimum Regem, cum multis è nobilitate, & plebe. Itaque morbo* LVDVICVS *correptus, non cessauit laudare Deum, sæpe illam orationem interserens.* Fac nos Domine prospera Mundi despicere, & nulla eius aduersa formidare. *Et pro illis, quos secum adduxerat, ita orans:* Esto Domine plebi tuæ sanctificator, & custos. *Morti propinquus voluit se Corporis Christi sacramento muniri. Deinde verò ad supremam horam veniens, & suprà stratum cinericium in modum crucis extensus, in cœlum suspiciens, ait:* Introibo in domum tuam Domine Adorabo ad Templum sanctum tuum, & confitebor Nomini tuo. *Quibus dictis felicissimè obdormiuit in Domino* XXV. Augusti, *Anno Domini* M. CC. LXX *Quem Bonifacius* VIII. *Pontifex Maximus in Sanctorum numerum retulit.*

Moritur.

Monita filio præscripta recensentur.

Hactenus ACTA, quorum ecphrasis inuenitur etiam in aliquibus MSS. *Legendariis* vetustis Ecclesiarum *Hispaniæ*, videlicet in *Segobiensi, Asturicensi*, & *Hispalensi*. De his ACTIS nullus vnquam dubirauit, & ideo, si quæ illustrationem desiderant, illam quilibet videre poterit apud *Henricum Sedulium*, & *Arturum à Monasterio* superiùs velatos, qui ACTA *Commentariis* illustrarunt. Hîc libuit monita quæ filio suo Primogenito dedit, dùm *Tunetum* obsideret, excribere, quæ à *Surio* recensentur.

MONITA QVÆ S. LVDOVICVS Galliæ Rex filio suo Primogenito Philippo, dum Tunetum obsideret præscripsit.

I. Fili mi; Ante omnia diligenter in eam curam incumbe, vt diligas Deum. Nemo enim potest esse saluus, nisi Deum amet.

II. CAVE ne vnquam admittas peccatum mortiferum: sed omnia potius ferre velis genera tormentorum, quàm aliquam talem perpetrare culpam.

III. CVM aduersa accidunt, feras æquo animo, & cogites te commeruisse: atque ita lucrum tibi inde acceder.

IV. CVM rebus prosperis frueris, humiliter agas gratias Deo: ne inde

inde animo elatus, efficiaris deterior, vnde te oportuit fieri meliorem.

V. Crebro confitearis peccata tua; deligasque tibi prudentes Confessarios, qui te possint instituere, & docere, quid agere, quid vitare te oporteat: & coram illis ita te compares, vt audeant sincerè te reprehendere, & vitia tua indicare tibi.

VI. Officium diuinum deuotè auscultes: facessant ibi fabulæ, & nugæ, nec oculi huc atque illuc circumferantur: sed ores Deum ore, & etiam meditando corde, ibique præcipuè id facias sub sacrificio post peractam consecrationem.

VII. Animo sis pio, & humano erga pauperes, & calamitosos homines, illisque pro viribus opituleris.

VIII. Si quid angat animum tuum, id mox explices Confessario tuo, aut alicui Viro bono: ita fiet quòd faciliùs id feras.

IX. Da operam, vt quorum vteris consuetudine, & familiaritate, ij sint homines probi, & integri; siue Religiosi illi sint, siue seculares, & cum illis libenter misce colloquia: porrò nequam, & improborum Virorum commercia deuita.

X. Sermones qui fiunt de Deo publicè, & priuatim, lubens audias: preces quoque & condonationes, siue Indulgentias studiosè expetas.

XI. Quidquid deprehenderis esse bonum amato: & omne quod agnoueris malum prudenti animaduersione repellito.

XII. Vbicumque fueris, nemo ausus sit quidquam eiusmodi, te præsente, eloqui, quod adliciat ad mortiferum peccatum, aut quod alterius famæ deroget: nec tu vnquam de vllo male loquaris, obtrectandi animo.

XIII. Non patiaris vnquam, te audiente, peruersè de Deo, aut Sanctis eius loqui, nec id sinas impunè abire.

XIV. Crebro agas gratias Deo pro bonis omnibus ab illo tibi collatis: vt dignus fias potioribus eius beneficiis affici, & augeri.

XV. In administranda iustitia sis rectus, & seuerus, & ita vt leges præscribunt, eam exerceas erga subditos; neque ad dexteram, neque ad sinistram deflectens: Pauperumque querimonias non reiicias, donec veritas innotescat.

XVI. Si quis habeat aduersum te querelam, aut controuersiam; semper ab illo stes contra te ipsum, donec rem certam comperias. Ita enim fiet, vt Consiliarij tui fidentiùs iustam ferant sententiam.

XVII. Si quid possideas rei alienæ, etiam si acceperis id à Maioribus tuis; incunctanter restituas iusto domino, vbi certò id tibi constiterit. Sin autem dubia res est, cura vt viri sapientes accuratè, & sine mora veritatem inquirant. Id enim vel maximè studere debes, vt qui sunt in ditione tua, pace, & institiâ fruantur, in primis homines Religiosi, & qui in Clero sunt.

XVIII. Parentibus tuis debes amorem, reuerentiam, & obedientiam. Beneficia Ecclesiastica non conferas nisi bene dignis, & qui nulla eiusmodi beneficia habeant, idque ex consilio bonorum virorum.

XIX. Bellum, præsertim aduersus quemlibet Christianum, sine multo consilio vide ne suscipias. Si necessitas cogat suscipere, Ecclesias, & insontes nullo patiaris damno affici.

XX. Si qua existat vel subditis tuis contentio, vel bellum: quoad poteris componere, vel sedare, coneris.

XXI. Vide vt bonos habeas Prætores, & Magistratus: & de illis solerter inquiras, qualiter in officiis se gerant.

XXII.

XXII. SEMPER sis addictus, & deuotus Romanæ Ecclesiæ; & eius Pontifici, haut secus atque spirituali Patri te morigerum præbeas.

XXIII. DA operam vt impensæ tuæ debita moderatione notentur, & rationabili dispositione expendantur.

XXIV. SUB finem hortor, & adiuto te filium, si me contigerit ante te migrare ex hac vita, vt toto Regno Franciæ pro anima mea cures offerri Deos preces, & Missæ sacrificia.

XXV. AD extremum, Fili charissime, quidquid boni potest bonus, & pius Pater precari filio suo, id ego precor tibi. Sacro-Sancta Trinitas, & Sancti omnes seruent te ab omni malo; præstetque tibi Deus gratiam rectè semper agendi, & ipsius faciendi voluntatem: ita vt ille per te honoretur, & nos possimus post hanc vitam pariter esse cum illo, cúmque contemplari, & laudare per infinita secula seculorum, Amen.

Ista sunt Monita à S. Rege filio suo Philippo Primogenito data, quæ etiam adduxit Henricus Sedulius in Nor. ad Vit. S. Ludouic. c. 21. fol. 618.

Filius Blanchæ Alphonsi Castellæ Regis sobolis. DIXIMUS in Actis S. LUDOVICUM Regem filium fuisse *Blanchæ*, quæ *Tertia* filia fuit *Alphonsi* VIII. Regis *Castellæ*, & *Eleonoræ* Reginæ eius coniugis. Hoc probandum à Nobis erit, quia variæ sunt opinantium sententiæ. Igitur *Alphonsius*, & *Eleonora* primam susceperunt sobolem *Berengariam* deinde *Sanctium*, post *Vrracam*, mox *Blancham*, & denique *Ferdinandum*. Hac serie illos enumerant antiqua *Castellæ* monimenta apud Petrum Mantuanum in *Not. ad Histor. P. Ioann. Marian. fol.* 241. Mosem Didacus Valer. in *Histor.* 4. *p. c.* 112. D. Alphonsus Cartagena in *Anacephaleos. c.* 83. D. Rodericus Sanctius *Histor. Hispan.* 3. *p cap.* 89. Idem Petrus Mantuanus, *ibidem fol.* 245. qui aliud monumentum Medina-Pomarense recenset. D. Thom. Tamayo in *Vindic. Marian. fol.* 287 D. Franciscus Caro *Histor. Ordin. Militar. lib* 1. *c.* 4. Fernandus de Ayora in *Arbitr. c.* 6. *n.* 101. Rades de Andrada in *Histor. Ordin. Militar. in S. Iacob. c.* 12 *fol.* 21. P. Iannes Pined. in *Memorial. S Reg. Fernand.* 2. §. 2 *fol.* 59.

Natus prece Virginis, & operâ S. Dominici Patriarchæ. HIS sic prælibatis venio ad aliquarum à S. Rege in *Hispania* rerum gestarum illustrationem. Sit prima, quòd Beatissimus *Princeps* cælitus Parentibus fuerit datus, operâ *S. Dominici Hispani*, Prædicatorum Patriachæ, qui in Gallias veniens, piissimæ Reginæ *Blanchæ* persuasit, vt si fœtum cuperet absolutum, illum Virginis Matris Genitricis Dei MARIÆ precibus impetraret, eius Rosarium recitando sæpius, necnon mysteriis illius sacra deuotè meditando, pertractaret. Sic Razzius in *Hortul. exemplor. de B. Virg. exempl.* 16. Poyreus de *Triplic. Coron. Virgin. Tract.* 3. *cap.* 6. §. 1. *n.* 5. Appendix ad *Mag. Specul. Exemplor. lit.* Rosarium Virgin. *Exempl.* 115. P. F. Fernandus del Castillo *Histor. Prædicator.* 1 *p. lib.* 1. *c.* 7. Arturus à Monaster. in *Martyrolog. Franciscan fol.* 366. 2.

Addictissimus fuit S. E. Toletanæ. SECUNDA sit, quod idem S. Rex S. E. Toletanæ sic summopere addictissimus fuit, quod eidem quamplurimas emiserit *Reliquias*, ex illis quas secùm è *Constantinopoli* aduehendas *Galliam* curauit, vt ex Epistola ad *Capitulum Toletanum* à Sanctissimo Rege directâ liquet, quam *Blasius Ortisius* Canonicus Toletanus, & eiusdem diœcesis Vicarius Generalis in *Templ. Toletan. c.* 25. *fol.* 63. refert, & est huiusmodi.

Epistola Regis ad Capitulum Toletanū. LUDOVICUS *Dei gratiâ Francorum Rex, Dilectis suis in Christo Canonicis, & vniuerso Clero Ecclesiæ* Toletanæ, *salutem & dilectionem. Ecclesiam vestram volentes xenio pretiosi muneris insignire: per dilectum nostrum* Ioannem *Archiepiscopum* Toletanum, *& ad preces ipsius, de venerandis, & eximiis sanctuariis nostris, quæ de thesauro Imperij Constantinopolitani suscepimus, pretiosas vobis particulas destinamus: videlicet, de* LIGNO CRUCIS Domini. *Vnam de* SPINIS *sacrosanctæ spineæ coronæ eiusdem Domini. De* LACTE *gloriosæ Virginis Beatæ* Mariæ. *De Domini* TUNICA *purpurea, quâ indutus fuit.* DE LINTEO, *quô præcinxit se Dominus, quando lauit, & extersit pedes Discipulorum suorum. De* SYNDONE, *quâ* Corpus

Series Reliquiarum Capitulo missarum.

ipsius

ipsius sepultum iacuit in sepulchro. De PANNIS *infantia* Saluatoris. *Vestram itaque dilectionem rogamus, & requirimus in Domino, vt prædictas sacras* Reliquias *cum debito recipiatis, & custodiatis honore; necnon in Missis, & orationibus vestris perennem Nostri memoriam habeatis. Actum apud Stampas Anno Domini* M. CC. XLVIII. *Mense Maio.*

Huius etiam *Epistolæ* seriem Latino, & Hispano sermone retulit Franciscus Pisa in *Histor. Tolet. lib.* 4. *c.* 18. *fol.* 185. P. Quintana-Dueñas *Histor. SS. Toletan. titulo de Origin. & Progress. S. T. Eccles. c.* 21. & alij.

NVNC pro coronide *Poëtarum* sacra carmina, & hymnos subiiciamus, vt tanti Regis sanctissimi, & à Matre Hispanâ piissima educati elogia mediteris. Adsit inter omnes *Ecclesia Toletana*, quæ in eius *Breuiario* antiquo occinere solebat sequentem *Hymnum* ad Vesperas in Officio S. Confessoris: *Carmina, & hymni ex Breuiario Toletano antiquo.*

Gaude Mater Ecclesia
Noua laudis præconio:
Quam LVDOVICI *gloria*
Solemni replet gaudio.

De Regno terræ vehitur
Ad Regni cæli solium:
Cuius vita dignoscitur
Formâ virtutum omnium.

Fide purus, spe patiens,
Et charitate feruidus:
Omni petenti largiens,
Pius, pudicus, prouidus.

Fraus, furor, violentia,
Relegantur à subditis!
Signa coruscant varia
Virtutum eius meritis:

Pro corona iustitiæ
Iam coronatus gloriâ:
Nostræ memor miseriæ
Cæli procuret præmia.

Trino Deo, & simplici
Laus, honor, virtus, gloria;
Qui nos Regis mirifici,
Coronet per suffragia.

AD MATVTINVM HYMNVS.

NOua Regis præconia,
Solemni digna cantico,
Deuota promat Francia,
Necnon & nostra Iberia.

Regis huius religio,
Et adspectus gratissimus
Monstrabāt, quid de præmio
Eius gustaret animus.

Monstrant quoque miracula
Quantus sit in cœlestibus:
Morbos, pestes, pericula
Suis fugando precibus.

O quàm dulce spectaculum
In LVDOVICO *cerneret*
Qui virtutis signaculum
Eius in vultu inspiceret.

Nam vultus eius claritas
Nunquā in terrā corruit;
Nec affectus benignitas
Deo præsente caruit.

AD LAVDES HYMNVS.

HYmnum nouæ lætitiæ
Regi canamus omnium;
Qui sancto Regi Franciæ
Noui dat Regni solium.

LVDOVICVS *ex nomine*
Lucis dator exprimitur;
Et custos in certamine
Præsentis vitæ ponitur.
Crucis hostes concutiens,
Concussus ægritudine;
Vitam inuenit moriens,
Tali felix certamine.

Nam sic in vita viguit,
Vt patiendo vinceret:
Et hoc in morte meruit,
Vt moriendo viueret.
Viuit ergo feliciter
Rex Francorum in gloria:
Quē Christus singulariter
Suâ repleuit gratiâ.

Similiter ij ipsi *Hymni* reperiuntur; in aliis *Ecclesiis Hispaniæ*, quarum *Breuiaria* vetostiora illos continere vidimus sæpius, maximè in *Segobiensi*, *Conchensi*, *Asturicensi*, *Dertosano*, & aliis. Eius elogium etiam carmine descriptum recenset Baptista Mantuanus in *Fastis sacris fol.* 36. sic:

Magnanimus Rex Gallorum LVDOVICVS *eadem*
Luce, triumphato transiuit in æthera Mundo.
Natura bonitate puer, studioque parentum
Sic formatus erat, tenerisque affectus ab annis,
Vt meritò credi posset, mens illa Tonantis
Fabrefacta manu, cœloque egressa videri.
Iustitia, & veros comitans clementia Reges;
Relligio, & pietas, ac magnificentia virtus,
Quæ facit Heroës, nunquam discessit ab ipso.
Sic aderat miseris, sic suscipiebat egentes,
Vt sit fama inopes illum pauisse ducentos
Quotidie; seque ipsum illis se fecisse ministrum.
Ionium, magnâ penetrauit classe profundum,
Assyrios, Arabesque petens; vt perdita Nostras
Duceret ad leges pulsis ea Regna Tyrannis.
Multaque pro Christo passus discrimina tandem
Carmeli iuga conscendit; nostrosque reuisit
Per montis spelæa Patres; vbi vixerat olim
Maximus Helias; secumque ad Gallica duxit
Littora plerosque illorum. Sic nostra propago
Venit ad occasum, teramque exiuit in omnem;
Relligiosa iterum senio iam proximus, arma.
Induit; & Lybicos fines vastauit, & altæ
Mœnia Didonis, Tunescaque Regna subegit.
Illinc ad superos, morbo confectus atroci.
Fecit iter, summo mutans Regna infima Mundo.

De eo etiam Ioannes Bachot in *Fast. Christian. h. d. fol.* 597. Ioannes Baptista Masculus *in Lyric. lib.* 10. *Ode.* 30. *fol.* 391. Robertus Obrizius *Hymnor. Sacror. lib.* 5. *Hymn.* 32. *fol.* 231. Ioannes Carolus Morellus in *Sacr. Epigrammat.* 152. *fol.* 76. vbi hoc Epitaphium:

Gallorum LVDOVICVS, *Hospes, intus*
Rex ille, hîc Solymæ iacet supernæ
Suspirator, vt eius hîc amore
Terrenæ quoque saucium videres:
Est post fata tamen potitus vna,
Si viuens nequit altera potiri;
Non saxum rude displicet, sub auro
Cum viuo tegumen dabat Camelus.

Alia etiam Epigrammata, & non inuenusta scripsere Nicolaus Oüdaërt in *Ephemerid. Eccles. 2. p. in Mens. August. Epigramm.* 25. Mutius Sfortia in *Kalendar. Rom. Heroic. lib. 2. Hymnor. fol.* 203. Cardinalis *Mapheus Barberinus*, post Vrbanus VIII. Pont. Maximus *Odem Pindaricam* in laudem S. Regis composuit, quam Græcam fecit *Federicus Morellus* literarum Græcarum apud Parisios Regius Professor; eamque publicam fecit Arturus à Monasterio in *Martyrolog. Franciscan. h. d. §. 47. fol* 375. Qui etiam ibidem *fol.* 380. duos Hymnos Saphicos excripsit. Tarquinius Gallutius *lib. 1. Carmin Panegyr 9. fol. 63. & lib. 2. Eleg. 10. fol.* 252. S. Regem cum copiis contra Barbaros proficiscentem depingens, & Gallorum strenuitatem commendans, prosequitur:

Hæc placuere olim, sed nunc LVDOVICVS *ad arma*
Excitus, illa iterum bella nouare parat.
Ite, armis aperite viam, quâ Barbarus hostis
Se tenet, & multo milite sepit iter.
Otia sint aliis, vitaque oliuia cordi,
Arma decent Gallos, sed pia bella decent.
Ecce Deus se se vobis comitemque, Ducemque
Exhibet, & stimulis pectora pigra citat.
Subiicit ille faces, animosque accendit in iras;
Ille suas vestro Marte reposcit opes.
Ite, Deo bellate Patri; Vos fortia fortes
Bella decent, Galli, sed pia bella decent.
Se primus LVDOVICVS *agens, supereminet omnes*
Quò magis, hoc animis eminet ille magis.
Iucundusque suis, nec formidabilis vlli magis.
Militiam castè, bellaque rite colit.
Flagitiis pœnas statuit pro crimine; at iræ
Delet inoffensi pectoris ille notas.
Ergo agite, & Iuuenem multâ stipate cateruâ,
Cui bellare Deo fortia bella placet.
Vos alacres capite arma manu, Vos fortia fortes
Bella decent, Galli, sed pia bella decent.

Ergo, *quid si non pia?* O tempora! Idem Tarquinius *d. lib. 2. Eleg. 12. fol.* 257. *& lib. 3. Epigrammat.* 29. 30. 31. 32. 33. & 34. à fol. 364. vsque *ad* 366. & aliorum carmina, & elegias, quas lubens omitto.

An ex Tertio Ordine Minorum?

Hic nec omittendum erit, quod passim circumfertur, scilicet S. Regem fuisse ex *Tertio Ordine S. Francisci*, quod restantur omnia antiqua Religionis Seraphicæ monumenta, & asserrio *Pauli* III. Pontif. Maxim *in Diplamate*, *Anno* M. D. XLVII. dato *Prid. Kalend. Mart.* vbi eundem S. Regem inter *Tertij Ordinis Minorum* Diuos enumerat Id etiam asserunt Marianus *lib.* 2. *c.* 22. Marcus Vlyssipponensis *in Chron. Minor.* 1 *p.lib.* 9. *c.* 25. vbi Rebolledo *in fin & a. p. lib.* 1. *c.* 69. Miranda super *Regul. Tertiarior. cap.* 19. Salazar in *Chron. Seraph. Prouinc. Castell. lib* 9. *c.* 16. Vvadingus *Annal. Minor Tom.* 2. *Ann.* 1254. §. 28. Arturus in *Martyrol. Franciscan. fol.* 382. §. 48. qui plures refert.

Canonizatio facta per Bonifacium VIII.

Post S. Regis mortem, ob eius insignia, & frequentia miracula ab eo edita, & ante actam vitæ sanctitudinem in Sanctorum catalogum à *Bonifacio* VIII. Pont. Max. *Anno Domini* M. CC. XCVIII. relatus est. Vt aduersus *Platinam*, *Blondum*, *Æneam Syluium*, & alios, probant Sedulins *in Not. ad cap.* 25. *Vit. S. Ludouic. fol.* 619. Arturius *dict. fol.* 382. §. 49. & alij plurimi ab eis relati.

Moneta Regis cusa antidotum aduersus febres.

Insvper, vt nihil intactum relinquamus, cùm omnia, quæ S. Regis meritis Deus fecerit, in *honorem Hispaniæ* cedant, hic etiam de præstantia *Monetæ* illius à Rege sanctissimo cusæ, aliquid scribere proposuimus, prout ab Scriptoribus mutuauimus. Igitur Villanæus *Histor Florentin lib.* 6. *cap.* 17 Menardus in *Obsernat ad Ionuill. fol* 338. Dupleix *Hist. Francor Tom.* 2 *Ann.* 1250. Arturus *supr. fol.* 383. § 55. asserunt, S. Lvdovicvm, post reuersionem suam à prima expeditione Transmarina cudere fecisse in *Gallia* singularem *Monetam*, in cuius parte prima Crux incisa erat, cum nomine *Ludouici* per Orbem, in altera verò neruus, & compedes, & manicæ sculptæ cernebantur, cum his literis circularibus *Turonus Ciuitas*, hac formâ.

E. Istius igitur Monetæ *Denarij* olim ab hominibus illius seculi seruabantur studiosè, & piè, ferebanturque tanquam antidota contra febres. Quorum etiam formam depingere curauit Arturus supr. *d. fol.* 383. §. 56. A quo & Nos illam desumpsimus. Quem videsis, quia contra *Menardum* disputat, & arguit.

S Vincentivs *Matyr Romanus.*] Eius nomen cum aliis duorum Martyrum *Eusebij*, & *Pontiani*, necnon & *Peregrini* repetunt hoc die *Beda*, *Vsuardus*, *Ado*, & Martyrologium Romanum Baronij hac periodo: *Romæ SS. Martyrum Eusebij*, *Pontiani*, Vincentii, *& Peregrini, qui primo sub Commodo Imperatore in equuleo leuati, neruis quoque distenti ac deinde fustibus cæsi sunt, flammis circa eorum latera appositis & cum in laude Christi fidelissimè permanerent, plumbatis vsque ad emissionem spiritus mactati sunt.* Conueniunt *Castellanum* P. Valq. *Lusitanum* P. Lupi, & *Italum* Constant. Felic. & cætera recentiorum. Eorum Acta recitat Laurentius Surius *Tom* 4. ex edit. Mosandr. Vincentius Bellouacens. in *Specul. Histor. lib.* 10. *cap.* 109 Monbritius in *Vit. SS. Tom.* 1. Episcopus Equilinus in *Catal SS lib.* 7. *capit.* 111. Philippus Ferrarius in *Catalog SS. Ital. fol.* 537. vbi ista compaginat:

ACTA S. VINCENTII MARTYRIS Romani & sociorum ex Philippo Ferrario, & aliis Scriptoribus antiquis.

Tetas.

Vincentivs *Romæ in vico* Carnatio *cum* Eusebio, Pontiano, *&* Peregrino *viris Catholicis Christianæ pietati vacabat, quo tempore Commodus*

dus Imperator & Populus Romanus sacra Diis faciebant, in proximas vrbes, & vicos digressi, populos ab ea impietate, & errore prædicans abducere studebat, quod cùm in vrbe Româ quoque fecisset, Iulium Senatorem inter alios ad Christianam fidem perduxit. Quod vbi Vitellius accepisset, eis comprehensis horrenda minatur supplicia, nisi Senatoris facultates detegerent, ac Diis immolarent. Iudicis mandata ridentes Martyres, in equuleum suspendi, & nervis, ac fustibus sine intermissione cædi iubentur, itaut Iudex constantiam Martyrum miratus, eos Magiâ præditos in tormentis lætari diceret. VINCENTIVS *respondit*: Non gaudemus nisi in Domino Nostro Iesu Christo. *Ad hæc Iudex iratus eos flammis lateribus admotis exuri mandat. Sancti laudes Domino canebant. Post hæc in profundum carcerem Martyres detrusi Christianorum nouorum multitudinem ad eos confluentium erudiebant, ac ex Gentilibus aliquos veritatis lumine illustrabant. Denique cum indies admirandis signis illustriores fierent, iussu Vitellij ante Amphitheatrum educti, tandem plumbatis cæsi sunt, donec animas exhalarent.* VIII. Kalendas Septembris *Anno* C. XCI. *Quorum corpora Ruffinus Presbyter haut longè ab vrbe Româ sepeliuit. Postmodum sacra* VINCENTII *Martyris pignora* Hispaniam *adlata*, & *Collegio* Complutensi *Fratrum Excalceatorum SSS. Trinitatis applicata fuere, vbi honorifice conduntur, & venerantur.* Comprehendiuntur. Torquentur. Coronantur.

Hactenus ACTA. Quatenus ad *Translationem* sacrarum exuuiarum S. VINCENTII Martyris *Româ Hispaniam*, & quòd iisdem R. P. F. *Ioannes ab Annuntiatione* ex Ordine Excalceatorum SSS. Trinitatis cum aliis Sanctorum Corporibus abs *Vrbano* VIII Pont. Max. fuerit donatus, multis superius diuersis in locis diximus, & authenticis Diplomatibus probauimus, illasque *Complutensi* Collegio applicatas retulimus *Tom. 2. fol. 45.* Translatio.

SEPTIMO KALEND.

Septembris.

DIES XXVI.

A. TVDE *in Gallacia Hispaniæ* S. MAMETIS, *qui tempore Gothorum sic vitam texuit cœlestem, vt merito Confessoris gloriâ venerari meruerit. Cuius sacra pignora partim* Cyprum, *partim* Ouetum *translata, vtrobique honorifice adseruata quiescunt.*

B. *Apud* Cerecenses *prope* Burgensem *vrbem* S. VICTORIS *Presbyteri, & Martyris, qui* Mahomadis Iachesij *Sarracenorum Ducis, oppidum obsidentis, crudelitatem agnoscens, illius fœda increpauit facinora, concionibusque oratione, & ieiunio, arma ministrauit suprema; sed demum captus, ferali mucrone percussus, caput strenuus perdidit agonista, quod manibus assumens, illud ad sepulturæ locum aduexit.*

NOTÆ.

A. *Eius memoria.*

SANCTUS MAMES *Eremita Tudensis Confessor.*] Licèt in Martyrologiis antiquis, & recentioribus nulla mentio huius S.Confessoris existat, fortè *Hispanici* excidij monimentorum confusione, & fidelium Christianorum conturbio; tamen illius memoriam publicam fecit Luitprandus *in Aduers. n.*264. apud *Ramires fol.* 500. & 237. apud Tamayo *fol.*45. sequenti periodo: MAMES *Confessor ex tractu* Tudensi. *creditur delatus* Cyprum, *floruit hic sub tempore* Gothorum, *Anno* D.*vel circiter. Obiit Mensis Augusti* XXVI. *die. Est Confessor. Tempore Maurorum, relictis Reliquiis in Asturiis, & per Hispanias, ad Cyprum delatus est à Christianis.* Ista sic præscripsit verba Ticinensis Diaconi, & Subdiaconi Toletani R. P.F. Philippus de la Gandara Augustinianus *in Histor. Gallac.* 2.*p lib.* 2.*c.* 18. illum Eremitam vocitans, sed quo iure, haut scio, fides stet apud ipsum. Quatenus ad assertionem *Luitprandi*, quâ dicitur: partem *Reliquiarum* huius S. MAMETIS translatam fuisse, & relictam *Asturiis*, intelligendum esse credimus apud *Ouetum*; nam inter *Reliquias*, quas in *sancta Camera* custodit S. E. *Ouetensis*, S. MAMETIS Reliquiarum meminit *Testimonium*, quod typis editum, à Decano, & Capitulo illius Ecclesiæ peregrinis vulgariter datur, continens numerum Reliquiarum, in prædicta sancta Camera asseruatarum, quod & Nos supra *Tom.*2. *Die XIII. Februar. lit.D. fol.*214. dedimus. Quatenus verò ad cæterarum translationem Reliquiarum *Hispaniâ Cyprum* à Christianis Hispanis Sarracenorum rabiem fugientibus, huc vsque apud Nostrates altum silentium. VNVM hîc notandum erit, quòd in diœcesi *Tudensi* sunt hodie Decem Ecclesiæ Parœchiales S. MAMETI dicatæ, scilicet *Guilla-Regensis*; *Camanensis*; *Ferrrosensis*; *Quinteleusis*, *Sabajanensis*, *Villarensis*, *Camensis*, *Lorezanensis*, *Pedornensis*, & *Fontelensis*, quarum dedicationes frequentes in illa exigua diœcesi proculdubio sanctum Confessorem ibidem aut natum, aut mortuum suadent. Hæc sunt quæ de hoc S. Confessore ad nostras venere manus, cætera Deus suo tempore seruat propalanda.

Vbi eius Reliquia.

Cultus in Tudensi diœcesi.

S. VICTOR Presbyter Ceresensis in Hispania Martyr] Celebris est eius memoria in *sacris Tabulis*, vt notauit Molanus in *Addit. ad Vsuardum*, & Baronius in *Romano Martyrologio*, sequenti periodo: *In Hispania* S. VICTORIS *Martyris, qui à Mauris pro Christi fide occisus, martyrij coronâ donatus est.* Conueniunt Martyrologia *Castellanum* P. Dionys. Vasquez *fol.* 139. Lusitanum P. Ioann. Lup. *fol.* 180. Italum Constant. Felic. *fol.* 79. Hispanum MS. Ieronym. de la Higuer. & aliorum recentiorum. De eo F. Alphonsus Vener. in *Enchiridion.Tempor.fol.* 124. Marineus Sicul. *de Reb. Hispan. lib.* 5. Ioannes Vass. *in Chron. Ann.* 950. Ambros. Morales *Histor. Hispan. lib.*16. *c.*14. *fol.*227. F. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.*2.*c.*74. *fol.*62. F. Ludouicus de la Vega *in Vit. S. Dominic. Calceatens. fol.*7. Mag. Ægidius Gonzal. Dauila Chronographus Regius *in Theatr. Eccles. Castell. Tom.* 3. *fol.* 25. Eius Acta per Synopsin scripsere Surius *Tom.*4. *Vit. SS. fol.*283. ex edit. Mosandr. Ioannes Maldonat. *in Histor. SS. fol.* 36. Franciscus Haræus *in Act. SS. fol.* 724. Benedictus Gononus *de SS. Occidental. lib.*3. *fol.* 160. Auctor Anonymus in *Flor. SS. vetusto edito Toleti Ann.* 1564. Breuiarium vetustissimum, antiquum, & recentius Burgense, & *Legendaria*, vbi diffusius res gestas S. Martyris narrantur, à quibus sequentia genuina desumpsimus, vt instituto feliciter pareamus:

B. *Martyrologia.*

Scriptores.

ACTA

ACTA S. VICTORIS PRESBYTERI Ceresensis, & Martyris; ex Breuiariis, & Legendario Burgensis Ecclesiæ.

GRATA *semper, ac Deo placabilia credentium vota sunt, cùm Beatorum Martyrum illustres triumphos, atque titulos fideli relatione multorum faciunt conscientiis non celari. Etenim nonnullorum fortium gesta, aut antiqua vetustas abolenit, aut etiam prosequentium liuor vesanus abscondit. Sed quoniam diuina virtus, cui nihil vnquam potest subtrahi, vel celari, præclara suorum nobilium gesta, non atramento, vel calamo, sed purißimis facit conscientiis scribi, pariter & recondi, quæ piâ probatorum narratione cognoscimus, Christianis sensibus beneuolo sermone narramus. Erit iam magna audientium merces, quorum in his verbis nihil dubitauerit fides. Quòd* VICTOR *gloriosus Martyr, atque prædicabilis Presbyter in hoc natus, vt pro Christi nominis fide, ad hanc nobilißimam coronam, quàm maximè perueniret, & priori plebi, ac populo, qui paßioni eius interfuit, magnam lætitiam contulit; & nobis qui hæc memorabilia recensemus maximum gaudium gratulationis eximiæ videmus esse perlatum. Quis enim animi inexplebili voto vehementer exultet, tàm triumphalem lætitiam erga electos Dei, id est, Martyres processisse, vt calcando mortem, seculum deuincendo, paßionis suæ palmam, pariter, & coronam fecerint vsque ad posteros propagare.* Præfatio.

ERAT *igitur* VICTOR *ex Parentibus Nobilibus in Oppido* Zerezo Burgensis *agri seculo natus, qui à teneris annis literis imbutus, & bonis moribus institutus non solùm animam, sed vitam mirabiliter ditauit, ita vt mirabilius huius vitæ ærumnosæ cursum, cum cælesti gloriæ beatitudine permutaret. Igitur postquam ad maturioris ætatis apicem peruenit, sic vitæ sanctitudine; & doctrinæ specimine floruit, vt prorsus homo ad Presbyteratus ordinem sublimaretur beatus. Huius enim ministerij munus, non lucri spe, sed Dei seruitio suscipiens, statim Ecclesiæ* S. MARIÆ Villalbensis *in prælibato* Oppido *sita, Parochi functiones amplexus. adhæsit, vbi suæ, & cæterorum saluti incumbens, primùm opere, post doctrinâ cœpit subditos erudire, vt in eo adimplerentur Euangelij verba, de* D. N. Iesu Christo *loquentia, quibus dicitur: Cœpit Iesus facere, & docere. Vt credatur, quòd qui vitam sectari spiritualem conantur, primùm operibus, post doctrinis populum sibi commissum pascere tenentur. Quo in munere, cùm aliquandiù laudabiliter ministrasset, diuinæ contemplationis amore accensus, & Mundi huius illecebras declinare cupiens, in eremum Onia perrexit, vbi constructo, in nemoris illius vmbilico, exiguo Oratorio, ibidem ieiuniis, & orationibus vacans, Angelis similem vitam, per septem perpetuos annos, inter ferarum, & syluestrium animalium spelæa, hymnis, & diuinis laudibus intentus, exegit. Hinc de homine beatißimo dictum fuit, quòd ex duplici virtutis viâ vt Maria optimam elegerit, relictâ Marthæ sororis actiuâ; quia licet in seculo totus Deo in vtraque occupatus existeret, attamen aliquandiù in ciuium, & accolarum magisterio, vt officij muneri satisfaceret, distentus, ab operâ sui ipsius prepeditus vacabat.* Origo. Fit Presbyter. Et Eremita.

EVENIT *eo tempore, Mauris Hispaniam ferè totam poßidentibus, quòd* Mahomad Zachetus, *cognomento* Gaza, *Regis* Cordubæ *Dux, & Dominus* Tritij *prope* Lucronium *prædictum Oppidum* Zerezo, *tunc populosam vrbem magnis militum copiis obsideret, ideo quòd tantum ipsa, cum vrbe Nagera Christianorum nomen in illa Prouincia præferebat, & vocem, & Septennio toto, quo* VICTOR *latuit, Agarenorum toleraucrat obsidionem. Sed deficientibus commeatibus, & Christianorum militaribus auxiliis, qui intra vrbis mœnia latebant, deficere videbantur, cùm ecce Angelus Domini S. Eremitam eiusmodi vocibus excitauit:* Eia age VICTOR, rumpe moras, Pa- Obsidetur Oppidum. Angelus apparet Victori.

rria te vocat, vt longâ eam obſidione ſoluas. Septem iam annos Mauri circunſtant, muri nutant; Oppidani commeatibus, poſt alia incommoda, deſtituti, deditionem moliuntur. Propterea tu patriam liberabis, teque martyrio conſignabis. *Huius tunc oraculi monitu* VICTOR *excitatus, &* Zerezum *natale ſolum ſic per ſeptem annos, longâ Maurorum obſidione fatigatum agnoſcens, quam nec ſoluendam, niſi eius interuentione*

In Maurorum caſtra venit.

percipiens, imò & ſeſe ipſum ibidem hoſtiam Chriſto ſuo viuam offerendum auſpicatus; parens abſque mora VICTOR *Deo iubenti, è ſolitudine recedens animo ob promiſſiones erecto, ſe ſe in hoſtium caſtra intulit impauidus, & ſtrenuus. Poſtmodum vrbem ingreſſus vix à conciuibus, & conſanguineis agnitus extitit, donec S. Presbyter de ſe nonnulla teſtimonia perhibuit, quibus omnes, lachrymis obortis, in tanti Viri cognitionem venere. Tunc S. Presbyter cum ipſis populi ſui deſolationem deplorans, illos in ſpe, fide, & charitate in Deum, & proximos ſolidauit, adiiciens, breui eos à diuinâ abſoluendos vltione, ſi fixis in Deum cordibus, beneficium conſecuturos ſperarent.*

HIS *ſic intra Oppidum confectis, in Agarenorum caſtra repedauit impauidus, & ibidem manens, protinus Mahumeticam cœpit ſuperſtitionem inſectari, quâ omnes decepti Sarraceni, veritatis apicem contemnebant; &*

Plures Chriſto lucri facit.

inſtans verbo doctrinæ complures fidelium, qui à fide deſciuerant, reuocauit, & nonnullis Agarenis Chriſtianorum etiam religionem perſuaſit amplecti. Cùm igitur aliquando in ipſis caſtris de Chriſti diuinitate diſſereret Presbyter beatiſſimus, euenit, quòd vox de cælo dilaberetur, hæc verba prædicens: O Beate VICTOR! ſcito quòd in Rupe, quæ de Septem Feneſtris dicitur, Septem Fœminæ Deo dicatæ latent, quas infidi Sarraceni comprehendere, poſitis ad rupem ſcalis, feroci continuatione conantur; citò in earum auxilium aduola, nam tu illas ſolus poteris li-

Septem fœminas liberat.

berare. *Tunc S. Vir relictâ concione, ad rupem quantocyus accurrit, & baculo ſcalas infringens, oratione ad Deum peractâ, Sarracenos prorſus ab opere incepto deterruit; & ſanctimoniales in fidei perſeuerantiâ, ſuaui confirmauit eloquio. Mauri hominis Dei virtute ſtupefacti in caſtra venientes, & Zacheto quæ cum eo euenerant renuntiantes, aduerſus illum remedia forent exigenda, ne Mahumeti felix dogma deſpectum iaceret, efflagitauit. Tùm Dux non paſſus ea fieri impunè,* VICTOREM *capi, & ad ſe trahi præcepit. Satellites protinùs S. Virum comprehendentes, ad Ducis Gazæ conſpectum trahunt, quem primo ſtatim occurſu à podagra morbo Beatiſſimus Presbyter liberauit. Cuius beneficio lætus* Zachetus, *S. Virum ad Mahumeticam legem amplectendam, magnis promiſſis muneribus inuitauit. Tunc* VICTOR *conſtanti ſpiritu Ducem adorſus, eius audaciam enixè increpans, Chriſti fidem*

Capitur.

veram, & Mahumeti ſectam ſubdolam, & erroribus maculatam enuntiauit. Sed furore percitus ingratus barbarus VICTOREM *in carcerem detrudi præcepit, vbi cùm ad ſe accedentes fidei rudimenta doceret, vberiorem indies ex infidelium conuerſione prouentum, & fidelium recuperatione collegit. Quod cùm* Mahomad Zachero *à ſatellitibus fuiſſet nuntiatum irâ crudelitatis excandens, ab eo protinus, ne militum Sarracenorum multitudo prorſus in Chriſtum crederet, S. Vir ſupplicio capitis condemnatur. Hinc carnifices ad carceris anguſtias aduentantes, & Martyrem è catenarum vinculis abſoluentes, dixerunt:* Mahomad Zachetus *Regis noſtri ſupremus* Dux, qui hunc exercitum abſolutâ diſpoſitione gubernat, eo quòd Chriſtianorum errores, quibus noſtros, falſis verborum ambagibus, peruertis, am-

Capite damnatur.

plecteris; & Mahumeti noſtri, vnici Profetæ Dei legem principem derides, præcepit, vt è corpore tuo caput mucronis ictu protinùs ſeparemus. *Tunc S. Presbyter, lætus ſententiam accipiens, & ſublatis in cælum manibus, & flexis genibus, dixit;* Benedictus ſit Dominus meus Ieſus-Chriſtus, & nomen eius ſit exaltatum in ſecula, quia nullis meis meritis, me ad martyrij agonem, propter eius fidei defenſionem, dignatus eſt, ſuâ benignitate, vocare? necnon me tot Sanctorum Mar-

tyrum

cyrum gloriæ participem efficere. *Et conuersus ad milites, vt lenem illam sententiam, pœnarum accessione atrociorem, & continuo experiretur dolore, precibus à ministris obtinuit, vt primùm ageretur in crucem, cuius semper prædicator, & cultor.*

IGITVR *ad supplicium ductus, & Crucem, quâ suspendendus erat, intuens, flexis genibus, & in cœlum oculis defixis, in hac verba prorupit:* Salue ô Crux mirabilis, & decora, quâ Christi membra pependerunt extensa, recipe tuis amplexibus humilem seruum eius: qui te primitùs sanctificauit contactu, vt mei exemplo suo inuitaret spiritum, & tui morte suâ amandaret horrorem. *Quo dicto satellites, erecta cruce,* VICTOREM *in ea suspendentes, eius corpus custodibus fidelissimis commendarunt. Ergo S. Martyr in cruce triduò pendens, indeque velut è pulpito Euangelium prædicans, signis subsequentibus plurimos ad fidem perduxit. Nam cùm quidam Sarracenus, qui verba Martyris in cruce pendentis de Christi veritate deridere audiret, in eum conspueret, & S. Presbyteri cruciatus derideret, blasphemo Martyr è patibulo mortē ante reditum in castra, vocis fulmine denuntiauit; quæ mox circunstantium omnium est conspectibus subsecuta. Denique de Cruce depositus, gladio percutitur, qui tamen adhuc vita superstes, abscissum suum caput apprehendens, manibus sustulit. & viam in Oppidanos direxit. Ibi Oppidanos truncato capite adlocutus, vaccam pauxillo, quod solum supererat saturatam frumento, dimitti per totum ciuitatis ambitum persuasit. Quam Sarraceni iaculis confecerunt, erumpensque triticum conspicientes, de victoria diffisi quid agerent ignorabant. Posthæc accessit ad eum amicus quidam S. Martyris, qui videns eius caput in manibus abscissum, magno cepit dolore lachrymas effundere, dicens:* O Dies mihi infelix, & infaustus, quô video VICTOREM charissimum capite plexum; & è viuis sublatum, maximè cùm eius spectare auxilium conabatur anima mea; nam filius meus, quem S. Presbyter baptizauerat, febri correptus nunc vitam exuit. *Cui* VICTOR *dixit:* Lætare, filius tuus viuet, statim ac domum tuam reuerteris amice. *Quod Dei misericordiâ factum est, nam ingrediente domum homine illo, statim filius ad patrem suscitatus accurrit. Denique post alia quàm plurima miracula patrata locum sepulturæ S. Martyr designans, quo suum corpus esset humandum, super eum feliciter quieuit,* VII. Kalend. Septembris *Anno Domini* DCCCC. L. *Quod postmodum sequentibus seculis translatum fuit* XIII Kalendas Iunij, *Anno Domini* M. CC C. LXVI. *iubente D. Ludouico, de Acuñâ Episcopo Burgensi, Præsidente Domino Nostro Iesu-Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto regnat in secula, Amen.*

Crucifigitur.

Iugulatur.

Caput manibus defert.

Sepelitur, & postmodum transfertur.

Hæc sunt integra ACTA S. Martyris, & Presbyteri, nam quæ *Maldonadus, Haraus, Genouus*, & *Surius* publica fecerunt, proculdubio illa per synopsim coagularunt, relictis pluribus circunstantiis, quæ hactenus desiderabantur, & in *Legendario*, & *Flore SS* vetusto *Anonymi* reperiuntur. Vbi hocce Epitaphium.

Epitaphium.

Presbyter hoc tumulo iacet, extant Martyris ossa
VICTORIS, *cuius mors quoque vita fuit.*
Iste mori cupiens pro Christo, iugula præbet
Mucroni constans, quem ferus vrget Arabs.
Ipse suis manibus capitis tunc sarcinâ onustus,
Ingreditur vrbem, quam fouet ipse prece.
Denique consignansque locum, quo corporis artus
Excipiat tumulus, cœlica regna petit.

Quo Anno paſſus? Quatenus ad *Annum* paſſionis attinet, videndus Vaſſeus in Chron. *Ann.* 950. ſed vberius apud Luitprandum in *Aduerſar. n,* 150. apud Ramires *fol.* 485. & & apud Lamay. *num.* 132. *fol.* 30. vbi poſtquam egerat de *S. Columba* Virgine, & Martyre *Tricenſi*, proſequitur: *Pater eius erat* Mahomat Zachetus; *Dux Regis Corduba, qui filiam Columbam, à* S. VICTORE Ceraſenſi *Presbytero, edoctam occidi iuſſit, & VICTOREM Presbyterum* XXVI. Auguſti, *Anno Domini* DCCCC. L. *cùm Ego eram Toleti.*

Topographia. CERASVM. Oppidum antiquum non procul ab vrbe *Burgenſi*, quod hodie ZEREZO dicitur, olim, vt ex actis elicitur, populoſum, & accolis plenum, ſed iam in paruam populationem redactum. De quo, quotquot huius S. Martyris memoriam repetunt, ſcripſere.

SEXTO KALEND.

Septembris.

DIES XXVII.

A. ILERDÆ *in Hiſpania Citeriori S.* LICERII *ipſius Ciuitatis Epiſcopi, qui cùm ſedem ex Vrbe* Carenſi *transferret, plenus dierum & bonorum operum in Domino quieuit.*

B. TOLETI *in Carpetania Hiſpaniæ* S. GVDILÆ *Archidiaconi* Toletani, *qui vitæ innocentia clarus, & virtutum copiâ conſpicuus*, Iulianum, & Felicem *Archiepiſcopos Toletanos meruit habere chronographos, demum vitam æternam ſine fine recepit.*

NOTÆ.

A. *Martyrologia.* ANCTVS LICERIVS *Epiſcopus Ilerdenſis Confeſſor.*] Olim in eius Eccleſia celebris tanti Præſulis erat memoria hoc die, è cuius *Tabulis* deſumpſit *Baronius* ſequentem periodum, quam in *Romano* inſeruit *Martyrologio* h. d. ſic: ILERDÆ *in Hiſpania Tarraconenſi* S. LICERII *Epiſcopi.* Conueniunt & Martyrologia *Caſtellanum* P. Dionyſ. Vaſq. *fol.* 139. *col.* 2. Luſitanum P. Ioann. Lup. *fol* 181. *col.* 2. Hiſpanum MS. P. Ieronymi de la Higuera, & alia recentiora. De eo Flau. Dexter. in *Chron. Ann.* 268. *n.* 5. *Scriptores.* vbi Biuar. *fol.* 295. vbi fuiſſe *Ilerdenſem* Epiſcopum probat, his verbis: *Init ſedem* Ilerdenſem *Sanctus* LICERIVS *Vir ſanctiſſimus, ad quem miſit literas* Paulatus *Epiſcopus* Toletanus. Et *Ann.* 311. *n.* 2. vbi Biuar. *fol.* 374. ſequenti clauſulâ: S. LICERIVS *Epiſcopus* Carenſis *in Hiſpania*, Ilerdæ *celebratur, quò tranſlatus fuiſſe dicitur cum Sede.* Quibus in locis etiam Rodericus Caro in *Not. ad Dextr. fol.* 92. *lit. G.* & *fol.* 120. *lit. N.* eiuſdem S. Præſulis meminit. Eos ſequuntur Ioannès Marieta *Hiſtor. SS. Hiſpan. lib.* 5. *c.* 89. *fol.* 143. Antonius Vincentius Domenec *Hiſtor.*

SS. Catha

SS. Cathalon. fol. 79. & Vincentius Blasco *de Lanuza Histor. Aragon. Tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 14. *fol.* 363. Qui perperam Nostrum S. Antistitem confundit cum GLYCERIO Episcopo *Consuerano* in *Vasconia Gallia*, Discipulo *S. Fausti Tarbiensis* Episcopi, de quo Andreas Saussay. in *Martyrolog Gallican. Tom.* 1. *Die VII. August. fol.* 498. & *Tom.* 2. *h. d. fol.* 1162. vbi eum LICERIVM vocitat, cùm primum ipsum appellaret GLYCERIVM. Nam *Gallus* ille *Diuus*, diuersus ab *Ilerdensi* Episcopo reputatur; & temporum intercapedine, & sedium discrimine. Constat enim ex Dextro S. LICERIVM fuisse origine *Hispanum*, & in primitiuo Ecclesiæ exordio vixisse ad Annum CCC. XI. GLYCERIVM verò *Gallum* temporibus *Caroli Magni*, vt ipse *Lanuza* testatur. Nostrum fuisse Episcopum *Carensem* in Hispania, post *Ilerdensem* in *Catholonia*, quâ vrbe vtraque Sedes contracta fuit, indicant expressa Dextri verba. *Gallus* etenim, nequaquam *Hispanias* aduentauit, nec istius Regionis Pontificali munere Sedem aliquam illustrauit, sed apud *Consueranos* in Vasconia tantùm Præsulem egit. Audi Martyrologium Gallicanum: *Ipso die apud* Consueranos *in Vasconia*, S. GLYCERII *Episcopi, & Confessoris, illiusque Ecclesiæ, & Oppidi Tutelaris gloriosi Is cœli iter vt caperet, ab ætatis flore* S. Fausti *Tarbiensis Episcopi vestigia secutus, sub eius piâ disciplina, ad omnis religionis, & iustitiæ perfectionem processit. Factusque post Theodorum* Consueranorum *Antistes, fulgentia cùm prodidisset sua sanctimonia subiecto gregi specula, atque ad* Gallicanæ *Ecclesiæ præsidium, & ornatum sanctis legibus in* Agathensi *celebri* Synodo *subscripsisset, sanctâ administratione completâ emigrauit ad Dominum, signisque diù post transitum coruscauit innumeris* Hinc elicies quantum inter hos sanctissimos Præsules inuenitur discrimen. Nec erit audiendus Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Aduersar. n.* 334. *fol.* 74. vbi meminit cuiusdam S. BICERII Martyris, *Abbatis Benedictini*, quem confundit cum Nostro S. LICERIO *Ilerdensi Episcopo*, illumque facit multis seculis recentiorem. Archipresbyterum ausculta: *S. Vir* BICERIVS. I. BIGORIVS *Martyr Abbas Benedictinus S. Eugeniæ, Anno* M.C.XX *factus est* Episcopus *Karinensis* (*quæ sedes translata est post Ilerdam, & Corpus ejus translatum est Gerundam*) *fuit consanguineus Roderici Diaz Campiatoris, filius D. Sanctia Vermudez, sororis D. Vermudi, D. Sol, dicta filia Roderici Didaci filius. Rex Aragoniæ dedit hanc sedem prædicto S. Abbati. Fuit Vir eximiæ sanctitatis, omnibus virtutibus cumulatus. Obiit* XXVII. Augusti, *Anno Domini* M. C. LX *cùm esset annorum plusquam* C X. *Celebris mensio illius habetur in consecratione Ecclesiæ S. Eugeniæ Virginis, & Martyris* Cordubæ *passæ, cuius ille fuit Abbas: sanctissimam vitam in Abbatia, & Episcopatu duxit. Ecclesia* Ilerdensis *illum tanquam Episcopum suum colit. Ad quem annum Ego perueni plenus annorum, & ægritudinum. Fuit verò Martyr in Græcia. Lege Auctores* XIV: *septembris:* Hactenus Iulianus, si fortè eius fuit, isthæc tam diuersarum rerum farrago: vbi quisquis videt miram hanc corruptissimi loci metamorphosin, in qua nihil nisi verborum embolia lego. Hinc vt restituatur lectio, quæ hactenus deprauata circumfertur, sic legenda erit: *S. Vir* LICERIVS *factus est Episcopus* Karinensis (*quæ sedes translata est post* Ilerdam; *& corpus eius translatum est* Gerundam) *fuit vir eximiæ sanctitatis, omnibus virtutibus cumulatus, obiit* XXVII. Augusti. *Ecclesia* Ilerdensis *illum tanquam Episcopum suum colit.* Cætera verò quæ in textu Iuliani leguntur, ab amanuensi interserta credimus, cùm fortassis in margine MS. adnotata conspexerit, diuersis in locis. ACTA verò S. Præsulis sic componimus.

Lanuzæ error.

S. Glycerius; seu Licerius Consueranensis in Gallia Episcopus diuersus ab Ilerdensi;

Glossema in Iuliani codice inductum diluitur;

Restituitur locus Iuliani Toletani,

ACTA S. LICERII EPISCOPI Carensis, post Ilerdensis, Confessoris in Hispania, ex Dextro, & aliis.

LICERIVS *origine* Hispanus, *postquam primæ floretm transegit ætatis, diuinis subsidiis, ac literarum disciplinis informatus, zelo animarum incensus, post susceptos Presbyteratus honores, vigilem dedit in lucrandis hominum visceribus operam. Cuius solicitudo sic in Catholica fide confitenda refulsit, quòd ad apicem Præsulatus, ad* Carensem Hispaniæ *vrbem, fuerit*

Origo, & ordo.

Eligitur Episcopus. *meritò sublimatus. Quâ Pastorali curâ perfungens, sic plebem veræ religionis luce illustrauit, salutisque in viam direxit, vt fructum multiplicem credentium breui spiritualis agri Dominici cultor excitaret. Post hæc cùm per illa tempora* Paulatus *Episcopus* Toletanus *S. Pontificis singularem doctrinam, & sanctitudinis specimina conspexisset, ad eum literas misit, vt Sedem Ca-*

Ilerdam trãsfertur. *tensem, ad vrbem* Ilerdam *transferret, & illic Cathedralem Ecclesiam erigeret, soliumque Pontificalis ordinis collocaret. Paruit* LICERIVS *Metropolita Toletani decreto, & Ilerdam ingressus, non solum materialem erexit Ecclesiam, sed etiam spiritualem in cordibus ciuium, quos adeò Christi cultores effecit, vt ferè totam illam plebem, & prouinciam, ab infelici Idolorum iniquitate liberaret. His sic peractis deinceps totus se Deo tradidit, & ideò admirabili abstinentiâ, charitate, alijsque virtutibus, imò & miraculis*

Moritur. *emicuit, donec ad æternam deuenit per felicem dormitionis speciem beatitudinem coronandus* V I. Kalendas Septembris *Anno Domini* CCC. XI. *cùm* Carensem, *&* Ilerdensem *Ecclesias ferè* XL I V. *annos gubernasset. Eius aliquot sacra lipsana adhuc in* Cusaria *Aragonensis ditionis Oppido honorificè custodiuntur, & venerantur intra Ecclesiæ Vicarialis sacrarium, cuius & Oppidi S. Pontifex vnicus, & eximius Patronus, & Tutelaris existit.*

Paulatum Toletanum decreuit translationem Ecclesiæ Carensis ad Ilerdam. Hæc sunt ACTA quæ potuimus contexere ex dispersis tantæ antiquitatis ruderibus Illud probare conuenit, circa *Translationem* Sedis *Cariâ Ilerdam*, disponente *Paulato Toletano* Antistite: quæ omnia refert Biuarius ad Dextr. *d. Ann.* 268. *n.*5. *fol.* 295. P. Antonius Quintana-Dueñas *Histor. SS. Toletanor. secul.* 3. *fol.*401. Illustris D. Petrus de Rojas Comes Morensis *Histor. Toletan.* 1. *p. lib.*6. *c.*4. *fol.* 465. Qui omnes fatentur, *Sedem Carensem*, quam primùm habuit S. LICERIVS, fuisse in Vrbe GVADALAXARA, è qua in *Ilerdensem* ciuitatem translatam fuisse contendunt. Hinc valdè demiror, quo prætextu, seu incuriâ D. Alphonsus Nuñez de Castro, qui *Historiam Guadalaxarensem* scripsit, istius S. Præsulis haut meminerit, cùm prorsus de eo primitùs agere debuerat, quàm de aliis in illa Historia contextis, quæ hautquaquam antiquitati illius celeberrimæ, & nobilissimæ vrbis pertinent.

Reliquiæ apud Zusariam. QVATENVS ad *Reliquias* S. Præsulis, quæ adseruantur, & custodiuntur in Ecclesia Oppidi *Cusaria* dicti olim, hodie ZVERA videndus Lanuza *vbi supr. Tom.*2. *lib.*4. *c.*14. *fol.*363. vbi ex Antiquis illius Ecclesiæ monumentis, existentiam sacrorum aliquot pignorum, in argenteo vase seruatorum intra sacrarij riscum, probat. Qui idem, vt diximus, Nostrum LICERIVM cum GLYCERIO Consucranensi Episcopo confundit, & alia prorsus à veritate aliena commiscet.

S. GVDILA *Archidiaconus Toletanus Confessor.*] Meritò miratur *P. Ieronymus Roman de la Higuera* è Societate Iesu, Hispanicarum rerum, maximè antiquarum eruditissimus reparator, cur Sanctus iste Archidiaconus, non fuerit in *Romanum Martyrologium*, recens recognitum, relatus, potissimum testimonio sanctissimi Viri *Felicis* Archiepiscopi Toletani, qui eius sanctitudinem, virtutes, doctrinam, & cæteras res gestas recenset, & S. IVLIANO Toletano Antistiti, cuius comes erat, in omnibus famosis facinoribus æquat. Sed quod ibidem *Baronius*

Martyrologia. omisit, iam diu reparatum agnoscimus in vetusto *Martyrologio Placentino MS.* h. d. sequenti elogio: *Toleti* S. GVDILA *Archidiaconus, Confessor, & Doctor, S. Iuliani Archiepiscopi Toletani comes.* Et in *General. Catalog. SS. Die VIII. Septembr. fol.* 359. à Philipo Ferrario conscripto, hac clausula: *In Hispania* S. GVDILÆ *Diaconi.* P. Higuera in M S. *Martyrolog. Hispan. h. d. fol.*54. hac serie: *En* Toledo *el transito glorioso de* S. GVDILA *Archidiacono de aquella Iglesia Patriarcal, compañero de* S. Iulian *su Arcobispo, de quienes hizo vn elegante elogio* Felix *su succesor.* Quæ verba latinitate donata, sic legito: *Toleti gloriosus obitus* S. GVDILÆ. *illius Patriarchalis Ecclesiæ Archidiaconus*, S. Iuliani *eius Archiepiscopi comes, de quibus* Felix *istius successor luculentum edidit elogium.* De eo Luitprandus in *Chron. Ann* 680. *n.*135.

Scriptores. vbi Higuera *fol.*359. *&* 361. & D. Thom. Tamay. *fol.*81. Iulianus Archipresbyter Toletanus in *Chron. Ann.* 659. *n.*332. *fol.* 72. P. Ioannes Mariana *Histor. Hispan.*

pan. lib. 19. *c.*9. F. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispan. lib.*6. *c.*44. *fol.*160. D. Franciscus Padilla *Histor. Eccles. Hispan. Tom.*2. *Cent.* 7. *c.*51. *fol.* 288. Ambros. Moral. *Histor. Hispan lib.*12. *c.*49. *fol.*171. P. Anton. Quintana-Dueñas *Histor. SS. Toletanor. Secul.*7. *fol.*313. Eius ACTA carmine conscripsit *S. Iulianus*, sic:

Gloria Toleti *iacet hac sub mole sepultus*
GVDILA, *pars animi, dimidiumque mei.*
Qui senis à tenerâ mores ætate tenebat,
Et iuuenis fecit hîc iuuenile nihil.
Spiritus in sacro residebat pectore Christi,
Exprimit hunc totum, moribus, ore, manu.
Pauperibus cibus est, viduis solamen, vt ægris
Grata salus: miseris omnibus vnus erat.
Mercaris meritis multis, bone GVDILA, *cœlum:*
Nos desiderium lancinat vsque tui.
Mærentesque vocamus eum, quem sustulit æther;
Prosequimurque piis funera lachrymulis.
Non violas, tenerasque rosas, nos lilia cana
Spargimus ad tumulum, sed bona vota, tuum.
Nos ergo è superâ prospecta candidus arce;
Teque amor & moueat, GVDILA, *cura mei.*
Mœnibus à patriis morbos auerte, famemque;
Hostilesque minas, dogmata falsa, dolos.
Toleti ne temne preces, comitisque rogatus,
Qui tibi dat carmen sat Iulianus amans:
Ossaque Felicis *tua sacrâ condit in Æde,*
Cuius mens superis est sociata choris.

Ex huius sepulchralis carminis strue, & *Felicis Toletani* Præsulis relatione integram ACTORVM ecphrasim compaginabimus, vt tanti Leuitæ res gestas in flosculum adunatas, posteris transmittamus.

ACTA S. GVDILÆ, ARCHIDIACONI Toletani Confessoris ex SS. Iuliano, & Felice Toletanis Præsulibus.

GVDILA *ex nobilissima* Gothorum *progenie oriundus, Regiam Vrbem* Toletum, *patriam agnouit; qui à primis infantiæ vnguiculis, quid in posterum esset operaturus, ostendit. Nam statim ac adolescentiæ annos ingressus, velut sydus nouum irradians admirabili pietate, & doctrinâ, nec non fide, & religionis ardore imbecillem, & lubricam coronauit ætatem. Igitur cùm in ea plurima, & illustria virtutum insignia edidisset, & in Ecclesiastici ministeriis, quibus à puero fuerat addictus, toto illius temporis curriculo profecisset, exigente iam annorum termino, ad ordinis Ecclesiastici minores gradus ascendit, donec ad leuitici sublimatus, Archidiaconatus S. Ecclesiæ Toletanæ munus adeptus, ordinis, & muneris dignitatem excellentis sanctimonia splendore feliciter exornauit. Eius fama cùm vbique personaret, à*

Origo.

Archidiaconus Toletanus eligitur.

S Iuliano *postea*, Toletano *Præsule, amicitiâ accersitus, & vocatus, ita sociali viculo est innexus, & inuiolabilis charitatis indiuidua est vnione coniunctus, vt & ambos socialis connexio, vnum esse ostenderet. & vnitas in ambobus præfixa, non duas animas, sed vnam iis inesse monstraret. Tantaque erat inter eos adepta vnanimitatis communio, vt secundum Actuum Apostolorum historiam, in duobus corporibus vnum cor tantum putaretur, & anima vna. Sistebant quidem in consilio prouidi, in definitione vni, in laudabili operatione concordes. Quippè diuino afflante Spiritu, theoria, idest, contemplatiua quietis, delectationis perfrui bono, & Monastica institutionis constringi repagulo: Sed quia aliter in supremi Numinis fuit iudicio, eorum est nihilominus frustrata deuotio Quamquam tamen minime peregissent desiderati itineris cursum, non tamen desierunt à pia deuotionis studio. Et dùm sibi mallent tantum prodesse profugi, cœperunt postmodum proximorum salute, votis gliscentibus, niti Erant enim in subditis docendis operosa virtutis, in profectu eorum desiderabiles, in seruitute Dei feruentes, in desiderio decoris domus Domini strenui, in seniorum obedientia præstò, atque si fieri posset, vt omnium emolumentum obtinerent virtutum, animis feruentibus studebant. Igitur diuinorum iudiciorum dispensatione, sanctæ recordationis* GVDILA *Diaconus* VI. Kalendas Septembris, *Era* DCC.XVIII. *id est, Anno Domini* DC. LXXX *funesta mortis euentu, sub dignâ confessione Dei, clausit supremum curriculum. Cuius* Corpusculum *in Monasterio* S. Felicis, *quod est*, Cabensi *in Villa dicatum*, Iuliani *dilectissimi socij sui honorificè requiescit humatum.*

Act. c. 4.

Monachū agere cupijs.

Mores.

Moritur.

Cultus apud Toletanos datus olim.

Hactenus ACTA quæ breuiter, sed luculenter recensuit *Iulianus* in Epitaphio, & Felix in *in Vita S. Iuliani*, ambo S. Diaconi memores, & *Toletani Præsules* ambo, De eius antiqua festiuitate apud *Toletanos*, ob eius miracula, adsit *Aulus Halus* meus in *Libro Carminum M S.* vbi hoc *Epigramma*, sequenti lemmate.

PRO S. GVDILA ARCHIDIACONO
Toletano, Epigramma Hali.

Corporis exuuias Templum Felicis in vrna
Continet excelsâ, GVDILA *Sancte, tui.*
Hîc Iulianus *eas sepeliuit cordis amore,*
Nosceret vt Mundus sic pia facta tua.
Hîc recubans, miseris solamen, prouidus, ingens
Tribuit: estque ægris continuata salus.
Leuita sancto supplex sua munera confert
Toletumque suo, cui quoque festa dicat.

Constat enim ex relatione huius *Octastichi*, qualiter S.E. Toletana olim festum in anniuersario die transitus S. Archidiaconi perageret, quod temporum obliuione intermissum, spero denuo prosequendum.

Verus dies obitus.

CIRCA *diem obitus*, irrepsit proculdubio mendum in codice Auberti Myræi in *Bibliothec. Eccles. Tom.* 1. *fol.* 100. quâ vitam *Iuliani* Episcopi *Toletani* edidit, & agens de morte GVDILÆ, eum obiisse asserit VI *Idus Septembris*, cùm prorsus constet ex finalibus verbis epitaphij *S Iuliani*, à Luitprando *d. n.* 135. *fol* 360. editi, S. Virum è vitâ migrasse, VI *Kalend. Septembris*. Audi Iuliianum: *Obiit in pace seruus Dei* D. GVDILA, *Archidiaconus S E.Toletanæ* VI. Kalend. Septemb. *Æra* DCC XVIII. *id est, Anno Domini Nostri Iesu-Christi* DC LXXX Ita etiam legitur apud P. Higuera in *Not. ad Luitprand d. n.* 135 *fol.* 362. referens verba *Felicis*. Qui etiam S. Archidiaconus interfuit XI. *Concilio Toletano*, & in eo subscripsit.

Interfuit Concilio XI. Toletano, & subscripsit.

MONAS

MONASTERIVM S. FELICIS.] Conditum fuit in territorio *Toletano*, Tago flumini incumbens, vt inquit Luiprandus *d. numer.* 135. Hodie dicitur more Hispano SAHELLICES, de quo D. Thomas Tamayo *in Not. ad Luitprand. Ann.* 680. *fol.* 81. Conditumque fuisse ab *Emeterio* Comite Cubiculariorum contendit Iulian. *in Chron. num.* 332. *Conditor Monastery S. Felicis.*

QVINTO KALEND.

Septembris.

DIES XXVIII.

A. *Apud Santonas in Gallia* S. BIBIANVS *ipsius vrbis Episcopus*, Hispanus *ex* F. Bibani Ilicitani *genere oriundus*, *Cuius miracula descripsit* S. Gregorius Turonensis, *cuius Basilicæ magnificentiam depinxit* S. Venantius Fortunatus; *cuius virtutes terra veneratur, cuius spiritum cœlum possidet*, & *cuius memoriam accolæ vtriusque prouinciæ recolunt festiuâ pietate; necnon & cuius Nomen in Tabulis scriptum Ecclesiasticis apud vniuersos sanctitatis promeruit elogium.*

B. HYPPONE *Regio in Africa natalis* S. AVGVSTINI *Episcopi*, & *Ecclesiæ Doctoris eximij*, *cuius instituti regulas sic est* Hispania *amplexata*, *vt à multis retro seculis*, & Canonicorum Regularium *normam agnosceret*, & Eremitarum *fratrum ordinem*, *hinc inde Monasteriis extructis*, *admitteret*, *è quibus*, *virtutibus*, & *doctrinis imbuti filij exorirentur illustres.*

NOTÆ.

SANCTVS BIBIANVS *Episcopus Santonensis in Gallia*, *origine Hispanus*] Valdè famigerata est inter Ecclesiasticos Scriptores memoria huius sanctissimi Præsulis, nam *Vsuardus*, *Ado*, *Galesinus*, & cæteri recentiores in suis Martyrologiis eius meminere, prout Baronius in *Romano* h. d. *fol.* 535. *lit. H.* Pater Dionys. Vasq. in *Castellano fol.* 140. P. Ioannes Lup *in Lusitano fol.* 182. Constantius Felic. *in Italo fol.* 81. licet eum perperam vociret IVLIANVM. P. Ieronymus de la Higuer. in *Hispano MS.* Andreas Saussay. in *Gallicano Tom* 1. *fol* 561. De eo S. Gregorius Turonensis de *Glor. Confessor. c.* 58. celebre adnectit elogium; Bonadius Santonensis in *Moned. lib* 3. *Epigramm.* 22. elegans carmen. De eius Basilica Venantius Fortunatus *lib.* 1. *Poëmat.* A. *Martyrologia.* *Scriptores.*

mat. Epigramm. 12. *in Biblioth. PP. fol.* 775. insigne mnemosynon. Iulianus Archidiaconus Toletanus *in Aduers. n.* 100. *fol.* 26. breue sui originis monumentum, Cuius sequitur vestigia *Carmen sepulchrale* vetustum in meo *Codice MS. Auli Hali* quod postea dabimus. Eius ACTA scripta circumferri suo seculo refert *Turonensis*, at isto prorsus incognita. Illa ex relatione Andreæ Saussay dabimus, additâ originis ratione.

ACTA S. BIBIANI EPISCOPI Santonensis in Gallia, origine Hispani, ex Turonensi, Iuliano, Saussayo, & aliis.

Origo.

Galliam pergit vbi fit Episcopus Santonensis.

Moritur, & sepelitur.

Miraculum.

BIBIANVS *fuit de genere* Flauij Bibiani Ilicitani *in* Bætica Hispaniæ *nobilissimo oriundus, qui adolescens studiorum desiderio raptus* Gallias *aduenit, & apud* Santones *pedem figens natalium claritatem diuina virtutis splendore, magis quàm ferrum auro decoratur, illustrauit. Pastor enim eius Ecclesiæ constitutus, sic Dei placita executus est in gregis procuranda salute, vt pastorum Principis, qui pro ouibus animam posuit, effigiem mirâ zeli, & diuinorum actuum imitatione referret. Sæpe enim semet in discrimen dedit, vt afflictis ouiculis solatium afferret: quibus, & Euangelicis documentis, & gloriosis virtutum progressibus, ad veræ beatitatis ascentionem tramitem ostendit. Ipse verò postquam cælitùs de felici excessu præmonitus, diem suum extremum præsignasset, ad desideratam requiem profectus est,* V. Kalend. Septembris. *Cuius corpus in sua Cathedrali Basilica depositum, & honorificentissime tumulatum quiescit, vbi S. Antistes crebrò exoratus languentibus tribuit sospitatem. Nam mulier quædam cuius manus aruerant, vnguibusque iam sauciata, contractis neruis, opus operandi perdiderant, ad Beati Pontificis sepulchrum deuota prosternitur. Factaque oratione, manus redintegratas, laxatis digitorum filis, ad agendas Domino gratias meruit eleuare. Postmodum plurimis aliis miraculis clarus vrbem, & Ecclesiam suam, necnon* Galliam, & Hispaniam *continuis fauoribus illustrauit; ad cuius tumulum quidam* Hispano Gallus *Poeta Octastichon hocce appendit:*

Pontificis iacet hoc BIBIANI *marmore corpus;*
Qui Santonensis Præsul & vrbis erat.
Progeniem Bibianus *Diuo ex* Ilice natus
Obtulit, hinc Præsul: Ilicitanus *erit.*
Bætica *Pontifici dedit isti nobile auorum*
Cum virtute genus; Gallia *nostra Sedem.*
Prodigiis conlustrans Orbem hac clausus in vrna;
Gallia *teque colit, Te veneratur* Iber.

Probatur origo Hispana.

Conuenit Iulianus Petri in Aduersar. *d. n.* 100. *fol.* 26. *hac* serie: *De genere Flauij* Bibiani, Ilicici *in* Bætica, *dicitur profectus* S. BIBIANVS *Episcopus* Santonensis, . *qui celebratur* XXVIII. Augusti. Sed quis erat ille *Flauius*, seu *Flauianus Bibianus Ilicitanus* sciscitaberis? Crederem eum fuisse, cuius meminit idem Iulianus in *Chron. Ann.* 354. *n.* 165. *fol.* 43. Patrem *S. Bibianæ* Martyris, vbi licet ibidem *Hispalensis* vocitetur, intelligendum erit de domicilio, nam origine *Ilicitanus* erat, vt patet ex sequenti *Inscriptione* in agro repertâ *Oriolensi*:

F. BIBIANVS. P. F. QVIRINVS. RECTVS.
ILICITANVS. F. BIBIANI. NEP.
HISPALENS. QVÆSTOR. BIBIANÆ.
SORORI. D. S. F. C. E. D.

Vbi

Vbi auus *Flauij* Bibiani *Quirini Recti* in marmore vocatur *Hispalensis* propter *Quæsturam*, quam *Hispali* exercuit, non propter *originem*; nam omnes BIBIANI, quorum genus *Hispanum* fuit, ILICITANI erant.

Bibiani omnes Ilicitani.

ILLICE, seu ILICE, vtroque modo scribitur. Vrbs in Hispania, quam esse hodie ELCHE probauimus supra *Tom 1. Die XXIII. Ianuar. fol* 266. Et *Tom. 2. Die XXIV. April. fol.* 737. *lit. D*, dùm de S. CORONA Virgine Benedictina egimus. Cuius Notationes Typographi fortè incuriâ in dicto *Tom. 2. fol.* 747. omissæ, imperfectum Codicem illum redidcrunt. Quod valdè dolendum est; nam quæ Nos continuis lucubrationibus, & studiis digessimus, aut scioli Typographi malitia, aut compositorum diuersione frustrentur.

Typographi incuriâ omissa Notationes Die XXIV. Aprilis.

S. AVGVSTINVS *Episcopus, Doctor, & Confessor.*] De hoc sanctissimo Antistite, ingenio, doctrinâ, & virtute supra omnes mortales illustrissimo, omnium & Academiarum, & Doctorum Doctore, & Orthodoxæ Ecclesiæ verè AVREHAIOΣ, quam non modo eruditionis, & sanctitatis suę sparsis quaque fulgentissimis radiis ioilustrauit, sed defendit, linguâ imprimis, & stilo, atque contra nefarias, toto Orbe dominantes hæreses feliciter vindicauit, ferè omnes Martyrologiorum Scriptores cum *Romano*, vbi *Baronius*, & cæteri in *Castellano*, *Lusitano*, & *Italo*. Cuius elogia passim scripsere Patres, Chronographi, Scriptores; & Poëtæ. Aliqua ausculta. *Concilium Toletanum* VIII celebratum Anno DC.LIII. *c.* 1. *n.* 2. ista recensuit: *Vir sanctissimus* AVGVSTINVS, *inuestigationis acumine cautus; inueniendi arte præcipuus, asserendi copiâ profluus; eloquentia flore venustus; sapientia fructu fœcundus.* Prosper Aquitanicus de *Vit. Contemplat. lib.* 3. *cap.* 31: sequentia dictauit: S. AVGVSTINVS *Episcopus, acer ingenio, suauis eloquio, secularis literaturæ peritus, in Ecclesiasticis laboribus operosus, in quotidianis dispositionibus clarus, omni suâ actione compositus in expositione suâ fidei nostræ Catholicus, in quæstionibus absoluendis acutus, in reuincendis hæreticis circumspectus, & in explicandis scripturis cautus.* S. Hilar. Epistol. ad *Arat. Diacon.* illum, *Defensorem fidei nostræ in diuina meditatione assiduum, metu mortis intrepidum*, vocat *Validissimum malleum hæreticorum*, & *Linguam Ecclesiæ* S. Bernard. in *Cant. Sermon.* 80. Cassiodorus de *Sex. Ætat. Mund.* eum appellat: *Famosorum palmam certaminum.* S. Vincentius Ferrarius *Serm. de S. Augustin.* illum *Aureum Templi candelabrum* compellat. *Vocem Christianæ legis, & organum Catholicæ fidei*, Abbas Tuitiensis in *Epistol. Nuncup. in Euangel. Ioann.* Plura alia, quæ hic transcribere prolixum, coniunxit Cornelius Curtius in *Elog. Augustin. à fol.* 7. *vsque ad* 14. Ex Poëtis S. Prosper lib. *de hxagesim.* carmine heroico, sic:

Martyrologia.

Elogia Patrum.

Poëtarum.

AVGVSTINVS *erat, quem Christi gratia cornu*
Vberiore rigans, nostro lumen dedit æuo;
Accensum vero de lumine: nam cibus illi;
Et vita, & requies Deus est, omnisque voluptas;
Vnus amor Christi est, vnus Christus honor illi
Et dum nulla sibi tribuit bona, fit Deus illi
Omnia, & in sancto regnat sapientia Templo.
Istius ergo inter cunctos, qui de grege sancto
Insanas pepulêre feras, industria maior,
Maius opus; totum præstantius imbuit Orbem.
Nam quocumque gradum conuertit callidus hostis;
Quaque per ambages anceps iter egit opertas;
Huius ab incursu est præuentus, mille viarum
Insidiis aditum non repperientibus vllum.
Cumque foris rabies auidorum exclusa luporum

Frenderet, inque omnes mendacia verteret artes;
Ne mentes vllarum ouium corrumpere poſſet,
Neu dubia obliquiis turbaret corna querelis;
Iſtius ore viri fecit Deus, iſtius ore
Flumina librorum mundum fluxere per omnem,
Quæ mites, humileſque bibunt, campiſque animorum
Certant vitalis doctrinæ immittere riuos.

Æneas Syluius, poſt Pius II. Pontifex Maximus; *Ioannes Iouianus Pontanus*, *M. Ieronymus Vida* Epiſcopus Albanus; *Franciſcus Gonzaga* Marchio Mantuanus, *Iulius Cæſar Scaliger*, & P. *Nicaſius Baxius*, in ſuis Hymnis relatis à Cornelio Curtio *ſupr. à fol.* 18. *vſque ad* 23. Quibus adde Robertum Obrizium in *Hymn. ſacr. lib.* 5. *Hymn.* 19 *fol.* 225. Ioannes Caroſus Morellus *in Hymn. ſacr. Epitaph.* 114. *fol.* 57. Nicolaus Oudaërt *in Ephemerid. Eccleſ.* 2. *p. fol.* 36. *Epigram.* 28. Mutius Sforcia in *Kalend. Roman. Heroic. lib.* 2. *fol.* 208. Ioannes Bapt. Maſculus *in Lyric. lib.* 9. *Od* 25. *fol.* 345. Ioannes Bachot Senonicus in *Faſt. Chriſtian. b. d fol.* 609. Vbi vnico Diſticho omnium elogià complectitur, ſic:

Vir, Leo, Bos, Aquila, mitis, ferus, impiger, alta,
Mel, mala, ſcripta, polos, dat, fugat, edit, adit.

Id eſt, quòd *Vir mitis mel dedit, lugentibus conſolationem, pupillis & viduis leuamen, oppreſſis auxilium, piis denique ſalutem.* Leo *ferus mala fugauit, hæreticos ab Eccleſia, ab impiis à ſe domitis peccata.* Bos *impiger ſcripta edidit numeroſa, quibus Eccleſiam illuſtrauit.* Aquila *alta polos adiit, & viuus leui meditationis alâ.* & *Diuus ob prædictas virtutes cœleſti receptus aulâ.* Eius ACTA ipſe in *Libris Confeſſionum* inſeruit, poſtea *Poſſidius* Epiſcopus Calamenſis, à quo & ab aliis *Ludouicus ab Angelis*, & breui carmine Mantuanus in *Faſt. Sacr.* quæ damus:

ACTA S. AVGVSTINI EPISCOPI Hypponenſis Eccleſiæ Doctoris, Eremitarum, & Canonicorum Regularium, Inſtitutoris; ex Faſtis Baptiſtæ Mantuani.

Annua Septembris Quinto celebrate Kalendas,
AVGVSTINVS *adeſt, magno ſolemnia plauſu,*
Sydoniæ natus propter Carthaginis alta
Mœnia, doctrinis animum dedit omnibus, omne
Bibliothecarum veterum penus, omne nouarum
Explorauit: Vbi Lybicis prædatus in oris
Quidquid erat diſciplinæ: Tranſiuit ad vrbes
Auſonias: Vidit magna Capitolia Romæ.
Venit & ipſa Parens Nati veſtigia ſemper
Sollicito ſectatam animo, cui Monica nomen.
Iunior impatiens Veneris fuit, agra maraſmo
Corda ferens tali multis emarcuit annis.
Maternis tandem lachrymis ſanatus ab vnda

Emerſit

Emersit Stygia, lucemque aspexit Olympi.
Non tamen hoc eius potuit de pectore cancer
Ante trahi; sic est nostris immersa libido
Sensibus, in lucem fuerit quàm praditus infans;
Infelix infans tanto par indole patri.
Nam dum floret adhuc raptus producere fruges
Non potuit: virtus inconsummata recessit.
Venit ad Insubres, vbi longe tempore fingens
Rhetoris officio, tandem fermentata reliquit
Mannichaa, quibus puerili indulsit ab auo.
Ambrosius, qui tunc magno cum fœnore in illâ
Pascebat regione greges, sermone potenti
Eruit illius hunc tristem de corde veternum.
Ergo experrectus, quasi qui post longa viator
Ocia desidia vult damna rependere cursu;
Accinxit diuino operi feruenter, & acri
Sedulitate animum studia ad cœlestia flexit.
Viuendi normam instituit: memoratur eremum
Incoluisse Maris Tusci prope littora: Centum-
Cellarum quà vicus erat. Tyberinâ petiuit
Ostia; & hic Mater corpus mortale reliquit.
Littoribus tandem Lybicis, patriâque potitus;
Hæreticis bellum indixit: de finibus illis
Expulit hanc diram, crebro certamine, pestem.
Non tot cœliuagis quotiens è nubibus æstas
Fundit aquam, riuos agit Apeninus ab altô
Vertice, in vmbros valles, camposque iacentes;
Quot fluit in Libros huius facundia Patris.
Nemo quod illorum Pelagus perlegerit omne;
Se iactare potest: in tanta volumina crescunt.
Artibus his bifido caput insignitus amictu
Hipponense pedum meruit. Gens illa sub istô
Dum vixit pastore, bonis cœlestibus aucta est
Mirifice, sicut sub frugi terra colono,
Plus parit, & maiore onerat granaria fruge.
Europæ iam notus erat, iam notus & Indis,
Vt Graiis Elice, Tyriis Cynosura carinis;
Cùm subito extremis terrarum à finibus atrox
Vandalus erumpens, tanquam si littore fracto
Occeanus fluat in terras, Regna omnia mersit:
Vastatâ primum Europâ transiuit Iberum

Æquor, & inuoluens furiis Getulica rura,
Venit ad Hipponem: quâ tempestate suorum
Tristia fata gemens Pater AVGVSTINVS *acerbas*
Incidit in curas: lapsoque in corpora morbo
Mensis ad extremam vitæ felicibus horam
Auspiciis veniens terras mutauit Olympo.

Igitur AVGVSTINI res gestas, & scripta recensere, nec humana valebit eruditio, ideò relinquere (vt ipse B. Pater aiebat) Deo conuenit, quæ nos haut possumus inuestigare.

Magister Pontificum Hispaniæ. PLVRIMA debet AVGVSTINO auxilia *Hispania* vniuersus circulus, quibus adhærens, eius festum diem concelebrare à multis retro seculis cœpit. Nam Hispanorum Præsulum Magister fuit in aliquibus rebus ad fidem pertinentibus, maximè quando *S. Paulus Orosius* Presbyter *Braccarensis* ab *Eutropio* & *Paulo* in Hispania Episcopis, Anno CCCC. XIV. in Africam missus ad AVGVSTINVM, tanquam ad cœleste quoddam Ecclesiæ Catholicæ oraculum, vt illum certiorem faceret, & consuleret de erroribus *Priscillianistarum*, & aliis ex *Origene*, & *Victorino* prognatis hæresibus, à duobus *Auitis*, & *Basilio Græco*, in Hispaniam adlatis, vbi S. Doctor quid tenendum scripsit, & *Orosium* edocuit veritatis sententiam, quâ *Hispaniensis* Ecclesia aduersus omnes illos hæreticos insurgens, non solum illorum dogmata damnauit, sed illos prorsus ab Hispania totâ penitus amandauit. Hinc etiam in *Concilio Toletano* VIII. superius à Nobis elogium de S. Doctore coagulatum agnosco.

Eremitarum, & Canonicorum Regularium instituta, à quibus in Hispanias aducta? HINC etiam *Canonicorum Regularium*, & *Eremitarum* instituta, à Beatissimo Patre confecta, & ordinata, in Hispanias deuenere (absit vt Nos primæuâ vnius instituti relatione, antiquitatem inter *Canonicos Regulares*, & *Eremitas*, aliquam constituamus) auctoribus *Orosio*, qui *Canonicam*, & *Paulino* qui *Eremiticam* aduexere, vt probant P. F. Thomas Herrer. *in Alphabet. Augustin.* 2. *p lit. P. fol.* 226. P. F. Ludouicus ab Angel. in *Vit. S. Augustin. lib.* 4. *c.* 10. *fol* 101. Ergo ad vtriusque instituti Monasteria ven'amus. De *Canonicis Regularibus* multa congerit Gabriel Pennotus *de Canon. Regular.* 2. *p. c.* 30. 31. *&* 32. quæ quia confusâ relatione refert, eius sententiam omittimus; & ad catalogum Monasteriorum *Eremitarum* transgredimur.

CATALOGVS MONASTERIORVM Eremitarum S. Augustini per Hispanias olim, aut hodie erectorum.

I. CANALIENSE ad Oppidum Canali in Lusitania, vbi Monachos Nigros ibidem Monasterium extruxisse ab Anno CCC. XCIII. asserit Dexr. in Chron. Ann. 418. Eosque fuisse Eremitas Augustinianos contendunt Rodericus Caro, & Maldonado, ab Herrera citati in Alphabet. fol. 153. lit. C. 393.

II. SISLENSE prope Toletum in Carpetania primùm S. Crucei, pòst in reædificatione Athanagildi Regis Gothorum, S. Mariæ dicatum, paruit Augustinianis Eremitis, nunc Ieronymianis, conditum ad Annum CCCC.XXIV. 424.

III. LVRBANIENSE iuxta Conimbricam in Portugallia à S. Paulo Orosio (vt refertur) extructum ad Annum CCCC. L. & post longam annorum seriem ad Benedictinos, demum ad Moniales Cistercienses translatum. 450.

IV. THOMARIENSE in diœcesi Leyriensi in Portugallia à S. Orosio conditum ad Annum CCCC. L. dum Riciarius in Lusitania, & Gallæcia regnaret. 450.

V. VACA

V. VACARISSENSE in Hispania à S. Paulo Orosio fundatum per eadem tempora, scilicet Anno Domini CCCC. L. vt ex Herrer. lit. V. fol. 508. liquet. 450.

VI. SARASENSE olim S. Martino dicatum in Aragonia, à Geselaico Gothorum Rege Anno Domini D. VI. extructum, cui primò præfuit S. Victorianus, & illi hodie consecratum dicitur. 506.

VII. SERVITANVM in Bætica in Agro Securitano à S. Donato sumptibus religiosæ fœminæ Minicæ conditum ad Annum Domini D. LXX. 570.

VIII. CAVLIANENSE in Extremadura prope Vrbem Augustam Emeritam, ad flumen Anam fundatum à S. Nunto Monacho Afro, Domini D. LXXXII. 582.

IX. SANTMATINENSE inter Saguntum, & Carthaginem Spartariam, patum dissitum à Monasterio Seruitano, de quo mentio est à S. Gregorio Turonens. de Gloria Confessor. c. 12. ad Annum Anno Domini D. L.XXXIII. 583.

X. TVDENSE in Gallæcia è regione vrbis Tudensis extructum ad Annum Domini DC. XX. quod in Eremitis perseuerauit ad Annum DCCC. XIII. & postmodum ad Cluniacenses deuenit. 620.

XI. LIMENSE in diœcesi Bracearensi Gallæciæ Metropoli S. Saluatori aliud, & S. Claudio alterum duo illo nomine Monasteria constructa ad Annum Domini DCC. sed à Sarracenis ad Annum DCCCC. LXXXII. euersa. 700.

XII. NAZARETHENSE in diœcesi Vlyssipponensi in Portugallia à S. Romano constructum Anno Domini DCC. XIV. ex reliquiis Caulianensis Cœnobij iuxta Emeritam olim conditi, ex Ludouico ab Angel. de Vir. S. Augustin. lib. 4. c. 20. 714.

XIII. BOLARDENSE in Lusitania S. Laurentio Martyri dicatum, & à S. Anacirardo Augustiniano Monacho extructum ad Annum DCCC. L. 850.

XIV. CARTAAGINENSE in Hispania S. Genesio sacratum, & prope Carthaginem Spartariam ędificatum ad Annum Domini DCCC. LXVII. Postmodum ab Alphonso Castellæ Rege X. restauratum Anno M. CC. XCIV. nunc Minoribus paret. 867.

XV. FIANENSE dicatum B. Dei Genitrici Mariæ in diœcesi Braccarensi in Gallæcia ad Annum DCCC. LXXXVII. Sed tempore Alphonsi Enriquez ad Cistercienses translatum, ex Ieronymo Roman. in Histor. Eccles. Hispan. lib. 6. c. 44. 887.

XVI. BVRGENSE in Castella S. Andreæ dicatum, & tempore Ferdinandi I. Regis conditum ad Annum M. L. vbi imago miraculosa D. N. Iesu-Cristi in Cruce pendentis, opus, vt ferunt, Iosephi ab Arimathia, adhuc prodigiis claret. 1050

XVII. CARVAXALENSE in diœcesi Zamorensi, S. Encratidi Virgini, & Martyri Cæsaraugustanæ dicatum, & conditum ad Annum M. L. 1050

XVIII. NALDENSE in Regno Nauarræ non procul à Locronio, S. Augustino dicatum, & à Sanctio conditum Rege Nauarræ ad Annum M. LXIV. 1064

XIX. GIRALDENSE non procul ab Arauguia Oppido in Lusitania, conditum tempore Alphonsi Enriquez ad Annum M. C. 1100

XX. VISÆENSE in Lusitania S. Christophoro dicatum, & perseuerauit ad Annum M. C. XX. quod reædificauit B. Ioannes Zirita Cistereiensis. 1120

XXI. LAFOENSE titulo S. Chrystofori erectum olim, & ad Annum M. C. XXIII. inter Eremitas Augustinianos existens, post ad Cistercienses transiens. 1123

XXII. SALCEDENSE in Episcopatu Lamecensi in Portugallia, S. Ioanni dicatum, & ad Ann. M.C XXV. erectū, hodie Cisterciensibus patet. 1125

XXIII. TVRRE-VETERENSE in Lusitania erectum ad Annum M.C. XXVI. licet aliqui contendant ad M. CC. XXVI. 1126

XXIV. VLYSSIPPONENSE in Lusitania, titulo S. Mariæ de Gratia, conditum ad Annum Domini M. C. XLVIII. licet in hoc in varias sententias itur. 1148

XXV. PISCARIENSE in Lusitania, S. Iuliano dicatum, ad Maris Occeani littora conditum ad Annum M.C. LIII. 1153

XXVI. CINTRENSE in Portugallia, S. Saturnino dicatum, & ab Alphonso I. conditum ad Annum M. C. LXIX. & postmodum grassante peste desertum. 1169

XXII. EBORENSE in Lusitania D. Virgini de Gratia dicatum, & conditum ad Ann. Domini M.CC.VI. postmodnm ex integro restitutū. 1206

XXVIII. PENNAFIRMENSE in Lusit. B. MARIÆ dicatū, & ad litus Maris Occeani situm in loco solitario, ad Ann. M.CC.XXVI conditum. 1226

XXIX. CORDVBENSE in Bętica S. Acathio dicatum, & post eius vrbis restaurationem per Ferdinandum Sanctum, conditum Anno M. CC. XXXVI. 1236

XXX. AQVÆVIVENSE in campo Alziræ, Valentinę diœcesis, B. MARIÆ dicatum, & à Iacobo Aragonię Rege conditū Año M.CC.XXXIX. 1239

XXXI. HISPALENSE in Bætica, S. Augustino dicatum, & post ipsius vrbis restaurationem conditum, Anno M.CC.XLVIII. Cuius Patroni Duces de Arcos. 1248

XXXII. FORMENTERENSE in Aragonia, S. MARIÆ dicatum, conditum ad Annum Domini M. CC. LVII. 1257

XXXIII. TOLETANVM in Carpetania, olim S. Stephano, nunc, S. August. dicatū, ab Alphonso X. Castellæ Rege conditū ad Ann. M.CC.LX. 1260

XXXIV. AZIRENSE in Valentia, S. Augustino dicatum, & operā F Raymundi Prioris Aquæuiuensis fundatum ad Annum M.CC.LXX. 1270

XXXV. CASA-RVBIENSE in Carpetania, B. MARIÆ dicatum, & à D. Gomezio Perez Toletanæ vrbis Præfecto conditum ad Annum M. CC. LXXIII. 1273

XXXVI. CÆSARAVGVSTANVM in Aragonia, S. Augustino dicatum, conditumque ad Annum Domini M. CC.LXXXVI 1286

XXXVII. CASTELLIONENSE in Regno Valentiæ, S. Augustino dicatum, constructumque primùm extra oppidum Anno M. CC.XCVIII. 1298

XXXVIII. PACENSE in Extremadura, primùm S. MARINÆ, post S. Laurēt. dicatum, & extra vrbis mœnia ad Ann. M.CC.XC. VIII. conditum, sed postea ad Annum M.CCCC XIX. intra vrbem translatum. 1298

XXXIX. ALCONIENSE in Aragonia, S. Augustino dicatum, & à D. Margareta de Lauria, Nicolai Ianuillanni Comitis Terræ-Nouæ coniuge, & Rogerij de Lauria, & Saurinę de Entenza, Iacobi Aragonum Regis patruelis filia, conditum Anno M. CCC. 1300

XL. ALCARACENSE in agro Laminitano, diœcesis Toletanæ, conditum ad Annum Domini M.CCC. 1300

XLI. VALENTINVM in Edetanis constructum circa Annum M.CCC. X. licet aliqui ad Annum M.DCC. L. reiiciant. Videndus Herrera. Tom. 2. fol. 525. 1310

XLII. STELLENSE in Regno Nauarræ, S. Antonio dicatum, conditum ad Annum Domini M. CCC. XIII. 1315

XLIII. CASTELLIMVNONIENSE in Bætica, S. Augustino dicatum, & à D. Ioanne Emanuele erectum ad Annum M.CCC. XXVI. 1326

XLIV. DOMINARIENSE in Castella XVIII. Milliar. ab vrbe Vallisoletana distans, S. Augustino dicatum, Anno Domini M. CCC. XXXIV. conditum 1334

XLV. BAR

XLV. Barcinonense in Cathalonia, S. Augustino dicatum, & vt placet aliquibus ad Annum M.CCC.XLVIII. conditum, aliis vero M.CCC. IX. 1348

XLVI. Perpinianense in Ruscinonia Hispaniæ, S. Augustino dicatum, & ad Annum M.CCC.XLVIII. conditum, & erectum. 1348

XLVII. Algezirense in Aragonia, constructum ad Annum Domini, vt quidam suspicantur, M.CCC. L X X I. licet alij ad M.CCC. LXXV. contendant. 1371

XLIX. Ilerdense in Cathalonia, S. Augustino dicatum, & extra vrbis menia extructum ad Annum Domini M. M. CCC. LXXV. 1375

L. Scalabitanum in Lusitania, abs D. Ioanne Alphonso Tello Menessio Comite de Ourem conditum ad Annum Domini M. CCC.LXXVI. 1376

LI. Salmanticense in Castella olim S. Petro dicatum, hodie S. Augustino, & ad Annum CCC.LXXVII. ædificatum. 1377

LII. Fragense in Aragonia, B.V.Mariæ de Gratia sacrum, olim extra Oppidum situm, & ad Annum M. CCC. LXXXII. extructum. 1382

LIII. Villaviciosense in Lusitania, olim S. Augustino, post D.N. de Gratia consecratum, & constructum Anno M. CCC. LXXX.VII. 1387

LIV. Oriolense in Aragonia, S.Augustino dicatum, & ad Annum Domini M. CCC.XC. conditum, licet alij aliter asserant. 1390

LV. Arenarense diœcesis Abulensis, B. Mariæ de Pilari sacrum, à D. Iacobo de Fuensalida Episcopo Abulensi ad Annum M. CCC. XCV. conditum. 1395

LVI. Vallesoletanum in Castella, S. Augustino dicatum, & ad Annum Domini M. CCCC. VII. conditum à D. Didaco Lopez Daualos Comestabili Castellæ. 1407

LVII. Arense in Castella, S.Augustino dicatum, & à D. Didaco Lopez de Haro ad Annum Domini M. CCCC. XIX. erectum. 1419

LVIII. Barcinonense iuxta huius vrbis mœnia situ, ad locu qui *Dom' Dei* dicebatur, conditum à Beltramo Nicalai Año M.CCCC.XIX. 1419

LIX. Flaviobricense ad vrbem *Bilbao*, in Cantabria, primum S. Bartholomæo Apostolo dicatum, pòst S. Augustino, & Anno M. CCCC. XIX. conditum. 1419

LX. Cerverense in Cathalonia, S. Augustino sacrum, & ad Annum Domini M. CCCC. XIX. erectum. 1419

LXI. Conturbense in Prouincia Castellæ, S.Augustino dicatum, & ad Annum M. CCCC. XIX licet hodie non extet. 1419

LXII. Aquilarense in Castella, S.Ioanni dicatum, & ad Annum Domini, vt ex Registris Ordinis liquet, M.CCCC XXIV. conditum. 1424

LXIII. Pampilonense in Regno Nauarræ, S.Augustino sacrum, & ad Annum Domini M. CCCC. XXV. erectum. 1425

LXIV. Aquæ Vivense in Aragoniæ, B. V. Mariæ dicatum, & ad Annum Domini M CCCC. XXVI. conditum. 1426

LXV. Regulense in Bætica, B.V.Mariæ sacrum, & ad litus Maris Oceeani fundatum ad Annum Domni M.CCCC.XXVII. 1427

LXVI. Villanubense prope Vallisoletum in Castella, omnibus Sanctis dicatum, & ad Annum Domini M. CCCC. XXXI. erectum. 1431

LXVII. Orbense in Aragonia, vbi olim Synodus Prouincialis habita fuit & creditur conditum ex Registris ad Annum M. CCCC. XXXII. 1432

LXVIII. Aqvælatense in Aragonia, quò etiam Proniucialis Congregatio fuit habita, erectum creditur Anno Domini M. CCCC. XXXVII. 1437

LXIX. Va

LXIX. VALLISORIOLENSE in Aragonia, S. MARIÆ de Gratia sacratum, & ad Annum Domini M. CCCC. XXXVII. extructum. 1437

LXX. GVADALAXARENSE in Carpetania, S. Augustino dicatum, & ad Annum Domini M. CCCC. XXXVIII. oblatum, sed sine effectus, cum Monachis careat. 1438

LXXI. VALLEXERENSE in Castella, Ascensioni Domini consecratum, à Ferdinanando de Velasco ex familia Comestabilium, Castellæ, & Comitum de Siruela orto conditum ad Annum Domini M. CCCC. XLI. 1441

LXXII. SANDENSE in diœcesi Braccarensi, S. Martino dicatum, & Augustinianis fratribus datum ad Annum M. CCCC. XLIV. 1444

LXXIII. AGVLENSE ad vrbem Perpinnianum in Cathalonia, S. Marri MARIÆ dicatum, & ad Annum CCCC. LXVI. erectum. 1466

LXXIV. VADATENSE in Prouincia Alauæ, non longè ab vrbe Victoria, diœcesis Calagurritanæ S. Catharinæ dicatum, & conditum Anno M. CCCC. LXXII. 1472

LXXV. RAMAGENSE in Castella, S. Augustino dicatum, & conditum ad Annum Domini M. CCCC. LXXIII. licet aliqui ad Annum M. CCCC. XXXIII. reiiciant. 1473

LXXVI. VILLA-CASTRENSE in Castella diœcesis Segobiensis, conditum ad Annum Domini M. CCCC. LXXXII. vel circiter. 1482

LXXVII. CIVITATENSE in Extremadura, S. Augustino dicatum extra vrbem, & à D. Francisco de Clauibus Equite nobili ad Annum M. CCCC. LXXXIII. conditum. 1483

LXXVII. MANSILLENSE Prouinciæ Castellæ, à D. Frederico Enriquez Castellæ Admirallo, loco fratrum Seruorum Dei, Augustianis Anno M. CCCC. XCI. datum. 1491

LXXIX. MONTMORENSE in Lusitania B.V. Angelorum sacrum, & à Didaco de Zabula nobili viro, ædis Patrono Anno M. CCCC. XCIV. erectum. 1494

LXXX. SALVATERRENSE in Lusitania, conditum ad Annum Domini M. D. vt ex Registris patescit, licet hodie non extet. 1500

LXXXI. ASTIGITANVM in Bætica, B. Marri Dei dicatum, & ad Annum Domini M. DI. conditum, & permansit ad Annum M.D. XLI. 1501

LXXXII. GVEZIXENSE in Bætica Granatensi, sub tutela B. MARIÆ de IESV conditum à D. Theresia Enriquez ad Annum M. D. IX. 1509

LXXXIII. CHINCHONENSE in Castella, Dominæ Nostræ de Paradiso sacrum, à Marchionibus de Moya conditum ad Annum M. D. X. 1510

LXXXIV. OSCENSE in Aragonia, S. Augustini titulo decoratum, & ad Annum Domini M.D. X. constructum extra vrbis mœnia. 1510

LXXXV. GRANATENSE in Bætica, S. Augustino dicatum, & ad Annum Domini M. D. X X V. erectum intra vrbem ad Alcazanam Maurorum. 1526

LXXXVI. MOVRENSE in Lusitania, in cremo extructum à F. Michaele Italo circa Annum Domini M.D. XXV. 1525

LXXXVII. CASTLASENSE in Lusit. conditum primùm Capuccinis, & illis domū deserentibus, Augustinianis concessum Año M.D.XXVI. 1526

LXXXVIII. COMPLVTENSE Regale Collegium in Carpetania, S Augustino dicatum, & Hispaniæ Regibus patronatu parens, conditur Anno M. D. XXVII. 1527

LXXXIX. RISCENSE in Castella, sub titulo Dominæ nostræ ad Annum Domini M.D.XXXI. inchoatum, & ad M.D.XLI. perfectum. 1531

XC. OSSVNENSE in Bętica, S. MARIÆ de Spe titulo decoratum, & à Comitibus Vreniæ, Ducibus Ossumensibus ad Annum M. D. XXXIV. extructum. 1534

XCI. PONSTEVMENSE in Prouincia Castellæ in Regno Gallæciæ, S. Augustino

S. Augustioo dicatum, & à D. Fernando de Andrade Villalbæ Comite Anno M. D.XXXVIII. erectum. 1538

XCII. Sortense in Prouincia Castellæ, S. Augustino dicatũ, sumptibus Roderici de Torres Viri illustris Anno M. D.XXXVIII. conditum. 1538

XCIII. Antiqvarense in Prouincia Bæticæ primùm intra vrbis mœnia ædificatum, & S. Catherinæ sacrum, post intra sumptibus Roderici Naruaez, Anno M. D.XLI. 1541

XCIV. Castrophilipense in Aragonia
XCV. Coinense in Bætica.
XCVI. Carthaginis Spartariæ in Bætica.
Omnia hæc Tria Anno Domini M. D.XLI. *absque nomine Fundatorum.* 1541

XCVII. Giennense in Prouincia Bæticæ S. Augustino sacrum, & ad Annum Domini M. D. XLI. extructum. 1541

XCVIII. Matrigalense in Prouincia Castellæ, titulo S. Mariæ de Gratia, olim sacris Virginibus erectum Anno M. D. XLI. cui Fratres successere. 1541

XCIX. Maioricense in Aragonia
C. Nevense in Aragonia.
C.I. Montillense in Bætica.
C.II. Mvrciense in Bætica.
C.III. Ponferratense in Gallæcia.
C.IV. Petralatense in Aragonia.
Omnia hæc Monasteria erecta fuere Anno M. D.XLI.

C.V. Setabitanvm in Aragonia, quod fuisse priscis temporibus illud Secvritanvm à S. Donato constructum dicunt, post conditum Anno M. D.XLI. 1541

C.VI. Conimbricense in Lusitania Collegium Regale à Ioanne III Portugalliæ Rege Anno M. D. XLIII. conditum. 1543

C.VII. Metinense in Campis Prouinciæ Castellæ, S. Mariæ de Gratia dicatum & ad Annum Domini M. D. XLIV. conditum. 1544

C.VIII. Arsvanvm in Gallæcia Prouinciæ Castellæ, quod Anno M.D. XLVI. fuit conditum, sed postea Compostellam translatum Comitis Altamiræ auspiciis. 1546

C.IX. Madridense in Prouincia Castellæ, S. Philipppo sacrum, conditum Anno M.D.XLVII. auspiciis Philippi II. adhuc Principis. 1547

C.X. Tavrense in Prouincia Castellæ, S. Pelagio sacrum, & ad Annum Domini M. D. XLVII. constructum eleemosynis. 1547

C.XI. Montense prope Toletum Prouinciæ Castellæ S. Pauli titulo decoratum, & constructum ad Annum M.D. XLVII. 1547

C.XII. Catonense in Gallæcia Prouinciæ Castellæ, S. Augustino attitulatum, & Anno M.D.L. erectum, eius Patroni Comites del Grajal existunt. 1550

C.XIII. Segobiense in Prouincia Castellæ, sub S. Augustini titulo decoratum, & extructum Anno M.D. LVI. 1556

C.XIV. Astense in Prouincia Bæticæ, titulo S. Mariæ *de Gratia* ad Annum M.D.LVI ædificatum, primùm Fratribus, post Monialibus. 1556

C.XV. Azpettense in Cantabria Prouinciæ Castellæ, ad Annum M. D. LXVI. conditum & erectum. 1566

C.XVI. Talabricense in Prouincia Castellæ, S. Augustino sacrum, ad Annum M. D. LXVI. conditum, nunc paret Congregationi Excalceatorum. 1566

C.XVII. Sarriense in Prouincia Castellæ apud Gallæcos ad Annum M.D.LXVIII. ad obseruantiam reductum. 1568

C.XVIII. Epilense in Aragonia S. Sebastiano sacrum, sub Comitum de Aranda patrocinio Anno M. D. LXIX. constructum. 1569

C.XIX. Loretense prope Oscam in Aragonia, in domo SS. Orentij, & Patientiæ Parentum SS. Laurentij Archileuitæ S. R. E. & Martyris, Orentij Episcopi Auscensis in Gallia, Cõfessoris, à Philippo II.

Rege Hispaniarum Catholico conditum Anno M. D. LXXII. Gregorio XIII. Pont. Max. anctorante. 1572

C.XX. Montemaiorense in Lusitania, eiusdem Prouinciæ ad Annum Domini M. D. LXXIII. constructum. 1573

C.XXI. S. Mariæ De Spe in Diœcesi Giennensi Prouinciæ Bæticæ Anno Domini M. D.LXXIII. extructum. 1573

C. XXII. Xericense in Aragonia eiusdem Prouinciæ, D. Nostræ de Succursu titulo decoratum, ad Annum M.D.LXXIII. fundatum. 1573

C.XXIII. Aronchense in Portugallia eiusdem Prouinciæ, D. Nostræ de Luce oppidanis petentibus, & Sebastiano Rege iuuante Anno M.D. LXXIV. erectum. 1574

C.XXIV. Torrellanum prope Gerundam in Prouincia Aragoniæ, ad Annum Domini M.D. LXXIV. conditum, postea ad vrbem translatum. 1574

C.XXV. Minoricense in Prouincia Aragoniæ, quod primò dimisere Fratres ob Insulanorum inopiam, sed Anno M. D.LXXVI. reassumptum. 1576

C.XXVI. Madridense Collegium, Prouinciæ Castellæ, Annuntiationi Virgineæ Anno M. D. XC. à D. Maria de Aragon splendidè conditum, & dotatum. 1590

C.XXVII. Portucallense in Lusitania eiusdem Prouinciæ Ioanni Baptistæ Præcursori sacrum & ad Annum M D.XCII. constructum. 1592

C.XXVIII. S. Felicis in Prouincia Aragoniæ, eidem S. Felici Martyri dicatum & erectum Anno M.D. XCIV. quod adhuc perseuerat. 1594

C.XXIX. Malacitanum in Bætica. } Ad Annum M. D. XCV. con-
C. XXX. Marcionense in Bætica. } dita. 1595

C.XXXI. Braccarense in Portugallia Collegium S. Augustini, à D. Augustino de Castro ipsius vrbis Archiepiscopo Anno M. D. XCV. fundatum. 1595

C.XXXII. Albazetense in Prouincia Bætica, sub S. Augustini nomine constructum Anno M. D. XCVII. Ducibus Arcensibus paret. 1597

C.XXXIII. Arcense in Bætica, item sub tutela S. Augustini ab ipsis oppidi Ducibus, Hispaniæ Magnatum, Anno M.D.XCVII. conditum. 1597

C.XXXIV. Assydonense in Bætica, S. Mariæ de Pace titulo insignitum, & sub Metymnensium Ducum tutelâ, Anno M. D. XCVII. formatum. 1597

C.XXXV. Mnestheense ad fretum Herculeum in Bætica, sub titulo Annuntiationis Marianæ Anno M.D.XCVII. ab ipsis Ducibus erectū. 1597

C.XXXVI. Priegense in Prouincia Bæticæ, S. Augustini nomine condecoratum, & Anno M. D. XCVII. à D. Ludouico Carrillo de Mendoza erectum. 1597

C.XXXVII. Sanlucarense in Bætica, eiusdem Prouinciæ, S. Iacobo Hispaniarum Apostolo sacrum, conditum sub patrocinio Metymnensium Ducum, eodem Anno. 1597

C.XXXVIII. Gerundense in Cathalonia Aragonensis Prouinciæ, initia sumpsit Anno Domini M. DC. VIII. curante eius vrbis Episcopo. 1608

C.XXXIX. Illicitanum in Regno Valentiæ Aragonensis Prouinciæ, S. Augustino dicatum, & eius memoria ad Annum M. DC.IX. 1609

C.XL. Gaditanum in Prouincia Bæticæ, ad Annum M. DC.XVII. constructum instante D. Ioanne de Cuenca eius Episcopo vrbis. 1617

C.XLI. Fontis Regalis in Lusitania eiusdem Prouinciæ, cuius memoria ad Annum M.DC XXXIV. 1634

C. XLII. Fontis Tiberis in Prouincia Castellæ, S. Augustino sacrum, antiquissimum creditur, sed quo tempore conditum ignoratur.

C.XLIII. Lamecense in Portugallia, eiusdem Prouinciæ etiam esse vetustum agnoscitur, sed absque Anni notitia.

Hæc

Hæc sunt Virorum Cœnobia quæ in publicum extrahere potuimus; nam *Sanctimonialium* catalogum recensere prolixum, cum fere ad XCIV. *Monasteria* pertingant. Nec superiori *Catalogo Conuentus Fratrum Congregationis Excalceatorum* subiicimus, quia adhuc in exordio recollectionis versantur, cuius *Monasteria* in *Hispaniarum* angulis coostructa fere LXVIII. excedunt, totidemque Monialium: Subsunt etiam *S. Augustini* Regulis plurium *Religionum* instituta, quorum *Catalogum* suis Scriptoribus relinquo. In *Hispania* Militaris Ordo S. IACOBI institutus sub Regula *S. Augustini* sequens habuit exordium.

ORDO MILITARIS S. IACOBI De Spata in Hispania sub Regula S. Augustini institutus.

QVATENVS ad huius inclyti Ordinis exordium varij varia dixere, quorum sententias Rades de Andrada *in Chron. huius Ordin. c. 1. 2. & 3.* & D. Franciscus Caro *de Torres Histor. Trium Ordin. Militar. c. 1.* retulerunt. Illud constat, hunc Ordinem fuisse à Sede Apostolica confirmatum Anno M.C.LXXV. vt ex Bulla *Alexandri* III. Pont. Max. patet: quidquid inter Scriptores *Iacobaeos*, & *Calatrauenses* disceptetur. Huius ordinis fuere Magistri legitimi sequentes, qui sub *S. Augustini* regula militarunt.

MAGISTRI.

I. D. PETRVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi, cognomento *Fernandez de Fuente Encalada*, Ipsius Institutor, Obiit Anno M. C.LXXXIV. 1184

II. D. FERNANDVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi II. cognomento *Diaz*, dignitati renuntiauit Anno M.C.LXXXVI. 1186

III. D. SANCTIVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi III. cognomento *Fernandez* Obiit ex ictu sagittæ Anno M.C.XCV. 1195

IV. D. GVNDISALVVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi IV. cognomento *Rodriquez*, Anno M. CC. III. è vita discessit. 1203

V. D. GVNDISALVVS huius nominis II. Magister Ordinis S. Iacobi V. cognomento *Ordoñez*, Obiit Anno M. CC.IV. 1204

VI. D. SOERIVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi, VI. cognomento *Rodriquez*, qui à se munus Magisterij abdicauit Anno M.CC V. 1205

VII. D. SANCTIVS huius nominis II. Magister Ordinis S. Iacobi VII. cognomento *Rodriquez*, vix nomen reliquit, cùm cito obiisset, Anno M. CC. V. 1205

VIII. D. FERNANDVS huius nominis II. Magister Ordinis S. Iacobi VIII. cognomento *Gonzalez Marañon*, Obiit Anno M.CC.X. 1210

IX. D. PETRVS huius nominis II. Magister Ordinis S. Iacobi, IX. cognomento *Arias*, interfuit bello Sarracenorum ad Nauas Tolosæ, obiit Anno M. CC. XII. 1212

X. D. PETRVS huius nominis III. Magister Ordinis S. Iacobi X. cognomento *Gonzalez de Aragon*, Obiit Anno M. CC.XIII. in obsidione Castaonis. 1213

XI. D. GARSIAS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi XI. cognomento *Gonzalez de Candamio*, eius tempore schisma prolixum, obiit Anno M.CC.XXIV. 1224

XII. D. FERNANDVS huius nominis III. Magister Ordinis S. Iacobi XII. cognomento *Perez Choci*, Obiit Anno M.CC.XXV. 1225

XIII. D. PETRVS huius nominis IV. Magister Ordinis S. Iacobi XIII.

cognomento *Alonso*, Alfonsi Legionensis Regis filius nothus, obiit Anno M. CC. XXVI. 1226

XIV. D. PETRVS huius nominis V. Magister Ordinis S. Iacobi XIV. cogoomento, *Gonzalez Mengo*, Obiit Anno M. CC. XXXVI. 1236

XV. D. RODERICVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi XV. cognomento *Yñiguez*, Obiit Anno M. CC. XLII. 1242

XVI. D. PELAGIVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi XVI. cognomento *Perez Correa*, cuius præcepto Sol stetit apud Tudiam, vt è Sarracenis victoriam reportaret. Vitam exuit Anno M.CC. LXXV. 1275

XVII. D. GVNDISALVVS huius nominis III. Magister Ordinis S. Iacobi XVII. cognomento *Ruiz Giron*, in acie apud Moelin obiit Anno M. CC. LXXX. 1280

XVIII. D. PETRVS huius nominis VI. Magister Ordinis S. Iacobi XVIII. cognomento Muñiz, obiit Anno M. CC.LXXXIV. 1284

XIX. D. GVNDISALVVS huius nominis IV. Magister Ordinis S. Iacobi XIX. cognomento *Martel*, citò vitam, & dignitatem exuit eodem Anno. 1284

XX. D. PETRVS huius nominis VII. Magister Ordinis S. Iacobi XX. cognomento *Fernandez Mata*, Obiit Anno M.CC. XCIV. 1294

XXI. D. IOANNES huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi XXI. cognomento *Osorez*, viuere desiit Anno M.CCC.VI. 1306

XXII. D. DIDACVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi XXII. cognomento *Muñiz*, qui Anno M. CCC.XVIII. vitam eum morte commutauit. 1318

XXIII. D. GARSIAS huius nominis II Magister Ordinis S. Iacobi XXIII. cognomento *Fernandez*, qui ob senectutem Anno M.CCC. XXIV. munus deseruit. 1324

XXIV. D. VASCVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi XXIV. cognomento *Rodriquez de Cornado*, Obiit Anno M. CCC. XXXVIII. 1338

XXV. D. VASCVS huius nominis II. Magister Ordinis S. Iacobi XXV. cognomento *Lopez*, à munere illicò per sententiam depositus. 1338

XXVI. D. ALFONSVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi XXVI. cognomento *Melendez de Guzman*, in obsidione Calpensi Anno M.CCC.XLII. obiit. 1342

XXVII. D. FEDERICVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi XXVII. cognomento *Castilla*, Regis Alfonsi XI. filius, à Petro fratre occisus Anno M. CCC.LIX. 1359

XXVIII. D. GARSIAS huius nominis III. Magister Ordinis S. Iacobi XXVIII. cognomento *Aluarez de Toledo*, Magisterium deseruit Anno M.CCC. LXVI. 1366

XXIX. D. GVNDISALVVS huius nominis V. Magister Ordinis S. Iacobi XXIX. cognomento *Mexia*, Obiit Anno M.CCC.LXXI. 1371

XXX. D. FERNANDVS huius nominis IV. Magister Ordinis S. Iacobi XXX. cognomento *Osorez*, vita Anno M. CCC. LXXXIII. functus est. 1383

XXXI. D. PETRVS huius nominis VIII. Magister Ordinis S. Iacobi XXXI. cognomento *Fernandez Cabeza de vaca*, Obiit Anno M.CCC. LXXXIV. 1384

XXXII. D. PETRVS huius nominis IX. Magister Ordinis S. Iacobi XXXII. cognomento *Muñiz de Godoy*, obiit Anno M.CCC. LXXXV. 1385

XXXIII. D. GARSIAS huius nominis IV. Magister Ordinis S. Iacobi XXXIII. cognomento *Fernandez de Villa Garcia*, Anno M. CCC. LXXXVII. decessit. 1387

D. LAV

XXXIV. D. LAVRENTIVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi XXXIV. cognomento *Suarez de Figueroa*, Anno M. CCCC. IX. vitam exuit. 1409

XXXV. D. HENRICVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi XXXV. cognomento *de Aragon*, dictus Infans: vulnere Anno M. CCCC. XLV. obiit. 1445

XXXVI. D. ALVARVS huius nominis I. Magister Ordinis S. Iacobi XXXVI. cognomento *de Luna*, qui in supplicio decollatus occubuit Anno M. CCCC. LIII. 1453

XXXVII. D. ALFONSVS huius nominis II. Magister Ordinis S. Iacobi XXXVII. cognomento *Castilla*, Infans, & Administrator ad Annum M. CCCC. LXII. 1462

XXXVIII. D. BERTRANDVS huius nominis I Magister Ordinis S. Iacobi, XXXVIII. cognomento *de la Cueua*, qui Magisterium dimisit, & iterum Alfonsus Infans Magistratum reassumpsit ad Annum M. CCCC. LXVII. 1467

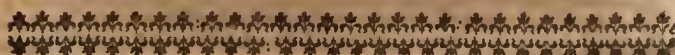
XXXIX. D. IOANNES huius nominis II. Magister Ordinis S. Iacobi XXXIX. cognomento *Pacheco*, Marchio Villenensis, Anno M. CCCC. LXXIV. obiit. 1474

XL. D. RODERICVS huius nominis II. Magister Ordinis S. Iacobi XL. cognomento *Manrrique*, obiit Anno M. CCCC. LXXVII. 1477

XLI. D. ALFONSVS huius nominis III. Magister Ordinis S. Iacobi XLI. cognomento *de Cardenas*, qui fuit vltimus, & Anno M. CCCC. XCIX. obiit. 1499

Post hæc Catholici Reges Ordiné titulo perpetuæ Administrationis receperunt, & in ea perstitere Carolus V. Philippus II. III. & Noster inclytus Rex IV. Philippus.

Omnia quæ attinent ad *Canonicos Regulares S. Augustini* suo tempore subiiciemus, & recensebimus.

QVARTO KALEND. Septembris.

DIES XXIX.

A. SYRMII *in Batica Hispania* S. BASILIÆ *Virginis, & Martyris, qua* C. Attilij Reguli *patris crudelitatem cum aliis* Octo Sororibus *adelphis diffugiens, propter fidem Christi quam pradicabat, à satellitibus comprehensa, gloriosum de se martyrio prabuit testimonium.*

B. METIS *in Gallia* S. ADELPHI *Episcopi* Toletani, *Viri omnium virtutum splendore cumulatissimi, qui postquam Ecclesiam rexisset* Patriarchalem Hispaniæ, *patriam rediens, & Christi Euangelium pradicans, glorioso fine quieuit.*

C. Turolii *in Aragonia* SS. Ioannis, *&* Petti *Martyrum ex Ordine Minorum, qui cùm pro fidei defensione, & exaltatione ab* Azoto *Rege Valentiæ comprehenderentur, suppliciis impetiti, & cruciatibus dilaniati, per martyrij angustias ad æternæ beatitudinis gloriam strenui pugiles peruenere.*

D. Romæ *Sanctæ* Candidæ *Virginis & Martyris, cuius sacra pignora Româ Madridium adlata, & in Conuentu fratrum SSS. Trinitatis Descalceatorum recondita, ibidem summâ accolarum pietate venerantur.*

NOTÆ.

ANCTA BASILIA *Virgo, & Martyr Syrmensis in Bætica.*] Eam fuisse vnam ex *Nouem Sororibus C. Attilij Reguli* filiabus, constat ex Nostratum sententiâ apud Biuar. in *Not. ad Dextr. Ann.* 138. *fol.* 241. D. Prudentius de Sandoual Episcopus Tudensis *in Histor. Tudens. fol.* 38. D. Rodericus de Aeuña *Histor. Braccarens.* 1. *p. c.* 30. *fol.* 142. & plures à Nobis cititati supr. *Tom.* 1. *Die XVIII. Ianuar. fol.* 183. res gestas harum SS. Virginum & Martyrum Sororum prolixiùs recitant. Iulianus verò Archipresbyter Toletanus in *Aduersar n.*252 huius Nostræ S. V. & Martyris hoc elogio meminit: *In Bætica, ciuitate* Firmij S Basilissa, *Soror* S. Quiteriæ, *& Sororum, quæ clara habetur martyrij laude.* Aliis *est* Basilia, *& dicitur passa fuisse quondam martyrium.* Hinc crederem irrepsisse mendum in *Romano Martyrologio* Baronij, vbi locum agonis exprimens, pro Syrmii posuit Smyrna, cùm re vera S. Virgo agonem compleuisset Syrmii vrbe antiquâ *Bætica.* Quod & notauit Franciscus Maurolycus in suo *Martyrolog. h. d. fol.*57. hac clausulâ: Syrmii *natale* S. Basiliæ. Et in antiquo Hymno, vbi Syria legitur, reponendum erit Syrmium, sic:

Te Syrmium ô Basilia
Colitque, Germanam Africa,
Et Genueram proxima
Tudensis vrbs Occeano.

Conuenit Equilinus in *Catalog. SS. lib.* 11. *c.* 130. *n.* 232. vbi de loco passionis *IV. Kalend. Septembr.* agens, prosequitur: Basilia *sancta in* Syrmio *ipso die obdormiuit in Domino.* De quo plura videsis apud Biuar. *d. Ann.* 134. *n.* 8 *fol.* 241. qui circa locum agonis, & passionem prolixius disputat. Eius Acta separatim nullus scripsit; illa dabimus prout ex aliis Sororum rebus gestis deprehendere cognouerimus.

ACTA S. BASILIÆ VIRGINIS, & Martyris Syrmiensis in Hispania, ex Dextro, & aliis Scriptoribus.

Origo, & Parentes. Basilia, *seu* Basilissa *ex nobilissima fuit orta stirpe, secundum communem illius temporis æstimationem. Nam eius pater vocabatur* C. Attilius

lius Seuerus *Lusitaniæ Regulus, & eius mater* Calsia *qui apud vrbem* Belcagiam *in* Gallæcia *commorantes, suæ celsitudinis thronum tenebant. Accidit autem diuinâ promissione, vt præfata* Calsia *multiplici sobole fœcunda, vnâ die* Nouem *filias peperisset. Quod cùm compertum esset,* Calsia *magno pudore acta, inhumano vsu, omnes interficere cogitabat, vt hoc factum ad Viri, & Populi notitiam non perueniret. Excogitato igitur malignitatis consilio, vocans ad se obstetricem, quæ sibi familiaris, & secretorum conscia erat, Sila nomine, iubet, vt totam illam Paruularum turbam, latenter, & cautè ad flumen deferat, & ibi nulla conscio, omnes simul in profundum gurgitis demergat. Sila obstetrix audiens iniqua fœminæ horribile præceptum, & pensitans in matre sanguinolentum facinus, eius timore perterrita, nam quæ haut propriæ soboli miserabatur, sibi nequaquam esset vlla tempore parcitura, Dei nutu Infantularum pietate commota, omnes in cophino suscipiens ad vicum proximum deuenit, & ibidem Christianas nutrices quærens, singulas puellas singulis tradidit nutriendas. Quæ ipsas suscipientes sacro fontis lauacro illas regenerari fecerunt, nomina eis imponentes. Quæ omnes tempore procedente, cùm iam adoluissent per Christianorum cohabitationem, & conlocutionem genus suum, & ortum didicerunt.*

Natiuitas.

Matris fœdum facinus.

Obstetricis pietas.

Virginis baptismus.

POST *hæc cùm aduersus Christi fideles persecutio exoriretur immanis, & per omnes* Hispaniæ *vrbes satellites mitterentur, qui ad profana sacrificia idolas compellerent; sanctissimas Virgines in vico illo reperientes, ante conspectum Patris sui crudeliter attraxerunt. Qui cùm eas facie decoras & ætate pares conspexisset, & cuius generis, & religionis essent, interrogasset, & Gineuera, vna ex sororibus, respondit: Quatenus ad genus filiæ tuæ sumus. Quatenus ad conditionem, Christi Domini Nostri famulæ. Obstupuit* C. Attilius, *& per vxoris confessionem, cognitâ veritate, illas blandis commonere verbis incœpit, vt à Christi cultu discederent, & datis ad deliberandum induciis, vt sibi assentirent, dimisit. Tunc sanctissimæ Sorores ad Montem diffugientes Angeli admonitione, ibidemque orantes simul & flentes, & sese alterutrum consalantes, Dei dispositione ab inuicem discesserunt.*

Persecutio.

DEMVM *à cæteris Sororibus* BASILIA, *diuinâ disponente voluntate, separata,* Syrmium *vrbem* Bæticæ *littoralem aduenit, vbi ieiuniis, orationibus, & aliis virtualibus exercitiis dedita, vitam humili pietatis religione transigebat. Donec postmodum repullulante, tempore Adriani Imperatoris, persecutionis procellâ, pro Christi fide comprehensa, & in carcerem coniecta, signato die ad Iudicis tribunal perducitur, à quo de religione cognitâ veritate, eam carnificibus tradidit cruciandam, quousque Deos adoret, aut vitam emittat. Ad Maris igitur littus satellites Virginem adducentes, eam tandiu verberibus afflixerunt, quandiu spiritum Sanctissima Virgo immaculatum cælesti tradidit Sponso* IV. Kalend. Septembris *Anno Domini* C.XXXIX. *Cuius* Corpus *à Christianis nactu sublatum, honorificâ sepulturâ donatum est.*

Syrmium venit.

Comprehenditur.

Coronatur.

Hactenus ACTA quæ de Nostra sanctissima Virgine & Martyre reperiuntur. Nec titulum Martyris abhorreat, qui cætera recentiorum martyrologia perlegerit, in quibus de agone altum silentium. Nam vt optimè notauit Biuar. *a. n.* 8. *fol.* 241. huius & aliarum Sororum passiones antiqua Hispaniæ *Breuiaria* communiter repetunt, & fatentur Iulianus in *Chron. n.* 58. *&* 59. Higuera, Sandoual, Acuña, & alij superius recensiti, & Nos supr. *d. fol.* 184. vbi ad amussim. De SYRMIO diximus supr. *Tom* 2. *Die XXVI. Mart. fol* 407.

An Martyr.

S. ADELPHVS *Episcopus Confessor.*] Eum esse, quem *Galli* hoc die *Metensem Episcopum* colunt, nulli dubium erit, si Nostras, & illorum Historias perlegerit. De eo *Romanum Martyrologium* h. d. ista profatur: *Metis* S. ADELPHI *Episcopi, & Confessoris.* Conueniunt Castellanum *Vazq. fol.* 140. Lusitanum *Lup fol.* 183. Hispanum *MS P. Higuera* & Gallicanum Saussay *Tom.* 1 *fol.* 563. Ex Chronographis, & Scriptoribus tam Exteris, quàm Nostris videndi S. M. Maximus Cæsaraugustanus Præsul in *Chron. Ann.* 598. vbi Biuar. *n.* 1. §. 17 *fol.* 692. & alibi. Luitprandus in

B.

Martyrologia.

in Chron. Ann. 606. num. 2. Iulianus Archipresbyter Toletanus in Chron. Ann. Scriptores. 597. n.311 & in Aduersar. n.451. fol.94 Qui omnes Metensem Ciuem in Gallia, post Abbatem Agaliensem in Hispania, deinde Episcopum Toletanum, ac demùm Metensem contendunt Quorum vestigia sequuntur D. Garsias de Loaysa in Not. ad Concil. Gundemari fol. 268. F. Antonius de Ypes in Chronic. Benedictin. 1. p. Cent. 1. Ann. 594. c. 15. Stephanus Garibay. in Compend Histor. lib. 8. c. 26. Ambrosius Morales Histor Hispan. lib. 12. cap. 10. D. Franciscus Padilla Histor. Eccles. Hispan. Tom 2. Cent. 6. c. 67. Franciscus Pisa Histor. Tolet. lib. 2. cap. 10. Petrus de Alcozer Histor. Toletan. lib. 2. c. 31. D. Prudentius Sandoual in Fundat. Monaster. Castell. fol. 27. §. 12. F. Ioannes Marieta in Topograph. SS. Hispan. verb. Toledo fol. 44. D. Thomas Tamayo in Veritat. Dexter. Nouit. 9. fol. 122. D. Didacus Castejon in Primat Toletan. Tom. 1. p. 2. §. 2. D. F. Alphonsus à S. Victore, in Sole Occident. Prælud. 9. c. 1. P. Antonius Quintana-Dueñas Histor. SS. Toletanor. Secul. 6. fol. 272. Qui etiam ACTA sic Hispano sermone contexuit.

ACTA S. ADELPHI EPISCOPI Toletani, post Metensis in Gallia, Confessoris ex S. Maximo, & aliis Scriptoribus.

Origo. ADELPHVS natione Gallus, ex Metensi Mediomatricorum Lotheringiæ urbe oriundus, Patre Felice, & eius nobilissimâ coniuge natus, à teneris annis in fidei Christianæ rudimentis edoctus, breui parentum, & cognatorum in addiscendis profanæ, & ecclesiasticæ eruditionis doctrinis spes feliciter Matrimonium, & proles. adimpleuit. Cùm verò ad nubilem adolescens peruenisset ætatem, nobilissimam virginem coniugem suscepit, èqua Gelgesam omnium virtutum corporis, & animæ dotibus exornatam accepit, quæ suo tempore Filtano, Iberniæ Regi connubio tradita, & copulata, Furseum Monachum Peronensem, Foillanum Episcopum, & Martyrem, & Vltanum Episcopum Focensem, omnes sanctissimos Ecclesiæ Confessores, auspiciis felicioribus edidit. At cùm Deus ADELPHO perfectiorem statum ante secula destinauerat, coniugij vinculo dissoluto per vxoris obitum, statim in B. Viri viscera auxilia efficaciora introduxit, quibus seculi vanitates, & mundi illecebras renuntiare con-Legatus in Hispaniam mittitur. stituit Igitur Francorum Regi per hæc tempora, Legatum Leouigildo Hispaniarum Monarchæ emittere opus fuit, & cognitâ per eum ADELPHI in rebus agendis solertiâ, & in politicis negotiis prudentiâ, illum in Oratorem elegit, qui Hispanias aduentans, & honorificè Toletum Regiam urbem ingrediens, Leouigildo, & omnibus Palatinis in magno pretio habitus, tandem feliciter suæ legationis negotia conclusit. Transegerat ADELPHVS, dùm suæ cõmissionis iudicia apud Regem Gothum pendebant, omne vacationis tempus in Cœnobio Regali Toletano Agaliensi cum Monachis eius sanctissimis; à quibus ex integro despectum humanarum solicitudinum, & huius mundi glo-Vbi Monachus Agaliensis fit. riæ vanissimæ contemptum nouus homo didicerat: hinc ad amussim electus, cucullam in ipso suæ salutis auctore Cœnobio cum omnium procerum admiratione, & Regis Ariani indignatione suscepit.

HIC S. Vir dùm tyronem ageret veterani militis specimina perficiebat, & cùm ad prouecti statum aduenit, sic singulos in Virtutibus superauit, vt Exuperio Abbate Agaliensi ad Sedem Toletanam prouecto, ADELPHVS illius Et Abbas. successor in Abbatiali dignitate, Monachorum omnium renuntiaretur suffragiis. Cùm ergo S. Vir sese in regimine tanti Cœnobij Præfectum agnosceret constitutum, nec elatione aliquâ mores mutauit, quinimò qui subditus de se odorem perfectionis emiserat, multiplicatis virtutum manipulis Prælatus ornamenta probitatis spirauit splendida. Hinc suauis in eloquio singulis apparuit, & talem se præbuit in oneris iniuncti sollitudine vt simul in omnibus esset admirabilis, & in vniuersis rebus agendis primus insurgeret singularis. Per hæc tempora Exuperius Abbas Agaliensis, & S. ADELPHI præcessor,

qui

qui ad fastigium Toletanę Sedis accesserat, diem clausit extremum, cuius obitum cùm Reccaredus Hispaniarum Rex Catholicus cognouisset, successorem talem eligere destinauit, quòd defuncti Pontificis merita coæquasset. Hinc prouidus Princeps ADELPHI doctrinam, zelum, prudentiam, & sanctitudinem non tantum agnoscens, sed etiam expertus, ad illam supremam Hispaniæ dignitatem euehere curauit. Igitur Vir Dei supra montem Toletanę celsitudinis positus, vt splendor eius virtutum longè lateque feliciter emicaret, protinus in diuini cultus obseruantiâ, Clericorum perfectione, secularium reformatione, Fidei Catholicæ gloriâ, & omnium suarum exaltatione animum applicuit; quæ omnia facili admonitione perfecit; & prouidâ animaduersione disposuit.

Et Toletanus Antistes.

TVNC temporis Reccaredi uxor, debitum mortalitatis exoluerat, & in eius locum Closuinda Chilperici Francorum Regis filia per matrimonium suffecta erat, & à Reccaredo S. Vir electus fuit, vt Gallias repedans, nouam Reginam honorifico comitatu, & solemni pompâ Toletum aduceheret. Paruit Pontifex Toletanus, expletâque Legatione Closuidam Reccaredo debitâ solemnitate copulauit. Post hæc à Rege obtinuit, vt antiquum Cœnobium Benedictinorum SS. Martyribus Cosmæ, & Damiano sacrum quod temporis iniuria penè deleuerat, repararetur, & aliud Metis in Gallia construeretur. Quæ omnia Catholicus Princeps liberalibus donationibus perfecit. Hinc inde Concilium Nationale indicere curauit, vt in eo aliqua religionis Catholicæ necessaria tractarentur, quod congregatum dignoscitur die XVI. Maij Anno Domini D. XCVII. præsentibus Rege Catholico, Mausonâ Emeritensi, Mignecio Narbonensi, & ADELPHO Metropolitis, necnon Mutto Setabitanensi, Petro Arcanicensi, Asterio Aucensi, Eleutherio Cordubensi, Ioanne Oxomensi, Baddo Illiberitanensi, Licerio Egitanensi, Genesio Magalonensi, Stephano Oretanensi, & Iosimo Elborensi Episcopis, qui duos Canones constituentes, Clericorum castitatem, & exiguorum Parœchiarum obseruantiam commendârunt.

Gallias repedat.

Congregat Concilium Toletanum.

Quibus sic absolutis rebus, cùm Deus S. Præsulis virtutes altius demonstrare satageret, disposuit, vt ADELPHVS, vrbe Regiâ relictâ, Metensem patriam nec non illustribus facinoribus insigniret, & ideo euenientibus arduis, & grauissimis negotiis Gallias repetere proposuit, & ad vrbem propriam natalis soli remeare constituit, & obtentâ ad hoc facultate, Metim ingreditur; eo tempore, quo Ruffus eius patruus illius Sedis infulas obtinebat, à quo humaniter susceptus, sui aduentus grates persoluit. Nam cum S. Ruffus senio præditus Pontificalia munia vix exercere potuisset, illa ADELPHO nepoti totis viribus commendauit. Paruit S. Antistes Toletanus, & dùm vixit auunculus totius diœcesis curam super suos humeros suscepit. Sed illo è viuis sublato ad Metensem Præsulatum omnium acclamatione conscendit. In quo admirandum se omnibus veræ pietatis speculum exhibuit, vigiliis, precibus, & ieiuniis se macerans, sibi parcus, aliis largus, & benignus, humilitate, & charitate fulgens, vitâ, doctrinâ, populo circumposito, præluxit. Multâ demum sanctitate coruscans, omnibusque Episcopalis muneris numeris absolutis, senio confectus gloriosus Antistes mortalitatis cursum consummauit, atque debitam est tot meritis æternitatis lauream adeptus. IV. Kalendas Septembris Anno Domini DC XVIII. Cuius Corpus in Metensi Ecclesia sepultum, & miraculis clarum, postea ad Nooum-Villare Monasterium petente Lantfrido Corepiscopo Drogonis Antistitis Metensis, fratris Ludouici Pij cultu potiori translatum est.

Metias patriam petit.

Qua Pontifex creatur.

Moritur.

Hactenus ACTA secundum placitum Nostrorum Scriptorum, apud quos communis hæc est relatio, quam probare compellimur sequentibus Notationibus. PRIMA sit de origine S. Præsulis, Patre, Matrimonio, & alia in ACTIS relata, vsque ad aduentum in Hispanias audi Iulianum Archipresbyterum Toletanum in Aduers. n. 455. fol. 105. dicentem: Felix ex semine Regio habuit præter ADELPHVM alium filium nomine Brendinum qui fuit Rex Schotiæ. ADELPHVS verò priusquam

Origo, Parentes, Matrimonium; & soboles probatur.

quam ingrederetur Agalienſe *Monaſterium, ex legitimo matrimonio habuit filiam nomine* Gelgeſam, *quam duxit* Filtanus *Rex* Iberniæ, *ex hoc connubio nati ſunt* S. ADELPHO *auo, Nepotes* S. Furſæus, *Pater Monaſterij Perona, Ordinis S. Benedicti, & fratres eius Monachi ſanctiſſimi* Foillanus, *&* Vltanus. Scriptum reliquerat idem Iulianus *n* 452. Quòd iſte ADELPVS *fuerat Epiſcopus* Toletanus, *poſt* Metenſis, *filius* Felicis *ex ſemine Regio.* Item de Origine Metenſi in Lotharingia idem Iulianus in *Chron. Ann.* 597. *n.* 311. hac ſerie? *Exuperio Toletano Pontifici ſufficitur* ADELPHVS *Abbas* Agalienſis, *patriâ* Metenſis, *qui reuerſus* Metim, *vbi fit Epiſcopus.* Conueniunt Alcozer *ſupr. d. lib.* 2. *c.* 31. Caſtejon *d.* 2. *p.* §. 2. D. Thomas Tamayo, & Quintana-Dueñas in locis ſuperius citatis.

Aduentus in Hiſpaniam, & Monachatus probatur.

SECVNDA de *Aduentu* S. ADELPHI *Galliâ Toletum*, legatione Regum Francorum; & de ingreſſu in Cœnobio Agalienſi, vbi fuit Abbas, & Epiſcopus Toletanus. Videſis eundem Iulianum in *Aduerſ. n.* 451. ſequentibus periodis: *Metis florebat* S. ADELPHVS, *qui fuit Toletanus Epiſcopus, à S. Rege Viſigothorum Catholico* Reccaredo *poſitus, qui veniens* Toletum *ad Regem* Leouigildum *à Regibus Gallorum legatione obitâ, ingreſſus eſt Monaſterium* Agalienſe, *& inde effectus Epiſcopus* Toletanus *eſt.* Conueniunt S. M. Maximus in *Chron. Ann.* 597. *&* 598. vbi Biuar. *n.* 3. §. 15. *&* 17. *fol.* 692. & cæteri ſuperius relati.

Adduxit Clodoſuindā ex Gallia Toletum

TERTIA de S. Viti *Legatione ad Chilpericum Francorum Regem Reccaredi* iuſſu, pro obtinenda *Clodoſuindâ* in coniugium Hiſpani Principis; audi S. M. Maximum in *Chron Ann.* 598 *n.* 3. dicentem: *Rex* Reccaredus *ducit* Glodoſuindam *ex ſemine Regum Gallorum, quam* ADELPHVS *patriâ* Metenſis *adducit aliis comitantibus.* De horum Principum connubio ſcribunt S. Gregor. Turonenſ. *Hiſtor. Francor. lib.* 9. *c.* 16. 20. *&* 28. Paulus Diacon. *Hiſtor. Longobardor. lib.* 3. *c.* 13. & Noſtri Scriptores paſſim.

Reparatur Cœnobium SS. Coſmæ, & Damiani.

QVARTA de *reparatione Cœnobij SS. Coſmæ, & Damiani* prope *Toletum*, & de munerum largitione ad conſtructionem Monaſterij Metenſis; idem S. Maxim. in Chron. *d. Ann.* 558. *n.* 6. debitum ſoluat, ſic: *Reccaredus Rex hortatu S. Pontificis* ADELPHI, Toleti *readificat Monaſterium SS. Martyrum* Coſmæ, *&* Damiani, *ad Septemtrionem poſitum, quod* Toleto *diſtat plus Duobus Paſſ. Millib Et largam elargitur eleëmoſynam, vt in vrbe Metenſi, patriâ S Pontificis alterum adificet Ordinis Benedictinorum.*

Congregat Toleti Synodum.

QVINTA de *Concilio apud Toletum* congregato; S. Maxim. *in Chron. d. Ann.* 598. *n.* 2. hæc refert: *Cogitur* Toleti *Synodus ſub* ADELPHO, *& Rege Reccaredo.* Et patet ex volumine *Conciliorum Hiſpaniæ* apud Loayſam *fol.* 252. & apud omnes rerum Hiſpaniearum Scriptores.

Reuerſus Metim eius Sedis Epiſcopus creatur.

SEXTA de *reuerſione S. Præſulis Metim* patriam ſuam, quâ *S. Ruffi* patrui coadiutor fit, poſt Metenſis Antiſtes, deque eius mortis die, & Anno; ipſe S Maximus in *Chron. Ann,* 598. *n.* 11. omnia coniugit: ADELPHVS *(inquit) relictâ Sede Toletanâ, it prædicaturus ſuis Metenſibus. ibique exerces Pontificalia prædicandi, & ordinandi munera. Miraculis clarus deceſſit* XXIX. Auguſti. *In cuius laudem* Venantius *Toletanus compoſuit Homiliam, qua incipit:* Habet hoc ADELPHI Antiſtitis ſanctus animus: *qua falsò inſcribi ſolet* Petro Rauennati, *cognomento* Chryſologo. Luitprandus in *Chron. Ann.* 606. *n.* 2. his verbis: *Floret Metis* S. Ruffus, *patruus* S. ADELPHI, *antea Abbatis Agalienſis, & Archiepiſcopi* Toletani, *pòſt* Epiſcopi Metenſis: *qui patruo* Ruffo *Vir ſanctus, ſucceſſit.* Prolixiùs Iulianus in *Aduerſar. n.* 451. hac ſerie, poſtquam de Epiſcopatu ageret *Toletano*, proſequitur: *Cúmque nonnullos annos ſanctiſſime Pontificatum adminiſtraret, rediit in Patriam, & S* Ruffo *Metenſium Epiſcopo ſuffectus, nonnullos annos hoc munere functus eſt. Miraculis clarus obiit Anno* D.C. XVIII. *Die verò* XXIX. Auguſti. *Cùm eſſet Abbas* Agalienſis *nonnullu ſcripſit; quadam verò cum eſſet* Metis *contra Sarracenos, in Africa inſultantes, & venenum ſuum contra Chriſtianos euomentes.* S. Pontificis ſcripta quæ hic *Iulianus* recenſet, etiam vt ſua recitat Ioannes Trithemius *de Scriptor. Eccleſ. fol.* 87.

Annus, & Dies obitus.

Tranſlatio ſacrorum pignorum.

SEPTIMA de *Tranſlatione* ſacrarum exuuiarum S. Pontificis ad Monaſterium: *Nouum-Villare*, ſic Andreas Sauſſeyus in *Martyrolog. Gallican. h. d. fol.* 563. hoc elogio:

elogio: *Metis Translatio* S. ADELPHI *Episcopi, & confessoris cuius sacrum* CORPVS *petente* Lanifrido *Corepiscopo* Drogonis *Antistis* Metensis, *fratris* Ludouici Pij *ad* Nouum Villare *Monasterium, cultu potiori repositum est.* Pro coronide Carmen sepulchrale hocce vetustum damus.

PRO S. ADELPHO TOLETANO, & Metensi Episcopo, & Confessore, Carmen sepulchraele.

Patria Metis *erat*, Toletum *Regia*, *thronus*; Epitaphiũ.
Illic connubio, proleque clarus eram.
Nomen & à partu gemino mihi Mater ADELPHI
Imposuit; post hac me sophos omnis amat.
Post & Oratoris munus feliciter egi
Regum, vnde mihi gloria magna venit.
Nam Monachus, Abbas, & Præsul, Numine sancto
Auxiliante, fui; post & ad Astra volo.

Andreas Saussayus *Tom. 1. Martyrol. Gallican. Die XXVIII. April. fol. 237.* contendit S. ADELPHVM Episcopum *Metensem* fuisse temporibus Apostolorum vicinum, sed nisi alius fuerit, proculdubio fallitur, ex superius recensitis, & relatione *Trithemij*, quæ ipsum Monachum *Benedictinum* egisse conscribit. Saussaij sententia ambigua.

SS. IOANNES & PETRVS *Minoritæ Martyres.*] Eos inter Diuos sui Ordinis Arturus à Monasterio in *Martyrolog. Franciscan. h. fol.* 391 hoc elogio reposuit: *Valentiæ in Hispania* BB. IOANNIS, & PETRI *Martyrum: qui ob Christi liberam prædicationem & Mahumeticæ legis publicam damnationem variis, iisque maximis tormentis excruciati, ab* Azoto *Maurorum Rege, iussi sunt capite plecti.* Eorum etiam memoriam Sanctorum titulo repetunt S. Antonius in *Compend. Historial. 3. tit. 24. c. 7. §. 14* Tossinianus *Histor. Seraphic. lib. 1. Ann.* 1231. *fol* 136. Marcus Vlysiponensis in *Chron. Minor. 1. p. lib. 4. c. 36. 37. & 39.* Gonzaga in *origin. Seraph. Relig. 3. p. Conuent. 10. Prouinc. Aragon. & Conuent. 1. & 2. Prouinc. Valent.* Elzearius in *Sacr. Mont. Oliues lib. 2. c* 11 Petrus Anton. Beuter *Histor. Valentin. 1. p. lib 1. c. 36. & lib. 2. c.* 22. Ioannnes Mariera *Histor. SS. Hispan. lib. 3. c. 24. 25. 26. & 27.* Vvadingus in *Annal. Minor. Tom. 1. Ann.* 1216. §. 2. *Ann.* 1220. §. 68. *Ann.* 1231. §. 47. *Ann.* 1238. §. 5. *Ann.* 1239. § 16. 17. & 18. Sedulius in *Commentar. ad Vit. S. Francisc. cap. 3.* § 8. Eorum ACTA sic per synopsim referuntur. C. Scriptores.

ACTA SS. IOANNIS, ET PETRI *Martyrum Aragonensium ex Ordine Minorum ex Variis Scriptoribus.*

IOANNES *Sacerdos, &* PETRVS *Laicus Professus* Itali *origine, cùm in* Hispaniam *ablegati,* Valentiam. *Christi fidem Sarracenis eius accolis prædicaturi, iuxta datum sibi à Seraphico* P. S. Francisco *mandatum, pergerent;* *Anno Domini* M. CC. XX Turolium Aragoniæ *urbem applicuere: ibique cernentes populum sibi supra modum affectum, extructis duabus, ex vili materiâ cellulis, iuxta ædiculam* B. Bartholomæo *Apostolo sacram, exindeque prædicationibus, & orationibus suæ sanctitudinis effundere cœperunt odorem. Qui tamen post elapsum decennium* Valentiam, *muneri sibi iniuncto satisfacturi appulsi urbem animi constantiâ, magnoque fidei zelo,* Origo.

ac martyrij desiderio inflammati, ingrediuntur, ad prædicandum verbum Dei. Qui cùm essent in Mahumeticam superstitionem publicè inuecti, illamque prælato sibi sacro Euangelio damnassent, ab Azoto Valentiæ Rege comprehensi, opprobriis, atque iniuriis primùm vexati, & carceri mancipati. Cùmque nec minis terreri, nec promissionibus flecti possent ad Christi fidem abnegandam, in foro publico illos decollari praecepit, vt factum fuit Die Coronantur. XXIX. Augusti, *Anno Domini* M. CC. XXXI. *Quorum* Reliquiæ, *demptis capitibus, à Christianis honorificè ibidem sepultæ; postea ad vrbem* Turolium *per* Iacobum I. *Aragoniæ Regem translatæ fuerunt, Anno* M. CC. XXXVIII. *vbi multis clarescere miraculis cœpere.*

Hæc sunt quæ de his SS. Martyribus ACTA congessimus: sed quo titulo inter Diuorum catalogum eorum sint apposita Nomina nondum didici, fides stet apud illos. TVROLIVM, hodie TERVEL, in Aragonia iacet.

D. S. CANDIDA *Virgo, & Martyr Romana.*] De ea agit *Vsuardus*, à quo *Baronius* Cardinalis in *Romano Martyrologio* h. d. sequenti serie: *Item Romæ* S. CANDIDÆ Martyrologia. *Virginis, & Martyris, cuius Corpus Paschalis I. Papa in Ecclesia S. Praxedis transtulit.* Conueniunt P. Vazq. in *Castellano*, P. Lup. in *Lusitano*, Constantius Felicius in *Italo*, & alij in recentioribus. Fortè hæc Nostra CANDIDA diuersa ab illa est, aut illa ab ista, nam ex Instrumentis donationum, quibus nomina SS. Martyrum R. P. F. *Ioanni ab Annuntiatione* donatorum, referuntur, Corpus S. CANDIDÆ Virginis, & Martyris recensetur cum assignatione huius diei, vt ex ipsis patet supr. *Tom. 2. Die II. Mart. lit. C. fol* 44. & 45. vbi *fol* 48. distributionem perleges. Eius ACTA hactenus dilituere.

TERTIO KALEND. Septembris.

DIES XXX.

A. ATHANAGIÆ *siue* MANRESSÆ *in* Catalonia Hispaniæ TRANSLATIO *sacrorum pignorum* B. AGNETIS *Virginis, & Martyris, quæ primò* Constantinopolim, *post* Viennam, *demum* Athanagiam *adlata, ibidem anniuersariâ commemoratione coluntur, & accolarum votis viscerali pietate venerantur.*

B. Apud BVRGENSES *in Hispania Citeriori* SS. PELAGII, ARSENII, & SYLVANI *Eremitarum ex ordine Benedictino; qui Deo seruientes intra nemoris ardui viscera Comiti Castellæ celebrem de Sarracenorum Regibus victoriam prædixerunt; & tandem virtutum manipulis illustres, & miraculorum signis clari, suis temporibus, obdormierunt in Domino.*

NOTÆ.

NOTÆ.

TRANSLATIO *sacrorum pignorum* S. AGNETIS *Virginis, & Martyris.*] De hac sanctissima pugile egimus supra *Tom. 1. Die XXI. Ianuar. fol.* 209: vbi eius ACTA recensuimus, & in hunc Diem Eius ecphrasin *Translationis* describendam reiicimus. Quam Antonius Vincent. Domenec in *Histor. SS. Cathalon. fol.* 83. *col.* 3. & P. Ioannes Bollando in *Act. SS. Tom.* 2. *fol.* 360. sic referunt. A

ACTA TRANSLATIONIS SACRORVM Pignorum S. Agnetis Virginis, & Martyris Romanæ Viennâ Athanagiam Cathaloniæ vrbem ex Anton. Vincent. Domenec.

Variæ Translationes.

CORPVS *sacrum* B. Agnetis *sæpe sæpius ad varias Prouincias translatum est. Nam primùm* Româ Constantinopolim *precibus* Martiani *Imperatoris aduectum; post ex Constantinopoli* Viennam *Germaniæ per* Guillelmum *Comitis Viennensis filium perductum; deinde ex* Vienna *ad Oppidum* S. Fructuosi *prope* Mantesam *in* Cathalonia *ab Oratoribus Regis* Castellæ, *qui illud à Comite* Viennensi, *vt* S. E. *Toletanam ditaret, obtinuerant, adlatum; ac denique ex relato Oppido* S. Fructuosi *ad* S. E. Manresensem *translatum est. Quod ita euenit: Cùm Canonici* Manresenses *cognoscerent, quòd sacra pignora* S. AGNETIS *cum aliis Sanctorum exuuiis in Oppidulo* S. Fructuosi *adhuc indecenti loco iacerent, ea in suam Ecclesiam perducere decreuere, vt sublimiori collocata tabernaculo, honorificentius venerarentur, & colerentur. Ad hoc igitur agendum iuridicè licentiam à* Guidone *Episcopo Portuensi, & in* Aragoniæ *Regnis à Latere Legato Apostolico*, Barcinone *degente, continuis precibus flagitarunt, qui Episcopo* Viccensi *causam commisit. & iste Manresensi, Decano, qui probatis probandis processum Apostolico remisit Legato; & ipse causâ cognitâ Canonicis præfatis extrahendi prædicta* S. AGNETIS, *pignora sacra facultatem concessit. Quâ receptâ processionem generalem indixere, & die* XXX. Augusti *Anno Domini* M. CCC. LXXII. *prædictum sacrum* S. AGNETIS Corpus *cum aliis* SS. Fructuosi Episcopi Tarraconensis, Augurij, & Eulogij *eius Diaconorum Martyrum, & aliorum lipsanis translatum* Mantesam *est, in Cathedrali Ecclesia honorifice collocatum, hocce actum auctorantibus miraculis & prodigiis à Domino per intercessionem S. Virginis, & Martyris operatis; inter quæ illud refertur de quodam homine, sic corpore grauescente, & tumescente, quòd haud quaquam sese erigere valebat, nomine* Poal. *Hic cùm sacras exuuias iuxta eius domum transire cognouit, lachrymosis singultibus opem à* B. AGNETE *specialiter postulauit, & statim corpus sic leue redditum est, vt gratitudine plenus, & gratias Deo agens, & Virgini sanctæ numerum processionem comitantium adauxit. Similiter cuidam mulieri* Amatæ *nomine, quæ vtroque oculo orbata visum hoc die recepit, per* S. AGNETIS *Virginis, & Martyris merita*

Vltima ex Oppido S. Fructuosi ad Manresam.

Annus Translationis.

Miraculum.

Miraculum.

Alia referuntur miracula in relatione huius *Translationis*, sed illa non hoc die, sed temporibus procedentibus, ideò illa hic transcribere noluimus, quia non ad gesta in *Translatione* pertinent. De Vrbe ATHANAURIA, seu ATHANAGIA quæ hodie MANRESA dicitur in *Cathalonia*, videndus Ieronymus Pujades *Histor. Cathalon. lib* 3. *c.* 17. *fol.* 63.

Athanagia quæ

SS. PELAGIVS, ARSENIVS, & SYLVANVS *Monachi Confessores.*] Ex ordine B

Benedictino eos fuisse contendunt Arnaldus Vuion in *Appendic. ad Martyrolog. Monastic. lib. 3. lit. P fol. 422.* Hugo Menardus *in Appendic. ad Martyrolog. Benedictin. lit. P. fol. 128.* F. Antonius Yep. in *Chron. Benedict. Tom. 1. Cent. 2. Ann. 591. c. 2. fol. 376.* qui inter Sanctos eiusdem Ordinis enumerat, eorumque *Corpora* in Tribus thecis reposita, supra Altare quod SS. Martyrum vocitant, venerantur. De eis Ambrosius Morales *Histor. Hispan. lib. 15. c. 37.* & *lib. 16. c. 5.* Ioannes Vasseus in *Chron. Ann 950.* P. Ioannes Mariana *Histor. Hispan. lib. 8 c. 6.* Eorum ACTA ex Antiquo Codice Monasterij Cælestinorum Lugdunensi Benedictus Gononus in *Vit. SS. Occidental. lib. 4. fol. 268.* sic excripsit.

Martyrologia.

ACTA SS. PELAGII, ARSENII, & Syluani Monachorum Ordinis S. Benedicti Confessorum, ex Antiq. Codice Monast. Lugdunens.

Comitis Fernandi Gonsalui strenuitas.

REGNANTE *in* Legionis *Regno* Ordonio III. *suscitauit Deus quendam Virum in armis strenuum*, Ferdinandum Gundisaluum *Comitem, cuius filia* Vrraca *nomine, supradicti* Ordonij *Regis uxor erat. Comes ergo* Ferdinandus Gundisaluus, *desiderio seruiendi Deo, bella durissima aduersus Sarracenos aggressus est. Primo autem congressu, deuictis Sarracenis obtinuit Castrum quoddam, quod dicitur de* Tharaco, *in cuiusdam rupis altitudine collocatum: unde Sarracenis euenit tribulatio magna. Tunc* Almanzor *Sarracenorum potentissimus Rex, cùm audiuisset, quòd Comes ceperat prædictum* Castrum, *iratus valde congregauit magnam Regum Sarracenorum potestatem, aliarumque gentium, quorum numerus* XII. *Legionum militum erat. Vna autem Legio in Sex millibus Sexcentis Sexaginta Sex consistit. Cùm ergo prædictus Comes cognouisset quod* Almanzor *veniret contra eum in multitudine tàm graui, statim legatos suos per totam* Castellam *misit, vt ad eius auxilium venire minime differrent. Collecto igitur magno exercitu, ad eum venerunt, habitoque cum eis consilio, hortatus est, vt bono animo essent, & viriliter aduersus Christianorum inimicum decertarent. His ita constitutis Comes tædio affectus, vt animum à curis paululum reuocaret, cum seruis suis vt venationi operam daret, abiit (valde enim venatione delectabatur) Cùm autem miræ magnitudinis aprum insequeretur, contigit, vt à seruis suis separatus, per Montem aberrans, veniret in quondam speluncam quærens aprum, sed cum non inuenisset, & huc illucque aberraret, tandem ingressus est quandam Ecclesiam paruam. Ecclesia autem illa tota erat exterius cooperta, quadam herba, quæ dicitur hedera, ita quod nullo modo videbatur, erantque in cellulis circumcirca constructis Tres Anachoretæ, qui soli Deo in hoc deserto seruiebant. Quorum nomina sunt* PELAGIVS, ARSENIVS, & SYLVANVS. *Cum igitur prædictus Comes ingressus Ecclesiam, accessisset ad Altare aprum iacentem in terra reperit, eumque propter loci reuerentiam occidere noluit, sed flexis genibus orationem suam fudit ad Dominum Cùm autem orationi suæ finem imposuisset, statim venit ad eum vnus Trium illorum Anachoretarum, qui dicebatur* PELAGIVS, *& interrogauit eum quis esset, & quid peteret. Comes verò ei nihil celauit dixitque quod seg egauerat se à gente sua, & intrauerat ibidem vt quæreret aprum. Tunc Eremita dixit ei:* Rogo te propter Deum, & tuam bonitatem, quòd fis istâ nocte meus hospes, dabo tibi panem hordei vt comedas, quia de tritico non habeo, & dabo tibi de aliis quæ potero habere *Comes cùm hæc audisset, lubenti animo mansit apud eum illâ nocte.*

Almanzor exercitum congregat.

Comes venationem aggreditur.

Tres inuenit Anachoretas.

Pelagium alloquitur.

DIE *autem sequenti cùm summo mane* PELAGIVS *ad Comitem venisset, omnia quæ euentura erant prædixit ei dicens:* Certissimè credas quòd diriget Deus negotia tua, & deuinces omnem potestatem illius Almanzor. Prælium magnum habebis cum eis, sed & certissime vinces eos,

Quæ omnia euentura prædicit.

eos, & tot ex eis occides, quod non erit numerus. Item scias certissimè, quòd recuperabis vnam magnam partem terræ, & effundes sanguinem Regum, & Magnatum, & felicitas tua tam magna erit, quod per totum mundum sonus exibit militiæ tuæ. Sed & ante tertium diem eris in magnis angustiis positus, quia videbis totam gentem tuam, vltra modum pauore percussam, propter vnum teterrimum signum, quod videbunt, nec erit ibi aliquis tàm fortis, quòd non languescat timore. Sed tu statim conforta eos melioribus verbis, quibus potueris, exponendo signum, & ipsi statim perdent timorem; & ex nunc vade feliciter, inueniesque omnes tuos tristes, planctus, & luctus propter te facientes, & cogitantes quòd sis captus, vel mortuus. Sed rogo te, & peto istud, quòd postquam deuiceris recorderis huius pauperculæ societatis, & tàm pauperrimi loci, quia Nos Tres Monachi sumus soli, facientes pauperrimam vitam, & nisi nobis Deus esset adiutor, nos crudelissimæ bestiæ huius montis deuorarent. *Comes igitur valefaciens, ad propria reuersus est, narrauitque omnia quæ sibi acciderant cum* PELAGIO *Eremitâ. Paruo autem elapso tempore, cùm præcepisset moueri exercitum suum, venit ad locum vbi se mutuò videbant Christiani, & Sarraceni; tantaque erat Sarracenorum multitudo, quòd montes, & valles cooperti videbantur, veniebantque sonantibus tubis, & tumultum magnum excitantes. Tunc autem accidit signum quod prædixerat* PELAGIVS *Eremita: Vnus enim militum Comitis cùm ascendisset equum pulchrum, & velocem, vrgeretque eum calcaribus. aperta fuit terra, & deglutiuit eum cum equo suo. Tunc fuerunt omnes milites Comitis percussi timore magno dicentes:* Propter peccata nostra istud accidit nobis, & benè apparet quòd Deus derelinquet nos. *Sed virtuosus ille Comes cùm eos bono animo esse iussisset, & vt sperarent in Domino admonuisset, commissum est durum bellum, & milites Christiani intantum accensi fuerunt, quòd vicerunt potestatem Sarracenorum, & fugit* Almanzor *cum paucis. Victi autem Sarraceni fugerunt: sed Comes persequens eos cum paucis de suis, occidit plures eorum, & in tentoriis aurum, argentum, & vasa pretiosa & arma reperiens, militibus diuisit spolia. Exinde Comes venit cum omnibus suis in supradictum Eremitorium S. Petri, deditque ibi molta donaria, reuersusque est in Ciuitatem suam in gloria cum omnibus suis. Hac die Deus manifestè ostendit suam potestatem, in hoc quòd Trecenti milites Christiani tantam Sarracenorum mulsitudinem, & tàm potentem virum, sicut erat* Almanzor, *superarunt.*

Apertâ terrâ vnus militum Comitis deglutitur.

Vincit Comes Almanzorē.

INTEREA *Sarracenorum Rex* Almanzor *valde dolens de euentu belli transiuit vltra mare in Africam, præcepitque prædicari per totam Sarracenorum terrā, quòd venirent ad eius auxilium contra Comitem. Cùm hoc Sarraceni audiuissent, venerunt ad eum sine numero, sicut qui veniunt ad indulgentiam Cruciatæ, quam nos Christiani fideliter accipimus cùm Sedes Apostolica, debitis circunstantiis pensatis, illam concedit. Vltra autem prædictas Sarracenorum gentes, congregauit etiam totam Andaluzia potestatem, & sic cum exercitu quasi innumerabili venit contra Castellam, vt destrueret eam, & vt prædictum Comitem caperet, & occideret, si posset. Quæ omnia cùm cognouisset prædictus Comes congregauit similiter omnes Castellanos, venitque ad locum, qui dicitur Pedrahita, Sarraceni verò erant in Bazinas Comes igitur relicto exercitu solus cum duobus militibus velociter perrexit. vt videret Eremitam* PELAGIVM, *qui ei alterâ vice prædixerat victoriam de Rege* Almanzore *reportaturum. Cùm verò peruenisset ad eius cellam, dictum est ei ab aliis duobus Eremitis* ARSENIO, *&* SYLVANO, *quòd iam ex hac vita migrasset. Vnde non parum dolens de morte eius, orationis gratiâ Ecclesiam ingressus est, flexisque genibus ante Altare rogabat, vt Deus sui misereretur, & omnem Sarracenorum destrueret potestatem. Cùm orationem prolongaret, subito captus est dulci quodam somno, dormiuitque ante Altare. Apparuit autem ei per visum Sanctus ille Monachus* PELAGIVS *candidis indutus vestibus,*

Iterum Almanzor contra Comitem venit.

Arsenius, & Syluanus comites Pelagij eius mortem Comiti referunt.

Apparet Pelagius Comiti, & victoriam prædicit.

vestibus, & dixit ei: Dormis Ferdinande Comes? Surge, & vade ad gentem tuam, quia Deus concessit tibi quidquid postulasti; & scias certitudinaliter, quod vinces *Sarracenum Almanzor*, & omnem eius potestatem, & perdes in prælio multos de gente tua. Sed quia seruis Deo toto corde, mittet tibi Apostolum suum IACOBVM, & ME cum multitudine Angelorum ad adiutorium tui, & apparebimus omnes in bello cum armis albis, & quilibet nostrum ducet Crucem in suo vexillo, & cùm Sarraceni viderint nos vincentur, & dimittent tibi campum. *Euigilans ergo Comes, & cogitans in illa visione, orando, audiuit vocem sibi dicentem, & præcipientem, vt citò pergeret ad committendum prælium. Reuersus ergo ad suos Comes, quæ in visione vidit, & audiuit omnia suis narrauit, & ordinatis aciebus suis aduersus Sarracenos pergere præcepit, sed Draconis præstigiosi in exercitu apparentis subdolam monstruositatem deridens, duobus diebus continuis congressum militum exercuit, vbi ex vtraque parte multi ceciderunt. Sed eueniente Die tertia venientes* IACOBVS *Apostolus, &* PELAGIVS *Monachus cum multitudine militum, & militaribus splendentibus armis, Crucis signo insignitis, acies Sarracenorum profligarunt, & Comes celebrem victoriam adeptus est Tunc gratitudinis causâ ad Eremitorium reuersus illustrissimum, & antiquissimum illud Cœnobium* S. Petri, *à Rege* Recearedo *Catholico Gothorum conditum reparauit, & donariis magnis auxit, vbi* ARSENIVS *&* SYLVANVS *diù commorantes, tandem ad æternam desideratamque gloriam feliciter peruenere. Quorum festa Dies olim in dicto peragebatur Cœnobio* III. Kalenda Septembris, *quâ eorum pignora processionaliter deferebatur magno populorum concursu, & in eorum sarcophago hocce erat Carmen inscriptum.*

Iacobus Apostolus & Pelagius Monachus fugant Sarracenos.

SS. Festa Dies.

Epitaphium.

Hîc recubant punctim Sanctorum Corpora iunctim
PELAGI, ARSENI, *necnon reuoluta perenni*
Pignora SYLVANI *thecâ, quæ prorsus humani*
Sors coluit feruoris, vis veneratur amoris.
His præbet reuerâ cultum insignis Ibera,
Quòd populo quidem dedere iuuamen eidem:
Dicentes Comiti, quo tempore prælia mitti
Posset, sicque bonam mereretur ferre coronam.
Hos Tres (sæpe Legendæ scribunt) Tresque Kalendæ
Septembris venerantur; & libamina dantur
Tribus Eremitis, cœlorum marmore scriptis.

Baronius à Gonono taxatur.

Hactenus ACTA quæ de hisce SS. Anachoretis reperiuntur, & quorum meminit Thomas Bozius de *Signis Eccles.* 1. *p.* relatus à Benedicto Gonono de *SS. Occidental. lib.* 4 *fol.* 270. qui Cardinalis Baronij incredulitatem huius victoriæ taxat, cùm re verâ sint antiquissima huius veritatis monimenta apud Hispanicarum Rerum Scriptores, maximè Alphonsum Sapientem in *General. Histor. Hispan. lib.* 3. *c.* 18. *&* 19. Audi Gononum Gallum Scriptorem: *Videtur* Baronius *de Victoria* Gundisalui Ferdinandi *dubitare. Sed non est quod timeat, nam hæc celebris ab omnibus Hispanicarum Rerum Scriptoribus admittitur victoria; atque præter eos etiam doctissimus* Bozius, *de insigni illa victoria* Comitis Ferdinandi *pluribus mentionem facit.* Et licet *Gononus* vtriusque Scriptoris tàm negantis, quàm defendentis loca non declaret, Nos illa subiicere curabimus, vt legentibus innotescant. *Baronius* hanc victoriam negans, ista *Annal. Eccles. Tom.* 10. *Ann.* 955. *n. final.* profatur: *Quod fertur de ingenti victoria monitu* PELAGII *Eremitæ hoc tempore obtentâ per* Fernandum Gundisaluum, *an veritate subsistat, consule* Ambrosium, *cæteris, à Nobis, Historicis Rerum Hispanicarum præferendum.* Ast *Ambrosius Morales* de victoria non ambigit, nam illam fatetur,

Coadunatur sententia Gononi.

faretur, dubitat verò de tempore, & aliis circunstantiis quas Yepius in *Chron. Benedict. Tom 1. Cent. 2. Ann.* 591. *fol.* 377. recensuit, qui ad amussim *Moralio* satisfacit. Hinc *Gononus* opinione Yepesij, & Bozij de *Sign. Eccles. Tom. 1. Secul.* 33. *c.7. n.16. lib* 8. *fol.* 331. deuictus, fateri compulsus est dicere: *Historia Trium istorum Sanctorum valde authentica est, & approbata, quia fundatur supra sanctitatem vitæ ipsorum, & miraculorum, ex traditione omnium Monachorum, qui eosdem tanquam Sanctos honorant.* Eorum Translationem recolit Cœnobium *S. Petri de Arlanza* XVI. *Kalend. Decembr.* vbi & Nos. *Translatio SS. quo die colitur?*

PRIDIE KALEND.
Septembris.
DIES XXXI.

A. *In Cœnobio* Longi-Campi *apud Parisios* B. ISABELLÆ *Virginis*, B. Blanchæ *Infantis* Castellæ *filiæ*, *&* S. Ludouici *Galliarum Regis germanæ, quæ mundi despiciens illecebras, & ad religionis portum attingens, sic se à secularibus abnegauit pompis, sic seculi deliria calcauit, vt tantum Christi sponsi appeteret paupertatem, quâ, & aliis virtutibus ornata, ad gaudium properauit æternum.*

B. CÆSAR-AVGVSTÆ *in Hispania* B. DOMINICI *cognomento* Vallensis, *qui ferè* Octennis *à perfidis Iudæis comprehensus, mortem feroci crudelitate suscepit.*

C. MALACÆ *in Bætica Hispaniæ festiuitas Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis, cuius solemnitas honorifico reiteratur applausu, & summo annuatur cultu.*

D. *Apud* VICVM *in Catalonia Hispaniæ item festum Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis, in cuius celebritate, Cleri pietas & populi lætitia mirifice conuertuntur.*

NOTÆ.

EATA ISABELLA *Virgo Sanctimonialis Parisiensis.*] Huius sanctissimæ Virginis meminimus supra *Tom. 1. Die XXIII. Februar. lit. G. fol.* 238. Eamque fuisse filiam *Ludouici* VIII. Francorum Regis, & *Blanchæ* eius coniugis sanctissimæ fœminæ *Hispanæ*, quæ *Tertia* filia extitit *Alphonsi Legionis*, & *Castellæ* Regis Catholici huius nominis VIII. cognomento Nobilis, & *Eleonoræ* eius vxoris. Eius B. Virginis memoriam reperit Arturus à Monasterio in *Martyrolog. Franciscan. h. d. fol.* 394. sequenti elogio: *Apud Longum-Campum in Territorio Parisiensi* B. ELISABETÆ A. *Martyrologia.*

 Virginis,

Virginis, Sororis S. Ludouici *Galliarum Regis. qua spretis huius mundi oblectamentis, Christo sponsa in humilitate, & paupertate inseruire maluit, à quo crebris miraculis ante, & post obitum mirificata est in terris.* Andreas Saussay. in *Martyr Gallican. h. d. Tom.* 1 *fol.* 569. vbi hoc encomium: *In agro Parisiensi Longi-Camps Parthenone* B. ISABELLÆ *Virginis, germana* S. Ludouici *Regis, ipsiusque virginalis sodalitij fundatricis, cuius praecelsa in secularis gloria extremo contemptu, Deique feruentissima cultu, ac sui perfectâ abnegatione, virtus: necnon in Religionis quibusque exercitationibus eximia pietas, diuina testificationis indiciis comprobata: etiam Apostolicâ Sede decernente, per* Leonis PP. X. *oraculum, honorem Beatis proprium vendicauit sacra memoria perennem: statutâ eidem die, quâ diuina litatione, & solemni officio beatitudinis eius gloria celebratur.* Ioannes Bachot Senonicus in *Fast. Christian. h. d. fol.* 613. hoc distichon in S. Virginis humilitatis laudem adnectit:

Edita Regali Francorum stirpe (qui ausit
O magnum verbum dicere?) parua fuit.

Scriptores. De ea scribunt Ionuillæus in *Vit. S. Ludouici c.* 85. Iornandes in *Histor. Vniuersal. p.* 9. *Ann.* 1259. *c.* 234. Bzouius *Annal. Eccles. Tom.* 13. *Ann.* 1230. *n.* 2. & *Ann.* 1241. *n.* 18. Tossinianus *lib.* 1. *Histor. Seraph.* Marianus *lib.* 2. *c.* 20. Vvadingus in *Annal. Minor. Tom.* 2. *Ann.* 1252. § 1. & *Ann.* 1254. §. 33. & 34. & *Ann.* 1263. §. 23. Hyppolitus Raulinus in *Panegyric. Antiq. & Nobilit. Flor. Lilior c.* 12. § 11. Hilarion à Costa *Histor. Cathol. lib.* 1 *fol.* 84. Poyreus de *Triplic. Corona B. Mar. c.* 12. §. 47. *tract.* 1. Elzearius in *Mont. Oliuet. lib.* 2. *c.* 5. Salazar in *Chron. Prouinc. Castell. lib.* 5. *c.* 20. Vitalis de Algezira in *Arbor. Epilog. Ordin. Minor.* Ioannes Iacobus Chiffletius *in Appendic. de Isabell. sanct. c.* 3. *fol* 48.

ACTA B. ISABELLÆ VIRGINIS Sanctimonialis ex Ordine Minorum, à Ioann. Iacob. Chiffletio Antuerpiensi.

Parentes.

ISABELLA *patrem* Ludouicum VIII. *Franciæ Regem, Matrem verò* Blancham *habuit,* Hispaniæ *Regis filiam; in cuius sanctissima disciplina, vna cum fratre sua* Ludouico IX *Rege, post Diuo per* Bonifacium VIII. *Papam adscripto, à teneris est educata.* A Conrado *Frederici Imperatoris filio, aliisque Principibus, ad nuptias expetita, Deo seruire maluit. Caeterum Anno* M. CC. LX. *haut procul ab vrbe* Parisiensi, *Virginum* S. Claræ *Monasterium ædificari iussit, quod vulgo* LONGVS-CAMPVS *dicitur. Opere absoluta, illud ipsum Anno proximè sequenti, Mense Iunio, Moniales primæ sunt ingressa; ipso* S. Ludouico *Rege, atque vniuersis Aulæ Proceribus adstantibus. Quibus virginibus* ISABELLA *postmodum se adiunxit. Denique vitâ sanctissimè transactâ, obiit* Die XXIII. *Februarij, Anno Christi* M. CC. LXIX. *& in illo suo* Longi-Campi *Monasterio honorificè sepulta. In quo tumulus hodie marmoreus visitur, qui effigiem eius veste Monasticâ Franciscanâ indutam refert, & exprimit. Multis miraculis illustrem* Leo X. *Pont. Max. Cælitibus adscripsit: coliturque Officio propria, vt* BEATA, *à dicti cœnobij Monialibus, anniuersario ritu Pridie Kalendas Septembris.*

Connubia recusat. *Moritur.* *Cultus.*

Leo X. B. Virginem inter Beatos retulit. Eius vitam, & miracula dicitur scripsisse Sor. *Agnetem de Haricuria,* Neustriam, virginem Illustrissimam, Abbatissam III. præfati Monasterij Longi-Campi, domesticam & familiarem ipsius B. ISABELLÆ, quę adhuc in eadem extat Abbatia, vt refert Arturus *sup* §. 36 *fol.* 402. Qui Leonis X. Diploma Beatificationis recenset.

Virginitatem seruare maluit quàm desponsari Principibus seculi. QVOD connubium *Conradi,* & aliorum Principum despexerit pro Christo sponso Virgo piissima, testem habeo fere oculatum Thomam Cantipratanum (cuius non meminit Arturus) *lib.* 2. *Exemplar. c.* 29. his verbis: *Vidimus & illam, quam minus iuste extremam ponimus, filiam* Ludouici *Regis Francorum, sororem scilicet deuotissimi Regis* Ludouici, *qui felicissimè regnat ad præsens. Hæc desponsata* Conrado

filio

filio Frederici Romanorum Imperatoris, in virginitate permanere innuba praelegit. Qua soli Deo vacans, adeo contemplationi deditur, & virtuti, vt nulla ei cura in vllis transitoriis videntur.

QVATENVS ad *originem Hispanam* ex *Blanca* Matre, filia *Alphonsi* VIII. *Castellæ* cognomento *Nobilis*, nullus adhuc dubitauit, circa quod videnda quæ diximus hoc *Tom.* 4. *Die XXV. Augusti, lit. D.* vbi probatam hanc originem relinquimus, & Deo duce alibi ex professo probabimus. *Hispanæ sua origine ex Blanca Matre.*

S. DOMINICVS *Vallensis Martyr Cæsaraugustanus.*] Celebris apud *Cæsaraugustanos* ciues fuit, & est festiuitas huius sanctissimi *Innocentis Martyris*, quam hoc die à multis retro seculis colere incœpit, & adhuc veneratur, vt refert Doctissimus Aragoniæ olim Chronographus amicus noster Ioannes Franciscus Andreas in *Vit. S. Innocent. Cæsaraugustan. c.* 9. 11. & 15. De eo scripsere F. Rodericus de Yepes *in Histor. S. Innocent. Guardiens. 3. p. c.* 3. F. Ioannes Marieta *Histor. SS. Hispanor. lib.* 2. *c.* 58. & *in Topograph lib.* 22. *verb.* Zaragoza *fol.* 67. Abrahamus Bzouius *Annal. Eccles. Tom* 13. *Ann.* 1250. *n* 18. vbi Acta passionis ad literam refert. Ioannes Fredericus Mathenesius *in Appendic. Histor. Ecclesiast. Baron. Tom.* 3. *lib.* 8. *Ann.* 1250. *n* 5. D. Ioannes Solorzano de *Iur. Indiar. lib.* 2. *c.* 20. *n.* 85. D. Ioannes Quiñones *in Apolog aduersar. Ind. fol* 54. D. Michael Ioannes Vimbodi *in Histor. Episcopor. Valent. in D. Arnaldo de Peralta.* F. Fernandus de Camargo in *Chronolog. Sacr. Ann.* 1250. F. Raymundus Saenz *Histor. Prædicator. Ann.* 1250. *Relat.* 2. *c.* 66. Ieronymus Brancas *Histor. Aragon. Ann.* 1250. D. Martinus Carillo *in Catalog. Episcopor. Cæsaraugustanor. fol.* 16. & in *Histor. S. Valer. fol.* 36. Et in *Annal. Eccles. lib* 4. *Ann.* 1250 *fol.* 304: *vel* 361. F. Didacus Murillo *Histor. Cæsaraugust. Tractat.* 2. *c.* 27. & 38. Gabriel Sessé *Histor. Barbastrens. lib.* 2. *c.* 7. D. Vincentius Blasco de Lanuza *Histor. Aragon. Tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 12. & *lib.* 5. *c.* 9. Et in *Peristephan. Aragon. libr.* 4. *fol.* 72. vbi venusto carmine passionem *S. Dominici Martyris* hac serie recenset. B. *Scriptores.*

Sum memor Isacidas pueros rapuisse Parentum
Christigenum ex gremio plures: vt funera Christi;
Et scelus antiquum (quo gens recutita decorem
Et fructus legis veteris disperderat omnes)
Martyrio infantum renouent, repetantque nefasta
Addentes culpæ sordes, quibus ardua Regni
Præmia conquirant stygij, & Phlegetontis amari
Æternas meritis pœnas venentur, & iras.
Simonem puerum verpos truncasse Tridenti,
Vernerum Treneris. Ligno adfixisse recordor
Christophorum Guardæ, Toleti nobile pignus:
Atque irâ, & rabie iecur accendente, volatu
Præcipites (vt saxa disrupta feruntur)
Cùm recitanda venit mors, lamentabilis Orbi,
Sancta Redemptoris: pueri sub imagine viuâ,
Cordibus afflatis stygiâ loligine, raptum
Affigunt ligno insontem, cantare suetum
Virginis, & matris laudes, seruire choroque
Metropolis nostræ subtili voce DOMINGVM.
Quem (cùm Sol rueret, tunc nox iam pallida cœlum
Clauderet, vndiuagas Titan abiturus in vmbras)

Cantantem Superùm laudes, encomia Diuûm,
Per vicos (Salduba) tuos, operosa canentem
Carmina Psalmographi vatis, versusque suaues;
Nodis colla premens candore simillima lacti,
Prodito Aliame dedit Albayzetus, & astu
Diro affigendum ligno, mortique tradendum,
Surripuit furtim: vt crudelia vulnera ferret,
Sub Christi personâ Infans, quo sanctius vnquam,
Altius aut puerum vidisses celsa sequentem.
Hicque fuit Sanctus primo signatus ab ortu,
Educens nitidam matris de ventre coronam,
Atque humeros crucibus rutilos, ostroque micantes.
Hic magnæ pignus vitutis, & indole magnus,
Delitiæ matris Salduba, spesque, decusque
Metropolis nostræ, Cleri vel amabile Sydus.
O scelus infandum flagris, & pondere ligni,
Innumeris pœnis hominem cruciasse, Deumque
Non visum Solymis satis! En Salduba nepotes
Illorum rigidis efflantes cordibus ignes;
Quòd morti verum non possint scribere Christum,
(Quem norunt olim pœnas subiisse nefandas)
Factitium cruciare parant, roseumque DOMINGVM!
Iamque feri rabidos acuunt in vulnera morsus,
(Dum medium noctis currit, dum sydera somnos
Concedunt, placidam vel corpora fessa quietem
Admittunt) mortem Pueri, sub imagine mortis
Vnigenæ Christi, tractant, Scelerisque ministri
Ad crucis ingentes pœnas decreta tenelli
Membra Dominguiti confracta, pedesque, manusque
Suspendunt, clauis parieti affixa repandis.
Nec dubium interea tortorum monstra decoram
Cæsariem Pueri, auratam turpasse recuruis
Vnguibus, ora manu rigidâ, candore micantes
Interdum maculasse genas, lacerasse capillos,
Et tribulis, spinisque caput torsisse cruentis,
Risisse Infantem faciemque lauisse saliuis,
Corporequè in sancto duris lusisse flagellis.
Nec riuus per saxa fluens, nec cera liquescens
Mollior, aut Puero, maior dulcedine mellis
Nectarius succus, fructus vel dulcis Himetti
Montis, & Hiblei fruges, nitidique liquores.

Nec

Nec maior patribus fuerat celebrata vetustis
Laus, sensus, virtus, animus, constantia, mensque;
Quàm fuit inuicti Pueri laudata DOMINGVI.
Afflatus virtute Dei, nam nobilis Infans
Vincula sustinuit, cruciatus, flagra, dolores;
Nil dicens, perstans mitis (mirabile dictu)
Brachia dùm clauis pendent, corpore nudo
Suspensus patitur pignus venerabile terræ;
Atquè Poli splendor magnus: Dùm Martyr amaris
Tormentis quatitur: Saeuiquè ad verbera fessis
Succedunt, plagasque nouas per membra ministri
Incutiunt: Multo dùm artus liuore tumescunt:
Dùm horrida pestifero vibrabant ore venena,
Exhaustis venis, fusas dum sanguinis vndas
Transfixi Infantis curant vacuare furentes.
Denique terribili truncatus morte Puellus;
Non specie velut ante rosas, non cœlica vincit
Lumina, sanguineis facies turpata capillis,
Quæ viua ardentes oculis afflabat amores.
Pendet onus sacrum, demisso vertice supra
Pectus, & exanimis (veluti flos natus in hortis,
Cui decus & formam rastri, longiquè ligones,
Aut vomer dirus vellens, vel sarcula morsu
Surripiunt fossis terra radicibus imis,
Pendebat Martyr sine vita, & sanguine sanctus
Corpore deformis maculis, & facibus ater.
Tunc igitur verpi fugiunt; vt lumina Mundi,
Conspectusque hominum fugiant, ne crimen in aures
Procedat, corpus deponere, voluere saccis;
Occultoque loco, fossisque recondere curant,
Quâ Templum Christi Matris, prope fluminis vndas;
Quâ muros lambens Salduba diues Iberus
Alluit, auratis depingens littora conchis:
Defossâ iacuit terrâ commixtus arenis
Tam sanctus Martyr, tellure reconditur imâ.
At Deus Omnipotens, celsi Regnator Olympi,
Non passus tantum delictum, crimina tanta
Impunè, vt mala tot fiant, cœlestia misit
Lumina, flammiferis radiis monstrantia corpus.
Hoc luces radiare nouas, hoc cælitus astra
Mandauit, facibusque nouis signare DOMINGVI

Martyris inuicti tumulum. Nox luce coruſcans
(Nox claro magè clara die) reſplendet in omni
Fluminis herboſi ripâ, atque in margine. Donec
Salduba ad patres noſtra delata feruntur
Prodigium cœleſte datum, nocturna ſilentis,
Obſcura & noctis flammantia ſydera, terris
Proxima, fulgenti teſtantia lumine cœli
Martyrij pignus ſacrum, veneranda trophæis
Membra DOMINGVITI, *quæ mox inuenta vehuntur*
Ægidij Sancti in Templum: Tranſlata deinceps
Metropolim in noſtram, miraclis clara micantis
Et pulchri Solis ſuperant oſtenta nitore

F. Ieronymus à S. Ioſepho amicus mihi ſemper venerandus in *Hiſtor. Carmelit. Excalceat. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 4. D. Vincentius Sellan in *Excellent Offic. Diuin. lib.* 2. *cap.* 5. D. Michael Baptiſta de Lanuza in *Vit Venerabilis Iſabella à S. Dominic. lib* 4. *c.* 17. *n.* 10. Ioannes Franciſcus Andreſius in *Hiſtor. S. Dominic Vallenſ. c.* 1. & 0. Martinus Michael Nauarro Canonicus Turiaſonenſis, *in Epigrammate* huic Martyri dicato, cuius hæc ſeries:

Cui DOMINVS *nomen, propriique inſigne trophæi*
Præſtitit, & ſimili prorſus obire nece;
Auguſta moriens tantum decus addidit vrbi,
Penè vt eam Solymis redderet inde parem.
Hunc properè Hebræus populus ſibi credidit hoſtem,
Vt IESVM. *& dignum morte perire Crucis.*
Dumque patres ſoboles ſectatur iniqua cruentos,
Chriſti ſummum Infans eſt imitatus opus.
Tyro ſacer meruit, lacerato corpore, famam,
Quantam Athletarum vix veterana cohors.
Læta triumphatis pœnis ſpectacula cœlo
In Crucis altari victima ſancta dedit.
Carnificum laſſare manus patientia conſtans,
Et rabiem potuit non timuiſſe vigor.
Perfida gens ſtupuit, placido ſua vulnera vultu,
Non tolerata modo, ſed ſuperata, dolens.
Mirata eſt natura tot vndique ſurgere palmas
In membris, reperit vix vbi plaga locum.
Hunc præ martyribus multis vrbs Cæſaris effert,
Qui Dominum expreſſit plenius ipſe ſuum.

Eius S. Martyris ACTA olim ſcripſere illius ſeculi Chronographi, quæ adhuc in Archiuo Confraternitatis huic S. Pugili dicatæ in Sede Cæſarauguſtana, ſeruantur, quæque publica fecit Ieronymus Blancas, à quo Thomas Bzouius *d. Tom.* 13. *Ann.* 1250. *n.* 18. & Ioannes Franciſcus Andreſius *c.* 5. *fol.* 47. ex vitellinis pellibus exeripta. ſic:

ACTA

ACTA S. DOMINICI VALLENSIS Cæsaraugustani Martyris, ex Codice MS. vetustissimo membranaceo.

Incipit Passio Beati DOMINICI Martyris Innocentis Cæsaraugustani.

Ad honorem Domini Nostri IESV-CHRISTI *Saluatoris, ac Redemptoris Nostri, qui salus & vita est omnium cui omne genu flectitur cælestium, terrestrium, & infernorum, necnon etiam ad honorem Martyris Innocentis sui, nomine* DOMINICI*, qui apud Ciuitatem* Cæsaraugustam *natus est, cum signis mirandis, videlicet, cum corona in capite, & Cruce in armo dextro. Cuius fuerunt genitores Sanctius de Valle Tabellio, & Elisabeth vxor eius. Et cùm* DOMINICVS *haberet ætatem annorum septem, & litteras addisceret, & tractatus enormis, & nefarius inter hostilem, & impiam gentem Iudæorum eiusdem vrbis, iniquitatibus vsitatam. esset habitus, vt quicumque occultè furaretur, aut raperet paruulum Christianum, & eis traderet vt morti daretur, esset ab omnibus pestis, ac tribulationibus. & impositianibus quibuscumque, pra eis persaluendis. Exinde Mossem Albayzetus Hebræus mali conscius, Iudæ iniqui proditoris sauissimus imitator suggestione diabolicâ rapuit occulto, & repente* DOMINICVM*, & eum ligatum fune,* Ajlamæ*, tradidit Iudæorum. Qui crudelissimi renouantes Christi sanguinem, clauis parieti Paruulum confixerunt, & eius latus grauiter lanceâ perforarunt. Et inde satagentes ne hoc nephas tàm detestabile panderetur, eligentes tempus opportunum ad littus fluminis Iberi Corpus martyris occultarunt. Christus autem scrutator cordium, & cognitor secretorum, pro quo* S. DOMINICVS *passus est, Corpus eius etiam voluit reuelari. Itaque factum est, dùm custodientes Nauiculas, quæ erant ad portum præfatæ dictæ Ciuitatis solicitè vigilarent, viderunt aliquibus noctibus lumina cælica valde coruscantia supra locum littoris, vbi sanctum Corpus vt, prædicitur, fuerat occultatum, admirantes quid hoc esset. Cùm hoc esset relatum Ciuitati, aliqui ex ciuibus accedentes ad littus prædictum; Carpus Martyris absque capite & manibus ligatum funibus inuenerunt. Clero autem & Populo hæc scientibus, fuit inde illud ad supradictam Ciuitatem ductum, atque positum in Basilica S. Ægidij Ex qua aliquibus diebus elapsis, cum Corpus Martyris extraheretur, se quidem miraculosè flexis genibus, absque vllo dubio ante ostium ipsius Ecclesiæ, assistenti populo, ostendit. Et exaudito præconij sonitu, generaliter per ciuitatem facto, necnon Episcopo, & Clero ad prædictam Ecclesiam cum ingenti solemnitate, & populi celebri deuatione, venientibus, miris coruscantibus miraculis, omnium suncta congregatio fuit facta; & per manus Sacerdatum cantantium, & Deo suo psallentium, omnibus aliis Dominum in Sancto suo deuotissimè laudantibus, salemni processione vnanimiter ordinatâ, & ad Sancta insigne spectaculum ciuibus, Militibus, Nobilibus, & cuiuslibet conditionis hominibus, & mulieribus currentibus, demum cereos albos suis manibus baiulantibus, ibi dulcissima omnium instrumentorum musicalium melodia ac tubarum sonorâ harmonia non defuit, ad Ecclesiam S. Ægidij primò accersitis, & ibidem receptis, per amnes alias Ecclesias Sanctum Corpus alacriter recipi ab omnibus, tandem per porta Cinegiæ adsitumo abeuntibus Et exinde in sanctum Sedem Vrbis prænominata fuit solemniter translatum, & callacatum Mosses Albayzetus tandem corde contritus, relictâ viâ iniquitatis, impietatis, & doli Iudæorum, sacramentum Baptismatis acceptauit. Contemplemur eia fratres charissimi patientiam, passianem, & innocentiam* B. DOMINICI*, cuius sacrum tumulum assiduè visitantes (nam hic est comes innocentium,*

Nomen, & origo.

Parentes; & studia;

Rapitur à Iudæis.

Crucifigitur;

Corpus occultitur.

Lumina cælestia supra corpus visuntur.

Inuenitur; & transfertur:

Apparatus in Translatione.

Collocatur in Sede Cæsaraugustana;

&

& Martyrum, habens insignia) & etiam positi in agritudine, & aliis necessitatibus, eum adiutorem sentiunt, cùm eum fiducialiter inuocant. Cuius meritis, & precibus efficiamur participes Regni Dei, Amen. Passus autem est B. DOMINICVS *in* Mense Augusti, *Anno Incarnationis Dominica* M. CC. L. *Regnante Domino Nostro Iesu-Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat per infinita sacula saculorum, Amen.*

Miracula.

Cultus S. Martyri exhibitus. Horum seriem ACTORVM prolixioribus Notis illustrauit Ioannes Franciscus Andræsius in *Vit. S. Dominic. Vallens. à cap. 6. fol. 56. & seqq.* Qui cultum in vrbe Cæsaraugustana à Capitulo eius Metropoliticæ Ecclesiæ olim, & hodie exhibitum S. Martyri, recenset: vbi antiquam collectam huiusmodi post Acta subiicit:

Antiph. *Felix Redemptoris Martyr* DOMINICE, *aue celebris Poli decor, consors innocentium, & Martyrum gemma rutilans, valor Hispanorum, ora pro nobis, vt in cœlis tecum sine meta iocundemur.*

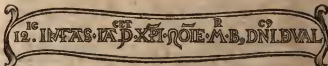
Vers. *Ora pro Nobis* B. DOMINICE

Resp. *Vt digni efficiamur promissionibus Christi.*

ORATIO.

DEVS, *qui* B. DOMINICO *Martyri innocentis vita perpetua pramium contulisti, concede quasumus, vt eius meritis & precibus fulti, aterna beatitudine perfrui mereamur. Per Dominum nostrum*, &c.

Antiquum Epitaphiũ. Aliis quæ hic possent adduci carmina, & testimonia videsis apud Andresium in d. *Libell. c. 9. fol. 96.* vbi agit de antiqua veneratione, quâ Sedes *Casaraugustana* S. Martyrem à tempore eius passionis coluit, & marmoream adfert columnam, ad eius sepulchrum positam ante CCC. Annos.

Dies martyry & Annus. In quorum compage verborum dicitur: *Hic Infans iacet pro Christi nomine Martyr, Beatus Dominicus de Val.* Cuius sacra pignora postmodum in honoratiorem locum translata sunt, & in Ara hocce inscriptum carmen, seu inscriptio sculpta, qua Dies agonis refertur, & Annus.

OSSA

OSSA.
D. DOMINICI. INFANTIS. F. SANCII
VALL. ET. ISABELLÆ. VXO. SVÆ.
HVIVS. CLAR. VRBIS. CIVIVM.
QVI CÆSARAVGVSTÆ. IVDEORVM
SYNAGOGA. IVVENTE.
VTI SVMMO. SVPPLICIO. AFFICERETVR.
CLAVIS. PARIETI. ADFIXVS. FVIT.
AC DEMVM. LATERE. HASTA. TRANSFIXO.
ILLVSTR. MARTYR. CORON REPORTAVIT.
PRID. KAL. SEPT. ANN. M. CC. L.
SANCTA. HÆC. METROPOLIS.
XII. KAL. AVGVST. ANN. M. DC.
HIC. IVSSIT. COLLOCARE

Post, Anno Domini M. DC. XXVI. Eminentissimus *D. Franciscus Barberinus* S. R. E. Cardinalis *Vrbani* VIII Pont. Max. Auunculi à Latere *Hispaniarum Legatus*, dum *Cæsaraugustæ* quiesceret, indulgentias omnibus aram S. Martyris visitantibus certis diebus, constito de eius sanctitate, concessit, vt refert Andresius *supr. c. 9 fol.* 116.

Dedicatio S. E. Malacitanæ in Bætica.] Eam fuisse constructam tempore quo S. Iacobus Hispaniarum Apostolus illius Bætiex regionis terminos suâ præsentia illustrauit, Ecclesias fundauit, & Episcopos elegit, probat eruditissimus, ac piissimus R. P. Martinus de Roa è S. I. in Histor. Malacit. c. 12. fol. 37. qui etiam asserit, C. Cornelium Centurionem in Capharnaum, & C. Oppium, etiam Centurionem eius filium ex eadem vrbe fuisse oriundos. Huius Cathedralis Ecclesiæ splendor temporibus Regum Gothorum maximè eluxit, quousque fœda Sarracenorum lues Hispanias, & prorsus Bæticam deturpauit, & eius Ecclesias solo æquauit, Episcopos interfecit, aut fugauit. Eorum Catalogum hic subiicere institui, ideo ad eius relationem deuenio.

CATALOGVS EPISCOPORVM Malacitanorum in Bætica, ab eius exordio in præsens

I. Patricivs huius nominis I. Episcopus Malacitanus I. interfuit Concilio Illiberitano in Bætica Anno Domini CCC. 300

II. Severvs huius nominis I. Episcopus Malacitanus II. litteris, & religione insignis, maximus fidei defensor, & Liciniani Carthaginensis amicus Anno D. LXXX. 580

III. Licinianvs huius nominis I. Episcopus Malacitanus III. qui ex Carthaginensi ad hanc sedem translatus ad Annum D. LXXXV. 585

IV. Ianvarivs huius nominis I. Episcopus Malacitanus IV. iniustè depositus ab Stephano Illiberitano, sed postmodum restitutus, à Legato Sedis Apostolicæ per S. Gregorium PP. misso, ad Annum DC VI. 606

V. Theodvlphvs huius nominis I. Episcopus Malacitanus V. interfuit Concilio Hispalensi II. ad Annum DC. XIX. 619

VI. Tvnila huius nominis I. Episcopus Malacitanus VI. interfuit Concilijs VI. VII. & VIII. Toletanis, eius memoria ad Annum DC LIII. 653

VII. Samvel huius nominis I Episcopus Malacitanus VII. interfuit Concilijs XII XIII, & XV. Toletanis, cuius memoria ad Annum DC LXXXVIII. 688

VIII. Honorius huius nominis I. Episcopus Malacitanus VIII. interfuit XVI. Concilio Toletano ad Annum DC. XCIII. 693

Huius tempore Agarenorum manus sacrilega totam fere Hispaniam *vastauit ad Annum* DCC. XIV. *quo hic S. Episcopus occubuit in Oppido* Sarandula *cum aliis.*

IX. Hostigesius huius nominis I. Episcopus Malacitanus IX. fuit acerrimus Muzarabum persecutor, aduersus quem scripsit S. Sampson Abbas S. Zoili Cordubensis, eius memoria ad Annum DCCC. LXIV. 864

Post hunc Præsulem deficit memoria successorum ad Annum vsque M. CCCC. XX. & M. CCCC. LXIV. quibus duorum sequentium Antistitum Titularium nomina comperiuntur, dùm adhuc Ciuitas sub Arabum dominio esset.

X. D. Fernandus huius nominis I. Episcopus Malacitanus X. qui ad Annum M. CCCC. XX. litem prosequebatur aduersus Archiepiscopum, & Capitulum Hispalensem circa decimas Antiquariæ, quarum perceptionem illi in commendam habebant, eius memoria ad Annum M. CCCC. XXX. 1430

XI. D. Rodericus huius nominis I. Episcopus Malacitanus XI. cogmento *de Soria*, qui in feudum Comiti Vrennæ decimas Archidonæ concessit, memoria ad Annum M. CCCC. LXXXV. 1485

Demùm Reges Catholici Ferdinandus, & Isabella coniuges inuicti Malacitanæ vrbis, sub Arabum dominio per fere DCC. LXXIII. Annos degentis miseriam condolentes, eius recuperationem terrâ, marique parant, donec deuictis Sarracenorum agminibus, vrbs inclyta eorum dominio paruit Die XVIII Augusti Anno Domini M.CCCC. LXXXVII. & Meschitâ Maurorum lustratâ per D. Petrum Gonzalez de Mendoza Archiepiscopum Toletanum, & S. R. E. Cardinalem, vna cum D. F. Ferdinando de Talauera Episcopo Abulensi, D. Petro de Prexamo Pacensi, & D. Garsia de Valdiuieso Legionensi, Cathedralis Ecclesia restituta fuit; & sequentibus Præsulibus decorata.

XII. D. Petrus huius nominis I. Episcopus Malacitanus XII. cognomento *de Toledo*, ex Canonico Hispalensi, & Regum Catholicorum Archieleemosynario; qui ex Innocentij VIII. Pont. Max. diplomate VIII. Dignitates, XX. Canonicatus, XII. integras Portiones totidemque medias, & ad Ecclesiæ seruitium alia necessaria constituit. Obiit ad Annum M. CCCC. XCIX. 1499

XIII. D. Didacus huius nominis I. Episcopus Malacitanus XIII. cognomento *Ramirez de Villaescusa* ex Asturicensi sede feliciter ad hanc translatus, cùm primum Reginæ Catholicæ Archicapellanus fuisset: deinde Anno M. D. XVIII. ad Conchensem Cathedralem promotus, è qua Collegium insigne inter maiora Maior apud Salmantinos erexit. 1518

XIV. D. Cæsar huius nominis I. Episcopus Malacitanus XIV. cognomento *Riario*, ex Patriarcha, obiit ad Annum M. D. XLI. 1541

XV. D. F. Bernardinus huius nominis I. Episcopus Malacitanus XV. cognomento *Manrique*, ex Ordine Prædicatorum alumnus, qui Ecclesiæ statuta reformauit, obiit Anno M. D. LXIV. 1564

XVI. D. Franciscus huius nominis I. Episcopus Malacitanus XVI. cogno

cognomento *Blanco*, ex Autiensi Præsule; interfuit S. C. Tridentino, & Societatis Iesu In vrbem inuexit alumnos, obiit apud Compostellam, ad quam translatus fuerat, Anno M D.LXXIV. 1574

XVII. D. Franciscus huius nominis II. Episcopus Malacitanus XVII. cognomento *Pacheco*, vir singularis charitatis, maximè tempore pestis: ex hac sede ad Cordubensem fuit translatus Anno M. D. LXXXVII. 1587

XVIII. D. Garsias huius nominis I. Episcopus Malacitanus XVIII. cognomento *de Haro*, qui Monasterium Monialium recollectarum S. Bernardi construxit in vrbe; Obiit XVII. Augusti, Anno M. D. XCVII. 1597

XIX. D. Didacus huius nominis II. Episcopus Malacitanus XIX. cognomento *de Aponte*, ex Ordine Iacobæo, obiit Anno M. D. XCIX. 1599

XX. D. Thomas huius nominis I. Episcopus Malacitanus XX. cognomento *Borgia*, post ad Cæsaraugustanam Metropolim breui translatus fuit Die XXVIII. Iulij Anno M. DC. III. 1603

XXI. D. Ioannes huius nominis I. Episcopus Malacitanus XXI. cognomento *Alonso de Moscoso*, ex Accitana, & Legionensi Sedibus ad hanc promotus, postmodum ad Compostellanam electus, quam recusauit, & ad pia opera constituenda animum applicuit, obiit Anno M. DC. XIV. 1614

XXII. D. Ludovicus huius nominis I. Episcopus Malacitanus XXII. cognomento *Fernandez de Cordoua*, ex Episcopo Salmantino, Vir illustris prosapiæ, & virtutum insignis, obiit Anno M. DC. XXV. 1625

XXIII. D. Franciscus huius nominis III. Episcopus Malacitanus XXIII. cognomento *de Mendoza*, ex Salmantina, & Pampilonensi Sedibus ad hanc promotus, postmodum Anno M. DC. XXVIII. ad Placentinam translatus, demùm Anno M. DC. XXX. Toletani Administrator factus. 1628

XXIV. D. F. Antonius huius nominis I. Episcopus Malacitanus XXIV. cognomento *Enrriquez*, ex Ordine Minorum alumnus, primum Cæsaraugustanus, obiit Anno M. DC. XLV. vel circiter. 1645

XXV. D. Antonius huius nominis II. Episcopus Malacitanus XXV. cognomento *de la Cueua*, S. R. E. Presbyter Cardinalis: adhuc Ecclesiam istam feliciter administrat.

Cùm horum Præsulum Catalogus ad manus nostras tardiùs perueniret, & Tomus iste finem iam accipere destinasset, ideo haut prolixius excussis dypticis, superius assignatam recensuimus: Lectorem Nostrum admonendo, quòd si in Annorum computatione, aut Præsulum nomenclaturâ defecerit, ab eruditioribus suppleatur.

Dedicatio S. E. Ausonensis, seu Viccensis in Cathalonia Hispaniæ.] Hanc Ecclesiam conditam fuisse in exordio nascentis Religionis Catholicæ in Hispania, ex eo suadetur, quòd tempore immanis persecutionis Diocletianicæ ad Annum CCC. iam Pontificalibus infulis frueretur, vt ex Catalogo inferius apponendo patebit. Hinc credetem vrbem hanc, quam alij Ausonam, alij Viccum appellitant, fuisse à Discipulis S. Iacobi primùm, post à Petro, vel Paulo Apostolis, seu eorum Discipulis Hispanias sæpe sæpius lustrantibus, Christianis regulis institutam. Quod & notauit Ieronymus Pujades Histor. Cathalon. lib. 4. c. 28. & alibi. Hæc igitur sic erecta Cathedralis tempore Imperatoris Constantini sequentes terminos habuit: Ausona hæc teneat: de Borga, vsque Auratam: de Bulga vsque Menciam. Quos etiam in Diuisione Regis Vvambanis Gothorum retinuit. Nomenclaturam Præsulum huius Episcopatus, prout suppeditauit antiquorum sedulitas subiiciemus, & vt instituto pateamus.

CATALOGVS EPISCOPORVM S. E. Ausonensis, seu VICCENSIS *in Cathalonia Hispaniæ, ex variis Dyptichis.*

I. S. IVSTVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis I. cuius meminit Fl. Dext. in Chron. Ann. 320. ad quem eius memoria. 320

II. IVSTVS huius nominis II. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis II. de quo idem Flau. Dexter in Chron. Ann. 382. ad quem eius memoria. 382

III. LAZARVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis III. de quo idem Dexter Anno 400. qui Paulum Orosium Africam emisit. 400

IV. CANIDIVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis IV. interfuit Concilio I. Tarraconensi, & Gerundensi, ad Annum D.XVI. 516

V. MAXENTIVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis V. de quo S. M. Maximus in Chron. Ann. 518. ad quem eius memoria. 518

VI. AQVILINVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, siue Ausonensis VI. interfuit Concilio Toletano III. Cæsaraugustano II. Toletano IV. & Barcinonensi II. cuius memoria ad Annum D. XCIX. 599

VII. THEODORVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis VII. interfuit confirmationi decreti Gundemari, ad Annum DC. X. 610

VIII. GEMARAVLVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis VIII. interfuit Concilio Egarensi ad Annum DC. XIV. de quo Addit. Braul. fol. 235. 614

IX. STEPHANVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis IX. interfuit Concilio IV. Toletano ad Annum DC. XXXIII. 633

X. DOMNINVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis X. interfuit Concilio VI. Toletano ad Annum DC. XXXVIII. 638

XI. GVERICVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XI interfuit Concilio Toletano VIII. ad Annum DC LIII. 653

XII. VVISIFREDVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XII. in[illegible]uit per vicarium Cixiliam XIII. Concilio Toletano, & ipse [illegible]entialiter XV. & XVI. Toletanis Conciliis ad Annum DC.XCIII. 693

Hæc tantum habentur comperta de Pontificibus Viccensibus, siue Ausonensibus, qui præfuerunt ante Sarracenorum irruptionem, & per C. XCV. Annos mansisse creditur VICCVM, seu AVSA sine Præsule: nam ab Anno DCCC. LXXXVIII. sequentes numerantur.

XIII. GVNDEMARVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XIII. cui Otho Rex Franciæ vrbem dono dedit. & iura vrbis omnia, tempore Gryphi villosi Comitis Barcinonensis Anno DCCC. LXXXVIII. 888

XIV. FROVANVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XIV. qui à Benedicto IV. Pont. Max. priuilegium accepit, & confirmationem Episcopatus S. Petri Ausonensis, & aliarum Ecclesiarum, Anno DCCCC. IV. 904

ATTO

XV. Atto huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XV. qui Borrelli Comitis Barcinonensis operâ, & studio Metropolitani ius, & pallium à Ioanne XV. Pont. Max. accepit, qui Ausonam Metropolim constituit, Tarracone ab Arabibus adhuc occupatâ, ac Petro Barcinonensi, cæterisque Prouincialibus Episcopis iussit, vt Attoni obedirent tanquam Metropolitano. Eius memoria ad Annum DCCCC. LXXXVI. 986

XVI. S. Ostanus huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XVI. de quo Luitprandus in Chron. Ann. 995. & Nos supr. Tom. 4. Die XXX. Iulij. Eius gloriosus transitus Anno DCCCC. XCV. 995

XVII. Fruyanus huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis, XVII. inuidiâ Guadaldi Sedem ambientis occisus, Anno M. 1000

XVIII. Arnulphus huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XVIII. ex Abbate S. Felicis Gerundensis, obiit Anno M. X. 1010

XIX. Borrellus huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XIX. filius Sunneri Comitis Vrgellensis, eius memoria ad Annum Domini M. XXVI. 1026

XX. Oliba huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XX. Olibæ Capretæ Ceritanensis, & Bisoldunensis Comitis filius, ex Abbate Riuipollensi, partem Ecclesiæ construxit, obiit Anno M. XLV. 1045

XXI. Guillelmus huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XXI. cuius tempore reperta sunt sacra pignora SS. Luciani, & Marciani Martyrum, & honorifice collocata, obiit Anno M. LXXIV. 1074

XXII. D. Berengarius huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XXII. cognomento *Rosanes*, qui in vsu pallij confirmatus etiam Archiepiscopus Tarraconensis meruit appellari, obiit Anno M. XCVI. 1096

XXIII. D. Arnalous huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XXIII. cuius memoria in aliquibus concordiis ad Annum M.C.XVI. 1116

XXIV. D. Raymundus huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XXIV. cognomento *Gaufredo*, eius memoria ad Annum M. C. XLIV. 1144

XXV. D. Petrus huius nominis I. Episcopus Viccensis, seu Ausonensis XXV. qui in aliquibus donationibus inuenitur ad Annum vsque M. C. LXXXIV. 1184

XXVI. D. Raymundus huius nominis II. Episcopus Viccensis, & Ausonensis XXVI. cognomento *Castro Tertiolo*, ad Tarraconensem Sedem transfertur Anno M. C.XCIV. 1194

XXVII. D. Guillelmus huius nominis II. Episcopus Viccensis XXVII. qui à suis Canonicis accusatus fuit; cuius causæ cognitionem Archiepiscopo Tarraconensi, Abbati Populetensi, & Archidiacono Barcinonensi Innocentius III. Pont. Max. commisit, & accusatoribus deficientibus absolutus est. De hoc agitur in c. cum oporteat de Accusat. Hic tantùm Viccensis Episcopus dictus est, omisso nomine Ausonensis, quod secuti sunt successores, Obiit Anno M CC. V. 1205

XXVIII D. Arnaldus huius nominis II. Episcopus Viccensis XXVIII. ex Abbate Amerensi Ordinis Benedictini, obiit Anno M. CC. XV. 1215

XXIX. D. Bernardus huius nominis I. Episcopus Viccensis XXIX.

cognomento *Caluonio*, ex Monacho Cistercienſi, & Abbate SS. Crucum electus, Tribus interfuit Prouincialibus Synodis Tarraconenſibus, obiit Anno M.CC. XLIII. 1243

XXX. D. BERNARDVS huius nominis II. Epiſcopus Viccenſis XXX. cognomento *de Muro*, multis interfuit Conciliis, obiit Anno M CC. LXIV. 1264

XXXI. D. RAYMVNDVS huius nominis III. Epiſcopus Viccenſis XXXI. cognomento *Anglaria*, interfuit Synodo Tarraconenſi III. Obiit Anno M. CC. XCVIII. 1298

XXXII. D. BERENGARIVS huius nominis II. Epiſcopus Viccenſis XXXII. cognomento *Beluiſio*, ex Archiſacriſta Viccenſi, obiit Anno M CCC.III. 1303

XXXIII. D. PONTIVS huius nominis I. Epiſcopus Viccenſis XXXIII. cognomento *Vilaro*, ex Præpoſito Celſonenſi, Obiit Anno M. CCC. VI. 1306

XXXIV. D. RAYMVNDVS huius nominis IV. Epiſcopus Viccenſis XXXIV. cognomento *Anglaria*, ex Camerario Tarraconenſi, obiit Anno M.CCC. VII. 1307

XXXV. D. BERENGARIVS huius nominis III. Epiſcopus Viccenſis XXXV. cognomento *Guardia*, ex Canonico Hellenenſi, & Barcinonenſi, obiit Anno M.CCC. XXVIII. 1328

XXXVI. D. GALCERANDVS huius nominis I. Epiſcopus Viccenſis XXXVI. cognomento *Sacoſta*, ex Archidiacono Andorenſi, obiit Anno M. CCC.XLV. 1345

XXXVII. D. MICHAEL huius nominis I. Epiſcopus Viccenſis XXXVII. cognomento *Naueſio*, tranſlatus ad Barcinonenſem Sedem, Anno M.CCC.XLVI. 1346

XXXVIII. D. HVGO huius nominis I. Epiſcopus Viccenſis XXXVIII. cognomento *Fenollet*, poſt transferrur Valentiam, Anno M.CCC.L. 1350

XXXIX. D. LVPVS huius nominis I. Epiſcopus Viccenſis XXXIX. cognomento *Fernandez de Luna*, ad Cæſarauguſtanam transfertur, Anno M.CCC.LII. 1352

XL. D. RAYMVNDVS huius nominis V. Epiſcopus Viccenſis XL. cognomento *Bellera*, ſedem diù tenuit, & obiit Anno M. CCC. LXXVII. 1377

XLI. D. GARSIAS huius nominis I. Epiſcopus Viccenſis XLI. cognomento, *Heredia*, Cæſarauguſtam transfertur Anno M. CCC. LXXXVI. 1386

XLII. D. FERNANDVS huius nominis I Epiſcopus Viccenſis XLII. cognomento *de Tarazona*, ad Tiraſonenſem tranſlatus Anno M. CCC. XCII. 1392

XLIII. D. IOANNES huius nominis I. Epiſcopus Viccenſis XLIII. cognomento *Baufes*, Normanienſis origine, obiit Anno M. CCC. XCIII. 1393

XLIV. D. FRANCISCVS huius nominis I. Epiſcopus Viccenſis XLIV. cognomento *Roguer*, ad Albarrazinenſem Sedem transfertur Anno M.CCCC. 1400

XLV. D. DIDACVS huius nominis I. Epiſcopus Viccenſis XLV. cognomento *Franciſco*, peruenit ad Annum M.CCCC.IX. 1409

XLVI. D. ALFONSVS huius nominis I. Epiſcopus Viccenſis XLVI. cognomento, *Tous*, diœceſim occupat ad Annum M. CCCC. XXII. 1422

XLVII. D. MARTINVS huius nominis I. Epiſcopus Viccenſis XLVII. cognomento *de Torres*, deceſſit Anno Domini M. CCCC. XXIII. 1423

XLVIII D. MICHAEL huius nominis II. Epiſcopus Viccenſis XLVIII.

XLVIII. cognomento *Sort*, viuere desiit Anno M.CCCC. XXIV. 1424

XLIX. D. GEORGIVS huius nominis I. Episcopus Viccensis XLIX. cognomento *Ornũ*, sedit ad Annum Domini M.CCCC. XLIV. 1444

L. D. IACOBVS huius nominis I. Episcopus Viccensis L. cognomento *Cardona*, sedem paucis obtinuit, & obiit Anno M. CCCC. XLV. 1445

LI. D. COSMAS huius nominis I. Episcopus Viccensis LI. cognomento *de Monserrat*, multos annos Ecclesiæ præfuit, obiit Anno M CCCC. LXXIII. 1473

LII. D. GVILLELMVS huius nominis III. Episcopus Viccensis LII. cognomento *Ramon de Moncada*, ad Maioricensem translatus, Anno M.D.IV. 1504

LIII. D. IOANNES huius nominis II. Episcopus Viccensis LIII. cognomento *de Peralta*, sedem reliquit Anno M. D. V. 1505

LIV. D. IOANNES huius nominis III. Episcopus Viccensis, LIV. cognomento *Augnera*, sedem absque memoria tenuit ad Annum M. D. XI. 1511

LV. D. IOANNES huius nominis IV. Episcopus Viccensis, LV. cognomento *Tornio*, ex Valentina progenie, obiit Anno M.D. LIII. 1553

LVI. D. ACISCLVS huius nominis I. Episcopus Viccensis, LVI. cognomento *Moya de Contreras*, interfuit Concilio Tridentino, & demum Anno Domini M.D.LXIV. ad Ecclesiam Valentinam translatus est. 1564

LVII. D. BENEDICTVS huius nominis I. Episcopus Viccensis LVII. cognomento *Toca* ex ordine Benedictino, Gerundam translatus, Anno M.D.LXXII. 1572

LVIII. D. BERNARDVS huius nominis III. Episcopus Viccensis LVIII. cognomento *Guevara*, sedem tenuit ad Annum M.D. LXXIV. 1574

LIX. D. BERNARDVS huius nominis IV. Episcopus Viccensis, LIX. cognomento *Iossa*, diœcesim gubernauit ad Annum M.D.LXXVII. 1577

LX. D. PETRVS huius nominis II. Episcopus Viccensis LX. cognomento *de Aragon*, post Laccam deinde Ilerdam transfertur Anno M.D. LXXXIV. 1584

LXI. D. IOANNES BAPTISTA huius nominis V. Episcopus Viccensis, LXI. cognomento *Cardona*, Anno M.D.LXXXVII. Dertusam promotus. 1587

LXII. D. PETRVS huius nominis III. Episcopus Viccensis LXII. cognomento *Iayme*, Vir pius ad Albarrazinensem promotus Anno M.D.XCVI. 1596

LXIII. D. IOANNES huius nominis VI. Episcopus Viccensis, LXIII. cognomento *Vila*, ex Canonico Barcinonensi, obiit Anno M. D. XCVIII. 1598

LXIV. D. FRANCISCVS huius nominis I. Episcopus Viccensis LXIV. cognomento *Robuster* ex Helenensi Sede, obiit Anno M. DC. VIII. 1608

LXV. D. ONVPHRIVS huius nominis I. Episcopus Viccensis LXV. cognomento *Reart*, ex Helenensi post Gerundam promotus Anno M. DC. XI. 1611

LXVI. D. ANTONIVS huius nominis I. Episcopus Viccensis LXVI. cognomento *Gallart*, ex Hellenensi, obiit Anno M. DC.XIV. 1614

LXVII. F. D. ANDREAS huius nominis I. Episcopus Viccensis LXVII. cognomento *de S. Geronimo*, ex eius ordine alumno, obiit Anno M.DC.XXV. 1625

D. PETRVS

LXVIII. D. PETRVS huius nominis IV. Episcopus Viccensis LXVIII. cognomento *Magarola* ex Hellenensi viuebat ad Annum M. DC. XXX.

Hactenus Viccensium Præsulum Catalogus, cuius Pontifices recentiores ab Anno M. DC. XXX. ad Annum M. DC. LV. desiderantur, quia cui cura commissa est hæc, & similia mihi transmitteodi monumenta, forte aliis præpeditus negotiis, quæ Sanctorum sunt non quærit. Sed Deus dabit vt ad sequentem Tomum copiosiora compilemus. Interim huic TOMO IV. finem imponimus Deum, & Sanctos suos maximè HISPANOS, quorum in hoc Volumine ACTA illustrare satagimus, obsecrando, vt ad debitam Operis totius metam Nostra dirigatur ANAMNESIS, ad Dei Omnipotentis gloriam, Sanctorum cultum, & fidelium exercitationem. Concludens cum Andrea Resendio Nostro.

In Carm. SS Lusit. in fin.

Vos Superi causam Proceres defendite nostram;
Aut potius vestram; Nam quæ deduximus ACTA
Amplius in tantis repetitis versibus, illa
In vestri laudem conscripsimus vberè venâ.
Igitur aut meus iste labor sit improbus, vnà
Cum vestris iunctim permixtus laudibus, Orbem
Implebit nostrum, Dominoque placebit, & omnes
Percurrent prorsus nostrum cum lege Volumen:
Cætera quæ desunt videant vt tempore lucem.

INDEX

INDEX
RERVM NOTABILIVM, quæ in Anamnesi Sanctorum Mensis AVGVSTI continentur.

Quo

Hospitem

Translatio

M.

Maginus.

Iacobus

Seoris.

Reli

A quo

FINIS.

